

การประชุมวิชาการระดับชาติ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ณ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

ครั้งที่ 10

11 กรกฎาคม 2565

วิจัยและนวัตกรรม การพัฒนาท้องถิ่นในภูมิภาคใหม่ Proceedings

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

เอกสารสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ

มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ครั้งที่ 10

11 กรกฎาคม 2565

ณ อาคาร 20 คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

2565

เอกสารสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ครั้งที่ 10
วันที่ 10 กรกฎาคม 2565
ณ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

เจ้าของลิขสิทธิ์

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี เลขที่ 2 ถนนราชธานี
ตำบลในเมือง อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี 34000 โทรศัพท์ 045352000 ต่อ 1500 2065
โทรสาร 045352078

ความคิดเห็นหรือข้อเขียนใด ๆ ที่ปรากฏในเอกสารสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการครั้งนี้ เป็น
ความคิดเห็นส่วนตัวของผู้นิพนธ์บทความ คณะกรรมการดำเนินงานไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยและไม่มีข้อผูกพัน
ด้วยประการทั้งปวง

บทความวิจัยที่ปรากฏในเอกสารสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการครั้งนี้ได้รับการตรวจสอบความถูกต้อง
จากผู้ทรงคุณวุฒิทั้งภายในและภายนอก มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี คณะกรรมการดำเนินงานได้
ดำเนินการจัดทำรูปเล่ม ถ้าต้องการนำไปเผยแพร่ต้องได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจาก
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

สาส์นจากคณบดี

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และเทคโนโลยีอย่างรวดเร็วในช่วงระยะเวลาทศวรรษที่ผ่านมา โดยเฉพาะสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (โควิด 19) ในปัจจุบันนี้ ด้านหนึ่งก็ก่อให้เกิดการพัฒนาในด้านต่าง ๆ อย่างรวดเร็วส่งผลให้ประชาชนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ซึ่งถือได้ว่าเป็นความสำเร็จของการพัฒนาประเทศ แต่ควบคู่กับการเปลี่ยนแปลงนี้ ก็ได้ก่อให้เกิดปัญหาและผลกระทบตามมาในหลายมิติ เช่น ความเหลื่อมล้ำระหว่างในเมืองกับชนบท ประสิทธิภาพในการบริหารงานภาครัฐ และการบริการสาธารณะ เป็นต้น ด้วยความตระหนักถึงปัญหาในสังคมที่พอกพูนขึ้นนี้ ในฐานะสถาบันทางวิชาการ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี จึงถือเป็นหน้าที่ในการมีส่วนร่วมส่งเสริมให้การเปลี่ยนแปลงเป็นไปด้วยความเรียบร้อยด้วยพลังของสติปัญญา จึงได้จัดงานประชุมวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ระดับชาติมาอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการจัดงานครั้งที่ 10 ประจำปี พ.ศ. 2565 นี้ ภายใต้แนวคิด “วิจัยและนวัตกรรม: การพัฒนาท้องถิ่นในภูมิทัศน์ใหม่”

ลักษณะของงานประชุมวิชาการนี้ อยู่ในรูปการแสดงนิทรรศการและการนำเสนอผลงานทางวิชาการของนักวิชาการ คณาจารย์ นักวิจัย ตลอดจนนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาจากสถาบันอุดมศึกษาที่สนใจ ถือได้ว่าเป็นเวทีทางวิชาการที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการนำเสนอแนวคิดเพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์และแนวทางในการแก้ไขปัญหาทางสังคมต่อสาธารณชน ทั้งยังเป็นการส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพการศึกษา การเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ และพัฒนาองค์ความรู้ที่มีคุณภาพไปสู่การพัฒนาและประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติอย่างยั่งยืนต่อไป

ในโอกาสนี้ ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.โยธิน แสงวดี อาจารย์ประจำสถาบันวิจัยประชากร มหาวิทยาลัยมหิดล ที่ได้ให้เกียรติแสดงปาฐกถา เรื่อง “วิจัยและนวัตกรรม: การพัฒนาท้องถิ่นในภูมิทัศน์ใหม่” ขอขอบคุณผู้เข้าร่วมประชุมวิชาการทุกท่าน ตลอดจนผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความวิชาการจากสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ

งานประชุมวิชาการระดับชาตินี้จะไม่สามารถเกิดขึ้นได้เลย หากไม่ได้รับความสนับสนุนทั้งด้านวิชาการและทรัพยากรบุคคลจากหลายหน่วยงาน ข้าพเจ้ารู้สึกยินดี และขอกล่าวขอบคุณอย่างสูงยิ่งต่อมหาวิทยาลัยเจ้าภาพร่วมในการจัดประชุมวิชาการ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ และคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ

ศรีสะเกษ ตลอดจนผู้บริหาร และคณะกรรมการดำเนินงานทุกภาคส่วน ที่มีส่วนเกื้อหนุนให้การดำเนินงานจัดงานประชุมวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ แห่งชาติ ครั้งที่ 10 ประจำปี พ.ศ. 2565 นี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

ในนามของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ข้าพเจ้าใคร่ขอแสดงความรู้สึกปิติและขอบคุณเป็นอย่างสูงไว้ในโอกาสนี้

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อานันท์ ทาปทา
คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

บรรณาธิการ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ในฐานะสถาบันการศึกษาแห่ง การเรียนรู้ในภูมิภาคลุ่มน้ำโขงและอาเซียน ซึ่งการสนับสนุนและส่งเสริมการวิจัย การสร้างองค์ความรู้ใหม่ และผลงานที่สร้างสรรค์เป็นพันธกิจที่สำคัญของมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยจึงตระหนักถึงความสำคัญในการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในแวดวงวิชาการ ไม่ว่าจะเป็นนักวิชาการ นักศึกษา และนักปฏิบัติ ประกอบกับการ เปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และเทคโนโลยีในปัจจุบันมีความพลวัตอย่างยิ่งยวด ดังนั้น องค์ความรู้โดยเฉพาะทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ จึงต้องการการตรวจสอบ ทบทวน และพัฒนาให้ สามารถอธิบายปรากฏการณ์ได้ทันสมัยและรอบด้านมากขึ้น จึงเป็นที่มาของงานประชุมวิชาการมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ แห่งชาติ ครั้งที่ 10 ณ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ภายใต้หัวข้อ “วิจัยและนวัตกรรม: การพัฒนาท้องถิ่นในภูมิทัศน์ใหม่”

การประชุมนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างนักวิชาการ นักวิจัย ภาควิชาครุศึกษามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ทั่วประเทศ ซึ่งเป็นกระบวนการและเวทีให้นักวิชาการ และนักวิจัยได้นำความรู้ที่ค้นพบมาสู่การเผยแพร่ในรูปแบบสร้างสรรค์แก่สังคมและประเทศชาติในวงกว้าง

การจัดประชุมวิชาการครั้งนี้ จัดแสดงนิทรรศการและการนำเสนอผลงานวิชาการท่ามกลาง สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (โควิด 19) ที่เริ่มผ่อนคลายลง ได้รับความสนใจจาก นักวิชาการ นักศึกษา อาจารย์มหาวิทยาลัย ส่งผลงานเข้าร่วมนำเสนอภาคบรรยาย เป็นจำนวน 51 เรื่อง เป็น ที่น่ายินดีว่าเป็นผลงานของนักศึกษาปริญญาตรีถึง 30 เรื่อง โดยคณะทำงานได้ส่งบทความวิจัยให้ผู้ทรงคุณวุฒิ พิจารณาคัดเลือก พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้บทความที่นำเสนอมีความเหมาะสม และมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นการยกระดับคุณภาพของการประชุมวิชาการให้มีมาตรฐานระดับชาติมาก ยิ่งขึ้น นอกจากนี้คณะทำงานยังได้ดำเนินการเชิญผู้ทรงคุณวุฒิที่มีชื่อเสียง และมีผลงานเป็นที่ยอมรับในด้าน มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มาเป็นองค์ปาฐก เพื่อสร้างวิสัยทัศน์และเพิ่มพูนความรู้แก่ผู้เข้าร่วมประชุมใน การขับเคลื่อนพันธกิจของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืนได้

เอกสารสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ครั้งที่ 10 ภายใต้ หัวข้อ “วิจัยและนวัตกรรม: การพัฒนาท้องถิ่นในภูมิทัศน์ใหม่” เล่มนี้ นอกจากจะเป็นการรวบรวมผลการวิจัย หรือองค์ความรู้แล้ว ยังเป็นแหล่งความรู้ของผู้ที่สนใจ ทำให้ผลงานวิจัยมีคุณค่าทางวิชาการมากขึ้นจากการ เผยแพร่และนำเสนอของนักวิจัย เพื่อนำไปสู่การพัฒนาทางวิชาการและสร้างเครือข่ายวิชาการด้าน มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ให้ก้าวหน้าและขยายวงกว้างมากขึ้นต่อไป

รองศาสตราจารย์ ดร.อรทัย เลียงจินดาถาวร

รองคณบดีฝ่ายวิจัยและบริการวิชาการ

รายนามผู้กลั่นกรองบทนิพนธ์ (Peer Review)
การประชุมวิชาการระดับชาติ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ครั้งที่ 10
11 กรกฎาคม 2565

ณ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

1. ศาสตราจารย์ ดร.ชุติมา สัจจานันท์
2. รองศาสตราจารย์ ดร.ประสาธน์ เนื่องเฉลิม
3. รองศาสตราจารย์ ดร.ชลลดา พงษ์พัฒน์โยธิน
4. รองศาสตราจารย์ ดร.เชษฐา จักรไชย
5. รองศาสตราจารย์ ดร.เอมอร แสนภูวา
6. รองศาสตราจารย์อรุณลักษณ์ รัตนพันธ์
7. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พงษ์พิทยา สัพโส
8. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิษณุ บุญรอด
9. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประพันธ์ศักดิ์ พุ่มอินทร์
10. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนพรรณ ธาณี
11. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปวีรบรรต สมนึก
12. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วชิราภรณ์ กิจพูนผล
13. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐวดี สุขประสงค์
14. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภาสพงษ์ ผิวพอใช้
15. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรพจน์ มานะสมปอง
16. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รุ่งฤดี บุษย์ชยานนท์
17. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สัจธรรม พรทวีกุล
18. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนันต์ศักดิ์ พวงอก
19. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไชยวุธ โภศล
20. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัศวิน นาคี
21. อาจารย์ ดร.ปรียัติ นามสง่า
22. อาจารย์ ดร.ธนวัฒน์ บุตรทองทิม
23. อาจารย์ ดร.วิษระ แต่งเทศ
24. รองศาสตราจารย์ ดร.มาลี ไชยเสนา
25. รองศาสตราจารย์ ดร.นิตานาจ โสภาพล

26. รองศาสตราจารย์สรียกานต์ ยี่เก็งเอี่ยม
27. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อานันท์ ทาปทา
28. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กชกร เจตินัย
29. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กุลวดี ละม้ายจิ้น
30. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศุภาวีร์ มากดี
31. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สรรพลีรี ส่งสุขจุโรจน์
32. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุชาติ บุษย์ชฎานนท์
33. ผู้ช่วยศาสตราจารย์กาญจนา ชินนาค
34. ผู้ช่วยศาสตราจารย์นิสิต ภาคบุบผา
35. ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิกุล กุลสว่าง
36. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ยุทธชัย บุ่งทอง
37. ผู้ช่วยศาสตราจารย์กรรณิกา นาคพันธ์
38. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประกายดาว พันธุ์พิพัฒน์
39. ผู้ช่วยศาสตราจารย์เกษมศิริ วัฒนโน
40. ผู้ช่วยศาสตราจารย์กิตติพร สุพรรณผิว
41. อาจารย์ ดร.ชญาดา ดานวงศ์
42. อาจารย์ ดร.จักรวาล วงศ์มณี

รายนามคณะกรรมการฝ่ายจัดทำเอกสารประกอบการประชุม
เอกสารสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ครั้งที่ 10

11 กรกฎาคม 2565

ณ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

1. รองศาสตราจารย์ ดร.นิศานาจ โสภภาพล
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชนันรัตน์ รูปใหญ่
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปัทมา จรัสรุ่งรวีวร
4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริวรรณ ประสพสุข
5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์เกษมศิริ วัฒนโน
6. อาจารย์ ดร.ธิดารัตน์ ดวงสินธุ์
7. อาจารย์วรนุช ศรีพลัง
8. อาจารย์อุษาวดี วรรณประภา

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
กลุ่มภาษาและสารสนเทศ.....	1
ทักษะการรู้สารสนเทศของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี	
ปัทมา จรัสรุ่งรวีร.....	2
แนวทางการพัฒนาการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ในเขตพื้นที่บริการของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี	
วรนุช ศรีพลัง ชนนรัตน์ รูปใหญ่ และปัทมา จรัสรุ่งรวีร.....	17
ผลการฝึกอบรมตามโครงการการพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลและการพัฒนาทักษะการผลิตสื่อสร้างสรรค์ ปลอดภัย สำหรับผู้สูงอายุ	
เกษศิริ ทองเฉลิม ณรัช ไชยชนะ เกริกศักดิ์ เบญจรัฐพงศ์ วชิระ โมราชาดิ	
อริป เกตุสิริ และอัจฉรีย์ พิมพิบูล	30
ฆาตกรรมกุหลาบดำ: การศึกษาด้วยการวิจารณ์วรรณกรรมแนวหลังอาณานิคมนิยมและการวิจารณ์วรรณกรรมตามคตินิยมหลังสมัยใหม่	
ธงชัย แซ่เจี๋ย.....	38
ปัญหาในการใช้คุณนุประโยคแบบจำกัดความในประโยคภาษาอังกฤษของนักศึกษาชั้นปีที่ 2 สาขาวิชาภาษาอังกฤษธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี	
จุฑามณี ทิพราช นิตร์ตัน อุทชาติ ณัฐธิดา สุจิตจันทร์ พัชรนันท์ สุจิตจันทร์	
จิตภา โขคหิรัญนาคิน.....	48
ความแตกต่างทางภาษาศาสตร์และวัฒนธรรมที่มีผลต่อการแปลภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษ: ร่องรอยของภาษาที่หนึ่งในงานแปล	
ปริเทพ โคตรคำ.....	66

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
กลุ่มงานสร้างสรรค์ดนตรี.....	79
การวิเคราะห์การเรียบเรียงเสียงประสานเพลงกราวกีฬาสำหรั้วงโยธวาทิตของนาวาอากาศโท อารี สุขะเกษ	
ถวัลย์ชัย สวนมณฑา สัตถ์ชัย ตังวบั้ง และวรเชษฐ วรพทุธินันท์.....	80
การเรียนรู้ทางดนตรีด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในระบบออนไลน์	
กำพร ประชุมวรรณ และทินกร อัฒไพบูลย์.....	90
ถอดบทเรียน โครงการพัฒนาทักษะการสอนดนตรีและควบคุมวงดนตรี ของนักศึกษาสาขาวิชา ดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิติถ์	
ปฐมพงษ์ ธรรมลังกา.....	105
แนวทางการพัฒนารูปแบบเรียนดนตรีออนไลน์ตามสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส โคโรนา 2019: สาขาวิชาดนตรี คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม	
ธีรวุฒิ มูลเมืองแสน สุวัฒน์ ดวงรัตน์ และชินวัตร บุปผาวลัย.....	119
Sound of Ubon Ratchathani : ผลงานสร้างสรรค์ด้านดุริยางคศิลป์	
ชวฤทธิ์ ใจงาม กฤษณะ ทิพย์อักษร และประณต พลอาษา.....	129
เพลงสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจและสังคม ตำบลบึงทับแรต อำเภอลานกระบือ จังหวัด กำแพงเพชร	
วีระพงษ์ ตะมะ ณ์ัฐพร โชติช่วง ณ์ชลักษณ์ณ อ้นบำรุง พันธุเอก ใจหลวง	
ชลายุทธ์ ครูฑเมือง ปฐมพงษ์ ธรรมลังกา และกรกวีรี ปุสา.....	143
ดนตรีพิธีกรรมเหยา ในจังหวัดมุกดาหาร	
สัถ์ชัย ตังวบั้ง ถวัลย์ชัย สวนมณฑา และวรเชษฐ วรพทุธินันท์.....	154
บทบาทของพระเจนนดุริยางค์ต่อวงการดนตรีของไทย	
วรเชษฐ วรพทุธินันท์ ถวัลย์ชัย สวนมณฑา และสัถ์ชัย ตังวบั้ง.....	166

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
การจัดการเรียนการสอนและการประเมินผลหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำบลคอรุม อำเภอ พิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ : วงมิ่งคละและวงกลองยาว	
วัชระ แต่งเทศ.....	175
รูปแบบการบรรเลงงานมงคลและงานอวมงคล แตรวงคณะขวัญใจป่าเช่า จังหวัดอุตรดิตถ์	
ภูมินทร์ ทองอินทร์ ศุภวัฒน์ บุญญาวงษ์ พีรชัช ทาศรี และวัชระ แต่งเทศ.....	187
กลุ่มวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว.....	195
การจัดทำแผนที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมลุ่มน้ำชีและลำเซบายอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนจังหวัดอุบลราชธานีในยุค New Normal	
จุฬาลักษณ์ วารินสิทธิกุล พชร วารินสิทธิกุล และปริญญา ทุมมาลา.....	196
วัฒนธรรมอาหารพื้นถิ่นกับการท่องเที่ยวในยุคถัดไป	
กนกวรรณ เกิดพิณ ภาณุรังษี เตือนไธสง และวิทยา สุขสา	212
การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนท้องถิ่นด้วยการสร้างเรื่องราวเพื่อเพิ่มมูลค่า โดยการวิจัยเชิง ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อฝ่าวิกฤติโควิด 19 ในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น	
กฤติกา พรหมสาขา ณ สกลนคร สมศักดิ์ จันทดี ฐรัตน์ภรณ์ ธนานิธิกุลโรจน์ และ สาคร แถวโนนจิว.....	219
การศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อนำไปพัฒนาเป็น บทเรียนท้องถิ่นสองภาษา	
กนิษฐา จตุพันธ์ รติรส พิพิธภักดี วัชรินทร์ สินไทย และสุทธิดา จารุแพทย์ จินาพร...	230
คติความเชื่อของชาวจีนในเขตอำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ: กรณีศึกษา ประติมากรรมรูปเคารพ	
ธัญพงศ์ สารรัตน์ ธีรวัฒน์ กันยาสาย จริญญา เสาวเวียง ธินพัฒน์ จันทร์สว่าง และภูธนศ ศรีมงคล.....	242

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
บทความของนักศึกษาระดับปริญญาตรี กลุ่มภาษาและวรรณกรรม.....	272
การศึกษาเปรียบเทียบคำศัพท์พื้นฐานภาษาเขมรถิ่นไทย ตำบลกันทรอม อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ กับคำศัพท์พื้นฐานภาษาเขมรมาตรฐานกัมพูชา ตำบลจ้อย อำเภอจอม การ์เลอ จังหวัดกำปงจาม	
ปกรณ์เกียรติ เพ็ชรรัตน์.....	273
การวิเคราะห์วัจนลีลาของภาษาในสถานการณ์โควิด จากแถลงการณ์ของศูนย์ข้อมูลกลางโควิด 19 ในจังหวัดอุบลราชธานี	
อิสราภรณ์ ราชชื่น.....	285
การศึกษาเปรียบเทียบระบบเสียงภาษาลาว แขวงสาละวัน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชน ลาวกับระบบเสียงภาษาไทยถิ่นอุบลราชธานี	
สายธาร โล่ป้อง.....	304
การศึกษาความหมายเชิงบวกและเชิงลบตัวเลขของจีน	
รุ่งอรุณ ผาดี วิชพล แก้วจันทร์ และวิสุตา แก้วหยด	312
การศึกษาวัฒนธรรมการเซ่นไหว้ในเทศกาลมงคลของชาวไทยเชื้อสายจีน ในจังหวัด อุบลราชธานี	
พนิดา สมบัติวงศ์ กฤติยาภรณ์ หมวดนา และอาจารย์ ศรีหล้า.....	328
บทความของนักศึกษาระดับปริญญาตรี กลุ่มงานสร้างสรรค์ดนตรีและนาฏศิลป์...	342
เรื่อง Music การปรับตัวของอุตสาหกรรมดนตรีและค่ายเพลงในปัจจุบันกับโรค COVID-19	
เบญจพณ คงบุญ ชลสิทธิ์ ไพลธูรี และศรัณย์ ศรีพุทธรินทร์	343
การถ่ายทอดหมอลำกลอน : กรณีศึกษาหมอลำทองแปน พันบุปผา	
ชินราช แสงศิลป์ พีรพัฒน์ หลินภู และนิสิต ภาคบุปผา.....	352

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
กระบวนการถ่ายทอดจับเปย ของครูจุม แสงจันทร์	
ธเนศ ชมชื่น จรรยา วันแพง และณณัฐ วิโย.....	361
นาฏศิลป์สร้างสรรค์ ชุดวิจิตรภูษาอัญมณีแห่งพงไพร	
ภัครมาลย์ พรมราช ยุภาวดี พวงมาลา จรียา ปิ่นทานัง ชัยธวัช ทองจันทร์ และ	
พันธ์ทิพย์ ศรีธรรม.....	369
นาฏศิลป์สร้างสรรค์ ชุดเวียงเดิมกาหลง	
ภูรินทร์ ภูธา จารุวรรณ ภูมิคำ สุ ภรณ์ทิพย์ ทองผา และวิราณี แว่นทอง.....	380
บทความของนักศึกษาระดับปริญญาตรี กลุ่มงานสร้างสรรค์นาฏศิลป์.....	390
การสร้างสรรค์นาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุดจุดชี้ได้นำฮอยไฟแห่งคลองใหญ่บ้านหัวเรือ	
ณัฐวุฒิ อนุพัฒน์กุล จีระภัทร โพธารินทร์ เพ็ญพิชชา รัฐะสาร วรางคณา วุฒิชัย	
และจักรวาล วงศ์มณี.....	391
นาฏศิลป์พื้นบ้านอีสานสร้างสรรค์ ชุดเอ้ขันหมากฝากฮัก	
ธนศักดิ์ ต้นจันดี จารุวรรณ ไชยานุกุล สุภัตตา บรรเทาพิตร วรางคณา วุฒิชัย และ	
พิชิต ทองชิน.....	402
นาฏศิลป์สร้างสรรค์ ชุดฟ้อนสายใยเส้นไหมอีสานใต้	
ธรรมบุญ คมมงคล โชคชัย พูลทอง บุญทิวา ท่อนทอง วรางคณา วุฒิชัย	
พลวัฒน์ โตสารเดช และพันธ์ทิพย์ ศรีธรรม.....	412
นาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์ ชุดบ่าวภูไท	
อุดม รอดคำทุย พักขพงษ์ นันทศรี รัตติกาล แก้วหาวงศ์ และปิ่นมณี สาระมัย.....	423
การสร้างสรรค์นาฏศิลป์พื้นบ้านอีสานใต้ ชุดเสน่ห์สาวอวแซว	
นุชบา พวงมะลี ประภาพรรณ ปัททิ้ง มลธิชา มาลา วรางคณา วุฒิชัย และ	
พิชิต ทองชิน.....	432

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
บทความของนักศึกษาระดับปริญญาตรี กลุ่มการจัดการการท่องเที่ยว	
และการบริการ.....	445
การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบล่องแพ บ้านท่าเยี่ยม ตำบลคำเขื่อนแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร	
ณัฐนิศา ไชยวิเศษ มุทิตา จิตมหัน และกุลวดี ละม้ายเงิน.....	
แนวทางการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ทุเรียนภูเขาไฟ เพื่อส่งเสริมท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา:	446
ชุมชนชาตารมย์ อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ	
ณรงค์ ทองจันทร์ ศุภนิดา ภาติ กุลวดี ละม้ายเงิน และอาภารัตน์ ประทีปะเสน.....	
แนวทางการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวแบบแคมป์ปิ้งสำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่ม Generation	454
Z กรณีศึกษา หาดแสมต่อ ริมเขื่อนสิรินธร บ้านโป่งดินดำ ตำบลช่องเม็ก อำเภอสิรินธร	
จังหวัดอุบลราชธานี	
นิรุช พิมพ์พันธ์ พิชชาภรณ์ ชากักดี กุลวดี ละม้ายเงิน และอาภารัตน์ ประทีปะเสน.....	
แนวทางการพัฒนาการตลาดท่องเที่ยวชุมชนปะอ่าว ตำบลปะอ่าว จังหวัดอุบลราชธานี	463
กฤษณา ภูพานิล ยุวพันธ์ รัชหอม กุลวดี ละม้ายเงิน และภูวดล งามมาก.....	
แนวทางการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่เมืองเก่าเขมรราชู	474
กมลรัตน์ ปัดสาคำ ชุตติกาญจน์ กาญจนพัฒน์ กุลวดี ละม้ายเงิน และภูวดล งามมาก...	
แนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ชุมชนเพื่อยกระดับเป็นแหล่งท่องเที่ยว กรณีศึกษา การ	483
เพาะปลูกเห็ดฟาง บ้านทุ่งสว่าง ตำบลโนนกลาง อำเภอสำโรง จังหวัดอุบลราชธานี	
จิรพรรณ ชันสิงห์ จุฑาภรณ์ นันระบุตร กุลวดี ละม้ายเงิน และ	
เนียนนิภา สำเนียงเสนาะ.....	
แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านป่าสน ตำบลโพนงาม อำเภอบุณฑริก	495
จังหวัดอุบลราชธานี	
ธิดารัตน์ พันธุ์แก้ว วิยะดา การระบุตร กุลวดี ละม้ายเงิน และ	
เนียนนิภา สำเนียงเสนาะ.....	503

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
บทความของนักศึกษาระดับปริญญาตรี กลุ่มการจัดการการท่องเที่ยว	
ธุรกิจโรงแรมและการพัฒนาชุมชน.....	510
แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ น้ำตกห้วยหลวง อุทยานแห่งชาติภูจองนายอย อำเภอนาจะหลาย จังหวัดอุบลราชธานี	
ดลนรินทร์ ไชยะโก วรदनัย สุพสุข กุลวดี ละม้ายจิ้น และพุทธพร โคตรภักทร.....	511
แนวทางการจัดการการบริการหาคูเคื่อเพื่อรองรับการท่องเที่ยวแบบ New Normal สำหรับ กลุ่ม Generation Z	
กุลสตรี ประดับแก้ว เจนอักษร อินตะนัย กุลวดี ละม้ายจิ้น และพุทธพร โคตรภักทร.....	518
แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนในรูปแบบของการล่องแพและการมีส่วนร่วมของ คนในชุมชน ชุมชนบ้านน้ำคำ อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี	
ณัฐภูมิ สมศรีนฤภร หาญณรงค์ สีลา ล่อม กุลวดี ละม้ายจิ้น และจักรวาล วงศ์มณี....	526
แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านเหล่าตอง ตำบลนาแก อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร	
จิรายุทธ อินเอี่ยม ฐาปนิก กาสี กุลวดี ละม้ายจิ้น และจักรวาล วงศ์มณี.....	533
ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการเลือกซื้ออาหารผ่านช่องทางออนไลน์ของ นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี	
ฐาปนี กงทอง ทศน์วรรณ แก้วเนตร นุชจรรย์ พิมพิรัตน์ ปวีณา แสงศรี	
ผกามาศ จัตร์ส พัชชัญญา สิทธิคุณ และบุรินทร์ ศิริเนตร.....	540
หลุมพอเพียงกับการจัดการความมั่นคงทางอาหาร	
พิชญ์ไพลินทร์ แรมสุข ยศวดี ทองจันทร์ และขวัญสุปาณัฐ พันธุ์เกษม.....	552
โคก หนอง นา โมเดล: การจัดการพื้นที่ภายใต้หลัก “ภูมิสังคม”	
ประธาน พิณทอง อ้อมฤทัย แก่นพันธ์ และขวัญสุปาณัฐ พันธุ์เกษม.....	563

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกซื้อและพฤติกรรมการใช้บริการร้านกาแฟสตาร์บัคส์ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี	
วชิระ พิณจมนตรี ขวัญพิชชา หนูเส็ง ณัฐนิชา ศิริเชิด บังอร เชื้อสูง	
พชรिता พลทรัพย์ศิริ อักษรสวรรค์ งามสุด และสถาพร ยิ่งประยูร	575

เอกสารสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ครั้งที่ 10

กลุ่มภาษาและสารสนเทศ

ทักษะการรู้สารสนเทศของนักศึกษาระดับปริญญาตรี

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Information Literacy Skills of the Undergraduate Students

in Ubon Ratchathani Rajabhat University

ปัทมา จรัสรุ่งรวีร์

Pattama Jaratrungraweewon

สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

E-mail: pattama.j@ubru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทักษะการรู้สารสนเทศของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย คือ นักศึกษาภาคปกติที่ลงทะเบียนเรียน รายวิชา 9011103 การรู้สารสนเทศและการเรียนรู้ ในภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2563 ที่เรียนใน Section 02 จำนวน 29 คน และ Section 03 จำนวน 51 คน รวมทั้งสิ้น 80 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม เรื่อง ทักษะการรู้สารสนเทศของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี จำนวน 1 ฉบับ โดยใช้ Google form สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1. ทักษะการรู้สารสนเทศของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี โดย ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.92$) โดยทักษะการรู้สารสนเทศสูงสุดใน 3 ลำดับแรก ได้แก่ ทักษะ การกำหนดความต้องการสารสนเทศ ($\bar{X} = 3.18$) รองลงมาคือ ทักษะการประเมินความน่าเชื่อถือของ สารสนเทศ ($\bar{X} = 3.16$) และทักษะการวางแผนการสืบค้นสารสนเทศ ($\bar{X} = 3.04$)

2. ทักษะการรู้สารสนเทศในแต่ละด้านมีดังนี้ 1) ทักษะการกำหนดความต้องการสารสนเทศ ได้แก่ สามารถอธิบายรายละเอียดของสารสนเทศที่ต้องการได้ และสามารถบอกประเภทและลักษณะของแหล่ง สารสนเทศที่ต้องการได้ 2) ทักษะการวางแผนการสืบค้นสารสนเทศ ได้แก่ สามารถใช้คำค้น หรือคำสำคัญใน การค้นหาข้อมูลได้ สามารถเลือกแหล่งที่ต้องการสืบค้นได้ สามารถเลือกวิธีการค้นหาข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ ต้องการได้ และสามารถใช้กลยุทธ์ในการสืบค้นได้ ได้แก่ เทคนิคตรรกะบูลีน การตัดปลายคำ การจำกัด ขอบเขต 3) ทักษะการเข้าถึงสารสนเทศ ได้แก่ สามารถสืบค้นข้อมูลจากแหล่งที่ต้องการได้ เช่น OPAC ฐานข้อมูลต่าง ๆ สามารถสืบค้นข้อมูลที่ต้องการได้อย่างรวดเร็ว และสามารถสืบค้นข้อมูลที่ต้องการได้อย่างมี ประสิทธิภาพ 4) ทักษะการประเมินความน่าเชื่อถือของสารสนเทศ ได้แก่ ผู้เขียนสารสนเทศที่สืบค้นได้ มีความน่าเชื่อถือ สามารถประเมินเนื้อหาของสารสนเทศที่สืบค้นได้ ว่าเป็นสารสนเทศที่มีความน่าเชื่อถือ นำมาใช้ประโยชน์ได้ เนื้อหาของสารสนเทศที่สืบค้นได้ตรงกับหัวข้อที่ต้องการ เนื้อหาของสารสนเทศที่สืบค้น

ได้มีความทันสมัย และผู้จัดพิมพ์สารสนเทศที่สืบค้นได้ มีความน่าเชื่อถือ 5) ทักษะการวิเคราะห์สารสนเทศ ได้แก่ สามารถเข้าใจเนื้อหาของสารสนเทศที่สืบค้นมาได้ สามารถจดบันทึกสารสนเทศที่สืบค้นมาได้ สามารถอ่านจับใจความสำคัญได้ และสามารถอ่านเพื่อสำรวจสารสนเทศในภาพรวมได้ 6) ทักษะการสังเคราะห์สารสนเทศ ได้แก่ สารสนเทศที่เรียบเรียงมีความถูกต้อง น่าเชื่อถือ และสามารถเรียบเรียงสารสนเทศโดยใช้สำนวนของตนเองได้ และ 7) ทักษะการใช้สารสนเทศ ได้แก่ สามารถนำสารสนเทศที่สังเคราะห์ไปใช้ตามจุดประสงค์ที่ต้องการได้ และมีการอ้างอิงแหล่งข้อมูลทุกครั้งที่ใช้สารสนเทศ

คำสำคัญ: ทักษะการรู้สารสนเทศ นักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Abstract

The objective of this research was to study information literacy skills of undergraduate students of Ubon Ratchathani Rajabhat University. The target groups used in this research were 80 regular program students including 29 students of section 02 and 51 students of section 03 registering the Information Literacy and Learning course in the second semester of academic year 2020. The research instrument was a questionnaire on the Information Literacy Skills of Undergraduate Students manipulated online through Google Form. The statistics used for data analysis were percentage, mean, and standard deviation.

The research findings were as follows:

1. The overall information literacy skills of undergraduate students at Ubon Ratchathani Rajabhat University was at a moderate level ($\bar{X} = 2.92$). When compared to each other, the first three highest mean score were found with the skills for information need setting ($\bar{X} = 3.18$), followed by the skills for information reliability evaluation ($\bar{X} = 3.16$) and the skills for information searching planning ($\bar{X} = 3.04$) respectively.

2. The information literacy skills consisted of seven aspects including 1) skills for information need setting: ability to explain the details of required information and ability to identify the source types and characteristics of required information; 2) skills for information searching planning: ability to use words or keywords in searching for information, ability to select the required resources, ability to select the methods in searching for required information, ability to use the searching strategies including Boolean logic technique, truncation technique, and confinement technique; 3) skills for information access: ability to search for information from required resources such as OPAC or other databases, ability to search for required information quickly, ability to search for required information efficiently;

4) skills for information reliability evaluation: ability to evaluate the author's reliability of required information, ability to evaluate the reliability and usefulness of information contents, ability to reach the contents of required topics, ability to reach the update information contents, ability to evaluate the publisher's reliability; 5) skills for information analysis: ability to understand the information contents obtained, ability to note the information searched, ability to read for the main idea, ability to read for skimming the overall information; 6) skills for information synthesis: ability to rewrite the information to be accurate and reliable, ability to rewrite the information by using own words; 7) skills for information implementation: ability to implement the synthesized information based on the required objectives and provide the references of all information sources.

Keywords: Information Literacy Skills, Undergraduate Students, Ubon Ratchathani Rajabhat University

บทนำ

สังคมโลกในศตวรรษที่ 21 มีการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตที่ผ่านมาในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น การดำเนินชีวิตของบุคคล การประกอบอาชีพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการศึกษา ผู้เรียนต้องมีทักษะที่สำคัญ สำหรับการศึกษและการเรียนรู้ ได้แก่ ทักษะพื้นฐานในการรู้หนังสือ ทักษะการคิด ทักษะการทำงาน และ ทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (Plook teacher 2561: ออนไลน์) อันเนื่องมาจากวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

การรู้สารสนเทศ (Information Literacy) เป็นพฤติกรรมและเจตคติที่จำเป็นและสำคัญในการใช้ เทคโนโลยีสารสนเทศในปัจจุบันสำหรับนักเรียน นักศึกษา และผู้ที่มีความต้องการใช้สารสนเทศเพื่อ วัตถุประสงค์ต่าง ๆ ให้สามารถใช้ในการเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) เป็นระดับความรู้ ความสามารถด้านการรู้สารสนเทศ ซึ่งประกอบด้วยกำหนัดขอบเขตความต้องการสารสนเทศ การเข้าถึง สารสนเทศ การประเมินค่า การวิเคราะห์และสังเคราะห์สารสนเทศที่สืบค้นมาได้ การเชื่อมโยงสารสนเทศ ดังกล่าวกับความรู้เดิมที่ตนมีอยู่ การใช้สารสนเทศเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคมอย่างมี ประสิทธิภาพ ตลอดจนการนำไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิตได้ (ปีพมา จรัสรุ่งรวีวร 2564: 11)

การรู้สารสนเทศจึงถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งสำหรับการศึกษาทุกระดับและทุกสาขา วิชาชีพ อีกทั้งจำนวนของสารสนเทศในสังคมปัจจุบันที่มีอย่างมากมาย ทำให้ผู้ใช้โดยเฉพาะอย่างยิ่ง นักศึกษา ระดับอุดมศึกษาที่ใช้สารสนเทศ จำเป็นต้องมีทักษะในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ประเมินคุณค่า และเลือกใช้ สารสนเทศที่ถูกต้องและทันสมัย ทำให้ประสบปัญหาในการใช้สารสนเทศ มีความยุ่งยากในการค้นหา สารสนเทศ และนำสารสนเทศมาใช้ประโยชน์

หากจะกล่าวถึงทักษะการรู้สารสนเทศแล้วนั้น ถือได้ว่าเป็นทักษะที่เป็นผลรวมของพฤติกรรมและความรู้สึกนึกคิดที่เรียกว่า เจตคติ โดยเจตคติดังกล่าว ต้องตระหนักถึงความจำเป็นที่ต้องใช้สารสนเทศในการทำงาน มีความชื่นชอบ พอใจต่อการใช้สารสนเทศ เป็นทักษะที่ง่ายต่อการเรียนรู้ สามารถฝึกฝนให้ชำนาญและคล่องแคล่วได้ นอกจากนี้ทักษะการรู้สารสนเทศยังเป็นศิลปศาสตร์ที่ต้องใช้ความเฉลียวฉลาด ไหวพริบเทคนิค และประสบการณ์อีกด้วย โดยทักษะดังกล่าวมีหลายระดับ ตั้งแต่ขั้นพื้นฐานที่พอจะใช้สารสนเทศได้บ้าง ไปจนถึงขั้นก้าวหน้าหรือขั้นสูงที่สามารถใช้สารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทักษะดังกล่าวจึงควรพัฒนาความสามารถด้านต่าง ๆ เป็นลำดับขั้นตามกระบวนการสำคัญ 7 กระบวนการ คือ 1) การกำหนดความต้องการสารสนเทศ 2) การวางแผนการสืบค้นสารสนเทศ 3) การเข้าถึงสารสนเทศ 4) การประเมินความน่าเชื่อถือของสารสนเทศ 5) การวิเคราะห์สารสนเทศ 6) การสังเคราะห์สารสนเทศ และ 7) การใช้สารสนเทศ (ร.อ.วราวุธ ผลานันต์, ประคอง บุญทน และชนันรัตน์ รูปใหญ่ 2557: 80)

ทักษะการรู้สารสนเทศดังที่ได้กล่าวมา มีความจำเป็นต้องใช้ในการศึกษา การประกอบอาชีพ และการดำเนินชีวิต หากขาดทักษะดังกล่าวจะทำให้ผู้เรียนไม่สามารถใช้สารสนเทศในการศึกษาได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม ทำให้มีความจำเป็นต้องศึกษาทักษะการรู้สารสนเทศของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี อันจะเกิดประโยชน์ในการบูรณาการการใช้สารสนเทศของนักศึกษา ให้เกิดการเรียนรู้ที่มีคุณค่า เป็นประโยชน์ เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของนักศึกษา อีกทั้งผลการวิจัยจะเป็นข้อมูลอันนำไปพิจารณาเพื่อการพัฒนาทักษะการรู้สารสนเทศเป็นลำดับขั้น ตามกระบวนการรู้สารสนเทศของนักศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาทักษะการรู้สารสนเทศของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

ขอบเขตของการวิจัย

1. **ขอบเขตด้านพื้นที่** การวิจัยนี้ ได้กำหนดขอบเขตของการศึกษา ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี เนื่องจากเป็นการทำวิจัยในรายวิชา 9011103 การรู้สารสนเทศและการเรียนรู้ ซึ่งเป็นรายวิชาศึกษาทั่วไป กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์

2. **ขอบเขตด้านเวลา** การวิจัยนี้ ได้กำหนดช่วงเวลาในการเก็บข้อมูล ในภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2563

3. ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักศึกษาภาคปกติที่ลงทะเบียนเรียน รายวิชา 9011103 การรู้สารสนเทศและการเรียนรู้ ในภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 8 Section จำนวน 317 คน

กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ นักศึกษาภาคปกติที่ลงทะเบียนเรียน รายวิชา 9011103 การรู้สารสนเทศและการเรียนรู้ ในภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2563 ที่เรียนใน Section 02 จำนวน 31 คน และ Section 03 จำนวน 55 คน รวมทั้งสิ้น 86 คน

4. ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยนี้ มีการศึกษาเกี่ยวกับทักษะการรู้สารสนเทศ ซึ่งประกอบด้วย กระบวนการในการพัฒนาทักษะการรู้สารสนเทศ 7 กระบวนการ ดังนี้

- 4.1 การกำหนดความต้องการสารสนเทศ
- 4.2 การวางแผนการสืบค้นสารสนเทศ
- 4.3 การเข้าถึงสารสนเทศ
- 4.4 การประเมินความน่าเชื่อถือของสารสนเทศ
- 4.5 การวิเคราะห์สารสนเทศ
- 4.6 การสังเคราะห์สารสนเทศ
- 4.7 การใช้สารสนเทศ

ระเบียบวิธีวิจัย

1. กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย คือ นักศึกษาภาคปกติที่ลงทะเบียนเรียน รายวิชา 9011103 การรู้สารสนเทศและการเรียนรู้ ในภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2563 ที่เรียนใน Section 02 จำนวน 29 คน และ Section 03 จำนวน 51 คน รวมทั้งสิ้น 80 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถาม เรื่อง ทักษะการรู้สารสนเทศของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี จำนวน 1 ฉบับ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มากที่สุดถึงน้อยที่สุด (บุญชม ศรีสะอาด 2545: 103)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้การส่งแบบสอบถามในรูปแบบ Google Form เนื่องจากเป็นช่วงเวลาที่มีการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา (โควิด-19)

4. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

ตารางที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
1.1 ชาย	17	21.25
1.2 หญิง	63	78.75
รวม	80	100
2. ชั้นปี		
2.1 ชั้นปีที่ 1	22	27.50
2.2 ชั้นปีที่ 2	27	33.75
2.3 ชั้นปีที่ 3	19	23.75
2.4 ชั้นปีที่ 4	12	15.00

ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
รวม	80	100
3. Section		
3.1 Section 02	29	36.25
3.2 Section 03	51	63.75
รวม	80	100
4. คณะ		
4.1 มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	36	45.00
4.2 ครุศาสตร์	11	13.75
4.3 บริหารธุรกิจและการจัดการ	9	11.25
4.4 วิทยาศาสตร์	6	7.50
4.5 สาธารณสุขศาสตร์	5	6.25
4.6 เกษตรศาสตร์	4	5.00
4.7 วิทยาการคอมพิวเตอร์	4	5.00
4.8 เทคโนโลยีอุตสาหกรรม	2	2.50
4.9 นิติศาสตร์	2	2.50
4.10 แพทย์แผนไทยและแพทย์ทางเลือก	1	1.25
รวม	80	100

จากตารางที่ 1 เพศของนักศึกษา พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 63 คน คิดเป็นร้อยละ 78.75 และเป็นเพศชาย จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 21.25

ชั้นปีที่นักศึกษากำลังศึกษา พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 2 มากที่สุด จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 33.75 รองลงมาคือ นักศึกษาชั้นปีที่ 1 จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 27.50 นักศึกษาชั้นปีที่ 3 จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 23.75 และนักศึกษาระดับชั้นปีที่ 4 น้อยที่สุด จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 15.00

Section ที่นักศึกษากำลังศึกษา พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ศึกษาอยู่ Section 03 จำนวน 51 คน คิดเป็นร้อยละ 63.75 และ Section 02 จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 36.25

คณะที่นักศึกษากำลังศึกษา พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่สังกัดคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มากที่สุด จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 45.00 รองลงมาคือ คณะครุศาสตร์ จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 13.75 คณะบริหารธุรกิจและการจัดการ จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 11.25 คณะวิทยาศาสตร์ จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 7.50 คณะสาธารณสุขศาสตร์ จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 6.25 คณะเกษตรศาสตร์ และคณะวิทยาการคอมพิวเตอร์ จำนวนคณะละ 4 คน แต่ละคณะคิดเป็นร้อยละ 5.00 คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม

และคณะนิติศาสตร์ จำนวนคณะละ 2 คน แต่ละคณะคิดเป็นร้อยละ 2.50 และคณะที่นักศึกษาสังกัดน้อยที่สุด คือ คณะแพทย์แผนไทยและแพทย์ทางเลือก จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 1.25

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสอบถาม

รายการ	\bar{X}	S	ระดับความคิดเห็น
1. แหล่งสารสนเทศที่ใช้			
1.1 อินเทอร์เน็ต	4.28	0.77	มาก
1.2 สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยี สารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี	3.47	0.63	ปานกลาง
1.3 ห้องสมุดคณะ	2.45	0.54	ปานกลาง
1.4 ศูนย์คอมพิวเตอร์	2.31	0.52	น้อย
1.5 อื่น ๆ	1.55	0.49	น้อย
รวม	2.81	0.59	ปานกลาง
2. ความถี่ในการค้นหาสารสนเทศ			
2.1 ทุกวัน	4.37	0.63	มาก
2.2 ทุก 1-2 วัน	4.26	0.54	มาก
2.3 ทุกสัปดาห์	3.42	0.52	ปานกลาง
2.4 ทุกเดือน	2.49	0.49	น้อย
รวม	3.63	0.55	มาก
3. ความสามารถในการค้นหาสารสนเทศ			
3.1 ดีมาก	2.54	0.98	ปานกลาง
3.2 ดี	2.95	1.05	ปานกลาง
3.3 ปานกลาง	3.51	1.06	มาก
3.4 น้อย	2.84	0.57	ปานกลาง
3.5 น้อยที่สุด	2.37	0.46	น้อย
รวม	2.84	0.82	ปานกลาง

จากตารางที่ 2 พบว่า แหล่งสารสนเทศที่นักศึกษาส่วนใหญ่ใช้มากที่สุด คือ อินเทอร์เน็ต ($\bar{X} = 4.28$) อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ($\bar{X} = 3.47$) อยู่ในระดับปานกลาง ห้องสมุดคณะ ($\bar{X} = 2.45$) อยู่ในระดับปานกลาง ศูนย์คอมพิวเตอร์ ($\bar{X} = 2.31$) อยู่ในระดับและแหล่งอื่น ๆ ใช้น้อยที่สุด ($\bar{X} = 1.55$) อยู่ในระดับน้อย

นักศึกษาส่วนใหญ่มีความถี่ในการค้นหาสารสนเทศมากที่สุด คือ ค้นหาสารสนเทศทุกวัน ($\bar{X} = 4.37$) อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ค้นหาสารสนเทศทุก 1-2 วัน ($\bar{X} = 4.26$) อยู่ในระดับมาก ค้นหาสารสนเทศทุกสัปดาห์ ($\bar{X} = 3.42$) อยู่ในระดับปานกลาง และค้นหาสารสนเทศทุกเดือนน้อยที่สุด ($\bar{X} = 2.49$) อยู่ในระดับน้อย

นักศึกษาส่วนใหญ่มีความสามารถในการค้นหาสารสนเทศมากที่สุด คือ ความสามารถระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.51$) อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ระดับดี ($\bar{X} = 2.95$) ระดับน้อย ($\bar{X} = 2.84$) ระดับดีมาก ($\bar{X} = 2.54$) อยู่ในระดับปานกลาง และความสามารถระดับน้อยที่สุดคือ ระดับน้อยที่สุด ($\bar{X} = 2.37$) อยู่ในระดับน้อย โดยวัดจากการสืบค้นหาสารสนเทศตามหัวข้อที่กำหนด และประสิทธิภาพของผลการสืบค้นที่ได้ ว่าตรงกับความต้องการสารสนเทศเพียงใด

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของการเรียนรู้ของนักศึกษา

รายการ	\bar{X}	S	ระดับความคิดเห็น
1. วิธีการเรียนรู้ในมหาวิทยาลัย			
1.1 การศึกษาค้นคว้าจาก Search Engine เช่น google	4.59	0.67	มากที่สุด
1.2 การบรรยายในชั้นเรียน	3.23	1.04	ปานกลาง
1.3 การทำรายงาน	3.16	1.01	ปานกลาง
1.4 การฝึกปฏิบัติในห้องปฏิบัติการ	2.48	0.66	น้อย
1.5 การฝึกงานกับหน่วยฝึกต่าง ๆ	2.44	0.81	น้อย
รวม	3.18	0.87	ปานกลาง
2. ทรัพยากรสารสนเทศที่ใช้ในการเรียนรู้			
2.1 เว็บไซต์ต่าง ๆ	4.88	0.46	มากที่สุด
2.2 คลิปวิดีโอใน YouTube	4.64	0.68	มากที่สุด
2.3 เอกสารประกอบการสอน (ทั้งเป็น file และ เป็นเล่ม)	3.86	1.21	มาก
2.4 บทเรียนออนไลน์ (E-Learning)	3.19	0.92	ปานกลาง
2.5 วารสาร นิตยสารและหนังสือพิมพ์	3.18	0.98	ปานกลาง
2.6 สื่อสื่อดิจิทัล เช่น วิดีโอ วีซีดี ดีวีดี โทรศัพท์ วิทยุ	3.14	1.05	ปานกลาง
2.7 ฐานข้อมูลภาษาไทย เช่น ฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์ไทย (TDC) ฐานข้อมูล ThaiJO	3.11	1.06	ปานกลาง

รายการ	\bar{X}	S	ระดับความคิดเห็น
2.8 หนังสืออ่านประกอบในรายวิชา	2.85	1.07	ปานกลาง
2.9 ตำราเรียน	2.41	0.69	น้อย
2.10 หนังสืออ้างอิง	2.25	1.11	น้อย
2.11 ฐานข้อมูลภาษาอังกฤษ	1.21	0.57	น้อยที่สุด
รวม	3.16	0.89	ปานกลาง

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของทักษะการรู้สารสนเทศของนักศึกษา

รายการ	\bar{X}	S	ระดับความคิดเห็น
1. การกำหนดความต้องการสารสนเทศ			
1.1 อธิบายรายละเอียดของสารสนเทศที่ต้องการได้	3.19	0.98	ปานกลาง
1.2 บอกประเภทและลักษณะของแหล่งสารสนเทศที่ต้องการได้	3.18	0.91	ปานกลาง
รวม	3.18	0.95	ปานกลาง
2. การวางแผนการสืบค้นสารสนเทศ			
2.1 ใช้คำค้น หรือคำสำคัญในการค้นหาข้อมูลได้	3.34	1.01	ปานกลาง
2.2 เลือกแหล่งที่ต้องการสืบค้นได้	3.29	1.00	ปานกลาง
2.3 เลือกวิธีการค้นหาข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ต้องการได้	3.13	0.86	ปานกลาง
2.4 ใช้กลยุทธ์ในการสืบค้นได้ ได้แก่ เทคนิคตรรกะบูลีน การตัดปลายคำ การจำกัดขอบเขต	2.43	0.73	น้อย
รวม	3.04	0.90	ปานกลาง
3. การเข้าถึงสารสนเทศ			
3.1 สืบค้นข้อมูลจากแหล่งที่ต้องการได้ เช่น OPAC ฐานข้อมูลต่าง ๆ	2.83	0.91	ปานกลาง
3.2 สามารถสืบค้นข้อมูลที่ต้องการได้อย่างรวดเร็ว	2.58	0.84	ปานกลาง

รายการ	\bar{X}	S	ระดับความคิดเห็น
3.3 สามารถสืบค้นข้อมูลที่ต้องการได้อย่างมีประสิทธิภาพ	2.44	1.29	น้อย
รวม	2.61	1.01	ปานกลาง
4. การประเมินความน่าเชื่อถือของสารสนเทศ			
4.1 สามารถประเมินได้ว่า ผู้เขียนสารสนเทศที่สืบค้นได้ มีความน่าเชื่อถือ	3.26	1.05	ปานกลาง
4.2 สามารถประเมินได้ว่า ประเมินเนื้อหาของสารสนเทศที่สืบค้นได้ ว่าเป็นสารสนเทศที่มีความน่าเชื่อถือ นำมาใช้ประโยชน์ได้	3.23	1.04	ปานกลาง
4.3 สามารถประเมินได้ว่า เนื้อหาของสารสนเทศที่สืบค้นได้ตรงกับหัวข้อที่ต้องการ	3.18	0.91	ปานกลาง
4.4 สามารถประเมินได้ว่า เนื้อหาของสารสนเทศที่สืบค้นได้มีความทันสมัย	3.10	0.98	ปานกลาง
4.5 สามารถประเมินได้ว่า ผู้จัดพิมพ์สารสนเทศที่สืบค้นได้ มีความน่าเชื่อถือ	3.04	1.18	ปานกลาง
รวม	3.16	1.03	ปานกลาง
5. การวิเคราะห์สารสนเทศ			
5.1 เข้าใจเนื้อหาของสารสนเทศที่สืบค้นมาได้	3.16	1.06	ปานกลาง
5.2 จัดบันทึกสารสนเทศที่สืบค้นมาได้	3.15	1.03	ปานกลาง
5.3 อ่านจับใจความสำคัญได้	3.06	0.90	ปานกลาง
5.4 อ่านเพื่อสำรวจสารสนเทศในภาพรวมได้	2.40	0.77	น้อย
รวม	2.94	0.94	ปานกลาง
6. การสังเคราะห์สารสนเทศ			
6.1 สารสนเทศที่เรียบเรียงมีความถูกต้องน่าเชื่อถือ	2.96	1.12	ปานกลาง
6.2 เรียบเรียงสารสนเทศโดยใช้สำนวนของตนเองได้	2.31	1.10	น้อย
รวม	2.64	1.11	ปานกลาง

รายการ	\bar{X}	S	ระดับความคิดเห็น
7. การใช้สารสนเทศ			
7.1 นำสารสนเทศที่สังเคราะห์ไปใช้ตามจุดประสงค์ที่ต้องการได้	2.91	1.35	ปานกลาง
7.2 มีการอ้างอิงแหล่งข้อมูลทุกครั้งที่ใช้สารสนเทศ	2.85	1.18	ปานกลาง
รวม	2.88	1.27	ปานกลาง
ทักษะการรู้สารสนเทศโดยรวม	2.92	1.03	ปานกลาง

จากตารางที่ 4 พบว่า ทักษะการรู้สารสนเทศของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.92$) โดยทักษะในการกำหนดความต้องการสารสนเทศ นักศึกษาส่วนใหญ่สามารถอธิบายรายละเอียดของสารสนเทศที่ต้องการได้ ($\bar{X} = 3.19$) และสามารถบอกประเภทและลักษณะของแหล่งสารสนเทศที่ต้องการได้ ($\bar{X} = 3.18$) อยู่ในระดับปานกลาง

ทักษะในการวางแผนการสืบค้นสารสนเทศ พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่สามารถใช้คำค้น หรือคำสำคัญในการค้นหาข้อมูลได้ ($\bar{X} = 3.34$) สามารถเลือกแหล่งที่ต้องการสืบค้นได้ ($\bar{X} = 3.29$) และสามารถเลือกวิธีการค้นหาข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ต้องการได้ ($\bar{X} = 3.13$) อยู่ในระดับปานกลาง รองลงมาคือ สามารถใช้กลยุทธ์ในการสืบค้นได้ ได้แก่ เทคนิคตรรกะบูลีน การตัดปลายคำ การจำกัดขอบเขต ($\bar{X} = 2.43$) อยู่ในระดับน้อย

ทักษะในการเข้าถึงสารสนเทศ พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่สามารถสืบค้นข้อมูลจากแหล่งที่ต้องการได้ เช่น OPAC ฐานข้อมูลต่าง ๆ ($\bar{X} = 2.83$) อยู่ในระดับปานกลาง รองลงมาคือ สามารถสืบค้นข้อมูลที่ต้องการได้อย่างรวดเร็ว ($\bar{X} = 2.58$) อยู่ในระดับปานกลาง และสามารถสืบค้นข้อมูลที่ต้องการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ($\bar{X} = 2.44$) อยู่ในระดับน้อย

ทักษะในการประเมินความน่าเชื่อถือของสารสนเทศ พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่สามารถประเมินได้ว่า ผู้เขียนสารสนเทศที่สืบค้นได้ มีความน่าเชื่อถือ ($\bar{X} = 3.26$) สามารถประเมินได้ว่า เนื้อหาของสารสนเทศที่สืบค้นได้ เป็นสารสนเทศที่มีความน่าเชื่อถือ นำมาใช้ประโยชน์ได้ ($\bar{X} = 3.23$) สามารถประเมินได้ว่า เนื้อหาของสารสนเทศที่สืบค้นได้ตรงกับหัวข้อที่ต้องการ ($\bar{X} = 3.18$) สามารถประเมินได้ว่า เนื้อหาของสารสนเทศที่สืบค้นได้ มีความทันสมัย ($\bar{X} = 3.10$) และสามารถประเมินได้ว่า ผู้จัดพิมพ์สารสนเทศที่สืบค้นได้ มีความน่าเชื่อถือ ($\bar{X} = 3.04$) อยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ

ทักษะในการวิเคราะห์สารสนเทศ พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่เข้าใจเนื้อหาของสารสนเทศที่สืบค้นมาได้ ($\bar{X} = 3.16$) จัดบันทึกสารสนเทศที่สืบค้นมาได้ ($\bar{X} = 3.15$) อ่านจับใจความสำคัญได้ ($\bar{X} = 3.06$) อยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ และอ่านเพื่อตรวจสอบสารสนเทศในภาพรวมได้ ($\bar{X} = 2.40$) อยู่ในระดับน้อย

ทักษะในการสังเคราะห์สารสนเทศ พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่สามารถสังเคราะห์สารสนเทศที่เรียบเรียง มีความถูกต้อง น่าเชื่อถือ ($\bar{X} = 2.96$) อยู่ในระดับปานกลาง และสามารถเรียบเรียงสารสนเทศโดยใช้สำนวนของตนเองได้ ($\bar{X} = 2.31$) อยู่ในระดับน้อย

ทักษะในการใช้สารสนเทศ พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่สามารถนำสารสนเทศที่สังเคราะห์ไปใช้ตามจุดประสงค์ที่ต้องการได้ ($\bar{X} = 2.91$) และสามารถใช้สารสนเทศที่มีการอ้างอิงแหล่งข้อมูลทุกครั้งที่ใช้สารสนเทศ ($\bar{X} = 2.85$) อยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ

ผลการวิจัย

1. ทักษะการรู้สารสนเทศของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.92$) โดยทักษะการรู้สารสนเทศสูงสุดใน 3 ลำดับแรก ได้แก่ ทักษะการกำหนดความต้องการสารสนเทศ ($\bar{X} = 3.18$) รองลงมาคือ ทักษะการประเมินความน่าเชื่อถือของสารสนเทศ ($\bar{X} = 3.16$) และทักษะการวางแผนการสืบค้นสารสนเทศ ($\bar{X} = 3.04$)

2. ทักษะการรู้สารสนเทศในแต่ละด้านมีดังนี้ 1) ทักษะการกำหนดความต้องการสารสนเทศ ได้แก่ 1.1) สามารถอธิบายรายละเอียดของสารสนเทศที่ต้องการได้ และ 1.2) สามารถบอกประเภทและลักษณะของแหล่งสารสนเทศที่ต้องการได้ 2) ทักษะการวางแผนการสืบค้นสารสนเทศ ได้แก่ 2.1) สามารถใช้คำค้น หรือคำสำคัญในการค้นหาข้อมูลได้ 2.2) สามารถเลือกแหล่งที่ต้องการสืบค้นได้ 2.3) สามารถเลือกวิธีการค้นหาข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ต้องการได้ และ 2.4) สามารถใช้กลยุทธ์ในการสืบค้นได้ ได้แก่ เทคนิคตรรกะบูลีน การตัดปลายคำ การจำกัดขอบเขต 3) ทักษะการเข้าถึงสารสนเทศ ได้แก่ 3.1) สามารถสืบค้นข้อมูลจากแหล่งที่ต้องการได้ เช่น OPAC ฐานข้อมูลต่าง ๆ 3.2) สามารถสืบค้นข้อมูลที่ต้องการได้อย่างรวดเร็ว และ 3.3) สามารถสืบค้นข้อมูลที่ต้องการได้อย่างมีประสิทธิภาพ 4) ทักษะการประเมินความน่าเชื่อถือของสารสนเทศ ได้แก่ 4.1) ผู้เขียนสารสนเทศที่สืบค้นได้ มีความน่าเชื่อถือ 4.2) สามารถประเมินเนื้อหาของสารสนเทศที่สืบค้นได้ ว่าเป็นสารสนเทศที่มีความน่าเชื่อถือ นำมาใช้ประโยชน์ได้ 4.3) เนื้อหาของสารสนเทศที่สืบค้นได้ตรงกับหัวข้อที่ต้องการ 4.4) เนื้อหาของสารสนเทศที่สืบค้นได้มีความทันสมัย และ 4.5) ผู้จัดพิมพ์สารสนเทศที่สืบค้นได้ มีความน่าเชื่อถือ 5) ทักษะการวิเคราะห์สารสนเทศ ได้แก่ 5.1) สามารถเข้าใจเนื้อหาของสารสนเทศที่สืบค้นมาได้ 5.2) สามารถจดบันทึกสารสนเทศที่สืบค้นมาได้ 5.3) สามารถอ่านจับใจความสำคัญได้ และ 5.4) สามารถอ่านเพื่อสำรวจสารสนเทศในภาพรวมได้ 6) ทักษะการสังเคราะห์สารสนเทศ ได้แก่ 6.1) สารสนเทศที่เรียบเรียงมีความถูกต้อง น่าเชื่อถือ และ 6.2) สามารถเรียบเรียงสารสนเทศโดยใช้สำนวนของตนเองได้ และ 7) ทักษะการใช้สารสนเทศ ได้แก่ 7.1) สามารถนำสารสนเทศที่สังเคราะห์ไปใช้ตามจุดประสงค์ที่ต้องการได้ และ 7.2) มีการอ้างอิงแหล่งข้อมูลทุกครั้งที่ใช้สารสนเทศ ซึ่งจากการวิจัยพบว่า ทักษะการรู้สารสนเทศของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจมีสาเหตุมาจากภาวะความรู้ถดถอย (Learning Loss) เนื่องมาจากเป็นช่วงเวลาที่มีการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา (โควิด-19) ทำให้มีผลกระทบต่อการเรียนรู้และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา

อภิปรายผลการวิจัย

นักศึกษาที่เรียนวิชาการรัฐสารสนเทศส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 2 มากที่สุด รองลงมาคือ ชั้นปีที่ 1 ชั้นปีที่ 3 และชั้นปีที่ 4 มีจำนวนน้อยที่สุด สังกัดคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มากที่สุด รองลงมาคือ คณะครุศาสตร์ คณะบริหารธุรกิจและการจัดการ คณะวิทยาศาสตร์และคณะอื่น ๆ แหล่งสารสนเทศที่นักศึกษาใช้มากที่สุด คือ อินเทอร์เน็ต สอดคล้องกับการวิจัยของพัฒนาพร เทียมเมือง (2554: บทคัดย่อ) เรื่อง การรัฐสารสนเทศของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก วิทยาเขตจักรพงษ์ภูวนารถ ในด้านวิธีการค้นหาความรู้ของนักศึกษาส่วนใหญ่ใช้การค้นหาจากอินเทอร์เน็ต และใช้ข้อมูลจากเว็บไซต์ต่าง ๆ ในการทำรายงาน และการเรียนรู้ และมีความถี่ในการค้นหาสารสนเทศทุกวัน และระดับความสามารถในการค้นหาสารสนเทศของนักศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง

วิธีการเรียนรู้ในมหาวิทยาลัยของนักศึกษา คือ การศึกษาค้นคว้าจาก Search Engine เช่น Google และทรัพยากรสารสนเทศที่ใช้ในการเรียนรู้ คือ ใช้เว็บไซต์ต่าง ๆ และทักษะการรัฐสารสนเทศของนักศึกษา ได้แก่ การกำหนดความต้องการสารสนเทศ การวางแผนการสืบค้นสารสนเทศ การเข้าถึงสารสนเทศ การประเมินความน่าเชื่อถือของสารสนเทศ การวิเคราะห์สารสนเทศ การสังเคราะห์สารสนเทศ และการใช้สารสนเทศส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับการวิจัยของประภาส พาวินนนท์ (2551: 110) เรื่อง การรัฐสารสนเทศของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง ในด้านการรัฐสารสนเทศของนักศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง

จากการวิจัยครั้งนี้ มีประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับทักษะการรัฐสารสนเทศ ซึ่งนักศึกษามีทักษะการรัฐสารสนเทศในระดับน้อย 4 ทักษะ ได้แก่ 1) ทักษะด้านการวางแผนการสืบค้นสารสนเทศในด้านการใช้กลยุทธ์ในการสืบค้น ได้แก่ เทคนิคตรรกะบูลีน การตัดปลายคำ การจำกัดขอบเขต 2) ทักษะด้านการเข้าถึงสารสนเทศ ในด้านที่นักศึกษาสามารถสืบค้นข้อมูลที่ต้องการได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3) ทักษะการวิเคราะห์สารสนเทศ ในด้านการอ่านเพื่อสำรวจสารสนเทศในภาพรวม และ 4) ทักษะการสังเคราะห์สารสนเทศ ในด้านการเรียบเรียงสารสนเทศโดยใช้สำนวนของตนเอง โดยอาจมีสาเหตุมาจากการจัดเรียนการสอนในรูปแบบออนไลน์ ทำให้ผู้เรียนเกิดภาวะความรู้ถดถอย (Learning Loss) อันเนื่องมาจากขาดการฝึกฝนในทักษะดังกล่าวมาแล้ว จึงส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ของนักศึกษาโดยภาพรวม (นรรธพร จันทรเฉลีย์ เสริบุตร 2564: ออนไลน์) และทักษะการรัฐสารสนเทศของนักศึกษา ในรายวิชานี้อีกด้วย

จากประเด็นดังกล่าว ผู้วิจัยในฐานะเป็นผู้สอนในรายวิชาการรัฐสารสนเทศและการเรียนรู้ เห็นว่าการเพิ่มทักษะการปฏิบัติให้กับนักศึกษา การใช้หลักการสะท้อนผลการเรียนรู้ในการเรียนการสอนในแต่ละเรื่อง รวมถึงในระดับหน่วยงาน (มหาวิทยาลัย สถานศึกษา) ควรให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ในรูปแบบออนไลน์มากขึ้น และให้การสนับสนุนการเรียนรู้ในรูปแบบที่ทำให้ผู้เรียนให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ด้วยตนเองและการเรียนรู้ที่ยั่งยืนมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะต่อนักศึกษา

นักศึกษา/ผู้เรียนควรให้ความสนใจในการฝึกและพัฒนาทักษะการรู้สารสนเทศในข้อที่ประเมินตนเองแล้ว มีทักษะในด้านเหล่านั้น “น้อย” เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ของตนเองเพิ่มมากขึ้น

ข้อเสนอแนะต่ออาจารย์ผู้สอน

1. อาจารย์ผู้สอนในรายวิชาการรู้สารสนเทศและการเรียนรู้สามารถนำผลจากการวิจัยนี้ไปปรับปรุง เพิ่มเนื้อหา และเน้นทักษะการรู้สารสนเทศที่นักศึกษามีผลการประเมินตนเองน้อย เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ของนักศึกษาให้มากขึ้น
2. อาจารย์ผู้สอนในรายวิชาการรู้สารสนเทศและการเรียนรู้ต้องเน้นกระบวนการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นทักษะที่มีผลการวิจัยในระดับน้อยให้เข้มข้นมากขึ้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบเกี่ยวกับทักษะการรู้สารสนเทศของนักศึกษาในแต่ละ Section ที่มีผู้สอนแตกต่างกัน
2. ควรมีการศึกษาโดยใช้กลุ่มเป้าหมายที่เป็นนักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชา 9011103 การรู้สารสนเทศ ทุก Section เพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่ครอบคลุม และสามารถนำไปปรับใช้ในการพัฒนา กิจกรรมการเรียนการสอนให้นักศึกษามีทักษะการรู้สารสนเทศในระดับที่สูงขึ้น
3. ควรเพิ่มแบบทดสอบวัดความสามารถในทักษะการรู้สารสนเทศ เพื่อให้ผลการวิจัยมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

นรรธพร จันทรเณลีย์ เสริบุตร. “5 มาตรการฟื้นฟูการเรียนรู้ที่ถดถอยทั้งระบบ” โรงเรียนต้องเตรียมความพร้อมรับมือการเปิดเทอมอย่างไร (ออนไลน์) 10 พฤศจิกายน 2564 (อ้างเมื่อ 5 มกราคม 2565).

จาก <https://www.eef.or.th/article-tsqp-5-measures-to-restore-system-wide-regression-learning/>

บุญชม ศรีสะอาด. การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น, 2545.

ปัทมา จรัสรุ่งรวีวร. รายงานการวิจัยเรื่อง ทักษะการรู้สารสนเทศของนักศึกษาระดับปริญญาตรี

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี. อุบลราชธานี: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 2564.

ประภาส พาวินนท์. การรู้สารสนเทศของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง. กรุงเทพฯ: ภาควิชา

บรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2551.

- พัฒนาพร เทียมเมือง. การรู้สารสนเทศของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล
ตะวันออก วิทยาเขตจักรพงษ์ภูวนารถ. กรุงเทพฯ: สาขาวิชาศึกษาทั่วไป คณะศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก วิทยาเขตจักรพงษ์ภูวนารถ, 2554.
- วรารุช ผลานันต์, ร.อ., ประคอง บุญทน และชนันรัตน์ รูปใหญ่. การรู้สารสนเทศ. พิมพ์ครั้งที่ 3.
อุบลราชธานี: สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 2557.
- Plook teacher. ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (The Twenty-First Century Skills). (ออนไลน์)
2561 (อ้างเมื่อ 5 สิงหาคม 2564). จาก: [https://www.trueplookpanya.com/
biog/content/66055/-teaartedu-teaart-teaarttea-](https://www.trueplookpanya.com/biog/content/66055/-teaartedu-teaart-teaarttea)

**แนวทางการพัฒนาการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน
ในเขตพื้นที่บริการของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี***

**The Guidelines for Developing Reading Promotion Activities of Border Patrol Police
Schools in the Service Area of Ubon Ratchathani Rajabhat University**

วรณูช ศรีพลั้ง¹ ชนันรัตน์ รูปใหญ่² และ ปัทมา จรัสรุ่งรวิวรร³

^{1,2,3} สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Email: woranuch.s@ubru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของครูในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน และเพื่อศึกษาแนวทางในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนในเขตพื้นที่บริการของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ประชากรที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย ครูใหญ่ ครูผู้สอน ครูบรรณารักษ์ และนักเรียนของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ในเขตพื้นที่บริการของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย ครูใหญ่ จำนวน 3 คน ครูบรรณารักษ์ จำนวน 3 คน ครูผู้สอน จำนวน 3 คน และนักเรียนทั้งหมด จำนวน 38 คน รวมกลุ่มเป้าหมายจำนวน 47 คน จาก 3 โรงเรียน ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์และแบบสอบถาม ผลการศึกษา พบว่า 1) สภาพการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนส่วนใหญ่โรงเรียนมีนโยบายในการจัดกิจกรรมส่งเสริม มีการสนับสนุน ส่งเสริมให้มีการใช้ห้องสมุดในการเรียนการสอน ใช้หนังสือที่มีอยู่ในห้องสมุด ครูผู้สอนและครูบรรณารักษ์มีรูปแบบของการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านที่สามารถดำเนินการได้ง่าย คือ การเล่านิทาน การเล่าเรื่องจากหนังสือ และการแนะนำหนังสือ ความคิดเห็นต่อการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านของนักเรียนพบว่า ภาพรวมมีระดับความคิดเห็นในระดับมาก โดยนักเรียนมีความสนุกสนานในการร่วมกิจกรรม ได้ความรู้ โดยมีข้อเสนอแนะอยากให้มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านอย่างต่อเนื่อง 2) ปัญหาและอุปสรรคของครูในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน คือ มีนโยบายการส่งเสริมการอ่านไม่ชัดเจน งบประมาณที่ได้รับการจัดสรรน้อย ครูมีประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านไม่หลากหลาย และ 3) แนวทางการพัฒนาการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน โรงเรียนสามารถกำหนดนโยบายในการสนับสนุนการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านให้เป็นรูปธรรมและชัดเจน รูปแบบของการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านให้มีความหลากหลาย ใช้สื่อดิจิทัลประกอบการจัดกิจกรรม ใช้หนังสือที่มีในห้องสมุดได้แก่ หนังสือพระราชนิพนธ์และหนังสือสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนที่ห้องสมุดโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนมีทุกโรงเรียน

คำสำคัญ: กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

* บทความนี้ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ปีงบประมาณ 2564

Abstract

This research aimed to study the guidelines for developing the management of reading promotion activities of Border Patrol Police Schools and to examine the satisfaction towards activities management. The sample was 47 people including three principals, three teacher librarians, three teachers, and 38 students selected from the three Border Patrol Police Schools in the services area of Ubon Ratchathani Rajabhat University. Data were collected through an interview and a questionnaire form. The research findings revealed 1) the management of principals on reading promotion activities indicating that the schools apparently provided the policy for managing the reading promotion activities and the support of using library for teaching and learning activities but these policies were not clear, as well as the less allocated budget, and teachers had not much experience on managing various reading promotion activities. 2) The overall satisfaction towards the management of reading promotion activities of Border Patrol Police Schools was at a high level. The students had a high level of fun participating in the activities, and with a moderate level of satisfaction towards media and materials of activities. They also suggested that the reading promotion activities should be continuously held. 3) Guidelines for developing the management of reading promotion activities included the schools should be able to set the policy for supporting the reading promotion activity management to be productive and clear. 4) The reading promotion activities that can be done are storytelling, storytelling from books, and book recommendations.

Keywords: Reading Promotion Activities, Border Patrol Police Schools

บทนำ

การอ่านเป็นวัฒนธรรมในการแสวงหาความรู้ของประชากรทุกคน สำหรับการได้รับความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และแนวคิดใหม่ ๆ อันจะเป็นการพัฒนาตนเองและรู้จักปรับตัวให้อยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ประเทศไทยตระหนักถึงความสำคัญดังกล่าวและให้การส่งเสริมสนับสนุนมาอย่างต่อเนื่อง โดยรัฐบาลได้กำหนดนโยบายปฏิรูปการศึกษาทั้งในด้านคุณภาพ ประสิทธิภาพ มาตรฐานและความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา โดยมุ่งแก้ปัญหาเรื่องคุณภาพ โอกาส และประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของประเทศและส่งผลดีต่อการพัฒนาประเทศด้านต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องตามแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2560–2579 (กระทรวงศึกษาธิการ 2560: 5)

ตามแผนแม่บทส่งเสริมวัฒนธรรมการอ่านสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ของไทย พ.ศ. 2560-2564 นโยบายกระทรวงศึกษาธิการและนโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดเป้าหมายด้านผู้เรียน

(Learner Aspirations) โดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคนให้มีทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย ทักษะ 3Rs ได้แก่ การอ่านออก (Reading) การเขียนได้ (Writing) และการคิดเลขเป็น (Arithmetic) (กระทรวง วัฒนธรรม, กระทรวงศึกษาธิการ และกระทรวงมหาดไทย 2560: 3) ซึ่งมีส่วนต่อการพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิต สอดคล้องกับผลการสำรวจของสำนักงานอุทยานการเรียนรู้ และสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่าคนไทยใช้เวลาอ่านเพิ่มมากขึ้นเป็น 80 นาที ต่อวัน โดยอ่านหนังสือเล่มร้อยละ 88 และอ่านบนสื่ออิเล็กทรอนิกส์มาแรงถึงร้อยละ 75.4 ซึ่งอยู่ในระดับที่ใกล้เคียงกันมากขึ้น สะท้อนว่าหนังสือเล่มยังคงอยู่เคียงคู่สื่อใหม่ ในภาพรวมมีคนไทยอ่าน ร้อยละ 78.8 ซึ่งหมายถึงยังมีคนไทยที่ไม่อ่านถึงร้อยละ 21.2 (สำนักงานอุทยานการเรียนรู้ และสำนักงานสถิติแห่งชาติ 2562: ออนไลน์)

จากผลการสำรวจข้างต้น เพื่อให้การอ่านเป็นพื้นฐานต่อการเรียนรู้สำหรับเด็กและเยาวชน การรักการอ่านหนังสือมีปัจจัยมาจากหลายส่วน เริ่มจากผู้ปกครอง ครอบครัว ครู โดยพัฒนาการของเด็กจะดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับความสนใจและความถี่ในการอ่านหนังสือให้ฟัง มากกว่าสถานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวของเด็ก ซึ่งการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านสามารถดำเนินการได้หลากหลายรูปแบบ หลายช่วงอายุ และมีวิธีการที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับกลุ่มเป้าหมาย และประเด็นเนื้อหาที่จะจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน ทั้งนี้ ครู และครูบรรณารักษ์มีส่วนต่อการพัฒนาการอ่านของผู้เรียนให้สามารถเรียนรู้ได้ดี นำไปประยุกต์ใช้ในการเรียนรู้ตลอดชีวิต

สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ได้ดำเนินงานโครงการในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน จำนวน 14 แห่ง ของจังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดอำนาจเจริญ และจังหวัดยโสธร มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2526 ถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2564) ซึ่งโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน เป็นโรงเรียนที่อยู่ในส่วนงานพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กและเยาวชน ตามพระราชดำริของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โดยสาขาวิชา มีการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาห้องสมุดโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ได้แก่ การจัดหมวดหมู่ และทำรายการหนังสือ จัดชั้นหนังสือให้เป็นระเบียบเรียบร้อย ตกแต่งห้องสมุดให้สวยงาม นำใช้ จัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านให้แก่นักเรียน ส่งเสริมให้ครูและนักเรียนใช้ห้องสมุดประกอบการสอนและการเรียน ให้ความรู้เกี่ยวกับวิธีการดำเนินงานห้องสมุดแก่ครูบรรณารักษ์ ซึ่งจากการดำเนินงานของโครงการ พบว่านักเรียนบางส่วนมีพฤติกรรมการอ่านจากการอ่านหนังสือที่เป็นนิทาน หนังสือภาพเพราะมีความสนุกสนาน (วรนุชศรีพลัง, ชนนรัตน์ รูปใหญ่ และปัทมา จรัสรุ่งรวีร์ 2563: 33) หากมีการส่งเสริมให้นักเรียนมีความสนใจต่อการอ่านมากขึ้น โดยครูมีการกระตุ้นการอ่านอยู่เสมอ อีกทั้งจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านเพื่อปลูกฝังให้นักเรียนมีนิสัยรักการอ่าน จะส่งผลต่อพัฒนาการด้านการอ่าน และการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจจะศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนในเขตพื้นที่บริการของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี เพื่อเป็นแนวทางให้ครูสามารถนำกิจกรรมส่งเสริมการอ่านไปใช้ในการเรียน การสอน อีกทั้งยังเป็นการเชิญชวนให้นักเรียนเข้าใช้ห้องสมุด เพื่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่ามากที่สุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของครูในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนในเขตพื้นที่บริการของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

ขอบเขตของโครงการวิจัย

การวิจัยนี้ทำการศึกษาในประเด็นต่าง ๆ โดยมีขอบเขตการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตด้านพื้นที่

งานวิจัยในครั้งนี้นี้มีการกำหนดขอบเขตในการสำรวจการพัฒนาโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนตามแผนการพัฒนาโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ปี พ.ศ. 2564 ของกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 22 คือ โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบรรจบบ้านปากปลา ตำบลนาโพธิ์กลาง อำเภอลำดวน จังหวัดอุบลราชธานี โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านแก่งศรีโคตร ตำบลโนนก่อ อำเภอสรินธร จังหวัดอุบลราชธานี และโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนปูนอินทรี 50 ปี (บ้านห้วยกระแสน) ตำบลปากอ อำเภอนามน จังหวัดอำนาจเจริญ

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

มีการศึกษา 3 ประเด็น คือ

- 2.1 เพื่อศึกษาสภาพการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน
- 2.2 เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของครูในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน
- 2.3 เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนในเขตพื้นที่บริการของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

ระเบียบวิธีวิจัย**ประชากร**

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย ครูใหญ่ จำนวน 14 คน ครูบรรณารักษ์ จำนวน 14 คน ครูในโรงเรียน จำนวน 14 คน และนักเรียน ของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน 14 โรงเรียน ดังนี้

1. โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านแก่งศรีโคตร ตำบลโนนก่อ อำเภอสรินธร จังหวัดอุบลราชธานี
2. ศูนย์การเรียนรู้ตำรวจตระเวนชายแดนชุมชนป่าห้วยคา ตำบลโนนก่อ อำเภอสรินธร จังหวัดอุบลราชธานี
3. โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนศাত্রาจารย์ ดร. เนวินสคริมชอร์ว (บ้านป่าไม้) ตำบล คอแลน อำเภอบุณทริก จังหวัดอุบลราชธานี

4. โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบรรจบบ้านปากลา ตำบลนาโพธิ์กลาง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
5. โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านคำสะอาด ตำบลยางใหญ่ อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี
6. โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านท่าแสนคุณ ตำบลโดมประดิษฐ์ อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี
7. ศูนย์การเรียนรู้ตำรวจตระเวนชายแดนบ้านหนองบัวพัฒนา ตำบลโดมประดิษฐ์ อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี
8. โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านตาเอี่ยม ตำบลตาเกา อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดอุบลราชธานี
9. ศูนย์การเรียนรู้ตำรวจตระเวนชายแดนบ้านดงตาหวาน ตำบลแก่งเค็ง อำเภอกุดข้าวปุ้น จังหวัดอุบลราชธานี
10. ศูนย์การเรียนรู้ตำรวจตระเวนชายแดนเอไอเอประเทศไทย (บ้านป่าฮี) ตำบลหนองผือ อำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี
11. โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านห้วยฮ่อง ตำบลปากอ อำเภอลำดวน จังหวัดอำนาจเจริญ
12. ศูนย์การเรียนรู้ตำรวจตระเวนชายแดนบ้านภูคานกอย ตำบลคำโพน อำเภอปทุมราชวงศา จังหวัดอำนาจเจริญ
13. โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านศรีสวัสดิ์ ตำบลศรีแก้ว อำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร
14. โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนปุนอินทรีย์ 50 ปี (บ้านห้วยกระแสน) ตำบลปากอ อำเภอลำนาน จังหวัดอำนาจเจริญ

กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย มีการสุ่มกลุ่มเป้าหมายที่ไม่ใช้ความน่าจะเป็น (Non-probability Sampling) คัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Selection) ประกอบด้วย ครูใหญ่ ครูบรรณารักษ์ ครูในโรงเรียน และนักเรียน ของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน 3 โรงเรียน โดย แต่ละโรงเรียนมีครูใหญ่ จำนวน 1 คน ครูบรรณารักษ์ จำนวน 1 คน ครูผู้สอน จำนวน 1 คน และนักเรียนอย่างน้อย จำนวน 10 คน ตามแผนการพัฒนาและแผนการตรวจเยี่ยมโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในการติดตามงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ปี พ.ศ. 2564 ของกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 22 ดังนี้

1. โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านแก่งศรีโคตร ตำบลโนนก่อ อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี เนื่องจากห้องสมุดมีทรัพยากรสารสนเทศที่ไม่ทันสมัย และหลากหลาย อีกทั้งมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านน้อย ทำให้นักเรียนไม่สนใจการอ่านและเข้าใช้ห้องสมุด
2. โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบรรจบบ้านปากลา ตำบลนาโพธิ์กลาง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี เนื่องจากเป็นโรงเรียนที่สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์

และสังคมศาสตร์ ดำเนินการจัดห้องสมุดใหม่ให้นำเข้าใช้บริการเมื่อเดือนกันยายน พ.ศ. 2563 จึงควรพัฒนา
ต่อยอดการใช้ห้องสมุดตามลำดับ

3. โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนปุนอินทรีย์ 50 ปี (บ้านห้วยกระแสน) ตำบลปากอ อำเภอลำดวน
จังหวัดอำนาจเจริญ เนื่องจากเป็นโรงเรียนใหม่ที่มีการตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 27 ธันวาคม 2563 เปิดทำการสอนครั้งแรก
เมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม 2563

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์ครูใหญ่ ครูบรรณารักษ์ ครูผู้สอน
เรื่องการศึกษา สภาพการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน วิธีการและรูปแบบของการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน
ปัญหาและอุปสรรคในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน แนวทางการพัฒนาการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน
และแบบสอบถามนักเรียน เรื่องความคิดเห็นต่อการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านของโรงเรียนตำรวจตระเวน
ชายแดน โดยมีการสร้างเครื่องมือในการวิจัยจากทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน
และตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญทางด้านบรรณารักษศาสตร์

การเก็บข้อมูลการวิจัย

คณะผู้วิจัยวางแผนการสำรวจข้อมูล โดยมีการสำรวจข้อมูลแบบผสมผสานทั้งเชิงคุณภาพและ
เชิงปริมาณจากการสัมภาษณ์จากครูใหญ่ ครูบรรณารักษ์ และครูในโรงเรียน และสำรวจโดยการแจก
แบบสอบถามจากนักเรียน โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน 3 โรงเรียน คือ โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน
บ้านแก่งศรีโคตร ตำบลโนนก่อ อำเภอสรินธร จังหวัดอุบลราชธานี โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบรรจบ
พันบ้านปากลา ตำบลนาโพธิ์กลาง อำเภอลำดวน จังหวัดอุบลราชธานี และโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน
ปุนอินทรีย์ 50 ปี (บ้านห้วยกระแสน) ตำบลปากอ อำเภอลำดวน จังหวัดอำนาจเจริญ เมื่อวันที่ 8-10
กุมภาพันธ์ 2564

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านของโรงเรียนตำรวจตระเวน
ชายแดนในเขตพื้นที่บริการของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี นำเสนอตามวัตถุประสงค์ตามลำดับ
ดังต่อไปนี้

1. สภาพการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

1.1 สภาพการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนจากครูใหญ่

จากการสัมภาษณ์ครูใหญ่ทั้ง 3 โรงเรียน โรงเรียนละ 1 คน รวมทั้งหมด 3 คน คิดเป็นร้อยละ
100 จากกลุ่มเป้าหมาย สรุปได้ว่า

สภาพการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านจากครูใหญ่ ซึ่งเป็นการศึกษาเชิงนโยบายในการ
สนับสนุนและบริหารการดำเนินงานห้องสมุด พบว่า ส่วนใหญ่โรงเรียนมีนโยบายในการจัดกิจกรรมส่งเสริม
การอ่านของครูบรรณารักษ์ มีการสนับสนุน ส่งเสริมให้มีการใช้ห้องสมุดในการเรียนการสอน ประสาน

หน่วยงานภายนอกในการพัฒนาห้องสมุดและจัดหาหนังสือใหม่ที่น่าสนใจ อีกทั้งยังมีการสร้างแรงจูงใจการใช้ห้องสมุดโดยการให้รางวัลชนะเลิศแก่นักเรียนที่เข้าทำกิจกรรมในห้องสมุด มีการส่งเสริมให้ครูจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน โดยการพัฒนาตนเองในการเรียนรู้ด้วยตนเองโดยการค้นหาข้อมูล และการอบรมต่าง ๆ

โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน โดยมีการจัดกิจกรรมในห้องเรียนระดับปฐมวัย ประถมต้นและประถมปลาย และจัดกิจกรรมภาพรวมของโรงเรียน ได้แก่ การอ่านหน้าเสาธง การจัดกิจกรรมในวันสำคัญต่าง ๆ ส่วนครูบรรณารักษ์หรือครูผู้สอนมีประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านน้อย ทำให้มีเทคนิคและวิธีการในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านน้อย นโยบายของโรงเรียนมีการสนับสนุนให้ครูผู้สอนหรือครูบรรณารักษ์ค้นหาข้อมูลผ่านสื่อออนไลน์ในการเตรียมกิจกรรม และประสานผู้เชี่ยวชาญภายนอกเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

1.2 สภาพการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนจากครูบรรณารักษ์และครูผู้สอน

จากการสัมภาษณ์ครูบรรณารักษ์และครูผู้สอนทั้ง 3 โรงเรียน โรงเรียนละ 1 คน รวมทั้งหมด 6 คน คิดเป็นร้อยละ 100 จากกลุ่มเป้าหมาย สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

ระดับความคิดเห็นของสภาพการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน มีการศึกษาด้านการบริหารจัดการ ด้านบุคลากร ด้านระยะเวลา และด้านการใช้สื่อส่งเสริมการอ่านของครูบรรณารักษ์ และครูผู้สอน ภาพรวมมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยมีระดับความคิดเห็นระดับมากที่สุดคือ ผู้บริหารมีการสนับสนุนการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน และระดับความคิดเห็นระดับน้อยที่สุดได้แก่ งบประมาณที่ได้รับการจัดสรร ดำเนินการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านโดยเครือข่ายของโรงเรียน และสื่อที่ใช้ในการจัดกิจกรรมไม่ค่อยหลากหลาย วิธีการและรูปแบบของการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน โดยส่วนใหญ่ ครูบรรณารักษ์เคยมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน 3 รูปแบบคือ การเล่านิทาน การเล่าเรื่องจากหนังสือ และการสนทนาเกี่ยวกับหนังสือ เพราะเป็นวิธีการที่สามารถจัดกิจกรรมได้ง่าย โดยใช้ทรัพยากรสารสนเทศที่มีอยู่ในการดำเนินกิจกรรม

1.3 ผลการศึกษาความคิดเห็นต่อการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านของนักเรียนโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน มีผู้ตอบแบบสอบถามจาก จำนวน 38 คน พบว่า ความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านของนักเรียนโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยนักเรียนมีความสนุกสนานในการทำกิจกรรมในระดับมาก และมีระดับความพึงพอใจต่อสื่อ/วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำกิจกรรมในระดับปานกลาง โดยมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมว่า อยากให้มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านอย่างต่อเนื่อง เพราะนักเรียนได้อ่าน คิด พุด ฟัง ส่งผลต่อการพัฒนาการอ่านของนักเรียนได้ อยากให้มีการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย แปลกใหม่

2. ปัญหาและอุปสรรคของครูในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

โรงเรียนมีนโยบายการส่งเสริมการอ่านไม่ชัดเจน งบประมาณที่ได้รับการจัดสรรน้อย ครูมีประสบการณ์และเทคนิคในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านไม่หลากหลาย หนังสือมีเนื้อหาไม่ทันสมัยต่อความสนใจของนักเรียน

3. แนวทางการพัฒนาการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนในเขตพื้นที่บริการของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

จากผลการศึกษาพบว่าปัญหาที่มีผลต่อการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านคือนักเรียนมีพฤติกรรมการอ่านน้อยและครูมีเทคนิคในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านน้อย ซึ่งโรงเรียนสามารถกำหนดนโยบายในการสนับสนุนการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านให้เป็นรูปธรรมและชัดเจน มีการกำหนดตัวชี้วัดที่เป็นภาพรวมของโรงเรียน หรือกิจกรรมอื่น ๆ ที่สามารถจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านได้ รวมถึงรูปแบบในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านที่หลากหลาย เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ที่มีจำนวนทรัพยากรที่จำกัด สามารถดำเนินกิจกรรมส่งเสริมการอ่านได้ อย่างน้อย 3 รูปแบบ คือ การเล่านิทาน การเล่าเรื่องจากหนังสือ และการแนะนำหนังสือ ครูผู้สอนหรือครูบรรณารักษ์สามารถนำไปประยุกต์รูปแบบกิจกรรมให้เหมาะสมตามความสนใจของนักเรียน ระดับพัฒนาการของนักเรียนแต่ละระดับได้ และใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการดำเนินกิจกรรม รายละเอียดดังนี้

3.1 นโยบายในการสนับสนุนการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

แนวทางในการพัฒนาการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านสามารถกำหนดได้ดังนี้

3.1.1 กำหนดเป้าหมายของการอ่านของนักเรียนตามเกณฑ์มาตรฐาน

3.1.2 มีนโยบายในการสนับสนุนให้ครูจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านให้ชัดเจน โดยมีการระบุขอบเขตการดำเนินงานและระบุผู้รับผิดชอบ เช่น การจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านแต่ละเดือน หรือกำหนดกิจกรรมตามความเหมาะสม

3.1.3 ส่งเสริมให้ครูผู้สอน ครูบรรณารักษ์ใช้ห้องสมุดในการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมต่าง ๆ สามารถดำเนินการได้โดยการระบุตารางการใช้ห้องสมุดแต่ละวันให้ชัดเจน

3.1.4 มีนโยบายในการส่งเสริมให้ครูผู้สอนและครูบรรณารักษ์มอบหมายงานที่เกี่ยวข้องกับการค้นคว้าหาความรู้จากหนังสือที่มีอยู่ในห้องสมุด เช่น การค้นคว้าหาความรู้จากหนังสือสารานุกรมไทย ค้นคว้าความหมายของคำจากพจนานุกรม

3.1.5 สนับสนุนการพัฒนาครูผู้สอนและครูบรรณารักษ์ในการพัฒนาตนเองเรื่องการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน เช่น การอบรมออนไลน์ การศึกษาจากแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ

3.1.6 สร้างขวัญและกำลังใจในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านแก่ครูทุกคนและนักเรียน เช่น การมอบรางวัลผู้บรรณารักษ์ รางวัลนักอ่านยอดเยี่ยม ฯลฯ

3.1.7 สร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาห้องสมุดและครูในโรงเรียน เช่น ความร่วมมือกับหน่วยงานราชการ หรือหน่วยงานเอกชน ที่จะสนับสนุนการดำเนินงานของห้องสมุด

3.1.8 จัดหาหนังสือใหม่ที่หลากหลาย น่าสนใจ มีประโยชน์ เพียงพอต่อจำนวนนักเรียน และเหมาะสมตามระดับวัยของนักเรียน อาจขอความอนุเคราะห์งบประมาณจากหน่วยงานที่รับผิดชอบหรือหน่วยงานภายนอก

3.2 รูปแบบในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

การจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านมีรูปแบบการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย ทั้งนี้เพื่อให้การจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านเหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ที่มีจำนวนทรัพยากรที่จำกัด สามารถดำเนินกิจกรรมส่งเสริมการอ่านได้อย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง รูปแบบการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน สามารถดำเนินกิจกรรมรูปแบบดังนี้

4.2.1 การเล่านิทาน

การเล่านิทานเป็นกิจกรรมส่งเสริมการอ่านที่ง่าย ครูผู้สอนหรือครูบรรณารักษ์สามารถวางแผนการเล่านิทาน โดยมีการเตรียมตัว เตรียมอุปกรณ์เสริมประกอบการเล่านิทาน ซึ่งห้องสมุดโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนมีหนังสือนิทานที่หลากหลายรูปแบบ ได้แก่ หนังสือเล่มใหญ่ (Big Book) หนังสือเล่มเล็ก (Small Book) ซึ่งสามารถเลือกหนังสือได้ให้เหมาะสมกับช่วงวัย ได้แก่ ระดับปฐมวัย ประถมต้น และประถมปลาย นอกจากนี้การเล่านิทานสามารถเล่าได้หลายรูปแบบ ดังนี้

1) เล่าปากเปล่า เป็นวิธีที่มีเทคนิคในการเล่านิทานโดยอาศัยจินตนาการของผู้เล่า เชื่อมโยงกับจินตนาการของเด็ก อาจเป็นเรื่องรอบตัวที่เกิดขึ้นหรือการสร้างสรรค์เรื่องราวให้เด็กมีจินตนาการแก้ปัญหา หรือกรณีศึกษาที่เป็นแบบอย่างที่ดี นำมาเล่าเป็นเรื่องราวได้อย่างสนุกสนาน

2) เล่าโดยใช้หนังสือประกอบ สามารถให้เด็กได้เห็นภาพและเกิดการสังเกต เชื่อมโยงตัวละครกับเนื้อหา มีสมาธิในการฟัง มีความคิดสร้างสรรค์ช่วยพัฒนาสมองให้สามารถพัฒนาต่อยอดกับการเรียนรู้ได้

3) เล่าโดยใช้ภาพประกอบ เหมาะสมกับระดับเด็กปฐมวัย ซึ่งเห็นภาพประกอบสีสันสวยงาม เรียนรู้เรื่องของภาพ ความหมายของภาพ ลายเส้นต่าง ๆ สามารถเชื่อมโยงเรื่องราวและหลักการทางศิลปะ เลขาคณิต หรืออื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องได้

4) เล่าโดยใช้สื่อใกล้ตัว เช่น เล่าไปพับไป เพียงมีกระดาษ 1 แผ่น สามารถพับได้อย่างสร้างสรรค์ ทำให้มีความสนุกสนานต่อการพับ มีจินตนาการ และมีความสนใจว่าสุดท้ายจะสามารถพับออกมาเป็นสิ่งใด หรือการเล่านิทานโดยมีตุ๊กตามือ ช่วยกระตุ้นความสนใจของเด็กให้มีสมาธิต่อการฟังได้

5) เล่าโดยใช้ศิลปะเข้าช่วย เช่น เล่าไปวาดไป สามารถเชื่อมโยงเรื่องสี รูปทรงเลขาคณิต อารมณ์ การจินตนาการเรื่องราวกับภาพให้สอดคล้องกัน

ทั้งนี้เนื้อหาที่เหมาะสมกับแต่ละช่วงวัย ควรมีการพิจารณาระดับการฟัง การอ่านของนักเรียนต่อคำศัพท์และความหมายที่ใช้ อาจแทรกคำถามระหว่างการเล่าได้ เปิดโอกาสให้ถามคำถามหรือ

แสดงความคิดเห็น จะช่วยกระตุ้นต่อยอดความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนได้ อีกทั้งยังสามารถพัฒนาทักษะด้านอื่น ๆ ได้ เช่น ทักษะการพูด การออกเสียง ความรู้คำศัพท์ การคิดวิเคราะห์ การกล้าแสดงออก รวมถึงการส่งเสริมจินตนาการที่สมวัยแก่นักเรียน นิทานยังเป็นสื่อที่ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้บนพื้นฐานของความสนุก คติสอนใจที่เป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิตแก่นักเรียนได้

4.2.2 การเล่าเรื่องจากหนังสือ

การเล่าเรื่องจากหนังสือ เป็นรูปแบบหนึ่งที่สามารถใช้หนังสือที่มีในห้องสมุดมาเล่าให้ฟังได้ ครูต้องอ่านให้เข้าใจเนื้อหา ก่อน เพื่อเตรียมตัวให้สามารถเล่าเรื่องได้อย่างเป็นเรื่องราวตามลำดับ โดยเลือกจุดเด่นของหนังสือมาเล่า พร้อมทั้งมีหนังสือมาแสดงให้นักเรียนได้เห็นขณะกำลังเล่า เพื่อให้นักเรียนได้เห็นภาพที่ชัดเจน และเป็นการกระตุ้นให้นักเรียนและอยากติดตามหนังสือเรื่องนั้นมากยิ่งขึ้น หรืออาจมอบหมายให้นักเรียนในระดับประถมต้น หรือประถมปลายที่สามารถอ่านหนังสือเองได้ เลือกหนังสือที่ตัวเองสนใจ นำมาเล่าให้เพื่อนฟัง เช่น การประกอบอาหารที่บ้าน การประดิษฐ์สิ่งของจากวัสดุเหลือใช้ นวนิยายเรื่องสั้น การ์ตูนความรู้ ซึ่งห้องสมุดโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนส่วนใหญ่มีหนังสือประเภทนี้

4.2.3 การแนะนำหนังสือ

การแนะนำหนังสือที่มีในห้องสมุด เป็นรูปแบบหนึ่งที่สามารถส่งเสริมการอ่านแก่นักเรียนได้ โดยครูเลือกหนังสือที่น่าสนใจ นำมาแนะนำ หรือมอบหมายให้นักเรียนเลือกหนังสือที่ชอบมาแนะนำเพื่อน ๆ ได้ ซึ่งการแนะนำหนังสือนี้เหมาะสำหรับนักเรียนที่อ่านหนังสือคล่อง สามารถจับประเด็นสำคัญของเรื่องได้ สิ่งที่จะแนะนำคือ ชื่อเรื่อง ชื่อผู้แต่ง นามปากกา (ถ้ามี) สำนักพิมพ์ ปีที่พิมพ์ ขนาดหนังสือและจำนวนหน้า ราคา ประเภทของหนังสือ เนื้อหาหนังสือทำให้ทราบขอบเขตเนื้อหาโดยสังเขป ประเภทของหนังสือที่เหมาะสมแก่การแนะนำ คือ หนังสือพระราชนิพนธ์ของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ซึ่งห้องสมุดโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนทุกโรงเรียนมีหนังสือพระราชนิพนธ์ที่หลายชื่อเรื่อง เนื่องจากเป็นหนังสือที่ได้รับพระราชทาน รวมถึงหนังสือสารานุกรมฉบับเด็กและเยาวชนอีกด้วย

จากรูปแบบการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน 3 รูปแบบข้างต้น เป็นวิธีที่สามารถประยุกต์ใช้ในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนได้ ทั้งนี้สามารถนำไปประยุกต์รูปแบบกิจกรรมให้เหมาะสมตามความสนใจของนักเรียน ระดับพัฒนาการของนักเรียนแต่ละระดับ และบริบทของโรงเรียนแต่ละแห่งให้สามารถส่งเสริมให้นักเรียนรักการอ่านมากขึ้น ผู้ปกครองหรือชุมชนอาจมีส่วนร่วมในบางกิจกรรมได้

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย พบว่าแนวทางการพัฒนาการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านจากครูใหญ่ ในส่วนของนโยบายในการสนับสนุนและบริหารการดำเนินงานห้องสมุด พบว่า ส่วนใหญ่โรงเรียนมีนโยบายในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านของครูบรรณารักษ์ มีการสนับสนุน ส่งเสริมให้มีการใช้ห้องสมุดในการเรียนการสอน และช่วยในการประสานหน่วยงานภายนอกในการพัฒนาห้องสมุดและจัดหาหนังสือใหม่ที่น่าสนใจ อีกทั้งยังมีการสร้างแรงจูงใจการใช้ห้องสมุดโดยการให้รางวัลชนะเลิศแก่นักเรียนที่เข้าทำกิจกรรมในห้องสมุด มีการ

ส่งเสริมให้ครูจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน โดยการพัฒนาตนเองในการเรียนรู้ด้วยตนเองโดยการค้นหาข้อมูล และการอบรมต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เจษฎา ศรีวัฒนเมธากุล และวิภาวรรณ วงษ์สุวรรณ คงเผ่า (2561: 470) ที่ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาแนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการรู้การอ่านของครูภาษาไทย ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในกรุงเทพมหานคร โดยผู้บริหารกำหนดกิจกรรม ระบุภาระงาน และสนองนโยบายตาม กระทรวงศึกษาธิการเกี่ยวกับการอ่าน ส่งเสริมและพัฒนาครูในการอบรมเชิงปฏิบัติการ เชิญวิทยากรภายนอก สนับสนุนงานวิจัยของครู และเปิดโอกาสให้ครูเข้าร่วมสัมมนาฯ หน่วยงานภายนอกเพื่อเพิ่มพูนความรู้ในการจัดกิจกรรม

แนวทางการพัฒนาการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านจากผู้บริหารที่จะสามารถสนับสนุนครู บรรณารักษ์และครูผู้สอนให้สามารถจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านได้อย่างมีประสิทธิภาพ โรงเรียนควรมีนโยบายที่ชัดเจนเพื่อเป็นแนวปฏิบัติเดียวกันต่อการพัฒนาการอ่านของนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับกนกวรรณ สวัสดิ์ และวัชรภัทร เตชะวัฒนศิริดำรง (2564: 11) ที่ได้ศึกษาแนวทางการส่งเสริมการอ่านของโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดพระนครศรีอยุธยาว่า แนวทางการส่งเสริมการอ่านโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ควรมีการส่งเสริมการชี้แจงนโยบายการส่งเสริมการอ่านให้กับครูและบุคลากรทางการศึกษา ควรมีการส่งเสริมการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้และทักษะในการบริหารจัดการห้องสมุดให้มีคุณภาพ ควรมีการกำหนดให้ครูและบุคลากรทางการศึกษา จัดปฏิทินปฏิบัติงานการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านโดยกำหนดผู้รับผิดชอบในแต่ละกิจกรรม ควรมีการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ในการสืบค้นข้อมูลภายในห้องสมุดเพื่อช่วยในการส่งเสริมการอ่าน และควรมีการส่งเสริมให้ครูผู้สอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับการอ่านในกระบวนการเรียนการสอน การวัดและการประเมินผลด้วย เพื่อเป็นข้อมูลเชิงนโยบายที่สามารถนำไปต่อยอดในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านที่เป็นรูปธรรมและชัดเจน

แนวทางในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านที่มีการศึกษาจากครูบรรณารักษ์และครูผู้สอนพบว่า มีรูปแบบการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านไม่หลากหลาย พบว่ามีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน 3 รูปแบบ คือ การเล่านิทาน การเล่าเรื่องจากหนังสือ และการสนทนาเกี่ยวกับหนังสือ เพราะเป็นวิธีการที่สามารถจัดกิจกรรมได้ง่าย โดยใช้ทรัพยากรสารสนเทศที่มีอยู่ในการดำเนินกิจกรรม แต่ปัญหาที่พบคือครูมีเทคนิคการเล่านิทานไม่หลากหลาย อาจทำให้นักเรียนไม่สนใจต่อกิจกรรมที่จัดขึ้น ดังนั้น หากครูมีเทคนิคการเล่านิทานรูปแบบอื่น จะช่วยให้นักเรียนมีความสนใจมากขึ้น แก้ปัญหาโดยมีการขอความอนุเคราะห์จากผู้เชี่ยวชาญในการให้ข้อเสนอแนะต่อการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน ซึ่งตามรูปแบบการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านตามแนวคิดของพิชญา สุวรรณโน (2562: 1085) ได้ศึกษาแนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านนักเรียนประถมศึกษา โรงเรียนบ้านหน้าควนลัง (ราษฎร์สามัคคี) จังหวัดสงขลา โดยสรุปรูปแบบของการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน เป็น 10 รูปแบบ ได้แก่ 1) การเล่านิทาน 2) การเล่าเรื่องจากหนังสือ 3) การแนะนำหนังสือ 4) การสนทนาเกี่ยวกับหนังสือ 5) การการโต้ว่าที่เกี่ยวกับหนังสือ 6) การการจัดนิทรรศการ 7) การจัดทำรายชื่อหนังสือที่น่าสนใจ 8) การอ่านหนังสือให้ฟัง 9) เกมแข่งขันเกี่ยวกับหนังสือ และ 10) การแสดงละคร

จากเรื่องในหนังสือ จากลักษณะและวิธีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านดังกล่าว สามารถจัดกลุ่มกิจกรรมส่งเสริมการอ่านได้ 4 ลักษณะ คือ กิจกรรมส่งเสริมการอ่านในชั้นเรียน กิจกรรมส่งเสริมการอ่านของห้องสมุด กิจกรรมส่งเสริมการอ่านของโรงเรียน และกิจกรรมส่งเสริมการอ่านนอกสถานที่ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายและเนื้อหาในการจัดกิจกรรม ผู้จัดกิจกรรมพิจารณาตามความเหมาะสม

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการวิจัย คณะผู้วิจัยมี 2 ข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์ (บุคคล/หน่วยงาน)

ควรมีการเก็บข้อมูลจากโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนทุกโรงเรียนที่อยู่ในความรับผิดชอบของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี และสรุปเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านสำหรับทุกโรงเรียน เพื่อเป็นแนวปฏิบัติต่อการจัดกิจกรรม

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

เปรียบเทียบรูปแบบการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านแต่ละรูปแบบสำหรับจัดกิจกรรมแก่นักเรียนแต่ละระดับชั้น

บรรณานุกรม

กนกวรรณ สวัสดิ์ และวัชรภัทร เตชะวัฒนศิริดำรง. “แนวทางการส่งเสริมการอ่านของโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดพระนครศรีอยุธยา,” วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรม
ท้องถิ่น. 7, 3 มีนาคม 2564: 11-22.

กระทรวงวัฒนธรรม, กระทรวงศึกษาธิการ และกระทรวงมหาดไทย. แผนแม่บทส่งเสริมวัฒนธรรมการอ่านสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ของไทย พ.ศ. 2560-2564. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ., 2560.

กระทรวงศึกษาธิการ. คู่มือการดำเนินงานกิจกรรมโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและการพัฒนาห้องสมุด ประจำปีงบประมาณ 2561. กรุงเทพฯ: กลุ่มพัฒนาและส่งเสริมวิทยบริการ สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, 2561

———. แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560.

เจษฎา ศรีวัฒนเมธากุล และวิภาวรรณ วงษ์สุวรรณ คงเฝ้า. “การศึกษาแนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการรู้
การอ่านของครูภาษาไทย ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในกรุงเทพมหานคร,” Online Journal of
Education. 13, 1: 470-485. (อ้างเมื่อ 19 เมษายน 2564) จาก <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/OJED/article/view/164953>

พิชญา สุวรรณโน. “แนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านนักเรียนประถมศึกษา โรงเรียนบ้านหน้าควนลัง (ราษฎร์สามัคคี).จังหวัดสงขลา,” ใน การประชุมมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 10 วันที่ 12-13 กรกฎาคม 2562. หน้า 1081-1094. สงขลา: มหาวิทยาลัยหาดใหญ่, 2562.

วรรณช ศรีพลัง, ชนนรัตน์ รูปใหญ่ และปัทมา จรัสรุ่งรวีวร. การสำรวจทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนในเขตพื้นที่บริการของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี. อุบลราชธานี: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 2563.

สำนักงานอุทยานการเรียนรู้ และสำนักงานสถิติแห่งชาติ. “ผลสำรวจการอ่านคนไทยปี 61 เพิ่มขึ้นเฉลี่ย 80 นาที/วัน อ่านมากสุดในกลุ่มวัยรุ่น นำห้วงเด็กต่ำกว่า 6 ขวบอ่านผ่านทางมือถือเพิ่มขึ้น 3 เท่า,” ไทยโพสต์. (ออนไลน์) 3 เมษายน 2562. (อ้างเมื่อ 10 ตุลาคม 2563). จาก <https://www.thaipost.net/main/detail/32902>

ผลการฝึกอบรมตามโครงการการพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลและการพัฒนาทักษะการ
ผลิตสื่อสร้างสรรค์ ปลอดภัย สำหรับผู้สูงอายุ*

Training Effects According to the Project Development of Digital Media Literacy and
Development of Creative Media Production Skills with Safety for older person

เกษศิริ ทองเฉลิม^{1*} ณรัช ไชยชนะ² เกริกศักดิ์ เบญจรัฐพงษ์³ วชิระ โมราชาตี⁴

อธิป เกตุสิริ⁵ และอัจฉรีย์ พิมพิมูล⁶

Ketsiri Tongchaler¹ Narach Chaichana² Krerksak Bencharatapong³

Wachira Morachat⁴ Atip Ketusiri⁵ and Ajcharee Pimpimool⁶

¹⁻⁶ สาขาวิชาเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Email: ¹ketsiri.t@ubru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบการเรียนรู้หลังอบรมสูงกว่าก่อนอบรม ตามโครงการ
การพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลและการพัฒนาทักษะการผลิตสื่อสร้างสรรค์ ปลอดภัย สำหรับผู้สูงอายุ
และ 2) ศึกษาความพึงพอใจของผู้เข้ารับการอบรม เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบทดสอบและแบบสอบถาม
กลุ่มเป้าหมายที่ใช้เป็นผู้สูงอายุ คัดเลือกแบบเจาะจง จากจังหวัดที่ตั้งของมหาวิทยาลัยราชภัฏภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือ ที่เป็นเครือข่ายของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี จำนวน 5 จังหวัด ได้แก่จังหวัด
อุบลราชธานี 43 คน สุรินทร์ 46 คน ร้อยเอ็ด 34 คน บุรีรัมย์ 38 คน และ ศรีสะเกษ 40 คน รวมทั้งสิ้น 201 คน
สถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการเปรียบเทียบ
การเรียนรู้หลังอบรมสูงกว่าก่อนอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 2) ผลการศึกษาความพึงพอใจ
ของผู้เข้ารับการอบรม มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: รู้เท่าทันสื่อดิจิทัล การผลิตสื่อสร้างสรรค์ ปลอดภัย ผู้สูงอายุ

Abstract

The objectives of this research were: 1) to compare the learning of older person before
and after training according to the project development of digital media literacy and development
of creative media production skills with safety for older person and 2) to study the trainees'
satisfaction. The research instruments were questionnaires and achievement tests. The target
audiences used are the older persons, selected by the purposive sampling, from 5 the provinces
where the Northeastern Rajabhat Universities are located, which are the network of Ubon

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการการพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลและการพัฒนาทักษะการผลิตสื่อสร้างสรรค์ ปลอดภัย สำหรับผู้สูงอายุ ได้รับการสนับสนุนโครงการจากสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล
และมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Ratchathani Rajabhat University, namely 43 elders from Ubon Ratchathani, 43 elders from Surin, 34 elders from Roi Et, 38 elders from Buriram and 40 elders from Sisaket, The elders totalled 201. The statistics used were mean, standard deviation and t-test dependent. The research results were as follows: 1) the learning skills after training was significantly higher than before training at 0.05 level, and 2) the trainees' satisfaction after training was at the highest level.

Keywords: Digital Media Literacy, Creative Medias, Safety, Older Person

บทนำ

ในยุคที่อินเทอร์เน็ตเข้ามามีบทบาทสำคัญในการช่วยให้ผู้บริโภคสามารถรับเนื้อหารายการผ่านการนำเสนอของสื่อออนไลน์ ด้วยความก้าวหน้าและพัฒนาการของเทคโนโลยีการสื่อสารโลก ได้เข้าสู่ยุคหลอมรวมสื่อกล่าวคือสื่อประเภทต่าง ๆ หลอมรวมและสอดประสานกันอย่างลงตัวจนแทบจะไม่สามารถแยกสื่อประเภทต่าง ๆ ออกจากกันได้อย่างสิ้นเชิง และด้วยเทคโนโลยีการเชื่อมต่อด้วยสัญญาณดิจิทัล ทำให้การนำเสนอเนื้อหารายการประเภท ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว เสียง หรือวิดีโอ ได้เผยแพร่บนสื่อออนไลน์โดยอาศัยโครงข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง ส่งผลให้ผู้บริโภคสามารถเข้าถึงข้อมูล ข่าวสาร หรือเนื้อหารายการต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็วผ่านทางคอมพิวเตอร์ตั้งโต๊ะ โทรศัพท์มือถือแบบสมาร์ตโฟน หรือแท็บเล็ต R. Prawornrat (2017) ความสำคัญของการรู้เท่าทันสื่อคือเรียนรู้ในการใช้สื่อ เข้าใจว่าสื่อมีบทบาทหน้าที่อย่างไร และสื่อจะช่วยในการสร้างภาพลักษณ์ได้อย่างไร ในการที่จะมีส่วนร่วม กับ กระบวนการขัดเกลาทางสังคม เพื่อนำไปสู่การสร้างความเป็นประชาธิปไตย และทำให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม โดยการมีการกำหนดขอบเขตในสังคมให้เท่าเทียมกันและแต่ละกลุ่มตระหนักถึงหน้าที่ความรับผิดชอบของตนเองโดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มผู้ผลิตสื่อและผู้บริโภคสื่อ ควรมีมาตรการสำคัญในการปลูกฝังทัศนคติที่ดีในการสร้างสรรค์และผลิตสื่อ และพัฒนาให้สังคมส่วนรวมมีความรับผิดชอบ ประชาชนจะต้องรู้จักคิดในเชิงวิเคราะห์ และสามารถสื่อสารในเชิงสร้างสรรค์ได้ การศึกษาเกี่ยวกับสื่อการที่จะรู้เท่าทันสื่อได้ ผู้บริโภคสื่อจำเป็นจะต้องได้รับการศึกษาเกี่ยวกับสื่อ (Media Education) B. Ousa (2012) คุณประโยชน์ของการรู้เท่าทันสื่อ ซึ่งคนที่รู้เท่าทันสื่อจะมีทางเลือกมากขึ้นในการบริโภคและการใช้ชีวิตประจำวัน เพราะรู้ว่าจะจัดการกับสื่อและสารต่าง ๆ ที่ถาโถมเข้ามาหาเราด้วยมุมมอง แบบไหน (สามารถต่อรองกับด้านลบของสื่อและนำเอาด้านบวกจากสื่อมาใช้) ยิ่งกว่านั้นการรู้เท่าทันสื่อ ยังเป็นการเพิ่มพลังอำนาจให้แก่ตัวเอง ในการควบคุมความเชื่อและพฤติกรรมส่วนตัวของเราได้ เช่น ไม่เชื่อตามโฆษณาว่าคุณค่าหรือความงามอยู่ที่ผิวขาวหรือผอมสวย จึงไม่จำเป็นต้องซื้อสินค้าด้วยเหตุผลนั้น แต่ดูคุณภาพและประโยชน์จริง ๆ ของสินค้า เป็นต้น นอกจากนี้การรู้เท่าทันสื่อ ยังนำไปสู่การตระหนักในสิทธิการสื่อสารของประชาชน และทำให้สามารถสื่อสารได้อย่างสร้างสรรค์ซึ่งเท่ากับเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับโครงสร้างทางประชาธิปไตยของสังคมอีกด้วย หัวใจของการรู้เท่าทันสื่อ 8 ประการ ได้แก่ 1) สื่อทั้งหลายล้วนแต่ถูกประกอบสร้างขึ้น 2) สื่อสร้างภาพความเป็นจริง 3) ผู้รับสารสามารถต่อรองความหมายสื่อ 4) สื่อมีนัยทางการค้าแอบแฝงอยู่ 5) สื่อมีนัยทางอุดมการณ์และค่านิยม 6) สื่อมีนัยทางสังคมและการเมือง 7) รูปแบบ

และเนื้อหาของสื่อมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด และ 8) สื่อแต่ละประเภทมีรูปแบบทางสุนทรียภาพเฉพาะตัว (เข็มพร วิรุณราพันธ์, 2559)

จากข้อมูลขององค์การอนามัยโลก (WHO) มีการคาดการณ์ว่าจำนวนประชากรที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป จะมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างน้อยร้อยละ 3 ต่อปี โดยในปี พ.ศ. 2573 คาดว่าจะมีจำนวนประชากรสูงอายุมากถึงประมาณ 1.4 พันล้านคนและจะเพิ่มขึ้นถึง 2 พันล้านคนในปี พ.ศ. 2593 ทวีปเอเชียจะมีประชากรสูงวัยมากที่สุดในโลก โดยคาดว่าสัดส่วนผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ในทวีปเอเชียจะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะประเทศญี่ปุ่นซึ่งถือเป็นประเทศที่มีประชากรสูงวัยมากที่สุดในโลกและถือเป็นประเทศแรก ๆ ของโลกที่เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มตัว (Super-Aged Society) สำหรับประเทศไทยนั้น จำนวนผู้สูงอายุมีตัวเลขเทียบเท่ากับประเทศที่พัฒนาแล้วหลายประเทศซึ่งถือว่ามีอัตราการเติบโตเป็นอันดับ 3 ในทวีปเอเชีย รองมาจากประเทศเกาหลีใต้ และประเทศญี่ปุ่น โดยประเทศไทยได้เข้าสู่สังคมสูงวัยมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 และสำนักงานสถิติแห่งชาติ คาดการณ์ว่า ประเทศไทยจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มตัวในปี พ.ศ. 2565 และในปี พ.ศ. 2573 จะมีสัดส่วนประชากรสูงวัยเพิ่มขึ้นอยู่ที่ร้อยละ 26.9 ของประชากรทั้งประเทศ (หนังสือพิมพ์แนวหน้า, 2563)

จะเห็นได้ว่า ในปี พ.ศ.2565 ประเทศไทยจะก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มตัว ซึ่งในปัจจุบันพบว่าโลกของผู้สูงอายุเปลี่ยนแปลงไปตามโลกยุคดิจิทัลที่มีการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี เศรษฐกิจ และสังคมอยู่ตลอดเวลาโดยผู้สูงอายุส่วนใหญ่เข้าสู่โลกออนไลน์เพื่อเติมเต็มชีวิตที่ขาดหายไป ซึ่ง มหาวิทยาลัยมหิดล (ออนไลน์) กล่าวว่า ผู้สูงอายุในประเทศไทยส่วนใหญ่ใช้โซเชียลมีเดียโดยไม่รู้ไม่เท่าทัน โดยสื่อที่ผู้สูงอายุใช้งานมากที่สุด ได้แก่ Line และ Facebook ส่วนใหญ่พบว่าผู้สูงอายุเป็นกลุ่มที่แชร์ข่าวปลอม (Fake News) มากที่สุด เนื่องจากในบางรายสูญเสียความสามารถในการวิเคราะห์อย่างมีวิจารณญาณตามวัยที่มากขึ้น จึงตกเป็นเหยื่อข่าวลวงได้โดยง่าย สอดคล้องกับ T. Suwich Tirakoat and P. Weerapong (2018) ได้ศึกษาวิจัยพฤติกรรมพฤติกรรมการใช้และการรู้เท่าทันอินเทอร์เน็ตและทัศนคติการใช้เนื้อหาด้านสุขภาพบนอินเทอร์เน็ตของผู้สูงอายุ พบว่า ระดับทักษะการรู้เท่าทันอินเทอร์เน็ตของผู้สูงอายุที่ เมื่อประเมินได้เรียงตามลำดับทักษะสูงไปถึงต่ำ ได้แก่ การเข้าถึง การวิเคราะห์ การประเมิน การสื่อสาร และการสร้างสรรค์ตามลำดับ โดยที่ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษา อาชีพและการทำงาน ประสบการณ์การใช้งาน และมีวัตถุประสงค์การใช้งานอินเทอร์เน็ตต่างกัน มีระดับทักษะการรู้เท่าทันอินเทอร์เน็ตต่างกันด้วย

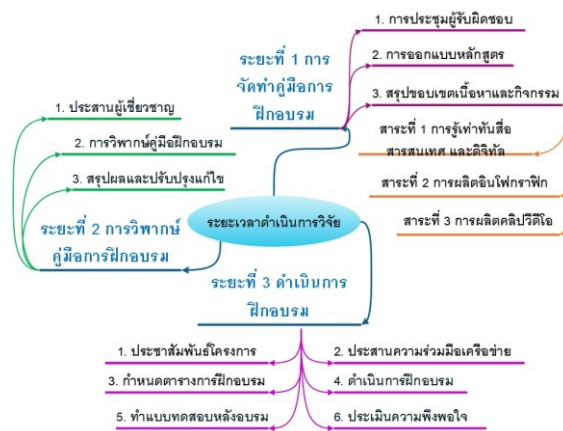
จากความสำคัญดังกล่าว จึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อให้ผู้สูงอายุเกิดการตระหนักรู้และรู้เท่าทันสื่อ มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลได้อย่างมีความปลอดภัย โดยการพัฒนากลุ่มผู้สูงอายุทั้งในด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการรับข้อมูล ข่าวสาร การเข้าถึงและใช้สื่อดิจิทัลอย่างปลอดภัย และการพัฒนาให้ผู้สูงอายุเกิดทักษะด้านการผลิตสื่อสร้างสรรค์ เพื่อให้เป็นกำลังสำคัญในการเผยแพร่การตระหนักรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล และภัยจากโซเชียลมีเดียให้กับกลุ่มผู้สูงอายุต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบการเรียนรู้หลังอบรมสูงกว่าก่อนอบรม ตามโครงการการพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลและการพัฒนาทักษะการผลิตสื่อสร้างสรรค์ ปลอดภัย สำหรับผู้สูงอายุ
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้เข้ารับการอบรมตามโครงการการพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลและการพัฒนาทักษะการผลิตสื่อสร้างสรรค์ ปลอดภัย สำหรับผู้สูงอายุ

ระเบียบวิธีวิจัย

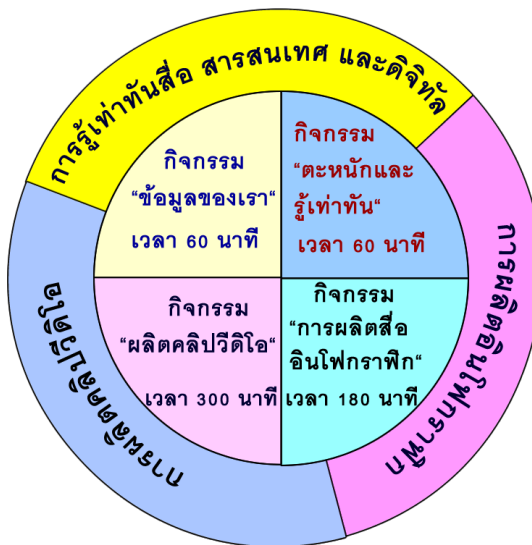
วิธีดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ระยะดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 วิธีดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น 3 ระยะ

ระยะที่ 1 การจัดทำคู่มือการฝึกอบรม

1. การประชุมผู้รับผิดชอบ เพื่อพิจารณาแนวทางการดำเนินงานและขอบเขตการรับผิดชอบภาระงาน โดยอาจารย์ประจำหลักสูตรเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี จำนวน 6 คน
2. การออกแบบหลักสูตร เป็นการวิเคราะห์ ออกแบบเนื้อหาและการจัดกิจกรรมของหลักสูตร ที่ใช้พัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล และการพัฒนาทักษะการผลิตสื่อสร้างสรรค์ ปลอดภัย สำหรับผู้สูงอายุ
3. สรุปรูปแบบเนื้อหาและกิจกรรม เพื่อจัดทำคู่มือการฝึกอบรม มีขอบเขตของการอบรม ประกอบด้วย 3 สาระสำคัญ คือ 1) การรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และดิจิทัล 2) การผลิตอินโฟกราฟิก และ 3) การผลิตคลิปวิดีโอ มีขอบเขตด้านเนื้อหาของกิจกรรม 4 กิจกรรม ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 เนื้อหาการอบรม 3 สาระสำคัญ 4 กิจกรรมการเรียนรู้

3.1 กิจกรรม “ข้อมูลของเรา” (จำนวน 60 นาที) เป็นกิจกรรมสร้างความรู้ ความเข้าใจและวิธีการปกป้องข้อมูลส่วนบุคคลจากภัยบนโลกดิจิทัล และการก่ออาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์

3.2 กิจกรรม “ตระหนักและรู้เท่าทัน” (จำนวน 60 นาที) เป็นการยกตัวอย่างข้อมูลสารสนเทศที่ผู้ผลิตสินค้าสร้างขึ้นสำหรับการขายสินค้า การโฆษณาชวนเชื่อในผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ โดยร่วมกันวิเคราะห์ แยกแยะ ประเมินความน่าเชื่อถือ เพื่อให้ผู้สูงวัยมีทักษะการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ ช่วยป้องกันการถูกหลอกลวง หลงเชื่อ และความไม่ปลอดภัยต่อสุขภาพ

3.3 กิจกรรม “การผลิตสื่ออินโฟกราฟิก” (จำนวน 180 นาที) เป็นกิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับองค์ประกอบ หลักการออกแบบอินโฟกราฟิก และการฝึกปฏิบัติสร้างชิ้นงานอย่างสร้างสรรค์ ในรูปสื่อ 2 มิติ หรือสื่อแบบคลิปวิดีโอที่มีภาพเคลื่อนไหวและเพิ่มเสียงให้น่าสนใจ

3.4 กิจกรรม “ผลิตคลิปวิดีโอ” (จำนวน 300 นาที) เป็นฝึกปฏิบัติการผลิตสื่อวิดีโอและการตัดต่อวิดีโอเป็นคลิปสั้น ๆ ประกอบด้วยภาพและเสียง และการเผยแพร่สู่อินเทอร์เน็ต

ระยะที่ 2 การวิพากษ์คู่มือการฝึกอบรม

1. ประสานผู้เชี่ยวชาญ ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ที่มีความรู้และประสบการณ์ในด้านการพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อและการผลิตสื่อสร้างสรรค์ ไม่น้อยกว่า 5 ปี ที่สอนในสถาบันอุดมศึกษา จำนวน 5 คน

2. การวิพากษ์คู่มือฝึกอบรม เป็นการวิพากษ์หลักสูตร เนื้อหา กิจกรรม และความเหมาะสมของเวลาในการฝึกอบรมทั้ง 4 กิจกรรม

3. สรุปผลและปรับปรุงแก้ไข ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้คู่มือฝึกอบรมสมบูรณ์ยิ่งขึ้นก่อนนำไปใช้จริง

ระยะที่ 3 ดำเนินการฝึกอบรม

1. ประชาสัมพันธ์โครงการ ติดต่อประสานงานกับหน่วยงานภายนอกของแต่ละจังหวัดเพื่อประชาสัมพันธ์โครงการ เช่น สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ชมรมผู้สูงอายุ และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2. ประสานความร่วมมือเครือข่าย เป็นการติดต่อประสานงานกับมหาวิทยาลัยราชภัฏในภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คัดเลือกแบบเจาะจง จากมหาวิทยาลัยราชภัฏเครือข่ายของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี เพื่อจัดกิจกรรมการฝึกอบรมในจังหวัดที่เป็นพื้นที่ตั้งของเครือข่าย กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วย 5 จังหวัดคือ อุบลราชธานี 43 คน สุรินทร์ 46 คน ร้อยเอ็ด 34 คน บุรีรัมย์ 38 คน และศรีสะเกษ 40 คน รวมทั้งสิ้น 201 คน

3. กำหนดตารางการฝึกอบรม ได้แก่

1. จังหวัดอุบลราชธานี วันที่ 22-23 ธันวาคม 2564
2. จังหวัดสุรินทร์ วันที่ 15 - 16 มกราคม 2565
3. จังหวัดร้อยเอ็ด วันที่ 27 - 28 มกราคม 2565
4. จังหวัดบุรีรัมย์ วันที่ 29 - 30 มกราคม 2565
5. จังหวัดศรีสะเกษ วันที่ 12 - 13 มกราคม 2565 และ 3 - 4 กุมภาพันธ์ 2565 จำนวน 40 คน

4. ดำเนินการฝึกอบรม โดยให้ผู้เข้าอบรมทำแบบทดสอบก่อนการฝึกอบรม จำนวน 15 ข้อ และดำเนินการฝึกอบรมตามตารางเวลาที่กำหนด

5. ทำแบบทดสอบหลังอบรม หลังจากอบรมเสร็จสิ้นแล้วให้ผู้อบรมทำแบบทดสอบหลังการฝึกอบรม และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการทดสอบค่าที (t dependent)

6. ประเมินความพึงพอใจ เป็นขั้นตอนสุดท้ายที่ให้ผู้อบรมทำแบบประเมินความพึงพอใจหลังการฝึกอบรมและวิเคราะห์ข้อมูลค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

1. ผลการเปรียบเทียบการเรียนรู้หลังอบรมสูงกว่าก่อนอบรม

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบการเรียนรู้ก่อนอบรมและหลังอบรม

แบบทดสอบ		N	\bar{X}	S.D.	t	df	Sig
ผลการเรียนรู้	ก่อนอบรม	201	11.55	1.98	-16.179	200	.00*
	หลังอบรม	201	13.43	1.16			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบการเรียนรู้หลังอบรมสูงกว่าก่อนอบรม ตามโครงการการพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลและการพัฒนาทักษะการผลิตสื่อสร้างสรรค์ ปลอดภัย สำหรับผู้สูงอายุ โดยใช้สถิติ t-test dependent ผลปรากฏว่า จากคำถาม 15 คะแนน ผู้อบรมมีคะแนนเฉลี่ยผลการเรียนรู้จากการทำแบบทดสอบก่อนอบรมเท่ากับ 11.55 และคะแนนเฉลี่ยจากการทำแบบทดสอบหลังอบรมเท่ากับ 13.43 จึงสรุปได้ว่า ผู้อบรมมีผลการเรียนรู้หลังอบรมสูงกว่าก่อนอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ผลการศึกษาความพึงพอใจของผู้เข้ารับการอบรม

ตารางที่ 2 ผลการศึกษาความพึงพอใจของผู้เข้ารับการอบรม

จังหวัด	\bar{X}	S.D.	ความหมาย
อุบลราชธานี	4.56	0.61	มากที่สุด
ศรีสะเกษ	4.57	0.59	มากที่สุด
สุรินทร์	4.38	0.66	มากที่สุด
ร้อยเอ็ด	4.57	0.60	มากที่สุด
บุรีรัมย์	4.68	0.50	มากที่สุด
สรุปรวม	4.55	0.06	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 ผลการศึกษาความพึงพอใจของผู้เข้ารับการอบรมตามโครงการการพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลและการพัฒนาทักษะการผลิตสื่อสร้างสรรค์ ปลอดภัย สำหรับผู้สูงอายุ โดยภาพรวมความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.55$, S.D. = 0.06) เมื่อพิจารณาเป็นจังหวัด พบว่า ความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุดทุกจังหวัด โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือจังหวัดบุรีรัมย์ รองลงมาคือจังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดอุบลราชธานี และจังหวัดสุรินทร์ ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการเปรียบเทียบการเรียนรู้หลังการอบรม ตามโครงการการพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลและการพัฒนาทักษะการผลิตสื่อสร้างสรรค์ ปลอดภัย สำหรับผู้สูงอายุ มีค่าสูงกว่าก่อนการอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า การสร้างหลักสูตรที่ผ่านการวิพากษ์จากผู้เชี่ยวชาญในการสร้างเนื้อหา เวลาในการทำกิจกรรมแต่ละช่วงมีความเหมาะสม ทำให้ผู้อบรมมีความรู้ความเข้าใจเป็นอย่างดี ตลอดจนการผสมผสานการสอนที่ให้ผู้อบรมได้ลงมือปฏิบัติจริง ผ่านการถ่ายทอดความรู้ของทีมวิทยากรและทีมผู้ช่วยวิทยากรประจำกลุ่ม ที่ได้ดูแลใส่ใจผู้อบรมตลอดระยะเวลาการอบรม จึงส่งผลให้การเรียนรู้ของผู้เข้ารับการอบรมสูงขึ้นด้วย

2. ผลการศึกษาความพึงพอใจของผู้เข้ารับการอบรมตามโครงการการพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อ ดิจิทัลและการพัฒนาทักษะการผลิตสื่อสร้างสรรค์ ปลอดภัย สำหรับผู้สูงอายุ นั้นได้ผลออกมาว่าผู้เข้ารับการ อบรมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสามารถกล่าวได้ว่า การฝึกอบรมนั้นมีกิจกรรมทั้งภาคทฤษฎีและ ภาคปฏิบัติที่ส่งผลกระทบต่อความพึงพอใจของผู้เข้าอบรม ได้แก่ มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาการรู้ เท่าทันสื่อ การใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์และปลอดภัย ผู้อบรมมีทักษะในการปฏิบัติกิจกรรมได้จริงโดยเปิดโอกาส ให้มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้อบรมกับวิทยากร หรือผู้อบรมกับผู้อบรมด้วยกัน สามารถนำเสนอผลการผลิตสื่อ สร้างสรรค์และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในแต่ละกิจกรรม และเปิดโอกาสให้ผู้อบรมสามารถเลือกผลิตสื่อได้ ตามความพร้อมและความถนัดของตนเองก่อนนำสื่อสร้างสรรค์ที่สร้างขึ้นเข้าสู่ระบบอินเทอร์เน็ต

บรรณานุกรม

- เข็มพร วิรุณราพันธ์. เล่มที่-6-กลไกการตรวจสอบสื่อภาคประชาชน. (ออนไลน์) 2559. (อ้างเมื่อ 30 มกราคม 2564). จาก <https://tdri.or.th/2017/10/media-reform2016/>
- มหาวิทยาลัยมหิดล. ทำคู่มือผู้สูงอายุรู้เท่าทันสื่อและโควิด-19. (ออนไลน์). (อ้างเมื่อ 13 มกราคม 2564). จาก <https://www.thaihealth.or.th/Content/51885-%>
- หนังสือพิมพ์แนวหน้า. สกู๊ปพิเศษ : ก้าวย่างของประเทศไทย สู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์แบบ. (ออนไลน์). 18 ตุลาคม 2563. (อ้างเมื่อ 30 มกราคม 2564). จาก <https://www.naewna.com/likesara/525759>
- B. Ousa. "Media and Information Literacy," *Suthiparithat (Journal of Business and Innovation: SJBI)*, 26, 80 (September-December 2012): 147-162.
- R. Prawornrat. *Digital Literacy of Podcast Audience*. Bangkok: Chulalongkorn University, 2017
- T. Suwich Tirakoat and P. Weerapong. "Internet usage behaviors, literacy, and attitude towards utilization of wellness content on the internet among Thai elderly," *Journal of Nursing and Health care*. 36, 1 (January-March 2018): 72-80.

ฆาตกรรมกุหลาบดำ: การศึกษาด้วยการวิจารณ์วรรณกรรมแนวหลังอาณานิคมนิยม และการวิจารณ์วรรณกรรมตามคตินิยมหลังสมัยใหม่

The Black Rose Murder: A Study Through Postcolonialism and Postmodernism Criticism

ธงชัย แซ่เจี๋ย

Thongchai Sae-Chia

สาขาวิชาภาษาไทยเพื่ออาชีพ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

E-mail: thepurpleink@yahoo.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษานวนิยายเรื่อง *ฆาตกรรมกุหลาบดำ* ด้วยการวิจารณ์วรรณกรรมแนวหลังอาณานิคมนิยมและการวิจารณ์วรรณกรรมตามคตินิยมหลังสมัยใหม่ จากการศึกษาพบว่า การวิจารณ์วรรณกรรมแนวหลังอาณานิคมนิยมเปิดเผยให้เห็นว่า นวนิยายเรื่องนี้ใช้กลวิธีการสร้างตัวละครและการสร้างฉากท้องเรื่องเพื่อตอบโต้ภาพลักษณ์ของประเทศไทยที่ปรากฏในงานเขียนของนักเขียนชาวต่างประเทศซึ่งมักนำเสนอภาพแบบเหมารวมด้วยมุมมองของ “ความเป็นอื่น” ส่วนการวิจารณ์ตามคตินิยมหลังสมัยใหม่ก็ทำให้เห็นว่า นวนิยายเรื่องนี้แสดงความเป็นเรื่องแต่งและลดทอนความจริงจังของประวัติศาสตร์ด้วยรูปลักษณะของเรื่องอ่านเล่นด้วยการใช้กลวิธีการเล่าเรื่องต่อยอดจากเหตุการณ์ประวัติศาสตร์หลักพร้อมกับที่นำเสนอรายละเอียดของข้อเท็จจริงและการดัดแปลงแก้ไขข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ ผลการศึกษาทำให้เห็นว่า ภาพความสัมพันธ์ไทยกับรัสเซียที่ปรากฏในนวนิยายเรื่องนี้มีลักษณะที่ไม่จริงจัง และขัดแย้งกับจุดมุ่งหมายของนวนิยายอยู่ในที่

คำสำคัญ: การวิจารณ์ คตินิยมหลังสมัยใหม่ บันเทิงคดีสืบสวนสอบสวน หลังอาณานิคมนิยม

Abstract

This article aims to study *The Black Rose Murder* through postcolonialism and postmodernism criticism. The result study through postcolonialism criticism reveals that creation of character and setting are used in this novel to counter the stereotyped image of Thailand in foreigner's literature, which represented as 'the otherness'; while the result study through postmodernism criticism reveals that further writing from historical event and presentation of historical fact and detail adaptation in this fiction shows the awareness of its own fictionality and reduce the seriousness of history. It can be said, in contrast with the novel's objective, that the representation of relationship between Thai and Russia in this novel is not a serious issue at all.

Keywords: Criticism, Detective Novel, Postcolonialism, Postmodernism

ความเป็นมา

บันเทิงคดีสืบสวนสอบสวนเริ่มเข้ามาในประเทศไทยครั้งแรกตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในสมัยนั้นมีการแปลเรื่อง “สืบสรรพการ” จากผลงานชุดเซอร์ล็อก โทมส์ของเซอร์อาเธอร์ โคนัน ดอยล์ ก่อนที่จะมีการแปล “นิทานทองอิน” ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (พินิตา บุญทวีเวช 2557: 10-31) จากยุคแรกเริ่มที่นักเขียนใช้กลวิธีแปลต่างจากเรื่องภาษาอังกฤษ จนกระทั่งนักเขียนไทยเริ่มสร้างสรรค์ตามแนวทางที่เป็นของตัวเอง วรรณกรรมประเภทนี้ได้รับความนิยมโดยตลอด ปัจจุบันแม้บันเทิงคดีสืบสวนสอบสวนจะไม่ได้ได้รับความนิยมเท่าบันเทิงคดีโรมานซ์ แต่ก็มีนักเขียนสร้างสรรค์ผลงานแนวนี้อยู่ตลอดและบางเรื่องก็ได้รับรางวัลในเวทีประกวด เช่น *ภารกิจปริศนา* ของชูชาติ ทรัพย์นิธิ *สตัยบ้านเลือด* ของนฤชา เหมือนใจงาม หรือ *กาหลมทรทีก* ของปราปต์ เป็นต้น ขณะที่นักเขียนบางคนสร้างสรรค์ผลงานต่อเนื่องโดยใช้ตัวละครฝ่ายสืบสวนสอบสวนคดีชุดเดียวกันเป็นผู้นำดำเนินเรื่อง หนึ่งในนั้นคือชุด “พุ่มรัก พานสิงห์”

“พุ่มรัก พานสิงห์” เป็นทั้งชื่อชุดและชื่อตัวละครนักสืบที่ปรากฏในบันเทิงคดีสืบสวนสอบสวนของวินทร์ เลียววาริณ ตีพิมพ์เป็นรูปเล่มครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2547 ผลงานชุดนี้มีทั้งที่เป็นเรื่องสั้นหลายเรื่องรวมอยู่ในเล่มและที่เป็นนวนิยายเรื่องยาว ผลงานล่าสุดคือนวนิยายเรื่อง *ฆาตกรรมกุหลาบดำ* เป็นผลงานลำดับที่ 9 ของชุดนี้ ตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2563 นวนิยายเรื่องนี้นำเสนอเรื่องราวการคลี่คลายคดีฆาตกรรมของพุ่มรัก พานสิงห์ ที่ต้องเข้าไปคลี่คลายปริศนาการเสียชีวิตของลูกสาวอดีตท่านทูตรัสเซียประจำประเทศไทย ปริศนาสำคัญที่พุ่มรัก พานสิงห์ยังคลี่คลายไม่ได้ในตอนแรก คือดอกกุหลาบสีดำที่พบในที่ที่เกิดเหตุ ต่อมาเกิดคดีฆาตกรรมอดีตท่านทูตรัสเซียขึ้น ทั้งยังพบดอกกุหลาบสีดำในที่ที่เกิดเหตุเช่นเดียวกับคดีแรก ทำให้นักสืบสรุปว่าเป็นคดีฆาตกรรมต่อเนื่อง การสืบสวนสอบสวนของตำรวจและนักสืบทำให้พบความเชื่อมโยงกับคดีอีกสองคดีก่อนหน้านี้ ทั้งยังเกี่ยวข้องกับคดีอีกแปดคดีที่เกิดขึ้นในประเทศรัสเซียด้วย แม้ว่านวนิยายจะไม่เล่าถึงคดีที่รัสเซียอย่างละเอียดก็ตาม การสืบสวนสอบสวนคดีที่เกิดขึ้นในประเทศไทยของนักสืบและตำรวจนำไปสู่การเปิดเผยผู้อยู่เบื้องหลังคดีฆาตกรรมทั้งหมด รวมไปถึงมูลเหตุจูงใจในการก่อเหตุซึ่งสัมพันธ์กับบุคคลในประวัติศาสตร์รัสเซียด้วย ทำให้นวนิยายเรื่องนี้มีจุดเด่นอยู่ที่การสร้างตัวละครที่มีลักษณะผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างไทยและรัสเซียปรากฏตลอดทั้งเรื่อง อีกทั้งยังมีการสร้างเนื้อเรื่องที่อิงประวัติศาสตร์รัสเซียด้วย

จุดเด่นดังกล่าวนี้ว่าแตกต่างจากบันเทิงคดีสืบสวนสอบสวนเรื่องอื่น ๆ ในชุด “พุ่มรัก พานสิงห์” ทั้งนี้พิจารณาได้ว่าเป็นความตั้งใจของวินทร์ เลียววาริณ เนื่องจากสอดคล้องกับคำอุทิศที่นักเขียนปรารถนาไว้ในเล่ม ดังข้อความที่ปรากฏว่า “แต่ ความสัมพันธ์ไทย-รัสเซีย” (วินทร์ เลียววาริณ 2563: 7) ลักษณะดังกล่าวทำให้ *ฆาตกรรมกุหลาบดำ* มีลักษณะตอบโต้ภาพลักษณ์ของประเทศไทยที่ปรากฏในงานเขียนของนักเขียนชาวต่างประเทศ โดยเฉพาะนักเขียนจากชาติตะวันตก เนื่องจากนักเขียนเหล่านั้นมักนำเสนอภาพแทนประเทศไทยด้วยมุมมองของ “ความเป็นอื่น” (Otherness) ผ่านการนำเสนอภาพเหมารวมของดินแดนตะวันออกในเชิงลบ (สุเรเดช โชติอุดมพันธ์ 2556: 228-242) ขณะเดียวกัน ความเป็นนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ก็ทำให้ *ฆาตกรรมกุหลาบดำ* มีองค์ประกอบบางส่วนที่ได้รับการนำเสนอในลักษณะบันเทิงคดี (Fiction) ที่นำเสนอเรื่องราวของ

ตัวละครและเหตุการณ์สมมุติ ผสมผสานไปกับความเป็น “สารคดี” (Non-Fiction) ที่มุ่งเน้นการนำเสนอความจริง เหตุการณ์จริง หรือข้อเท็จจริง ลักษณะดังกล่าวเป็นการ “เล่น” กับความจริงและความลวงอันทำให้พรมแดนระหว่างความเป็นเรื่องแต่งและความเป็นสารคดีพราเลี่ยนไปลักษณะเดียวกับที่ปรากฏใน “ประชาธิปไตยบนเส้นขนาน” ซึ่งเป็นผลงานของนักเขียนคนเดียวกัน (เสาวณิต จุลวงศ์ 2550: 295-308)

ลักษณะการตอบโต้ภาพลักษณ์ความเป็นอื่นของประเทศไทยเป็นประเด็นการศึกษาวรรณกรรมที่สามารถพิจารณาได้ด้วยการวิจารณ์วรรณกรรมแนวหลังอาณานิคมนิยม (Postcolonialism) ส่วนลักษณะความพราเลี่ยนระหว่างความเป็นเรื่องแต่งและความเป็นสารคดีก็เป็นประเด็นการศึกษาวรรณกรรมที่การวิจารณ์วรรณกรรมตามคตินิยมหลังสมัยใหม่ (Postmodernism) ให้ความสนใจศึกษา การที่ *ฆาตกรรมกุหลาบดำ* มีลักษณะซับซ้อนและสอดคล้องกับวรรณกรรมแนวหลังอาณานิคมนิยมและวรรณกรรมตามคตินิยมหลังสมัยใหม่ทำให้นวนิยายเรื่องนี้มีความน่าสนใจ บทความนี้จะศึกษานวนิยายเรื่อง *ฆาตกรรมกุหลาบดำ* ด้วยการวิจารณ์แนวดังกล่าวเพื่อแสดงให้เห็นถึงความซับซ้อนของการเล่าเรื่องที่ปรากฏในนวนิยายเรื่องนี้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษานวนิยายเรื่อง *ฆาตกรรมกุหลาบดำ* ด้วยการวิจารณ์วรรณกรรมแนวหลังอาณานิคมนิยม
2. เพื่อศึกษานวนิยายเรื่อง *ฆาตกรรมกุหลาบดำ* ด้วยการวิจารณ์วรรณกรรมตามคตินิยมหลังสมัยใหม่

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. สืบค้นเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. ศึกษานวนิยายเรื่อง *ฆาตกรรมกุหลาบดำ* ด้วยการวิจารณ์วรรณกรรมแนวหลังอาณานิคมนิยมและการวิจารณ์วรรณกรรมตามคตินิยมหลังสมัยใหม่
3. สรุปผลและนำเสนอผลการศึกษา

ผลการวิจัย

ฆาตกรรมกุหลาบดำ เป็นนวนิยายที่โดดเด่นจากนวนิยายเรื่องอื่น ๆ ที่อยู่ในชุดเดียวกันอย่างน่าสนใจ เนื่องจากปรากฏตัวละครที่มีลักษณะผสมผสานทางวัฒนธรรม เมื่อศึกษานวนิยายเรื่องนี้ด้วยการวิจารณ์วรรณกรรมแนวหลังอาณานิคมนิยมและการวิจารณ์วรรณกรรมตามคตินิยมหลังสมัยใหม่แล้ว พบว่ามีประเด็นน่าสนใจดังนี้

1. *ฆาตกรรมกุหลาบดำ* กับการวิจารณ์วรรณกรรมแนวหลังอาณานิคมนิยม

การวิจารณ์วรรณกรรมแนวหลังอาณานิคมนิยม เป็นผลมาจากการปูทางของ “คติบูรพนิยม” (Orientalism) ตามแนวความคิดของเอ็ดเวิร์ด ซาอิด (Edward Said) คติบูรพนิยมเป็นวิธีการทำความเข้าใจ “โลกตะวันออก” (The Orient) ที่อยู่บนฐานคิดที่ว่า “โลกตะวันออก” เป็นสถานที่พิเศษในประสบการณ์ของชาวตะวันตกและชาวยุโรป เนื่องจากดินแดนส่วนใหญ่ในแถบนี้เป็นดินแดนใต้อาณานิคมที่ทั้งยิ่งใหญ่ที่สุด ร่ำรวยที่สุด และเก่าแก่ที่สุด เป็นแหล่งอารยธรรมและภาษา มีวัฒนธรรมที่น่าตื่นตาตื่นใจ ทั้งยังมีภาพของ “ความเป็นอื่น” (The Other) ซึ่งทั้งลึกลับที่สุดและชวนให้ตื่นตระหนกที่สุดด้วย ยิ่งไปกว่านั้น “โลกตะวันออก” ยังช่วยนิยาม “โลกตะวันตก” ว่ามีความขัดแย้งกับ “โลกตะวันออก” ในลักษณะตรงข้ามกันอย่าง

สั้นเชิง ทั้งในแง่ภาพลักษณ์ ความคิด บุคลิกลักษณะ และประสบการณ์ชีวิต กล่าวได้ว่า “โลกตะวันออก” เป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับนิยาม “ความศิวิไลซ์” และวัฒนธรรมของ “โลกตะวันตก” (Said 2003: 1-28)

การวิจารณ์วรรณกรรมแนวหลังอาณานิคมนิยมเป็นแนวทางการวิจารณ์วรรณกรรมที่มีจุดเน้นในการวิพากษ์ปรากฏการณ์อาณานิคมที่ยังคงหลงเหลืออยู่ในโลกปัจจุบันทั้งในมิติการเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม เนื่องจากสิ่งเหล่านี้ยึดถืออารยธรรมตะวันตกเป็นมาตรฐานและยังแผ่ซ่านไปยังภูมิภาคต่างๆ ทั่วโลก จุดมุ่งหมายของการวิจารณ์วรรณกรรมแนวนี้ก็คือเพื่อพยายามรื้อถอนระบบความคิดและระบบความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ตะวันตกมีต่อตะวันออก (พรธาดา สุวัจนวิช 2547: 53-55) นอกจากนี้ การวิจารณ์วรรณกรรมแนวหลังอาณานิคมนิยมจะเปิดเผยให้เห็นวิธีการที่เจ้าอาณานิคมใช้นำเสนอภาพคนพื้นถิ่นเพื่อครอบงำและชวนเชื่อในเชิงวัฒนธรรม เพื่อมุ่งแสดงให้เห็นว่า ภาพนำเสนอเหล่านั้นถูกประทับ แฝงฝัง หรือปรับเปลี่ยนไปอย่างไรในวรรณกรรม (Lynn, 2005)

การวิจารณ์วรรณกรรมแนวหลังอาณานิคมนิยมมักจะตั้งคำถามกับการอ่านและการเขียนวรรณกรรมที่เกิดขึ้นในประเทศที่เป็นเจ้าอาณานิคม ทั้งยังสนใจศึกษาวรรณกรรมในประเทศอาณานิคมที่เขียนขึ้นเพื่อนำเสนอเรื่องราวของชาติอาณานิคมนั้น ๆ (ธัญญา สังขพันธานนท์ 2560: 185) แต่กระนั้น การนำการวิจารณ์วรรณกรรมแนวหลังอาณานิคมนิยมมาใช้ในประเทศไทยไม่ค่อยเป็นที่ยอมรับทั้งในและนอกวงวิชาการเท่าใดนัก “เพราะเกิดความตึงเครียดในความหมายของ ‘อาณานิคม’ ที่จะนำมาใช้วิเคราะห์ประเทศไทยที่ไม่เคยตกเป็น ‘เมืองขึ้น’ ของใคร” (พรธาดา สุวัจนวิช 2547: 55) อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาว่า “ทฤษฎีหลังอาณานิคมนิยมเน้นอภิปรายการปะทะสังสรรค์กันระหว่างคนต่างเชื้อชาติต่างวัฒนธรรม” (สุเรศ โขติอุตมพันธ์ 2559: 235) การนำการวิจารณ์ในแนวทางนี้มาศึกษาวรรณกรรมไทยที่แสดงให้เห็น “การปะทะสังสรรค์กันระหว่างคนต่างเชื้อชาติต่างวัฒนธรรม” ก็ย่อมสามารถกระทำได้

เมื่อพิจารณา *ฆาตกรรมกุหลาบดำ* ตามแนวทางการวิจารณ์วรรณกรรมแนวหลังอาณานิคมนิยมแล้วพบว่า นวนิยายเรื่องนี้นำเสนอภาพการปะทะสังสรรค์กันระหว่างคนต่างเชื้อชาติต่างวัฒนธรรมผ่านการนำเสนอการคลี่คลายคดีฆาตกรรมปริศนาที่มีดอกกุหลาบสีดำปรากฏอยู่ในที่เกิดเหตุ กลวิธีการประพันธ์ที่วินทร์ เลียววาริณใช้อย่างมีนัยสำคัญในนวนิยายเรื่องนี้ คือ การสร้างตัวละครและการสร้างฉากท้องเรื่อง

ตัวละคร (Character) คือ บุคคลในงานวรรณกรรมที่ผู้เขียนสร้างขึ้น สามารถสร้างภาพให้ผู้อ่านเชื่อว่าเป็นคนที่มีชีวิตอยู่จริงได้เพราะมีลักษณะนิสัยและบุคลิกที่ปรากฏอยู่ในคนทั่วไป (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา 2561: 91) ใน *ฆาตกรรมกุหลาบดำ* วินทร์ เลียววาริณนำเสนอภาพการปะทะสังสรรค์กันระหว่างคนต่างเชื้อชาติต่างวัฒนธรรมผ่านการสร้างตัวละครฝ่ายสืบสวนสอบสวนและตัวละครปฏิปักษ์

ตัวละครปฏิปักษ์ (Villain) อาจเรียกว่าตัวโกงหรือตัวผู้ร้าย เป็นตัวละครที่อยู่ฝ่ายตรงข้ามกับตัวละครเอก มักมีบทบาทหน้าที่ไปในเชิงลบ เช่น ชัดขวาง กลั่นแกล้ง ใส่ร้ายป้ายสี หรือสร้างความเข้าใจผิด เพื่อมิให้ตัวละครเอกประสบความสำเร็จ (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา 2561: 93) ในนวนิยายเรื่อง *ฆาตกรรมกุหลาบดำ* วินทร์ เลียววาริณสร้างตัวละครปฏิปักษ์ที่เป็นผลมาจากการผสมผสานทางวัฒนธรรม คือ ตัวละครปฏิปักษ์ที่เป็นผู้อยู่เบื้องหลังคดีฆาตกรรมภายในเรื่องนั้นเป็นลูกครึ่ง ชื่อ รองศาสตราจารย์ภคินี เคียงฤทธิ์ ผู้มีชื่อจริงใน

ภาษารัสเซียว่า ซารินา เยพีโมวิช นรราชเภสัช ตัวละครนี้มีศักดิ์เป็นเหลนของพระยานรราชเภสัชและเป็นหลานของกริกอริ เยพีโมวิช รัสบูติน ผู้มีบทบาทสำคัญและมีอิทธิพลต่อราชสำนักรัสเซียในสมัยพระเจ้าซาร์นิโคลัสที่ 2 ตัวละครรองศาสตราจารย์ภคินีเป็น “คนเชิดหุ่น” ด้วยการใช้พลังจิตในการสะกดจิตให้ตัวละครอื่น ๆ ทำตามคำสั่ง ไม่ว่าจะเป็นการสะกดจิตให้ตัวละครฆ่าตัวตาย สะกดจิตให้ตัวละครฆ่าผู้อื่น หรือสะกดจิตให้ตัวละครอื่น ๆ ทำตามความต้องการของตนเพื่อให้แผนการที่วางไว้สำเร็จลุล่วง (วินทร์ เลียววาริณ 2563: 272-277)

ในขณะที่เดียวกัน ตัวละครที่มีบทบาทสำคัญในนวนิยายสืบสวนสอบสวนและเป็นตัวละครที่อยู่ตรงข้ามกับตัวละครปฎิปักษ์ก็คือนักสืบชื่อฟุ่มรัก พานสิงห์ ซึ่งเป็นนักสืบที่มีบทบาทสำคัญเช่นเดียวกับเรื่องอื่น ๆ ในชุดในเรื่อง *ฆาตกรรมกุหลาบดำ* ฟุ่มรัก พานสิงห์ก็มีบทบาทในการสืบสวนหาเบาะแสต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคดีที่เกิดขึ้น ดังในตอนที่ฟุ่มรัก พานสิงห์ไปร้านขายหนังสือเก่าที่ตลาดนัดจตุจักรเพื่อสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์รัสเซียช่วงก่อนและหลังรัสบูตินเสียชีวิต (วินทร์ เลียววาริณ 2563: 178-191) หรือในตอนที่ฟุ่มรัก พานสิงห์ไปตลาดดอกไม้เพื่อหาข้อมูลเกี่ยวกับดอกกุหลาบสีดำที่พบในที่เกิดเหตุของคดีที่เกิดขึ้น (วินทร์ เลียววาริณ 2563: 67-77)

จากที่กล่าวมาจะเห็นว่า วินทร์ เลียววาริณสร้างตัวละครที่เป็นผลมาจากการผสมผสานทางวัฒนธรรมให้เป็นตัวละครปฎิปักษ์ ขณะที่นักสืบซึ่งเป็นตัวละครหลักของนวนิยายสืบสวนสอบสวนชุดนี้เป็นชาวไทย เมื่อพิจารณาในระดับภาพแทน กล่าวได้ว่า *ฆาตกรรมกุหลาบดำ* นำเสนอภาพการปะทะสังสรรค์กันระหว่างคนต่างเชื้อชาติต่างวัฒนธรรมผ่านตัวละครดังกล่าวข้างต้น คดีฆาตกรรมในเรื่องอันเป็นภาพแทนของความยุ่งเหยิงไร้ระเบียบเป็นฝีมือจากการกระทำของตัวละครลูกครึ่งซึ่งมีลักษณะผสมผสานทางวัฒนธรรม ส่วนผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการเข้ามาจัดการคลี่คลายความยุ่งเหยิงไร้ระเบียบดังกล่าวคือตัวละครชาวไทย ประเด็นดังกล่าวยังสามารถพิจารณาร่วมกับฉากท้องเรื่องที่ปรากฏในนวนิยายได้ด้วย

ฉากท้องเรื่อง (Setting) คือภูมิหลังทางกายภาพหรือทางจิตใจที่ปรากฏในเหตุการณ์ในบันเทิงคดี ประกอบไปด้วยสถานที่ทางภูมิศาสตร์ อาชีพและการดำเนินชีวิตของตัวละคร เวลาหรือสมัยที่เกิดเหตุการณ์ และภาวะแวดล้อมตลอดจนภาวะจิตใจและอารมณ์ของตัวละคร (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา 2561: 472-473) การสร้างฉากท้องเรื่องใน *ฆาตกรรมกุหลาบดำ* ที่นำเสนอภาพการปะทะสังสรรค์กันระหว่างคนต่างเชื้อชาติต่างวัฒนธรรมก็คือการที่วินทร์ เลียววาริณกำหนดให้อาชญากรรมภายในเรื่องเกิดขึ้นในพื้นที่กรุงเทพมหานครเป็นหลัก ไม่ว่าจะเป็คดีที่นางสาวมาซา โอลอฟ ลูกสาวของอดีตทูตรัสเซียประจำประเทศไทย ถูกสะกดจิตให้กระโดดตึกฆ่าตัวตายในตอนเปิดเรื่อง (วินทร์ เลียววาริณ 2563: 10-16) คดีที่านทูตโอลอฟ บิดาของนางสาวมาซา ถูกฆาตกรรมในห้องพักของโรงแรมหลังจากนางสาวมาซาเสียชีวิตไม่กี่วัน (วินทร์ เลียววาริณ 2563: 42-53) ในที่เกิดเหตุของคดีทั้งสองมีดอกกุหลาบสีดำวางอยู่ด้วย นอกจากนี้ จากการขยายผลการสืบสวนยังพบว่า มีคดีอีกสองคดีที่มีลักษณะคล้ายกัน คือผู้เสียชีวิตเป็นชาวรัสเซียและมีดอกกุหลาบสีดำวางไว้ในที่เกิดเหตุ (วินทร์ เลียววาริณ 2563: 260) คดีทั้งสี่ข้างต้นนำเสนอภาพกรุงเทพมหานครในฐานะที่เป็นพื้นที่เกิด

อาชญากรรมอันสื่อนัยถึงความยุ่งเหยิงไร้ระเบียบ ซึ่งเป็นผลมาจากการที่ตัวละครปฏิบัติกิจอย่างรองศาสตราจารย์ภคินี เคียงฤทธิ์ ใช้การสะกดจิตจัดการกับตัวละครทั้งชาวไทยและชาวรัสเซีย

อย่างไรก็ดี แม้อาชญากรรมดังที่กล่าวมาจะทำให้กรุงเทพมหานครเป็นพื้นที่แห่งความยุ่งเหยิงไร้ระเบียบ แต่เพราะ “รูปแบบการประพันธ์แบบนวนิยายสืบสวนสอบสวนเป็นความพยายามของนักเขียนที่จะจัดการกับความยุ่งเหยิงหรือความไร้ระเบียบ เป็นความพยายามที่จะเข้าใจความสลับซับซ้อนของโลกผ่านตรรกะและเหตุผล” (สุรเดช โชติอุดมพันธ์ 2556: 238) การพิจารณาบทบาทของตัวละครที่มีบทบาทสำคัญในการคลี่คลายหรือจัดการกับความยุ่งเหยิงไร้ระเบียบดังที่กล่าวไปแล้วก่อนหน้านี้ จึงมีความสำคัญต่อการพิจารณานัยของฉากท้องเรื่องอย่างกรุงเทพมหานครที่ถูกนำเสนอ การที่ *ฆาตกรรมกุหลาบดำ* กำหนดให้ตัวละครผู้รักพานสิงห์ เป็นนักสืบผู้มีบทบาทสำคัญในงานสืบสวนสอบสวนของสารวัตรสามิต เช่นเดียวกับเรื่องอื่น ๆ ในบันเทิงคดีสืบสวนสอบสวนของวินทร์ เลียววาริณ ทำให้ภาพกรุงเทพมหานครถูกนำเสนอในฐานะที่เป็นพื้นที่ที่สามารถคลี่คลายความยุ่งเหยิงไร้ระเบียบได้ด้วยตรรกะและเหตุผลตามกระบวนการสืบสวนสอบสวนของนักสืบและตำรวจ นอกจากนี้ ในตอนท้ายเรื่องที่สารวัตรสามิตสนทนากับผู้รักพานสิงห์ เกี่ยวกับความคืบหน้าในการจัดการกับผู้ก่อเหตุของประเทศรัสเซียภายหลังจากส่งตัวไปแล้ว สารวัตรสามิตบอกว่า “นั่นเป็นเรื่องของฝั่งนั้น” (วินทร์ เลียววาริณ 2563: 287) คำพูดนี้ตอกย้ำว่า ตรรกะและเหตุผลที่ใช้จัดการกับความยุ่งเหยิงไร้ระเบียบที่มาจากต่างประเทศและเข้ามาในพื้นที่ กรุงเทพมหานครสามารถใช้ได้กับเฉพาะพื้นที่กรุงเทพมหานครเท่านั้น

จากที่กล่าวมาทั้งหมด ฉากท้องเรื่องอย่างกรุงเทพมหานครจึงกลายเป็นพื้นที่ของการปะทะสังสรรค์ระหว่างตัวละครต่างเชื้อชาติต่างวัฒนธรรม คือเป็นพื้นที่แห่งความยุ่งเหยิงไร้ระเบียบเพราะอาชญากรรมอันเกิดจากตัวละครที่ไม่ใช่ชาวไทยแต่เป็นผลมาจากการผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างไทยกับรัสเซีย ขณะเดียวกันก็เป็นพื้นที่ที่สามารถคลี่คลายความยุ่งเหยิงไร้ระเบียบดังกล่าวได้ด้วยฝีมือและตรรกะเหตุผลของตัวละครชาวไทย อาจกล่าวได้ว่า เมื่อพิจารณาด้วยการวิจรณ์วรรณกรรมแนวหลังอาณานิคมนิยามแล้ว *ฆาตกรรมกุหลาบดำ* ตอบโต้ภาพลักษณ์ของประเทศไทยที่ปรากฏในงานเขียนของนักเขียนชาวต่างประเทศซึ่งมักนำเสนอภาพแทนประเทศไทยในเชิงลบ ทั้งในแง่สถานที่ที่แฝงอันตราย ตอบสนองต่อความปรารถนาอันนำเกรงกลัว และอารมณ์อยู่เหนือเหตุผล (สุรเดช โชติอุดมพันธ์ 2556: 232) หรือก็คือการตอบโต้มุมมองของ “ความเป็นอื่น” ที่ชาวต่างประเทศมีต่อประเทศไทยในลักษณะภาพเชิงลบแบบเหมารวม

2. *ฆาตกรรมกุหลาบดำ* กับการวิจรณ์วรรณกรรมตามคตินิยมหลังสมัยใหม่

คตินิยมหลังสมัยใหม่ (postmodernism) เป็นจุดเปลี่ยนสำคัญของกระบวนการทัศนในการรับรู้ความจริงหรือการพิจารณาสิ่งต่าง ๆ รอบตัว ในแง่ที่เป็นการตั้งคำถามและทำให้ต้องพินิจถึงธรรมชาติหรือสาระของ “ความจริง” ในระดับภาวะของความเป็นจริง (สุรเดช โชติอุดมพันธ์ 2559: 129-130) ในเชิงวรรณกรรมคตินิยมหลังสมัยใหม่เปิดโอกาสให้นักเขียนได้ทดลองกับกลวิธีการประพันธ์ใหม่ ๆ เพื่อนำเสนอให้เห็นถึงความยอกย้อนและซับซ้อนของความจริง ทั้งยังทำให้ตั้งคำถามกับฐานะของการเป็นกระจกสะท้อนของวรรณกรรม (สุรเดช โชติอุดมพันธ์ 2559: 152) กลวิธีการประพันธ์แบบหลังสมัยใหม่เป็นกลวิธีใด ๆ ก็ได้ ที่ตีแผ่ เปิดเผย

เปิดโปง โต้แย้ง บ่อนเซาะ ไปจนกระทั่งถึงทำลายรูปแบบ กฎเกณฑ์ คุณค่าที่ถูกสถาปนาขึ้นมาเป็นแบบแผน หรือมาตรฐาน (Waugh, 1993) วรรณกรรมไทยที่มีความซับซ้อนแบบหลังสมัยใหม่ใช้กลวิธีการประพันธ์แบบ หลังสมัยใหม่หลายประการ ได้แก่ การแสดงความตระหนักรู้ถึงความเป็นเรื่องแต่ง การปฏิเสธรูปแบบที่ สมบูรณ์ของเรื่องเล่า การสร้างความเป็นสัมพันธบท การล้อ การผสมผสานความจริงกับความมหัศจรรย์ และ การใช้รูปแบบวรรณกรรมยอดนิยม (เสาวณิต จุลวงศ์ 2550: 400-403)

เมื่อพิจารณาเฉพาะนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ วรรณกรรมประเภทนี้สอดคล้องกับลักษณะสำคัญของ คตินิยมหลังสมัยใหม่ในแง่ที่แสดงความสำนึกถึงความเป็นเรื่องแต่งหรือเรื่องเล่าทั้งของวรรณกรรมและของ ประวัติศาสตร์ที่นำมาเล่า กล่าวคือ นวนิยายอิงประวัติศาสตร์เสนอเรื่องราวประวัติศาสตร์พร้อมกับที่แสดงให้เห็น ปัญหาของการเล่าเรื่องอดีตหรือการเขียนประวัติศาสตร์ ซึ่งนำไปสู่ปัญหาเกี่ยวกับการสร้างและการรับรู้ ประวัติศาสตร์กระแสหลัก วรรณกรรมตามคตินิยมหลังสมัยใหม่ที่เล่าถึงอดีตไม่ได้เสนอภาพอดีตตามที่ ประวัติศาสตร์กระแสหลักอธิบายไว้ แต่ตั้งคำถามหรือเล่าเรื่องล้อกับกับประวัติศาสตร์กระแสหลัก ทั้งนี้ก็เพื่อ เรียกร้องให้ผู้อ่านตั้งคำถามและตระหนักถึงกระบวนการและอุดมการณ์ที่แต่ละกลุ่มวัฒนธรรมใช้อธิบายตัวเอง (Hutcheon 2002: 63)

นวนิยายเรื่อง *ฆาตกรรมกุหลาบดำ* เป็นนวนิยายที่มีลักษณะผสมผสานระหว่างนวนิยายสืบสวน สอบสวน นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ และนวนิยายวิทยาศาสตร์ กล่าวเฉพาะในแง่ที่เป็นนวนิยาย อิงประวัติศาสตร์ แม้ผู้ประพันธ์นวนิยายเรื่องนี้จะปรารถนาไว้ในคำอุทิศว่า “แต่ ความสัมพันธ์ไทย-รัสเซีย” (วินทร์ เลียววาริณ 2563: 7) อันชวนให้เข้าใจว่านวนิยายเรื่องนี้อาจจะสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ ทางทหารระหว่างสองประเทศซึ่งเริ่มต้นตั้งแต่ พ.ศ. 2440 ทว่าเหตุการณ์ประวัติศาสตร์หลักที่ *ฆาตกรรม กุหลาบดำ* กล่าวถึงก็คือเหตุการณ์ช่วงตั้งแต่ที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงส่งเจ้าฟ้าจักรพงษ์ ภูวนารถไปทรงศึกษาวิชาการทหารบกที่โรงเรียนนายร้อยมหาดเล็ก Corps de Pages ประเทศรัสเซีย จนกระทั่งถึงเหตุการณ์การเสียชีวิตของกริกอรี เยฟิโมวิช รัสบูติน หรือคือระหว่าง พ.ศ. 2441-2459

แม้จะมีฉากท้องเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ แต่กลวิธีการประพันธ์ที่วินทร์ เลียววาริณ ใช้ก็คือ การเล่าเรื่องต่อยอดจากเหตุการณ์ประวัติศาสตร์หลักพร้อมทั้งที่นำเสนอรายละเอียดของข้อเท็จจริง และการดัดแปลงแก้ไขข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏในองค์ประกอบต่าง ๆ ของนวนิยายเอาไว้ใน “บันทึกท้ายแฟ้ม” ดังเช่นในเหตุการณ์ที่เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนารถเสด็จไปทรงศึกษาวิชาการทหารบกที่รัสเซีย ในครั้งนั้นได้มีการคัดเลือกนักเรียนที่จะร่วมเรียนและร่วมเดินทางไปต่างประเทศด้วย นายพุ่มเป็นผู้สอบ คัดเลือกเพื่อตามเสด็จไปยุโรปได้เพียงคนเดียว (คันสนีย์ วีระศิลป์ชัย 2564: ออนไลน์) เหตุการณ์ดังกล่าว วินทร์ เลียววาริณนำมาต่อยอดโดยเพิ่มตัวละคร “พระยานรราชเภสัช” ให้เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการ “ช่วยเหลือดูแลการเดินทางไปรัสเซีย” (วินทร์ เลียววาริณ 2563: 180) ขณะเดียวกันก็ประกาศไว้อย่างชัดเจน ว่าพระยานรราชเภสัชนี้เป็นตัวละครสมมุติและเรื่องราวของพระยานรราชเภสัชไม่ใช่เรื่องจริง (วินทร์ เลียววาริณ 2563: 300) จากตัวอย่างนี้จะเห็นได้ว่า วินทร์ เลียววาริณใช้จินตนาการในการแต่งเรื่องของ พระยานรราชโดยต่อยอดให้สัมพันธ์กับเรื่องของนายพุ่ม บุคคลที่มีอยู่จริงในประวัติศาสตร์ไทย

นอกจากนี้ เหตุการณ์ประวัติศาสตร์หลักที่ *ฆาตกรรมกุหลาบดำ* นำมาเล่าเรื่องต่อยอด คือ เหตุการณ์ประวัติศาสตร์รัสเซีย โดยเฉพาะเรื่องราวของกริกอรี เยฟิโมวิช รัสบูติน บุคคลผู้นี้มีบทบาทสำคัญและมีอิทธิพลต่อราชสำนักรัสเซียในสมัยพระเจ้าซาร์นิโคลัสที่ 2 เป็นอย่างมาก ทว่าก็มีผู้ถวายนฎีการ้องเรียนพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมทั้งเรื่องเสพของมีนเมา มากมากในกาม ชอบฉวยโอกาสสมสู่กับหญิงที่มาพัวพันไม่เลือกหน้า กระทั่งถูกลอบสังหารในปี พ.ศ.2459 อย่างไรก็ดี มรณกรรมของรัสบูตินมีลักษณะเป็นตำนานบอกเล่าที่มีหลายสำนวนและยากจะหาหลักฐานยืนยันสาเหตุการเสียชีวิตที่แท้จริงได้ (พล อภิธรรม 2564: ออนไลน์) ลักษณะนิสัยและมรณกรรมของรัสบูตินซึ่งมีความคลุมเครือระหว่างส่วนที่เป็นเรื่องจริงและส่วนที่เป็นตำนานดังกล่าวข้างต้น วินทร์ เลียววาริณนำมาต่อยอดโดยเพิ่มตัวละคร “พุ่มเรียง นรราชเภสัช” ผู้เป็นบุตรสาวของพระยานรราชเภสัช ให้มีความสัมพันธ์กับรัสบูติน ดังที่พระยานรราชเภสัชเขียนไว้ในบันทึกส่วนตัวซึ่งนักสืบ พุ่มรัก พานสิงห์ ได้มาพบ ความว่า “วันที่ 20 กันยายน 1916 พุ่มเรียงขอคุยเรื่องส่วนตัวกับข้าพเจ้า เธอเล่าว่าเธอตั้งครุฑ ข้าพเจ้าตกใจใหญ่หลวง ถามว่าเธอตั้งท้องกับใคร เธอตอบว่าบิดาของลูกในท้องก็คือรัสบูติน ทั้งสองมีความสัมพันธ์กันมาระยะหนึ่งแล้ว” (วินทร์ เลียววาริณ 2563: 215) การต่อยอดเรื่องราวที่สัมพันธ์กับรัสบูติน วินทร์ เลียววาริณในฐานะผู้ประพันธ์ก็ยอมรับเองว่าเรื่องรัสบูตินเป็นทั้งเรื่องจริงและตำนานจนยากยืนยันว่าส่วนใดไม่จริงบ้าง พร้อมกันนั้นก็ประกาศอย่างชัดเจนว่า พุ่มเรียง นรราชเภสัช เป็นตัวละครสมมุติ (วินทร์ เลียววาริณ 2563: 301)

การที่วินทร์ เลียววาริณใช้กลวิธีการเล่าเรื่องต่อยอดจากเหตุการณ์ประวัติศาสตร์หลักพร้อมกับที่นำเสนอรายละเอียดของข้อเท็จจริงและการดัดแปลงแก้ไขข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏในองค์ประกอบต่าง ๆ ของนวนิยายเอาไว้ใน “บันทึกท้ายแฟ้ม” ดังที่กล่าวมาเป็นการเปิดเผยวิธีการสร้างเรื่องราวอันแสดงให้เห็นการใช้จินตนาการผสมผสานเข้ากับข้อมูลและข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ ขณะเดียวกันก็เปิดเผยความเป็นเรื่องแต่งของ *ฆาตกรรมกุหลาบดำ* ให้ชัดเจนมากขึ้น ลักษณะดังกล่าวในแง่หนึ่งคือการ “เล่น” กับความเป็นจริงของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ทั้งของไทยและของรัสเซีย แต่ในอีกแง่หนึ่งก็ต่อยอดความคลุมเครือเกี่ยวกับชีวิตและมรณกรรมของรัสบูตินด้วย

การอภิปรายและสรุปผล

จากการศึกษา *ฆาตกรรมกุหลาบดำ* ด้วยการวิจารณ์วรรณกรรมแนวหลังอาณานิคมนิยมและการวิจารณ์วรรณกรรมตามคตินิยมหลังสมัยใหม่ พบว่า เมื่อศึกษาด้วยการวิจารณ์วรรณกรรมแนวหลังอาณานิคมนิยม นวนิยายเรื่องนี้นำเสนอภาพการปะทะสังสรรค์กันระหว่างคนต่างเชื้อชาติต่างวัฒนธรรมโดยใช้การสร้างตัวละครและการสร้างฉากท้องเรื่องเป็นกลวิธีการประพันธ์ ฉากท้องเรื่องถูกนำเสนอในฐานะพื้นที่ของการปะทะสังสรรค์ระหว่างตัวละครต่างเชื้อชาติต่างวัฒนธรรม ขณะเดียวกันก็เป็นพื้นที่ที่สามารถคลี่คลายความยุ่งเหยิงไร้ระเบียบ การวิจารณ์วรรณกรรมแนวหลังอาณานิคมนิยมเปิดเผยให้เห็นว่า *ฆาตกรรมกุหลาบดำ* มีนัยตอบโต้ภาพลักษณ์ของประเทศไทยที่ปรากฏในงานเขียนของนักเขียนชาวต่างประเทศซึ่งมักนำเสนอภาพแทนประเทศไทยในลักษณะภาพเชิงลบแบบเหมารวมด้วยมุมมองของ “ความเป็นอื่น”

นอกจากนี้ เมื่อศึกษาด้วยการวิจารณ์วรรณกรรมตามคตินิยมหลังสมัยใหม่ พบว่า แม้ *ฆาตกรรมกุหลาบดำ* จะมีฉากท้องเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ แต่กลวิธีการเล่าเรื่องต่อยอดจากเหตุการณ์ประวัติศาสตร์หลักพร้อมทั้งที่นำเสนอรายละเอียดของข้อเท็จจริงและการตัดแปลงแก้ไขข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏในองค์ประกอบต่าง ๆ ของนวนิยายเอาไว้ใน “บันทึกท้ายแฟ้ม” ซึ่งเป็นกลวิธีการเล่าเรื่องในวรรณกรรมตามคตินิยมหลังสมัยใหม่ ในแง่หนึ่งคือการ “เล่น” กับความเป็นจริงของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ทั้งของไทยและของรัสเซีย แต่ในอีกแง่หนึ่งก็ตอกย้ำความคลุมเครือเกี่ยวกับชีวิตและมรณกรรมของรัสเซียด้วย การวิจารณ์วรรณกรรมตามคตินิยมหลังสมัยใหม่เปิดเผยให้เห็นความเป็นเรื่องแต่งของนวนิยายเรื่องนี้และลดทอนความจริงของประวัติศาสตร์ด้วยรูปลักษณ์ของเรื่องอ่านเล่นด้วย

อาจกล่าวได้ว่า แม้ *ฆาตกรรมกุหลาบดำ* จะมีนัยตอบโต้ภาพลักษณ์ประเทศไทยในสายตาชาวต่างประเทศ ด้วยการให้ชาวต่างประเทศเป็นผู้ร้ายที่เข้ามาก่อความวุ่นวายในไทย ขณะที่ตัวละครนักสืบไทยกลายเป็นพระเอกที่ต้องคลี่คลายเหตุการณ์ความวุ่นวายที่เกิดขึ้นภายในเรื่อง อย่างไรก็ตาม การเล่นกับความจริงและความลวงระหว่างประวัติศาสตร์รัสเซียกับความเป็นเรื่องแต่งก็ทำให้ภาพความสัมพันธ์ไทยกับรัสเซียที่ปรากฏในนวนิยายไม่เพียงมีลักษณะไม่จริงจัง แต่ยังแฝงไปด้วยแง่มุมความไม่ไว้วางใจที่มีต่อรัสเซียด้วย ลักษณะดังกล่าวขัดแย้งกับคำอุทิศที่นักเขียนตั้งใจปรารภไว้ในเล่มว่า “แต่ ความสัมพันธ์ไทย-รัสเซีย” (วินทร์ เลียววาริณ 2563: 7) และทำให้ความตั้งใจนั้นอ่อนพลังลง แม้ความขัดแย้งดังกล่าวจะไม่ใช่อะไรที่นักเขียนตั้งใจให้เกิดขึ้น แต่ก็ยังเป็นข้อควรตระหนักเกี่ยวกับการเมืองเชิงอำนาจของศิลปะวรรณกรรมที่ไม่อาจมองข้ามได้อีกต่อไป

บรรณานุกรม

- ธัญญา สังขพันธานนท์. **แฉนวนวรรณคดี ทฤษฎีร่วมสมัย**. พิมพ์ครั้งที่ 2. ปทุมธานี: นาคร, 2560.
- พนิดา บุญทวีเวช. “สืบสรรพการ กับประวัติอาชญาวิทยาในประเทศไทย,” ใน **สรณัฐ ไตลังคะ และนันทนัย ประสานนาม, บรรณาธิการ. จะเก็บเกี่ยวข่าวงามในทุ่งใหม่: ประวัติวรรณกรรมไทยร่วมสมัยในมุมมองร่วมสมัย การประชุมวิชาการระดับชาติ “เพื่อก้าวข้ามสะพานที่พาดข้าม จะเก็บเกี่ยวข่าวงามในทุ่งใหม่: ประวัติวรรณกรรมไทยร่วมสมัยในมุมมองร่วมสมัย”, 12 กันยายน 2557; คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. หน้า 10-31. กรุงเทพฯ: ภาควิชาวรรณคดี และ คณะกรรมการฝ่ายวิจัย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ร่วมกับสำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย กระทรวงวัฒนธรรม, 2557.**
- พรธาดา สุวัจนวิช. “กระบวนทัศน์หลังอาณานิคมกับการวิจารณ์วรรณกรรมไทย,” **วารสารมนุษยศาสตร์ปริทรรศน์. 26, 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2547): 53-63.**
- พล อิฐฐารมณ. **เปิดแผนลอบสังหาร “รัสเซีย” จอมตมหา ผู้นำความเสื่อมทรามสู่รัสเซีย.** (ออนไลน์) 27 พฤษภาคม 2564 (อ้างเมื่อ 25 พฤศจิกายน 2564). จาก: https://www.silpa-mag.com/history/article_5260

วินทร์ เลียววาริณ. **ฆาตกรรมกุหลาบดำ**. กรุงเทพฯ: 113, 2563.

ศันสนีย์ วีระศิลป์ชัย. **สมเด็จพระเจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถกับ “ฐานะและชนบประเพณี” เมื่อทรงศึกษา ณ รัสเซีย**. (ออนไลน์) 13 มิถุนายน 2564 (อ้างเมื่อ 25 พฤศจิกายน 2564). จาก https://www.silpa-mag.com/quotes-in-history/article_41713

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. **พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรม ฉบับราชบัณฑิตยสภา**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2561)

สุรเดช โชติอุดมพันธ์. **ทฤษฎีวรรณคดีวิจารณ์ตะวันตกในคริสต์ศตวรรษที่ 20**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2559.

———. “อาณานิคมกับเงื่อนไขปม: กรุงเทพมหานครในนวนิยายชุดของจอห์น เบอร์เดตต์,” ใน: นัทธนี ประสานนาม, บรรณาธิการ. **พิพิธพรรณวรรณ: ความทรงจำและสยาม-ไทยศึกษาในบริบทสากล. การประชุมวิชาการระดับชาติ “พิพิธพรรณวรรณ: ความทรงจำและสยาม-ไทยศึกษาในบริบทสากล”**; 16 สิงหาคม 2556; สยามสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์. หน้า 228-242. กรุงเทพฯ: ภาควิชาวรรณคดีและกรรมการฝ่ายวิจัย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ร่วมกับสยามสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์, 2556.

เสาวณิต จุลวงศ์. **ความซับซ้อนของการเล่าเรื่อง: ลักษณะหลังสมัยใหม่ในบันเทิงคดีร่วมสมัยของไทย**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวรรณคดีและวรรณคดีเปรียบเทียบ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550.

Hutcheon, Linda. **The Politics of postmodernism**. 2nd ed. London: Routledge, 2002.

Lynn, Steven. **Texts and Contexts: Writing about Literature with Critical Theory**. 4th ed. New York: Pearson Education, 2005.

Said, Edward. W. **Orientalism**. New York: Vintage Books, 2003.

Waugh, Patricia. **Metafiction: The Theory and Practice of Self-conscious Fiction**. New York: Routledge, 1993.

ปัญหาในการใช้คุณาประโยคแบบจำกัดความในประโยคภาษาอังกฤษของนักศึกษาชั้นปีที่ 2
สาขาวิชาภาษาอังกฤษธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Problems in Using the Restrictive Adjective Clauses in English Sentences of the 2nd Year
Students in Business English Program, Ubon Ratchathani Rajabhat University

จุฑามณี ทิพราช¹ นิตริตน์ อุทธชาติ² ณัฐธิดา สุจริตจันทร์³ พัทธนันท์ สุจริตจันทร์⁴
และจิตาภา ไชคหิรัญนาคิน⁵

^{1,2,3,4,5}สาขาวิชาภาษาอังกฤษธุรกิจ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Email: jutamaneet@ubru.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาในการใช้คุณาประโยคแบบจำกัดความในประโยคภาษาอังกฤษของนักศึกษาชั้นปีที่ 2 สาขาวิชาภาษาอังกฤษธุรกิจ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักศึกษาชั้นปีที่ 2 สาขาวิชาภาษาอังกฤษธุรกิจ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ที่ลงทะเบียนเรียนในภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 33 คน โดยการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบทดสอบความเข้าใจในการใช้คุณาประโยคแบบจำกัดความในประโยคภาษาอังกฤษ จำนวน 20 ข้อ ที่มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการวิจัย มีความเชื่อมั่นที่ 0.91 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

ภาพรวมของปัญหาในการใช้คุณาประโยคแบบจำกัดความในประโยคภาษาอังกฤษของนักศึกษาชั้นปีที่ 2 สาขาวิชาภาษาอังกฤษธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี อยู่ในระดับปานกลาง ที่ค่าเฉลี่ย 0.67 (S.D. = 0.41) โดยที่ปัญหาในการใช้คุณาประโยคประเภทประธานขยายคำนามหลักตำแหน่งประธาน (SS) และปัญหาในการใช้คุณาประโยคประเภทกรรมขยายคำนามหลักตำแหน่งประธาน (SO) มีปัญหาในระดับน้อยที่สุด ที่ค่าเฉลี่ย 0.81 (S.D. = 0.39) และ 0.81 (S.D. = 0.37) ในขณะที่ ปัญหาในการใช้คุณาประโยคประเภทประธานขยายคำนามหลักตำแหน่งกรรมตรง (OS) และปัญหาในการใช้คุณาประโยคประเภทกรรมขยายคำนามหลักตำแหน่งกรรมตรง (OO) มีปัญหาในระดับปานกลาง ที่ค่าเฉลี่ย 0.50 (S.D. = 0.47) และ 0.55 (S.D. = 0.39) ตามลำดับ

คำสำคัญ: คุณาประโยค คุณาประโยคแบบจำกัดความ ประธานและกรรมของประโยคภาษาอังกฤษ

Abstract

The objective of the research was to study problems in using the restrictive adjective clauses of English sentences of the 2nd year students in Business English Program, Ubon Ratchathani Rajabhat University. The samples were 33 students studying in the 2nd year in Business English Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Ubon Ratchathani Rajabhat University registering in the first semester in the academic year of 2020. They were selected by purposive sampling. The research instrument was a test on understanding in using the restrictive adjective clauses of English sentences. The statistics used to analyze data were percentage, mean, and standard deviation.

The research findings were as follows.

The overall of the problems in using the restrictive adjective clauses in English sentences of the 2nd year students in Business English Program, Ubon Ratchathani Rajabhat University was at a moderate level at the mean of 0.67 (S.D. = 0.41). The problems in using the subject of the sentence modified by the subject relative clause (SS) and the subject of the sentence modified by the object relative clause (SO) were at the lowest level at the means of 0.81 (S.D. = 0.39) and 0.81 (S.D. = 0.37). The problems of the object of the sentence modified by the subject relative clause (OS) and the object of the sentence modified by the object relative clause (OO) were at the moderate level at the means of 0.50 (S.D. = 0.47) and 0.55 (S.D. = 0.39).

Keywords: Adjective Clauses, Restrictive Adjective Clauses, Subjects and Objects of English Sentences

บทนำ

ในยุคปัจจุบันภาษาอังกฤษมีบทบาทเป็นอย่างมากชุมชนในฐานะที่ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการสื่อสาร หลักสูตรการศึกษานับตั้งแต่ระดับประถม มัธยม และอุดมศึกษาได้กำหนดให้ผู้เรียนต้องเรียนภาษาอังกฤษ อย่างน้อย 1 ภาษาเป็นภาษาต่างประเทศ ในการเรียนภาษาอังกฤษ ผู้เรียนจะต้องมีพื้นฐานและความรู้เกี่ยวกับภาษาอังกฤษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นฐานและความรู้ด้านไวยากรณ์ภาษาอังกฤษมีความสำคัญเป็นอย่างมากที่จะช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจภาษาและสามารถนำไปใช้ได้ถูกต้อง ดังเช่น เมธาพันธ์ โพธิ์ธีร์โรจน์ ได้ศึกษาปัญหาการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ ในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($X = 3.55$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านประสิทธิภาพการสอนภาษาอังกฤษ อยู่ในระดับปานกลาง ($X = 3.29$) ด้านเทคนิคและวิธีการสอนภาษาอังกฤษ อยู่ในระดับปานกลาง ($X = 2.53$) ด้านการใช้เทคโนโลยี

ประกอบการสอน อยู่ในระดับ ปานกลาง ($X = 2.53$) และด้านผลสัมฤทธิ์ทางการสอนภาษาอังกฤษ อยู่ในระดับ ปานกลาง ($X = 3.11$) สภาพปัญหาการสอนภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($X = 3.55$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม มีความคิดเห็นว่า อาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีปัญหาการเข้าสอนให้ตรงตามเวลาในระดับมากและมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($X = 5.69$) มีปัญหาความพร้อมด้านภาษาอังกฤษในระดับมากและมีค่าเฉลี่ยรองลงมา ($X = 5.62$) และมีสภาพปัญหาการสอนตามวิธีธรรมชาติคือการสอนเป็นภาษาอังกฤษ (Direct Method) ในระดับปานกลางและมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ($X = 2.39$)

ศุภกรณ์ ภูเจริญศิลป์ (2552) ได้ศึกษาการศึกษาคูณานุกรมประโยคภาษาอังกฤษของภาษาในระหว่างของผู้เรียนชาวไทยที่เรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศ ในการวิจัยจะแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่มตามความสามารถทางด้านภาษาอังกฤษโดยให้ทำแบบทดสอบแปลประโยคที่มีคูณานุกรมจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษ ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม 1) สามารถเรียนรู้คูณานุกรมประโยคภาษาอังกฤษในลักษณะที่คล้ายคลึงกับผู้เรียนภาษาอังกฤษชาติอื่นที่พูดภาษาแม่ต่างออกไป 2) สามารถเรียนรู้คูณานุกรมประโยคที่ประพันธ์สรรพนามทำหน้าที่เป็นประธาน ทำหน้าที่เป็นกรรมตรง ทำหน้าที่เป็นกรรมของบุพบท และทำหน้าที่แสดง ความเป็นเจ้าของ ตามลำดับ 3) สามารถเรียนรู้สรรพนามที่ซ้ำซ้อนกับตัวบ่งชี้คูณานุกรมประโยค แม้ว่าสรรพนามดังกล่าวจะไม่ปรากฏในภาษาไทย และ 4) เรียนรู้คูณานุกรมประโยคชนิดที่ปรากฏท้ายประโยคหลักก่อนคูณานุกรมประโยคชนิดที่ปรากฏแทรกตรงกลางประโยคหลัก

Suh (2011) ได้ศึกษาโครงสร้างคูณานุกรมประโยค (Adjective Clause) และพบว่าคูณานุกรมประโยคเป็นโครงสร้างที่น่าสนใจศึกษาเพราะเป็นโครงสร้างที่แสดงพัฒนาการของผู้เรียน มีรูปแบบเฉพาะ และโดดเด่นด้วยลักษณะเฉพาะนี้มีนักวิจัยได้ศึกษาความเข้าใจเกี่ยวกับคูณานุกรมประโยค

แต่อย่างไรก็ตาม Suputra, Mariyani และ Lestari (2017) ได้ศึกษาชนิดและองค์ประกอบที่ทำให้ นักศึกษาชาวอินโดนีเซียเกิดปัญหาความผิดพลาดในการใช้คูณานุกรมประโยค ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาเรียงลำดับคำผิด (Misordering) มากที่สุด รองลงมาเป็นความผิดพลาดในการละความหมาย (Omission) ของคูณานุกรมประโยค ลำดับที่สามเป็นการใช้ผิดรูปแบบ (Misformation) และความผิดพลาดที่พบน้อยที่สุดเป็นการเพิ่มข้อความ (Addition) นอกจากนี้ ปัญหาความผิดพลาดในการใช้คูณานุกรมประโยคยังมีการศึกษาอย่างต่อเนื่อง เช่น การศึกษาของ Kusdianty (2016) โดยใช้ทฤษฎีของ Corder (1982) Azar (1999) และ Brown (2000) เป็นทฤษฎีพื้นฐานในการวิเคราะห์ความผิดพลาด ผลของการวิจัย พบว่าความผิดพลาดในการใช้ ประพันธ์สรรพนาม (Relative Pronoun) “who” ผิด 45 ครั้ง หรือ 33.6% “whom” ผิด 32 ครั้ง หรือ 23.9% “which” ผิด 29 ครั้ง หรือ 21.6% และ “whose” ผิด 28 ครั้ง หรือ 20.9% และสาเหตุของความผิดพลาดเกิดจากการถ่ายโอนระหว่างภาษา (Interlanguage Transfer) และการถ่ายโอนภายในภาษาที่เรียนรู้ (Intralinguage Transfer) การศึกษาในประเด็นนี้ ทำให้ทราบถึงข้อบกพร่องของผู้เรียน ผู้สอนสามารถนำผลการวิจัยนี้ไปประกอบเป็นข้อมูลพื้นฐานในการจัดการเรียนการสอนในรายวิชา โครงสร้างในการใช้ภาษาอังกฤษได้

จากผลการวิจัยดังกล่าว ทำให้ทราบปัญหาความผิดพลาดในการเรียนรู้คุณาณประโยชน์ ผลที่ได้จากงานวิจัยเหล่านี้สามารถนำมาใช้ศึกษาเพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาโครงสร้างภาษาอังกฤษ 1, 2, และ 3 การอ่านและการเขียนภาษาอังกฤษ 1, 2, และ 3 และรายวิชาภาษาอังกฤษอื่น ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้คุณาณประโยชน์โดยทั่วไป

งานวิจัยนี้จึงต้องการศึกษาปัญหาในการใช้คุณาณประโยชน์แบบจำกัดความในประโยคภาษาอังกฤษของนักศึกษาชั้นปีที่ 2 สาขาวิชาภาษาอังกฤษธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี เพื่อที่จะสามารถใช้ผลการวิจัยประกอบการพิจารณาในการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับนักศึกษามากยิ่งขึ้นในรายวิชาที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้คุณาณประโยชน์ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาปัญหาความเข้าใจในการใช้คุณาณประโยชน์แบบจำกัดความที่ขยายค่านามในตำแหน่งประธานและกรรมตรงในประโยคภาษาอังกฤษของนักศึกษาชั้นปีที่ 2 สาขาวิชาภาษาอังกฤษธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตของโครงการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ขอบเขตด้านเนื้อหา ขอบเขตด้านประชากรกลุ่มตัวอย่าง และขอบเขตด้านระยะเวลา โดยมีรายละเอียดของแต่ละด้าน ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ได้แก่ การใช้คุณาณประโยชน์แบบจำกัดความที่ขยายค่านามในตำแหน่งประธานและกรรมในประโยคภาษาอังกฤษของนักศึกษากลุ่มตัวอย่าง
2. ขอบเขตด้านประชากรกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาสาขาภาษาอังกฤษธุรกิจ ชั้นปีที่ 2 คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชาโครงสร้างภาษาอังกฤษ 3 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 33 คน ได้มาโดยการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย
3. ขอบเขตด้านระยะเวลา ใช้ระยะเวลาในการทำวิจัย 1 ปี โดยเริ่มตั้งแต่ ต.ค. 2563 – ก.ย. 2564

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการทำวิจัย

ผู้วิจัยคาดว่าประโยชน์ที่จะได้รับจากการทำวิจัยออกเป็น 3 ประเด็น ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ได้ทราบถึงปัญหาในการใช้คุณาณประโยชน์แบบจำกัดความที่ขยายค่านามในตำแหน่งประธานและกรรมตรงในประโยคภาษาอังกฤษของนักศึกษากลุ่มตัวอย่าง
2. ผลที่ได้จากการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลในการจัดการเรียนการสอนของอาจารย์ที่สอนในรายวิชาภาษาอังกฤษ เช่น รายวิชาโครงสร้างภาษาอังกฤษ 1, 2, และ 3 การอ่านและการเขียนภาษาอังกฤษ 1, 2, และ 3 และรายวิชาภาษาอังกฤษที่เกี่ยวข้องกับการใช้คุณาณประโยชน์
3. ผลของการวิจัยเป็นประโยชน์สำหรับบุคคลทั่วไปที่สนใจศึกษาเกี่ยวกับความสามารถและความเข้าใจในการใช้คุณาณประโยชน์แบบจำกัดความที่ขยายค่านามในตำแหน่งประธานและกรรมในประโยคภาษาอังกฤษของนักศึกษากลุ่มตัวอย่าง

ทบทวนวรรณกรรม

ลักษณะหนึ่งของไวยากรณ์ที่เป็นปัญหาในการเรียนภาษาอังกฤษ คือ คุณานุประโยค (Relative Clause) ที่มีลักษณะเป็นอนุประโยคที่ไม่อิสระชนิดหนึ่งทั้ง ๆ ที่มีโครงสร้างประกอบด้วยประธานและกริยา แต่อุประโยคชนิดนี้ไม่สามารถอยู่เป็นประโยคอิสระได้เพราะจะทำหน้าที่เหมือนคำคุณศัพท์ คือ ขยายคำนาม โดยมีสรรพนาม (Relative Pronoun) ได้แก่ who whom that หรือ which เป็นตัวเชื่อมกับประโยคหลัก (ประโยคอิสระ) และตามด้วยคุณานุประโยค (Broukal, 2010; Azar, 1999) เช่น

Somying is my friend who lives in Ubon Ratchathani.

ประโยคหลัก คือ “Somying is my friend”

ประโยครอง หรือ คุณานุประโยค (relative clause) คือ “who lives in Ubon Ratchathani”

โดยมี สรรพนาม (relative pronoun) “who” เชื่อมกับประโยคหลัก

I have a book which is on the table.

ประโยคหลัก คือ “I have a book”

ประโยครอง หรือ คุณานุประโยค คือ “which is on the table.” โดยมีสรรพนาม) “which” เชื่อมกับประโยคหลัก

คุณานุประโยค แบ่งได้ 2 ชนิด (สุวรรณณี เต็งอำนวยการ และอรสา เจนพนัส, 2537) ดังนี้

คุณานุประโยคแบบจำกัดความ (Restrictive Relative Clause) เป็นคุณานุประโยคที่มีความจำเป็นต่อใจความสำคัญของประโยค ทำหน้าที่คล้ายคำคุณศัพท์เพื่อบอกลักษณะหรือขยายคำนามที่อยู่ข้างหน้าโดยไม่มีเครื่องหมาย comma คั่นระหว่างคำนามกับคุณานุประโยค โดยมีวัตถุประสงค์ในการใช้เพื่อให้คำนามนั้น ๆ มีความหมายสมบูรณ์หรือชัดเจนขึ้น เช่น

The woman who talked to me in the classroom yesterday is my sister.

ประโยคหลัก คือ “The woman is my sister.”

คุณานุประโยค คือ “who talked to me in the classroom yesterday.”

เมื่อคุณานุประโยคขยายประโยคหลัก จะทำให้ผู้อ่านเข้าใจชัดเจนขึ้นว่าหมายถึงใคร

คุณานุประโยคแบบไม่จำกัดความ (Non-Restrictive Relative Clause) เป็นคุณานุประโยคที่ไม่มีความจำเป็นต่อใจความสำคัญของประโยค เพิ่มเติมเข้ามาเพื่อให้รายละเอียดเพิ่มเติมมากขึ้น และต้องมีเครื่องหมาย comma คั่นระหว่างคำนามกับคุณานุประโยคประเภทนี้เสมอ เช่น

Anna White, who called me last night, is my teacher.

ประโยคหลัก คือ “Anna White is my teacher.”

คุณานุประโยค คือ “who called me last night.”

ประโยคข้างต้น คุณานุประโยค “who called me last night.” ไม่มีความจำเป็นเพราะชื่อ Anna White ซึ่งมีความชัดเจนแล้ว

การเรียนรู้คุณูปประโยคเป็นเรื่องที่ผู้ทำวิจัยทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศได้ทำการศึกษาค้นคว้ามาอย่างยาวนานเพื่อนำผลการวิจัยที่ได้มาเป็นข้อมูลประกอบในการจัดการเรียนการสอนคุณูปประโยคที่มีประสิทธิภาพ ดังเช่นงานวิจัยของ Marefat และ Rahmany (2009) ศึกษาระดับความยากง่ายของคุณูปประโยคประเภทประธานขยายคำนามหลักตำแหน่งประธาน (SS) คุณูปประโยคประเภทประธานขยายคำนามหลักตำแหน่งกรรมตรง (OS) คุณูปประโยคประเภทกรรมขยายคำนามหลักตำแหน่งประธาน (SO) คุณูปประโยคประเภทกรรมขยายคำนามหลักตำแหน่งกรรมตรง (OO) และกำหนดให้กริยาทั้งหมดที่อยู่ในประโยคหลักและประโยครองเป็นกริยาที่ต้องการกรรม (Transitive Verb) และอยู่ในรูปปัจจุบันกาล (Present Tense) โดยการใช้แบบทดสอบจำนวน 20 ข้อ วัดความเข้าใจคุณูปประโยคทั้ง 4 ชนิด ผลการวิจัย พบว่าคุณูปประโยคประเภท OS (Mean = 18.48) มีความยากมากที่สุด รองลงมาคือ SS (Mean = 16.79) และลำดับที่ 3 คือ OO (Mean = 14.73) ส่วน SO (Mean = 12.58) มีความยากน้อยที่สุด ตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ นอกจากนี้ยังพบว่านักศึกษากลุ่มตัวอย่างมีแนวโน้มที่จะใช้กลยุทธ์การวิเคราะห์เชิงตรงในการประมวลผลโครงสร้างคุณูปประโยค และความสามารถทางภาษาอังกฤษไม่มีผลต่อการจัดลำดับความยากง่ายตามชนิดของคุณูปประโยค ซึ่งงานวิจัยนี้มีประโยชน์อย่างมากกับงานวิจัยชิ้นที่กำลังดำเนินการอยู่ขณะนี้

นอกจากนี้ Mohsen และ Qassem (2016) ได้ศึกษาในรูปแบบที่แตกต่างกัน โดยศึกษาการเรียนรู้ประพันธสรรพนามภาษาอังกฤษ (English Relative Pronoun) “who” ของนักศึกษาชาวอาหรับที่เรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศ: ในมุมมองของการแปล (The Acquisition of the English Relative Pronoun ‘Who’ by EFL Arab Learners: a Translation Perspective) เป็นการแปลข้อความจากภาษาอาราบิก (ภาษาแม่) ไปยังภาษาปลายทาง (ภาษาอังกฤษ) ของนักศึกษาชาวซาอุดีอาระเบีย จำนวน 30 คน ทำการทดสอบโดยการแปลคุณูปประโยคจำนวน 20 ประโยค จากภาษาอาราบิกเป็นภาษาอังกฤษ ผลการวิจัย ทำให้ทราบว่านักศึกษากลุ่มตัวอย่างมีปัญหาการใช้ประพันธสรรพนาม “who” กับการใช้ประพันธสรรพนามส่วนบุคคลและแสดงความเป็นเจ้าของ (Personal and Possessive Relative Pronoun) ตำแหน่งของประพันธสรรพนาม (Position of Relative Pronoun) การปรากฏของ Resumptive Pronoun ในภาษาอาราบิก การขาดคู่และความเป็นพหูพจน์ของประพันธสรรพนาม “who” และการใช้ประพันธสรรพนามกับกริยาที่ตามด้วยคำบุพบท ความผิดพลาดทั้งหลายเกิดขึ้นในรูปของการแปลข้าม การแปลเพิ่ม การเลือกคำ การเรียงลำดับคำ และการหลีกเลี่ยง ค่าเฉลี่ยความผิดพลาดของการหลีกเลี่ยง (30%) การแปลข้าม (25%) และการเลือกคำ (24%) สูงกว่าค่าเฉลี่ยของการเพิ่มคำและการเรียงลำดับคำ ความผิดพลาดถือว่าเป็นความผิดพลาดในการโอนถ่ายภาษา (Language Transfer) การเหมารวม (Overgeneralization) ความไม่รู้เกี่ยวกับกฎข้อบังคับ (Ignorance of Rules Restriction) งานวิจัยนี้ให้ผลในเชิงลึกเกี่ยวกับปัญหาในการใช้ประพันธสรรพนามที่แสดงออกมาในรูปแบบของการแปล

นอกจากการศึกษาในมุมมองของการเรียนรู้ของนักศึกษากลุ่มตัวอย่างแล้ว ยังมีงานวิจัยที่ต้องการศึกษาในด้านการจัดการเรียนการสอนคุณูปประโยคที่ได้ศึกษาการเรียนรู้คุณูปประโยคภาษาอังกฤษของนักศึกษาชาวอิหร่านที่เรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศที่มีมุมมองในด้านผลกระทบของการสอนเน้น

การประมวลผล (Processing Instruction หรือ PI) และการสอนเน้นผลลัพธ์ที่มีความหมาย (Meaningful Output-Based Instruction หรือ MOBI) โดยการใช้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาชาวอิหร่านที่เรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศที่มีระดับภาษาอังกฤษในระดับกลาง จำนวน 60 คน แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ในจำนวนที่เท่ากัน โดยที่กลุ่มที่ 1 เรียนโดยวิธีการสอนเน้นการประมวลผล และกลุ่มที่ 2 เรียนโดยวิธีการสอนเน้นผลลัพธ์ที่มีความหมาย การประเมินผลการสอนใช้วิธี Grammaticality Judgement Test หรือ GJT โดยเน้นในระดับประโยค ผลการวิจัย พบว่าผลการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ การสอนโดยวิธี PI มีอิทธิพลทำให้นักศึกษากลุ่มทดลองเลือกประโยคที่ถูกต้องมากกว่ากลุ่มที่สอนโดยวิธี MOBI ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าการสอนโดยวิธี PI ทำให้การเรียนรู้คุณูปประโยคง่ายขึ้น การวิจัยในรูปแบบนี้มีประโยชน์ต่อครูผู้สอนที่จะสามารถนำวิธีที่มีประสิทธิภาพมากกว่าไปใช้เป็นรูปแบบในการจัดการเรียนการสอนคุณูปประโยคต่อไป

การวิจัยเกี่ยวกับการเรียนรู้คุณูปประโยคมีหลากหลายมุมมองทั้งในด้านของผู้เรียนและด้านผู้สอน ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของผู้วิจัยว่าต้องการศึกษาในด้านไหนและผลประโยชน์ที่ได้เพื่อผู้เรียนหรือผู้สอนเป็นสำคัญ ในอนาคตคาดว่าจะยังมีการทำวิจัยในอีกหลายมุมมองในการเรียนรู้และการสอนคุณูปประโยคในประเด็นที่น่าสนใจศึกษาและเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนและผู้สอนมากยิ่งขึ้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นักวิชาการได้ศึกษาเกี่ยวกับความเข้าใจคุณูปประโยคภาษาอังกฤษกับนักศึกษาที่เรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศมาอย่างต่อเนื่องนับจากอดีตจนถึงปัจจุบันดังรายละเอียดต่อไปนี้

ศุภกรณ์ ภูเจริญศิลป์ (2557) ได้ศึกษาความผิดพลาดเครื่องหมายสัมพัทธ์ 'where': หลักฐานจากคลังข้อมูลของผู้เรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศ (Errors on the Relative Marker 'Where': Evidence from an EFL Learner Corpus) ผลการวิจัย พบว่า นักศึกษาพบความลำบากมากที่สุดในการใช้ 'where' เช่น ถ้า 'where' ทำหน้าที่เป็นคำนามหรือคำนามวลี จะพบว่านักศึกษาจะเหมารวม (Overgeneralization) โดยมีรายละเอียดของความผิดพลาด ในการใช้ where สูงสุด คิดเป็นร้อยละ 50.55 รองลงมาเป็น ขาด comma (,) ในคุณูปประโยค คิดเป็นร้อยละ 26.37 การใช้ประพจน์สรรพนาม (Relative Marker) ผิด คิดเป็นร้อยละ 11.11 การเพิ่มคำบุพบท คิดเป็นร้อยละ 5.49 และการฝ่าฝืนข้อจำกัดในการเลือก (Selection Restriction Violation) คิดเป็นร้อยละ 3.30 คำสรรพนามสรุป (Resumptive Pronoun) คิดเป็นร้อยละ 2.20 และการที่คุณูปประโยคไม่เสริมคำนามหลัก คิดเป็นร้อยละ 1.10 ตามลำดับ ผลการวิจัยนี้มีประโยชน์อย่างมากสำหรับผู้สอนที่จะนำข้อมูลนี้ไปศึกษาเพื่อการออกแบบการจัดการเรียนการสอนให้เพื่อแก้ไขและป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียน เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากขึ้น

วรารัตนา เมืองทอง (2553) ได้ศึกษาคุณูปประโยคภาษาอังกฤษที่ปรากฏในงานวรรณกรรม แฮร์รี่ พอตเตอร์กับนักโทษแห่งอัศวิน เพื่อศึกษาจำนวนและหน้าที่ในปริศนาของคณูปประโยคภาษาอังกฤษที่ปรากฏผลการวิจัยงานวรรณกรรม แฮร์รี่ พอตเตอร์กับนักโทษแห่งอัศวิน ตามแนวทางการแบ่งประเภทของคุณูปประโยคของเซลซี เมอร์เซียและลาร์เซน ฟรีแมน (Celce and Larsen, 1999) และ แนวทางการศึกษา

หน้าที่ในปริเฉทของฮัลลiday (Halliday, 1985) ผลการวิจัยพบว่า คุณานุกรประโยคแบบไม่จำกัดความพบการใช้มากกว่าคุณานุกรประโยคแบบจำกัดความ ในกลุ่มคุณานุกรประโยคแบบจำกัดความมีการใช้คุณานุกรประโยคแบบอิสระมากที่สุด ในกลุ่มคุณานุกรประโยคแบบไม่จำกัดความมีการใช้คุณานุกรประโยคแบบลดรูปตามโครงสร้างที่ตามหลังกริยาช่วย be มากที่สุด การศึกษาหน้าที่ในปริเฉทของคุณานุกรประโยค พบว่า คุณานุกรประโยคทำหน้าที่ให้ข้อมูลใหม่มากกว่าข้อมูลเก่า การศึกษาคุณานุกรประโยคแบบจำกัดความ พบว่า คุณานุกรประโยคจำกัดความแบบลดรูปตามโครงสร้างที่ตามหลังกริยา be ทำหน้าที่ให้ข้อมูลเก่ามากที่สุด และคุณานุกรประโยคจำกัดความแบบอิสระทำหน้าที่ให้ข้อมูลใหม่มากที่สุด คุณานุกรประโยคจำกัดความแบบประธาน-ประธาน ใช้เพื่อนำเสนอใจความหลักมากที่สุด คุณานุกรประโยคแบบอิสระใช้เพื่อนำเสนอใจความรองมากที่สุด และ การศึกษาหน้าที่ในปริเฉทในกลุ่มของคุณานุกรประโยคแบบไม่จำกัดความ พบว่า คุณานุกรประโยคไม่จำกัดความแบบลดรูปตามโครงสร้างกริยา be มีการใช้มากที่สุดเพื่อทำหน้าที่ให้ข้อมูลเก่า ข้อมูลใหม่ และเพื่อนำเสนอใจความหลักและใจความรอง

นอกจากนี้ศุภกรณ์ ภูเจริญศิลป์ (2552) ได้ศึกษาคุณานุกรประโยคภาษาอังกฤษในระหว่างผู้เรียนชาวไทยที่เรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศ โดยมีนักศึกษาชั้นปีที่หนึ่งของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นกลุ่มตัวอย่างและแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่ม ตามความสามารถทางภาษาอังกฤษเพื่อให้ผู้วิจัยสามารถสังเกตพัฒนาการของภาษาได้อย่างชัดเจน ผลการวิจัยพบว่าผู้เรียนชาวไทยทั้ง 2 กลุ่มสามารถเรียนรู้คุณานุกรประโยคภาษาอังกฤษที่เป็นประพันธสรรพนามทำหน้าที่เป็นประธาน ทำหน้าที่เป็นกรรมตรง ทำหน้าที่เป็นกรรมของบุรพบท และทำหน้าที่แสดงความเป็นเจ้าของ ได้คล้ายคลึงกับผู้เรียนภาษาอังกฤษชาติอื่นที่พูดภาษาแม่ต่างกัน ผลการวิจัยยังพบว่า that เป็นตัวบ่งชี้ตัวแรกที่ผู้เรียนเรียนรู้ได้ใน และการใช้ whose เป็นตัวบ่งชี้สุดท้ายที่เรียนรู้ได้ พบปัญหาของผู้เรียนในการเรียนคุณานุกรประโยคภาษาอังกฤษที่มีสาเหตุมาจากการถ่ายโอนจากภาษาที่หนึ่ง การถ่ายโอนจากการเรียน การสรุปเกินการ และการหลีกเลี่ยง

วิธีการดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการเลือกตัวอย่าง โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย จากประชากรทั้งหมด 96 คน ที่เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 2 สาขาวิชาภาษาอังกฤษธุรกิจ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ที่ลงทะเบียนเรียนในภาคการศึกษาที่ 1/2563 ได้ตัวอย่างทั้งหมด จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 34 ของประชากรทั้งหมด โดยการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วยแบบทดสอบแบบอัตนัยที่เป็นแบบทดสอบความเข้าใจในการใช้คุณานุกรประโยคแบบจำกัดความที่ขยายค่านามในตำแหน่งประธานและกรรมตรง จำนวน 20 ข้อ และแบบทดสอบนี้จะนำไปทดลองกับตัวอย่าง เพื่อวิเคราะห์หาค่ามีค่าความยากง่าย (Difficulty) และค่าอำนาจจำแนก (Discrimination) ของแบบทดสอบแต่ละข้อที่มีระดับค่าความยากง่าย ตั้งแต่ระดับ 0.20-0.80 และค่าอำนาจจำแนก ตั้งแต่ระดับ 0.20-1.00 ได้จำนวนทั้งหมด 20 ข้อ โดยแบ่งเนื้อหาของข้อสอบออกเป็น 4 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 เป็นแบบทดสอบความเข้าใจคุณานุประโยคประเภทประธานขยายคำนามหลักตำแหน่งประธาน (The Subject of the Sentence Modified by the Subject Relative Clause, SS)

ส่วนที่ 2 เป็นแบบทดสอบความเข้าใจคุณานุประโยคประเภทกรรมขยายคำนามหลักตำแหน่งประธาน (The Subject of the Sentence Modified by the Object Relative Clause, SO)

ส่วนที่ 3 เป็นแบบทดสอบความเข้าใจคุณานุประโยคประเภทประธานขยายคำนามหลักตำแหน่งกรรมตรง (The Object of the Sentence Modified by the Subject Relative Clause, OS)

ส่วนที่ 4 เป็นแบบทดสอบความเข้าใจคุณานุประโยคประเภทกรรมขยายคำนามหลักตำแหน่งกรรมตรง (The Object of the Sentence Modified by the Object Relative Clause, OO)

โดยแบ่งสัดส่วนของคำถามแสดงไว้ในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สัดส่วนของคำถามในแบบทดสอบตอนที่ 1

ที่	ส่วนคำถาม	ข้อ	จำนวน	ร้อยละ
1	ความเข้าใจคุณานุประโยคประเภทประธานขยายคำนามหลักตำแหน่งประธาน (SS)	1-5	5	25
2	ความเข้าใจคุณานุประโยคประเภทกรรมขยายคำนามหลักตำแหน่งประธาน (SO)	6-10	5	25
3	ความเข้าใจคุณานุประโยคประเภทประธานขยายคำนามหลักตำแหน่งกรรมตรง (OS)	11-15	5	25
4	ความเข้าใจคุณานุประโยคประเภทกรรมขยายคำนามหลักตำแหน่งกรรมตรง (OO)	16-20	5	25

การดำเนินการทดลองใช้เครื่องมือแบ่งเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยสร้างแบบทดสอบตามกรอบแนวคิดตามหลักการวิจัยแล้วนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ประกอบด้วย (1) ผศ.ดร.อุดม ทิพราช (2) อาจารย์ Anthony Goldsmith และ (3) อาจารย์วันชนะ บุญชม ตรวจแล้วนำมาแก้ไข ปรับปรุงโดยใช้เกณฑ์ ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะตรงกัน 2 ใน 3

2. นำแบบทดสอบที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปขอความเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิอีกครั้งหนึ่ง โดยใช้เกณฑ์ตามข้อ 1

3. นำข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิมาปรับปรุงแบบทดสอบ

4. นำแบบทดสอบที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้กับตัวอย่างในข้อ 1 เพื่อทดสอบคุณภาพความเชื่อมั่นได้โดยวิธีทดสอบของคูเดอร์-ชาร์ดสัน (Kuder-Richardson method) ซึ่งเป็นการหาความสอดคล้องภายในของเครื่องมือวิจัย เรียกกันว่า เป็นการหาค่าความเชื่อมั่น แบบ KR20 วิธีการในการหาความเชื่อมั่นวิธีนี้

จะใช้กับลักษณะของข้อสอบแบบตอบถูกให้ 1 คะแนน ตอบผิดให้ 0 คะแนน โดยใช้สูตร (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2543) ต่อไปนี้

คำนวณหาความเชื่อมั่นของแบบทดสอบโดยใช้สูตร KR-20 สำหรับข้อสอบที่ตอบถูกได้ 1 คะแนน ตอบผิดได้ 0 คะแนน (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2543)

$$r_{tt} = \frac{n}{n-1} \left\{ 1 - \frac{\Sigma pq}{s_t^2} \right\}$$

เมื่อ	n	หมายถึง	จำนวนข้อ
	p	หมายถึง	สัดส่วนของคนทำถูกในแต่ละข้อ
	q	หมายถึง	สัดส่วนของคนทำผิดในแต่ละข้อ = 1 - p
	S_t^2	หมายถึง	ความแปรปรวนของคะแนนทั้งฉบับ

ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมืออยู่ระหว่าง 0.00 - 1.00 ยิ่งใกล้ 1.00 ยิ่งมีความเชื่อมั่นสูง
เกณฑ์การแปลผลความเชื่อมั่นมีดังนี้

0.00 - 0.20 ความเชื่อมั่นต่ำมาก/ไม่มีเลย

0.21 - 0.40 ความเชื่อมั่นต่ำ

0.41- 0.70 ความเชื่อมั่นปานกลาง

0.71 - 1.00 ความเชื่อมั่นสูง

ผลการทดลองปรากฏว่าแบบทดสอบมีความเชื่อมั่นที่ 0.91

5. นำแบบทดสอบที่สมบูรณ์แล้วไปเก็บข้อมูลกับตัวอย่างในข้อ 2

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ให้กลุ่มตัวอย่างทำแบบทดสอบอัตนัยที่มีทั้งหมด 20 ข้อ ให้เสร็จภายในเวลา 30 นาที ข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมเพื่อนำมาวิเคราะห์ในขั้นตอนต่อไป รายละเอียดของคำถามและคำตอบที่ถูกต้องมีดังนี้

1. The farmer who was interviewed yesterday by a journalist grows corn on his farmland.

Question: Who did the journalist interview yesterday?

The farmer

2. The book that is on the desk belongs to Jane.

Question: What is on the desk?

The book

3. The waitress who has long hair served the pizza to us in the restaurant last week.

Question: Which waitress served pizza to us last week?

The long-haired waitress

4. Yesterday, all employees that travelled to Japan were contacted by the secretary.
Question: Where did the employees travel?
Japan
5. The two Chinese women who stayed at Sunee Hotel were arrested by the police.
Question: Where did the two Chinese women stay?
Sunee Hotel
6. The man that Ann met on the bus asked her to give him a ride to the airport.
Question: Who did the man meet?
Ann
7. The students whom I taught yesterday submitted their assignments on time.
Question: Which students submitted their assignments on time?
The students that I taught yesterday
8. The restaurant which Alice recommended serves the best traditional Thai food.
Question: What did Alice recommended?
The restaurant that serves the best traditional Thai food
9. The postman that the dog bit yesterday delivered my letter.
Question: Who did the dog bite?
The postman
10. The car that Tony parked in front of his house yesterday belongs to Jim.
Question: What was in front of Tony's house yesterday?
The car
11. Corn is grown by the farmer who was interviewed by a journalist yesterday on his farm.
Question: Whom did the journalist interview yesterday?
The farmer
12. Jane owns the book that is on the desk.
Question: What is on the desk?
The book
13. The pizza was served to us by the waitress who has long hair in the restaurant last week.
Question: Which waitress served pizza to us last week?
The long-haired waitress
14. Yesterday, the secretary contacted all employees who travelled to Japan.
Question: Where did the employees travel?
Japan

15. The police arrested the two Chinese women who stayed at Sunee Hotel.

Question: Where did the two Chinese women stay?

Sunee Hotel

16. Ann was asked by the man she met on the bus to give him a ride to the airport.

Question: Who did the man meet?

Ann

17. The assignments were submitted on time by the students I taught yesterday.

Question: Which students submitted their assignments on time?

The students that I taught yesterday

18. The best traditional Thai food is served by the restaurant which Alice recommended.

Question: What did Alice recommend?

The restaurant

19. My letter was delivered by the postman that the dog bit yesterday.

Question: Who did the dog bite?

The postman

20. Jim owns the car that Tony parked in front of his house yesterday.

Question: What was in front of Tony's house yesterday?

The car

ผลการวิจัยและการอภิปรายผลการวิจัย

การวิเคราะห์ผลการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ การวิเคราะห์คุณภาพของแบบทดสอบ และการวิเคราะห์ปัญหาในการใช้คุณนุประโยคแบบจำกัดความที่ขยายค่านามในตำแหน่งประธานและกรรมตรงจากการที่นักศึกษากลุ่มตัวอย่างทำแบบทดสอบ ดังนี้

1. การวิเคราะห์คุณภาพของแบบทดสอบ พบว่า

1.1 ค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Consistency, IOC) ของแบบทดสอบทั้งฉบับ มีค่าเท่ากับ 1

1.2 ค่าความยากง่ายของแบบทดสอบทั้งฉบับ มีค่าระหว่าง 0.23-0.80

1.3 ค่าอำนาจจำแนกของแบบทดสอบทั้งฉบับ มีค่าตั้งแต่ 0.25-0.92

1.4 ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับ มีค่าเท่ากับ 0.91

2. การวิเคราะห์ปัญหาในการใช้คุณนุประโยคแบบจำกัดความที่ขยายค่านามในตำแหน่งประธานและกรรมตรง แสดงในตารางที่ 3-7 ซึ่งเป็นผลมาจากการตรวจแบบทดสอบ หากคำตอบผิด จะได้ 0 คะแนน แต่หากคำตอบถูก จะได้ 1 คะแนน ดังนั้นในการวิเคราะห์ปัญหา 5 ระดับตามเกณฑ์มากที่สุดถึงน้อยที่สุด

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ปัญหาในการใช้คุณานุประโยคแบบจำกัดความที่ขยายค่านามในตำแหน่งประธาน และกรรมตรง ส่วนที่ 1 ข้อ 1-5

ข้อที่	ลักษณะของคุณานุประโยค	ค่าเฉลี่ยในการตอบถูก (\bar{x})	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D)	การแปลผล
1	SS	0.70	0.47	น้อย
2	SS	0.85	0.37	น้อยที่สุด
3	SS	0.73	0.46	น้อย
4	SS	0.88	0.34	น้อยที่สุด
5	SS	0.88	0.34	น้อยที่สุด
	ค่าเฉลี่ยโดยรวม	0.81	0.39	น้อยที่สุด

ตารางที่ 2 แสดงปัญหาในการใช้คุณานุประโยคแบบจำกัดความที่ขยายค่านามในตำแหน่งประธาน และกรรมตรง ส่วนที่ 1 ข้อ 1-5 ในภาพรวมของปัญหาในการใช้คุณานุประโยคประเภทประธานขยายค่านามหลักตำแหน่งประธาน (SS) ส่วนที่ 1 ข้อ 1-5 พบว่ามีปัญหาในระดับน้อยที่สุด ที่ค่าเฉลี่ย 0.81 (S.D. = 0.39) ข้อที่ 1 และ 3 มีปัญหาน้อย ที่ค่าเฉลี่ย 0.70 (S.D. = 0.47) และ 0.73 (S.D. = 0.46) ส่วนข้อที่ 2, 4, และ 5 มีปัญหาในระดับน้อยที่สุดที่ค่าเฉลี่ย 0.85 (S.D. = 0.37), 0.88 (S.D. = 0.34) และ 0.88 (S.D. = 0.34) ตามลำดับ

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ปัญหาในการใช้คุณานุประโยคประเภทกรรมขยายค่านามหลักตำแหน่งประธาน (SO) ส่วนที่ 2 ข้อ 6-10

ข้อที่	ลักษณะของคุณานุประโยค	ค่าเฉลี่ยในการตอบถูก (\bar{x})	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D)	การแปลผล
6	SO	0.73	0.46	น้อย
7	SO	0.67	0.48	น้อย
8	SO	0.70	0.47	น้อย
9	SO	1.00	0.25	น้อยที่สุด
10	SO	0.97	0.18	น้อยที่สุด
	ค่าเฉลี่ยโดยรวม	0.81	0.37	น้อยที่สุด

ตารางที่ 3 แสดงปัญหาในการใช้คุณานุประโยคประเภทกรรมขยายค่านามหลักตำแหน่งประธาน (SO) ส่วนที่ 2 ข้อ 6-10 ในภาพรวมของปัญหาในการใช้คุณานุประโยคประเภทกรรมขยายค่านามหลัก

ตำแหน่งประธาน (SO) ส่วนที่ 2 ข้อ 6-10 พบว่า มีปัญหาในระดับน้อยที่สุด ที่ค่าเฉลี่ย 0.81 (S.D. = 0.37) ข้อที่ 6, 7 และ 8 มีปัญหาน้อย ที่ค่าเฉลี่ย 0.73 (S.D. = 0.46), 0.67 (S.D. = 0.48) และ 0.70 (S.D. = 0.47) ส่วนข้อที่ 9 และ 10 มีปัญหาในระดับน้อยที่สุด ที่ค่าเฉลี่ย 1.00 (S.D. = 0.25) และ 0.97 (S.D. = 0.18) ตามลำดับ

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ปัญหาในการใช้คุณาณประโยชน์ประเภทประธานขยายค่านามหลักตำแหน่ง
กรรมตรง (OS) ส่วนที่ 3 ข้อ 11-15

ข้อที่	ลักษณะของคุณาณ ประโยชน์	ค่าเฉลี่ยในการตอบถูก (\bar{x})	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D)	การแปลผล
11	OS	0.45	0.51	ปานกลาง
12	OS	0.36	0.49	มาก
13	OS	0.73	0.46	น้อย
14	OS	0.27	0.46	มาก
15	OS	0.70	0.46	น้อย
	ค่าเฉลี่ยโดยรวม	0.50	0.47	ปานกลาง

ตารางที่ 4 แสดงปัญหาในการใช้คุณาณประโยชน์ประเภทประธานขยายค่านามหลักตำแหน่งกรรมตรง (OS) ส่วนที่ 3 ข้อ 11-15 พบว่า ในภาพรวมในการใช้คุณาณประโยชน์ประเภทประธานขยายค่านามหลักตำแหน่งกรรมตรง (OS) ส่วนที่ 3 ข้อ 11-15 มีปัญหาในระดับปานกลาง ที่ค่าเฉลี่ย 0.50 (S.D. = 0.47) ข้อที่ 13 และ 15 มีปัญหาน้อย ที่ค่าเฉลี่ย 0.73 (S.D. = 0.46) และ 0.70 (S.D. = 0.46) ส่วนข้อที่ 12 และ 14 มีปัญหาในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ย 0.36 (S.D. = 0.49) และ 0.27 (S.D. = 0.46) ตามลำดับ

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์การตอบคำถามถูกของแบบทดสอบ ส่วนที่ 4 ข้อ 16-20

ข้อที่	ลักษณะของคุณาณ ประโยชน์	ค่าเฉลี่ยในการตอบถูก (\bar{x})	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D)	การแปลผล
16	OO	0.24	0.44	มาก
17	OO	0.82	0.40	น้อยที่สุด
18	OO	0.67	0.48	น้อย
19	OO	0.12	0.34	มากที่สุด
20	OO	0.91	0.30	น้อยที่สุด
	ค่าเฉลี่ยโดยรวม	0.55	0.39	ปานกลาง

ตารางที่ 5 แสดงปัญหาในการใช้คุณานุประโยคประเภทกรรมขยายคำนามหลักตำแหน่งกรรมตรง (OO) ส่วนที่ 4 ข้อ 16-20 พบว่า ในภาพรวมในการใช้คุณานุประโยคประเภทกรรมขยายคำนามหลักตำแหน่งกรรมตรง (OO) ส่วนที่ 4 ข้อ 16-20 มีปัญหาในระดับปานกลาง ที่ค่าเฉลี่ย 0.55 (S.D. = 0.39) ข้อที่ 17 และ 20 มีปัญหาน้อยที่สุด ที่ค่าเฉลี่ย 0.82 (S.D. = 0.40) และ 0.91 (S.D. = 0.30) ข้อที่ 18 มีปัญหาในระดับน้อย ที่ค่าเฉลี่ย 0.67 (S.D. = 0.48) ข้อที่ 16 มีปัญหาในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ย 0.24 (S.D. = 0.44) และข้อที่ 19 มีปัญหาในระดับมากที่สุด ที่ค่าเฉลี่ย 0.12 (S.D. = 0.34)

ตารางที่ 6 ผลการวิเคราะห์ภาพรวมในการใช้คุณานุประโยค ส่วนที่ 1-4

ส่วนที่	ค่าเฉลี่ยในการตอบถูก (\bar{x})	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D)	การแปลผล
1	0.81	0.39	น้อยที่สุด
2	0.81	0.37	น้อยที่สุด
3	0.50	0.47	ปานกลาง
4	0.55	0.39	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ยโดยรวม	0.67	0.41	ปานกลาง

ตารางที่ 6 แสดงปัญหาในการใช้คุณานุประโยค ส่วนที่ 1-4 ในภาพรวมมีปัญหาในระดับปานกลาง ที่ค่าเฉลี่ย 0.67 (S.D. = 0.41) โดยที่ ส่วนที่ 1 และส่วนที่ 2 มีปัญหาน้อยที่สุด ที่ค่าเฉลี่ย 0.81 (S.D. = 0.39) และ 0.81 (S.D. = 0.37) ในขณะที่ ส่วนที่ 3 และส่วนที่ 4 มีปัญหาในระดับปานกลาง ที่ค่าเฉลี่ย 0.50 (S.D. = 0.47) และ 0.55 (S.D. = 0.39) ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาความเข้าใจในการใช้คุณานุประโยคภาษาอังกฤษแบบจำกัดความที่ขยายคำนามในตำแหน่งประธานและกรรมตรงในประโยคภาษาอังกฤษ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเข้าใจในการใช้คุณานุประโยคแบบจำกัดความที่ขยายคำนามในตำแหน่งประธานและกรรมตรงในประโยคภาษาอังกฤษของ นักศึกษากลุ่มตัวอย่าง และเพื่อเปรียบเทียบความเข้าใจในการใช้คุณานุประโยคแบบจำกัดความที่ขยายคำนามในตำแหน่งประธานและกรรมตรงในประโยคภาษาอังกฤษของนักศึกษากลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาชั้นปีที่ 2 สาขาวิชาภาษาอังกฤษธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี จำนวน 33 คน คัดเลือกโดยการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย ได้แก่ แบบทดสอบความเข้าใจในการใช้คุณานุประโยคภาษาอังกฤษแบบจำกัดความที่ขยายคำนามในตำแหน่งประธานและกรรมตรงในประโยคภาษาอังกฤษ โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอน แบบทดสอบตอนที่ 1 เป็นแบบทดสอบที่ประกอบด้วยคำถามที่ถามความเข้าใจเนื้อหาคุณานุประโยค และแบบทดสอบตอนที่ 2 เป็นแบบทดสอบที่ประกอบด้วยคำถามที่ถามความเข้าใจของประโยคหลัก แบบทดสอบทั้งฉบับค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of

Consistency, IOC) ของแบบทดสอบทั้งฉบับ มีค่าเท่ากับ 1 ค่าความยากง่าย มีค่าระหว่าง 0.23-0.80 ค่าอำนาจจำแนก มีค่าตั้งแต่ 0.25-0.92 และค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับ มีค่าเท่ากับ 0.91 ค่าสถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าร้อยละและค่าเฉลี่ย ผลการวิจัย พบว่า ในภาพรวมมีปัญหาในระดับปานกลาง ที่ค่าเฉลี่ย 0.67 (S.D. = 0.41) โดยที่ ส่วนที่ 1 (SS) และส่วนที่ 2 (SO) มีปัญหาน้อยที่สุด ที่ค่าเฉลี่ย 0.81 (S.D. = 0.39) และ 0.81 (S.D. = 0.37) ในขณะที่ ส่วนที่ 3 (OS) และส่วนที่ 4 (OO) มีปัญหาในระดับปานกลาง ที่ค่าเฉลี่ย 0.50 (S.D. = 0.47) และ 0.55 (S.D. = 0.39) ตามลำดับ

งานวิจัยนี้ได้ผลการวิจัยแตกต่างกับการวิจัยของ ฐานิยา ทองไทย (2558) ที่ทดสอบผลกระทบของโครงสร้างข้อมูลคุณานุประโยคภาษาอังกฤษต่อการจำเนื้อหาของนักศึกษาชาวไทยที่เรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศ สาขาวิชาภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ซึ่งเป็นการวิจัยเพื่อตรวจสอบว่าโครงสร้างข้อมูลของคุณานุประโยคภาษาอังกฤษระหว่างคุณานุประโยคชนิดที่ปรากฏแทรกตรงกลางประโยคหลัก (SS และ SO) และ คุณานุประโยคชนิดที่ปรากฏท้ายประโยคหลัก (OS และ OO) น่าจะมีผลกระทบต่อการจำเนื้อหาที่อยู่ในประโยคหลักของนักศึกษามากที่สุด ผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงให้เห็นว่าโครงสร้างแบบ SS ทำให้ความสามารถของผู้เข้าร่วมงานวิจัยในการจำข้อมูลที่อยู่ในประโยคหลักลดลง แสดงให้เห็นถึงความเป็นไปได้ในระดับสูงของการประสบปัญหาความยากในการจัดการข้อมูลในโครงสร้างคุณานุประโยคแบบ SS ในทางตรงกันข้าม ผลการศึกษายังแสดงให้เห็นอีกว่า คุณานุประโยคแบบ OO เป็นโครงสร้างที่ง่ายที่สุดในงานวิจัยนี้ การที่ผลการวิจัยแตกต่าง อาจเป็นสาเหตุมาจาก 1) กลุ่มตัวอย่างที่แตกต่างกันเพราะกลุ่มตัวอย่างที่ต่างกัน งานวิจัยของฐานิยา ทองไทย ใช้กลุ่มทดลองที่เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 3 สาขาวิชาภาษาอังกฤษ จำนวน 80 คน ในขณะที่งานวิจัยนี้เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 2 จำนวน 33 คน 2) วิธีการทดสอบก็แตกต่างกัน งานวิจัยของฐานิยา ทองไทย ใช้วิธีการทดสอบโดยการให้นักศึกษาอ่านข้อมูลที่ละข้อข้อละ 1 นาที แล้วตอบคำถาม ในขณะที่งานวิจัยนี้เป็นนักศึกษาอ่านแบบทดสอบทั้งหมด 20 ข้อพร้อมกัน โดยใช้เวลาทั้งหมด 30 นาที ในการตอบคำถามในแบบสอบถาม และ 3) แบบทดสอบที่แตกต่างกัน งานวิจัยของฐานิยา ทองไทย ใช้แบบทดสอบทั้งหมด 20 ข้อ ที่มีเนื้อหาในการทดสอบที่แตกต่างกันกับงานวิจัยนี้

นอกจากนี้ งานวิจัยของ Kocak (2020) ที่ได้ทำการศึกษาการจดจำคุณานุประโยคของนักศึกษาที่เรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศในระดับอุดมศึกษาชาวตุรกี ที่มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อศึกษาระดับความจดจำคุณานุประโยค ระดับความยากในการสร้างคุณานุประโยคชนิดต่าง ๆ และ ผลกระทบที่ได้จากการสอนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้คุณานุประโยคภาษาอังกฤษ ได้ให้ข้อสรุปว่า การจดจำคุณานุประโยคของนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่เรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศชาวตุรกี มีระดับการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญขึ้นอยู่กับชนิดของโครงสร้างของคุณานุประโยค การสอนที่ชัดเจนส่งผลกระทบต่อผู้เรียนมีการเรียนรู้คุณานุประโยคได้เป็นที่เข้าใจมากขึ้น ซึ่งงานวิจัยของ Kocak มีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกับงานวิจัยชิ้นนี้ ดังนั้น จึงพบว่าผลของการวิจัยแตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัย

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยเป็นข้อเสนอแนะสำหรับผู้วิจัยที่สนใจในการทำวิจัยเกี่ยวกับความเข้าใจ
คุณนุประโยคในงานวิจัยครั้งต่อไปในอนาคต โดยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ควรทำวิจัยเปรียบเทียบความเข้าใจระหว่างคุณนุประโยคแบบจำกัดความและแบบไม่จำกัดความ
ในประโยคภาษาอังกฤษ
2. ควรเพิ่มจำนวนกลุ่มตัวอย่าง เพื่อให้ผลการวิจัยที่ได้มีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น
3. ควรมีการทบทวนความรู้เกี่ยวกับคุณนุประโยคในกับกลุ่มตัวอย่างครั้งก่อนที่จะให้กลุ่มตัวอย่างให้
ทำแบบทดสอบที่ใช้ในการทำวิจัย เพื่อให้มั่นใจว่ากลุ่มตัวอย่างมีความรู้เกี่ยวกับการใช้คุณนุประโยค

บรรณานุกรม

- ฐานิยา ทองไทย. ผลกระทบของโครงสร้างข้อมูลคุณนุประโยคภาษาอังกฤษต่อการจำเนื้อหาของ
นักศึกษา สาขาวิชาภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ ศิลปะศาสตร์
มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, 2558.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร:
สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2543.
- วรางคณา เมืองทอง. การศึกษาคณานุประโยคภาษาอังกฤษที่ปรากฏในงานวรรณกรรม แฮร์รี่ พอตเตอร์
กับนักโทษแห่งอัซคาบัน. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2553.
- ศุภกรณ์ ภูเจริญศิลป์. การศึกษาคณานุประโยคภาษาอังกฤษในระหว่างผู้เรียนชาวไทยที่เรียนภาษาอังกฤษ
เป็นภาษาต่างประเทศ. วิทยานิพนธ์ ศิลปะศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552.
- . ความผิดพลาดเครื่องหมายสัมพัทธ์ ‘where’: หลักฐานจากคลังข้อมูลของผู้เรียนภาษาอังกฤษเป็น
ภาษาต่างประเทศ (Errors on the Relative Marker ‘Where’: Evidence from an EFL Learner
Corpus). *The Southeast Asian Journal Of English Language Studies*. 20, 1(มีนาคม
2557), 1-20.
- . ความผิดพลาดที่เป็นตัวอย่างในการใช้คุณนุประโยคภาษาอังกฤษของนักศึกษาไทยที่ใช้ภาษาไทย
เป็นภาษาแม่ (Typical Errors in L1-Thai Speakers’ English Relative Clauses). *The
International Journal of Learner Diversity and Identities*. 23, 4 (มกราคม 2559) :
49-57.
- สุวรรณณี เต็งอำนวยการ และอรสา เจนพันธ์. *Successful English Grammar*. กรุงเทพฯ: ภูมิบัณฑิต, 2537.
- Azar, Betty Schampfer. *Understanding and Using English Grammar. Third Edition*.
New York: Pearson Education, 1999.
- Broukal, Milada. *Grammar Form and Function 3B. Second Edition*. New York: McGraw
Hill, 2010.

- Brown, H.D. **Principle of language teaching and learning**. 4th ed. New York: Pearson Education, 2000.
- Corder, S.P. **Error analysis and interlanguage two**. New York: Oxford University Press, 1982.
- Halliday, M. A. K. **An Introduction to Functional Grammar**. London: Edward Arnold, 1985.
- Kocak, Arzu. Turkish tertiary level EFL learners' recognition of relative clauses. **Journal of Language and Linguistic Studies**. 16, 4 2020: 1637-1655.
- Kusdianty, Stevyara Rismawathi. The Analysis of Students' Error in Using Relative Clause. **Indonesian EFL Journal**. 2, 1 (1 January 2016): 60-70.
- Marefat, Hamideh, and Rahmany, Ramin. Acquisition of English Relative Clauses by Persian EFL Learners. **Journal of Language and Linguistic Studies**. 5, 2 (October 2009): 21-48.
- Mohsen, Mohammed Ali, and Qassem, Mutahar. The Acquisition of the English Relative Pronoun 'Who' by EFL Arab Learners: a Translation Perspective. **Arab World English Journal**. 5 (May 2016): 299-316.
- Celce Murcia, M.and Larsen Freeman, D. **The Grammar Book**. Boston: Heinle & Heinle Publishers, 1999.
- Suh, J. EFL. Korean Learners' Use of Relative Clauses in Both Context-Free and Context-Rich Situations. **Journal of English Teaching**. 66, 2 (summer, 2011): 189-210.
- Suputra, Ajah, Mariyani, Husna, and Lestari. Tria Sandi Ayu. English Department Students Error in the Use of Adjective Clause. **Journal of Physics: Conference Series**. September, 2017. IOP Publishing, 2020: 1-4.

ความแตกต่างทางภาษาศาสตร์และวัฒนธรรมที่มีผลต่อการแปลภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษ:

ร่องรอยของภาษาที่หนึ่งในงานแปล

Linguistic and Cultural Differences Influencing Thai to English Translation:

A Trace Back to the Native Language

ปริเทพ โคตรคำ

Parithep Kohdtkam

สาขาวิชาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Email: parithep.k@ubru.ac.th

บทคัดย่อ

แนวคิดด้านอิทธิพลของภาษาแรกที่มีบทบาทอย่างมีนัยสำคัญต่อการเรียนรู้ภาษาที่สองอาจไม่เป็นที่ยอมรับโดยนักภาษาศาสตร์และนักไวยากรณ์บางกลุ่ม ด้วยประเด็นปัญหาที่มีมาช้านานด้านการสร้างภาษาที่สองที่ได้มาจากคุณลักษณะของภาษาแรกอันอาจเป็นสาเหตุของข้อผิดพลาดทางภาษาดังกล่าวนี้นงานวิจัยนี้จึงสร้างขึ้นเพื่อทดสอบสมมติฐานของการมีบทบาทของภาษาแรกเพื่ออธิบายข้อผิดพลาดทางภาษา ในบริบทของการเรียนรู้ภาษาอังกฤษโดยเฉพาะอย่างยิ่งในฐานะที่เป็นภาษาต่างประเทศในประเทศไทย โดยใช้งานแปลเรื่องสั้นจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษ ใช้ทฤษฎีการวิเคราะห์และการเปรียบเทียบภาษา (Contrastive Analysis) เพื่ออธิบายข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้น และเพื่อแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของภาษาไทยที่มีอยู่พร้อม ๆ กับ *อंतरภาษา* ของผู้เรียน หากพบว่าข้อผิดพลาดไม่ได้เกิดจากภาษาแรก จะมีการใช้ทฤษฎีอंतरภาษา (Interlanguage Analysis) เพื่อหาสาเหตุของข้อผิดพลาดที่เป็นไปได้ ผลการวิจัยพบว่า มีข้อผิดพลาดด้านการเลือกใช้คำไปจนถึงข้อผิดพลาดระดับประโยค และข้อผิดพลาดด้านการเลือกใช้คำที่ก่อให้เกิดความไม่ต่อเนื่องในระดับประโยค มีการนำเสนอข้อมูลที่เด่นชัดที่สามารถวิเคราะห์ได้ว่าเกิดจากภาษาแม่เพื่อเป็นกรณีศึกษาสำหรับประเด็นที่ยังเป็นข้อถกเถียงด้านอิทธิพลของภาษาแรกนี้ และมีข้อสังเกตถึงแนวโน้มการเลือกใช้คำจากพจนานุกรมโดยปราศจากการอ้างอิงการใช้ในบริบทต่าง ๆ จนเกิดเป็นการเลือกใช้คำใหม่ ๆ ที่ไม่ตรงตามบริบทการใช้ ซึ่งเป็นข้อผิดพลาดที่นอกเหนือจากประเด็นปัญหาเรื่องความแตกต่างทางโครงสร้างของทั้งสองภาษา

คำสำคัญ: การวิเคราะห์และการเปรียบเทียบภาษา อंतरภาษา อิทธิพลของภาษาแรก

Abstract

Some linguists and grammarians may refuse the idea of first language playing a significant role in second language learning. With long-lasting issues of L2 productions imitating L1 features as likely responsible for a cause of errors, this study was conducted to test the hypothesis of first language transfer for the reason of errors in English learning in Thailand

especially as an EFL context, through a Thai-to-English piece of group work translation. *Contrastive Analysis Hypothesis* is employed to explain how errors are constituted and how first language transfer exists together with learners' *interlanguage*. Errors, if not L1-based, call for *Interlanguage Analysis Hypothesis* for the possible causes. Results yielded are categorized as *Lexical Errors*, *Lexical Errors Extending to Syntactic Errors*, and *Lexical Errors Causing Incoherence in the Sentential Levels*. Overt linguistic productions identifiable as mother tongue responsible for errors are presented as the case study of the controversial issue. There is tendency of careless selection of word choices out of dictionaries without further references for the case of inventions which are beyond L1 structural surface.

Keywords: Contrastive Analysis, Interlanguage, First Language Transfer

Introduction

When dealing with an English task, Thai students as EFL learners tend to struggle with having the right choices of words and structures due to linguistic and cultural perspectives. With evidence available, there is a tendency, accordingly, that the Thais learning English will have language productions as may have been interfered by the native language, for example ‘*no have’ or ‘*not have’ for “Somebody does not have something” or “There is none of something.”

Errors that seem to be directly copied from the first language do exist in the EFL contexts, extending from individual words to sentences. The issue of wrong word choices, referred to as “*lexical errors*,” are often found in learners’ language productions, especially when there is one word in one language, but there are many of the same sense in the other language, or the other way around, which depend on the real use or cultural aspects of the respective languages.

Not knowing cultural perspective in words of a language can therefore cause lexical errors. This happens when words in one language that are not equal to those in the other or are different in some aspects are selected. For example, the word ‘[*bandai*]’ in Thai may inclusively refer to any upward or downward path that takes somebody to a higher or lower level. However, this does not hold true to English. The word ‘*stairs*’ is defined as “[*plural*] a set of steps built for going from one level of a building to another”; the word ‘*step*’ is defined as “a flat narrow piece of wood or stone, especially one in a series, that you put your foot on when you are going up or down, especially outside a building”; and the

word ‘*ladder*’ is defined as “a piece of equipment used for climbing up to or down from high places. A ladder has two bars that are connected by rungs (=short bars that you use as steps)” (Longman Online Dictionary of Contemporary English, 2021). When learners lack the knowledge of lexical differences, there is a tendency for them to mis-select a word that is not appropriate for that particular context. In addition, when learners see a word from a bilingual dictionary without further references to its usage, an error is then probable. Because dictionaries usually include an array of choices of a word in search, language learners have to be careful of their lexical choices.

Review of Related Literature

Errors in second language productions can range from a word level to a sentential level. An attempt to select a word in the native language that does not entirely fit in the context of the target language can be referred to as “non-equivalence at word level” (Baker, 1992, Suksaeresup and Thep-Ackrapong, 2009).

Suwannatrai (2013) presents a set of interesting structural problems starting from word choices in a study where two pieces of Thai to English translations were assigned to second-year Business English majors to examine errors produced. One example is shown as follows:

- (1) [Production] “**Leaf dried will cheap to burn at backyard.*”
[Target] (“*Dried leaves will be burned in the backyard.*”)

The production in (1), classified under “Voice Errors,” deals with the issue of the passive structure. As apparent, the choice ‘**will cheap*’ is directly influenced by the native language in that the word [‘*thùuk*’] is given in the Thai original sentence as the *passive marker* (e.g. [‘*thùuk kin*’] is equivalent to “be eaten” in English) and also “cheap” taken as an adjective which means “*cheap in price.*” Other problems remain the *syntactic order* of the noun phrase ‘**Leaf dried*’ (‘*dried leaves*’), the prepositional phrase ‘**at backyard*’ where the wrong preposition choice is selected (‘*at*’ instead of ‘*in*’) and the determiner use with the noun phrase (‘*the*’ is omitted), all of which resemble the native language features. This one erroneous sentence well reflects the idea of consecutive errors in learners’ language productions, bringing about a challenge for structural analysts as to how to count and categorize multiple errors in this close proximity as pointed out by Lennon (2008) and Zaki (2015).

Mis-selection of word choices can be referred to as collocational errors. An example of L1 transfer was suggested in collocational errors as a result of *direct translation from L1*:

‘**thick traffic*’ for ‘*heavy traffic*’ made by high school students (Yumanee & Phoocharoensil 2013).

Errors may be viewed as culturally driven since learning a second language has almost every step to do with culture. As defined by Larson, 1984 (in Zare-Behtash & Firoozkoohi, 2010), *culture* is “*a complex of beliefs, attitudes, values, and rules which a group of people share.*” It is the translator’s role in understanding these complete cultural ideas in order to convey cultural meanings to those people not of the very background. There are, however, lexical choices with non-equivalent quality between L1 and L2 regarding cultural facet especially when a translator lacks familiarity with their uses on a regular basis.

Hypotheses

The *Contrastive Analysis Hypothesis* belongs to the structural behaviorist school (Lennon, 2008). It started by Charles Fries (1945) and developed by Robert Lado (1957) (in Spolsky, 1979). With the idea that learner mistakes are a result of L1 and L2 differences, the approach deals heavily with drills for positive habit with its major concentration on phonology (disregarding lexical, morphosyntactic, semantic, and discourse scopes). Because behavioralism deals with habit, and learning is viewed as habit formation (Rustipa, 2011; Lennon, 2008) immediate correction is made in order to minimally accept errors and to prevent negative habit. Lennon (2008) points out that “errors are to be avoided at all cost,” reflecting the practice of behavioralism and the “Army Method” emphasizing language use on correct pronunciation at the time. According to this, early CAH allowed no room for the ‘*learning-from-mistake*’ fashion.

CAH compares between L1 and L2 where similar structures help language learning and different structures yield difficulty. It is used to predict problems in L2 learning according to L1 and L2 dissimilarities and develop teaching materials for the predicted difficulty. However, like other methods, CAH has its limitations. As pointed out by Kantè (2015), “*many difficulties predicted by CA do not show up in actual learner performance, and many errors occurring in learner performance are not predicted by CA.*”

The book review by Azevedo (1983) gives a compact and precise analysis of second language acquisition processes of learners as incomplete rules of the target language, and this *transitional competence*, potentially evolving into L2 approximation, is referred to as ‘*interlanguage.*’

The term *interlanguage* is defined as “a continuum between the first language and the target language along which all learners traverse” (Larsen, et. al., 1992 in Rustipa, 2011). The notion of the term can be expressed metaphorically as *the bridge from native language to the target language* influenced by both L1 and L2 although functioning independently. It is a dynamic system working its way toward the target language as shown in the following figure:

First language “Interlanguage” Target language

Figure 1: The Dynamicity of Interlanguage

Adapted from Mahamongkol, 2006

The *Interlanguage Analysis Hypothesis*, as opposed to the *Contrastive Analysis Hypothesis*, is precisely designed to evaluate errors that are not caused by only dissimilarities between the native and target languages.

Some linguists, especially in the innatist school, do not take the native language influence on second language acquisition into account at all, for example Corder and Krashen, as it is put in Murphy (2003) that they do not believe L1 influences L2 acquisition “in any significant way.” Fisiak, 1981 (in Rustipa, 2011), however, admits CAH limitations but insists that it still needs to be carried out in that not all aspects of CAH are wrong.

Thus, the present paper pays much interest in how learners cope with a translation task from Thai to English with the first language factor challenges. To be specific, it focuses on any intriguing language productions especially those retrievable as **errors influenced by the native language** in which I myself believe as important factors during growing and learning. As for those inexplicable by the Contrastive Analysis Hypothesis, Interlanguage Analysis Hypothesis will be used to investigate what might have been going on during the learners’ learning process.

Methodology

A 3-page short story in Thai is used as the research tool. It is an English original of stage 2 reading material by Oxford Bookworms Library collections named “*Soapy’s Choice*,”

retranslated into Thai by the researcher. During the period of seven weeks, 138 participants were grouped up and assigned to translate the material as a group work into English. 22 pieces have been examined with the focus on noticeable points where L1-based errors are likely.

Various intriguing language productions are presented as initially caused by the native language. There are attempts to find out what seems to be errors beyond the structural surface. In case of an indistinct line between *pragmatic use* and *something unacceptable* or a lexical choice about which I am uncertain myself, I consulted with two native speakers of American English so that the least unreliable judgment was made. For example, it is uncertain to me whether “*squalid*” is a lexical choice good for description of clothes. If the answer is “*Yes, but squalid clothing is actually very artistic,*” I skipped the choice as non-equivalence for the research results even if the learners may or may not actually have understood it in that sense.

Results and Discussion

The findings from the study are arranged in three groups: (1) *Lexical Errors*; (2) *Lexical Errors Extending to Syntactic Errors*; and (3) *Lexical Errors Causing Incoherence in the Sentential Level*.

1. Lexical Errors

A range of lexical errors or unlikely choices as directly translated from the Thai text are presented in the following table:

Table 1: Lexical Errors as Unlikely Choices in Target Language

Learners' Choices	Target Choices	Example Sentences
* <i>expel</i> * <i>chase</i> * <i>resist</i>	“keep out”	* <i>The three news paper couldn't expel the cold away.</i> * <i>Three sheets of paper could not chase the cold away.</i> * <i>a few of newspaper sheets could not resist the cold.</i>
* <i>warm-hearted</i>	“warm”	* <i>to spend her life for a good and warm-hearted prison.</i>

Learners' Choices	Target Choices	Example Sentences
* <i>deliciously</i>	“heartily” “(happily) had/ ate the delicious meal”	* <i>She took this meal deliciously.</i>
* <i>staunch</i> * <i>rotate</i>	“strong” “turn round”	* <i>Staunch hands took him rotate and took him to the street again.</i>
* <i>sending sound</i>	“making noise”	* <i>He stopped sending sound.</i>
* <i>over</i>	“too much” “overdrank”	* <i>He drink over.</i>
* <i>parachute</i> * <i>fumigation</i>	“umbrella” “took out a cigarette”	* <i>The man put his parachute close to the door, and then fumigation smoking up.</i>
* <i>plates</i>	“three newspapers/ three sheets of newspapers”	* <i>three newspapers plates did not keep out the cold.</i>
* <i>bloom</i>	“window/ pane/ panel”	* <i>through the window of the purple bloom.</i>

Table 1 shows lexical errors improper for the context and may have been directly translated from L1. The choice “**keep out**” as phrasal verbs may be one of the most difficult matters and rarest occasions for use among the Thai learners as can be seen in an attempt to treat “the cold” as an animate being resulting in: “**The three news paper couldn’t **expel** the cold away*” and “**Three sheets of paper could not **chase** the cold away.*” As for the choice ‘**resist**,’ it is seen that learners used a technique called “**avoidance**” of dealing with the direct meaning of “expel” which should be regarded as a craft in language learning rather than a structural error.

Like the use of “*expel*” and “*chase*,” the word “*warm-hearted*” applies to the context of a person. The choice “*warm-hearted*” chosen instead of “*warm*” is, therefore, unlikely for *the prison* and may indicate failure to look for reference to its use in other English example sentences.

The adverb “*deliciously*” yields evidence of another lexical non-equivalent in L2. While it is taken according to the Thai original text, its equivalent of the L2 choice is “*heartily*” (usually with a large amount). This error may be simply explained as “*deliciously*,” like the Thai counterpart “[*yàaj àrètàròì*],” is viewed as a collocate in a direct relationship with food, while it is possible in the adjective form to describe food (*‘delicious food’*) but not the manner of **eating food deliciously*.

The language production “**Staunch hands took him rotate and took him to the street again*” contains two unlikely choices: “*staunch*” as it should be used in the sense of “strong belief” or to describe people with a strong belief and “*rotate*” simply chosen but not with its proper meaning of the action of circular movement.

“**He stopped sending sound*” tells us how influential the native language is. Instead of “*He stopped making noise*,” the choice is selected with the literal sense of L1 [*sòj sǎj*] (*‘send sound’*) in which it means “make noise.”

In “**He drink over*,” it is seen that “*over*” takes the place of “*too much*.” Because the pair of L2 choices “*over*” and “*too much*” may refer to the same quality in L1, one of them is carelessly chosen as though they could be used interchangeably.

Another unlikely choice of “*umbrella*” occurs in “**The man put his parachute close to the door, and then fumigation smoking up*.” Because [*róm*] in the native language refers to either one of “an umbrella,” “a parachute,” or “a shade of something unmoving,” the choice of “*parachute*” for “*umbrella*” is mistaken and another unlikely following choice of “*fumigation*,” (“*the act of removing disease, bacteria, insects etc from somewhere using chemicals, smoke, or gas*,” (Longman Online Dictionary of Contemporary English, 2021).

Finally, the productions in **three newspapers plates did not keep out the cold* and **through the window of the purple bloom* are about the Thai *noun classifiers*. In the first sentence, “*plates*” as a choice made for the classifier for something thin in shape (like “*glass plate*”) may be taken as a noun classifier in L2. In the other example “*bloom*,” literally [*baan*], is a verb meaning “*the action of a flower when it starts to open wide*” and also a noun classifier for “a window.” The explanation for this error, therefore, can be based on the fact

that *the verb* and *the noun classifier* both exist in the L1-L2 dictionary but that the choice for the verb, “**bloom*” is inattentively taken without considering its correct *part of speech*.

2. Lexical Errors Extending to Syntactic Errors

The errors under this section are basically caused by lexical choices but affect the whole sentence as in the *two groups*—A and B below:

Table 2: Lexical Errors Extending to Syntactic Errors

Erroneous Sentences	Target Sentences	Other Acceptable Choices
<p>A.</p> <p>(1) *<i>It’s to remember the part that has enjoyed more than this.</i></p> <p>(2) *<i>Sopy remembered a time in the past which had happier more than this.</i></p>	<p>“Soapy remembered other, happier days.”</p>	<p>(1) “... remembered the past happier/ more enjoyable days.”</p> <p>(2) “... remembered the happier/ more enjoyable time in the past.”</p> <p>(3) “... remembered the time (in the past) which was happier/ more enjoyable than now.”</p>
<p>B.</p> <p>*<i>Maybe I understood you wrong.</i></p>	<p>“Perhaps, I’ve made a mistake.”</p>	<p>“Maybe/ Perhaps, I misunderstood.”</p> <p>“Maybe/ Perhaps, I was wrong.”</p> <p>“Maybe/ Perhaps, it’s my fault.”</p> <p>“Maybe/ Perhaps, I’m mistaken.”</p>

A. “*had happier more than this*”

In “**It’s to remember the part that has enjoyed more than this*” and “**Sopy remembered a time in the past which had happier more than this,*” both errors literally treat the Thai text [*mii khwaamsuk*] as “has happiness” or “has enjoyment.” This may yield syntactic acceptability but pragmatic constraints in L2, as opposed to “was happier” or “was more enjoyable,” and the part “*more than this*” also reflects the L1 structure as a result of a word-by-word translation.

B. “**Maybe I understood you wrong.*”

“**Maybe I understood you wrong*” in the discourse level makes it a very native-like production in a way that it is traceable as L1 influence. While in English, there may be such choices as “Maybe I misunderstood,” “Maybe I was wrong,” or “Maybe it’s my fault” as acceptable sentences.

3. Lexical Errors Causing Incoherence in the Sentential Level

This type of problem, caused by non-identifiable sources, starts from lexical choices extending to syntactic incoherence as shown in comparison between Thai erroneous sentences and English target sentences in Table 3 below:

Table 3: Lexical Errors Extending to Incoherence in the Sentential Level

Erroneous Sentences	Target Sentences
(1) * <i>and began to deposit his first plan.</i>	(1) “he must make his plans.”
(2) * <i>Then I began to plan his first fly.</i>	(2) “and at once began to try his first plan”
(3) * <i>As soon as he was afraid to come.</i>	(3) “Suddenly he was afraid.”
(4) * <i>And now it’s time to lose.</i>	(4) “And now it was time.”
(5) * <i>So much trouble.</i>	(5) “Nice and easy, with no trouble.”
(6) * <i>Sopy near to saw the jail doors.</i>	(6), (7), (8)
(7) * <i>Soapy hardly see the prison rails.</i>	“Soapy could almost see the prison doors.”
(8) * <i>He could see the prison doors in the draft ever.</i>	
(9) * <i>This time, they had to send him to jail, but then turned back to the Soapy police and spoke to a man who was standing near it. “He drank too much but they do not harm we do not mess with him like it tonight.” So what happened to the police in troubled me deeply for now. He stopped his voice, how to jail. Icy wind He tightens his thin jacket with yourself.</i>	(9) “This time they must send him to prison. But the policeman turned his back to Soapy and said to a man who was standing near, ‘He’s had too much to drink, but he’s not dangerous. We’ll leave him alone tonight.’” “What was the matter with the police?” Soapy was really unhappy now, but he stopped making a noise. How could he get to prison? The wind was cold, and he pulled his thin coat around him.”

Errors of lexical choices causing incoherence can be extended from a single sentence, as can be seen in (1) through (8), to a paragraph level as in (9). In (1), the sentence part “*and began to **deposit** his first plan,” contains the word choice of “**deposit**” rather than “**make**.” There is a Thai definition of the word “**deposit**” as “**to place something down**,” (dict.longdo.com, 2021), corresponding to the Thai text “[*waan phǎn*],” the word for “**to plan**,” literally analyzed as “to place down” and “plan,” respectively. This can be the best explanation why the learners selected “***deposit a plan**” instead of “**to plan**” or “**to make a plan**,” as a result of choosing a word from a list provided by a dictionary. In (2), compared to the original text “**and at once began to try his first plan**,” the result “*Then I began to plan his first fly” yields three spots of errors in “I” (instead of “he”); “his” (possessive case with the subject “I”); and “fly” (with an entire semantic mismatch).

The problem of second verbs (Kobsiriphat, 2005) is seen in the next two examples in (3) and (4). The attempt to treat the second verbs in L1 structure brings “**to come**” and “**to lose**” into play. As in Thai for (3), the second verb “[*khân maa*]” (literally “up” and “come”) adds the *stative change* (similar to the English linking verbs in this context) to the sentence: therefore, a more probable choice of “**Suddenly, he became afraid**,” which has nothing to do with “**to come**,” will replace this sentence more appropriately. In (4), “*And now it’s time to lose,” the L1 particles “[*sǎa léo*]” meaning “already” or “about time” is taken as a direct translation as “**to lose**” because, if separated, “[*sǎa*]” means “**to lose**,” and “[*léo*]” means “**already**.”

The problem in (5), “*So much trouble” also makes it a completely different idea of the original text of “**Nice and easy, with no trouble**.”

Another three sentences with errors of the same source text are given in (6), (7), (8): “*Soapy **near to saw** the jail doors,” “*Soapy **hardly see** the prison rails,” and “*He could see the prison doors **in the draft ever**.” With the same source text of “**Soapy could almost see the prison doors**,” in “*Soapy **near to saw** the jail doors,” the choice “**near**” is treated as a verb chosen as a direct translation imitating L1 structure. Next, in “*Soapy **hardly see** the prison rails,” “**rails**” may have been selected because “[*raay*]” can be a noun with a meaning of “a metal track for the train,” as a result of ignorance of *the part of speech*. Finally, in “*He could see the prison doors **in the draft ever**,” the choice “**in the draft ever**” occurs with incoherence. One possible description for it is that the Thai text contains a word “[*raay raay*]” functioning as an adverb meaning “*in an imagination*.” While looking for “[*raay*],” the learner may come across another word “[*râay*]” (note the difference in tone mark symbols) which can

refer to “**a draft** of a written piece.” Careless selection of a word non-equivalent to another in L1 corpus brings about this error of the internal rule of L1.

The productions in (9) to the left as seen in the table contain lexical errors affecting sentential incoherence where the target language is provided to the right. There seem to be problems other than the structural surface going on in learners’ interlanguage, though not easily identified, as can be seen in the table.

Conclusion and Recommendation

The findings from the study suggest overt language productions as a result of errors influenced by the native language. These errors start from lexical choices extending to sentential errors and sentential incoherence. Through contrastive analysis, there is evidence that lexical choices are directly translated from the native language. Beyond L1 structural issue, avoidance and inventions are found as a result of learner’s interlanguage. Other sources of errors include cultural perspectives in word choices, careless selection of words without further references to English example sentences which are available online, and a possible loss of concentration or a hurry to finish the task, as in the case of errors in the paragraph level.

Recommendations for teachers and learners include the use of dictionary with practical uses available in example sentences before selecting words for translations. Moreover, linguistic and cultural perspectives matter and cannot be viewed as equivalent between L1 and L2.

บรรณานุกรม

วิชญ์ กอปรสิริพัฒน์. **การแปลตามหลักภาษาศาสตร์**. มหาสารคาม: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2548.

Azevedo, Maria-Manuel. **The Modern Language Journal Reviews**. 67, 1 (1983): 85-86.

Baker, Mona. **In Other Words: A Coursebook on Translation**. London and New York: Routledge, 1992.

Kantè, Issa. “Contrastive Linguistics: A “Double” Interface in L2/L3 Acquisition?,” **Y. Rolland et al (eds) Heritage and Exchanges: Multilingual and Intercultural Approaches in Training Context**. UK: Cambridge Scholars Publishing, 2015.

Lennon, Paul. “Contrastive Analysis, Error Analysis, Interlanguage, from Gramley S. & Gramley V. (eds) ” **Bielefeld Introduction to Applied Linguistics**. Bielefeld: Aisthesis, 2008.

Longdo Dictionary. (Retrieved 21 November 2021). From dict.longdo.com.

Longman Online Dictionary of Contemporary English. (Online) (Retrieved 13 October 2021).
From <https://www.ldoceonline.com>.

Mahamongkol Nuantip. **Error Analysis of the Writing of First Year Students Taking Course 0115102 English II, Academic Year 2005, Thaksin University.** Songkhla: Thaksin University, 2006.

Murphy, Shirin. **Second Language Transfer during Third Language Acquisition.** Columbia University: Academic Commons, 2003.

Rustipa, Katharina. "Contrastive Analysis, Error Analysis, Interlanguage and the Implication to Language Teaching," **Ragam, Jurnal Pengembangan Humaniora.** 11, 1 (2011): 16-22.

Spolsky, Bernard. "Contrastive Analysis, Error Analysis, Interlanguage, and Other Useful Fads," **The Modern Language Journal.** 63, 5-6 (September-October 1979): 250-257.

Suksaeresup Nitaya and Tipa Thep-Ackrapong. "Lost in Translation: How to Avoid Errors in Translation from English," **Translation Journal.** (Retrieved 12 June 2019). From <http://translationjournal.net/journal/47errors.htm>. (2009).

Suwannatrai Likhasit. "An Analysis of Grammatical Errors of Students in Thai-English Translation Tasks: A Case Study of the Second-Year Students, Faculty of Liberal Arts, Department of Business English, Rajapark College," ใน: รัตนะ ปัญญาภา, บรรณาธิการ. **อาเซียน: เศรษฐศาสตร์ ศาสนา ศิลปะ: Consumerism, Religions, Peace and Arts รวมบทความวิชาการการประชุมวิชาการระดับชาติ มนุษย-สังคมศาสตร์ราชภัฏอุบล ครั้งที่ 1; 9 สิงหาคม 2556.** หน้า 415-430. อุบลราชธานี: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.

Yumanee Chittinan and Supakorn Phoocharoensil. "Analysis of Collocational Errors of Thai EFL Students," **Language Education and Acquisition Research Network (LEARN) Journal.** 6, 1 (January-June 2013): 90-100.

Zaki, Mayada. **Implications of Contrastive Analysis and Error Analysis on Second Language Acquisition.** (Online) 2015 (Retrieved 3 June 2019). From: <file:///C:/Users/HP/Downloads/implicationsofCAandEAonSLA.pdf>.

Zare-Behtash, Esmail and Firoozhooki, Sepideh. "Culture-Specific Items in Literary Translations," **Translation Journal.** (Online) 14, 1 (2010). (Retrieved 15 May 2019). From: <http://translationjournal.net/journal/51culture.htm>

เอกสารสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ครั้งที่ 10

กลุ่มงานสร้างสรรค์ดนตรี

การวิเคราะห์การเรียบเรียงเสียงประสานเพลงกราวกีฬาสำหรับวงโยธวาทิต ของนาวาอากาศโทอารี สุขะเกต

Analysis of the sports ground music composition for
the marching band of Air Force Lieutenant Aree Sukaket

ถวัลย์ชัย สวณมณฑา¹ สัตถ์ชัย ต้วงบั้ง² และวรเชษฐ์ วรพุทธินันท์³

^{1,2,3}วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

^{1,2,3}College of Music Mahasarakham University Thailand

E-mail: tuy617@yahoo.co.th

บทคัดย่อ

บทความทางวิชาการนี้มุ่งศึกษาเทคนิคการเรียบเรียงเสียงประสานของนาวาอากาศโทอารี สุขะเกต โดยนำเพลงกราวกีฬามาวิเคราะห์ผลการศึกษาพบว่า เป็นการประสานเสียงสำหรับวงโยธวาทิตวงใหญ่ มีลีลาจังหวะมาร์ชมีรูปแบบการสร้างแนวแคน์เตอร์เมโลดี้ (Counter Melody) ที่มีความสวยงามสอดประสานกับแนวทำนองหลักที่นำเสนอการบรรเลงลักษณะเสียง (Articulation) และไดนามิค (Dynamic) ความดัง-เบาของเครื่องดนตรีตะวันตกมาใช้กับเพลงไทยอีกทั้งนำเทคนิคของเครื่องเป่ามาใช้ในบทเพลง จึงทำให้บทเพลงมีความไพเราะ น่าฟังมากขึ้นจนทำให้วงโยธวาทิตในปัจจุบันยังคงใช้บรรเลง แม้ว่าเวลาจะผ่านมาแล้วกว่า 30 ปีก็ตาม

คำสำคัญ: การวิเคราะห์ การเรียบเรียงเสียงประสาน วงโยธวาทิต

Abstract

This academic article aimed to study the arranging technique of Wg. Cdr. Aree Sukaket by analyzing the sports stadium songs. The finding was revealed that it was traditionally arranged for big marching bands that consisted of a marching rhythm style with the Counter Melody that presented beautiful harmony and the Articulation of main melodies. In addition, a dynamic of western musical instruments was used in Thai classical music, while the technique of the wind instrument was also applied to make the songs more attractive. These are the reasons why those songs still had been played by the current marching band for 30 years.

Keywords: Analysis, Arranging, Marching band

บทนำ

วงโยธวาทิตเป็นวงดนตรีที่เผยแพร่มาจากตะวันตกตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 4 โดยใช้ในกิจกรรมของทหาร ต่อมาปี พ.ศ. 2500 รัฐบาลในสมัยนั้นได้จัดงบประมาณให้กระทรวงศึกษาจัดซื้อเครื่องดนตรี โดยมอบหมายให้พระเจนดุริยางค์จัดหาเครื่องดนตรีที่ใช้ในวงโยธวาทิต มอบให้กับโรงเรียนในเมืองหลวงและต่างจังหวัดเพื่อเตรียมจัดงานฉลอง 25 พุทธศตวรรษ จำนวน 10 โรงเรียน จึงทำให้วงโยธวาทิตเผยแพร่มาอยู่ในสถานศึกษา (สุกรี เจริญสุข, 2557)

ก่อนปี พ.ศ. 2524 ดนตรีประเภทวงโยธวาทิต มีจำนวนไม่มากนักที่มีการเรียนการสอนในสถานศึกษาส่วนใหญ่จะอยู่ที่เมืองหลวง หรือตามหัวเมืองใหญ่ตามที่ได้อ้างมาแล้วนั้น แต่หลังจากมีการประกวดวงโยธวาทิตในปี พ.ศ. 2524 ทำให้สถานศึกษาต่าง ๆ ตื่นตัวที่จัดตั้งวงโยธวาทิตเพื่อพัฒนาด้านดนตรีของเยาวชน อีกทั้งเห็นความสำคัญของวงโยธวาทิตจะเห็นได้จากจำนวนวงโยธวาทิตที่เข้าประกวดในทุกปีจะเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นการประกวดจึงเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาด้านดนตรีของเยาวชนในเวลาต่อมา กระทรวงศึกษาธิการได้จัดทำหลักสูตร มุ่งเน้นให้นักเรียนได้พัฒนาตามความถนัดของแต่ละบุคคล (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) ดนตรีเป็นวิชาที่ว่าด้วยความถนัดของแต่ละบุคคลโดยเฉพาะวงโยธวาทิต เป็นวิชาที่ต้องมีวินัยและบรรเลงร่วมกันเป็นหมู่คณะการประกวดวงโยธวาทิตในประเทศไทยเริ่มต้นจากการประกวด วงดุริยางค์ลูกเสือ ในปี พ.ศ. 2524 ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็นการประกวดวงโยธวาทิต นักเรียน นิสิต นักศึกษา ซึ่งถวายเป็นพระราชทาน การประกวดได้จัดต่อเนื่องเป็นประจำทุกจนถึงปัจจุบัน เป็นเวลากว่า 40 ปี โดยมีสถานศึกษาทั่วประเทศ ส่งวงเข้าประกวด (ถวัลย์ชัย สวณมณฑา, 2547)

การประกวดวงโยธวาทิต วงที่เข้าประกวดจะต้องนั่งบรรเลงเพลงสากล เพลงไทยเดิม บรรเลงต่อเนื่องในลักษณะดนตรีสนาม เริ่มจากการตั้งแถวแล้วเดินบรรเลงผ่านประธาน เดินเข้าสู่สนามกีฬาปรับแต่งการเดินเป็นการแปรรูปขบวน บทเพลงที่วงโยธวาทิตทุกวงต้องบรรเลง ได้แก่ เพลงกราวกีฬา ซึ่งเป็นเพลงไทยแต่บรรเลงแบบดนตรีตะวันตก ทำให้นักเรียนที่ชื่นชอบดนตรีตะวันตกในรูปแบบของวงโยธวาทิตได้ตระหนักถึงคุณค่าของเพลงไทย และสิ่งที่สำคัญคือการเรียบเรียงเสียงประสานโดยนำเพลงไทยซึ่งเป็นภูมิปัญญาของไทยมาผ่านกระบวนการทฤษฎีโน้ตสากลมาเป็นบทเพลงที่มีความไพเราะสวยงาม บทเพลงนี้ นาวาอากาศโทอารี สุขะเกศ เป็นผู้เรียบเรียงเสียงประสาน (นิพัทธ์ กาญจนะหุต, 2562)

การประสานเสียงของนาวาอากาศโทอารี สุขะเกศ ได้นำเพลงมาร์ชของไทยที่บรรเลงด้วยวงโยธวาทิตแบบเดิมมาปรับเปลี่ยนเป็นรูปแบบเพลงมาร์ชที่วงโยธวาทิตนานาชาติบรรเลงกันทั่วไป โดยนำจุดเด่นของเครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่ามาบรรเลง ประกอบกับทำให้บทเพลงน่าฟังด้วยการบรรเลงที่มีความดัง เบา แตกต่างกันในจุดที่เหมาะสม อีกทั้งเพิ่มแนวเครื่องกระทบจังหวะเพื่อสนับสนุนแนวทำนองหลัก และยังเพิ่มดนตรีประกอบให้มีความสมบูรณ์ตามองค์ประกอบทางดนตรีของวงโยธวาทิต จึงเป็นที่นิยมบรรเลงทั่วประเทศ

ด้วยแนวทางการประสานเสียงวงโยธวาทิตของนาวาอากาศโทอารี สุขะเกศ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านการนำบทเพลงไทยมาบรรเลงแบบตะวันตก และวงโยธวาทิตได้พัฒนาการบรรเลงให้มีคุณภาพมากขึ้นเทียบเท่ากับนานาชาติ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะนำเพลงกราวกีฬามาศึกษาถึง

เทคนิคการเรียบเรียงเสียงประสานของเพลงกราวกีฬา เพื่อเป็นแนวทาง วิธีการประสานเสียงบทเพลงอื่น ๆ ของวงโยธวาทิตต่อไป

ทฤษฎีการวิเคราะห์บทเพลง

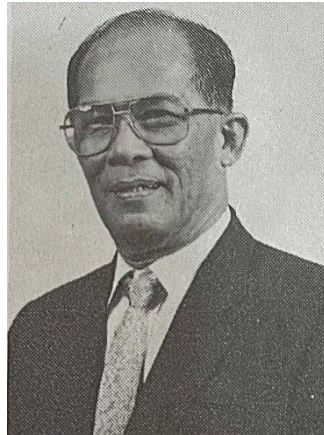
การเรียบเรียงเสียงประสานเพลงกราวกีฬาสำหรับวงโยธวาทิตของนาวาอากาศโทอารี สุขะเกศ การวิเคราะห์บทเพลงจะใช้ทฤษฎีของ ฌ็ซซา โสคดียานูร์กีช โดยมีประเด็นการวิเคราะห์ดังนี้ 1) การนำเอาเครื่องหมายตั้ง-เบา ไดนามิกมาใช้ 2) แนวคาน์เตอร์เมโลดี้ 3) การเรียบเรียงเสียงประสานเครื่องดนตรี ออร์เคสตรชัน (Orchestration)

ประวัติ

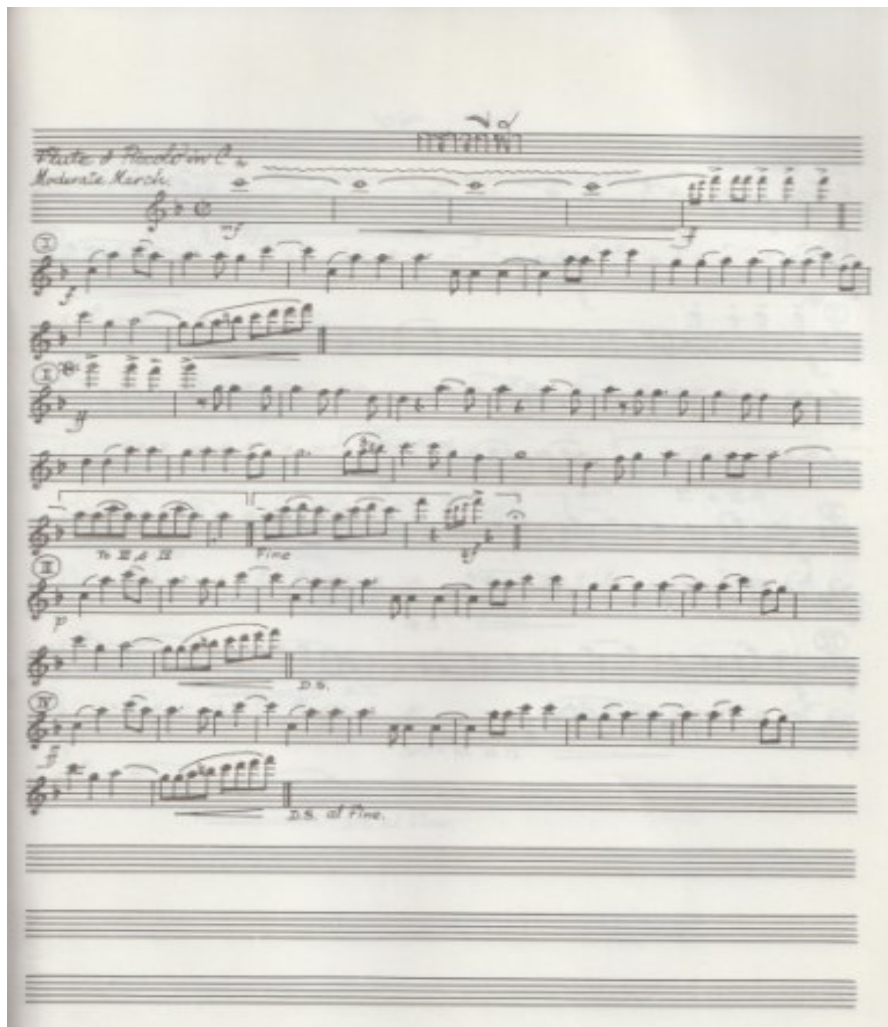
เพลงกราวกีฬาเป็นบทเพลงที่ใช้มาช้านานจุดประสงค์ใช้ในการเชียร์ ประพันธ์คำร้องโดย เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี หรือนามจริง สนั่น เทพหัสดิน ณ อยุธยา ประพันธ์ทำนอง ครุฑนารถ ถาวรบุตร เมื่อ พ.ศ. 2437 ต่อมาวงโยธวาทิตนิยมบรรเลงเพื่อนำนักกีฬาเข้าสู่สนาม เนื่องจากบทเพลงเป็นบทเพลงไทยเดิมเมื่อนำมาเขียนโน้ตสากลเพื่อให้วงโยธวาทิตบรรเลงก็จะเหมือนบทเพลงไทยทั่วไป โดยมีการดำเนินจังหวะให้กลองใหญ่ และฉาบ ตีจังหวะเดิม 3 ไม้ กลองสนร์ตีซัด ทั้งนี้เพื่อให้เป็นสัญญาณให้นักกีฬาเดินพร้อมกันมีระเบียบวินัยสวยงาม

นาวาอากาศโทอารี สุขะเกศ เป็นผู้บังคับบัญชากองดุริยางค์ทหารอากาศ ระหว่าง พ.ศ. 2521-2526 เรียนเรียบเรียงเสียงประสานกับพระเจนดุริยางค์ รุ่นเดียวกับ พ.ต.ท.ทีฆา โพธิเวส ผลงานการเรียบเรียงเสียงประสานสำหรับวงโยธวาทิต ได้แก่ เพลงกราวกีฬา เพลงธนาครทหารไทย เพลงชาติ เพลงสรรเสริญพระบารมี เพลงมหาฤกษ์ เพลงสามัคคีชุมนุม เขียนหนังสือสำหรับการเรียบเรียงเสียงประสาน เรื่อง การเรียบเรียงเสียงประสานยานักหรืออีกทั้งเป็นวิทยากร สอนในโรงเรียนและมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ของไทย

ต่อมาปี พ.ศ. 2525 มีการจัดการประกวดวงโยธวาทิตระดับชาติจัดโดยกรมพลศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (ปัจจุบันเป็นกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา) ซึ่งเป็นหน่วยงานจัดการแข่งขันกีฬาเป็นหลักจึงมอบหมายให้ นาวาอากาศโทอารี สุขะเกศ ซึ่งเป็นคณะกรรมการการประกวดวงโยธวาทิตเรียบเรียงเสียงประสานเพลงกราวกีฬาสำหรับวงโยธวาทิตเสียใหม่ เพื่อใช้เป็นเพลงบังคับในการประกวดวงโยธวาทิต ลักษณะการบรรเลงดนตรีสนาม ตั้งแถวผ่านประธานทำความเคารพ เพลงกราวกีฬาที่วงโยธวาทิตเข้าประกวดจะต้องบรรเลงเป็นบทเพลงที่มีความไพเราะน่าฟัง การดำเนินจังหวะแบบเดิมหายไปการบรรเลงมีความตั้ง-เบา และเป็นที่ยอมรับของวงโยธวาทิตทั่วประเทศ (กรมพลศึกษา, 2559)

ภาพที่ 1 อาจารย์อารี สุขะเกต

ภาพที่ 2 โน้ตเพลงกราวกีฬา

การวิเคราะห์บทเพลง

1. การนำเครื่องหมายไดนามิกมาใช้ การนำเทคนิคของเครื่องหมายไดนามิก เบา-ดัง ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่ทำให้บทเพลงมีความไพเราะ การเรียบเรียงเสียงประสานเพลงกราวก็ฬาสำหรับวงโยธวาทิตของนาวาอากาศโทอารี สุขะเกต อยู่บนบันไดเสียงเอฟเมเจอร์ (f major) ซึ่งเป็นบันไดเสียงที่เหมาะสมสำหรับวงโยธวาทิตที่มีเครื่องดนตรีประเภทเครื่องลมเป็นหลักลักษณะบทเพลงเป็นจังหวะมาร์ช (Marsh) มี

เครื่องหมายกำกับจังหวะ ความเร็ว Moderato Marsh โดยทั่วไปจะมีจังหวะปานกลาง หมายถึงการบรรเลงจะใช้จังหวะระหว่างช้ากับเร็ว ไม่เร็วนักไม่ช้านัก (ระหว่าง andante กับ allegro) บทเพลงนี้มีความยาวจำนวน 49 ห้องเพลง แบ่งออกเป็น 4 ท่อน มีความยาวทั้งหมด 1.50 นาที

บทเพลงเริ่มต้นห้องที่ 1-4 ด้วยเสียงกลองสนัรวัวจากเบาไปหาดัง สอดรับกับเสียงกลองใหญ่และฉาบพร้อมกับเสียงเครื่องลมไม้บรรเลงด้วยเครื่องหมาย Trill เสียงสูงต่ำสลับกับด้วยความเร็วตามด้วยเครื่องลม

ทองเหลืองที่มีเสียงหนักแน่นทั้งวง ห้องที่ 4 ด้วยความดัง ff ด้วยโน้ต ลดเสียงลงมาเมื่อเข้าห้องที่ 1 จำนวน 9 ห้องเพลง ด้วยเครื่องหมาย f ต่อไปกลับมาเน้นเสียงให้ดังอีกครั้งด้วยเครื่องหมาย ff ในท่อนที่ 2 เข้าประทุ 1 ตามด้วยท่อนที่ 3 เสียงดนตรีจะลดลงเป็นเสียงเบา p เพื่อแสดงให้เห็นความนุ่มนวลสวยงามของการบรรเลงกลุ่มเครื่องลมไม้แล้วย้อนกลับมาบรรเลงท่อนที่ 2 ด้วยเสียงดัง ff ตามต่อด้วยท่อน 4 เป็นท่อนที่เครื่องดนตรีทุกเครื่องจะต้องแสดงถึงพลังของเสียงออกมาด้วยเครื่องหมาย ff ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่

การจบเพลงด้วยโน้ตตัวดำ

2. แนวเคาน์เตอร์เมโลดี้ ผู้เรียบเรียงเสียงประสานมีความคิดสร้างสรรค์โดยเลือกเครื่องดนตรี Euphonium และ Tenor Sax tenor ที่มีลักษณะเสียงที่ทุ้มนุ่มนวล มาบรรเลงแนวเคาน์เตอร์เมโลดี้โดยใช้เทคนิคการบรรเลงโน้ตคู่แปด ที่สามารถสอดประสานกับเมโลดี้ได้อย่างสวยงาม จะเห็นได้จากบทเพลงท่อนที่ 3 เครื่องดนตรีทั้งหมดจะลดเสียงเป็น p ทั้งนี้เพื่อให้แนวเคาน์เตอร์เมโลดี้ได้เด่นชัดขึ้น

The image shows a musical score for a band. The Tenor Saxophone part is in the top staff, and the Euphonium part is in the bottom staff. Both parts are marked with a dynamic of *mf*. The Tenor Saxophone part features a melodic line with a long note in the second measure. The Euphonium part features a similar melodic line with a long note in the second measure. The score is for measures 1 through 8.

ภาพที่ 3 ตัวอย่างโน้ตเพลงกราวกีฬาท่อน 3 เครื่องดนตรี Tenor Sax tenor และ Euphonium บรรเลงแนว
เคาน์เตอร์เมโลดี้

ท่อนที่ 4 ของบทเพลง การทำลักษณะแบบเดิมเกิดขึ้นอีกครั้งหนึ่ง โดยเปลี่ยนเครื่องดนตรี Euphonium และ Tenor Sax tenor เป็นเป็นเครื่อง Trombone พร้อมกับ Trumpet 2 และ trumpet 3 บรรเลงแนวเคาน์เตอร์เมโลดี้ แต่การบรรเลงของเคาน์เตอร์เมโลดี้ ในท่อนนี้จะบรรเลงดังกว่าเมโลดี้ซึ่งมีความแตกต่างจากท่อนที่ 3 โดยสิ้นเชิง จะสังเกตได้ว่า เครื่องดนตรีที่ใช้เป็นเครื่องลมทองเหลืองทั้งหมด คือ ต้องการแสดงพลังเสียง ทั้งนี้เพื่อการนำเข้าสู่บทเพลงท่อนสุดท้ายถือว่าเป็นท่อนจบ

ภาพที่ 4 ตัวอย่างโน้ตเพลงกราวกีฬาท่อน 4 เครื่องดนตรี Trumpet 2 และ Trombone บรรเลงแนว
แคนเตอร์เมโลดี้

3. ประสานเครื่องดนตรีออร์เคสเตรชั่น การเรียบเรียงเสียงประสานเครื่องดนตรีผู้เรียบเรียงเสียง
ประสานได้นำเอาเทคนิคออร์เคสเตรชั่น ของเครื่องดนตรีประเภทเครื่องลมสำหรับวงโยธวาทิตวงใหญ่จะเห็นได้
จากปิคโคโล คลาริเน็ต เล่นเครื่องหมาย *tr* สำหรับกลองใหญ่และฉาบตีโน้ตตัวดำสลับกันเพื่อดึง
ความสนใจของผู้ฟังให้ตั้งใจฟังบทเพลงนี้

กราวกีฬา

เรียบเรียงเสียงประสานโดย นาวาอากาศโท อหิ สุขเขต

Moderate March

Flute/Piccolo

E \flat Clarinet

1st B \flat Clarinet

2nd B \flat Clarinet

3rd B \flat Clarinet

Side Drum

Bass Drum & Cymbal

ภาพที่ 5 ตัวอย่างโน้ตเพลงกราวกีฬาห้องที่ 1-5

ทำนองเพลงนำเสนอโดยกลุ่มเครื่องลมไม้ ได้แก่ ปิคโคโล คลาริเน็ต แซกโซโฟน เพิ่มสีสันของเมโลดี้ด้วย คอร์เน็ต 1-2 โดยมีกลุ่มเครื่องลมทองเหลือง เฟรนช์ฮอร์น คอร์เน็ต 3 ทรอมโบน ยูโฟเนียม เบส บรรเลงคลอเป็นคอร์ด

2

กราวกีฬา

FL/Pic.

E \flat Cl.

1st Cl.

2nd Cl.

3rd Cl.

Alto

Tenor

ภาพที่ 6 ตัวอย่างโน้ตเพลงกราวกีฬากลุ่มเครื่องลมไม้

ภาพที่ 7 ตัวอย่างโน้ตเพลงกราวกีฬากลุ่มเครื่องทองเหลือง

สรุป

จากการวิเคราะห์การเรียบเรียงเสียงประสานเพลงกราวกีฬาสําหรับวงโยธวาทิตของ นาวาอากาศโท อารี สุขะเกต ทำให้ทราบว่าวิธีการเรียบเรียงเสียงประสานต้องมีความรู้ความสามารถ มีเทคนิคการเรียบเรียงเสียงประสานที่มีองค์ประกอบหลายหลาก เป็นไปตามหลักทฤษฎีดนตรีสากล และมีการสร้างสรรค์ในสิ่งใหม่เพิ่มเติม โดยเฉพาะเทคนิคการเขียนคาน์เตอร์เมโลดี มาใช้ในท่อนเพลงที่มีแนวทำนองซ้ำกัน เพื่อให้ผู้ฟังได้ติดตามไม่เบื่อ และนำเทคนิคการเขียนไดนามิค เพิ่มสีสันของเพลงด้วยความดัง เบา ซึ่งไม่เคยมีมาก่อนหน้านี้ อีกทั้งได้ใช้เทคนิคการออร์เคสเตรชันมาใช้ในบทเพลงกราวกีฬา ซึ่งเป็นบทเพลงไทยเดิมตามรูปแบบของทำนองมีการใช้โน้ต 5 เสียง ซึ่งเรียกว่าบันไดเสียง เพนตาโทนิค (Pentatonic Scale) ให้เป็นบทเพลงที่มีความไพเราะเทียบเท่ากับเพลงมาร์ชของชาวตะวันตก

เพลงกราวกีฬา ได้ถูกกำหนดให้เป็นเพลงบังคับสําหรับในการประกวดวงโยธวาทิตซึ่งถ้วยพระราชทานระดับชาติ จัดโดยกรมพลศึกษา ซึ่งเป็นผู้จัดการประกวดตั้งแต่เริ่มต้น วงโยธวาทิตทั่วประเทศเกือบทุกวงจะต้องเคยบรรเลงเพลงกราวกีฬา ต่อมาถึงแม้จะมีผู้เรียบเรียงเสียงประสานเพลงกราวกีฬาสําหรับวงโยธวาทิตอีกหลายรูปแบบแต่วงโยธวาทิตก็ยังคงนิยมบรรเลงเพลงกราวกีฬาของ นาวาอากาศโทอารี สุขะเกต เช่นเดิมตลอดมา อีกทั้งสามารถเป็นแบบอย่างให้ผู้เรียบเรียงเสียงประสาน นักประพันธ์เพลงและเพื่อเป็นแนวทางสําหรับการสร้างสรรค์ดนตรีประเภทวงโยธวาทิตต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากการวิเคราะห์การเรียบเรียงเสียงประสานเพลงกราวกีฬาสําหรับวงโยธวาทิต ของนาวาอากาศโท อารี สุขะเกต ผู้เขียนเห็นว่าควรมีการศึกษาผลงานการเรียบเรียงเสียงประสานผลงานอื่น ๆ อีก คือ

1. ศึกษาผลงานการเรียบเรียงเสียงประสานสำหรับวงโยธวาทิตของ นาวาอากาศโทอารี สุชะเกศ แนวเพลงอื่น ๆ
2. ศึกษาผลงานการเรียบเรียงเสียงประสานสำหรับวงโยธวาทิตของท่านอื่นๆ เพื่อทราบแนวทางการสร้างสรรค์ผลงานการเรียบเรียงเสียงประสานของแต่ละท่าน

บรรณานุกรม

- กรมพลศึกษา. **แนวทางการจัดประกวดวงโยธวาทิต**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ เอส.ออฟเซ็ท กราฟฟิค ดีไซน์, 2559.
- กระทรวงศึกษาธิการ. **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ ครูสภาลาดพร้าว, 2551.
- ถวัลย์ชัย สนวนมณฑา. **วงโยธวาทิต**. กรุงเทพฯ: สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, 2547.
- นิพัทธ์ กาญจนะหุต. **วิธีการฝึกซ้อมวงโยธวาทิต และการเลือกบทเพลง (สัมภาษณ์)**. 2 กันยายน 2562.
- สุกรี เจริญสุข. **คู่มือดนตรีปลูกดอกไม้ด้วยหัวใจ**. นครปฐม: วิทยาลัยดุริยางค์ศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2557.

การเรียนรู้ทางดนตรีด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในระบบออนไลน์

Music learning with the process of Active Learning in online system

กัมพร ประชุมวรรณ¹ และทินกร อัดไพบูลย์²

^{1,2}อาจารย์สาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม

E-mail: komjoun3@hotmail.com

บทคัดย่อ

การเรียนรู้ทางดนตรีด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในระบบออนไลน์ คือ การสร้างการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม โดยบูรณาการกับการสอนดนตรีในลักษณะการเรียนแบบออนไลน์ผ่านโปรแกรมสื่อสารทางไกลต่าง ๆ องค์ประกอบสำคัญที่มีผลต่อการสร้างการเรียนรู้ในลักษณะนี้ คือ ผู้สอน ผู้เรียน และกิจกรรม ประกอบด้วยปัจจัยพื้นฐาน ได้แก่ ผู้สอน ผู้เรียน ผู้ปกครอง อุปกรณ์ประกอบการเรียน กิจกรรมและเทคนิคการจัดการชั้นเรียน สื่อประกอบกิจกรรม และชั่วโมงการปฏิบัติ องค์ประกอบเหล่านี้เป็นปัจจัยพื้นฐานที่จะต้องปรับเปลี่ยนและสร้างความเข้าใจเพื่อการใช้งานจริงโดยผู้สอนจะต้องเตรียมการในกระบวนการต่าง ๆ ที่จะเสริมสร้างการเรียนรู้ในรูปแบบการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม

หลักของการสร้างการเรียนรู้ทางดนตรีด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในรูปแบบออนไลน์นั้นคือ ผู้สอนเป็นสำคัญที่จะต้องสร้างหรือปรับกระบวนการพูด กระบวนการสร้างการเรียนรู้ กระบวนการสร้างแรงผลักดัน กระบวนการตีกรอบของวิธีคิดผู้เรียน และกระบวนการรับฟัง เพื่อสร้างประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน และบรรยากาศที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ในรูปแบบออนไลน์

คำสำคัญ: การเรียนรู้ทางดนตรี กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ระบบออนไลน์

Abstract

Learning music through the participatory online system is the creation of participatory learning by integrating with teaching music in the form of online learning through various distance communication programs. The important elements that affect the creation of this learning are teachers, learners, and activities which consist of basic factors such as teachers, learners, parents, learning tools, activities and techniques, class management, learning materials, and practical hours. These are fundamental elements that must be adapted and understood for practical use whereas the teacher has to prepare those processes that will enhance learning in the participatory online system.

The principle of making learning music through the participatory online system is that the instructors played an important role to create or adjust the process of speaking, learning,

motivation, framing the thinking ways of learners, and listening to them in order to create the most benefit and appropriate atmosphere for online learning.

Keywords: Music learning, Active Learning, Online system

บทนำ

ดนตรีคือหนึ่งในภาษาที่มนุษย์สร้างขึ้น ด้วยการสร้างสรรค์เสียงที่เกิดจากการพยายามเรียนแบบของธรรมชาติ หรือสร้างจากเสียงจากจินตนาการคำบอกเล่าของตนเองและชุมชน เดิมทีเสียงของดนตรีใช้เพื่อแสดงถึงความเคารพเทพเจ้า หรือเตือนภัยอันตราย ก่อนที่จะนำมาใช้เพื่อแสดงออกในโอกาสต่าง ๆ และนำเข้าสู่การสร้างความบันเทิงในช่วงเวลาต่อมา นอกจากการเพื่อความบันเทิงแล้วในช่วงเวลาต่อมาดนตรีไปมีส่วนกับการพัฒนาการของมนุษย์อันสอดคล้องกับพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา จะเห็นได้ว่าดนตรีนั้นมีผลต่อสภาวะจิตและการพัฒนา ตลอดจนถึงระดับของความสุขในสังคมได้ในระดับหนึ่ง ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ ชาติพันธุ์ มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมดนตรีเป็นอย่างมาก และเป็นประเทศที่มักจะมีดนตรีเข้าไปเป็นส่วนประกอบของชีวิตประจำวัน พิธีกรรมต่าง ๆ ในช่วงชีวิตดังพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีใจความว่า “...การดนตรีเป็นศิลปะอย่างหนึ่งที่สามารถก่อให้เกิดความปิติ ความสุข ความยินดี ความพอใจได้มากที่สุด หน้าที่ของนักดนตรีนั้นคือ ทำให้ผู้ฟังเกิดความพอใจ ความครึกครื้น ความอดทน ความขยัน มีความเข้มแข็ง และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน...” (กรมศิลปากร, 2560) จะเห็นได้ว่าดนตรีในประเทศไทยนั้นมีอยู่ในทุกระดับของสังคมเป็นส่วนชักนำให้เกิดความสุขและสามัคคีในชุมชนได้เป็นอย่างดี

การเรียนการสอนทางด้านดนตรี เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนในทุกๆระดับชั้นของการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ ระดับชั้นการศึกษาปฐมวัย ประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย อุดมศึกษา แบ่งเป็น ระดับบัณฑิต มหาบัณฑิต และดุษฎีบัณฑิต (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) มีแขนงของการศึกษาเรียนรู้แยกออกไปตามความถนัดและความจำเป็นของรูปแบบการใช้งานทางดนตรี ซึ่งการเรียนดนตรีนั้นจะเป็นการช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีความคิดสร้างสรรค์ มีจินตนาการ มีการรับรู้และเข้าถึงสุนทรียภาพ อันมีผลต่อการดำเนินชีวิตด้วยกิจกรรมทางดนตรี มิได้มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเพียงเกิดความรู้ความเข้าใจในมิติของการบรรเลงเท่านั้น ยังครอบคลุมไปถึงการพัฒนาของสภาวะจิตใจในแต่ละช่วงวัย ดังนั้น การเรียน การศึกษา และความเข้าใจดนตรีจะส่งผลให้ผู้เรียนสามารถสื่อสารและเข้าใจบริบทต่าง ๆ ตลอดจนปรับเปลี่ยนไปสู่การใช้ในชีวิตประจำวันทั้งของตนเองและบุคคลใกล้ชิด

ระบบการเรียนการสอนในประเทศไทยมีการปรับเปลี่ยนอย่างฉับพลัน ภายหลังจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ที่แพร่ระบาดเข้ามาในประเทศไทย และมีการแพร่กระจายอย่างรวดเร็วทั่วประเทศ ส่งผลให้เกิดผลกระทบต่อระบบการเรียนการสอนในประเทศเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะรายวิชาการเรียนรู้ทางดนตรี เนื่องจากดนตรีเป็นรายวิชาที่จะมีระบบการเรียนอยู่ 2 ประเภทคือ การเรียนภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ ส่งผลให้กระบวนการเรียนการสอนทางดนตรีในบางพื้นที่ถูกระงับ ในบางพื้นที่มีการจัดการเรียนการสอนเพียง

ภาคทฤษฎีเท่านั้น ด้วยการเรียนการสอนจำกัดเพียงแค่การเรียนแบบออนไลน์เท่านั้นเป็นผลให้การเรียนการสอนมีผลของการเรียนรู้ไม่เป็นไปตามเป้าประสงค์ของวัตถุประสงค์การจัดการเรียนการสอนของรายวิชา ดังนั้น เพื่อให้การเรียนการสอนในรายวิชาดนตรีนั้น สามารถเป็นได้หรือเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในเชิงบวก การปรับเปลี่ยนและสร้างกระบวนการในการเสริมสร้าง จึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญต่อวิกฤตการณ์ครั้งนี้

รูปแบบการเรียนรู้ด้วยการมีส่วนร่วม หรือ Active Learning คือ จัดการเรียนรู้ตามแนวความคิดสร้างสรรค์ทางปัญญาโดยที่เน้นกระบวนการเรียนรู้มากกว่าเนื้อหาวิชา เป็นแนวทางช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ หรือสร้างความรู้ให้เกิดขึ้นในตนเอง ด้วยการลงมือปฏิบัติจริงผ่านสื่อหรือกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีครูผู้สอนเป็นผู้แนะนำ กระตุ้น หรืออำนวยความสะดวก ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ขึ้น โดยกระบวนการคิดขั้นสูง (สถาพร พุทธิพิฏล, 2558) โดยมากนั้นจะจัดรูปแบบการเรียนรู้ด้วยการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ในชั้นเรียน โดยสร้างกิจกรรมการมีส่วนร่วมระหว่างผู้เรียนและผู้สอน เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนจะได้รับความสนุกสนานและไม่ก่อให้เกิดความเบื่อหน่ายในระหว่างการเรียนรู้

ดังคำกล่าวข้างต้นผู้เขียนจึงมีความเข้าใจเกี่ยวกับการนำเอารูปแบบการสอนแบบมีส่วนร่วมและวิธีการสอนแบบออนไลน์มาประยุกต์ และบูรณาการการเรียนรู้ทางดนตรีเข้าไป เพื่อให้สามารถนำไปสู่การปฏิบัติการสอนดนตรีในรูปแบบออนไลน์และส่งเสริมให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ในเชิงบวกเพิ่มมากขึ้น

กระบวนการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วม

การเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติที่หลากหลายรูปแบบ ประกอบด้วย การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การระดมสมอง การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการสร้างสถานการณ์ในรู้แบบกรณีศึกษา เป็นต้น กล่าวคือเป็นการเรียนรู้ที่จะใช้ตัวกิจกรรมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ผ่านทักษะต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการวิเคราะห์ สังเคราะห์ สร้างองค์ความรู้พร้อมทั้งสามารถสรุปผลของกิจกรรมผ่านกระบวนการได้ อีกนัยหนึ่ง การเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วม คือ กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้ลงมือทำและได้ใช้กระบวนการคิดเกี่ยวกับสิ่งที่ได้กระทำ (Bonwell and Eison, 1991) เพื่อให้กระบวนการเรียนการสอนในลักษณะนี้ได้ผลในเชิงบวกจะต้องมีการปรับเปลี่ยนเบื้องต้นที่รูปแบบกิจกรรม และลักษณะของวิชาการเรียนการสอน

รูปแบบกิจกรรมที่นำมาใช้ โดยมากจะส่งเสริมและพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การคิดอย่างมีกระบวนการและวิจารณ์ญาณ ผ่านการสื่อสารในชั้นเรียนพร้อมทั้งนำเสนอ นอกจากผู้เรียนจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมดังกล่าวแล้ว ยังต้องมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างผู้เรียน และกับผู้สอน ดังภาพประกอบต่อไปนี้

ภาพที่ 1 ภาพความสัมพันธ์การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

จากภาพที่ 1 สามารถอธิบายเพิ่มเติมได้ว่า รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมจะประสบผลสำเร็จได้จะต้องประกอบจาก 3 ปัจจัย คือ ผู้สอน กิจกรรม และผู้เรียน

ด้านผู้สอนมีความจำเป็นที่จะต้องปรับเปลี่ยนวิธีการสอน จากผู้สอนเป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ ผู้เชี่ยวชาญปรับเปลี่ยนเป็น “ผู้นำทาง” หรือ “ผู้ชี้แนะ” โดยลดการสอนในรูปแบบการบรรยายลง และเสริมโดยการลักษณะแนะนำ เพิ่มบทบาทในการสร้างวิคิด กระตุ้นผู้เรียนให้อยู่ในกระบวนการวิเคราะห์กิจกรรม รวมถึงสร้างโอกาส และปรับบทสนทนา สร้างบรรยากาศ สภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับบทเรียนและกิจกรรม

ด้านกิจกรรมที่ใช้ในการเรียนการสอนของการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วม โดยมากจะเป็นกิจกรรมปลายเปิด ที่สามารถให้ผู้เรียนนั้นสามารถเติมความคิด ความสร้างสรรค์ลงไปกิจกรรมได้ และรูปแบบลักษณะกิจกรรมจะประกอบด้วยระบบโครงสร้าง วิธีการ และเครื่องมือทางความคิด เช่น รูปแบบระดมสมอง (Brainstorming) รูปแบบเน้นปัญหา (Problem) รูปแบบโครงงาน (Project-Based Learning) รูปแบบกรณีศึกษา (Case Study) รูปแบบแสดงบทบาทสมมติ (Role Playing) รูปแบบแลกเปลี่ยนความคิด (Think-Pair-Share) รูปแบบสะท้อนความคิด (Student's Reflection) รูปแบบตั้งคำถาม (Questioning-based Learning) รูปแบบใช้เกม (Games-based Learning) เป็นต้น

ด้านผู้เรียน เป็นอีกหนึ่งหลักสำคัญที่จะสร้างการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม โดยด้านผู้เรียนจะต้องถูกชักนำโดยผู้สอนและกิจกรรม มีความจำเป็นที่จะต้องสร้างกิจกรรมขึ้นมาเพื่อเปลี่ยนบรรยากาศ เช่น กิจกรรมทำลายกำแพง (Ice Breaking) และกิจกรรมเสริมพลังงาน (Energizing) เป็นต้น เพื่อให้ระหว่างกิจกรรมไม่เกิดความเครียด ผ่อนคลาย กับผู้เรียนเกิดเป็นผลเชิงบวกต้องการเรียนรู้

กระบวนการจัดการเรียนรู้ในระบบออนไลน์

กระบวนการจัดการสอนออนไลน์ หมายถึง การเรียนในลักษณะใดก็ได้ ซึ่งใช้การถ่ายทอดเนื้อหาผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ คอมพิวเตอร์ เครือข่ายอินเทอร์เน็ต อินทราเน็ต สัญญาณโทรทัศน์ หรือสัญญาณดาวเทียม โดยเนื้อหาอาจอยู่ในรูปแบบการเรียนที่คุ้นเคย เช่น คอมพิวเตอร์ช่วยสอน การสอนบนเว็บการเรียนออนไลน์การเรียนทางไกลผ่าน เป็นต้น และอีกนัยหนึ่งกระบวนการจัดการสอนออนไลน์ คือ การเรียนเนื้อหาหรือสารสนเทศสำหรับการสอน หรือการอบรม โดยการนำเสนอด้วยอักษร ภาพนิ่ง ผสมผสานกับการใช้ภาพเคลื่อนไหว วิดิทัศน์ และ เสียง โดยใช้เทคโนโลยีของเว็บในการถ่ายทอดเนื้อหา รวมทั้งการใช้เทคโนโลยี

ระบบการจัดการแบบเรียน ในการบริหารจัดการสอนโดยจัดให้มีเครื่องมือการสื่อสารต่าง ๆ ด้วยวิธีการประชุมผ่านเครือข่าย เช่น Facebook, line, Google classroom, Google form เพื่อตั้งคำถามหรือแลกเปลี่ยนแนวคิดระหว่างผู้เรียนด้วยกัน หรือกับวิทยากร การจัดให้มีแบบทดสอบ หลังจากเรียนจบ เพื่อวัดผลการเรียนรวมทั้งให้มีระบบบันทึก ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการเรียน โดยผู้เรียนที่เรียนจากการสอนออนไลน์นี้ส่วนใหญ่แล้วจะศึกษาเนื้อหาในลักษณะออนไลน์ ซึ่งหมายถึงจากเครื่องมือที่มีการเชื่อมต่อกับระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ (ถนอมพร เลหาจรัสแสง, 2545)

ดังนั้น กระบวนการจัดการเรียนรู้ในระบบออนไลน์คือ การเรียนการสอนผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเป็นการเรียนที่สามารถเข้าถึงได้โดยง่าย มีการนำเสนอเนื้อหาผ่านการสื่อในรูปแบบผสม ตัวอักษร ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว เสียงหรือการสื่อสารผ่านระบบการประชุมผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (VDC Call) ด้วยเครื่องมือสื่อสาร ผ่านระบบสนับสนุนต่าง ๆ เช่น Facebook, line, Google classroom, Google form, Google Meet, zoom, Microsoft team, Flippity หรือ Discord เป็นต้น

องค์ประกอบการเรียนรู้ด้านดนตรีแบบมีส่วนร่วมในรูปแบบออนไลน์ การเรียนดนตรีเป็นศาสตร์อย่างหนึ่งที่จะต้องใช้เครื่องมือ เครื่องดนตรี ประกอบการเรียนรู้และการฝึกซ้อมเพื่อสร้างสรรค์การรับรู้ของผู้เรียน การเรียนทางไกลของดนตรีเกิดขึ้นมาช่วงระยะเวลาหนึ่งผ่านรูปแบบ VDO คลิปต่าง ๆ ในสื่อออนไลน์ในหลาย ๆ ช่องทางแต่หากเป็นการเรียนรู้ในรูปแบบของนอกห้องเรียน ผู้ที่จะเข้าถึงการเรียนรู้จะเป็นกลุ่มที่มีวินัยในการศึกษาหาความรู้และความสนใจเท่านั้น แต่หากการศึกษาในระบบการเรียนรู้ในสถานศึกษานั้นมักพบปัญหาในการเรียนการสอนเป็นอย่างมาก ด้วยการเรียนออนไลน์มีปัจจัยแวดล้อมที่ไม่สามารถควบคุมได้หลายประการ ดังนั้น การจะสร้างการเรียนรู้ของผู้เรียนเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดหรือสามารถคาดหวังผลได้จำต้องประกอบด้วยการสร้างองค์ประกอบพื้นฐาน ดังภาพประกอบต่อไปนี้

ภาพที่ 2 ภาพองค์ประกอบการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมด้านดนตรีในรูปแบบออนไลน์

ภาพที่ 2 แสดงให้เห็นถึงโครงสร้างที่สำคัญขององค์ประกอบการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมด้านดนตรีในรูปแบบออนไลน์ เพื่อให้การเรียนการสอนประสบผลสัมฤทธิ์อย่างสูงสุดต่อผู้เรียนจำเป็นต้องมาละเอียดการเตรียมการเพื่อสร้างให้เกิดการเรียนรู้ในหลายภาคส่วนมีรายละเอียด ดังนี้

ด้านผู้สอน การสอนในรูปแบบการมีส่วนร่วมด้วยระบบออนไลน์นั้น ผู้สอนจะต้องทำความเข้าใจในระบบการสร้างการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเป็นพื้นฐานสำคัญ โดยจะต้องลดลักษณะการสอนในรูปแบบการบรรยายที่มีความยาวลง ปรับเปลี่ยนเป็นกิจกรรมเสริมสร้างการเรียนรู้ การทำงานเป็นทีม หรือการสร้างกระบวนการเรียนรู้โดยที่ผู้เรียนจะต้องมีความตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา ผู้สอนต้องปรับเปลี่ยนสถานะทางการสอนดังภาพประกอบ

ภาพที่ 3 ภาพประกอบการปรับเปลี่ยนด้านผู้สอน

การปรับเปลี่ยนจากผู้รู้ (Expert) ปรับเป็น ผู้ชี้แนะ (Facilitator) คือประการสำคัญของหัวในการสอนแบบมีส่วนร่วมรูปแบบออนไลน์ เนื่องจากผู้เรียนจะปรับเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลาตามบริบทสถานที่ของผู้เรียนแต่ละคน ดังนั้นการสอนที่เป็นลักษณะบรรยายจะสามารถดึงดูดผู้เรียนได้เพียงชั่วขณะ แต่หากเปลี่ยนเป็นผู้ชี้แนะมีผู้ถ่ายทอดผู้เรียนจะยังไม่ได้รับองค์ความรู้จากผู้ชี้แนะ แต่ผู้ชี้แนะจะเป็นเพียงแนะแนวและเสริมเติมแต่งกระบวนการเรียนรู้เท่านั้น รวมไปถึงรูปแบบการพูดจะต้องมีการปรับเปลี่ยนไม่ใช่คำที่แสดงออกถึงการห้ามปราม เช่น “ห้ามทำอย่างนั้น” “ห้ามคิดแบบนี้” “ต้องคิดแบบนี้” คำเหล่านี้จะปิดกั้นการเรียนรู้ของผู้เรียนแบบฉับพลัน เมื่อนั้นผู้เรียนจะกลับมานั่งฟังเพื่อรอรับข้อมูลเพียงอย่างเดียวเช่นเคย แต่หากปรับรูปแบบวิธีการใช้คำเป็นการสร้างคำถาม เช่น “จะดีกว่าไหมถ้า...” “สร้างปรับเปลี่ยนได้อีกไหม” “น่าจะยังพอมีคำอธิบายเพิ่มเติม” รูปแบบคำเหล่านี้จะสร้างให้ผู้เรียนเกิดความสงสัยและกระตือรือร้นที่จะสร้างและหาวิธีการเพิ่มเติม ทั้งนี้การเรียนรู้ในลักษณะนี้มีความจำเป็นที่จะต้องวางแผนกิจกรรมของผู้สอนเป็นอย่างดีเพื่อสร้างการเรียนรู้ให้ตรงต่อวัตถุประสงค์ครั้งนั้น ๆ

ด้านผู้เรียน เป็นปัจจัยหนึ่งที่จะต้องมีการเตรียมการเพื่อให้เป็นไปตามเป้าประสงค์ การสร้างการเรียนรู้ในลักษณะของการมีส่วนร่วมมีความจำเป็นที่จะต้องสร้างความเข้าใจ และรูปแบบการสะท้อนความคิดเชิงบวกกับผู้เรียนเป็นเบื้องต้นด้วยเครื่องมือต่าง ๆ เช่น จะให้ผู้เรียนวิเคราะห์ชุดกิจกรรม คำถาม โจทย์ หรือปัญหาที่ผู้สอนสร้างขึ้นตามกระบวนการเครื่องมือ PPCO โดย P ตัวแรก คือ Pluses ใช้ในการหาข้อดีของสิ่งเหล่านั้น P ตัวที่สอง คือ Potential ใช้ในการมองหาศักยภาพของสิ่งเหล่านั้น C ตัวที่สาม คือ Concern การหาข้อกังวล และ O ตัวสุดท้าย คือ Overcome ใช้ในการมองหาทางออกหรือสามารถแก้ไขได้

อย่างไร และจำเป็นจะต้องมีการเตรียมสภาวะจิตของผู้เรียนก่อนเริ่มการเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญของการเรียน การสอนด้วยกิจกรรมหรือกระบวนการเสริมของผู้สอน

ด้านผู้ปกครองจะต้องตกลงและสร้างความเข้าใจ ตลอดจนการสร้างการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมไปถึงผู้ปกครองด้วย ในการเรียนการสอนออนไลน์นั้นผู้ปกครองมักจะเป็นกั่วงลกับผู้เรียน หากผู้เรียนอยู่คนเดียว จะเกิดอันตรายหรือไม่ หรือผู้เรียนจะมีบทเรียนที่ยากเกินไปไหม ผู้สอนจะสอนอย่างไร ดังนั้นการสร้าง ความเข้าใจกับผู้ปกครองผู้เรียนจึงเป็นเรื่องที่อยู่ในองค์ประกอบของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในรูปแบบ ออนไลน์

ด้านอุปกรณ์ประกอบการเรียน ความพร้อมเรื่องอุปกรณ์การเรียน นอกจากอุปกรณ์สื่อสารที่ จะต้องเรียนผ่านระบบอินเทอร์เน็ตแล้วนั้น การเรียนดนตรีจะต้องมีเครื่องมือที่จะศึกษาเป็นของตนเองหรือยืม ทางโรงเรียนไปใช้ในการสร้างการเรียนรู้และฝึกทักษะทางด้านดนตรี อุปกรณ์ประกอบการเรียนยังควรมวมไป ถึง โปรแกรมที่จะใช้ประกอบการเรียน และอุปกรณ์เสริมต่าง ๆ

ด้านกิจกรรมและเทคนิคการจัดการชั้นเรียน เป็นหนึ่งในองค์ประกอบหลักของการเรียนรู้แบบมี ส่วนร่วมด้านดนตรีในรูปแบบออนไลน์ รูปแบบการวางกิจกรรมนั้นจะต้องถูกจัดเรียงและเตรียมการมาเพื่อใช้ สร้างการเรียนรู้ตามเป้าประสงค์ของการเรียน และจะต้องสร้างการเรียนรู้ให้เหมาะสม พร้อมทั้งสามารถ ปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์เฉพาะหน้าที่จะอาจจะเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา โดยมากประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ หลัก ดังภาพประกอบต่อไปนี้

ภาพที่ 4 ภาพประกอบการปรับเปลี่ยนด้านผู้สอน

องค์ประกอบด้านกิจกรรมประกอบการเรียนนั้นจะต้องประกอบด้วยกิจกรรมที่จะสร้างการเรียนรู้ กิจกรรมละลายพฤติกรรม กิจกรรมหลักตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้และกิจกรรมเบนความสนใจ ด้วย การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมจะต้องสร้างการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้เกิดการลงมือปฏิบัติจริงด้วยตนเอง กับเพื่อนร่วม ชั้น และครูผู้สอนดังนั้นกิจกรรมจะต้องมีความหลากหลายและไม่มุ่งเน้นเข้าหาองค์ความรู้แบบจำเพาะเจาะจง เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้โดยที่ไม่รู้ตัว และสร้างเป็นองค์ความรู้ผ่านกระบวนการสังเคราะห์ที่ชี้แนะโดย ผู้สอนที่ทำหน้าที่เป็นผู้ชี้แนะ

กิจกรรมละลายพฤติกรรม มักใช้ในช่วงเริ่มแรกในการเรียนรู้การละลายพฤติกรรมนี้โดยมากจะใช้ในลักษณะกิจกรรมทำลายกำแพง เป็นกิจกรรมที่จะช่วยให้ผู้เรียนรู้สึกผ่อนคลายได้ แต่หากเป็นผู้เรียนที่เคยพบเจอหรือคุ้นเคยกัน อาจจะมีกิจกรรมเสริมพลังงาน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความผ่อนคลายและมีสมาธิในการเรียนเพื่อมากขึ้น

กิจกรรมหลักตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ปัจจัยสำคัญของการสร้างกิจกรรมในการเรียนรูปแบบออนไลน์นั้น ต้องสร้างบนพื้นฐาน ความกระชับ คือจะต้องกระจายการเรียนรู้ออกเป็นช้อย่อยผ่านกิจกรรมดังนี้

1) การจำลองสถานการณ์ หรือกิจกรรมที่สร้างสถานการณ์ แบบฝึกทางดนตรี เพื่อให้ผู้เรียนได้เริ่มเข้าร่วมกิจกรรมแบบเดี่ยว แบบกลุ่ม ทั้งที่ผู้เรียนสามารถควบคุมได้และไม่สามารถควบคุมได้ ผสมกับรูปแบบการเรียนรู้ในลักษณะของรูปแบบระดมสมอง รูปแบบเน้นปัญหา รูปแบบโครงงาน รูปแบบกรณีศึกษา รูปแบบแสดงบทบาทสมมติ เพื่อให้เกิดสถานการณ์จำลองสู่การสร้างการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมทางดนตรี

2) กระบวนการสังเคราะห์และชี้แนะ หรือกิจกรรมที่จะนำเอาประสบการณ์มาแสดงความคิดเห็นของแต่ละคนเพื่อแลกเปลี่ยนมุมมองหรือข้อมูลที่ได้จากกิจกรรมหรือการจำลองสถานการณ์ในลักษณะของรูปแบบแลกเปลี่ยนความคิด (Think-Pair-Share) รูปแบบสะท้อนความคิด (Student's Reflection) เพื่อเป็นการระดมความคิดและสร้างการแสดงออกของผู้เรียนจากการบอกเล่าประสบการณ์ที่ได้สัมผัส

3) สรุปลองค์ความรู้ และแนวทางการปรับใช้ คือการนำเอาสิ่งต่าง ๆ ในกระบวนการสังเคราะห์และชี้แนะจากผู้สอนมาสรุปและเรียบเรียงกระบวนการสู่การปรับใช้ หรือสร้างความเข้าใจจากกิจกรรมโดยขั้นตอนนี้ ผู้สอนสามารถใช้การประเมินการมีส่วนร่วม จากการสังเกตตลอดจนการประเมินผลการเรียนรู้ได้

กิจกรรมเบนความสนใจ คือ กิจกรรมที่เข้ามากระหว่างการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนกลับเข้ามาสู่การเรียนรู้ การเบนความสนใจในที่นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อผ่อนคลายระหว่างเรียนหรือปรับวิถีคิดของผู้เรียนเมื่อผู้เรียนเกิดความสับสนในกิจกรรม ด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมผู้เรียนมักจะคิดข้ามขั้นตอนเพื่อให้ระยะเวลาในการทำงานสั้นที่สุด กิจกรรมเบนความสนใจจะต้องทำให้กระบวนการคิดเกิดขึ้นเป็นระยะเวลาานานที่สุด เพื่อให้ผู้เรียนได้อยู่ในห่วงของความคิดก่อนที่จะตกผลึกเป็นองค์ความรู้ได้ในที่สุด

ด้านสื่อประกอบกิจกรรมการเรียนในลักษณะออนไลน์มักมีปัญหาในระบบการสื่อสาร เพราะฉะนั้นแล้วการเรียนตามเป้าประสงค์ ในแต่ละบทเรียนควรมีสื่อประกอบกิจกรรม เช่น คลิปการเรียนการสอนย้อนหลัง คลิปประกอบการฝึกซ้อมในแต่ละประเด็น คลิปเสริมการเรียนรู้ เป็นต้น

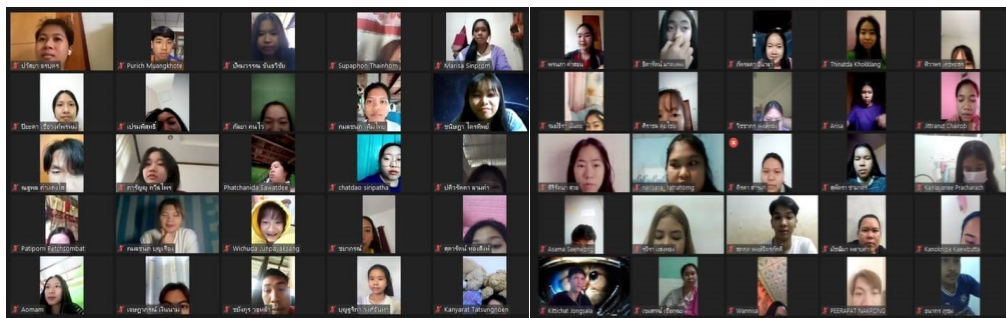
ชั่วโมงการปฏิบัติการสร้างการเรียนรู้ออนไลน์ทางด้านดนตรีมีความจำเป็นที่จะสร้างการเรียนรู้ผ่านการฝึกซ้อม เพื่อให้เกิดทักษะพิเศษในการเรียนดนตรี แต่หากชั่วโมงปฏิบัติจะเกิดขึ้นภายหลังกิจกรรมสรุปลองค์ความรู้ หรือระหว่างกระบวนการสังเคราะห์และชี้แนะ ขึ้นอยู่กับหน่วยการเรียนและครูผู้สอนจะปรับใช้ตามสถานการณ์ที่เหมาะสม

ปัจจัยหลักสู่การสร้างการเรียนรู้ด้านดนตรีแบบมีส่วนร่วมในรูปแบบออนไลน์ การปรับเปลี่ยนรูปแบบวิธีการสอน หรือนำเสนอนั้นมีปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอน อยู่หลายประการ ด้วยเป็นวิธีการและรูปแบบที่มีปรับใช้บูรณาการกิจกรรมในหลายภาคส่วน แต่หากปัจจัยหลักสู่การสร้างการเรียนรู้

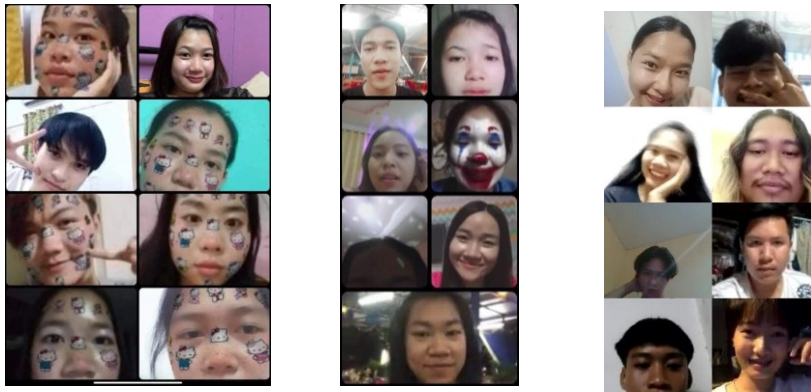
ด้านดนตรีแบบมีส่วนร่วมในรูปแบบออนไลน์ นั้นประกอบด้วยประเด็นสำคัญคือ ผู้สอน เป็นประเด็นสำคัญต่อปรับเปลี่ยนรูปแบบวิธีการ ผู้สอนจะต้องมีความเข้าใจกับระบบการสอนแบบมีส่วนร่วม และการสร้างกิจกรรมให้ผู้เรียนให้สัมพันธ์กับหน่วยของการเรียนรู้ นั่น ๆ ตลอดจนผู้สอนจะต้องมีสิ่งสำคัญในการสร้างการเรียนการสอน ได้แก่ กระบวนการพูด กระบวนการสร้างการเรียนรู้ กระบวนการสร้างแรงผลักดัน กระบวนการตีกรอบของวิธีคิดผู้เรียน และกระบวนการรับฟัง มีรายละเอียดดังนี้

กระบวนการพูด ระบบการเรียนออนไลน์นั้น ผู้สอนจะต้องมีบทบาทที่หลากหลายมีการสร้างการเรียนรู้จากการพูดและจูงใจ เพื่อไม่ให้ผู้เรียนหลุดสมาธิออกจากการเรียนรู้ รูปแบบการพูดและเนื้อหาจะต้องมีความทันสมัยทันต่อเหตุการณ์แวดล้อมที่เกิดขึ้น ระบบการพูดจะไม่มุ่งเน้นไปที่บทเรียน แต่หากจะมุ่งประเด็นไปที่การนำทาง นำพาให้ผู้เรียนเกิดแนวความคิดตาม ผู้เรียนจะสามารถมีสมาธิในการเรียนรู้มากขึ้น ทั้งนี้การเรียนผ่านระบบการเรียนรู้ออนไลน์แบบมีส่วนร่วมในรูปแบบออนไลน์ ผู้สอนจำเป็นต้องสร้างความสัมพันธ์ระหว่างการพูดเพื่อชี้แนะ และการตอบโต้ของผู้เรียนให้เกิดการมีส่วนร่วมระหว่างการเรียนรู้ อย่างต่อเนื่อง

กระบวนการสร้างการเรียนรู้หรือกิจกรรมที่ประกอบการเรียนการสอน จะต้องเป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความมีส่วนร่วมระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน และระหว่างผู้เรียนด้วยกันเอง เช่น กิจกรรมกลุ่มในชั้นเรียน ยกตัวอย่างโปรแกรม Zoom ในระหว่างการเรียนการสอนนั้นเป็นลักษณะการบรรยายนำทางเพื่อสร้างการเรียนรู้ โดยภายในกิจกรรมการเรียนมีการแบ่งกลุ่มแบบฉับพลันในการสร้างงานในรูปแบบออนไลน์จำกัดเวลา และนำเสนอในชั้นเรียนด้วยวิธีการสร้างกลุ่มย่อยในชั้นเรียนซ้อนขึ้นมา ทำให้ผู้เรียนนั้นเกิดความตื่นตัว และพยายามสร้างการมีส่วนร่วมจากกลุ่มที่ตนเองไม่คุ้นเคย ดังภาพประกอบต่อไปนี้

ภาพที่ 5 ภาพบรรยากาศในชั้นเรียนออนไลน์ก่อนที่จะเกิดการแยกกลุ่มเรียนแบบฉับพลัน

ภาพที่ 6 ภาพบรรยากาศในชั้นเรียนเมื่อแยกกลุ่มเรียนแบบจับพล้น

เมื่อเกิดกิจกรรมที่ไม่สามารถคาดการณ์ได้ ผู้เรียนจะเกิดการตื่นตัวต่อการเรียนรู้เป็นอย่างมาก เพื่อให้การสร้างชิ้นงานหรือการแชร์ประสบการณ์ของตนเองกับเพื่อนร่วมทีมมากขึ้น เพื่อให้งานแล้วเสร็จตามกระบวนการ

กระบวนการสร้างแรงผลักดัน การชี้นำทางด้านการเรียนรู้ทางดนตรีนั้น ผู้สอนจะต้องสร้างแรงผลักดันเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ด้วยการพูด ภาพประกอบ หรือสื่อประกอบการสอนต่าง ๆ เพื่อให้เกิดแรงผลักดันความอยาก หรือเกิดประสบการณ์แปลกใหม่กับผู้เรียน ให้ผู้เรียนเกิดความสงสัยและศึกษาต่อนอกเวลาเรียน เช่น พูดถึงศิลปินต่าง ๆ ตัวอย่างบทเพลง ลักษณะของเพลงในแต่ละประเภท หรือประวัติศาสตร์ที่มีความสอดคล้องกับสิ่งต่าง ๆ ในสภาพแวดล้อม เป็นต้น

กระบวนการตีกรอบของวิธีคิดผู้เรียน การตีกรอบในที่นี้ไม่ได้หมายถึงการจำกัดการคิด แต่คือการแนะนำหนทางในการคิดเสริม เพื่อให้ผู้เรียนสามารถคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์บทเรียนได้ในทิศทางที่ถูกต้อง การตีกรอบนั้นจึงมีนัยในการสร้างกระบวนการคิดในส่วนของความคิดสร้างสรรค์ที่ถูกชี้นำอย่างถูกต้องและถูกวิธี การสร้างกรอบของวิธีคิดสำคัญที่ผู้สอนเป็นหลัก หากผู้สอนให้การให้องค์ความรู้ แทนการสร้างแนวทางการเรียนนี้จะไม่สามารถประสบความสำเร็จได้

กระบวนการรับฟัง การเรียนการสอนในรูปแบบการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในรูปแบบออนไลน์นั้น การรับฟังเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างมากต่อการสร้างการเรียนรู้ การรับฟังในที่นี้ คือ การสร้างชุดคำถาม และฟังคำตอบจากผู้เรียน การถาม คำตอบระหว่างผู้เรียนนั้นจะเป็นการสะท้อนถึงวิธีคิดที่เกิดขึ้นระหว่างการเรียนในกิจกรรมของชั้นเรียน ดังนั้น การรับฟังคำตอบจึงไม่ควรใช้คำว่า “ผิด” หรือ “ถูก” แต่ควรจะเป็นการแนะนำในรูปแบบสู่การพัฒนาทางความคิด เพื่อเสริมสร้างทัศนคติที่ดีต่อกระบวนการคิดที่ดีของผู้เรียน ผู้เรียนจะได้กล้าที่จะตอบคำถามเกิดเป็นบรรยากาศที่ดีระหว่างการเรียนการสอนในชั้นเรียนต่อไป

ตัวอย่างการจัดการเรียนรู้ทางดนตรีด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

การเรียนรู้ทางด้านดนตรีประกอบด้วยองค์ประกอบ 2 ส่วนเป็นหลัก ได้แก่ การเรียนรู้ในภาคทฤษฎีและการเรียนรู้ภาคปฏิบัติ ทั้งนี้การจัดการเรียนรู้ทางดนตรีด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

นั้นต้องต้องมีการเตรียมการ และจะต้องมีการกำหนดข้อตกลงพื้นฐานก่อนการเรียนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างถูกต้องและเป็นไปตามจุดประสงค์ของการเรียนรู้ในแต่ละชั้นเรียน สามารถยกตัวอย่างได้ดังนี้

1. ตัวอย่างการจัดการเรียนรู้ภาคทฤษฎี

การเรียนจัดการเรียนรู้ทางด้านดนตรีนั้น ผู้เขียนยกตัวอย่างการเรียนรู้อีกส่วนของการเรียนรู้เรื่อง คอร์ดพลิกกลับ (Inversions of Chords) เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนในรายวิชา ทฤษฎีดนตรีสากล 2 ในหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรสี่ปี) (หลักสูตรใหม่ 2562) สาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม โดยเริ่มจากการเตรียมการในส่วนของการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมใน 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ ผู้เรียน ผู้สอน และกิจกรรม โดยใช้กิจกรรมและองค์ประกอบภายใน ดังนี้

ผู้สอน ปรับเปลี่ยนวิธีถ่ายทอดองค์ความรู้จากผู้เชี่ยวชาญปรับเปลี่ยนเป็น “ผู้นำทาง” หรือ “ผู้ชี้แนะ” และลดการสอนในรูปแบบการบรรยายลง พร้อมทั้งเพิ่มบทบาทในการสร้างวิถีคิดกระตุ้นเนื้อหาการสอน คอร์ดพลิกกลับ ใช้โปรแกรม เสริมการเรียนรู้ ได้แก่ Power Point, Canva, You tube และ Flippity

กิจกรรม สร้างกิจกรรมที่สะท้อนความสร้างสรรค์ในกิจกรรม โดยแทรกด้วยประเด็นองค์ความรู้ ในรูปแบบลักษณะกิจกรรมประกอบด้วยระบบโครงสร้าง วิธีการ และเครื่องมือทางความคิด ได้แก่ รูปแบบระดมสมอง รูปแบบเน้นปัญหา รูปแบบกรณีศึกษา

ผู้เรียน เริ่มต้นโดยการสร้างข้อตกลงพื้นฐานการเรียน และแจ้งโปรแกรมที่จะใช้ในการเรียนการสอน ได้แก่ Facebook, line, Google classroom, Google form, Google Meet, zoom สร้างกิจกรรมขึ้นมาเพื่อเปลี่ยนบรรยากาศ ได้แก่ กิจกรรมทำลายกำแพง และกิจกรรมเสริมพลังงาน

จากข้อความข้างต้นจะแสดงให้เห็นถึงการเตรียมการ เครื่องมือ และสิ่งที่จะนำไปสู่การสร้างการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วม สามารถอธิบายแยกตามองค์ประกอบการเรียนรู้ด้านดนตรีแบบมีส่วนร่วมในรูปแบบออนไลน์ ดังนี้

ผู้สอน จะต้องมีการปรับเปลี่ยนวิธีถ่ายทอดองค์ความรู้จากผู้เชี่ยวชาญปรับเปลี่ยนเป็นผู้ชี้แนะ เพื่อให้รูปแบบการถ่ายทอดนั้นไม่มีความตึงเครียด หากไม่มีปรับเปลี่ยนจะเกิดผลกระทบต่อ การเรียนการสอนในระบบออนไลน์อย่างมาก เช่น ให้ด้านสมาธิของผู้เรียน ทักษะคิดที่มีต่อบทเรียน ทำให้การเรียนการสอนไม่สามารถไปถึงเป้าประสงค์ได้ ผู้สอนจึงต้องลดการสอนในรูปแบบการบรรยายลงโดยใช้แกนหลักของการวิเคราะห์ คอร์ดพลิกกลับ วิธีการคิด เทคนิค และสัญลักษณ์พลิกกลับที่ใช้ พร้อมยกตัวอย่างโดยใช้ การสอนในลักษณะแนะนำ และเพิ่มบทบาทในการสร้างวิถีคิดกระตุ้นในเนื้อหาการสอน คอร์ดพลิกกลับ โดย กิจกรรมจะมุ่งเน้นการถามตอบ พร้อมให้ผู้เรียนพูดถึงวิธีคิดของตนเองในการอธิบายคำตอบ เพื่อใช้ในการแนะนำ และปรับกระบวนการคิดของผู้เรียนได้อย่างทันที่

ผู้เรียน คือส่วนสำคัญในการสร้างการเรียนรู้อีกส่วน ผู้สอนจะต้องสื่อสารถึงสิ่งที่จะใช้ ประกอบการเรียนการสอน ในที่นี้ผู้เขียนใช้โปรแกรมประกอบการสอน โดยแบ่งออกเป็น 3 หมวด 1) หมวด การสื่อสาร คือ Facebook และ line 2) หมวดชั้นเรียนออนไลน์ คือ Google Meet และ zoom 3) หมวด

การส่งงานและการสอบ คือ Google classroom และ Google form พร้อมทั้งกฎและกติกาพื้นฐานสำหรับการเรียน และในแต่ละชั้นเรียนจะมีการสร้างกิจกรรมขึ้นมาเพื่อเปลี่ยนบรรยากาศ ได้แก่ กิจกรรมทำลายกำแพง และกิจกรรมเสริมพลังงาน โดยผู้สอนจะใช้ Canva, Youtube และ Flippity ในการสร้างกิจกรรมในรูปแบบออนไลน์ โดยมากจะเป็นลักษณะเกมประกอบการเรียนรู้เนื้อหาและเกมกิจกรรมทางจิตวิทยา

ผู้ปกครอง ในส่วนของผู้ปกครอง ผู้เขียนได้มีการอธิบายถึงรูปแบบการเรียนรู้และลักษณะการเรียนการสอนในรูปแบบการเรียนการสอนทางดนตรีด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม และได้ให้นักศึกษาคอยย้ำถึงวิธีการเรียน เนื่องจากผู้เรียนจะต้องทำกิจกรรมในชั้นเรียนตลอดการเรียน

อุปกรณ์ประกอบการเรียน การเรียนรู้เรื่องคอร์ตพลิกกลับนั้น ผู้สอนจะต้องมีคอมพิวเตอร์ สำหรับใช้ในการสอน และเครื่องมือประกอบการเรียนรู้ที่ถูกสร้างไว้ในโปรแกรมต่าง ๆ สำหรับใช้ในการสอนแต่ละช่วงอย่างพร้อมเพรียง ผู้เรียนจะต้องมี คอมพิวเตอร์หรือโทรศัพท์ที่สามารถเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตเพื่อเข้าร่วมการเรียนและกิจกรรมในชั้นเรียนได้

กิจกรรมและเทคนิคการจัดการชั้นเรียน ผู้สอนจะต้องเริ่มต้นด้วยกิจกรรมที่สร้างการผ่อนคลาย หรือชักนำให้ผู้เรียนนั้นไม่เกิดความเครียดก่อนการเรียนการสอนในลักษณะกิจกรรมทำลายกำแพง ลำดับต่อมาในส่วนของ การบรรยายเนื้อหาจะต้องพยายามกระชับการพูดและนำเข้าสู่กิจกรรมเสริมพลังงาน เมื่อผู้เรียนเริ่มมีการตอบโต้ช้าลง พยายามชักนำหรือสร้างการมีส่วนร่วมอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้ผู้เรียนมีสมาธิกับเนื้อหา และนำออกไปสู่กิจกรรมประกอบการเรียนในลำดับต่อ ๆ ไป

สื่อประกอบกิจกรรมโปรแกรม เสริมการเรียนรู้ที่ใช้โดยผู้เขียนแบ่งออกตามหมวดการทำงานของโปรแกรมได้ ได้แก่ หมวดสื่อการเรียน คือ Power Point และ Canva หมวดการสื่อสาร คือ Facebook และ line หมวดชั้นเรียนออนไลน์ คือ Google Meet และ zoom หมวดการส่งงานและการสอบ คือ Google classroom และ Google form และหมวดกิจกรรมเสริมการเรียนรู้ คือ You tube และ Flippity

ชั่วโมงการปฏิบัติ ผู้เขียนใช้ช่วงเวลาในการสร้างการเรียนรู้เรื่อง คอร์ตพลิกกลับ เป็นเวลาทั้งหมด 3 สัปดาห์ แบ่งเป็น บรรยาย 4 ชั่วโมง และปฏิบัติ 4 ชั่วโมง ทั้งนี้การบรรยาย 4 ชั่วโมงจะเป็นลักษณะการจัดการเรียนรู้ทางดนตรีด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ในประเด็น ความหมายของการใช้คอร์ตในรูปแบบพื้นฐานด้านการพลิกกลับ ลักษณะเด่นของการใช้คอร์ตในรูปแบบพื้นฐานด้านการวิเคราะห์คอร์ตในรูปแบบพื้นฐานด้านการพลิกกลับ บทบาทและการนำไปใช้ของคอร์ตในรูปแบบพื้นฐานด้านการพลิกกลับ และมีการสร้างการเรียนรู้แบบกลุ่มออนไลน์ย่อยเสริมการเรียนในรูปแบบปฏิบัติเพิ่มเติม โดยใช้รูปแบบระดมสมอง รูปแบบเน้นปัญหา และรูปแบบกรณีศึกษา

ผลการใช้งานผู้เรียนมีความสนใจและมีสมาธิกับการเรียนเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากการเรียนการสอนมีการเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา และมีกิจกรรมภายในการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา พร้อมทั้งมีผลการเรียนรู้ในเชิงบวกเพิ่มมากขึ้น

2. ตัวอย่างการจัดการเรียนรู้ภาคปฏิบัติ

การเรียนจัดการเรียนรู้ทางด้านดนตรีภาคปฏิบัติในรูปแบบการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในระบบออนไลน์ ผู้เขียนยกตัวอย่างการเรียนรู้ เรื่อง The Tone Color of Vocals เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนในรายวิชา ทักษะดนตรีและการแสดง 3 ในหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรสี่ปี) (หลักสูตรใหม่ 2562) สาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม เริ่มจากการเตรียมการในส่วนของการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมใน 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ ผู้เรียน ผู้สอน และกิจกรรม โดยใช้กิจกรรมและองค์ประกอบภายใน ดังนี้

ผู้สอน เริ่มต้นโดยปรับเปลี่ยนวิธีถ่ายทอดองค์ความรู้จากผู้เชี่ยวชาญปรับเปลี่ยนเป็น “ผู้นำทาง” พยายามลดการสอนในรูปแบบการบรรยายลง พร้อมทั้งเพิ่มบทบาทในการสร้างวิถีคิดกระตุ้นในเนื้อหาการสอน The Tone Color of Vocals โดยใช้การสอนผ่านโปรแกรมเสริมการเรียนรู้ ได้แก่ Power Point และ You tube

กิจกรรม สร้างความสร้างสรรค์ในกิจกรรม โดยจะต้องประกอบด้วยเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ ระบบโครงสร้าง วิธีการ และการปฏิบัติโต้ตอบกันระหว่างผู้เรียนและผู้สอนผ่านระบบออนไลน์

ผู้เรียน สร้างข้อตกลงพื้นฐานการเรียนรู้พร้อมทั้งแจ้งโปรแกรมที่จะใช้ในการเรียนการสอน ได้แก่ Facebook, line, Google classroom, Google form, Google Meet, zoom

จากข้อความข้างต้น แสดงให้เห็นถึงการเตรียมการ เครื่องมือ และสิ่งที่จะนำไปสู่การสร้างการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วม สามารถอธิบายแยกตามองค์ประกอบการเรียนรู้ด้านดนตรีแบบมีส่วนร่วมในระบบออนไลน์ ดังนี้

ผู้สอน จะต้องมีการปรับเปลี่ยนวิธีถ่ายทอดองค์ความรู้จากผู้เชี่ยวชาญปรับเปลี่ยนเป็นผู้ชี้แนะ เพื่อให้รูปแบบการถ่ายทอดนั้นไม่มีความตึงเครียดมาก ผู้สอนจึงต้องลดการสอนในรูปแบบการบรรยายลงโดยใช้แกนหลักของการวิเคราะห์ รูปแบบของ The Tone Color of Vocals วิธีการใช้งานเทคนิคการรับร้อง วิธีการออกเสียงให้ได้โทนเสียงที่ต้องการ พยายามให้ผู้เรียนสื่อสารถึงสิ่งที่เกิดขึ้นกับร่างกายในชั่วขณะนั้น ๆ ให้ผู้เรียนพูดถึงวิถีคิดของตนเองในการอธิบายเพื่อใช้ในการแนะนำ และปรับกระบวนการคิดของผู้เรียนได้อย่างทันท่วงที

ผู้เรียน ผู้สอนจะต้องสื่อสารถึงสิ่งที่จะใช้ประกอบการเรียนการสอนภาคปฏิบัติในที่นี่ ผู้เขียนใช้โปรแกรมประกอบการสอน โดยแบ่งออกเป็น 3 หมวด 1) หมวดการสื่อสาร คือ Facebook และ line 2) หมวดชั้นเรียนออนไลน์ คือ Google Meet และ zoom 3) หมวดการส่งงานและการสอบ คือ Google classroom และ Google form พร้อมทั้งกฎและกติกาพื้นฐานสำหรับการเรียน และในแต่ละชั้นเรียนจะมีการสร้างกิจกรรมขึ้นมาเพื่อเปลี่ยนบรรยากาศ ได้แก่ กิจกรรมทางจิตวิทยา และเสริมแรงเชิงบวกจากผู้สอน

ผู้ปกครอง ในส่วนของผู้ปกครอง ผู้เขียนได้มีการอธิบายถึงรูปแบบการเรียนรู้และลักษณะการเรียนการสอน และได้ให้นักศึกษาคอยย้ำถึงวิธีการเรียน เนื่องจากผู้เรียนจะต้องทำกิจกรรมในชั้นเรียนตลอดการเรียนด้วยเป็นรายวิชาซ้ำร้อง จึงอาจจะเกิดเสียงขึ้นในพื้นที่ที่ผู้เรียนอยู่

อุปกรณ์ประกอบการเรียน The Tone Color of Vocals ผู้สอนจะต้องมีคอมพิวเตอร์ เปียโน สำหรับใช้ในการสอน และเครื่องมือประกอบการเรียนรู้ที่ถูกสร้างไว้ในโปรแกรมต่าง ๆ สำหรับใช้ในการสอน ผู้เรียนจะต้องมีคอมพิวเตอร์หรือโทรศัพท์ที่สามารถเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต และเครื่องดนตรีที่ให้เสียงได้ตรงและถูกต้อง เพื่อเข้าร่วมการเรียนและกิจกรรมในชั้นเรียนได้

กิจกรรมและเทคนิคการจัดการชั้นเรียน การเรียนการสอนในรูปแบบปฏิบัติผู้สอนจะต้องเข้าใจถึงสภาวะของระบบการสื่อสารของตนเองและผู้เรียนเป็นพื้นฐาน หากสัญญาณไม่ดี มีการเดินทางของสัญญาณและเสียงไม่ตรงกันหรือช้ากว่าปกติ ผู้สอนจะต้องใช้การสอนในลักษณะการปฏิบัติให้ดูและให้ผู้เรียนทำซ้ำให้ดูเพื่อปรับแก้ หรือจะต้องส่งเป็นคลิปวิดีโอผ่านทางช่องทางสื่อสาร เพื่อลดการสื่อสารที่ไม่ตรงกัน ดังภาพประกอบต่อไปนี้

ภาพที่ 7 ภาพบรรยากาศในชั้นเรียนภาคปฏิบัติทางดนตรี

สื่อประกอบกิจกรรม โปรแกรมเสริมการเรียนรู้ที่ใช้โดยผู้เขียนแบ่งออกตามหมวดการทำงานของโปรแกรมได้ ดังนี้ หมวดสื่อการเรียน คือ Power Point หมวดการสื่อสาร คือ Facebook และ line หมวดชั้นเรียนออนไลน์ คือ Google Meet และ zoom หมวดการส่งงานและการสอบ คือ Google classroom และ Google form และหมวดกิจกรรมเสริมการเรียนรู้ คือ You tube

ชั่วโมงการปฏิบัติ ผู้เขียนใช้ช่วงเวลาในการสร้างการเรียนรู้เรื่อง คอร์ดพลิกกลับ เป็นเวลาทั้งหมด 2 สัปดาห์ ได้แก่ ปฏิบัติ 4 ชั่วโมง ทั้งนี้การปฏิบัติ 4 ชั่วโมงจะเป็นลักษณะการจัดการเรียนรู้ทางดนตรีด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม มีการสื่อสารระหว่างผู้เรียนและผู้สอนอยู่ตลอดเวลา พร้อมทั้งมีการให้แบบฝึกในการพัฒนาทักษะปฏิบัติอย่างต่อเนื่องตลอดการเรียนการสอน

ผลการใช้งาน ผู้เรียนมีความสนใจและจะต้องตั้งสมาธิกับการเรียน และสามารถเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาการเรียนการสอนในภาคปฏิบัติในเครื่องมือชิ้นอื่น ๆ ได้ หากแต่ยังมีข้อจำกัดบางส่วน เช่น รายวิชาปฏิบัติที่ผู้เรียนไม่มีเครื่องดนตรี หรือห้องเรียนไม่สามารถใช้เสียงในการเรียนรู้ได้ แต่ยังสามารถเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างการเรียนการสอนทางด้านการปฏิบัติในเชิงบวกได้เป็นอย่างดี

บทสรุป

การเรียนรู้ทางดนตรีด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในระบบออนไลน์นั้นคือ การปรับเปลี่ยนรูปแบบวิธีและรูปแบบการสอน โดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมบูรณาการกับการสอนดนตรีในลักษณะการเรียนแบบออนไลน์ผ่านโปรแกรมสื่อสารทางไกลต่าง ๆ และมีองค์ประกอบสำคัญที่มีผลต่อการสร้างการเรียนรู้ในลักษณะนี้คือ ผู้สอน ผู้เรียน และกิจกรรม

เพื่อให้เกิดกิจกรรมการเรียนรู้ทางดนตรีด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในระบบออนไลน์ที่มีประสิทธิภาพสูงสุด จะต้องประกอบด้วยปัจจัยพื้นฐานดังนี้ ผู้สอน ผู้เรียน ผู้ปกครอง อุปกรณ์ประกอบการเรียน กิจกรรมและเทคนิคการจัดการชั้นเรียน สื่อประกอบกิจกรรม และชั่วโมงการปฏิบัติ องค์ประกอบเหล่านี้เป็นปัจจัยพื้นฐานที่จะต้องปรับเปลี่ยนและสร้างความเข้าใจ เพื่อการใช้งานจริงโดยผู้สอนจะต้องเตรียมการในกระบวนการต่าง ๆ ที่จะเสริมสร้างการเรียนรู้ในรูปแบบการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม

ประเด็นหลักของการสร้างการเรียนรู้ทางดนตรีด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในระบบออนไลน์นั้น คือ ผู้สอนเป็นสำคัญ ตลอดจนกระบวนการพูด กระบวนการสร้างการเรียนรู้ กระบวนการสร้างแรงผลักดัน กระบวนการตีกรอบของวิธีคิดผู้เรียน และกระบวนการรับฟัง อันจะต้องเกิดจากความเข้าใจของผู้สอนเป็นสำคัญเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน และสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่ตีรวมไปถึงบรรยากาศที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ได้แม้จะเป็นการเรียนรู้แบบออนไลน์

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. **ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, 2551.
- กรมศิลปากร. **พิมพ์ลักษณ์**. กรุงเทพฯ: กลุ่มเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ สำนักบริหารกลาง กรมฯ, 2560.
- ถนอมพร เลาหจรัสแสง. **Design e-Learning: หลักการออกแบบและสร้างเว็บเพื่อการเรียนการสอน**. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2545.
- สถาพร พฤษพิฑกุล. **เอกสารประกอบการฝึกอบรม “คุณภาพผู้เรียนเกิดจากกระบวนการเรียนรู้”**. สระแก้ว: คณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตสระแก้ว, 2558.
- Bonwell, C. C., and J. A. Eison. **Active Learning: Creating Excitement in the Classroom**. ASHE-ERIC Higher Education Report No. 1. Washington, D.C.: The George Washington University, School of Education and Human Development, 1991.

**ถอดบทเรียน โครงการพัฒนาทักษะการสอนดนตรีและควบคุมวงดนตรี
ของนักศึกษาสาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์**
**Learning a Lesson from the Skill Development based on Music Teaching and
Orchestration of Students Majoring in Music Studies, Faculty of Education, Uttaradit
Rajabhat University**
ปฐมพงษ์ ธรรมลังกา

อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาดนตรีศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์
Email: skymanphrae7589@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาทักษะการสอนดนตรีและควบคุมวงดนตรีของนักศึกษาสาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ โดยการถอดบทเรียนโครงการพัฒนาทักษะการสอนดนตรีและควบคุมวงดนตรีในครั้งนี้ พบว่านักศึกษาสาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ มีสมรรถนะหลักที่ 3 สามารถบูรณาการการจัดการเรียนรู้ดนตรีควบคู่กับชุมชนและมีทักษะทางดนตรีที่พัฒนา มีสมรรถนะรองที่ 3 มีทักษะทางดนตรีในระดับพัฒนา และมีสมรรถนะรองที่ 4 สามารถควบคุมวงดนตรีในแต่ละประเภทได้ ซึ่งบรรลุตามเป้าหมายของโครงการที่ตั้งไว้ โดยการเน้นที่เนื้อหา ด้าน 1) จรรยาบรรณวิชาชีพครู 2) หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 3) องค์ประกอบในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ 4) วิธีการสอนดนตรี 5) ลักษณะของครูดนตรีที่ดี รวมถึงการปรับพื้นฐานและพัฒนาทักษะเครื่องลมทองเหลือง (Brass Instruments) เครื่องเป่าลมไม้ (Woodwind Instruments) เครื่องลิ้มนิ้ว (Keyboard Instruments) และเครื่องกระทบจังหวะ (Percussion Instruments) รวมทั้งเทคนิคการสอนดนตรีและควบคุมวงดนตรี จนนำไปสู่การที่นักศึกษาได้ทดลองสอนและควบคุมวงดนตรีด้วยตนเอง จึงทำให้นักศึกษามีทักษะการสอนดนตรี สามารถควบคุมวงดนตรี สามารถพัฒนาตนเองและพร้อมที่จะเป็นครูดนตรีที่ดีในอนาคตได้อย่างแน่นอน ผู้เขียนหวังว่าจักเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจหรือนำไปพัฒนาปรับปรุงรูปแบบกิจกรรมให้พัฒนายิ่งขึ้นไป

คำสำคัญ: การสอนดนตรี ควบคุมวงดนตรี นักศึกษาสาขาวิชาดนตรีศึกษา

Abstract

This article aimed to propose the guidelines to develop the music teaching skills and orchestration of the students majoring in music at the faculty of education, Uttaradit Rajabhat University. It was found that the students in the study could integrate music learning into the community life and they were found to have potential for further development. Furthermore, they could perform orchestration for different types of music. Successful were the set goals

in the following: 1) code of ethics in teaching profession, 2) the core course of basic education, 3) components required to make a lesson plan, 4) music teaching, 5) good characteristics of a good teacher. The students had also developed their skills in brass instruments, woodwind instruments, keyboard and percussion instruments. As a result, the students could undertake the experimental teaching and orchestration by themselves.

Keywords: Music Teaching, Band Control, Music Education Students

บทนำ

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ เป็นสถาบันอุดมศึกษาชั้นนำและพัฒนาท้องถิ่น สถานการณ์ภายนอกหรือการพัฒนาที่จำเป็นต้องนำมาพิจารณาในการวางแผนหลักสูตรจึงสอดคล้องกับพันธกิจของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์และภาระหน้าที่ของมหาวิทยาลัย ดังนี้ 1) แสวงหาความจริงเพื่อมุ่งสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการ บนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และภูมิปัญญาสากล 2) ผลิตบัณฑิตที่มีความรู้คู่คุณธรรม เพื่อสนับสนุนให้มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ เป็นสถาบันอุดมศึกษาชั้นนำและพัฒนาท้องถิ่น สถานการณ์ภายนอกหรือการพัฒนาที่จำเป็นต้องนำมาพิจารณาในการวางแผนหลักสูตรจึงสอดคล้องกับพันธกิจของมหาวิทยาลัยและภาระหน้าที่ของมหาวิทยาลัย ดังนี้สำนึกในความเป็นไทย มีความรักและผูกพันต่อท้องถิ่น อีกทั้งส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ในชุมชนเพื่อช่วยให้คนในท้องถิ่นรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง การผลิตบัณฑิตดังกล่าวจะต้องให้มีจำนวนและคุณภาพสอดคล้องกับแผนการผลิตบัณฑิตของประเทศ 3) เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในคุณค่า ความสำนึก และความภูมิใจ ในวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติ 4) เสริมสร้าง ความเข้มแข็งของวิชาชีพครู ผลิตและพัฒนาครู บุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐานที่เหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง (มคอ. 2 ดนตรีศึกษา, 2563)

หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาดนตรีศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ หลักสูตรใหม่ พ.ศ. 2563 มีปรัชญาที่ มุ่งผลิตและพัฒนาบัณฑิตให้เป็นครูดนตรีมืออาชีพ สามารถนำความรู้และทักษะในด้านวิชาชีพไปพัฒนาให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น สังคมและประเทศชาติ และมีวัตถุประสงค์ เพื่อผลิตบัณฑิตให้มีคุณลักษณะดังต่อไปนี้ 1) มีคุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพครู และมีความรับผิดชอบสูงต่อวิชาการ วิชาชีพครู 2) มีความรู้ ความสามารถทางด้านดนตรีทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ 3) เพื่อผลิตบัณฑิตให้มีความเชี่ยวชาญในการถ่ายทอดและการจัดการเรียนรู้ทางด้านดนตรีอย่างมืออาชีพ 4) เพื่อผลิตบัณฑิตให้มีความรอบรู้ สามารถศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองและนำไปประยุกต์ใช้พร้อมทั้งบูรณาการในวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับดนตรี 5) มีความสามารถพิจารณาแสวงหาและเสนอแนะแนวทางการแก้ปัญหาทาง 6) มีความสามารถติดตามพัฒนาการของศาสตร์ทางด้านดนตรี และวิชาชีพครู ตลอดจนมีความมุ่งมั่นในการพัฒนาสมรรถนะทางดนตรี และวิชาชีพครูอยู่เสมอ (มคอ. 2 ดนตรีศึกษา, 2563)

ในปีการศึกษาที่ 2/2564 หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาดนตรีศึกษา ได้มีกำหนดวางแผนการจัดโครงการพัฒนานักศึกษา ระหว่างวันที่ 28-30 เมษายน 2565 คือ โครงการพัฒนาทักษะการสอนดนตรี และควบคุมวงดนตรี ตามพันธกิจของมหาวิทยาลัยและสอดคล้องกับพันธกิจคณะครุศาสตร์ ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาพันธกิจหลักเพื่อขับเคลื่อนสู่การเป็นมหาวิทยาลัยพันธกิจสัมพันธ์ การยกระดับมาตรฐานสมรรถนะบัณฑิตสู่ความเป็นเลิศ โดยให้นักศึกษาทุกชั้นปีมีสมรรถนะตามเกณฑ์ที่กำหนด (ร้อยละ 80) ดังนี้ สมรรถนะหลักที่ 1 มีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพครูดนตรี มีหลักการสอนและมีทักษะทางดนตรีที่ดี สมรรถนะหลักที่ 2 เป็นผู้ช่วยในการจัดการเรียนรู้ สามารถเตรียมการสอนดนตรี และมีทักษะดนตรีทางที่ก้าวหน้า สมรรถนะหลักที่ 3 สามารถบูรณาการการจัดการเรียนรู้ดนตรีควบคู่กับชุมชนและมีทักษะทางดนตรีที่พัฒนา สมรรถนะหลักที่ 4 เป็นครุมืออาชีพด้านการสอนดนตรี มีความสนใจใฝ่รู้ในศาสตร์ทางดนตรี และสมรรถนะรองอีกหลายประการ (มคอ. 2 ดนตรีศึกษา, 2563)

ดังนั้น เพื่อให้เป็นแนวทางแก่ผู้ที่สนใจหรือเป็นแนวทางในการพัฒนาการวิจัย ปรับปรุงหลักสูตร หรือโครงการต่าง ๆ ผู้เขียนจึงได้ถอดบทเรียน โครงการพัฒนาทักษะการสอนดนตรีและควบคุมวงดนตรี ของนักศึกษา หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาดนตรีศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ตามพันธกิจของมหาวิทยาลัยและสอดคล้องกับพันธกิจคณะครุศาสตร์ ดังกล่าวมาข้างต้น และพัฒนาสมรรถนะหลักที่ 3 สามารถบูรณาการการจัดการเรียนรู้ดนตรีควบคู่กับชุมชนและมีทักษะทางดนตรีที่พัฒนา สมรรถนะรองที่ 3 มีทักษะทางดนตรีในระดับพัฒนา และสมรรถนะรองที่ 4 สามารถควบคุมวงดนตรีในแต่ละประเภทได้ โดยความร่วมมือจากคณาจารย์ในหลักสูตร ทีมงานวิทยากรภายนอกและระบบการถ่ายทอดของรุ่นพี่รุ่นน้อง ผู้เขียนหวังว่าจักเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจและวงการการศึกษาต่อไป

วันพฤหัสบดีที่ 28 เมษายน 2565

หัวข้อ **ครูดนตรีกับการสอนดนตรีในสถานศึกษา** โดย วิทยากรภายนอก อาจารย์ ดร.ถวัลย์ชัย สวณมณฑา และคณะ/คณาจารย์ในหลักสูตร เวลา 09.00 น.-16.00 น.

ในหัวข้อครูดนตรีกับการสอนดนตรีในสถานศึกษา แบ่งเป็นประเด็น 5 ด้าน คือ 1) จรรยาบรรณวิชาชีพครู 2) หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 3) องค์ประกอบในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ 4) วิธีการสอนดนตรี 5) ลักษณะของครูดนตรีที่ดี ดังต่อไปนี้ (เป็นการบรรยายและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับนักศึกษามีส่วนร่วมตลอด มีตัวอย่างใบงาน/เอกสารใบความรู้และอื่น ๆ)

1. จรรยาบรรณวิชาชีพครู

การเป็นครู ไม่ใช่เพียงแค่ประกอบอาชีพ ทำมาหาเลี้ยงชีพเท่านั้น แต่ครูดนตรีเป็นเรื่องของวิถีชีวิต ครูดนตรีจึงต้องมีคุณสมบัติพิเศษ นอกจากจะมีความสามารถด้านดนตรี รักที่จะสอนเด็กแล้ว วิถีชีวิตของครูดนตรีจะต้องอยู่ในศีลธรรม มีจริยธรรม มีจรรยาบรรณในวิชาชีพครู

จรรยาบรรณของวิชาชีพ หมายความว่า มาตรฐานการปฏิบัติตนที่กำหนดขึ้นเป็นแบบแผนในการประพฤติตน ซึ่งผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาต้องปฏิบัติตาม เพื่อรักษาและส่งเสริมเกียรติคุณชื่อเสียง

และฐานะของผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาให้เป็นที่เชื่อถือศรัทธาแก่ผู้รับบริการและสังคม อันจะนำมาซึ่งเกียรติและศักดิ์ศรีแห่งวิชาชีพ มีทั้งหมด 5 ด้าน 9 ข้อ ดังนี้

หมวด 1 จรรยาบรรณต่อตนเอง ข้อ 1 ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องมีวินัยในตนเอง พัฒนาตนเองด้านวิชาชีพบุคลิกภาพ และวิสัยทัศน์ ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิทยาการ เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง อยู่เสมอ

หมวด 2 จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ ข้อ 2 ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องรัก ศรัทธา ซื่อสัตย์สุจริต รับผิดชอบต่อวิชาชีพ และเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพ

หมวด 3 จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ

ข้อ 3 ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องรัก เมตตา เอาใจใส่ ช่วยเหลือ ส่งเสริม ให้กำลังใจ แก่ศิษย์ และผู้รับบริการ ตามบทบาทหน้าที่โดยเสมอหน้า

ข้อ 4 ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ ทักษะ และนิสัยที่ถูกต้องดีงามแก่ศิษย์ และผู้รับบริการ ตามบทบาทหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ ด้วยความบริสุทธิ์ใจ

ข้อ 5 ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ

ข้อ 6 ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องไม่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญทางกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคมของศิษย์ และผู้รับบริการ

ข้อ 7 ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องให้บริการด้วยความจริงใจและเสมอภาค โดยไม่เรียกรับ หรือยอมรับผลประโยชน์จากการใช้ตำแหน่งหน้าที่โดยมิชอบ

หมวด 4 จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ ข้อ 8 ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา พึงช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันอย่างสร้างสรรค์ โดยยึดมั่นในระบบคุณธรรม สร้างความสามัคคีในหมู่คณะ

หมวด 5 จรรยาบรรณต่อสังคม ข้อ 9 ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา พึงประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์ และพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา สิ่งแวดล้อม รักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม และยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (มคอ. 2 คนตรีศึกษา, 2563)

ภาพที่ 1 บรรยายเรื่อง จรรยาบรรณวิชาชีพครู (ถ่ายเมื่อ 28 เมษายน 2565)

2. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และหลักสูตรสถานศึกษาในทุกๆระดับมุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติให้มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข สมรรถนะสำคัญของผู้เรียนที่มุ่งให้เกิดขึ้น 5 ประการคือ ความสามารถในการสื่อสาร ความสามารถในการคิด ความสามารถในการแก้ปัญหา ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต และความสามารถในการใช้เทคโนโลยี ดังนั้นครูผู้สอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้จึงต้องพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะตามที่หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ได้กำหนดไว้ โดยยึดหลักการจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ซึ่งแนวทางในการดำเนินการดังกล่าวนั้นครูผู้สอนจึงต้องจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งฝึกให้ผู้เรียนเป็นคนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็นและให้รู้จักค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ได้จัดแบ่งเนื้อหาสาระออกเป็น 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ประกอบด้วย สาระการเรียนรู้ภาษาไทย สาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ สาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา สาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี สาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ และสาระการเรียนรู้ศิลปะ

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะประกอบด้วย สาระที่ 1 ทัศนศิลป์ สาระที่ 2 ดนตรีและสาระที่ 3 นาฏศิลป์ โดยเน้นไปที่ สาระที่ 2 ดนตรี ศ.2.1 และ ศ.2.2 อธิบายและทำความเข้าใจ ยกตัวอย่างในประเด็นตัวชี้วัดในระดับชั้นต่างๆ/คุณภาพผู้เรียน/สมรรถนะสำคัญของผู้เรียนและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นต้น

3. องค์ประกอบในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้

การวางแผนการจัดการเรียนรู้เป็นหัวใจสำคัญในการนำผู้เรียนไปสู่จุดมุ่งหมายที่กำหนดเป็นการเตรียมตัวให้พร้อมที่จะเผชิญกับปัญหาและการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสมกับเนื้อหา รวมทั้งสภาพของผู้เรียนและครูสอนเป็นการสร้างความมั่นใจในการสอนให้กับผู้สอน อีกทั้งเป็นการเชื่อมโยงหลักสูตรแนวคิดและทฤษฎีทางการศึกษาไปสู่การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยเชื่อมโยงระหว่างเนื้อหาและประสบการณ์ที่จะจัดให้แก่ผู้เรียนเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ (ประกาศิต อานุกาฬแสนยากร, 2555) อธิบายพร้อมยกตัวอย่าง องค์ประกอบในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

1. แบบวิเคราะห์ตัวชี้วัด เพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชา
2. คำอธิบายรายวิชา
3. โครงสร้างรายวิชา
4. แผนการจัดการเรียนรู้รายหน่วย
5. บันทึกผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้รายคาบ
6. เครื่องมือวัดและประเมินผล / เกณฑ์ประกอบการประเมินที่ครูออกแบบเอง
 - 6.1 แบบวัดและประเมินผลตามจุดประสงค์พร้อมเกณฑ์ (ประเมิน K P A)
 - 6.2 แบบวัดและประเมินผลคุณลักษณะอันพึงประสงค์
 - 6.3 แบบวัดและประเมินผลสมรรถนะสำคัญ
7. ใบงาน เอกสารประกอบการสอน/แบบทดสอบ ก่อนเรียน หลังเรียน/ แบบทดสอบเก็บคะแนน

4. วิธีการสอนดนตรี

วิทยาการอธิบายถึงรูปแบบวิธีการสอนต่าง ๆ ในการจัดการเรียนรู้ ผู้สอนสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้หลากหลายวิธี และสามารถเลือกใช้ได้ตามความเหมาะสมกับผู้เรียนกับแต่ละสถานการณ์ และแต่ละสิ่งแวดล้อม การสอนแบบบรรยายอย่างเดียวไม่เพียงพอ ครูผู้สอนต้องใช้วิธีสอน เทคนิคการสอนที่หลากหลายเข้ามาใช้บูรณาการในการจัดการเรียนการสอน เช่น บรรยาย สาธิต ทดลอง นิรนัย อุปนัย ไปทัศนศึกษา อภิปรายกลุ่มย่อย แสดงละคร แสดงบทบาทสมมติ กรณีตัวอย่าง เกม สถานการณ์จำลอง ศูนย์การเรียนรู้ บทเรียนแบบโปรแกรม เป็นต้น (ทิศนา ชำมณณี, 2554) และมุ่งเน้นวิธีการสอนที่ใช้ในการสอนและควบคุมวงดนตรีที่ใช้บ่อย และมีการผสมวิธีการสอนในรูปแบบต่าง ๆ วิทยาการอธิบายพร้อมยกตัวอย่างสาธิตให้ดู

ภาพที่ 2 สาทิวีธีการสอนดนตรี (ถ่ายเมื่อ 28 เมษายน 2565)

5. ลักษณะของครุดนตรีที่ดี

บรรยายและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับนักศึกษามีส่วนร่วม เน้นลักษณะของครูที่ดีตามแนวทางของ
คุรุสภากำหนดไว้ (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2548) 1) มีความประพฤติเรียบร้อย 2) มีความรู้ที่ดี
3) มีบุคลิกการแต่งกายที่ดี 4) สอนดี 5) ตรงต่อเวลา 6) มีความยุติธรรม 7) หาความรู้อยู่เสมอ 8) ร่าเริงแจ่มใส
9) ซื่อสัตย์ 10) เสียสละ

ภาพที่ 3 บรรยายลักษณะของครุดนตรีที่ดี (ถ่ายเมื่อ 28 เมษายน 2565)

ภาพที่ 4 สร้างลักษณะของครูดนตรีที่ดี (ถ่ายเมื่อ 28 เมษายน 2565)

วันศุกร์ ที่ 29 เมษายน 2565

หัวข้อ การปรับปรุงฐานและพัฒนาทักษะเครื่องลมทองเหลือง (Brass Instruments) เครื่องเป่าลมไม้ เครื่องลิ่มนิ้ว และเครื่องกระทบจังหวะ โดย วิทยากรภายนอก อาจารย์ ดร.ถวัลย์ชัย สวนมณฑา และคณะ/คณาจารย์ในหลักสูตร เวลา 09.00 น.–16.00 น. (เป็นการบรรยาย สาธิต แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับ นักศึกษามีส่วนร่วมตลอด มีตัวอย่างแบบฝึกหัดโน้ตเพลง/เอกสารใบความรู้และอื่น ๆ)

1. วิทยากรและคณะ บรรยายประเภทของเครื่องดนตรีแต่ละประเภท เทคนิคการควบคุมลม การนำลมไปใช้กับเครื่องดนตรี การถือเครื่องดนตรี การวางปาก ตำแหน่งนิ้ว ตำแหน่งมือ เป็นต้น โดยไม่แยกตามความถนัดของนักศึกษาแต่ละคน จะเวียนกันเป็นฐานความรู้ตามประเภทของเครื่องดนตรี เพื่อให้เกิดความเข้าใจไปพร้อม ๆ กัน และสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างเพื่อน เพราะในวันข้างหน้านักศึกษาต้องออกไปควบคุมวงที่เหมือน ๆ กัน ดังเช่น วงโยธวาทิตสำหรับโรงเรียนมัธยม หรือ วงดุริยางค์ วงเมโลเดียน สำหรับโรงเรียนปทุมศึกษา เป็นต้น

ภาพที่ 5 เครื่องกระทบจังหวะและเครื่องลิ่มนิ้ว (ถ่ายเมื่อ 29 เมษายน 2565)

ภาพที่ 6 เครื่องลมทองเหลืองและเครื่องเป่าลมไม้ (ถ่ายเมื่อ 29 เมษายน 2565)

2. วิทยากรและคณะ แบ่งนักศึกษาตามประเภทของเครื่องดนตรีที่ตนเองถนัดและแจกแบบฝึกหัดให้ไปจับกลุ่มซ้อมกัน โดยจะให้เวลาซ้อมตามจุดต่าง ๆ คณาจารย์ในหลักสูตรควบคุมดูแลในกรณีที่นักศึกษามีปัญหาหรือข้อสงสัย

ภาพที่ 7 นักศึกษาแยกกลุ่มซ้อมตามประเภทเครื่องดนตรีที่ตนเองถนัด (ถ่ายเมื่อ 29 เมษายน 2565)

3. วิทยากรและคณะ ให้นักศึกษารวมกันเพื่อฝึกซ้อมรวมวง ในรูปแบบวงนั่งบรรเลงโดยใช้บทเพลงที่มีโน้ตของเครื่องดนตรีที่ใกล้เคียงกับทรัพยากรที่มีอยู่จริง โดยปรับรูปแบบของวงตามความเหมาะสมของบทเพลง แต่กระนั้นก็ยังเน้นอยู่ที่วงโยธวาทิตเป็นหลักในรูปแบบของ นั่งบรรเลง วงซิมโฟนิค และเดินบรรเลงรวมไปถึง Big band เป็นต้น

ภาพที่ 8 ตัวอย่างการรวมวงในรูปแบบต่าง ๆ (ถ่ายเมื่อ 29 เมษายน 2565)

วันเสาร์ ที่ 30 เมษายน 2565

หัวข้อ การสอนดนตรีและควบคุมวงดนตรี โดยเน้นไปที่วงโยธวาทิต เวลา 09.00 น.–16.00 น. (เป็นการบรรยาย สาธิต แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับนักศึกษาที่มีส่วนร่วมและได้ทดลองลงมือทำ มีตัวอย่างแบบฝึกหัดโน้ตเพลง/เอกสารใบความรู้และอื่น ๆ)

วิทยากรและคณะ ให้นักศึกษารวมกันเพื่อฝึกซ้อมรวมวง นั่งบรรเลง โดยใช้บทเพลง School Spirit เพลงกราวกีฬาและเพลงชาติไทย เพื่อให้นักศึกษาได้จดจำและชินกับทำนองบทเพลงเพื่อที่จะได้เดินบรรเลง

และจัดรูปแบบวงในการเดินต่อไปเนื่องจากนักศึกษามีความถนัดในเครื่องดนตรีที่ต่างกัน และพอมารวมวงโยธวาทิต จึงทำให้นักศึกษาบางคนต้องเริ่มใหม่ในเครื่องดนตรีที่ไม่ถนัด แต่ก็พอที่จะร่วมบรรเลงรวมวงกับเพื่อนได้และเป็นประโยชน์ทางอ้อมต่อนักศึกษา เพื่อจะได้มีความถนัดเครื่องดนตรีชิ้นอื่นเพิ่มเข้ามาและสามารถแก้ปัญหาคำทำวงโยธวาทิตที่นักศึกษาต้องเข้าไปทำในการเป็นครุดนตรีโดยที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ จึงทำให้ใช้เวลาในการฝึกซ้อมรวมวง นั้บรรเลงนี้นานพอสมควร

ภาพที่ 9 ฝึกซ้อมรวมวงนั้บรรเลง (Concert Band) (ถ่ายเมื่อ 30 เมษายน 2565)

ภาพที่ 10 เตรียมพร้อมสำหรับการเดินบรรเลง (ถ่ายเมื่อ 30 เมษายน 2565)

เมื่อนักศึกษาฝึกซ้อมรวมวงนั่งบรรเลง ในบทเพลง School Spirit เพลงกราวกีฬาและเพลงชาติไทย นักศึกษาได้จดจำและชินกับทำนองบทเพลงและเตรียมพร้อมเพื่อที่จะได้เดินบรรเลง วิทยากรและคณะได้สอนเทคนิคการควบคุมวงและสัญลักษณ์ต่าง ๆ ให้นักศึกษาได้เข้าใจและทดลองออกมาควบคุมวงในสิ่งต่าง ๆ ที่วิทยากรได้ถ่ายทอด โดยออกมาทดลองทำการควบคุมวงครบทุกคนในทุกตำแหน่ง เพื่อให้เกิดความพร้อมและมีความมั่นใจในการควบคุมวงโยธวาทิตในอนาคต

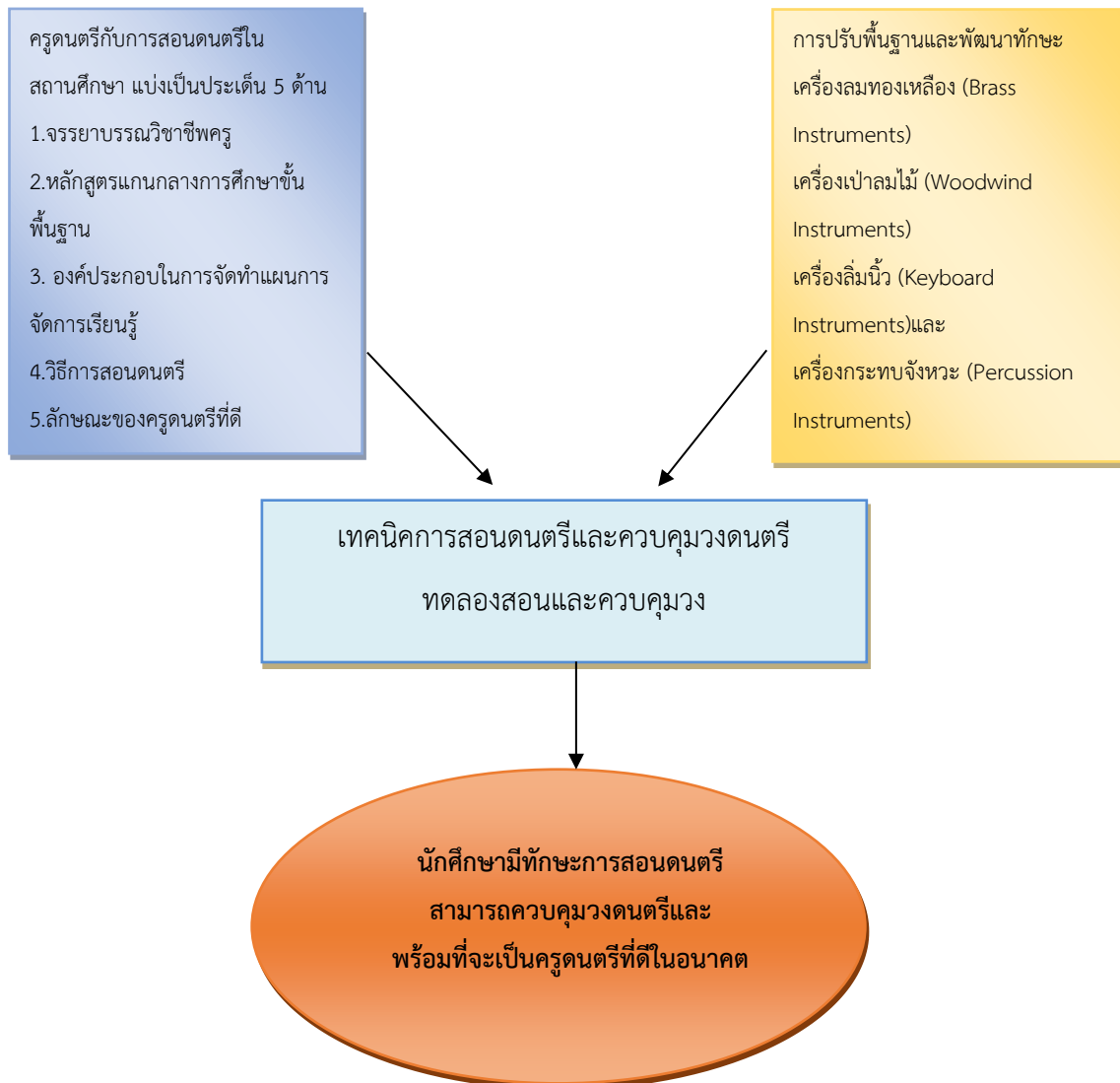

ภาพที่ 11 ทดลองการเดินบรรเลง และสลับกันทำหน้าที่ควบคุมวง (ถ่ายเมื่อ 30 เมษายน 2565)

ภาพที่ 12 ผลสำเร็จจากโครงการพัฒนาทักษะการสอนดนตรีและควบคุมวงดนตรี
(ถ่ายเมื่อ 5 พฤษภาคม 2565)

สรุปกรอบแนวคิดจากการถอดบทเรียนในครั้งนี้

ภาพที่ 13 กรอบแนวคิดจากการถอดบทเรียน

สรุป

การถอดบทเรียน โครงการพัฒนาทักษะการสอนดนตรีและควบคุมวงดนตรี ของนักศึกษสาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ในครั้งนี้ พบว่า นักศึกษามีสมรรถนะหลักที่ 3 สามารถบูรณาการการจัดการเรียนรู้ดนตรีควบคู่กับชุมชนและมีทักษะทางดนตรีที่พัฒนา มีสมรรถนะรองที่ 3 มีทักษะทางดนตรีในระดับพัฒนาและมีสมรรถนะรองที่ 4 สามารถควบคุมวงดนตรีในแต่ละประเภทได้ ซึ่งบรรลุตามเป้าหมายของโครงการที่ตั้งไว้ โดยการเน้นที่เนื้อหา ด้าน 1) จรรยาบรรณวิชาชีพครู 2) หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 3) องค์ประกอบในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ 4) วิธีการสอนดนตรี 5) ลักษณะของครูดนตรีที่ดี รวมถึงการปรับพื้นฐานและพัฒนาทักษะเครื่องลมทองเหลือง เครื่องเป่าลมไม้

เครื่องลิ่มนิ้ว และเครื่องกระทบจังหวะ รวมทั้งเทคนิคการสอนดนตรีและควบคุมวงดนตรี จนนำไปสู่การที่นักศึกษาได้ทดลองสอนและควบคุมวงดนตรีด้วยตนเอง จึงทำให้นักศึกษามีทักษะการสอนดนตรี สามารถควบคุมวงดนตรี สามารถพัฒนาตนเองและพร้อมที่จะเป็นครูดนตรีที่ดีในอนาคตได้อย่างแน่นอน ผู้เขียนหวังว่าจักเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจหรือนำไปพัฒนาปรับปรุงรูปแบบกิจกรรมให้พัฒนายิ่งขึ้นไป

ขอขอบพระคุณที่มงานวิทยากรจากวิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม อาจารย์ ดร. ถวัลย์ชัย สอนมณฑา อาจารย์ ดร. สัญชัย ดั่งบัง อาจารย์วรเชษฐ์ วรพุทธินันท์ และอาจารย์วัชรกร จันทร์สุข และคณาจารย์ นักศึกษาในหลักสูตรสาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์

บรรณานุกรม

ทิตินา แคมมณี. 14 วิธีสอนสำหรับครูมืออาชีพ. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554.

ประกาศิต อานุกาฬแสนยากร. การจัดการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.

มหาสารคาม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 2555.

มคอ. 2. ดนตรีศึกษา. อุตรดิตถ์: คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์, 2563.

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. มาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2548.

แนวทางการพัฒนารูปแบบเรียนดนตรีออนไลน์ตามสถานการณ์การแพร่ระบาด

เชื้อไวรัสโควิด 19: สาขาวิชาดนตรี คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม

Guidelines for Developing an Online Music Learning Model According to the Epidemic

Situation of the Coronavirus 2019: Department of Music, Faculty of Education,

Nakhon Phanom University

ธีรวุฒิ มุลเมืองแสน¹ สุวัฒน์ ดวงรัตน์² และชินวัตร บุปผาวลัย³

¹อาจารย์สาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม

^{2,3}อาจารย์โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยนครพนม พนมพิทยพัฒน์

Email: pai_995@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนารูปแบบเรียนดนตรีออนไลน์ตามสถานการณ์การแพร่ระบาดเชื้อไวรัสโควิด 19: สาขาวิชาดนตรี คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคการเรียนการสอนดนตรีออนไลน์ตามสถานการณ์การแพร่ระบาดเชื้อไวรัสโควิด 19 และเพื่อหาแนวทางการแก้ไขปัญหาการเรียนดนตรีออนไลน์ตามสถานการณ์การแพร่ระบาดเชื้อไวรัสโควิด 19 มีการเก็บรวบรวมข้อมูลจาก เอกสาร และข้อมูลจากภาคสนาม เครื่องมือวิจัยประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์ และ แบบสังเกต ศึกษาจากกลุ่มผู้รู้ กลุ่มผู้ปฏิบัติ และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป นำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลวิจัยพบว่า

1. สภาพปัญหาและอุปสรรคการเรียนการสอนดนตรีออนไลน์ตามสถานการณ์การแพร่ระบาดเชื้อไวรัสโควิด 19 ประกอบด้วย อุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการเรียน บรรยากาศในการเรียนออนไลน์ ทำให้รูปแบบการเรียนออนไลน์เกิดปัญหาและอุปสรรคมากมาย จึงส่งผลให้การเรียนในรูปแบบออนไลน์สัมฤทธิ์ผลค่อนข้างน้อยและเป็นปัญหาต่อเนื่องต่อผู้เรียน

2. แนวทางการพัฒนารูปแบบเรียนดนตรีออนไลน์ตามสถานการณ์การแพร่ระบาดเชื้อไวรัสโควิด 19: สาขาวิชาดนตรี คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม ได้แก่ อุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียน เครื่องดนตรีที่ใช้ในการเรียน เทคโนโลยีทางด้านดนตรี สถานที่ที่ใช้ในการเรียนดนตรีออนไลน์

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนารูปแบบ เรียนดนตรีออนไลน์ สถานการณ์การแพร่ระบาดเชื้อไวรัสโควิด 19:

สาขาวิชาดนตรี คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม

Abstract

The study of guidelines for developing online music learning model during the epidemic of the Coronavirus 2019 situation by Department of Music, Faculty of Education, Nakhon Phanom University was qualitative research. The main objective is to study a condition of problems and obstacles in online music teaching according to the epidemic situation of the coronavirus 2019. It also aimed to investigate the solutions for problems in learning online music according to the epidemic situation of the Coronavirus 2019. The data collections were documents and fieldwork. The research instruments were the interview and observation forms. Data were also collected from the group of experts, practitioners, and informants. The result was presented in descriptive analytics.

The research findings revealed as follows:

- 1) Conditions of problems and obstacles in online music teaching according to the epidemic situation of the Coronavirus 2019 consisted of learning equipment, tools, and atmosphere. These caused many problems and obstacles in online learning. As a result, online learning had been unsuccessful and the problems also had continued for learners.
2. Guidelines for developing an online music learning model according to the epidemic situation of the Coronavirus 2019 of the Music Department, Faculty of Education, Nakhon Phanom University included learning equipment, musical instruments, music technology, classrooms for online music learning.

Keywords: Development Guidelines, Online Music Lessons, The Epidemic Situation of the Coronavirus 2019: Music Department, Faculty of Education, Nakhon Phanom University

บทนำ

การศึกษาดนตรีในระบบการศึกษามุ่งเน้นการสร้างคนให้มีความรู้ ความสามารถทักษะพื้นฐานที่จำเป็นมีลักษณะนิสัยจิตใจที่ดีงาม มีความพร้อมที่จะต่อสู้เพื่อตนเองและสังคม มีความพร้อมที่จะประกอบอาชีพได้ การศึกษาช่วยให้คนเจริญงอกงาม ทั้งทางปัญญา จิตใจ ร่างกาย สังคม และมีพัฒนาการทางด้านสติปัญญาเชิงบวก เป็นปัจจัยที่จะช่วยแก้ปัญหาทุก ๆ ด้านของชีวิตและเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดของชีวิตการจัดการศึกษาเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์เพื่อให้มีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรม มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2552: 5)

การเรียนการสอนของไทยในปัจจุบันเกิดสภาวะการปรับตัวอย่างรวดเร็วอันเนื่องมาจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 19 ที่เข้ามาแพร่กระจายในประเทศ ส่งผลให้กระทรวงศึกษาธิการมีประกาศให้การเรียนการสอนในระบบการศึกษามีการเปลี่ยนแปลงการเรียนการสอน จากในชั้นเรียนเป็นรูปแบบการเรียนการสอนแบบออนไลน์ เป็นผลบังคับใช้ตามมาตราการของกระทรวงสาธารณสุข กรมควบคุมโรค กระบวนการปรับเปลี่ยนของสถาบันการศึกษาจึงเริ่มมีการเปลี่ยนแปลง เช่น เริ่มมีการใช้มาตรการการทำงานที่บ้าน การทำงานในสำนักงานมีการสลับสับเปลี่ยนและมีการตรวจสอบวัดอุณหภูมิพร้อมทำความสะอาดด้วยเจลแอลกอฮอล์ก่อนเข้าพื้นที่สำนักงาน อีกทั้งยังมีการเฝ้าระวังเกี่ยวกับบุคลากรที่เดินทางไปยังพื้นที่เสี่ยงภัยให้กักตัว 14 วันก่อนที่จะกลับเข้ามาทำงานในพื้นที่สถานศึกษา

จังหวัดนครพนมตั้งอยู่บริเวณพื้นที่ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน เป็นจังหวัดที่ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 19 ส่งผลให้จังหวัดนครพนมประกาศปิดสถานศึกษาและในจัดการเรียนการสอนในรูปแบบออนไลน์เท่านั้น เป็นผลในสถานศึกษาทุกแห่งในจังหวัดนครพนมจะต้องทำการเรียนการสอนในรูปแบบออนไลน์รวมถึง สาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนมที่มีการเรียนการสอนในสถานศึกษาต้องปรับเปลี่ยนเป็นการเรียนการสอนในรูปแบบออนไลน์

จากวิกฤตการณ์ดังกล่าว สาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม ได้รับผลกระทบในเรื่องของสภาพแวดล้อมที่มีโรงพยาบาลสนามสำหรับรับรองผู้ป่วยเชื้อไวรัสโคโรนา 19 ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการฝึกซ้อมเป็นอย่างมาก และอุปสรรคของผู้เรียนจะต้องมีเครื่องดนตรีในการฝึกซ้อม โดยส่วนใหญ่พื้นฐานครอบครัวยังขาดแคลนทุนทรัพย์ เครื่องดนตรีไม่เพียงพอ และเทคโนโลยีดนตรีตลอดจนสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยที่มีเสียงค่อนข้างดังจากการฝึกซ้อมเป็นอย่างมาก รายวิชาดนตรีเป็นรายวิชาที่มีทักษะการปฏิบัติ และการใช้อุปกรณ์ดนตรีใช้การเรียนรู้ในชั้นเรียนผ่านกิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้เรียน และด้วย สาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม มีการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ผู้วิจัยจึงมีความต้องการที่จะศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนารูปแบบการเรียนดนตรีออนไลน์ตามสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 19: สาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคการเรียนการสอนดนตรีออนไลน์ตามสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 19 และเพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนดนตรีออนไลน์ตามสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 19 เป็นประโยชน์แก่สถาบันการศึกษา และกลุ่มคนที่มีความต้องการจะศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการเรียนการสอนดนตรีแบบออนไลน์ตามสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 19
2. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนารูปแบบการเรียนดนตรีแบบออนไลน์ตามสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 19

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนารูปแบบเรียนดนตรีออนไลน์ตามสถานการณ์การแพร่ระบาดเชื้อไวรัสโคโรนา 19: สาขาวิชาดนตรี คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ทำการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร (Document) และเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) มีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและตัวอย่าง

การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนารูปแบบเรียนดนตรีออนไลน์ตามสถานการณ์การแพร่ระบาดเชื้อไวรัสโคโรนา 19: สาขาวิชาดนตรี คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ทำการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร และเก็บข้อมูลภาคสนาม มีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1.1 เครื่องมือการวิจัย

1.1.1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย

1.1.1.1 แบบสำรวจ (Preliminary Survey Form) เป็นเครื่องมือเพื่อใช้เก็บรวบรวมข้อมูลทั่วไปของกลุ่มประชากรหรือตัวอย่าง โดยผู้วิจัยกำหนดประเด็นเก็บข้อมูลเกี่ยวกับ การศึกษา รูปแบบการเรียนการสอน ช่วงชั้นที่มีการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการรวบรวมแหล่งข้อมูล

1.1.1.2 แบบสังเกต (Observation Form) เป็นแบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และแบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) ใช้กับกลุ่มผู้รู้ และกลุ่มผู้ปฏิบัติ

1.1.1.3 แบบสัมภาษณ์ (Interview Form) มี 2 แบบคือ

สัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview Form) ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์ เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป เช่น ชื่อ นามสกุล เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ ที่อยู่ เป็นต้น ตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับ สภาพปัญหาและอุปสรรคการเรียนการสอนดนตรีออนไลน์ และการวิจัยแนวทางการพัฒนารูปแบบเรียนดนตรีออนไลน์ตามสถานการณ์การแพร่ระบาดเชื้อไวรัสโคโรนา 19: สาขาวิชาดนตรี คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม

สัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview Form) แบบสังเกต มี 2 แบบ คือ แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation Form) และแบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation Form) เพื่อใช้สังเกตกลุ่มเป้าหมายของประชากรพื้นที่ วิจัย โดยผู้วิจัยได้เข้าไปสังเกตสภาพทั่วไปภายในสาขาวิชาดนตรี คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม เช่น รูปแบบการเรียนการสอน สภาพปัญหาและอุปสรรคการเรียนการสอนดนตรีออนไลน์

2. การรวบรวมข้อมูล

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยยึดหลักข้อมูลที่มีลักษณะสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย

2.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร เป็นข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากเอกสาร งานวิจัย และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตร กฎเกณฑ์ครุสภา กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ดนตรีโดยค้นคว้าเอกสารปฐมภูมิและทุติยภูมิ จากหน่วยราชการ งานวิจัย ปรินทิพนิพนธ์ ภาคนิพนธ์ การศึกษาค้นคว้าอิสระ อินเทอร์เน็ต และวีดิทัศน์

2.2 การเก็บข้อมูลจากภาคสนาม เป็นข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากพื้นที่ที่ทำการวิจัย โดยวิธีการสำรวจจากแบบสำรวจ การสัมภาษณ์โดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง และไม่มีโครงสร้าง แบบสังเกต ทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

แนวทางการพัฒนารูปแบบเรียนดนตรีออนไลน์ตามสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19: สาขาวิชาดนตรี คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคการเรียนการสอนดนตรีออนไลน์ตามสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 และเพื่อเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาการเรียนดนตรีออนไลน์ตามสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร ข้อมูลจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลจากการบันทึกรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยจำแนกข้อมูลแยกออกตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้ และตรวจสอบความสมบูรณ์ความถูกต้องว่า ข้อมูลที่ได้มีครบถ้วน เพียงพอ เหมาะสม พร้อมแก่การนำไปวิเคราะห์สรุปผลแล้วหรือไม่ ในกรณีที่ข้อมูลที่ได้มาไม่สอดคล้องกัน ผู้วิจัยจะทำการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) หากมีข้อมูลส่วนใดไม่สมบูรณ์ ผู้วิจัยจะทำการเก็บข้อมูลเพิ่มเติม และใช้การนำเสนอผลการวิเคราะห์ ข้อมูลด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนารูปแบบเรียนดนตรีออนไลน์ตามสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19: สาขาวิชาดนตรี คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม พบการเรียนการสอนในพื้นที่ศึกษาดังนี้

ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ภาคสนาม ได้จากการสัมภาษณ์ และการสังเกต เครื่องมือวิจัยประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์ และแบบสังเกต นักศึกษาสาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม สามารถนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ได้ เป็น 2 ประเด็น ได้แก่ 1) สภาพปัญหาการเรียนการสอนดนตรีออนไลน์ตามสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 และ 2) เสนอแนวทางการพัฒนารูปแบบเรียนดนตรีออนไลน์ตามสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19

1. สภาพปัญหา เครื่องมือ และอุปสรรคที่ใช้ในการเรียนการสอนดนตรีออนไลน์ตามสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19

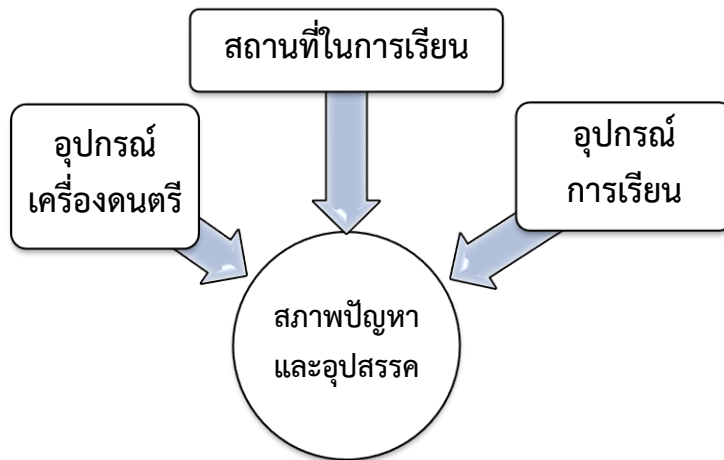
สภาพปัญหา เครื่องมือ และอุปสรรคการเรียนการสอนดนตรี การเรียนการสอนดนตรีแบบเรียนดนตรีออนไลน์ตามสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19: สาขาวิชาดนตรี คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม พบสภาพปัญหาในการเรียนในรายวิชาดนตรีที่เป็นอย่างมาก ดังนี้

1. อุปกรณ์การเรียน ของนักศึกษาแต่ละคนมีความพร้อมที่ไม่เท่ากัน จึงเกิดปัญหาในการเรียนการสอนดนตรี สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 เช่น ระบบสัญญาณที่ไม่เสถียร ทำให้เกิดปัญหาระหว่างเรียน นักศึกษาสื่อสารกับครูผู้สอนไม่รู้เรื่อง จึงทำให้การเรียนดนตรีเกิดความน่าเบื่อ เพราะระบบอุปกรณ์ที่มีปัญหา เรียนไม่ทันเพื่อนในชั้นเรียน และบางรายวิชาของการเรียนดนตรีไม่เพียงแต่บรรยายเพียงอย่างเดียว แต่ต้องมีการสื่อสารเป็นรายบุคคล เช่น วิชาปฏิบัติทักษะทางด้านดนตรี ทำให้นักศึกษาสาขาวิชาดนตรี คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม ที่เรียนออนไลน์มีผลสัมฤทธิ์ทางด้านปฏิบัติทักษะไม่เป็นที่น่าพอใจ

2. ปัจจัยเรื่องของอุปกรณ์เครื่องดนตรี ตามสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19: สาขาวิชาดนตรี คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม อุปกรณ์เครื่องดนตรี ก็เป็นอีกปัจจัยที่ทำให้ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดนตรีและทักษะการปฏิบัติดนตรีของนักศึกษา มีผลการเรียนที่ไม่น่าพอใจ ด้วยอุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียนปฏิบัติทักษะมีความจำเพาะ ราคาค่อนข้างแพง และไม่สะดวกแก่การเคลื่อนย้ายสำหรับนักศึกษา บางส่วนที่ต้องใช้เครื่องดนตรี ของสาขาวิชาดนตรีในการฝึกซ้อม และด้วยสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 จึงทำให้ไม่สามารถเข้ามาเรียน ฝึกซ้อม และปฏิบัติในสาขาวิชาดนตรีศึกษาได้ จึงส่งผลทำให้ มีทักษะการปฏิบัติดนตรีค่อนข้างต่ำ

3. ปัจจัยเรื่องของสถานที่ในการเรียน อีกหนึ่งปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนดนตรี ของนักศึกษา สาขาวิชาดนตรี คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม ตามสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 การเรียนการสอนดนตรีเป็นวิชาเฉพาะที่ต้องใช้เสียงและการฝึกซ้อม การเรียนออนไลน์และให้นักศึกษาได้ฝึกซ้อมในหอพักหรือที่อยู่อาศัย ก็เป็นอีกหนึ่งปัญหา ผู้คนที่อาศัยอยู่อาจไม่เข้าใจ ในการฝึกซ้อมและเรียนในรายวิชาดนตรี ซึ่งก็มีผลกระทบต่อ การเรียนดนตรี ของนักศึกษาสาขาวิชาดนตรี คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม ตามสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19

สรุปสภาพปัญหาและอุปสรรคการเรียนการสอนดนตรีออนไลน์ตามสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 การเรียนการสอนดนตรีออนไลน์ พบปัญหาและอุปสรรคดังภาพประกอบต่อไปนี้

ภาพที่ 1 สรุปสภาพปัญหาและอุปสรรคการเรียนการสอนดนตรีออนไลน์ตาม
สถานการณ์การแพร่ระบาดเชื้อไวรัสโควิด 19

จากภาพข้างต้นสามารถอธิบายสภาพปัญหาและอุปสรรค ประกอบด้วย อุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียน ระบบการเข้าชั้นเรียนในรูปแบบออนไลน์ เครื่องดนตรีที่ใช้ในการเรียนการฝึกซ้อม ระหว่างเรียน สถานที่ในการฝึกปฏิบัติ เครื่องมือ เพราะเครื่องดนตรีบางอย่างนักศึกษาต้องมาใช้ฝึกใช้เรียนที่ สาขาวิชาดนตรี แต่ตามสถานการณ์การแพร่ระบาดเชื้อไวรัสโควิด 19 นักศึกษาจึงไม่ได้รับการฝึกทักษะการปฏิบัติมากนัก จึงส่งผลให้การเรียนในรูปแบบออนไลน์สัมฤทธิ์ผลค่อนข้างน้อย

2. แนวทางการพัฒนารูปแบบเรียนดนตรีออนไลน์ตามสถานการณ์การแพร่ระบาดเชื้อไวรัสโควิด

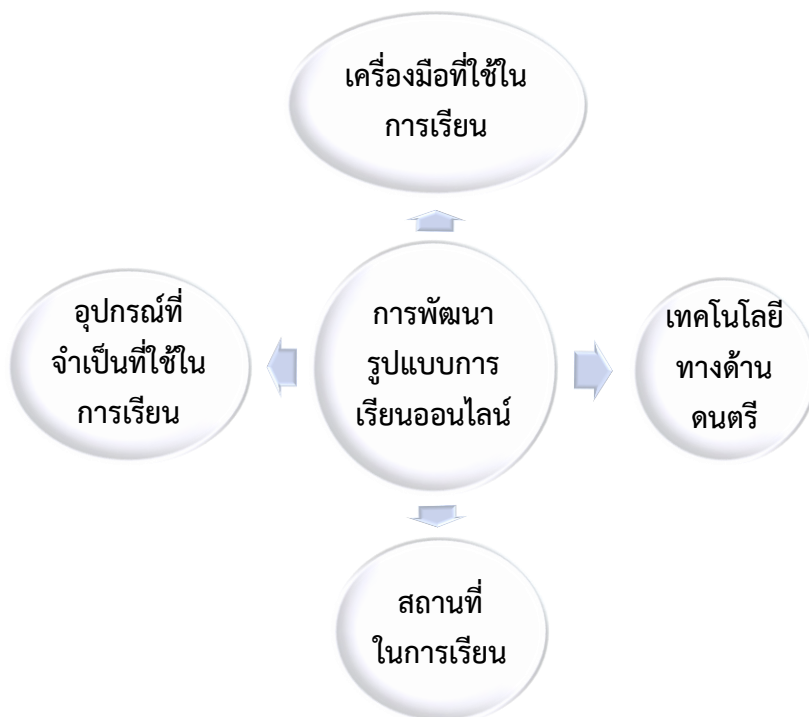
19: สาขาวิชาดนตรี คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม

แนวทางการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนดนตรีด้านอุปกรณ์การเรียน

แนวทางการพัฒนารูปแบบการเรียนดนตรีออนไลน์ อุปกรณ์เครื่องมือที่ใช้ในการเรียนการสอน ของนักศึกษามีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการพัฒนา เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียนและสัมฤทธิ์ผลมากที่สุด ต้องมีการปรับเปลี่ยนตั้งแต่อาจารย์ผู้สอน มีการจัดห้องเรียนออนไลน์แบบเต็มรูปแบบมีอุปกรณ์ที่ทันสมัย ทั้งภาพและเสียงชัดเจน ไม่เป็นอุปสรรคระหว่างจัดการเรียนการสอนออนไลน์

แนวทางการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนดนตรี ตามสถานการณ์การแพร่ระบาดเชื้อไวรัสโควิด 19 ต้องมีแนวทางการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนออนไลน์ ให้เข้ากับบริบทพื้นที่ เข้าใจถึงสภาพปัญหาของผู้เรียนแต่ละคน มีการปรับเปลี่ยนวิธีการสอน ให้นักศึกษาได้มีส่วนร่วมมากที่สุดในการเรียนแต่ละครั้ง นำเทคโนโลยีต่างเข้ามาช่วยพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนดนตรีออนไลน์ เช่น การนำฮาร์ดแวร์และซอฟต์แวร์ที่เกี่ยวข้องดนตรีมาช่วยในการสอน และมีการปรับเปลี่ยนการเรียนวิชาเครื่องเอก โดยการนำฮาร์ดแวร์และซอฟต์แวร์ แอปพลิเคชันต่าง ๆ ทางดนตรีในปัจจุบันที่มีความหลากหลายและสะดวก ที่สามารถให้นักศึกษาสามารถฝึกซ้อมร่วมกัน โดยผ่านแอปพลิเคชันต่าง ๆ เช่น โปรแกรม Sonobus โปรแกรม Jamulus เป็นต้น เพื่อเว้นระยะห่างและลดปัญหาการแพร่ระบาดเชื้อไวรัสโควิด 19 และนักศึกษาผลการเรียนที่ดีขึ้น

สรุปแนวทางการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนดนตรีออนไลน์ตามสถานการณ์การแพร่ระบาดเชื้อไวรัสโคโรนา 19 ของนักศึกษาสาขาวิชาดนตรี คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม ดังภาพประกอบต่อไปนี้

ภาพที่ 2 ภาพสรุปแนวทางการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนดนตรีออนไลน์ตามสถานการณ์การแพร่ระบาดเชื้อไวรัสโคโรนา 19

จากภาพข้างต้นสามารถอธิบายการพัฒนารูปแบบการเรียนออนไลน์ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของอุปกรณ์ที่จำเป็นในการเรียนออนไลน์ เครื่องมือที่ใช้ในการเรียน เทคโนโลยีทางด้านดนตรี สถานที่ที่ใช้ในการเรียน ต้องมีการปรับเปลี่ยน ให้นักศึกษาได้มีส่วนร่วมมากที่สุด และนักศึกษาได้ฝึกปฏิบัติดนตรีร่วมกับอาจารย์ผู้สอน เพื่อที่นักศึกษาจะได้มีผลการเรียนที่ดีขึ้นต่อไป

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัย เรื่อง แนวทางการพัฒนารูปแบบเรียนดนตรีออนไลน์ตามสถานการณ์การแพร่ระบาดเชื้อไวรัสโคโรนา 19: สาขาวิชาดนตรี คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคการเรียนการสอนดนตรีออนไลน์ตามสถานการณ์การแพร่ระบาดเชื้อไวรัสโคโรนา 19 และเพื่อเสนอแนวทางการพัฒนารูปแบบเรียนดนตรีออนไลน์ตามสถานการณ์การแพร่ระบาดเชื้อไวรัสโคโรนา 19 ผลของการวิจัยอภิปรายผลได้ ดังนี้

สภาพปัญหาและอุปสรรคการเรียนการสอนดนตรีออนไลน์ตามสถานการณ์การแพร่ระบาดเชื้อไวรัสโคโรนา 19 พบว่า การเรียนการสอนดนตรีออนไลน์ของสาขาวิชาดนตรี คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม พบปัญหาและอุปสรรค ประกอบด้วยองค์ประกอบหลักดังนี้ เรื่องของอุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียน ระบบการเข้า

ชั้นเรียนในรูปแบบออนไลน์ อุปกรณ์เครื่องดนตรี เช่น เปียโน กลองชุด และเครื่องดนตรีอื่น ๆ ที่นักศึกษาต้องใช้ฝึกทักษะ สถานที่ที่ใช้ในการฝึกซ้อม ซึ่งทำให้รูปแบบการเรียนออนไลน์เกิดปัญหาและอุปสรรคมากมาย จึงส่งผลให้ผลการเรียนในรูปแบบออนไลน์สัมฤทธิ์ผลค่อนข้างน้อยและเป็นปัญหาต่อเนื่องในการเข้าสู่บทเรียนของผู้เรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของปิยวิทย์ เอี่ยมพริ้ง (2547: 98-103) การพัฒนาระบบงานสร้างบทเรียนออนไลน์ ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ที่ได้พัฒนาขึ้นเพื่อช่วยเหลืออาจารย์ผู้สอนให้สามารถสร้างบทเรียนออนไลน์ การออกแบบระบบงานในแต่ละส่วน ต้องคำนึงถึงการวางแผนโครงการ การวิเคราะห์ระบบ การออกแบบระบบในส่วนต่าง ๆ การออกแบบเครือข่าย การออกแบบฐานข้อมูล และเอกสารประกอบการใช้งานเพื่อพัฒนาระบบและการเรียนรู้มากขึ้น

แนวทางการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนดนตรีออนไลน์ตามสถานการณ์การแพร่ระบาดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 แนวทางการพัฒนารูปแบบการเรียนออนไลน์ ของนักศึกษาศาสาวิชาดนตรี คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม สามารถอธิบายและเสนอแนวทางการพัฒนารูปแบบการเรียนออนไลน์ เช่น อุปกรณ์ที่จำเป็นในการเรียนออนไลน์ การนำเทคโนโลยีต่าง ๆ เข้ามาช่วยพัฒนารูปเรียนการสอนดนตรีออนไลน์ เช่น การนำฮาร์ดแวร์และซอฟต์แวร์ที่เกี่ยวข้องกับดนตรีมาช่วยในการสอน และมีการปรับเปลี่ยนการเรียนวิชาเครื่องเอก โดยการนำฮาร์ดแวร์และซอฟต์แวร์ แอปพลิเคชันต่าง ๆ เช่น โปรแกรม Sonobus โปรแกรม Jamulus ซึ่งปัจจุบันโปรแกรมเหล่านี้ความหลากหลายและสะดวก สอดคล้องกับงานวิจัยของวิทยา วาโย และคณะ (2563: 286-288) การจัดการเรียนการสอนแบบออนไลน์ เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ผสมผสานองค์ความรู้ร่วมกับนวัตกรรมการเรียนรู้และเทคโนโลยีที่ทันสมัย มีรูปแบบการสอนที่หลากหลาย องค์ประกอบของการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ ประกอบด้วย ผู้สอน ผู้เรียน เนื้อหา สื่อการเรียนและแหล่งเรียนรู้ กระบวนการจัดการเรียนรู้ ระบบการติดต่อสื่อสาร ระบบเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศ การวัดและประเมินผล และ สอดคล้องกับงานวิจัยของอัครศาสตร์ ศาสตร์สูงเนิน (2550: 78) บทเรียนออนไลน์ที่ออกแบบตามแนวคิดการสร้างความรู้ด้วยตนเอง ช่วยสนับสนุนและส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่เรียน เกิดกระบวนการสร้างความรู้ด้วยตนเอง จากการมีโอกาสดำเนินข้อมูลอย่างหลากหลายหรือประสบการณ์ใหม่ที่สามารถนำมาใช้ในการคิดวิเคราะห์เชื่อมโยงความรู้เดิม และสร้างข้อมูลความรู้ขึ้นได้ด้วยตนเองจากการที่ผู้เรียนรู้อย่างอิสระ ตามคุณลักษณะของบทเรียนออนไลน์ที่ทำให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงข้อมูลต่าง ๆ ที่หลากหลาย ที่ถูกจัดไว้เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียน นอกจากการศึกษาในฐานข้อมูลที่จัดไว้แล้ว ผู้เรียนยังสามารถเข้าไปสอบถามหรือขอคำแนะนำจากฐานความช่วยเหลือซึ่งจัดไว้ในรูปแบบครูช่วยแนะนำ สามารถพูดคุย สอบถาม หรือขอคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญผ่านทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ควรมีการสร้างห้องเรียนการสอนออนไลน์แบบเต็มรูปแบบในสาขาวิชาเพื่อความสะดวกแก่ครูผู้สอน
2. ควรมีการสร้างห้องเรียนการสอนออนไลน์ในรายวิชาอื่นที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น

3. มีการจัดสรรงบประมาณในการซื้อเครื่องดนตรีและนักศึกษาสามารถยืมเครื่องดนตรีไปฝึกซ้อมได้
ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยต่อยอดพัฒนารูปแบบการเรียนออนไลน์ที่เต็มรูปแบบและสามารถเปิด
การเรียนการสอนออนไลน์แบบเต็มศักยภาพ

2. ควรมีการพัฒนาการเรียนออนไลน์ ให้มีรูปแบบที่มีความหลากหลาย มีการนำเอาภาพสาม
มิติมาประกอบการสอน นำคอมพิวเตอร์ช่วยสอนมาใช้ สื่อ E-Book แบบฝึกหัดอิเล็กทรอนิกส์ในระหว่างเรียน

บรรณานุกรม

ปิยวิทย์ เอี่ยมพริ้ง. การพัฒนาระบบการเรียนรู้แบบออนไลน์วิชาการจัดและบริหารงานก่อสร้างตาม
หลักสูตรสถาบันราชภัฏ พ.ศ. 2543: กรณีศึกษาสถาบันราชภัฏอุบลราชธานี. อุบลราชธานี:
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 2547.

วิทยา วาโย และคณะ. “การเรียนการสอนแบบออนไลน์ภายใต้สถานการณ์แพร่ระบาดของไวรัส COVID-19:
แนวคิดและการประยุกต์ใช้จัดการเรียนการสอน,” วารสารศูนย์อนามัยที่ 9. 14, 34 (พฤษภาคม-
สิงหาคม 2563): 286-288.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. **อ่านไม่ออกเขียนไม่ได้**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการ
ส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา ลาดพร้าว, 2552.

อัครศาสตร์ ศาสตร์สูงเนิน. **การศึกษามลลัมฤทธิ์และความพึงพอใจในการเรียนด้านบทเรียนออนไลน์ที่
ออกแบบตามแนวคิดการสร้างความรู้ด้วยตนเอง วิชาวิทยาศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 2
โรงเรียนปริยัติสามัญ นครราชสีมา**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีและ
สื่อสารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, 2550.

Sound Of Ubon Ratchathani: ผลงานสร้างสรรค์ด้านดุริยางคศิลป์

Sound Of Ubon Ratchathani: Music Composition

ชวฤทธิ์ ใจงาม¹ กฤษณะ ทิพย์อักษร² และประณต พลอาษา³

Chavarit Chaingam¹ Kritsana Thipakson² and Pranot Polasa³

^{1,2,3}สาขาวิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

^{1,2,3}Department of Music, Faculty of Humanities and Social Sciences

Ubon Ratchathani Rajabhat University

Email: chavarit.c@ubru.ac.th

บทคัดย่อ

Sound Of Ubon Ratchathani: ผลงานสร้างสรรค์ด้านดุริยางคศิลป์ เป็นการเรียบเรียงเสียงประสานสำหรับวงออร์เคสตรา โดยใช้ทำนองเพลงพื้นบ้านอีสานเป็นทำนองหลัก มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาทำนองดนตรีพื้นบ้านของจังหวัดอุบลราชธานี และเพื่อประพันธ์เพลงร่วมสมัยในรูปแบบวงออร์เคสตรา อันเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดอุบลราชธานี พร้อมทั้งนำวงดนตรีไปแสดงต่อหน้าสาธารณชน อีกทั้งยังได้นำเสนอบทวิเคราะห์ อรรถาธิบาย รูปแบบและเทคนิคการประพันธ์เพลง โดยใช้แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ผลการวิเคราะห์ พบว่า

1. จากการศึกษาทำนองเพลงพื้นบ้านในจังหวัดอุบลราชธานี มีทำนองที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดอุบลราชธานี คือ ลาย (โปงลาง) อุบลราชธานี ลายบายศรีสู่ขวัญ ลายตั้งหวาย ลายเตี้ยธรรมดา ลายเตี้ยโขง ลายนกไซบินข้ามทุ่ง แมงกูดอมดอก จังหวัดอุบลราชธานี เป็นจังหวัดที่มีวัฒนธรรมประเพณีที่หลากหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านดนตรีและการแสดงที่หลากหลาย ด้านดนตรีและพิณอีสาน ซึ่งถือว่ามีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของจังหวัดอุบลราชธานี อาจารย์ทองใส ทับถนุน ผู้ที่ได้รับการยกย่องให้เป็นศิลปินพื้นบ้านครูภูมิปัญญาไทย เป็นต้นแบบของลายเพลงพิณโบราณอีสานและลายพิณประยุกต์ และที่สำคัญเป็นผู้ถ่ายทอดและสอนดนตรีพื้นเมืองอีสานให้กับลูกศิษย์ เพื่อสืบสานดนตรีพื้นบ้านอีสานให้ดำรงอยู่ต่อไป

2. บทประพันธ์เพลง Sound Of Ubon Ratchathani: ผลงานสร้างสรรค์ด้านดุริยางคศิลป์ เป็นการเรียบเรียงเสียงประสานสำหรับวงออร์เคสตรา โดยใช้ทำนองเพลงพื้นบ้านอีสานเป็นทำนองหลัก ประกอบด้วย ดังนี้ Introduction (เกริ่น) ลาย (โปงลาง) อุบลราชธานี ลายบายศรีสู่ขวัญ ลายตั้งหวาย ลายเตี้ยธรรมดา ลายเตี้ยโขง ซึ่งเป็นทำนองที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดอุบลราชธานี มีความยาวประมาณ 6.57 นาที อยู่ในคีย์ Am โดยยืหน้าเอาคีย์ที่เป็นต้นฉบับแบบดั้งเดิม ลีลาแบ่งได้เป็น 3 แบบ ลีลาจังหวะแบบที่ 1 คือรูปแบบจังหวะ Slow soul รูปแบบจังหวะที่ 2 March และรูปแบบที่ 3 Cha Cha Cha โดยใช้อัตราจังหวะ 4/4 และ 2/4 มีการใช้เทคนิควิธีการในการประพันธ์และการเรียบเรียงเสียงประสานที่หลากหลาย และได้คำนึงถึงคุณลักษณะเฉพาะของเครื่องดนตรีแต่ละกลุ่มให้สามารถบรรเลงร่วมกันได้อย่างกลมกลืนและเกิดความไพเราะ

คำสำคัญ: ผลงานสร้างสรรค์ ดุริยางคศิลป์ ทำนองพื้นบ้านอีสาน

Abstract

Sound of Ubon Ratchathani : a creative music composition, was an arrangement for the orchestra using the melody of Isan folk songs as the main melody. The objectives of this research were to study the background of Ubon Ratchathani folk melody, to compose contemporary orchestra music as an identity of Ratchathani Province, and to perform the orchestra band in public. The results of analyzing and explaining the styles and techniques of composition were also presented based on related concepts and theories. The findings were as follows:

1. The unique melody of folk songs in Ubon Ratchathani Province included Lai or patterns of Pong Lang Ubon Ratchathani, Bai Sri Su Kwan, Tang Wai, Toey, Toey Khong, Nok Sai Bin Kham Thung, and Maeng Phu Tom-Dok. Ubon Ratchathani was a province that has a variety of cultures and traditions especially in the fields of music and various performances. In terms of music and Isan 'Pin' guitar which was considered a unique of Ubon Ratchathani, Ajarn Thongsai Thapthanon, who was regarded as a folk artist and a teacher of Thai wisdom, became a model of traditional and applied patterns of Isan guitar. He was the one who passes on and teaches Isan folk music to students in order to continue the Isan folk music.

2. The Sound of Ubon Ratchathani was creatively composed and arranged for the orchestra using Isan folk songs as the main melody. The song consists of the Introduction, the Lai or patterns of Pong Lang Ubon Ratchathani, Bai Sri Su Kwan, Tang Wai, Toey, Toey Khong, which were considered unique melody of Ubon Ratchathani province. It was approximately 6.57 minutes long in the Am key based on the original key. Styles could be divided into 3 types including Slow Soul, March, and Cha Cha Cha with 4/4 and 2/4 rhythms. Various techniques and methods of composition were used based on unique characteristics of each group of musical instruments to be able to harmoniously and beautifully play together.

Keywords: Creative Work, Music Composition, Isan Folk Melody

บทนำ

อุบลราชธานี เป็นจังหวัดขนาดใหญ่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง มีประวัติศาสตร์ยาวนานกว่า 225 ปี เป็นจังหวัดเดียวในประเทศไทยที่มีชายแดนติดกับประเทศเพื่อนบ้าน 2 ประเทศ คือ ลาว และ กัมพูชา มีแม่น้ำสายสำคัญไหลผ่าน 3 สาย ได้แก่ แม่น้ำชี แม่น้ำมูล และแม่น้ำโขง ซึ่งยังมีลำน้ำสายใหญ่อีกหลายสายที่ยังคงความอุดมสมบูรณ์ เหมาะสมต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ พืช และสัตว์มาแต่ครั้งบรรพกาลจนถึงปัจจุบัน อุบลราชธานี ดินแดนแห่งพุทธศิลป์แห่งลุ่มน้ำมูล มีความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรม ประเพณี จิตรกรรม

และสถาปัตยกรรมอันทรงคุณค่า จังหวัดอุบลราชธานีได้รับการขนานนามว่าเป็น “ดินแดนแห่งนักปราชญ์” เนื่องมาจากความเจริญของบ้านเมืองเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว จนสร้างชื่อเสียงเกียรติคุณให้กับจังหวัดและคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติ ได้แก่ พระภิกษุ นักปกครอง นักการเมือง นักสังคมสงเคราะห์ นักสาธารณสุข นางแบบ นักร้อง นักดนตรี ดารา นักแสดง นักการเกษตร นักกีฬา เป็นต้น (Dot property, 2564)

ประเพณี วัฒนธรรม กิจกรรมที่สำคัญของจังหวัดอุบลราชธานี ที่นับถือปฏิบัติต่อกันมาจากรุ่นบรรพกาล ประเพณีที่สำคัญ ได้แก่ ประเพณีแห่เทียนพรรษา ประเพณีงานไหลเรือไฟ ประเพณีงานแข่งขันเรือยาว ประเพณีทำบุญบั้งไฟ ฯลฯ ในประเพณีต่าง ๆ นี้ ล้วนแล้วแต่มีดนตรีเป็นส่วนประกอบสำคัญเพื่อให้เข้าถึงอรรถรสความรื่นเริงสนุกสนาน แคน เป็นเครื่องดนตรีพื้นเมืองภาคอีสานที่เก่าแก่มากมีมาแต่โบราณ บรรเลงโดยการใช้ปากเป่าและดูด เข้าอกให้เป็นเพลงและเป็นเครื่องดนตรีที่เป็นที่นิยมมากในจังหวัดอุบลราชธานี พิณ หรืออาจจะมีชื่อเรียกที่แตกต่างกันตามท้องถิ่น เช่น “ซุง” หรือ “เต่ง” สมัยก่อนมักใช้บรรเลงตัวเดียว ปัจจุบันมักใช้บรรเลงในวงดนตรีโปงลาง วงดนตรีลำซิ่ง หรือวงดนตรีลูกทุ่ง ซึ่งพิณยังเป็นเครื่องดนตรีที่ได้รับความนิยมของเยาวชนรุ่นหลังอย่างล้นหลาม เนื่องจากพิณสามารถนำมาบรรเลงประกอบวงดนตรีได้หลากหลาย ทั้งวง สตริง ลูกทุ่ง หมอลำ ป๊อป ร็อค และแจ๊ส และยังสามารถบรรเลงได้หลายคีย์เทียบเท่ากับเครื่องดนตรีสากล กลุ่มผู้เล่นพิณมีการผสมผสานวัฒนธรรมดนตรีตะวันตกเข้ากับวัฒนธรรมดนตรีอีสานมาตั้งแต่ราว พ.ศ. 2517 ส่งผลให้ช่างฝีมือผู้ทำพิณต้องปรับเปลี่ยนกระบวนการสร้างพิณ (ธนิษฐ์รัฐ คำมาธีรวิทย์, 2562) นอกจากแคนและพิณแล้ว ยังมีเครื่องดนตรีอีกหลายประเภทที่ได้รับความนิยมเช่นกัน ได้แก่ โหวด ซอไม้ไผ่ กับแก๊บบหรือจับแบบ หีน และกลองแบบต่าง ๆ อุบลราชธานีจึงได้ชื่อว่าเป็นถิ่น “ดอกคูณเสียงแคน”

จากข้อที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า ประเพณี วัฒนธรรม และดนตรี มีประวัติความเป็นมาอยู่คู่กับจังหวัดอุบลราชธานีมาอย่างยาวนาน สะท้อนให้เห็นภาพแหล่งปัญญาและวัฒนธรรมของชุมชนที่มีประวัติความเป็นมาแต่โบราณ ความสมบูรณ์ของธรรมชาติที่งดงามหลากหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ด้านดนตรีและพิณอีสาน ซึ่งถือว่ามีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของจังหวัดอุบลราชธานี อาจารย์ทองใส ทับถนุน ผู้ที่ได้รับการยกย่องให้เป็นศิลปินพื้นบ้านครูภูมิปัญญาไทย ผู้เชี่ยวชาญในการเล่นและผลิตเครื่องดนตรีอีสานประเภทพิณ เป็นต้นแบบของลายเพลงพิณโบราณอีสานและลายพิณประยุกต์ เป็นช่างฝีมือในการทำเครื่องดนตรีพิณ และที่สำคัญเป็นผู้ถ่ายทอดและสอนดนตรีพื้นเมืองอีสานให้กับลูกศิษย์ เพื่อสืบสานดนตรีพื้นบ้านอีสานให้ดำรงอยู่ต่อไป ในปัจจุบันมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี สาขาวิชาดนตรีมีการพัฒนาการเรียนการสอนเครื่องดนตรีที่หลากหลายและมีการนำเสนอผลงานทางดนตรีต่อสาธารณชน ในสถานที่ต่าง ๆ ทั้งในพื้นที่มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี เขตพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานีและจังหวัดใกล้เคียง โดยใช้วงออร์เคสตราในการนำเสนอ ซึ่งเป็นการนำเสนอในรูปแบบวงที่มีความแปลกใหม่น่าติดตาม พบว่า มีประชาชนจำนวนมากให้ความสนใจเป็นอย่างยิ่ง คณะผู้วิจัย ได้เล็งเห็นคุณค่าและความสำคัญของเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานและทำนองพื้นบ้านอีสานที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของจังหวัดอุบลราชธานี จึงได้ศึกษาค้นคว้า และสร้างสรรค์ผลงานดนตรี โดยการนำเอาทำนองเพลงพื้นบ้านมาเรียบเรียงเสียงประสานในรูปแบบของดนตรีตะวันตก ใช้สำหรับวง

ออร์เคสตราในการนำเสนอ อันจะเป็นการช่วยสืบสาน อนุรักษ์บทเพลงพื้นบ้านอีสาน และเผยแพร่ดนตรีพื้นบ้านที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวจังหวัดอุบลราชธานี ให้คงอยู่สืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาทำนองดนตรีพื้นบ้านของจังหวัดอุบลราชธานี
2. เพื่อประพันธ์เพลงร่วมสมัยในรูปแบบวงออร์เคสตรา

ระเบียบวิธีวิจัย

Sound Of Ubon Ratchathani: ผลงานสร้างสรรค์ด้านดุริยางคศิลป์ ได้แบ่งประเด็นขั้นตอนและวิธีการดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาดนตรีพื้นบ้านที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดอุบลราชธานี
 - 1.1 ทำนองเพลง
 - 1.2 ผู้ประพันธ์เพลง
 - 1.3 นักร้องและนักดนตรี
 - 1.4 เครื่องดนตรี
2. การเรียบเรียงเสียงประสาน
 - 2.1 ศึกษาแนวคิด วิธีการ เรียบเรียงเสียงประสานจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง
 - 2.2 คัดเลือกทำนองเพลงพื้นบ้านอีสาน เพื่อนำมาเป็นวัตถุดิบสำคัญในการเรียบเรียง เสียงประสาน
 - 2.3 เรียบเรียงเสียงประสานบทเพลงตามแนวคิด ทฤษฎี ระเบียบวิธีการเรียบเรียงดนตรีสำหรับวงออร์เคสตรา
 - 2.4 เมื่อเรียบเรียงเพลงเสร็จแล้ว นำโน้ตเพลงส่งให้นักดนตรีบรรเลงเพื่อตรวจสอบ ความถูกต้องและความไพเราะของบทเพลง
 - 2.5 แก้ไขข้อบกพร่องของบทเพลง แล้วนำไปให้นักดนตรีบรรเลง
3. การวิเคราะห์และสรุปผลการวิจัย
 - 3.1 เขียนบทวิเคราะห์ อรรถาธิบาย เกี่ยวกับบทเพลงที่เรียบเรียงเสียงประสานชิ้นใหม่
 - 3.2 เขียนรายงานการวิจัยเชิงสร้างสรรค์ฉบับสมบูรณ์
 - 3.3 นำบทเพลงออกบรรเลงเผยแพร่ต่อสาธารณชน

บทวิเคราะห์

Sound Of Ubon Ratchathani เป็นการเรียบเรียงเสียงประสานสำหรับวงออร์เคสตรา โดยใช้ทำนองเพลงอุบลราชธานี และลายเพลงพื้นบ้านอีสานเป็นทำนองหลักที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดอุบลราชธานี มีความยาวประมาณ 6.57 นาที ประกอบด้วยเครื่องดนตรีประเภท กลุ่มเครื่องสาย (String) กลุ่มเครื่องลมไม้ (Wood wind) กลุ่มเครื่องลมทองเหลือง (Brass Wind) กลุ่มเครื่องกระทบ (Percussion) ซึ่งสามารถสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล และการเรียบเรียงเสียงประสาน ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้ดังนี้

1. การประพันธ์เพลง Sound of Ubon Ratchathani เป็นการเรียบเรียงเสียงประสานสำหรับวงออร์เคสตรา สามารถสรุปผลการวิเคราะห์ ได้ดังนี้

1.1 จังหวะ/อัตราจังหวะ

1.1.1 อัตราจังหวะ เป็นอัตราจังหวะ 4/4 และ 2/4 ความเร็วมีการผสมผสานจังหวะ ช้า ปานกลาง เร็ว ตามหลักการการเรียบเรียงสำหรับวงออร์เคสตรา เพื่อสื่อให้ผู้ฟังเข้าถึงอารมณ์ในแต่ละท่อนได้มากยิ่งขึ้น

1.1.2 ลีลาแบ่งได้เป็น 3 แบบ ลีลาจังหวะแบบที่ 1 คือรูปแบบจังหวะ Slow soul รูปแบบจังหวะที่ 2 March และรูปแบบที่ 3 Cha Cha Cha

ตัวอย่างลีลาจังหวะที่ 1 Slow soul

Musical score for Slow soul rhythm. It consists of four staves: Bass drum, Symbols, Snare drum, and Tambourine. The Bass drum staff shows a pattern of quarter notes with a 'mp' dynamic marking. The Symbols staff is empty. The Snare drum staff shows a pattern of quarter notes. The Tambourine staff shows a pattern of quarter notes with a 'mp' dynamic marking.

ภาพที่ 1 ตัวอย่างลีลาจังหวะที่ 1 Slow soul

Musical score for Slow soul rhythm. It consists of four staves: Bass drum, Symbols, Snare drum, and Tambourine. The Bass drum staff shows a pattern of quarter notes. The Symbols staff shows a pattern of quarter notes. The Snare drum staff shows a pattern of eighth notes. The Tambourine staff shows a pattern of eighth notes.

ภาพที่ 2 ตัวอย่างลีลาจังหวะที่ 2 March Bass drum

Musical score for Cha Cha Cha rhythm. It consists of four staves: Symbols, Snare drum, Tambourine, and an unlabeled staff. The Symbols staff shows a pattern of quarter notes. The Snare drum staff shows a pattern of quarter notes. The Tambourine staff shows a pattern of quarter notes. The unlabeled staff shows a pattern of eighth notes.

ภาพที่ 3 ตัวอย่างลีลาจังหวะที่ 3 Cha Cha Cha

1.2 บันไดเสียง

บทเพลงนี้อยู่ในคีย์ Am ใช้บันไดเสียง A Minor pentatonic scale ประกอบด้วยโน้ต 5 เสียง A-C-D-E-G ซึ่งผู้ประพันธ์ยังคงยึดนำเอาคีย์ที่เป็นต้นฉบับแบบดั้งเดิม ของบทเพลงพื้นบ้านอีสานโดยส่วนมากแล้วมักจะเล่นในคีย์ Am และมีการพิจารณาจากช่วงเสียงที่เหมาะสมของเครื่องดนตรีสากลในวงให้สามารถบรรเลงได้ง่าย

1.3 ท่อนเพลง

ในบทเพลงนี้สามารถแบ่งออกได้ทั้งหมด 6 ท่อน โดยการนำลายเพลงพื้นบ้านอีสานมา ร้อยเรียงต่อกัน ดังนี้ Introduction (เกริ่น) ลาย (โปงลาง) อุบลราชธานี ลายบายศรีสู่ขวัญ ลายตั้งหวาย ลายเตี้ยธรรมดา ลายเตี้ยโงง

1.3.1 Introduction (เกริ่น) แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

1.3.1.1 Introduction ส่วนที่ 1 ใช้อัตราจังหวะความเร็ว $\text{♩} = 65$ จากห้องเพลงที่ 1-8 ใช้ Flute เป็นตัวถึงผู้คนดำเนินทำนองหลัก ให้ Clarinet in Bb เป็นตัวดำเนินทำนองรอง เป็นชั้นคู่ประสาน (Interval) เสียงประสานที่ดีจะช่วยอุ้มเสียงดนตรีให้มีพลังทางอารมณ์ (สุกรี เจริญสุข, 2538) Xylophone, Piano และ String section เป็นตัวดำเนินคอร์ด และให้ Tuba ดำเนินแนวเบส เพื่อให้เกิดความรู้สึกมากมายทั่วทุกสารทิศที่กำลังหลังไหลเข้ามาเที่ยวเยี่ยมชม วิถีชีวิตความเป็นอยู่และความงามของชาวจังหวัดอุบลราชธานี อีกทั้งเพื่อให้เกิดความรู้สึกถึงการก่อกำเนิดของแม่น้ำสายหลักของชาวจังหวัดอุบลราชธานี แม่น้ำมูล ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ภาพที่ 4 ตัวอย่าง Flute เป็นตัวดำเนินทำนองหลัก Clarinet in Bb เป็นตัวดำเนินทำนองรอง

1.3.1.2 Introduction ส่วนที่ 2 จากห้องเพลงที่ 9-17 ผู้ประพันธ์ยังคงให้ Flute เป็นตัวดำเนินทำนองหลัก โดยเพิ่มให้ Clarinet in Bb, Xylophone และ piano มาช่วยในการดำเนินทำนองหลัก เพื่อเพิ่มความชัดเจนของทำนองหลักมากยิ่งขึ้น

ภาพที่ 5 ตัวอย่าง Flute และ Clarinet in Bb เป็นตัวดำเนินทำนองหลัก

1.3.1.3 Introduction ส่วนที่ 3 ผู้ประพันธ์ได้เพิ่มอัตราจังหวะความเร็ว $\text{♩} = 100$ จากห้องเพลงที่ 18-27 โดยให้ Trumpet เป็นตัวเดินทำนองหลัก Brass Section เล่นโน้ตเป็นสัดส่วน ในตอนท้ายท่อนของส่วนที่ 3 ผู้ประพันธ์ได้เพิ่มความซับซ้อนของการบรรเลงโดยการเปลี่ยน (Time Signature) เป็น 2/4 เพื่อให้เกิดอารมณ์ความรู้สึกถึงผู้คนที่มีความหนักแน่นและตื่นเต้น ที่ได้พบเห็นและเรียนรู้ถึง ประเพณีวัฒนธรรมต่าง ๆ อย่างใจจดใจจ่อ ในท่อนนี้ผู้ประพันธ์ยังสร้างให้มีการประสานเสียง (Harmony) ของตัวเองในแต่ละเครื่องอย่างละ 2 แนว ในแนวตั้ง

ภาพที่ 6 ตัวอย่าง Trumpet เป็นตัวเดินทำนองหลัก Brass Section เล่นโน้ตเป็นสัดส่วน

1.3.2 ลาย (โปงลาง) อุบลราชธานี

จากห้องเพลงที่ 29-39 ผู้ประพันธ์ได้นำลาย (โปงลาง) อุบลราชธานี ซึ่งเป็นบทเพลงประจำจังหวัดอุบลราชธานี ประพันธ์เนื้อร้องโดยท่านคุณครูเทอด บุญยรัตพันธุ์ โดยใช้ทำนอง ลาย (โปงลาง) อุบลราชธานี เป็นทำนองเพลงไทยเดิม สมัยก่อนมีชื่อเรียกว่า “ลายลาวอุบล” ไม่ปรากฏนามผู้แต่ง นิยมเล่นมานานในประเพณีสงกรานต์เข้าน้ำ และลงแขกเกี่ยวข้าว ประเพณีงานบุญต่าง ๆ โดยโบราณใช้ พิณ-แคน-โหม่งของบรรเลง ซึ่งแต่โบราณจะไม่มีไฟฟ้าใช้ ดนตรีจึงเป็นดนตรีพื้นบ้านอันแสนไพเราะ ภายหลังวิทยาลัยครูอุบลราชธานี นำมาบรรเลงเป็นเพลงประจำจังหวัด และนำออกแสดงในงานทุ่งศรีเมือง จึงเป็นที่นิยมมาจนถึงปัจจุบัน เพื่อให้เกิดความรู้สึกถึงการเดินทางมาประจัญหน้าจังหวัดอุบลราชธานีโดยสวัสดิภาพของผู้คนที่กำลัง

หลังไหลเข้ามาเที่ยวเยี่ยมชมวิถีชีวิตความเป็นอยู่และความงามของชาวจังหวัดอุบลราชธานี อีกทั้งเพื่อให้เกิดความรู้สึกถึงการไหลของแม่น้ำมูลที่กำลังไหลผ่านเข้ามาสู่เขตจังหวัดอุบลราชธานี ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ภาพที่ 7 ตัวอย่าง ลาย (โปงลาง) อุบลราชธานี

1.3.3 ลายบายศรีสู่ขวัญ

จากห้องเพลงที่ 42-49 ผู้ประพันธ์ได้นำลายบายศรีสู่ขวัญ เป็นลายพื้นบ้านอีสานที่ใช้ประกอบ การแสดงชุดรำบายศรีสู่ขวัญ เป็นการแสดงของภาคอีสาน ซึ่งใช้ในพิธีบายศรีสู่ขวัญหรือเชิญขวัญ ในการต้อนรับแขกเมืองหรือแขกสำคัญ ๆ ซึ่งเป็นที่มีเกียรติหรือแขกผู้ใหญ่ที่มาจากต่างถิ่น

เพื่อให้เกิดความรู้สึกถึงการต้อนรับแขกบ้านแขกเมืองของชาวจังหวัดอุบลราชธานี ที่เดินทางมาประตุสู่จังหวัดอุบลราชธานี ที่กำลังหลังไหลเข้ามาเที่ยวเยี่ยมชมวิถีชีวิตความเป็นอยู่และความงามของชาวจังหวัดอุบลราชธานี อีกทั้งเพื่อให้เกิดความรู้สึกถึงการไหลของแม่น้ำมูลที่กำลังไหลผ่านเข้ามาสู่เขตจังหวัดอุบลราชธานี

ภาพที่ 8 ตัวอย่าง ลายบายศรีสู่ขวัญ

1.3.4 ลายตั้งห้วย

จากห้องเพลงที่ 42-49 หลังจากที่มีการบายศรีสู่ขวัญเพื่อเป็นการต้อนรับแขกบ้านแขกเมืองอย่างเป็นทางการตามประเพณีแล้วนั้น ยังมีโชว์การแสดงเพื่อใช้ในการแสดงต้อนรับ โดยผู้ประพันธ์ได้นำลายตั้งห้วย ซึ่งเป็นลายพื้นบ้านของสองฝั่งโขงไทย-ลาว แต่เดิม การลำตั้งห้วยเริ่มต้นที่บ้านตั้งห้วยโคก เมืองชนนะบุรี แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และเผยแพร่มายังประเทศไทย

โดยอาจารย์ประดิษฐ์ แก้วซิม สู่บ้านม่วงเจียด ตำบลเจียด อำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี พ.ศ. 2523
วิทยาลัยครูอุบลราชธานี ได้นำการแสดงฟ้อนรำตงหวายแสดงในงานประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษาจังหวัด
อุบลราชธานี ทำให้การฟ้อนรำตงหวายเป็นที่รู้จัก และได้รับความสนใจมากยิ่งขึ้น ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา
ภายหลังได้นำการแสดงออกเผยแพร่ทั้งในประเทศและต่างประเทศ จนทำให้การฟ้อนรำตงหวายเป็นที่รู้จัก
และสร้างชื่อเสียงให้กับวิทยาลัยครูอุบลราชธานี และจังหวัดอุบลราชธานีมาถึงปัจจุบัน

ภาพที่ 9 ตัวอย่าง ลายตงหวาย

1.3.5 ลายเต้ยธรรมดา

จากห้องเพลงที่ 106-124 ผู้ประพันธ์ได้นำลายเต้ยธรรมดามาใช้ในการเรียบเรียงใน
ท่อนนี้เพื่อให้รู้สึกถึงการเยี่ยมชมประเพณีวัฒนธรรม ความเป็นอยู่วิถีชีวิต และชื่นชมแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ
ของจังหวัดอุบลราชธานี

ภาพที่ 10 ตัวอย่าง ลายเต้ยธรรมดา

1.3.6 ลายเต้ยโขง

จากห้องเพลงที่ 145-166 ผู้ประพันธ์ได้นำลายเต้ยโขงมาใช้ในการเรียบเรียงในท่อนนี้ ได้ใช้หลักการ Unison ของ Wood wind, Sting ซึ่งใช้แนวเบสของแต่ละ Part เล่นเป็น Root Bass ในท่อนนี้ ยังมีการใช้โน้ตสามพยางค์เซบ็ต 1 ชั้น เพื่อส่งเข้าห้องแรกของท่านองลายเต้ยโขงและเพิ่มอัตราจังหวะ เป็น $\text{♩} = 120$ เพื่อให้รู้สึกถึงความตื่นเต้นหลังจากได้มีการเยี่ยมประเพณีวัฒนธรรม ความเป็นอยู่วิถีชีวิต แหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ และความงามความน้ำใจของชาวจังหวัดอุบลราชธานีแล้ว ก็ต้องถึงวันที่ต้องเดินทางกลับ ภูมิลำเนาตัวเองด้วยใบหน้ายิ้มแย้มและมีความสุข อีกทั้งเพื่อให้เกิดความรู้สึกถึงการไหลของแม่น้ำมูลที่กำลัง ไหลผ่านจังหวัดอุบลราชธานี เข้าสู่ประตูแม่น้ำโขง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

16

142

VIVACE $\text{♩} = 120$

เต้ยโขง

FL.

CL.

ALTO SAX.

TEN. SAX.

B.SN.

ภาพที่ 11 ตัวอย่าง การ Unison ของ Wood wind Section

VLN. 1

VLN. 2

VLA.

VC.

CB.

ภาพที่ 12 ตัวอย่าง การ Unison ของ String Section

สรุปผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย Sound Of Ubon Ratchathani: ผลงานสร้างสรรค์ด้านดุริยางคศิลป์ โดยใช้ทำนองเพลงพื้นบ้านอีสานเป็นทำนองหลัก สรุปได้ดังนี้

1. จากการศึกษาทำนองเพลงพื้นบ้านในจังหวัดอุบลราชธานี ในอดีตจนถึงปัจจุบัน ดนตรีและศิลปะการแสดงของจังหวัดอุบลราชธานี สามารถแบ่งออกได้ 3 ประเภท คือ หมอลำหรือวงหมอลำ วงโปงลาง และวงดนตรีที่ใช้เครื่องดนตรีสากลเล่นประกอบ การลำเป็นการแสดงพื้นบ้านที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งได้รับความนิยมมาทุกยุคทุกสมัย ลำพื้นถือว่าเป็นต้นแบบของการลำทุกประเภท และต่อมามีการพัฒนาเป็นการลำคู่ ลำซิ่งซู้ ลำหมู่ ลำล่อง หมอลำที่มีชื่อเสียงในจังหวัดอุบลราชธานีมีมากมายจนเมืองอุบลได้ชื่อว่า “เมืองหมอลำ” วงโปงลาง เป็นวงที่ใช้เครื่องดนตรีพื้นบ้านประกอบในการบรรเลง มีเครื่องดนตรีเด่น ๆ เช่น โปงลาง แคน โหวด กลอง ไห มีทำนองที่นิยมนำมาบรรเลงและเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดอุบลราชธานี คือ ลาย (โปงลาง) อุบลราชธานี ลายบายศรีสู่ขวัญ ลายตั้งหวาย ลายเตี้ยธรรมดา ลายเตี้ยโขง ลายนกไขบินข้ามทุ่ง แมงกู่ตอมดอก และวงดนตรีที่ใช้เครื่องดนตรีสากลเล่นประกอบ เช่น วงเพชรพินทอง เป็นวงที่ได้รับความนิยมมากที่สุดในอดีตและยังเป็นต้นแบบให้วงดนตรีหมอลำร่วมสมัยในยุคปัจจุบันอีกมากมาย จังหวัดอุบลราชธานี เป็นจังหวัดที่มีวัฒนธรรมประเพณีที่หลากหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านดนตรีและการแสดงที่หลากหลาย ด้านดนตรีและพิณอีสาน ซึ่งถือว่ามีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น ของจังหวัดอุบลราชธานี อาจารย์ทองใส ทับถนน ผู้ที่ได้รับการยกย่องให้เป็นศิลปินพื้นบ้านครูภูมิปัญญาไทย เป็นต้นแบบของลายเพลงพิณโบราณอีสานและลายพิณประยุกต์ และที่สำคัญเป็นผู้ถ่ายทอดและสอนดนตรีพื้นเมืองอีสานให้กับลูกศิษย์ เพื่อสืบสานดนตรีพื้นบ้านอีสานให้ดำรงอยู่ต่อไป

2. Sound Of Ubon Ratchathani: ผลงานสร้างสรรค์ด้านดุริยางคศิลป์ เป็นการเรียบเรียงเสียงประสานสำหรับวงออร์เคสตรา โดยใช้ทำนองเพลงพื้นบ้านอีสานเป็นทำนองหลักซึ่งมีทั้งหมด 6 ท่อน ประกอบด้วย Introduction (เกริ่น) ลาย (โปงลาง) อุบลราชธานี ลายบายศรีสู่ขวัญ ลายตั้งหวาย ลายเตี้ยธรรมดา ลายเตี้ยโขง ซึ่งเป็นทำนองที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดอุบลราชธานี มีความยาวประมาณ 6.57 นาที อัตราจังหวะ 2/4 และ 4/4 ความเร็วของบทเพลงเป็นแบบผสมผสาน ประกอบด้วย จังหวะ ซ้า ปานกลาง และเร็ว เครื่องดนตรีที่ใช้มีทั้งหมด 4 กลุ่ม คือ กลุ่มเครื่องสาย กลุ่มเครื่องลมไม้ กลุ่มเครื่องลมทองเหลือง กลุ่มเครื่องกระทบ อยู่ในคีย์ Am ใช้บันไดเสียง A Minor pentatonic scale ประกอบด้วยโน้ต 5 เสียง A-C-D-E-G โดยยืดยาวเอาคีย์ที่เป็นต้นฉบับแบบดั้งเดิม ของบทเพลงพื้นบ้านอีสานโดยส่วนมากแล้วมักจะเล่นในคีย์ Am และมีการพิจารณาจากช่วงเสียงที่เหมาะสมของเครื่องดนตรีสากลในวงให้สามารถบรรเลงได้ง่าย ลีลาแบ่งได้เป็น 3 แบบ ลีลาจังหวะแบบที่ 1 คือรูปแบบจังหวะ Slow soul รูปแบบจังหวะที่ 2 March และรูปแบบที่ 3 Cha Cha Cha มีการใช้เทคนิควิธีการในการประพันธ์และการเรียบเรียงเสียงประสานที่หลากหลาย โดยคำนึงถึงคุณลักษณะเฉพาะของเครื่องดนตรีแต่ละกลุ่มให้สามารถบรรเลงร่วมกันได้อย่างกลมกลืน และเกิดความไพเราะ มีการนำเอาแนวคิดเชิงเปรียบเทียบระหว่างผู้คนที่กำลังหลงใหลเข้ามาเที่ยวเยี่ยมชมวิถีชีวิตความเป็นอยู่และความงามของชาวจังหวัดอุบลราชธานี กับ แม่น้ำมูล ที่กำลังไหลผ่านเข้ามาสู่เขตจังหวัด

อุบลราชธานี เมื่อมีแขกบ้านแขกเมืองเข้ามาก็ต้องมีการต้อนรับที่อบอุ่น ซึ่งเป็นประเพณีของชาวอุบลราชธานีที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน ลายรำบายศรีสู่ขวัญ จึงสื่อแสดงให้เห็นถึงขนบธรรมเนียมในการต้อนรับของชาวอุบลราชธานีได้อย่างลงตัว ลายตั้งหวาย สื่อให้เห็นภาพของการไหว้เพื่อใช้ในการแสดงต้อนรับ ลายเตี้ยธรรมดา ในการเรียบเรียงในท่อนนี้ผู้ประพันธ์ต้องการเพื่อให้รู้สึกถึงการเยี่ยมชมประเพณีวัฒนธรรม ความเป็นอยู่วิถีชีวิตและชื่นชมแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ของจังหวัดอุบลราชธานี และลายเตี้ยโขง ซึ่งเป็นท่อนสุดท้าย เมื่อมีการพบกันย่อมมีวันจากกันเป็นเรื่องธรรมดา เมื่อถึงวันที่ต้องเดินทางกลับภูมิลำเนาตัวเองด้วยใบหน้ายิ้มแย้มและมีความสุข อีกทั้งเพื่อให้เกิดความรู้สึกถึงการไหลของแม่น้ำมูลที่กำลังไหลผ่านจังหวัดอุบลราชธานี เข้าสู่ประตูแม่น้ำโขง เป็นการจากกันที่แสนอบอุ่น

อภิปรายผล

จากการศึกษา ผลงานสร้างสรรค์ด้านดุริยางคศิลป์ Sound Of Ubon Ratchathani สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. จากการศึกษากำหนดเพลงพื้นบ้านในจังหวัดอุบลราชธานี ปัจจุบัน ดนตรีและศิลปะการแสดงสามารถแบ่งออกได้ 3 ประเภท คือ หมอลำหรือวงหมอลำ วงโปงลาง และวงดนตรีที่ใช้เครื่องดนตรีสากลเล่นประกอบ การลำเป็นการแสดงพื้นบ้านที่มีการพัฒนามาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งได้รับความนิยมมาทุกยุคทุกสมัย ลำพื้นถือว่าเป็นต้นแบบของการลำทุกประเภท และต่อมามีการพัฒนาเป็นการลำคู่ ลำชิงช้า ลำหมู่ ลำล่อง หมอลำที่มีชื่อเสียงในจังหวัดอุบลราชธานีมีมากมายจนเมืองอุบลได้ชื่อว่า “เมืองหมอลำ” วงโปงลาง เป็นวงที่ใช้เครื่องดนตรีพื้นบ้านประกอบในการบรรเลง มีเครื่องดนตรีเด่น ๆ เช่น โปงลาง แคน โหวด กลอง ไซ มีทำนองที่นิยมนำมาบรรเลงและเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดอุบลราชธานี คือ ลาย (โปงลาง) อุบลราชธานี ลายบายศรีสู่ขวัญ ลายตั้งหวาย ลายเตี้ยธรรมดา ลายเตี้ยโขง ลายนกไซบินข้ามทุ่ง แมงภูตอมดอก และวงดนตรีที่ใช้เครื่องดนตรีสากลเล่นประกอบ เช่น วงเพชรพิณทอง เป็นวงที่ได้รับความนิยมมากที่สุดในอดีตและยังเป็นต้นแบบให้วงดนตรีหมอลำร่วมสมัยในยุคปัจจุบันอีกมากมาย จังหวัดอุบลราชธานี เป็นจังหวัดที่มีวัฒนธรรมประเพณีที่หลากหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านดนตรีและการแสดงที่หลากหลาย ด้านดนตรีและพิณอีสาน ซึ่งถือว่ามีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น ของจังหวัดอุบลราชธานี อาจารย์ทองใส ทับถนน ผู้ที่ได้รับการยกย่องให้เป็นศิลปินพื้นบ้านครูภูมิปัญญาไทย เป็นต้นแบบของลายเพลงพิณโบราณอีสานและลายพิณประยุกต์ และที่สำคัญเป็นผู้ถ่ายทอดและสอนดนตรีพื้นเมืองอีสานให้กับลูกศิษย์เพื่อสืบสานดนตรีพื้นบ้านอีสานให้ดำรงอยู่ต่อไป

2. การประพันธ์เพลงร่วมสมัยในรูปแบบวงออร์เคสตรา Sound Of Ubon Ratchathani: ผลงานสร้างสรรค์ด้านดุริยางคศิลป์ เป็นการเรียบเรียงเสียงประสานสำหรับวงออร์เคสตรา โดยใช้ทำนองเพลงพื้นบ้านอีสานเป็นทำนองหลัก ประกอบด้วย Introduction (เกริ่น) ลาย (โปงลาง) อุบลราชธานี ลายบายศรีสู่ขวัญ ลายตั้งหวาย ลายเตี้ยธรรมดา ลายเตี้ยโขง ซึ่งเป็นทำนองที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดอุบลราชธานี มีความยาวประมาณ 6.57 นาที ประกอบด้วยเครื่องดนตรีประเภท กลุ่มเครื่องสาย กลุ่มเครื่องลมไม้ กลุ่มเครื่องลมทองเหลือง กลุ่มเครื่องกระทบ อยู่ในคีย์ Am ใช้บันไดเสียง A Minor pentatonic scale ประกอบด้วยโน้ต 5 เสียง A-C-D-E-G โดยยืดยาวเอาคีย์ที่เป็นต้นฉบับแบบดั้งเดิม อัครวัตร เชื่อมกลาง และคักคักชัย หิรัญรักษ์

(2564) ได้สร้างสรรค์บทเพลง อีสานสวีท จากทำนองเพลงพื้นบ้านอีสานสำหรับวงซิมโฟนิค จากลายลำเพลิน ลายแม่ฮ้างกล่อมลูก ลายเตี้ย และลายเซ็ง การเรียบเรียงบทเพลงอีสานสวีท ได้คำนึงถึงการคงทำนองหลักของเพลงพื้นบ้านไว้ให้มากที่สุดเพื่อเป็นการนำเสนอบทเพลงที่มีทำนองคุ้นหู ที่บรรเลงโดยวงซิมโฟนิค ให้คนในพื้นที่ได้รับฟัง ถือเป็น การสร้างฐานผู้ฟัง ให้นิยมฟังเพลงที่บรรเลงโดยวงซิมโฟนิคมากขึ้น และใช้เทคนิครวมถึง การเปรียบเทียบในการบรรเลงดนตรีของสองวัฒนธรรมในการเรียบเรียง เช่น สีสัน เสียงของเครื่องดนตรีที่ใช้ เสียงฟลุทแทนเสียงของโหวตใช้เสียงมาริมบาแทน เสียงโปงลาง หรือแม้กระทั่งใช้กลุ่ม คลาริเน็ตแทนเสียง ประสานค้ำของแคน เป็นต้น รวมถึงการใช้สำเนียงที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวอีสานในการบรรเลง เพื่อเพิ่ม อรรถรสในการฟังเพลง เพื่อเป็นการเผยแพร่สืบสานเพลงพื้นบ้านอีสานในรูปแบบที่ผู้คนต่างวัฒนธรรมเข้าใจ และ เป็นการอนุรักษ์ทำนองเพลงพื้นบ้านอีสานในรูปแบบดนตรีคลาสสิก สอดคล้องกับ อาทิตย์ กระจ่าง ศรี และจตุพร สีม่วง (2561) ได้ศึกษาองค์ประกอบดนตรีของวงพาราไดซ์แบงคอกหมอลำอินเตอร์เนชั่นแนล จาก การศึกษาพบว่า ผลงานของวงพาราไดซ์แบงคอกหมอลำอินเตอร์เนชั่นแนลเป็นการนำเอาเพลงพื้นบ้านอีสาน มาทำใหม่โดยมีดนตรีตะวันตกของมาผสมผสาน ในเพลงกวางน้อยเจ้าเหล่านั้น เป็นเพลงในลักษณะเพลงเร็ว นำเอาเพลงอีสานชื่อว่า ลายน้อย มาบรรเลงเข้ากับจังหวะเรกเก้ และจังหวะดิสโก้ โดยให้แคนเป็นเครื่อง ดำเนินทำนอง เล่นในบันไดเสียง Am มีทั้งหมด 4 ท่อน ประกอบด้วยท่อนเกริ่นนำ ท่อนดำเนินทำนองหลัก ท่อนดำเนินทำนองแยก และทำจบเพลง และยังสอดคล้องกับ วานิชโปตะวนิช (2558) ได้สร้างสรรค์ บทบรรเลงดุริยางคนิพนธ์ “เทวะ” สวีทสำหรับวงออร์เคสตรา เป็นบทประพันธ์สำหรับวงออร์เคสตราที่มี วัตถุประสงค์เพื่อสร้างบทประพันธ์ดนตรีคลาสสิกที่เข้าใจง่าย โดยอาศัย ความเชื่อและความศรัทธาในเรื่อง เทพ องค์เทพที่เลือกมาใช้ในบทประพันธ์ “เทวะ” ได้แก่ พระอาทิตย์ พระศิวะ พระอุมาเทวี พระพิฆเนศ และ พระจันทร์ซึ่งเป็นเทพเจ้าที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1. สามารถนำบทเพลงไปบรรเลงในที่สาธารณะ เพื่อแสดงออกซึ่งวัฒนธรรมทางดนตรีของชาว อีสานในรูปแบบของวงออร์เคสตรา

1.2. บทเพลงสามารถพัฒนาทักษะทางการบรรเลงรวมวงออร์เคสตรา ทำให้นักศึกษาเข้าใจท่อน เพลง และจดจำทำนองเพลงได้อย่างรวดเร็ว จึงทำให้นักศึกษาสามารถถ่ายทอดอารมณ์เพลงออกมาได้มี ประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งต่อไป

2.1. ควรมีการเรียบเรียงเสียงประสานในทำนองเพลงพื้นบ้านอีสานในรูปแบบวงดนตรีอื่น ๆ เช่น วงสตริงควอเต็ต วงซิมโฟนิคแบนด์

2.2. ควรมีการเรียบเรียงเสียงประสานในทำนองเพลงพื้นบ้านอีสาน ในทำนองอื่น ๆ เพื่อเป็น การสืบทอดให้คงอยู่คู่ชาวอุบลราชธานีต่อไป

บรรณานุกรม

ธนิษฐ์ คำมาธีรวิทย์. **พินไฟฟ้ากับวัฒนธรรมดนตรีอีสาน กรณีศึกษาโมเต็ลกีตาร์ขอนแก่น**. วิทยานิพนธ์

หลักสูตรดุริยางคศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษาศาสตร์และพัฒนา มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2562.

วานิช โปตะวนิช. **บทบรรเลงดุริยางคนิพนธ์: เทวะ สวีทสำหรับวงออร์เคสตรา**. วิทยานิพนธ์

ศิลปกรรมศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2558.

สุกรี เจริญสุข. **การวิจัยเพื่อตั้งระดับเสียงและบันไดเสียงมาตรฐานของดนตรีไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักงาน

กองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2538.

อาทิตย์ กระจ่างศรี และจตุพร สีม่วง. “ดนตรีพื้นบ้านอีสานร่วมสมัย วงพาราไดซ์แบงคอกหมอลำอินเตอร์

เนชั่นแนล,” **วารสารศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น**. 10, 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม

2561): 23-45.

อัศวินทร์ เชื่อมกลางและ ศักดิ์ชัย หิรัญรักษ์. “อีสานสวีท: ผลงานสร้างสรรค์จากทำนองเพลง พื้นบ้านอีสาน

สำหรับวงซิมโฟนิค,” **วารสารศิลปกรรมศาสตร์วิชาการ วิจัย และงานสร้างสรรค์**. 8, 1

(มกราคม-มิถุนายน 2564): 184-250.

Dot property. **อุบลราชธานี : จังหวัดที่ได้รับการขนานนามว่าเป็น “ดินแดนแห่งนักปราชญ์”**.

(ออนไลน์)2564. (อ้างเมื่อ 10 กันยายน 2564). จาก <https://www.dotproperty.co.th>

เพลงสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจและสังคม ตำบลบึงทับแตรง

อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร

Creative music to promote economy and society Bueng Thap Rat Subdistrict Lan
Krabue District Kamphaeng Phet Province.

วีระพงษ์ ตระมะ¹ ณัฐพร โชติช่วง² ณัชลักษณ์ อนันบำรุง³ พันธเอก ใจหลวง⁴ ชลายุทธ คุมเมือง⁵
ปฐมพงษ์ ธรรมลังกา⁶ และกรกวีร์ ปุสา⁷

^{1, 2, 3} นักศึกษาหลักสูตรสาขาวิชาดนตรีสากล คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์

⁴ อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์

⁵ อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์

⁶ อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์

⁷ อุทยานวิทยาศาสตร์ภาคเหนือ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์

Email: ¹wiraphngstama50@gmail.com ⁴skymanphrae7589@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยสร้างสรรค์ในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อนำเสนอเพลงสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจและสังคม ตำบลบึงทับแตรง อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร ขอบเขตด้านประชากร คือ ผู้ที่มีส่วนร่วมในโครงการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมรายตำบลแบบบูรณาการ 1 ตำบล 1 มหาวิทยาลัย กลุ่มตัวอย่าง คือ หัวหน้าหน่วยงานองค์การบริหารส่วนตำบล ชาวบ้าน ตำบลบึงทับแตรง อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร วิธีดำเนินการวิจัย 1) ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจาก เอกสาร บทความ หนังสือ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) รวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นที่จากหัวหน้าหน่วยงานองค์การบริหารส่วนตำบล ชาวบ้านประจำตำบลบึงทับแตรง อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร นำมาเรียบเรียงเป็นเนื้อเพลง 3) นำเนื้อหาบทเพลงให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านพิจารณาและปรับแก้ไข 4) บันทึกเสียงและปรับแก้ไข 5) จัดแสดงทำเวทีประชุมระดับชุมชนเพื่อให้ชุมชนและเครือข่ายได้รับฟังบทเพลง เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์ และแบบประเมินหาค่าดัชนีความสอดคล้องของบทเพลง การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ทางด้านสถิติสำเร็จรูป ผลการวิจัย พบว่าเพลงสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจและสังคม ตำบลบึงทับแตรง อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร ได้แก่ เพลง U2T บึงทับแตรง และเพลงตามหาสาวบึงทับแตรง มีเนื้อหาเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจและสังคมและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว ในตำบลบึงทับแตรง อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร และบันทึกเสียงโดยใช้โปรแกรมบันทึกเสียงและดนตรีสด ในเครื่องดนตรี กลอง เบส กีตาร์และคีย์บอร์ด เป็นต้น

คำสำคัญ: เพลงสร้างสรรค์ เศรษฐกิจและสังคม การท่องเที่ยว

Abstract

This creative research aims to present creative songs to promote the economy and society Bueng Thap Rat Subdistrict Lan Krabue District Kamphaeng Phet Province The demographic scope was those who participated in the project to enhance the economy and society by integrated sub-district, 1 sub-district, 1 university. Lan Krabue District Kamphaeng Phet Province research method 1. Study and research information from documents, articles, books and related research. 2. Collect data and analyze area data from the head of the sub-district administrative organization. Villagers of Bueng Thap Rat Subdistrict Lan Krabue District Kamphaeng Phet Province compiled into lyrics 3. Bring the content of the song Let 3 experts consider and adjust 4. Record audio and edit. 5. Exhibit and make a community meeting forum for the community and network to listen to the songs. The tools used to collect data consisted of: 1. Interview form. 2. Evaluation form for song consistency index. Data collection. Data were analyzed by using a computer program for ready-made statistical data. Bueng Thap Rat Subdistrict Lan Krabue District Kamphaeng Phet Province 1. U2T song, Bueng Thap Rat 2. Looking for a girl in Bueng Thap Rat There are content to promote the economy and society and promote tourism. in Bueng Thap Rat Subdistrict Lan Krabue District Kamphaeng Phet Province and record audio using audio recording and live music programs. In musical instruments, drums, basses, guitars and keyboards, etc.

Keywords: Creative Music, Economic and Social, Tourism

บทนำ

กรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี โดยครอบคลุมตั้งแต่ปี 2561-2580 ที่กำหนดกรอบพัฒนาประเทศระยะยาว เพื่อให้ประเทศบรรลุวิสัยทัศน์ตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ คือประเทศมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง นำไปสู่การพัฒนาให้คนไทยมีความสุข และตอบสนองต่อการบรรลุซึ่งผลประโยชน์แห่งชาติ ในการที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิต สร้างรายได้ระดับสูง เป็นประเทศพัฒนาแล้ว และสร้างความสุขของคนไทย สังคมมีความมั่นคง เสมอภาคและเป็นธรรม ประเทศสามารถแข่งขันได้ในระบบเศรษฐกิจ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมหลักที่นำมาเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้ประเทศบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยเป้าหมายที่กำหนดของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในปี 2562 คือ การเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวระดับโลกหรือเป็นแม่เหล็กการท่องเที่ยวระดับโลก โดยแนวคิด เศรษฐกิจสร้างสรรค์ ส่งเสริมการท่องเที่ยวผ่านการพัฒนาสินค้าและบริการด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงการ ท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ความงาม และแพทย์แผนไทยยกระดับมาตรฐานธุรกิจบริการด้านการส่งเสริมสุขภาพการ เสริมความงามสู่ตลาดระดับสูง ด้วยเหตุนี้การขับเคลื่อนการทำงานของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

ตามยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว 20 ปี ที่กำหนดวิสัยทัศน์การท่องเที่ยวไทย พ.ศ. 2579 คือ “ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพชั้นนำของโลกที่เติบโตอย่างมีคุณภาพ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2555)

ประเทศไทยถือได้ว่ามีศักยภาพสูงสุดในประเทศแถบอาเซียนในด้านการท่องเที่ยวเนื่องจากมีแหล่งท่องเที่ยวด้านธรรมชาติ ประเพณี วัฒนธรรม ที่มีความเป็นมาช้านานยากยิ่งที่ประเทศอื่นจะเลียนแบบ ทั้งศักยภาพทรัพยากรด้านบุคลากรท่องเที่ยว กล่าวคือมีลักษณะเด่นเป็นเอกลักษณ์ด้านการบริการ หรือที่เรียกว่า สยามเมืองยิ้ม สร้างความประทับใจให้กับชาวต่างชาติที่เดินทางมาเยือนครั้งแรกแล้วกลับมาอีกเป็นครั้งที่ 2 และที่ 3 ด้วยความประทับใจ สร้างรายได้ให้ประเทศและประชาชนจำนวนมาก นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยเพราะสามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้อย่างครบวงจรทั้งความงดงามของธรรมชาติมีความพร้อมด้วยระบบอำนวยความสะดวกที่ทันสมัยเหมาะสมกับค่าใช้จ่ายที่ต้องเสียไป ด้วยศักยภาพดังกล่าวข้างต้น ทำให้เกิดการประกอบธุรกิจท่องเที่ยวตามมาเพื่อรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นในทุก ๆ ปี ซึ่งหากพิจารณาจากกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการประกอบธุรกิจท่องเที่ยวนั้น อาจให้ความหมายได้ว่าการประกอบธุรกิจท่องเที่ยว คือ การประกอบธุรกิจประเภทธุรกิจนำเที่ยว ธุรกิจโรงแรมนักท่องเที่ยว ธุรกิจภัตตาคาร สถานบริการและสถานที่ตากอากาศสำหรับนักท่องเที่ยว ธุรกิจการขายของที่ระลึกหรือสินค้าสำหรับนักท่องเที่ยว ธุรกิจการกีฬาสำหรับนักท่องเที่ยว การดำเนินงานนิทรรศการ งานแสดง งานออกร้าน การโฆษณาเผยแพร่ หรือการดำเนินงานอื่นใดโดยมีความมุ่งหมายเพื่อชักนำหรือส่งเสริมให้มีการเดินทางท่องเที่ยว ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าธุรกิจท่องเที่ยวถือเป็นภาพลักษณ์ที่สำคัญของประเทศเพราะมีโอกาสสร้างความประทับใจกับนักท่องเที่ยวและในทางกลับกันก็อาจสร้างความเสียหายให้กับนักท่องเที่ยวได้เช่นกัน ด้วยศักยภาพที่สามารถสร้างรายได้ให้ผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวจำนวนมาก ทำให้มีผู้สนใจประกอบทำธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในประเทศไทยเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก ซึ่งมีทั้งชาวไทยและต่างชาติที่พยายามหารายได้จากธุรกิจนี้ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2555)

ในตำบลบึงทับแรต อำเภอลานกระบือ เป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดกำแพงเพชร มีชื่อเสียงโดดเด่นหลายด้าน โดยเฉพาะการค้นพบแหล่งน้ำมันดิบ คือ “แหล่งน้ำมันสิริกิติ์” ซึ่งได้กล่าวไว้ในคำขวัญประจำจังหวัดกำแพงเพชร ที่ว่า “กรุพระเครื่อง เมืองคนแกร่ง ศิลาแลงใหญ่ กล้วยไข่หวาน น้ำมันลานกระบือ” แหล่งน้ำมันสิริกิติ์ได้รับการค้นพบเมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2524 โดยบริษัทไทยเซลล์เอ็กซ์พลอเรชั่นแอนดีโปรดักชั่น จำกัด หรือไทยเซลล์ โดยมีการพบน้ำมันปริมาณมากพอในเชิงพาณิชย์ที่หลุมสำรวจ “ลานกระบือ เอ 01” ในกิ่งอำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร และเริ่มผลิตน้ำมันเมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2525 นับเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ไทยที่มีการผลิตน้ำมันเพื่อใช้ในการพาณิชย์ จนถึงปัจจุบัน แหล่งน้ำมันสิริกิติ์ก็ยังคงเป็นแหล่งน้ำมันบนบกขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศ ในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2528 บริษัท ปตท. สำรวจและผลิตปิโตรเลียม จำกัด (มหาชน) หรือ ปตท.สผ. ได้เข้ามาเป็นผู้ร่วมทุนในการสำรวจและผลิตปิโตรเลียมในพื้นที่สัมปทานเอส 1 โดยที่บริษัท ปตท.สผ. ถือหุ้นร้อยละ 25 และบริษัทไทยเซลล์ถือหุ้นร้อยละ 75 ต่อมาในเดือนมกราคม พ.ศ. 2547 บริษัท ปตท.สผ. ได้ซื้อหุ้นทั้งหมดของบริษัทไทยเซลล์ ทำให้บริษัท ปตท.สผ. เป็นเจ้าของสัมปทานเอส 1 ทั้งหมด และกลายเป็นผู้ดำเนินการแหล่งน้ำมันสิริกิติ์ แหล่งน้ำมันอันทรงคุณค่าของประเทศไทย อำเภอ

ลานกระบือมีลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่แห้งแล้ง แต่ก็มีฤดูกาลสามฤดู คือ ฤดูฝน ฤดูหนาว และฤดูร้อน ซึ่งเหมาะแก่การเพาะปลูกและเกษตรกรรม ผู้คนอพยพเข้ามาในนี้ว่า “ลานควาย” เมื่อมีคนเข้ามาอยู่มากขึ้น สัตว์ต่าง ๆ ก็ร่นถอยไปอยู่ที่อื่นบ้าง ถูกคนจับมาเป็นอาหารบ้าง เมื่อมีคนเข้ามาอยู่มากขึ้นจึงเกิดเป็นหมู่บ้าน ขึ้นหลายหมู่บ้าน และได้ตั้งเป็นตำบล เรียกชื่อว่า “ตำบลลานกระบือ” ซึ่งรวมทั้งตำบลช่องลมด้วย ต่อมาได้แยกบ้านช่องลมมาจากตำบลลานกระบือ เป็นตำบลช่องลมอีกตำบลหนึ่ง ขึ้นอยู่กับเขตการปกครองของอำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร ขณะนั้นไม่มีถนนมีแต่ทางเกวียนเป็นการลำบากต่อการสัญจรไปมาระหว่างอำเภอกับตำบล ได้มีนายอำเภอหลายท่าน ได้พยายามที่จะบุกเบิกสร้างถนนจากอำเภอพรานกระต่ายถึงตำบลลานกระบือ และตำบลช่องลมจนแล้วเสร็จทำให้การสัญจรไปมาระหว่าง อำเภอกับตำบลลานกระบือ ได้รับความสะดวก พื้นที่ที่ประชาชนอพยพมาอยู่นี้เป็นพื้นที่สูงน้ำท่วมไม่ถึงและมีความอุดมสมบูรณ์เป็นที่ราบเหมาะแก่การเกษตร จึงได้มีประชาชนจากภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนืออพยพมาเพิ่มมากขึ้น จนต้องจัดตั้งหมู่บ้านเพิ่ม และยกฐานะแยกการปกครองจากอำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร โดยจัดตั้งเป็นกิ่งอำเภอลานกระบือ เมื่อวันที่ 16 มิถุนายน 2520 ต่อมาได้มีการจัดตั้งเป็นอำเภอลานกระบือ เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2527 ผลผลิตที่ขึ้นชื่อประกอบไปด้วย ดอกไม้ประดิษฐ์ผ้าใยบัว ผลผลิตจากผักตบชวา ผลผลิตจักสาน เป็นต้น

ดังนั้นทางผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะเพลงสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจและสังคม ตำบลบึงทับแรต อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร โดยการนำข้อมูลจากแหล่งข้อมูล ด้านประเพณีวัฒนธรรม ด้านภาษา และพิธีกรรมต่าง ๆ ด้านการท่องเที่ยว และ เศรษฐกิจและสังคม ตามแหล่งข้อมูลดังกล่าว เพื่อสื่อออกมาในรูปแบบของบทเพลงและมอบให้ทางองค์การบริหารส่วนตำบลบึงทับแรตใช้เผยแพร่ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวชุมชนและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมเพื่อให้ลูกหลานได้ฟังจากบทเพลงจากรุ่นสู่รุ่นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อนำเสนอเพลงสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจและสังคม ตำบลบึงทับแรต อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร

ขอบเขตการวิจัย

ด้านขอบเขตด้านประชากร

ประชากร ผู้ที่มีส่วนร่วมในโครงการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมรายตำบลแบบบูรณาการ 1 ตำบล 1 มหาวิทยาลัย กลุ่มตัวอย่าง คือ หัวหน้าหน่วยงานองค์การบริหารส่วนตำบล ชาวบ้าน ตำบลบึงทับแรต อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร

ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาของบทเพลง U2T บึงทับแรตและเพลงตามหาสาวบึงทับแรต ผ่านการตรวจสอบคุณภาพโดยให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 คน พิจารณาความถูกต้องเหมาะสมและได้มาตรฐานสากล ปรับแก้ไข ผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถ และความชำนาญ ในด้านดนตรี ทั้งหมด 3 คน เป็นผู้ประเมินหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)

และจัดแสดงเวทีประชุมระดับชุมชนเพื่อรับฟังข้อเสนอแนะของบทเพลงและดำเนินการเผยแพร่ผลงานที่ได้จากการดำเนินงานวิจัยครั้งนี้ เพื่อให้ชุมชนและภาคีเครือข่ายชุมชน ได้รับทราบผลการดำเนินงานวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจาก เอกสาร บทความ หนังสือ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แนวคิดพื้นฐานความรู้เกี่ยวกับตำบลบึงทับแสด อำเภอถนอมกระเป๋อ จังหวัดกำแพงเพชร หลักการประพันธ์เพลง องค์ประกอบของดนตรี ลงพื้นที่สอบถาม สัมภาษณ์ ข้อมูลด้านประเพณีวัฒนธรรม ด้านภาษาและพิธีกรรมต่าง ๆ ด้านการท่องเที่ยว และ ด้านกิจกรรมของชุมชน
2. รวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นที่จากหัวหน้าหน่วยงานองค์การบริหารส่วนตำบล ชาวบ้านประจำตำบลบึงทับแสด อำเภอถนอมกระเป๋อ จังหวัดกำแพงเพชร นำมาเรียบเรียงเป็นเนื้อเพลง
3. นำเนื้อหบทเพลง ให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน พิจารณาและปรับแก้ไข
4. เข้าสู่ขั้นตอนการบันทึกเสียงในห้องบันทึกเสียงและปรับแก้ไข
5. จัดแสดงทำเวทีประชุมระดับชุมชนเพื่อให้ชุมชนและเครือข่ายได้รับฟังบทเพลง

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

แบบสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้เกี่ยวกับข้อมูลด้านประเพณีวัฒนธรรม ด้านภาษา ด้านการท่องเที่ยว และด้านกิจกรรมของชุมชน จากหัวหน้าหน่วยงาน ประชาชนประจำตำบล

ขั้นตอนการสร้างและการวิเคราะห์ข้อมูลมีดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. ศึกษาตัวอย่างแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ที่เกี่ยวข้อง
3. สร้างแบบสัมภาษณ์และแบบประเมินหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ฉบับร่าง โดยร่วมกันพิจารณาระหว่างผู้วิจัยและผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านการวิจัยจากภายนอก

4. นำแบบสัมภาษณ์แบบประเมินหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ฉบับร่าง ไปทดสอบก่อนการลงภาคสนาม (Try out)

5. หาค่าคุณภาพทั้งฉบับและรายข้อ เพื่อให้ได้มาตรฐาน

6. ปรับปรุงให้เป็นแบบสำรวจฉบับสมบูรณ์

ตรวจสอบคุณภาพของเนื้อหบทเพลงทั้ง 2 บทเพลงบท เพลง U2T บึงทับแสด และเพลงตามหาสาวบึงทับแสด พิจารณาความถูกต้องเหมาะสม ปรับแก้ไข โดยให้ผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ ความสามารถ และความชำนาญ ในด้านดนตรี ทั้งหมด 3 ท่าน เป็นผู้ประเมินหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) และจัดทำเวทีประชุมระดับชุมชน จำนวน 1 ครั้ง เพื่อดำเนินการเผยแพร่ผลงานบทเพลงที่ได้จากการดำเนินงานวิจัยครั้งนี้ เพื่อให้ชุมชนและภาคีเครือข่ายชุมชน ได้รับทราบผลการดำเนินงานวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป และเลือกใช้สถิติ ในการศึกษาข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ซึ่งเป็นหัวหน้าหน่วยงาน กลุ่มผู้สูงอายุและนักปราชญ์ประจำตำบลคอรัม

โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในการอธิบายตัวแปรต่าง ๆ ที่ศึกษา

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า การนำเสนอเพลงสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจและสังคม ตำบลบึงทับแตร อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร มีทั้งหมด 2 บทเพลงคือ เพลง U2T บึงทับแตร และเพลงตามหาสาวบึงทับแตร ซึ่งแต่ละเพลงนั้นมีเนื้อหาที่มีความโดดเด่นที่ต่างกันแต่จะเป็นทิศทางเดียวกันคือ เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจและสังคม ตำบลบึงทับแตร และจัดแสดงทำเวทีประชุมระดับชุมชนเพื่อให้ชุมชนและเครือข่ายได้รับฟังบทเพลง ปรับแก้ไขตามข้อเสนอแนะเวทีวิจารณ์เพื่อให้เกิดความพึงพอใจในบทเพลงมากที่สุดและทำการมอบบทเพลงให้กับองค์การบริหารส่วนตำบล ชาวบ้านประจำตำบลบึงทับแตร ดังนี้ บทประพันธ์ เพลง U2T บึงทับแตร มีเนื้อหาเกี่ยวกับการร่วมแรงร่วมใจการพัฒนาพื้นที่ตำบลบึงทับแตร ในด้านการทำงานเป็นทีม การสร้างอาชีพ การสร้างรายได้และส่งเสริมผลิตภัณฑ์ OTOP ที่ขึ้นชื่อของพื้นที่มหาวิทยาลัยสู่ชุมชน บึงทับแตร เน้นทำนองบทเพลงที่ฟังง่ายและมีความชัดเจนของเนื้อหาในคำร้อง ส่วนบทประพันธ์เพลงตามหาสาวบึงทับแตร มีเนื้อหาเกี่ยวกับการตามหาความรักของผู้ชายที่มีต่อหญิงสาวชาวบึงทับแตร การนำเสนอชื่อของแต่ละหมู่บ้านในพื้นที่ แหล่งท่องเที่ยว แหล่งเรียนรู้เชิงเกษตร ณ ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตำบลบึงทับแตร สวนเศรษฐกิจพอเพียง ประเพณีประจำปี การประชาสัมพันธ์ในบทเพลง ในอำเภอบึงทับแตร ทำนองดนตรีเป็นแนวเพลงลูกทุ่ง ดังภาพที่ 1-3 และเนื้อเพลง U2T บึงทับแตร และเพลงตามหาสาวบึงทับแตร

ภาพที่ 1 โครงการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมรายตำบลแบบบูรณาการ 1 ตำบล 1 มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 2 การแสดงส่งเสริมผลิตภัณฑ์ OTOP องค์การบริหารส่วนตำบล ชาวบ้านประจำตำบลบึงทับแรด

ภาพที่ 3 จัดแสดงทำเวทีประชุมระดับชุมชนเพื่อให้ชุมชนและเครือข่ายได้รับฟังบทเพลง เพื่อรับข้อเสนอแนะ
ในเนื้อหาของเพลงและปรับแก้ไข

เพลง U2T บึงทับแรต

คำร้อง อาจารย์ ดร.ชลายุทธ์ ครุฑเมือง และนางสาวกรกวีร์ ปู่สา

เรียบเรียงทำนองดนตรี วีระพงษ์ ตะมะ

ควบคุมการบันทึกเสียง อาจารย์ปฐมพงษ์ ธรรมลังกา

Intro D/Bm/G A/D

D Bm G A D

.เดินทางมาไกลด้วยใจมุ่งมั่น เพื่อมาสร้างสรรค์พัฒนาประชาชนไทย

Bm B7 Em A G A

โครงการดี ๆ U2T น้องพี่ร่วมใจ สร้างอาชีพและสร้างรายได้ ให้พี่น้องไทยอยู่ดี

D Bm G A D

.อาจารย์จากมหาวิทยาลัย รับหน้าที่ใหม่บริหารโครงการที่มี

Bm B7 Em A G A D

หน้าที่ PM เต็มเต็มให้สมศักดิ์ศรี กับเจ้าหน้าที่ AM ของอบต.

G A D G A D

*ร่วมกันพัฒนาด้วยความตั้งใจ สร้างอาชีพใหม่ยกระดับ OTOP ด้วยหนอ

Bm B7 Em D Em A

โควิดโรคร้ายมากถ้ากลายก็ยิ่งสู้ต่อ ไม่เคยย่อท้อไม่รอเวลา

D Bm G A D

**เจ้าหน้าที่ U2T ทั้ง 20 คน ประจำตำบล ร่วมกันพัฒนา

Bm B7 Em A G A D

ให้ อบต. นี้สมศักดิ์ศรีขึ้นชื่อลือชา สมคำที่ว่าบึงทับแรตเมืองงาม

Solo D/Bm/Em/A/D/Bm/G/A/D

(*,**)

Outro G/F#mBm/EmA/D

เพลงตามหาสาวบึงทับแรต

คำร้อง อาจารย์ ดร.ชลายุทธ์ ครุฑเมือง และนางสาว กรกวีร์ ปู่สา

เรียบเรียงทำนองดนตรี ญัฐพร โชติช่วง

ควบคุมการบันทึกเสียง อาจารย์พันธุ์เอก ใจหลวง

Intro A/E/DE/A/A

A F#m E A
มาเยือนครั้งใดหัวใจคะนึง เมื่อพี่มาถึง บ้านบึงแห่งลานกระบือ
F#m F#7 Bm D E
พบน้องหน้ามน คนงามสมคำล่ำลือ พี่อยากรู้ชื่อ น้องคือสาวหมู่บ้านใด
A F#m E A
ข้าวงามน้ำดีมากมีน้ำมัน บึงทับแรตสร้างสรรค์ ราชรัฐร่วมแรงร่วมใจ
F#m F#7 Bm D E A
แข่งเรือริมบึง ครั้งหนึ่งที่น้องยิ้มให้ พี่เลยเปลอใจ เก็บไปใฝ่ฝันถึงละเมอ
D C#m F#m D E A
*อยู่ทุ่งกลา เต้นพระหรือระมั่งทอง หรือว่าน้อง อยู่หนองท่าไม้พะยอม
F#m F# Bm D E
บึงสว่างอารมณ์ ประคองพี่ตามหาเธอ แต่ก็ไม่เจอ หรือเธออยู่ทุ่งโพธิ์เงิน
A F#m E A
**ตามหาคนงามเสียจนอ่อนใจ น้องไปอยู่ไหน รู้ไหมใจพี่ยับเยิน
F#m F# Bm D E A
เดินแทบไม่ไหว แต่ใจสั่งให้พี่เดิน อยากเจอเหลือเกิน สาวบ้านบึงแห่งลานกระบือ

Solo A/E/D/E

D C#m/F#m/Bm E/A

(*,**)

Outro AE/A

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาเรื่อง “เพื่อนำเสนอเพลงสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจและสังคม ตำบลบึงทับแตรง อําเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร” มีทั้งหมด 2 บทเพลงสามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. การนำเสนอเพลงสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจและสังคม ตำบลบึงทับแตรง อําเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร มีทั้งหมด 2 บทเพลงคือ เพลง U2T บึงทับแตรง และเพลงตามหาสาวบึงทับแตรง ซึ่งแต่ละเพลงนั้นมีเนื้อหาที่มีความโดดเด่นที่ต่างกันแต่จะเป็นทิศทางเดียวกันคือ เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจและสังคม ตำบลบึงทับแตรงและจัดแสดงทำเวทีประชุมระดับชุมชนเพื่อให้ชุมชนและเครือข่ายได้รับฟังบทเพลง ปรับแก้ไขตามข้อเสนอแนะที่วิจารณ์เพื่อให้เกิดความพึงพอใจในบทเพลงมากที่สุดและทำการมอบบทเพลงให้กับองค์การบริหารส่วนตำบล ชาวบ้านประจำตำบลบึงทับแตรง ดังนี้ บทประพันธ์เพลง U2T บึงทับแตรง มีเนื้อหาเกี่ยวกับการร่วมแรงร่วมใจการพัฒนาพื้นที่ตำบลบึงทับแตรง ในด้านการทำนบเป็นทีม การสร้างอาชีพ การสร้างรายได้ และส่งเสริมผลิตภัณฑ์ OTOP ที่ขึ้นชื่อของพื้นที่ มหาวิทยาลัยสุโขทัยบึงทับแตรง เน้นทำนองบทเพลงที่ฟังง่าย และมีความชัดเจนของเนื้อหาในคำร้อง บทประพันธ์เพลงตามหาสาวบึงทับแตรง มีเนื้อหาเกี่ยวกับการตามหาความรักของผู้ชายที่มีต่อหญิงสาวชาวบึงทับแตรง การนำเสนอชื่อของแต่ละหมู่บ้านในพื้นที่ แหล่งท่องเที่ยว แหล่งเรียนรู้เชิงเกษตร ณ ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ตำบลบึงทับแตรง สวนเศรษฐกิจพอเพียง การประชาสัมพันธ์ในบทเพลง ในอําเภอบึงทับแตรง ทำนองดนตรีเป็นแนวเพลงลูกทุ่ง สอดคล้องกับงานการวิจัยของรณกร วัฒนบัวคอม (2561) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การสร้างสรรค์บทประพันธ์ เรือมอันเรคอนแชร์โต สำหรับกีตาร์ไฟฟ้าและวงออร์เคสตรา ได้รับแรงบันดาลใจจากทำนองเพลงประกอบการละเล่นเรือมอันเร ซึ่งเป็นทำนองดั้งเดิมของการละเล่นเรือมอันเร ประกอบด้วย 3 ทำนอง คือทำนองจิงมุย ทำนองมลบโดง และทำนองจิงปู้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างสรรค์บทประพันธ์ในรูปแบบคอนแชร์โตสำหรับกีตาร์ไฟฟ้าและวงออร์เคสตรา และเพื่อศึกษาแนวทางและวิธีการประพันธ์โดยใช้แนวคิดทางดนตรีตะวันตก ร่วมกับดนตรีพื้นบ้านอีสานได้ สังกัดลักษณะที่ใช้ในบทประพันธ์ ประกอบด้วย สังกัดลักษณะโซนาตา สังกัดลักษณะสองตอน และสังกัดลักษณะรอนโด ในรูปแบบคอนแชร์โต เพื่อสร้างสรรค์บทประพันธ์เพลงในลีลาของดนตรีตะวันตก ผสมผสานกับดนตรีพื้นบ้านอีสานได้

2. ความพึงพอใจต่อบทเพลงของผู้ที่มีส่วนร่วมผู้ในโครงการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมรายตำบลแบบบูรณาการ 1 ตำบล 1 มหาวิทยาลัย คือ หัวหน้าหน่วยงานองค์การบริหารส่วนตำบล ชาวบ้าน ตำบลบึงทับแตรง อําเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร ในแต่ละบทเพลงมีดังต่อไปนี้ ทั้งหมด 2 บทเพลง คือ เพลง U2T บึงทับแตรง และเพลงตามหาสาวบึงทับแตรง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.97 อยู่ในระดับความพึงพอใจมากที่สุดสอดคล้องกับ งานวิจัยของอัญชิษฐา ปิยะจิตติ และคณะ (2559) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ผลของการใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ประกอบเพลงที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์และความพึงพอใจต่อการพัฒนาสุนทรียภาพของนักศึกษาในรายวิชาสุนทรียภาพศึกษากับการพัฒนาทักษะทางอารมณ์ ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ประกอบเสียงเพลงมีคะแนนความคิดสร้างสรรค์หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน ได้แก่ ด้านความคิดละเอียดลออด้าน

ความคิดยืดหยุ่น ความคิดริเริ่ม และด้านความคิดคล่องแคล่ว มีคะแนนหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองในทุกด้าน และนักศึกษามีความพึงพอใจต่อการพัฒนาสุนทรียภาพในการทำศิลปะสร้างสรรค์ประกอบเพลง โดยภาพรวม อยู่ในระดับพอใจมากที่สุด

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งต่อไป

1. ควรมีการสร้างสรรคเพลงโครงการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมรายตำบลแบบบูรณาการในพื้นที่อื่น ๆ เพื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวที่หลากหลาย
2. ควรมีการจัดทำคลิปวิดีโอโดยใช้บทเพลงสร้างสรรค์ประกอบเพื่อประชาสัมพันธ์ส่งเสริมการท่องเที่ยวให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. รายงานสรุปการสำรวจทัศนคติและพฤติกรรมด้านการท่องเที่ยวของ

ชาวไทยในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2555.

รณกร วัฒนบัวคอม. เรืออันเรคอนแชร์โต สำหรับกีตาร์ไฟฟ้าและวงออร์เคสตรา. วิทยานิพนธ์ปริญญา

ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2561.

อัญชิษฐา ปิยะจิตติ และคณะ. “ผลของการใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ประกอบเพลงที่มีต่อความคิด

สร้างสรรค์และความพึงพอใจต่อการพัฒนาสุนทรียภาพของนักศึกษาในรายวิชาสุนทรียภาพศึกษา

การพัฒนาทักษะทางอารมณ์,” วารสารอนาคตวิทยาทางการศึกษา. 1, 1 (มกราคม-ธันวาคม

2559): 99-113.

ดนตรีพิธีกรรมเหยา ในจังหวัดมุกดาหาร**Ritual Music of Yao in Mukdahan Province.****สัจชัย ต้วงบั้ง ถวัลย์ชัย สวนมณฑา และวรเชษฐ วรรณรัตน์**

วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

College of Music, Mahasarakham University Thailand.

E-mail: sanchai.d@msu.ac.th

บทคัดย่อ

ชาวผู้ไทเชื่อว่าผีมีความสัมพันธ์กับคนตั้งแต่เกิดจนตาย สามารถให้คุณให้โทษได้ จึงต้องทำพิธีเหยาเพื่อติดต่อกับผี พิธีเหยา จำแนกเป็น 4 ประเภท คือ รักษาผู้ป่วย คุมผีออก เลี้ยงผี และเอาฮูปเอาฮอย พิธีกรรมเหยากล่อมเกลาสังคมของชาวผู้ไท ดนตรีที่ใช้ในพิธีกรรมเหยา เป็นการบรรเลงประกอบกรรองรำ การร้องซึ่งมี “หมอแคน” เป็นผู้บรรเลงแคน และ “หมอปี่” เป็นผู้บรรเลงปี่ผู้ไท พิธีกรรมเหยาเริ่มจากการกรรอนำเข้าสู่การรำ การร้อง สลับกับการพูด หมอแคนจะบรรเลงนำขึ้นมาแล้ว ตามด้วยปี่ผู้ไท เป็นทำนองด้น (Improvisation) มีแคนเป็นทำนองหลัก และปี่ผู้ไทบรรเลงสอดประสานทำนองระบบเสียงแคนเป็นแบบ 7 เสียงไม่เท่ากัน และเลือกใช้เฉพาะ 5 เสียง แต่ระบบเสียงของปี่ผู้ไทเป็นระบบ 6 เสียงไม่เท่ากัน และเลือกใช้เฉพาะ 5 เสียงเช่นเดียวกัน ปี่และแคนบรรเลงทำนองคู่กัน ในโครงสร้างของบทเพลง 3 ท่อน คือ ท่อนนำ ท่อนทำนองเพลง และท่อนจบ โดยใช้กลุ่มเสียง 5 เสียง

คำสำคัญ: เหยา หมอแคน หมอปี่**Abstract**

Phu-Tai ethnic group believes that ghosts have relationships with human from birth to death, which can give you a penalty. Therefore, Yao rituals must be performed to contact the ghosts. Yao rituals are classified into four categories: treating patients, controlling ghosts, raising ghosts, and taking hoops. The ritual of social seduction of the Phu-Tai people, too. The music used in Yao rituals is a singing performance. The vocals having "Maw-Khean" as the performer of Khean, and "Maw-Pi" is the one who performs Pi Phu-Tai. The Yao ritual begins with the introduction of the lam, vocals interspersed with speech. Khean will be performed, followed by Pi Phu-Tai, an improvisation, a melody, and Pi Phu-tai instrumental melody in harmony with the Khean sound system in an unequal 7-voice system and only uses 5 voices, but the sound system of Pi Phu-Tai is an uneven 6-sound system and only uses 5 sounds as well. In the structure of the three verses is the prologue. The melody and the verse ending use a group of 5 sounds.

Keywords: Yao, Maw-kheaen, Maw-pi

บทนำ

ชาวผู้ไท เป็นชาวไทยกลุ่มหนึ่งที่มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นและชัดเจน แต่ชาวผู้ไทก็ยังยึดถือวัฒนธรรม ความเชื่อตามแบบโบราณที่บรรพบุรุษได้สั่งสม สืบสานต่อเนื่องมา ดังนั้นความเชื่อในสิ่งที่มองไม่เห็น หรือที่เรียกว่าเป็นการนับถือภูตผี สิ่งลี้ลับ ป่าเขา ธรรมชาติ เพื่อการดำรงชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีสบายปราศจากทุกข์โศกโรคภัยอันตรายรอบตัวให้มีความร่มเย็นเป็นสุข ชาวผู้ไทก่อนการอพยพจากฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง (สปป.ลาวในปัจจุบัน) จะมีการนับถือผีก่อนที่จะมีการนับถือพระพุทธศาสนา ชาวผู้ไทจะเรียกสิ่งที่น่ากลัวว่า “หิ้งผี” โดยเชื่อว่าถ้าไปไหน ก็จะต้องมีหิ้งผีไปด้วย เพื่อช่วยให้ปกป้องรักษา ขจัดปัดเป่า สิ่งที่ไม่ดีไม่งามออกไปไม่ให้ได้รับความเดือดร้อน ตลอดจนการประกอบสัมมาอาชีพต่าง ๆ ประสบผลสำเร็จตามที่มุ่งหวังไว้ทุกประการ ก่อนที่พระพุทธศาสนาจะเข้ามามีบทบาท มีอิทธิพล ให้ชาวผู้ไทได้นับถือ ถึงอย่างไรก็ตาม ในการนับถือพระพุทธศาสนาก็ยังต้องมีการนับผีควบคู่ไปด้วย ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นประเพณีทางพุทธศาสนา ก็ยังมีประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการนับถือผีรวมอยู่ด้วย ดังจะเห็นได้จากพิธีกรรมที่เด่นชัดยังคงมีการประกอบพิธีนี้อยู่ในยุคปัจจุบัน ที่เรียกว่า “พิธีเหยา” ที่ยังคงมีการเคารพนับถือผีมาโดยตลอด (เจริญชัย ชนไฟโรจน์, 2524)

ชาวผู้ไทเชื่อว่า “ผี” มีความสัมพันธ์กับคนตั้งแต่เกิดจนตาย แสดงออกด้วยการเคารพบูชา หวงแหวน ย่าเกรง เอื้อเฟื้อเพื่อแผ่ให้แก่ผีประเภทต่าง ๆ เช่น ผีบ้าน ผีเรือน ผีบรรพบุรุษ ผีปู่ตา ผีป่า ผีเขา ผีห้วย ผีหนอง เป็นต้น ชาวผู้ไทจะปฏิบัติตนตามฮีตสิบสอง คองสิบสี่อย่างเคร่งครัด เพราะถ้าประพฤติผิดทำนองครองธรรมก็จะผิดผีไปด้วย และผีจะลงโทษให้มีอันเป็นไปต่าง ๆ นานา และเช่นกันถ้าหากเป็นผู้ประพฤติดี ผีก็จะให้คุณโดยบันดาลให้ชีวิตตนและครอบครัวประสบแต่ความสุข ความเจริญ นอกจากนั้นผียังติดตามไปคุ้มครองพิทักษ์รักษาให้ปลอดภัยอีกด้วย (ไครทอง สิงห์คำมา, 2528)

พิธีกรรมเหยา นอกจากจะมีดนตรีประกอบในพิธีกรรมแล้ว ยังมีการร้อง การรำ การพูด แทรกเข้ากับทำนองดนตรี ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของดนตรีอีกด้วย บทบาทของการขับ ชาวผู้ไทเชื่อว่าเป็นการติดต่อสื่อสารกับผี การพูดคุยกับผี ตามความเชื่อของชาวผู้ไท ซึ่งจะขึ้นอยู่กับผู้ทำพิธีกรรมเหยาได้แก่ พ่อเมือง แม่เมือง ที่เป็นหมอเหยา ไม่ว่าจะเป็นการร้อง การรำ หรือการพูด ในการวิเคราะห์ดนตรีประกอบพิธีกรรมเหยา จึงจะขอกล่าวถึงคุณลักษณะเฉพาะของดนตรีเท่านั้น ซึ่งเครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบพิธีกรรมเหยา มีเครื่องดนตรี 2 ชนิดด้วยกัน คือ ปี่ผู้ไท และแคนแปด (นำชัย อุปัญญา, 2535)

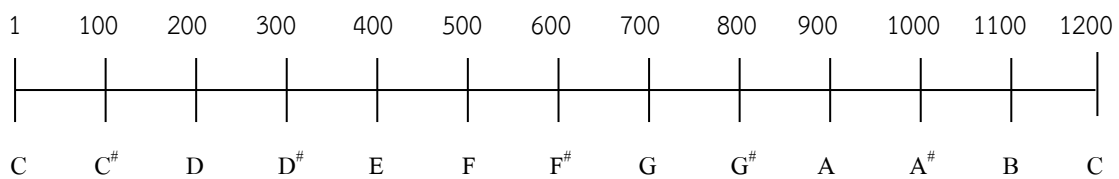
1. ลักษณะทางกายภาพปี่ผู้ไท

ปี่ผู้ไท เป็นเครื่องดนตรีในตระกูลเสียง เกิดจากการสั่นสะเทือนของอากาศ (Aerophone) ประเภทลิ้นอิสระ (Free Reed) ตัวปี่ทำจากไม้เสี้ยนหรือไม้กู่แคน ซึ่งตามสำเนียงผู้ไทออกเสียงเป็น “ไม้เสี้ยน” เนื่องจากปี่นี้ทำจากไม้กู่แคนซึ่งเปรียบเสมือนเป็นลูกของแคน บางทีจึงเรียกปี่นี้ว่า “ปี่ลูกแคน” แต่ชาวผู้ไทเรียก “ปี่” ที่เรียกปี่เข้าใจว่าจะเรียกตามเสียงที่ได้ยินมีขนาดเล็ก การทำปี่ผู้ไทนำกู่ไม้เสี้ยนมาตัดออกเป็นท่อน คือตัดเอาเพียงปล้องเดียว โดยตัดด้านบนให้เหลือขังข้อเอาไว้ ส่วนด้านล่างให้ตัดข้อทิ้งเป็นปลายเปิด ใช้มีดปาดปลายกู่ด้านล่างด้านหน้าให้เรียวแหลมยาวประมาณ 7 เซนติเมตร ความยาวตลอดตัวปี่ประมาณ 35.5 เซนติเมตร ตรงด้านบนของกู่ใกล้กับข้อ ใช้มีดปาดเจาะเป็นช่องสี่เหลี่ยมผืนผ้าสำหรับเป็นที่สอดลิ้นแคน เมื่อใส่ลิ้นแคนเข้า

ที่แล้ว ช่างจะปรับระดับเสียงโดยขูดลึนแคนให้ได้เสียงเท่ากับเสียง “เสมอ” หรือเสียง “สะแนน” ของแคนเสียงซอล เมื่อเทียบกับเครื่องตั้งสายของดนตรีตะวันตก ผู้วิจัยได้ทำการวัดเสียงเป็นระบบเซนต์ ซึ่งจะแบ่งการวัดเสียงออกเป็นช่วงเสียงละ 100 เซนต์ (ระบบวัดเสียงของอเล็กซานเดอร์ เจ. เอลลิส) (ปัญญา รุ่งเรือง, 2546) ตามตารางที่จะได้กล่าวต่อไป ต่อจากนี้เป็นภาระรู้ซึ่งตามหลักแล้วรูที่เจาะ (คือรูต่ำสุด) จะเอาระยะรูแพวกลางของแคนลูกที่สี่ด้านขวามือ (เสียง ลา) ต่อจากนั้นก็เทียบเสียงโด เร ตามลำดับ แต่ในทางปฏิบัติแล้ว ช่างเข่าชำนาญมาก สามารถกะตำแหน่งที่เจาะรูได้เลยโดยไม่ต้องวัดเทียบกับรูแพวกลางของลูกแคน ในสมัยก่อนลึนปีและลึนแคนทำด้วยผิวไม้ไผ่ แต่ในปัจจุบันลึนปีและลึนแคนทำด้วยโลหะ ทองแดง ทองเหลือง หรือโลหะผสมระหว่างทองแดงกับเงิน ซึ่งมักจะเรียกกันง่าย ๆ ว่าลึนทอง หรือลึนเงิน ส่วนรูเยื่อนั้นเจาะตรงจุดเหนือรูนับบนสุดขึ้นประมาณ 4.5 เซนติเมตร เดิมนิยมใช้เยื่อไม้ไผ่ปิด แต่ปัจจุบันใช้แผ่นพลาสติกแทนเพราะทนทานต่อการใช้งานดีกว่าเยื่อไผ่

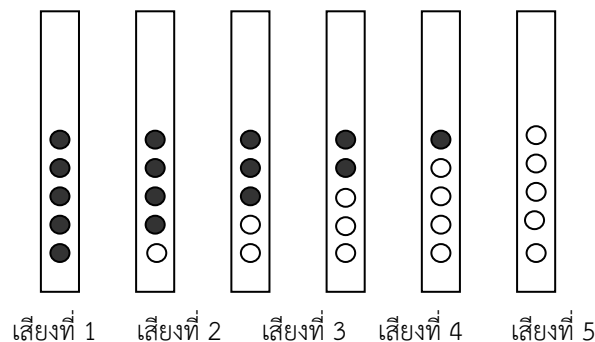
ระบบเสียงปีผู้ไท (Tuning System)

ปีผู้ไท การวิเคราะห์ระบบเสียงโดยใช้ทฤษฎีการวัดเสียงในระบบเซนต์ของอเล็กซานเดอร์ เจ. เอลลิส (Alexander J. Ellis) คือ แบ่ง 1 ช่วงทบ (Octave) ออกเป็น 12 ส่วนเท่า ๆ กันและกำหนดให้แต่ละส่วนมีค่าเท่ากับ 100 เซนต์ ดังนี้

ภาพที่ 1 แสดงค่าเซนต์ในระบบแบ่งเท่าของอเล็กซานเดอร์ เจ. เอลลิส (Alexander J. Ellis)

วิธีการวัดเสียงปีผู้ไทในการวัดเสียงปีผู้ไทแต่ละเลา วัดโดยเป่าเทียบเสียงกับเครื่องวัดเสียง Virtual Strobe Tuner และเครื่อง Chromatic Tuner โดยเริ่มเป่าจากการปิดรูเสียงทั้งหมด เป่าซ้ำ ๆ เพื่อให้ได้เสียงชัดเจน เสียงต่ำที่สุดของปีผู้ไท และไล่เปิดนิ้วทีละรูจนครบทุกเสียง ดังนี้

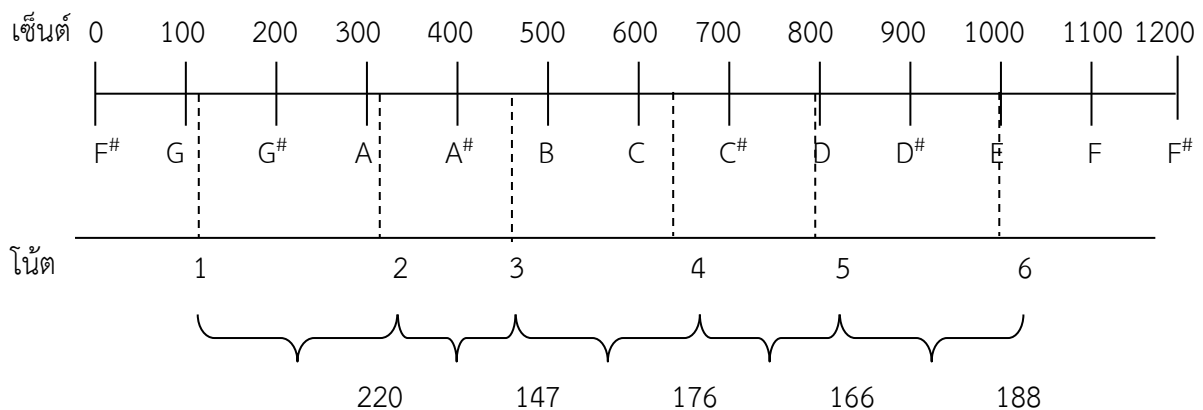
ภาพที่ 2 แผนผังการวางตำแหน่งนิ้วในการวัดระดับเสียงปีผู้ไท

ตารางที่ 1 แสดงค่าระดับเสียงของปี่ผู้ไท

ลำดับของเสียง	ลักษณะการเป่า	ค่าระดับเสียงปี่ผู้ไท	ขั้นคู่เสียง
เสียงที่ 1	ปิดหมดทุกรู	G +10	
เสียงที่ 2	เปิด 1 รู	A + 30	
เสียงที่ 3	เปิด 2 รู	B - 23	
เสียงที่ 4	เปิด 3 รู	C#- 49	
เสียงที่ 5	เปิด 4 รู	D +27	
เสียงที่ 6	เปิด 5 รู	E +25	

เมื่อได้ค่าของเสียงปี่ผู้ไท นำค่าที่ได้มาวิเคราะห์เทียบกับค่าเซ็นต์ในระบบแบ่งเท่าของอเล็กซานเดอร์ เจ. เอลลิส (Alexander J. Ellis) ดังนี้

ระบบเสียงของปี่ผู้ไทเมื่อเทียบกับระบบเซ็นต์ของอเล็กซานเดอร์ เจ. เอลลิส (Alexander J. Ellis)

ภาพที่ 3 แสดงระบบของปี่ผู้ไทเมื่อเทียบกับระบบเซ็นต์

2. ลักษณะทางกายภาพของแคนที่ใช้ในพิธีกรรมเหยา

แคน เป็นเครื่องดนตรีในตระกูลเสียงเกิดจากการสั่นสะเทือนของอากาศ (Aerophone) ประเภทลิ้นอิสระ (Free Reed) ระบบเสียงของแคน ซึ่งจะใช้ระบบ 7 เสียง โด เร มี ฟา ซอล ลา ที (Septatonic Scale) ซึ่งจะมีเสียงประสานในตัว (Drone Harmony) โดยปกติแคนจะมีทั้งหมด 4 ประเภทคือ แคนหก แคนเจ็ด แคนแปด และแคนเก้า แต่ในแคนที่ใช้ประกอบในพิธีกรรมเหยานี้จะเป็นแคนแปด ซึ่งในที่นี้จะขอใช้คำว่าแคนอย่างเดียว เป็นอันเข้าใจกันว่าเป็นแคนแปด (เจริญชัย ชนไพโรจน์, 2529)

ระบบเสียงแคน (Tuning System)

ระบบเสียงของแคนเป็นระบบประสมเสียงแบบ 5 เสียง กับเครื่องเสียงแบบตะวันตก ทำให้แคนสามารถบรรเลงได้ทั้ง ลายแคนดั้งเดิม และเพลงสมัยนิยมหรือเพลงสมัยใหม่ ลูกแคนแต่ละลูกมีชื่อเรียกเฉพาะดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 แสดงตำแหน่งการเรียกชื่อของลูกแคน (อ้างอิง)

คู่ที่	แพซ้าย	แพขวา
8	เสพซ้าย	เสพขวา
7	ก้อยซ้าย	ก้อยขวา
6	สะแนน	แก่น้อย
5	แม่ก้อยซ้าย	ลูกเวียง
4	แม่ก้อยขวา	ฮับฟุง
3	แม่แก่	สะแนน
2	แม่เวียง	แม่เซ
1	โป้ซ้าย	โป้ขวา

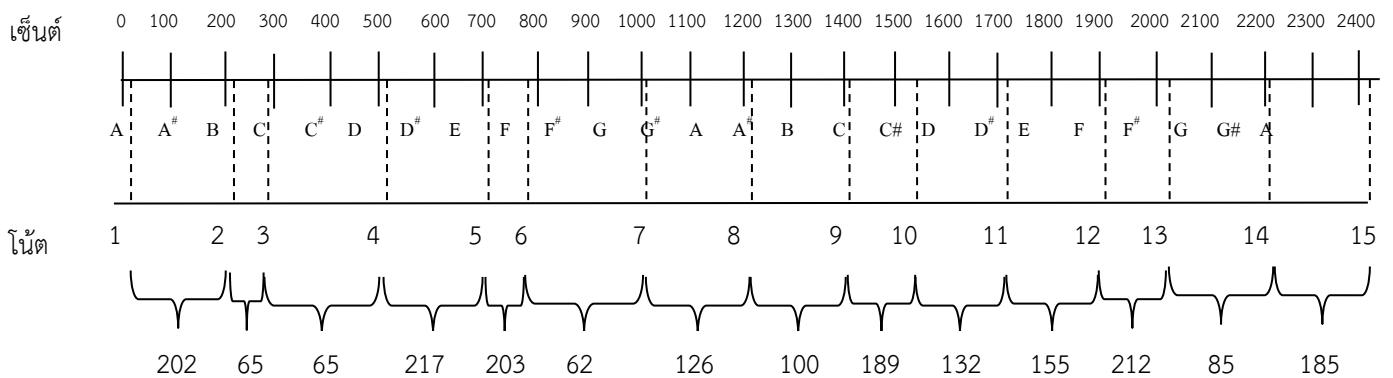
คู่ที่	แพซ้าย	แพขวา
8	G5	A5
7	F5	E5
6	G	D5
5	F4	B4
4	E4	A4
3	D4	G4
2	B3	C4
1	C5	A3

จากตารางแสดงโน้ตของแคนที่ได้จากการวัดเสียงโดยใช้เครื่อง Chromatic Tuner จะเห็นได้ว่าโน้ตที่วัดได้เสียงที่ต่ำสุดของแคน จะตรงกับเสียง A (ลา) ใน Octave ที่ 3 แสดงว่าเสียง A (ลา) ต่ำกว่าเสียง โดที่อยู่ตรงกลาง Middle C และเสียงสูงขึ้นตามลำดับ จนถึงเสียงสูงสุดคือเสียง A (ลา) ใน Octave ที่ 5

ตารางที่ 3 แสดงค่าการวัดเสียงของแคนในระบบเซนต์

ลำดับเสียง (จากเสียงต่ำไปหาเสียงสูง)	ค่าระดับเสียงของแคน	ชั้นคู่เสียง
A3	+ 19	205
B3	+ 24	65
C4	- 10	217
D4	+ 13	203
E4	+ 16	62
F4	- 11	126
G4	+ 5	100
A4	+ 21	189
B4	+ 10	132
C5	+ 43	155
D5	+ 8	212
E5	+ 21	85
F5	+ 16	185
G5	+ 1	227
A5	+ 28	

ระบบเสียงของแคนเมื่อเทียบกับระบบเซนต์ของอเล็กซานเดอร์ เจ. เอลลิส (Alexander J. Ellis)

ภาพที่ 4 เปรียบเทียบตำแหน่งเสียงของแคนกับระบบเซนต์

จากภาพแสดงให้เห็นว่าระดับเสียงของแคน ระยะห่างระหว่างเสียง จะมีระดับเสียงจะไม่ตรงกันกับระดับเสียงของดนตรีสากล จากการวัดระดับเสียงที่ได้ แสดงให้เห็นว่าการแบ่งระบบเสียงใน 2 ช่วงเสียง (Octave) ของเสียงแคนทราบได้ว่า ระยะห่างขั้นคู่เสียง แต่ละช่วง ไม่ตรงกับดนตรีสากล กล่าวคือ ในช่วงห่าง 1 เสียงจะเท่ากับ 200 เซ็นต์ แต่ในแคนที่มีช่วงห่างกัน 1 เสียง จะมีมากกว่าและน้อยกว่า 200 เซ็นต์ (อ้างอิง)

ตารางที่ 5 แสดงการเปรียบเทียบการวัดเสียงของปี่ผู้ไท และแคนในระบบเซนต์

ลำดับเสียง (จากเสียงต่ำไปหาเสียงสูง)	ค่าระดับเสียงของแคน	ค่าระดับเสียงของปี่ผู้ไท
A3	+19	
B3	+24	
C4	-10	
D4	+13	
E4	+16	
F4	-11	
G4	+5	+10
A4	+21	+30
B4	+10	-23
C5	+43	-49
D5	+8	+27
E5	+21	+25
F5	+16	
G5	+ 1	
A5	+ 28	

การเปรียบเทียบระหว่างระดับเสียงของแคน และปี่ผู้ไท จะพบว่า ระดับเสียงที่วัดได้ไม่ตรงกัน ช่วงกว้าง (Range) ของปี่จะมีน้อยกว่าช่วงกว้างของเสียงแคน

บทวิเคราะห์บทเพลงที่ใช้ประกอบพิธีกรรมเหยา

บทเพลง ที่ทำการวิเคราะห์ จะเรียกว่า “ลาย” ซึ่งลายที่ใช้ในการบรรเลงประกอบพิธีกรรมเหยา คือ “ลายผู้ไท” เครื่องดนตรีที่ใช้ในการบรรเลง จะมี 2 ชิ้นคือ แคน และปี่ผู้ไท การวิเคราะห์ทำนอง ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์โครงสร้างและทำนองของดนตรีประกอบพิธีกรรมเหยา โดยแยกออกเป็น ทำนองปี่ผู้ไท และทำนองแคน

ในการวิเคราะห์โน้ตใช้หลักและโครงสร้างการวิเคราะห์ดนตรีในรูปแบบของการศึกษาวิชามนุษยดุริยางควิทยา ให้เห็นในทำนองหลักที่ใช้ในการบรรเลง ซึ่งจะแยกเครื่องดนตรีออกเป็น 2 ชนิด คือ แคน และ เป็ผู้ไทโดยทั่วไปในหลักของการวิเคราะห์ทางมานุษยดุริยางควิทยา จากแนวคิด (เจริญชัย ชนไฟโรจน์, 2524)

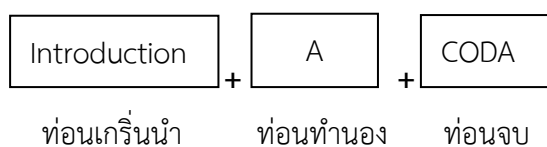
วิเคราะห์ทำนองแคนบทเพลงที่ใช้ประกอบพิธีกรรมเหยา จะมีลักษณะการบรรเลงซ้ำ ๆ วนไปวนมา นอกจากจะมีทำนองที่เป็นหลักแล้ว ก็ยังมีทำนองที่เพิ่มเติมขึ้นมา หรือที่เรียนว่าเป็นการด้น (Improvisation) ทั้งสองเครื่องมือ นอกจากจะใช้ความสามารถของผู้บรรเลงแล้ว ยังต้องอาศัยการฟังซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะผู้บรรเลงเป็ผู้ไท จะคอยสอดประสานทำนองกับเสียงแคน ซึ่งจะใช้เสียงแคนเป็นหลัก ในการบรรเลงทำนองลายลำผู้ไท ซึ่งเป็นลายที่ใช้ประกอบการลำผู้ไท ลายผู้ไทใหญ่ ลายผู้ไทน้อย และนอกจากนั้นก็ยังเป็นลายที่ใช้ประกอบในพิธีกรรมเหยาอีกด้วย

การวิเคราะห์ทำนองแคน

1. โครงสร้างบทเพลง (Form) เป็นการศึกษาการจัดรูปแบบของบทเพลง จากการวิเคราะห์ทำนองเพลงประกอบพิธีกรรมเหยาพบว่า แบ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่

- ท่อนนำ เป็นท่อนแรกเสียงแคนเกริ่นนำ
- ท่อนทำนองเพลง เป็นท่อนที่เป็ผู้ไท และแคนบรรเลงด้นทำนอง (Improvisation) ไปตามการลำในลักษณะ ย้อนทำนองเดิมและมีความเป็นอิสระในทำนองเพลง
- ท่อนจบ เป็นท่อนที่บรรเลงรวมกัน แล้วค่อย ๆ จบเพลง

โครงสร้างของบทเพลงประกอบพิธีกรรมเหยา มีลักษณะดังนี้

ภาพที่ 5 โครงสร้างบทเพลงประกอบพิธีกรรมเหยา

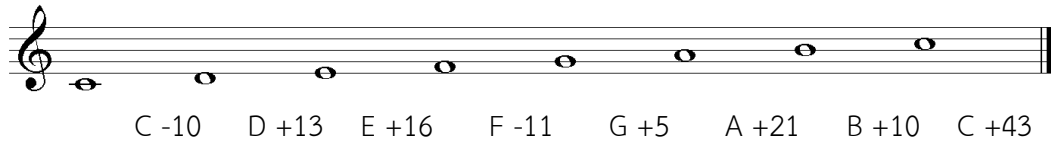
2. ทำนอง (Melody)

ทำนองหลัก (Theme) ทำนองแคน ลายผู้ไทลายใหญ่ ประกอบพิธีกรรมเหยา มีทั้งหมด 170 ห้อง จากวิเคราะห์พบว่า ทำนองแคนเป็นแบบ มีความเป็นอิสระในทำนองเพลง โดยทำนองแคนเปลี่ยนไปตามการลำ การร้องในรูปแบบของการด้นทำนอง (Improvisation)

3. พื้นผิว (Texture) เป็นการศึกษาทำนองและความสัมพันธ์ระหว่างท่วงทำนอง จากการวิเคราะห์เพลงประกอบพิธีกรรมเหยาพบว่า เป็นบทเพลงประเภททำนองเดียว (Monophony) โดยใช้แคนบรรเลงทำนองในลักษณะการด้นทำนอง (Improvisation) ประกอบการลำ

4. ระบบเสียง (Tuning System)

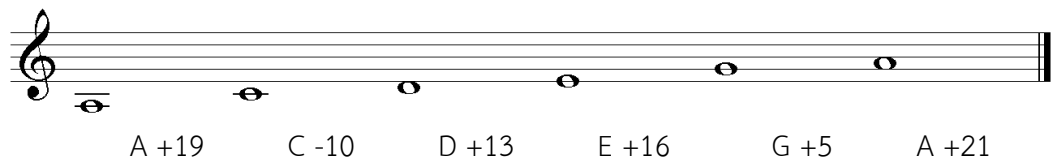
ระบบเสียงแคนที่ได้จากการวัดเสียงที่ได้จริง ๆ คือ

ภาพที่ 6 ระบบเสียงแคนที่วัดได้

ระบบเสียงในแคนเมื่อใช้เครื่องวัดเสียง Chromatic Tuner เทียบได้กับระบบเสียงในดนตรีสากลหรือดนตรีตะวันตก จะได้เสียงขั้นที่หนึ่ง (Tonic) ตรงกับเสียง โด (C)

5. กลุ่มเสียง (Mode) กลุ่มเสียงที่ได้จากการวัด ได้ระดับเสียงจริง ๆ ดังนี้

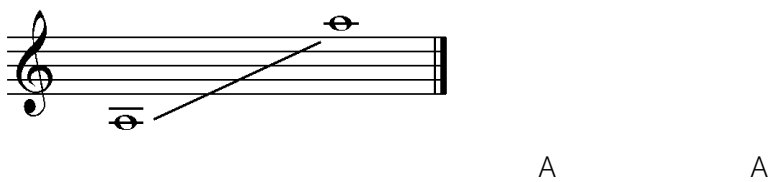

ภาพที่ 7 กลุ่มเสียงแคนที่ใช้ในบทเพลง

จากการวิเคราะห์ทำนองเพลงประกอบพิธีกรรมเหยาทั้งหมดทำนอง พบว่า กลุ่มเสียง (Mode) ที่ใช้บรรเลงเพลงประกอบพิธีกรรมเหยา คือ ระบบ 5 เสียง (Pentatonic Scale)

6. ท่วงทำนอง (Melody) เป็นการศึกษาการจัดลำดับเสียง สูง-ต่ำ ดัง-เบา สั้น-ยาวในบทเพลง โดยศึกษาในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

6.1 ช่วงกว้างของเสียง (Range) เป็นการศึกษาความกว้างของระดับเสียงต่ำสุดถึงเสียงสูงสุดที่ใช้ในบทเพลงของเครื่องดนตรีเฉพาะที่เป็นแคน โดยเสียงต่ำสุดของแคนในเพลงที่ใช้ประกอบพิธีกรรมเหยา หรือลายลำผู้ไหลใหญ่ คือ เสียงที่ 5 เป็นเสียงลาต่ำซึ่งต่ำกว่าเสียง โดที่อยู่ตรงกลาง Middle C ในเส้นน้อยที่ 2 และเสียงสูงสุดในบทเพลง คือ เสียงที่ 5 เป็นเสียงลาสูง ในเส้นน้อยที่ 1

ภาพที่ 8 ช่วงเสียงของแคน จากต่ำสุดไปหาสูงสุด

6.2 กระสวนจังหวะ (Rhythm Pattern) ใช้อธิบายสัญลักษณ์ที่บอกความสั้นยาวของตัวโน้ตและตัวหยุด กระสวนจังหวะของบทเพลงประกอบพิธีกรรมเหยาที่พบมีทั้งหมด 10 รูปแบบ โดยสรุปรูปแบบกระสวนจังหวะของแคน จะเห็นได้ว่าเป็นรูปแบบที่ไม่ซับซ้อนเนื่องจากว่า ทำนองของแคน จะเป็นทำนองหลัก

ให้กับปี่ผู้ไท และเป็นทำนองที่เล่นซ้ำ ๆ วนไปมา โดยอาศัยความชำนาญของผู้บรรเลง หรือลักษณะการบรรเลงที่เรียกว่าการด้นสด (Improvisation)

7. รูปลักษณ์ท่วงทำนอง (Melodic contour) จากการวิเคราะห์ทำนองแคนบทเพลงประกอบพิธีกรรมเหยา พบว่าเพลงนี้ทุกห้องเป็นเพลงที่มีทำนองต่อเนื่องเชื่อมโยง (Conjunct) บรรเลงทำนองต่อเนื่องกันไปจนจบเพลง และเป็นแบบขึ้น ๆ ลง ๆ (Undulating)

การวิเคราะห์ทำนองปี่ผู้ไท

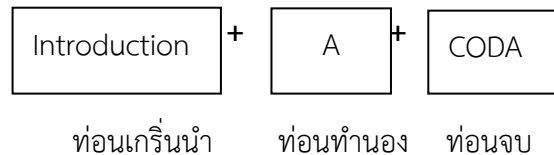
1. โครงสร้างบทเพลง (Form) จากการวิเคราะห์การจัดองค์ประกอบของบทเพลง ทำนองปี่ผู้ไท เพลงที่ใช้ประกอบพิธีกรรมเหยาพบว่า แบ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่

1.1 ท่อนนำ เป็นท่อนแรกเสียงแคนเกริ่นนำ

1.2 ท่อนทำนองเพลง เป็นท่อนที่ปี่ผู้ไท บรรเลงด้นทำนอง (Improvisation) ไปตามการลำในลักษณะ ย้อนทำนองเดิมและมีความเป็นอิสระในทำนองเพลง

1.3 ท่อนจบ เป็นท่อนที่บรรเลงรวมกัน แล้วค่อย ๆ จบเพลง

โครงสร้างของบทเพลงประกอบพิธีกรรมเหยา มีลักษณะดังนี้

ภาพที่ 9 โครงสร้างบทเพลงประกอบพิธีกรรมเหยา

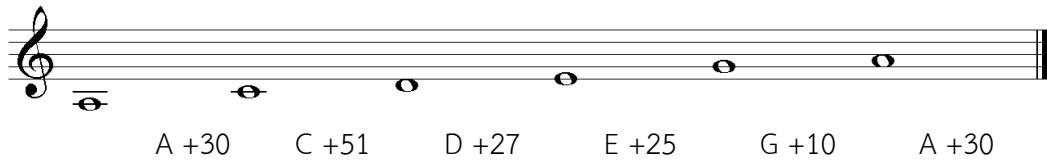
2. ทำนอง (Melody)

2.1 ทำนองหลัก (Theme) ทำนองปี่ผู้ไท ลายลำผู้ไทลายใหญ่ ประกอบพิธีกรรมเหยา จากวิเคราะห์พบว่า ทำนองแคนและปี่ผู้ไท มีความเป็นอิสระในทำนองเพลง โดยทำนองจะเปลี่ยนไปตามการลำในรูปแบบของการด้นทำนอง (Improvisation)

2.2 ทำนองเชื่อมระหว่างท่อนเพลง จากการวิเคราะห์ ท่อนเชื่อมระหว่างท่อนเพลง พบว่ามีทำนองเชื่อมระหว่างท่อนเพลงจำนวน 2 ทำนอง คือทำนองเชื่อมระหว่างท่อนเพลงประกอบพิธีกรรมเหยา พบท่อนเชื่อมระหว่างท่อนเพลง จำนวน 2 ท่อน ในแต่ละท่อนมีความยาวจำนวน 5 ห้อง จำนวนความยาวของการดำเนินทำนองของท่อนเชื่อมจะไม่ซ้ำกัน

3. พื้นผิว (Texture) เป็นการศึกษาทำนองและความสัมพันธ์ระหว่างท่วงทำนอง จากการวิเคราะห์เพลงประกอบพิธีกรรมเหยาพบว่า เป็นบทเพลงประเภททำนองเดี่ยว (Monophony) โดยใช้แคนบรรเลงทำนองในลักษณะการด้นทำนอง (Improvisation) ประกอบการลำ

4. กลุ่มเสียง (Mode) จากการวัดเสียงที่ได้ดังนี้ คือ

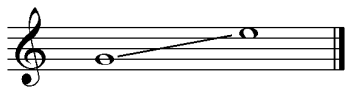

ภาพที่ 10 ระบบเสียงปี่ผู้ไทที่วัดได้

จากการศึกษากลุ่มเสียงหรือมาตราเสียงเฉพาะที่ใช้ในบทเพลง จากการวิเคราะห์กลุ่มเสียงเฉพาะที่ใช้บรรเลงในเพลงประกอบพิธีกรรมเหยา จากการวิเคราะห์ทำนองเพลงประกอบพิธีกรรมเหยาทั้งหมด ทำนองพบว่า กลุ่มเสียง (Mode) ที่ใช้บรรเลงเพลงประกอบพิธีกรรมเหยา คือ ระบบ 5 เสียง (Pentatonic Scale) ของวัฒนธรรมดนตรีชาวผู้ไท

5. ท่วงทำนอง (Melody) เป็นการศึกษาการจัดลำดับเสียง สูง-ต่ำ ดัง-เบา สั้น-ยาวในบทเพลง โดยศึกษาในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

5.1 ช่วงกว้างของเสียง (Range) เป็นการศึกษาความกว้างของระดับเสียงต่ำสุดถึงเสียงสูงสุดที่ใช้ในบทเพลง โดยเสียงต่ำสุดในเพลงที่ใช้ประกอบพิธีกรรมเหยา คือ เสียงที่ 6 เป็นเสียงซอล ของปี่ผู้ไท และเสียงสูงสุดในบทเพลง คือ เสียงที่ 3 เป็นเสียงมี

G E

ภาพที่ 11 ช่วงเสียงของปี่ผู้ไทจากต่ำสุดไปหาสูงสุด

5.2 กระสวนจังหวะ (Rhythm Pattern) ใช้อธิบายสัญลักษณ์ที่บอกความสั้นยาวของตัวโน้ตและตัวหยุด กระสวนจังหวะของบทเพลงประกอบพิธีกรรมเหยา

สรุปแล้วทั้งหมด การบรรเลงปี่ผู้ไท สามารถวิเคราะห์ รูปแบบกระสวนจังหวะได้ถึง 29 รูปแบบ ซึ่งแสดงให้เห็น การบรรเลงในทำนองสอดประสาน และการบรรเลงลักษณะการดัน (Improvisation) ทำให้เกิดกระสวนจังหวะที่หลากหลายรูปแบบ และไม่มีกรซ้ำรูปแบบ

6. รูปลักษณ์ท่วงทำนอง (Melodic Contour) จากการวิเคราะห์ทำนองแคนบทเพลงประกอบพิธีกรรมเหยา พบว่าเพลงนี้ทุกห้องเป็นเพลงที่มีทำนองต่อเนื่องเชื่อมโยง (Conjunct) คือ มีการบรรเลงทำนองต่อเนื่องกันไปจนจบจะเห็นได้ว่าลักษณะ การบรรเลงปี่ผู้ไทจะเน้นที่ทำนองต่อเนื่องเชื่อมโยงกันโดยตลอด ดังตัวอย่าง ห้องที่ 1 ถึงห้องที่ 24 จะพบตลอดทั้งเพลง และทำนองขึ้น ๆ ลง ๆ (Undulating) อยู่ไม่มากจะเป็นลักษณะที่โน้ตคงที่มากกว่า หรือเป็นลักษณะทำนอง

7. โน้ตประดับประดา (Ornamentation) ทำนองของปี่พาทย์ เน้นการบรรเลงให้ความสำคัญกับโน้ตประดับประดา เพิ่มความไพเราะให้กับทำนองได้เป็นอย่างดี เป็นลักษณะเฉพาะธรรมชาติของเครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่าหลาย ๆ แบบ เช่น ใช้การพรมนิ้ว ใช้เสียงสับ

บทสรุป

จากการวิเคราะห์ดนตรีที่ใช้ประกอบพิธีกรรมเหยา สรุปได้ดังนี้ว่า สื่อสร้างเสียง (Medium) ในพิธีกรรมเหยาประกอบไปด้วยเครื่องดนตรีอยู่สองชนิดด้วยกันคือ แคนแปด และปี่พาทย์ โดยทำนองของแคนจะเป็นทำนองหลัก ปี่พาทย์ จะคอยสอดประสานทำนองของแคน ท่วงทำนอง (Melody) ในระบบเสียงของแคน และปี่พาทย์จะให้ระบบ 5 เสียง ซึ่งในมาตราเสียงจะเป็น 7 เสียงทางเมเจอร์ก็ตาม แต่โน้ตที่ใช้ หรือกลุ่มเสียง (Mode) มีเฉพาะ 5 เสียงเท่านั้น คือ โด เร มี ซอล ลา นอกจากนี้ การใช้เสียงประสาน (Drone Harmony) ของแคนทำให้ดนตรีมีความไพเราะน่าฟังมากขึ้น ช่วงเสียง (Range) ที่ใช้สำหรับแคนนั้น จะมีช่วงเสียงที่กว้างถึง 2 ช่วงเสียง (Octave) คือ จากเสียง ลา ที่ต่ำกว่า โดที่อยู่ตรงกลาง (Middle C) เป็นเสียงต่ำสุด จนถึงเสียงลา ที่ห่างออกไปอีก 2 ช่วงเสียง (Octave) สำหรับปี่พาทย์นั้น ช่วงเสียงต่ำสุดคือเสียง ซอล ถึงเสียง มี สูง อยู่ในช่วงเสียงของ โดที่อยู่ตรงกลาง (Middle C) คือ จะมีเสียง ตังแตงเสียง ซอล ลา ที โด เร และเสียงมีเท่านั้น รูปลักษณะท่วงทำนอง (Melodic contour) โดยส่วนใหญ่แล้วจะพบมากที่สุดทั้งเพลงคือ แบบเชื่อมโยงต่อเนื่องกัน (Conjunctive) และแบบขึ้น ๆ ลง ๆ (Undulating) มากที่สุดทั้งทำนองของแคน และปี่พาทย์ นอกจากนั้นปี่พาทย์ยังมีการประดับตกแต่งทำนอง (Ornamentation) เป็นเทคนิคพิเศษของเครื่องเป่าที่มีลิ้น และช่วยทำให้เพลงมีความไพเราะมากยิ่งขึ้น พื้นผิว (Texture) จะเป็นลักษณะทำนองเดี่ยว แต่จะมีทำนองของแคนที่เป็นเสียงประสาน (Drone Harmony) ในเรื่องของรูปแบบ (Form) จะเป็นบทเพลงที่เริ่มต้นด้วย Introduction และเข้าสู่ ท่อน A หรือท่อนทำนองเพลง และท่อนจบ

บรรณานุกรม

- ใครทอง สิงห์คำมา. **พิธีกรรมเหยาของชาวผู้ไทย**. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคามศรีนครินทร์วิโรฒ มหาสารคาม, 2528.
- เจริญชัย ชนไฟโรจน์. **ดนตรีผู้ไทย**. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคามศรีนครินทร์วิโรฒมหาสารคาม, 2524.
- . **ดนตรีพื้นบ้านอีสาน**. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคามศรีนครินทร์วิโรฒ มหาสารคาม, 2529.
- นำชัย อุปัญญา. **แลลอดอดีตชาวผู้ไทยเมืองหนองสูง ในเมืองหนองสูง**. มุกดาหาร: ศูนย์ส่งเสริมวัฒนธรรม ผู้ไทยเมืองหนองสูง, 2535.
- ปัญญา รุ่งเรือง. **หลักวิชามานุษยดุริยางควิทยา (Foundation of ethnomusicology)**. กรุงเทพฯ. ภาควิชาศิลปศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2546.

บทบาทของพระเจนดุริยางค์ต่อวงการดนตรีของไทย

The role of Phra Jane Duriyang in the Thai Music industry

วรเชษฐ์ วรพุทธินันท์ ถวัลย์ชัย สวานมณฑา และสัญชัย ดั่งวงบึ้ง

Worachet Woraputtinun Tawanchai Suanmonta and Sanchai Duangbung

วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

College of Music, Mahasarakham University Thailand

Email: new_drsaxmsu@yahoo.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาบทบาทของพระเจนดุริยางค์ต่อวงการดนตรีของไทย โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ การเก็บข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์ ตลอดจนการศึกษาข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ หนังสือตำราและงานวิจัย นำมาวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่า

1) ประวัติของพระเจนดุริยางค์ ท่านเกิดเมื่อวันศุกร์ที่ 13 กรกฎาคม พ.ศ. 2426 ที่บ้านญาติมุนนสาธร ตำบลบ้านทราย กรุงเทพมหานคร เสียชีวิตเมื่อวันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2511 เป็นบุตรของจาคอบ ไฟต์ (Jacob Feit) เป็นชาวเยอรมัน และนางทองอยู่ วาทยะกร (ไม่ปรากฏนามสกุลเดิม) เป็นชาวไทย เชื้อสายมอญ มีลูกด้วยกัน 3 คน คือ Paul, Leo และ Peter พระเจนดุริยางค์ (ปิติ วาทยะกร) เป็นบุตรคนที่ 3 เป็นชาวอเมริกัน เชื้อสายเยอรมัน ได้รับประสบการณ์และการฝึกหัดดนตรีจากบิดาซึ่งเป็นนักไวโอลินในกองดุริยางค์ทหารและครูสอนดนตรี ในสมัยรัชกาลที่ 5 บิดาได้เข้ารับราชการในกรุงสยาม ทำหน้าที่เป็นครูตรวจทหารบก เริ่มเรียนดนตรีกับบิดาเมื่ออายุ 10 ปีพร้อมกับพี่ชายทั้ง 2 คน โดยเริ่มต้นฝึกหัดไวโอลินก่อน แล้วภายหลังได้เปลี่ยนไปเล่นเชลโล เป็นเครื่องดนตรีประจำตัว อีกทั้งยังสามารถบรรเลงเครื่องดนตรีอื่น ๆ ได้ เช่น ฟลูต คลาริเน็ต และทรอมโบน ซึ่งส่งผลต่อบทบาทที่สำคัญมากสำหรับวงดุริยางค์ และวงโยธวาทิตของประเทศไทย

2) บทบาทของพระเจนดุริยางค์ต่อวงการดนตรีของไทยนั้นมีมากมาย สามารถแบ่งเป็นด้านต่าง ๆ ได้ ดังนี้ คือ งานด้านการก่อตั้งวงดนตรีสากล เช่น วงกองดุริยางค์ทหารเรือ วงกองดุริยางค์ทหารอากาศ แผนกดุริยางค์สากลของกรมตำรวจ วงดุริยางค์สากลของกรมศิลปากร (วงดนตรีเครื่องสายฝรั่งหลวง) และวงโยธวาทิตของโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา งานด้านการจัดตั้งโรงเรียนสอนดนตรีและการสอน งานด้านวิชาการ เขียนตำราดนตรี จำนวน 10 เล่ม เช่น แบบเรียนดุริยางคศาสตร์สากล การประสานเสียงเบื้องต้น เพลงสำหรับเด็ก การบันทึกเพลงไทยเป็นโน้ตสากล เป็นต้น งานด้านการประพันธ์เพลง จำนวน 6 เพลง งานด้านการเรียบเรียงเสียงประสานสำหรับวงดุริยางค์ จำนวน 23 เพลง และการเรียบเรียงสำหรับวงโยธวาทิต จำนวน 8 เพลง ผลงานการประพันธ์ที่สำคัญเป็นที่รู้จักกันแพร่หลายจนถึงปัจจุบัน คือ แต่งทำนองเพลงชาติไทย

คำสำคัญ: บทบาท พระเจนดุริยางค์ วงการดนตรี เพลงชาติไทย

Abstract

This academic article aimed to study roles of Phra Jane Duriyang affecting Thai music industries. The researcher conducted a study by using a qualitative research methodology. The data were collected by interviewing and studying information from various documents, textbooks, and research papers. The results of the study showed as follows.

1. The history of Phra Jane Duriyang was that he was born on Friday, July 13, 1883 at his relative's house on the corner of Sathorn Road, Ban Tawai Subdistrict, Bangkok, died on December 25, 1968, and was a son of Jacob Feit, a German man, and Thongyu Vathayakon (the original surname unknown), a Thai woman, but from a Mon race. Jacob Feit and Thongyu Vathayakon had 3 children named Paul, Leo, and Peter, Phra Jane Duriyang (Piti Vadayakorn). Phra Jane Duriyang was the third child, an American nationality and a German race. He had experience and practiced music from his father, a violinist in the military orchestra and a music teacher. In the reign of King Rama V, his father served as a civilian in Siam. His father's duty was a brass band teacher of the Military Army. Phra Jane Duriyang started learning music from his father when he was 10 years old along with his two older brothers. He started practicing a violin and after that he changed to learn how to play a cello which was his personal musical instrument. Besides the cello, he also could play other musical instruments such as a flute, a clarinet, and a trombone. With his ability of playing various musical instruments, his ability affected roles that were very important for Thai Duriyang and Matching Band.

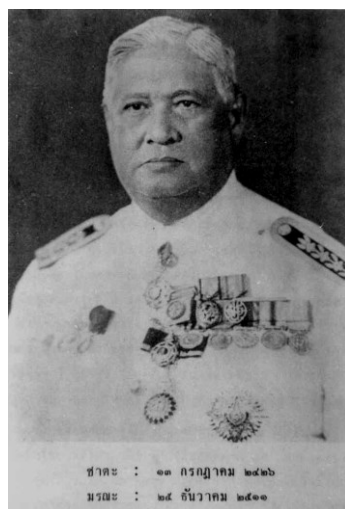
2. There were many roles of Phra Janeduriyang affecting Thai music industries. The roles of Phra Janeduriyang could be divided into various aspects: establishing international bands such as Royal Thai Navy Duriyang bands, Royal Thai Air Force Duriyang bands, International Duriyang bands of Royal Thai Police Department, International Duriyang bands of Fine Arts Department (Royal Thai Stringed Instrument Orchestra) and the matching bands of the secondary schools, building the schools for teaching music and teaching other subjects, academic including writing 10 musical textbooks such as international duriyang textbooks, basic sound harmony, child songs, recording Thai songs to be international notes, etc., musical composition for 6 songs, sound harmony musical composition for duriyang bands for 23 songs, and composition for matching bands for 8 songs. The important and worldwide well-known composition of Phra Janeduriyang from the past to the present has been the melody of Thai National Anthem song.

Keywords: Role, Phra Jane Duriyang, Thai Music Industry, Thai National Anthem

บทนำ

พระเจนดุริยางค์ (ปิติ วาทยะกร) ถือได้ว่าเป็นบุคคลสำคัญของไทย โดยเฉพาะในวิชาชีพทางด้านดนตรี และเป็นบรมครูทางดนตรีจนได้รับการยกย่องว่าเป็น “บิดาแห่งดนตรีสากล” เพราะท่านเป็นบุคคลสำคัญในการริเริ่มก่อตั้งวงดุริยางค์สากลและวงโยธวาทิตในประเทศไทย มีความสามารถทางด้านดนตรีสากลเป็นอย่างยิ่ง ทั้งทางด้านทฤษฎีและทางด้านการปฏิบัติ อีกทั้งชำนาญในการบรรเลงดนตรี และยังมีความสามารถในการเรียบเรียงเสียงประสานที่ใช้สำหรับวงดุริยางค์สากล (Orchestra) และวงโยธวาทิต (Military Band) จนทำให้มีการพัฒนารูปแบบการบรรเลงจนถึงปัจจุบัน ซึ่งมีผลงานเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ท่านยังมีความสามารถในการประพันธ์ทำนองเพลง โดยเฉพาะที่สร้างชื่อเสียงให้กับท่าน คือ ทำนองเพลงชาติไทย พระเจนดุริยางค์ท่านเป็นผู้มีจิตวิญญาณในความเป็นครูสูง ใช้ทักษะในด้านดนตรีถ่ายทอดความรู้ให้แก่ศิษย์ในสถาบันต่าง ๆ โดยไม่ย่อท้อ ซึ่งภายหลังบรรดาศักดิ์ศิษย์เหล่านั้น ได้รับการถ่ายทอดความรู้จนประสบความสำเร็จในวิชาชีพทางดนตรีเป็นจำนวนมากได้มีชื่อเสียง ได้รับการยกย่องและการยอมรับทั้งในระดับประเทศและต่างประเทศ อีกทั้งได้เขียนหนังสือเกี่ยวกับดนตรีสากลไว้ให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาค้นคว้าอยู่หลายเล่ม ซึ่งเป็นประโยชน์เป็นอย่างมาก นับได้ว่าพระเจนดุริยางค์เป็นบุคคลที่ควรยกย่องอย่างแท้จริง

นอกจากนี้พระเจนดุริยางค์ ได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 โปรดเกล้าฯ พระราชทานบทเพลงพระราชนิพนธ์ในรุ่นแรก ให้มีหน้าที่เป็นผู้เรียบเรียงเสียงประสานทูลเกล้าฯ ถวาย และได้ทรงมีพระกระแสรับสั่งให้เข้าเฝ้าเพื่อถวายคำแนะนำเกี่ยวกับหลักวิชาการดนตรีสากลอยู่เป็นประจำทุกสัปดาห์ ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน จากที่มาและความสำคัญดังกล่าว ผู้เขียนจึงสนใจที่จะมุ่งศึกษาค้นคว้า ประวัติและผลงานของพระเจนดุริยางค์ในด้านต่าง ๆ ดังนี้คือ

ประวัติพระเจนดุริยางค์ (ปิติ วาทยะกร)

ภาพที่ 1 พระเจนดุริยางค์ (พ.ศ. 2426–2511)

พระเจนดุริยางค์ เกิดเมื่อวันศุกร์ที่ 13 กรกฎาคม พ.ศ. 2426 ที่บ้านญาติมณณสาธร ตำบลบ้านทวาย กรุงเทพมหานคร (จังหวัดพระนคร ประเทศสยาม) เสียชีวิตด้วยโรคชรา เมื่อวันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2511 สิริอายุ 85 ปี 5 เดือน 12 วัน ณ บ้านถนนสุรวงศ์ กรุงเทพมหานคร (จังหวัดพระนคร) เป็นบุตรคนที่ 3 ของ จาคอบ ไฟต์ (Jacob Feit) เป็นชาวเยอรมัน และ นางทองอยู่ วาทยะกร (ไม่ปรากฏนามสกุลเดิม) เป็นชาวไทย เชื้อสายมอญ มีลูกด้วยกัน 3 คน คือ Paul, Leo และ Peter พระเจนดุริยางค์ (ปิติ วาทยะกร) เป็นชาวอเมริกัน เชื้อสายเยอรมัน ได้รับประสบการณ์ และการฝึกหัดดนตรีจากบิดาซึ่งเป็นนักไวโอลินในกองดุริยางค์ทหาร และครูสอนดนตรี ในสมัยรัชกาลที่ 5 บิดาได้เข้ารับราชการในกรุงเทพฯ ทำหน้าที่เป็นครูแตงรวงทหารบก

ชีวิตครอบครัวของพระเจนดุริยางค์

ท่านมีภรรยา 3 คนด้วยกัน ภรรยาคนแรกชื่อ “เอธา เอ็ดลีสัน” (Etha Edlefsen) มีลูกด้วยกัน 6 คน คนโตเป็นผู้หญิงชื่อ เบิล แกรนซ์ ไฟต์ (Beryl Grace Feit), น.ต.ประภิต วาทยะกร หรือ เอ็ดลีสัน ไฟต์ (Edlefsen Feit), โอลีฟ นอร์มา ไฟต์ (Olive Norma Feit), คาแมน การ์เน็ต ไฟต์ (Carmen Garnet Feit), เพิล คอนสแตน ไฟต์ (Pearl Constant Feit) และลูกคนที่หกเสียชีวิตตั้งแต่ยังเล็ก ภรรยาคนที่ 2 ชื่อ “บัวคำ” มีลูกด้วยกัน 3 คน เป็นผู้หญิงล้วนชื่อ ประทุม, ประไพ และประดับ และภรรยาคนที่ 3 ชื่อ “ส้มลิ้ม” มีลูกด้วยกัน 5 คน คนโตเป็นผู้หญิงชื่อ ประสานจิต อีก 4 คนเป็นผู้ชายล้วนชื่อ ประศาสน์, ประสพ, ประวิตร และประวัติ วาทยะกร (สุกรี เจริญสุข 2540: 40)

ประวัติการศึกษา

ด้านวิชาสามัญ เมื่ออายุ 7 ปี พระเจนดุริยางค์ได้เริ่มเข้าเรียนหนังสือที่โรงเรียนอัสสัมชัญ (Assumption College) เมื่อ พ.ศ. 2433 ชั้นต้นเรียนภาษาฝรั่งเศส จบหลักสูตรเมื่อ พ.ศ. 2441 แล้วเรียนภาษาอังกฤษตั้งแต่ พ.ศ. 2442 ถึง พ.ศ. 2443 รวมเวลาที่ได้ศึกษาอยู่ในโรงเรียนอัสสัมชัญ 11 ปี พ.ศ. 2444 ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นครูสอนวิชาภาษาอังกฤษในโรงเรียนอัสสัมชัญ ถึงวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2446 จึงลาออกจากโรงเรียนอัสสัมชัญ โดยได้รับหนังสือรับรองของอธิการโรงเรียน ไปเข้ารับราชการในกรมรถไฟหลวง แผนกกองเดินรถ ได้ปฏิบัติราชการในหน้าที่มาด้วยดีไม่มีบกพร่อง ครั้นถึงวันที่ 30 ธันวาคม พ.ศ. 2456 ก็ได้รับพระราชทานสัญญาบัตรเป็น ขุนเจนรรัฐ และรับราชการต่อมาจนถึงวันที่ 31 สิงหาคม พ.ศ. 2460

ด้านวิชาดนตรีสากลนั้น พระเจนดุริยางค์ได้เรียนจากบิดาตั้งแต่ พ.ศ. 2436 ซึ่งมีอายุประมาณ 10 ปี พร้อมกับพี่ชายทั้ง 2 คน โดยเริ่มต้นฝึกหัดไวโอลินก่อน ภายหลังฝึกมาประมาณ 3 ปี อายุมากขึ้น นิ้วยาวขึ้น จึงเปลี่ยนไปฝึกหัด เชลโล่ ซึ่งได้ยึดถือเป็นเครื่องดนตรีประจำตัว อีกทั้งยังสามารถบรรเลงเครื่องดนตรีอื่น ๆ ได้ เช่น ฟลูต คลาริเน็ต และทรอมโบน ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาในวงการดนตรี รวมทั้งบทบาทที่สำคัญมากสำหรับวงดุริยางค์ และวงโยธวาทิตของประเทศไทย บทบาทของพระเจนดุริยางค์ต่อวงการดนตรีของไทยนั้นมามากมาย สามารถแบ่งเป็นด้านต่าง ๆ ได้ดังนี้ (สุกรี เจริญสุข 2547: 22-23) คือ

1. งานด้านการก่อตั้งวงดนตรีสากล เช่น วงกองดุริยางค์ทหารเรือ วงกองดุริยางค์ทหารอากาศ แผนกดุริยางค์สากลของกรมตำรวจ วงดุริยางค์สากลของกรมศิลปากร (วงดนตรีเครื่องสายฝรั่งหลวง) และวงโยธวาทิตของโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา

ภาพที่ 2 วงดนตรีเครื่องสายฝรั่งหลวง

2. งานด้านการจัดตั้งโรงเรียนสอนดนตรีและการสอน ท่านได้จัดตั้งโรงเรียนสำหรับเรียนวิชาดนตรีหลายแห่ง ได้แก่ โรงเรียนสอนนักดนตรีเพื่อเป็นนักดนตรีในวงดุริยางค์ สังกัดกรมศิลปากร (ปัจจุบันคือสาขาดุริยางค์ศิลป์สากล-วิทยาลัยนาฏนาฏศิลป์), โรงเรียนดุริยางค์ทหารอากาศ, โรงเรียนดุริยางค์กรมตำรวจ (ปัจจุบันยกเลิก), โรงเรียนสอนดนตรีเอกชนแห่งแรกของประเทศไทย เรียกชื่อว่า “วิทยาลัยดนตรีสยาม” จัดตั้งในปีพ.ศ. 2477

รายชื่อลูกศิษย์รุ่นแรก ๆ ที่สามารถสืบค้นได้แก่ ครูมนตรี ตราโมท, อาจารย์วิวัฒน์พัตรา (หุตะโชค) มีสุข, นายเอื้อ สุนทรสนาน, นายศรี ยงยุทธ, นายเมย์ เอื้อเฟื้อ, นายสมพงษ์ ทิพยกะลิน, นายโพธิ ชูประดิษฐ์, นายศรีโพธิ์ ทศนุช, นายโพธิ ศานติกุล, นายพิมพ์ พวงนาค, นายไสล ไกรเลิศ, นายจำปา เล่มสำราญ, นายนา รด ถาวรบุตร, นายสอาด เกตสิริ, หมื่นประไพเพลงประสม, นายเอื้อน สนวนสุวรรณ, นายพิชณู แซ่มบาง, นายปรุง ประสานศัพท์, พ.ต.อ. กมล แพทยกุล, นายสมัย (ลิขิต) จิตรมั่นคง, นายชด ศรียาวิญ ฯลฯ ลูกศิษย์รุ่นหลัง ได้แก่ นายสง่า อาร์มภีร์, นายใหญ่ นภายนต์ (นายสมาน นภายนต์), นายสมาน กาญจนผลิน, ครูปรีชา เมตไตรย์, ครูชลหมู่ ชลานุเคราะห์, ครูประสาน สุทัศน์ ณ อยุธยา, ครูธนิศ (บุญเรือง) ผลประเสริฐ, พันจ่าอากาศเอก มนัส ปิติสานต์, นาวาอากาศโท อารี สุขะเกศ และพันตำรวจโท ดร.ทีฆา โพธิเวส เป็นต้น

ภาพที่ 3 ตำรวจโท ดร.ทีฆา โพธิเวส

ลูกศิษย์ที่ได้เป็นศิลปินแห่งชาติ มี 5 ท่านคือ ครูมนตรี ตราโมท, นายสง่า อารัมภีร์, นายใหญ่ นภายนต์ (นายสมาน นภายนต์), นายสมาน กาญจณผลิน และพันจ่าอากาศเอกมนัส ปิติสานต์

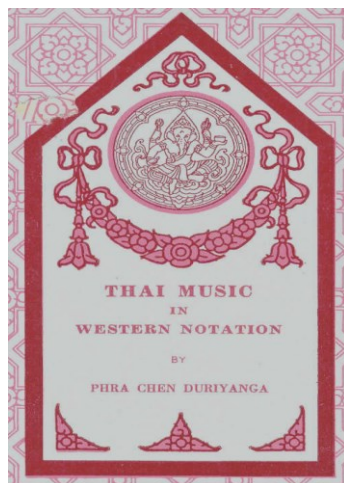
3. งานด้านวิชาการ เขียนตำราดนตรี จำนวน 10 เล่ม เช่น แบบเรียนตอนต้นของการดนตรีและการขับร้องสำหรับใช้ในโรงเรียนสามัญ, ทฤษฎีการดนตรีตอนต้น (Rudiment of Music), แบบฝึกหัดบันทึกตัวโน้ตเพลงประกอบกับทฤษฎีการดนตรี, คำถามในทฤษฎีการดนตรีตอนต้น, คำตอบในทฤษฎีการดนตรีตอนต้น, คู่มือสรุปการดนตรีเบื้องต้น (เป็นขั้นเตรียมการศึกษาวិชาการประสานเสียง), การประสานเสียงเบื้องต้น (First Step on Harmony), ตำราการประสานเสียง (Harmony) 3 เล่ม, เฉลยปัญหาในการประสานเสียง และทฤษฎีการดนตรี (Theory of Music)

ภาพที่ 4 แบบเรียนวิชาการประสานเสียง

ภาพที่ 5 แบบเรียนวิชาการประสานเสียงภาคสอง (ตอนจบ)

ภาพที่ 6 Thai Music in Western Notation

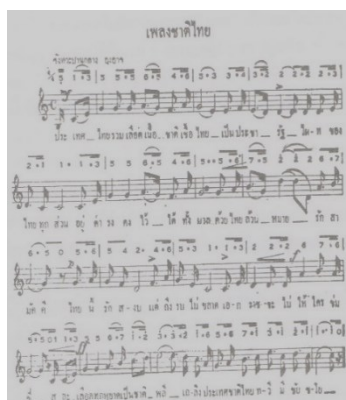
ภาพที่ 7 การดนตรี

4. งานด้านการประพันธ์ทำนองเพลง จำนวน 6 เพลงดังนี้ คือ เพลงชาติไทย, เพลงบ้านไร่ของเรา, เพลงเถลิงศก, เพลงทหารของชาติ, เพลงดารณี และเพลงน้ำใจทหารเรือ ผลงานการประพันธ์ที่สำคัญเป็นที่รู้จักกันแพร่หลายจนถึงปัจจุบันคือ แต่งทำนองเพลงชาติไทย

ภาพที่ 8 แผ่นเสียงเพลงชาติไทย

5. งานด้านการเรียบเรียงเสียงประสานแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ การเรียบเรียงเสียงประสานสำหรับวงดุริยางค์ จำนวน 23 เพลง ดังนี้คือ เพลงชาติไทย เพลงสรรเสริญพระบารมี เพลงพระราชนิพนธ์สายฝน เพลงพระราชนิพนธ์ยามเย็น เพลงพระราชนิพนธ์เทวาพาคุณฝัน เพลงพระราชนิพนธ์อาทิตย์อัสดง เพลงพระราชนิพนธ์แก้วตาขวัญใจ เพลงพระราชนิพนธ์ชะตาชีวิต เพลงพระราชนิพนธ์มหาจุฬาลงกรณ์ เพลงมาร์ชราชวัลลภ เพลงมาร์ชชงชัยเฉลิมพล เพลงมาร์ชกษัตริย์ราชินี เพลงทหารของชาติ เพลงน้ำใจทหารเรือ เพลงเถลิงศก เพลงบ้านไร่ของเรา เพลงดารณี เพลง King Chukra เพลงศรีอยุธยา เพลงกฤดาภินิหาร เพลงพม่า รำชวาน เพลงต้นบรเทศ และเพลงแขกเชิญเจ้า การเรียบเรียงสำหรับวงโยธวาทิต จำนวน 8 เพลง คือ เพลงชาติไทย เพลงสรรเสริญพระบารมี เพลงมาร์ชราชวัลลภ เพลงมาร์ชชงชัยเฉลิมพล เพลงมาร์ชกษัตริย์ราชินี เพลงพม่า รำชวาน เพลงต้นบรเทศ และเพลงแขกเชิญเจ้า

ภาพที่ 9 โน้ตเพลงชาติไทย

6. งานด้านอื่น ๆ เพลงสำหรับเด็ก การบันทึกเพลงไทยเป็นโน้ตสากล เป็นต้น และปัจจุบันนี้มีหน่วยงานที่ทำงานเกี่ยวกับพระเจนดุริยางค์ อาทิ เช่น มูลนิธิพระเจนดุริยางค์ ชมรมศิษย์พระเจนดุริยางค์ และชมรมพระเจนดุริยางค์วิชาการ ซึ่งหน่วยงานทั้ง 3 แห่ง ยังคงจัดกิจกรรมต่าง ๆ อยู่เป็นระยะ ๆ จนถึงปัจจุบันนี้

สรุป

บทบาทของพระเจนดุริยางค์ต่อวงการดนตรีของไทย ควรค่าที่จะศึกษาและเผยแพร่ให้กับชนรุ่นหลัง เนื่องจากเป็นบุคคลสำคัญของชาติ ท่านเป็นผู้บุกเบิกด้านดนตรี และพัฒนาดนตรีตะวันตกให้กับเยาวชน อีกทั้งเป็นผู้ก่อตั้งวงออร์เคสตราในประเทศไทย จนได้รับยกย่องว่าเป็นวงดนตรีที่ดีที่สุดในเอเชียอาคเนย์ เพราะท่านทำให้วันนี้ประเทศไทยมีวงโยธวาทิตและผู้อำนวยเพลงชนะเลิศระดับโลก ทำให้วงการดนตรีของไทยมีมาตรฐานเทียบเท่ากับนานาชาติ ทั้งด้านวงดุริยางค์สากล วงโยธวาทิต การเรียนการสอนทางด้านดนตรี และที่สำคัญที่สุดคือ การประพันธ์เพลงและการเรียบเรียงเสียงประสานซึ่งเป็นต้นแบบและทรงคุณค่า เป็นมรดกตกทอดมาถึงเยาวชนรุ่นหลังมาจนถึงปัจจุบัน จนได้สมญานามว่า “บิดาแห่งดนตรีสากลของไทย”

บรรณานุกรม

สุกรี เจริญสุข. “การศึกษาดนตรีในประเทศไทย,” *เพลงดนตรี*. 10, 8 (2547): 22-23.

———. *เพลงชาติ*. กรุงเทพฯ: ด็อกเตอร์แซก, 2540.

การจัดการเรียนการสอนและการประเมินผลหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตำบลคอรุม อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์: วงมั่งคละและวงกลองยาว

Teaching and Learning Management and Evaluation of Local Wisdom Curriculum
Korum Subdistrict, Phichai District, Uttaradit Province: Mangkala and Long Drum Circle

วัชรระ แต่งเทศ

Watchara Tangted

สาขาวิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์

บทคัดย่อ

ศูนย์พัฒนาการเมืองภาคพลเมืองสถาบันพระปกเกล้า จังหวัดอุตรดิตถ์ ร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลคอรุม และคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ ได้ดำเนินโครงการโรงเรียนพลเมือง ณ องค์การบริหารส่วนตำบลคอรุม อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ ซึ่งผู้เรียนในโรงเรียนพลเมืองมีจำนวน 50 คน ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน (สมาชิกสภา อบต. สารวัตรกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ) ผู้สูงอายุ และนักเรียน โรงเรียนพลเมืองจะจัดการเรียนการสอน จำนวน 105 ชั่วโมง แบ่งเป็นวิชาแกนกลางตามที่สถาบันพระปกเกล้ากำหนด จำนวน 30 ชั่วโมง วิชาท้องถิ่น (พื้นที่คิดเอง) จำนวน 30 ชั่วโมง และวิชาเฉพาะกลุ่ม (พื้นที่คิดเอง) จำนวน 30 ชั่วโมง โรงเรียนพลเมืองได้จัดการเรียนการสอนโดยมีวิชาแกนกลาง และวิชาพื้นถิ่นที่ทางชุมชนกำหนดขึ้นเองนั้นมีวิชาดนตรีพื้นบ้านเป็นหนึ่งในหลักสูตรของโรงเรียนพลเมืองจึงได้มีการวิพากษ์หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยจัดทำการวิพากษ์หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นมุ่งเน้นให้ตัวแทนของชุมชนตำบลคอรุมได้มีส่วนร่วมในการส่งเสริมและอนุรักษ์ภูมิปัญญาของชุมชนในรูปแบบของการประมวลเป็นหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถนำไปสู่การเรียนรู้และเผยแพร่แก่ผู้สนใจ โดยใช้ปราชญ์ทางด้านดนตรีของชมรมผู้สูงอายุโรงเรียนลำควนวัยใสเป็นผู้ถ่ายทอดดนตรีพื้นบ้านให้กับกลุ่มเยาวชนในท้องถิ่น และผู้สนใจจึงได้เกิดกิจกรรมการทดลองจัดการเรียนการสอนและประเมินผลหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นขึ้นเพื่อเตรียมความพร้อมของปราชญ์ชาวบ้าน หรือครูภูมิปัญญาได้รู้ขั้นตอนและกระบวนการถ่ายทอดให้กับเยาวชนต่อไป

ผลจากการจัดการเรียนการสอนและประเมินผลหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น มีวิธีการสอน 8 ขั้นตอนด้วยกัน ซึ่งเป็นกระบวนการสอนเพื่อให้ครูภูมิปัญญาชาวบ้านสามารถนำไปสู่การถ่ายทอด แก่ปัญหาการถ่ายทอดดนตรีพื้นบ้านให้แก่ครูภูมิปัญญาชาวบ้านได้เป็นอย่างดี มีกระบวนการที่เป็นระบบมีขั้นตอนในการถ่ายทอดความรู้เกิดการพัฒนาทักษะด้านการบรรเลงและตอบสนองความต้องการในการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นอย่างดี

คำสำคัญ: การจัดการเรียนการสอน การประเมินผล ภูมิปัญญาท้องถิ่น

Abstract

The center of the political development of the citizen sectors in King Prajadhipok's Institute, Uttaradit Province, cooperating with the Korum Subdistrict Administrative Organization and the Faculty of Humanities and Social Sciences, Uttaradit Rajabhat University conducted a citizen school project at Korum Subdistrict Administrative Organization, Phichai District, Uttaradit Province. There were 50 students in the citizen school. The students consisted of community leaders (sub-district council members, sub-district inspectors, village headmen, assistant village headmen, etc.), elderly people, and students. The teaching hours were 150 hours divided into the core subjects determined by King Prajadhipok's Institute for 30 hours, local subjects (self-thinking areas) for 30 hours, and specific group subjects (self-thinking areas) for 30 hours. The citizen school managed teaching and learning by including the core subjects and the local subjects determined by the community. The local music was a subject included in the curriculum of the citizen school, so the local wisdom curriculum review was held by focusing on having the leader of the Korum Subdistrict community participated in enhancing and conserving community wisdom in the form of the evaluation to create local wisdom curriculum that could lead to learning and publishing to the interested people. The musical scholars from Lamduan Wai Sai Seniors Club taught how to play local music to the local youths and the interested people, so the trial activities were arranged for teaching and learning and the evaluation of the local wisdom curriculum was formed to prepare the readiness of the village scholars or wisdom teachers to know steps and processes of teaching the local youths.

The findings from teaching and learning management and the evaluation of the local wisdom curriculum showed that the teaching method consisted of 8 procedures including the teaching processes to enable the village wisdom teachers being able to teach, solve problems in teaching local music to the village wisdom teachers very well. It included the systematic procedures in teaching knowledge to create the development of the skills in playing music and responding to the needs of learning of the learners very well.

Keywords: Teaching and Learning Management, Evaluation, Local Wisdom

บทนำ

ในวโรกาสครบรอบ 100 ปี วันพระราชสมภพ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้พระราชทานรัฐธรรมนูญ แก่ปวงชนชาวไทยได้เวียนมาบรรจบเมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2536 ศาสตราจารย์มารุต บุณนาค ประธานรัฐสภาในขณะนั้น จึงได้มีคำสั่งรัฐสภาที่ 12/2536 เมื่อวันที่ 7 ธันวาคม พ.ศ. 2536 แต่งตั้งคณะกรรมการศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งสถาบันพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยมี นายวันมูหะมัดนอร์ มะทา รองประธานสภาผู้แทนราษฎรในขณะนั้น เป็นประธานกรรมการพิจารณา กำหนดรูปแบบและพิจารณาความเป็นไปได้ในการให้สถาบันนี้สามารถดำเนินกิจการได้ในปี พ.ศ. 2537 ซึ่งคณะกรรมการดังกล่าวได้มีคำสั่งเมื่อวันที่ 13 มกราคม พ.ศ. 2537 แต่งตั้งคณะอนุกรรมการ เพื่อจัดทำ โครงร่างงบประมาณแผนงานการจัดตั้ง และกำหนดชื่อสถาบัน และได้เดินทางไปดูกิจการศึกษาเผยแพร่ ประชาธิปไตยที่ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี พร้อมทั้งได้จัดทำรายงานผลการศึกษาโครงการจัดตั้ง สถาบันพระปกเกล้าเสนอ ศาสตราจารย์มารุต บุณนาค ประธานรัฐสภา เมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม พ.ศ. 2537 และในวันเดียวกันได้มีคำสั่งรัฐสภาที่ 5/2537 ตั้งคณะกรรมการพิจารณาจัดตั้งสถาบันพัฒนาประชาธิปไตยขึ้น ในรัฐสภา และได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ให้ เชิญพระนามของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 7 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ มาเป็นชื่อของ สถาบัน และให้ใช้ชื่อภาษาอังกฤษว่า "King Prajadhipok's Institute"

ต่อมาศาสตราจารย์มารุต บุณนาค ประธานรัฐสภา โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการข้าราชการ ฝ่ายรัฐสภา ได้มีประกาศรัฐสภาเรื่องแบ่งส่วนราชการสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร (ฉบับที่ 5) เมื่อวันที่ 19 มกราคม พ.ศ. 2538 ให้จัดตั้งสถาบันพระปกเกล้าขึ้นเป็นส่วนราชการระดับกอง สังกัดสำนักงาน เลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร โดยมีหน้าที่ความรับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดฝึกอบรม สัมมนา การจัดประชุม วิชาการเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย และการปฏิบัติงานของฝ่ายนิติบัญญัติ การจัดทำเอกสาร และสื่อการสอน ตลอดจนเทคโนโลยีด้านการฝึกอบรม งานเตรียมการปรับปรุงสถาบันพระปกเกล้า เป็นหน่วยงานระดับกรมและปฏิบัติงานอื่นตามที่ได้รับมอบหมาย การดำเนินการของสถาบันให้อาศัยระเบียบ การบริหารการศึกษาของสถาบันพระปกเกล้า พ.ศ. 2538 เป็นหลัก โดยมีคณะกรรมการ 2 คณะ คือ คณะกรรมการสถาบันพระปกเกล้า และคณะกรรมการวิชาการสถาบันพระปกเกล้า เป็นผู้ดูแล

ในการดำเนินงานเพื่อยกฐานะสถาบันพระปกเกล้าจากหน่วยงานระดับกอง สังกัดสำนักงานเลขาธิการ สภาผู้แทนราษฎร ได้มีคำสั่งที่ 1/2538 เรื่องแต่งตั้งคณะอนุกรรมการเพื่อยกฐานะสถาบันพระปกเกล้าเป็นกรม ลงวันที่ 23 มีนาคม 2538 โดยมี นายชุมพล ศิลปอาชา เป็นประธานคณะอนุกรรมการและในคราวประชุมสภา ผู้แทนราษฎร ชุดที่ 20 ปีที่ ครั้งที่ 6/2541 (สมัยสามัญนิติบัญญัติ) เมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม 2541 ที่ประชุม ได้ให้ความเห็นชอบกับร่างพระราชบัญญัติสถาบันพระปกเกล้า ตามที่วุฒิสภาแก้ไขเพิ่มเติม และนำขึ้น ทูลเกล้าฯ ลงพระปรมาภิไธยประกาศใช้เป็นกฎหมาย ซึ่งประกาศลงในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 155 ตอนที่ 57 ลงวันที่ 4 กันยายน 2541 มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 5 กันยายน 2541 เป็นต้นไป โดยมีนายวันมูหะมัด นอร์ มะทา ประธานรัฐสภาเป็นประธานสภาสถาบันพระปกเกล้าคนแรกและมี ศาสตราจารย์ ดร.บวรศักดิ์

อูวรรณโณ เป็นเลขาธิการสถาบันพระปกเกล้าคนแรก (2 มกราคม 2542-4 มกราคม 2546) รองศาสตราจารย์ นรนิติ เศรษฐบุตร เข้ารับตำแหน่ง เลขาธิการสถาบันพระปกเกล้าคนที่สอง (5 กุมภาพันธ์ 2546-15 พฤศจิกายน 2549) และศาสตราจารย์ ดร.บวรศักดิ์ อูวรรณโณ เข้ารับตำแหน่งเลขาธิการสถาบันพระปกเกล้า อีก 2 วาระ (22 ธันวาคม 2549-21 ธันวาคม 2553 และ 22 ธันวาคม 2553-21 ธันวาคม 2557) และปัจจุบัน เลขาธิการสถาบันพระปกเกล้าคนปัจจุบันได้แก่ รองศาสตราจารย์วุฒิสาร ตันไชย และได้กระจายศูนย์ไปยัง ต่างจังหวัดและจังหวัดอุดรดิตถ์ได้เป็นหนึ่งในศูนย์พัฒนาการเมืองภาคพลเมืองสถาบันพระปกเกล้า ได้จัดทำ กิจกรรมเกี่ยวกับการเมืองการปกครองรวมถึงกิจกรรมที่เกิดประโยชน์ต่อชุมชน

โดยศูนย์พัฒนาการเมืองภาคพลเมืองสถาบันพระปกเกล้า จังหวัดอุดรดิตถ์ ร่วมกับองค์การบริหาร ส่วนตำบลคอรุม และคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ ได้ดำเนินโครงการ โรงเรียนพลเมือง ณ อบต. คอรุม อำเภอพิชัย จังหวัดอุดรดิตถ์ เริ่มจัดการเรียนการสอนในวันแรกในกลุ่มวิชา แกนกลาง รัฐธรรมนูญใกล้ตัว สาขาวิชานิติศาสตร์ ซึ่งผู้เรียนในโรงเรียนพลเมืองมีจำนวน 50 คน ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน (สมาชิกสภา อบต. สารวัตรกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ) ผู้สูงอายุ และนักเรียน โรงเรียนพลเมืองจะจัดการเรียนการสอน จำนวน 105 ชั่วโมง แบ่งเป็น วิชาแกนกลางตามที่สถาบัน พระปกเกล้ากำหนด จำนวน 30 ชั่วโมง วิชาท้องถิ่น (พื้นที่คิดเอง) จำนวน 30 ชั่วโมง และวิชาเฉพาะกลุ่ม (พื้นที่คิดเอง) จำนวน 30 ชั่วโมง

ภาพที่ 1 พิธีเปิดโรงเรียนพลเมือง ณ องค์การบริหารส่วนตำบลคอรุม อ. พิชัย จ. อุดรดิตถ์

ภาพที่ 2 แนะนำวิทยากรโรงเรียนพลเมือง กลุ่มวิชาแกนกลาง

โรงเรียนพลเมืองได้จัดการเรียนการสอนโดยมีวิชาแกนกลาง และวิชาพื้นถิ่นที่ทางชุมชนกำหนดขึ้นเอง นั้นมีวิชาดนตรีพื้นบ้านเป็นหนึ่งในหลักสูตรของโรงเรียนพลเมืองจึงได้มีการวิพากษ์หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น" และ "เวทีสรุปการดำเนินกิจกรรม ปีงบประมาณ 2564 ภายใต้โครงการการส่งเสริมชุมชนเข้มแข็งโดยการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นและการพัฒนาเกษตรปลอดภัยโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม ตำบลคอรุม อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ ปีที่ 2 (โครงการต่อเนื่องจากปี 2563) ณ ห้องประชุมเพชรคอรุม องค์การบริหารส่วนตำบลคอรุม อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์

โดยกิจกรรมการวิพากษ์หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้รับความอนุเคราะห์จากผู้ทรงคุณวุฒิด้านวง มังคละ และวงกลองยาว 4 ท่าน คือ นายนิรติ บัวทอง ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านกองโค นายประหยัด แก้วพุ่ม ครูภูมิปัญญาด้านดนตรีมังคละ นายชาญวุฒิ สวัสดิ์ประวิทย์ ครูภูมิปัญญาด้านกลองยาว และอาจารย์ ดร. วุฒิชัย แต่งเทศ อาจารย์ผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ นอกจากนี้ยังได้รับความอนุเคราะห์ชมรมผู้สูงอายุโรงเรียนลำตวนวัยใส อบต.คอรุมที่ให้ความรู้ด้านทำรำประกอบด้านวงมังคละและวงกลองยาวที่คณะทำงานศูนย์พัฒนาการเมืองฯ จะนำไปประมวลเพื่อปรับปรุงหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับนำไปสู่การจัดการเรียนการสอนในปีงบประมาณ 2565 ต่อไป

ซึ่งมุ่งเน้นให้ตัวแทนของชุมชนตำบลคอรุมได้มีส่วนร่วมในการส่งเสริมและอนุรักษ์ภูมิปัญญาของชุมชนในรูปแบบของการประมวลเป็นหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถนำไปสู่การเรียนรู้และเผยแพร่แก่ผู้สนใจ โดยใช้ปราชญ์ทางด้านดนตรีของชมรมผู้สูงอายุโรงเรียนลำตวนวัยใสเป็นผู้ถ่ายทอดดนตรีพื้นบ้านให้กับกลุ่มเยาวชนในท้องถิ่น และผู้สนใจจึงได้เกิดกิจกรรมการทดลองจัดการเรียนการสอนและประเมินผลหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นขึ้นเพื่อเตรียมความพร้อมของปราชญ์ชาวบ้าน หรือครูภูมิปัญญาได้รู้ขั้นตอนและกระบวนการถ่ายทอดให้กับเยาวชนต่อไป

ภาพที่ 3 กิจกรรมการวิพากษ์หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภาพที่ 4 ผู้ทรงคุณวุฒิวิพากษ์หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น

มีกระบวนการเก็บข้อมูลและถอดทำร่ำประกอบการการบรรเลงวงม้งคละและวงกลองยาวจาก
ครู ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านดนตรีม้งคละและกลองยาวตำบลคอรุม อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ การดำเนิน
กิจกรรมครั้งนี้ เพื่อรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับการบรรเลงวงม้งคละและวงกลองยาวตำบลคอรุม ที่มี
ลักษณะเฉพาะของชุมชนที่จะนำไปสู่การถ่ายทอดและอนุรักษ์ภูมิปัญญาอันทรงคุณค่าแก่เยาวชน ผู้สนใจ และ
กลุ่มผู้เรียนในโครงการโรงเรียนพลเมืองของศูนย์พัฒนาการเมืองภาคพลเมืองสถาบันพระปกเกล้า จังหวัด
อุตรดิตถ์ เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินกระบวนการขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับ
วัฒนธรรมของชุมชนตนเอง โดยนำเสนอในรูปแบบที่ทันสมัย แต่ยังคงความเป็นอัตลักษณ์ของตนเอง

ภาพที่ 5 วงม้งคละ

ภาพที่ 6 วงกลองยาว

ศูนย์พัฒนาการเมืองภาคพลเมืองสถาบันพระปกเกล้า จังหวัดอุตรดิตถ์ ร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลคอรูม และคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์จัดกิจกรรมการทดลองจัดการเรียนการสอนและการประเมินผลหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น ภายใต้โครงการ การส่งเสริมชุมชนเข้มแข็ง โดยการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นและการพัฒนาเกษตรปลอดภัยโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมตำบลคอรูม อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ ปีที่ 3 (โครงการต่อเนื่องจากปี 2563-2565) ได้ทดลองจัดการเรียนการสอนวงกลองยาว ในวันพุธที่ 18 พฤษภาคม 2565 และทดลองจัดการเรียนการสอนวงม้งคละ ในวันพุธที่ 25 พฤษภาคม 2565 ซึ่งมุ่งเน้นให้ตัวแทนของชุมชนตำบลคอรูมได้มีส่วนร่วมในการส่งเสริมและอนุรักษ์ภูมิปัญญาของชุมชนในรูปแบบของการประมวลเป็นหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถนำไปสู่การเรียนรู้และเผยแพร่แก่ผู้สนใจโดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนที่จะเป็นพลังสำคัญในการสานต่อภูมิปัญญาที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชนต่อไป ณ ห้องประชุมเพชรคอรูม องค์การบริหารส่วนตำบลคอรูม โดยได้แบ่งกระบวนการเรียนการสอนเป็นลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. อธิบายโครงสร้างของการบันทึกโน้ตและการนับจังหวะของเพลงไทย

การอ่านและเขียนโน้ตเพลงไทย

1 ห้อง มี 4 จังหวะ

1 2 3 4

2 ห้อง เท่ากับ 1 วลี

1 2 3 4	1 2 3 4
---------	---------

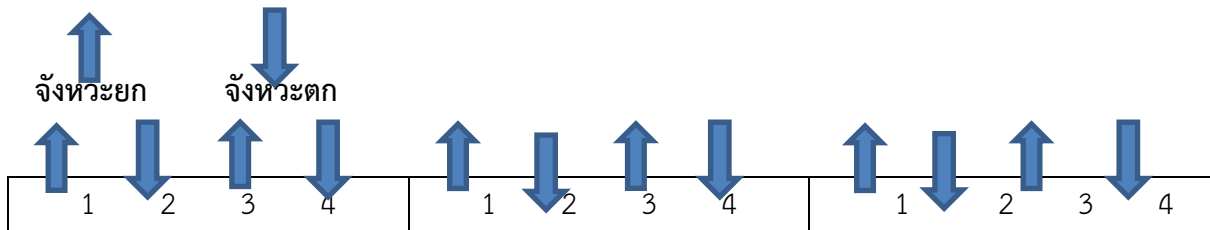
2 วลี เท่ากับ 1 วรรค

1 2 3 4	1 2 3 4	1 2 3 4	1 2 3 4
---------	---------	---------	---------

2 วรรค เท่ากับ 1 ประโยค

1 2 3 4	1 2 3 4	1 2 3 4	1 2 3 4	1 2 3 4	1 2 3 4	1 2 3 4	1 2 3 4
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

การนับจังหวะในการอ่านโน้ตเพลงไทย

1. ฝึกการนับจังหวะพร้อมปรนมมือในการอ่านโน้ตเพลงไทยเบื้องต้น โดยใช้ตัวเลขแทนโน้ตเพลงไทย เพื่อให้เข้าใจการอ่านและการนับจังหวะของเพลงไทย

1 2 3 4	- 2 - 4	- 2 3 4	- 2 - 4	1 2 3 4	1 2 - 4	- 2 3 4	- 2 - 4
- - - -	1 2 3 4	- 2 3 4	- 2 - 4	- 2 3 4	- 2 - 4	1 2 - 4	- 2 - 4

ภาพที่ 7 ฝึกการอ่านโน้ต และการการนับจังหวะเพลงไทย

2. แบ่งกลุ่มเพื่อฝึกอ่านโน้ตเพลงไทย ตามแบบฝึกที่กำหนดให้

แบบฝึกหัดอ่านโน้ตที่ 1

1 2 3 4	- 2 - 4	- 2 3 4	- 2 - 4	1 2 3 4	1 2 - 4	- 2 3 4	- 2 - 4
- - - -	1 2 3 4	- 2 3 4	- 2 - 4	- 2 3 4	- 2 - 4	1 2 - 4	- 2 - 4

แบบฝึกหัดอ่านโน้ตที่ 2

1 2 3 4	- 2 - 4	- 2 3 4	- - - 4	1 2 3 4	1 2 - 4	- 2 3 4	- 2 - 4
1 2 - -	1 2 3 4	- 2 3 4	- 2 - 4	- 2 3 4	- 2 - 4	1 2 - 4	- 2 - 4

ภาพที่ 8 แยกกลุ่มฝึกการอ่านโน้ต

3. ส่งตัวแทนออกมาทดสอบอ่านโน้ตแบบฝึกที่กำหนดให้

ภาพที่ 9 ทดสอบการอ่านโน้ต

4. ฝึกการเขียนโน้ตเพลงตัวเลขภายในกลุ่ม เพื่อให้เกิดทักษะและความเข้าใจในการอ่านโน้ตเพลงไทย

ภาพที่ 10 ฝึกการเขียนโน้ต

5. อธิบายเครื่องดนตรีวงกลองยาว และวงม้งคละพร้อมสาธิตวิธีการบรรเลงของเครื่องดนตรีแต่ละชนิด เพื่อเป็นแนวทางให้ปราชญ์ชาวบ้านได้เข้าใจถึงวิธีการถ่ายทอดในขั้นตอน

ภาพที่ 11 เครื่องดนตรีม้งคละ และกลองยาว

6. แบ่งกลุ่มเพื่อแยกฝึกการบรรเลงวงกลองยาวและวงม้งคละ

ภาพที่ 12 แยกกลุ่มฝึกวงกลองยาว

ภาพที่ 13 แยกกลุ่มฝึกวงม้งคละ

7. ฝึกการบรรเลงรวมวงกลองยาวและวงม้งคละ

ภาพที่ 14 ฝึกบรรเลงรวมวงม้งคละและวงกลองยาว

จากการทดลองจัดการเรียนการสอนและประเมินผลหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น มีวิธีการสอน 8 ขั้นตอน ซึ่งเป็นกระบวนการสอนเพื่อให้ครูภูมิปัญญาชาวบ้านสามารถนำไปสู่การถ่ายทอด และเผยแพร่ แก่เยาวชนในชุมชน ตำบลคอรุม อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ โดยแบ่งได้เป็น 8 ขั้นตอนดังนี้

1. อธิบายโครงสร้างของการบันทึกโน้ตและการนับจังหวะของเพลงไทย
2. ฝึกการนับจังหวะพร้อมปรนมือในการอ่านโน้ตเพลงไทยเบื้องต้น
3. แบ่งกลุ่มเพื่อฝึกอ่านโน้ตเพลงไทย
4. ทดสอบอ่านโน้ตแบบฝึก
5. ฝึกการเขียนโน้ตเพลงตัวเลขภายในกลุ่ม
6. อธิบายเครื่องดนตรีทั้งคุณลักษณะทางกายภาพและเสียง รวมถึงหน้าที่ในการบรรเลง
7. แบ่งกลุ่มเพื่อแยกฝึกการบรรเลง
8. ฝึกการบรรเลงรวมวง

ในขั้นตอนที่กล่าวมาได้มีการประเมินผลในทุกกิจกรรม ทำให้ครูภูมิปัญญาชาวบ้านเกิดทักษะการเรียนรู้ ด้านกระบวนการเรียน และเข้าใจในกระบวนการถ่ายทอดที่เป็นระบบ และเป็นขั้นเป็นตอน เริ่มจากง่ายไปยาก รวมถึงได้รู้จักกระบวนการกลุ่มทำให้ง่ายต่อการเรียนการสอน ดังที่กล่าวไว้ว่า การจัดการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ต้องประกอบด้วย 3 ปัจจัย คือ (อาภรณ์ ใจเที่ยง 2550: 17)

1. ตัวผู้เรียน ความสามารถในการเรียนรู้ของผู้เรียนขึ้นอยู่กับความแตกต่างในด้านต่าง ๆ ของตัวบุคคลนั้น ๆ เช่น ความแตกต่างระหว่างเพศ ช่วงวัย หรือความสนใจ เป็นต้น
2. กระบวนการเรียนรู้ พฤติกรรมที่เกิดขึ้นขณะที่ทำการเรียนรู้
3. สถานการณ์ในการเรียนรู้ สถานการณ์ที่เกิดขึ้นต่อตัวผู้เรียนในขณะที่เกิดการเรียนรู้ เช่น ความหิว เสียงที่ได้ยิน อุณหภูมิ

การปรับเปลี่ยนที่สำคัญของการถ่ายทอดของครูภูมิปัญญาชาวบ้านคือ การสอนแบบมีหลักการมากขึ้น และมีกระบวนการสอนเป็นลำดับขั้นตอน ต่างจากการถ่ายทอดในรูปแบบเดิมที่ผ่านมาก็คือเน้นในรูปแบบ मुखปาละ และการให้ผู้เรียนบรรเลงตามโดยไม่มีการวางพื้นฐานด้านดนตรีทำให้ผู้เรียนไม่สามารถเกิดการ พัฒนาทักษะด้านการบรรเลงและไม่ตอบสนองความต้องการในการเรียนรู้ของผู้เรียน

บรรณานุกรม

- “พระราชบัญญัติสถาบันพระปกเกล้า (ฉบับที่ 2),” ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 117 ตอนที่ 111 ก หน้า 10. 29 พฤศจิกายน 2543.
- อาภรณ์ ใจเที่ยง. **หลักการสอน**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, 2550.

รูปแบบการบรรเลงงานมงคลและงานอวมงคล แตรวงคณะขวัญใจป่าเป้า จังหวัดอุตรดิตถ์

Forms of performing auspicious events and inauspicious events

Kwanjai Pa Sao Group, Uttaradit Province

ภูมินทร์ ทองอินทร์¹ ศุภวัฒน์ บุญญาวงษ์² พีรชัช ทาศรี³ และวัชระ แดงเทศ⁴

Phumin Thongin¹ Suppawat Bunyawong² Peerachat Tasri³ and

Watchara Tangthed⁴

^{1,2,3} นักศึกษาวิชาเอกดนตรีไทย หลักสูตรสาขาวิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์

⁴ อาจารย์ที่ปรึกษา หลักสูตรสาขาวิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ประการด้วยกันคือ เพื่อศึกษารูปแบบการบรรเลงงานมงคลและงานอวมงคลแตรวงคณะขวัญใจป่าเป้า จังหวัดอุตรดิตถ์ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ นำเสนอผลงานวิจัยด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ ในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยใช้ข้อมูล 2 ประเภท ข้อมูลที่ 1 เป็นข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมาแตรวงคณะขวัญใจป่าเป้า และรูปแบบการสืบทอดแตรวงคณะขวัญใจป่าเป้า จังหวัดอุตรดิตถ์ เอกสารเรื่องแตรวงในรูปแบบต่าง ๆ รวมถึงเอกสารเกี่ยวกับการสืบทอดและการสืบสานแตรวง ข้อมูลที่ 2 เป็นข้อมูลภาคสนามจากการเข้าร่วมสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมการออกงานของแตรวง และข้อมูลสัมภาษณ์นักดนตรีแตรวง นักวิชาการ และหัวหน้าแตรวงคณะขวัญใจป่าเป้า

การวิจัย พบว่าแตรวงขวัญใจป่าเป้าพบว่าการสืบทอดจากรุ่นต่อรุ่นมา 3 รุ่นแล้ว ในการสืบทอดจะมอบให้ผู้ที่มีใจรัก และเป็นผู้ที่นักดนตรีนับถือ โดยจะรู้กันเองในวง และจะทำการสืบทอดโดยยกเครื่องไปบ้านผู้ที่เป็นหัวหน้าวง ซึ่งมีหน้าที่รับงานและนัดหมายนักดนตรีในวงในการออกงาน ส่วนในรูปแบบการบรรเลงแตรวงป่าเป้ามีบทบาทสำคัญในการบรรเลงประกอบงานประเพณี และวัฒนธรรม ซึ่งเป็นที่นิยมในชุมชนท้องถิ่น โดยมีข้อสรุปบทบาทการบรรเลงของวงแตรวงขวัญใจป่าเป้า จังหวัดอุตรดิตถ์ การบรรเลงในแต่ละครั้งใช้เวลาบรรเลงประมาณ 15-20 นาทีและหยุดพัก 10 นาที การบรรเลงในงานอวมงคลของวงแตรวงจะบรรเลงจนกว่าทางเจ้าภาพจะเริ่มตั้งขบวนในการแห่รอบเมรุ เมื่อทางเจ้าภาพได้ตั้งขบวนแห่รอบเมรุเสร็จแล้วแตรวงก็จะจัดขบวนอยู่ในขบวนนั้นเหมือนกันแล้วบรรเลงกล่อมระหว่างการเดินทางโดยเพลงธรณีกรรแสง แล้วหยุดบรรเลงหลังจากที่นำโลงขึ้นเมรุเรียบร้อยแล้ว หลังจากนั้นวงแตรวงจะบรรเลงอีกทีหลังจากที่นำโลงเข้าเมรุโดยเพลงธรณีกรรแสงและเพลงลูกทุ่งตามความเหมาะสมของเวลา

คำสำคัญ: รูปแบบการสืบทอด แตรวง

Abstract

This research has two objectives. To study the pattern of playing the auspicious and inauspicious events of the Kwanjai Pa Sao brass band, Uttaradit Province by using a qualitative research methodology present research results by descriptive and analytical method. In this research study, the researcher used 2 types of data.

Data 1 was documented information related to the history of the band of the Kwanjai Pa Sao group and the pattern of inheritance of the Kwanjai Pa Sao brass band , Uttaradit Province , the documents on brass bands in various formats, including documents on inheritance and the continuation of the brass band.

The second data is the field data from the participant observation of the brass band exhibition and information on interviews with brass band musicians, academics, and leader of Kwanjai Pa Sao brass band.

The research found that Kwanjai Pa Sao brass band was found to have been passed down from generation to generation for 3 generations. And is respected by musicians by knowing each other in the band and will be inherited by overhauling the house of the leader of the band which is responsible for accepting work and making appointments for musicians in the band.

In the form of playing the of Pa Sao brass bad, it plays an important role in the performance of traditions and cultures, which are popular in the local community with a summary of the playing role of Kwanjai Pa Sao's brass band, Uttaradit Province. Each performance lasts about 15-20 minutes and takes a break of 10 minutes. The brass band's auspicious performance will continue until the host begins to set up a procession around the crematorium. When the host has completed the procession around the crematorium, the brass bands will also hold the same procession and play lullabies during the procession by a song "Crying Earth" and then stopped playing after the clearing was completed to the crematorium. After that, the brass band will play again after being brought into the crematorium with the songs of Crying Earth and the country songs as appropriate for the time.

Keywords: Inheritance Pattern, Brass Band

บทนำ

ดนตรีจัดเป็นปัจจัยที่สำคัญ ที่นอกเหนือจากปัจจัย 4 การเล่นดนตรีเข้าไปอยู่ในสังคม มนุษย์ ซึ่งมนุษย์ไม่สามารถแยกดนตรีออกจากชีวิตประจำวันได้ ดนตรีเป็นมรดกที่รับใช้สังคมมนุษย์ ทุกชาติทุกภาษาทุกชนชั้น ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน (กาญจนา อินทรสนานนท์ 2532: 63)

เนื่องจากวัฒนธรรมของไทยเป็นวัฒนธรรมที่ได้รับอิทธิพลจากอารยธรรมต่างชาติหลาย เชื้อชาติ ด้วยกันจึงทำให้เกิดการผสมผสานกับวัฒนธรรมดั้งเดิมด้วยการเลือกสิ่งที่เป็นประโยชน์และเข้ามามีบทบาทสำคัญอันเกี่ยวข้องกับสังคมไทยทั้งในด้านวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดจนพิธีกรรมต่าง ๆ ของราชสำนักและชาวบ้าน ซึ่งล้วนจำเป็นต้องใช้ดนตรีเป็นส่วนประกอบ ทั้งสิ้นไม่จำกัดเฉพาะวงดนตรีของไทยเท่านั้น ดนตรีของชาติตะวันตกคนไทยก็ยังรับมาปรับปรุง ผสมผสาน ให้เข้ากับวัฒนธรรมและพิธีกรรมได้อย่างกลมกลืน และดนตรีดังที่กล่าวนั้น คือ “แตง”

แตงใช้เรียกเครื่องดนตรีที่ทำด้วยโลหะ ส่วนใหญ่ทำด้วยทองเหลือง (Brass) เรียกกันทั่วไปว่า เครื่องลมทองเหลือง แตงเป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่า ทำให้เกิดเสียงโดยใช้ลมเป่า (Wind Instrument) โดยเป่าลมให้ผ่านเข้าไปในท่อ (Aerophone) สามารถเปลี่ยนเสียงได้ 2 วิธี ด้วยกันคือ อาศัยริมฝีปากในการเปลี่ยนเสียงและต่อมาใช้ระบบลูกสูบในการเปลี่ยนเสียงแตง สันนิษฐานว่าน่าจะเรียกชื่อตามเสียงที่ได้ยินเหมือนกับเครื่องดนตรีชนิดอื่นที่คนไทยนิยมเรียกกัน เช่น ได้ยินเสียงว่า “นิง” ก็เรียกชื่อว่า “นิง” ได้ยินเสียง “แฉ่ง” ก็เรียกกันว่า “แฉ่ง” ได้ยินว่า “กรับ” ก็เรียกชื่อว่า “กรับ” เป็นต้น ส่วนแตงนั้น บ้างก็เรียกว่า “แกง” บ้างก็เรียกว่า “แตง” น่าจะได้อินจากเสียงเป่ากำพรวดดั่ง “แพร แพร” ก่อน เพราะอาการที่ลิ้นสับด ระรัวเสียงออกมา ดั่ง “แพร แพร” แล้วกลายมาเป็น “แกงหรือแตง” ในภายหลัง (สุกรี เจริญสุข 2539: 8)

แตง เป็นวงดนตรีของยุโรปที่ไทยรับแบบอย่างมาในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) ในสมัยนี้มีการจ้างครูชาวอังกฤษเข้ามาฝึกสอนเพลงฝรั่งให้ทหาร ใช้ฝึกเดินแถวจนมีกองแตงวงมหาดเล็กขึ้น ต่อมาจึงได้ว่าจ้างครูดนตรีชาวต่างชาติอื่น ๆ เข้ามาสอนด้วย (ณรงค์ชัย ปิฎกฤษต์ 2542: 2396) จากแตงวงที่มีบทบาทหน้าที่เกี่ยวกับทหารในกองทัพไทย ได้มีการพัฒนาการเรื่อยมา ครั้นถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 6) ได้ทรงบัญญัติคำ “ดุริยางค์” ขึ้น ต่อมาได้ใช้คำว่า “โยธวาทิต” จนถึงปัจจุบัน ซึ่งใช้สำหรับการสวนสนามของทหาร และนักกีฬา ทั้ง “ดุริยางค์” และ “โยธวาทิต” หมายถึง “แตงวง” ในระหว่างรัชกาลที่ 6-7 นับเป็นยุคที่แตงวงเจริญก้าวหน้าในเมืองสยามเป็นอย่างมาก ไม่เพียงแต่กองทหารเท่านั้นที่ฝึกหัดเป่าแตงกันอย่างจริงจัง แม้แต่ในหมู่ประชาชนคนไทยทั่วไปได้เริ่มหันมานิยมฟังแตงวงกันอย่างกว้างขวางควบคู่ไปกับวงปี่พาทย์ จึงทำให้เกิดมีวงแตงวงของ ชาวบ้านทั่วไป โดยนำไปบรรเลงในงานพิธีต่าง ๆ เช่น งานแต่งงาน งานบวชงาน งานขึ้นบ้านใหม่ งานกฐินผ้าป่า ซึ่งจะใช้นำขบวนแห่ทั้งในงานมงคล และงานอวมงคล แต่แตงวงที่จะสามารถไป บรรเลงในงานพิธีดังกล่าวนี้ จำเป็นต้องเรียนรู้เพลงต่าง ๆ เช่นเดียวกับวงปี่พาทย์ด้วย เพราะใช้เพลงไทยประเภทเดียวกันบรรเลงประกอบพิธี

ต่อมามีเพลงประเภทไทยสากลและลูกทุ่งเกิดขึ้น ปรากฏว่า แตงวงสามารถนำมาบรรเลงกันในงานต่าง ๆ ได้อย่างกลมกลืน มีเพลงต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้นกว่าเดิม ซึ่งเครื่องดนตรีที่นิยมใช้ประกอบด้วยเครื่องเป่า

และเครื่องประกอบจังหวะเป็น หลัก เช่น ทรัมเป็ต ทรอมโบน คอร์เน็ต บาริโตน (ยูโฟเนียม) ทูบา ฮอรัณ คลาริเน็ต แซกโซโฟน และเครื่องจังหวะ กลองมะริกัน (กลองใหญ่) ฉิ่ง ฉาบ และกรับ เมื่อมีความใกล้ชิดกับวิถีชีวิตของชาวบ้านมากขึ้น ในที่สุดบรรดางานชาวบ้านก็เป็นที่ยอมรับและจัดให้เป็นดนตรีพื้นบ้านอีกประเภทหนึ่ง ที่สร้างความสนุกสนานให้กับชาวบ้านคนไทยมาจนทุกวันนี้ (สุกรี เจริญสุข 2539: 45-51)

ในปัจจุบันภาครัฐเริ่มได้ให้ความสำคัญในเรื่องการส่งเสริมการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณี และการถ่ายทอดวัฒนธรรมของสังคมให้อยู่ดีมีสุข ดังที่ได้มีการวางแผนยุทธศาสตร์นโยบายการพัฒนาประเทศด้านแผนการพัฒนาเศรษฐกิจโดยควบคู่กับการพัฒนาสังคมมีการกำหนดแผนยุทธศาสตร์ไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยมีสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาตินำเสนอ กรอบนโยบายการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสาน กับการนำหลักการทางวิชาการมาใช้ต่อหน่วยงานภาครัฐ

จังหวัดอุดรธานีเป็นจังหวัดหนึ่งในภูมิภาค เขตภาคเหนือของประเทศไทยเป็นดินแดนที่มีประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่สำคัญ โดยมี 3 วัฒนธรรมหลักแบบดั้งเดิม คือ วัฒนธรรมล้านนา วัฒนธรรมล้านช้าง และวัฒนธรรมไทยภาคกลาง เนื่องจากเป็นจังหวัดที่เชื่อมโยงระหว่างภาคเหนือ ตอนบน ภาคเหนือตอนล่าง และมีพรมแดนติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน จึงส่งผลทำให้เกิดวัฒนธรรมชุมชนในท้องถิ่นที่หลากหลาย ดังนั้นเมืองนี้จึงมีผู้อยู่อาศัยที่มีเชื้อชาติแตกต่างกัน ทั้งภาษาพูด เขียน อ่าน และวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีที่หลากหลาย นอกจากนี้การดำรงชีวิตก็มีความแตกต่างกันในแต่ละท้องถิ่น บรรดาชาวบ้านในจังหวัดอุดรธานีเป็นวงดนตรีประเภทหนึ่งที่มีความสำคัญใกล้ชิดและมีส่วนเกี่ยวข้องกับวิถีการดำเนินชีวิตด้านกิจกรรม ต่างๆ ของชาวบ้าน เนื่องจากในแต่ละชุมชนมีการจัดกิจกรรมขนบธรรมเนียมประเพณีในแต่ละท้องถิ่นตลอดปี ส่งผลทำให้มีวงดนตรีประเภทวงบรรเลงเกิดขึ้น และได้รับความนิยมมาก

จากการสำรวจในเบื้องต้น พบว่าการบรรเลงดนตรีบรรเลงชาวบ้านของจังหวัดอุดรธานีมีการประสมวงโดยใช้เครื่องดนตรีที่หลากหลายนำมาบรรเลงร่วมกันระหว่างเครื่องดนตรีประเภทกลุ่มเครื่องเป่าทองเหลือง ประเภทกลุ่มเครื่องลมไม้ และประเภทกลุ่มเครื่องกระทบจังหวะ ซึ่งกลุ่มเครื่องดนตรีดังกล่าวนิยมใช้เป็นหลักในการบรรเลงประสมวงดนตรีบรรเลงชาวบ้าน โดยทั่วไป

บรรดาคณะขวัญใจป่าเช่า เป็นวงดนตรีบรรเลง ที่ตั้งอยู่ใน ตำบลป่าเช่า อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี บรรดาคณะนี้เป็นวงดนตรีบรรเลงที่เกิดจากการรวมกลุ่มสมาชิกนักดนตรีบรรเลงที่หลากหลายกลุ่ม เช่น บรรดา คณะแสงเทียน บรรดาคณะดาวทอง บรรดาคณะบ้านเกาะ บรรดาคณะ ส.บันเทิงศิลป์ และบรรดาคณะลูกทุ่งแสงจันทร์ ผู้บุกเบิกคือ นายพนอ โพธิ์ษา เป็นหัวหน้าวงดนตรีบรรเลง แต่ต่อมามอบหมายให้ นายเกษม แก้วเพชร ทำหน้าที่หัวหน้าวงรุ่นที่ 3 พร้อมการดูแล ประสานสมาชิก และการรับงานบริการต่าง ๆ นักดนตรีมีอายุเฉลี่ยตั้งแต่ 17-53 ปี การถ่ายทอดดนตรีส่วนมากกลุ่มนักดนตรีของวงดนตรีบรรเลงคณะขวัญใจป่าเช่าจะมีครูเป็นคนเดียวกัน บางคนก็มีครูเป็นบิดาซึ่งถ่ายทอดให้บุตร ของตนเอง

จากความข้างต้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษารูปแบบการสืบทอดของบรรดาขวัญใจป่าเช่า เนื่องจากมีการรวมตัวจากหลายคณะเข้าด้วยกัน เพื่อเป็นแนวทางในการอนุรักษ์ และสืบทอดวัฒนธรรมไทยในวงการบรรเลงชาวบ้านให้ดำรงอยู่คู่สังคมไทยให้เยาวชนรุ่นหลังได้ศึกษาสืบทอดไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

ศึกษารูปแบบการและขั้นตอนการบรรเลงงานมงคลและงานอวมงคล แตรวงคณะขวัญใจป่าเช่า จังหวัดอุดรดิตถ์

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

1. ประวัติแตรวงคณะขวัญใจป่าเช่า จังหวัดอุดรดิตถ์
2. รูปแบบการสืบทอดแตรวงคณะขวัญใจป่าเช่า จังหวัดอุดรดิตถ์

ขอบเขตด้านประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

กลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง นักดนตรีแตรวงคณะขวัญใจป่าเช่า จังหวัดอุดรดิตถ์ จำนวน 15 คน

ขอบเขตด้านระยะเวลา

การวิจัยครั้งนี้ กำหนดระยะเวลาตั้งแต่เดือน มิถุนายน พ.ศ. 2563 ถึง มิถุนายน พ.ศ. 2564

ขอบเขตด้านพื้นที่

ขอบเขตพื้นที่การวิจัยภาคสนามของงานวิจัยในครั้งนี้คือ บ้านป่าเช่า ตำบลป่าเช่า อำเภอเมือง จังหวัดอุดรดิตถ์

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร บทความ หนังสือ และงานวิจัย หลักวิชาการแนวคิดวัฒนธรรมดนตรีกับการเปลี่ยนแปลงแนวคิดดนตรีร่วมสมัย ทฤษฎีดนตรีสากล องค์ประกอบดนตรี การพัฒนาแตรวง หลักการวงโยธวาทิต และการเรียบเรียงเสียงประสาน

2. ศึกษาจากการลงพื้นที่วิจัยภาคสนาม (Field Research) ทางมนุษยดุริยางควิทยา โดยการสังเกต (Observation) ลักษณะรูปแบบการบรรเลงดนตรีแตรวงในแต่ละพื้นที่ที่มีกิจกรรมการบรรเลงที่แตกต่างกันในงานประเพณีต่าง ๆ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย สมุดการบันทึกภาคสนาม เครื่องบันทึกเสียง กล้อง เครื่องถ่ายภาพวีดิทัศน์ ข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่วิจัยภาคสนาม ศึกษารูปแบบการบรรเลง (From Analysis) วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และสรุปโดยวิธีอุปนัย (Inductive Method)

3. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบเป็นทางการ (Formal Interview) และไม่เป็นทางการ (Informal Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งเป็นผู้ที่มี ประสบการณ์ตามบทบาทและหน้าที่การบรรเลงดนตรีแตรวงคณะขวัญใจป่าเช่า จังหวัดอุดรดิตถ์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแบบ สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยได้ จัดเตรียมคำถามเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล 1 ชุด โดยมีลักษณะเป็นคำถามแบบเจาะลึกเพื่อให้ได้รับ ความคิดเห็นจากผู้ที่มี ประสบการณ์ตามบทบาท หน้าที่การบรรเลงดนตรีแตรวงคณะขวัญใจป่าเช่า หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการแตรวงคณะขวัญใจป่าเช่า จังหวัดอุดรดิตถ์อย่างละเอียด และวิธีการสร้างเครื่องมือวิจัย ศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและนิยาม ปฏิบัติการเพื่อการสร้างแบบสัมภาษณ์ให้ครอบคลุม จากนั้นให้ผู้เชี่ยวชาญ

พิจารณาตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และความเหมาะสมของภาษาหรือความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย นำข้อคำถามไปปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญก่อนนำไปใช้ ใช้วิธี การวิเคราะห์แบบเชิง เนื้อหา

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลต้องใช้ข้อมูลจากภาคสนามเป็นหลักและข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ เป็นข้อมูลสนับสนุน ได้แก่ ศึกษาประวัติความเป็นมาแตรวงขวัญใจป่าเช่า จังหวัดอุตรดิตถ์ และศึกษาการสืบทอดแตรวงขวัญใจป่าเช่า จังหวัดอุตรดิตถ์

การนำเสนอผลการวิจัย

นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

จากการลงพื้นที่ในการวิจัย พบว่าวงแตรวงขวัญใจป่าเช่ามีบทบาทสำคัญในการบรรเลงประกอบงานประเพณี และวัฒนธรรม ซึ่งเป็นที่นิยมในชุมชนท้องถิ่น โดยมีข้อสรุปบทบาทการบรรเลงของวงแตรวงขวัญใจป่าเช่า จังหวัดอุตรดิตถ์ได้ดังนี้

1. วงแตรวงขวัญใจป่าเช่ากับการบรรเลงในงานประเพณีอวมงคล มีระเบียบการบรรเลงดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 วงปี่พาทย์เมืองเหนือบรรเลงประกอบงานอวมงคล

เริ่มบรรเลงช่วงประมาณ 09.00 น เมื่อจัดวางเครื่องดนตรีเรียบร้อยแล้วมีการตั้งชันครุโดยหัวหน้าวงเป็นผู้ทำพิธีตั้งชันครุเมื่อตั้งชันครุเสร็จแล้วเริ่มบรรเลงเพลงแรกด้วยเพลงธรรณีกรรแสงซึ่งเป็นเพลงใหม่โรงของวงแตรวงจากนั้นก็ต่อด้วยเพลงลูกทุ่งที่เป็นสำเนียงโศกเศร้า เช่น เพลงพอนี้มีแต่ให้เพลงค่าน้ำนม

ภาพที่ 2 การยืมบรรเลงของแตรวง

การบรรเลงในแต่ละครั้งใช้เวลาบรรเลงประมาณ 15-20 นาที และหยุดพัก 10 นาที การบรรเลงในงานอวมงคลของวงแตรวงจะบรรเลงจนกว่าทางเจ้าภาพจะเริ่มตั้งขบวนแห่รอบเมรุ เมื่อทางเจ้าภาพได้ตั้งขบวนแห่รอบเมรุเสร็จแล้ว แตรวงก็จะจัดขบวนอยู่ในขบวนนั้นเหมือนกัน แล้วบรรเลงกล่อมระหว่างการเดินทางขบวนโดยเพลงธรณีกรรมแสง แล้วหยุดบรรเลงหลังจากที่นำโลงขึ้นเมรุเรียบร้อยแล้ว หลังจากนั้นวงแตรวงจะบรรเลงอีกทีหลังจากที่นำโลงเข้าเมรุโดยเพลงธรณีกรรมแสงและเพลงลูกทุ่งตามความเหมาะสมของเวลา

วงแตรวงกับการบรรเลงในการเดินทางขบวนของงานมงคลแบ่งเป็น 2 ประเภทดังนี้

1. การแห่ขบวนงานกฐิน งานบวช และงานแต่งงาน ที่จัดพิธีการเดินทางในตอนเช้าเริ่มบรรเลงช่วงเวลา 9:00 น. เมื่อจัดวางเครื่องดนตรีเรียบร้อยแล้วมีการตั้งขบวนโดยหัวหน้าวงเป็นผู้ตั้งขบวน เมื่อตั้งขบวนเสร็จแล้วเริ่มบรรเลงเพลงแรกด้วยเพลงสดุดีมหาราชา แล้วต่อด้วยเพลงในจังหวะรำวงและสามช่า

การบรรเลงในช่วงตั้งขบวนใช้เวลาประมาณ 10-15 นาที และรอทางเจ้าภาพตั้งขบวนเมื่อตั้งขบวนเสร็จแล้วแตรวงก็ทำการบรรเลงนำขบวน เช่น งานแต่งงานก็เดินบรรเลงไปจนถึงบ้านของเจ้าสาว งานกฐินก็บรรเลงรอบโบสถ์ 3 รอบ งานบวชก็บรรเลงจากบ้านงานไปวนที่โบสถ์ 3 รอบ

2. การแห่ขบวนงานกฐิน งานบวช และงานแต่งงาน ที่จัดพิธีการเดินทางในตอนบ่ายเริ่มบรรเลงช่วงเวลา 13.00 น. เมื่อจัดวางเครื่องดนตรีเรียบร้อยแล้วมีการตั้งขบวนโดยหัวหน้าวงเป็นผู้ตั้งขบวน เมื่อตั้งขบวนเสร็จแล้วเริ่มบรรเลงเพลงแรกด้วยเพลงสดุดีมหาราชา แล้วต่อด้วยเพลงในจังหวะรำวงและสามช่า

การบรรเลงในช่วงตั้งขบวนใช้เวลาประมาณ 10-15 นาทีและรอทางเจ้าภาพตั้งขบวนเมื่อตั้งขบวนเสร็จแล้ว แตรวงก็ทำการบรรเลงนำขบวน เช่น งานแต่งงานก็เดินบรรเลงไปจนถึงบ้านของเจ้าสาว งานกฐินก็บรรเลงรอบโบสถ์ 3 รอบ งานบวชก็บรรเลงจากบ้านงานไปวนที่โบสถ์ 3 รอบ

ภาพที่ 3 การเดินขบวนบรรเลง

อภิปรายผล

ในประเพณีและพิธีกรรมตามความเชื่อของคนในชุมชน มีความเชื่อในการประกอบพิธีแนวทาง พุทธศาสนา และแนวผีซึ่งทั้งสองแนวดังกล่าวคนตรีมีบทบาทสำคัญที่มีผลทำให้พิธีกรรมสมบูรณ์ เช่นในงาน รื่นเริงและในงานอวมงคลต้องมีดนตรีเข้ามาเกี่ยวข้องก็เป็นเพราะการสร้างบรรยากาศให้งานและประกอบ พิธีกรรมตามประเพณีของแตรวง

บทบาทหน้าที่ของแตรวงในการบรรเลงประกอบพิธีทางพระพุทธศาสนามีอยู่ 2 ประเภทคือ

1. งานบวช บทบาทหน้าที่ของแตรวงในการบรรเลงให้ความบันเทิงสร้างบรรยากาศให้คึกครื้นในงาน ให้ผู้ร่วมงานมีความสุขสนุกสนาน
2. งานศพ บทบาทหน้าที่สำคัญของแตรวงในการบรรเลงมีหน้าที่บรรเลงขับกล่อมในงานและตาม ความเชื่อในเรื่องการบรรเลงในขบวนแห่ศพโดยได้มีการสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน

บรรณานุกรม

- กาญจนา อินทรสุนานนท์. การวิเคราะห์รูปแบบเพลงพื้นบ้าน. *มนุษยศาสตร์ปริทัศน์*. 11, 1 (2532): 63.
 ณรงค์ชัย ปิฎกัรัชต์. *สารานุกรมไทยวัฒนธรรมไทยภาคกลาง เล่ม 5*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสารานุกรม
 วัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์, 2542.
 สุกรี เจริญสุข. *แตรวงและแตรวงของชาวสยาม*. กรุงเทพฯ: ด็อกเตอร์แซ็คการพิมพ์, 2539.

เอกสารสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ครั้งที่ 10

กลุ่มวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว

การจัดทำแผนที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมลุ่มน้ำชีและลำเซบายอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนจังหวัดอุบลราชธานีในยุค New Normal

Creating a Cultural Tourism Map of Chee and Lam-Sebai River Area in order to
Promote Community Based Tourism in Ubonratchathani in the Era of New Normal

จุฬาลักษณ์ วารินสิทธิ์กุล¹ พชร วารินสิทธิ์กุล² และปริญญญา ทูมมาลา³

Chulaluck Warinsitdhikul¹ Pachara Warinsitdhikul² and Parinya Toommala³

¹อาจารย์ ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

^{2,3}อาจารย์ ประจำคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งจากการดำเนินงานวิจัยเรื่อง “การจัดการข้อมูลสำหรับจัดทำแผนที่มรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นรูปแบบดิจิทัล เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชน ในพื้นที่ชุมชนลุ่มน้ำชีและลำเซบาย จังหวัดอุบลราชธานี” โดยพื้นที่ชุมชนลุ่มน้ำชีและลำเซบาย เป็นพื้นที่ที่มีทุนทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย และวิถีชุมชนที่มีเอกลักษณ์ มีการจัดการท่องเที่ยววิถีชุมชนซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวอันเป็นที่นิยมอีกแห่งหนึ่งของจังหวัดอุบลราชธานี แต่ด้วยสถานการณ์โรคระบาดอุบัติใหม่ ส่งผลให้พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวเปลี่ยนไป การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสำรวจบริบทชุมชน ประวัติศาสตร์ความเป็นมา ประเพณีวัฒนธรรม สภาพเศรษฐกิจและสังคม ของชุมชนลุ่มน้ำชีและลำเซบาย จังหวัดอุบลราชธานี ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่ 2) จัดทำแผนที่มรดกทางวัฒนธรรมในรูปแบบเว็บไซต์แผนที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนในยุคความปกติใหม่

โครงการวิจัยนี้ ใช้กระบวนการดำเนินวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participation Action Research) ระหว่างกลุ่มนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี และทีมวิจัยชุมชนจาก 2 อำเภอ 4 หมู่บ้านในพื้นที่ชุมชนลุ่มน้ำชีและลำเซบาย ได้แก่ บ้านหนองบ่อ ตำบลหนองบ่อ อำเภอเมือง บ้านหัวดอน ตำบลหัวดอน บ้านชีทวน ตำบลชีทวน และบ้านท่าศาลา ตำบลชีทวน อำเภอเขื่องใน โดยมีขั้นตอนที่สำคัญ ได้แก่ 1) การจัดทำระบบข้อมูล 2) ออกแบบแผนที่มรดกทางวัฒนธรรมในรูปแบบดิจิทัล และ 3) การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

จากผลการดำเนินงาน ทำให้ได้แผนที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นของพื้นที่ชุมชนลุ่มน้ำชีและลำเซบาย ซึ่งเป็นผลผลิตที่ได้จากกระบวนการการมีส่วนร่วม คือ 1) ร่วมวางแผนดำเนินงาน 2) ร่วมพิจารณารูปแบบของแผนที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม 3) ร่วมปฏิบัติการเก็บข้อมูลและจัดทำแผนที่มรดกทางวัฒนธรรม 4) ร่วมติดตามประเมินผลการดำเนินงาน และ 5) ร่วมเผยแพร่ประชาสัมพันธ์แผนที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนของทีมวิจัยในชุมชนทั้งคนรุ่นเก่าและคนรุ่นใหม่ ทำให้เกิดการจัดทำข้อมูลประวัติศาสตร์และแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนอย่างเป็นระบบ ต่อยอดสู่การสร้างแผนที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในรูปแบบดิจิทัล ซึ่งสามารถตอบสนองต่อพฤติกรรมนักท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว

ในยุคความปกติใหม่ นอกจากนี้ ยังก่อให้เกิดความตื่นตัวของคนในชุมชนในการตระหนักถึงคุณค่า เกิดความหวงแหน และการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนตนเอง อีกทั้ง เป็นการกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือของคนในชุมชนในการจัดการท่องเที่ยววิถีชุมชนอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะเกิดการนำไปใช้ประโยชน์โดยกลุ่มเยาวชนท่องเที่ยวบ้านหนองบ่อ ที่ต้องการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยววิถีชุมชนในท้องถิ่นของตนเองให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น

คำสำคัญ: แผนที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ท่องเที่ยววิถีชุมชน ยุคความปกติใหม่ ผู้นำชี้และลำเซบายอุบลราชธานี

Abstract

This article is the result of research project, Data management for digital mapping of cultural heritage and local wisdom to promote community-based tourism in the Chee and Lam-Sebai River in Ubon Ratchathani Province. According to, the Chee and Lam-Sebai River Basin communities are an area with diverse cultural capital and has a unique community way of life, also it is another popular tourist destination in Ubon Ratchathani Province. However, with the new epidemic situation as a result, the behavior of tourists has changed. Thence, this research aims to 1) Study and explore the community context, history, cultural, traditions, and socio-economic of the Chee and Lam-Sebai River Basin communities through the participation process of local people 2) Prepare a cultural heritage map in the form of a cultural tourism map website in order to promote community tourism in the new normal era.

This research project use a participatory action research process by a collaboration between a group of academics from Ubon Ratchathani Rajabhat University and community research teams from 2 districts and 4 villages in the Chee and Lam-Sebai River Basin communities. The important steps are: 1) preparation of an information system; 2) Design a digital cultural heritage map and 3) Public relations.

The main results of this research project are a cultural tourism map and local wisdom of the Chee and Lam-Sebai watershed communities which is a product obtained from the process of participation by the locals in these following aspects 1) Jointly plan the operation 2) Participate in decision-making on the format of cultural tourism map 3) Participate in collecting data and create cultural heritage map 4) Participate in monitoring and assessing the performance and 5) Participate in public relation of cultural tourism maps to promote tourism in the community. Moreover, other major outputs are roughly history database and cultural heritage sites of the community scheme. The connection of people in the community, both the old and the new

generations which will be used to create a cultural tourism map in digital format that can respond to the tourist behavior of tourists in the new normal era. It also raises awareness among people in the community to realize, cherish and preserve the cultural heritage of their own communities. As well as encouraging people in the community to sustain the scheme of community tourism management especially being used by youth groups in Ban Nong Bo tourism who want to disseminate and promote tourism in their local community to be more known.

Keywords: Cultural Tourism Map, Community Based Tourism, New Normal, Chee and Lam-Sebai River Area Ubon Ratchatani

บทนำ

จังหวัดอุบลราชธานี เป็นอีกหนึ่งพื้นที่ที่ได้รับการส่งเสริมจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเมืองรองร่วมกับอีก 54 จังหวัดทั่วประเทศ (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2560) ทั้งนี้เนื่องจากได้รับพิจารณาว่าเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพเพียงพอทั้งทางด้านการคมนาคม สถานที่พัก และความปลอดภัยว่า มีความเหมาะสมที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ อีกทั้งจังหวัดอุบลราชธานียังเป็นเมืองประวัติศาสตร์ มีประเพณีวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ และมีวิถีชุมชนที่สั่งสมมายาวนาน ทรัพยากรทางวัฒนธรรมเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยที่ช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติให้เดินทางเข้ามาเรียนรู้และสัมผัสกับอัตลักษณ์ของชุมชนจังหวัดอุบลราชธานี

ทั้งนี้ จากงานวิจัยเรื่องการท่องเที่ยววัฒนธรรมชาวนา วิถีข้าว ปลา นา น้ำ จังหวัดอุบลราชธานี (อินทิรา ซาฮีร์ และคณะ, 2562) ซึ่งได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) พบว่า พื้นที่ชุมชนลุ่มน้ำชีและลำเซบาย ซึ่งประกอบด้วย 1) บ้านหนองบ่อ อำเภอเมือง (แม่น้ำชี) 2) บ้านท่าศาลา อำเภอเขื่องใน (แม่น้ำชี) 3) บ้านชีทวน อำเภอเขื่องใน (แม่น้ำชี) 4) บ้านหัวดอน อำเภอเขื่องใน (ลำเซบาย) เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพทั้งในด้านความเข้มแข็งของชุมชน มีประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น และวิถีชีวิตที่น่าสนใจ สามารถนำเสนอให้แก่คนภายนอกผ่านรูปแบบการท่องเที่ยวได้ อีกทั้งพื้นที่ดังกล่าวยังมีการรวมกลุ่มจัดตั้งวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ ชุมชนทอผ้าบ้านหนองบ่อ ชุมชนวิถีชีวิตชาวประมงบ้านท่าศาลา ชุมชนวิถีชาวนาข้าวหอมทุ่งบ้านหัวดอน โฮมสเตย์บ้านชีทวน และศาสนสถานโบราณ แต่ทว่าพื้นที่ดังกล่าวยังเป็นที่รู้จักในวงแคบ เนื่องจากขาดการรวบรวมและจัดทำข้อมูลทั้งด้านมรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นระบบและเป็นรูปธรรม ซึ่งจะเป็นการสนับสนุนส่งเสริมการท่องเที่ยวให้คนภายนอกทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศได้รู้จักพื้นที่เหล่านี้มากยิ่งขึ้น ประกอบกับการเกิดโรคระบาดอุบัติใหม่โควิด 19 ที่ส่งผลให้เกิดวิถีชีวิตยุคความปกติใหม่ ที่พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวนั้นเปลี่ยนไป โดยเฉพาะกลุ่มนักท่องเที่ยวแบบ FIT (Free Individual Traveler) ที่เน้นการท่องเที่ยวด้วยตัวเอง มีการจัดการวางแผนการเดินทางท่องเที่ยวทุกอย่างเองทุกขั้นตอน และเน้นการหาข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวผ่านทางเทคโนโลยีเครือข่ายอินเทอร์เน็ตก่อนที่จะเดินทางท่องเที่ยวไปยังสถานที่นั้น ๆ นอกจากนี้นักท่องเที่ยว FIT ส่วนมากร้อยละ 45 ยังให้ความสำคัญกับการรับรู้

เรื่องความปลอดภัยในสถานที่ท่องเที่ยว นั้น ๆ และเป็นกลุ่มที่มีความอ่อนไหวต่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินอย่างมาก (ศศิธร เจตานนท์, 2558) ดังนั้นในการนำเสนอข้อมูลสถานที่ท่องเที่ยว จึงต้องคำนึงถึงการจัดการข้อมูลอย่างเป็นระบบและภาพลักษณ์ที่นำเสนอต่อนักท่องเที่ยว ที่จะส่งผลต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ เพื่อเป็นการเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขันในตลาดอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

ดังนั้นชุมชนในพื้นที่ดังกล่าวจึงมีความต้องการให้เกิดการจัดทำข้อมูลทั้งในด้านมรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นขึ้น เพื่อให้เกิดเป็นแผนที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ที่จะสามารถใช้เป็นแหล่งข้อมูลเพื่อส่งเสริมและรองรับการท่องเที่ยววิถีชุมชนในยุคความปกติใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดอุบลราชธานี โดยแนวทางในการจัดทำข้อมูลอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ คือการจัดทำแผนที่มรดกทางวัฒนธรรม ดังที่ สืบพงศ์ จรรย์สืบศรี และคณะ (2558) กล่าวว่า การจัดทำแผนที่ทางวัฒนธรรมนั้น ไม่ใช่เป็นเพียงการนำเสนอแผนที่เส้นทางการเดินทางเพื่อส่งเสริมอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเท่านั้น แต่กระบวนการจัดทำแผนที่ท่องเที่ยวยังเป็นการสร้างศักดิ์ศรี ความภูมิใจ และสร้างพลังให้กับคนในท้องถิ่นอีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาสำรวจบริบทชุมชน ประวัติศาสตร์ความเป็นมา ประเพณีวัฒนธรรม สภาพเศรษฐกิจและสังคม ของชุมชนลุ่มน้ำชีและลำเซบาย จังหวัดอุบลราชธานี ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่
2. จัดทำแผนที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างมีส่วนร่วม เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชน

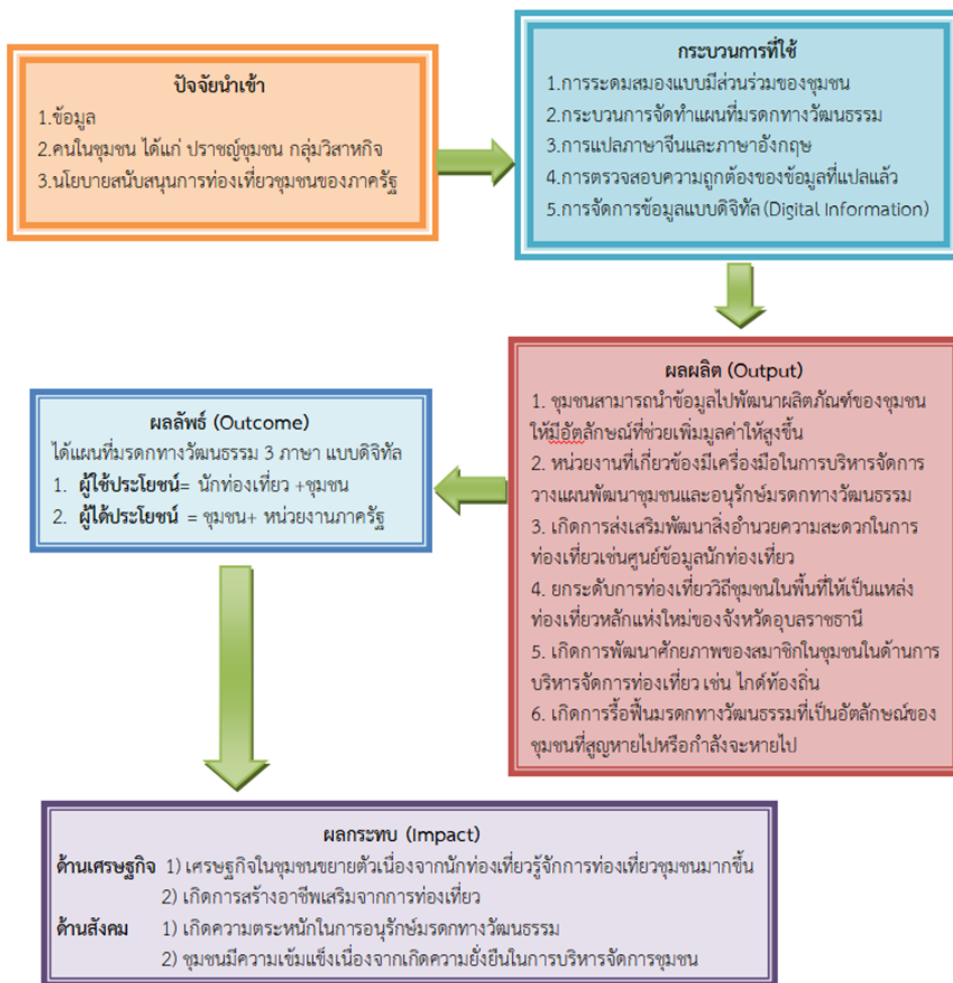
กรอบแนวคิดในการจัดทำแผนที่มรดกทางวัฒนธรรม

Commonwealth Department of Communication and the Arts ประเทศออสเตรเลีย กล่าวถึงการทำให้วัฒนธรรมว่า เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการแสดงตัวตนของชุมชนและการบันทึกข้อมูลทรัพยากรวัฒนธรรมของท้องถิ่น เป็นการบันทึกองค์ประกอบทางวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่เป็นรูปธรรม หรือสิ่งที่เป็นนามธรรม การให้คุณค่าในกระบวนการทำให้วัฒนธรรมจะทำให้ชุมชนเป็นหนึ่งเดียวกัน และยังเป็นจุดเริ่มต้นของกิจกรรมหรือโครงการสำคัญสำหรับชุมชนหลายอย่าง ทั้งการบันทึก การอนุรักษ์ และการใช้ทรัพยากรวัฒนธรรมเหล่านั้น

สืบพงศ์ จรรย์สืบศรี และคณะ (2558) ได้กล่าวถึงความหมายและประโยชน์ของการทำให้ทางวัฒนธรรมว่า คือวิธีการและเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยรักษาสมบัติทางวัฒนธรรมของโลกทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ ประกอบด้วยวิธีการและกิจกรรมที่หลากหลายจากการเก็บข้อมูลอย่างมีส่วนร่วมโดยท้องถิ่น และการจัดการด้วยระบบข้อมูลสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (GIS) จะช่วยให้เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบทางวัฒนธรรมกับสังคมและลักษณะทางกายภาพที่ปรากฏ โดยสิ่งที่ระบุในแผนที่นั้นมีทั้งองค์ประกอบทางกายภาพ ความหมาย และประเพณี แผนที่ทางวัฒนธรรมช่วยในการวางแผนอนุรักษ์และจัดการด้านต่าง ๆ ทั้งการดูแลแหล่งมรดกวัฒนธรรม การพัฒนาการท่องเที่ยว การใช้ที่ดิน การพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ การจัดการความเสี่ยงและผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับท้องถิ่นในอนาคต

ดิฐา แสงวัฒนะชัย, อัมภา บัวระภา และเมทินี โคตรดี (2560) กล่าวว่า แผนที่มรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนทำให้เกิดความเข้าใจถึงอัตลักษณ์ของชุมชนที่สะท้อนปรากฏจากประเพณีความเชื่อและวิถีการดำรงชีวิตของผู้คนที่ผูกพันอยู่กับเรื่องราวในประวัติศาสตร์ของพื้นที่ชุมชน อีกทั้งยังเป็นการสร้างแนวทางที่ก่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ซึ่งสามารถนำไปบูรณาการไว้ในแผนพัฒนาชุมชน

กล่าวโดยสรุป แผนที่มรดกทางวัฒนธรรม คือ การจัดระบบและบันทึกข้อมูลทางวัฒนธรรม ทั้งสิ่งที่มีจับต้องได้หรือรูปธรรมและสิ่งที่มีจับต้องไม่ได้หรือนามธรรมของชุมชนลงในแผนที่ โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจ ความเข้มแข็ง และใช้เป็นเครื่องมือในการวางแผนด้านการอนุรักษ์แหล่งมรดกทางวัฒนธรรม และการพัฒนาในด้านอื่น ๆ ก่อให้เกิดความร่วมมือของคนในชุมชนและหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง และเป็นแนวทางในการบูรณาการไว้ในแผนพัฒนาชุมชนต่อไป โดยสามารถแสดงกรอบแนวคิดการวิจัยได้ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

โครงการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participation Action Research) โดยคนในชุมชนได้ร่วมจัดการข้อมูล เพื่อให้ได้มาซึ่งฐานข้อมูลในการจัดทำแผนที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม กิจกรรมทางสังคมและเศรษฐกิจที่สะท้อนภูมิปัญญาและอัตลักษณ์ของท้องถิ่น การเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ที่ได้จากการสัมภาษณ์ ภาพถ่าย และแหล่งข้อมูลอื่น ๆ ในท้องถิ่น

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ ประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ 3 ตำบล 4 หมู่บ้าน ได้แก่ 1) บ้านหัวดอน ตำบลหัวดอน 2) บ้านชีทวน ตำบลชีทวน 3) บ้านท่าศาลา ตำบลชีทวน 4) บ้านหนองบ่อ ตำบลหนองบ่อ

กลุ่มตัวอย่าง หมู่บ้านละ 5 คน รวมทั้งสิ้น 4 หมู่บ้าน จำนวน 20 คน ซึ่งประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน และภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ตัวแทนจากสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ตัวแทนจากสถานศึกษาหรือวัด ตัวแทนจากสมาชิกหรือผู้นำกลุ่มวิสาหกิจชุมชนต่าง ๆ ในพื้นที่ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างได้มาโดยวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง

2. ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย

ขั้นตอนการดำเนินงานแบ่งออกเป็น 4 ระยะ คือ

2.1 ระยะเตรียมการ โดยดำเนินการขั้นตอนต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

2.1.1 เปิดเวทีชุมชน เพื่อทำการชี้แจงรายละเอียดของโครงการวิจัยกับประชากรกลุ่มตัวอย่าง และภาคีเครือข่ายในแต่ละชุมชน

2.1.2 รับสมัครอาสาสมัครในชุมชนเพิ่มเติมเพื่อเป็นทีมวิจัยชุมชน

2.1.3 ประชุมระดมความคิดเห็นเพื่อวางแผนงานในการทำงาน กำหนดเป้าหมาย ตัวชี้วัด และแผนปฏิบัติงานร่วมกัน รวมถึงทีมวิจัยร่วมกันออกแบบเครื่องมือในการจัดเก็บข้อมูล และระบบในการจัดการข้อมูล

2.1.4 อบรมการใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูลให้กับทีมผู้ช่วยวิจัย และทดสอบเครื่องมือ เพื่อให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

2.2 ระยะปฏิบัติการ โดยดำเนินการขั้นตอนต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

2.2.1 ศึกษารวบรวมข้อมูลประวัติความเป็นมาของพื้นที่ โดยการรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสาร บันทึกโบราณที่อยู่ในพื้นที่ เพื่อจัดทำ Time Line ประวัติศาสตร์ชุมชน

2.2.2 เก็บข้อมูลปฐมภูมิของพื้นที่ที่ศึกษาทั้ง 4 พื้นที่ ด้านกายภาพ ด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคม โดยลงสำรวจพื้นที่ชุมชน เพื่อกำหนดลักษณะสถาปัตยกรรมโบราณสถาน หรือแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่ต้องการทำการสำรวจ และบันทึกภาพถ่าย สังเกตการณ์และสัมภาษณ์วิธีการประกอบอาชีพ และกลุ่มวิสาหกิจชุมชน สัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญและภาคีเครือข่าย เพื่อเก็บข้อมูลวัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา ความเชื่อ วิถีชีวิต และภูมิปัญญาชาวบ้าน

2.2.3 จัดการประชุมเชิงปฏิบัติการ คืบข้อมูลในแต่ละพื้นที่ เพื่อรวบรวมข้อมูลและตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลทั้งหมด

2.2.4 วิเคราะห์ข้อมูล เพื่อจัดทำระบบข้อมูล บัญชีรูปภาพ เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลในการทำแผนที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

2.2.5 จัดทำร่างแผนที่มรดกทางวัฒนธรรมแบบดิจิทัล โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน และภาคีเครือข่าย โดยจัดทำแผนที่จากการสำรวจทางกายภาพ เพื่อระบุพิกัดของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญในชุมชน เช่น แหล่งโบราณสถาน แหล่งทรัพยากรและแหล่งวิถีอาชีพของคนในชุมชน เป็นต้น

2.3 ระยะเวลาปรับปรุงประเมินผล โดยดำเนินการขั้นตอนต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

2.3.1 อบรมเชิงปฏิบัติการ เพื่อนำเสนอแผนที่และการใช้งานแผนที่มรดกทางวัฒนธรรมรูปแบบดิจิทัล ให้กับสมาชิกในชุมชนทั้ง 4 พื้นที่ เพื่อหาข้อแนะนำในการปรับปรุง

2.3.2 จัดทำแผนที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและ ระบบสื่อความหมาย สถานที่ต่าง ๆ ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นในรูปแบบของเว็บไซต์

2.3.3 ประเมินผลการดำเนินงานตามตัวชี้วัดความสำเร็จ

2.4 ระยะเวลานำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์และสรุปผลการดำเนินงาน

2.4.1 จัดอบรมกลุ่มเยาวชนและสมาชิกชุมชนที่สนใจ เพื่อให้สามารถแนะนำการใช้งานแผนที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในรูปแบบของเว็บไซต์แก่นักท่องเที่ยว และบุคคลทั่วไปที่สนใจได้

2.4.2 เวทีถอดบทเรียนเพื่อสรุปผลและระดมสมองเพื่อเสนอแนะการต่อยอดงานวิจัยกับภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง

2.4.3 เผยแพร่ประชาสัมพันธ์แผนที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในรูปแบบของเว็บไซต์

3. เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

3.1 การทำ Site Survey เพื่อสำรวจแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม โดยการใช้โปรแกรม google Map เพื่อจัดทำผังพื้นฐาน 2 มิติของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นสถานที่สำคัญทางมรดกวัฒนธรรมของชุมชน

3.2 การบันทึกภาพถ่าย เพื่อกำหนดรหัสของสถาปัตยกรรมที่สำคัญในชุมชน ซึ่งจะใช้เป็นฐานข้อมูลสำหรับการจัดทำแผนที่ในระบบดิจิทัล

3.3 การจัดหมวดหมู่ข้อมูลประวัติชุมชนด้วยการแตกองค์ประกอบการศึกษา เพื่อจัดกลุ่มข้อมูลประวัติศาสตร์ชุมชนสำหรับจัดทำ แผนภูมิบริบทข้อมูลประวัติศาสตร์ชุมชน (Context Diagram)

3.4 การจัดทำปฏิทินฤดูกาล เพื่อเก็บข้อมูลการทำการเกษตรและผลผลิตที่ได้ รวมถึงการจัดทำสารบบของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและกลุ่มสตรีที่รวมตัวกันประกอบอาชีพต่าง ๆ หลังฤดูกาลเก็บเกี่ยวในชุมชน

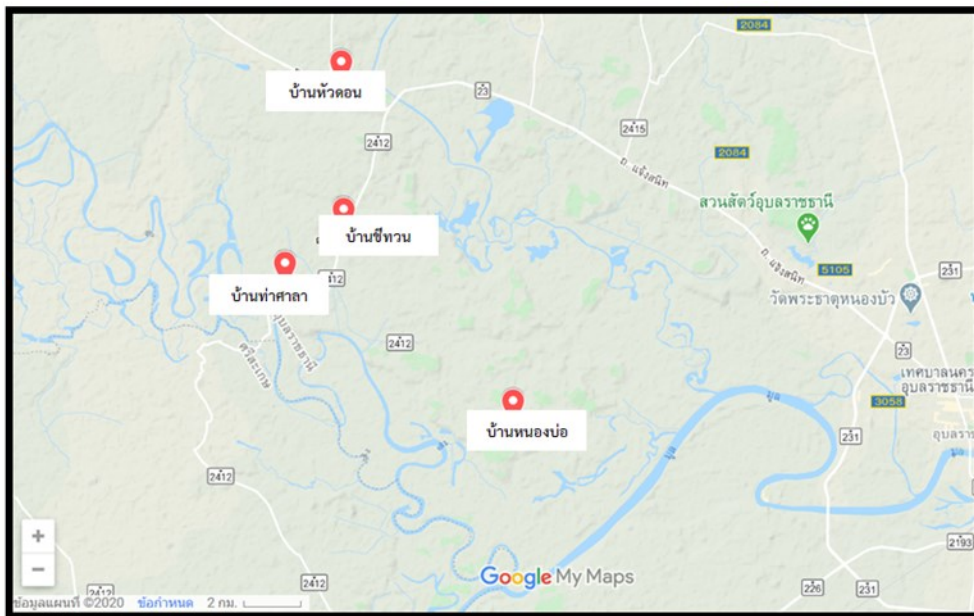
วิธีการเก็บข้อมูลใช้การศึกษาจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ เอกสารของทางราชการ หนังสือประวัติชุมชน บทความวิจัย เอกสารทางประวัติศาสตร์ในชุมชน เป็นต้น และใช้การสนทนากลุ่มกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ประชาชนชาวบ้าน ผู้นำชุมชน ซึ่งคัดเลือกผู้ร่วมสนทนากลุ่มที่มีลักษณะร่วม (Homogenous)

ใช้ผู้ร่วมสนทนาจำนวนไม่น้อยกว่า 5 คน รวมถึงใช้การสังเกตการณ์ โดยการเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นในชุมชน

ผลการศึกษา

1. การจัดทำข้อมูลประวัติศาสตร์ชุมชน และแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการจัดเวทีชาวบ้าน การสัมภาษณ์ การสังเกต การทดลองเชิงปฏิบัติการรวมถึงการรวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง คณะผู้วิจัยขอเสนอผลการดำเนินงานในประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ การศึกษาสำรวจบริบทชุมชน ประวัติศาสตร์ความเป็นมา ประเพณีวัฒนธรรม สภาพเศรษฐกิจ และสังคม ของชุมชนลุ่มน้ำชีและลำเซบาย จังหวัดอุบลราชธานี ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่ ซึ่งพื้นที่ที่ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลของโครงการวิจัยนี้มี 4 หมู่บ้าน 3 ตำบล สามารถสรุปข้อมูลได้ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 2 แสดงขอบเขตพื้นที่ที่ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

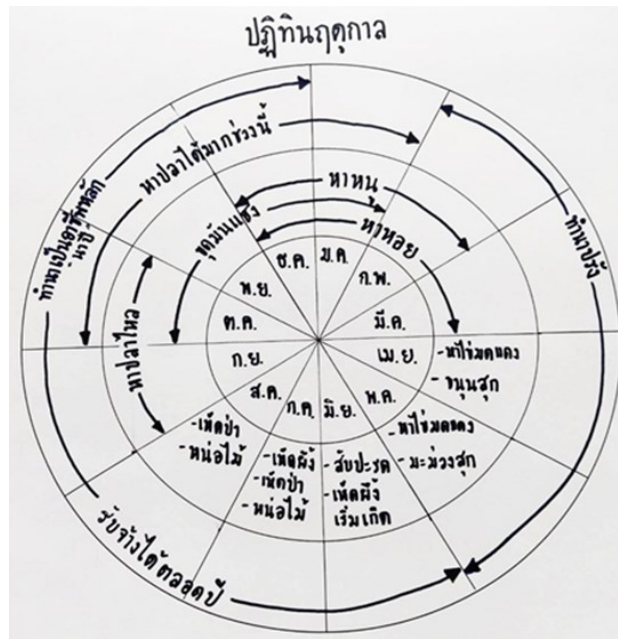
ชุมชนบ้านหัวดอน บ้านชีทวน และบ้านท่าศาลา มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาและบรรพบุรุษผู้ก่อตั้งถิ่นฐานเดียวกัน โดยมีหลักฐานทางโบราณคดียืนยันว่า เมื่อประมาณ 3,000 ปีมาแล้ว ดินแดนอันเป็นที่ตั้งของท้องถื่นตำบลชีทวน เคยเป็นที่อยู่อาศัยของผู้คนยุคสมัยเจนละ ซึ่งอาณาจักรเจนละเคยมีศูนย์กลางอำนาจอยู่บริเวณรอบแอ่งสุวรรณภูมิ ความเจริญของอาณาจักรเจนละได้แผ่ขยาย และเคลื่อนย้ายมาตามสายน้ำมูลและน้ำชี จึงเกิดชุมชนต่าง ๆ ขึ้นหลายแห่งตามลุ่มน้ำทั้งสองฝั่งนี้ รวมทั้งบริเวณที่เป็นที่ตั้งของบ้านชีทวนด้วย ซึ่งแต่เดิมชีทวนเป็นถิ่นของพวกขอมซึ่งเป็นนครแห่งหนึ่งชื่อ "นครลำตวน" ต่อมานครลำตวนร้างไป พระประทุมวงศา เจ้าเมืองอุบลฯ จึงให้ท้าวโงนคำพร้อมราษฎร 150 ครอบครัว เดินทางขึ้นมาตามลำน้ำชีเพื่อสร้างเมืองในปี พ.ศ. 2324 ได้ลงหลักปักเสาเป็นปฐมฤกษ์และตั้งชื่อเมืองว่า "ชีชวน" โดยมีความหมายตามภูมินิเวศที่

แม่น้ำชีช่วงนี้มีการไหลย้อนขึ้น และเปลี่ยนเป็น ชีทวน ในปัจจุบัน ต่อมาเมื่อประชากรมีจำนวนมากขึ้น จึงได้ขยายหมู่บ้านไปยังบ้านหัวดอนและบ้านท่าศาลา ตามลำดับ

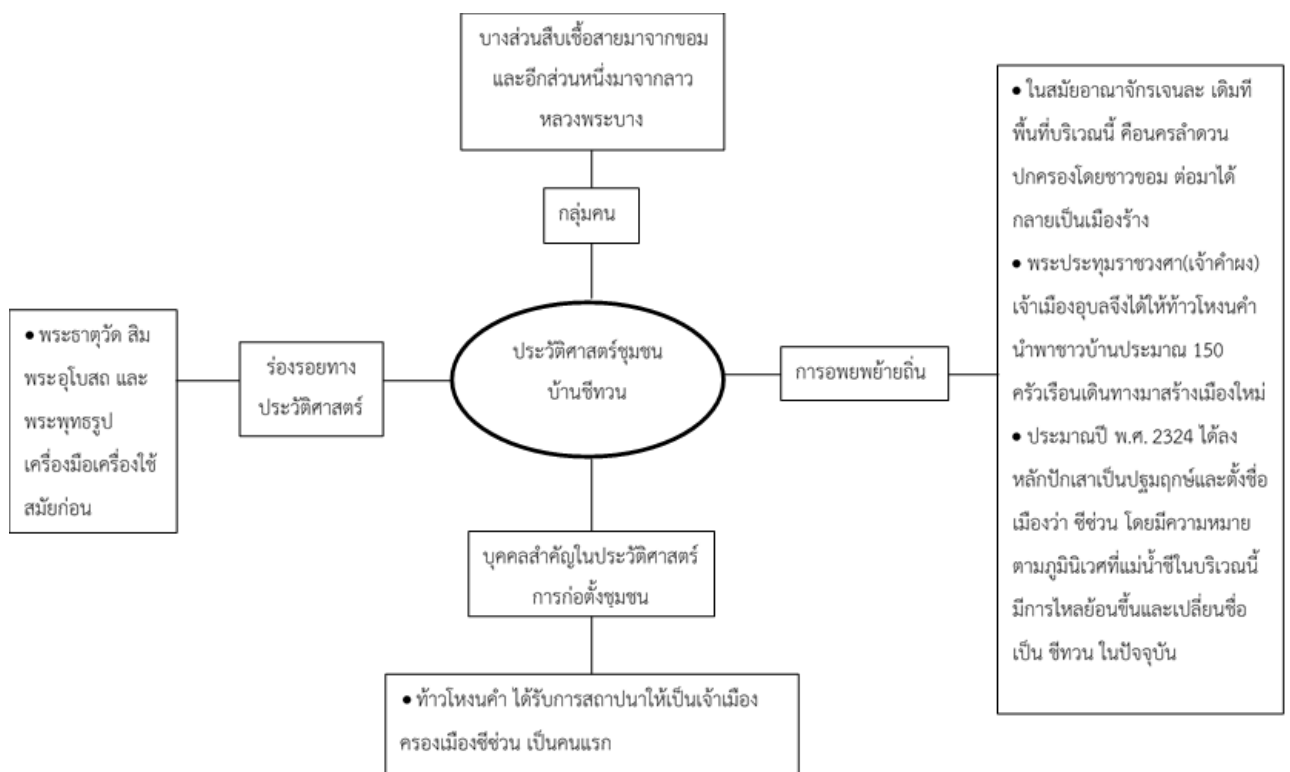
ด้วยเหตุนี้ วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อของคนในทั้ง 3 ชุมชนจึงไม่มีความแตกต่างกันมากนัก มีบุญประเพณีครบทั้ง 12 เดือน ได้แก่ จัดบุญข้าวกรรมในช่วงเดือนมกราคม บุญคุณลานจัดในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ บุญข้าวจีจัดในช่วงเดือนมีนาคม บุญพระเวสหรือบุญมหาชาติจัดในช่วงเดือนเมษายน บุญสงฆ์จัดในช่วงเดือนพฤษภาคม บุญบั้งไฟจัดในช่วงมิถุนายน บุญข้าชะหรือบุญเบิกบ้านจัดในช่วงกรกฎาคม บุญเข้าพรรษาจัดในช่วงเดือนสิงหาคม บุญประดับดินจัดในช่วงเดือนกันยายน บุญข้าวสากจัดในช่วงเดือนตุลาคม บุญออกพรรษาจัดในช่วงเดือนพฤศจิกายน และบุญกฐินจัดในช่วงเดือนธันวาคม ทั้งหมดที่กล่าวมานั้นถือเป็นบุญประเพณีและวัฒนธรรมที่สำคัญของชุมชนทั้ง 3 พื้นที่ ซึ่งมีการปฏิบัติสืบทอดประเพณีมาช้านานจากบรรพบุรุษสู่ลูกหลาน เพื่อเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีที่ดีงาม นอกจากนี้ ยังมีประเพณีและวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับข้าวโดยเฉพาะ เช่น บุญข้าวกรรม บุญข้าวจี บุญข้าวประดับดิน และบุญข้าวสาก เนื่องจากชุมชนให้ความสำคัญและเห็นคุณค่าของข้าว ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจที่ช่วยสร้างรายได้ให้กับชุมชน จึงมีประเพณีวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับข้าว เพื่อเป็นการตอบแทนพระคุณของแผ่นดิน พระคุณของข้าว และอาชีพชาวนาที่บรรพบุรุษของไทยยึดเป็นอาชีพที่สร้างชีวิต สร้างรายได้เลี้ยงชุมชน

ส่วนประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชนหนองบ่อ นั้น จากการรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการจัดเวทีชุมชน ชาวชุมชนหนองบ่อได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของชุมชนบ้านหนองบ่อว่า เป็นบรรพบุรุษเป็นชาวเวียงจันทน์ ที่อพยพมากับพระวอ พระตา เดินทางมาอาศัยอยู่ที่หนองบัวลำภู แล้วจึงหนีภัยสงครามมายังบริเวณดงอู่ผึ้งและห้วยแจะระแม จากนั้นได้อพยพข้ามลำเซ มาตั้งบ้านอยู่ที่ดงบ้านแค ต่อมาเกิดโรคระบาดขึ้น จึงได้แยกชุมชนออกมา โดยมีเฒ่าสีกับเฒ่าซุย เป็นผู้นำการอพยพ เดินทางมาถึงพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีน้ำออกบ่อ (ตาน้ำ) ไหลไม่หยุด จึงได้กลับไปพาสมาชิกในชุมชนเดิมมาตั้งชุมชนใหม่ และเนื่องจากบริเวณนี้มีน้ำไหลออกบ่อตลอดทั้งปี จึงได้ตั้งชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านหนองบ่อ” ด้านประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนหนองบ่อนั้น นอกจากจะมีวัฒนธรรมฮีตสิบสองคองสิบสี่เช่นเดียวกับหมู่บ้านอื่น ๆ ในภาคอีสานแล้ว ยังมีความเชื่อ พิธีกรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ยึดถือและปฏิบัติกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันที่น่าสนใจ คือ มีความเชื่อเรื่องผีประจำถิ่น เช่น ผีนางงไม้ ผีป่า ผีดง ผีฟ้า ความเชื่อเรื่องการพยากรณ์ทำนายเหตุการณ์และการเสี่ยงทาย เช่น การทำนายเรื่องฝนจากคอกไก่ คือวิธีการทำนายว่าข้าวในนาปีนั้น ๆ จะสมบูรณ์หรือไม่ โดยทำนายจากคอกไก่ ว่าถ้าหากคอกไก่โค้งแสดงว่า ข้าวปลาจะอุดมสมบูรณ์ดี (คอกไก่โค้งมีลักษณะเหมือนเคียวเกี่ยวข้าวหรือรวงข้าว) การเสี่ยงทายแม่มางซ้อง เป็นพิธีกรรมการเสี่ยงทายเพื่อหาสิ่งของที่สูญหาย เป็นต้นนี้ นอกจากนี้ ชาวชุมชนบ้านหนองบ่อยังมีภาษาและสำเนียงการพูดที่มีลักษณะเหมือนภาษาของคนลาวฝั่งเวียงจันทน์ สวมใส่เสื้อผ้าไหมย้อมมะเกลือนุ่งผ้าไหมมัดหมี่ลายปราสาทผึ้ง และกางเกงขาบ (ขาก้วย) ย้อมมะเกลือ รวมถึงการฟ้อนกลองตุ้ม ซึ่งเป็นการแสดงในพิธีกรรมขอฝนที่มีท่าฟ้อนรำอันเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน

ตัวอย่างการทำปฏิทินฤดูกาลและผังบริบทข้อมูลประวัติศาสตร์ชุมชน (History Context Diagram) แสดงในแผนภาพด้านล่าง

ภาพที่ 3 แสดงปฏิทินฤดูกาลของบ้านชีทวนและท่าศาลา

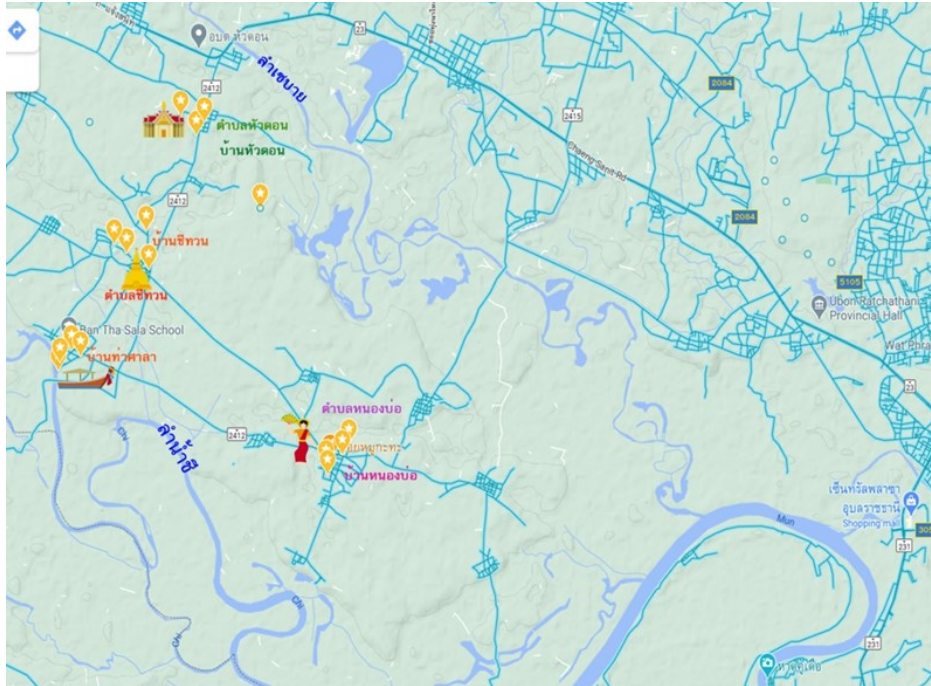
ภาพที่ 4 แสดง History Context Diagramของบ้านชีทวนและท่าศาลา

2. ระบบข้อมูลแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับการจัดทำแผนที่ท่องเที่ยว
ทางวัฒนธรรม ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงตัวอย่างการจัดทำระบบข้อมูลแหล่งประวัติศาสตร์/โบราณสถาน/มรดกทางวัฒนธรรม

ประเภทของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม	แหล่งประวัติศาสตร์/ โบราณสถาน/มรดกทางวัฒนธรรม	HS: Historic site
รหัสในแผนที่	ชื่อแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม	รายละเอียด
<p><u>HS01</u></p> <p>Google map coordinates: 15.314098535626918, 104.67049191503227</p> <p> Address: วัดป่าหัวดอน ตำบลหัวดอน อำเภอเชียงใน อุบลราชธานี 34150</p> <p> plus code: 8M7C+J6 ตำบล หัวดอน อำเภอ เชียง ใน อุบลราชธานี</p> <p> +66810622653</p> <p> https://web.facebook.com/watpahuadon</p>	<p>วัดป่าหัวดอน</p> 	<p>ประวัติความเป็นมา</p> <p>วัดป่าหัวดอนเดิมเป็นเขตป่าช้า สาธารณะของบ้านหัวดอน ตำบลหัวดอน อำเภอเชียงใน จังหวัดอุบลราชธานีโดยมี เนื้อที่ 22 ไร่ต่อจากนั้นได้มีการขุดพบซาก โบสถ์โบราณ หรือ สิม ในภาษาอีสาน ที่มี ลักษณะพิเศษ คือ มีใบเสมาเรียงซ้อนกัน โดยสันนิษฐานฐานฐานว่าเป็นศิลปะในช่วงยุค ทวารวดี โดยสิมโบราณที่ขุดพบนี้มีอายุ กว่า 300 ปี ในบริเวณป่าช้าเข้าบ้านจึงลง มติจัดสร้างเป็นวัดขึ้นโดยมาการบริจาค พื้นที่ส่วนบุคคลเพิ่มขึ้นมารวมแล้ว ประมาณ 60 ไร่ ซึ่งในบริเวณวัดจะเต็มไปด้วยต้นไม้ นานาชนิดและสัตว์ป่า หลากหลายชนิดเหมาะแก่การพักผ่อน กับผู้แสวงหาความสงบอย่างยิ่ง นอกจากนี้ ยังมีพระรัตนตรัยเจดีย์ ที่เป็นที่ประดิษฐาน พระบรมสารีริกธาตุและพระอัฐิธาตุของ เกจิอาจารย์ นอกจากนี้ วัดป่าหัวดอนยัง ได้รับการจัดตั้งให้เป็นสำนักปฏิบัติธรรม ประจำจังหวัดอุบลราชธานี (ธรรมยุต) แห่ง ที่ 4 ในปี พ.ศ. 2562 โดยปัจจุบันมีพระครู โสภณธรรมโสโร หรือพระอาจารย์ก้อง เกียรติ จัดตะวิไลเป็นเจ้าอาวาส</p>

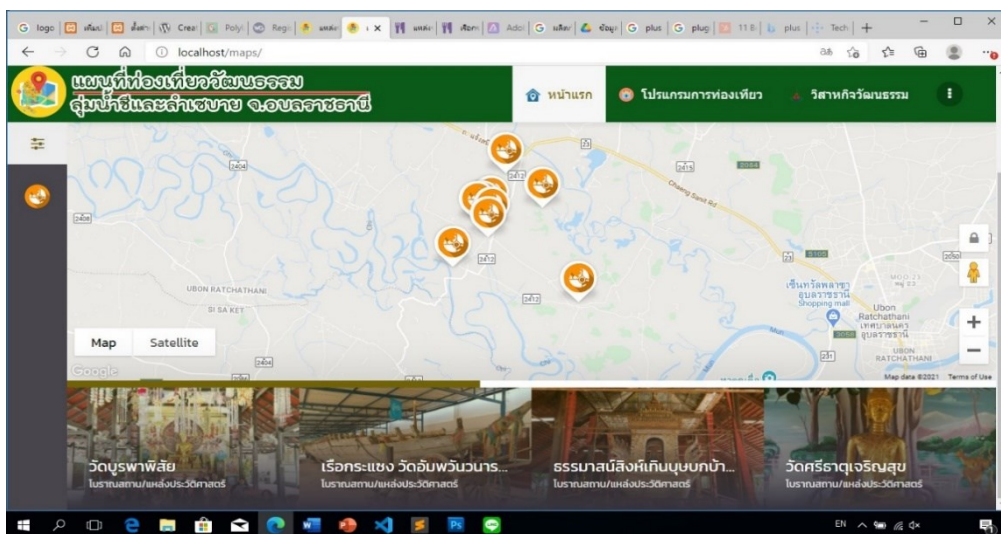
ประเภทของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม	แหล่งประวัติศาสตร์/ โบราณสถาน/มรดกทางวัฒนธรรม	HS: Historic site
รหัสในแผนที่	ชื่อแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม	รายละเอียด
<p><u>HS03</u></p> <p>Google map coordinates: 15.293034231573102, 104.66359748457216</p> <p> Address: วัดทุ่งศรีวิไล ตำบล ชีทวน อำเภอ เขื่องใน อุบลราชธานี 34150</p> <p> plus code: 7MV7+6C ตำบล หัวดอน อำเภอ เขื่อง ใน อุบลราชธานี</p> <p> -</p> <p> www.facebook.com/วัดทุ่งศรีวิไล-ศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชชุมชนคุณธรรม-2061210170557897</p>	<p>พระพุทธรูปพิเศษวัดทุ่งศรีวิไล</p> 	<p>ประวัติความเป็นมา</p> <p>หลวงพ่พุทธรูปพิเศษ ณ วัดทุ่งศรีวิไล บ้านชีทวน เป็นพระพุทธรูปสลักจากศิลาแดง ปางสมาธิขนาดปรก ขนาดหน้าตักกว้าง 45 เซนติเมตร สูง 90 เซนติเมตร ยุคทวารวดี มีอายุกว่า 1,000 ปี หรือประมาณพุทธศตวรรษที่ 17-18 เป็นพระพุทธรูปที่ศักดิ์สิทธิ์ มีปาฏิหาริย์มาก และยังเป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองของชาวตำบลชีทวน หลวงพ่พุทธรูปพิเศษเป็นศิลาแดงโบราณ สร้างในยุคทวารวดี ละโว้ พุทธคุณบันดาลให้ตามคำบนบาน อธิษฐานจิต ประวัตินี้ว่า หม่อมเจียงคำ (ในกรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์) นำดอกไม้ธูปเทียนไปสักการบูชา อ่อนวอนขอพระโอรสและพระธิดาจากพระพุทธรูปพิเศษ</p> <p>ต่อมาไม่นานหม่อมเจียงคำก็ให้กำเนิดพระโอรส 2 องค์ คือ หม่อมเจ้าอุปสีสาน และ หม่อมเจ้ากมลสีสาน จนทำให้ความศักดิ์สิทธิ์ของพระพุทธรูปพิเศษโด่งดังไปไกลจนถึงปัจจุบัน</p>

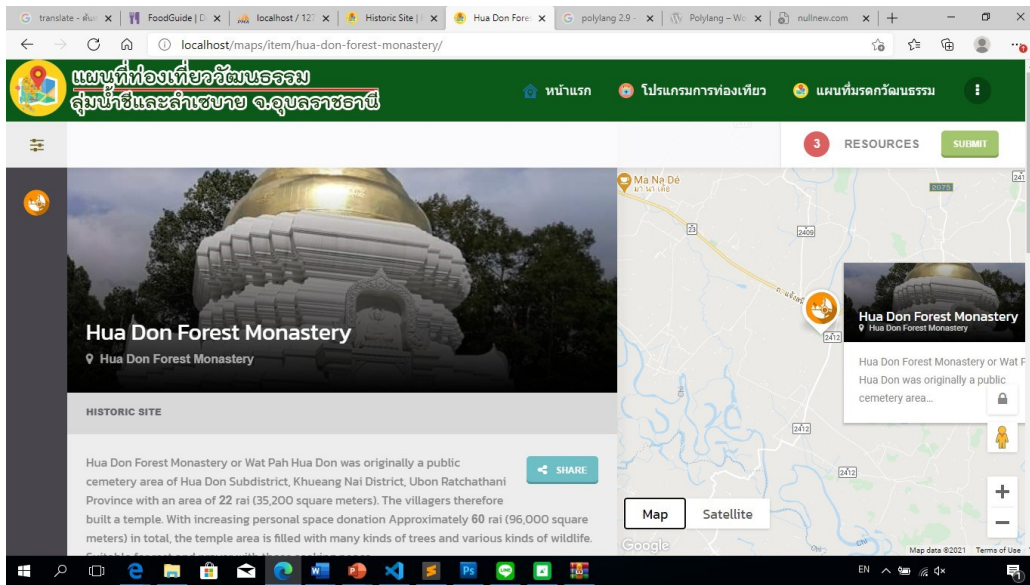
ภาพที่ 5 แสดงแผนที่มรดกทางวัฒนธรรมชุมชนลุ่มน้ำชีและลำเซบาย

3. การจัดทำแผนที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในรูปแบบของเว็บไซต์อย่างมีส่วนร่วมของชุมชน

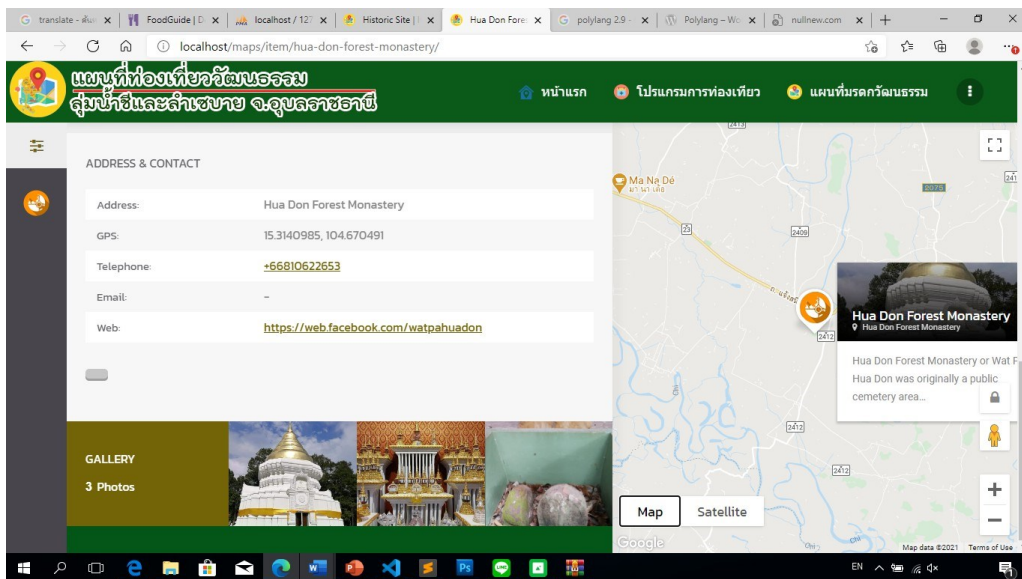
จากระบบการจัดการข้อมูลแผนที่มรดกทางวัฒนธรรม ชุมชนลุ่มแม่น้ำชีและลำเซบาย จังหวัดอุบลราชธานี คณะผู้วิจัยทำการเผยแพร่แผนที่มรดกทางวัฒนธรรมดังกล่าวในรูปแบบของเว็บไซต์แผนที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ให้สามารถเข้ามาสืบค้นข้อมูลการท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนดังกล่าวได้แสดงตัวอย่างจากเว็บไซต์ <http://www.xixuanmap.com/th>

ภาพที่ 6 แสดงตัวอย่างแผนที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในรูปแบบดิจิทัล (1)

ภาพที่ 7 แสดงตัวอย่างแผนที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในรูปแบบดิจิทัล (2)

ภาพที่ 8 แสดงตัวอย่างแผนที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในรูปแบบดิจิทัล (3)

อภิปรายผลการวิจัย

1. ด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการจัดทำแผนที่ท่องเที่ยวท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพื้นที่ชุมชนลุ่มน้ำชีและลำเซบาย

จากผลการดำเนินงาน ทำให้ได้แผนที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นของพื้นที่ชุมชนลุ่มน้ำชีและลำเซบาย ซึ่งเป็นผลผลิตที่ได้จากกระบวนการการมีส่วนร่วมทั้ง 1) ร่วมวางแผนการดำเนินงาน 2) ร่วมตัดสินใจรูปแบบของแผนที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม 3) ร่วมปฏิบัติการเก็บข้อมูลและจัดทำแผนที่มรดกทางวัฒนธรรม 4) ร่วมติดตามประเมินผลการดำเนินงาน และ 5) ร่วมเผยแพร่ประชาสัมพันธ์แผน

ที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนของทีมีวิจัยในชุมชน เกิดการจัดทำข้อมูลประวัติศาสตร์ และแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนอย่างเป็นระบบ จากการเชื่อมโยงร้อยเรียงร่วมกันของคนในชุมชนทั้งคนรุ่นเก่าและคนรุ่นใหม่ ซึ่งนำไปสร้างเป็นแผนที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในรูปแบบดิจิทัลที่สามารถตอบสนองต่อพฤติกรรมนักท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวในยุคความปกติใหม่

2. ด้านการสร้างความตระหนักถึงการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการนำไปใช้ประโยชน์

จากการดำเนินงานวิจัยในครั้งนี้ เกิดการตื่นตัวและตระหนักถึงความสำคัญในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำชี และลำเซบาย โดยมีการรวมตัวของกลุ่มคนรุ่นใหม่ในพื้นที่ ที่เล็งเห็นถึงความสำคัญในการนำเสนอคุณค่าของมรดกวัฒนธรรมท้องถิ่น และเพื่อส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวชุมชนเชิงวัฒนธรรม ที่จะสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับเศรษฐกิจชุมชนและการสร้างอาชีพและรายได้ให้กับคนในชุมชน โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนท่องเที่ยวบ้านหนองบ่อ ตำบลหนองบ่อ อำเภอเมือง ที่จะเป็แกนนำหลักในการบริหารจัดการแหล่งข้อมูลแผนที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ที่เป็นผลผลิตสำคัญจากงานวิจัยในครั้งนี้ และจะได้ต่อยอดและขยายผลให้กับกลุ่มเยาวชนคนรุ่นใหม่ในพื้นที่อื่น ๆ ที่สนใจต่อไปในอนาคต

ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

1. ควรมีการประสานหน่วยงานที่มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน โดยเฉพาะภาครัฐที่หน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรง ให้เข้ามาสนับสนุนการท่องเที่ยวชุมชนอย่างจริงจังและต่อเนื่องมากขึ้น เพื่อช่วยในการจัดหางบประมาณในการทำกิจกรรม ประชาสัมพันธ์ พัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และพัฒนาคนในชุมชนให้มีความพร้อมและศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวมากขึ้น

2. ควรมีการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยววัฒนธรรมของชุมชนอย่างต่อเนื่อง ทั้งในระดับชุมชน ท้องถิ่น และจังหวัด โดยพัฒนาช่องทางการประชาสัมพันธ์สื่อสารข้อมูลที่หลากหลาย และการติดต่อที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้การท่องเที่ยววัฒนธรรมเป็นที่รู้จักแพร่หลาย ตลอดจนการเผยแพร่คุณค่ามรดกทางวัฒนธรรมผ่านสื่อสังคมเน็ตเวิร์ก เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการประชาสัมพันธ์ทั้งภายในและภายนอกประเทศ ให้ได้รับข่าวสารและคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ จะมีส่วนช่วยในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมเหล่านั้นคงอยู่ต่อไป

บรรณานุกรม

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. **คู่มือการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์**. กรุงเทพฯ: กรมการท่องเที่ยว กระทรวงฯ, 2560.
ดิฐา แสงวัฒนะชัย, อัมภา บัวระภา และเมทินี โคตรดี. “การสร้างแผนที่มรดกทางวัฒนธรรมผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลหนองคูขาด อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม,” **วารสารคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม**. 36, 5 (กันยายน-ตุลาคม 2560).

ศศิธร เจตananท์. แนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวชาวจีน ในเขตกรุงเทพมหานคร.

กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 2558.

สื่บพงค์ จรรย์สื่บศรี และคณะ. การศึกษาและจัดทำแผนที่มรดกทางวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาที่อยู่อาศัย
ชุมชนดั้งเดิมและมรดกทางวัฒนธรรม อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่. กรุงเทพฯ: การเคหะ
แห่งชาติ, 2558.

อินทิรา ซาฮีร์ และคณะ. การท่องเที่ยววัฒนธรรมชาวนา วิธีข้าว ปลา นา น้ำ จังหวัดอุบลราชธานี.

กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2562.

วัฒนธรรมอาหารพื้นถิ่นกับการท่องเที่ยวในยุคถัดไป

Local Food Culture and Next Normal Tourism

นิชชา โมราธอป¹ วิทยา สุขสา² และภาณุรังษี เตือนโฮ้ง³

Nitchapa Morathop¹ Withaya Sooksa² and Panurungsee Duanhong³

^{1,2,3}มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์

E-mail: ajnitchapa@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้เป็นการนำเสนอแนวคิดเรื่องวัฒนธรรมอาหารพื้นถิ่นกับการท่องเที่ยวในยุคถัดไป จากสถานการณ์การท่องเที่ยวของประเทศไทยในปัจจุบันที่ได้รับผลกระทบอย่างหนักจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา-19 ทำให้บริบทของการท่องเที่ยวเกิดการเปลี่ยนแปลง ส่งผลให้เกิดการปรับตัวเพื่อให้สอดคล้องกับลักษณะและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงที่มักจะมองหาประสบการณ์การท่องเที่ยวที่แปลกใหม่ และวัฒนธรรมอาหารพื้นถิ่นนี้ถือได้ว่า เป็นส่วนหนึ่งในการสร้างประสบการณ์ในการเดินทางท่องเที่ยวที่แปลกใหม่ บทความวิชาการนี้จึงมุ่งนำเสนอการท่องเที่ยวที่เน้นการใช้วัฒนธรรมอาหารพื้นถิ่นกับการท่องเที่ยวในยุคถัดไปเป็นฐาน ทั้งนี้เพื่อเป็นการธำรงรักษาวัฒนธรรมอาหารพื้นถิ่นให้คงอยู่และนำไปสู่การจัดการที่เหมาะสมและยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ: วัฒนธรรมอาหาร อาหารพื้นถิ่น การท่องเที่ยวในยุคถัดไป

Abstract

This article presents the concept of local food culture and the next normal tourism. The current situation of tourism in Thailand has been heavily affected by the COVID-19. The tourism context has been changed and resulted to its adaptation in accordance with tourist characteristics and behavior who are always looking for new travel experiences in changing era. The local food culture can be considered as a part of creating a unique travel experience. The aim of this article is to present tourism based on local food cultural and next normal tourism. The local food culture will be preserved and brought to suitable and sustainable management afterward.

Keywords: Local food cultural, local food, Next normal tourism

บทนำ

จากสถานการณ์การท่องเที่ยวของประเทศไทยในปัจจุบันที่ได้รับผลกระทบอย่างหนักจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 เนื่องการพึ่งพิงตลาดท่องเที่ยวจากกลุ่มนักท่องเที่ยวต่างประเทศในระดับสูง ข้อมูลในปี 2562 รายได้ประมาณ 2 ใน 3 ของทั้งหมด มาจากกลุ่มตลาดนักท่องเที่ยวต่างประเทศ ทำให้ประเทศไทยต้องคำนึงถึงการฟื้นตัวของภาคอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอย่างสำคัญยิ่ง เนื่องจากมีผลสอดคล้องกับการฟื้นตัวของภาคเศรษฐกิจซึ่งเป็นภาพรวมของประเทศ ที่คาดว่าจะอาจจะต้องใช้เวลาประมาณ 2 ปี ในการฟื้นตัว เศรษฐกิจได้อย่างเต็มที่ โดยในปีในช่วงปี 2561-2565 สัดส่วนผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (Gross Domestic Product: GDP) ด้านการท่องเที่ยว คิดเป็นร้อยละ 22 ทำให้ประเทศไทยต้องมีสัดส่วน GDP ด้านการท่องเที่ยวอย่างน้อยอยู่ที่สัดส่วนร้อยละ 22.92 ต่อ GDP รวมของประเทศ จึงจะบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ นับเป็นประเด็นท้าทายอย่างยิ่งที่ประเทศไทยต้องรับมือจากความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้น โดยเฉพาะการดำเนินมาตรการผ่อนคลายเป็นมาตรการส่งเสริมเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจการท่องเที่ยว และการรองรับการแพร่ระบาดของโรคติดต่อร้ายแรงหรือโรคอุบัติใหม่

แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติประเด็นการท่องเที่ยว ให้ความสำคัญกับการรักษาการเป็นจุดหมายปลายทางของการท่องเที่ยวระดับโลก โดยมุ่งเน้นพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งระบบ มุ่งเน้นกลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงคุณภาพ สร้างความหลากหลายด้านการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว และมุ่งเน้นการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่มีศักยภาพ แต่ยังคงรักษาจุดเด่นของประเทศด้านขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม อัตลักษณ์ความเป็นไทย ตลอดจนให้คุณค่ากับสิ่งแวดล้อมไว้ได้ทั้งนี้การกำหนดเป้าหมายของการพัฒนาการท่องเที่ยวในระยะ 20 ปี (แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ 5 ประเด็น การท่องเที่ยว (พ.ศ. 2561-2580), 2560) ซึ่งในแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติประเด็นการท่องเที่ยว มีแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม เป็นส่วนหนึ่งในแผนการพัฒนาและสร้างสรรค์คุณค่าสินค้าและบริการการท่องเที่ยว มุ่งเน้นการใช้องค์ความรู้และนวัตกรรม ผสานกับจุดแข็งในด้านความหลากหลายทางทรัพยากรธรรมชาติวัฒนธรรม และวิถีชีวิต เพื่อสร้างคุณค่าให้กับสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวที่ตอบสนองพฤติกรรมความต้องการนักท่องเที่ยว และสร้างทางเลือกของประสบการณ์ใหม่ ๆ ให้กับนักท่องเที่ยว

ผลจากการสำรวจจากกรมพัฒนาธุรกิจการค้า ระบุข้อมูลด้านการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยว ซึ่งค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติใช้ไปกับอาหารและเครื่องดื่ม เป็นจำนวนค่าใช้จ่ายที่สูงเป็นลำดับที่ 3 รองจากที่พักและการคมนาคมขนส่ง (กรมพัฒนาธุรกิจการค้า, 2562) โดยเฉพาะในพื้นที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของประเทศ อีกทั้งนโยบายการท่องเที่ยวที่สนับสนุนการท่องเที่ยว โดยการเปิดเส้นทางอาหารพื้นถิ่นเพื่อดึงกลุ่มนักท่องเที่ยวเข้ามายังแหล่งท่องเที่ยว สอดคล้องกับที่องค์การการท่องเที่ยวโลก (UNWTO) ได้กล่าวถึงปรากฏการณ์เที่ยวเพื่อกินว่า เป็นแนวโน้มการท่องเที่ยวที่กำลังน่าจับตามองเมื่อพบว่า นักท่องเที่ยวมีค่าอาหารคิดเป็น 1 ใน 3 ของค่าใช้จ่ายทั้งหมด นอกจากนี้นักท่องเที่ยวยังมักมองหาอาหารท้องถิ่นที่แปลกใหม่

เพื่อสร้างเป็นประสบการณ์เสริมในการท่องเที่ยว การเที่ยวเพื่อกินจึงมีความสำคัญต่อการฟื้นฟูเศรษฐกิจในทุก
ระดับของประเทศ

ประเทศไทยนับได้ว่าเป็นประเทศที่มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมเฉพาะตัวที่เด่นชัด ไม่ว่าจะเป็นภาษา
ขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิต อาหารการกิน ศาสนา และศิลปวัฒนธรรมแขนงต่าง ๆ จนกล่าวได้ว่า
วัฒนธรรมเป็นปัจจัยสำคัญของการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศ (พรหมเมธ นาถมทอง 2558:
26-27) ดังเช่น อาหารไทย ซึ่งมีรสชาติหลากหลายถึงแม้ว่าจะอยู่ในงานเดียวกันแต่เข้ากันได้อย่างลงตัวจึงทำ
ให้เป็นที่นิยมของคนทั่วโลก อีกทั้งยังมีคุณค่าทางโภชนาการที่ให้สรรพคุณทางยาและสมุนไพรที่สะท้อนให้
เห็นอัตลักษณ์ภูมิปัญญาของแต่ละภูมิภาคได้เป็นอย่างดี (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม 2558: 6)

อาหารไทยในแต่ละภูมิภาคถือเป็นหนึ่งในวัฒนธรรมที่แทรกซึมอยู่ในวิถีชีวิตของคนมาตั้งแต่
โบราณกาล และถือได้ว่าเป็นสื่อที่บ่งบอกถึงเรื่องราวความเป็นมาเป็นไปของสังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่น
ซึ่งอาหารในแต่ละที่นั้น จะมีเอกลักษณ์ที่แตกต่างกันไปตามวัฒนธรรมและวัตถุดิบของแต่ละท้องถิ่น ซึ่งส่งผลต่อ
รสชาติที่แตกต่างกันไป กลายเป็นเสน่ห์ที่เป็นเอกลักษณ์ที่สร้างความนิยมชมชอบของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย
และชาวต่างชาติ ดังนั้นวัฒนธรรมอาหารจึงถูกนำมาใช้เป็นส่วนหนึ่งในการดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและ
ชาวต่างชาติให้เดินทางมาท่องเที่ยวยังท้องถิ่นต่าง ๆ ในประเทศไทย ทั้งนี้ยังส่งผลให้เกิดประโยชน์ทั้งทางตรง
และทางอ้อมต่อเศรษฐกิจ และทำให้การท่องเที่ยวขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ก่อให้เกิดการกระจายรายได้สู่ชุมชน
ท้องถิ่นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวอีกด้วย (พรณี สวนเพลง และคณะ, 2559)

ด้วยเหตุนี้บทความฉบับนี้จึงมุ่งนำเสนอการนำทุนทางวัฒนธรรมอาหารพื้นถิ่นมาปรับประยุกต์ใช้กับ
การท่องเที่ยวในยุคถัดไป

การท่องเที่ยวในยุคถัดไป

ความท้าทายในช่วงวิฤกษ์ปกติระยะถัดไป (Next Normal) ระยะถัดไปของสถานการณ์การแพร่ระบาด
เชื้อไวรัสโควิด-19 จะยังคงเป็นสถานการณ์ภายใต้ความเสี่ยงของโรคระบาด ซึ่งจากประสบการณ์ของไทยใน
ความสำเร็จของการจัดการโควิด-19 ที่ผ่านมา ส่วนหนึ่งเกิดจากการประสานการทำงานร่วมกันระหว่าง
หน่วยงานภาครัฐในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค และการกระจายอำนาจลงไปสู่ระดับภูมิภาคและระดับท้องถิ่น
ทำให้เกิดผลดีในด้านความยืดหยุ่นและประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม ควรเพิ่มบทบาทขององค์กรปกครอง
ส่วนท้องถิ่นในฐานะผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวและสถานประกอบการในระดับท้องถิ่นให้สามารถบริหารจัดการ
ความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นได้ในหลายกรณีเช่นเดียวกับโควิด-19 โดยการสร้างต้นแบบที่ดีของการท่องเที่ยวที่
ท้องถิ่นมีส่วนร่วม เพื่อให้เกิดความปลอดภัยสูงสุดสำหรับนักท่องเที่ยวและสร้างความเชื่อมั่นให้กลับคืนมา
โดยเร็ว การสร้างมาตรฐานระบบรักษาความปลอดภัยด้านโรคระบาดตลอดจนห่วงโซ่อุปทาน แล้วร่วมกัน
กำหนดเป้าหมายระยะยาวของการท่องเที่ยวใหม่ว่า จะเดินทางไปสู่ความยั่งยืน (มิ่งสรรพ ขาวสะอาด, 2563)

การท่องเที่ยวที่เข้าสู่ยุค “Next Normal” หรือยุค “การเปลี่ยนแปลง” เพราะพฤติกรรมนักท่องเที่ยว
ที่เปลี่ยนไป ส่งผลให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวต้องปรับตัวตาม ดังนั้นการเรียนรู้วิธีการรับมือให้เร็วคือทางรอด
ของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทย” ดังเช่น ผลประกอบการของธุรกิจการท่องเที่ยวอย่าง

“มาคาเลียส” ยังเติบโตสวนวิกฤตโควิด-19 ด้วยการทำยอดขายถึง 120 ล้านบาทในปี 2563 ซึ่ง เติบโตจากปี 2562 ถึงเท่าตัว สิ่งสำคัญในการทำธุรกิจในยุคหลังวิกฤตโควิด-19 คือ การผูกพันธัญญาและการส่งมอบประสบการณ์การท่องเที่ยวสู่นักท่องเที่ยว โดย “การสร้างความมั่นใจให้กับลูกค้าว่า สิ่งที่ได้รับนั้นตรงปกแน่นอน ทำให้มาคาเลียสได้รับความนิยมจากรวดเร็วจากลูกค้านักท่องเที่ยว นักกิน และที่สำคัญเราเน้นการจัดแพคเกจแบบคุ้มค่าให้กับลูกค้า” จากกลุ่มลูกค้าของมาคาเลียสที่บ่งชี้ถึง “นักกิน” เป็นอีกหนึ่งตัวชี้วัดถึงความสำคัญของวัฒนธรรมอาหารที่มีความโดดเด่นของประเทศไทย ที่ทำให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจเลือกเดินทางมาเพื่อลิ้มลองอาหารในประเทศไทย สอดคล้องกับรายงานองค์การการท่องเที่ยวโลกแห่งสหประชาชาติ (UNWTO) เรื่อง Second Global Report on Gastronomy Tourism ที่เผยแพร่ในปี พ.ศ. 2560 ที่ได้สำรวจปรากฏการณ์ “เที่ยวเพื่อกิน” พบว่า ในบรรดานักท่องเที่ยวทั้งหมดทั่วโลกมีนักท่องเที่ยวตัดสินใจออกเดินทางโดยมีแรงจูงใจหลักเพื่อแสวงหาประสบการณ์การกินมากกว่า 6 ล้านคนในแต่ละปี และมีแนวโน้มขยายตัวสูงขึ้นในอนาคต (UNWTO, 2017) จากข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนในความสัมพันธ์กับสถานการณ์ของแรงจูงใจหลักของนักท่องเที่ยวกับอาหารการกินที่เติบโตอย่างต่อเนื่อง

วัฒนธรรมอาหารพื้นถิ่น

ตามพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ (2553) ได้ระบุไว้ว่า “วัฒนธรรม” หมายความว่า วิธีการดำเนินชีวิต ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม จารีตประเพณี พิธีกรรม และภูมิปัญญาซึ่งกลุ่มชนและสังคมได้ร่วมสร้างสรรค์ สืบส่ง ปลูกฝัง สืบทอด เรียนรู้ ปรับปรุง และเปลี่ยนแปลง เพื่อให้เกิดความเจริญงอกงาม ทั้งด้านจิตใจและวัตถุอย่างสันติสุขและยั่งยืน

วัฒนธรรมอาหาร หมายถึง ธรรมเนียม วิธีการและประเพณีต่าง ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับอาหารที่คนในชุมชนหนึ่ง หรือสังคมหนึ่งยึดถือสืบต่อกันมาในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับอาหารทุกขั้นตอน คือมีการกำหนดและมีการเสริมสร้างให้มากกว่าสภาพธรรมชาติตามปกติของวัตถุดิบนั้น ๆ ที่นำมาใช้เป็นอาหาร เพราะไม่มีใครกินในสภาพธรรมชาติแท้ ๆ ของวัตถุดิบนั้น โดยความรู้เกี่ยวกับอาหารไม่ใช่สัญชาตญาณอัตโนมัติตามธรรมชาติ แต่เป็นประสบการณ์จากการปฏิบัติ ธรรมเนียมประเพณีของครอบครัวและสังคมที่มีวัฒนธรรมเดียวกันยึดถือหรือปฏิบัติอยู่

วัฒนธรรมอาหาร หมายถึง ธรรมเนียมและประเพณีพฤติกรรมของคนในสังคมที่ยึดถือปฏิบัติกันมาในเรื่องเกี่ยวกับอาหารทุกขั้นตอน และเป็นแบบอย่างการดำเนินชีวิต ซึ่งประกอบด้วยความรู้ ความเชื่อ ค่านิยมที่เกี่ยวกับอาหาร ตลอดจนวิธีการต่าง ๆ ที่เกิดจากการประดิษฐ์คิดค้น สร้างหรือทำขึ้น ซึ่งบุคคลได้เรียนรู้และรับถ่ายทอดต่อ ๆ กัน จากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง (สุกัญญา ไหมเครือแก้ว และคณะ, 2559)

อาหารพื้นถิ่น หมายถึง อาหารที่คนในท้องถิ่นนั้นนิยมรับประทานสืบเนื่องกันมาเป็นเวลานาน ลักษณะอาหารประกอบด้วยวัตถุดิบที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น ทั้งจำพวกพืชและสัตว์ นำมาประกอบอาหารด้วยกรรมวิธีต่าง ๆ ซึ่งในแต่ละพื้นที่จะมีความแตกต่างกันไปตามลักษณะทางภูมิศาสตร์และสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในธรรมชาติ นำสู่การถ่ายทอดสู่ลูกหลานสืบต่อกันมาจนกลายเป็นวัฒนธรรมหรือเอกลักษณ์เฉพาะของคนในท้องถิ่น และด้วยสภาพสิ่งแวดล้อมและลักษณะภูมิศาสตร์ที่แตกต่างกัน จึงทำให้วัตถุดิบอาหารมีความแตกต่าง

กันไป ทำให้กลายเป็นตัวกำหนดลักษณะของการก่อเกิดวัฒนธรรมเฉพาะของท้องถิ่น ตั้งแต่การแสดงถึง
อัตลักษณ์และวัฒนธรรมในพื้นที่ วัตถุประสงค์ การปรุงอาหารการถ่ายทอด การปฏิบัติที่สืบทอดต่อกันมาของคนใน
ท้องถิ่นเดียวกัน (สุนีย์ ศักดาเดช, 2549)

จากข้อความข้างต้น “วัฒนธรรมอาหารพื้นถิ่น” จึงเป็นการหลอมรวมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในการ
ดำเนินชีวิตประจำวันของคนในแต่ละพื้นที่ ซึ่งนำวัตถุประสงค์หลักมาจากพื้นที่ที่ตนเองอาศัยอยู่ตามลักษณะทาง
ภูมิศาสตร์ ซึ่งมีความหลากหลายและสืบทอดกันมารุ่นต่อรุ่น สามารถบ่งบอกถึงความเป็นชุมชนได้ (Food as
community) และสามารถสร้างความประทับใจครั้งแรกของนักท่องเที่ยว จึงเป็นบทเรียนแห่งความประทับใจ
การเดินทางท่องเที่ยวที่แปลกใหม่ ดังนั้น อาจจะกล่าวได้ว่า วัฒนธรรมอาหารพื้นถิ่นมีความสำคัญพอ ๆ กับ
การพูดและการดูแลตัวเอง การเรียนรู้ว่าสิ่งใดเป็นอาหาร ทำให้การเกิดความสมบูรณ์แบบและเป็นสิ่งสวยงาม
ควรค่าแก่ความจดจำ (Food for memory) (Margaret Visser, 1991)

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอาหารพื้นถิ่น

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม นักท่องเที่ยวเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยว โดยมีแรงจูงใจที่สำคัญทาง
วัฒนธรรม โดยมีโอกาสได้สัมผัสวิถีชีวิตของคนพื้นที่แท้จริงของชาติต่าง ๆ อย่างใกล้ชิด (Greenwood, 1982)
เพื่อให้ได้รับประสบการณ์ตรงและความบันเทิง ซึ่งนักท่องเที่ยวบางกลุ่มมองว่า คนในท้องถิ่นที่วิถีการดำเนิน
ชีวิตที่แปลกและโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ ทั้งนี้ นักท่องเที่ยวยังสามารถเพิ่มพูนประสบการณ์ Howell (1993)
ความรู้และเติมเต็มมุมมองทางด้านวัฒนธรรมที่กว้างไกล นำสู่การแลกเปลี่ยนและการสร้างความเข้าใจอย่าง
ถ่องแท้ในเรื่องของความแตกต่างในวิถีชีวิต และวัฒนธรรมกลายเป็นสิ่งที่ดึงดูดทางการท่องเที่ยว และสถานที่
เหล่านี้ถูกยกให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวโดดเด่นต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Pigram, 1993)

การท่องเที่ยวเชิงอาหาร อาหารพื้นถิ่นถูกจัดวางให้มีความสำคัญต่อการเป็นตัวแทนที่จะนำเสนอสังคม
และรูปแบบการดำเนินชีวิตของคนในสังคมนั้น ซึ่งสะท้อนวัฒนธรรมท้องถิ่นทั้งอดีตและปัจจุบัน การท่องเที่ยว
เชิงอาหารจึงเป็นการเสริมประสบการณ์สำคัญที่สามารถสัมผัสได้ (Long, 2004) ด้วยประสาทสัมผัสทั้งห้าของ
นักท่องเที่ยว ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจได้อย่างแท้จริง ในการเดินทางท่องเที่ยวในประเทศไทย
การท่องเที่ยวเชิงอาหารจึงเป็นการผสมผสานธรรมชาติ พื้นที่ วัฒนธรรม การบริการ สิ่งอำนวยความสะดวก
การเข้าถึง การเป็นเจ้าของที่ดี และเอกลักษณ์เฉพาะพื้นที่ ซึ่งรวมเป็นประสบการณ์ที่นักท่องเที่ยวได้รับและ
สัมผัสได้ การลิ้มลองอาหาร การเรียนรู้กระบวนการประกอบอาหาร เป็นการเพิ่มมูลค่าให้แก่ประสบการณ์ของ
นักท่องเที่ยว (Rand G. E. du & E. Heath, 2006)

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอาหารพื้นถิ่น เป็นหลอมรวมของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และ
การท่องเที่ยวเชิงอาหารที่มีฐานการจัดการบนชุมชนในแต่ละพื้นที่ โดยมุ่งเน้นกระบวนการจัดการของคนในพื้นที่
ถิ่นตามกรอบการทำงานอย่างมีส่วนร่วม โดยมีการแบ่งกลุ่มการทำงานตามรูปแบบการท่องเที่ยว และ
ขับเคลื่อนโดยกลุ่มการท่องเที่ยวในชุมชนเป็นฐาน มีการวางแผนการทำงาน การบริการนำเที่ยวในแหล่ง
ท่องเที่ยว การต้อนรับนักท่องเที่ยว การจัดหาที่พักแรม และการสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในด้าน
วัฒนธรรมอาหารพื้นถิ่น เช่น ชุมชนบ้านนาต้นจั่น ตำบลบ้านดึก จังหวัดสุโขทัย ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่โด่งดัง

ด้านอาหารพื้นถิ่น มีรูปแบบการนำวัฒนธรรมอาหารที่มีการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น สร้างเป็นภาพจำของพื้นที่อย่าง “ข้าวเป็็บ” เป็นอาหารพื้นถิ่น ที่มีเหมาะสมสำหรับคนทุกกลุ่มวัยที่จะเข้ามาลองลิ้มชิมรสและศึกษาวิถีชีวิตการกินของชาวบ้าน สำหรับปรุงอาหารนั้นเป็นครัวแบบเปิดที่ทุกคนสามารถมองเห็นวิธีการปรุงได้จากโต๊ะที่นั่ง โดยครัวอยู่ใต้ซุ้มต้นไม้ที่มีหลังคาแฝกคลุม มีเตาถ่านสำหรับอุ่นและปรุงน้ำซุ้ปกระดูกหมู กลายเป็นเอกลักษณ์สร้างความน่าสนใจอย่างเตาฟืนที่ทำจากดินเหนียวปั้นเป็นรูปโค้ง มีช่องข้างใต้สำหรับสอดฟืนขนาดใหญ่ใส่เข้าไป ด้านบนเตาทำเป็นหลุมสำหรับวางหม้อดิน มีผ้าขาวบางซึ่งตั้งอยู่บนปากหม้อ ครอบด้วยฝาซีไม่มีด้ามจับ ไว้สำหรับการทำอาหาร กลายเป็นเสน่ห์ที่ชวนหลงใหล และสร้างแรงจูงใจในการเดินทางให้มาท่องเที่ยวซ้ำแล้วซ้ำอีก ด้วยเหตุนี้ การท่องเที่ยวในอนาคตในทุกพื้นที่ชุมชนต่างต้องหาและต้องสร้างอัตลักษณ์ในพื้นที่ ด้านอาหารพื้นถิ่นเพื่อนำเสนอขายต่อนักท่องเที่ยว และชูรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอาหารพื้นถิ่นของตนเองเพื่อนำไปเป็นกลยุทธ์ในการสร้างแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวให้ตัดสินใจเลือกเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวในยุคถัดไปได้

บทสรุป

อาหารพื้นถิ่น เป็นฐานของทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ที่สามารถสร้างประสบการณ์ที่แปลกใหม่ให้กับนักท่องเที่ยวไปพร้อม ๆ กับการสร้างความประทับใจในและห้วงเวลาของความทรงจำ (Food for memory) นำสู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอาหารพื้นถิ่น การสร้างคุณค่าและมูลค่าต่อการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการท่องเที่ยวในยุคถัดไป ที่มีการจัดการบนฐานการทำงานของคนในพื้นที่ การพัฒนาอย่างยั่งยืนของการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการอนุรักษ์และส่งเสริมเรื่องราวของท้องถิ่น ส่งเสริมการใช้วัตถุดิบในท้องถิ่น สร้างโอกาสให้เกิดความคงอยู่ของความหลากหลายทางชีวภาพ รวมถึงการปกป้องมรดกทางวัฒนธรรมอาหารพื้นถิ่น ให้อาหารเป็นสัญลักษณ์ของพื้นที่ การเปิดประสบการณ์ท่องเที่ยวอย่างลึกซึ้งและยั่งยืนแก่ผู้มาเยือน เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวในรูปแบบที่สามารถตอบโจทย์การท่องเที่ยวในยุคถัดไป ที่มุ่งตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวที่ต้องการการสร้างประสบการณ์ที่แปลกใหม่และทรงความจำทรงที่ตีในการเดินทางท่องเที่ยว จะเห็นได้ว่า การนำทุนทางอาหารพื้นถิ่นมาใช้เพื่อนำเสนอแก่นักท่องเที่ยวที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งการท่องเที่ยวในยุคถัดไป เนื่องจากพฤติกรรมที่ปรับเปลี่ยนไปของนักท่องเที่ยวในปัจจุบันที่สนใจในรูปแบบของการท่องเที่ยวที่แปลกใหม่ แต่ถ้าหากยังไม่มี การดึงทุนทางวัฒนธรรมอาหารพื้นถิ่นมาใช้ในการปรับตัวของการท่องเที่ยวในยุคถัดไป อาจก่อให้เกิดการสูญหายทางด้านวัฒนธรรม รวมถึงจำนวนนักท่องเที่ยวที่มีแรงปรารถนาในการลิ้มลองอาหารในแต่ละท้องถิ่นอีกด้วย

บรรณานุกรม

กรมพัฒนาธุรกิจการค้า. **บทวิเคราะห์ธุรกิจร้านอาหาร ประจำเดือนกุมภาพันธ์ 2562**. กรุงเทพฯ:

กรมพัฒนาธุรกิจการค้า, 2562.

กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. **อัตลักษณ์อาหารไทย 4 ภาค**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, 2558.

- พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ. **ความหมายของวัฒนธรรม**. (ออนไลน์) 2553 (อ้างเมื่อ 1 มิถุนายน 2565) จาก <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2553/A/069/29.PDF>
- พรรณิ สวนเพลง และคณะ. “การท่องเที่ยวเชิงอาหาร,” **รายงานภาวะเศรษฐกิจท่องเที่ยว**. 4, 2 (2559): 38-45.
- พรหมเมธ นาคมทอง. “วิถีไทยในกระแส,” **จลสารวิชาการการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย**. ไตรมาสที่ 1 (มกราคม-มีนาคม 2558)
- ภัทรพร พันธุ์. “การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอาหารโดยผ่านประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวในประเทศไทย,” **วารสารเทคโนโลยีภาคใต้**. 8, 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2558): 27-37.
- มิ่งสรรพ์ ขาวสะอาด. “ทิศทางท่องเที่ยวไทยหลังวิกฤตโควิด-19,” **Tourism Economic Review รายงานภาวะเศรษฐกิจการท่องเที่ยว**. 1, 4 (กรกฎาคม-กันยายน 2563): 42-53.
- สุกัญญา ไหมเครือแก้ว. **โครงการการศึกษาภูมิปัญญาวัฒนธรรมอาหารท้องถิ่น จังหวัดสุราษฎร์ธานี**. สุราษฎร์ธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, 2559.
- สุนี ศักดาเดช. **อาหารท้องถิ่น**. จันทบุรี: คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี, 2549.
- Greenwood, D. “Cultural Authenticity,” **Cultural Survival Quarterly**. 6, 3 (1982): 27-28.
- Hall, C. M. **Wine, food and tourism marketing**. New York: The Haworth Hospitality Press, 2003.
- Howell, David W. **Passport: An introduction to the travel and tourism industry**. 2nded. South Western Publishing, 1993.
- Long, L. M. **Culinary Tourism**. Lexington, KY: The University Press of Kentucky, 2004.
- Margaret Visser. **The ritual of dinner: The Origin, evolution, eccentricities and meaning of Manners**. New York: Penguin Books, 1991.
- Pigram, J. “Planing for tourism in rural areas: bridging the policy implementation gap,” in Pearce and Butler (Eds.). **Tourism Research: Critiques and Challenges**. London: Routledge, 1993.
- Rand, G. E. du and E. Heath. “Towards a framework for food tourism as an element of destination marketing,” **Current Issues in Tourism**. 9, 3 (2006): 206-234.
- World Tourism Organization. **Affiliate Members Report, Volume sixteen-Second Global Report on Gastronomy Tourism**. Madrid: UNWTO, 2017.

**การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนท้องถิ่นด้วยการสร้างเรื่องราวเพื่อเพิ่มมูลค่า
โดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อฝ่าวิกฤติโควิด 19 ในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น**

The Development of Local Products by Story Telling for Adding Value by Using
Participatory Action Research- (PAR) for Passing through the Crisis of Covid-19 Outbreak
in Khon Kaen Area

กฤติกา พรหมสาขา ณ สกลนคร¹ สมศักดิ์ จันทดี² ฐรัตน์ ธนานิธิกุลโรจน์³ และสาคร แถวโนนจิว⁴
Kittika Promsakha Na Sakonnakorn¹ Somsak Janthadee² Tharunporn Tananitikunroj³
and Sakorn Thaewongjiew⁴

¹สาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

²สาขาวิชาภาษาอังกฤษธุรกิจ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

³สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

⁴ภาควิชาเทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์ วิทยาลัยเทคนิคขอนแก่น สถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

Email: kittikasiwakorn@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อร่วมสร้างเรื่องราวผลิตภัณฑ์ชุมชนท้องถิ่นในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น ไม่น้อยกว่า 5 ผลิตภัณฑ์ ในรูปแบบอินโฟกราฟิก (Infographics) และสื่อวีดิทัศน์ ภาษาไทย และภาษาอังกฤษ โดยการใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) กลุ่มเป้าหมายคือ 1) ผู้ผลิตผ้าไหมทอมือบ้านดอนหญ้านาง ตำบลดอนช้าง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น จำนวน 6 คน 2) ผู้ผลิตผลิตภัณฑ์สานจากเส้นพลาสติก บ้านป่าหม้อ ตำบลพระยืน อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น จำนวน 6 คน 3) ผู้ผลิตเสื่อกกบ้านขาม ตำบลบ้านขาม อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น จำนวน 6 คน 4) ผู้ผลิตปลาร้าบองบ้านโนนเชือก ตำบลบ้านขาม อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น จำนวน 6 คน และ 5) กลุ่มผู้ผลิตพรมเช็ดเท้าบ้านดอนสวรรค์ ตำบลบ้านขาม อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น จำนวน 6 คน รวมทั้งสิ้น 30 คน

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า จากการร่วมสร้างผลิตภัณฑ์ชุมชนท้องถิ่น โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ทำให้ได้ผลิตภัณฑ์ชุมชนท้องถิ่นจำนวน 5 ผลิตภัณฑ์ ได้แก่ 1) ผ้าไหมทอมือบ้านดอนหญ้านาง ตำบลดอนช้าง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 2) ผลิตภัณฑ์สานจากเส้นพลาสติกบ้านป่าหม้อ ตำบลพระยืน อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น 3) เสื่อกกบ้านขาม ตำบลบ้านขาม อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น 4) ปลาร้าบองบ้านโนนเชือก ตำบลบ้านขาม อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น และ 5) พรมเช็ดเท้าบ้านดอนสวรรค์ ตำบลบ้านขาม อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ในรูปแบบอินโฟกราฟิก และสื่อวีดิทัศน์ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ นอกจากนี้ยังเผยแพร่เรื่องราวผลิตภัณฑ์ชุมชนท้องถิ่นในสื่อออนไลน์

คำสำคัญ: การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เรื่องราวผลิตภัณฑ์ชุมชนท้องถิ่น

Abstract

The purpose of this research was to create stories of five local community products in Khon Kaen Province in the forms of infographics and videos in Thai and in English. This Participatory Action Research (PAR) used 30 participants from five target groups as follows: 1) Six producers of hand-woven silk from Ban Don Ya Nang, Don Chang Sub-district, Muang District, Khon Kaen Province; 2) Six producers of plastic-thread wickerwork from Ban Pa Mo, Phra Yuen Sub-district, Phra Yuen District, Khon Kaen Province; 3) Six producers of reed mat from Ban Kham, Ban Kham Sub-district, Nam Phong District, Khon Kaen Province; 4) Six producers of Pla Ra Bong (Minced - Pickled Fish) from Ban Non Chueak, Ban Kham Sub-district, Nam Phong District, Khon Kaen Province; and 5) Six producers of doormat from Ban Don Sawan, Ban Kham Sub-district, Nam Phong District, Khon Kaen Province.

The results of this research were concluded from co-creating local community products by using the Participatory Action Research (PAR) processes. There were 5 local community products obtained, namely 1) Manual woven silk from Ban Don Ya Nang, Don Chang Sub-district, Muang District, Khon Kaen Province; 2) Plastic-thread wickerwork products from Ban Pa Mo, Phra Yuen Sub-district, Phra Yuen District, Khon Kaen Province; 3) Reed mats from Ban Kham, Ban Kham Sub-district, Nam Phong District, Khon Kaen Province; 4) Pla Ra Bong (Minced - Pickled Fish) from Ban Non Chueak, Ban Kham Sub-district, Nam Phong District, Khon Kaen Province; and 5) Doormats from Ban Don Sawan, Ban Kham Sub-district, Nam Phong District, Khon Kaen Province. The stories of these community products were developed in the form of infographics and videos in Thai and in English. In addition, stories of local community products were published through online platforms.

Keywords: Participatory Action Research, Stories of local community products

บทนำ

ยุทธศาสตร์ชาติตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) ที่รัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนามิติด้านวัฒนธรรม โดยการนำทรัพยากรทางวัฒนธรรมมาสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจเพราะประเทศไทยมีต้นทุนทางวัฒนธรรมที่สูงมาก เป็นเสมือนสินทรัพย์ที่ผ่านการสั่งสมจนเกิดเป็นมูลค่า การประยุกต์และบูรณาการทุนทางวัฒนธรรมมาใช้ย่อมสามารถพัฒนาเศรษฐกิจไทยให้สดใสในอนาคตได้อย่างแน่นอน ทุนวัฒนธรรมทำให้เกิดมูลค่าเพิ่ม ทั้งยังเป็นจุดศูนย์กลางที่เชื่อมโยงกับทุนประเภทอื่น ๆ ถือเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ซึ่งปัจจุบันมี

ชาวต่างชาติเป็นจำนวนมากที่ชื่นชมและชื่นชอบประเทศไทย ทั้งในเรื่องของวิถีวัฒนธรรม การท่องเที่ยว อาหารการกินรวมถึงผลิตภัณฑ์ชุมชนที่เป็นผลผลิตจากทุนทางวัฒนธรรม (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2562)

ปัจจุบันผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มาจากภูมิปัญญา และทุนทางวัฒนธรรม ได้รับความสนใจจากผู้บริโภคจึงทำให้ผู้ประกอบการ ชุมชนหลายรายเข้ามาแข่งขันกันในตลาดมากขึ้น โดยมุ่งเน้นไปในทิศทางของการพัฒนาตัวผลิตภัณฑ์ ของแต่ละท้องถิ่นให้มีคุณภาพและสามารถตอบโจทย์ความต้องการของผู้บริโภคในทิศทางที่ดีขึ้น โดยจะเน้นในเรื่องของการขาย “สิ่งสร้างสรรค์” จอห์น ฮอว์กินส์ (Howkins, 2001) ได้เขียนหนังสือชื่อ The Creative Economy กล่าวถึงเงื่อนไขของ “สิ่งสร้างสรรค์” (Creativity) ว่า มี 3 ลักษณะคือ ประการแรกมี personality คือ มีคนเป็นผู้คิด ประการที่ 2 คือ มี originality ซึ่งอาจจะเป็นสิ่งใหม่เอี่ยม (Something completely new หรือ Something from nothing) หรือสิ่งที่เป็นการทำขึ้นใหม่ (Reworking) หรือสร้างสิ่งใหม่จากสิ่งที่มีอยู่เดิมแต่ทำให้เกิดรูปลักษณ์ใหม่ และประการที่ 3 คือ มี meaning คือ มีความหมายหรือมีคุณค่า ซึ่งเรื่องราวของผลิตภัณฑ์เป็นการเพิ่มมูลค่าและ คุณค่าให้แก่ผลิตภัณฑ์ เรื่องราว คือ พลังเรื่องเล่าที่อยู่เบื้องหลังความสำเร็จของผลิตภัณฑ์ เป็นสิ่งหนึ่งที่ทำให้ผลิตภัณฑ์ มีแต้มต่อเหนือกว่าคู่แข่ง หากผลิตภัณฑ์ไหนมี “เรื่องเล่า” จะได้เปรียบในแง่ของการเป็นที่จดจำ

เรื่องราวของผลิตภัณฑ์เป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบในการคัดสรรผลิตภัณฑ์ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยต่าง ๆ คือ เรื่องราวของตัวผลิตภัณฑ์ (Story of Product) หมายถึง ประวัติความเป็นมาของตัวผลิตภัณฑ์ เช่น วัตถุประสงค์ วิธีการผลิต หรือภูมิปัญญาที่ใช้ในการผลิตผลิตภัณฑ์นั้น ๆ และ ภูมิปัญญาท้องถิ่น/เอกลักษณ์ของท้องถิ่น หมายถึง มีการนำความรู้ ทักษะ ความสามารถในการผลิตที่สืบสานมาจากบรรพบุรุษในท้องถิ่นนั้น ๆ มาใช้ในการผลิตมากน้อยเพียงใด ซึ่งเรื่องราวของผลิตภัณฑ์เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งต่อการจัดจำหน่าย และสร้างแรงจูงใจในการซื้อของผู้บริโภค จนกล่าวได้ว่าในยุคของสังคมข่าวสารนี้เราไม่อาจปฏิเสธได้ว่าความสามารถในการสื่อสารคือ ที่มาของอำนาจและความสำเร็จ การเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ของสินค้าจะช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ (เสรี วงษ์มณฑา, 2540) แต่กลับพบว่า ผลิตภัณฑ์ชุมชนในปัจจุบันยังขาดการนำเสนอ เรื่องราว ดังที่ วิรัช วงศ์ภินันท์วัฒนา และวิภาวี ฤกษ์ฤทธิ (2551) ได้วิจัยเรื่อง ชักกล่าวเล่าขานตำนานโอท็อปสุดยอดห้าดาว พบว่า กลุ่มโอท็อป ส่วนใหญ่เขียนประวัติหรือเรื่องราวของหมู่บ้านหรือชุมชนมากกว่าเขียนตำนานเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์หรือเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของผลิตภัณฑ์ เพราะไม่เข้าใจว่า ประวัติ เรื่องราว หรือตำนานของผลิตภัณฑ์เป็นอย่างไร โดยจะมีเจ้าหน้าที่หรือพัฒนากรเป็นผู้เขียนให้โดยจะศึกษาข้อมูลจากคำบอกเล่าของประธานกลุ่มเกี่ยวกับลักษณะของสินค้า ประวัติความเป็นมาของการก่อตั้งกลุ่ม และประวัติความเป็นมาของสินค้า เมื่อได้ข้อมูลพอสมควรแล้วก็จะเขียนขึ้นเอง โดยอาจมีการแต่งเติมเสริมต่อจากความคิดของพัฒนากรบ้าง และยังให้ข้อเสนอแนะว่า แนวทางการส่งเสริมผลิตภัณฑ์นั้นควรจัดให้มีการฝึกอบรมเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจ ซึ่งให้ความรู้แก่พัฒนากรและกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในเรื่องกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยอาจจัดสัมมนาร่วมกันเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ตลอดจนฝึกฝนการเขียนตำนานผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม โดยเขียนให้เข้ากับวิถีชีวิตของสังคมยุคใหม่ และยึดการเขียนเรื่องราวที่สื่อให้เห็นถึงภูมิปัญญาที่นำมาใช้ในการทำและการก่อเกิดของผลิตภัณฑ์

จากข้อมูลข้างต้น คณะผู้ดำเนินการวิจัย จึงสนใจที่จะร่วมสร้างเรื่องราวผลิตภัณฑ์ชุมชนทั้งหมด 5 ผลิตภัณฑ์จาก 3 พื้นที่เป้าหมาย โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม คือ ศึกษาเรื่องราวของผลิตภัณฑ์จากการถอดองค์ความรู้จากชุมชน ได้แก่ ประวัติความเป็นมาของตัวผลิตภัณฑ์ เช่น วัตถุดิบ วิธีการผลิต หรือ ภูมิปัญญาที่ใช้ในการผลิตผลิตภัณฑ์นั้น ๆ และภูมิปัญญาท้องถิ่น/เอกลักษณ์ของท้องถิ่น จนได้ข้อมูลที่จะใช้ในการเขียนผลิตภัณฑ์นั้น ๆ ถ่ายทอดวิธีการเขียนเรื่องราวผลิตภัณฑ์ชุมชนให้แก่ตัวแทนเจ้าของผลิตภัณฑ์ชุมชนร่วมสร้างเรื่องราวผลิตภัณฑ์ชุมชนจากการถ่ายทอดองค์ความรู้ของชุมชนไม่น้อยกว่า 5 ผลิตภัณฑ์ ในรูปแบบอินโฟกราฟิก และสื่อวีดิทัศน์ภาษาไทย และภาษาอังกฤษ และเผยแพร่เรื่องราวผลิตภัณฑ์ในสื่อออนไลน์ โดยพื้นที่เป้าหมาย ได้แก่ เขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น คือ บ้านป่าหม้อ ตำบลพระยืน อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น บ้านดอนหญ้านาง ตำบลดอนช้าง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น และบ้านขาม ตำบลบ้านขาม อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ซึ่งเป็นพื้นที่ในแผนงานยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย ประจำปี พ.ศ. 2564 ตามพระราชโอบายของพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 10 โดยมุ่งหวังว่า จะช่วยร่วมสร้างสรรค์เรื่องราวผลิตภัณฑ์ชุมชน เพื่อเพิ่มมูลค่าและคุณค่าให้ผลิตภัณฑ์ชุมชนในการจัดจำหน่ายทั้งในปัจจุบันและอนาคตให้สูงขึ้นอย่างยั่งยืน เพราะเป็นการสร้างเรื่องราวจากผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ชุมชนเอง และมีส่วนช่วยเหลือชุมชนในการเพิ่มความน่าสนใจของผลิตภัณฑ์ชุมชน และเผยแพร่ในช่องทางออนไลน์ เพื่อฝ่าวิกฤติ โควิด-19

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อร่วมสร้างเรื่องราวผลิตภัณฑ์ชุมชนท้องถิ่นในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น ไม่น้อยกว่า 5 ผลิตภัณฑ์ ในรูปแบบอินโฟกราฟิก และสื่อวีดิทัศน์ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ โดยการใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนท้องถิ่นด้วยการสร้างเรื่องราวเพื่อเพิ่มมูลค่าโดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อฝ่าวิกฤติโควิด 19 ในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นหลัก รวมทั้งผสมผสานวิธีเชิงคุณภาพอื่น ๆ ได้แก่ การสนทนากลุ่ม (Focus Group) การสัมภาษณ์ (Interview) โดยดำเนินการวิจัยตามหัวข้อต่อไปนี้

1. กลุ่มเป้าหมาย
2. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย
3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการดำเนินการวิจัย คณะผู้วิจัยได้ศึกษาดำรง หนังสือ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาชุมชน เทคนิคและเครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ รวมทั้งกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจาก ยศ บริสุทธิ์ (2558); ภัทรพร เกษสังข์ (2559); ชัยสิทธิ์ คุณสวัสดิ์, ศรีวรรณ ยอดนิล และ

สมหมาย แจ่มกระจ่าง (2558) สามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัย ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมาย เลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง (Purposive sampling) ได้แก่ 1) ผู้ผลิตผ้าไหมทอมือบ้านดอนหญ้านาง ตำบลดอนช้าง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น จำนวน 6 คน 2) ผู้ผลิตผลิตภัณฑ์สานจากเส้นพลาสติก บ้านป่าหม้อ ตำบลพระยืน อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น จำนวน 6 คน 3) ผู้ผลิตเสื่อกกบ้านขาม ตำบลบ้านขาม อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น จำนวน 6 คน 4) ผู้ผลิตปลาร้าอบบ้านโนนเชือก ตำบลบ้านขาม อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น จำนวน 6 คน และ 5) ผู้ผลิตพรมเช็ดเท้าบ้านดอนสวรรค์ ตำบลบ้านขาม อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น จำนวน 6 คน รวมทั้งสิ้น 30 คน

2. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ได้ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นฐาน แบ่งออกเป็น 3 ระยะ มีรายละเอียด ดังนี้

2.1 ระยะเตรียมการวิจัย (Pre-research phase) ประกอบด้วย

2.1.1 การเตรียมข้อมูล โดยศึกษาดำรง หนังสือ บทความ งานวิจัย และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย และนำไปสู่การออกแบบการวิจัย

2.1.2 การเตรียมชุมชน ชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัย และกำหนดกลุ่มเป้าหมาย

2.1.3 การเตรียมคน ด้วยการประชุมหารือกันเพื่อให้เกิดความรู้และความเข้าใจตรงกันในบทบาทหน้าที่ของแต่ละฝ่ายในการทำงานวิจัย

2.2 ระยะการปฏิบัติการวิจัย (Research phase)

2.2.1 การวางแผน (Plan) ประกอบด้วย

2.2.1.1 การสำรวจข้อมูลพื้นฐานและบริบททั่วไปของชุมชน โดยคณะผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม และประชุมระดมความคิดเห็นของสมาชิกชุมชน

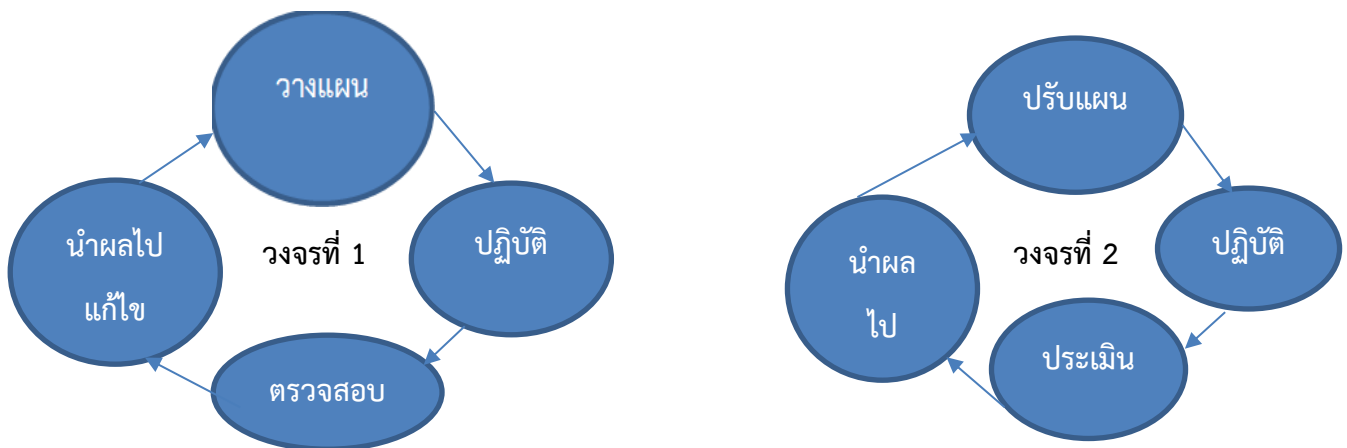
2.2.1.2 การกำหนดแนวทางพัฒนาชุมชนด้วยการสนทนากลุ่ม เพื่อวิเคราะห์ปัญหาความต้องการพัฒนาร่วมกัน ซึ่งได้ข้อสรุปโจทย์วิจัยร่วมกันว่า ต้องการเรื่องราวผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อเพื่อมูลค่าให้แก่ผลิตภัณฑ์ชุมชนท้องถิ่น

2.2.1.3 ประชุมระดมความคิดเห็นคณะผู้วิจัย ผู้ร่วมวิจัยหรือกลุ่มเป้าหมาย

2.2.2 การปฏิบัติ (Action) การปฏิบัติตามการวางแผนการดำเนินการวิจัย

2.2.3 การสังเกต (Observation) การสังเกตการณ์ร่วมแสดงความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยทุกขั้นตอน

2.2.4 การสะท้อนผล (Reflection) การนำผลการสังเกตและสะท้อนความคิดเห็นของคณะผู้วิจัยผู้ร่วมวิจัย สมาชิกในชุมชน มาวิเคราะห์ ประเมินผล ประมวลผลในระยะเวลาที่ 2 การปฏิบัติการวิจัยนี้สามารถสรุปเป็นวัฏจักรของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นวงจรดังภาพ ซึ่งคณะผู้วิจัยกำหนดการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ไว้ 2 วงจร ดังนี้

ภาพที่ 1 วัฏจักรของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

2.3 ระยะเวลาสรุปผลการวิจัย คณะผู้วิจัยนำผลการวิจัยมาเรียบเรียง วิเคราะห์ข้อมูล ประมวลผล
อย่างเป็นระบบ

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์

4. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร เป็นการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) เพื่อทำความเข้าใจแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น คติชนวิทยา คติชนสร้างสรรค์ อัตลักษณ์ แนวคิดเรื่องการเล่าเรื่อง ส่วนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นการศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) การสนทนากลุ่ม และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant observation)

5. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวคิดหรือทฤษฎีเพื่อหาข้อสรุป แล้วจึงนำเสนอ
ผลการวิจัยในรูปแบบบรรยาย

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนท้องถิ่นด้วยการสร้างเรื่องราว เพื่อเพิ่มมูลค่าโดยการวิจัย
เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อฝ่าวิกฤติโควิด 19 ในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นหลัก โดยแบ่งเป็น 2 วงจร รวมทั้งผสมผสานวิธีเชิง
คุณภาพอื่น ๆ ได้แก่ การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์ มีผลการวิจัย ดังนี้

วงจรถี 1

1. การวางแผน

คณะผู้วิจัยได้มีการประชุมวางแผนเพื่อดำเนินการวิจัย จากนั้นคณะผู้วิจัยลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูล
บริบทชุมชน พื้นที่เป้าหมาย ได้แก่ บ้านดอนหญ้านาง ตำบลดอนช้าง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
บ้านป่าหม้อ ตำบลพระยืน อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น และบ้านขาม ตำบลบ้านขาม อำเภอน้ำพอง
จังหวัดขอนแก่น สัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายเพื่อหาข้อสรุปร่วมกันเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ที่ต้องการการสร้างเรื่องราว
ทั้งหมด 5 ผลิตภัณฑ์ ได้แก่ 1) ผ้าไหมทอมือบ้านดอนหญ้านาง ตำบลดอนช้าง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

2) ผลิตภัณฑ์สานจากเส้นพลาสติกบ้านป่าหม้อ ตำบลพระยืน อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น 3) เสื้อกักบ้าน
ขาม ตำบลบ้านขาม อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น 4) ปลาร้าบองบ้านโนนเชือก ตำบลบ้านขาม อำเภอน้ำ
พอง จังหวัดขอนแก่น และ 5) พรหมเช็ดเท้าบ้านดอนสวรรค์ ตำบลบ้านขาม อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น
ในรูปแบบอินโฟกราฟิก และสื่อวีดิทัศน์ภาษาไทย และภาษาอังกฤษ นอกจากนี้ยังเผยแพร่เรื่องราวผลิตภัณฑ์
ชุมชนท้องถิ่นในสื่อออนไลน์

ภาพที่ 2 ศึกษาบริบทชุมชนบ้านดอนหญ้านาง ตำบลดอนช้าง อำเภอเมือง
จังหวัดขอนแก่น

2. การปฏิบัติ

2.1 คณะผู้วิจัยดำเนินการถอดองค์ความรู้ชุมชน ได้แก่ ประวัติความเป็นมาของตัวผลิตภัณฑ์
เช่น วัตถุดิบ วิธีการผลิต หรือภูมิปัญญาที่ใช้ในการผลิตผลิตภัณฑ์นั้น ๆ และภูมิปัญญาท้องถิ่น/เอกลักษณ์ของ
ท้องถิ่น จนได้ข้อมูลที่จะใช้ในการเขียนผลิตภัณฑ์นั้น ๆ โดยการสัมภาษณ์

2.2 ถ่ายทอดวิธีการเขียนเรื่องราวผลิตภัณฑ์ชุมชนให้แก่ตัวแทนเจ้าของผลิตภัณฑ์ชุมชน หรือ
กลุ่มเป้าหมาย

ภาพที่ 3 ถ่ายทอดวิธีการเขียนเรื่องราวผลิตภัณฑ์ชุมชน

2.3 ร่วมสร้างเรื่องราวผลิตภัณฑ์ชุมชนจากการระดมความคิด และการสนทนากลุ่ม เพื่อเตรียมนำเสนอและวิพากษ์ร่วมกันระหว่างคณะผู้วิจัยและกลุ่มเป้าหมาย

3. ตรวจสอบ

กลุ่มเป้าหมายนำเสนอเรื่องราวผลิตภัณฑ์ชุมชน และร่วมวิพากษ์เนื้อหาเพื่อให้ได้ข้อความที่สมบูรณ์และสามารถนำเสนออัตลักษณ์ของผลิตภัณฑ์นั้น ๆ

4. การนำผลไปใช้

นำผลจากการวิพากษ์เรื่องราวผลิตภัณฑ์ชุมชนโดยผู้วิจัยและกลุ่มเป้าหมาย ไปปรับใช้ในวงจรที่ 2 ต่อไป

วงจรที่ 2

1. ปรับแผน

คณะผู้วิจัยและกลุ่มเป้าหมายนำผลการวิพากษ์เรื่องราวผลิตภัณฑ์ชุมชนมาสร้างเรื่องราวผลิตภัณฑ์ชุมชน ทั้งหมด 5 ผลิตภัณฑ์ ได้แก่ 1) ผ้าไหมทอมือบ้านดอนหญ้านาง ตำบลดอนช้าง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 2) ผลิตภัณฑ์สานจากเส้นพลาสติกบ้านป่าหม้อ ตำบลพระยืน อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น 3) เสื้ออกบ้านขาม ตำบลบ้านขาม อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น 4) ปลาข้าวบองบ้านโนนเชือก ตำบลบ้านขาม อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น และ 5) พรมเช็ดเท้าบ้านดอนสวรรค์ ตำบลบ้านขาม อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น โดยแต่ละผลิตภัณฑ์มีจุดเด่น หรืออัตลักษณ์ที่แตกต่างกันออกไป

2. ปฏิบัติ

คณะผู้วิจัยนำเรื่องราวผลิตภัณฑ์ชุมชนที่ได้จากการร่วมสร้างผลิตภัณฑ์ชุมชนระหว่างผู้วิจัย และกลุ่มเป้าหมายไปจัดทำในรูปแบบอินโฟกราฟิก ทั้งหมด 30 แผ่น และสื่อวีดิทัศน์ 10 เรื่อง

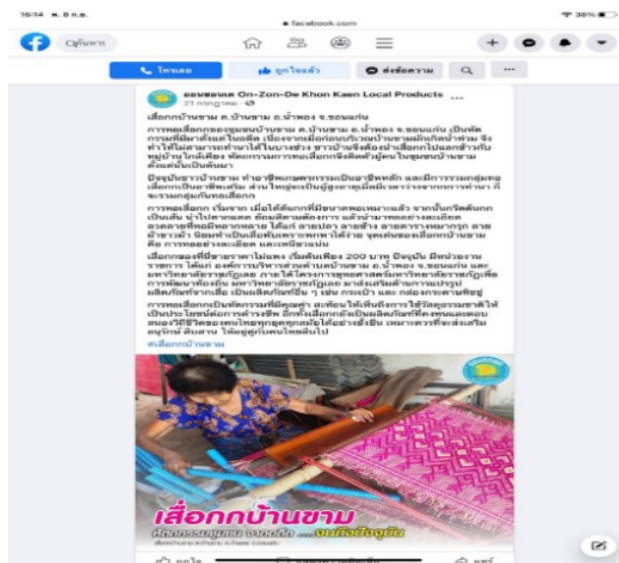
ภาพที่ 4 เรื่องราวผลิตภัณฑ์ชุมชนท้องถิ่นในรูปแบบอินโฟกราฟิก

3. ประเมิน

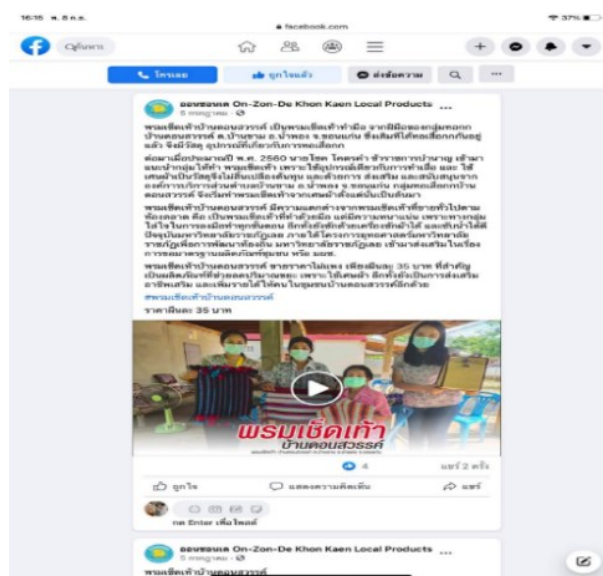
คณะผู้วิจัยนำเรื่องราวผลิตภัณฑ์ชุมชนท้องถิ่นในรูปแบบอินโฟกราฟิก และสื่อวีดิทัศน์ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ นำเสนอต่อกลุ่มเป้าหมาย และร่วมกันวิพากษ์เพื่อประเมินผลก่อนที่จะนำไปเผยแพร่ โดยกลุ่มเป้าหมายให้ความยินยอม และเห็นด้วยที่จะเผยแพร่ทุกชิ้นงาน

4. นำผลไปใช้

คณะผู้วิจัยนำเรื่องราวผลิตภัณฑ์ชุมชนท้องถิ่นในรูปแบบ อินโฟกราฟิก และสื่อวีดิทัศน์ภาษาไทย ภาษาอังกฤษทั้ง 5 ผลิตภัณฑ์ไปนำเสนอในสื่อออนไลน์

ภาพที่ 5 การเผยแพร่เรื่องราวผลิตภัณฑ์ชุมชนท้องถิ่นในรูปแบบอินโฟกราฟิกในสื่อออนไลน์

ภาพที่ 6 การเผยแพร่เรื่องราวผลิตภัณฑ์ชุมชนท้องถิ่นในรูปแบบวีดิทัศน์ในสื่อออนไลน์

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนท้องถิ่นด้วยการสร้างเรื่องราว เพื่อเพิ่มมูลค่าโดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อผ้าวิถุติโควิต 19 ในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นหลัก รวมทั้งผสมผสานวิธีเชิงคุณภาพอื่น ๆ ได้แก่ การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์ กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ 1) ผู้ผลิตผ้าไหมทอมือบ้านดอนหญ้านาง ตำบลดอนช้าง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น จำนวน 6 คน 2) ผู้ผลิตผลิตภัณฑ์สานจากเส้นพลาสติก บ้านป่าหม้อ ตำบลพระยืน อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น จำนวน 6 คน 3) ผู้ผลิตเสื่อกกบ้านขาม ตำบลบ้านขาม อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น จำนวน 6 คน 4) ผู้ผลิตปลาร้าบองบ้านโนนเชือก ตำบลบ้านขาม อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น จำนวน 6 คน และ 5) ผู้ผลิตพรมเช็ดเท้าบ้านดอนสวรรค์ ตำบลบ้านขาม อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น จำนวน 6 คน รวมทั้งสิ้น 30 คน ในขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ได้ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นฐาน แบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ ระยะเตรียมการวิจัย ระยะการปฏิบัติการวิจัย ระยะการสรุปผลการวิจัย โดยผลการวิจัยสรุปได้ว่า ได้ร่วมสร้างเรื่องราวผลิตภัณฑ์ชุมชนท้องถิ่นในเขตจังหวัดขอนแก่น จำนวน 5 ผลิตภัณฑ์ ได้แก่ 1) ผ้าไหมทอมือบ้านดอนหญ้านาง ตำบลดอนช้าง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 2) ผลิตภัณฑ์สานจากเส้นพลาสติกบ้านป่าหม้อ ตำบลพระยืน อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น 3) เสื่อกกบ้านขาม ตำบลบ้านขาม อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น 4) ปลาร้าบองบ้านโนนเชือก ตำบลบ้านขาม อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น และ 5) พรมเช็ดเท้าบ้านดอนสวรรค์ ตำบลบ้านขาม อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ในรูปแบบ อินโฟกราฟิก และสื่อวีดิทัศน์ภาษาไทย และภาษาอังกฤษ นอกจากนี้ยังเผยแพร่เรื่องราวผลิตภัณฑ์ชุมชนท้องถิ่นในสื่อออนไลน์

จากการดำเนินการวิจัยพบว่า ผลิตภัณฑ์ชุมชนท้องถิ่นในพื้นที่เป้าหมายมีจุดเด่นและมีอัตลักษณ์ที่แตกต่างกันออกไป ได้แก่ ผ้าไหมทอมือบ้านดอนหญ้านางมีจุดเด่นตรงที่การใช้ภูมิปัญญาดั้งเดิมในการทอ โดยเป็นผ้าไหมทอมือทุกขั้นตอนอีก โดยเป็นผ้าไหมทอมือ 2 ตะกอ นอกจากนี้ยังมีการใช้พืชท้องถิ่น ย้อมเส้นไหม ซึ่งถือว่าเป็นกระบวนการย้อมเส้นไหมด้วยสีธรรมชาติ และยังมีลายเฉพาะเรียกว่า ผ้าไหมมัดหมี่ลายเครือย่านางซึ่งถือเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนบ้านดอนหญ้านาง ปลาร้าบองบ้านดอนสวรรค์มีจุดเด่นที่กรรมวิธีการผลิตที่พิถีพิถันทุกขั้นตอน และถือเป็นกรรมวิธีที่ดั้งเดิม เช่น การเลือกที่จะใช้การสับปลาโดยไม่ใช้วิธีการปั่น และเน้นวัตถุดิบที่มีคุณภาพ เช่น จะเลือกใช้ปลานิลขนาดน้ำหนักไม่ต่ำกว่า 1 กิโลกรัม ผลิตภัณฑ์สานจากเส้นพลาสติกบ้านป่าหม้อ เป็นการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุที่ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ สามารถหารายได้เสริมแบ่งเบาภาระลูกหลาน และสร้างคุณค่าให้ตนเอง เสื่อกกบ้านขาม เป็นอีกหนึ่งผลิตภัณฑ์ที่น่าส่งเสริม เพราะเป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมจากบรรพบุรุษ และใช้กกที่เป็นพืชที่หาเองได้ในท้องถิ่น และพรมเช็ดเท้าบ้านดอนสวรรค์ จุดเด่นคือ ความพิถีพิถันในการผลิต พรมเช็ดเท้าทุกผืน หนา คงทน

ที่กล่าวมาข้างต้นเป็นจุดเด่นและเป็นอัตลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ที่สามารถนำมาสร้างเรื่องราว เพื่อเพิ่มมูลค่าและคุณค่าให้กับผลิตภัณฑ์ชุมชนท้องถิ่นให้เป็นที่สนใจของผู้บริโภคมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. **วัฒนธรรมคุณค่าสู่มูลค่า**. (ออนไลน์) 2562 (อ้างเมื่อ 5 ธันวาคม 2564). จาก http://www.culture.go.th/culture_th/ewt_news.php?nid=3972&filename=index
- ชัยสิทธิ์ คุณสวัสดิ์, ศรีวรรณ ยอดนิล และสมหมาย แจ่มกระจ่าง. “การพัฒนากระบวนการสืบทอดภูมิปัญญา การทอผ้าไหม พื้นบ้านในกลุ่มชาวไทยภูเขา อีสานใต้,” **วารสารการศึกษาและการพัฒนาสังคม**. 11, 1 (2558): 246-257.
- ภัทรพร เกษสังข์. **การวิจัยปฏิบัติการ Action research**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, 2559.
- ยศ บริสุทธิ์. **การศึกษาชุมชน: แนวคิดฐานการวิจัยและกระบวนการทางวิทยาศาสตร์**. ขอนแก่น: โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2558.
- วิรัช วงศ์ภินันท์วัฒนา และวิภาวี กฤษณะภูติ. **ซับกกล่าวเล่าขานตำนานโอทอปสุดยอดห้าดาว**. ขอนแก่น: สาขาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2551.
- เสรี วงษ์มณฑา. **ครบเครื่องเรื่องการสื่อสารการตลาด**. กรุงเทพฯ: วิสิตีพัฒนา, 2540.
- John Howkins. **The Creative Economy: How People Make Money from Ideas**. 2001.

การศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน เพื่อนำไปพัฒนาเป็นบทเรียนท้องถิ่นสองภาษา*

A Study of Local Wisdom Utilized in the Instructional Management to be Developed as
the Bilingual Lesson

กนิษฐา จัตุพันธ์¹ รติรส พิพิธภักดี² วชรินทร์ สิ้นไทย³ และสุทธิดา จารุแพทย์ จินาพร⁴

Kanittha Jatuphan¹ Ratirot Phiphitphakdi² Watcharin Sinthai³ and
Suttida Jarupath Jinaporn⁴

^{1,2,3,4}สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

English department, Faculty of Humanities and Social Sciences

Ubon Ratchathani Rajabhat University

E-mail: kanittha.j@ubru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนตำบลเกษมที่นำมาใช้ในการเรียนการสอนของครูโรงเรียนประถมศึกษาในเขตตำบลเกษม อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี สำหรับนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาเป็นบทเรียนท้องถิ่นสองภาษาต่อไป กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูผู้ปฏิบัติการสอนในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานีเขต 2 ในเขตตำบลเกษม จำนวน 5 โรงเรียน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลคือ ครูผู้ปฏิบัติการสอน โรงเรียนประถมศึกษาในเขตตำบลเกษม อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 26 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบสอบถามการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนของครูโรงเรียนประถมศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของครูผู้ปฏิบัติการสอนต่อการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาบทเรียนสองภาษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีความคิดเห็นว่าเนื้อหาและข้อมูลในกลุ่มศิลปวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีที่เป็นแบบแผนของการดำเนินชีวิตที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาโดยหัวข้อบุญบั้งไฟเป็นหัวข้อที่ควรนำมาพัฒนาเป็นบทเรียนสองภาษามากที่สุด เพราะเป็นประเพณีที่แสดงออกถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนในท้องถิ่น ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ทุกคนในชุมชนได้ปฏิบัติร่วมกัน และสะท้อนให้เห็นถึงการดำเนินชีวิต วิถีชีวิต และความเป็นอยู่ของคนในชุมชน ที่ได้รับการถ่ายทอดสืบทอดกันมาเฉพาะกลุ่มทำให้นักเรียนสามารถเข้าใจบริบทได้ง่าย

คำสำคัญ: ภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดการเรียนการสอน บทเรียนสองภาษา

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง การศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อนำไปพัฒนาเป็นบทเรียนท้องถิ่นสองภาษา ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนจากคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ปีงบประมาณ 2564

Abstract

This research aimed to study the local wisdom of Kasem Sub-District used in the teaching by primary school teachers in Kasem Sub-District, Trakan Phuetphon District, Ubon Ratchathani Province as a guideline for the development of the bilingual local lesson. The samples in this research were teachers from five primary schools under Ubon Ratchathani Primary Educational Service Area 2 in Kasem Sub-District. The informants were twenty-six teachers. The research tool was a questionnaire on the use of local wisdom in the teaching process. The data were analyzed using mean and standard deviation.

It was found the teachers' opinion towards the application of local wisdom as a guideline for the development of local bilingual lessons was overall at a high level. Their opinion on the content and information in the arts, culture and traditions on the topic of Boon Bang Fai (Rocket Festival) showed that the event should be developed in bilingual lessons. The reason is that Boon Bang Fai is the tradition representing the relationship of local people and it is the activity in which almost everyone in the community can participate. Moreover, it reflects the lifestyle and the way of life of people in the community that have been passed down for generations. That makes it easy for students to understand the context.

Keywords: Local Wisdom, Teaching, Bilingual Lessons

บทนำ

ภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ ทักษะ ความสามารถ องค์ความรู้ที่สั่งสมประสบการณ์ การเรียนรู้ จัดการ เลือกรสร พัฒนา และถ่ายทอดสืบต่อกันมาจนเป็นวิถีชีวิต (ประเวศ วะสี, 2536) ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความสำคัญและมีคุณค่าในการพัฒนาประเทศ โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้ให้ความสำคัญเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น “รัฐต้องอนุรักษ์และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติ” สอดรับกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่กำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร เพื่อให้เกิดกับผู้เรียนที่จบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในข้อ 5 ไว้ว่า “มีจิตสำนึกการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข”

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน คือการนำ ค่านิยม ความเชื่อ หรือหลักการพื้นฐานที่เกิดจากการสั่งสมและสืบทอดกันมาแต่บรรพบุรุษ หรือขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะ และจริยธรรมที่แสดงให้เห็นถึงความเจริญงอกงาม ความเป็นแบบแผนที่เคยถือปฏิบัติสืบต่อกันมา หรือวิธีการ การประกอบอาชีพในท้องถิ่นที่บรรพบุรุษเคยทำกันมาก่อนอย่างต่อเนื่อง หรือเป็นเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับยุคสมัยที่

ชาวบ้านเกิดขึ้นเอง ที่สอดคล้องกับเนื้อหาสาระของหลักสูตรให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามขั้นตอนกิจกรรมการเรียนการสอน

จากการศึกษาข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นในตำบลเกษม อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ตำบลเกษมเป็นชุมชนหนึ่งที่มีศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์และสืบสานในด้านศิลปวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี เช่น การสร้างนักษัตรลึงค์หรือเมรุขนักษัตรลึงค์ ประเพณีบุญบั้งไฟ และด้านการประกอบอาชีพในท้องถิ่น เช่น การทอผ้า การทำเครื่องจักสานไม้ไผ่ การถนอมอาหาร อีกทั้งยังเป็นแหล่งเรียนรู้และรวบรวมงานพุทธศิลป์ต่าง ๆ ในท้องถิ่นตำบลเกษม การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเหล่านี้มาบูรณาการให้เข้ากับหลักสูตรแกนกลาง สถานการณ์ปัจจุบันจะมีส่วนช่วยให้ผู้เรียนมีความห่วงหาอาทรภูมิปัญญาท้องถิ่น และสร้างความเข้าใจในวิถีชีวิตของชุมชนของตนเองมากขึ้น ผู้วิจัยจึงทำการสำรวจครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษาในเขตตำบลเกษมทั้ง 5 แห่ง คือ โรงเรียนบ้านหนองเอาะหนองลิม โรงเรียนบ้านเกษมโรงเรียนเกษมบ้านนาคำ โรงเรียนบ้านคำสมิง โรงเรียนบ้านกิ่งพุททกาล โดยศึกษาว่า มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านใดมาบูรณาการในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน เพื่อนำผลการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาจัดทำบทเรียนท้องถิ่นสองภาษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนตำบลเกษมที่นำมาใช้ในการเรียนการสอนของครูโรงเรียนประถมศึกษาในเขตตำบลเกษม อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี สำหรับนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาเป็นบทเรียนท้องถิ่นสองภาษา

แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในศตวรรษที่ 21

กระทรวงศึกษาธิการมีนโยบายปฏิรูประบบการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน โดยเฉพาะทักษะทางด้านภาษาอังกฤษ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร และในเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้เพื่อการพัฒนาตน ซึ่งนำไปสู่ขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ กระทรวงศึกษาธิการ ได้แนะแนวทางการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษโดยเน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนการสอน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนมากขึ้น และใช้กิจกรรมต่าง ๆ หลากหลายชนิดเข้ามาช่วยในการดำเนินการสอน โดยครูผู้สอนต้องคำนึงถึงความสามารถ ความถูกต้องเหมาะสม เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีเจตคติที่ดีต่อการเรียน (อรรชนิดา หวานคง, 2559)

ในการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษผู้สอนต้องปรับเปลี่ยน และประยุกต์วิธีการสอนของตนเพื่อสามารถเลือกวิธีสอน กิจกรรมการเรียนการสอน ตลอดจนสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนและจุดมุ่งหมายของการเรียนภาษาในแต่ละระดับชั้น ซึ่งทำให้การเรียนการสอนนั้นมีประสิทธิภาพ แนวคิดสำคัญที่ครูในศตวรรษที่ 21 ต้องเรียนรู้เพื่อนำมาจัดการเรียนการสอนมีดังต่อไปนี้คือ (อรรชนิดา หวานคง, 2559)

1. หลักสูตรภาษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Learner - Centered Language Curriculum)
2. แนวการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร (Communicative Language Teaching)

3. การสอนภาษาเพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะ (Language for Specific Purposes)
4. การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ (Integrated Learning)
5. การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning)
6. การจัดการเรียนการสอนแบบภาษาที่เน้นเนื้อหา (Content-Based Instruction)
7. การสอนภาษาแบบองค์รวม (Whole Language Approach)
8. การเรียนรู้จากการทำโครงการ (Project-Based Learning)
9. การเรียนรู้ที่เน้นภาระงาน (Task-Based Language)
10. การสร้างองค์ความรู้ (Constructivism)
11. วิธีการสอนด้วยการตอบสนองด้วยท่าทาง (Total Physical Response)
12. การเรียนการสอนภาษาอังกฤษแบบโฟร์แมทซิสเต็ม (4 MATS Language System)

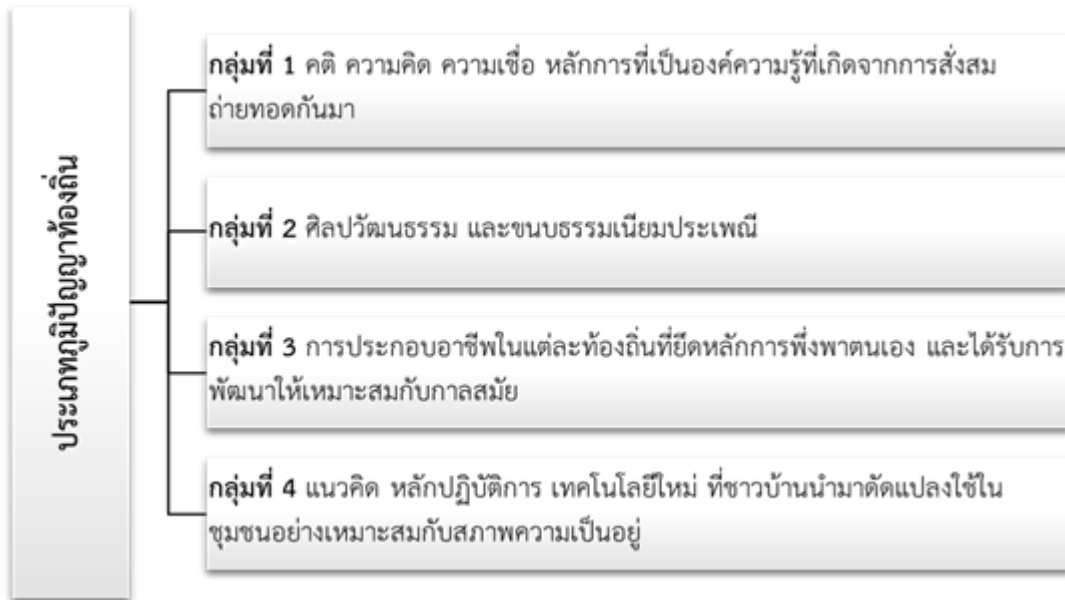
กระบวนการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อให้การเรียนการสอนนั้นมีประสิทธิภาพมากขึ้น ครูผู้สอนต้องจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ทักษะ กระบวนการ มีความสามารถ และมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่กำหนด มาตรฐานการเรียนรู้ครูต้องมีเทคนิค วิธีการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม เช่น การเรียนรู้แบบร่วมมือคือ วิธีการจัดการเรียนการสอนที่แบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่มย่อย ๆ ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการทำงานร่วมกัน เช่น การจัดกิจกรรมโต๊ะกลมเพื่อนำไปสู่การสอนคำศัพท์ไวยากรณ์การออกเสียงอย่างถูกต้องจนเกิดความเข้าใจในเนื้อหา สามารถใช้ได้ถูกต้องแล้วจึงนำความรู้ที่ได้ไปฝึกในสถานการณ์จริง

แนวคิดเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน

การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนา สิ่งแวดล้อม มีจิตสำนึกที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันใน สังคมอย่างมีความสุข และสาระการเรียนรู้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้ระบุสาระการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในองค์ความรู้ด้านสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งครอบคลุมถึงการอยู่ร่วมกันในสังคมไทย และสังคมโลกอย่างสันติสุข การเป็นพลเมืองดี ศรัทธาในหลักธรรมของศาสนา การเห็นคุณค่าของทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม ความรักชาติ และภูมิใจในความเป็นไทย

ดังนั้น การนำเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน โดยการสร้างเป็นบทเรียนสองภาษา สามารถประยุกต์แนวคิดข้างต้นมาใช้ในการสร้างบทเรียนสองภาษาโดยครูผู้ปฏิบัติการสอนสามารถปรับ และพลิกแพลงวิธีสอน กิจกรรมกลุ่มและเดี่ยวในชั้นเรียน ตลอดจนสื่อการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียน โดยที่ยังคงวัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนการสอนคือให้ผู้เรียนได้รับความรู้ตามหลักสูตรแกนกลางโดยใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อกลางในการเรียนการสอน และสอดแทรกความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเป็นการปลูกฝังผู้เรียนให้ตระหนักถึงความสำคัญของท้องถิ่นของตนเองและเกิดความรัก ความหวงแหนที่จะอนุรักษ์ภูมิปัญญาเหล่านั้นให้คงอยู่กับชุมชนสืบไป

โดยงานวิจัยฉบับนี้ได้ทำการสำรวจประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น ตามกรอบแนวคิดทฤษฎีของ อังกุลสมคะเนย์ (2535) ซึ่งมีขอบเขตการศึกษาครอบคลุม 4 กลุ่ม ดังนี้

ภาพที่ 1 ขอบเขตการศึกษา

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เกตุมณี มากมี (2560) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐาน” มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนากระบวนการจัดการศึกษา โดยบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นในการพัฒนาการเรียนการสอนของครูและเพื่อสรุปเป็นองค์ความรู้ในการพัฒนาการเรียนการสอนโดยบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการพัฒนาคุณภาพกระบวนการจัดการศึกษาโดยบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นในการพัฒนาการเรียนการสอน มี 4 ขั้นตอนได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์สถานการณ์ (Situational Analysis) ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่ใช้ในการบูรณาการในการเรียนการสอน ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนานวัตกรรมจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่น ขั้นตอนที่ 3 การสะท้อนความคิด (Relaxion) ในด้านคุณภาพการจัดการเรียนรู้ ระหว่างนักวิจัยหลักกับครูนักวิจัยในโรงเรียน ขั้นตอนที่ 4 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ระหว่างครูนักวิจัยในแต่ละโรงเรียน ด้านองค์ความรู้ในการวิจัยครั้งนี้ มี 3 ประการได้แก่ 1) ด้านการบริหารจัดการ 2) ด้านการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนและโรงเรียน 3) ด้านเทคนิคการจัดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาผู้เรียนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่า เมื่อเปรียบเทียบความก้าวหน้าของคะแนนผลสัมฤทธิ์ ก่อนและหลังเรียนของนักเรียนในโครงการ พบว่ามีความก้าวหน้าเพิ่มขึ้น

บุษบา กนกศิลปธรรม (2559) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “นวัตกรรมสื่อการสอน: บทเรียนภาษาอังกฤษที่มีรากฐานจากความเป็นท้องถิ่นไทย” เพื่อพัฒนานวัตกรรมสื่อการเรียนการสอนภาษาอังกฤษที่ถูกพัฒนามาจาก

รากฐานความเป็นท้องถิ่นไทย ได้แก่ มิติประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ศิลปะ และวัฒนธรรม กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาคือโรงเรียนวัดนางสาว จังหวัดสมุทรสาคร เนื่องจากอยู่ในพื้นที่ที่เสี่ยงต่อการกลืนหายของวัฒนธรรม ในการทดลอง มีการพัฒนานวัตกรรมการเรียนการสอน ซึ่งประกอบด้วยบทเรียนภาษาอังกฤษ 9 บท ได้แก่ บทเรียนเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่บทเรียนอื่น ๆ โดยเป็นข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับจังหวัดสมุทรสาคร และอีก 8 บทเรียนเป็นสถานที่สำคัญในจังหวัด ซึ่งเนื้อหาในการสอนจะเป็นนวัตกรรมสื่อการสอนที่ถูกพัฒนาขึ้นมาเพื่อการทดลอง โดยมีนักเรียนกลุ่มตัวอย่างที่ถูกคัดเลือกจากทางโรงเรียนวัดนางสาว อยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เป็นกลุ่มการทดลอง นักเรียนกลุ่มนี้จะได้รับการจำลองในชั้นเรียนจริง 11 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 2 คาบเรียน และคาบเรียนละ 50 นาที

ก่อนการใช้นวัตกรรมสื่อการสอน นักเรียนส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับความเป็นท้องถิ่นไทยค่อนข้างน้อย แม้ว่านักเรียนที่ถูกคัดเลือกมาในการทดลองนี้จะเป็นผู้ที่อยู่ในท้องถิ่นมาแต่กำเนิด แต่ไม่สามารถตอบคำถามพื้นฐานเกี่ยวกับสถานที่ในชุมชนได้ แต่เมื่อได้พัฒนานวัตกรรมสื่อการสอน และทำการจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังเรื่องราวเกี่ยวกับท้องถิ่น นักเรียนทั้งหมดมีพัฒนาการทางความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับท้องถิ่นของตนมากขึ้นอย่างชัดเจน นอกจากนี้ บทเรียนภาษาอังกฤษได้นำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนผ่านการจำลองเป็นมัลติมีเดีย ผลการประเมินพบว่าผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภาษาอังกฤษ และมีความกล้าแสดงออกมากขึ้น เนื่องจากในกิจกรรมนี้เป็นการสอนอย่างเป็นธรรมชาติ สร้างความเสมือนจริง และให้ผู้เรียนคุ้นเคยกับเนื้อหาที่ตนเข้าใจอย่างถ่องแท้ แล้วนำมาพัฒนาเป็นภาษาอังกฤษ นอกจากนี้ ผลการประเมินความพึงพอใจหลังได้รับการทดลองใช้นวัตกรรมแสดงให้เห็นว่า ผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อบทเรียนในระดับมากอย่างยิ่ง ซึ่งสอดคล้องกับระดับความรู้ทั้งเนื้อหาเกี่ยวกับความเป็นท้องถิ่นไทย และภาษาอังกฤษที่มีคะแนนสูงมากขึ้นหลังจากได้รับการทดลองใช้นวัตกรรมที่พัฒนาขึ้นมา เนื่องจากนวัตกรรมสามารถเสริมสร้างความรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นไทย และเสริมสร้างองค์ความรู้ภาษาอังกฤษได้ อีกทั้งผู้เรียนรู้สึกมั่นใจที่จะแสดงความสามารถเกี่ยวกับท้องถิ่นไทยเป็นภาษาอังกฤษ สามารถนำความรู้ที่ได้จากนวัตกรรมมาสร้างความเข้าใจที่กระจ่างขึ้นเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของถิ่นที่ตนอาศัยอยู่ รวมถึงสร้างความภาคภูมิใจให้รักถิ่นที่อยู่อาศัยของตนในทางอ้อม

ศรีจันทร์รัตน์ กันทะวัง และคณะ (2558) ได้ทำการศึกษา เรื่อง “การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน ภูมิปัญญาท้องถิ่นตามแนวการสอนเชิงประสบการณ์ โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน ภูมิปัญญาท้องถิ่นตามแนวการสอนเชิงประสบการณ์โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา และศึกษาผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นตามแนว การสอนเชิงประสบการณ์โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม ในด้านความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ความสามารถด้านการปฏิบัติภูมิปัญญาท้องถิ่น จิตสำนึกรักท้องถิ่นและความคิดเห็นที่มีต่อการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่น ผลการวิจัย พบว่า ได้รูปแบบการเรียนการสอน ภูมิปัญญาท้องถิ่นตามแนวการสอนเชิงประสบการณ์โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา มีองค์ประกอบ ดังนี้ คือ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา 4) การจัดการเรียนการสอน

5) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ รูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นมีขั้นตอนจัดการเรียนการสอน 6 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนจัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศการเรียนรู้ ขั้นเรียนรู้จากครูผู้สอนหรือครูภูมิปัญญาท้องถิ่น ขั้นปฏิบัติกิจกรรมในสภาพจริง ขั้นนำเสนอและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ที่ได้ปฏิบัติกิจกรรม ขั้นสรุปผล การเรียนรู้ ขั้นประยุกต์ใช้โดยการจัดการนันทนาการ ผลการทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนพบว่า 1) นักเรียนมีความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นหลังการใช้รูปแบบการเรียนการสอนสูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบ 2) นักเรียนมีผลการปฏิบัติด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นอยู่ในระดับดีมาก 3) นักเรียนมีจิตสำนึกรักท้องถิ่นระดับมาก 4) นักเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นระดับมาก และจากการถอดบทเรียนที่ได้จากการใช้รูปแบบการเรียนการสอน พบว่า เป็นการจัดการกิจกรรมที่หลากหลายและจัดประสบการณ์ภาคสนามให้แก่ผู้เรียน เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มีความสุข สอดคล้องกับพื้นฐานหรือวิถีชีวิตของชาวบ้านในชุมชนส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความรัก ความภาคภูมิใจและมีความผูกพันกับท้องถิ่น

Agung (2015) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการสอนวิชาสังคมศึกษาตามภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยใช้เบงกาวันโซโลเป็นแหล่งเรียนรู้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ค้นคว้าวัตถุประสงค์ สื่อการสอน วิธีการประเมินผลการเรียนรู้ทางสังคมศาสตร์ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น 2) ศึกษาการรับรู้ของครูสังคมศาสตร์ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในเรื่องรูปแบบการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม และ 3) พัฒนารูปแบบการเรียนรู้อิงสังคมศาสตร์ตามภูมิปัญญาท้องถิ่น กลุ่มตัวอย่างคือครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในเมืองสุราษฎร์ธานี การเก็บข้อมูลใช้วิธีการสังเกต สัมภาษณ์ วิเคราะห์เอกสาร ตอบแบบสอบถามและการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้แบบจำลองเชิงโต้ตอบของการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ ผลการศึกษาพบว่า 1) การเรียนรู้วิชาสังคมศึกษามีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาความรู้ ทักษะ และทักษะทางสังคมของนักเรียน เนื้อหาสอดคล้องกับเนื้อหามาตรฐาน วิธีการบรรยายมีหลากหลายโดยใช้พาวเวอร์พอยต์และภาพยนตร์ การประเมินเน้นไปที่ด้านความรู้ความเข้าใจและอารมณ์และทักษะ 2) ครูสอนวิชาสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเข้าใจรูปแบบการเรียนรู้นี้เป็นนวัตกรรมใหม่ และ 3) รูปแบบการเรียนรู้อิงสังคมศึกษาด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นได้รับการพัฒนาโดยมีเบงกาวันโซโลเป็นแหล่งการเรียนรู้

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่องการศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาบทเรียนท้องถิ่นสองภาษาเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ซึ่งมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. **กลุ่มผู้ให้ข้อมูล** คือ ครูผู้ปฏิบัติการสอน โรงเรียนประถมศึกษาในเขตตำบลเกษม อำเภอดงหลวง จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 5 โรงเรียน คือ โรงเรียนบ้านหนองเอะหนองสิม โรงเรียนบ้านเกษม โรงเรียนเกษมบ้านนาคำ โรงเรียนบ้านคำสมิง โรงเรียนบ้านกิ่งพุทธกาล จำนวน 26 คน

2. **เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย** เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามความคิดเห็นด้านข้อมูลและเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นของครูผู้ปฏิบัติการสอน โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 2 ในเขตตำบลเกษม อำเภอดงหลวง เพื่อนำไปเป็นแนวทางพัฒนาบทเรียนท้องถิ่นสองภาษา แบบสอบถามเป็นแบบมาตราประเมินค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ตามแบบของลิเคิร์ต (Likert) ซึ่ง

ข้อมูลด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้ กลุ่มที่ 1 คติ ความคิด ความเชื่อ หลักการที่เป็นองค์ความรู้ที่เกิดจากการสั่งถ่ายทอดกันมา กลุ่มที่ 2 ศิลปวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี กลุ่มที่ 3 การประกอบอาชีพในแต่ละท้องถิ่นที่ยึดหลักการพึ่งพาตนเอง และได้รับการพัฒนาให้เหมาะสมกับกาลสมัย และกลุ่มที่ 4 แนวคิด หลักปฏิบัติการ เทคโนโลยีใหม่ ที่ชาวบ้านนำมาดัดแปลงใช้ในชุมชนอย่างเหมาะสมกับสภาพความเป็นอยู่ ในส่วนท้ายเป็นข้อเสนอแนะเกี่ยวกับข้อมูลด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้ง 4 กลุ่ม มีผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่านตรวจสอบความเที่ยงตรงด้านเนื้อหาของแบบสอบถาม (Content Validity) โดยใช้ดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-objective Congruence: IOC)

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การสำรวจข้อมูลท้องถิ่นของตำบลเกษม อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี

- 1.1 เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและแหล่งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์
- 1.2 ลงพื้นที่สำรวจจากแหล่งข้อมูลจริง
- 1.3 เรียบเรียงข้อมูลตามกลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่นที่กำหนด

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

ขั้นตอนที่ 3 สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ออกแบบแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของตำบลเกษม และความคิดเห็นด้านข้อมูลหรือเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อนำไปเป็นแนวทางพัฒนาบทเรียนท้องถิ่นสองภาษา

3.2 สํารวจความคิดเห็นด้านข้อมูลหรือเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อนำไปเป็นแนวทางพัฒนาบทเรียนท้องถิ่นสองภาษา

3.3 สรุปลักษณะประเมิณผล

4. การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์แบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของตำบลเกษมและความคิดเห็นด้านข้อมูลหรือเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อนำไปเป็นแนวทางพัฒนาบทเรียนท้องถิ่นสองภาษา เพื่อนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาบทเรียนท้องถิ่นสองภาษา ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) รายข้อ รายด้าน และโดยรวม นำเสนอข้อมูลในรูปตารางประกอบความเรียงโดยใช้เกณฑ์การแปลผลของ บุญชม ศรีสะอาด การแปลความหมายค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็น

ค่าเฉลี่ย		ระดับความคิดเห็น
4.51–5.00	หมายถึง	ระดับมากที่สุด
3.51–4.50	หมายถึง	ระดับมาก
2.51–3.50	หมายถึง	ระดับปานกลาง
1.51–2.50	หมายถึง	ระดับน้อย
1.00–1.50	หมายถึง	ระดับน้อยที่สุด

ผลการวิจัย

1. ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้แบ่งประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) คติ ความคิด ความเชื่อ หลักการที่เป็นองค์ความรู้ที่เกิดจากการสั่งถ่ายทอดกันมา 2) ศิลปวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียม ประเพณี 3) การประกอบอาชีพในแต่ละท้องถิ่นที่ยึดหลักการพึ่งพาตนเอง และได้รับการพัฒนาให้เหมาะสมกับกาลสมัย 4) แนวคิด หลักปฏิบัติการ เทคโนโลยีใหม่ ที่ชาวบ้านนำมาดัดแปลงใช้ในชุมชนอย่างเหมาะสมกับสภาพความเป็นอยู่

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นต่อการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของ
ตำบลเกษม เพื่อเป็นแนวทางพัฒนาบทเรียนท้องถิ่นสองภาษา

การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น	\bar{X}	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น
1. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอนมีความสำคัญ	4.53	0.85	มากที่สุด
2. มีการวางแผนที่จะนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอน	4.19	0.69	มาก
3. ควรมีการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยใช้สื่อสองภาษา	4.26	0.60	มาก
4. ความเหมาะสมในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาเป็นบทเรียนสองภาษา			
4.1 กลุ่มที่ 1 คติ ความคิด ความเชื่อ หลักการที่เป็นพื้นฐานองค์ความรู้ที่เกิดจากการสั่งสมกันมา			
ภาษีตีสาน ผญา กลอนลำ	4.30	1.12	มาก
ตำนานเมืองเกษมสีมา	4.15	1.34	มาก
พิธีสูตรขวน (พิธีบายศรีสู่ขวัญ)	4.38	1.06	มาก
4.2 กลุ่มที่ 2 ศิลปวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีที่เป็นแบบแผนของการดำเนินชีวิตที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา			
นกหัสดีลิงค์	4.30	1.12	มาก
สิม (โบสถ์)	4.15	1.37	มาก
พิพิธภัณฑสถานเมืองเกษมสีมา	4.38	1.13	มาก
บุญเดือน 6 (บุญบั้งไฟ)	4.50	0.81	มาก
บุญพระเวด	4.30	1.40	มาก

การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น	\bar{X}	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น
4.3 กลุ่มที่ 3 การประกอบอาชีพในท้องถิ่นที่ยึดหลักการ พึ่งตนเองและได้รับการพัฒนาให้เหมาะสมตามสมัย			
การทอผ้า ผ้าสะไบซิด	4.11	1.36	มาก
การทำหม่า	4.07	1.38	มาก
การทำหน่อไม้ส้ม (หน่อไม้ดอง)	4.15	1.37	มาก
4.4 กลุ่มที่ 4 แนวคิด หลักปฏิบัติเทคโนโลยีใหม่ที่ชาวบ้าน นำมาดัดแปลงใช้ในชุมชนอย่างเหมาะสมกับสภาพการเป็นอยู่			
การนำผลผลิตทางการเกษตรมาแปรรูปเพื่อเป็นสินค้าชุมชน	4.30	1.04	มาก
รวม	4.27	1.11	มาก

จากการสำรวจในด้านความเหมาะสมของหัวข้อที่จะนำมาพัฒนาเป็นบทเรียนท้องถิ่นสองภาษาทั้ง 4 กลุ่ม พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมากทุกหัวข้อ โดยหัวข้อบุญบั้งไฟ ในกลุ่มที่ 2 ศิลปวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีที่เป็นแบบแผนของการดำเนินชีวิตที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา เป็นหัวข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (\bar{X} = 4.50, S.D. = 0.81) และผลสำรวจระดับความคิดเห็นของครูผู้ปฏิบัติการสอนต่อการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของตำบลเกษม เพื่อเป็นแนวทางพัฒนาบทเรียนท้องถิ่นสองภาษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก (\bar{X} = 4.27, S.D. = 1.11) เช่นเดียวกัน เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าครูผู้สอนเห็นว่าการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอนมีความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด (\bar{X} = 4.53, S.D. = 0.85) อีกทั้งยังเห็นว่า ควรมีการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยใช้สื่อสองภาษาในระดับมาก (\bar{X} = 4.26, S.D. = 0.60) และมีการวางแผนที่จะนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอนในระดับมาก (\bar{X} = 4.19, S.D. = 0.69)

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่องการศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาบทเรียนท้องถิ่นสองภาษาสามารถสรุปและอภิปราย ดังนี้

ผลจากการศึกษาระดับความคิดเห็นของครูผู้ปฏิบัติการสอนต่อการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของตำบลเกษมเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาบทเรียนท้องถิ่นสองภาษา พบว่าครูผู้ปฏิบัติการสอนทั้ง 26 คนเล็งเห็นความสำคัญของการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอนอยู่ในระดับมากที่สุด พร้อมทั้งมีการวางแผนที่จะนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาที่ได้รับมอบหมาย และเห็นด้วยที่จะมีการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยใช้สื่อสองภาษา จากการสำรวจระดับความคิดเห็นของครูผู้สอนในการเลือกหัวข้อเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาบทเรียนท้องถิ่นสองภาษาโดยจำแนกเป็นรายกลุ่มพบว่า ในกลุ่มที่ 1 ภูมิปัญญาด้านคติ ความคิด ความเชื่อ หลักการที่เป็นพื้นฐานองค์ความรู้ที่เกิดจากการสั่งสม

กันมา หัวข้อที่ได้รับการคัดเลือกเพื่อไปพัฒนาเป็นบทเรียนสองภาษา คือ หัวข้อพิธีสุตรชวน (พิธีบายศรีสู่ขวัญ) ในกลุ่มที่ 2 ภูมิปัญญาด้านศิลปวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีที่เป็นแบบแผนของการดำเนินชีวิตที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา หัวข้อที่ได้รับการคัดเลือกเพื่อไปพัฒนาเป็นบทเรียนสองภาษา คือ ประเพณีบุญเดือน 6 หรือประเพณีบุญบั้งไฟ ในกลุ่มที่ 3 ภูมิปัญญาด้านการประกอบอาชีพในท้องถิ่นที่ยึดหลักการพึ่งตนเองและได้รับการพัฒนาให้เหมาะสมตามสมัย หัวข้อที่ได้รับการคัดเลือกเพื่อไปพัฒนาเป็นบทเรียนสองภาษา คือ การทำหน่อไม้ดอง (หน่อไม้ส้ม) และในกลุ่มที่ 4 ภูมิปัญญาด้านแนวคิด หลักปฏิบัติเทคโนโลยีใหม่ที่ชาวบ้านนำมาดัดแปลงใช้ในชุมชนอย่างเหมาะสมกับสภาพการเป็นอยู่ หัวข้อที่ได้รับการคัดเลือกเพื่อไปพัฒนาเป็นบทเรียนสองภาษา คือ การนำผลผลิตทางการเกษตรมาแปรรูปเป็นสินค้าชุมชน

เมื่อพิจารณาจากหัวข้อที่ได้รับการคัดเลือกมาจากภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้ง 4 กลุ่ม พบว่า ครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษาในเขตตำบลเกษมทั้ง 5 โรงเรียน ได้เลือกหัวข้อที่มีความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นที่คล้ายคลึงกัน โดยพิธีสุตรชวนเป็นพิธีกรรมที่มีอยู่ในทุกกิจกรรมของวิถีชีวิตของคนในชุมชน เช่น งานแต่งงาน งานบวช งานขึ้นบ้านใหม่ งานรับขวัญเด็กแรกเกิด สะเดาะเคราะห์ ฯลฯ ในส่วนของประเพณีบุญบั้งไฟเป็นประเพณีหนึ่งในฮีต 12 ที่เกี่ยวเนื่องกับหลักทางพุทธศาสนา ความเชื่อและการดำรงชีวิตทางเกษตรกรรม ซึ่งชาวอีสานยึดถือปฏิบัติกันมาแต่โบราณ มีแนวปฏิบัติแตกต่างกันไปในแต่ละเดือนเพื่อให้เกิดสิริมงคลในการดำเนินชีวิต ชาวอีสานให้ความสำคัญกับประเพณีฮีตสิบสองเป็นอย่างมากและยึดถือปฏิบัติมาอย่างสม่ำเสมอ นับเป็นเอกลักษณ์ของชาวอีสาน ตำบลเกษมได้จัดประเพณีนี้ขึ้นทุกปี โดยชาวบ้านทุกหมู่บ้านจะมาร่วมประเพณีที่วัดเกษมสำราญอย่างพร้อมเพรียงกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ศรีจันทร์รัตน์ กันทะวัง และคณะ (2558) ได้ทำการศึกษา เรื่องการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นตามแนวการสอนเชิงประสบการณ์ โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา พบว่านักเรียนมีจิตสำนึกรักท้องถิ่นในระดับมาก การจัดกิจกรรมเสริมความรู้เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นที่หลากหลายและการได้ไปเรียนรู้และสัมผัสกับสถานการณ์จริงนั้นเป็นการเสริมสร้างประสบการณ์ให้ผู้เรียน และทำให้เกิดความสุขระหว่างการเรียนรู้ อีกทั้งยังส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความรัก ความภาคภูมิใจและมีความผูกพันกับท้องถิ่นอันเป็นรากฐานและวิถีชีวิตของชุมชน

ภาคอีสานมีสภาพพื้นที่ส่วนใหญ่แห้งแล้ง เป็นที่ราบสูง การดำรงอยู่ของชีวิตในการปรับตัวให้สอดคล้องกับธรรมชาติ คนภาคอีสานจึงรู้จักแสวงหาสิ่งต่าง ๆ ที่รับประทานได้ในท้องถิ่น นำมาดัดแปลงเพื่อบริโภค หรือประกอบเป็นอาหารทั้งพืชผักจากป่าธรรมชาติ ปลาจากลำน้ำ และแมลงต่าง ๆ หลายชนิด ต้นไผ่เป็นไม้ที่ทนแล้งสามารถพบเห็นได้มากในพื้นที่อีสานและตำบลเกษมเช่นกัน คนอีสานใช้ประโยชน์จากไม้ไผ่อย่างหลากหลาย เช่น เครื่องจักสานที่ใช้ในครัวเรือน เครื่องเรือนต่าง ๆ อีกทั้งหน่อไม้ยังนำมาเป็นอาหารและสามารถถนอมไว้เพื่อบริโภคในครัวเรือนรวมถึงนำมาแปรรูปเป็นหน่อไม้ดองเป็นสินค้า OTOP ของชุมชนได้

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1. ควรศึกษารูปแบบการจัดกิจกรรมในการเรียนการสอน ตลอดจนการวัดและประเมินผลของรูปแบบการจัดกิจกรรมที่ครูผู้ปฏิบัติการสอนนำมาใช้

2. ควรนำผลการวิจัยครั้งนี้ไปศึกษาและพัฒนาโดยการให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาบทเรียนหรือหลักสูตรท้องถิ่นสองภาษา

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษารูปแบบการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอนของครูผู้ปฏิบัติการสอนโรงเรียนประถมศึกษาในเขตตำบลเกษม

2. ควรศึกษาการพัฒนาบทเรียนท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอนเชิงบูรณาการ

3. ควรศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน

บรรณานุกรม

เกตุมณี มากมี. “การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐาน,”

วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. 18, 2 (2560): 1-16.

บุษบา กนกศิลปธรรม. นวัตกรรมสื่อการสอน: บทเรียนภาษาอังกฤษที่มีรากฐานจากความเป็นท้องถิ่นไทย.

กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม, 2559.

ประเวศ วะสี. ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท เล่ม 2. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์, 2536.

ศรีจันทร์รัตน์ กันทะวัง และคณะ. “การพัฒนาแบบการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นตามแนวการสอน

เชิงประสบการณ์ โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา,” วารสาร

สังคมศาสตร์วิชาการ สำนักสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย. 8, 1 (ตุลาคม 2557-

มกราคม 2558): 1-14.

อรรชนีดา หวานคง. “การจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในศตวรรษที่ 21,” วารสารสถาบันวิจัย

ญาณสังวร. 7, 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2559): 303-314.

อังกูล สมคะเนย์. สภาพและปัญหาการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้พัฒนาหลักสูตรโรงเรียนประถมศึกษา

สังกัดสำนักงานการศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.

Agung, S. L. “The Development of Local Wisdom-Based Social Science Learning Model with

Bengawan Solo as the Learning Source,” American International Journal of Social

Science. 4, 4 (2015): 51-58.

คติความเชื่อของชาวจีนในเขตอำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ:

กรณีศึกษาประติมากรรมรูปเคารพ

Beliefs as Followed by Chinese in the Urban Areas of Sisaket Province :

A Case Study of Idol Sculpture

ธัญพงษ์ สารรัตน์¹ ธีรวัฒน์ กัญญาสาย² จรรย์ชัย เสาเวียง³ ธีนพัฒน์ จันทร์สว่าง⁴

และภูธเนศ ศรีมงคล⁵

Thanyapong Sararat¹ Teerawat Kanyasai² Charanchai Saowaing³ Teenapat Jansawang⁴

and Phoothaneat Srimongkol⁵

¹อาจารย์คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

Lecturers of the Faculty of Education, Sisaket Rajabhat University

²ครูโรงเรียนบ้านหนองขอน อำเภอสำโรง จังหวัดอุบลราชธานี

Teachers at Ban Nong Khon School, Nam Yuen District, Ubon Ratchathani Province

^{3,4,5}นักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

Students of Faculty of Education, Sisaket Rajabhat University

Email: thanyapong.s@sskru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประติมากรรมรูปเคารพในศาสนสถานจีนแต่ละแห่งที่ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมืองฯ จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบประติมากรรมรูปเคารพของศาสนสถานจีนในด้านต่าง ๆ เช่น การนับถือศาสนา ความหลากหลาย ความนิยม การให้ความสำคัญ รวมถึงศึกษาเปรียบเทียบในด้านความเหมือนและความแตกต่างของศาสนสถานจีนแต่ละแห่ง โดยทำการสำรวจกลุ่มตัวอย่างจำนวน 6 แห่ง ซึ่งเป็นศาสนสถานที่มีความเก่าแก่และตั้งอยู่ในแหล่งชุมชนชาวจีนดั้งเดิมในพื้นที่อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ ในการศึกษาจะใช้วิธีการสืบค้นข้อมูลทางด้านเอกสาร ศึกษาจากศาสนสถานที่น่าปรากฏให้เห็น การสำรวจและศึกษาประวัติของศาสนา ลัทธิศาสนา และประติมากรรมรูปเคารพภายในศาสนสถานจีน ศาลเจ้า ด้วยการสัมภาษณ์ ถ่ายภาพ จัดบันทึกข้อมูลที่เกี่ยวข้อง การประมวลผลข้อมูลใช้วิธีการสรุปในรูปแบบของตารางเพื่อให้เห็นถึงความหลากหลาย ความแตกต่าง และความเหมือนของประติมากรรมรูปเคารพในศาสนสถานจีนแต่ละแห่ง

ผลการวิจัยพบว่า 1) ศาลเจ้าที่ทำการสำรวจแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ศาลเจ้าที่มีการนับถือศาสนาเดียว และศาลเจ้าที่มีการนับถือมากกว่า 1 ศาสนา ได้แก่ ศาสนาพุทธ ศาสนาเต๋า ศาสนาขงจื้อ และความเชื่อท้องถิ่นของชาวจีนดั้งเดิม 2) ในการนับถือประติมากรรมรูปเคารพของชาวจีนแต่ละกลุ่มภาษาจะไม่มี การแบ่งแยกรูปเคารพเฉพาะกลุ่มอย่างชัดเจน 3) การให้ความสำคัญกับประติมากรรมรูปเคารพสรุปได้ 2 ประการ คือ จากการเป็นรูปเคารพดั้งเดิมตั้งแต่สมัยแรกสร้างศาสนสถาน และจากการเป็นรูปเคารพที่ถือว่า มีศักดิ์สูงกว่าหรือได้รับความนิยมในการนับถือมากกว่า และ 4) ประติมากรรมรูปเคารพในศาสนาพุทธ เช่น พระพุทธรูปชินราช พระโพธิ์สัตว์อวโลกิเตศวร (เจ้าแม่กวนอิม) พระศรีอริยเมตไตรย (พระสังกัจจายน์) ในศาสนา

เต่า เช่น ไทเสี้ยนเหล่ากุน เทพเจ้าแห่งเจีย ไฉชิงเอี้ย โป้ยเซียน ไท่ส่วยเอี้ย ฮก ลก ชิว หลวงปู่ได้ฮง ในศาสนาของจื้อ เช่น ขงจื้อ ความเชื่อท้องถิ่น เช่น ปิงเถ่ากง และความเชื่ออื่น ๆ

คำสำคัญ: ความเชื่อ ชาวจีน ศรีสะเกษ ศาสนสถานจีน ศาลเจ้า

Abstract

The research aimed to study the icon sculptures found in the Chinese shrines in the urban areas of Sisaket and to compare them in the aspects of religious beliefs, diversity, popularity, similarity and difference of each Chinese shrine. Six Chinese shrines were studied. The study was based on documentary information, on-site documentation, surveys and study of the history and backgrounds of the icon sculptures by means of interviews, taking pictures, and recording relevant information.

The study found that the Chinese shrines under study were divided into two groups: monotheistic shrines and polytheistic shrines. The ethnic groups based on language did not have a distinctive division of their icons. As regards the icons, it could be said that the traditional ones were commonly found to have commanded more respect and more popularity. Also found were the icons from Buddhism Taoism, Confucism and local beliefs.

Keywords: Beliefs, Chinese, Sisaket, Chinese Shrines, Deity House

บทนำ

ในสังคมไทยปัจจุบัน พบว่ามีกลุ่มคนจีนอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก จากหลักฐานทางด้านประวัติศาสตร์พบว่า มีการอพยพเคลื่อนย้ายของชาวจีนจากประเทศจีนเข้ามายังดินแดนประเทศไทยปัจจุบันตั้งแต่อ่อนสมัยอยุธยา และมีการเข้ามาอีกหลายครั้งจนกระทั่งถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ด้วยสาเหตุต่าง ๆ ทั้งจากสภาวะทางสังคมและการเมืองของไทยเองและของประเทศจีน เช่น การติดต่อค้าขาย ความต้องการแรงงานของไทย เหตุการณ์ความไม่สงบภายในของชาวจีน การลี้ภัยสงคราม การแสวงหาแหล่งรายได้ การประกอบอาชีพ รวมถึงการเป็นผู้ที่มีความสามารถในการเดินเรือออกสู่ทะเล (พรพรรณ จันทโรจนานนท์ 2550: 11-12)

กลุ่มคนจีนที่อพยพเข้ามาเหล่านี้ รวมถึงคนจีนในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ ที่อพยพมาจากเส้นทางรถไฟสายกรุงเทพฯ นครราชสีมา (ชุมพล แนวจำปา 2529: 135) อพยพจากแม่น้ำมูลที่ไหลผ่านตัวเมืองอุบลราชธานี (ธัญชัย รสจันทร์ 2550: 91-92) รวมถึงอพยพมาทางเส้นทางถนนสาย 24 (โชคชัย-เดชอุดม) ในขณะนั้น (ประนุช ทรัพย์สาร 2550: 45; สุวิทย์ อธิศาสตร์ 2551: 165) คนจีนเหล่านี้แม้จะไม่ได้เข้ามามีสถานะทางสังคมเหนือคนท้องถิ่นดั้งเดิม แต่วิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบรวมกลุ่ม และจำนวนผู้อพยพที่มีมาก ประกอบกับพื้นฐานทางวัฒนธรรมที่ยึดถือการปฏิบัติตามแบบบรรพบุรุษของตนเองเป็นสำคัญ จึงทำให้ชาวจีนที่อพยพเข้ามาในช่วงเวลาต่าง ๆ ยังคงสามารถรักษาวิถีการดำรงชีวิตตามแบบวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเองได้อย่าง

แน่นแฟ้น ในชุมชนชาวจีนจึงปรากฏหลักฐานด้านวัฒนธรรมเช่นเดียวกับชุมชนชาวจีนในประเทศจีน ทั้งในงานศิลปกรรมและประเพณีด้านต่าง ๆ เช่น วัด ศาลเจ้า บ้านเรือน อาคารร้านค้า โรงเรียน ข้าวของเครื่องใช้ การแต่งกาย ภาษา และพิธีกรรม เป็นต้น (จี วิลเลียม สกินเนอร์ 2529: 15)

ศาลเจ้า เป็นศาสนสถานสำคัญของชุมชนชาวจีนที่เป็นตัวแทนของความเชื่อได้อย่างชัดเจน การสร้างศาสนสถานของชาวจีนในจังหวัดศรีสะเกษ ปรากฏหลักฐานออกมาในประเภทศาลเจ้า ซึ่งบางศาลถูกบูรณะต่อเติมจากตอนปูตาดั้งเดิมใน พ.ศ. 2533 ได้แก่ ศาลเจ้าพ่อปูตาดั้งเดิมเก่า ศาลเจ้าปู่ตาศูนย์การคำในปี 2540 ส่วนศาลเจ้าที่ตั้งขึ้นใหม่คือ ศาลเจ้าของมูลนิธิสว่างจิตต์ศรีสะเกษ ธรรมสถานของชาวจีนฮกเกี้ยนบริเวณถนนชุมชนในปี 2545 เป็นต้น ซึ่งศาลเจ้าของกลุ่มภาษาและศาสนาต่าง ๆ ได้เกิดและเพิ่มจำนวนมากขึ้นตามการขยายตัวของชุมชนชาวจีนในแต่ละยุคสมัย นอกจากนี้ได้ศึกษาในพื้นที่ของสุสานสุขาวดีและมูลนิธิศรีสะเกษสงเคราะห์ในฐานะศาสนสถานในวัฒนธรรมจีน

จากการสำรวจงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเด็นศึกษาค้นคว้าครั้งนี้พบว่าไม่มีผู้ทำการศึกษา ส่วนใหญ่จะพบว่าเป็นการศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ 4 เผ่า คือ ส่วย ลาว เขมร เยอ ส่วนประเด็นเรื่องกลุ่มชาติพันธุ์จีนยังมีไม่มากนัก งานศิลปกรรมของชุมชนชาวจีนเหล่านี้เคยได้รับการศึกษาในด้านสถาปัตยกรรม สัญลักษณ์ และส่วนประกอบสถาปัตยกรรม และสัญลักษณ์มงคลต่าง ๆ ส่วนการศึกษาในทางด้านประติมากรรมรูปเคารพในศาลเจ้า จะเป็นการศึกษาถึงความหลากหลายของลัทธิศาสนา โดยในเอกสารการสำรวจศาลเจ้าจีนในเขตกรุงเทพมหานคร เช่น งานของ ต่วน ลี เิง และบุญยั้ง ไร่สุขศิริ (2538) เรื่อง “การสำรวจศาลเจ้าจีนในเขตกรุงเทพมหานคร” งานของ ต่วน ลี เิง และบุญยั้ง ไร่สุขศิริ (2543) เรื่อง “ความเป็นมาของวัดจีนและศาลเจ้าจีนในประเทศไทย” งานของ อชิรัชญ์ ไชยพจน์พานิช (2563) เรื่อง “ศาลเจ้าจีนในกรุงเทพฯ” ที่มีการนำเสนอข้อมูลในการสำรวจวัดจีนและศาลเจ้าต่าง ๆ ในกรุงเทพฯ ที่กล่าวถึงประวัติความเป็นมา ประติมากรรมที่พบในแต่ละที่ รวมถึงการกราบไหว้บูชา ซึ่งมีการแบ่งกลุ่มของสถานที่ออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ พระพุทธศาสนา ลัทธิเต๋า ศาสนาดั้งเดิม และในการสรุปท้ายเอกสารมีข้อสังเกตว่า ประติมากรรมที่พบในแต่ละที่ที่ไม่มี การแบ่งแยกออกตามลัทธิศาสนาอย่างชัดเจน ซึ่งเอกสารบางฉบับเคยมีการกล่าวถึงการผสมผสานทางด้านวัฒนธรรมของชาวจีนกับไทยในด้านต่าง ๆ ซึ่งในด้านความเชื่อทางศาสนา วัฒนธรรมของชาวจีนและไทยก็มีการผสมผสานกันตามความเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยไปด้วยเช่นกัน ยกตัวอย่างเอกสารฉบับหนึ่งที่กล่าวไว้ว่า “วัดและศาลเจ้าจีนบางแห่งมีทั้งพระพุทธรูป มีทั้งเทวรูปของเต๋า และมีทั้งรูปเคารพในความเชื่อท้องถิ่นแบบดั้งเดิม และถ้ามีเทพเจ้าองค์ใดที่คนจีนนับถือก็จะมีเทพเจ้าที่คนไทยนับถือด้วย (ปิยะแสง จันทรวงศ์ไพศาล 2553: 56) เช่นเดียวกับงานของ เออ อึ้งซุย และเออ ชูจิง (2556) เรื่อง “รูปแบบสิริมงคลจากสวรรค์ของประเทศจีน” ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบสัญลักษณ์ของสิ่งอันเป็นสิริมงคลที่ถูกประดับในศาสนสถานจีน โดยสัญลักษณ์ดังกล่าวที่ปรากฏอยู่ตามศาสนสถานข้างต้น ล้วนผูกพันกับวิถีชีวิตของชาวจีนอย่างแนบแน่นนับเนื่องจากอดีตถึงปัจจุบัน

นอกจากนี้ ยังมีกลุ่มงานที่ว่าด้วยเรื่องวัฒนธรรมจีนและศาสนสถานจีนในเขตเมืองศรีสะเกษ ได้แก่ งานของ อัญชัญ เจริญศรีเมือง (2563) เรื่อง “ความเชื่อในเทพเจ้าจีนศาลเจ้าปึงเถ่ากงม่า จังหวัดศรีสะเกษ”

โดยเน้นศึกษาบริเวณศาสนสถานจีนที่เป็นศาลปู่ตาเป็นหลัก โดยงานวิจัยเรื่องนี้ทำให้ทราบถึงข้อมูลพื้นฐานและความสำคัญของศาสนสถานแห่งนี้ อีกทั้งยังมีกลุ่มงานที่ว่าด้วยเรื่องวัฒนธรรมของคนจีนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย เช่น งานของ ประนุช ทรัพย์สาร (2550) เรื่อง “ชาวจีนในสังคมอีสาน” งานวิจัยของ สุวิทย์ อิศราศวัต (2551) เรื่อง “รายงานการวิจัย: ประวัติศาสตร์จีนอีสาน” งานของ วรเทพ สันติวรรักษ์ (2542) เรื่อง “วิถีชีวิตชาวจีนในเขตสถานีรถไฟศรีสะเกษ” งานวิจัยของ นาริรัตน์ ปริสุทธิภูมิพร (2546) เรื่อง “คนจีนกับการขยายตัวของเมืองบริเวณลุ่มน้ำชี” นอกจากนี้ยังเป็นงานที่ได้กล่าวถึงข้อมูลการสำรวจศาลเจ้าในจังหวัดศรีสะเกษเพิ่มเติมจากงานของ อัญชัญ เจริญศรีเมือง คือ งานของ เมฆม สอดส่องภุช (2555) เรื่อง “สารานุกรมศาสนสถานจีนในเขตจังหวัดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างของไทย” และงานของ เมฆม สอดส่องภุช (2556) เรื่อง “การสำรวจศาสนสถานจีนในเขตจังหวัดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างของไทย” ซึ่งให้ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับที่ตั้งและความสำคัญของศาสนสถานจีนเบื้องต้นในเขตอำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษทั้ง 6 แห่ง ซึ่งผู้ศึกษาได้นำมาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์และขยายผลต่อยอดในครั้งนี้ โดยนำประติมากรรมในศาสนสถานมาวิเคราะห์ และงานกลุ่มสุดท้ายคือ งานของ สุนีย์รัตน์ เดชวิริยะกุล (2553) เรื่อง “คติความเชื่อของชาวจีนในสมัยรัตนโกสินทร์: กรณีศึกษาประติมากรรมรูปเคารพ” ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับคติความเชื่อของชาวจีนในสมัยรัตนโกสินทร์ในศาสนสถานจีน โดยเน้นเฉพาะในพื้นที่ของกรุงเทพมหานครเป็นภาพกว้าง ๆ โดยผู้วิจัยได้ศึกษาระเบียงวิธีวิจัยเพื่อนำมาประยุกต์ใช้กับการศึกษาครั้งนี้

แต่อย่างไรก็ตามยังพบว่า ข้อมูลการสำรวจในเอกสารต่าง ๆ ยังไม่มีการนำมาศึกษาเปรียบเทียบถึงลัทธิศาสนา ความหลากหลาย ความนิยมของศาลเจ้าแต่ละแห่งไว้อย่างชัดเจน เป็นเพียงการสรุปในภาพรวม ดังนั้นจึงควรมีการศึกษาตามกระบวนการวิจัย เพื่อศึกษาถึงประติมากรรมรูปเคารพที่ปรากฏในศาลเจ้าต่าง ๆ โดยศึกษาเปรียบเทียบทั้งในด้านความเหมือนและความแตกต่างระหว่างศาลเจ้าแต่ละแห่ง เพื่อให้เข้าใจถึงความหลากหลาย ความนิยม รวมถึงการให้ความสำคัญและการเปลี่ยนแปลงของประติมากรรมรูปเคารพที่พบ อันจะทำให้เกิดความเข้าใจถึงวัฒนธรรมด้านคติความเชื่อของชาวจีนในอีสานได้ดียิ่งขึ้น และเป็นประโยชน์สำหรับผู้สนใจและศึกษาประวัติศาสตร์วัฒนธรรมของชาวจีนในประเทศไทยต่อไป อีกทั้งในงานของผู้ศึกษาประเด็นนี้มาก่อนเป็นการสำรวจศาสนสถานจีนในพื้นที่อีสานใต้ในเบื้องต้นเท่านั้น เป็นการกล่าวโดยองค์รวมไม่ได้แจกแจงหรือนำข้อมูลมาสนับสนุน ดังนั้นการศึกษาครั้งนี้จึงเป็นเสมือนการขยายความและการยกหลักฐานข้อมูลขึ้นมาเพื่อทำให้งานที่ศึกษามาก่อนหน้านี้มีความชัดเจนในเชิงหลักฐานและข้อมูลที่นำเสนอเชื่อถือยิ่งขึ้น

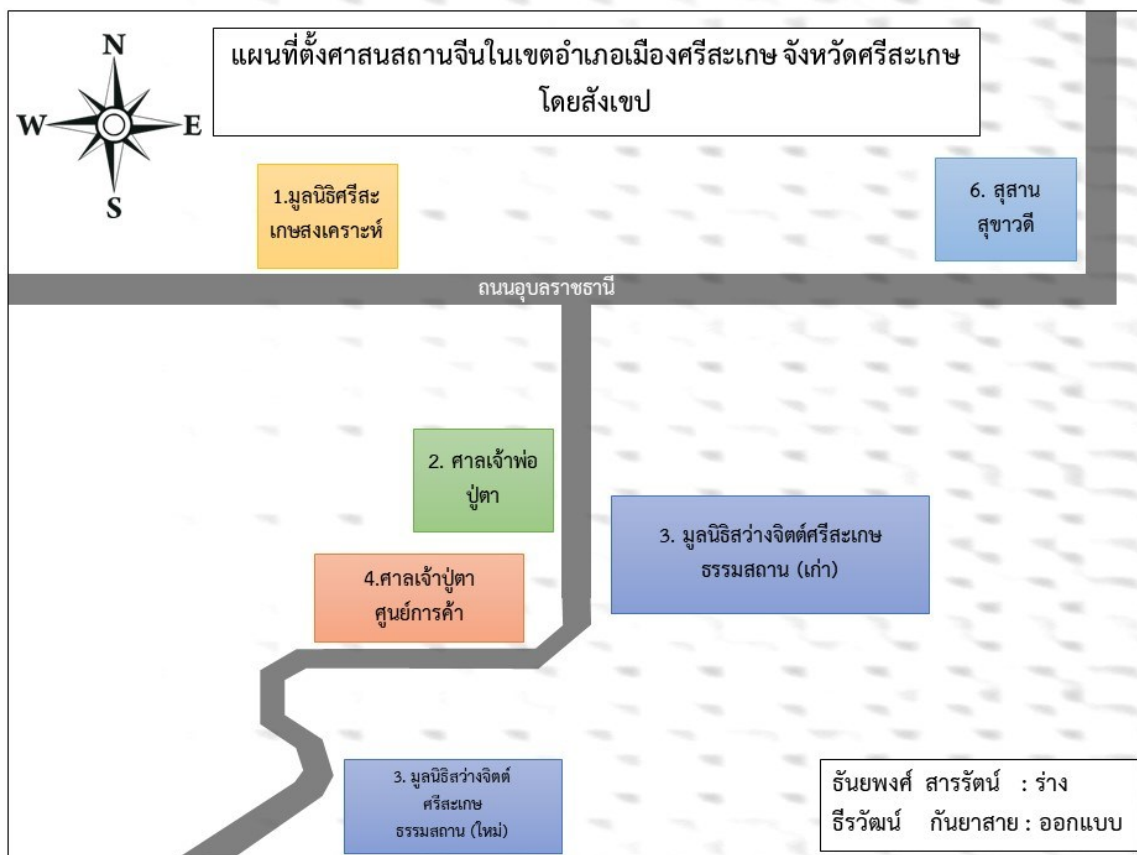
วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาประติมากรรมรูปเคารพในศาลเจ้าแต่ละแห่ง
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบประติมากรรมรูปเคารพของศาลเจ้าแต่ละแห่งในด้านต่าง ๆ เช่น การนับถือ

ศาสนา ความหลากหลาย ความนิยม การให้ความสำคัญ รวมถึงศึกษาเปรียบเทียบในด้านความเหมือนและความแตกต่างของศาลเจ้าแต่ละแห่ง

ขอบเขตการวิจัย

1. ศึกษาเฉพาะประติมากรรมรูปเคารพที่พบในศาลเจ้าที่ทำการศึกษา
2. ศึกษาเฉพาะในพื้นที่อำเภอเมืองฯ จังหวัดศรีสะเกษ ทั้ง 6 แห่ง คือ
 - 2.1 มุลนิธิศรีสะเกษสงเคราะห์
 - 2.2 มุลนิธิสว่างจิตต์ศรีสะเกษธรรมสถาน (เก่า)
 - 2.3 มุลนิธิสว่างจิตต์ศรีสะเกษธรรมสถาน (ใหม่)
 - 2.4 ศาลเจ้าปู่ตาศูนย์การค้า
 - 2.5 ศาลเจ้าพ่อปู่ตา
 - 2.6 สุสานสุชาวดี

ภาพที่ 1 แผนที่ตั้งศาสนสถานจีนในเขตอำเภอเมืองฯ จังหวัดศรีสะเกษโดยสังเขป

ขั้นตอนการศึกษา

1. ทบทวนวรรณกรรมและเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง
2. เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามในสถานที่ที่เกี่ยวข้อง
3. ประมวลข้อมูลหลักฐานและวิเคราะห์
4. สรุปผลการศึกษา จัดพิมพ์ และนำเสนอผลงาน

วิธีการศึกษา

1. ทบทวนวรรณกรรมและศึกษาเอกสารประเภทต่าง ๆ เช่น บทความ หนังสือ รายงานการวิจัย สารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ เป็นต้น ที่เกี่ยวข้องกับชาวจีนในอีสาน ศาลเจ้า ศาสนสถานจีน รวมถึงเหตุการณ์ทางสังคมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง
2. เก็บข้อมูลภาคสนามด้วยการสำรวจ บันทึกข้อมูล ถ่ายภาพ และสัมภาษณ์ข้อมูลในสถานที่ที่เกี่ยวข้อง

ประโยชน์ที่ได้จากการวิจัย

1. สามารถเข้าใจถึงประเภทของประติมากรรมรูปเคารพในศาลเจ้าแต่ละแห่ง
2. สามารถเข้าใจถึงการนับถือศาสนา ความหลากหลาย ความนิยม การให้ความสำคัญ รวมถึงเข้าใจในด้านความเหมือนและความแตกต่างของศาลเจ้าแต่ละแห่งในสังคมอีสาน
3. อาจพัฒนาเป็นทุนทางสังคมและวัฒนธรรมไทย-จีน เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวัฒนธรรม
4. คณะผู้วิจัยหมายใจที่จะให้งานนี้เป็นเสมือน “คู่มือนำเที่ยวศาสนสถานจีน” ในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ

ผลการวิจัย

1. ชาวจีนในสังคมอีสาน

ความสัมพันธ์ระหว่างเมืองในพื้นที่ประเทศไทยปัจจุบันกับประเทศจีน ปรากฏหลักฐานว่า มีการติดต่อกันมาอย่างยาวนาน อย่างน้อยตั้งแต่เข้าสู่สมัยประวัติศาสตร์แรกเริ่มของไทย สืบเนื่องในกลุ่มอพยพเข้ามาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2411-2453) จนกระทั่งถึงช่วงที่กระแสโลกเกิดการเปลี่ยนแปลงในสมัยรัชกาลที่ 6 จนถึงปี พ.ศ. 2493 (สมัยรัชกาลที่ 9) ซึ่งเป็นปีสุดท้ายที่รัฐบาลกำหนดให้มีชาวจีนอพยพเข้ามาน้อยที่สุด (พรพรรณ จันทโรจนานนท์ 2550: 164; แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย 2539: 102) ส่วนชาวจีนในสังคมอีสานนั้นได้เดินทางเข้ามายังสังคมไทย เนื่องจากมีปัญหาฝนแล้งติดต่อกันหลายปีในประเทศจีนทำให้เกิดความอดอยาก ประกอบทั้งชนชั้นนำของสังคมไทยก็มีนโยบายรับชาวจีนเข้ามาเพื่อเป็นแรงงาน ซึ่งทำให้ได้งานที่มีคุณภาพดีกว่าการเกณฑ์แรงงานไพร่ ชาวจีนส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพทางการค้าซึ่งทำได้โดยสะดวก เนื่องจากไม่อยู่ในระบบไพร่จึงไม่ต้องถูกเกณฑ์แรงงาน ทำให้มีอิสระในการเดินทางไปค้าขายยังที่ต่าง ๆ ได้ หลังจากมีการสร้างเส้นทางรถไฟมายังนครราชสีมาในปี พ.ศ. 2443 แล้ว ชาวจีนได้เดินทางเข้ามายังภาคอีสานได้โดยสะดวก มีชาวจีนเข้ามาทำการค้าขายเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้นครราชสีมาเป็นศูนย์กลางการค้าของภูมิภาคนี้ ซึ่งในเวลาต่อมาได้ขยายการค้าไปทั่วทั้งภาค ด้วยเหตุนี้ ชาวจีนจึงเป็นผู้ที่เชื่อมโยงเศรษฐกิจภาคอีสานเข้ากับเศรษฐกิจของประเทศและเศรษฐกิจโลก

พื้นฐานทางวัฒนธรรมของชาวจีนนั้นจะอาศัยอยู่รวมกันเป็นกลุ่มและดำรงชีวิตตามแบบวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเองเป็นสำคัญ เมื่อชาวจีนจากประเทศจีนเดินทางอพยพไปยังประเทศต่าง ๆ รวมถึงประเทศไทย แม้ว่าจะไปตั้งถิ่นฐานยัง ณ ที่ใด แต่ก็ใช้นำรูปแบบวัฒนธรรมจีนที่ติดตัวออกมาไปใช้ในการดำรงชีวิตเช่นกัน

เช่น ลัทธิบูชาบรรพบุรุษที่เป็นความเชื่อดั้งเดิมที่เป็นส่วนหนึ่งของการนับถือธรรมชาติและดวงวิญญาณของธรรมชาติ (दन्यै चययोथा 2537: 11-12) ความเชื่อเรื่องศาสนาเต๋า เทพเจ้า ศาสนาขงจื้อ ศาสนาพุทธ นับถือพระพุทธรูป พระโพธิสัตว์ และเทพ โดยมีการสร้างประติมากรรมในศาสนสถานซึ่งเรียกว่า “ศาลเจ้าจีน” วัดมูลนิธิ สุสาน ซึ่งศาลเจ้าจะสร้างขึ้นเนื่องในศาสนาเต๋า ขงจื้อ และความเชื่อพื้นบ้าน ที่เกิดจากชาวจีนเชื่อว่าในแผ่นดินแต่ละแห่งจะมีเทพเจ้าประจำท้องถิ่น บูชากันในฐานะเป็นเทพส่วนรวมของท้องถิ่นนั้น ๆ เทพเจ้าประจำท้องถิ่นจึงมีจำนวนมากแต่อาจคล้ายกัน เช่น ปุนเถ่ากง ปุนเถ่าม่า และทั้งนี้ ศาสนสถานจีนมักจะประดิษฐานเทพเจ้าหลายองค์ โดยองค์ที่ได้รับการนับถือมากที่สุดจะเป็นเทพองค์ประธาน ส่วนวัดจีนที่สร้างขึ้นเนื่องในศาสนาพุทธ มีพระพุทธรูปเป็นประธาน แต่บางวัดอาจมีการประดิษฐานเทพเจ้าของเต๋าและขงจื้อรวมอยู่ด้วย (ปิยะแสง จันทรวงศ์ไพศาล 2553: 32-33) ซึ่งการสร้างศาลเจ้าของชาวจีนในไทยนั้น นอกจากจะเป็นสถานที่สำคัญและเป็นศูนย์รวมของชุมชนแล้ว ยังเกิดขึ้นจากจุดประสงค์หลายประการ เช่น เพื่อเป็นสถานที่สำหรับที่พึ่งทางใจ เป็นการสร้างสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และเพื่อเป็นองค์การกุศลช่วยเหลือสงเคราะห์คนยากจนและผู้ประสบภัย โดยเน้นสถานที่สำหรับการสงเคราะห์และช่วยเหลือผู้ประสบภัย ช่วยเหลือคนยากจน ตลอดจนการส่งเสริมการศึกษา โดยเบื้องต้นน่าจะสร้างเพื่อช่วยเหลือชาวจีนด้วยกันเอง แต่ในปัจจุบันกลุ่มคนที่ได้รับการช่วยเหลือมีหลากหลายกลุ่ม ทั้งชาวจีนและคนท้องถิ่นทั่วไป

ส่วนลักษณะสถาปัตยกรรมของศาลที่ปรากฏในประเทศไทย พบว่าสร้างขึ้นในแบบศิลปกรรมจีน เพื่อเป็นการรักษารูปแบบวัฒนธรรมดั้งเดิมของกลุ่มตนเอง ซึ่งสถาปัตยกรรมจีนประกอบด้วยฐานตัวอาคารและหลังคาที่มีความสง่างามและสวยงามแบบโบราณ ไม่ว่าจะเป็นที่อยู่อาศัย ศาสนสถาน หรือพระราชวัง ผัง และโครงสร้างจะเป็นแบบเดียวกัน ดังนั้น รูปแบบศาลเจ้าโดยรวมจึงไม่มีลักษณะที่แตกต่างออกไป นอกจากนั้นรูปแบบทางสถาปัตยกรรมของศาลเจ้าหรือศาสนสถานต่าง ๆ ก็ไม่สามารถนำมาระบุได้ถึงคติความเชื่อ ซึ่งการที่จะทราบว่า ศาสนสถานแห่งใดสร้างขึ้นเพื่อบูชาเทพองค์ใด จะต้องศึกษาองค์ประติมากรรมรูปเคารพเป็นหลัก มีองค์ประกอบสำคัญ เช่น ป้ายชื่อศาลเจ้า แผ่นหินบันทึกประวัติการก่อสร้าง และการบริจาค ป้ายคำกลอน ระฆัง สิ่งใดหิน ที่เป็นสัญลักษณ์ของความยุติธรรมและความซื่อสัตย์ โดยจะตั้งไว้บริเวณด้านหน้าเป็นตัวผู้และตัวเมียอย่างละตัว

ศาลเจ้าจีนในประเทศไทยได้เกิดขึ้นตามชุมชนของชาวจีนที่เข้าไปตั้งถิ่นฐานในช่วงแรก ๆ ชาวจีนตั้งถิ่นฐานในภาคต่าง ๆ เป็นกลุ่มใหญ่ ๆ ต่อมาเมื่อชุมชนขยายตัวขึ้น ได้มีการเคลื่อนย้ายออกไปยังพื้นที่ใกล้เคียง ทำให้ชุมชนและศาลเจ้าจีนขยายตัวตามไปด้วย

2. การสำรวจศาลเจ้าจีนในเขตอำเภอเมืองฯ จังหวัดศรีสะเกษ

2.1 ข้อมูลการสำรวจในแต่ละแห่ง

ในการศึกษาประติมากรรมรูปเคารพในศาลเจ้าจีนของบทความวิจัยฉบับนี้ จะทำการสำรวจสถานที่ที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นตัวอย่างของการศึกษาที่ยังปรากฏร่องรอยศาสนสถานให้เห็น เป็นย่านเก่าแก่ตั้งอยู่ในแหล่งชุมชนชาวจีนดั้งเดิม หรือชุมชนชาวจีนที่สำคัญทั้งหมดจำนวน 6 แห่ง โดยแสดงปีที่สร้างศาสนสถานแต่ละแห่ง ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ตารางแสดงปีที่สร้างศาสนสถานจีนแต่ละแห่ง

ลำดับที่	ชื่อศาสนสถาน/ศาลเจ้า	ปีที่สร้าง
1	มูลนิธิศรีสะเกษสงเคราะห์	2518
2	มูลนิธิสว่างจิตต์ศรีสะเกษธรรมสถาน (เก่า) (ปัจจุบันเป็นส่วนหนึ่งของโรงเรียนวัดหลวงวิทยาด้านทิศใต้)	2528
3	มูลนิธิสว่างจิตต์ศรีสะเกษธรรมสถาน (ใหม่)	2554
4	ศาลเจ้าปู่ตาศูนย์การค้า	2525
5	ศาลเจ้าพ่อปู่ตา (ปึงเถ่ากงม่า)	2535
6	สุสานสุขาวดี	2516

2.1.1 มูลนิธิศรีสะเกษสงเคราะห์

สถานที่ตั้ง 1048/5 ถนนอุบล ตำบลเมืองใต้ อำเภอเมืองฯ จังหวัดศรีสะเกษ

ศาสนาความเชื่อ เต๋า พุทธ

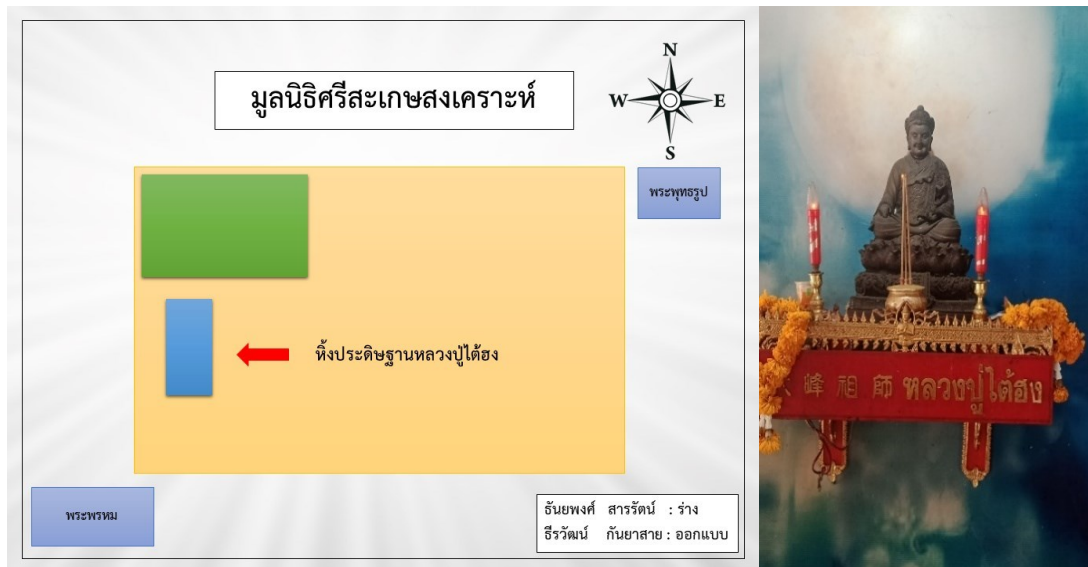
ปีที่สร้าง พ.ศ. 2518

ประวัติความเป็นมา นายบุญเลี้ยง วิสมหมายก่อตั้ง แต่ก่อนเป็นเพียงสมาคม และต่อมาก็กลายเป็นมูลนิธิจวบจนถึงปัจจุบัน โดยมูลนิธิได้มีการจัดพิธีบำเพ็ญกุศลเพื่อสาธารณประโยชน์ บรรเทาสาธารณภัย จัดการศพอนาถา และจัดตั้งโรงเรียนส่งเสริมการศึกษา (ผ่องพรรณ วิสมหมาย 2565: สัมภาษณ์)

ประติมากรรม หลวงปู่ใต้ฮง เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำมูลนิธิปอเต็กตึ๊ง ตามตำนานท่านอาศัยในชุมชนที่เกิดภัยพิบัติธรรมชาติมาก ทั้งเวลาที่มีพายุ น้ำท่วม ไฟไหม้ โรคระบาด ภัยแล้ง ซึ่งจะมีผู้คนล้มตายจำนวนมาก ท่านก็เก็บศพไปฝังให้โดยไม่รังเกียจ โดยท่านช่วยเหลือทั้งผู้มีชีวิตที่ยากไร้ และผู้ตายที่ไร้ญาติ มีการตัดถนน สร้างสะพาน สงเคราะห์ยารักษาโรค ซึ่งหลวงปู่ใต้ฮง เป็นที่เคารพศรัทธาและเป็นที่ยึดเหนี่ยวของคนในมูลนิธิก่อนที่จะออกมาปฏิบัติหน้าที่ในแต่ละวัน (อรพิน ปานนาค และคณะ 2550: 63, จิตรา ก่อรัตนเกียรติ 2547: 5; กรรณิกา ต้นประเสริฐ (บรรณาธิการ) 2547: 15) และมีทำมหาพรหม ในฐานะเทพผู้สร้างโลกในคติพระพุทธศาสนาอยู่บริเวณด้านหน้าด้วย (दनัย ไชโยธธา 2537: 19) รวมถึงมีศาลที่มีพระพุทธรูปในเขตโรงเรียนรวมสินวิทยาอยู่ใกล้เคียงกัน

ตารางที่ 2 ตารางแสดงความเชื่อและประติมากรรมรูปเคารพภายในมูลนิธิศรีสะเกษสงเคราะห์

	ประติมากรรมรูปเคารพ	เรื่องในศาสนา	กลุ่มภาษา
ประธาน	หลวงปู่ใต้ฮง	เต๋า	ฮกเกี้ยน
บริวาร	พระพรหม	พุทธเถรวาท	ฮกเกี้ยน
	พระพุทธรูป	พุทธเถรวาท	ฮกเกี้ยน

ภาพที่ 2 แผนผังที่ตั้งประติมากรรมรูปเคารพภายในมูลนิธิศรีสะเกษสงเคราะห์โดยสังเขปและหลวงปู่ไต้ฮง

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

ด้านประติมากรรม: ทางมูลนิธิศรีสะเกษสงเคราะห์ได้มีแนวคิดเกี่ยวกับการเพิ่มองค์ประติมากรรมในอาคาร ซึ่งเป็นโครงการในอนาคต โดยมีความตั้งใจว่า จะนำองค์เทพในลัทธิศาสนาของชาวจีนเข้ามาจากประเทศจีน ซึ่งเป็นประเทศบ้านเกิดของบรรพชนชาวฮกเกี้ยนในไทย เนื่องจากบุคคลทั่วไปที่เข้ามาทำการกราบไหว้บูชาส่วนใหญ่ยังคงเป็นชาวจีน

ทางสมาคมได้ประดิษฐานองค์พระพรหมเพื่อกราบไหว้ในฐานะเป็นองค์เจ้าที่ โดยในการประดิษฐานองค์พระพรหม เพราะเห็นว่าเป็นองค์เทพที่ชาวไทยเองก็ให้ความเคารพนับถือ เมื่อชาวจีนมาอยู่เมืองไทยจึงปรับตัวให้ทำการกราบไหว้บูชาได้เช่นเดียวกับคนไทย ประกอบกับผู้ที่เข้ามาเคารพบูชาทั่วไปเมื่อมาทำธุระในใจกลางเมือง หรือมาโรงเรียนรวมสินวิทยาก็สามารถกราบไหว้ได้เช่นกัน แต่อย่างไรก็ตามมูลนิธิแห่งนี้ถือว่าเป็นของชาวจีน แม้จะมีการนำเทพองค์อื่นมาไว้ในมูลนิธิ แต่ก็จะไม่นำเข้ามาไว้ในบริเวณแท่นบูชาหลักของศาลเจ้า เช่น พระพรหม พระพุทธรูป จะอยู่บริเวณด้านนอกฝั่งติดกับโรงเรียนรวมสินวิทยา และเนื่องจากต้องการรักษารูปแบบเดิมให้คงอยู่ (สุชาติ สิริพูน 2565: สัมภาษณ์)

ด้านผู้มีจิตศรัทธาของมูลนิธิ: ผู้คนที่เข้ามากราบไหว้บูชาของค์เทพ ปัจจุบันมีความหลากหลายส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่มาบริจาคทำบุญกับมูลนิธิ หรือทำบุญโลงศพไร้ญาติ โดยคนส่วนใหญ่ยังคงเป็นชาวจีน และปะปนกันไปทั้งชาวฮกเกี้ยน แต่จิว กวางตุง และชาวจีนในกลุ่มภาษาอื่น ๆ

ด้านผู้บริหารและการดูแล: มูลนิธิแห่งนี้มีระบบการบริหารจัดการองค์กรด้วยตนเอง ความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ จึงขึ้นอยู่กับนายกมูลนิธิและผู้บริหารของมูลนิธิเป็นหลัก

ผู้บริหารของมูลนิธิ: ผู้บริหารของมูลนิธิแห่งนี้ แม้จะมีกลุ่มภาษาอื่นเข้ามาบ้าง แต่จะเป็นชาวจีนกลุ่มภาษาฮกเกี้ยนทำหน้าที่จัดการดูแลอยู่เป็นหลัก โดยช่วงอายุอาจจะจัดเป็นกลุ่มชาวจีนรุ่นที่ 2 คือ กลุ่มคนที่ยังคงผูกพันกับวัฒนธรรมดั้งเดิมของพ่อแม่ (รุ่นที่ 1) พูดภาษาและมีวิถีชีวิตประจำวันตามแบบจีนดั้งเดิมเป็นส่วนใหญ่ แต่ก็สามารถพูดภาษา ประกอบอาชีพ และมีวิถีชีวิตประจำวันตามแบบคนไทยได้ด้วยเช่นกัน

2.1.2 มูลนิธิสว่างจิตต์ศรีสะเกษธรรมสถาน (เก่า)

สถานที่ตั้ง เลขที่ 1481/10 ถนนวันลูกเสือ ตำบลเมืองใต้ อำเภอเมืองฯ จังหวัดศรีสะเกษ 33000

ศาสนาความเชื่อ เต๋า ขงจื้อ

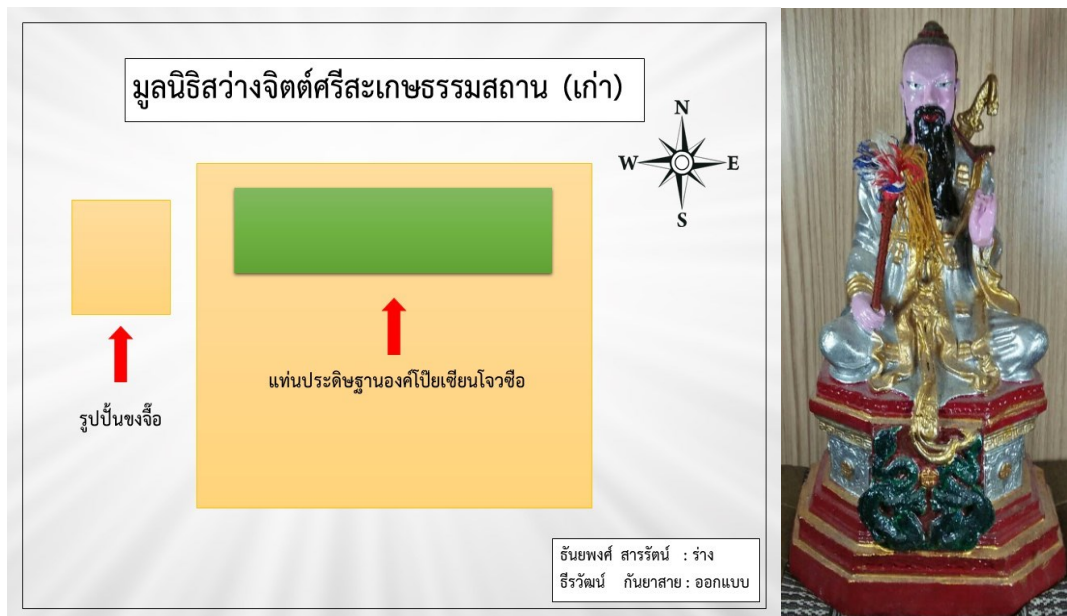
ปีที่สร้าง พ.ศ. 2528

ประวัติความเป็นมา มูลนิธิสว่างจิตต์ศรีสะเกษธรรมสถาน “เครื่องมั่งที่ 42” เป็นสมาคมหรือมูลนิธิเพื่อการกุศล ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2528 โดยมีนายสมภพ พร้อมพันธุ์ เป็นประธานกรรมการ ได้รับบัญชาจากองค์ไ้บยเซียนโจวซือกำหนดให้เป็นเก็บศพบั้รญาณิตั้งแต่ พ.ศ. 2531 จนกระทั่งใน พ.ศ. 2554 จึงได้ย้ายสถานที่ไปยังที่ตั้งแห่งใหม่เป็นการถาวร และยกที่ดินให้เป็นสาธารณกุศลแก่วัดหลวงและโรงแรมศิริวิมลที่อยู่ฝั่งตรงข้าม (สำเนา คงนิต 2565: สัมภาษณ์)

ประติมากรรม องค์ไ้บยเซียนโจวซือ เป็นหนึ่งในคณะไ้บยเซียนที่ช่วยเหลือผู้คนที่ตกทุกข์ได้ รวมถึงขจัดปีศาจที่ก่อความวุ่นวาย ลี้ทโก้วโจวซือ เป็นเซียนองค์ที่หนึ่งของไ้บยเซียนโดยได้ชื่อว่าเป็นเซียนแห่งยาและการรักษาโรคภัยไข้เจ็บ รวมถึงรูปปั้นขงจื้อ นักปรัชญาเมธีชาวจีนผู้ยิ่งใหญ่ผู้มีอิทธิพลต่อความเชื่อของคนไทยเชื้อสายจีน (ทวีป วรดิลก 2540: 12)

ตารางที่ 3 ตารางแสดงความเชื่อและประติมากรรมรูปเคารพภายในมูลนิธิสว่างจิตต์ศรีสะเกษธรรมสถาน (เก่า)

	ประติมากรรมรูปเคารพ	เรื่องในศาสนา	กลุ่มภาษา
ประธาน	ไ้บยเซียนโจวซือ	เต๋า	ฮกเกี้ยน
บริวาร	ขงจื้อ	ขงจื้อ	ฮกเกี้ยน

ภาพที่ 3 แผนผังที่ตั้งประติมากรรมรูปเคารพภายในมูลนิธิสว่างจิตต์ศรีสะเกษธรรมสถาน (เก่า)
โดยสังเขปและองค์ไ้เปียเขียนใจชื่อ

ข้อมูลจากการสำรวจ

ด้านประติมากรรม: องค์ประติมากรรมในมูลนิธิแห่งนี้ ไม่สามารถสืบค้นประวัติการสร้างและปีที่สร้างได้อย่างแน่ชัด แต่อาจสันนิษฐานได้ว่า เทพทั้งสององค์นี้น่าจะเป็นประติมากรรมที่มีความเก่าแก่และเกิดขึ้นพร้อม ๆ กันกับศาลเจ้า เนื่องจากมีลักษณะงานช่างขององค์ประติมากรรมที่คล้ายคลึงกัน ส่วนบริเวณด้านหน้าไ้เปียเขียนใจชื่อ พบว่ามีองค์ไ้เปียเขียนใจชื่อขนาดเล็ก 1 องค์ จากลักษณะของประติมากรรมคล้ายคลึงกับงานช่างที่สร้างขึ้นในปัจจุบัน ประกอบกับตำแหน่งที่ประดิษฐานบริเวณด้านหน้า อาจสันนิษฐานได้ว่าเป็นองค์เทพที่เพิ่มเข้ามาในภายหลัง อาจมีอายุไม่กี่สิบปี

ด้านผู้มีจิตศรัทธา: ผู้คนที่เข้ามากราบไหว้ในปัจจุบัน (แม้ว่าจะย้ายที่ทำการไปอยู่มูลนิธิใหม่แล้ว) แต่ก็พบว่ามีทั้งชาวจีนและชาวไทย แต่ส่วนใหญ่แล้วยังคงเป็นชาวจีน โดยเฉพาะชาวจีนในบริเวณใกล้เคียงกับชุมชนวัดหลวงและชุมชนหนองกะลาซึ่งเป็นย่านชาวจีนเดิม และมูลนิธิแห่งนี้เป็นมูลนิธิขนาดเล็กที่อยู่คู่กับชุมชนมาเป็นเวลานาน เป็นที่รู้จักกันดี และรวมถึงผู้ดูแลมูลนิธิเก่าก็เป็นคนในชุมชนหรือในย่านนี้เช่นเดียวกัน แต่ปัจจุบันยังคงมีรอยรอยอยู่บ้าง

2.1.3 มูลนิธิสว่างจิตต์ศรีสะเกษธรรมสถาน (ใหม่)

สถานที่ตั้ง เลขที่ 1481/10 ถนนสุขุมวิท ตำบลหนองครก อำเภอเมืองฯ จังหวัดศรีสะเกษ 33000

ศาสนาความเชื่อ เต๋า พุทธ ขงจื้อ

ปีที่สร้าง พ.ศ. 2549

ประวัติความเป็นมา ใน พ.ศ. 2545 หลังการจัดงานเก็บศพไร้ญาติครั้งที่ 2 ล่วง ประธานมูลนิธิเดิมได้หารือร่วมกับคณะกรรมการในเรื่องที่ดิน มูลนิธิสว่างจิตต์ศรีสะเกษธรรมสถานควรถือที่ดินเป็นกรรมสิทธิ์ไว้เพื่อทำการก่อสร้างเทวสถาน เนื่องจากสถานที่เดิมเป็นธรณีสงฆ์ พื้นที่ใช้สอยไม่เพียงพอ เห็นควรให้ช่วยกันสืบเสาะหาที่ดินที่มีความเหมาะสม เพื่อความถาวรในอนาคตสำหรับลูกหลานไว้สืบทอดเจตนารมณ์ ซึ่งคณะกรรมการได้ร่วมบุกเบิกแสวงหาจนพบท้องที่หนึ่งที่มีความเหมาะสม ไม่ไกลแต่ไม่ไกลนักจากที่ตั้งเดิม ใจกลางเมือง แต่เป็นของรองประธานทั้งคู่คือ นายเกษม เหลือช่อศิริ และนายอภิชา จรรยาสุทวิวงศ์ จึงได้ทาบทามขอซื้อในราคาการกุศล และซื้อขยายเพิ่มเติมอีกรวมประมาณ 8 ไร่ เริ่มทำการก่อสร้างและประกอบพิธีวางศิลาฤกษ์เมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม 2549 ใช้เวลาก่อสร้าง 5 ปี (สุพัตรา ศรีงาน 2565: สัมภาษณ์; มงคลคงโท 2565: สัมภาษณ์) จากนั้นจึงสำเร็จสมประสงค์ คุณค้ำมหาศาล จากแรงศรัทธาทั่วสารทิศ และพิธีเปิดเทวสถานเก็กเฉียงใต้ได้อุดมมงคลฤกษ์ในวันที่ 30 ตุลาคม 2554 ซึ่งชาวจังหวัดศรีสะเกษขนานนามเกล้าน้อมกระหม่อมถวายแด่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เนื่องในวโรกาสทรงเจริญพระชนมายุครบ 84 พรรษา เป็นองค์กรสงเคราะห์การกุศลที่ไม่แสวงหาผลกำไร ดำเนินกิจการให้ความช่วยเหลือผู้ยากไร้ ผู้ประสบอุบัติเหตุและประสบภัยพิบัติต่าง ๆ มีลักษณะสถาปัตยกรรมที่มีชายหลังคายกสูงชัน หลังคามุงด้วยกระเบื้องเคลือบสี ตัวอาคารประดับด้วยภาพวาด มีมังกรทองพันโดยรอบ ตกแต่งด้วยสวนตามคติลัทธิเต๋า ส่วนอาคารภายนอกจะเป็นอาคารอเนกประสงค์และศูนย์บริการให้ความช่วยเหลือประชาชนแบบเร่งด่วน รวมถึงเป็นศูนย์รับบริจาคโลหิต

ประติมากรรม

1) **เทพเจ้ากวนอู** เทพเจ้าแห่งสงคราม เป็นรูปบุคคลที่มีใบหน้าสีแดง หนวดยาว มือข้างซ้ายถือตำรา มือข้างขวาถืออาวุธ แสดงถึงการสร้างในปางบู๊ เป็นเทพเจ้าแห่งการรบ ซึ่งนอกจากที่ผู้คนจะมาอธิษฐานขอความสงบสุข ปราศจากความร่ำรวย และอันตรายต่าง ๆ จากท่านแล้วนั้น พวกเขายังอธิษฐานขอความโชคดี ร่ำรวยจากท่านอีกด้วย

2) **พระสังกัจจายน์ (พระศรีอริยมะตโร)** เป็นพระรูปปางอ้วน ประทับนั่งขัดสมาธิราบ ใบหน้ายิ้ม พระวรกายสีทอง พระหัตถ์ทั้ง 2 ข้าง หมายขึ้นเหนือหัวเข้า

3) **เจ้าแม่กวนอิม** มีลักษณะเป็นเทวสตรียืนอยู่บนฐานดอกบัว มือข้างซ้ายยกหงายขึ้น มีแจกันวางบนมือ มือข้างขวายกขึ้นอยู่ด้านข้างแจกัน

4) **เทพเจ้าของโชคลาภ (ไฉ่ซิงเอี้ย)** น่าจะสร้างขึ้นในบางบุน เป็นรูปบุคคลมีใบหน้า น่าเกรงขาม มีสองข้างถือเงินทอง

5) **เทพเจ้าให้ส่วยเอี้ย** ได้รับการนับถือในฐานะเทพเจ้าแห่งดวงดาว เทพเจ้าแห่งดวงชะตา เป็นรูปบุคคล สวมชุดมีลายมังกรที่ด้านหน้า มือข้างซ้ายยกขึ้น มือข้างขวาบางบนตำรา และถือป้ายอวยพรมงคล

6) **พระพุทธชินราช พระศากยมุนี หลวงพ่อโสธร** พระพุทธรูปที่จำลองจากพระพุทธรูปที่งดงามมากที่สุดของไทยและเป็นพระพุทธรูปที่คนไทยเชื้อสายจีนศรัทธา

7) **ไทเลี้ยงเล่ากุน หรือเล่าจื้อ** ศาสดาของศาสนาเต๋า อาจารย์ของเหล่าไป๋ยเซียน มีหมวดเคราเต็มใบหน้าและแก้ม ถือแสบ อยู่ทางด้านขวาของเทพไป๋ยเซียน คือ เทพและเซียนจีน ถือเป็นผู้ช่วยของเง็กเซียนฮ่องเต้และเป็นอาจารย์ของ 8 เซียน (อู่ลี้วี่ซิง และหลูเหิงยีนกวง 2554: 45-46)

8) **เหิงเจีย (ซุนหงอคง)** คือ เทพเจ้าลิงถือกระบอง ด้วยความเชื่อที่ว่าเหิงเจียนั้นไม่เคยพ่ายแพ้ต่อผู้ใด (ยกเว้นแต่องค์พระยูไล) ทำให้เกิดความนิยมศรัทธาในองค์เหิงเจียอย่างกว้างขวาง อีกทั้งมีความเชื่อในเรื่องการขอพรให้มีสุขภาพแข็งแรง เป็นผลมาจากความเชื่อว่า เหิงเจียนั้นเป็นอมตะและไม่มีวันตาย รวมทั้งในกลุ่มของผู้ที่เกิดนักษัตรปีวอก (ลิง) เชื่อกันว่า องค์เหิงเจียจะช่วยอุปถัมภ์ เกื้อหนุน และให้ความช่วยเหลือมากเป็นพิเศษ (ปิยะแสง จันทรวงศ์ไพศาล 2553: 47; จรัสศรี จิรภาส 2547: 23)

9) **เทพเจ้าหลู่ตงปิน** เป็น 1 ในเทพไป๋ยเซียน มีหลายสถานะ เช่น เป็นผู้ให้กำเนิดนิยายของลัทธิเต๋า มีความรู้ในการรักษาโรคบริเวณด้านข้างทั้ง 2 ข้าง เป็นเซียนอีก 7 องค์ ยืนเรียงกัน โดยมีองค์หลี้ตี้เป็นประธานอยู่ตรงกลาง เรียกรวมว่าเป็นเทพเจ้าแปดเซียน เป็นเทพที่คุ้มครองคนดี อภิบาลคนยากจน และคนตกทุกข์ได้ยาก

10) **องค์ไป๋ยเซียนโจวซือ** ในที่นี้ทางมูลนิธิได้นำไป๋ยเซียนทั้ง 8 ขนาดใหญ่มาตั้งบูชาไป๋ยเซียนโจวซือหรือ “เจ็กซงฮง” เป็นรูปเหมือนองค์ไป๋ยเซียนโจวซือใหญ่ที่สุดที่ประดิษฐานบนแท่นบูชาให้สักการะ ซึ่งไป๋ยเซียน คือ เซียนแปดองค์เป็นเทพเจ้าที่ชาวจีนนับถือมาช้านาน นับว่าเป็นที่รู้จักดี และได้รับการรับถืออย่างกว้างขวางมาก ถือเป็นสัญลักษณ์แห่งความสุข ความโชคดี แทนคำอวยพรให้มีอายุยืนยาว และมีภาพเขียนบริเวณหน้าทางเข้าศาลทั้ง 2 ฝั่งด้วย

11) **ขุนพลท่อกังไต้เจียงกุง** เป็นเทพเจ้าองค์ที่ 39 เป็นองค์ที่คุ้มครองดวงชะตาปีชง เป็นขุนพลที่มีความสามารถในการศึก มีไหวพริบ เข้มแข็ง เด็ดขาด ซื่อสัตย์

12) **ฮก ลก ซิว** เทพมงคลของชาวจีนขนาดเล็ก เป็นเทพเจ้า 3 องค์ “ฮก” คือ เทพเจ้าแห่งความมั่งคั่งร่ำรวยด้วยโชคลาภสมบรูณ์พูนสุข “ลก” คือ เทพเจ้าแห่งอำนาจวาสนา ยศถาบรรดาศักดิ์ มีความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ส่วน “ซิ่ว” คือ เทพเจ้าแห่งอายุยืนยาว มีสุขภาพแข็งแรง (จิตรา ก่อนนทเกียรติ 2558: 11)

13) **พระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร** ทรงฉายคู่กับสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง สิ่งเคารพเทิดทูนในฐานะสถาบันหลักของชาติ

14) **เง็กเซียนฮ่องเต้** เป็นภาพเขียนที่ประดิษฐานอยู่บริเวณชั้นบนสุดของศาลเจ้า เพราะให้ความสำคัญว่า เป็นเทพสูงสุดในสวรรค์

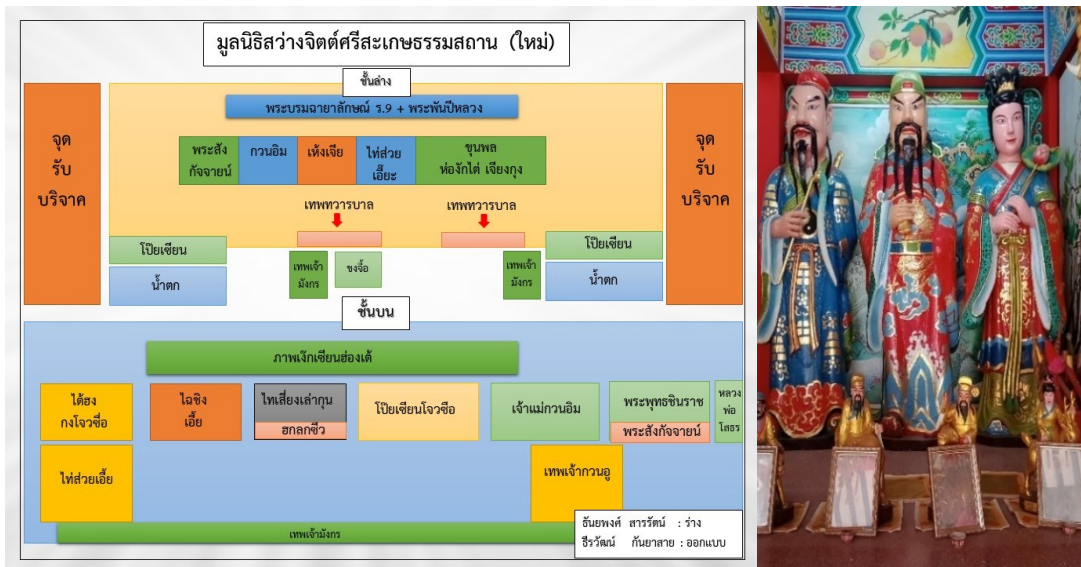
15) **ซงจื้อ** ซงจื้อเป็นนักปราชญ์ผู้ยิ่งใหญ่ของชาวจีน โดยเด็กที่จะเข้ารับการศึกษาจะต้องเซ่นไหว้ซงจื้อก่อน (มอลเทจคัลเซอร์ 2551: 51-52)

นอกจากนี้ ภายในอาคารศาสนสถานแห่งนี้ ยังมีภาพจิตรกรรมรูปมังกร สัตว์มงคล และเสือประดับอยู่โดยรอบ มีวัฒนธรรมการเคารพฟ้าดิน เพราะคนจีนเชื่อว่า ฟ้าดินมีทั่วทุกหนแห่ง ไม่มีสิ่งไหนที่ฟ้าดินไม่รู้ มี

ภาพประดับที่เป็นสิริมงคลจากสวรรค์ มงคลจากพรหมไม้ มงคลจากสัตว์ต่าง ๆ วัตถุมงคล สิ่งของ และตัวอักษรจีน อันเป็นผลจากความเชื่อและศรัทธา ผสานเข้ากับจินตนาการอันลึกซึ้ง ละเมียดละไม ก่อเกิดเป็นนฤมิตรศิลป์แห่งรูปแบบสัญลักษณ์ของสิ่งอันเป็นสิริมงคลจากสวรรค์ที่ทั้งสวยงามและเปี่ยมความหมายแก่ชีวิต (เออ อิงชุย และเออ ชูอิง 2556: 58)

ตารางที่ 4 ตารางแสดงความเชื่อและประติมากรรมรูปเคารพภายในมุขนิเวสวางจิตต์ศรีสะเกษธรรมสถาน (ใหม่)

	ประติมากรรมรูปเคารพ	เรื่องในศาสนา	กลุ่มภาษา
ประธาน	โป๊ยเซียนโจวซือ	เต๋า	ฮกเกี้ยน
บริวาร	เง็กเซียนฮ่องเต้	เต๋า	ฮกเกี้ยน
	ไท่เสี้ยงเล่ากุน	เต๋า	ฮกเกี้ยน
	ไท่ส่วยเอี้ยะ	เต๋า	ฮกเกี้ยน
	กวนอู	เต๋า	ฮกเกี้ยน
	พระสังกัจจายน์	พุทธมหายาน	ฮกเกี้ยน
	เจ้าแม่กวนอิม	พุทธมหายาน	ฮกเกี้ยน
	ไฉชิงเอี้ยะ	เต๋า	ฮกเกี้ยน
	เห็งเจีย	เต๋า	ฮกเกี้ยน
	ขุนพลห่อจ๊กไต เจียงกุง	เต๋า	ฮกเกี้ยน
	ลือตงปิน	เต๋า	ฮกเกี้ยน
	พระพุทธรูปชินราช	พุทธเถรวาท	ฮกเกี้ยน
	ขงจื้อ	ขงจื้อ	ฮกเกี้ยน
	ฮก ลก ซิว	เต๋า	ฮกเกี้ยน
	พระบรมฉายาลักษณ์	อื่น ๆ	ฮกเกี้ยน
	หลวงพ่อโสธร	พุทธเถรวาท	ฮกเกี้ยน
	พระศากยมุนี	พุทธเถรวาท	ฮกเกี้ยน
	โป๊ยเซียน	เต๋า	ฮกเกี้ยน
	เทพเจ้ามังกร	เต๋า	ฮกเกี้ยน
	เทพทวารบาล	เต๋า	ฮกเกี้ยน

ภาพที่ 4 แผนผังที่ตั้งประติมากรรมรูปเคารพภายในมูลนิธิสว่างจิตต์ศรีสะเกษธรรมสถาน (ใหม่) โดยสังเขป และองค์โป๊ยเซียนโจวซือ

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และสำรวจ

ด้านประติมากรรม: จากการสำรวจ พบว่า ประติมากรรมรูปเคารพภายในศาลเจ้าประกอบไปด้วยเทพประธานและเทพบริวารข้างต้น และไม่พบว่า มีการประดิษฐานเทพองค์อื่นหรือรูปเคารพของลัทธิศาสนาอื่น ภายในแท่นบูชาเดียวกับเทพประธาน จากการสัมภาษณ์ผู้ดูแลมูลนิธิ ซึ่งแม้จะไม่ทราบถึงข้อมูลเกี่ยวกับประวัติการสร้างอย่างชัดเจน แต่สันนิษฐานได้ว่า ประติมากรรมรูปเคารพภายในศาลเจ้าน่าจะเกิดขึ้นพร้อมกันกับการสร้างศาลเจ้าทั้งหมด ยกเว้นรูปเคารพชั้นล่างที่นำมาตั้งบนโต๊ะบูชาภายหลัง นอกจากนี้ทางผู้ดูแลมีความเห็นว่า ศาลเจ้าแห่งนี้ต้องการที่จะรักษาลักษณะดั้งเดิมของศาลเจ้าอย่างในปัจจุบันให้คงอยู่ต่อไป (อรชร ศรีเมือง 2565: สัมภาษณ์) รวมถึงไม่มีแนวคิดที่จะนำเทพองค์อื่นเข้ามาประดิษฐานภายในศาลเจ้าด้วยเช่นกัน หากแต่ภาพขุนท้อฮักไต่เจียงกุล ที่เพิ่มเข้ามาเป็นภาพขนาดใหญ่บริเวณชั้นล่างนั้น ถือได้ว่าเป็นส่วนที่มีความเกี่ยวข้องกับกับองค์เทพที่นับถืออยู่

ส่วนแท่นบูชาทางด้านซ้าย เป็นแท่นรวมเทพหลาย ๆ องค์ ซึ่งเป็นองค์เทพที่ประดิษฐานในช่วงเวลาต่อ ๆ มาเป็นระยะ ๆ ทั้งอาจนับเป็นสิบปีและองค์ที่เพิ่งประดิษฐานคือ เมื่อราว 3 ปีที่แล้ว (คือ เทพไต่ส่วยเอี้ยะ) และสาเหตุที่มีการประดิษฐานองค์เทพอื่น ๆ เพิ่มเติมเรื่อยมา เป็นเพราะองค์เทพเหล่านั้นเป็นที่นับถือของคนทั่วไป และความนิยมนับถือตามยุคสมัยที่เพิ่มขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม เทพเหล่านั้นก็ยังคงเป็นเทพที่นับถือกันในกลุ่มลัทธิศาสนาของชาวจีน แต่ทุกวันนี้มีหลากหลาย ซึ่งแต่เดิมนั้นไม่มีแนวคิดที่จะนำรูปเคารพตามลัทธิของคนไทยหรือลัทธิศาสนาอื่นเข้ามาแต่อย่างใด เพราะมีความเห็นว่าศาลเจ้าจีน ไม่ควรรวมเอาลัทธิศาสนาอื่นที่แตกต่างกันเข้าไว้ด้วยกันในสถานที่แห่งเดียวกัน (ระวีวรรณ แสงงาม 2565: สัมภาษณ์)

ด้านผู้มีจิตศรัทธาของศาลเจ้า: ผู้คนที่เข้ามากราบไหว้บูชาศาลเจ้าแห่งนี้ ส่วนใหญ่เป็นชาวจีน แต่ช่วงหลายปีที่ผ่านมา พบว่า มีคนไทยเข้ามากราบไหว้บูชากันมากขึ้นเช่นเดียวกับศาลเจ้าอื่นในบริเวณเดียวกัน เนื่องจากอยู่ติดเส้นทางคมนาคมหลัก มีพื้นที่กว้างขวาง จอดรถสะดวก

2.1.4 ศาลเจ้าปู่ตาศูนย์การค้า

สถานที่ตั้ง ถนนชุมชน 6 ตำบลเมืองใต้ อำเภอเมืองฯ จังหวัดศรีสะเกษ 33000

ศาสนาความเชื่อ พุทธ ท้องถิ่น พราหมณ์

ปีที่สร้าง พ.ศ. 2549

ประวัติความเป็นมา เป็นศาลเจ้าที่ขนาดเล็ก เหมือนกับพระภูมิเจ้าที่ของคนไทย สร้างขึ้นตามความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายจีนในละแวกนั้น เพื่อให้เป็นที่สักการบูชาและขอพรให้ช่วยปกป้องรักษาผู้คนในชุมชนให้อยู่เย็นเป็นสุข มีลักษณะเป็นศาลพระภูมิเจ้าที่บริเวณทางสามแพร่ง ทั้งนี้ที่ตั้งบนศาลพระภูมิเจ้าที่หันหน้าเข้าหาถนน เพราะเชื่อว่า ทางสามแพร่งเป็นจุดรวมของวิญญาณชั่วร้าย จึงต้องตั้งศาลเจ้าที่เพื่อให้สะท้อนความชั่วร้ายออกไป ทั้งยังอำนวยการให้แก่เจ้าของบ้านและผู้ที่เคยพบบูชาในละแวกนั้นด้วย ให้ผู้คนปราศจากอันตราย ประกอบกิจการค้าขายรุ่งเรือง ซึ่งศาลเจ้าปู่ตาศูนย์การค้า (น่าจะตั้งอยู่ในชุมชนที่เป็นย่านการค้า) เป็นศาลขนาดเล็กชั้นเดียว ยกพื้นสูง มีที่เผากระดาษเงินกระดาษทอง สร้างเป็นเจดีย์รูปน้ำเต้าสามชั้นใต้ต้นไม้ใหญ่ บริเวณโดยรอบทำเป็นที่ออกกำลังกายของผู้คนในย่านนั้น ภายในประดิษฐานเทวรูปเคารพชาย หญิง (ตายาย) ภายในศาลเจ้า พื้นหลังมีอักษรจีนเขียนและแปลเป็นไทยได้ว่า “ปวงประชาปลอดภัย” (เมฆณ สอดส่องกฤษ 2555: 51) มุขด้านหน้าเป็นรูปเทพพนม ประดับด้านนอกศาลาด้วยลวดลายพญานาคและราหูอมจันทร์บริเวณหน้าจั่ว ซึ่งอาจเปรียบเทียบกับหน้ากาลในวัฒนธรรมขอม

ประติมากรรม

1) **เทวรูปเคารพชาย** อยู่ในแท่นบูชาในด้านขวามือ มีลักษณะเป็นบุคคลในท่านั่ง มีหนวดเครายาวสีดำ แต่งกายแบบขุนนางจีน มือขวาถืออยู่อี้ (เครื่องหมายแสดงยศอย่างหนึ่ง รูปร่างคล้ายเห็ดหลินจือ)

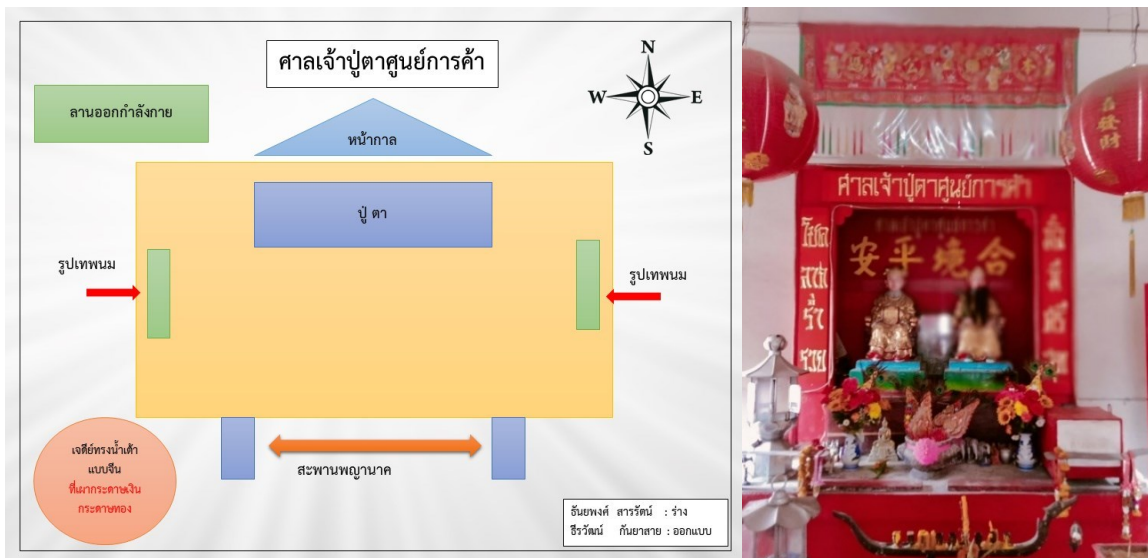
2) **เทวรูปเคารพหญิง** อยู่แท่นบูชาด้านซ้ายมือ เป็นรูปบุคคลหญิงในท่านั่ง มือขวาถืออยู่อี้ มือซ้ายวางบนตัก

3) **เทพพนมและหน้ากาล (ราหู)** เป็นลวดลายที่ประดับศาสนสถานที่จะช่วยคุ้มครองผู้มาทำบุญและปัดเป่าสิ่งไม่ดีออกจากชีวิต

4) **พญานาค** สัตว์ศักดิ์สิทธิ์ผู้พิทักษ์แหล่งน้ำและปกป้องพระศาสนา

ตารางที่ 5 ตารางแสดงความเชื่อและประติมากรรมรูปเคารพภายในศาลเจ้าปู่ตาศูนย์การค้า

	ประติมากรรมรูปเคารพ	เรื่องในศาสนา	กลุ่มภาษา
ประธาน	ปู่ตา	ความเชื่อท้องถิ่น	แต้จิ๋ว
บริวาร	เทพนม	พุทธเถรวาท	แต้จิ๋ว
	หน้ากาล (ราหู)	พราหมณ์	แต้จิ๋ว
	พญานาค	พุทธเถรวาท	แต้จิ๋ว

ภาพที่ 5 แผนผังที่ตั้งประติมากรรมรูปเคารพภายในศาลเจ้าปู่ตาศูนย์การค้าโดยสังเขปและองค์เจ้าปู่ตา ศูนย์การค้า

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

ด้านประติมากรรม: เดิมศาลเจ้าแห่งนี้สร้างขึ้นเพื่อประดิษฐานเทพเหล่าปึงเถ่ากง เป็นศาลเจ้าขนาดเล็กบริเวณมูลนิธิศรีสะเกษสว่างจิตต์ธรรมสถานเดิม ต่อมามีการสร้างศาลเจ้าขึ้นใหม่ และยังคงเป็นที่ประดิษฐานของเทพเจ้าเหล่าปึงเถ่ากงเช่นเดิม องค์ประติมากรรมนี้จึงมีอายุเก่าแก่ที่สุดของศาลเจ้า (สมาน ศรีโสภา 2565: สัมภาษณ์) และเป็นประติมากรรมลอยตัวหนึ่งเดียวในศาสนสถานจีนแห่งนี้

ด้านผู้มีจิตศรัทธาของศาลเจ้า: ผู้คนที่เข้ามากราบไหว้บูชาส่วนใหญ่เป็นชาวจีน โดยเฉพาะชาวจีนแต้จิ๋ว เนื่องจากสถานที่แห่งนี้ได้รับความนับถือจากชาวจีนแต้จิ๋วเป็นหลักมาแต่เดิม การส่งต่อความศรัทธาจากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่งภายในกลุ่มภาษาเดียวกัน จึงทำให้ยังคงเป็นศาลเจ้าที่มีความสำคัญกับชาวจีนแต้จิ๋วจนถึงปัจจุบัน แต่อย่างไรก็ตาม กลุ่มชาวจีนภาษาอื่นก็ยังเข้ามากราบไหว้บูชาเป็นจำนวนไม่น้อย รวมถึงกลุ่มคนไทยที่มีความศรัทธาตามกลุ่มชาวจีน แต่ก็ยังถือได้ว่ามีจำนวนน้อยกว่าชาวจีนที่นับถืออยู่เดิม และในปัจจุบัน สื่อต่าง ๆ มีส่วนสำคัญในการทำให้ศาลเจ้าแห่งนี้เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป ทำให้มีคนไทยหันมากราบไหว้บูชาตาม

ชาวจีนเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในช่วงเทศกาลที่มีกลุ่มคนเข้ามาหลากหลาย แต่หากพิจารณาโดยรวมแล้วศาลเจ้าแห่งนี้ก็ยังคงเป็นที่นับถือของชาวจีนเป็นส่วนใหญ่

ด้านผู้บริหารและดูแลศาลเจ้า: ปัจจุบันคนในชุมชนย่านศูนย์การค้าเป็นผู้รับผิดชอบดูแลศาลเจ้าแห่งนี้ โดยมีผู้บริหารสมาคมแต่จิวแห่งประเทศไทยที่ผูกพันกับวัฒนธรรมดั้งเดิม และเวียนมาให้คำแนะนำในการบูรณะพัฒนาด้วย และส่วนใหญ่ผู้บริหารก็เป็นชาวแต่จิวด้วยเช่นกัน

2.1.5 ศาลเจ้าปู่ตา (ศาลเจ้าพ่อปู่ตาปึงเถ่ากงม่า)

สถานที่ตั้ง ถนนกวงเฮง หน้าโรงเรียนวัดหลวงวิทยา

ศาสนาความเชื่อ พุทธ เต๋า ท้องถิ่น

ปีที่สร้าง พ.ศ. 2535

ประวัติความเป็นมา แต่ดั้งเดิมเป็นดอนปู่ตาหรือศาลเจ้าที่ที่ตั้งอยู่ใต้ต้นมะขามใหญ่บริเวณชุมชนหนองกะลา ต่อมาพ่อค้าชาวศรีสะเกษและชาวจังหวัดหนองคายสร้างศาลเจ้าพ่อปู่ตาปึงเถ่ากงม่า เป็นอาคารไม้ให้ประชาชนได้สักการะขอพร จนกระทั่งมีการบูรณะก่อสร้างศาลเจ้าพ่อปู่ตาปึงเถ่ากงม่าขึ้นมาใหม่ เริ่มสร้างวันที่ 14 พฤศจิกายน 2533 และแล้วเสร็จ มีการฉลองศาลเจ้าพ่อปู่ตาปึงเถ่ากงม่าที่สร้างขึ้นมาใหม่ เมื่อวันที่ 22 ตุลาคม 2535 ซึ่งศาลเจ้าปู่ปึงเถ่ากงม่า ตลอดกว่า 50 ปีที่ผ่านมาจะมีการจัดงาน “งานจิวสมโภชศาลเจ้าพ่อหลักเมือง ศาลเจ้าปู่ตาปึงเถ่ากงม่า” และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในศรีสะเกษ โดยชาวไทยเชื้อสายจีนเป็นผู้เริ่มในการจัดที่ศรีสะเกษมีการจัดงาน 2 ครั้ง คือ ต้นปีกับปลายปี ต้นปีช่วงหลังตรุษจีน เปรียบเหมือนการขอพรปีใหม่ ปลายปีช่วงเดือนพฤศจิกายนหรือธันวาคม เป็นเหมือนการขอบคุณสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คุ้มครองตลอดปีที่ผ่านมา จุดมุ่งหมายหลัก ๆ ก็คงจะเพื่อความ เป็นสิริมงคลแก่จังหวัดและทุก ๆ คน

ประติมากรรม

1) **เทพกวนอู** ตั้งอยู่บริเวณแท่นบูชาด้านซ้าย เป็นรูปบุคคลนั่งโบน้าสีแดง มือขวายกขึ้นจับปลายหนวด มือซ้ายวางบนตัก ซึ่งชาวจีนนิยมกราบไหว้เทพเจ้ากวนอู เพราะเชื่อว่าท่านจะช่วยกำจัดคนไม่ซื่อสัตย์ ปรามปรามคนชั่วร้าย ดำรงไว้ซึ่งความยุติธรรม

2) **เจ้าแม่ทับทิม** เจ้าแม่ทับทิม หรือเจ้าแม่จู้โยเนี้ยว ทั้งนี้เนื่องจากชาวจีนที่อพยพเข้ามาในประเทศไทยจะต้องเดินทางด้วยเรือ ชาวจีนจึงกราบไหว้บูชาให้ตนเองเดินทางปลอดภัย และอาจนำองค์เจ้าแม่ทับทิมติดตัวเข้ามากราบไหว้บูชาที่ประเทศไทยด้วย เป็นภาพเทวสตรีทรงเครื่องประดับและผ้าคลุม

3) **เจ้าแม่กวนอิม** มีลักษณะเป็นเทวสตรีประทับนั่งบนฐานดอกบัว มือข้างซ้ายยกหงายขึ้น มีแจกันวางอยู่ด้านบน มือข้างขวายกขึ้นมาอยู่บริเวณอก เป็นปางประทับบนดอกบัว มาจากตอนที่พระธิดาเมี่ยวซันได้ลอยลงมาจากอากาศ และเง็กเซียนฮ่องเต้ (พระอินทร์) ได้เนรมิตดอกบัวมารองรับไว้

4) **พระสังกัจจายน์** สันนิษฐานว่าเป็นรูปเคารพเดิมที่ประดิษฐานอยู่ภายในวัด มีลักษณะเป็นพระรูปร่างอ้วนอยู่ในท่านั่ง มือข้างขวาวางบนหัวเข่า มือข้างซ้ายวางบนตัก ขาข้างขวายกตั้งขึ้น ขาข้างซ้ายคล้ายท่านั่งขัดสมาธิ พระองค์นี้สันนิษฐานว่า เป็นพระศรีอริยเมตไตรยแบบมหายาน ซึ่งมีพระนามจีนว่า “หนี่เต็กผ่อสัก” หรือ “หมี่เล่อผ่อสัก” เป็น 1 ใน 7 พระมหาโพธิ์สัตว์ของจีน เป็นลักษณะพระศรีอริยเมตไตรยแบบ

มหายาน เป็นพระจีนอ้วนพุงพลุ้ย ใบหน้ายิ้มแย้มแจ่มใส ครองจีวรเปิดส่วนท้องจนเห็นพุงพลุ้ยใหญ่ มือซ้ายถือ
ประจำ ส่วนมือขวาบางครั้งมีถุงย่ามใหญ่ ทำให้มีนามอีกนามหนึ่งว่า “หลวงพ่อดูย่ามใหญ่” ชาวจีนเชื่อว่
การบูชาหนี้เต็กพ่อสักจะช่วยให้ผู้บูชาร่ำรวย แต่ถ้ารวยอยู่แล้วก็จะรวยยิ่ง ๆ ขึ้นไปอีก ไม่มีทางที่จะกลับมาจน
(ชาลูนชัย คงเพียรธรรม และคณะ 2562: 45)

5) **ภาพเขียนเทพหมาจู้** เป็นเทพพิทักษ์ประจำมหาสมุทร แม่น้ำ เป็นเทวดาที่กำลังลอย
เหนือแม่น้ำ ซึ่งมีเรื่องเล่าว่า ชาวจีนที่เป็นชาวประมงจะออกเรือไปหาปลาในแม่น้ำมูลต้องมาสักการะเช่นไหว้
เทพหมาจู้ ณ ศาสนสถานแห่งนี้ก่อนออกเรือ เพื่อขอให้เดินเรือไปโดยสวัสดิภาพ

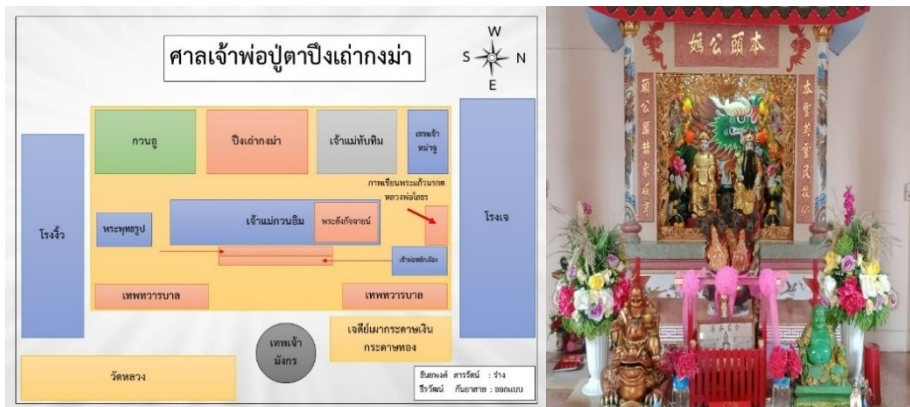
6) **เจ้าพ่อหลักเมือง (เงินหวางเงิน)** เป็นเทพในเพศชายประทับยืน เป็นผู้ดูแลรักษาชุมชน
ชื่อสัตย์สุจริต อำนวยความอุดมสมบูรณ์และมั่งมี ให้ลูก ให้เดินทางปลอดภัย และควบคุมผีร่ำร้อน

7) **ภาพเขียนพระพุทธรูปในคติเถรวาท** อยู่กระจายตามฝาผนังในศาลเจ้า เช่น พระแก้ว
มรกต หลวงพ่อโสธร

8) **ปูนเถ่าก** ซึ่งชื่อปูนเถ่ากนั้นเป็นคำเรียกรวมกัน หมายถึง ปูนเถ่าก เป็นเทพเจ้าที่
ผู้ชาย มีรูปร่างหน้าตาเหมือนเศรษฐีในชนบทสมัยโบราณของจีน มีผมและหนวดสีขาว สวมเสื้อคลุมยาว มือถือ
ไม้เท้า หน้าตาบ่งบอกถึงความมีเมตตา ส่วนปูนเถ่าม้า เป็นเทพเจ้าที่ผู้หญิง ถือกันว่าเป็นภรรยาของปูนเถ่าก
มีรูปร่างหน้าตาเหมือนเศรษฐีในชนบทในสมัยโบราณของจีน มีผมสีขาว เก๋ล้มวยและใส่เสื้อแขนยาว ปลาย
แขนกว้างเหมือนชุดจิว มือถือไม้เท้า หน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส (ตัวน ถี เชน และ บุญยั้ง ไรรุขศิริ 2543: 45-46)
แต่นักวิชาการบางท่านได้ระบุว่าเป็นเจ้าแม่ทับทิม (อัญชัญ เจริญศรีเมือง 2563: 32)

ตารางที่ 6 ตารางแสดงความเชื่อและประติมากรรมรูปเคารพภายในศาลเจ้าพ่อปู่ตาปึงเถ่ากงม่า

	ประติมากรรมรูปเคารพ	เรื่องในศาสนา	กลุ่มภาษา
ประธาน	ปู่ตา	ความเชื่อท้องถิ่น	แต้จิ๋ว
บริวาร	กวนอู	เต๋า	แต้จิ๋ว
	เจ้าแม่กวนอิม	พุทธมหายาน	แต้จิ๋ว
	พระสังกัจจายน์	พุทธมหายาน	แต้จิ๋ว
	เจ้าพ่อหลักเมือง	เต๋า	แต้จิ๋ว
	เทพหมาจู้	เต๋า	แต้จิ๋ว
	เทพทวารบาล	เต๋า	แต้จิ๋ว
	เจ้าแม่ทับทิม (ราชินีแห่งสวรรค์)	เต๋า	แต้จิ๋ว ไทหล่า
	ภาพเขียนหลวงพ่โสธร พระแก้วมรกต	พุทธเถรวาท	แต้จิ๋ว

ภาพที่ 6 แผนผังที่ตั้งประติมากรรมรูปเคารพภายในศาลเจ้าพ่อปู่ตาบึงเถ่ากงม่าโดยสังเขปและ
องค์ปู่ตาบึงเถ่ากงม่า

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

ด้านประวัติศาสตร์สถาน: อาคารศาสนสถานทั้ง 3 ส่วน ได้มีการปรับปรุงซ่อมแซมเรื่อยมา การบูรณะครั้งล่าสุดได้ทำการตกแต่งและปรับระดับพื้นให้สูงขึ้นเล็กน้อย

ด้านประติมากรรม: ศาสนสถานแห่งนี้เดิมน่าจะมีปูนเถ่ากงปูนเถ่าม่าเป็นประธานองค์เดียว ต่อมาค่อยมีการประดิษฐานเทพองค์อื่นเพิ่มเติมขึ้นมา แต่ในส่วนของแท่นบูชาด้านซ้ายมือ องค์เทพต่าง ๆ เป็นผลมาจากการที่ผู้เข้ามากราบไหว้บูชาได้นำมาถวาย ทั้งพระสังกัจจายน์และเจ้าแม่กวนอิมปางยืนองค์เล็ก และองค์อื่น ๆ และสาเหตุที่ทางศาลเจ้าอนุญาตให้มีการเขียนภาพพระพุทธรูปแบบไทย เนื่องจากศาสนสถานจีนแห่งนี้มีที่ตั้งใกล้เคียงกับวัดหลวงที่เป็นวัดเนื่องในศาสนาพุทธ ดังนั้นจึงมีภาพพระพุทธรูปแบบไทยปรากฏขึ้นในศาสนสถานแห่งนี้ แต่ในอีกส่วนหนึ่งที่เป็นรูปเคารพของลัทธิศาสนาอื่น แม้ว่าจะไม่ใช่ศาสนาเดียวกัน แต่อาจเพราะเห็นว่าเป็นเทพที่คนไทยและคนทั่วไปในปัจจุบันหันมาให้ความเคารพนับถือเช่นกัน จึงประดิษฐานไว้บนแท่นบูชาเดียวกัน เพื่อให้ผู้ที่เข้ามากราบไหว้บูชาได้เคารพสักการะได้พร้อมกันได้ (บัวทอง ปลูกเจริญ 2565: สัมภาษณ์)

ด้านผู้มีจิตศรัทธาของศาลเจ้า: ผู้คนที่เข้ามากราบไหว้บูชาที่สำคัญอีกกลุ่มคือ บุคคลทั่วไปในท้องถิ่น ทั้งชาวจีน คนไทยในปัจจุบันหลังจากที่ศาลเจ้าแห่งนี้ได้รับการเผยแพร่ข้อมูลผ่านสื่อต่าง ๆ ถึงความศักดิ์สิทธิ์และเก่าแก่ของศาลเจ้า จึงมีกลุ่มคนผู้นับถือใหม่เข้ามาเป็นจำนวนมาก ทำให้มีความหลากหลายของกลุ่มคน โดยเฉพาะในช่วงเทศกาลกินเจ (เพราะมีโรงเจเป็นส่วนหนึ่งของศาลเจ้า) และเทศกาลงานจิว ที่จัดทุกปีในย่านนี้ มีการปิดถนนและทำเป็นถนนคนเดิน แต่อย่างไรก็ตาม โดยภาพรวมแล้วยังกล่าวได้ว่า คนที่เข้ามาส่วนใหญ่ยังคงเป็นชาวจีน

ด้านผู้บริหารและดูแลศาลเจ้า: เนื่องจากศาลเจ้าแห่งนี้สร้างขึ้นโดยชาวจีนแต่จิว ดังนั้น การดูแลและทำนุบำรุงส่วนต่าง ๆ ของศาลเจ้า จึงเป็นชาวจีนแต่จิวเช่นกัน ร่วมกับคนในชุมชนหนองกะลาและชุมชนวัดหลวง

2.1.6 สุสานสุชาวดี

สถานที่ตั้ง ถนนบ้านโพธิ์-เฉลิมพระเกียรติ อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ

ศาสนาความเชื่อ พุทธ เต่า ท้องถิ่น

ปีที่สร้าง พ.ศ. 2516

ประวัติความเป็นมา ก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. 2516 โดยนายบุญเลี้ยง วิสมหมาย ประธานมูลนิธิศรีสะเกษสงเคราะห์ในสมัยนั้น ปัจจุบันเสียชีวิตแล้ว โดยขออนุญาตจัดตั้งสุสานและฌาปนสถานเพื่อเผาฝังหรือเก็บศพ สำหรับประชาชนทั่วไป โดยจะต้องทำการขอต่ออายุใบอนุญาตการจัดตั้งสุสานทุก ๆ 3 ปี ปัจจุบันสุสานสุชาวดีอยู่ในความรับผิดชอบของมูลนิธิศรีสะเกษสงเคราะห์ โดยมีนายสว่าง จรรยาสุทธีวงศ์ เป็นประธานมูลนิธิ

ประติมากรรม

1) **ฮก เต็ก ลี** เป็นศาลเจ้าปูนเก่าแก เป็นศาลพระภูมิเจ้าที่ในดินแดนแถบนี้

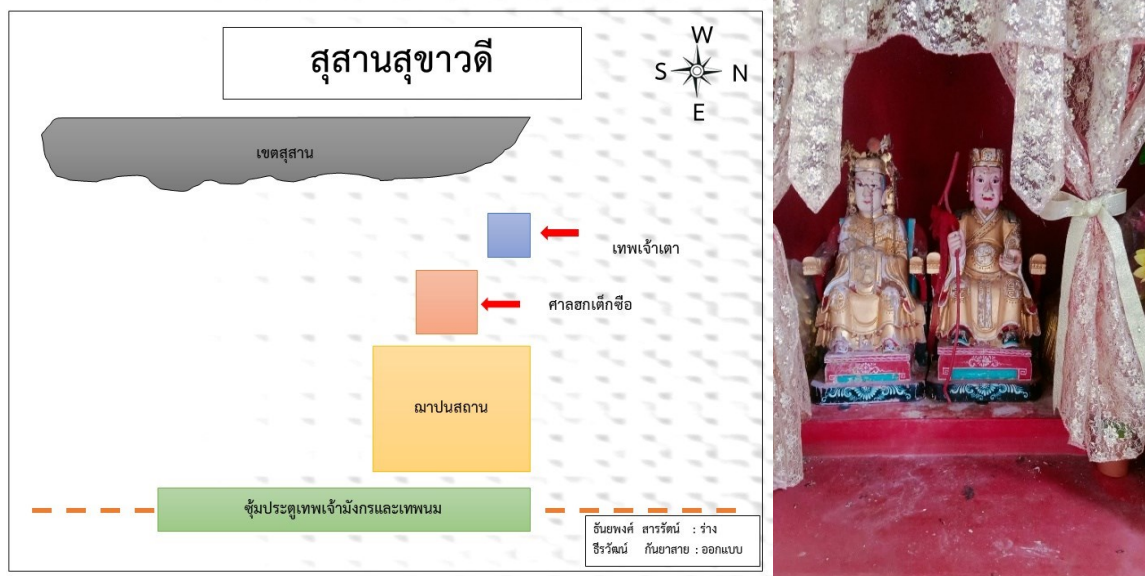
2) **เทพเจ้าเตา** คือ เซียนแห่งการปรุงอาหาร และเป็นเทพที่ปกป้องรักษาประจำบ้าน โดยในที่นี้คือ สุสาน ทั้งยังคอยจดจำการทำผิดชอบชั่วดีของทุกคนในบ้านหรือสถานที่ ๆ ปกป้องรักษาอยู่ หลังจากนั้นจึงนำไปรายงานแก่สวรรค์ ซึ่งองค์เจ๊กเซียนฮ่องเต้จะปูนบำเหน็จหรือลงโทษตามคำกล่าวของเหล่าเทพเจ้าเตาแต่ละบ้าน โดยในทุกวันขึ้น 8 ค่ำ เดือน 12 ซึ่งมักตรงกับวันที่ 23 หรือ 24 ของทุกปีนั้น ชาวจีนจะนำขนมหวานมากมายมาเซ่นไหว้แก่เทพเจ้าเตา เพื่อที่ว่าเวลาเทพแห่งห้องครัวรายงานต่อองค์เจ๊กเซียนฮ่องเต้นั้น ท่านจะได้พุดแต่คำหวาน ๆ ถ้อยคำดี ๆ ของครอบครัวนั่นเอง

นอกจากนี้ สุสานสุชาวดียังเป็นที่เคารพสักการะบรรพชนด้วย เป็นการขอพรและขอให้บรรพชนที่เสียชีวิตไปแล้วได้ปกป้องรักษาลูกหลานที่ยังอยู่ ซึ่งลูกหลานต่างนำป้ายบรรพชน ซึ่งเป็นที่พักอาศัยของวิญญาณบรรพชนมาราบไหว้และอธิษฐานขอพร ป้ายที่สลักชื่อบรรพบุรุษเอาไว้หรือที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ป้ายวิญญาณ” นี้ส่วนมากจะทำจากไม้ (สงบ ตีกาลกล 2565: สัมภาษณ์)

3) **เทพเจ้ามังกรและเทพพนม** ประดับบริเวณประตูทางเข้าสู่สุสาน ช่วยป้องกันผีเร่ร่อนเข้ามาในเขตสุสาน และป้องกันดวงวิญญาณจากภายในสุสานออกไปรบกวนผู้คนภายนอก (สงบ ตีกาลกล 2565: สัมภาษณ์)

ตารางที่ 7 ตารางแสดงความเชื่อและประติมากรรมรูปเคารพภายในสุสานสุชาวดี

	ประติมากรรมรูปเคารพ	เรื่องในศาสนา	กลุ่มภาษา
ประธาน	ฮก เต็ก ลี	เต่า	ฮกเกี้ยน
บริวาร	เทพเจ้าเตา	เต่า	ฮกเกี้ยน
	เทพพนมและเทพเจ้ามังกร	พุทธเถรวาทและเต่า	ฮกเกี้ยน

ภาพที่ 7 แผนผังที่ตั้งประติมากรรมรูปเคารพภายในสุสานสุชาวดีโดยสังเขปและองค์ฮกเด็กซื่อ

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

ด้านประติมากรรม: ภายในอาคารมีเทพหลักคือ “องค์ฮกเด็กซื่อ” และอาคารใกล้เคียง มีเทพเจ้าเตา ในฐานะองค์เจ้าที่ ซึ่งเป็นลักษณะเช่นนี้มานานแล้ว และไม่มีแนวคิดที่จะนำองค์เทพอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นของลัทธิหรือของศาสนาอื่นเข้ามาในศาลเจ้า เนื่องจากศาลเจ้าแห่งนี้ต้องการรักษาวัฒนธรรมความเชื่อแบบดั้งเดิมของศาลเจ้าแห่งนี้ไว้ (สง่า สุพรรณนนท์ 2565: สัมภาษณ์) ประกอบกับความนิยมนับถือในองค์เทพที่ต้องสถิตในสุสาน เพื่อช่วยปราบสิ่งชั่วร้ายนั้นยังคงไม่เปลี่ยนแปลง

ด้านผู้มีจิตศรัทธาของศาลเจ้า: ศาลแห่งนี้อยู่ภายในอาณาบริเวณของสุสาน และเป็นที่สักการบูชามากในวันเซ็งเม้งหรือวันรวมญาติปีละ 1 ครั้ง เพราะนอกนั้นจะไม่มีการเข้ามายังพื้นที่นี้ ยกเว้นกิจกรรมพิเศษต่าง ๆ ทำให้เป็นพื้นที่ ๆ สงบ วิเวก ปราศจากผู้คน แต่อย่างไรก็ตามการบอกเล่าถึงความศักดิ์สิทธิ์และความแพร่หลายในการนับถือ ได้ส่งผลให้มีชาวจีนกลุ่มภาษาอื่นเข้ามากราบไหว้บูชากันมากขึ้นกว่าในยุคแรก ๆ จนกระทั่งในปัจจุบันมีความหลากหลาย ชาวจีนภาษาต่าง ๆ และชาวจีนในชุมชนบ้านโนนกอง บางครั้งอาจรวมถึงชาวต่างชาติที่ผ่านไปมาได้เข้ามาสักการบูชาของค์เทพเพราะเชื่อว่าช่วยขจัดสิ่งชั่วร้ายที่จะมารังควานชีวิตได้ แต่ส่วนใหญ่แล้วกลุ่มชาวจีนยังคงมีมากกว่าคนชาติอื่น

ด้านผู้บริหารและดูแลศาลเจ้า: ขึ้นกับการบริหารจัดการของมูลนิธิศรีสะเกษสงเคราะห์ที่เป็นชาวจีนฮกเกี้ยนดูแล

บทวิเคราะห์และประมวลผล

ศาสนสถานและศาลเจ้าแต่ละแห่ง แม้จะมีการนับถือในลัทธิศาสนาที่เหมือนกัน คือ ศาสนาเต๋า ศาสนาพุทธ ศาสนาขงจื้อ และความเชื่อท้องถิ่น แต่ลักษณะของการนับถือในแต่ละแห่งจะมีความเหมือนและ

ความแตกต่างกันไป ซึ่งลักษณะร่วมในศาลเจ้าแต่ละแห่ง คือ ทุกศาสนาให้ความสำคัญกับศาสนาเต๋า ทั้งในสถานะของการเป็นรูปเคารพ องค์ประธาน และสถานะของการเป็นเทพบริวาร ศาลเจ้าแต่ละแห่งจะไม่มี การแบ่งแยกว่ารูปเคารพองค์ใดเป็นของกลุ่มภาษาใดที่ชัดเจน เพียงแต่จะมีความแตกต่างในเรื่องการให้ ความสำคัญ หรือเทพเจ้าบางองค์อาจได้รับความนิยมในการนับถือจากกลุ่มภาษานั้น ๆ มากกว่ากลุ่มภาษา อื่น ๆ เช่น เจ้าแม่ทับทิมที่ได้รับความนิยมในกลุ่มภาษาแต้จิ๋วมาก แต่เจ้าแม่ทับทิมก็ได้รับการนับถือจากกลุ่ม ภาษาอื่นด้วยเช่นกัน

ส่วนลักษณะความแตกต่างของแต่ละศาสนา คือ การนับถือแบบศาสนาเดียวหรือการผสมผสาน ศาสนาต่าง ๆ เข้าไว้ด้วยกัน ซึ่งในส่วนนี้ขึ้นอยู่กับความต้องการและความนิยมของศาลเจ้าแต่ละแห่งนั่นเอง นอกจากนั้นความแตกต่างระหว่างศาลเจ้าแต่ละแห่งคือ การให้ความสำคัญกับศาสนาและองค์เทพเจ้าที่ไม่ เหมือนกัน ศาลเจ้าแต่ละแห่งจะให้ความสำคัญแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับศาลเจ้าแห่งนั้นและจุดประสงค์ดั้งเดิม แต่แรกสร้าง

สิ่งที่มีผลต่อลักษณะของศาลเจ้าแต่ละแห่งอีกประการหนึ่งคือ อิทธิพลจากสังคมและวัฒนธรรมไทย ทำให้บางแห่งรับเอาศาสนาของคนไทยเข้ามาผสมผสานกับลักษณะดั้งเดิมของศาลเจ้า เช่น ศาลเจ้าภายใน มูลนิธิสว่างจิตต์ศรีสะเกษธรรมสถาน (ใหม่) ที่รับเอาศาสนาพุทธนิกายเถรวาทเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของศาลเจ้า ดังที่ปรากฏหลักฐานเป็นรูปเคารพ เป็นต้น และมีความเชื่อทั่วไป เช่น บริเวณทางเข้าของศาลทำเป็นรูปน้ำตก เพื่อเสริมฮวงจุ้ยในการดึงดูดผู้คนให้เข้ามากราบไหว้ ซึ่งสถานที่นี้เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ประจำเมืองในงานเฉลิมฉลองเมือง 238 ปี และ 239 ปีศรีสะเกษ โดยท่านผู้ว่าราชการจังหวัดและคณะจะมาบวงสรวงกราบไหว้ทุกครั้ง เพื่อความเป็นสิริมงคลก่อนเริ่มงาน

อย่างไรก็ตาม ประติมากรรมรูปเคารพที่พบในศาลเจ้าแต่ละแห่ง แม้จะมีความเหมือนและ ความแตกต่างกันไป แต่ประการสำคัญคือ การสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรม ความเชื่อ อันเป็นผลสืบเนื่องมาจาก คติความเชื่อของชาวจีนในท้องถิ่นที่มีบทบาทต่อสภาพสังคมในปัจจุบัน

จากข้อมูลการสำรวจศาสนสถานจีนจำนวน 6 แห่ง ซึ่งประติมากรรมรูปเคารพที่พบในแต่ละแห่งอาจ นำมาประมวลผล และกล่าวสรุปในบางประเด็นได้ กล่าวคือ ศาสนสถานทั้ง 6 แห่ง แต่ละแห่งอาจมีมากกว่า 1 ศาสนา กล่าวคือ มีการนับถือทั้งในศาสนาเต๋า ศาสนาพุทธ ศาสนาขงจื้อ ศาสนาพราหมณ์ และความเชื่อ ท้องถิ่น ผสมผสานกันไปในแต่ละศาลเจ้า คือ ในศาลเจ้าเดียวกัน แต่มีการประดิษฐ์รูปเคารพเนื่องในศาสนา ที่แตกต่างกัน และกราบไหว้บูชาควบคู่กันไป

อย่างไรก็ตาม เทพบางองค์เคยเป็นเทพของลัทธิศาสนาหนึ่ง ต่อมาในภายหลังได้ถูกรวมเอามาไว้อีก ศาสนาหนึ่ง จึงไม่อาจกล่าวได้ว่าเทพเจ้าบางองค์นั้นเป็นของลัทธิศาสนาใดอย่างชัดเจน หากแต่ขึ้นอยู่กับ ความนิยมและการให้ความสำคัญของกลุ่มคนคือผู้ที่นับถือด้วยว่า จะนับถือเทพเจ้าเหล่านั้นในทางของศาสนา ใด เช่น เทพเจ้ากวนอู ที่ได้รับความนิยมมากกว่าใน 1 ศาสนา แต่ในไทยได้รับความนิยมนับถือในทางศาสนาเต๋า มากกว่านับถือในแบบเทพเจ้าของวัตรวม คือ องค์โจวซือกวง ซึ่งเป็นพระสงฆ์ในศาสนาพุทธนิกายมหายาน (เจษฎา นิลสงวนเดชะ 2561: 5) เดิมอาจได้รับการนับถือในระดับท้องถิ่นเฉพาะกลุ่มคนบางกลุ่ม ต่อมาได้รับ

การนับถือทั่วไปและได้รับความนิยมในการนับถือในกลุ่มของศาสนาเต๋า โดยเปลี่ยนสถานะมาเป็นเซียน เป็นต้น และประติมากรรมรูปเคารพที่พบในศาลเจ้าแต่ละแห่ง มีเทพเจ้าบางองค์ปรากฏในศาลเจ้าของกลุ่มภาษาต่าง ๆ มากกว่า 1 ภาษา เช่น เจ้าแม่ทับทิม เป็นต้น แสดงให้เห็นว่า เทพแต่ละองค์นั้นจะได้รับการนับถือในหลายกลุ่มภาษา ไม่มีการแยกเฉพาะเจาะจงว่า เทพเจ้าองค์ใดจะต้องได้รับการนับถือโดยกลุ่มคนภาษาใดเท่านั้น มีการประดิษฐานและเคารพบูชาได้ทั่วไป เพียงแต่จะได้รับความนิยมและมีการให้ความสำคัญไม่เหมือนกันในแต่ละแห่ง

ตารางที่ 8 ตารางแสดงลัทธิศาสนาของศาสนสถานในวัฒนธรรมจีนแต่ละแห่งในพื้นที่อำเภอเมืองฯ จังหวัดศรีสะเกษ

ลำดับ	ศาสนสถาน	กลุ่มภาษา	ศาสนา						
			พุทธ		ท้องถิ่น	เต๋า	พราหมณ์	ขงจื้อ	อื่น ๆ
			เถรวาท	มหายาน					
1	มูลนิธิศรีสะเกษ สงเคราะห์	ฮกเกี้ยน	✓			✓			
2	มูลนิธิสว่างจิตต์ ศรีสะเกษ ธรรม สถาน (เก่า)	ฮกเกี้ยน				✓		✓	
3	มูลนิธิสว่างจิตต์ ศรีสะเกษ ธรรม สถาน (ใหม่)	ฮกเกี้ยน	✓	✓		✓		✓	✓
4	ศาลเจ้าปู่ตา ศูนย์การค้า	แต้จิ๋ว	✓		✓		✓		
5	ศาลเจ้าพ่อปู่ตา (บึงเก่ากงม่า)	แต้จิ๋ว ไทหล่า	✓	✓	✓	✓			
6	สุสานสุขาวดี	ฮกเกี้ยน	✓			✓			

จากตารางที่ 8 พบว่า ส่วนใหญ่ผู้คนที่นับถือประติมากรรมรูปเคารพจะให้ความสำคัญกับศาสนาเต๋า และมีเทพเจ้าเนื่องในศาสนาเต๋าเป็นองค์ประธานมากกว่าศาสนาอื่น รองลงมาคือ ความเชื่อท้องถิ่นและพุทธมหายาน อย่างไรก็ตาม ประติมากรรมรูปเคารพที่เป็นองค์ประธานเหล่านั้นเป็นการให้ความสำคัญเฉพาะแห่ง เพราะเทพเจ้าบางองค์ แม้จะเป็นประธานของศาลแห่งหนึ่ง แต่อาจเป็นบริวารของศาลอีกแห่งหนึ่ง แสดงถึงการให้ความสำคัญที่แตกต่างกันไป และข้อสังเกตอีกประการหนึ่งคือ ในส่วนของศาลเจ้าพ่อปู่ตา (บึงเก่ากงม่า) ซึ่งประกอบไปด้วยส่วนของศาลเจ้า โรงจิว แสดงถึงการให้ความสำคัญกับศาสนาพุทธนิกายมหายานด้วย แม้จะมีการบูชาประติมากรรมรูปเคารพในศาสนาเต๋า รวมถึงภาพวาดในคติพุทธมหายานด้วยก็ตาม

การให้ความสำคัญ

1. ให้ความสำคัญกับองค์ประธานดั้งเดิมตั้งแต่สมัยแรกสร้าง มีการก่อสร้างศาลให้กับเทพองค์ใด ก็ให้ความสำคัญกับเทพองค์นั้นอยู่เสมอ หรือแม้จะมีองค์เทพองค์อื่นที่อาจถือว่ามีศักดิ์สูงกว่าตามศาสนานั้น ๆ ก็จะไม่มีการเปลี่ยนแปลงองค์ประธาน ได้แก่ มูลนิธิสว่างจิตต์ศรีสะเกษธรรมสถาน (ใหม่) บริเวณชั้นบนมีเทพเจ้าโจวซือองค์ใหญ่เป็นประธาน ที่แม้ภายในศาลเจ้าจะมีองค์เง็กเซียนฮ่องเต้ ซึ่งถือว่าเป็นเทพที่มีศักดิ์สูงสุดในศาสนาเต๋า และมีศักดิ์สูงกว่าเทพโจวซือ (1 ใน 8 เซียน) ซึ่งเป็นองค์ประธาน แต่ทางศาลเจ้าก็ยังให้ความสำคัญกับเทพเจ้าโจวซือในฐานะเป็นองค์ประธานของศาลเจ้าแต่ดั้งเดิม และได้ให้ความสำคัญกับองค์เง็กเซียนฮ่องเต้ด้วยการประดิษฐานไว้ที่อันสูงสุดของอาคารแทน เช่นเดียวกับในศาลปูนเถ่ากงมา ที่มีรูปเจ้าแม่กวนอิมและกวนอู ซึ่งมีศักดิ์สูงกว่าเทพท้องถิ่น แต่ก็ยังนับถือปูนเถ่ากงมาเป็นประธานอยู่

2. ให้ความสำคัญกับองค์เทพเจ้าที่ถือว่ามีศักดิ์สูงกว่าหรือได้รับความนิยมมากกว่า ได้แก่ บริเวณชั้นล่างของมูลนิธิสว่างจิตต์ศรีสะเกษธรรมสถาน แต่เดิมองค์ประธานคือ ขุนพลทองคำโตเจียงกง ซึ่งเป็นภาพขนาดใหญ่ และมีบริวารคือเทพเจ้าหั่งเจีย และไม่ส่วยเอี้ยะ ต่อมาได้มีการเปลี่ยนแปลงองค์ประธานเป็นเจ้าแม่กวนอิมของศาสนาพุทธนิกายมหายานที่มีหลายองค์หลายปาง ทั้งนี้อาจเพราะเห็นว่าเป็นองค์เทพที่มีศักดิ์สูงกว่าเทพบางองค์ รวมถึงอาจเป็นองค์เทพที่ได้รับความนิยมในการนับถือจากคนทั่วไป จึงมีการเคลื่อนย้ายองค์ประธานเดิมไปไว้ในตำแหน่งด้านข้าง ซึ่งเป็นลักษณะของการวางรูปเคารพที่มีความสำคัญ ๆ รองลงมา

เช่นเดียวกันกับที่สุสานสุขาวดี เดิมได้สร้างขึ้นเพื่อประดิษฐานองค์เหล่าปึงเถ่ากง 1 องค์ ผู้ดูแลท้องถิ่นแถบวัดเฉลิมกาญจนา แต่เมื่อมีการอัญเชิญองค์ฮกเด็กชื่อในลัทธิเต๋า ซึ่งทางศาลเจ้าถือว่าเป็นองค์เทพที่มีศักดิ์สูงกว่าเทพท้องถิ่น จึงได้ทำการเคลื่อนย้ายและเปลี่ยนแปลงองค์เทพประธานจากองค์มาเป็นองค์ฮกเด็กชื่อแทน ถือเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของเจ้าหน้าที่และอาสาสมัคร รวมถึงมีผู้ศรัทธาเป็นจำนวนมากในเทศกาลเซ็งเม้ง โดยเป็นผู้นำดวงวิญญาณผู้ตายไปสู่สรวงสวรรค์ และช่วยให้คนเป็นที่มาสักการะเกิดความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิตและแคล้วคลาดจากอันตรายต่าง ๆ เช่นเดียวกับ องค์เหล่าปึงเถ่ากงที่มูลนิธิศรีสะเกษสงเคราะห์ ภายหลังจึงเชิญองค์ปู่เจ้าไต้ฮงกงเข้ามาแทน

อย่างไรก็ตามอาจสรุปได้ว่า การให้ความสำคัญกับองค์เทพเจ้าโดยส่วนใหญ่ แล้วยังคงเป็นองค์เทพเจ้าหรือประติมากรรมรูปเคารพตั้งแต่สมัยแรกสร้างศาลเจ้า เพราะถือว่าเป็นองค์ประธานดั้งเดิมของศาลที่มีความเก่าแก่และถือว่ามีศักดิ์ที่สำคัญที่สุด

ตารางที่ 9 ตารางสรุปประติมากรรมภายในศาสนสถานจีนแต่ละแห่งในพื้นที่อำเภอเมืองฯ จังหวัดศรีสะเกษ

ศาล	รูปเคารพ																											
	สกล สิงห์ ๑	ทวาร ปู้ ไฉง	ทวาร ภู ม	ทวาร ฉิม ม	เจ้าแม่ ตันซิม	ปู่ แก่ กมม่า	พระสังกัจจายน์	พระ บรม ธาตุ ธาตุนา สัตถัมภ์	เจ้าปู่ ตา	ทวาร บาท	นาค	เศวต /เทพ บน	โฉม เอี๊ยะ	โฉม เอี๊ยะ	โฉม เอี๊ยะ	โฉม เอี๊ยะ	โฉม เอี๊ยะ	พระพุท ธูป	บุษบ บถ โถง	มี กษัตริ ย์	เจ้าแม่ ตันซิม	เทพ ทวาร ภูม	เทพ เจ้านา	เทพ เจ้า ฉิม	พระ พรหม	หน้า ศาล/ ประตู		
1.มุขนิธิ ศรีสะเกษ สงเคราะห์		☀																☑									☑	
2.มุขนิธิ สว่าง จิตต์ศรี สะเกษ ธรรม สถาน (เก่า)																											☑	
3.มุขนิธิ สว่าง จิตต์ศรี สะเกษ ธรรม สถาน (ใหม่)			☑	☀			☑	☑		☑				☑	☑	☑	☑	☑	☑	☑	☑				☑	☑		
4.ศาล เจ้าพ่อปู่ ตา ศูนย์การ ค้า					☀						☑	☑															☑	
5.ศาล เจ้าปู่ท้าว ปูนเฝ้าก่ง			☑	☑	☑		☑		☀	☑								☑						☑				
6.ศาล สุวรรณี	☀											☑																

หมายเหตุ ☀ หมายถึง องค์เทพประธาน ☑ หมายถึง เทพประดิษฐาน

จากข้อมูลแสดงให้เห็นว่า ศาลเจ้าที่ทำการสำรวจมีความนิยมในการนับถือเทพเจ้าบางองค์มากกว่าองค์อื่น ๆ ทั้งในศาสนาเต๋า และศาสนาพุทธนิกายมหายาน คือ เทพเจ้ากวนอู เจ้าแม่กวนอิม พระสังกัจจายน์ หลวงปู่ไต้ฮง ฮกเต็กซื่อ โป๊ยเซียนโจวซื่อ โดยเฉพาะเทพเจ้ากวนอูจะมีความคล้ายคลึงกับหลวงปู่ไต้ฮง และองค์ฮกเต็กซื่อ ก็เนื่องมาจากขณะนั้นเป็นช่วงที่เมืองไทยเกิด “สมาคมลับ” หรือ “อั้งยี่” ซึ่งบรรดาสมาคมเหล่านี้ต่างนับถือเทพเจ้ากวนอูเป็นเทพเจ้าประจำกลุ่ม เนื่องจากเป็นสัญลักษณ์ของความจงรักภักดี ความซื่อสัตย์ (กุลศิริ อรุณภาคย์ 2553: 12; ศุภรัตน์ เลิศพานิชย์กุล 2524: 45-46)

แต่อย่างไรก็ตาม เทพเจ้าบางองค์ไม่ได้มีการระบุถึงคุณสมบัติด้านใดด้านหนึ่งอย่างชัดเจน ซึ่งการให้ความเคารพนับถือ อาจเกิดขึ้นหรือเปลี่ยนแปลงไปตามความต้องการของคนในแต่ละกลุ่มแต่ละยุค เช่น เจ้าแม่กวนอิม จากประวัติคือ พระโพธิ์สัตว์ที่คอยช่วยเหลือมนุษย์ให้พ้นทุกข์ ส่วนใหญ่คนจึงกราบไหว้เพื่อขอพรต่าง ๆ กันไป แต่บางแห่ง อย่างเช่นที่ศาลของมูลนิธิฯ แห่งใหม่ ได้เน้นการกราบไหว้เจ้าแม่กวนอิมเพิ่มขึ้นในอีกคุณสมบัติหนึ่งคือ ขอบุตร เป็นต้น เช่นเดียวกันกับเจ้าแม่ทับทิมในศาลปูนเฝ้าก่งมาแถบย่านชุมชนวัดกลาง ที่คนนิยมมากราบไหว้เพื่อขอพรให้ทำมาค้าขึ้นด้วย (จิตรรา ก่อมนทเกียรติ 2545: 63-64)

จึงอาจกล่าวได้ว่า ศาสนสถานจีนมีบทบาทต่อวิถีชีวิต และการรวมกลุ่มของชาวจีนเป็นอย่างมาก เป็นผู้สืบทอดธรรมเนียมประเพณีจีนโบราณให้ยั่งยืน เป็นศูนย์รวมจิตใจของผู้คนในสังคม เป็นศูนย์รวมทางสถาปัตยกรรมและศิลปะจีน เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แสดงให้เห็นถึงการธำรงไว้ซึ่งความเป็นจีนในสังคมไทยอย่างยั่งยืนจนกลายเป็นศรัทธาสถานในสังคมไทยไปในที่สุด

อภิปรายผล

การศึกษาครั้งนี้ได้แสดงให้เห็นถึงบริบทของจังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งเป็นจังหวัดในอีสานใต้ ซึ่งสอดคล้องกับงานของเมฆม สอดส่องกฤษ (2556) และงานของวรวเทพ สันติวรวิทย์ (2542) ที่กล่าวถึง บริบทของจังหวัดศรีสะเกษที่มีชาวจีนอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐาน และเป็นกลุ่มที่ประกอบธุรกิจการค้าที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจในจังหวัด แม้จะผสมกลมกลืนกับชาวไทยและชาวไทยถิ่นอีสาน แต่ด้วยความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมดั้งเดิม อำนาจทางเศรษฐกิจที่เข้มแข็ง ทำให้ชาติพันธุ์จีนที่อพยพเข้ามายังคงดำรงรักษาวัฒนธรรมของตนไว้อย่างเหนียวแน่น ยิ่งกว่านั้นยังแทรกซ้อน เผยแพร่ และผสมผสาน แม้กระทั่งมีอำนาจเหนือวัฒนธรรมประเพณีของชนพื้นถิ่นไปแล้วก็มี ซึ่งวัฒนธรรมทางศาสนาของชาวไทยเชื้อสายจีนของจังหวัดศรีสะเกษปรากฏให้เห็นในรูปแบบต่าง ๆ เช่น วัดจีน สุสานจีน ศาลเจ้าจีน สมาคม มูลนิธิ เป็นต้น โดยแสดงให้เห็นถึงคติความเชื่อผ่านประติมากรรม รูปเคารพ ที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ และเตือนใจให้ระลึกถึงความกตัญญูและคุณธรรมทั่วไป (สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร 2556: 18) ซึ่งสอดคล้องกับงานศึกษาของ นวรัตน์ ภัคดีคำ (2553) และงานของ เจษฎา นิลสงวนเดชะ (2561) ที่กล่าวว่า ชาวจีนส่วนใหญ่ยังคงให้ความเคารพและรู้คุณของบรรพบุรุษและเทพที่เป็นผู้เบิกฟ้าเบิกดินตามตำนานการสร้างโลกของชาวจีน รวมถึงเทพผู้คุ้มครองในด้านต่าง ๆ ผ่านพิธีกรรมการสร้างศาสนสถาน การสร้างรูปเคารพ และการสักการบูชา และสอดคล้องกับงานของ รตพร ปัทมเจริญ (2544) และ ชนิษฐ์ ผ่องสวัสดิ์ (2559) ที่กล่าวว่า สิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านี้แสดงถึงอัตลักษณ์ด้านชาติพันธุ์ และทวีความสำคัญมากขึ้นอันเนื่องมาจากอิทธิพลของทุนนิยม เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ และช่วยส่งเสริมด้านธุรกิจหรือการงานให้ก้าวหน้า เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อการบันดาลโชคลาภวาสนา เพื่อตอบสนองความต้องการของสังคมในยุควัฒนธรรมร่วมสมัยที่มีอยู่ในปัจจุบันและสามารถพบเห็นได้ (ปิ่นวดี ศรีสุพรรณ 2558: 56) สามารถเชื่อมโยงและพัฒนาเป็นเส้นทางท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวัฒนธรรมของจังหวัดต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับงานของ พรพิมล ศรีธเรศ (2560) ที่ว่าด้วยเรื่องทุนทางสังคมและวัฒนธรรมไทย-จีน เพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวัฒนธรรมในจังหวัดอุบลราชธานี

ข้อเสนอแนะ

บทความวิจัยฉบับนี้ได้เลือกทำการสำรวจและศึกษาประติมากรรมรูปเคารพที่พบในศาลเจ้าเฉพาะที่สำรวจพบในเขตอำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษเท่านั้น ซึ่งนับได้ว่าเป็นเพียงส่วนหนึ่งของข้อมูลหลักฐานที่ปรากฏอยู่ทั่วไปทั้งในจังหวัดศรีสะเกษและจังหวัดอื่น ๆ เนื่องจากกลุ่มชาวจีนและวัฒนธรรมด้านความเชื่อของชาวจีนนั้นแพร่หลายไปตามกลุ่มการตั้งถิ่นฐานที่กระจายอยู่ทั่วไปในพื้นที่ประเทศไทย ดังนั้น จึงควรมีการศึกษาหลักฐานด้านประติมากรรม และข้อมูลจากการสำรวจศาลเจ้าในระดับพื้นที่ที่กว้างมากขึ้น เพื่อศึกษาถึงความหลากหลาย ความนิยมของประติมากรรมรูปเคารพในศาสนสถานจีนในพื้นที่ต่าง ๆ ในต่างอำเภอหรือพื้นที่อื่น ๆ ให้เกิดความเข้าใจวัฒนธรรมของชาวจีนในสมัยรัตนโกสินทร์ และวัฒนธรรมจีนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยได้ชัดเจนมากขึ้น รวมถึงอาจศึกษาข้อมูลที่เป็นวิถีชีวิตที่สัมพันธ์กับศาสนสถานจีนดังกล่าว เช่น งานจิว สารทจีน เซ่งเม็ง และกินเจ ซึ่งกิจกรรมจะมี 2 ลักษณะ ได้แก่ กิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมประเพณีประจำปี และกิจกรรมสังคมสงเคราะห์ ซึ่งคนในท้องถิ่นสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมได้

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้ได้รับคำแนะนำและความช่วยเหลือจาก นางเกษม เหลืองซ้อสิริ และนายอภิชา จรรยาสุทธิวงศ์ ผู้ดูแลมูลนิธิสว่างจิตต์ศรีสะเกษธรรมสถานทั้งที่ตั้งเก่าและใหม่ นายสมชาย เกตุมณี ผู้ดูแลมูลนิธิศรีสะเกษสงเคราะห์ นายบุญมี ทองนิตย์ ผู้ดูแลศาลเจ้าปู่ตาศูนย์การค้า และศาลเจ้าพ่อปู่ตา และนายพันธมิตร ศรีศักดิ์ ผู้ดูแลสุสานสุขาวดี และขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ห้องสมุดมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีและมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ที่ช่วยสืบค้นเอกสารหายาก และ ณ โอกาสนี้ จึงขอกราบขอบพระคุณบุคคลที่กล่าวถึงข้างต้นสำหรับความช่วยเหลือในทุก ๆ ด้าน โดยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องต่อไป

บรรณานุกรม

- กรรณิกา ต้นประเสริฐ (บรรณาธิการ). **ป้อ เต็ก ตี้ง: บนเส้นทางประวัติศาสตร์สังคมไทย**. กรุงเทพฯ: มติชน, 2547.
- กุลศิริ อรุณยาภักย์. **ศาลเจ้าศาลจีนในกรุงเทพฯ**. นนทบุรี: มิวเซียมเพรส, 2553.
- จรัสศรี จิรภาส. **แห่งเจีย (ฉีเทียนต้าเล็ง): ลิงในวรรณกรรมที่กลายเป็นเทพเจ้า**. กรุงเทพฯ: มติชน, 2547.
- จิตรา ก่อันทเกียรติ. **ความรู้เรื่องเงินจากผู้เฒ่า**. กรุงเทพฯ: แสงดาว, 2558.
- . **ทำเนียบเจ้าแม่และผู้วิเศษของจีน**. กรุงเทพฯ: จิตรา, 2545.
- . **พระพุทธรูปเจ้าและสิ่งศักดิ์สิทธิ์จีน**. กรุงเทพฯ: จิตรา, 2547.
- จี วิลเลียม สกินเนอร์. **สังคมจีนในประเทศไทย: ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์**. แปลโดย พรรณี ฉัตรพลรักษ์ และคณะ. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2529.
- เจษฎา นิลสงวนเดชะ. “ศาลเจ้าจีน: ศรัทธาสถานในสังคมไทย,” **วารสารภาษาและวัฒนธรรม**. 37, 1 (มกราคม-มีนาคม 2561).
- ชนินทร์ ผ่องสวัสดิ์. “ลัทธิบูชาเจ้าแม่กวนอิมในสังคมไทย,” **วารสารไทยคดีศึกษา: สังคมพหุลักษณะ การผสมผสานอัตลักษณ์และความเชื่อ**. 13,1 (มกราคม-มีนาคม 2559).
- ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม และคณะ. **การผสมผสานความเชื่อทางศาสนาในวัดทางพระพุทธศาสนา: กรณีศึกษาวัดในอำเภอเมือง อุบลราชธานี และอำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี**. อุบลราชธานี: คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, 2562.
- ชุมพล แนวจำปา. **การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจบริเวณลุ่มน้ำมูลตอนบน พ.ศ. 2443-2468**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.
- दनัย ไชโยธา. **นานาศาสนา**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, 2537.
- ถ้วน ลี เชิง และบุญยิ่ง ไร่สุขสิริ. **การสำรวจศาลเจ้าจีนในเขตกรุงเทพมหานคร**. สมุทรปราการ: มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, 2538.
- ถ้วน ลี เชิง และบุญยิ่ง ไร่สุขสิริ. **ความเป็นมาของวัดจีนและศาลเจ้าจีนในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย, 2543.

ทวีป วรดิถก. **สนุกกับโป๊ยเซียน**. กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า, 2540.

ธนัญชัย รสจันทร์. **สภาพเศรษฐกิจของเมืองอุบลราชธานีระหว่าง พ.ศ. 2325-ทศวรรษที่ 2460**.

วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2550.

นวรรตน์ ภัคดีคำ. **เทพเจ้าและสิ่งศักดิ์สิทธิ์จีน**. กรุงเทพฯ: แพรวสำนักพิมพ์, 2555.

นาริรัตน์ ปรีสุทธิวุฒิพร. **คนจีนกับการขยายตัวของเมืองบริเวณลุ่มน้ำชี**. มหาสารคาม: ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2546.

บัวทอง ปลุกเจริญ. (สัมภาษณ์). 1 เมษายน 2565.

ปิ่นวดี ศรีสุพรรณ. **เอกสารประกอบการเรียนการสอนวิชา 1442100 วัฒนธรรมร่วมสมัย**. อุบลราชธานี: สาขาสังคมศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, 2558.

ปิยะแสง จันทร์วงศ์ไพศาล. **108 สิ่งมีงมจลจีน**. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ด, 2553.

ประนุช ทรัพย์สาร. “ชาวจีนสังคมอีสาน,” **วารสารช่อพะยอม**. 15, 3 (ธันวาคม 2550).

พรพิมล ศรีธเรศ. “ทุนทางสังคมและวัฒนธรรมไทย-จีน เพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวัฒนธรรมในจังหวัดอุบลราชธานี,” **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี**. 8, 1 (มกราคม-มิถุนายน 2560).

พรพรรณ จันทโรจนานนท์. “ชาวจีนในไทย,” **วารสารศิลปวัฒนธรรม**. 29, 2 (พฤศจิกายน 2550).

ผ่องพรรณ วิสมหมาย. (สัมภาษณ์). 15 พฤษภาคม 2565.

มงคล คงโท. (สัมภาษณ์). 20 พฤษภาคม 2565.

มอลเทจ, คัลเซอร์. **ประตูสู่วัฒนธรรมจีน**. แปลโดย วรรณภา เชื้อจีน. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ, 2551.

เมฆม สอดส่องกฤษ. **สารานุกรมศาสนสถานจีนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างของไทย**.
อุบลราชธานี: คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, 2555.

———. “การสำรวจศาสนสถานจีนในเขตจังหวัดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างของไทย,” **วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี**. 9, 1 (มกราคม-มิถุนายน 2556).

รตพร ปัมทเจริญ. **บทบาทของศาลเจ้าจีนในการธำรงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์: กรณีศึกษาในเขตอำเภอเมืองจังหวัดนครปฐม**. วิทยานิพนธ์มานุษยวิทยามหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.

ระวีวรรณ แสงงาม. (สัมภาษณ์). 15 พฤษภาคม 2565.

วรเทพ สันติวรรักษ์. **วิถีชีวิตชาวจีนในเขตสถานีรถไฟศรีสะเกษ**. รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระ
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2542.

ศุภรัตน์ เลิศพานิชย์กุล. **สมาคมลับอั้งยี่ในประเทศไทย พ.ศ. 2367-2453**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524.

สงบ ดีกาลกล. (สัมภาษณ์). 1 พฤษภาคม 2565.

สง่า สุพรรณนนท์. (สัมภาษณ์). 15 พฤษภาคม 2565.

สุชาดา สิริพูน. (สัมภาษณ์). 30 พฤษภาคม 2565.

สุนีย์รัตน์ เดชวิริยะกุล. **คติความเชื่อของชาวจีนในสมัยรัตนโกสินทร์: กรณีศึกษาประติมากรรมรูปเคารพ.** การศึกษาค้นคว้าอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาโบราณคดีสมัยประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2553.

สุพัตรา ศรีงาน. (สัมภาษณ์). 15 พฤษภาคม 2565.

สมาน ศรีไสดา. (สัมภาษณ์). 15 พฤษภาคม 2565.

สุวิทย์ อิศราศวัต. **ประวัติศาสตร์จีนอีสาน: รายงานการวิจัย.** ขอนแก่น: สาขาประวัติศาสตร์และโบราณคดี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2551.

แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย. “ความสัมพันธ์ไทย-จีน ด้านสังคมและวัฒนธรรม,” ใน **ความสัมพันธ์ไทย-จีน: 20 ปี แห่งมิตรภาพ.** นิพนธ์ จิตรประสงค์ และคณะ (บรรณาธิการ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2539.

สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร. **ศาลเจ้า: ศรัทธาสถานแห่งบางกอก.** กรุงเทพฯ: สำนักฯ, 2559.

สำเภา คงนิล. (สัมภาษณ์). 15 พฤษภาคม 2565.

อชิรัชญ์ ไชยพจน์พานิช. **ศาลเจ้าจีนในกรุงเทพฯ.** กรุงเทพฯ: มติชน, 2563.

อัญชัญ เจริญศรีเมือง. “ความเชื่อในเทพเจ้าจีนศาลเจ้าปึงเถ่ากงม่า จังหวัดศรีสะเกษ,” ใน **การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ 3.** หน้า 248-252. ศรีสะเกษ: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ, 2563.

อรชร ศรีเมือง. (สัมภาษณ์). 15 พฤษภาคม 2565.

อรพิน ปานนาค และคณะ. **อารยธรรมตะวันออก.** กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2550.

อู่ลี่ชิง และหลูเหยียนกวง. **100 เทพและเซียนจีน.** แปลโดย ส.สิริวิทย์. กรุงเทพฯ: อมรินทร์, 2554.

เออ อึ้งซุย และเออ ซูจิง. **สิริมงคลจากสวรรค์ของประเทศจีน.** แปลโดย เกียรติชัย พงษ์พานิชย์. กรุงเทพฯ: แสงดาว, 2556.

เอกสารสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ครั้งที่ 10

บทความนักศึกษาระดับปริญญาตรี
กลุ่มภาษาและวรรณกรรม

การศึกษาเปรียบเทียบคำศัพท์พื้นฐานภาษาเขมรถิ่นไทย ตำบลกันทรอม อำเภอขุนหาญ
จังหวัดศรีสะเกษ กับคำศัพท์พื้นฐานภาษาเขมรมาตรฐานกัมพูชา ตำบลจัยโย
อำเภอจอมการเลอ จังหวัดกำปงจาม

A Comparative Study of Basic Vocabulary of Khmer Thai Kanthrom Subdistrict,
Khun Han District, Sisaket Province with Basic Vocabulary in Cambodian standard
Khmer Language, Chayyo Subdistrict Jomgarle District Kampong Cham Province

ปกรณ์เกียรติ เพ็ชรรัตน์

Pakonkiat Phetcharat

นักศึกษาศาสาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Thai language Arts Faculty of Humanities and Social Sciences Ubon Ratchathani Rajabhat University

Email: std.61123010320@ubru.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารวบรวมและเปรียบเทียบคำศัพท์พื้นฐานภาษาเขมรถิ่นไทย บ้านกันทรอม ตำบลกันทรอม อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ กับคำศัพท์พื้นฐานภาษาเขมรมาตรฐานกัมพูชา บ้านสเปือก ตำบลจัยโย อำเภอจอมการเลอ จังหวัดกำปงจาม ผลการวิจัยพบว่า การวิเคราะห์เปรียบเทียบคำศัพท์พื้นฐานภาษาเขมรถิ่นไทย บ้านกันทรอม ตำบลกันทรอม อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ กับคำศัพท์พื้นฐานภาษาเขมรมาตรฐานกัมพูชา บ้านสเปือก ตำบลจัยโย อำเภอจอมการเลอ จังหวัดกำปงจาม จำนวน 480 คำ พบลักษณะการใช้คำศัพท์พื้นฐาน 2 ลักษณะ คือ 1) การใช้รูปแปรศัพท์เดียวกัน 2) การใช้รูปแปรคนละศัพท์

1. การใช้รูปแปรศัพท์เดียวกัน พบมากที่สุด จำนวน 334 คำ คิดเป็นร้อยละ 69.6 โดยแบ่งออกเป็น 5 ลักษณะ ได้แก่ (1) รูปแปรศัพท์ที่ใช้เหมือนกันทุกประการ จำนวน 126 คำ คิดเป็นร้อยละ 37.7 (2) รูปแปรศัพท์เดียวกันแต่ต่างกันที่หน่วยเสียงใดหน่วยเสียงหนึ่ง พบจำนวน 97 คำ คิดเป็นร้อยละ 29 เมื่อจำแนกรูปแปรตามจำนวนพยางค์ สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ลักษณะ มีดังนี้ 1) คำ 1 พยางค์ที่มีรูปแปรศัพท์เดียวกันแต่ต่างกันที่หน่วยเสียงพยัญชนะต้น หน่วยเสียงพยัญชนะท้าย หรือหน่วยเสียงสระ พบจำนวน 54 คำ คิดเป็นร้อยละ 55.6 ซึ่งผลการวิเคราะห์สามารถแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะย่อย ได้แก่ คำ 1 พยางค์ที่มีรูปแปรศัพท์เดียวกันแต่ต่างกันที่หน่วยเสียงพยัญชนะต้น มีจำนวน 9 คำ คิดเป็นร้อยละ 16.6 ส่วนคำ 1 พยางค์ที่มีรูปแปรศัพท์เดียวกันแต่ต่างกันที่หน่วยเสียงพยัญชนะท้าย มีจำนวน 6 คำ คิดเป็นร้อยละ 11.2 และคำ 1 พยางค์ที่มีรูปแปรศัพท์เดียวกันแต่ต่างกันที่หน่วยเสียงสระ มีจำนวน 39 คำ คิดเป็นร้อยละ 72.2 2) คำ 2 พยางค์ที่มีรูปแปรศัพท์เดียวกันแต่ต่างกันที่หน่วยเสียงพยัญชนะต้น หน่วยเสียงพยัญชนะท้าย และหน่วยเสียงสระ พบจำนวน 37 คำ คิดเป็นร้อยละ 38.2 ซึ่งผลการวิเคราะห์สามารถแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะย่อย ได้แก่ คำ 2 พยางค์ที่มีรูปแปรศัพท์เดียวกันแต่ต่างกันที่หน่วยเสียงพยัญชนะต้น มีจำนวน 6 คำ คิดเป็นร้อยละ 16.2 และคำ 2 พยางค์ที่มีรูปแปรศัพท์เดียวกันแต่ต่างกันที่หน่วยเสียงสระ มีจำนวน 31 คำ คิดเป็นร้อยละ 83.8

3) คำ 3 พยางค์ที่มีรูปแปรศัพย์เดียวกันแต่ต่างกันที่หน่วยเสียงพยัญชนะต้น หน่วยเสียงพยัญชนะท้าย หรือ หน่วยเสียงสระ พบจำนวน 4 คำ คิดเป็นร้อยละ 4.2 ซึ่งผลการวิเคราะห์สามารถแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะย่อย ได้แก่ คำ 3 พยางค์ที่มีรูปแปรศัพย์เดียวกันแต่ต่างกันที่หน่วยเสียงพยัญชนะต้น มีจำนวน 1 คำ คิดเป็นร้อยละ 25 และคำ 3 พยางค์ที่มีรูปแปรศัพย์เดียวกันแต่ต่างกันที่หน่วยเสียงสระ มีจำนวน 3 คำ คิดเป็นร้อยละ 75

4) คำ 4 พยางค์ที่มีรูปแปรศัพย์เดียวกันแต่ต่างกันที่หน่วยเสียงพยัญชนะต้น หน่วยเสียงพยัญชนะท้าย หรือ หน่วยเสียงสระ พบจำนวน 2 คำ คิดเป็นร้อยละ 2 ซึ่งผลการวิเคราะห์พบ 1 ลักษณะ ได้แก่ คำ 4 พยางค์ที่มีรูปแปรศัพย์เดียวกันแต่ต่างกันที่หน่วยเสียงสระ มีจำนวน 2 คำ คิดเป็นร้อยละ 100 (3) รูปแปรศัพย์เดียวกัน แต่ต่างกันที่มีการเพิ่มหน่วยเสียง การกลมกลืนเสียง การลดพยางค์ และการเพิ่มพยางค์ พบจำนวน 55 คำ คิดเป็นร้อยละ 16.4 ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 4 ลักษณะ ดังนี้ 1) รูปแปรศัพย์ที่มีการลดพยางค์ มีจำนวน 22 คำ คิดเป็นร้อยละ 40 2) รูปแปรศัพย์ที่มีการเพิ่มพยางค์มีจำนวน 17 คำ คิดเป็นร้อยละ 31 3) รูปแปรศัพย์ที่มีการกลมกลืนเสียงมีจำนวน 9 คำ คิดเป็นร้อยละ 16.3 4) รูปแปรศัพย์ที่มีการเพิ่มหน่วยเสียง มีจำนวน 7 คำ คิดเป็นร้อยละ 12.7 (4) รูปแปรศัพย์เดียวกันแต่ต่างกันที่หน่วยเสียงพยัญชนะท้ายและหน่วยเสียงสระ จำนวน 34 คำ คิดเป็นร้อยละ 10.2 (5) รูปแปรศัพย์เดียวกันแต่ต่างกันที่หน่วยเสียงพยัญชนะต้นและหน่วยเสียงสระ จำนวน 22 คำ คิดเป็นร้อยละ 6.6

2. การใช้รูปแปรคนละศัพย์ พบน้อยที่สุด จำนวน 146 คำ คิดเป็นร้อยละ 30.4 โดยแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ (1) รูปแปรศัพย์ที่ใช้ต่างกันทุกประการ พบจำนวน 114 คำ คิดเป็นร้อยละ 78 (2) รูปแปรศัพย์ที่มีหน่วยคำใดหน่วยคำหนึ่งต่างกัน จำนวน 32 คำ คิดเป็นร้อยละ 22

คำสำคัญ: การเปรียบเทียบ คำศัพท์พื้นฐาน ภาษาเขมรถิ่นไทย ภาษาเขมรมาตรฐานกัมพูชา

Abstract

This research aims to study, collect and compare basic vocabulary in Khmer Thai language, Kanthrom village, Kanthrom sub-district, Khun Han district, Sisaket province. with basic vocabulary in Cambodian standard Khmer language, Ban Spek, Jayyo Subdistrict, Jomkar Le District Kampong Cham Province

The results showed that Comparative analysis of basic vocabulary of Khmer Thai Kanthrom House, Kanthrom Subdistrict, Khun Han District, Sisaket Province with basic vocabulary in Cambodian standard Khmer language, Ban Spek, Jayyo Subdistrict, Jomkar Le District Kampong Cham Province, 480 words, found 2 basic vocabulary usage characteristics: 1. using the same lexical form and 2. using different lexical variants.

1. The use of the same word form is the most common, 334 words or 69.6 percent. which is divided into 5 characteristics as follows: (1) 126 words that are used exactly the same 37.7 percent (2) the same lexical variations but different from any one phoneme, 97 words

representing 29 percent when classified according to the number of syllables. It can be divided into 4 types as follows 1) One-syllable words that have the same lexical form but differ in their initial consonant phonemes. consonant phonemes or vowel phonemes, found 54 words, accounting for 55.6%. The results of the analysis can be divided into 3 sub-types, namely, 1-syllable words that have the same lexical form but differ in their initial consonant phonemes, totaling 9 words, representing 16.6%; The last consonant phonemes consisted of 6 words, representing 11.2 percent, and 1-syllable words with The same morphemes but different vowel sounds, totaling 39 words, representing 72.2 percent. 2) Two-syllable words that have the same lexical form but differ in their initial consonant phonemes. consonant phonemes and vowel phonemes, found 37 words, representing 38.2%. The results of the analysis were able to Divided into 2 sub-types, namely, 2-syllable words with the same lexical form but different in the initial consonant sound, totaling 6 words, representing 16.2 percent, and 2-syllable words with the same lexical form. but differed in vowel phonemes, which consisted of 31 words, representing 83.8 percent. 3) Three-syllable words that have the same lexical form but differ in their initial consonant phonemes. consonant phonemes or vowel There were 4 words, representing 4.2 percent, which the results of the analysis could be divided into 2 sub-types, i.e. 3 syllable words with the same lexical form but differing from the initial consonant sound, which consisted of 1 word. accounted for 25 percent, and 3 syllable words that have the same lexical form but differ in the number of vowels 3 words representing 75 percent, 4) Four-syllable words that have the same lexical form but differ in their initial consonant phonemes. consonant phonemes or vowel phonemes, found 2 words, representing 2 percent, which resulted the analysis revealed 1 trait, i.e., 4 syllable words with the same vowel form but different vowel sound, 2 words representing 100 percent; (3) the same but different vocabularies with reduced syllables. adding syllables harmony and adding phonemes, found 55 words, representing 16.4 percent, which can be divided into 4 types as follows: 1) Verbs with reduced syllables amounted to 22 40 percent 2) 17 syllable modalities accounted for 31 percent 3) 9 harmonized vocabularies accounted for 16.3 percent, 4) vocabularies that were added phonemes There were 7 words, representing 12.7 percent, (4) The same lexical forms but differing in the final consonant and vowel phonemes of 34 words, representing 10.2 percent, (5) The same lexical variations but differing in the initial consonant and vowel phonemes. Vowel sounds of 22 words, representing 6.6 percent.

2. The use of different lexical variants was the least frequent, with 146 words or 30.4 percent. divided into 2 types as follows: (1) The lexical variations used were completely different, found 114 words, representing 78 percent; (2) 32 words, or 22 percent. of lexical variations with either one of the different morphemes.

Keywords: Comparison, Basic Vocabulary, Khmer Thai, Cambodian Standard Khmer

บทนำ

ภาษาที่มีผู้ใช้มากในภาคตะวันออกเฉียงเหนือภาษาหนึ่งคือ ภาษาเขมรถิ่นไทย ซึ่งมีผู้พูดในบริเวณ จังหวัดบุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ และบางส่วนในจังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดร้อยเอ็ด (บุญยแสนอ ตรีวิเศษ 2559: 85)

ศรีสะเกษเป็นจังหวัดหนึ่งในภาคอีสานตอนล่างที่มีการใช้ภาษาเขมรถิ่นไทยอย่างเข้มข้นและแพร่หลายในการติดต่อสื่อสารกัน เนื่องจากมีอาณาเขตติดกับประเทศกัมพูชา นอกจากนี้ วัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดศรีสะเกษ (2544: 68) ได้กล่าวว่า จังหวัดศรีสะเกษมีประวัติความเป็นมายาวนาน เคยเป็นชุมชนที่มีอารยธรรมรุ่งเรืองมานับพันปีตั้งแต่สมัยขอมเรืองอำนาจและยังมีชนเผ่าต่าง ๆ อพยพมาตั้งรกรากในบริเวณนี้ ได้แก่ ส่วย ลาว เขมร และเยอ

อนึ่ง ผู้วิจัยสังเกตว่าภาษาเขมรถิ่นไทยในจังหวัดศรีสะเกษมีความแตกต่างจากภาษาเขมรมาตรฐานกัมพูชา เห็นได้จากการใช้ภาษาเขมรมาตรฐานกัมพูชาของนักศึกษาทุนพระราชทานสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ซึ่งเป็นชาวกัมพูชามีภูมิลำเนาอยู่ที่ตำบลจ้อย อำเภोज้อยมการเลอ จังหวัดกำแพงจาม พบว่ามีคำศัพท์หลายคำที่ภาษาเขมรถิ่นไทยและภาษาเขมรมาตรฐานกัมพูชาใช้แตกต่างกัน ยกตัวอย่างเช่น “เขียน” ภาษาเขมรมาตรฐานกัมพูชาคือ [ซอเซ] [sɔː-seː] ส่วนภาษาเขมรถิ่นไทยใช้ [เตซเร] [tse:r] จากตัวอย่างดังกล่าวจะเห็นว่าภาษาเขมรมาตรฐานกัมพูชาและภาษาเขมรถิ่นไทยใช้รูปแปรศัพท์แตกต่างกัน

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเปรียบเทียบคำศัพท์ภาษาเขมรถิ่นไทยกับภาษาเขมรมาตรฐานกัมพูชา เพื่อเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างของการใช้คำศัพท์พื้นฐานภาษาเขมรทั้งสองถิ่น ทั้งนี้ผู้วิจัยได้คัดเลือกจุดเก็บข้อมูลภาษาเขมรถิ่นไทยที่บ้านกันทรอม ตำบลกันทรอม อำเภोज้อยมการเลอ จังหวัดศรีสะเกษ และคัดเลือกจุดเก็บข้อมูลภาษาเขมรมาตรฐานกัมพูชาที่บ้านสเปือก ตำบลจ้อยมการเลอ จังหวัดกำแพงจาม ซึ่งเป็นภูมิลำเนาของนักศึกษาทุนชาวกัมพูชา โดยหวังว่าจะเป็นอีกหนึ่งองค์ความรู้ในการศึกษาเปรียบเทียบคำศัพท์ภาษาเขมรถิ่นไทยกับภาษาเขมรมาตรฐานกัมพูชาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารวบรวมคำศัพท์พื้นฐานภาษาเขมรถิ่นไทย บ้านกันทรอม ตำบลกันทรอม อำเภोज้อยมการเลอ จังหวัดศรีสะเกษกับคำศัพท์พื้นฐานภาษาเขมรมาตรฐานกัมพูชา บ้านสเปือก ตำบลจ้อยมการเลอ จังหวัดกำแพงจาม

2. เพื่อเปรียบเทียบการใช้รูปแปรศัพทเดียวกันและการใช้รูปแปรศัพทต่างกันของการใช้คำศัพท์พื้นฐานภาษาเขมรถิ่นไทย บ้านกันทรอม ตำบลกันทรอม อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ กับคำศัพท์พื้นฐานภาษาเขมรมาตรฐานกัมพูชา บ้านสเปือก ตำบลจ้อย อำเภोज้อมการเลอ จังหวัดกำปงจาม

ความสำคัญของการวิจัย

1. ทำให้ทราบคำศัพท์พื้นฐานภาษาเขมรถิ่นไทย บ้านกันทรอม ตำบลกันทรอม อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ และคำศัพท์พื้นฐานภาษาเขมรมาตรฐานกัมพูชา บ้านสเปือก ตำบลจ้อย อำเภोज้อมการเลอ จังหวัดกำปงจาม

2. ทำให้ทราบถึงการใช้รูปแปรศัพทเดียวกันและการใช้รูปแปรศัพทต่างกันของการใช้คำศัพท์พื้นฐานภาษาเขมรถิ่นไทย บ้านกันทรอม ตำบลกันทรอม อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ กับคำศัพท์พื้นฐานภาษาเขมรมาตรฐานกัมพูชา บ้านสเปือก ตำบลจ้อย อำเภोज้อมการเลอ จังหวัดกำปงจาม เพื่อแสดงความเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละภาษาถิ่น

ขอบเขตของการวิจัย

1. ศึกษาเฉพาะคำศัพท์พื้นฐานภาษาเขมรถิ่นไทยบ้านกันทรอมตำบลกันทรอมอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ และคำศัพท์พื้นฐานภาษาเขมรมาตรฐานกัมพูชา บ้านสเปือก ตำบลจ้อย อำเภोज้อมการเลอ จังหวัดกำปงจาม จำนวน 480 คำ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบคำศัพท์ของทั้งสองภาษา

2. ศึกษาคำศัพท์พื้นฐานภาษาเขมรถิ่นไทยเฉพาะในเขตบ้านกันทรอม ตำบลกันทรอม อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ และคำศัพท์พื้นฐานภาษาเขมรมาตรฐานกัมพูชาเฉพาะในเขตบ้านสเปือก ตำบลจ้อย อำเภोज้อมการเลอ จังหวัดกำปงจาม

3. ศึกษาเฉพาะผู้บอกภาษาที่มีอายุ 50 ปีขึ้นไป เพศชายและเพศหญิง และมีคุณสมบัติตามหลักเกณฑ์การคัดเลือกผู้บอกภาษา

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาเฉพาะคำศัพท์พื้นฐานภาษาเขมรถิ่นไทย บ้านกันทรอม ตำบลกันทรอม อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ และคำศัพท์พื้นฐานภาษาเขมรมาตรฐานกัมพูชา บ้านสเปือก ตำบลจ้อย อำเภोज้อมการเลอ จังหวัดกำปงจาม ซึ่งได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. **ขั้นรวบรวมข้อมูล** ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ เกี่ยวกับการกำหนดรายการคำศัพท์เพื่อใช้เป็นแนวทางในการคัดเลือกคำศัพท์ ตลอดจนรวบรวมรายการคำศัพท์ คัดเลือกจุดเก็บข้อมูล และคัดเลือกผู้บอกภาษา

2. **ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล** ผู้วิจัยจะได้นำข้อมูลที่ได้นำวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์และขอบเขตของการวิจัย ดังนี้ 1) เพื่อศึกษารวบรวมคำศัพท์พื้นฐานภาษาเขมรถิ่นไทย บ้านกันทรอม ตำบลกันทรอม อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษกับคำศัพท์พื้นฐานภาษาเขมรมาตรฐานกัมพูชา ชาวสเปือก ตำบลจ้อย อำเภोज้อมการเลอ จังหวัดกำปงจาม 2) เพื่อเปรียบเทียบการใช้รูปแปรศัพทเดียวกันและการใช้รูปแปรศัพทต่างกันของการใช้

คำศัพท์พื้นฐานภาษาเขมรถิ่นไทย บ้านกันทรอม ตำบลกันทรอม อำเภอนาทม จังหวัดศรีสะเกษ กับคำศัพท์พื้นฐานภาษาเขมรมาตรฐานกัมพูชา บ้านสเปือก ตำบลจ้อย อำเภोज้อมการเลอ จังหวัดกำปงจาม

3. ขั้่นนำเสนอข้อมูล ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และจัดทำข้อเสนอแนะ ซึ่งในการทำวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะได้นำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบคำศัพท์พื้นฐานภาษาเขมรถิ่นไทย บ้านกันทรอม ตำบลกันทรอม อำเภอนาทม จังหวัดศรีสะเกษ กับคำศัพท์พื้นฐานภาษาเขมรมาตรฐานกัมพูชา บ้านสเปือก ตำบลจ้อย อำเภोज้อมการเลอ จังหวัดกำปงจาม ผลการศึกษามีดังต่อไปนี้

1. คำศัพท์พื้นฐานที่ใช้รูปแปรศัพท์เดียวกัน คือคำศัพท์พื้นฐานที่ภาษาเขมรถิ่นไทยกับคำศัพท์พื้นฐานภาษาเขมรมาตรฐานกัมพูชาใช้ศัพท์เดียวกัน ตามเกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณารูปแปรศัพท์เดียวกัน จากการวิเคราะห์รูปแปรคำศัพท์ทั้งสองถิ่นพบว่าทั้งสองถิ่นรูปแปรศัพท์เดียวกันจำนวน 334 คำ คิดเป็นร้อยละ 69.6 จากจำนวนคำศัพท์พื้นฐานทั้งหมด 480 คำ โดยแบ่งออกเป็น 5 ลักษณะ ดังนี้

1.1 รูปแปรศัพท์ใช้เหมือนกันทุกประการ หมายถึง คำศัพท์ทั้งสองถิ่นมีสิ่งแวดล้อมเดียวกัน กล่าวคือ คำศัพท์ทั้งสองถิ่นมีหน่วยเสียงพยัญชนะต้น หน่วยเสียงพยัญชนะท้าย และหน่วยเสียงสระหน่วยเสียงเดียวกัน ผลการวิเคราะห์พบจำนวน 126 คำ คิดเป็นร้อยละ 37.7 ดังตัวอย่างคำศัพท์ “กระโดด” ในภาษาเขมรถิ่นไทยและภาษาเขมรมาตรฐานกัมพูชา ใช้คำว่า [lo:t] เหมือนกัน

1.2 รูปแปรศัพท์เดียวกันแต่ต่างกันที่หน่วยเสียงใดหน่วยเสียงหนึ่ง หมายถึง คำศัพท์พื้นฐานที่ทั้งสองถิ่นมีจำนวนพยางค์เท่ากันแต่ต่างกันที่หน่วยเสียงพยัญชนะต้น หน่วยเสียงสระ หรือหน่วยเสียงพยัญชนะท้าย หน่วยเสียงใดหน่วยเสียงหนึ่งเท่านั้น พบจำนวน 97 คำ คิดเป็นร้อยละ 29 ซึ่งสามารถแบ่งออกได้ 4 ลักษณะตามจำนวนพยางค์ ดังนี้

1.2.1 คำ 1 พยางค์ที่มีรูปแปรศัพท์เดียวกันแต่ต่างกันที่หน่วยเสียงพยัญชนะต้น หน่วยเสียงพยัญชนะท้ายหรือหน่วยเสียงสระ พบจำนวน 54 คำ คิดเป็นร้อยละ 55.6 ซึ่งผลการวิเคราะห์สามารถแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะย่อย ดังนี้

1) คำ 1 พยางค์ที่มีรูปแปรศัพท์เดียวกันแต่ต่างกันที่หน่วยเสียงพยัญชนะต้น คือ มีหน่วยเสียงพยัญชนะท้ายและหน่วยเสียงสระหน่วยเสียงเดียวกัน แต่ต่างกันที่หน่วยเสียงพยัญชนะต้น มีจำนวน 9 คำ คิดเป็นร้อยละ 16.6 ดังตัวอย่างคำศัพท์ “ขี้” ในภาษาเขมรถิ่นไทยใช้คำว่า [cli:] ส่วนภาษาเขมรมาตรฐานกัมพูชาใช้คำว่า [ni:] กล่าวคือ ภาษาเขมรถิ่นไทยใช้หน่วยเสียงพยัญชนะต้น /cl/ ส่วนภาษาเขมรมาตรฐานกัมพูชาใช้หน่วยเสียงพยัญชนะต้น /n/

2) คำ 1 พยางค์ที่มีรูปแปรศัพท์เดียวกันแต่ต่างกันที่หน่วยเสียงพยัญชนะท้าย คือ มีหน่วยเสียงพยัญชนะต้นและหน่วยเสียงสระหน่วยเสียงเดียวกัน แต่ต่างกันที่หน่วยเสียงพยัญชนะท้าย มีจำนวน 6 คำ คิดเป็นร้อยละ 11.2 ดังตัวอย่างคำศัพท์ “ซ้าย” ในภาษาเขมรถิ่นไทยใช้คำว่า [chwe:n] ส่วน

ภาษาเขมรมาตรฐานกัมพูชาใช้คำว่า [chweŋ] ใช้หน่วยเสียงพยัญชนะท้ายต่างกัน กล่าวคือ ภาษาเขมรถิ่นไทยใช้หน่วยเสียงพยัญชนะท้าย /ŋ/ ส่วนภาษาเขมรมาตรฐานกัมพูชาใช้หน่วยเสียงพยัญชนะต้น /ŋ/

3) คำ 1 พยางค์ที่มีรูปแปรศัพทเดียวกันแต่ต่างกันที่หน่วยเสียงสระ คือ มีหน่วยเสียงพยัญชนะต้นและหน่วยเสียงพยัญชนะท้ายหน่วยเสียงเดียวกัน แต่ต่างกันที่หน่วยเสียงสระ มีจำนวน 39 คำ คิดเป็นร้อยละ 72.2 ดังตัวอย่างคำศัพท์ “ชุด” ในภาษาเขมรถิ่นไทยใช้คำว่า [ci:k] ส่วนภาษาเขมรมาตรฐานกัมพูชาใช้คำว่า [cik] จะเห็นได้ว่าทั้งสองถิ่นใช้หน่วยเสียงสระต่างกัน กล่าวคือ ภาษาเขมรถิ่นไทยใช้หน่วยเสียงสระ /i:/ ส่วนภาษาเขมรมาตรฐานกัมพูชาใช้หน่วยเสียงสระ /i/

1.2.2 คำ 2 พยางค์ที่มีรูปแปรศัพทเดียวกันแต่ต่างกันที่หน่วยเสียงพยัญชนะต้น หน่วยเสียงพยัญชนะท้าย หรือหน่วยเสียงสระ พบจำนวน 37 คำ คิดเป็นร้อยละ 38.2 ซึ่งผลการวิเคราะห์สามารถแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะย่อย ดังนี้

1) คำ 2 พยางค์ที่มีรูปแปรศัพทเดียวกันแต่ต่างกันที่หน่วยเสียงพยัญชนะต้นคือ มีหน่วยเสียงพยัญชนะท้ายและหน่วยเสียงสระหน่วยเสียงเดียวกัน แต่ต่างกันที่หน่วยเสียงพยัญชนะต้น มีจำนวน 6 คำ คิดเป็นร้อยละ 16.2 ดังตัวอย่างคำศัพท์ “ฟาซี” ในภาษาเขมรถิ่นไทยใช้คำว่า [fa:chi:] ส่วนภาษาเขมรมาตรฐานกัมพูชาใช้คำว่า [sa:ci:] จะเห็นได้ว่าทั้งสองถิ่นใช้หน่วยเสียงพยัญชนะต้นต่างกัน กล่าวคือ ภาษาเขมรถิ่นไทยใช้หน่วยเสียงพยัญชนะต้น /f/ ในพยางค์ที่หนึ่ง และใช้หน่วยเสียงพยัญชนะต้น /ch/ ในพยางค์ที่สอง ส่วนภาษาเขมรมาตรฐานกัมพูชาใช้หน่วยเสียงพยัญชนะต้น /s/ ในพยางค์ที่หนึ่ง และใช้หน่วยเสียงพยัญชนะต้น /c/ ในพยางค์ที่สอง

2) คำ 2 พยางค์ที่มีรูปแปรศัพทเดียวกันแต่ต่างกันที่หน่วยเสียงสระ คือ มีหน่วยเสียงพยัญชนะต้นและหน่วยเสียงพยัญชนะท้ายหน่วยเสียงเดียวกัน แต่ต่างกันที่หน่วยเสียงสระมีจำนวน 31 คำ คิดเป็นร้อยละ 83.8 ดังตัวอย่างคำศัพท์ “กต” ในภาษาเขมรถิ่นไทยใช้คำว่า [saŋ-kot] ส่วนภาษาเขมรมาตรฐานกัมพูชาใช้คำว่า [sɔŋ-kot] จะเห็นได้ว่าพยางค์แรกของทั้งสองถิ่นใช้หน่วยเสียงสระต่างกัน กล่าวคือ ภาษาเขมรถิ่นไทยใช้หน่วยเสียงสระ /a/ ส่วนภาษาเขมรมาตรฐานกัมพูชาใช้หน่วยเสียงสระ /ɔ/ ส่วนพยางค์ที่สองทั้งสองถิ่นใช้ [kot] เหมือนกัน

1.2.3 คำ 3 พยางค์ที่มีรูปแปรศัพทเดียวกันแต่ต่างกันที่หน่วยเสียงพยัญชนะต้น หน่วยเสียงพยัญชนะท้าย หรือหน่วยเสียงสระ พบจำนวน 4 คำ คิดเป็นร้อยละ 4.2 ซึ่งผลการวิเคราะห์สามารถแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะย่อย ดังนี้

1) คำ 3 พยางค์ที่มีรูปแปรศัพทเดียวกันแต่ต่างกันที่หน่วยเสียงพยัญชนะต้น หมายถึง คำ 3 พยางค์ที่มีรูปแปรศัพทเดียวกันคือ มีหน่วยเสียงพยัญชนะท้ายและหน่วยเสียงสระหน่วยเสียงเดียวกัน แต่ต่างกันที่หน่วยเสียงพยัญชนะต้น มีจำนวน 1 คำ คิดเป็นร้อยละ 25 ดังตัวอย่างคำศัพท์ “ดอกกุหลาบ” ในภาษาเขมรถิ่นไทยใช้คำว่า [pka:ku-la:p] ส่วนภาษาเขมรมาตรฐานกัมพูชาใช้คำว่า [phka:ku-la:p] จะเห็นได้ว่าทั้งสองถิ่นใช้หน่วยเสียงพยัญชนะต้นต่างกัน กล่าวคือ ภาษาเขมรถิ่นไทยใช้หน่วยเสียง

พยัญชนะต้น /pk/ ส่วนภาษาเขมรมาตรฐานกัมพูชาใช้หน่วยเสียงพยัญชนะต้น /phk/ ส่วนพยางค์ที่สองและสาม ทั้งสองถิ่นใช้ [ku] และ [la:p] เหมือนกัน

2) คำ 3 พยางค์ที่มีรูปแปรศัพทเดียวกันแต่ต่างกันที่หน่วยเสียงสระ หมายถึง คำ 3 พยางค์ที่มีรูปแปรศัพทเดียวกันคือ มีหน่วยเสียงพยัญชนะต้นและหน่วยเสียงพยัญชนะท้ายหน่วยเสียงเดียวกัน แต่ต่างกันที่หน่วยเสียงสระ มีจำนวน 3 คำ คิดเป็นร้อยละ 75 ดังตัวอย่างคำศัพท์ “ดวงอาทิตย์” ในภาษาเขมรถิ่นไทยใช้คำว่า [priah-ʔa-tit] ส่วนภาษาเขมรมาตรฐานกัมพูชา ใช้คำว่า [priah-ʔa:tit] จะเห็นได้ว่าทั้งสองถิ่นใช้หน่วยเสียงสระในพยางค์ที่สองต่างกัน กล่าวคือ ภาษาเขมรถิ่นไทยใช้หน่วยเสียงสระ /a/ ส่วนภาษาเขมรมาตรฐานกัมพูชาใช้หน่วยเสียงสระ /a:/ ในขณะที่พยางค์ที่หนึ่งและสาม ทั้งสองถิ่นใช้ [priah] และ [tit] เหมือนกัน

1.2.4 คำ 4 พยางค์ที่มีรูปแปรศัพทเดียวกันแต่ต่างกันที่หน่วยเสียงพยัญชนะต้น หน่วยเสียงพยัญชนะท้าย หรือหน่วยเสียงสระ พบจำนวน 2 คำ คิดเป็นร้อยละ 2.2 ซึ่งผลการวิเคราะห์พบ 1 ลักษณะ ได้แก่ คำ 4 พยางค์ที่มีรูปแปรศัพทเดียวกันแต่ต่างกันที่หน่วยเสียงสระ หมายถึง รูปแปรศัพทที่มีหน่วยเสียงพยัญชนะต้นและหน่วยเสียงพยัญชนะท้ายหน่วยเสียงเดียวกัน แต่ต่างกันที่หน่วยเสียงสระ มีจำนวน 2 คำ คิดเป็นร้อยละ 100 ดังตัวอย่างคำศัพท์ “ลูกเขย” ในภาษาเขมรถิ่นไทย ใช้คำว่า [ko:n-pa-sa:proh] ส่วนภาษาเขมรมาตรฐานกัมพูชาใช้คำว่า [ko:n-pro:sa:proh] จะเห็นได้ว่าทั้งสองถิ่นใช้หน่วยเสียงสระในพยางค์ที่สองต่างกัน กล่าวคือ ภาษาเขมรถิ่นไทยใช้หน่วยเสียงสระ /a/ ส่วนภาษาเขมรมาตรฐานกัมพูชาใช้หน่วยเสียงสระ /o:/ ในขณะที่พยางค์ที่หนึ่งใช้ [ko:n] พยางค์ที่สามใช้ [sa:] และพยางค์ที่สี่ใช้ [proh] เหมือนกันทั้งสองถิ่น

1.3 รูปแปรศัพทเดียวกันแต่ต่างกันที่มีการเพิ่มหน่วยเสียง การกลมกลืนเสียง การลดพยางค์และการเพิ่มพยางค์ หมายถึง คำศัพท์พื้นฐานทั้งสองถิ่นที่สามารถอธิบายได้ว่าเป็นการเพิ่มหน่วยเสียง การกลมกลืนเสียง การลดพยางค์ และการเพิ่มพยางค์ พบจำนวน 55 คำ คิดเป็นร้อยละ 16.4 ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 4 ลักษณะ ดังนี้

1.3.1 รูปคำศัพท์ที่มีการลดพยางค์ หมายถึง คำศัพท์ที่มีรูปแปรศัพทเดียวกันแต่ต่างกันที่มีการลดพยางค์ กล่าวคือ คำศัพท์ทั้งสองถิ่นมีหน่วยคำใดหน่วยคำหนึ่งเหมือนกัน แต่มีการลดพยางค์ในภาษาเขมรถิ่นไทย พบจำนวน 22 คำ คิดเป็นร้อยละ 40 ดังตัวอย่างคำศัพท์ “ง่วง” ในภาษาเขมรถิ่นไทยใช้คำว่า [ŋuj] ส่วนภาษาเขมรมาตรฐานกัมพูชาใช้คำว่า [ŋo:ŋuj] จะเห็นได้ว่าภาษาเขมรถิ่นไทยมีการลดพยางค์ /ŋuj/ จากภาษาเขมรมาตรฐานกัมพูชา

1.3.2 รูปแปรศัพทที่มีการเพิ่มพยางค์ หมายถึง คำที่มีรูปแปรศัพทเดียวกันแต่ต่างกันที่มีการเพิ่มพยางค์ กล่าวคือ คำศัพท์ทั้งสองถิ่นมีหน่วยคำใดหน่วยคำหนึ่งเหมือนกันแต่มีการเพิ่มพยางค์ในภาษาเขมรถิ่นไทย พบจำนวน 17 คำ คิดเป็นร้อยละ 31 ดังตัวอย่างคำศัพท์ “แขน” ในภาษาเขมรถิ่นไทยใช้คำว่า

[phlɔt-daj] ส่วนภาษาเขมรมาตรฐานกัมพูชาใช้คำว่า [daj] จะเห็นได้ว่าภาษาเขมรถิ่นไทยมีการเพิ่มพยางค์ /phlɔt/ จากภาษาเขมรมาตรฐานกัมพูชา

1.3.3 รูปแปรศัพท์ที่มีการกลมกลืนเสียง หมายถึง คำที่มีรูปแปรศัพท์เดียวกันแต่ต่างกันที่มีหน่วยเสียงหนึ่งเปลี่ยนไปเหมือนหรือคล้ายคลึงกับหน่วยเสียงที่แวดล้อม โดยทั่วไปเกิดขึ้นที่ช่องต่อระหว่างพยางค์ ซึ่งช่วยให้สะดวกในการออกเสียง พบจำนวน 9 คำ คิดเป็นร้อยละ 16.3 ดังตัวอย่างคำศัพท์ “จาม” ในภาษาเขมรถิ่นไทยใช้คำว่า [knah] ส่วนภาษาเขมรมาตรฐานกัมพูชาใช้คำว่า [kon-dah] จะเห็นได้ว่ามีการกลมกลืนเสียงจาก [kon-dah] ในภาษาเขมรมาตรฐานกัมพูชาเป็น [knah] ในภาษาเขมรถิ่นไทย

1.3.4 รูปแปรศัพท์ที่มีการเพิ่มหน่วยเสียง หมายถึง รูปแปรศัพท์ภาษาเขมรถิ่นไทยมีการเพิ่มหน่วยเสียงพยัญชนะท้าย พบจำนวน 7 คำ คิดเป็นร้อยละ 12.7 ดังตัวอย่างคำศัพท์ “หนาย” ในภาษาเขมรถิ่นไทยใช้คำว่า [phɲa:r] ส่วนภาษาเขมรมาตรฐานกัมพูชาใช้คำว่า [phɲa:] จะเห็นได้ว่าภาษาเขมรถิ่นไทยการเพิ่มหน่วยเสียงพยัญชนะท้าย /r/ ในขณะที่ภาษาเขมรมาตรฐานกัมพูชาไม่มีหน่วยเสียงพยัญชนะท้าย

1.4 รูปแปรศัพท์เดียวกันแต่ต่างกันที่หน่วยเสียงพยัญชนะท้ายและหน่วยเสียงสระ หมายถึง คำศัพท์พื้นฐานทั้งสองถิ่นมีหน่วยเสียงพยัญชนะต้นหน่วยเสียงเดียวกัน แต่ต่างกันที่หน่วยเสียงพยัญชนะท้ายและหน่วยเสียงสระ ผลการวิเคราะห์พบจำนวน 34 คำ คิดเป็นร้อยละ 10.2 ดังตัวอย่างคำศัพท์ “เดิน” ในภาษาเขมรถิ่นไทยใช้คำว่า [dɔ:r] ส่วนภาษาเขมรมาตรฐานกัมพูชาใช้คำว่า [da:l] กล่าวคือ ภาษาเขมรถิ่นไทยใช้หน่วยเสียงพยัญชนะท้าย /r/ และหน่วยเสียงสระ /ɔ:/ ส่วนภาษาเขมรมาตรฐานกัมพูชาใช้หน่วยเสียงพยัญชนะท้าย /l/ และหน่วยเสียงสระ /a:/ ในขณะที่ทั้งสองถิ่นยังคงใช้หน่วยเสียงพยัญชนะต้น /d/ เหมือนกัน

1.5 รูปแปรศัพท์เดียวกันแต่ต่างกันที่หน่วยเสียงพยัญชนะต้นและหน่วยเสียงสระ หมายถึง คำศัพท์พื้นฐานทั้งสองถิ่น มีหน่วยเสียงพยัญชนะท้ายหน่วยเสียงเดียวกัน แต่ต่างกันที่หน่วยเสียงพยัญชนะต้นและหน่วยเสียงสระ ผลการวิเคราะห์พบจำนวน 22 คำ คิดเป็นร้อยละ 6.6 ดังตัวอย่างคำศัพท์ “ชี้เกี้ยว” ในภาษาเขมรถิ่นไทยใช้คำว่า [kci:l] ส่วนภาษาเขมรมาตรฐานกัมพูชาใช้คำว่า [kheɔl] กล่าวคือ ในภาษาเขมรถิ่นไทยใช้หน่วยเสียงพยัญชนะต้น /k/ และหน่วยเสียงสระ /ɔ:/ ส่วนภาษาเขมรมาตรฐานกัมพูชาใช้หน่วยเสียงพยัญชนะต้น /khe/ และหน่วยเสียงสระ /ɔ:/ ในขณะที่ทั้งสองถิ่นยังคงใช้หน่วยเสียงพยัญชนะท้าย /l/ เหมือนกัน

2. คำศัพท์พื้นฐานที่ใช้รูปแปรคนละศัพท์ คือ คำศัพท์พื้นฐานที่ภาษาเขมรถิ่นไทยกับคำศัพท์พื้นฐานภาษาเขมรมาตรฐานกัมพูชาใช้คนละศัพท์ มีจำนวน 146 คำ คิดเป็นร้อยละ 30.4 จากจำนวนคำศัพท์ทั้งหมด 480 คำ สามารถแบ่งได้ 2 ลักษณะ ดังนี้

2.1 รูปแปรศัพท์ใช้ต่างกันทุกประการ หมายถึง คำศัพท์ทั้งสองถิ่นมีหน่วยเสียงพยัญชนะต้นหน่วยเสียงพยัญชนะท้าย และหน่วยเสียงสระต่างกัน ผลการวิเคราะห์พบจำนวน 114 คำ คิดเป็นร้อยละ 78

ดังตัวอย่างคำศัพท์ “ขยับ” ในภาษาเขมรถิ่นไทย ใช้คำว่า [ʔaŋ-khot] ส่วนภาษาเขมรมาตรฐานกัมพูชา ใช้คำว่า [rom-kəl] ซึ่งใช้รูปแปรศัพท์ต่างกันทุกประการ

2.2 รูปแปรศัพท์ที่มีหน่วยคำหนึ่งต่างกัน หมายถึง คำศัพท์ทั้งสองถิ่นที่เกิดจากการรวมของคำศัพท์มากกว่า 2 หน่วยคำ ที่มีหน่วยคำใดหน่วยคำหนึ่งต่างกัน แม้จะมีหน่วยคำร่วมหน่วยคำหนึ่งเหมือนกัน ผลการวิเคราะห์พบจำนวน 32 คำ คิดเป็นร้อยละ 22 ดังตัวอย่างคำศัพท์ “คลอดลูก” ในภาษาเขมรถิ่นไทยใช้คำว่า [ləc-kon:n] ส่วนภาษาเขมรมาตรฐานกัมพูชา ใช้คำว่า [ka:t-kon:n] กล่าวคือ คำศัพท์พื้นฐานทั้งสองถิ่นใช้หน่วยคำร่วมหน่วยคำหนึ่งเหมือนกัน คือ [kon:n] และมีหน่วยคำหนึ่งต่างกัน ซึ่งในภาษาเขมรถิ่นไทยใช้หน่วยคำ [ləc] ส่วนภาษาเขมรมาตรฐานกัมพูชาใช้หน่วยคำ [ka:t]

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบคำศัพท์พื้นฐานภาษาเขมรถิ่นไทย บ้านกันทรอม ตำบลกันทรอม อำเภอนุหนายุ จังหวัดศรีสะเกษ กับคำศัพท์พื้นฐานภาษาเขมรมาตรฐานกัมพูชา บ้านสเปือก ตำบลจ้อย อำเภोज้อมการเลอ จังหวัดกำปงจาม ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่า คำศัพท์พื้นฐานภาษาเขมรถิ่นไทยบ้านกันทรอม ตำบลกันทรอม อำเภอนุหนายุ จังหวัดศรีสะเกษ กับคำศัพท์พื้นฐานภาษาเขมรมาตรฐานกัมพูชา บ้านสเปือก ตำบลจ้อย อำเภोज้อมการเลอ จังหวัดกำปงจาม มีการใช้คำศัพท์พื้นฐานที่ใช้รูปแปรศัพท์เดียวกันเป็นจำนวนมาก ซึ่งจะเห็นได้จากการใช้คำศัพท์พื้นฐานที่ใช้รูปแปรศัพท์เดียวกันที่มีจำนวนร้อยละ 69.6 กับการใช้รูปแปรศัพท์ต่างกันจำนวนร้อยละ 30.4 จะเห็นได้ว่ามีความแตกต่างมากในระดับหนึ่ง จนทำให้ผู้วิจัยเห็นว่าควรนำมาอภิปรายในที่นี้ กล่าวคือ คำศัพท์พื้นฐานภาษาเขมรถิ่นไทย บ้านกันทรอม ตำบลกันทรอม อำเภอนุหนายุ จังหวัดศรีสะเกษ กับคำศัพท์พื้นฐานภาษาเขมรมาตรฐานกัมพูชา บ้านสเปือก ตำบลจ้อย อำเภोज้อมการเลอ จังหวัดกำปงจาม ถึงจะมีการใช้รูปแปรศัพท์เดียวกันเป็นจำนวนมาก แต่ยังมีลักษณะการใช้รูปแปรศัพท์บางประการที่แตกต่างกัน คือการใช้รูปแปรศัพท์เดียวกัน แต่ต่างกันที่มีการตัดเสียง การกลมกลืนเสียง การควบเสียง และการลดหรือเพิ่มพยางค์ ด้วยเหตุผลนี้จึงทำให้มีการกลายเสียงเพิ่มมากขึ้น ซึ่งผู้วิจัยสันนิษฐานว่าหากในอนาคตมีการกลายเสียงของรูปแปรคำศัพท์เพิ่มมากขึ้นกว่านี้ อาจทำให้มีการใช้รูปแปรศัพท์แตกต่างกันเพิ่มมากขึ้น ด้วยปัจจัยนี้จึงทำให้ทั้งสองพื้นที่ที่มีการใช้คำศัพท์ที่แตกต่างกันในระดับที่น่าสนใจ สอดคล้องกับงานวิจัยของโสพัตตรา เหยียน (2560) เรื่อง “การเปรียบเทียบคำศัพท์ภาษาเขมรถิ่นพระตะบอง และภาษาเขมรถิ่นพนมเปญตามปัจจัยถิ่นอยู่อาศัยของผู้พูด” ผลการวิจัยพบคำศัพท์พื้นฐานที่ใช้เหมือนกัน 160 คำ คิดเป็นร้อยละ 80 คำที่ใช้แตกต่างกัน 40 คำคิดเป็นร้อยละ 20

ประเด็นที่ผู้วิจัยเห็นว่ามีความน่าสนใจอีกประเด็นหนึ่งคือ ความสั้น-ยาวของหน่วยเสียงสระ กล่าวคือ คำศัพท์พื้นฐานภาษาเขมรถิ่นไทย บ้านกันทรอม ตำบลกันทรอม อำเภอนุหนายุ จังหวัดศรีสะเกษมักใช้หน่วยเสียงสระเสียงยาว ในขณะที่คำศัพท์พื้นฐานภาษาเขมรมาตรฐานกัมพูชา บ้านสเปือก ตำบลจ้อย อำเภोज้อมการเลอ จังหวัดกำปงจาม ใช้หน่วยเสียงสระเสียงสั้น ดังตัวอย่างคำศัพท์ ‘น้ำ’ ในภาษาเขมรถิ่นไทย บ้านกันทรอม ตำบลกันทรอม อำเภอนุหนายุ จังหวัดศรีสะเกษ ใช้คำว่า [mi:ŋ] ซึ่งใช้หน่วยเสียงสระ /i:/ ส่วนภาษาเขมร

มาตรฐานกัมพูชา บ้านสเปือก ตำบลจัยโย อำเภोज้อมการเลอ จังหวัดกำปงจาม ใช้คำว่า [miŋ] ซึ่งใช้หน่วยเสียงสระ /i/

อีกประเด็นหนึ่งที่ผู้วิจัยพบ นอกจากการใช้ความสั้น-ยาวของหน่วยเสียงสระแล้ว ยังมีพยางค์ที่ประสมด้วยสระเสียงสั้น แต่มีความแตกต่างในการใช้หน่วยเสียงพยัญชนะท้ายเสียง เสียง /k/ ดังตัวอย่างคำศัพท์ ‘กรอก’ ในภาษาเขมรถิ่นไทย บ้านกันทรอม ตำบลกันทรอม อำเภอุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ใช้คำว่า [cro:k] ส่วนภาษาเขมรมาตรฐานกัมพูชา บ้านสเปือก ตำบลจัยโย อำเภोज้อมการเลอ จังหวัดกำปงจาม ใช้คำว่า [croʔ] ซึ่งในภาษาเขมรมาตรฐานกัมพูชา บ้านสเปือก ตำบลจัยโย อำเภोज้อมการเลอ จังหวัดกำปงจาม ใช้หน่วยเสียงสระเสียงสั้น เสียง /o/ ส่วนภาษาเขมรถิ่นไทย บ้านกันทรอม ตำบลกันทรอม อำเภอุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ใช้หน่วยเสียงสระเสียงยาวเสียง /o:/ และมีการเพิ่มหน่วยเสียงพยัญชนะท้ายเสียง /k/ ในภาษาเขมรถิ่นไทย บ้านกันทรอม ตำบลกันทรอม อำเภอุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ

นอกจากนี้แล้วผู้วิจัยยังพบว่า แม้ภาษาเขมรถิ่นไทย จะถูกแวดล้อมด้วยภาษาไทยถิ่นอีสาน แต่พบว่าภาษาเขมรถิ่นไทย บ้านกันทรอม ตำบลกันทรอม อำเภอุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ยังคงรักษาคำศัพท์ภาษาเขมรดั้งเดิมไว้อย่างเข้มข้น สังเกตได้จากการที่ผู้วิจัยไม่พบคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นอีสาน ในขณะที่ภาษาส่วยบ้านโพธิ์กระสังข์ ตำบลโพธิ์กระสังข์ อำเภอุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งเป็นพื้นที่เดียวกัน ศิริลักษณ์ กิ่งจันทร์ (2564) ยังพบว่ามีการใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานปนกับภาษาส่วย ดังตัวอย่างคำศัพท์ “น้องสาว” ภาษาส่วยบ้านโพธิ์กระสังข์ ตำบลโพธิ์กระสังข์ อำเภอุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ใช้คำว่า [na:ŋ] ซึ่งตรงกับภาษาไทยถิ่นอีสานแปลว่าน้องสาว ขณะที่ภาษาเขมรถิ่นไทยบ้านกันทรอม ตำบลกันทรอม อำเภอุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ใช้คำว่า [pa-ʔo:n-srəj]

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบการสูญเสียหน่วยเสียง /r/ ในภาษาเขมรมาตรฐานกัมพูชา อาจเป็นเพราะได้อิทธิพลการออกเสียงภาษาฝรั่งเศส เนื่องจากอยู่ภายใต้อาณานิคมฝรั่งเศสมานานับร้อยปี ดังตัวอย่างคำศัพท์ “คลาน” ภาษาเขมรถิ่นไทย บ้านกันทรอม ตำบลกันทรอม อำเภอุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ใช้คำว่า [wiar] ส่วนภาษาเขมรมาตรฐานกัมพูชา บ้านสเปือก ตำบลจัยโย อำเภोज้อมการเลอ จังหวัดกำปงจาม ใช้คำว่า [wiah] ลักษณะที่ปรากฏทางภาษาในลักษณะนี้ จิตร ภูมิศักดิ์ (2556: 357) ได้กล่าวไว้ว่าปรากฏการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นในหลายภาษาในทางยุโรปที่เด่นชัดคือภาษาฝรั่งเศส ชาวฝรั่งเศสในปารีสออกเสียง /r/ ไม่ได้ คือออกเสียงเป็น /h/ หหมด แต่น่าสังเกตว่าภาษาเขมรถิ่นไทยยังคงเก็บเสียงดั้งเดิมนี้อยู่และออกเสียง /r/ ในตำแหน่งท้ายพยางค์ได้อย่างชัดเจน ซึ่งกรณีดังกล่าวเป็นข้อแตกต่างที่สำคัญ

บรรณานุกรม

จิตร ภูมิศักดิ์. ความเป็นมาของคำสยาม ไทยลาว และขอม และลักษณะทางสังคมของชื่อชนชาติ.

กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ดวงกมล, 2556.

บุญยแสนอ ตริวิเศษ. “การเปรียบเทียบคำศัพท์ภาษาเขมรถิ่นไทยกับภาษาเขมรมาตรฐานกัมพูชา,”.

วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง. 14, 1 (มกราคม-เมษายน 2559): 85-107.

วัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดศรีสะเกษ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์
คุรุสภาลาดพร้าว, 2544.

ศิริลักษณ์ กิ่งจันทร์. การศึกษาเปรียบเทียบคำศัพท์ภาษาเขมรถิ่นไทย บ้านกันทรอม ตำบลกันทรอม
กับภาษากูย(ส่วย) บ้านโพธิ์กระสังข์ ตำบลโพธิ์กระสังข์ อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ.

ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาภาษาไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 2564.

โสฬัตตรา เอียน. การเปรียบเทียบคำศัพท์ภาษาเขมรถิ่นพระตะบองและภาษาเขมรถิ่นพนมเปญ
ตามปัจจัยถิ่นอยู่อาศัยของผู้พูด. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2560.

การวิเคราะห์วจนลีลาของภาษาในสถานการณ์โควิด จากแถลงการณ์
ของศูนย์ข้อมูลกลางโควิด 19 ในจังหวัดอุบลราชธานี

An Analysis of Linguistic Stylistics in COVID-19 Situation from Declaration
of Ubonratchathani Center COVID 19

อิสราภรณ์ ราชชื่น

Issarapon Rachchuen

นักศึกษาศาสาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Thai language Arts Faculty of Humanities and Social Sciences Ubon Ratchathani Rajabhat University

Email: std.61123010352@ubru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้ภาษาในสถานการณ์โควิด จากแถลงการณ์ของศูนย์ข้อมูลกลางโควิด 19 ในจังหวัดอุบลราชธานี 2) เพื่อวิเคราะห์วจนลีลาในสถานการณ์โควิด จากแถลงการณ์ของศูนย์ข้อมูลกลางโควิด 19 ในจังหวัดอุบลราชธานี โดยใช้แนวคิดไวยากรณ์ศัพท์การก (Lexicase Theory) เป็นเครื่องมือหลักในการวิเคราะห์ตัวบท ผลการวิจัยปรากฏดังนี้

ด้านพฤติกรรมการใช้ภาษาในระดับคำ พบ 17 กลวิธี ได้แก่ 1) การใช้คำกริยาที่เป็นตัวบ่งชี้อัตวิสัย 2) การใช้คำใหม่ 3) การตัดคำ 4) การไม่ระบุแหล่งที่มาอย่างชัดเจน 5) การใช้คำนามที่รวมที่อ่าน 6) การใช้คำปริมาณ 7) การกล่าวซ้ำ 8) การทำให้ดูเป็นเรื่องเล็กน้อย 9) การใช้ภาษาแสดงภาพพจน์ 10) การใช้คำที่มีความหมายกว้างเกินไป 11) การใช้คำลวงท้าย 12) การใช้คำแบ่งรับแบ่งสู้ 13) การใช้คำเรียกขาน 14) การใช้คำสรรพนามบุรุษที่หนึ่ง 15) การใช้คำบอกนัย “เป็นไปได้” 16) การบังคับชี้แนะ และ 17) การใช้อักษรย่อ ด้านพฤติกรรมการใช้ภาษาระดับประโยค พบ 10 กลวิธี ได้แก่ 1) ประโยคซ้อน 2) ประโยครวม 3) ประโยคไร้ประธาน 4) กรรมวาจก 5) ประโยคคำสั่ง 6) คำถามเชิงวาทศิลป์ 7) ประโยคคำถาม 8) ประโยคชักชวนหรือขอร้อง 9) ประโยคบอกเล่า และ 10) ประโยคปฏิเสธ

ด้านการวิเคราะห์วจนลีลาของภาษา ในส่วนของภาษาพูดปรากฏ 12 ลักษณะ ได้แก่ 1) ความแจ่มชัด มีตัวบ่งชี้คือ นามวลีที่มีส่วนขยายคุณานุประโยค การใช้คำแสดงหลักฐานหรือให้เห็นภาพ การใช้คำแสดงการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ และการอ้างถึง 2) ความซับซ้อน มีตัวบ่งชี้ คือ ประโยครวม แต่ และ หรือ การใช้ศัพท์เฉพาะ และศัพท์บัญญัติ 3) ความเป็นทางการ มีตัวบ่งชี้ การใช้ศัพท์เฉพาะหรือศัพท์บัญญัติ และการหลีกเลี่ยงการปนคำต่างประเทศ 4) ความเป็นวัตถุวิสัย มีตัวบ่งชี้ นามวลีแปลง ประโยคไร้ประธาน และกรรมวาจก 5) การบังคับชี้แนะ มีตัวบ่งชี้ คือ กริยาบังคับ กริยาอนุญาต กริยาชี้แนะ ประโยคคำสั่ง 6) ความชัดเจน คำและความเที่ยงตรง มีตัวบ่งชี้ คือ การอ้างตัวเลข 7) ความปิดบังอำพราง มีตัวบ่งชี้ คือ การใช้อุปลักษณ์ การไม่ระบุแหล่งที่มาอย่างชัดเจน การทำให้ดูเป็นเรื่องเล็กน้อย 8) ความเป็นอัตวิสัย มีตัวบ่งชี้ คือ การใช้คำแสดงอารมณ์ 9) การโน้มน้าว มีตัวบ่งชี้ คือ การซ้ำคำถามเชิงวาทศิลป์ อุปลักษณ์ 10) ความเป็นปึกแผ่น มีตัวบ่งชี้

คือคำลงท้ายสรรพนามบุรุษที่หนึ่ง คำเรียกขาน 11) ความเบี่ยงบัง มีตัวบ่งชี้ คือคำบอกนัยเป็นไปได้ คำแบ่งรับแบ่งสู้ คำบอกนัย “ส่วนมาก” และ 12) ความสั้นกระชับ มีตัวบ่งชี้ คือการใช้อักษร

ด้านภาษาเขียน ปรากฏวจนลีลา 10 ประเภท ได้แก่ 1) ความแจ่มชัด มีตัวบ่งชี้ คือ นามวลีที่มีส่วนขยายคุณานุประโยค การใช้คำแสดงหลักฐานหรือให้เห็นภาพ 2) ความซับซ้อน มีตัวบ่งชี้ คือ การใช้ศัพท์เฉพาะและศัพท์บัญญัติ 3) ความเป็นวัตุวิสัย มีตัวบ่งชี้ คือ นามวลีแปลง ประโยคไร้ประธาน 4) การบังคับชี้ นำ มีตัวบ่งชี้ คือ กริยาบังคับ 5) ความขัดถ้อยขัดคำและความเที่ยงตรง มีตัวบ่งชี้ คือ การอ้างตัวเลข 6) ความปิดบังอำพราง มีตัวบ่งชี้ คือ การใช้อุปลักษณ์ 7) ความสั้นกระชับ มีตัวบ่งชี้ คือ การใช้อักษรย่อ 8) การโน้มน้ำหนัก มีตัวบ่งชี้ คือ การซ้ำ 9) ความเป็นปึกแผ่น มีตัวบ่งชี้ คือ คำเรียกขาน คำบอกนัย “เป็นไปได้” 10) ความเบี่ยงบัง มีตัวบ่งชี้ คือ คำแบ่งรับแบ่งสู้ ซึ่งมีคุณสมบัติวัจนลีลาทางภาษาที่เหมือนกันของภาษาพูดและภาษาเขียน มี 10 ประเภท ได้แก่ ความแจ่มชัด ความซับซ้อน ความเป็นทางการ ความเป็นวัตุวิสัย การบังคับ-ชี้ นำ ความขัดถ้อยขัดคำและความเที่ยงตรง ความปิดบังอำพราง ความเป็นอวัติสัย การโน้มน้ำหนัก ความเป็นปึกแผ่น ความเบี่ยงบัง และความสั้นกระชับ และมีคุณสมบัติที่ต่างกันอยู่ 2 ประเภท ได้แก่ ความเป็นทางการและความเป็นอวัติสัย จะเห็นได้ว่าคุณสมบัติทั้ง 2 จะพบในภาษาเขียนเท่านั้น

คำสำคัญ: วจนลีลา ภาษาในสถานการณ์โควิด แลกกลางณ์

Abstract

The article aims at studying about 1) An analysis of linguistic strategies in COVID-19 situation from declaration of ubonratchathani center COVID 19 2) An analysis of linguistic stylistics in COVID-19 situation from declaration of ubonratchathani center COVID 19, based on the concept of lexicase theory as a primary tool for text analysis. The results of the study revealed that:

The linguistic strategies showed 17 aspects. 1) Subjectification of the verb. 2) Formation of new. 3) Word Segmentation. 4) Non clearly specifying the source. 5) Compound nouns that are read. 6) Quantifier word. 7) Repetition strategy. 8) Making it seem trivial. 9) Stylistic Expressions. 10) Using words that are too broad. 11) Suffix word. 12) Use of the word divide. 13) Address terms. 14) First person pronouns 15) The adjective “possible”. 16) compulsion. 17) Abbreviation. Sentence strategies showed 10 aspects. 1) Complex sentence. 2) Compound sentence 3) Imperative sentence. 4) Passive voice. 5) Command sentence. 6) Rhetorical question. 7) Interrogative sentence. 8) Persuasive sentence. 9) Telling sentences. 10) Negative sentence.

The linguistic stylistics of spoken language showed 12 aspects. 1) Clarity; there is an indicator, noun phrases with adjective extensions, using evidence or showing pictures, the use

of words to express connections, discourse, and references. 2) Complexity is identifiable, a compound sentence “but” and “or”, a terminology and terminology. 3) Formality; indicative, use of jargon or terminology and avoiding foreign words. 4) Objectives; include identifiers, transformed noun phrases, imperative sentence, and passive voice. 5) Mandatory-guiding; there are indicators, compulsory verb, permit verb, guiding verb, command sentence. 6) Clarity and precision; are the indicators of citing numbers. 7) Concealment; has an indicator that is the use of metaphor. non clearly specifying the source making it look trivia. 8) Subjectiveness; is an indicator of the use of emotional expressions. 9) Persuasion; an indicator, rhetorical question, metaphor. 10) Solidarity; indicative, is the ending of first person pronouns, address terms. 11) Deviation; there is an indicator, that is, a hint is possible, words to share, accept, share. 12) Conciseness; is an indicator of the use of letters.

The linguistic stylistics of written language showed 10 aspects. 1) Clarity identifiable; noun phrases with extensions, clauses, use of evidence or visualizations. 2) Complexity; is characterized by the use of terminology and terminology. 3) Objectives are identifiable; namely, noun phrases. Imperative sentence. 4) Forcing-directing; has an indicator, is a compulsive verb. 5) Clarity and precision; are the indicators, citing numbers. 6) Concealment is an indicator that is the use of metaphor. 7) Conciseness is an indicator of the use of abbreviations. 8) Persuasion; there is an indicator is repetition. 9) Solidarity; indicative, is the ending of first person pronouns, address terms. 10) Deviation; there is an indicator, which is the word for sharing. The colloquial properties of spoken and written language showed 10 aspects; clarity, complexity, formality, objectives, forcing-directing, clarity and precision, concealment, subjective, persuasion, solidarity, deviation, conciseness. There are two different types of properties; formal and subjective. It can be seen that both properties are found only in written languages.

Keywords: Linguistic Stylistics, Language in COVID-19 Situation, Declaration

บทนำ

ภาษาเป็นระบบสัญลักษณ์ที่มนุษย์สร้างขึ้นมาเพื่อติดต่อสื่อสารกัน โดยทำการตกลงในกลุ่มสังคมของตนว่าระบบสัญลักษณ์ที่กำหนดนั้นจะให้ใช้แทนสิ่งใดสิ่งหนึ่งภาษาเป็นสิ่งที่อยู่ติดกับมนุษย์ตลอดเวลาและมนุษย์ต้องใช้ภาษาในการติดต่อสื่อสารกับคนอื่น ดังนั้นภาษาจึงเป็นหัวใจในการสื่อสาร (ประยูร ทรงศิลป์, 2553) นอกจากนี้การสื่อสารในชีวิตประจำวันของมนุษย์จำเป็นต้องใช้ทั้งภาษาถ้อยคำหรือวัจนภาษาและภาษาที่ไม่ใช่ถ้อยคำหรือวัจนภาษามารวมประกอบเข้ากันได้เพื่อให้การสื่อสารประสบผลสำเร็จอีกทั้งอัครา บุญทิพย์

(2525) ได้กล่าวถึงการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารว่า คือการใช้ภาษาและการสื่อสารทำความเข้าใจกันโดยใช้ภาษา เป็นเครื่องสื่อสารซึ่งประกอบด้วยผู้ส่งสารคือผู้พูดหรือผู้เขียนส่งความรู้สึกนึกคิดโดยใช้ภาษาเป็นสื่อไปยังผู้รับ สารคือผู้ฟังหรือผู้อ่าน นอกจากนี้ นพดล จันทร์เพ็ญ (2553) ได้กล่าวว่า การดำรงชีวิตประจำวันของมนุษย์ใน สังคมจำเป็นต้องอาศัยการใช้ภาษาในการสื่อสารผู้ที่ใช้ภาษาได้ดั้นนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความรู้ความ เข้าใจในส่วนประกอบหรือระบบของภาษา ดังนั้นภาษาจึงมีความสำคัญมากโดยเฉพาะภาษามีบทบาทสำคัญ ต่อความคิด สุริย์รัตน์ บำรุงสุข (2556) ได้กล่าวว่า การคิดของมนุษย์มีลักษณะเป็นกระบวนการเริ่มต้นด้วยการ รับรู้สิ่งต่าง ๆ ผ่านประสาทสัมผัส และเชื่อมโยงสิ่งที่รับรู้ใหม่เข้ากับประสบการณ์เดิมของตนที่สะสมอยู่ในสมอง ซึ่งเป็นการใช้สัญลักษณ์แทนสิ่งของหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ แล้วถ่ายทอดออกมาเป็นภาษาทำให้มนุษย์สามารถ เลือกรู้คำและการเชื่อมโยงต่าง ๆ เข้าด้วยกันเป็นข้อความ ประโยค เพื่อใช้แทนมโนภาพที่เกิดขึ้นในสมอง มนุษย์ อีกทั้งภาษายังมีอิทธิพลต่อการใช้ภาษาในสถานการณ์ ผลกระทบ และการดำเนินการรับมือให้กับคนใน สังคมเพื่อเตรียมรับสถานการณ์ในการป้องกัน และติดตามประเมินผลการบริหารสถานการณ์ต่าง ๆ

ทำเนียบภาษา เป็นวิธภาษาประเภทหนึ่งที่ต่างจากวิธภาษาประเภทอื่นโดยการใช้ เช่น ภาษากฎหมาย ภาษาโฆษณา และภาษาวิชาการ เป็นต้น (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2541) ส่วนภาษาสื่อ เป็นทำเนียบภาษา ประเภทหนึ่งที่มีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อชีวิตของคนในสังคม เนื่องจากผู้คนที่ต้องการรับสารสนเทศเพื่อรู้ ความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ในสังคม โดยภาษาสื่อ หมายถึง ลักษณะวัจนลีลาของภาษาข่าว ภาษาโฆษณาที่ใช้ใน สื่อต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นอินเทอร์เน็ต หนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์ (กิตติมา อินทรมพรรย์ และปนัดดา เลอเลิศ ยุติธรรม, 2558) ซึ่งจะมีการใช้ภาษาที่ต่างกัน เช่น ภาษาที่ใช้ในสื่อโทรทัศน์ในการนำเสนอข่าวทั่วไป จะเป็น ภาษาที่ไม่เป็นทางการเพื่อที่จะให้ผู้รับฟังเข้าใจได้ง่าย ส่วนภาษาในการแถลงการณ์จะเป็นภาษาทางการเพื่อ สื่อสารข่าวสารของหน่วยงานราชการ นอกจากนี้ กิตติมา อินทรมพรรย์ และปนัดดา เลอเลิศยุติธรรม (2558) ได้วิเคราะห์วัจนลีลาภาษาสื่อไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ลักษณะเด่นทางภาษาของทำเนียบภาษาสื่อ ของไทย และวิเคราะห์คุณลักษณะเด่นทางภาษาที่พบ โดยผลการศึกษาพบว่า ภาษาสื่อของไทยภาษาสื่อของ ไทยมีคุณลักษณะ 5 ประการ ได้แก่ ความเที่ยงตรง การปิดบังอำพราง ความสั้นกระชับ ความเป็นอัตวิสัย และ การชี้แนะ แต่ละคุณลักษณะมีลักษณะทางภาษาเป็นตัวบ่งชี้ ดังนี้ คุณลักษณะเที่ยงตรง มีตัวบ่งชี้ 2 ตัว ได้แก่ ตัวเลข และชื่อเฉพาะ คุณลักษณะปิดบังอำพรางมีตัวบ่งชี้ 6 ตัว ได้แก่ การใช้อุปสรรคเชิงมโนทัศน์ การใช้ ประโยคกำกวม การไม่ระบุแหล่งที่มาหรือผู้กระทำอย่างชัดเจน การให้ข้อมูลไม่ครบถ้วน และการทำให้ดูเป็น เรื่องเล็กน้อย คุณลักษณะสั้นกระชับ มีตัวบ่งชี้ 2 ตัว คือ การใช้ประธานสุญญรูป และการใช้อักษรย่อ คุณลักษณะความเป็นอัตวิสัย มีตัวบ่งชี้ 3 ประเภท ได้แก่ กริยาแฝงแสดงอารมณ์ คำกริยาแสดงความรู้สึกและ การประเมินค่า คำกริยาแสดงคุณลักษณะ และคำวิเศษณ์แสดงคุณลักษณะ ส่วนคุณลักษณะชี้แนะแสดงทางตรง ผ่านคำสั่งและทางอ้อมผ่านกริยาชี้แนะ ด้าน จงจิตร สุขสวัสดิ์ (2545) ศึกษาวัจนลีลาและการแปรของวัจนลีลา ในการนำเสนอข่าวเจาะพิเศษประเภทข่าวอาชญากรรมในหนังสือพิมพ์เดลินิวส์ คอลัมน์ “สกุ๊ปเด็ดข่าวดัง” ที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในส่วนภูมิภาค ตั้งแต่ฉบับวันที่ 1 มกราคม ถึงฉบับวันที่ 31 ธันวาคม พุทธศักราช 2540 ใน เรื่องของการใช้คำ การใช้ประโยค การใช้โวหารภาพพจน์ และการลำดับความ ผลการศึกษายังพบว่าการแปร

ของวจนลีลาในการนำเสนอข่าวเจาะพิเศษประเภทข่าวอาชญากรรมในหนังสือพิมพ์เดลินิวส์มีดังนี้ ในด้านการใช้คำ คำนามแปรไปตามประเภทของข่าวกล่าวคือ ในข่าวโจรกรรมส่วนใหญ่พบคำ “โจร” เป็นคำหลักของคำที่ใช้เรียกชื่อผู้กระทำผิดในข่าวข่มขืนพบคำ “กาม” ส่วนในข่าวฆาตกรรมพบคำ “ฆาตกร” คำ เรียกชื่อผู้รับเคราะห์ในข่าวทุกประเภทมีคำ ว่า “เหยื่อ” เป็นคำหลัก คำกริยาแปรไปตามประเภทของข่าวเช่นกัน กล่าวคือ ในข่าวโจรกรรมส่วนใหญ่พบคำ “ลัก” “ปล้น” ในข่าวข่มขืน ซึ่งการศึกษางานวิจัยนี้แสดงให้เห็นความสำคัญของภาษาที่มีบทบาทในการสื่อสารของผู้ส่งสารไปยังผู้รับสารที่มากกว่าแค่เนื้อสารหากยังร่วมไปถึงการสร้างความรู้สึกร่วมกัน

ดังในปัจจุบันที่มีการเกิดโรคไวรัสโคโรนา 2019 โควิด 19 คือ โรคระบาดที่เกิดจากไวรัสโคโรนาชนิดหนึ่งที่มาจากสัตว์เป็นตัวกลางแล้วระบาดสู่คนผ่านทางฝอยละอองจากจมูกหรือปากซึ่งขับออกมาเมื่อผู้ป่วยไอหรือจามโดยระยะเวลาในการติดเชื้อและการแสดงอาการมีตั้งแต่ 1 ถึง 14 วัน โรคระบาดชนิดนี้มีการระบาดเป็นวงกว้าง ผู้ป่วยหนึ่งคนสามารถแพร่เชื้อไวรัสไปสู่คนกลุ่มใหญ่ทำให้สถานการณ์ของการระบาดของโรคทวีความรุนแรงและกระจายเป็นวงกว้างทั่วโลก เมื่อวันที่ 11 มีนาคม 2563 องค์การอนามัยโลกได้ประกาศให้เป็นโรคระบาดใหญ่ทั่วโลก ส่วนประเทศไทย พระครูธรรมศุฑ พระมหาอรุณ และกัญจิรา วิจิตรวัชรารักษ์ (2563) ได้กล่าวถึงสถานการณ์โรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ในประเทศไทยไว้ว่า เมื่อวันที่ 19 มีนาคม 2563 กระทรวงสาธารณสุขแถลงผลตรวจโรคจากห้องปฏิบัติการและยืนยันการพบผู้ป่วยใหม่ 60 ราย ทำให้จำนวนรวมของผู้ป่วยโรคนี้ในประเทศไทยอยู่ที่ 272 ราย จำนวนผู้ป่วยเฝ้าระวังที่เข้าเกณฑ์สอบสวนโรคอยู่ที่ 8,157 ราย นับตั้งแต่ที่เริ่มมีการระบาดของโรคนี้ในประเทศไทยมีผู้ป่วย 3,572 ราย ซึ่งรัฐบาลได้ใช้มาตรการป้องกันให้ประชาชนลดความเสี่ยงจากโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ด้วยวิธีการ Social Distancing เว้นระยะห่างทางสังคม การใช้ภาษาในการรณรงค์ให้ประชาชนในประเทศตระหนักถึงการป้องกัน เช่น กินร้อน ช้อนกลาง ล้างมือ และไม่ประมาท การ์ดอย่าตก รวมทั้งแนวทางการใช้ชีวิตวิถีใหม่ที่กำลังเกิดขึ้นท่ามกลางสถานการณ์วิกฤตครั้งนี้ อีกทั้งวิกฤตครั้งนี้ยังสร้างผลกระทบต่อจิตใจของประชาชนเป็นอย่างมาก จึงเกิดการสื่อสารในสภาวะวิกฤต ซึ่ง Halliday and Martin (1993) ได้กล่าวถึงกลวิธีการใช้ภาษาในการวิเคราะห์ตัวบทตามแนวภาษาศาสตร์ระบบ-หน้าที่ (Systemic Functional Linguistics) เป็นวิธีการที่เหมาะสมที่จะใช้บรรยายลักษณะและกลวิธีทางภาษาในตัวบทวาทกรรมเกี่ยวกับสถานการณ์โควิด 19 ในสื่อต่าง ๆ ได้ดี นอกจากนี้ยังกล่าวถึงแนวคิดของภาษาศาสตร์ว่าระบบ-หน้าที่มีมุมมองว่าวาทกรรมเป็นระดับของภาษาที่อยู่ระหว่างไวยากรณ์กับระดับกิจกรรมทางสังคม ดังนั้นวาทกรรมจึงเป็นการแสดงกิจกรรมทางสังคม (Social activity) ของบุคคลผ่านการจัดระบบและความหมายทางไวยากรณ์ (Grammar) ภาษาออกมาในรูปของตัวบท (Text) เพียงแต่ภาษาศาสตร์ระบบ-หน้าที่ ที่มีได้เน้นการศึกษากิจกรรมทางสังคมที่เกิดขึ้นในชุมชนหรือเน้นการเก็บข้อมูลภาคสนาม หากใช้การวิเคราะห์ตีความผ่านตัวบท ในขณะที่ปฏิพันธ์วิเคราะห์ เน้นที่การศึกษากิจกรรมทางสังคมที่เกิดขึ้นจริงด้วย ดังนั้นวิธีการศึกษาวิเคราะห์ตีความจึงเสริมซึ่งกันและกันและทำให้การศึกษาวาทกรรมที่สัมพันธ์กับระดับภาษาและระดับกิจกรรมทางสังคมสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น จากสถานการณ์โควิด 19 ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันเป็นส่วนที่ทำให้จำนวนประชากรเสียชีวิตเป็นจำนวนมากและติดต่อ

ได้ง่าย ทางภาครัฐจึงมีการแจ้งเตือนเพื่อให้ประชาชนเฝ้าระวังสุขอนามัยของตนเองและในทุก ๆ วันจะมีการประกาศทางสื่อต่าง ๆ ทั้งทางโทรทัศน์และทางสื่อสังคมออนไลน์ต่าง ๆ เพื่อให้ทราบข่าวสารอยู่ตลอดเวลา

ดังนั้น งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ลักษณะภาษาและการสื่อความหมายเกี่ยวกับโรคระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาโควิด 2019 ที่ปรากฏในแถลงการณ์ของศูนย์ข้อมูลกลางโควิด 19 ในจังหวัดอุบลราชธานี ว่าภาษาที่ใช้สื่อสารในภาวะวิกฤตนี้ นักการสื่อสารใช้เพื่อสื่อสารกับประชาชนให้ได้ผลดีที่สุดมีลักษณะอย่างไร รวมทั้งศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในภาวะวิกฤตจากโรคระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาโควิด 2019 ในบริบทชุมชนจังหวัดอุบลราชธานี เพื่อให้เห็นการบริหารสถานการณ์ร่วมกันพร้อมทั้งการสนับสนุนและพลังทางสังคมในสภาวะวิกฤต ซึ่งจะเป็พลังขับเคลื่อนในการรับมือกับวิกฤตโรคระบาดระดับโลกในครั้งนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากลวิธีการใช้ภาษาในสถานการณ์โควิด จากแถลงการณ์ของศูนย์ข้อมูลกลาง โควิด 19 ในจังหวัดอุบลราชธานี
2. เพื่อวิเคราะห์วัจนลีลาในสถานการณ์โควิด จากแถลงการณ์ของศูนย์ข้อมูลกลาง โควิด 19 ในจังหวัดอุบลราชธานี

ความสำคัญของการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงกลวิธีการใช้ภาษาในการแถลงการณ์ของศูนย์ข้อมูลกลางโควิด 19 ในจังหวัดอุบลราชธานี
2. ทำให้ทราบถึงวัจนลีลาภาษาในการแถลงการณ์ของศูนย์ข้อมูลกลางโควิด 19 ในจังหวัดอุบลราชธานี

ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตการศึกษาค้นคว้าดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา
 - 1.1 งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาวิธีการใช้ภาษาในการแถลงการณ์ของศูนย์ข้อมูลกลางโควิด 19 ในจังหวัดอุบลราชธานี
 - 1.2 งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาวัจนลีลาของภาษาในสถานการณ์โควิด จากแถลงการณ์ของศูนย์ข้อมูลกลางโควิด 19 ในจังหวัดอุบลราชธานี
 - 1.3 การใช้ภาษาจากแถลงการณ์ของศูนย์ข้อมูลกลางโควิด 19 เฉพาะในจังหวัดอุบลราชธานี

2. ขอบเขตด้านข้อมูล

งานวิจัยนี้ใช้ข้อมูลจากแถลงการณ์ของศูนย์ข้อมูลกลางโควิด 19 ในจังหวัดอุบลราชธานี โดยใช้ระยะเวลาตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2563 ถึง 30 ธันวาคม 2563 รวมระยะเวลา 12 เดือน รวมทั้งหมด 60 ฉบับ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขั้นรวบรวมข้อมูล

1.1 รวบรวมเอกสารและงานวิจัย

ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับวัจนลีลา และกลวิธีการใช้ภาษา

1.2 การเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยได้กำหนดการเก็บข้อมูลภาษาจากแถลงการณ์ของศูนย์ข้อมูลกลางโควิด 19 ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม ถึง 30 ธันวาคม พ.ศ. 2563 รวบรวมระยะเวลา 12 เดือน รวมทั้งหมด 60 ฉบับ

2. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์วัจนลีลาของภาษาในสถานการณ์โควิด จากแถลงการณ์ของศูนย์ข้อมูลกลางโควิด 19 ในจังหวัดอุบลราชธานี เป็นการวิเคราะห์กลวิธีการใช้ภาษา ผู้วิจัยอาศัยการประมวลผลทางภาษาศาสตร์จากเอกสารในเครื่องมือการวิจัย เพื่อวิเคราะห์กลวิธีการใช้ภาษา ดังนี้

2.1 วิเคราะห์กลวิธีการใช้ภาษาในสถานการณ์โควิด จากแถลงการณ์ของศูนย์ข้อมูลกลางโควิด 19 ในจังหวัดอุบลราชธานี

2.2 วิเคราะห์วัจนลีลาของภาษาในสถานการณ์โควิด จากแถลงการณ์ของศูนย์ข้อมูลกลางโควิด 19 ในจังหวัดอุบลราชธานี

2.3 เรียบเรียงข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิเคราะห์ทุกประเด็น

2.4 สรุป อภิปรายผล และเสนอแนะ

3. ขั้นนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยโดยการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

1. กลวิธีการใช้ภาษาในสถานการณ์โควิด จากแถลงการณ์ของศูนย์ข้อมูลกลางโควิด 19 ในจังหวัดอุบลราชธานี

การจัดจำแนกเนื้อหาของกลวิธีการใช้ภาษาระดับคำ ปรากฏ 17 ลักษณะ ได้แก่ กลวิธีการใช้คำกริยาที่เป็นตัวบ่งชี้อดีตวิสัย กลวิธีการใช้คำใหม่ กลวิธีการตัดคำ กลวิธีการไม่ระบุแหล่งที่มาอย่างชัดเจน การใช้คำนามที่รวมที่อ่าน การใช้คำปริมาณ การกล่าวซ้ำ การทำให้ดูเป็นเรื่องเล็กน้อย กลวิธีการใช้ภาษาแสดงภาพพจน์ การใช้คำที่มีความหมายกว้างเกินไป การใช้คำลงท้าย การใช้คำแบ่งรับแบ่งสู้ คำเรียกขาน สรรพนามบุรุษที่หนึ่ง คำบอกนัย “เป็นไปได้” และอักษรย่อ ผลการศึกษาพบว่า

ด้านเนื้อหาของการศึกษาการใช้คำกริยาที่เป็นตัวบ่งชี้อดีตวิสัย พบว่ามีการจัดกลุ่มคำกริยาบ่งชี้อดีตวิสัย 2 ประเภท ได้แก่ คำกริยาแฝงแสดงอารมณ์ สามารถแบ่งออกได้เป็นคำกริยาแฝงที่แสดงอารมณ์เกี่ยวกับการกล่าวถ้อยคำที่แสดงด้วยเสียง และคำกริยาแฝงคำกริยาแฝงที่แสดงอารมณ์เกี่ยวกับการกระทำ โดยคำกริยาที่พบในงานวิจัยนี้จะเป็นคำกริยาที่แสดงอารมณ์ที่ให้อ่านหรือผู้ฟังสามารถจินตนาการถึง

อากัปกิริยาและอาการที่ปรากฏร่วมไปพร้อมกันจำนวนมากจะกระตุ้นอารมณ์ให้ฮึกเหิมในการจัดการกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด 19

การศึกษาเนื้อหาคำกริยาแสดงความรู้สึกและการประเมินค่าเป็นกริยาที่แสดงออกถึงมุมมองและความคิดเห็นของผู้แถลงข่าวในการประเมินสถานะของบุคคลหรือเหตุการณ์ในสถานการณ์โควิด19 พบคำกริยาที่แสดงการประเมินค่าในด้านลบคือ อารมณ์ที่กระตุ้น ความรู้สึกไม่เป็นที่พอใจ ได้แก่ ความกลัว ความโกรธ หรือความโศกเศร้าต่อสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาโควิด 19 และการประเมินค่าในด้านบวก คืออารมณ์ดีใจ เป็นต้น

ด้านการใช้คำใหม่ คือการสร้างคำศัพท์ขึ้นมาใหม่ พบ 2 ลักษณะ ได้แก่ การสร้างคำใหม่ด้วยการใช้ศัพท์บัญญัติ และการสร้างคำใหม่เป็นคำศัพท์เฉพาะ การสร้างคำใหม่ด้วยการใช้ศัพท์บัญญัติพบศัพท์ที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อเทียบเท่าคำในภาษาต่างประเทศ โดยศัพท์บัญญัติเป็นคำศัพท์เฉพาะที่นักปราชญ์ หรือนักวิชาการตั้งใจสร้างขึ้นเพื่อเป็นคำศัพท์ที่ใช้ในภาษาไทย เช่น **มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีมีการจัดเตรียมสถานที่รองรับผู้ที่จำเป็นต้องกักตัว ประชาชนสามารถติดตามข่าวสารได้ตามโทรทัศน์** เพราะจะมีการแถลงการณ์อยู่ทุก ๆ วัน เป็นต้น ส่วนการสร้างคำใหม่เป็นคำศัพท์เฉพาะนั้นมาจากการทับศัพท์ที่มากับการแพร่ระบาดของโรคและการใช้ศัพท์เพื่อสื่อสารให้ผู้รับสารได้เข้าใจในเนื้อสาร เช่น **ใส่เฟซชิลด์** เพียงอย่างเดียวไม่สามารถช่วยป้องกันโรค **เรื่องวัคซีน** เป็นที่แน่นอนแล้วว่าช่วงปลายเดือนกุมภาพันธ์นี้เราจะได้รับแน่นอน เป็นต้น

ส่วนกลวิธีการตัดคำ พบการตัดเสียงจำนวนพยางค์ของคำที่ยืมมาให้น้อยลงกว่าเดิมโดยวิธีการตัดเสียงนี้พบได้บ่อยในการใช้ชีวิตประจำวัน เพราะต้องความรวดเร็วในการออกเสียง จึงลดจำนวนพยางค์หรือคำให้น้อยกว่าเดิม ซึ่งมีทั้งการตัดพยางค์หน้า เช่น **หญิงชาวจังหวัดตากติดโควิด** ดับ 1 ราย ศัพท์เดิมคือไวรัสโควิด 19 ตัดพยางค์กลาง เช่น **มีโรงพยาบาลเอกชนหลายแห่งที่คอยให้สถานที่ในการทำโรงพยาบาลสนามรองรับผู้ติดเชื้อ** ศัพท์เดิมคือ โรงพยาบาล และตัดพยางค์ท้าย เช่น **สหรัฐยังคงมียอดผู้ติดเชื้อและยอมผู้เสียชีวิตเป็นอันดับหนึ่งของโลก** ศัพท์เดิมคือ สหรัฐอเมริกา เป็นต้น

งานวิจัยยังปรากฏกลวิธีการไม่ระบุแหล่งที่มาอย่างชัดเจน พบ 3 ลักษณะ ได้แก่ การใช้สรรพนามบุรุษ การใช้คำอ้างถึงผู้อื่น การใช้กริยาไร้ประธาน ซึ่งการใช้สรรพนามบุรุษนี้เป็นสรรพนามที่ไม่มีความหมายในตัวเอง เช่น ได้แก่ เขา มัน และท่าน เป็นต้น การใช้คำอ้างถึงผู้อื่นเป็นการไม่ระบุเจาะจงชัดเจนว่าบุคคลนั้นเป็นบุคคลใดหรือมีแหล่งข้อมูลมาจากแหล่งใดแหล่งหนึ่งโดยไม่ระบุแหล่งที่มาอย่างชัดเจน เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือให้กับสิ่งที่ผู้พูดกำลังทำอยู่ การใช้กริยาไร้ประธาน จะพบคำกริยา มี ให้ เกิด เพื่อกล่าวถึงประธานโดยไม่ต้องปรากฏประธานในประโยค เป็นต้น

นอกจากนี้ยังพบกลวิธีการใช้คำนามที่รวมผู้อ่านคือการนำคำนามมาใช้โดยคำนามที่ถูกนำมาใช้นั้นจะเป็นคำนามที่แสดงให้เห็นว่าผู้อ่านเป็นผู้มีส่วนร่วมในเหตุการณ์ด้วย เช่น พวกเรา เราทุกคน เป็นต้น

งานวิจัยนี้พบการใช้คำปริมาณเป็นส่วนขยายคำนามที่ตามหลัง เป็นคำที่เกี่ยวข้องกับการนับ ปริมาณ หรือความมากน้อย ซึ่งอาจเป็นคำที่ชี้ปริมาณมากน้อย หรือปริมาณที่เป็นส่วนหรือทั้งหมด ซึ่งการที่ผู้ส่งสารใช้คำปริมาณแทนตัวเลขนั้นก็เพื่อจะให้ผู้รับสารคลายความกังวลจากการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโควิด 19

ด้านเนื้อหาของกลวิธีการกล่าวซ้ำ พบ 2 ลักษณะ คือ การกล่าวซ้ำคำกริยา และการกล่าวซ้ำปริมาณ ซึ่งการกล่าวซ้ำกริยาและปริมาณเพื่อต้องการจะย้ำให้ข้อความหรือประโยชนที่ต้องการสื่อเน้นมีความชัดเจน และต้องการเน้นให้ข้อความดูโดดเด่น ส่วนการกล่าวซ้ำปริมาณนั้นผู้วิจัยพบว่า นอกจากจะมีการใช้คำบอก ปริมาณดังที่ผ่านมานั้นยังพบว่าผู้แถลงการณ์ยังมีการใช้คำบอกปริมาณแต่เป็นการบอกในลักษณะของการ กล่าวซ้ำโดยไม่ต้องอ้างตัวเลขในการกล่าวถึง เช่น *บ่อนพนันถูกกฎหมายก็มีบางพวกยอมรับบางพวกไม่ ยอมรับบางพวกบอกผิดศีล*

อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่านอกจากจะมีกลวิธีการกล่าวซ้ำที่เกี่ยวกับการกล่าวซ้ำคำกริยา และการ กล่าวซ้ำปริมาณแล้วยังพบว่ามีเนื้อหาของกลวิธีการทำให้ดูเป็นเรื่องเล็กเป็นกลวิธีการอำพรางความจริงโดยใช้ ลักษณะทางภาษา เพื่อให้ดูว่าเรื่องที่ผู้พูดพูดออกมาเป็นเรื่องเล็กน้อยนั้นเป็นเพราะว่าในเรื่องที่พูดอาจเป็น สิ่งที่สำคัญและเป็นสิ่งที่เมื่อพูดฟัง ๆ แล้วอาจตื่นตระหนกได้เพื่อความสบายใจของทั้งผู้พูดและเพื่อความสบาย ของทั้งตัวผู้ฟังเองผู้พูดจึงจำเป็นต้องใช้คำให้ฟังแล้วสบายใจมากขึ้น

ด้านเนื้อหาการศึกษาการใช้ภาษาการทำให้ดูเป็นเรื่องเล็กน้อย เพื่อแสดงให้เห็นว่าสิ่งที่เกิดขึ้น เป็นเรื่องเล็กน้อย ใช้เวลาไม่นาน หรือเป็นปริมาณไม่มาก งานวิจัยนี้พบว่าการใช้คำศัพท์ที่ทำให้ดูว่าเรื่องที่ผู้พูด พูดออกมาเป็นเรื่องเล็กน้อยนั้นเป็นเพราะว่าในเรื่องที่พูดอาจเป็นสิ่งสำคัญและเป็นสิ่งที่เมื่อพูดฟัง ๆ แล้ว อาจตื่นตระหนกได้เพื่อความสบายใจของทั้งผู้พูดและเพื่อความสบายใจของทั้งตัวผู้ฟังเองผู้พูดจึงจำเป็นต้องใช้ คำให้ฟังแล้วสบายใจมากขึ้น

ด้านเนื้อหาการศึกษาการใช้ภาษาแสดงภาพพจน์วิธีการใช้สำนวนภาษารูปแบบหนึ่งเพื่อ ต้องการให้ผู้อ่านเกิดมโนภาพ โดยงานวิจัยนี้พบ 3 ลักษณะ ได้แก่ อุปลักษณ์สงครามกับการต่อสู้ อุปลักษณ์ การแสดง โดยการใช้อุปลักษณ์ดังกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นมโนทัศน์ที่แอบแฝงไว้โดยเลือกใช้คำที่เป็นสงคราม การแสดง เช่น *โควิดคือศัตรูตัวร้ายที่มองไม่เห็นด้วยตาเปล่าของมนุษย์ทั้งโลก* จากตัวอย่างนี้พบคำว่า *ศัตรูตัวร้าย* ซึ่งเป็นคำที่ทำให้เห็นภาพ

อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่านอกจากเนื้อหาการใช้ภาษาแสดงภาพพจน์ที่กล่าวมาแล้วนั้น ยังพบว่ามีเนื้อหาการใช้คำที่มีความหมายกว้างเกินไปเกี่ยวกับสถานที่และจังหวัด เนื่องจากผู้ส่งสารต้องการ ครอบคลุมความหมายแบบรวมๆ เพื่อช่วยปกปิดสถานที่และจังหวัดที่มีผู้ติดเชื้อในระดับขั้นต้นก่อนจะมีการ ตรวจสอบข้อเท็จจริง และเป็นการเตือนประชาชนให้ป้องกันตัวจากการระบาดของโรคอีกด้วย

นอกจากคำที่มีความหมายกว้างเกินไปที่กล่าวมาแล้วยังพบว่าเนื้อหาของกลวิธีการเป็นปีกแผ่น พบ 3 ลักษณะ ได้แก่ การใช้คำลงท้าย คำเรียกขาน และสรรพนามบุรุษที่ 1 ซึ่งการใช้กลวิธีนี้ผู้ส่งสารต้องการ แสดงความสุภาพด้วย ทำให้เกิดความรู้สึกที่ดีและเกิดความเป็นกันเอง นำไปสู่ความเป็นปีกแผ่นกับผู้รับสาร เพื่อที่จะรณรงค์ให้ช่วยกันป้องกันตนจากการระบาดของโรคโควิด 19 นี้ได้อย่างปลอดภัย

ด้านการใช้กลวิธีการเบี่ยงบัง พบ 2 ลักษณะ ได้แก่ การใช้คำแบ่งรับแบ่งสู้ และคำบอกนัย “เป็นไปได้” เพื่อแสดงความหมายเป็นนัยว่าเหตุการณ์การระบาดของโรคโควิด 19 นั้น เป็นโรคที่อุบัติขึ้นใหม่ยังไม่มี

การรักษาให้หายขาด ดังนั้นการที่ผู้ส่งสารเลือกใช้กลวิธีนี้ในการสื่อสารกับผู้รับสารเพราะผู้ส่งสารไม่แน่ใจว่าสิ่งที่พูดจะเป็นจริงร้อยเปอร์เซ็นต์หรือไม่

ส่วนการใช้กลวิธีการบังคับชี้แนะ เป็นการใช้คำกริยาที่สื่อความหมายในเชิงเสนอแนะว่าผู้ฟังควรทำอย่างไรและผู้พูดต้องการอะไร ซึ่งในงานวิจัยนี้พบคำกริยาบังคับ กริยาอนุญาต และกริยาชี้แนะ ซึ่งกลวิธีบังคับชี้แนะนี้ต้องการสื่อสารกับผู้รับสารในลักษณะการณรงค์ เชิญชวนให้ผู้รับสารปฏิบัติตาม เช่น *ขอเชิญชวนคนไทยร่วมโหดแอบหมอชนะร่วมใจ ร่วมใจ ชนะโควิด 19* และการใช้กริยาบังคับในกรณีที่มีการแพร่กระจายของโรคโควิด 19 เป็นจำนวนมาก เช่น *ขอเชิญชวนให้มารับการฉีดวัคซีนเพื่อช่วยชาติโดยเฉพาะในประชาชนที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย*

ด้านกลวิธีการใช้ความสั้นกระชับ เป็นการให้ข้อมูลที่สั้นกะทัดรัดแต่ครอบคลุมใจความสำคัญทั้งหมดใช้เมื่อต้องสื่อสารสู่คนในวงกว้างในระยะเวลานับรวดเร็ว ซึ่งในงานวิจัยผู้วิจัยจะใช้อักษรย่อที่เกี่ยวข้องกับกระทรวงหรือหน่วยงานทางราชการที่เกี่ยวข้องกับการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 เช่น *สช. เผยผู้ติดเชื้อโควิด 19 ระลอกใหม่กว่าครึ่ง* โดย สช. คือ กระทรวงสาธารณสุข เป็นต้น

การจัดจำแนกเนื้อหาของกลวิธีการใช้ภาษาระดับประโยค สามารถจำแนกได้ 10 ลักษณะ ได้แก่ ประโยคซ้อน ประโยครวม ประโยคไร้ประธาน กรรมาจก ประโยคคำสั่ง คำถามเชิงวาทิลิป ประโยคคำถาม ประโยคชักชวนหรือขอร้อง ประโยคบอกเล่า และประโยคปฏิเสธ โดยผู้วิจัยพบว่า การศึกษากลวิธีการใช้ภาษาในระดับประโยค ผู้วิจัยพบประโยคซ้อนโดยแบ่งออกเป็นคุณานุประโยค และวิเศษยานุประโยค ส่วนใหญ่จะพบในสารที่ผู้แถลงการณ์ต้องการสื่อที่มีความซับซ้อนในข้อความและเพื่อให้ข่าวสารมีความยาวมากขึ้นเพื่อขยายความให้ชัดเจนมากขึ้น ส่วนวิเศษยานุประโยคนั้นผู้วิจัยพบว่า ผู้แถลงการณ์มีการใช้ประโยคซ้อนแบบวิเศษยานุประโยคเพื่อให้สารที่สื่อออกมาที่มีความซับซ้อนมากขึ้น

นอกจากนี้ยังพบประโยครวม โดยแบ่งออกเป็นประโยคความรวมที่มีเนื้อความในทำนองเดียวกัน ประโยคความรวมที่มีความขัดแย้งกัน ประโยคความรวมเพื่อแสดงความให้เลือกอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งจะพบมากในประโยคที่มีการกล่าวถึงมาตรการการป้องกันผู้ติดเชื้อโควิด 19 และการปฏิบัติตนของผู้ที่ยังไม่ได้รับเชื้อโควิด 19 ด้านการศึกษากลวิธีการใช้ภาษาในระดับประโยค ผู้วิจัยพบว่ามีประโยคไร้ประธาน ในการแถลงการณ์ซึ่งเป็นการแจ้งข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับเกี่ยวกับการติดเชื้อและข่าวสารเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ให้ประชาชนรับทราบซึ่งมีข้อมูลมากมายในแต่ละครั้งและถูกกำหนดให้แจ้งให้ครบในเวลาที่กำหนดไว้ในแต่ละวันดังนั้นในการแจ้งเรื่องใดเรื่องหนึ่งมักจะใช้คำที่ง่ายฟังแล้วผู้รับสารสามารถเข้าใจได้เร็ว

นอกจากประโยคไร้ประธานแล้ว ยังพบประโยคกรรมาจก พบในการแจ้งข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับสถานการณ์โควิด 19 และยังพบประโยคคำสั่งในการแถลงการณ์ซึ่งพบว่า การใช้ประโยคคำสั่งในแถลงการณ์แต่ละครั้งนั้นจะเป็นการพูดถึงข้อบังคับ ในการปฏิบัติตนของประชาชนเกี่ยวกับการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 เป็นการกล่าวถึงข้อปฏิบัติที่ต้องห้ามในหลาย เรื่องเพื่อที่จะให้เป็นแนวปฏิบัติเดียวกันและเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 และเป็นการบังคับประชาชนเพื่อสกัดกั้นการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19

งานวิจัยนี้ยังพบประโยคคำถามเชิงวาทศิลป์เป็นประโยคที่เป็นคำถามในเชิงบวกระหว่างผู้รับสารและผู้ส่งสาร นอกจากนี้ยังพบประโยคคำถาม โดยจะพบทุกครั้งที่มีการแถลงข่าวนั้นเป็นเพราะว่าเมื่อมีการแถลงข่าวโควิด 19 ในแต่ละครั้งนั้นจะซึ่งประโยคคำถามจะใช้กับผู้รับสารถามผู้ส่งสารเพื่อให้ได้คำตอบเพื่อเกี่ยวกับนโยบายการป้องกันการแพร่กระจายโรคโควิด 19 ของรัฐบาลในการแถลงข่าวจะมีการเปิดโอกาสให้ถามคำถามที่ประชาชนมีข้อสงสัยหรือไม่แน่ใจในข้อมูลใด ๆ ให้ถามเข้ามาได้โดยผู้แถลงข่าวจะตอบพร้อมให้แนวปฏิบัติทุก ๆ ครั้ง

นอกจากนี้ยังพบประโยคชักชวนหรือขอร้อง โดยผู้วิจัยพบว่ามีการใช้ประโยคนี้ในการเชิญชวนการให้ความร่วมมือต่าง ๆ เพื่อให้พี่น้องประชาชนเพื่อที่จะได้ปฏิบัติให้เป็นแนวเดียวกัน โดยผู้แถลงการณ์มักที่จะพูดประโยคนี้ในกรณีที่แถลงการณ์และแจ้งประเด็นต่าง ๆ เสร็จแล้วก็จะมานำเรื่องการขอความร่วมมือต่าง ๆ งานวิจัยนี้พบกริยาไร้ประธานละคำลงท้ายเพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ตีระหว่างผู้รับสารและผู้ส่งสาร นอกจากนี้ยังพบประโยคบอกเล่าในการแถลงการณ์การโดยประโยคบอกเล่านี้จะพบมากที่สุดเนื่องจากการแถลงข่าวในแต่ละวันนั้น นอกจากจะแจ้งถึงจำนวนสถิติยอดผู้ติดเชื้อ ยอดผู้ป่วยหรือแม่ กระทบยอดผู้เสียชีวิตแล้วยังต้องแจ้งข่าวสารต่าง ๆ ให้ประชาชนได้รับทราบและเป็นแนวทางการปฏิบัติ ดังนั้นจึงมีการใช้ประโยคบอกเล่าเพื่อให้ผู้ฟังทราบว่ามီးอะไรบ้างในแต่ละวัน มีเหตุการณ์ใดบ้างที่ต้องรับรู้ พร้อม ๆ กัน โดยโครงสร้างของประโยคบอกเล่าจะประกอบด้วย คำนาม+กริยา+กรรม เป็นส่วนใหญ่และประโยคปฏิเสธในการแถลงการณ์ด้วย ซึ่งมีการใช้ประโยคปฏิเสธเพื่อแจ้งให้ประชาชนทราบในเรื่องนั้นหรือข้อมูลนั้น ๆ เป็นข้อมูลที่เท็จที่ทำให้ผู้รับฟังข้อมูลแล้วอาจเกิดความเข้าใจผิดได้ ผู้แถลงข่าวจึงต้องมีการปฏิเสธถึงข้อมูลที่ผิด ๆ นั้นและจะต้องแจ้งให้ผู้ฟังได้รับทราบถึงข้อเท็จจริงของข้อมูลดังกล่าว นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบตำแหน่งของคำว่า “ไม่” จะปรากฏหลังคำกริยา เช่น ยัง หรือ เป็นต้น

2. คุณลักษณะทางวจนลีลาในสถานการณ์โควิด จากแถลงการณ์ของศูนย์ข้อมูลกลางโควิด 19 ในจังหวัดอุบลราชธานี

การจัดจำแนกเนื้อหาการวิเคราะห์วจนลีลาในภาษาพูด สามารถจำแนกได้ 12 ลักษณะได้แก่ ความแจ่มชัด ความซับซ้อน ความเป็นทางการ ความเป็นวัตถุวิสัย การบังคับ-ชี้แนะ ความขัดแย้งขัดคำ/ความเที่ยงตรง ความปิดบังอำพราง ความเป็นอัตวิสัย การโน้มน้าว ความเป็นปีกแผ่น และความเบี่ยงบัง ผลการศึกษาพบว่า ความแจ่มชัด งานวิจัยนี้พบลักษณะเด่นทางภาษาของคุณลักษณะความแจ่มชัด 4 ลักษณะคือ 1) นามวลีที่มีส่วนขยายคุณานุประโยค 2) การใช้คำแสดงหลักฐานหรือให้เห็นภาพ 3) การใช้คำแสดงการเชื่อมโยงความ หรือ คำเชื่อมสัมพันธ์สาร 4) การอ้างถึง พบการใช้วจนลีลาประเภทความแจ่มชัดในแถลงการณ์พบที่มีการใช้คำเชื่อมโยงในกรณีของการย้ำเตือนในข้อปฏิบัติเพื่อป้องกันการติดเชื้อไวรัสโควิด 19 การอ้างถึงพบในการอ้างถึงเรื่องเกี่ยวกับวัคซีนที่จะนำเข้ามาใช้ในประเทศไทย

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบวจนลีลาประเภทความซับซ้อนในแถลงการณ์โดยแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ ประโยคกรรม “แต่” “และ” หรือ การใช้ศัพท์เฉพาะ และศัพท์บัญญัติ พบว่าประโยคกรรม “แต่” “และ” “หรือ” พบในประโยคเชื่อมในส่วนของการแจ้งจำนวนผู้ติดเชื้อไวรัสโควิด 19 ในแต่ละวัน และในกรณีการแจ้ง

การปฏิบัติตนเพื่อเลี่ยงการติดเชื้อไวรัสโควิด 19 การใช้ศัพท์เฉพาะ ศัพท์บัญญัติ พบว่าศัพท์บัญญัติเป็นศัพท์ที่สร้างขึ้นเพื่อใช้ในสถานการณ์โควิด 19

นอกจากวจนลีลาประเภทความซับซ้อนแล้ว ผู้วิจัยยังพบวจนลีลาประเภทความเป็นทางการในแถลงการณ์นี้ด้วย โดยแบ่งออกเป็นการใช้ศัพท์เฉพาะหรือศัพท์บัญญัติ และการหลีกเลี่ยงการปนคำต่างประเทศ ซึ่งพบว่าพบศัพท์ที่ปรากฏนั้นเป็นศัพท์ที่สร้างขึ้นเพื่อใช้ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 การจงใจไม่ใช้คำต่างประเทศปนในภาษาไทย ผู้วิจัยพบว่ามีการใช้คำภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะภาษาอังกฤษซึ่งศัพท์ที่ใช้ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 นั้นส่วนใหญ่จะใช้ศัพท์ภาษาไทยและตามด้วยภาษาอังกฤษเสมอเพื่อให้ผู้รับสารได้เข้าใจความหมายมากขึ้น

นอกจากนี้ ยังพบวจนลีลาประเภทความเป็นวัตุวิสัย ในแถลงการณ์นี้ด้วยโดยแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ นามวลีแปลง ประโยคไร้ประธาน กรรมวาจก ซึ่งพบในกรณีของการแจ้งจำนวนยอดผู้ติดเชื้อในแต่ละวันทั้งในประเทศไทยเองและรวมไปถึงยอดผู้ติดเชื้อในต่างประเทศในแต่ละวันด้วย กรรมวาจก พบว่ามีการใช้ในกรณีของการแจ้งข่าวในเรื่องของสถานการณ์โควิด 19 แต่มักถูกประชาชนซักถามถึงกรณีนั้น ๆ เสมอ และต้องการเน้นกรรมผู้ส่งสารจึงเลือกใช้ประโยคกรรมวาจก

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบวจนลีลาประเภทการบังคับ-ชี้แนะ ในแถลงการณ์นี้ด้วยซึ่งพบกริยาบังคับเกิดในกรณีของการสั่ง และข้อห้ามต่าง ๆ ให้ประชาชนผู้รับสารนำไปปฏิบัติเพื่อหลีกเลี่ยงการติดเชื้อไวรัสโควิด 19 กริยานุญาต พบในกรณีของการสร้างความมั่นใจในประชาชนผู้รับสารมั่นใจและสามารถปฏิบัติในเรื่องนั้น ๆ ได้ กริยาชี้แนะ พบมากในกรณีในการเสนอข้อปฏิบัติต่าง ๆ รวมไปถึงกรณีของการตัดพ้อถึงประชาชนผู้รับสารในเรื่องของการปฏิบัติตนในการตรวจหาเชื้อไวรัสโควิด 19 ประโยคคำสั่ง พบในประโยคของการสั่งให้ประชาชนผู้รับสารต้องปฏิบัติตามในเรื่องต่าง ๆ ที่ทางผู้ส่งสารแจ้ง

ด้านวจนลีลาประเภทความขัดถ้อยขัดคำและความเที่ยงตรงในแถลงการณ์นี้ด้วย ซึ่งพบว่ามีการใช้การอ้างตัวเลขในกรณีของการรายงานยอดผู้ติดเชื้อในแต่ละวันเพื่อให้ประชาชนผู้รับสารได้ทราบและรู้ทันเหตุการณ์เกี่ยวกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ในแต่ละวันและเป็นการกล่าวยืนยันข้อมูลอย่างเที่ยงตรง

นอกจากนี้ยังพบวจนลีลาประเภทความปิดบังอำพราง ทั้งหมด 3 ลักษณะ ได้แก่การใช้อุปลักษณ์ การไม่ระบุแหล่งที่มาอย่างชัดเจน และการทำให้ดูเป็นเรื่องเล็ก พบว่ามีกริยาเปรียบเทียบโดยการใช้อุปลักษณ์ในกรณีของการใช้เปรียบเทียบในเรื่องของแอปพลิเคชันที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อประชาชนผู้รับสารทุก ๆ คน หรือการเปรียบเทียบในส่วนของบุคลากรทางการแพทย์ที่เปรียบเสมือนทหารที่คอยป้องกันประชาชนจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 การไม่ระบุแหล่งที่มาอย่างชัดเจน พบในประโยคที่กล่าวถึงในเรื่องของยารักษาโรคไวรัสโคโรนาและประโยคที่มีการรายงานสถานการณ์ของผู้ที่ไปยังพื้นที่เสี่ยงที่อาจก่อให้เกิดการแพร่ระบาดของเชื้อโรคไปเป็นวงกว้าง ส่วนการทำให้ดูเป็นเรื่องเล็ก พบในประโยคที่ผู้ส่งสารส่งไปยังประชาชนผู้รับสารให้มิกำลังใจไม่ต้องไปวิตกกังวลใจในเรื่องของการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ให้ประชาชนผู้รับสารมิกำลังใจ และสามารถดำเนินชีวิตได้โดยปกติแต่ทุก ๆ คนต้องไม่ประมาท

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังพบวจนลีลาประเภทความเป็นอวัสัยในงานวิจัยนี้ด้วย ซึ่งพบว่าในประโยค การแถลงการณ์เกี่ยวกับสถานการณ์โควิด 19 ได้มีการใช้คำแสดงความรู้สึกในประโยคที่ต้องการสร้างความเชื่อมั่น สร้างความมั่นใจให้แก่ประชาชนผู้รับสารให้มีความรู้สึกที่ดีมากขึ้นต่อสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19

ด้านวจนลีลาประเภทการโน้มน้าวอยู่ทั้งหมด 3 ลักษณะ ได้แก่ การซ้ำ คำถามเชิงวาทศิลป์ อุปลักษณ์ ในงานวิจัยนี้พบที่มีการใช้การโน้มน้าวทั้ง 3 ลักษณะ ได้แก่ การซ้ำ พบในประโยคของการรายงานสถานการณ์เกี่ยวกับการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ซึ่งผู้ส่งสารต้องการย้ำเพื่อให้ประชาชนผู้รับสารได้เห็นชัดและตระหนักในการใช้ชีวิตเพื่อเลี่ยงการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส คำถามเชิงวาทศิลป์ ในการแถลงการณ์ในทุก ๆ วันนั้นจะมีช่วงที่เปิดโอกาสให้ประชาชนผู้รับฟังข่าวสารได้มีโอกาสสอบถามในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวกับสถานการณ์โควิด 19 พบว่ามีการใช้คำถามเชิงวาทศิลป์นี้ในประโยคที่ต้องการถามในเรื่องของการปฏิบัติตัวในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 นี้เพื่อที่จะได้นำไปปฏิบัติให้เกิดความถูกต้อง อุปลักษณ์ พบการใช้อุปลักษณ์ในประโยคของการเปรียบเทียบในเชิงของการตำหนิต่างบุคคลต่าง ๆ ที่มีช่วงทำให้เชื้อไวรัสโควิด 19 มีการแพร่กระจายไปสู่ประชาชนคนอื่นเป็นวงกว้างสร้างความเสียหายให้แก่ประเทศชาติ

นอกจากวจนลีลาประเภทการโน้มน้าวแล้ว ผู้วิจัยยังพบวจนลีลาอีกหนึ่งประเภทคือวจนลีลาประเภทความเป็นปีกแผ่น ทั้งหมด 3 ลักษณะ ได้แก่ คำลงท้าย สรรพนามบุรุษที่หนึ่ง คำเรียกขาน ในงานวิจัยนี้ด้วย โดยพบว่ามีการใช้ในลักษณะของการใช้คำลงท้าย พบว่าการแถลงการณ์ในแต่ละครั้งนั้นผู้แถลงการณ์จะเป็นนายแพทย์หรือผู้ช่วยโฆษกของศูนย์ข้อมูลกลางโควิด 19 ซึ่งในการแถลงการณ์นั้นผู้แถลงการณ์มีการใช้คำที่สุภาพและมีคำลงท้ายทุกประโยคที่แถลงการณ์จะมีหางเสียงเพื่อแสดงถึงความสุภาพและเป็นทางการผู้ฟังแถลงการณ์นั้นมีจำนวนมากมีหลากหลายช่วงอายุที่รับฟัง สรรพนามบุรุษที่หนึ่ง พบว่ามีการใช้คำสรรพนามบุรุษที่หนึ่งอยู่บ่อยครั้งเพื่อให้ประชาชนผู้รับฟังข่าวสารรู้สึกได้ว่าเป็นการแถลงการณ์ที่ไม่ถึงกับเป็นทางการมากเกินไป มีการใช้ภาษาที่ผู้รับสารรู้สึกเป็นกันเองมากขึ้นระหว่างผู้รับสารกับผู้ส่งสาร คำเรียกขาน พบว่าในผู้แถลงการณ์นั้นมีการเรียกชื่อของบุคคลอื่น ซึ่งพบว่ามีมีการเรียกขานถึงประชาชนผู้รับฟังข่าวสารและสื่อมวลชนต่าง ๆ หรือบุคคลสำคัญที่มีความเกี่ยวข้องกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 และเพื่อเป็นการให้เกียรติผู้ที่กล่าวถึงด้วย คำศัพท์และวลีเชิงบวก พบในประโยคที่เป็นการขอความร่วมมือในเรื่องต่าง ๆ ที่ต้องการให้ประชาชนที่รับฟังข่าวสารอยู่นั้นได้นำไปปฏิบัติตามเพื่อไม่ให้เกิดการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ไปมากกว่าที่ระบาดอยู่ในปัจจุบัน

นอกจากนี้ยังพบวจนลีลาประเภทความเบี่ยงบังทั้งหมด 3 ลักษณะ ได้แก่ คำบอกนัยเป็นไปไม่ได้ คำแบ่งรับแบ่งสู้ คำบอกนัย “ส่วนมาก” ที่ปรากฏในแถลงการณ์ที่ผู้วิจัยได้ศึกษา โดยพบว่าคำบอกนัยเป็นไปไม่ได้พบในประโยคของการแจ้งเตือนถึงสถานการณ์ปัจจุบันของการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ที่มีแนวโน้มไปในทิศทางที่เสี่ยงและเพื่อที่จะให้ผู้รับฟังข่าวสารนั้นได้ตระหนักในเรื่องของการระมัดระวังตัว คำแบ่งรับแบ่งสู้ พบว่ามีการใช้คำแบ่งรับแบ่งสู้ในการแถลงการณ์นั้นจะใช้เมื่อกรณีข้อมูลที่ผู้แถลงการณ์แจ้งนั้นอาจจะยังเป็น

ข้อมูลที่ไม่สามารถชี้ชัดได้อย่างแน่นอนได้หรือในกรณีที่มีข้อมูลส่วนนั้นยังไม่ชัดเจนมากพอที่จะชี้ชัดและแจ้งต่อผู้รับฟังข่าวสารได้ในขณะนั้น คำบอกนัย “ส่วนมาก”

วจนลีลาอีกหนึ่งประเภทที่ผู้วิจัยพบ คือวจนลีลาประเภทความสั้นกระชับ โดยความสั้นกระชับที่พบนี้คือการใช้อักษรย่อในลักษณะให้ข้อความที่ผู้ส่งสารส่งมายังประชาชนผู้รับสารนั้นให้มีความกระชับลง มักพบในกรณีของการย่อข้อความที่เป็นชื่อขององค์กรและเกี่ยวกับข้อกฎหมายนั้น ๆ

ด้านการจัดจำแนกเนื้อหาการวิเคราะห์วจนลีลาในภาษาไทยเขียน สามารถจำแนกได้ 10 ลักษณะ ได้แก่ ความแจ่มชัด ความซับซ้อน ความเป็นวัตถุวิสัย การบังคับ-ชี้แนะ ความขัดถ้อยขัดคำและความเที่ยงตรง ความปิดบังอำพราง ความสั้นกระชับ การโน้มน้าว ความเป็นปึกแผ่น ความเบี่ยงบัง พบว่าวจนลีลาในภาษาไทยเขียนปรากฏนามวลีที่มีส่วนขยายคุณานุประโยค พบในประโยคที่มีการเตือนและย้ำข้อปฏิบัติทั้งผู้รับสารและเจ้าหน้าที่ของทุกภาคส่วนที่ต้องปฏิบัติ การใช้คำแสดงหลักฐานหรือให้เห็นภาพ พบในประโยคที่เป็นการแจ้งข่าวสารที่เกี่ยวกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบวจนลีลาประเภทความซับซ้อนในงานวิจัยนี้ด้วย ซึ่งพบทั้งหมด 2 ลักษณะ ได้แก่ การใช้ศัพท์เฉพาะ พบว่าการแถลงการณ์นั้นมีการใช้ศัพท์เฉพาะที่เกี่ยวกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 เพื่อให้ประชาชนผู้รับฟังข่าวสารเข้าใจไปในแนวเดียวกัน ศัพท์บัญญัติ พบว่าในการแถลงการณ์ในแต่ละครั้งนี้นี้นำศัพท์บัญญัติมาใช้อยู่หลายคนซึ่งตามผู้วิจัยพบนั้นจะเป็นศัพท์ที่อยู่ในวงการแพทย์หรือศัพท์ที่สร้างขึ้นเพื่อใช้ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ในครั้งนี้

นอกจากวจนลีลาประเภทความซับซ้อนแล้วนั้น ผู้วิจัยยังพบวจนลีลาประเภทความเป็นวัตถุวิสัยด้วย ซึ่งพบทั้งหมด 2 ลักษณะ ได้แก่ นามวลีแปลง พบในประโยคที่ต้องการปลุกขวัญกำลังใจของประชาชนผู้รับฟังข่าวสารไม่ให้ความวิตกกังวลไปมากกว่านี้และพบในประโยคที่ผู้แถลงการณ์ต้องการความร่วมมือจากประชาชนผู้รับฟังข่าวสารด้วย ประโยคไร้ประธาน ในการแถลงข่าวในแต่ละวันนั้นผู้แถลงการณ์มีการแจ้งข่าวสารเกี่ยวกับการติดเชื้อและข่าวสารเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ให้ประชาชนรับทราบซึ่งมีข้อมูลค่อนข้างมากในแต่ละครั้งและถูกกำหนดให้แจ้งให้ครบในเวลาที่กำหนดไว้ในแต่ละวัน ดังนั้นในการแจ้งเรื่องใดเรื่องหนึ่งมักจะใช้คำที่ง่ายฟังแล้วผู้รับสารสามารถเข้าใจได้เร็ว

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบวจนลีลาประเภทการบังคับ-ชี้แนะ อยู่ 1 ลักษณะ คือการียบังคับพบในประโยคที่เป็นการแจ้งข้อห้ามในการปฏิบัติต่าง ๆ เพื่อเป็นการลดความเสี่ยงของการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19

นอกจากวจนลีลาประเภทการบังคับ-ชี้แนะแล้ว ผู้วิจัยยังพบวจนลีลาประเภทความขัดถ้อยขัดคำและความเที่ยงตรงอยู่ 1 ลักษณะ คือการอ้างตัวเลข พบประโยคที่มีการอ้างตัวเลขในแถลงการณ์นี้ ในลักษณะของการแจ้งยอดผู้ติดเชื้อในแต่ละวันรวมไปถึงการแจ้งยอดต่าง ๆ ที่ต้องการให้ประชาชนผู้รับสารได้ทราบ

ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยยังพบวจนลีลาประเภทความปิดบังอำพรางทั้งหมด 1 ลักษณะ คือการใช้อุปลักษณะพบในประโยคที่เป็นการเปรียบเทียบบุคคลต่าง ๆ หรือสิ่งของที่เกี่ยวกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 เพื่อให้ผู้รับฟังข่าวสารดูมีช่วยร่วมในการปฏิบัติ

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบวัจนลีลาประเภทความสั่นกระซิบในงานวิจัยนี้ด้วยโดยพบว่ามีการใช้ความสั่นกระซิบประเภทอักษรย่อโดยพบว่าการใช้อักษรย่อ พบมีการใช้คำอักษรย่อซึ่งจะพบการใช้อักษรย่อเกี่ยวกับหน่วยงานหรือสถานที่เพื่อให้เกิดความกระชับในการสื่อสาร

นอกจากวัจนลีลาประเภทความสั่นกระซิบนี้แล้วผู้วิจัยยังพบวัจนลีลาประเภทการโน้มหน้าอยู่ 1 ลักษณะ คือการซ้ำ พบการใช้ประโยคที่มีการซ้ำในลักษณะของการย้ำเตือนเพื่อให้ประชาชนผู้รับสารนั้นเกิดความตระหนักและนำไปปฏิบัติ

นอกจากนี้ยังพบวัจนลีลาประเภทความเป็นปึกแผ่นอีกในงานวิจัยนี้ด้วย โดยพบทั้งหมด 2 ลักษณะ ได้แก่ คำเรียกขาน พบว่าผู้แถลงการณ์นั้นจะมีการเรียกชื่อของบุคคลอื่นไม่ว่าจะเป็นทีมแพทย์หรือบุคคลสำคัญร่วมไปถึงประชาชนผู้รับฟังข่าวสารที่มีความเกี่ยวข้องกับสถานการณ์โควิด 19 และเพื่อเป็นการให้เกียรติผู้ที่กล่าวถึงด้วย คำบอกนัย “เป็นไปได้” พบว่าผู้แถลงการณ์มีความพยายามในการใช้ภาษาเพื่อที่จะสื่อสารข้อมูลต่าง ๆ ในประชาชนที่รับฟังได้ทราบซึ่งจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ที่สร้างความเสียหายเป็นวงกว้างซึ่งประชาชนมีความวิตกกังวนในหลาย ๆ เรื่องดังนั้นผู้แถลงการณ์การจึงต้องมีการใช้คำที่สามารถสร้างความรู้สึกที่ดีให้ประชาชน

นอกจากนี้แล้วผู้วิจัยยังพบวัจนลีลาอีก 1 ประเภท คือ ความเบี่ยงบังเป็นคุณลักษณะที่เกิดจากการที่ผู้เขียนเลี้ยงที่จะพูดสิ่งที่ไม่แน่ใจ โดยลดความรุนแรง ความตรงไปตรงมาของข้อความลง หรือแสดงออกทางภาษาอย่างไม่เต็มที่มีความคลุมเครือ และแอบซ่อนนัยบางประการไว้ โดยงานวิจัยนี้พบความเบี่ยงบังอยู่ 1 ลักษณะ คือคำแบ่งรับแบ่งสู้ พบในประโยคที่ทางผู้แถลงการณ์จะใช้เมื่อกรณีที่ข้อมูลที่ผู้แถลงการณ์แจ้งนั้นอาจจะยังเป็นข้อมูลที่ไม่สามารถชี้ชัดได้อย่างแน่นอนได้ในกรณีที่ข้อมูลส่วนนั้นยังไม่ชัดเจน

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์วัจนลีลาของภาษาในสถานการณ์โควิด จากแถลงการณ์ของศูนย์ข้อมูลกลางโควิด 19 ในจังหวัดอุบลราชธานี โดยจำแนกภาษาศาสตร์ออกเป็น 2 กลุ่ม คือแนวคิดเกี่ยวกับกลวิธีการใช้ภาษา และแนวคิดเกี่ยวกับวัจนลีลาภาษา และได้มีการเปรียบเทียบกลวิธีการใช้ภาษาระหว่างภาษาพูดกับภาษาเขียน ซึ่งทำให้เห็นถึงความเหมือนและความแตกต่างของกลวิธีการใช้คำ ผู้วิจัยจะได้นำเสนอในประเด็นต่อไปนี้

1. กลวิธีการใช้ภาษาในสถานการณ์โควิด จากแถลงการณ์ของศูนย์ข้อมูลกลางโควิด 19 ในจังหวัดอุบลราชธานี โดยผู้วิจัยแบ่งการศึกษาวิธีการใช้ภาษาออกเป็น 2 ระดับ คือกลวิธีการใช้ภาษาระดับคำ และกลวิธีการใช้ภาษาระดับประโยค Halliday and Martin (1993) และได้กล่าวถึงกลวิธีการใช้ภาษาในการวิเคราะห์ตัวบทตามแนวภาษาศาสตร์ระบบ-หน้าที่ (Systemic Functional Linguistics) ว่าเป็นวิธีการที่เหมาะสมที่จะใช้บรรยายลักษณะและกลวิธีทางภาษาในตัวบทวาทกรรมเกี่ยวกับสถานการณ์โควิด 19 ในสื่อต่าง ๆ ได้ดี นอกจากนี้ยังกล่าวถึงแนวคิดของภาษาศาสตร์ว่าระบบ-หน้าที่ มีมุมมองว่า วาทกรรมเป็นระดับของภาษาที่อยู่ระหว่างไวยากรณ์กับระดับกิจกรรมทางสังคม โดยผลการศึกษาผู้วิจัยพบกลวิธีการใช้ภาษาในระดับคำทั้งหมด 17 ลักษณะ ได้แก่ กลวิธีการใช้คำกริยาที่เป็นตัวบ่งชี้ข้อเท็จจริง กลวิธีการใช้คำใหม่ กลวิธีการตัด

คำ กลวิธีการไม่ระบุแหล่งที่มาอย่างชัดเจน การใช้คำนามที่รวมที่อ่าน การใช้คำปริมาณ การกล่าวซ้ำ การทำให้ดูเป็นเรื่องเล็กน้อย กลวิธีการใช้ภาษาแสดงภาพพจน์ การใช้คำที่มีความหมายกว้างเกินไป การใช้คำลงท้าย การใช้คำแบ่งรับแบ่งสู้ คำเรียกขาน สรรพนามบุรุษที่หนึ่ง คำบอกนัย “เป็นไปได้” และกลวิธีการใช้ภาษาอักษรย่อ นอกจากนี้ยังพบกลวิธีการใช้ภาษาในระดับประโยคทั้งหมด 10 ลักษณะ ได้แก่ ประโยคซ้อน ประโยคความรวม ประโยคไร้ประธาน กรรมวาจก ประโยคคำสั่ง คำถามเชิงวาทศิลป์ ประโยคคำถาม ประโยคชักชวน หรือขอร้อง ประโยคบอกเล่า และประโยคปฏิเสธ ซึ่งงานวิจัยนี้มีลักษณะที่สอดคล้องกับงานวิจัยของอนงค์ จันทรวงศ์ (2551) ที่ศึกษาภาษาสะท้อนสังคมไทยในงานวรรณกรรมประเภทเรื่องสั้น และเปรียบเทียบลีลาภาษาทางด้านลีลาการเขียนของนักเขียนในช่วง พ.ศ. 2545-2549 โดยศึกษางานเขียนของปราบดา หยุ่น และเดือนวาด พิมวนา คนละ 10 เรื่อง โดยมีการใช้กลวิธีการใช้ภาษาในระดับคำเช่นเดียวกับผู้วิจัย โดยงานวิจัยของ อนงค์ จันทรวงศ์ (2551) พบกลวิธีการใช้ภาษาที่คล้ายกันคือ ศัพท์บัญญัติ คำภาษาต่างประเทศ คำย่อ ส่วนกลวิธีการใช้ภาษาในระดับประโยคผู้วิจัยพบว่า มีความสอดคล้องกับงานวิจัยที่มีการศึกษากลวิธีการใช้ภาษาในการสร้างเรื่องชาดก: กรณีศึกษาจากสุพรรณสังขราชกุมมารชาดก โดยธิตินันดา มีการใช้กลวิธีการใช้ภาษาที่เหมือนกันและพบว่าภาษาที่ใช้ในองค์ประกอบทั้ง 3 ส่วนของวรรณกรรมชาดกอันได้แก่ ส่วนตัวเรื่อง ส่วนอดีตวัตถุ ส่วนการดำเนินเรื่องส่วนปัจจุบัน และส่วนการปิดเรื่องภาษาและลักษณะความสัมพันธ์ของภาษาที่ใช้การศึกษาด้านลักษณะภาษา นั้นพบการใช้ภาษาที่มีลักษณะเฉพาะดังนี้ 1) การใช้คำหรือข้อความบาลี จะใช้ในส่วนต้นเรื่องเป็นจำนวนมาก 2) ภาษาแบบแผน ในส่วนเปิดเรื่องจะมีแบบแผนภาษาในการบรรยายถึงเหตุปรารถนา 3) ชนิดของคำที่ใช้การใช้คำมีหลายชนิดเช่น คำซ้อน คำซ้ำ คำปฏิเสธ 4) หมวดคำที่ใช้มีทั้งคำนาม คำกริยา คำลงท้าย คำบุพบท และคำเชื่อมถ้าในส่วนของลักษณะประโยคใช้ประโยค 3 ชนิดคือ ประโยคความเดียว ประโยคความรวม และประโยคความซ้อน ซึ่งมีลักษณะสอดคล้องกับงานวิจัยของผู้วิจัย

นอกจากนี้ผู้วิจัยนี้ยังพบความแตกต่างกันในเรื่องของของการใช้กลวิธีการใช้ภาษาที่มีการศึกษางานวิจัยในเรื่อง การวิเคราะห์กลวิธีการใช้ภาษาเพื่อสร้างอารมณ์ขันในละครตลกสถานการณ์เรื่อง บางรักซอย 9 โดยมีการใช้กลวิธีการใช้ภาษาที่เหมือนกันแต่ในงานวิจัยของ อันธิยาพบว่า ลักษณะที่ถูกนำมาใช้เป็นสถานการณ์ของความขบขันมี 12 ลักษณะ ได้แก่ ความขบขันที่เกิดจากการทำให้เป็นเรื่องไร้สาระ ความขบขันที่เกิดจากการล้อความเป็นอีสาน ความขบขันที่เกิดจากการล้อสภาพโสด ความขบขันที่เกิดจากการที่ล้อวัยสูงอายุ ความขบขันที่เกิดจากการล้อเรื่องในครอบครัว และความขบขันที่เกิดจากการล้อเรื่องความโง่ อันธิยาหล่อเรื่องศิลป์ ได้พิจารณาการใช้ภาษาในสถานการณ์ของความขบขันนั้น ๆ ซึ่งพบว่า การใช้ภาษาเพื่อสร้างความขบขันทั้งหมด 8 วิธี ได้แก่ การเล่นคำ การประชด การเสียดสี การใช้ความเปรียบ การใช้เสียงสัมผัส การใช้สำนวนโวหาร การใช้เพลง และการพูดสองแง่สามง่าม อย่างไรก็ตามในแต่ละสถานการณ์ที่สร้างขบขันมักเกิดจากการทำงานร่วมกันของกลวิธีการใช้ภาษาหลาย ๆ กลวิธีรวมทั้งการแสดงของนักแสดงที่กลมกลืนเป็นธรรมชาติ จึงจะทำให้สถานการณ์นั้น ๆ การประสบความสำเร็จ ในการสร้างเสียงหัวเราะได้ แต่ในงานวิจัยนี้ซึ่งผู้วิจัยมีการใช้กลวิธีการใช้ภาษาเช่นเดียวกัน แต่ผู้วิจัยพบลักษณะกลวิธีการใช้ภาษาที่แตกต่างกัน โดยผู้วิจัยพบกลวิธีการใช้ภาษาทั้งหมด 17 ลักษณะ ได้แก่ กลวิธีการใช้คำกริยาที่เป็นตัวบ่งชี้อดีตวิสัย กลวิธีการใช้

คำใหม่ กลวิธีการตัดคำ กลวิธีการไม่ระบุแหล่งที่มาอย่างชัดเจน การใช้คำนามที่รวมที่อ่าน การใช้คำปริมาณ การกล่าวซ้ำ การทำให้ดูเป็นเรื่องเล็กน้อย กลวิธีการใช้ภาษาแสดงภาพพจน์ การใช้คำที่มีความหมายกว้างเกินไป การใช้คำลงท้าย การใช้คำแบ่งรับแบ่งสู้ คำเรียกขาน สรรพนามบุรุษที่หนึ่ง คำบอกนัย “เป็นไปได้” และกลวิธีการใช้ภาษาอักษรย่อ โดยการใช้ไวยากรณ์ศัพท์การก ในการวิจัย แต่ อันธิยา หล่อเรื่องศิลป์ มีการใช้กลวิธีการใช้ภาษาเพื่อสร้างอารมณ์ขันในการวิจัยจึงทำให้ผลที่ได้แตกต่างกัน

2. วจนลีลาของภาษาในสถานการณ์โควิด จากแถลงการณ์ของศูนย์ข้อมูลกลางโควิด 19 ในจังหวัดอุบลราชธานี จากการศึกษาวจนลีลาในสถานการณ์โควิด 19 จากแถลงการณ์ของศูนย์ข้อมูลกลางโควิด 19 ในจังหวัดอุบลราชธานี ผู้วิจัยพบคุณลักษณะทางวจนลีลาทั้งหมด 2 ประเภท ได้แก่ ภาษาพูดและภาษาเขียน โดยคุณลักษณะทางวจนลีลาในภาษาพูดพบทั้งหมด 12 ลักษณะ ได้แก่ ความแจ่มชัด ความซับซ้อน ความเป็นทางการ ความเป็นวัตถุวิสัย การบังคับ-ชี้แนะ ความชัดเจนชัดคำและความเที่ยงตรง ความปิดบังอำพราง ความเป็นอัตวิสัย การโน้มน้าว ความเป็นปีกแผ่น ความเบี่ยงบัง และพบคุณลักษณะทางวจนลีลาในภาษาเขียนทั้งหมด 10 ลักษณะ ได้แก่ ความแจ่มชัด ความซับซ้อน ความเป็นวัตถุวิสัย การบังคับ-ชี้แนะ ความชัดเจนชัดคำและความเที่ยงตรง ความปิดบังอำพราง ความสั้นกระชับ การโน้มน้าว ความเป็นปีกแผ่น ความเบี่ยงบัง ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของกิติมา อินทร์พรชัย และปนัดดา เลอเลิศยุติธรรม (2558) ที่มีการศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์วจนลีลาของภาษาสื่อของสังคมไทย พบว่า ภาษาสื่อของไทยมีคุณลักษณะ 5 ประการ ได้แก่ ความเที่ยงตรง การปิดบังอำพราง ความสั้นกระชับ ความเป็นอัตวิสัย และการชี้แนะ แต่ละคุณลักษณะมีลักษณะทางภาษาเป็นตัวบ่งชี้ ดังนี้ คุณลักษณะเที่ยงตรงมีตัวบ่งชี้ 2 ตัว ได้แก่ ตัวเลขและชื่อเฉพาะ คุณลักษณะปิดบังอำพรางมีตัวบ่งชี้ 6 ตัว ได้แก่ การใช้อุปสรรคเชิงมโนทัศน์ การใช้ประโยคกำกวม การไม่ระบุแหล่งที่มาหรือผู้กระทำอย่างชัดเจน การให้ข้อมูลไม่ครบถ้วน และการทำดูเป็นเรื่องเล็กน้อย คุณลักษณะสั้นกระชับมีตัวบ่งชี้ 2 ตัว คือการใช้ประธานสุญรูปและการใช้อักษรย่อ คุณลักษณะอัตวิสัย มีตัวบ่งชี้ 3 ประเภท ได้แก่ กริยาแฝงอารมณ์ คำกริยาแสดงความรู้สึกและการประเมินค่า คำกริยาแสดงคุณลักษณะและคำวิเศษณ์แสดงคุณลักษณะส่วนคุณลักษณะชี้แนะแสดงทางตรงผ่านคำสั่งและทางอ้อมผ่านกริยาชี้แนะ งานวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของกฤติกา ผลเกิด (2546) ที่ศึกษาวจนลีลาของประมวลกฎหมายอาญา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและจำแนกชนิดของสาระในมาตราต่าง ๆ ศึกษารูปวากยสัมพันธ์ ศึกษาวิธีการเชื่อมโยงความ และศึกษาศัพท์เฉพาะในประมวลกฎหมายอาญา ในด้านการวิเคราะห์ระดับคำและระดับประโยค ผลการวิจัยพบว่า ประมวลกฎหมายอาญา ประกอบด้วยชนิดของสาระ 4 ชนิด ได้แก่ สาระชนิดที่เป็นข้อบังคับ สาระชนิดที่เป็นคำอนุญาต สาระชนิดที่เป็นคำจำกัดความและสาระชนิดที่เป็นการแจ้งความให้ทราบ ทั้งนี้สาระชนิดที่เป็นข้อบังคับยังสามารถแบ่งย่อยได้ 2 แบบคือ สาระชนิดที่เป็นข้อบังคับแบบไม่มีเงื่อนไข และสาระชนิดที่เป็นข้อบังคับแบบมีเงื่อนไข สาระแต่ละชนิดมีความสัมพันธ์กับรูปวากยสัมพันธ์ กล่าวคือ องค์ประกอบบังคับของสาระแต่ละชนิดจะแสดงลักษณะเฉพาะของสาระชนิดนั้น ๆ และรูปวากยสัมพันธ์ก็จะแปรตามชนิดของสาระด้วย ด้านกลวิธีการเชื่อมโยงความ พบ 3 ประเภท คือ การอ้างอิง การใช้คำเชื่อมและการซ้ำ แต่งานวิจัยนี้จะแตกต่างกับกฤติกา ผลเกิด ในด้านการศึกษาศัพท์เฉพาะนั้น มีการ

ให้ความหมายที่แตกต่างกับภาษาไทยมาตรฐาน 4 ประการคือ ความหมายของคำศัพท์กว้างออก ความหมายของคำศัพท์แคบเข้า ความหมายของคำศัพท์ย้ายที่ และความหมายของคำศัพท์คาบเกี่ยวความสัมพันธ์ระหว่างชนิดของสาระกับรูปวากยสัมพันธ์และกลวิธีการเชื่อมโยงความ รวมทั้งศัพท์เฉพาะที่ศึกษานี้แสดงให้เห็นว่าวลีลาของประมวลกฎหมายอาญาที่มีลักษณะภาษาเฉพาะแตกต่างกับภาษาไทยมาตรฐาน แต่ในงานวิจัยนี้ที่ศึกษาวลีลาเช่นเดียวกันแต่ผู้วิจัยพบวลีลาที่เป็นภาษาพูดและภาษาเขียน

นอกจากนี้ยังพบว่า ระหว่างภาษาพูดและภาษาเขียนนั้นมีความแตกต่างกัน กล่าวคือภาษาเขียนมีความเป็นทางการมากกว่าภาษาพูด ขณะเดียวกันการแถลงการณ์ของศูนย์ข้อมูลกลางโควิด 19 ในจังหวัดอุบลราชธานี และการแถลงการณ์ของศูนย์ข้อมูลกลางหรือ ศคบ ทั้ง 2 มีความแตกต่างกันเนื่องจากการแถลงการณ์ของศูนย์ข้อมูลกลางของ ศคบ นั้นจะมีความเป็นทางการมากกว่าการแถลงการณ์ของศูนย์ข้อมูลกลางโควิด 19 ในจังหวัดอุบลราชธานี กล่าวคือแถลงการณ์ของ ศคบ นั้นเป็นการแถลงการณ์ในระดับประเทศที่มีผู้รับฟังหลากหลายช่วงวัย หลากหลายเพศ หลากหลายเชื้อชาติ ดังนั้นในการแถลงการณ์จำเป็นต้องใช้ภาษาแบบทางการในการสื่อสาร ส่วนการแถลงการณ์ของศูนย์ข้อมูลกลางโควิด 19 ในจังหวัดอุบลราชธานีนั้นจะมีกลิ่นอายของความเป็นท้องถิ่นมากกว่าเพื่อให้ประชาชนในจังหวัดเข้าใจในสารและเพื่อให้ดูมีความเป็นกันเองลดความวิตกกังวลใจทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสารเองด้วย

บรรณานุกรม

- กิติมา อินทร์ทรัพย์ และปนัดดา เลอเลิศยุติธรรม. ภาษาแห่งอำนาจ: การวิเคราะห์วลีลาของภาษากฎหมาย ภาษาการเมือง ภาษาสื่อ และภาษาวิชาการของสังคมไทย. รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม, 2558.
- กฤติกา ผลเกิด. การศึกษาวลีลาของประมวลกฎหมายอาญา. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2546.
- จงจิตร สุขสวัสดิ์. วลีลาของข่าวเจาะพิเศษประเภทข่าวอาชญากรรมในหนังสือพิมพ์เดลินิวส์. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, 2545.
- นพดล จันท์เพ็ญ. หลักการใช้ภาษา. กรุงเทพฯ: แสงศิลป์การพิมพ์, 2553.
- ประยูร ทรงศิลป์. หลักการและการใช้ภาษา. กรุงเทพฯ: พิมพ์ลักษณ์, 2553.
- พระครูธรรมศุท พระมหาดูรณ และกัญจิรา วิจิตรวัชรารักษ์. สังคมเมืองในช่วงสถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019. กรุงเทพฯ: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, 2563.
- สุริย์รัตน์ บำรุงสุข. กลวิธีทางภาษา. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2556.
- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. ภาษาศาสตร์สังคม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.

อนงค์ จันทรวงศ์. ศึกษาเปรียบเทียบกลวิธีการใช้ภาษาและภาพสะท้อนสังคมไทยจากเรื่องสั้นในช่วง
พ.ศ.2545-พ.ศ.2549. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์, 2551.

อัครา บุญทิพย์. ภาษาถิ่นใต้. กรุงเทพฯ: สหมิตรออฟเซต, 2525.

Halliday, M.A.K. and J.R. Martin. **Writing Science: Literacy and Discursive Power.** London:
Falmer, 1993.

การศึกษาเปรียบเทียบระบบเสียงภาษาลาว แขวงสาละวัน สาธารณรัฐประชาธิปไตย
ประชาชนลาวกับระบบเสียงภาษาไทยถิ่นอุบลราชธานี*

A Phonological Comparison of Lao Language, Salavan Province

Lao People's Democratic Republic with the Thai Phonological in Ubon Ratchathani

สายธาร โล่ห์ป้อง

Saithan Lopong

นักศึกษาศาสาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Thai language Arts Faculty of Humanities and Social Sciences Ubon Ratchathani Rajabhat University

Email: std.61123010443@ubru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบระบบเสียงภาษาลาว บ้านปากตะพาน เมืองละคอนเพ็ง แขวงสาละวัน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว กับภาษาไทยถิ่นอุบลราชธานี บ้านหินห่อม อำเภอโพธิ์ไทร จังหวัดอุบลราชธานี ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์จากคำศัพท์พื้นฐานจำนวน 420 คำ แล้วสอบถามผู้บอกภาษาทั้งสองถิ่น จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาหน่วยเสียงพยัญชนะและหน่วยเสียงสระจากการหาคู่เทียบเสียง ทั้งนี้ในการวิเคราะห์หาหน่วยเสียงวรรณยุกต์นั้นได้ใช้แบบทดสอบเสียงวรรณยุกต์ของ วิลเลียม เจ เกดนีย์ แล้วจึงนำข้อมูลที่ได้จากทั้งสองภาษามาเปรียบเทียบกัน ผลการศึกษาพบว่า หน่วยเสียงพยัญชนะในภาษาลาวพบทั้งหมด 21 หน่วยเสียง ปรากฏเป็นหน่วยเสียงพยัญชนะต้นเดี่ยว 20 หน่วยเสียง และหน่วยเสียงพยัญชนะต้นควบกล้ำ 1 หน่วยเสียงคือ หน่วยเสียง /khw/ แต่ในภาษาไทยถิ่นอุบลราชธานีปรากฏหน่วยเสียงพยัญชนะต้นเดี่ยวทั้งหมด 21 หน่วยเสียง และไม่ปรากฏหน่วยเสียงพยัญชนะต้นควบกล้ำ สำหรับหน่วยเสียงพยัญชนะท้ายและหน่วยเสียงสระของทั้งสองถิ่นมีจำนวนเท่ากัน กล่าวคือหน่วยเสียงพยัญชนะท้ายปรากฏ 9 หน่วยเสียง และหน่วยเสียงสระปรากฏทั้งหมด 21 หน่วยเสียง โดยแบ่งเป็นหน่วยเสียงสระเดี่ยว 18 หน่วยเสียง หน่วยเสียงสระประสม 3 หน่วยเสียง หน่วยเสียงวรรณยุกต์จะมีความแตกต่างกันเล็กน้อย โดยภาษาลาวปรากฏหน่วยเสียงวรรณยุกต์ 7 หน่วยเสียง ในขณะที่ภาษาไทยถิ่นอุบลราชธานีปรากฏหน่วยเสียงวรรณยุกต์ 6 หน่วยเสียง ซึ่งหน่วยเสียงวรรณยุกต์สูง-ตก (52) พบในภาษาลาว แต่ไม่พบในภาษาไทยถิ่นอุบลราชธานี อนึ่ง การแตกตัวของหน่วยเสียงวรรณยุกต์และการรวมเสียงของวรรณยุกต์ทั้งสองถิ่นเหมือนกัน แต่ต่างกันที่ลักษณะทางสัทศาสตร์ของหน่วยเสียงวรรณยุกต์แต่ละหน่วยเสียงเท่านั้น

คำสำคัญ: การเปรียบเทียบ ระบบเสียง ภาษาลาว ภาษาไทยถิ่นอุบลราชธานี

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบระบบเสียงภาษาลาว แขวงสาละวัน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว กับระบบเสียงภาษาไทยถิ่นอุบลราชธานี

Abstract

The purpose of this research paper is to a phonological comparison of Lao language at Ban Pak Taphan, Lakhon Pheng City, Salavan Province, Lao People's Democratic Republic. with Thai language in Ubon Ratchathani, Ban Hin Hom, Pho Sai District Ubon Ratchathani Province The researcher collected the data by interviewing 420 basic vocabulary words and asking the speakers of both dialects. Then, the collected data was analyzed for consonant and vowel phonemes by finding the pairs. Tonal phonetics were analyzed by William J. Gedney's Tonal Test, and the data obtained from both languages were compared. The results of the study found that Consonant phonemes in Lao have a total of 21 phonemes, appearing as 20 monophonic consonants and 1 diphthong, which is /khw/ but in Ubon Ratchathani dialects a total of 21 consonant phonemes appear. Sounds and does not appear with diphthongs For both end consonant and vowel phonemes the number is the same. That is to say, 9 final consonant phonemes and 21 apparent vowel phonemes, divided into 18 monophonic vowels, 3 compound vowels, and tonal units are slightly different. In Lao, there are 7 tonal phonemes, while in Ubon Ratchathani Thai dialects have 6 tones, of which the high-fall (52) tone is found in Laos, but not in the Ubon Ratchathani Thai dialect. The tonal units and the combination of tones of the two tones of the same region but differ only in the phonetics characteristics of each tonal phonemes.

Keywords: Comparison, Phonological, Lao Language, Ubon Dialect

บทนำ

ภาษาตระกูลไท (Thai Family) เป็นหนึ่งตระกูลภาษาที่สำคัญและเป็นตระกูลภาษาที่มีความหลากหลาย ซึ่งมีผู้ใช้กันอย่างแพร่หลายเป็นอันดับสอง รองจากภาษาตระกูลอินโดยูโรเปียน โดยจะเป็นภาษาที่ผู้คนใช้สื่อสารกันอย่างมากมายในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตั้งแต่แถบตะวันตกเฉียงใต้ ของประเทศจีนในมณฑลกว่างสี กวางเจาตอนเหนือของเวียดนาม รัฐอัสสัมของประเทศอินเดีย รัฐฉานของพม่า ในประเทศไทย มาเลเซีย ลาวและประเทศไทย ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นประเทศที่มี ประชากรที่พูดภาษาตระกูลไท ดังนั้นความหลากหลายของภาษาในตระกูลไทนี้จึงไม่ได้มีเฉพาะใน ประเทศไทยเท่านั้น แต่ยังมีผู้ใช้ที่ หลากหลายภูมิภาค

ดังที่ ฟัง กวย ลี (Fang Kuei li, 1959) ได้ศึกษาภาษาไทถิ่นต่าง ๆ ประมาณ 20 ภาษาและได้จัดจำแนกแบ่งเป็นกลุ่มภาษา 3 กลุ่ม ใหญ่ ๆ ได้แก่

1. กลุ่มตะวันออกเฉียงใต้ (The Southwestern Group) ได้แก่ ภาษาตระกูลไทที่พูดในรัฐอัสสัมของอินเดีย รัฐฉานของพม่า เขตสิบสองปันนา มณฑลยูนนานของประเทศจีน บางส่วน ของประเทศเวียดนาม

ส่วนใหญ่ใช้ในประเศลาวและประเทศไทย ภาษาในกลุ่มนี้ ได้แก่ ภาษาไทดำ ไทขาว ไทอาหม ไทลื้อ ไทใหญ่ ลาว และภาษาไทย

2. กลุ่มกลาง (The Center Group) ได้แก่ ภาษาตระกูลไทที่พูดกันในมณฑลกวางสี บริเวณชายแดน จีนและบริเวณตอนเหนือของเวียดนาม ภาษาในกลุ่มนี้ ได้แก่ ภาษาไท่ ภาษานุง ลุงเจา เทียนเปา และยุงจุน

3. กลุ่มเหนือ (The Northern Group) ได้แก่ ภาษาตระกูลไทที่พูดในมณฑลกวางสีเหนือ แม่น้ำ ยงเจียง และแม่น้ำอ้วเจียงในมณฑลกวางเจาประเทศจีน กลุ่มภาษาที่จัดอยู่ในภาษา กลุ่มนี้ ได้แก่ ภาษาวูมิง เจียนเจียง เซเฮง ซीलัน เทียนเจา และโปอาย

จะเห็นได้ว่าภาษาตระกูลไททั้งสามกลุ่มดังกล่าว เป็นกลุ่มภาษาที่มีผู้พูดมากที่สุด คือ ภาษาไทยกลุ่ม ตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งภาษาในตระกูลนี้ไม่เพียงแต่เป็นภาษาไทยสยาม (Siamese)

ฟัง กวย ลี ยังได้กล่าวถึงและยังใช้เป็นภาษาตัวแทนในกลุ่มนี้เพื่อสืบสร้างภาษาไทดั้งเดิม (Proto-Tai) จากคำศัพท์ แล้วยังมีภาษาตระกูลไทอีกถิ่นหนึ่งที่มีความน่าสนใจและสอดคล้อง หรือ มีความคล้ายคลึงกับ ภาษาไทยเป็นอย่างมาก นั่นคือภาษาลาว ซึ่งจะใช้กันมากในสาธารณรัฐ ประชาธิปไตยประชาชนลาว ยกเว้น ชนกลุ่มน้อยบางกลุ่มที่ใช้ภาษาอื่น เช่น ชนเผ่าไทบูร เป็นต้น

Brown (1965) ได้กล่าวไว้ว่า ภาษาลาวที่ผู้คนใช้พูดในภาค ตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย และในบางพื้นที่ของประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาวมีการแบ่งกลุ่มภาษาของภาษาลาวเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มหลวงพระบาง เป็นภาษาลาวที่ใช้พูดในเมืองหลวงพระบาง ลงตามแม่น้ำโขง จนถึงภาษาที่ใช้ พูดในอำเภอเมือง และที่อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย

2. กลุ่มเวียงจันทน์ เป็นภาษาลาวที่ผู้พูดใช้พูดเป็นส่วนใหญ่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของ ประเทศไทย และภาคใต้ของประเศลาว

3. กลุ่มอุบล ภาษาในกลุ่มนี้ใช้พูดกันในอำเภอเมือง และอำเภอรอบ ๆ ของจังหวัดสกลนคร และนครพนม นอกจากนี้เกณฑ์การแบ่งกลุ่มภาษาลาวนี้ นักภาษาศาสตร์ชาวไทย เช่น เรืองเดช ปันเขื่อนขัติย์ และเถกิง พันธุ์เถกิงอมร ก็ได้ยึดการแบ่งกลุ่มภาษาลาวออกเป็น 3 กลุ่มเหมือน เจ. มาร์วิน บราวน์ (J. Marvin Brown) เช่นกัน

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าภาษาไทยถิ่นอีสานจัดอยู่ในกลุ่มเดียวกับภาษาลาว แต่อย่างไรก็ตาม แม้ว่าภาษา ทั้งสองจะจัดอยู่ในกลุ่มเดียวกันดังที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น กระนั้นผู้วิจัยสังเกตเห็นว่า การออกเสียง หรือ สำเนียง รวมทั้งคำศัพท์ของภาษาทั้งสองมีความแตกต่างกันอยู่

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาระบบเสียงของภาษาลาว กับภาษาไทยถิ่นอีสาน ซึ่งสอง ภาษานี้มีความใกล้เคียงกันมากและสามารถติดต่อสื่อสารกันได้เป็นอย่างดี แต่ก็มีบางสำเนียง บางคำศัพท์ที่มี การใช้แตกต่างกัน โดยพื้นที่ศึกษาที่ผู้วิจัยได้เลือกศึกษา คือ เมืองละคอนเพ็ง แขวงสาละวัน สาธารณรัฐ ประชาธิปไตยประชาชนลาว กับอำเภอโพธิ์ไทร จังหวัดอุบลราชธานี ทั้งนี้สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และคณะ (2547) ยังกล่าวว่าจังหวัดอุบลราชธานีเป็นพื้นที่ที่มีการใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานอย่างเข้มข้นโดยอ้างอิงจากแผนที่ภาษาที่

ใช้ในจังหวัดอุบลราชธานี นอกจากนี้ภูมิศาสตร์ของทั้งสองถิ่นนี้ยังเป็นพื้นที่ที่มีอาณาเขตติดต่อกันแต่เพียงมีแม่น้ำโขงกั้น

ไม่เพียงแต่เท่านั้น ยังพบความสัมพันธ์อีกหนึ่งประการ โดยทางกระทรวงวัฒนธรรมจังหวัดอุบลราชธานี ได้มีการทำสนธิสัญญาแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยเป็นการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างอำเภอโพธิ์ไทรกับแขวงทั้ง 5 แขวงในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว หนึ่งในแขวงนั้นก็คือแขวงสาละวัน โดยภาษากีก็เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมที่มีการแลกเปลี่ยนกันระหว่างวัฒนธรรมไทยและลาว

จากที่กล่าวมาข้างต้นทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาระบบเสียงภาษาลาวที่ผู้พูดใช้สื่อสารใน เมืองละคอนเพ็ง แขวงสาละวัน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และระบบเสียงภาษาไทยถิ่นอุบลราชธานี อำเภอโพธิ์ไทร จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อให้เห็นความเหมือน หรือความแตกต่างกันอย่างไร โดยมีตัวแปรที่สำคัญคือแม่น้ำโขงที่กั้นระหว่างอาณาเขตของทั้งสองประเทศ ซึ่งในการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้นผู้วิจัยจะเก็บโดยใช้ชุดคำศัพท์ในทุกหมวดหมู่รวม 420 คำ และใช้คำศัพท์ชุดเดียวกันในการสัมภาษณ์กับผู้บอกภาษาทั้งฝั่งไทยและฝั่งลาว เพื่อให้เห็นความเหมือนและความแตกต่างที่ชัดเจน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระบบเสียงภาษาลาว บ้านปากตะพาน เมืองละคอนเพ็ง แขวงสาละวัน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
2. เพื่อศึกษาระบบเสียงภาษาไทยถิ่นอุบลราชธานี บ้านหินห่อม อำเภอโพธิ์ไทร จังหวัดอุบลราชธานี
3. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบระบบเสียงของภาษาลาว บ้านปากตะพาน เมืองละครเพ็ง แขวงสาละวัน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว กับภาษาไทยถิ่นอุบลราชธานี บ้านหินห่อม อำเภอโพธิ์ไทร จังหวัดอุบลราชธานี

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. รายการคำศัพท์สำหรับเก็บข้อมูลหน่วยเสียงพยัญชนะต้น หน่วยพยัญชนะท้าย หน่วยเสียงพยัญชนะควบกล้ำ และหน่วยเสียงสระ โดยได้คัดเลือกจากเอกสาร งานวิจัย และวิทยานิพนธ์ ดังต่อไปนี้
 - 1.1 พจนานุกรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรม
 - 1.2 พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2525
2. รายการคำศัพท์สำหรับใช้เก็บข้อมูลเสียงวรรณยุกต์ ผู้วิจัยได้ใช้รายการคำศัพท์จากแบบทดสอบเสียง (Gedne' tone box) ของวิลเลียม เจ. เกดนี (William J. Gedney) จำนวน 50 คำ เพื่อทำการวิเคราะห์หน่วยเสียง
3. โปรแกรม Pratt สำหรับวิเคราะห์ระดับเสียงวรรณยุกต์

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1. ภาษาลาว แขวงสาละวัน ได้แก่ชาวบ้านในเขตบ้านปากตะพาน เมืองละคอนเพ็ง แขวงสาละวัน

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นผู้บอกภาษาลาวจำนวน 3 คน

2. ภาษาไทยถิ่นอุบลราชธานี ได้แก่ชาวบ้านในเขตบ้านหินห่อม ตำบลสารภี อำเภอโพธิ์ไทร จังหวัดอุบลราชธานี เป็นผู้บอกภาษาไทยถิ่นอุบลราชธานีจำนวน 3 คน

วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้บอกภาษาเป็นภาษาไทยมาตรฐาน โดยการสัมภาษณ์คำศัพท์ทีละคำ
2. ให้ผู้บอกภาษาออกเสียงคำศัพท์ละ 3 ครั้ง ผู้วิจัยออกเสียงตามผู้บอกภาษาเพื่อความชัดเจนและได้ข้อมูลที่ถูกต้องมากที่สุด
3. จัดบันทึกข้อมูลด้วยสัทอักษร พร้อมทั้งจดคำอธิบายเพิ่มเติมจากผู้บอกข้อมูลหลังจากเก็บข้อมูลเรียบร้อยแล้ว จึงบันทึกข้อมูลของผู้บอกภาษาลงในแบบบันทึกข้อมูลที่เตรียมไว้ เช่น อาชีพ อายุ การศึกษา และภาพถ่ายผู้บอกภาษาไว้เป็นข้อมูลในการอ้างอิง

ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล

1. นำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาวิเคราะห์ดูปรากฏการณ์ของหน่วยเสียงต่าง ๆ เพื่อหา จำนวนหน่วยเสียงภาษาที่แน่นอนว่ามีจำนวนเท่าใด
2. การวิเคราะห์หน่วยเสียงวรรณยุกต์ ใช้แบบทดสอบหน่วยเสียงในภาษาไทยถิ่นของ William J. Gedney เพื่อดูจำนวนและการแตกตัวของหน่วยเสียง+วรรณยุกต์
3. การวิเคราะห์หน่วยเสียงสระ และหน่วยเสียงพยัญชนะจะใช้คู่เทียบเสียง (Minimal Pair) และคู่เทียบคล้าย (Amalogous Pair)
4. เปรียบเทียบระบบเสียงภาษาลาว เมืองสะลวง แขวงสาละวัน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว กับระบบเสียงภาษาไทยถิ่นอุบลราชธานี อำเภอโพธิ์ไทร จังหวัดอุบลราชธานี

ผลการวิจัย

จากการศึกษาเปรียบเทียบระบบเสียงภาษาลาว แขวงสาละวัน สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว กับระบบเสียงภาษาไทยถิ่นอุบลราชธานี สามารถสรุปผลการวิจัย ได้ดังต่อไปนี้

1. หน่วยเสียงพยัญชนะ ในการศึกษาเปรียบเทียบหน่วยเสียงพยัญชนะของภาษาลาวกับภาษาไทยถิ่น อุบลราชธานี ปรากฏหน่วยเสียงพยัญชนะต้นเดี่ยว หน่วยเสียงพยัญชนะควบกล้ำ และหน่วยเสียงพยัญชนะท้าย สามารถเปรียบเทียบได้ดังนี้

1.1 หน่วยเสียงพยัญชนะเดี่ยว ในภาษาลาว แขวงสาละวัน ปรากฏหน่วยเสียง พยัญชนะต้นเดี่ยว ทั้งหมด 20 หน่วยเสียง ได้แก่ ได้แก่ ?p, t, k, ʔ, ph, th, kh, b, d, c, f, s, h, m, n, l, w, ŋ, ɲ, j? ในขณะที่หน่วยเสียงพยัญชนะต้นเดี่ยวในภาษาไทยถิ่นอุบลราชธานีมี 21 หน่วยเสียง ซึ่งแตกต่างจากภาษาลาวที่มีการเพิ่มหน่วยเสียง(ch) โดยปรากฏในคำว่า (phak¹ taN⁵ chaùj¹) หมายความว่า “ผักขึ้นฉ่าย” เพียงคำเดียวเท่านั้น โดยสันนิษฐานว่าเกิดจากการการรับอิทธิพลของภาษาไทยมาตรฐาน และหน่วยเสียงพยัญชนะเดี่ยวของภาษาทั้งสองถิ่นปรากฏเป็นหน่วยเสียงพยัญชนะต้นทุกหน่วยเสียง และปรากฏหน่วยเสียงพยัญชนะท้าย 9 หน่วยเสียงเท่ากัน ได้แก่ (p, t, k, ʔ, m, n, ŋ, w, j)

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบข้อสังเกตเห็นว่าภาษาทั้งสองถิ่นมีการแปรเสียงพยัญชนะต้นเดี่ยวจากหน่วยเสียง (h) ในภาษาลาว เป็นหน่วยเสียง (l) ในภาษาไทยถิ่นอุบลราชธานี การแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้นเดี่ยวจากหน่วยเสียง (s) ในภาษาลาวเป็นหน่วยเสียง (ch) ในภาษาไทยถิ่นอุบลราชธานีและการแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้นเดี่ยวจากหน่วยเสียง(๘) ในภาษาลาวแปรเสียงเป็นหน่วยเสียง (N) ในภาษาไทยถิ่นอุบลราชธานี ซึ่งลักษณะการแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะดังกล่าวมาข้างต้นสันนิษฐานว่าเป็นการแปรเฉพาะบุคคลได้จากการ รับอิทธิพลมาจากภาษาไทยมาตรฐาน

1.2 หน่วยเสียงพยัญชนะควบกล้ำในภาษาลาว แขวงสาละวัน ปรากฏเป็นหน่วยเสียงพยัญชนะควบกล้ำ 1 หน่วยเสียง ได้แก่ (khw) ซึ่งพบในคำว่า (khwEùN¹) หมายความว่า “จังหวัด” เพียงคำเดียวเท่านั้น โดยสันนิษฐานว่าเป็นการสร้างคำขึ้นมาใหม่ ในขณะที่ภาษาไทยถิ่นอุบลราชธานีไม่ปรากฏหน่วยเสียงพยัญชนะควบกล้ำ

2. หน่วยเสียงสระ การเปรียบเทียบหน่วยเสียงสระของภาษาลาว แขวงสาละวัน กับภาษาไทยถิ่นอุบลราชธานี ปรากฏหน่วยเสียงสระทั้งหมด 21 หน่วยเสียงเท่ากัน โดยแบ่งออกเป็น หน่วยเสียงสระเดี่ยว 18 หน่วยเสียง ได้แก่ (i, i:, e, e:, ε, ε:, i, i:, ə, ə:, a, a:, u, u:, o, o:, ɔ, ɔ:) และหน่วยเสียงสระประสมปรากฏเพียง 3 หน่วยเสียง ได้แก่ (ia, ia, uā)

3. หน่วยเสียงวรรณยุกต์ การเปรียบเทียบหน่วยเสียงวรรณยุกต์ของภาษาลาว กับภาษาไทยถิ่นอุบลราชธานี สรุปได้ว่า ภาษาลาวปรากฏหน่วยเสียงวรรณยุกต์ทั้งหมด 7 หน่วยเสียง ในขณะที่ภาษาไทยถิ่นอุบลราชธานีปรากฏหน่วยเสียงวรรณยุกต์เพียง 6 หน่วยเสียง กล่าวคือ หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 7 หน่วยเสียงวรรณยุกต์สูง-ตก (52) จะปรากฏในภาษาลาว แต่ไม่ปรากฏในภาษาไทยถิ่นอุบลราชธานี นอกจากนี้การแตกตัวของหน่วยเสียงวรรณยุกต์ของภาษาลาวกับภาษาไทยถิ่นอุบลราชธานีนั้นมีความใกล้เคียงกัน แต่ต่างกันเพียงลักษณะทางสัทศาสตร์

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่องการเปรียบเทียบระบบเสียงภาษาลาว เมืองละคอนเพ็ง แขวงสาละวัน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว กับภาษาไทยถิ่นอุบลราชธานี เพื่อหาความเหมือนและความแตกต่างของระบบเสียงภาษาต่าง ๆ ที่ประกอบด้วยหน่วยเสียงพยัญชนะ หน่วยเสียงสระ และหน่วยเสียงวรรณยุกต์อัน แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของภาษาตระกูลไทที่นำมาเปรียบเทียบกัน ดังงานวิจัยของพระจุ่น ปญญาวุธ (2559) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาเชิงเปรียบเทียบภาษาลาวถิ่นลาวเวียงกับภาษาไทยถิ่นอุบลราชธานี โดยถือเป็นการศึกษาในพื้นที่เดียวกัน พบว่า ภาษาทั้งสองถิ่นปรากฏ หน่วยเสียงพยัญชนะต้นทั้งหมด 20 หน่วยเสียง ได้แก่ ?p, t, k, ʔ, ph, th, kh, b, d, c, f, s, h, m, n, l, w, η, ŋ, j? หน่วยเสียงพยัญชนะท้าย 9 หน่วยเสียงเท่ากัน ได้แก่ (p, t, k, ʔ, m, n, η, w, j) และหน่วยเสียงสระทั้งหมด 21 หน่วยเสียง โดยแบ่งเป็นหน่วยเสียงสระเดี่ยว 18 หน่วยเสียง และหน่วยเสียงสระประสม 3 หน่วยเสียง ส่วนหน่วยเสียงวรรณยุกต์นั้นพบ 6 หน่วยเสียง ได้แก่ วรรณยุกต์สามัญ กลาง-ระดับ วรรณยุกต์เอก ต่ำ-ตก วรรณยุกต์โท สูง-ตก วรรณยุกต์ตรี สูง-ขึ้น วรรณยุกต์จัตวา ต่ำ-ขึ้น และวรรณยุกต์พิเศษ กลาง-ขึ้น

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบว่าจำนวนหน่วยเสียงพยัญชนะของภาษาลาว เมืองสะละวัน แขวงสาละวัน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว กับภาษาลาวถิ่นลาวเวียง รวมถึงจำนวน หน่วยเสียงเสียงพยัญชนะของภาษาไทยถิ่นอุบลราชธานี อำเภอกอพนธ์ไชย จังหวัดอุบลราชธานี กับ ภาษาไทยถิ่นอุบลราชธานี ในงานวิจัยของพระจุ่น ปญญาวุธ (2559) มีความแตกต่างกันดังนี้ การเปรียบเทียบหน่วยเสียงวรรณยุกต์ของภาษาไทยถิ่นอุบลราชธานี บ้านหินห่อม อำเภอกอพนธ์ไชย จังหวัดอุบลราชธานี กับภาษาไทยถิ่นอุบลราชธานี พบว่ามีความแตกต่างกันกล่าวคือ หน่วยเสียงพยัญชนะภาษาไทยถิ่นอุบลราชธานี บ้านหินห่อม อำเภอกอพนธ์ไชย ปรากฏทั้งหมด 21 หน่วยเสียง ได้แก่ ?p, t, k, ?, ph, th, kh, b, d, c, ch, f, s, h, m, n, l, w, ɲ, ɲ, j? ในขณะที่หน่วยเสียงพยัญชนะในภาษาไทยถิ่นอุบลราชธานีในงานวิจัยของพระจุ่น ปญญาวุธ (2559) ปรากฏเพียง 20 หน่วยเสียง ได้แก่ ?p, t, k, ?, ph, th, kh, b, d, c, f, s, h, m, n, l, w, ɲ, ɲ, j? ซึ่งจะพบว่าในภาษาภาษาไทยถิ่นอุบลราชธานี บ้านหินห่อม อำเภอกอพนธ์ไชยนั้นมีการเพิ่มหน่วยเสียงพยัญชนะขึ้นมา 1 หน่วยเสียง ได้แก่ /ch/ และปรากฏเพียงคำศัพท์คำเดียวเท่านั้น คือคำว่า (phak taɲ cha:j) หมายถึง “ผักขึ้นฉ่าย” ในขณะที่ภาษาไทยถิ่นอุบลราชธานีในงานวิจัยของพระจุ่น ปญญาวุธ (2559) ไม่ปรากฏหน่วยเสียงพยัญชนะนี้

จะเห็นได้ว่าหน่วยเสียงพยัญชนะของภาษาลาว แขวงสาละวัน กับภาษาลาวถิ่นลาวเวียง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และหน่วยเสียงพยัญชนะภาษาไทยถิ่นอุบลราชธานี อำเภอกอพนธ์ไชยกับภาษาไทยถิ่นอุบลราชธานีในงานวิจัยของพระจุ่น ปญญาวุธ (2559) ทั้งสองถิ่นนั้นมีความแตกต่างกัน แม้จะเป็นการศึกษาในพื้นที่เดียวกัน โดยผู้วิจัยสันนิษฐานว่าสาเหตุที่แตกต่างนี้อาจเนื่องด้วยเทคโนโลยี และวิทยาการสมัยใหม่ รวมถึงสื่อสารมวลชนที่ได้แผ่ขยายเข้าไปในพื้นที่ส่งผลให้ภาษามีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา และอีกประการหนึ่งนั้นอาจได้รับอิทธิพลจากภาษาไทย มาตราฐานจากการติดต่อสื่อสารกันของคนในพื้นที่และคนเมือง จึงส่งผลให้ได้รับอิทธิพลด้านระบบเสียงของภาษาอื่นเข้ามาแทนที่ระบบเสียงเดิม

นอกจากนี้ ยังพบว่าหน่วยเสียงวรรณยุกต์ของภาษาลาว แขวงสาละวัน กับภาษาลาวถิ่นลาวเวียงก็มีความแตกต่างกัน กล่าวคือ ภาษาลาว แขวงสาละวัน ปรากฏหน่วยเสียงวรรณยุกต์ 7 หน่วยเสียง ในขณะที่ในภาษาลาวถิ่นลาวเวียงปรากฏเพียง 6 หน่วยเสียง หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 7 คือหน่วยเสียงวรรณยุกต์สูง-ตก (52) จะปรากฏเฉพาะในภาษาลาว แขวงสาละวัน แต่ไม่ปรากฏในถิ่นลาวเวียง โดยสาเหตุที่ต่างกันนี้อาจเนื่องมาจากการรับอิทธิพลของเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่แผ่ขยายเข้าไปในพื้นที่ ส่งผลให้ภาษาที่มีความเป็นพลวัต หรือมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา และอาจได้รับอิทธิพลจากภาษาไทยมาตรฐาน ดังจะเห็นได้ว่าหน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 7 (52) เป็นหน่วยเสียงเดียว กับหน่วยเสียงวรรณยุกต์โทในภาษาไทยมาตรฐาน จากสาเหตุที่กล่าวข้างต้น จึงทำให้ได้รับอิทธิพลด้านระบบเสียงของภาษาอื่นเข้ามาแทนที่ระบบเสียงเดิม

ผู้วิจัยยังพบว่า หน่วยเสียงวรรณยุกต์ภาษาไทยถิ่นอุบลราชธานี บ้านหินห่อม อำเภอกอพนธ์ไชย จังหวัดอุบลราชธานี มีความเหมือนกับหน่วยเสียงวรรณยุกต์ภาษาไทยถิ่น อุบลราชธานีในงานวิจัยของพระจุ่น ปญญาวุธ (2559) และงานวิจัยของ ญัฐสุดา ภาระพันธ์ (2555) เรื่องการศึกษาการแปรเสียงของหน่วยเสียง ?ɲ? ในภาษาไทยถิ่นอุบลราชธานีตามปัจจัยทางสังคม กล่าวคือ ปรากฏหน่วยเสียงวรรณยุกต์ 6 หน่วยเสียงเท่ากัน

ด้วยเหตุที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าภาษาลาว แขวงสาละวัน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และภาษาไทยถิ่นอุบลราชธานี บ้านหินห่อม อำเภอโพธิ์ไทร จังหวัดอุบลราชธานี ได้มีการยกระดับภาษาของถิ่นตนเองให้สูงขึ้น ด้วยการพบหน่วยเสียงพยัญชนะ และหน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่มีความคล้ายคลึงกับภาษาไทยมาตรฐาน ทั้งยังพบการแปรเสียงของหน่วยเสียงพยัญชนะ ทั้งนี้อาจรวมถึงความก้าวหน้าของเทคโนโลยีและสื่อมวลชนที่แผ่เข้าถึงในพื้นที่ต่าง ๆ ที่ทำให้มีการติดต่อสื่อสารกันระหว่างประเทศได้จึงส่งผลให้ระบบเสียงของภาษาทั้งสองถิ่นมีความแตกต่างกัน

บรรณานุกรม

ณัฐสุดา ภาระพันธ์. การแปรของหน่วยเสียง *ŋ* ในภาษาไทยถิ่นอุบลราชธานีตามปัจจัยทางสังคม.

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2555.

พระจุ่น ปญญาวุธ (ชั้นนงสา). “การศึกษาเชิงเปรียบเทียบภาษาถิ่นลาวเวียงกับภาษาไทยถิ่นอุบลราชธานี,”

วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์. 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2559): 32-39.

สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และคณะ. แผนที่ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในประเทศไทย. กรุงเทพฯ ฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.

Brown, J. Marvin. *From Ancient Thai to Modern Dialects*. Bangkok: Social Science Association Press of Thailand, 1965.

Fang Kue Li. “Classification by Vocabulary: Tai Dialects,” *Anthropological Linguistics*. 1, 2 (1959): 15-21.

การศึกษาความหมายเชิงบวกและเชิงลบตัวเลขของจีน

A study of positive and negative meanings of Chinese numbers.

รุ่งอรุณ ผาดี¹ วิชพล แก้วจันทร์² และวิสุตา แก้วหยด³

Rungarun Phadee¹ Witchaphol Kaewchan² and Wisuda Kaewyod³

^{1,2} นักศึกษาสาขาวิชาภาษาจีน มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

³ อาจารย์สาขาวิชาภาษาจีน มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Email: ¹std.61123530122@ubru.ac.th ²std.60123530104@ubru.ac.th ³wisuda.k@ubru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความหมายเชิงบวกและเชิงลบ ตัวเลข “一” (หนึ่ง)、“二” (สอง)、“三” (สาม)、“四” (สี่)、“五” (ห้า)、“六” (หก)、“七” (เจ็ด)、“八” (แปด)、“九” (เก้า)、“十” (สิบ)、“百” (ร้อย)、“千” (พัน) และ “万” (หมื่น) ของจีน โดยทำการศึกษาความหมายแฝงของตัวเลขจากทฤษฎีของ 常敬宇 (1995)、谷衍奎 (2003)、刘晓雪 (2005)、史红改 (2008)、อารีย์ พรหมรอด (2555)、อารีย์ รุ่งพระแสง (2555)、赵亚岚 (2012)、毕野 (2013)、陈晓杰 (2013)、สรรพสิริ ส่งสุขจรูญโรจน์ และชญาวพร ตั้งวันเจริญ (2564) การวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ศึกษารวบรวมรวบรวมความหมายตัวเลขของจีนจากทฤษฎีข้างต้น ซึ่ง ตัวเลข “一” (หนึ่ง) มีจำนวน 24 ความหมาย ตัวเลข “二” (สอง) มีจำนวน 6 ความหมาย ตัวเลข “三” (สาม) มีจำนวน 14 ความหมาย ตัวเลข “四” (สี่) มีจำนวน 2 ความหมาย ตัวเลข “五” (ห้า) มีจำนวน 6 ความหมาย ตัวเลข “六” (หก) มีจำนวน 2 ความหมาย ตัวเลข “七” (เจ็ด) มีจำนวน 2 ความหมาย ตัวเลข “八” (แปด) มีจำนวน 2 ความหมาย ตัวเลข “九” (เก้า) มีจำนวน 3 ความหมาย ตัวเลข “十” (สิบ) มีจำนวน 6 ความหมาย ตัวเลข “百” (ร้อย) มีจำนวน 3 ความหมาย ตัวเลข “千” (พัน) มีจำนวน 2 ความหมาย และตัวเลข “万” (หมื่น) มีจำนวน 2 ความหมาย ผลการวิจัยพบว่า ความหมายของตัวเลขที่แสดงถึงความหมายเชิงลบมีตัวเลข “二” “四” และ “七” ส่วนตัวเลขที่แสดงถึงความหมายเชิงบวกมีตัวเลข “五” “六” “八” “九” “十” “百” “千” และ “万” ทั้งนี้ยังพบว่าตัวเลขที่แสดงถึงความหมายได้ทั้งเชิงบวกและเชิงลบ คือ ตัวเลข “一” และ “三”

คำสำคัญ: ความหมายแฝง ตัวเลขจีน ความหมายเชิงบวกและเชิงลบ

Abstract

This article aims to study the positive and negative meanings of numbers “一” (one)、“二” (two)、“三”(three)、“四”(four)、“五”(five)、“六”(six)、“七” (seven)、“八” (eight)、“九” (nine)、“十” (ten)、“百” (hundred)、“千” (thousand) and “万” (ten thousand) of Chinese by studying the connotation of numbers from the theory of Chang jingyu (1995), Gu yankui (2003), Liu xiaoxue (2005), Shi honggai (2008), Aree Promrod,

(2555), Aree Roonprasang (2555), Zhao yalan (2012), Bi ye (2013), Chen xiaojie (2013), Sappasiri Songsukrujiroad and Chayaporn Tangwancharoen (2564). This research the research team has compiled the meanings of Chinese numbers from the above theory. The number “一” (one) has 24 meanings. number “二” (two) has 6 meanings, number “三” (three) has 14 meanings, number “四” (four) has 2 meanings, number “五” (five) has 6 meanings, numbers “六” (six) has 2 meanings, number “七” (seven) has 2 meanings, number “八” (eight) has 2 meanings, number “九” (nine) has 3 meanings, number “十” (ten) has 6 meanings, number “百” (hundred) has 3 meanings, number “千” (thousand) has 2 meanings and number “万” (ten thousand) has 2 meanings. The results showed that the meaning of numbers showing negative meanings There are numbers “二” (two)、 “四” (four) and “七” (seven) while numbers expressing positive meaning have numbers “五” (five)、 “六” (six)、 “八” (eight)、 “九” (nine)、 “十” (ten)、 “百” (hundred)、 “千” (thousand) and “万” (ten thousand) It was found that the numbers with both positive and negative meanings were the numbers “一” (one) and “三” (three).

Keywords: Chinese Numerology Connotations, Chinese Numbers, Positive and Negative Meanings

บทนำ

ตัวเลขจีนเป็นตัวอักษรสำคัญชนิดหนึ่งในภาษาจีน ซึ่งชาวจีนรู้จักตัวเลขมาแต่โบราณ ในบรรดาตัวอักษรจีนทั้งหมด ตัวอักษรจีนที่เกี่ยวกับตัวเลขเป็นตัวอักษรกลุ่มแรกที่เกิดขึ้น จึงถือได้ว่าตัวเลขจีนนั้นได้กำเนิดขึ้นมาตั้งแต่ยุคโบราณ จากการค้นพบแหล่งอารยธรรมหย่างเส้า 仰韶文化 yǎng sháo wén huà ที่หมู่บ้านหย่างเส้า อำเภอซินฉือเซียนมณฑลเหอหนานของจีน ซึ่งเป็นแหล่งอารยธรรมยุคหินใหม่ (ราว 5,000–10,000 ปีก่อนคริสตกาล) ในลุ่มแม่น้ำเหลือง จากวัตถุโบราณต่างๆ ที่ขุดพบนั้น พบว่ามีตัวเลขที่เป็นตัวอักษรแกะสลักมากมาย และจากหลักฐานตัวอักษรเจี๋ยกู่เหวิน 甲骨文 jiǎ gǔ wén พบว่ามีตัวเลขครบถ้วนตั้งแต่ “一” (หนึ่ง) ถึง “九” (เก้า) และยังมีตัวเลขระบบตำแหน่งทวิสิบ “十” (สิบ) “百” (ร้อย) “千” (พัน) และ “万” (หมื่น) อีกด้วย (常敬字 1995:153) นอกจากนี้ ตัวเลขจีนยังหมายถึงอักษรจีนที่ใช้สำหรับเขียนแทนจำนวนในภาษาจีน ภาษาจีนมีอักษรที่ใช้แทนค่าเลขโดดตั้งแต่ศูนย์ถึงเก้า ซึ่งมีรูปตัวอักษรดังนี้ “零” (ศูนย์) “一” (หนึ่ง) “二” (สอง) “三” (สาม) “四” (สี่) “五” (ห้า) “六” (หก) “七” (เจ็ด) “八” (แปด) “九” (เก้า) และมีอักษรที่ใช้แทนตัวเลขระบบตำแหน่งทวิสิบจากตำแหน่งสิบถึงตำแหน่งหมื่น ซึ่งประกอบด้วย “十” (สิบ) “百” (ร้อย) “千” (พัน) และ “万” (หมื่น) ในระบบคำภาษาจีนตัวเลข 数字 (shù zì) จัดอยู่ในจำพวกคำบอกจำนวนนับ 数词 (shù cí) คำบอกจำนวนนับ

ของภาษาจีนแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ จำนวนฐาน 基数 (jī shù) และจำนวนอนุกรม 序数 (xù shù) จำนวนฐานประกอบด้วยจำนวนเต็ม 整数 (zhèng shù) จำนวนเศษส่วน 分数 (fēn shù) จำนวนทศนิยม 小数 (xiǎo shù) และจำนวนทวีคูณ 倍数 (bèi shù) 4 ประเภท ตัวเลข “零” (ศูนย์) ถึง “九” (เก้า) และตัวเลขระบบตำแหน่งทวิสิบ จาก “十” (สิบ) ถึง “万” (หมื่น) ถือเป็นจำนวนเต็มทั้งสิ้น (อารีย์ รุ่งพระแสง 2555: 77) ตัวเลขในภาษาจีนได้แสดงให้เห็นถึงร่องรอยภาษาโบราณของชนชาติจีน อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นถึงการส่งเสริมวัฒนธรรมดั้งเดิมที่มีมาอย่างต่อเนื่อง หากศึกษาความหมายของตัวเลขเหล่านี้ อย่างละเอียด จะพบว่า นอกจากการแสดงความหมายในเชิงที่เป็นจำนวนนับแล้วนั้น ตัวเลขที่ปรากฏร่วมในภาษาจีน ยังสามารถช่วยเพิ่มหรือลดความเข้มข้นของอารมณ์ความรู้สึกของผู้คนได้ (李红卫, 2005) ตัวเลขของจีนมีการแสดงถึงลักษณะเด่นออกมาอย่างหลากหลาย ซึ่งในยุคสมัยของการพัฒนานี้ชาวจีนสามารถเลือกที่จะใช้ตัวเลขที่ตนเชื่อถือหรือชื่นชอบในการนำมาใช้ หรือเป็นส่วนหนึ่งในการประกอบอาชีพหรือดำเนินชีวิต (汤景鑫 และ 刘雪芹 2010)

ตัวเลขในวัฒนธรรมจีน มีความเชื่อว่าตัวเลขบางตัวเป็นตัวเลขแห่งความโชคดีหรือเป็นเลขมงคล (auspicious; 吉利) และมีบางตัวเลขเป็นเลขแห่งความโชคร้ายหรือเป็นเลขอวมงคล (inauspicious; 不利) ตามคำในภาษาจีนที่ตัวเลขนั้นมีการออกเสียงคล้ายคลึง โดยเชื่อว่าเลข (零) (ศูนย์), “六” (หก), “八” (แปด) และ “九” (เก้า) ล้วนเป็นเลขมงคลเนื่องจากเป็นคำพ้องเสียงกับคำที่มีความหมายในเชิงบวก ไม่ใช่แต่เฉพาะคนไทยเท่านั้นที่มีความเชื่อเรื่องของตัวเลข ชาวจีนเองก็มีความเชื่อเรื่อง “ตัวเลขนำโชค” ด้วยเช่นกัน ชาวจีนบางคนเชื่อมากกว่าคนไทยอีกด้วย จะเห็นได้ว่าจะคิดทำอะไรที่เกี่ยวข้องกับตัวเลข จึงต้องตรวจสอบก่อนเสมอว่า “ตัวเลข” นั้นเป็น “เลขมงคล” เหมาะสมกับสิ่งนั้น ๆ

จากการศึกษาความเป็นมาและความสำคัญตัวเลขของจีนพบว่า “ชาวจีน” มีความเชื่อเกี่ยวกับเลขมงคลมาช้านาน ไม่ว่าจะการทำมาค้าขายหรือการเลือกสิ่งใด คนจีนมักจะใช้ตัวเลขในการตัดสินใจเสมอ ยกตัวอย่างเช่น ฤกษ์การจัดงานโอลิมปิกที่จีนได้เป็นเจ้าภาพในปี 2008 ถูกจัดขึ้นในวันที่ 8 เดือน 8 (สิงหาคม) ในเวลา 08.08.08 น. โดยความเชื่อเกี่ยวกับตัวเลขมงคลของชาวจีนนั้น ตัวเลข “八” (แปด) พ้องเสียงกับคำว่า 发财 (fā cái) ที่แปลว่า รวย และถ้าหมุน ตัวเลข “八” (แปด) ตัวเลข 8 ในแนวนอนก็จะเป็นสัญลักษณ์ ∞ (Infinity) ซึ่งมีความหมายว่า “ไม่มีที่สิ้นสุด” หรือแปลว่า “รวยอย่างไม่สิ้นสุด” เป็นต้น

คณะผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับงานวิจัยตัวเลขของจีนพบว่า ตัวเลขจีนมีความสำคัญกับคนจีน อีกทั้งแต่ละตัวเลขยังมีความหมายแฝงอยู่ด้วย ตัวเลขของชาวจีนไม่ได้มีความหมายตรงตัวทุกตัว เลขบางตัวเลขอาจจะไม่มีความหมายในเชิงบวก แต่กลับแฝงความหมายที่สื่อถึงความมงคล เช่น “三” (สาม) หมายถึงการเกิดและการมีชีวิต ในความหมายแฝงตัวเลขนี้ หมายถึงการเกิดเป็นการงอกใหม่ของสิ่งมีชีวิตที่จะเจริญและเติบโต ฉะนั้นหากไม่ทราบถึงความหมายของตัวเลขและนำไปใช้อาจจะก่อให้เกิดความเข้าใจผิดได้ ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่องความหมายตัวเลขของจีน จากการศึกษาข้อมูล แม้ว่าจะมีผู้ศึกษาเรื่องตัวเลขเป็นจำนวนมาก ทั้งด้านวิเคราะห์ความหมาย ตำแหน่ง โครงสร้างไวยากรณ์ และวัฒนธรรม เป็นต้น แต่กลับยังไม่พบว่ามีการวิจัยที่เกี่ยวกับความหมายเชิงบวกและเชิงลบตัวเลขของจีน ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษา

ความหมายเชิงบวกและเชิงลบตัวเลขของจีน จาก “一” (หนึ่ง)、 “二” (สอง)、 “三” (สาม)、 “四” (สี่)、 “五” (ห้า)、 “六” (หก)、 “七” (เจ็ด)、 “八” (แปด)、 “九” (เก้า)、 “十” (สิบ)、 “百” (ร้อย)、 “千” (พัน) และ “万” (หมื่น) ของจีน เพื่อเป็นข้อมูลให้แก่ผู้ที่สนใจในอนาคตในอีกหนึ่ง ประเด็น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษารวบรวมความหมายเชิงบวกและเชิงลบ ตัวเลข “一” (หนึ่ง)、 “二” (สอง)、 “三” (สาม)、 “四” (สี่)、 “五” (ห้า)、 “六” (หก)、 “七” (เจ็ด)、 “八” (แปด)、 “九” (เก้า)、 “十” (สิบ)、 “百” (ร้อย)、 “千” (พัน) และ “万” (หมื่น) ของจีน

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวเลขของจีน

1. ความหมายและคำนิยามของตัวเลข “หนึ่ง”

谷衍奎 (2003: 1) กล่าวว่า “一” (หนึ่ง) หมายถึง จุดกำเนิด จุดเริ่มต้น จุดการเปลี่ยนแปลง และจุดแห่งการเคลื่อนไหวของจักรวาล “一” (หนึ่ง) นั้นได้แยกสร้างเป็นผืนฟ้าและแผ่นดินแล้วสร้างสรรค์ สิ่งต่าง ๆ ตามมา

刘晓雪 (2005) ได้ทำการศึกษาเรื่อง 汉语数字的文化翻译策略、异化与归化 โดยได้อธิบายไว้ว่า ตัวเลขจีนมีความหมายแฝงเกี่ยวกับวัฒนธรรมและความรู้สึกนึกคิดต่าง ๆ ของชาวจีน เห็นได้ชัดจากการใช้ตัวเลขเพื่อสื่อความหมายเชิงเปรียบเทียบ โดยมีตัวเลขเป็นหน่วยคำประกอบโครงสร้าง เช่น “一” (หนึ่ง) มักใช้เป็นสัญลักษณ์แห่งจุดเริ่มต้นหรือจุดกำเนิดของสรรพสิ่งต่าง ๆ และมีความหมายแฝงถึงการบุกเบิก การเริ่มต้นความสมบูรณ์แบบ ความเป็นเอกภาพ เป็นต้น

陈晓杰 (2013) อธิบายว่า ตัวเลข “一” (หนึ่ง) ของจีนแตกต่างจากตัวเลขอื่นอย่างสิ้นเชิง จะเห็นได้ว่า “一” (หนึ่ง) ในวัฒนธรรมจีนดั้งเดิมมาจากมุมมองความคิดเชิงปรัชญา ซึ่งไม่สอดคล้องกับความหมายพื้นฐานของตัวเลข แต่ยังแสดงตำแหน่งพิเศษของตัวเลขจีนที่มีความหมายแฝงเชิงปรัชญามากมาย โดยในพจนานุกรม 《古汉语字典》 ได้แบ่งเป็น จำนวน 11 ความหมาย ดังนี้

1. สื่อความหมาย “จำนวนที่น้อยที่สุด” “ที่หนึ่ง” “ครั้งแรก”
2. สื่อความหมาย “ขั้นแรก” “เบื้องต้น” “ช่วงแรก”
3. สื่อความหมาย “เหมือนกัน”
4. สื่อความหมาย “เอกภาพ” “เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน”
5. สื่อความหมาย “จิตใจมุ่งมั่น” “มุ่งมั่น”
6. สื่อความหมาย “องค์ประกอบเดียวกัน”
7. สื่อความหมาย “ทั้งหมด”
8. สื่อความหมาย “ระยะเวลาอันสั้น”
9. สื่อความหมาย “เพิ่งจะ...”
10. สื่อความหมาย “หรือว่า...” “อาจจะ...”

11. สื่อความหมาย “เสริมน้ำเสียง”

ความหมายตัวเลข “—” (หนึ่ง) นอกจากสื่อความหมายพื้นฐาน ยังสื่อความหมายอีก 11 ความหมายมาตั้งแต่จิ้นโบราณ และยังกล่าวอีกว่าตัวเลข “—” (หนึ่ง) คือตัวเลขจำนวนน้อยที่สุด จึงทำให้เกิดความหมายใหม่ คือ ความสมบูรณ์ ใหญ่ ทั้งหมด และเหมือนกัน มีความหมายแฝงถูกใช้เป็นอย่างมากในสำนวนจีน

อารีย์ พรหมรอด (2555: 117-126) กล่าวว่าตามความเชื่อของชาวจีนในยุคโบราณที่เชื่อว่า “—” (หนึ่ง) เป็นจุดกำเนิดของสรรพสิ่งทั้งปวงในจักรวาล ทำให้ “—” (หนึ่ง) นอกจากจะใช้สื่อความหมายพื้นฐาน หมายถึง “หนึ่ง” ตัวเลขที่มีค่าน้อยที่สุด ยังใช้สื่อความหมายต่าง ๆ นอกจากนี้ก็ด้วย ทั้งยังกล่าวถึงตัวเลขมีความหมายแฝงในการใช้ตัวเลข “—” (หนึ่ง) จำนวน 12 ความหมาย ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. สื่อความหมายพื้นฐานหมายถึง “หนึ่ง” จำนวนหรือตัวเลขที่มีค่าน้อย
2. สื่อความหมาย “เหมือนกัน อย่างเดียวกัน ด้วยกัน พร้อมกัน”
3. สื่อความหมาย “มุ่งอยู่ที่เดียว มุ่งอยู่ที่จุดเดียว มุ่งเฉพาะ มุ่งมั่น”
4. สื่อความหมาย “เต็ม ตลอด ทัว”
5. สื่อความหมาย “ทุกสิ่ง ทุกอย่าง ทั้งหมด”
6. สื่อความหมาย “จำนวนน้อย ปริมาณน้อย”
7. สื่อความหมาย “เพียงด้านเดียว”
8. สื่อความหมาย “เพียงครั้งเดียว”
9. สื่อความหมาย “เริ่มต้น จุดเริ่มต้น แรกเริ่ม ครั้งแรก”
10. สื่อความหมาย “ช่วงระยะเวลาอันสั้น”
11. สื่อความหมาย “พอ....”
12. สื่อความหมาย “แต่ละ ทุก ๆ”

สรรพสิริ ส่งสุขจุโรจน์ และชญาทพร ตั้งวันเจริญ (2565: 203-212) อธิบายไว้ว่า การวิเคราะห์สำนวนตัวเลข “—” ในพจนานุกรมสำนวนจีน Xinhua โดยค้นพบว่า ประเภทหมวดหมู่ความหมาย มีจำนวนรวมทั้งสิ้น 16 ความหมาย ดังนี้

1. ความหมายที่สื่อถึง “เพียงหนึ่งเดียว”
2. ความหมายที่สื่อถึง “เหมือนกัน อย่างเดียวกัน ด้วยกัน พร้อมกัน”
3. ความหมายที่สื่อถึง “มุ่งอยู่ที่เดียว มุ่งอยู่ที่จุดเดียว มุ่งเฉพาะ มุ่งมั่น”
4. ความหมายที่สื่อถึง “เต็ม ตลอด ทัว”
5. ความหมายที่สื่อถึง “ทุกสิ่ง ทุกอย่าง ทั้งหมด”
6. ความหมายที่สื่อถึง “จำนวนน้อย ปริมาณน้อย มีค่าน้อย”
7. ความหมายที่สื่อถึง “เพียงด้านเดียว”
8. ความหมายที่สื่อถึง “เพียงครั้งเดียว”

9. ความหมายที่สื่อถึง “เริ่มต้น จุดเริ่มต้น แรกเริ่ม ครั้งแรก”
10. ความหมายที่สื่อถึง “ช่วงระยะเวลาอันสั้น”
11. ความหมายที่สื่อถึง “พอ...ก็เลย...”
12. ความหมายที่สื่อถึง “แต่ละ ทุก ๆ”
13. ความหมายที่สื่อถึง “ชัดเจน แจ่มแจ้ง กระจ่างชัด”
14. ความหมายที่สื่อถึง “เหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดมาก่อน”
15. ความหมายที่สื่อถึง “มาก กว้าง ใหญ่”
16. ความหมายที่สื่อถึง “ความผิดพลาด ความเปลี่ยนแปลง”

2. ความหมายและค่านิยมของตัวเลข “สอง”

谷衍奎 (2003: 3) กล่าวว่า “二，地之数也。从偶一” (Èr, de zhī shù yě, cóng ǒu yī) ความหมายว่า “สองเป็นตัวเลขแห่งดินเป็นเลขคู่ที่กำเนิดมาจากเลขหนึ่ง” ตามความคิดของคนจีนในยุคโบราณนั้นเชื่อว่า “天一，地二” (Tiān yī, de èr) “一” (หนึ่ง) เป็นสัญลักษณ์แห่งท้องฟ้า “二” (สอง) เป็นสัญลักษณ์แห่งดิน

陈晓杰 (2013) ได้ทำการศึกษาเรื่อง 含数字成语的语法、语言学用分析及在对外汉语教学中的策略 โดยได้อธิบายไว้ว่า “二” (สอง) ในตัวเลขเป็นจำนวนคู่ที่น้อยที่สุด แต่ตัวเลข “สอง” มีความสำคัญไม่น้อยกว่าตัวเลขอื่น ๆ ในจีนโบราณ ความหมายของ “二” (สอง) มักแสดงถึงความหมายที่ต่ำกว่า “หนึ่ง” หรือแสดงความหมายที่ด้อยกว่า ตัวเลข “สอง” ยังมีความหมายว่า “ความแตกต่าง” และ “ความไม่ซื่อสัตย์” ซึ่งตรงกันข้ามกับความหมายของ “หนึ่ง” ซึ่ง หมายถึง “ความสามัคคี” และ “จิตใจมุ่งมั่น”

3. ความหมายและค่านิยมของตัวเลข “สาม”

谷衍奎 (2003: 15) และ 常敬宇 (1995: 155) กล่าวว่า “三，天地人之道也 从三数。” (sān, tiān de rén zhī dào yě cóng sān shù) มีความหมายว่า “สามฟ้าดินและคนต่างกำเนิดมาจากเลขสาม” ตามความคิดของคนจีนในยุคโบราณเชื่อว่าจักรวาลฟ้าดินกำเนิดขึ้นจากโครงสร้างสามมิติ “三维” (sān wéi) เกี่ยวกับโครงสร้างสามมิติ “三维” (sān wéi) มีความคิดต่าง ๆ กันไปบ้างก็พูดว่า หมายถึง “三才” (sān cái) อารยะ 3 อย่าง คือ ฟ้า ดิน และคน บ้างก็พูดว่า หมายถึง “三辰” (sān chén) หมายถึง ดวงดาวทั้งสามซึ่งประกอบด้วยพระอาทิตย์พระจันทร์ และดวงดาวตามคำพูดของเล่าจื้อได้กล่าวไว้ว่า “一生二，二生三，三生万物” (yì shēng èr, èr shēng sān, sān shēng wàn wù) สองนั้นกำเนิดจากหนึ่งสามนั้นกำเนิดจากสองสรรพสิ่งทั้งหลายต่างกำเนิดจากสาม

刘晓雪 (2005) ได้ทำการศึกษาเรื่อง 汉语数字的文化翻译策略：异化与归化 โดยได้อธิบายไว้ว่า คนจีนถือว่าเลขคี่เป็นตัวเลขที่ไม่เป็นสิริมงคลโดยเฉพาะเลข “三” (สาม) เป็นเลขที่คนจีนไม่นิยมชมชอบเนื่องจากได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนาการจัดพิธีศพของชนชาติฮั่นจะเกี่ยวข้องกับเลข “三” (สาม) เช่น มีประเพณี “送三” (sòng sān) การทำพิธีสวดศพส่งวิญญาณผู้ตายสรวงสวรรค์หลังจากเสียชีวิตไปแล้ว สามวันประเพณี เป็นต้น

อารีย์ รุ่งพระแสง (2555: 87) ได้เสนอว่า “三” (สาม) จะพ้องเสียงกับคำว่า “散” sǎn ซึ่งหมายถึง แยกแยก ดังนั้น เลขสาม “三” (สาม) จึงไม่เป็นที่นิยมชมชอบของชาวจีนด้วยแนวคิดนามธรรมเหล่านี้ ทำให้ชาวจีนนำความเชื่อเกี่ยวกับตัวเลขไปเชื่อมโยงกับเรื่องราวต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน

毕野 (2013) ได้ทำการศึกษาเรื่อง 含数字“三”的成语汉语多角度研究 โดยได้อธิบายไว้ว่า “三” (สาม) ไม่ได้หมายถึงความหมายของจำนวนของตัวเลขโดยตรง แต่มีความหมายแฝงในการใช้ตัวเลข “三” (สาม) ในตัวเลขของจีน จำนวน 7 ความหมาย ซึ่งสรุปได้ ดังนี้

3.1 สื่อความหมาย “มาก”

“三” (สาม) หมายถึง หลายสิ่งหลายอย่าง และส่วนใหญ่หมายถึงความหมายที่มาก เช่น “三番两次” sān fān liǎng cì) มีความหมายว่า หลายครั้ง ครั้งแล้วครั้งเล่า หมายถึง มีคนทำบางสิ่งบางอย่างหลายครั้ง เป็นสำนวนที่แสดงถึงความหมายเชิงลบ

3.2 สื่อความหมาย “น้อยหรือเล็ก”

การสื่อความหมายมากหรือน้อย เช่น “三言两语” (sān yán liǎng yǔ) หมายถึง คำพูดแค่คำสองคำ “สาม” และ “สอง” แสดงถึงจำนวนน้อย เป็นต้น

3.3 สื่อความหมาย “ยุ่งเหยิง สับสน”

“三” (สาม) สื่อความหมายยุ่งเหยิง เช่น “颠三倒四” (diān sān dǎo sì) หมายถึง การพูดหรือการทำงานสับสน อลหม่าน เป็นต้น

3.4 สื่อความหมาย “เปลี่ยนแปลง”

ความหมายเหล่านี้มักจะแสดงถึงความไม่สบายใจความลังเลหรือความตั้งใจที่ไม่มั่นคงแน่นอน เช่น “三心二意” (sān xīn èr yì) หมายถึง สองจิตสองใจ ลังเลใจ เป็นต้น

3.5 สื่อความหมาย “ระดับหรือการเปรียบเทียบ”

ความหมายเหล่านี้มักจะแสดงถึงระดับหรือการเปรียบเทียบ เช่น “三六九等” (sān liù jiǔ děng) หมายถึง ระดับชั้นต่าง ๆ “利市三倍” (lì shì sān bèi) กำไรสามเท่า หมายถึง การซื้อขายได้รับผลกำไรมาก

3.6 สื่อความหมาย “แทนการกระทำ”

“三” (สาม) ความหมายเหล่านี้หมายถึง สิ่งของหรือเรื่องต่าง ๆ เช่น “丢三落四” (diū sān luò sì) หมายถึง หลง ๆ ลืม ๆ ซ้ำลืม เป็นต้น

3.7 สื่อความหมาย “ทั้งหมด ขอบเขตสูงสุด”

ความหมายเหล่านี้สื่อความหมาย เช่น “勇冠三军” (yǒng guàn sān jūn) “冠”(guàn) หมายถึง อันดับแรก “三军” (sān jūn) ใช้เรียกรวม ๆ ของกลุ่มกองทัพ หมายถึง ความกล้าหาญเป็นอันดับหนึ่งในกองทัพทั้งหมด เป็นต้น

陈晓杰 (2013) ได้ทำการศึกษาเรื่อง 含数字成语的语法、语言学分析及在对外汉语教学中的策略 โดยได้อธิบายไว้ว่า “道生一，一生二，二生三，三生万物。万物负阴而抱

阳, 冲气以为和” หมายถึง การกำเนิดหนึ่ง หนึ่งกำเนิดเป็นสอง สองกำเนิดเป็นสาม และสามกำเนิด ทุกสรรพสิ่ง เป็นทฤษฎีสำคัญของเล่าจื๊ออธิบายหลักต้นกำเนิดการเปลี่ยนแปลงของสรรพสิ่งทั้งหลาย นอกจากนี้ ตัวเลข “三” (สาม) เป็นที่นิยมอย่างมากในลัทธิเต๋า เพราะถือว่า ตัวเลข “三” (สาม) เป็นต้นกำเนิดของโลก แม้ว่าความหมายที่ชัดเจนของตัวเลขบวกในลัทธิเต๋ายังไม่ได้รับการยืนยันแต่การวิเคราะห์การใช้ตัวเลขเชิงบวกในตัวเลขของจีนแสดงให้เห็นว่าคนโบราณชอบตัวเลขเชิงบวก นอกจากความหมายพื้นฐาน ตัวเลข “三” (สาม) ในสำนวนจีนยังสื่อความหมาย “มากมาย” ซึ่งในตัวเลขจีนสามารถสื่อความหมายได้ทั้ง ความหมายเชิงบวกและความหมายเชิงลบ

4. ความหมายและค่านิยมของตัวเลข “สี่”

อารีย์ รุ่งพระแสง (2555: 87) กล่าวว่า ตัวเลข “四” (สี่) ออกเสียงคล้ายกับคำว่า “死” (sǐ) ซึ่งมีความหมายว่า “ตาย” ตัวเลข “三” (สี่) จึงไม่เป็นที่นิยมชมชอบของชาวจีน ตัวเลข “三” (สี่) พ้องเสียงกับคำว่า “死” (sǐ) ตาย หมายถึงเลขหนึ่งสี่ “一四” (yī sì) พ้องเสียงกับคำว่า “要死” (yào sǐ) ต้องตาย ส่วนหมายเลขสี่ศูนย์สี่ “四零四” (sì líng sì) พ้องเสียงกับคำว่า “死你死” (sǐ nǐ sǐ) คุณตายกับตาย หรือแม้กระทั่งการให้ของขวัญในโอกาสต่าง ๆ ก็ห้ามใช้สี่อย่างเนื่องจาก “送四” (sòng sì) ส่งสี่ พ้องเสียงกับคำว่า “送死” (sòng sǐ) ซึ่งหมายถึง รนหาที่ตายเองเอาชีวิตมาทิ้งเปล่า ๆ เป็นต้น

陈晓杰 (2013) ได้ทำการศึกษาเรื่อง 含数字成语的语法、语言学用分析及在对外汉语教学中的策略 โดยได้อธิบายไว้ว่า คนจีนสมัยใหม่ไม่นิยมชมชอบตัวเลข “四” (สี่) เนื่องจากคำพ้องเสียงของตัวเลข “四” (สี่) และ “死” (sǐ) ความตาย มีคำพ้องเสียงที่คล้ายคลึงจึงเป็นเหตุให้คนจีนไม่นิยมชมชอบตัวเลข “四” (สี่)

5. ความหมายและค่านิยมของตัวเลข “ห้า”

常敬宇 (1995: 153) กล่าวว่า ตามความเชื่อของชาวจีนยุคโบราณในเรื่อง ทฤษฎี หยินหยาง และทฤษฎีธาตุทั้งห้า 阴阳五行理论 (yīn yáng wǔ háng lǐ lùn) ได้จัดแบ่งตัวเลข “五” (ห้า) เป็นตัวเลขในกลุ่มหยาง แสดงถึงสัญลักษณ์แห่งท้องฟ้า 天 (tiān) ความแข็ง 刚 (gāng) และสามี 夫 (fū)

谷衍奎 (2003: 48) กล่าวว่า “五, 阴阳在天地之间交午也。” (wǔ, yīn yang zài tiān dì zhī jiān jiāo wǔ yě) มีความหมายว่า ห้าเป็นจุดหยินหยางที่ฟ้ากับดินตัดกัน

อารีย์ รุ่งพระแสง (2555: 86-87) กล่าวว่า ตัวเลข “五” (ห้า) เป็นตัวเลขที่คนจีนชื่นชอบและใช้เป็นสัญลักษณ์แห่ง “ความอุดมสมบูรณ์ ครบถ้วน” เนื่องจากในยุคโบราณสมัยที่ยังไม่มีตัวอักษรใช้นั้น คนจีนใช้วิธีการนับนิ้วมือเพื่อสื่อสารบอกจำนวน การนับนิ้ว นิ้วได้เพียงทีละ 5 และ 10 เพราะ 2 มือมีเพียง 10 นิ้ว ถ้านับได้ครบทั้ง 5 นิ้ว หรือ 10 นิ้ว ถือว่าครบถ้วน ดังนั้นเลข 5 และเลข 10 จึงเป็นที่มาของความสมบูรณ์หรือเต็มเปี่ยม เช่น เรียกคนที่มีความรู้ความสามารถว่า “学富五能” (xué fù wǔ néng) หรือ สำนวน “十全十美” (shí quán shí měi) หมายถึง ครบถ้วนบริบูรณ์ เป็นต้น

陈晓杰 (2013) ได้ทำการศึกษาเรื่อง 含数字成语的语法、语言学用分析及在对外汉语教学中的策略 โดยได้อธิบายไว้ว่า ตัวเลข “五” (ห้า) ในสำนวนมักแสดงถึงความสัมพันธ์กับร่างกายมนุษย์ คนโบราณค้นพบว่าโครงสร้างร่างกายมนุษย์มีหลายแง่มุมเกี่ยวข้องกับตัวเลข “五” (ห้า) เช่น “五短身材” (wǔ duǎn shēn cái) หมายถึง รูปร่างเตี้ย (ม่อต้อหรือเป็นมะขามข้อเดียว) “五大三粗” (wǔ dà sān cū) บรรยายว่า รูปร่างสูงใหญ่บึกบึน ร่างกายแข็งแรง ดังนั้นตัวเลข “五” (ห้า) ส่วนใหญ่ใช้เพื่ออธิบายชีวิตมนุษย์ กฎการพัฒนาของทุกสิ่งในโลก และตัวเลข “五” (ห้า) เป็นสัญลักษณ์สำคัญที่คนโบราณใช้อธิบายที่มาของจักรวาลและกฎแห่งธรรมชาติ

6. ความหมายและค่านิยมของตัวเลข “หก”

อารีย์ รุ่งพระแสง (2555: 87) กล่าวว่า ตัวเลข “六” (หก) เป็นตัวเลขที่คนจีนนิยมชมชอบเนื่องจากตัวเลข “六” (หก) มีเสียงพ้องกับคำว่า “溜” (liū) ซึ่งหมายถึง “顺溜” (shùn liū) ราบรื่น เช่น มีสำนวนว่า “六六大顺” (liù liù dà shùn) หกสองตัวนำพาความราบรื่นทุกอย่างราบรื่นเป็นต้น

陈晓杰 (2013) ได้ทำการศึกษาเรื่อง 含数字成语的语法、语言学用分析及在对外汉语教学中的策略 โดยได้อธิบายไว้ว่า ตัวเลข “六” (หก) ค่อนข้างเป็นที่นิยมของคนจีน เพราะหลายคนเชื่อว่าตัวเลขนี้แสดงถึงความราบรื่น แต่ในแง่มุมทฤษฎีตัวเลข “六” (หก) นั้นไม่มีความสัมพันธ์ใดเกี่ยวข้องกับ บรรดาสำนวนที่ครอบคลุมตัวเลขนี้ มีสำนวนไม่มากนัก โดยปกติแล้ว ตัวเลข “六” (หก) จะมีความเกี่ยวข้องกับ “六根清净” (liù gēn qīng jìng) ได้แก่ สวรรค์ มนุษย์ อสูร ผี สัตว์เดรัจฉาน และนรก ตัวเลข “六” (หก) ในนั้นเป็นเพียงการแสดงออกทางจำนวนที่เฉพาะเจาะจง ไม่มีความหมายที่เป็นมงคลหรือราบรื่น และไม่มี ความหมายเฉพาะที่คนสมัยใหม่เข้าใจ ดังนั้น การเชื่อว่า ตัวเลข “六” (หก) แสดงถึงความราบรื่นนั้นยังไม่มีหลักฐานพิสูจน์ทางทฤษฎี

7. ความหมายและค่านิยมของตัวเลข “เจ็ด”

刘晓雪 (2005) ได้ทำการศึกษาเรื่อง 汉语数字的文化翻译策略、异化与归化 โดยได้อธิบายไว้ว่า คนจีนถือว่าเลขคี่เป็นตัวเลขที่ไม่เป็นสิริมงคล เช่น ตัวเลข “七” (เจ็ด) เป็นเลขที่คนจีนไม่นิยมเนื่องจากได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนาการจัดพิธีศพของชนชาติฮั่นจะเกี่ยวข้องกับ “七七” (qī qī) หรือ “斋七” (zhāi qī) การทำบุญครบ 7 วันให้แก่ผู้ถึงแก่กรรมตลอดจนถึง 49 วัน ซึ่งรวม 7 ครั้งหรือประเพณี “烧七” (shāo qī) การเผากระดาษเงินกระดาษทองเพื่อทำพิธีบวงสรวงเช่นไหว้ครบ 7 วันให้แก่ผู้ถึงแก่กรรมตลอดจนถึง 49 วันซึ่งรวม 7 ครั้งด้วยกัน เป็นต้น

陈晓杰 (2013) ได้ทำการศึกษาเรื่อง 含数字成语的语法、语言学用分析及在对外汉语教学中的策略 โดยได้อธิบายไว้ว่า สำนวนที่มีตัวเลข “七” (เจ็ด) โดยทั่วไปแสดงถึงความหมายเชิงลบ และตัวเลข “七” (เจ็ด) มีความเกี่ยวข้องกับคนตาย เช่น ประเพณีจีนโบราณในการจัดการงานศพใช้เจ็ดวัน เป็นวัฏจักรการบูชาที่รู้จักกันทั่วไป จะเห็นได้ว่าความหมายของตัวเลข “七” (เจ็ด) ในขนบธรรมเนียม

วัฒนธรรมของจีน มีความเกี่ยวข้องกับสิ่งไม่เป็นมงคลบางอย่าง ดังนั้น ตัวเลข “七” (เจ็ด) จึงไม่สามารถสนองความต้องการทางจิตใจของผู้คนในการใช้ตัวเลขมงคลเพื่อเอาใจกลางบอเหตุ

8. ความหมายและค่านิยมของตัวเลข “แปด”

อารีย์ รุ่งพระแสง (2555: 87) กล่าวว่า ตัวเลข “八” (แปด) เป็นตัวเลขที่คนจีนนิยมชมชอบ เนื่องจากตัวเลข “八” (แปด) พ้องเสียงกับคำว่า “发” (fā) หมายถึง การพัฒนาให้ดีขึ้น เช่น “发财” (fācái) หมายถึง “ร่ำรวย” เป็นต้น

陈晓杰 (2013) ได้ทำการศึกษาเรื่อง 含数字成语的语法、语言学用分析及在对外汉语教学中的策略 โดยได้อธิบายไว้ว่า คนจีนให้ความนิยมชมชอบกับตัวเลข “八” (แปด) เพราะมีการออกเสียงคล้ายคำว่า “发财” (fācái) หมายถึง ความร่ำรวย ยังสามารถสื่อความหมายถึงความราบรื่น และความสมบูรณ์แบบได้ในหลายกรณี

9. ความหมายและค่านิยมของตัวเลข “เก้า”

อารีย์ รุ่งพระแสง (2555) กล่าวว่า ตัวเลข “九” (เก้า) ก็เป็นตัวเลขที่คนจีนนิยมชมชอบ เนื่องจากตัวเลข “九” (เก้า) พ้องเสียงกับคำว่า “久” (jiǔ) หมายถึง “ยั่งยืน” เป็นต้น

陈晓杰 (2013) ได้ทำการศึกษาเรื่อง 含数字成语的语法、语言学用分析及在对外汉语教学中的策略 โดยได้อธิบายไว้ว่า ตัวเลข “九” (เก้า) ในจำนวนตัวเลขบวกทั้งหมด เป็นตัวเลขจำนวนมากที่สุด ความหมายของตัวเลข “九” (เก้า) ในสำนวนยังสามารถสื่อความหมาย “มาก” “เยอะ” และ “ที่สุด” ดังนั้น สำนวนตัวเลขที่มีตัวเลข “九” (เก้า) นั้นมีความเกี่ยวข้องกับความเป็นสิริมงคล

10. ความหมายและค่านิยมของตัวเลข “สิบ”

史红改 (2008: 52) กล่าวว่า การวิเคราะห์ความหมายแฝงของตัวเลข “十” (สิบ) ชี้ให้เห็นว่า นอกจากจะเป็นอักษรแทนตัวเลขระดับตำแหน่งทวิสิบแล้ว ยังมีความหมายแฝงอื่น ๆ เช่น สื่อความหมายพื้นฐาน “十进制” (shí jìn zhì) ระบบตำแหน่ง สื่อความหมายลำดับที่ “十月” (shí yuè) เดือนสิบ (เดือนตุลาคม) สื่อความหมาย มาก มากมาย จำนวนมาก “十样锦” (shí yàng jǐn) ผ้าสีนหลากหลายชนิด สื่อความหมายระดับสูงสุด เต็มที่ อย่างยิ่ง “十足” (shí zú) เต็ม ร้อยเปอร์เซ็นต์ อย่างยิ่ง เต็มที่ เป็นต้น

赵亚岚 (2012) ได้ทำการศึกษาเรื่อง 数字成语多角度分析 โดยได้อธิบายไว้ว่า ตั้งแต่สมัยโบราณคนจีนถือว่าตัวเลข “十” (สิบ) ถือว่าเป็นสัญลักษณ์ของความสมบูรณ์ ในสำนวนจีนนอกจากจะสื่อความหมายโดยตรง ยังสามารถสื่อความหมาย “เยอะ” “ทั้งหมดทั้งสิ้น” เช่น “一目十行” (yī mù shí háng) หมายถึง การอ่านหนังสือได้อย่างรวดเร็ว (มองปราดเดียวก็อ่านได้ตั้ง 10 บรรทัด) และสื่อความหมาย “อย่างยิ่ง” “อย่างเต็มที่” เช่น “十全十美” (shí quán shí měi) หมายถึง ดีหมดจดงดงาม สมบูรณ์แบบ เป็นต้น

陈晓杰 (2013) ได้ทำการศึกษาเรื่อง 含数字成语的语法、语言学用分析及在对外汉语教学中的策略 โดยได้อธิบายไว้ว่า ตัวเลข “十” (สิบ) มักแสดงความหมายที่สวยงามของความสมบูรณ์

ความหมายแฝงที่ลึกซึ้งนี้มาจากความเข้าใจตัวเลขนี้ในอารยธรรมโบราณจีน โครงสร้างโดยรวมของตัวเลขนี้ มีความสม่ำเสมอ และมีรูปแบบที่ชัดเจน จุดศูนย์กลาง สะท้อนถึงการแสดงออกขั้นสูงสุดของการวางแนวที่ สวยงามของตัวอักษรจีน จึงสะท้อนถึงความสมบูรณ์แบบ และความกลมกลืนในวัฒนธรรมของอารยธรรม โบราณจีน ในการใช้สำนวนโดยเฉพาะ มีตัวอย่างมากมายที่สามารถใช้เป็นหลักฐานได้ เช่น “十全十美” (shí quán shí měi) หมายถึง ความสมบูรณ์แบบ เป็นต้น

11. ความหมายและคำนิยามของตัวเลข “ร้อย”

史红改 (2008: 52-53) กล่าวว่า การวิเคราะห์ความหมายแฝงของตัวเลข “百” (ร้อย) ชี้ให้เห็นว่า นอกจากจะเป็นอักษรแทนตัวเลขระดับตำแหน่งทวิสิบแล้ว ยังมีความหมายแฝงอื่น ๆ เช่น สื่อความหมาย พื้นฐาน “百分” (bǎi fēn) เปอร์เซ็นต์ สื่อความหมายลำดับที่ “百日” (bǎi rì) (ครบ) หนึ่งร้อยวัน สื่อความหมายมาก มากมาย จำนวนมาก “百忙” (bǎi máng) ยุ่ง ๆ มาก งานรัดตัวมาก เป็นต้น

12. ความหมายและคำนิยามของตัวเลข “พัน”

史红改 (2008: 53) กล่าวว่า การวิเคราะห์ความหมายแฝงของตัวเลข “千” (พัน) ชี้ให้เห็นว่า นอกจากจะเป็นอักษรแทนตัวเลขระดับตำแหน่งทวิสิบแล้ว ยังมีความหมายแฝงอื่น ๆ เช่น สื่อความหมาย พื้นฐาน “千米” (qiān mǐ) กิโลเมตร (พันเมตร) สื่อความหมาย มาก มากมาย จำนวนมาก “万千” (wàn qiān) สื่อความหมาย มากมาย หลากหลายรูปแบบ เป็นต้น

13. ความหมายและคำนิยามของตัวเลข “หมื่น”

史红改 (2008: 53) กล่าวว่า การวิเคราะห์ความหมายแฝงของตัวเลข “万” (wàn) หมื่น ชี้ให้เห็นว่า นอกจากจะเป็นอักษรแทนตัวเลขระดับตำแหน่งทวิสิบแล้ว ยังมีความหมายแฝงอื่น ๆ เช่น สื่อความหมายพื้นฐาน เช่น “万分之一” (wàn fēn zhī yī) หนึ่งในหมื่น สื่อความหมายมาก มากมาย จำนวนมาก “万代” (wàn dài) หลายยุค หลายสมัย เป็นต้น

จากงานเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้นพบว่า ตัวเลข “一” (หนึ่ง)、“二” (สอง)、“三” (สาม)、“四” (สี่)、“五” (ห้า)、“六” (หก)、“七” (เจ็ด)、“八” (แปด)、“九” (เก้า)、“十” (สิบ)、“百” (ร้อย)、“千” (พัน) และ “万” (หมื่น) ของจีน ทุกตัวเลขมีความหมายมากกว่า 1 ความหมาย แต่ยังไม่พบว่ามี การแบ่งประเภท ความหมายของแต่ละตัวเลขในเชิงบวกและเชิงลบอย่างชัดเจน ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาวิจัยหัวข้อ ดังกล่าว

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ตัวเลข “一” (หนึ่ง)、“二” (สอง)、“三” (สาม)、“四” (สี่)、“五” (ห้า)、“六” (หก)、“七” (เจ็ด)、“八” (แปด)、“九” (เก้า)、“十” (สิบ)、“百” (ร้อย)、“千” (พัน) และ “万” (หมื่น) ของจีน โดยศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากบทความ งานวิจัย เว็บไซต์ Thai Journals Online โดยศึกษาจากทฤษฎีของ 常敬宇 (1995), 谷衍奎 (2003), 史红改 (2008), อารีย์ พรหมรอด (2555), อารีย์ รุ่งพระแสง (2555) และ สรรพสิริ, ขญาพร (2565) เว็บไซต์ China National Knowledge Infrastructure (中国知网) ศึกษาจากทฤษฎีของ 刘晓雪 (2005), 赵亚岚 (2012), 毕野 (2013), 陈晓杰 (2013)

ผลการวิจัย

จากการศึกษารวบรวมความหมายของตัวเลข “一” (หนึ่ง), “二”(สอง), “三”(สาม), “四”(สี่), “五”(ห้า), “六”(หก), “七”(เจ็ด), “八”(แปด), “九”(เก้า), “十”(สิบ), “百”(ร้อย), “千”(พัน) และ “万”(หมื่น) ของจีน สามารถสรุปได้ตามตารางข้างล่าง ดังนี้

ตัวเลข	ความหมาย
“一” (หนึ่ง)	<ol style="list-style-type: none"> 1. กำเนิด จุดเริ่มต้น เริ่มแรก ครั้งแรก 2. จุดการเปลี่ยนแปลง ความเปลี่ยนแปลง 3. การบุกเบิก 4. จำนวนน้อย ปริมาณน้อย มีค่าน้อย จำนวนน้อยที่สุด 5. เหมือนกัน อย่างเดียวกัน ด้วยกัน พร้อมกัน 14. มุ่งอยู่ที่เดียว มุ่งอยู่ที่จุดเดียว มุ่งเฉพาะ มุ่งมั่น จิตใจมุ่งมั่น 15. พอ...ก็เลย... 16. แต่ละ ทุก ๆ 17. ชัดเจน แจ่มแจ้ง กระจ่างชัด 18. เหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดมาก่อน 6. ช่วงระยะเวลาอันสั้น 7. เต็ม ตลอด ทัว 8. ทุกสิ่ง ทุกอย่าง ทั้งหมด 9. เพียงด้านเดียว 10. เพิ่งจะ... 11. หรือว่า อาจจะ.... 12. การเสริมน้ำเสียง 13. เพียงครั้งเดียว 19. มาก กว้าง ใหญ่ 20. ความผิดพลาด 21. เพียงหนึ่งเดียว 22. ชั้นแรกเบื้องต้น 23. องค์ประกอบเดียว 24. ความหมายพื้นฐาน (ที่หนึ่ง)
“二” (สอง)	<ol style="list-style-type: none"> 1. สัญลักษณ์แห่งดิน 2. ต่ำกว่า ต้อยกว่า 3. น้อย จำนวนน้อย 4. ความแตกต่าง 5. ความไม่ซื่อสัตย์ 6. ความหมายพื้นฐาน (ที่สอง)
“三” (สาม)	<ol style="list-style-type: none"> 1. มีความเกี่ยวข้องกับ ฟ้า ดิน และคน 2. ความตาย 3. ความแตกแยก 4. มาก หลายสิ่งหลายอย่าง หลายครั้ง 6. น้อย เล็ก 7. ขอบเขตสูงสุด 8. ความหมายพื้นฐาน (ที่สาม) 9. ยุ่งเหยิง สับสน 10. เปลี่ยนแปลง 11. ความล้มเหลว ไม่มั่นคง 12. ระดับ การเปรียบเทียบ 13. แทนการกระทำถึงสิ่งของ หรือเรื่อง ต่าง ๆ 14. ทั้งหมด
“四”(สี่)	<ol style="list-style-type: none"> 1. ตัวเลขไม่เป็นสิริมงคล เกี่ยวกับ “ความตาย” 2. ความหมายพื้นฐาน (ที่สี่)

ตัวเลข	ความหมาย
“五” (ห้า)	1. สัญลักษณ์แห่งท้องฟ้า 2. ความแข็งแรง 3. ความอุดมสมบูรณ์ 4. ความหมายพื้นฐาน (ที่ห้า) 5. ครบถ้วน เต็มเปี่ยม 6. ความเกี่ยวข้องกับร่างกายของมนุษย์
“六” (หก)	1. ความราบรื่น 2. ความหมายพื้นฐาน (ที่หก)
“七” (เจ็ด)	1. ตัวเลขที่ไม่เป็นสิริมงคลเกี่ยวข้องกับ “ความตาย” 2. ความหมายพื้นฐาน (ที่เจ็ด)
“八” (แปด)	1. ตัวเลขสิริมงคล มีคำพ้องเสียงกับ “ความร่ำรวย” 2. ความหมายพื้นฐาน (ที่แปด)
“九” (เก้า)	1. ตัวเลขสิริมงคล มีคำพ้องเสียงกับ “ความยั่งยืน” 2. ที่สุด 3. ความหมายพื้นฐาน (ที่เก้า)
“十” (สิบ)	1. ความหมายพื้นฐาน (ที่สิบ) 2. มาก มากมาย จำนวนมาก เยอะ 3. ทั้งหมดทั้งสิ้น 4. ระดับสูงสุด 5. อย่างยิ่ง อย่างเต็มที่ 6. สมบูรณ์ ความสมบูรณ์แบบ
“百” (ร้อย)	1. สื่อความหมายพื้นฐาน (ที่ร้อย) 2. ลำดับที่ 3. มาก มากมาย จำนวนมาก
“千” (พัน)	1. สื่อความหมายพื้นฐาน (ที่พัน) 2. มาก มากมาย จำนวนมาก
“万” (หมื่น)	1. สื่อความหมายพื้นฐาน (ที่หมื่น) 2. มาก มากมาย

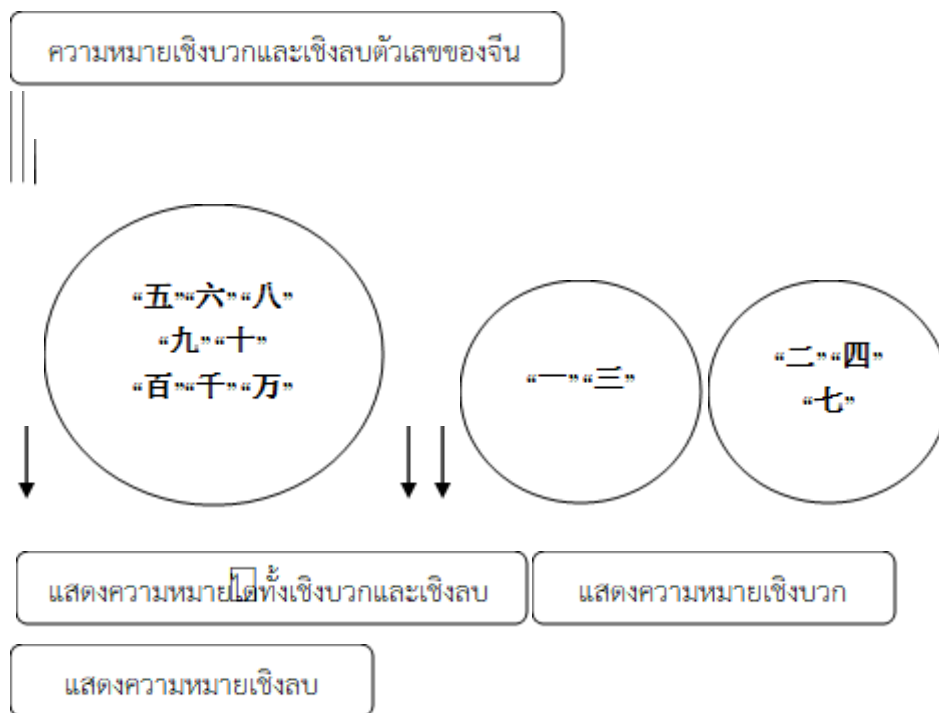
จากการรวบรวมข้อมูลสรุปความหมายของตัวเลข “一” (หนึ่ง) ถึง “十” (สิบ) “百” (ร้อย) “千” (พัน) และ “万” (หมื่น) ของจีน สามารถวิเคราะห์ความหมายเชิงบวกและเชิงลบได้ดังนี้

ความหมายของตัวเลข “一”(หนึ่ง)	จำนวน 24 ความหมาย	แสดงความหมายได้ทั้งเชิงบวกและเชิงลบ
ความหมายของตัวเลข “二”(สอง)	จำนวน 6 ความหมาย	แสดงความหมายเชิงลบ
ความหมายของตัวเลข “三”(สาม)	จำนวน 14 ความหมาย	แสดงความหมายได้ทั้งเชิงบวกและเชิงลบ
ความหมายของตัวเลข “四”(สี่)	จำนวน 2 ความหมาย	แสดงความหมายเชิงลบ
ความหมายของตัวเลข “五”(ห้า)	จำนวน 6 ความหมาย	แสดงความหมายเชิงบวก
ความหมายของตัวเลข “六”(หก)	จำนวน 2 ความหมาย	แสดงความหมายเชิงบวก

ความหมายของตัวเลข “七”(เจ็ด)	จำนวน 2 ความหมาย	แสดงความหมายเชิงลบ
ความหมายของตัวเลข “八”(แปด)	จำนวน 2 ความหมาย	แสดงความหมายเชิงบวก
ความหมายของตัวเลข “九”(เก้า)	จำนวน 3 ความหมาย	แสดงความหมายเชิงบวก
ความหมายของตัวเลข “十”(สิบ)	จำนวน 6 ความหมาย	แสดงความหมายเชิงบวก
ความหมายของตัวเลข “百”(ร้อย)	จำนวน 3 ความหมาย	แสดงความหมายเชิงบวก
ความหมายของตัวเลข “千”(พัน)	จำนวน 2 ความหมาย	แสดงความหมายเชิงบวก
ความหมายของตัวเลข “万”(หมื่น)	จำนวน 2 ความหมาย	แสดงความหมายเชิงบวก

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลสรุปข้างต้น สามารถอภิปรายผลความหมายของตัวเลข “一”(หนึ่ง), “二”(สอง), “三”(สาม), “四”(สี่), “五”(ห้า), “六”(หก), “七”(เจ็ด), “八”(แปด), “九”(เก้า), “十”(สิบ), “百”(ร้อย), “千”(พัน) และ “万”(หมื่น) ของจีน ได้ดังนี้

จากภาพแสดงการวิเคราะห์ความหมายตัวเลขของจีนข้างต้นอธิบายได้ว่า

1. ตัวเลขที่แสดงความหมายเชิงลบมีตัวเลข “二”(สอง), “四”(สี่) และ “七”(เจ็ด)
2. ตัวเลขที่แสดงความหมายเชิงบวกมีตัวเลข “五”(ห้า), “六”(หก), “八”(แปด), “九”(เก้า), “十”(สิบ), “百”(ร้อย), “千”(พัน) และ “万”(หมื่น)
3. ตัวเลขที่แสดงความหมายได้ทั้งเชิงบวกและเชิงลบมีตัวเลข “一”(หนึ่ง) และ “三”(สาม)

4. จากการศึกษาความหมายของตัวเลข “一” (หนึ่ง) ในงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ผ่านมาพบว่าตัวเลข “一” (หนึ่ง) มี 16 ความหมาย ดังนี้

- 4.1 ความหมายที่สื่อถึง “เพียงหนึ่งเดียว”
- 4.2 ความหมายที่สื่อถึง “เหมือนกัน อย่างเดียวกัน ด้วยกัน พร้อมกัน”
- 4.3 ความหมายที่สื่อถึง “มุ่งอยู่ที่เดียว มุ่งอยู่ที่จุดเดียว มุ่งเฉพาะ มุ่งมั่น”
- 4.4 ความหมายที่สื่อถึง “เต็ม ตลอด ทัว”
- 4.5 ความหมายที่สื่อถึง “ทุกสิ่ง ทุกอย่าง ทั้งหมด”
- 4.6 ความหมายที่สื่อถึง “จำนวนน้อย ปริมาณน้อย มีค่าน้อย”
- 4.7 ความหมายที่สื่อถึง “เพียงด้านเดียว”
- 4.8 ความหมายที่สื่อถึง “เพียงครั้งเดียว”
- 4.9 ความหมายที่สื่อถึง “เริ่มต้น จุดเริ่มต้น แรกเริ่ม ครั้งแรก”
- 4.10 ความหมายที่สื่อถึง “ช่วงระยะเวลาอันสั้น”
- 4.11 ความหมายที่สื่อถึง “พอ...ก็เลย...”
- 4.12 ความหมายที่สื่อถึง “แต่ละ ทุกๆ”
- 4.13 ความหมายที่สื่อถึง “ชัดเจน แจ่มแจ้ง กระจ่างชัด”
- 4.14 ความหมายที่สื่อถึง “เหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดมาก่อน”
- 4.15 ความหมายที่สื่อถึง “มาก กว้าง ใหญ่”
- 4.16 ความหมายที่สื่อถึง “ความผิดพลาด ความเปลี่ยนแปลง”

คณะผู้วิจัยค้นพบเพิ่มเติมได้อีก 8 ความหมาย รวมทั้งสิ้น 24 ความหมาย คือ

1. การบุกเบิก
2. เพิ่งจะ...
3. หรือว่า
4. อาจจะ...
5. การเสริมน้ำเสียง
6. องค์ประกอบเดียว
7. ชั้นแรกเบื้องต้น
8. ความหมายพื้นฐาน (ที่หนึ่ง)

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาครั้งนี้ คณะผู้วิจัยทำการศึกษาความหมายเชิงบวกและเชิงลบของตัวเลข “一” (หนึ่ง), “二” (สอง), “三” (สาม), “四” (สี่), “五” (ห้า), “六” (หก), “七” (เจ็ด), “八” (แปด), “九” (เก้า), “十” (สิบ), “百” (ร้อย), “千” (พัน) และ “万” (หมื่น) หากผู้วิจัยท่านใดสนใจที่จะทำการศึกษาต่อยอดแนวทางการศึกษาครั้งนี้ สามารถศึกษาวิเคราะห์การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างความหมายตัวเลขของจีน และความหมายตัวเลข

ของไทย เพื่อต่อยอดงานวิจัยในหัวข้อลักษณะนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ที่สำคัญสามารถสะท้อนให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ๆ โดยเฉพาะด้านไทย-จีนเพิ่มมากขึ้น

บรรณานุกรม

- เกตมาตุ ดวงมณี. **ตัวเลขกับความหมายแฝงในวัฒนธรรมจีน**. สารนิพนธ์ปริญญาตรี ภาควิชาภาษาไทย และภาษาตะวันออกคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2555.
- สรพรสิริ ส่งสุขจรูญโรจน์ และชญาพร ตั้งวันเจริญ. “การวิเคราะห์ความหมายแฝงของเลข 1 ที่ปรากฏร่วมในโครงสร้างสำนวนจีนในพจนานุกรมสำนวนจีนจีนหัว,” **วารสารสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม**. 6, 1 (มกราคม-มีนาคม 2565): 203-212.
- อารีย์ พรหมรอด. “ความหมายแฝงของตัวเลข “一” yī หนึ่งใน ภาษาจีน,” **วารสารจีนศึกษา คณะอักษรศาสตร์มหาวิทยาลัยศิลปากร**. 5, 5 (มีนาคม-เมษายน 2555): 108-126.
- อารีย์ รุ่งพระแสง. “ที่มาและความหมายแฝงของตัวเลขจีน,” **วารสารอักษรศาสตร์มหาวิทยาลัยศิลปากร**. 34, 1 (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2555): 78-88.
- 李红卫. 浅谈数字成语的感情色彩, 贵阳[J]. 贵州广播电视大学学报, 2005 年.
- 刘晓雪. 汉语数字的文化翻译策略、异化与归化[J]. 上饶师范学院学报, 2008 第 4 期: 5-7.
- 史红改. 数词“十、百、千、万、亿”对的组合能力比较[J]. 北京广播电视大学学报, 2008 第 2 期: 52-53.
- 常敬宇, 汉语词汇与化[M]. 北京: 北京大学出版社, 1995.
- 谷衍奎, 汉字源流字典[M]. 北京: 华夏出版社, 2003.
- 佚名. China National Knowledge Infrastructure 中国知网 [EB]. <https://www.cnki.net.2019-05-12/2020-08-04>.

การศึกษาวัฒนธรรมการเซ่นไหว้ในเทศกาลมงคลของชาวไทยเชื้อสายจีน ในจังหวัดอุบลราชธานี

พนิดา สมบัติวงศ์¹ กฤติยาภรณ์ หมวดนา² และอาจารย์ ศรีหล้า³

Phanida Sombatwong¹ Kittiyaphorn Muadna² Achari Srila³

Email: ¹std.61123530115@ubru.ac.th ²std.61123530102@ubru.ac.th ³achari.s@ubru.ac.th

บทคัดย่อ

การศึกษามีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาวัฒนธรรมการเซ่นไหว้ในเทศกาลมงคลของชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดอุบลราชธานี 2) เพื่อศึกษาการให้ความสำคัญการเซ่นไหว้ในเทศกาลมงคลของชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดอุบลราชธานี คณะผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร และการเก็บข้อมูลภาคสนามผ่านรูปแบบการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างจากผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 33 คน โดยใช้กับ 2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งจากการลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์ชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดอุบลราชธานี พบว่ามีชาวไทยเชื้อสายจีน ได้แก่ จีนกวางตุ้ง จีนแคะ และจีนแต้จิ๋ว คณะผู้วิจัยจึงขอเสนอข้อมูลการสัมภาษณ์สำหรับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 3 คน ซึ่งเป็นตัวแทนของชาวไทยเชื้อสายจีนดังกล่าว และกลุ่มผู้ปฏิบัติจำนวน 30 คน เพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัยพบว่า วัฒนธรรมการเซ่นไหว้ในเทศกาลมงคลของชาวไทยเชื้อสายจีนยึดถือการประกอบพิธีกรรมอย่างเคร่งครัดตามขนบธรรมเนียมประเพณี ได้แก่ ชาวไทยเชื้อสายจีนรุ่นที่ 2 และ 3 เนื่องจากมีการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น โดยสอดแทรกอุดมคติ จารีต ประเพณีให้กับครอบครัว นอกจากนี้ ชาวไทยเชื้อสายจีนรุ่นที่ 4 และ 5 การประกอบพิธีกรรมจะไม่เคร่งครัดตามขนบธรรมเนียมประเพณี แต่ยึดความสะดวกและทันสมัยเนื่องจากสภาพทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป การให้ความสำคัญการเซ่นไหว้ในเทศกาลมงคลของชาวไทยเชื้อสายจีน พบว่าทุกช่วงอายุให้ความสำคัญการเซ่นไหว้ เนื่องจากมีความเชื่อและทัศนคติการแสดง ความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ ความเป็นสิริมงคล ความเจริญรุ่งเรือง ความทันสมัยของเทคโนโลยีทำให้มีการประยุกต์ให้เข้ากับสภาพสังคมปัจจุบัน

คำสำคัญ: วัฒนธรรมการเซ่นไหว้ เทศกาลมงคล ชาวไทยเชื้อสายจีน

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the oblation culture in auspicious festivals of Chinese Thais in Ubon Ratchathani province, and 2) to study the oblation in auspicious festivals valued by Chinese Thais in Ubon Ratchathani. Data analysis was conducted through document study and use of a semi-structured interview with 33 informants. These informants were divided into two groups: a group of three key informants of Cantonese, Hakka,

and Teochew living in the target interviewing area as the representatives of Chinese Thais in Ubon Ratchathani; and a group of 30 practitioners.

The results of the research revealed that the oblation culture in auspicious festivals of Chinese Thais strictly adheres to performing rituals according to customs and traditions. It is conducted by the second and third generations of Chinese Thais passing on from generation to generation by involving ideals, customs, and traditions to family members. However, the fourth and fifth generations of Chinese Thais do not strictly follow the traditions but rely on convenience and modernity due to changing social conditions. In terms of valuing the oblation in auspicious festivals of Chinese Thais, it indicated that all age groups pay attention to this event due to the belief and attitude of showing gratitude to the ancestors, auspiciousness, and prosperity. The modernization of technology makes it adaptable to current social conditions.

Keywords: Oblation Culture, Auspicious Festivals, Chinese Thais

บทนำ

ชาวจีนเป็นชนชาติที่มีคติความเชื่ออย่างเหนียวแน่นและปฏิบัติสืบต่อกันมาจนเป็นประเพณี มีการตั้งข้อสังเกตว่าชาวจีนจะอพยพไปตั้งถิ่นฐานเพื่อทำมาหากินอยู่ที่ใดก็ตาม พวกเขาจะนำประเพณีของตนเองไปด้วย โดยพยายามที่จะรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีของตนตามสภาพไม่ว่าพวกเขาจะอยู่ในประเทศจีนหรือในฐานะของชาวต่างชาติ วิธีการดำเนินชีวิตและความเชื่อต่าง ๆ ของพวกเขาก็ไม่แตกต่างกัน (พริ้น่า บลูมฟิลด์ 2533: 11)

เทศกาลจีนเกิดจากความสัมพันธ์ของคนกับธรรมชาติและคนกับสังคม ในยุคแรก ๆ ธรรมชาติมีอิทธิพลต่อเทศกาลมาก ต่อมาเมื่อคนมีความรู้ ความเข้าใจมากขึ้นและสามารถจัดการความสัมพันธ์ของคนกับธรรมชาติได้ดีขึ้น อิทธิพลของธรรมชาติต่อเทศกาลก็ลดน้อยลง สังคมที่ซับซ้อนมากขึ้นจึงมีอิทธิพลต่อเทศกาลมากขึ้น เทศกาลยุคแรก ๆ เกิดจากความสัมพันธ์ของคนกับธรรมชาติตามฤดูกาลและการเพาะปลูก ซึ่งต้องขึ้นกับฤดูกาลเป็นสำคัญจึงทำให้เกิดเทศกาลและพิธีกรรมตามฤดูกาล ได้แก่ การทำมาหากิน การเมืองและสังคม

ตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงราชวงศ์ถัง ภาคเหนือของจีนเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและการเมือง ลักษณะเด่นของดินฟ้าอากาศแถบนี้ คือ ฤดูใบไม้ผลิและฤดูใบไม้ร่วงโดยมีฝนน้อย พืชเจริญงอกงามในช่วงฤดูร้อนการเพาะปลูกจึงเป็นแบบ “วสันต์ไถหว่าน คิมหันต์ไถบด สารทเก็บเกี่ยว เหมันต์สะสม” และปรากฏเทศกาล “วสันต์ไถหว่าน บาน สารทไถหว่าน” เป็นเทศกาลเกี่ยวกับพิธีกรรมอันเนื่องด้วยฤดูกาลมาตั้งแต่สมัยราชวงศ์โบราณของจีน คือ ราชวงศ์เซี่ย (夏朝 Xiàcháo) ราชวงศ์ซาง (商朝 Shāngcháo) และราชวงศ์โจว (周朝 Zhōucháo) ต่อมาในสมัยราชวงศ์อื่นถึงสมัยสามก๊กเทศกาลพัฒนาตามสภาพสังคม จาก

เทศกาลพิธีกรรมเปลี่ยนเป็นเทศกาลเฉลิมฉลอง และเริ่มให้ความสำคัญกับการละเล่นรื่นเริงในเทศกาล จึงทำให้มีทั้งการเซ่นไหว้และกิจกรรมบันเทิง ซึ่งมีลักษณะชัดเจนและเป็นต้นแบบของเทศกาลจนถึงสมัยราชวงศ์เหนือใต้เกิดการผสมกลมกลืนของเทศกาลจีนทางตอนเหนือกับจีนทางตอนใต้ โดยเป็นเทศกาลเฉลิมฉลองอย่างสมบูรณ์และพัฒนาเป็นเทศกาลบันเทิงในสมัยราชวงศ์ถังโดยเน้นความบันเทิงมากกว่าพิธีกรรม

สมัยราชวงศ์ซ่ง แหล่งการเพาะปลูกสำคัญของจีนอยู่ทางตอนใต้ทำให้ศูนย์กลางวัฒนธรรมก็เลื่อนลงไปอยู่จีนทางตอนใต้ ต่อมาเมืองหลวงของจีนย้ายไปตั้งที่มณฑลหางโจวตั้งอยู่ทางตอนใต้ของแม่น้ำแยงซี อิทธิพลของวัฒนธรรมภาคเหนือจึงลดลง ทำให้สังคมและวัฒนธรรมภาคใต้มีความสำคัญมากขึ้นและทำให้เทศกาลผันแปรตามไปด้วย

สมัยราชวงศ์หมิงและชิง เทศกาลมีความหลากหลายยิ่งขึ้นและมีการฟื้นฟูเทศกาลโบราณให้มีความเจริญมากขึ้น เช่น ตรุษจีน ส่วนบางเทศกาลก็เสื่อมไปตามสภาพสังคมทำให้สมัยราชวงศ์ชิงเป็นต้นแบบของเทศกาลจีนในปัจจุบัน

จากข้อมูลข้างต้น คณะผู้วิจัย ขอเสนอเกี่ยวกับที่มาและความสำคัญของเทศกาลมงคลที่มีการเซ่นไหว้ของชาวไทยเชื้อสายจีน ได้แก่ เทศกาลตรุษจีน เทศกาลสารทจีน เทศกาลเซ็งเม้ง และเทศกาลไหว้พระจันทร์ ดังนี้

ที่มาและความสำคัญของเทศกาลตรุษจีน

เทศกาลตรุษจีนเกิดจากเทศกาลล่าจี้ (腊祭 làjì) ร่วมกับกิจกรรมเฉลิมฉลองปีใหม่ของเทศกาลลี่ชุน (立春 lìchūn) หลังจากประกาศใช้ปฏิทินไท่ซูในช่วงราชวงศ์ฮั่นตะวันตก (พ.ศ. 240-551) ต่อมายังขยายรวมเอาเทศกาลส่งเจ้าขึ้นสวรรค์วัน 23 หรือ 24 ค่ำเดือน 12 และเทศกาลหยวนเซียวช่วงกลางเดือนอ้ายไว้ด้วย เทศกาลตรุษจีนเป็นเทศกาลที่ยิ่งใหญ่โดยรวมเทศกาลสำคัญ 4 เทศกาล คือ ส่งเจ้าขึ้นสวรรค์ ลั่นปีเก่า รับประทานอาหารเย็น และหยวนเซียว เทศกาลหลักของตรุษจีน คือ วันสิ้นปีเก่าและวันขึ้นปีใหม่ปัจจุบันในประเทศจีนแยกตรุษจีนออกเป็น 2 เทศกาล คือ วันสิ้นปีเรียกว่า “ฉูซี (除夕 chúxì) ลั่นสุดปีในคืนสุดท้าย” วันขึ้นปีใหม่เรียกว่า “ชุนเจี๋ย (春节 chūnjié) เทศกาลวสันต์” หรือ “หยวนตัน (元旦 yuándàn) ปฐมวาร”

ตรุษจีน คือ วันสิ้นปี (วันไหว้ใหญ่ของตรุษจีนในเมืองไทย) เพราะ ตรุษ แปลว่าตัด คือ ตัดปีหรือ ลั่นปี เช่น ตรุษไทย คือ วันแรม 15 ค่ำ ลั่นเดือน 4 ขึ้น 1 ค่ำเดือน 5 เป็นปีใหม่เปลี่ยนนักษัตร (แต่ปัจจุบันนิยมไปฉลองใหญ่ในวันสงกรานต์ซึ่งเป็นวันปีใหม่เปลี่ยนจุลศักราช) ปฏิทินเมืองไทยจะพิมพ์วัน 1 ค่ำเดือนอ้ายจีนเป็น “วันตรุษจีน” นั้นไม่ถูกต้องแต่ก็ใช้กันมาจากความเคยชินจนยากที่จะแก้ไขได้ จึงสรุปได้ว่าเทศกาลตรุษจีนมาจากเทศกาลล่าจี้ร่วมกับกิจกรรมสำคัญของเทศกาลลี่ชุน ส่วนเทศกาลตงจื้อยังคงเป็นเอกเทศตลอดมา สมัยราชวงศ์ฮั่นตรุษจีนเป็นเทศกาลการบวงสรวงเพื่อการเกษตรเป็นสิ่งสำคัญ ต่อมาสมัยราชวงศ์เหนือใต้ (พ.ศ. 263-1132) มีกิจกรรมเกี่ยวกับผีสงและไสยศาสตร์เพิ่มเข้ามา เช่น จุดประทัด เปลี่ยนยันต์ไม้ท้อ ตีมหาสุราหู ช่วงเวลาของเทศกาลได้ขยายออกไปตั้งแต่เทศกาลล่าปาไปจนถึงเทศกาลหยวนเซียวกลายเป็นเทศกาลยิ่งใหญ่และสำคัญที่สุดของจีนตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

ที่มาและความสำคัญของเทศกาลสารทจีน

ตั้งแต่ราชวงศ์ถังเป็นต้นมาชื่อ “จงหยวนเจี๋ย (เทศกาลบูชาเทพจงหยวน)” เป็นชื่อทางการของเทศกาลกลางเดือน 7 หรือ สารทจีนตลอดมาจนถึงปัจจุบัน ชาวจีนนั้นยอมรับกิจกรรมทั้งของศาสนาพุทธเต๋า และขงจื๊อโดยนำมาคัดสรรและผสมผสานจนกลมกลืน แต่มีจุดมุ่งหมายสำคัญร่วมกันคือเช่นไหว้บรรพชนและอุทิศส่วนกุศลให้ผีไม่มีญาติ ส่วนในวัดพุทธและเต๋ายังคงรักษากิจกรรมของตนอยู่ไม่ปะปนกัน สารทจีนเป็นเทศกาลสำคัญทั้งของลัทธิขงจื๊อและพุทธศาสนาเต๋า ในอดีตเป็นเทศกาลยิ่งใหญ่มากแต่ปัจจุบันลดความสำคัญลง ในวัดพุทธและวัดเต๋ายังแพร่หลายในหมู่ชาวจีนภาคใต้ตั้งแต่มณฑลหูเป่ย์ มณฑลอานฮุย มณฑลเจ้อเจียง ลงมาจนถึงมณฑลกว่างตุง มณฑลกว่างสี มณฑลยูนนาน ในหมู่ชาวจีนแคะ ชาวจีนกวางตุง ชาวจีนฮกเกี้ยน ชาวจีนแต้จิ๋ว และชาวจีนไหหลำยังคงเป็นเทศกาลยิ่งใหญ่ 1 ใน 8 เทศกาลสำคัญประจำปีของชาวจีนแต้จิ๋ว ในประเทศไทยสารทจีนเป็นเทศกาลจีนที่สำคัญเป็นอันดับ 2 รองจากตรุษจีน

ตามความเชื่อจีนโบราณเดือน 7 เป็นทั้งเดือนดีและเดือนร้าย เพราะข้าวเริ่มเก็บเกี่ยวได้นำผลผลิตแรกได้ (ข้าวใหม่) ไปเซ่นไหว้บรรพบุรุษ แต่เทพประจำเดือน 7 เป็นเทพแห่งความตายจึงต้องแบ่งแยกเช่นสรวง ทั้งยังมีความเชื่อว่ามีผีร้ายร่อนเร่ เรียกว่า “ ลี้ (厉 li)” ไม่มีญาติเช่นไหว้พอลถึงฤดูสารทซึ่งผู้คนนำผลผลิตแรกได้ไปเซ่นไหว้บรรพบุรุษ ผีพวกนี้จะคอยมาแย่งกินของไหว้หรือไม่ก็ทำร้ายผู้คนด้วยความหิวโหย ฉะนั้นพอลถึงฤดูสารทจึงต้องเซ่นไหว้ทั้งบรรพชนและผีไม่มีญาติโดยแยกกัน ประเพณีนี้ปฏิบัติกันในทุกชั้นทุกชั้นทั้ง กษัตริย์ ขุนนาง ไพร่บ้าน พลเมือง ความเชื่อว่าเป็นเดือน 7 เป็นเดือนผีคงมีมาตั้งแต่โบราณต่อมาบางตำราว่า “ ลี้” เป็นชื่อพญาผีผู้เป็นหัวหน้าของผีร้ายทั้งปวง การเซ่นไหว้เดือน 7 ในสมัยโบราณคงทำในวันสี่ชีวิต

จากประวัติความเป็นมาจะเห็นได้ว่าเทศกาลนี้เกิดจากการไหว้บรรพชนและผีไม่มีญาติของจีนโบราณ ผสมผสานกับพิธีอุลลัมพนสังฆทานและการบูชาเทพจงหยวน แต่จุดมุ่งหมายของเทศกาลนี้อยู่ที่การไหว้บรรพชนและผีไร้ญาติ มีคุณธรรมเรื่องความกตัญญูต่อบรรพชน ซื่อ (孝 xiào) และความเมตตากรุณา เหยิน (仁 rén) เป็นสาระ แม้ชื่อเทศกาลในปัจจุบันก็ยังมีคนนิยมเรียกว่าจงหยวนผู้ตู้ (中原普度 zhōngyuán pǔdù) หมายถึง “เทศกาลจงหยวนโปรดเปรตชนให้พ้นบาป” เป็นการย้ำเน้นไม่ให้ลืมสาระสำคัญของเทศกาลนี้อยู่ที่การเกื้อกูลผู้อื่น กตัญญูต่อบิดามารดาบุพการี และเมตตากรุณาต่อผู้ทุกข์ยาก ด้อยโอกาสเป็นสำคัญ (ถาวร ลิกขโกศล, 2557)

ที่มาและความสำคัญของเทศกาลเซ็งเม้ง

เทศกาลเซ็งเม้งที่จัดขึ้นในประเทศจีน และประเทศที่มีประชากรเชื้อสายจีน เช่น ไต้หวัน สิงคโปร์ และไทย และอีกหลายประเทศทั่วโลก โดยมีที่มาจากประเพณีเก่าแก่ที่จัดขึ้นครั้งแรกในสมัยราชวงศ์โจว หรือเมื่อเกือบ 2,500 ปีมาแล้ว โดยมีองค์ชายฉงเอ๋อแห่งแคว้นจิ้นที่ต้องตกกระกำลำบาก หลีกหนีภัยสงครามออกไปยังนอกแคว้นซึ่งเป็นผู้ริเริ่มประเพณีดังกล่าว โดยมีที่มาจากความรู้สึกผิดที่ไม่สามารถตอบแทนพระคุณของบ่าวรับใช้คนสนิทชื่อ “เจี๋ยจื่อทวย” ที่ซื่อสัตย์ และถวายชีวิตรับใช้จนกระทั่งตนสามารถกลับมาครองอำนาจได้อีกครั้ง ประเพณีดังกล่าวจึงกำหนดขึ้นเพื่อรำลึกถึงพระคุณของผู้ที่มีบทบาทสำคัญต่อชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งบรรพชนที่เสียสละให้ทุกคนในตระกูลได้มีชีวิตที่สะดวกสบาย ซึ่งในเวลาต่อมาการไหว้สุกดิบหรือการกินอาหารเย็น

“หานสือเจีย” (寒食节 hánshíjié) ก็ได้ปรับเปลี่ยนมาเป็นพิธีเช่นไหว้ดวงวิญญาณของบรรพชนแทน รวมถึงการเดินทางไปยังฮวงซู่เพื่อแสดงความเคารพต่อผู้ล่วงลับ การทำความสะอาด และซ่อมแซมที่พำนักสุดท้ายของบรรพบุรุษให้มีความสะอาดเรียบร้อยเป็นมิ่งมงคลต่อวงศ์ตระกูลสืบไป

ซึ่งแม้ถือว่าเป็นประเพณีที่สำคัญมากที่สุดของชาวจีน เนื่องจากเป็นประเพณีที่แสดงถึงความกตัญญู กตเวทิต์ที่มีต่อบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วของชาวจีน โดยก่อนวันพิธีจะมีการทำความสะอาดหลุมฝังศพของ บรรพบุรุษ หลังจากนั้นในวันพิธีจะมีการเซ่นไหว้อาหารคาวหวานที่หลุมฝังศพ เพื่อเป็นการรำลึกถึงคุณงาม ความดีของบรรพบุรุษ และเป็นการส่งอาหารให้ทูกปีเพื่อมิให้อดอยากเมื่อไปอยู่อีกภพหนึ่ง ชาวจีนส่วนใหญ่จะ หยุดงานมาร่วมพิธีกันพร้อมหน้าพร้อมตาและถือว่าเป็นวันพบญาติของชาวจีน (ถาวร สิกขโกศล, 2557)

ที่มาและความสำคัญของเทศกาลไหว้พระจันทร์

เทศกาลไหว้พระจันทร์มีชื่อทางภาษาจีนว่า จงชิวเจีย (中秋节 zhōngqiūjié) ซึ่งตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ กลางเดือน 8 ของปฏิทินจีน ชาวจีนเรียกเทศกาลนี้ว่า ปาเย่วป่าน (八月半 bāyuèbàn) ซึ่งมีความหมาย ว่า กลางเดือน 8 หรือ ปาเย่วเจีย (八月节 bāyuèjié) ที่แปลว่า เทศกาลเดือน 8 แต่ชื่อที่ได้รับความนิยม และเป็นที่ยอมรับมากที่สุด คือ เทศกาลจงชิว (中秋 Zhōngqiū) ซึ่งมีความหมายว่า เดือนกึ่งกลางฤดูสารท ด้วยลักษณะทางภูมิศาสตร์ของจีน เมื่อเข้าสู่เดือนสารทคือเดือน 7-9 ตามปฏิทินจันทรคติจีน ท้องฟ้าแจ่มใส ไร้เมฆฝน อากาศปลอดโปร่ง ดวงจันทร์แจ่มกระจ่าง อีกทั้งยังเป็นช่วงเวลาแห่งฤดูกาลเก็บเกี่ยวในเทศกาลวัน ไหว้พระจันทร์ สมาชิกทุกคนจะต้องกลับไปอยู่พร้อมหน้ากันที่บ้านของตนเองจึงนิยมเรียกว่าถวนหยวนเจีย (团圆节 tuányuánjié) (เทศกาลชุมนุมพร้อมหน้า) โดยในวันนี้จะมีเดือนเพ็ญเป็นสัญลักษณ์ เทศกาลตรุษจีน หรือเทศกาลฤดูใบไม้ผลิ หรือวันขึ้นปีใหม่ทางจันทรคติซึ่งเป็นวันขึ้นปีใหม่ตามประเพณีของชาวจีน ชาวจีน แผ่นดินใหญ่ และชาวจีนโพ้นทะเลทั่วโลกปฏิทินทั้ง 2 ของจีน หมายถึง ปฏิทินสุริยคติและปฏิทินจันทรคติซึ่ง ชาวจีน หรือ ชาวต่างประเทศที่มีเชื้อสายจีนใช้ในทางราชการ และการกำหนดวันสำคัญต่าง ๆ ของคนใน ครอบครัวซึ่งอยู่กันอย่างครบถ้วน และมีกิจกรรมที่สำคัญคือการไหว้พระจันทร์ จึงนิยมเรียกกันว่า เย่วเจีย (月节 yuejie) (เทศกาลพระจันทร์) และ ไปเย่วเจีย (拜月节 bāiyuejie) (เทศกาลไหว้พระจันทร์)

ชาวจีนมีภาษาหลายกลุ่มและมีชนกลุ่มน้อยจำนวน 56 ชนเผ่าซึ่งกระจายอยู่ตามพื้นที่ต่าง ๆ ใน ประเทศจีน ชนชาติฮั่น (汉族 Hànzú) เป็นชนชาติที่มีจำนวนประชากรมากที่สุด ชาวจีนทางตอนใต้ที่อพยพ มาอยู่ในประเทศไทยนั้น ส่วนใหญ่เป็นชาวจีนที่มาจากมณฑลที่เป็นชนกลุ่มน้อย เช่น มณฑลกวางตุ้ง (广东 Guǎngdōng) มณฑลฝูเจี้ยน (福建 Fújiàn) และมณฑลไห่หนาน (海南 Hǎinán) ดังนั้น ชาวจีนแต้จิ๋ว (潮州 Cháo zhōu) ชาวจีนกวางตุ้ง (广府 Guǎngfǔ) ชาวจีนฮากกา (客家 Kèjiā) ชาวจีนฮกเกี้ยน (福建 Fújiàn) ชาวจีนไหหลำ (海南 Hǎinán) ต่างก็ได้รับอิทธิพลของประเพณี วัฒนธรรม และความเชื่อจาก ชนกลุ่มน้อยที่อาศัยอยู่ (พรพรรณ จันทโรนานนท์ 2549: 4)

จังหวัดอุบลราชธานีเป็นจังหวัดที่มีการอพยพย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยจากกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ นอกจาก กลุ่มชนที่อยู่ในแผ่นดินตั้งแต่โบราณ เช่น กลุ่มไทยและลาวยังมีกลุ่มชนที่อพยพเข้ามาภายหลังอีกหลายกลุ่ม ได้แก่ บรูเกีย เวียดนาม แวก และจีน ในบรรดากลุ่มชนอพยพดังกล่าวข้างต้นนี้ กลุ่มจีนเป็นกลุ่มที่ใหญ่ที่สุดและ

ตั้งถิ่นฐานครอบคลุมนครเมืองอุบลราชธานีมากที่สุด อีกทั้งเป็นกลุ่มที่ประกอบธุรกิจการค้าและเป็นกลุ่มชนที่ครอบครองเศรษฐกิจในจังหวัดอุบลราชธานีมากที่สุดเช่นกัน แม้จะมีการผสมกลมกลืนกับชาวไทยลาวพื้นถิ่นด้วยภาษาและศาสนา แต่ด้วยความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมดั้งเดิม อำนาจทางเศรษฐกิจทำให้ชาติพันธุ์จีนที่อพยพเข้ามายังคงดำรงรักษาวัฒนธรรมของตนไว้อย่างเหนียวแน่น

จากข้อมูลข้างต้น คณะผู้วิจัยเห็นว่าเทศกาลของชาวจีนในประเทศไทยเหลือไว้เพียงการเซ่นไหว้เป็นหลักและกิจกรรมเฉลิมฉลองที่เห็นได้ชัดเจน คือ เทศกาลตรุษจีน ส่วนเทศกาลอื่น ๆ มีน้อยมากหรือไม่มีเลยกล่าวได้ว่า เทศกาลจีนในประเทศไทยมีความถดถอยลงไปมากคงเหลือแต่รูปแบบ ส่วนความเข้าใจที่ถูกต้องในสาระและคุณค่านั้นยิ่งลดน้อยลง บางเรื่องก็ถูกหลงลืมหรือเป็นไปในทางมง่าย หรือเป็นเหยื่อบริโภคนิยมถึงแม้ว่าปัจจุบันชาวไทยเชื้อสายจีนจะให้ความสำคัญเกี่ยวกับการจัดเตรียมของเซ่นไหว้ในเทศกาล แต่ก็ยังไม่เข้าใจความหมายของเครื่องเซ่นไหว้อย่างละเอียด อย่างไรก็ตาม ยังให้ความสำคัญแก่วัฒนธรรมของบรรพบุรุษและพยายามรักษาไว้ตามกำลังความสามารถของตนเอง แต่หากได้ศึกษาให้มีความรู้ที่ถูกต้องจะทำให้เทศกาลมีคุณค่ามากยิ่งขึ้น

จากที่คณะผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลทั้งหมดข้างต้นนั้น คณะผู้วิจัยมีความประสงค์ที่จะศึกษาความสำคัญเกี่ยวกับวัฒนธรรมการเซ่นไหว้ในเทศกาลมงคล ได้แก่ เทศกาลตรุษจีน สารทจีน แข็งเม้ง ไหว้พระจันทร์ของชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดอุบลราชธานี เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นและเป็นประโยชน์สำหรับผู้ที่จะศึกษาและสามารถนำผลที่ได้จากการศึกษาไปใช้เป็นข้อมูลอ้างอิงทางวิชาการสำหรับผู้สนใจต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวัฒนธรรมการเซ่นไหว้ในเทศกาลตรุษจีน เทศกาลสารทจีน เทศกาลแข็งเม้ง เทศกาล ไหว้พระจันทร์ของชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดอุบลราชธานี
2. เพื่อศึกษาการให้ความสำคัญเกี่ยวกับการเซ่นไหว้ในเทศกาลมงคลของชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดอุบลราชธานี

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดการถ่ายทอดและการรับทางวัฒนธรรม

การถ่ายทอดวัฒนธรรม คือ การสอนให้คนรุ่นหลังรับรู้ถึงระบบสัญลักษณ์ของสังคมที่ได้มีการตกลงกันไว้ว่าประกอบด้วยอะไรบ้าง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเพียงการตกลงอย่างกว้าง ๆ มิได้มีการตกลงกันในรายละเอียดทุกเรื่อง ข้อตกลง คือ การกำหนดหลักใหญ่ ๆ กำหนดแนวความคิดที่สำคัญไว้ เมื่อทุกคนรู้ถึงหลักใหญ่แล้วก็จะประพฤติปฏิบัติได้ง่ายขึ้น หลักที่สมาชิกของสังคมใช้ยึดถือเป็นแนวประกอบการประพฤติปฏิบัติคือบรรทัดฐานและค่านิยม บรรทัดฐาน คือ แนวทางการปฏิบัติที่สมาชิกของสังคมส่วนใหญ่ยึดถือ ค่านิยม คือ ความคิดและแนวปฏิบัติที่สมาชิกของสังคมส่วนใหญ่เห็นว่าถูกต้องดีงามและเมื่อทุกอย่างนั้นสอดคล้องกันก็หมายความว่า การถ่ายทอดทางวัฒนธรรมก็ดำเนินไปได้อย่างไม่มีปัญหา ถึงแม้ว่าการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมอาจจะหมายถึงว่าลักษณะบางอย่างของวัฒนธรรมได้เปลี่ยนไปบ้างตามกาลเวลา แต่ค่านิยมและหลักใหญ่ที่ใช้

เป็นกฎเกณฑ์ของสังคมก็ยังไม่เปลี่ยนแปลงเพราะวัฒนธรรม คือ ระบบสัญลักษณ์ที่มนุษย์สร้างขึ้นและสามารถเรียนรู้ได้ (อมรา พงศาพิชญ์ 2541: 20-21)

การถ่ายทอดวัฒนธรรมเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการขัดเกลาทางสังคม ซึ่งหน่วยของการขัดเกลาที่สำคัญและเห็นได้ชัดที่สุดก็คือครอบครัวด้วยบทบาทของพ่อและแม่ การที่พ่อแม่สอนลูกว่าอะไรควรทำอะไรไม่ควรทำถือเป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากรุ่นหนึ่งไปสู่รุ่นหนึ่ง เพื่อเข้าใจในบรรทัดฐานที่สังคมยอมรับ เช่น ในสังคมไทยสอนลูกให้ไหว้และทำความเคารพผู้ที่อาวุโสกว่า ผู้น้อยไม่ควรยืนค้ำศีรษะผู้ใหญ่ การสอนในลักษณะนี้นอกจากจะเป็นการสอนถึงพฤติกรรมแล้วยังเป็นการถ่ายทอดระบบสัญลักษณ์ด้วย ซึ่งในลักษณะของครอบครัวจึงก็เช่นกันที่มีความห่วงใยในวัฒนธรรมของตนและตระหนักในความสำเร็จของวัฒนธรรมว่าเป็นวัฒนธรรมที่ดึงมาปฏิบัติตามและน่าเชื่อถืออันเป็นลักษณะชาติพันธุ์นิยม (Ethnocentrism) ความเชื่อที่ฝังแน่นนี้ทำให้สมาชิกของกลุ่มพยายามถ่ายทอดวัฒนธรรมต่าง ๆ โดยผ่านรูปแบบการดำเนินชีวิตประจำวัน ภาษาพูด การทำอาหารและพิธีกรรมต่าง ๆ ให้กับลูกหลานได้เรียนรู้และสืบทอดต่อไปอันเป็นความต่อเนื่องทางวัฒนธรรม (สมบูรณ์ สุขสำราญ 2530: 10-13)

นอกเหนือจากการถ่ายทอดวัฒนธรรมในสังคมเดียวกันโดยผ่านจากรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่งยังมีการถ่ายทอดวัฒนธรรมไปยังสังคมใกล้เคียงและส่งผลให้สังคมหนึ่งเกิดการยอมรับวัฒนธรรมของสังคมอื่น โดยมองว่าไม่ขัดกับค่านิยมในสังคมเดิมหรือพอใจในการรับวัฒนธรรมใหม่เข้ามา โดยที่ฝ่ายรับวัฒนธรรมใหม่ละทิ้งวัฒนธรรมของตนเองบางส่วนเพราะอาจมีบางส่วนของแบบแผนที่คล้ายคลึงกันและทำให้เกิดการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมจนทำให้สูญเสียเอกลักษณ์เดิมไป ซึ่งการรับเอาวัฒนธรรมบางส่วนจากกลุ่มสังคมข้างเคียงจะมีลักษณะค่อยเป็นค่อยไปจนในที่สุดจะแยกไม่ออกว่าวัฒนธรรมส่วนใดเป็นของเดิมและส่วนใดเป็นวัฒนธรรมของสังคมข้างเคียง (อมรา พงศาพิชญ์ 2541: 32-33)

จะเห็นได้ว่าการถ่ายทอดวัฒนธรรมภายในสังคมเดียวกัน คือ การสืบทอดวัฒนธรรมในแนวตั้งจาก รุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งในกระบวนการเรียนรู้ที่พ่อแม่อบรมสั่งสอนลูก ส่วนการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากสังคมหนึ่งไปสู่สังคมหนึ่งเป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรมในแนวนอน ซึ่งทุกสังคมจะต้องผ่านขั้นตอนและกระบวนการดังกล่าว เพียงแต่กระบวนการดังกล่าวอาจพัฒนาไปไม่พร้อมกันขึ้นอยู่กับนิเวศวิทยาวัฒนธรรมเป็นสำคัญ วัฒนธรรมจึงควรจะต้องได้รับการพิจารณาเฉพาะตัวของตัวเอง

2. แนวคิดการคงอยู่และการเชื่อมทางวัฒนธรรม

ทุกสิ่งในโลกเมื่อมีการเกิดขึ้นมาเป็นเบื้องต้น มีการเปลี่ยนแปลงในท่ามกลางแล้วย่อมมีการสูญหายไปในที่สุด แม้ในเรื่องวัฒนธรรมก็เช่นเดียวกัน มีการเกิดขึ้น มีความเปลี่ยนแปลง เชื่อมไปและตายไปเป็นธรรมดา เพียงแต่ว่าจะช้าหรือเร็วทั้งนี้ขึ้นอยู่กับผู้เป็นเจ้าของวัฒนธรรมนั้นจะรู้จักอนุรักษ์และปรับปรุงให้คงอยู่หรือละเลยให้เสื่อม ซึ่งสามารถพิจารณาดังต่อไปนี้ (จำนง ทองประเสริฐ 2539: 15-18)

2.1 จะต้องมีการสั่งสมและสืบทอดวัฒนธรรมของชาติให้เป็นมรดกตกทอดกันไปโดยไม่ขาดสาย

2.2 จะต้องหาของแปลกใหม่เพิ่มเติมของเดิม แต่จำเป็นต้องระมัดระวังว่าสิ่งที่เพิ่มมาใหม่นั้นจะต้องไม่ขัดและไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อของเดิมจึงจะเข้ากันได้ดี และจะต้องพยายามแทรกซึมเข้าไปทีละน้อย

จนกระทั่งฝังลึกลงในจิตใจ สิ่งใหม่หรือแปลกใหม่ถ้ามีเพิ่มเข้ามามากเกินไปรากฐานของวัฒนธรรมจะคลอนแคลนไม่มั่นคงแต่หากเพิ่มน้อยเกินไปก็จะเกิดความเฉื่อยชา

2.3 จะต้องส่งเสริมให้แพร่ขยายไปในหมู่ตนและตลอดไปจนถึงชนหมู่อื่นด้วย ซึ่งต้องส่งเสริมลัทธิชาตินิยมให้มีความรู้สึกรักวัฒนธรรมของตนเองให้มาก และหาวิธีเผยแพร่วัฒนธรรมให้ปรากฏแก่สายตาชาวโลกโดยทุกวิถีทาง

2.4 จะต้องปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมกับสิ่งแวดล้อมและสภาพของเหตุการณ์ วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ติดต่อกันได้ง่าย ถ้าชาติใดไม่รู้จักปรับปรุงและแก้ไขวัฒนธรรมเดิมของตนให้ประสานเข้ากันได้เหมาะสมกับสมัยและสภาพเหตุการณ์ก็จะถูกกลืนวัฒนธรรมของชาติอื่นที่แรงอำนาจมากกว่าแทรกซึมเข้ามาแทนที่ทีละน้อยหรือไม่รู้จักถึงสิ่งที่ดีมาประสานเข้าไว้ในวัฒนธรรมเดิมของตน เพื่อให้วัฒนธรรมของตนคงอยู่ก็จะเป็นทางทำให้วัฒนธรรมของตนสลายไป ดังนั้น วัฒนธรรมก็มีลักษณะคล้ายสิ่งมีชีวิต คือ ถ้าไม่ได้วัฒนธรรมของคนอื่นมาช่วยให้สิ่งใหม่ในวัฒนธรรมตนก็จะเจริญเติบโตไม่ได้ การที่จะเสริมสร้างวัฒนธรรมของตนให้เจริญก้าวหน้าจึงอยู่ที่การรู้จักความพอดีเช่นเดียวกับประเพณีต่าง ๆ ของชาวไทยเชื้อสายจีนที่มีการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษสู่ลูกหลาน จากอดีตจนถึงปัจจุบัน โดยผ่านการประกอบพิธีกรรมและสอดแทรกความคิดทางอุดมคติ จารีตประเพณีให้กับครอบครัวชาวไทยเชื้อสายจีนในรุ่นหลัง หากแต่มีการเปลี่ยนแปลงไปบ้างตามบริบทของสังคม กาลเวลาและการพัฒนาไปของโลกปัจจุบันแต่หัวใจสำคัญหรือหลักใหญ่ ๆ ในเรื่องของวัตถุประสงค์ในการประกอบพิธีกรรมยังคงมีอยู่ ดังนั้น ในการศึกษากระบวนการสืบทอดประเพณีทางสังคมของชาวไทยเชื้อสายจีนจึงต้องทำการศึกษาและทำความเข้าใจต่อการถ่ายทอดประเพณีต่าง ๆ ของชาวจีนที่อพยพเข้ามาในประเทศไทยให้กับลูกหลานของตนเพราะการถ่ายทอดถือเป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้การประกอบพิธีกรรมตามประเพณียังคงมีให้เห็นอยู่ในปัจจุบัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การศึกษาวัฒนธรรมการเซ่นไหว้ในเทศกาลมงคลของชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดอุบลราชธานี ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มุ่งทำการวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร (Document Analysis) และการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) ผ่านรูปแบบการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของเทศกาลมงคลและความเชื่อเรื่องการเซ่นไหว้ของชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดอุบลราชธานี การดำเนินการวิจัยได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์เกี่ยวกับประเพณีและความเชื่อ โดยการสังเกต การสัมภาษณ์ และเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำผลที่ได้มาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยใช้แนวคิดและกรอบทฤษฎีต่าง ๆ ตามระเบียบวิธีวิจัยและนำเสนอผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวัฒนธรรมการเซ่นไหว้ในเทศกาลตรุษจีน เทศกาลสารทจีน เทศกาลเซ็งเม้ง เทศกาลไหว้พระจันทร์ และการให้ความสำคัญเกี่ยวกับการเซ่นไหว้ในเทศกาลมงคลของชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดอุบลราชธานี สามารถสรุปผลการวิเคราะห์ ดังนี้

1. สรุปผลการศึกษาวัดวัฒนธรรมการเซ็นไหว้ในเทศกาลมงคลของชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดอุบลราชธานี

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับวัดวัฒนธรรมการเซ็นไหว้ในเทศกาลมงคล ได้แก่ เทศกาลตรุษจีน เทศกาลสารทจีน เทศกาลเซ็งเม้ง เทศกาลไหว้พระจันทร์ของชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดอุบลราชธานี จากการลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์และแจกแบบสอบถามกลุ่มประชากร พบว่า ชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดอุบลราชธานี ได้แก่ จีนกวางตุ้ง จีนแคะ และจีนแต้จิ๋ว มีการรับและถ่ายทอดวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่น โดยได้แบ่งชาวไทยเชื้อสายจีนออกเป็น 5 รุ่น ได้แก่

ช่วงอายุ 20-29 ปี คือ รุ่นที่ 4 และ 5

ช่วงอายุ 30-39 ปี คือ รุ่นที่ 2 และ 3

ช่วงอายุ 40-49 ปี คือ รุ่นที่ 3 และ 4

ช่วงอายุ 50-59 ปี คือ รุ่นที่ 2 และ 3

ช่วงอายุ 60 ปีขึ้นไป คือ รุ่นที่ 2 และ 3

พบว่า การรับและการถ่ายทอดวัฒนธรรมและการสืบสานการเซ็นไหว้ในเทศกาลมงคลของชาวไทยเชื้อสายจีนโดยประกอบพิธีกรรมอย่างเคร่งครัดตามขนบธรรมเนียมโบราณ ได้แก่ ชาวไทยเชื้อสายจีนรุ่นที่ 2 และ 3 เนื่องจากการที่จะเสริมสร้างวัฒนธรรมของตนให้เจริญก้าวหน้าจึงอยู่ที่การรู้จักความพอดีเช่นเดียวกับประเพณีต่าง ๆ ของชาวไทยเชื้อสายจีนที่มีการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษสู่ลูกหลานและจากอดีตจนถึงปัจจุบัน โดยผ่านการประกอบพิธีกรรมและสอดแทรกความคิดทางอุดมคติ จารีต ประเพณีให้กับครอบครัวชาวไทยเชื้อสายจีนในรุ่นหลัง หากแต่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของสังคม กาลเวลาและการพัฒนาไปของโลกปัจจุบัน แต่หัวใจสำคัญหรือหลักใหญ่ ๆ ในเรื่องของวัตถุประสงค์ในการประกอบพิธีกรรมยังคงมีอยู่ดังนั้นในการศึกษากระบวนการสืบทอดประเพณีทางสังคมของชาวไทยเชื้อสายจีนจึงต้องทำการศึกษาและทำความเข้าใจต่อการถ่ายทอดประเพณีต่าง ๆ ของชาวจีนที่อพยพเข้ามาในประเทศไทยให้กับลูกหลานของตน เพราะการถ่ายทอดถือเป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้การประกอบพิธีกรรมตามประเพณีนั้นยังคงมีให้เห็นอยู่ในปัจจุบัน นอกจากนี้ คณะผู้วิจัยพบว่า การรับและการถ่ายทอดวัฒนธรรมการเซ็นไหว้ในเทศกาลมงคลของชาวไทยเชื้อสายจีน รุ่นที่ 4 และ 5 การประกอบพิธีกรรมจะไม่เคร่งครัดตามขนบธรรมเนียมประเพณีโบราณ แต่ยังคงรักษาวัฒนธรรมการเซ็นไหว้ในเทศกาลมงคลโดยยึดความสะดวกและทันสมัย เนื่องจากสภาพทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงและการถ่ายทอดวัฒนธรรมในสังคมเดียวกัน โดยผ่านจากรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่งยังมีการถ่ายทอดวัฒนธรรมไปยังสังคมใกล้เคียง และส่งผลให้สังคมเกิดการยอมรับวัฒนธรรมของสังคมอื่น โดยมองว่าไม่ขัดกับค่านิยมในสังคมเดิมหรือพอใจในการรับวัฒนธรรมใหม่เข้ามา โดยที่ฝ่ายรับวัฒนธรรมใหม่ละทิ้งวัฒนธรรมของตนเองบางส่วน เพราะอาจมีบางส่วนของแบบแผนที่คล้ายคลึงกัน และทำให้เกิดการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมจนทำให้สูญเสียเอกลักษณ์เดิมไป โดยวัฒนธรรมการเซ็นไหว้ในเทศกาลมงคลของชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดอุบลราชธานีได้มีการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีไว้ให้รุ่นหลังได้สืบทอดปฏิบัติต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการถ่ายทอดวัฒนธรรมเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการขัดเกลาทางสังคมซึ่งหน่วย

ของการขัดเกลาที่สำคัญและเห็นได้ชัดที่สุดก็คือครอบครัวด้วยบทบาทของพ่อและแม่ที่พ่อแม่สอนลูกว่าอะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ ถือเป็นกรถ่ายทอดวัฒนธรรมจากรุ่นหนึ่งไปสู่รุ่นหนึ่ง เพื่อเข้าใจในบรรทัดฐานที่สังคมยอมรับยังเป็นการถ่ายทอดระบบสัญลักษณ์ด้วย ซึ่งลักษณะของครอบครัวจีนจะมีความหวังในวัฒนธรรมของตน และตระหนักในความสำเร็จของวัฒนธรรมว่าเป็นวัฒนธรรมที่ดั่งามน่าปฏิบัติตามและน่าเชื่อถืออันเป็นลักษณะชาติพันธุ์นิยม (Ethnocentrism) ความเชื่อที่ฝังแน่นนี้ทำให้สมาชิกของกลุ่มพยายามถ่ายทอดวัฒนธรรมต่าง ๆ โดยผ่านรูปแบบการดำเนินชีวิตประจำวัน ภาษาพูด การทำอาหารและพิธีกรรมต่าง ๆ ให้กับลูกหลานได้เรียนรู้และสืบทอดต่อไปอันเป็นความต่อเนื่องทางวัฒนธรรม (สมบูรณ์สุขสำราญ, 2530: 10-13)

2. สรุปผลการศึกษาคำให้การให้ความสำคัญเกี่ยวกับการเช่นไหว้ในเทศกาลมงคลของชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดอุบลราชธานี

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์และเก็บข้อมูลแบบสอบถาม พบว่า ชาวไทยเชื้อสายจีนให้ความสำคัญในเทศกาลมงคลและประกอบพิธีเช่นไหว้ในเทศกาลมงคล ซึ่งพิจารณาจากความเข้าใจประวัติและความเป็นมาของเทศกาลพบว่า ช่วงอายุ 60 ปีขึ้นไปให้ความสำคัญและมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติและความเป็นมาของเทศกาลมากที่สุด เพราะช่วงอายุ 60 ปีขึ้นไปจะเป็นผู้นำหลักในการประกอบพิธีกรรมการเช่นไหว้ในเทศกาลมงคล โดยได้รับวัฒนธรรมที่สืบทอดต่อกันมาจากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง จึงมีความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติและความเป็นมามากที่สุด

การมีส่วนร่วมในการเช่นไหว้ พบว่า ทุกช่วงอายุมีส่วนร่วมในการประกอบพิธีการเช่นไหว้ในเทศกาลมงคล เพราะวัฒนธรรมการเช่นไหว้เป็นสิ่งที่สืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษตั้งที่รุ่นแรกที่อพยพเข้ามาอาศัยในจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งเป็นการรำลึกถึงและแสดงความกตัญญูต่เวทีต่อบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วและเป็นการขอพรเพื่อเป็นสิริมงคล และความเจริญรุ่งเรืองสำหรับตนเองและครอบครัว

ความสำคัญต่อระบบครอบครัวพบว่า เทศกาลมงคลมีความสำคัญต่อระบบครอบครัวเป็นอย่างมากเพราะเทศกาลมงคลจะเป็นการรวมตัวกันของลูกหลานเพื่อประกอบพิธีกรรมการเช่นไหว้และเป็นโอกาสของลูกหลานที่ไปทำงานต่างถิ่นได้กลับมาพบปะพูดคุยและทำกิจกรรมร่วมกัน

ขั้นตอนการประกอบพิธีกรรมพบว่า บางครอบครัวได้ลดขั้นตอนการประกอบพิธีกรรม เพราะลูกหลานต้องแยกย้ายไปศึกษาและไปทำงานจึงต้องลดบางขั้นตอน เพื่อความสะดวก รวดเร็ว และข้อจำกัดของเวลา แต่การไหว้เจ้ายังคงเป็นธรรมเนียมประเพณีที่ลูกหลานปฏิบัติสืบทอดกันมาตามความเชื่อในการไหว้เจ้าที่และไหว้บรรพบุรุษ เพื่อให้เป็นสิริมงคลและนำมาซึ่งความสุขความเจริญสำหรับครอบครัว

เครื่องเช่นไหว้ในการประกอบพิธีกรรมพบว่า หลายครอบครัวได้ลดจำนวนของเครื่องเช่นไหว้เพื่อให้เหมาะสมกับวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป ในสมัยของปู่ย่าตายายเครื่องเช่นไหว้จะเป็นหมู ไก่ ตับ ปลา และกุ้งมังกร แต่กุ้งมังกรเป็นของหายากและราคาแพง ซึ่งเมื่อเกิดปัญหาทางเศรษฐกิจมีคนส่วนหนึ่งลดของไหว้ที่เป็นเป็ดและไก่มาเป็นการไหว้ไข่ต้มย้อมสี แต่ของไหว้ทั้งหมดที่เลือกมานั้นล้วนแต่มีความหมายมงคล

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย เรื่อง การศึกษาวัฒนธรรมการเซ่นไหว้ในเทศกาลมงคลของชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดอุบลราชธานีมีประเด็นที่น่าสนใจเพื่อนำมาอภิปรายผล ดังนี้

ผลการวิจัย วัฒนธรรมการเซ่นไหว้ในเทศกาลมงคลของชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดอุบลราชธานีพบว่า การรับและการถ่ายทอดวัฒนธรรม และการสืบสานการเซ่นไหว้ในเทศกาลมงคลของชาวไทยเชื้อสายจีน โดยประกอบพิธีกรรมอย่างเคร่งครัดตามขนบธรรมเนียมโบราณ ได้แก่ ชาวไทยเชื้อสายจีนรุ่นที่ 2 และ 3 เนื่องจากการที่จะเสริมสร้างวัฒนธรรมของตนให้เจริญก้าวหน้าจึงอยู่ที่การรู้จักความพอดีเช่นเดียวกับประเพณีต่าง ๆ ของชาวไทยเชื้อสายจีนที่มีการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษสู่ลูกหลานและจากอดีตจนถึงปัจจุบัน โดยผ่านการประกอบพิธีกรรมและสอดแทรกความคิดทางอุดมคติ จารีต ประเพณีให้กับครอบครัวชาวไทยเชื้อสายจีนในรุ่นหลัง หากแต่มีการเปลี่ยนแปลงไปบ้างตามบริบทของสังคม กาลเวลาและการพัฒนาไปของโลกปัจจุบัน แต่หัวใจสำคัญหรือหลักใหญ่ ๆ ในเรื่องของวัตถุประสงค์ในการประกอบพิธีกรรมยังคงมีอยู่ ดังนั้นในการศึกษากระบวนการสืบทอดประเพณีทางสังคมของชาวไทยเชื้อสายจีนจึงต้องทำการศึกษา และทำความเข้าใจต่อการถ่ายทอดประเพณีต่าง ๆ ของชาวจีนที่อพยพเข้ามาในประเทศไทยให้กับลูกหลานของตนเพราะการถ่ายทอดถือเป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้การประกอบพิธีกรรมตามประเพณีนั้นยังคงมีให้เห็นอยู่ในปัจจุบัน นอกจากนี้คณะผู้วิจัยพบว่า การรับและการถ่ายทอดวัฒนธรรมการเซ่นไหว้ในเทศกาลมงคลของชาวไทยเชื้อสายจีน รุ่นที่ 4 และ 5 การประกอบพิธีกรรมจะไม่เคร่งครัดตามขนบธรรมเนียมประเพณีโบราณ แต่ยังรักษาวัฒนธรรมการเซ่นไหว้ในเทศกาลมงคลโดยยึดความสะอาดและทันสมัย เนื่องจากสภาพทางสังคมที่เปลี่ยนแปลง และการถ่ายทอดวัฒนธรรมในสังคมเดียวกัน โดยผ่านจากรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่งยังมีการถ่ายทอดวัฒนธรรมไปยังสังคมใกล้เคียง และส่งผลให้สังคมเกิดการยอมรับวัฒนธรรมของสังคมอื่น โดยมองว่าไม่ขัดกับค่านิยมในสังคมเดิมหรือพอใจในการรับวัฒนธรรมใหม่เข้ามา โดยที่ฝ่ายรับวัฒนธรรมใหม่ละทิ้งวัฒนธรรมของตนเองบางส่วน เพราะอาจมีบางส่วนของแบบแผนที่คล้ายคลึงกัน และทำให้เกิดการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมจนทำให้สูญเสียเอกลักษณ์เดิมไป โดยวัฒนธรรมการเซ่นไหว้ในเทศกาลมงคลของชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดอุบลราชธานีได้มีการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีไว้ให้รุ่นหลังได้สืบทอดปฏิบัติต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการถ่ายทอดวัฒนธรรมเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการขัดเกลาทางสังคมซึ่งหน่วยของการขัดเกลาที่สำคัญและเห็นได้ชัดที่สุดก็คือครอบครัวด้วยบทบาทของพ่อและแม่การสอนลูกว่าอะไรควรทำอะไรไม่ควรทำ ซึ่งถือเป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากรุ่นหนึ่งไปสู่รุ่นหนึ่ง เพื่อเข้าใจในบรรทัดฐานที่สังคมยอมรับยังเป็นการถ่ายทอดระบบสัญลักษณ์ด้วย ซึ่งลักษณะของครอบครัวจีนจะมีความห่วงใยในวัฒนธรรมของตนและตระหนักในความสำคัญของวัฒนธรรมว่าเป็นวัฒนธรรมที่ดีงาม น่าปฏิบัติตามและน่าเชื่อถืออันเป็นลักษณะชาติพันธุ์นิยม (Ethnocentrism) ความเชื่อที่ฝังแน่นนี้ทำให้สมาชิกของกลุ่มพยายามถ่ายทอดวัฒนธรรมต่าง ๆ โดยผ่านรูปแบบการดำเนินชีวิตประจำวัน ภาษาพูด การทำอาหารและพิธีกรรมต่าง ๆ ให้กับลูกหลานได้เรียนรู้และสืบทอดต่อไปอันเป็นความต่อเนื่องทางวัฒนธรรม (สมบุญ สุธาสาราย, 2530: 10-13)

นอกจากนี้ การให้ความสำคัญเกี่ยวกับการเซ่นไหว้ในเทศกาลมงคลของชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดอุบลราชธานีพบว่า ชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดอุบลราชธานีให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมการเซ่นไหว้เพราะ

เป็นประเพณีที่สืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยโบราณ ชาวจีนมีความเชื่อว่าการประกอบพิธีกรรมการเซ่นไหว้จะทำให้ลูกหลานมีความร่ำรวย ประสบความสำเร็จในชีวิต และเป็นการแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว โดยมีการประกอบพิธีกรรมตามขั้นตอนที่แตกต่างกันของครอบครัว เพราะการจดจำแบบอย่างของบรรพบุรุษที่เคยปฏิบัติสืบทอดกันมาตามความเชื่อเรื่องพิธีกรรมที่แตกต่างกัน และมีความเชื่อว่าการขอพรจากเทพเจ้าและบรรพบุรุษเพื่อความเป็นสิริมงคลและเป็นการเริ่มต้นสิ่งที่ดีในชีวิตสอดคล้องกับงานวิจัยของ (ชนาภา เมธีเกรียงไกร 2559: 147) วิจัยเรื่อง กระบวนการสืบทอดประเพณีทางสังคมของชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษารูปแบบและความเปลี่ยนแปลงของประเพณีทางสังคม รวมถึงกระบวนการสืบทอดประเพณีทางสังคมของชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพผ่านแนวคิดเรื่องโครงสร้างครอบครัว แนวคิดด้านวัฒนธรรมและภาวะความทันสมัย ผลการศึกษาพบว่า ชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่จังหวัดฉะเชิงเทราส่วนใหญ่ยังคงยึดถือปฏิบัติตามประเพณีของบรรพบุรุษชาวจีน ได้แก่ ตรุษจีน หยวนเซียว เซ็งเม้ง ขนมห้าง วันเกิดเทพเจ้า สารทจีน ไหว้พระจันทร์ และกินเจ โดยแต่ละรุ่นจะมีวิธีการปฏิบัติที่แตกต่างกันและปรับตัวไปตามความเปลี่ยนแปลงทางสังคม รวมถึงปัจจัยต่าง ๆ เช่น การผสมกลมกลืน การกลืนกลายทางวัฒนธรรมและภาวะความทันสมัยที่มีผลทางความเชื่อ ค่านิยมและการปฏิบัติ ด้านวิธีการปลูกฝังและสืบทอดประเพณีมีการกระทำในหลายรูปแบบทั้งทางตรงและทางอ้อม อาทิ อธิบายถึงความสำคัญของประเพณี สาเหตุในการจัดไหว้ แนะนำเครื่องเซ่นไหว้ การให้ลูกหลานเป็นผู้ปฏิบัติโดยตรง การทำให้ดูเป็นตัวอย่าง การฝากฝังให้สืบทอดอย่างเป็นทางการในรุ่นต่อไป ชุมชนตลาดบ้านใหม่ถือเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็งทางด้านวัฒนธรรมและความเป็นชาติพันธุ์จีน โดยมีศาสนสถานจีนเป็นแกนหลักในการส่งเสริมด้านการปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณี กระตุ้นและผลักดันให้เกิดจิตสำนึกในความเป็นชาติพันธุ์ต่อลูกหลานชาวจีนแต่ละรุ่น ก่อให้เกิดความสำนึกที่จะปฏิบัติตามและดำรงไว้ซึ่งประเพณีที่ดีงามของบรรพบุรุษสืบทอดไป และยังคงสอดคล้องกับบทความของ (นพพล จันทรกระจ่างแจ้ง 2561: 39) เรื่องการศึกษาเรื่องไหว้เจ้าในเทศกาลสำคัญของชาวไทยเชื้อสายจีนในประเทศไทยพบว่า ประเพณีและเทศกาลสำคัญที่เก่าแก่ของจีนเกิดจากการรวมตัวกันของประเพณีและวัฒนธรรม เทศกาลเป็นส่วนหนึ่งของประเพณีไม่ว่ากาลเวลาจะแปรเปลี่ยนไปอย่างไรนิยามความเป็นชนชาติจะปรากฏให้เห็นผ่านในเทศกาลที่ถือเป็นตัวแทนทางวัฒนธรรมของชนชาตินั้น โดยทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการสืบทอดวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของชนชาติ เทศกาลสำคัญประจำฤดูกาลทั้ง 4 ของชาวไทยเชื้อสายจีน ได้แก่ ตรุษจีน เซ็งเม้ง ไหว้บ๊ะจ่าง สารทจีน ไหว้พระจันทร์และ ไหว้ขนมบัวลอยของไต้หวันเป็นสิ่งสำคัญในเทศกาลและพิธีกรรม หากสังเกตโต๊ะไหว้เจ้าตามบ้านเรือนของชาวไทยเชื้อสายจีนในทุกเทศกาลสำคัญจะพบของไหว้หลากหลายชนิดวางเต็มไปหมด ได้แก่ อาหารจานหลัก อาหารจานรอง ของหวาน ผลไม้ เครื่องดื่ม และของไหว้พิเศษประจำเทศกาลของไหว้เหล่านี้ล้วนแฝงความหมายพิเศษและความหมายที่เป็นมงคล ซึ่งบทความวิจัยนี้ กล่าวถึง การไหว้เจ้าตามลำดับปฏิทิน เทศกาลสำคัญเริ่มจากความเป็นมาของกิจกรรมการเฉลิมฉลองวัฒนธรรมเรื่องของไหว้ โดยสรุปข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านประเพณีและวัฒนธรรมจีน เพื่อศึกษาเรื่องของไหว้พิเศษประจำเทศกาลอย่างรอบด้านเน้นจุดเด่นของสิ่งที่เปลี่ยนแปลงในของไหว้พิเศษประจำเทศกาลระหว่างจีนกับไทย

อันเป็นประจักษ์พยานการผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างสองชาติที่จะช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องการผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างจีนกับไทยมากยิ่งขึ้น

จากการอภิปรายผลข้างต้น คณะผู้วิจัย ได้เพิ่มเติมแนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมการเช่นไหว้ ในเทศกาลมงคลของชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า กระบวนการสืบทอดวัฒนธรรมของชาวจีนในแต่ละรุ่นพบว่าบิดามารดาและคนในครอบครัวมีบทบาทสำคัญในการการอบรมสั่งสอน ถ่ายทอดค่านิยม ทักษะคติและชุดเวลาทางสังคมและวัฒนธรรมเพื่อให้บุตรได้สืบทอดเนื้อหาสาระอย่างเป็นระบบและเป็นแบบอย่างให้ลูกหลานได้ปฏิบัติตาม การเล่าเรื่องราวในอดีตหรือความเป็นมาของตนและบรรพบุรุษชาวจีนมีผลต่อจิตใจของบุตรหลานอย่างมาก บุตรหลานที่ฟังแล้วอาจมีความรู้สึกร่วมและตระหนักถึงความสำคัญในประเพณีของบรรพบุรุษมากขึ้น ส่งผลให้ลูกหลานเกิดการปฏิบัติด้วยความเต็มใจมากกว่ากระทำด้วยหน้าที่ นอกจากนี้ การสืบสานวัฒนธรรมการเช่นไหว้ในเทศกาลมงคลเป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่งเพื่อแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้ว และมีความเชื่อว่าการประกอบพิธีกรรมจะทำให้เป็นสิริมงคล ร่ำรวย และทำให้ญาติพี่น้องได้มีโอกาสพบปะ และทำให้มีชีวิตครอบครัวที่ดีขึ้น

นอกจากนี้ ปัจจุบันการถ่ายทอดประเพณีสู่บุตรหลานของตนเป็นเพียงแค่ความถดถอยจากการประเมินบุตรหลานในด้านการสืบทอดประเพณีของบรรพบุรุษต่ำกว่าความเป็นจริง แม้ว่าประเพณีทางสังคมของชาวจีนจะเกิดการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมแต่ไม่ได้ส่งผลกระทบต่อประเพณีเหล่านั้นสูญหายไปหรือขาดการสืบทอด การเปลี่ยนแปลงเป็นเพียงการเปลี่ยนแปลงในด้านรูปแบบเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ แต่รากฐานที่แท้จริงในการปฏิบัติตามประเพณีของบรรพบุรุษนั้นล้วนเป็นความเชื่อ ความศรัทธาและความกตัญญูที่ถูกปลูกฝังมาอย่างแน่นหนาที่อยู่ภายในจิตใจของผู้ปฏิบัติที่ขึ้นชื่อว่าเป็นสายเลือดชาวจีน ทำให้ไม่ว่าสภาพสังคมหรือปัจจัยต่าง ๆ จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือมีผลกระทบต่อประเพณีทางสังคมสักเพียงใด แต่รากฐานที่มั่นคงที่ยังรากลึกลงจิตใจของชาวไทยสายเลือดจีนแต่ละรุ่นยังผลให้เกิดความคงไว้ซึ่งประเพณีที่ดั้งเดิมของบรรพบุรุษสืบทอดไปตราบนานเท่านาน

ข้อเสนอแนะ

คณะผู้วิจัย มีข้อเสนอแนะใน 2 ลักษณะ คือ ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์

ควรส่งเสริมให้มีการศึกษาวัฒนธรรมการเช่นไหว้ในเทศกาลมงคลของชาวไทยเชื้อสายจีนในท้องถิ่น เพื่อเรียนรู้วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวไทยเชื้อสายจีนเพิ่มมากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการศึกษาเฉพาะด้านเกี่ยวกับวัฒนธรรมการเช่นไหว้ในเทศกาลมงคลของชาวไทยเชื้อสายจีนอย่างหลากหลาย เพื่อเป็นการเรียนรู้วัฒนธรรมและประเพณีอย่างรอบด้าน

บรรณานุกรม

- ชนภา เมธิเกรียงไกร. กระบวนการสืบทอดประเพณีทางสังคมของชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาด
บ้านใหม่ จังหวัดฉะเชิงเทรา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา, 2559.
- พรีนา บลูมฟิลด์. ความเชื่อชาวจีน (หยกแดง, แปล). กรุงเทพฯ: พิมพ์วาด, 2533.
- นพพล จันท์กระจ่างแจ้ง. “การศึกษาเรื่องของไหว้เจ้าในเทศกาลสำคัญของชาวไทยเชื้อสายจีนใน
ประเทศไทย,” วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต. 13, 2 (2561).
- พรพรรณ จันทโรนานนท์. “โพธารามประเพณีจีนที่อาจเลือนหายไปตามกาลเวลา,” วารสารรามคำแหง
ฉบับมนุษยศาสตร์. 32, 1 (2553): 57–68.
- สมบูรณ์ สุขสำราญ. ความเชื่อทางศาสนาและพิธีกรรมของชุมชนชาวจีน. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2530.
- อมรา พงศาพิชญ์. วัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์ วิเคราะห์สังคมไทยแนวมานุษยวิทยา. กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.

เอกสารสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ครั้งที่ 10

บทความนักศึกษาระดับปริญญาตรี
กลุ่มงานสร้างสรรค์ดนตรีและนาฏศิลป์

เชิง Music การปรับตัวของอุตสาหกรรมดนตรีและค่ายเพลงในปัจจุบันกับโรค COVID-19

Soeng Music, the Current Adaptation of the Music Industry and Record Labels to COVID-19

เบญจพณ คงบุญ, ชลสิทธิ์ ไพลฤทธิ์ และศรัณย์ ศรีพุทธรินทร์

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “เชิง Music การปรับตัวของอุตสาหกรรมดนตรีและค่ายเพลงในปัจจุบันกับโรค COVID-19” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติในการก่อตั้งค่ายเพลง เชิง Music เพื่อศึกษาแนวคิดในการบริหารและขั้นตอนในการสร้างสรรค์ผลงานเพลง เพื่อศึกษาการปรับตัวของค่ายเพลงให้เข้ากับสถานการณ์โควิดในปัจจุบัน โดยใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร ศิลปิน นักดนตรีและโปรดิวเซอร์ของค่าย เพื่อให้ได้ซึ่งข้อมูลเชิงลึกของค่ายเพลงในการทำวิเคราะห์และอภิปรายผล

ผลการวิจัยวิจัยได้พบว่า เชิง Music ก่อตั้งขึ้นเมื่อประมาณปี 2560 มีจุดเริ่มต้นคือ ทางค่ายต้องการทำเพลงเพื่อใช้เป็นเพลงประกอบภาพยนตร์ และแยกผลงานเพลงออกมาจากบริษัทภาพยนตร์ เพื่อไม่ให้ผลงานปะปน และเพื่อง่ายต่อการติดตามของแฟนคลับ แนวเพลงส่วนใหญ่จะรักษาเอกลักษณ์ความเป็นอีสานไว้ ไม่ว่าจะเพลงจะทำสร้างสรรค์ออกมาในลักษณะที่ดนตรีไปทางด้านสตริง ร็อค จะมีเครื่องดนตรีพื้นบ้านเข้ามาสอดแทรกอยู่เสมอ โรคโควิด-19 ส่งผลกระทบต่อมากมาย เชิง Music เป็นอีกค่ายเพลงอีกหนึ่งค่ายที่ได้รับผลกระทบอย่างมาก ทั้งด้านรายได้ การแสดงสดของศิลปิน งานโฆษณา โดนยกเลิกและไม่สามารถจัดกิจกรรมที่รวมกลุ่มได้ ซึ่งในการปรับตัวของค่ายที่สำคัญคือ การจัดทำ Live Streaming ผ่าน Facebook และการผลักดันให้ศิลปินในค่ายสร้างผลงานของตนเองแล้วนำไปเผยแพร่ในช่องทางของตนเอง ส่งเสริมให้ศิลปินสร้างแบรนด์สินค้าเป็นของตัวเอง และจากผลการศึกษายังได้พบข้อมูลสำคัญคือ การประกอบอาชีพนักร้อง ศิลปิน นักดนตรี อาจจะเป็นอาชีพที่สามารถสร้างรายได้ได้ค่อนข้างสูง แต่เป็นกลุ่มแรกที่ต้องหยุดการทำงานเนื่องจากผลกระทบจากโรคระบาด และเป็นกลุ่มอาชีพสุดท้ายที่ได้กลับไปประกอบอาชีพอีกครั้ง หากนักร้องนักดนตรี จำเป็นต้องมีอาชีพเสริมอะไรก็ได้ที่พร้อมจะเป็นอาชีพหลักทดแทนเวลาที่งานหายไปเป็นเวลานาน

คำสำคัญ: เชิง Music การปรับตัว อุตสาหกรรมดนตรีและค่ายเพลง โรค COVID-19

Abstract

The research entitled “Soeng Music, the current adaptation of the music industry and record labels to COVID-19” aimed to 1) study the history of Soeng music label establishment, 2) to study management concepts and procedures for creating music works, and 3) to study the adaptation of music labels to the current covid-19 situation. The data was collected by

interviewing the music labels' executives, artists, musicians, and producers to obtain insights of the music labels for data analysis and discussion.

The result of the research showed that Soeng Music was founded around 2017. It was begun when the music label wanted to produce a song to be a movie soundtrack and to separate the music products from the film company so that the work was obviously classified and easy for Fans to follow up. Most music genres remained the identity of Isaan, even rock music, it would be always a folk music instrument used in that rock music. Covid-19 had massive impact on everything, Soeng Music is also another record having been greatly affected regarding income, artist's live performances, commercial advertisement, concerts or live events which being not allowed to be performed. The most important solution made by the music label was creating Live Streaming via Facebook and encouraging the artists in their company to create their own branded products to be promoted on their own channels. According to the results of research, there was also important information found that singer, artist, and musician may be the careers that make big income, however, this group of careers was the first group that had to stop working due to the impact of the epidemic and was the last group to return to work again. It is necessary for singer and songwriter to have any extra jobs to replace their main careers and substitute the long break of working for their main careers.

Keywords: Soeng Music, Adaptation, Music Industry and Music Label, COVID-19

บทนำ

บทบาทของดนตรีในยุคปัจจุบัน การดำรงชีวิตในปัจจุบันมีปัจจัยหลายด้านที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันส่งผลให้มนุษย์ที่อยู่ร่วมกันในสังคมเกิดการปรับตัว เพื่อที่จะสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคม จึงส่งผลต่อความบันเทิง ความสนุกสนานของคนในสังคมเช่นกัน เช่น ในสมัยอดีต การแสดงดนตรีสามารถรับชมได้จาก โรงละคร โรงมหรสพ แต่ปัจจุบันสามารถรับชมได้จากทางโทรทัศน์ การแสดงตามร้านอาหาร เป็นต้น

ดนตรีมีความเกี่ยวข้องกับมนุษย์มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันและมีบทบาททางสังคมด้วยเช่นกัน เพราะว่าดนตรีเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่า สังคมและประเทศชาตินั้นเป็นอย่างไร เช่น การบรรเลงดนตรีปลุกใจในยามเกิดศึกสงคราม แสดงให้เห็นว่า บ้านเมืองกำลังมีศึกสงคราม การบรรเลงเพลงอวยพรปีใหม่ ก็สะท้อนให้เห็นว่า ขณะนั้นเป็นช่วงเทศกาลปีใหม่หรือการบรรเลงดนตรีที่สนุกสนานในงานต่าง ๆ แสดงให้เห็นว่าคนในสังคมมีความสุขสนุกสนาน เป็นต้น ดนตรีจึงมีบทบาทในการสะท้อนสังคมเป็นอย่างมาก

เทคโนโลยีมีส่วนนำมาสร้างสรรค์ดนตรีให้เกิดความแปลกใหม่ได้ เช่น การนำเสียงมา ผสมผสานสร้างสรรค์การแสดงดนตรีให้น่าสนใจ การใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์มาช่วยในการแต่งเพลง การนำเครื่อง

สแตนด์บายมาสร้างระบบเสียงให้มีความทันสมัยแปลกใหม่ เพื่อให้ดนตรีมีความไพเราะน่าสนใจมากยิ่งขึ้น เทคโนโลยีก่อให้เกิดระบบทางวัฒนธรรมที่สำคัญอีกได้แก่ “อุตสาหกรรมดนตรี” เพื่อดำเนินธุรกิจทางดนตรีจะบันทึกดนตรีเก็บไว้ในสื่อ ประเภทต่าง ๆ เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ แผ่นเสียง คาสเซ็ทเทป ซีดี วีซีดี ฯลฯ และสื่อดนตรีเหล่านี้ก็จะถูกนำไปใช้ประโยชน์ในด้านการอนุรักษ์ เผยแพร่ บันทึก หรือธุรกิจดนตรีอื่น ๆ เช่น การถ่ายทอดสด/บันทึกการแสดงดนตรีเพื่อเผยแพร่ในรายการบันทึกผ่านโทรทัศน์ การบันทึกและใช้แผ่นเสียงทางดนตรีในรายการเพลงทางวิทยุ หรือแม้แต่การสร้าง/บันทึกทำนองเพลงต่าง ๆ ลงสู่ดิจิทัล เพื่อประโยชน์ในทางธุรกิจทั้งในโทรทัศน์และอินเทอร์เน็ตที่กำลังได้รับความนิยมในสังคมไทยปัจจุบัน การแสดงดนตรีในปัจจุบันรูปแบบการแสดงดนตรีที่ได้รับความนิยมมากที่สุดคือ การแสดงดนตรีสด

ในปัจจุบันคอนเสิร์ตมีความหลายหลายมากขึ้นทั้งรูปแบบและสถานที่จัด เช่น จัดใน ผับ ไนท์คลับ บ้าน โรงนา โกดัง ฯลฯ คอนเสิร์ตที่เล่นในสถานที่ Hall ใหญ่ ๆ สนามกีฬา เราจะเรียกว่า อารีน่าคอนเสิร์ต (Arena Concert) ลักษณะสถานที่การจัดงานมีความแตกต่างกันกับแนวเพลง เช่น คอนเสิร์ตแดนส์ นิยมจัดในผับ เป็นต้น ในคอนเสิร์ตใหญ่เพื่อสร้างความประทับใจให้คนดู จะมีการออกแบบเวทีและเสริมสร้างบรรยากาศในการชมโดยใช้อุปกรณ์อย่าง แสง สี เสียง เอฟเฟ็ค จอภาพ ทรายไอซ์ ฟูไฟ วีทีอาร์ และอื่น ๆ บางศิลปินจะมีการอัดเสียงล่วงหน้าก่อนการแสดงจริง จะมีกิจกรรมการดูคอนเสิร์ตของคนดู เช่น การเต้นรำ การร้องตาม มอชชิง (Moshing) หรือ Head-banging คราวด์-เซอร์ฟ เป็นต้น แต่เนื่องด้วยเหตุการณ์ในใจปัจจุบัน อุตสาหกรรมดนตรีเป็นธุรกิจแรก ๆ ที่ได้รับผลกระทบก่อนใคร คอนเสิร์ตและเทศกาลดนตรีทั้งหมดถูกยกเลิกส่งผลไปธุรกิจกลางคืนอย่างผับบาร์ เหล่าศิลปินนักดนตรีต่างโดนยกเลิกงานก่อนอาชีพอื่น ๆ เช่นเดียวกัน

การระบาดของไวรัสโควิดทำให้ศิลปินและธุรกิจดนตรีต้องสูญเสียรายได้จากการแสดงสดไปอย่างมหาศาล จำเป็นต้องยกเลิกเทศกาลดนตรีหรือโปรแกรมแสดงสดที่ได้วางไว้เรียบร้อยแล้ว Pollstar บริษัทวิจัยเกี่ยวกับธุรกิจการแสดงดนตรีในสหรัฐอเมริกาประมาณการว่า หากการแสดงดนตรีในปี 2030 สามารถเริ่มต้นในเดือนสิงหาคม แทนที่จะเป็นฤดูใบไม้ผลิ (มีนาคมหรือเมษายน) อุตสาหกรรมดนตรีเสียรายได้ไปถึง 5.2 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ และถ้าการแสดงดนตรีต้องเริ่มต้นในเดือนธันวาคม อุตสาหกรรมดนตรีเสียรายได้ไปถึง 5.9 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ ในทางตรงกันข้าม Pollstar คำนวณว่า การแสดงดนตรีสร้างรายได้ให้แก่อุตสาหกรรมเป็นมูลค่าถึง 12.2 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ โดยสรุปแล้ว กระทบกระจายของไวรัสโควิดอาจทำให้อุตสาหกรรมดนตรีเสียรายได้จากการแสดงดนตรีสดไปถึงประมาณร้อยละ 40-75 โดยขนาดของความเสียหายทางธุรกิจขึ้นอยู่กับภาวะชะงักงันของการจัดแสดงดนตรีสด ยิ่งกว่านั้น การยกเลิกการแสดงสดไม่เพียงแต่กระทบรายได้ของศิลปินและผู้จัดคอนเสิร์ตเท่านั้น แต่ยังทำให้ทีมงานเบื้องหลังที่คอยดูแลเวทีและสนับสนุนศิลปินเมื่อออกแสดงคอนเสิร์ตเผชิญกับภาวะความไม่แน่นอนทางรายได้ เพราะรายได้ของคนกลุ่มหลังนี้ ขึ้นอยู่กับจำนวนของการจัดแสดงดนตรีสด พวกเขาไม่ได้รับเงินเดือนที่แน่นอน จากข้อมูลข้างต้น การยกเลิกการแสดงสดดนตรีอันเป็นผลจากโควิดจึงไม่ได้เป็นความเสียหายแก่อุตสาหกรรมดนตรีที่พึ่งพิงรายได้การจัดแสดงดนตรีสดและเทศกาลดนตรีในสัดส่วนที่สูงกว่าในอดีต แต่ยังคงส่งผลต่อคนกลุ่มอื่นที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม

นี้โดยอ้อม ไม่ว่าจะเป็นแรงงานรับจ้างที่ติดตามวงดนตรีไปยังที่ต่างๆ กลุ่มคนค้าขายตามการแสดงดนตรี หรือ กลุ่มธุรกิจการให้บริการขนส่ง (ตฤณ ไอยะรา 2020: ออนไลน์)

เซ็ง Music เป็นค่ายเพลงที่มีชื่อเสียงอีกหนึ่งค่ายในภาคอีสาน ตั้งอยู่ที่ 88/58 หมู่ 10 ตำบลโพธิ์ อำเภอมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ บริหารงานโดยคุณสุรศักดิ์ ป็องศร แต่เดิมคุณสุรศักดิ์ทำงานทางด้านการเป็นผู้กำกับ และมีผลงานการกำกับหนังสั้นประกวดได้รางวัลมากมาย อาทิ รางวัลชนะเลิศอันดับ 1 ระดับเอเชียในการประกวดหนังสั้นประเภทเยาวชน อีกทั้งยังเป็นผู้กำกับหนังสั้นอีสานชื่อดังอย่าง “ไต่บ้าน เดอะซีรีส์” เนื่องจากประสบการณ์การกำกับภาพยนตร์ในหลาย ๆ เรื่อง ได้มองเห็นความเป็นไปได้ที่จะสร้างสรรค์ผลงานทางด้านเพลงขึ้นประกอบภาพยนตร์ไปด้วย อีกทั้งการทำเพลงควบคู่การทำภาพยนตร์แล้วนำไปปล่อยในช่องทางเดียวกัน จะทำให้คนที่ติดตามภาพยนตร์ไม่เข้าใจและไม่รู้จักในตัวศิลปินของทางค่าย เนื่องจากในช่องของไต่บ้านแฟนคลับต้องการจะติดตามนักแสดงมากกว่า คุณสุรศักดิ์จึงตัดสินใจแยกบริษัทออกมาทำเพลงอีกบริษัทหนึ่ง ซึ่งเป็นบริษัทและค่ายเพลงอีสานที่มีชื่อเสียงในแถบภาคอีสานอีกหนึ่งค่าย นามว่า “เซ็ง Music” เพื่อให้การจัดการทั้งด้านการทำภาพยนตร์และการทำเพลงนั้นมีประสิทธิภาพมากขึ้น

เซ็ง Music มีแนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงานเพลงคือ การเล่าอารมณ์ความรู้สึกในมุมมองนั้น ๆ ให้ลึกซึ้งเท่าที่จะเป็นไปได้ เช่น มุมมองของความรัก มุมมองของคนอกหักหรือ เสียใจ การเล่าเรื่องของเพลงก็จะเป็นการถ่ายทอดอารมณ์นั้น ๆ ให้ออกมาละเอียดมากที่สุด ในช่วงแรกทางค่ายจะเป็นฝ่ายบริหารจัดการในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การแต่งเพลง การบันทึกเสียงไปจนถึงการทำมิวสิควิดีโอ ซึ่งต่อมาทางค่ายได้ปรับเปลี่ยนแนวคิดเพื่อให้ศิลปินและบุคลากรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้มีแนวทางการทำงานและการสร้างสรรค์ผลงานที่เป็นของตัวเองมากขึ้น เปิดโอกาสรับคนใหม่ ๆ รวมถึงสร้างบุคลากรด้านโปรดิวเซอร์และด้านอื่น ๆ ที่มีมุมมองและแนวคิดตรงกันมาช่วยเหลือทางค่ายเพิ่มขึ้นทั้งมีประสบการณ์และไม่มีประสบการณ์มาก่อน โดยมีฝ่ายบริหารค่ายอย่างคุณสุรศักดิ์ได้ให้ความช่วยเหลือด้านการวางแผนงาน ไปจนถึงการค้นหาศิลปินและดึงศักยภาพความสามารถในการถ่ายทอดอารมณ์ของบทเพลง เพื่อให้เพลงนั้นมีคุณภาพก่อนจะเผยแพร่ออกสู่สาธารณะชนให้ได้อย่างสมบูรณ์ เป็นที่พึงพอใจของค่ายและตัวศิลปินเองด้วย

สำหรับสถานการณ์การระบาดของโรคไวรัสโควิด-19 ในขณะนี้ทำให้ เซ็ง มิวสิคเป็นอีกหนึ่งค่ายเพลงที่ได้รับผลกระทบคือ ไม่สามารถรับงานคอนเสิร์ตได้ ศิลปินแต่ละคนอยู่กระจายกันตามจังหวัดต่าง ๆ ทำให้ไม่สามารถเดินทางข้ามจังหวัด เพื่อมาทำเพลงโดยตรงกับทางค่ายได้ อีกทั้งการถ่ายทำมิวสิควิดีโอ งานประชาสัมพันธ์ โฆษณา ก็ไม่สามารถถ่ายทำได้ตามปกติ ซึ่งทำให้รายได้หลักของค่ายในขณะนี้มาจากช่องทาง YouTube เป็นหลัก ทางค่ายเพลงเซ็ง มิวสิคจึงได้สร้างผลงานต่าง ๆ ลงในช่องทาง YouTube เพื่อให้แฟนคลับยังคงได้รับชมรับฟังศิลปินที่ตนเองชื่นชอบต่อไปได้

ดังนั้นจึงควรที่จะได้มีการศึกษา เกี่ยวกับทัศนคติ และการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์โรค COVID-19 ในปัจจุบัน ของค่ายเพลงและศิลปิน “เซ็ง Music” เป็นกรณีศึกษา

วัตถุประสงค์ของการทำวิจัย

งานวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. เพื่อศึกษาประวัติในการก่อตั้งค่ายเพลง เช็ง Music
2. เพื่อศึกษาแนวคิดในการบริหารและขั้นตอนในการสร้างสรรค์ผลงานเพลง
3. เพื่อศึกษาการปรับตัวของค่ายเพลงให้เข้ากับสถานการณ์โควิดในปัจจุบัน

ประโยชน์ที่ได้รับจากงานวิจัย

1. ทำให้เราได้ทราบถึงประวัติและบุคคลสำคัญในการก่อตั้งค่ายเพลง
2. เพื่อนำเอาข้อมูลและแนวคิดการทำงานด้านการบริหารและการสร้างสรรค์ผลงาน มาเป็นแนวทางในการพัฒนาและต่อยอดในการทำงานเกี่ยวกับด้านอุตสาหกรรมดนตรี เช่น การทำสตูดิโอ การบันทึกเสียง เป็นต้น
3. ได้ทราบถึงผลกระทบจากสถานการณ์ปัจจุบันที่ส่งผลต่อทางค่ายเพลง รวมถึงแนวทางในการป้องกันและปรับตัว ให้สอดคล้องกับสถานการณ์โรคระบาดในปัจจุบัน

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้อาศัยขอบเขตพื้นที่ของค่าย “เช็ง Music” ซึ่งมีที่ตั้งอยู่ที่ 88/58 หมู่ 10 ตำบลโพธิ์ อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ โดยจัดทำข้อมูลวิจัยในด้านประวัติของค่าย การตลาดของค่ายทัศนคติ และแนวคิดในการสร้างสรรค์เพลง และการปรับตัวในปัจจุบัน เป็นหลักในการวิเคราะห์

ประชากรและตัวอย่าง

1. นายสุรศักดิ์ ป้องศรี ผู้บริหารค่ายเช็ง Music
2. อาจารย์ปรีชา ปัตถัย ศิลปินค่ายเช็ง Music และนักประพันธ์เพลงอิสระ
3. สมาชิกท่านอื่นของทางค่าย โดยใช้วิธีการสุ่มเพื่อสัมภาษณ์

วิธีดำเนินงานวิจัย

การศึกษาเรื่องการปรับตัวของอุตสาหกรรมดนตรีและค่ายเพลงในปัจจุบันกับโรค COVID-19 กรณีศึกษา เช็ง Music ผู้วิจัยมีวิธีการวิจัย ดังนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

1. สัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเพื่อใช้ในการสัมภาษณ์ผู้บริหารค่ายเช็ง Music รวมไปถึงศิลปินของทางค่ายและสมาชิกท่านอื่น ๆ ของทางค่าย
2. วิธีสร้างเครื่องมือตามวัตถุประสงค์โดยมีขั้นตอนดังนี้
 - 2.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมดนตรีและค่ายเพลง และผลกระทบต่อวงการดนตรีจากโรคโควิด 19
 - 2.2 รูปแบบการบริหารจัดการค่าย เช็ง Music ในช่วงโรคระบาดโควิด 19
3. อุปกรณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล
กล้องถ่ายรูป โทรศัพท์เพื่อใช้ในการบันทึกเสียงและวิดีโอ สมุดจดบันทึก แล็ปท็อป (Laptop)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การเก็บข้อมูลจากการลงทำงานภาคสนาม เป็นข้อมูลที่รวบรวมได้จากการลงพื้นที่วิจัย คือ 88/58 หมู่ 10 ตำบลโพธิ์ อำเภอมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ โดยใช้ข้อมูลสำคัญช่วงปี 2563 ซึ่งเป็นช่วงโรคโควิด 19 กำลังแพร่ระบาดในประเทศไทย

2. การเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) โดยใช้คำถามที่จัดเตรียมไว้จากผู้ทำวิจัยเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก ทั้งด้านการบริหารงาน การตลาด รวมถึงการสัมภาษณ์ศิลปินและสมาชิกท่านอื่นของทางค่าย และใช้วิธีการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ การตั้งคำถามลักษณะแบบปลายเปิด เพื่อให้ได้ข้อมูลโดยรวมอื่นๆที่นอกเหนือจากข้อมูลหลัก

3. นำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อผู้วิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากเอกสารและการศึกษาภาคสนาม ดังนี้

1. นำข้อมูลที่รวบรวมได้จากการสัมภาษณ์เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง
2. นำข้อมูลที่รวบรวมไว้ จำแนกเป็นหมวดหมู่ตามประเภทของข้อมูลที่กลั่นกรองจากเครื่องมือ
3. สรุปข้อมูลของแต่ละประเภทเครื่องมือแล้ววิเคราะห์ข้อมูลให้ตรงจุดประสงค์ ดังนี้
 - 3.1 วิเคราะห์ประวัติของค่าย เซ็ง Music ผู้บริหาร ศิลปินและผลงานของทางค่าย
 - 3.2 วิเคราะห์แนวคิดด้านการบริหารและทัศนคติในการสร้างสรรค์ผลงานเพลงของค่าย เซ็ง Music
 - 3.3 วิเคราะห์การปรับตัวของค่ายเซ็ง Music เพื่อให้เข้ากับสถานการณ์โรคระบาดในปัจจุบัน
4. นำข้อเสนอแนะต่าง ๆ มาปรับปรุงแก้ไขและนำมาเรียบเรียงรายงานผลการวิเคราะห์

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

จากการศึกษาข้อมูลของค่ายเซ็ง Music สามารถสรุปผลได้ดังนี้

1. ประวัติค่ายเซ็ง Music

เซ็ง Music ก่อตั้งขึ้นเมื่อประมาณปี 2560 ตั้งอยู่ที่ 88/58 หมู่ 10 ตำบลโพธิ์ อำเภอมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ จุดเริ่มต้นของค่ายเกิดจากทางค่ายต้องการทำเพลงเพื่อใช้เป็นเพลงประกอบภาพยนตร์ ทำให้เกิดการดำเนินงานที่สอดคล้องกันของค่ายเพลงและค่ายหนัง ในช่วงก่อตั้งทางค่ายยังไม่ได้ใช้ชื่อว่า เซ็ง Music สถานะของค่ายยังอยู่ภายใต้การดูแลของบริษัท เซ็ง โปรดักชัน แอนด์ ออร์แกไนเซอร์ จำกัด ซึ่งเป็นบริษัทที่สร้างสรรค์ผลงานทางด้านภาพยนตร์ชื่อดังอย่าง “ไทบ้าน เดอะซีรีส์” และคอยควบคุมดูแลเพลงประกอบภาพยนตร์ บทเพลงแรกที่ทำในนามของค่าย เซ็ง Music คือเพลง บ่เป็นหยังเขาเข้าใจ โดยศิลปิน กวาง จิตรพรรณ มียอดผู้เข้าชมสูงถึง 50 ล้านครั้ง เป็นการเปิดตัวค่ายน้องใหม่ที่เรียกได้ว่า ค่อนข้างประสบความสำเร็จ

ทางทีมผู้บริหารมีแนวคิดที่อยากแยกผลงานเพลงออกมาจากบริษัทภาพยนตร์ เพื่อไม่ให้ผลงานปนกัน และดูสับสน และเพื่อให้ง่ายต่อการติดตามผลงานของผู้ชมและแฟนคลับ โดยชื่อบริษัท เซ็ง โปรดักชัน แอนด์

ออร์แกนเซอร์ จำกัด ใช้ในการผลิตภาพยนตร์และทำ Content ความบันเทิงต่าง ๆ และเป็นบริษัทกลางที่คอยดูแลอำนวยความสะดวกและบริหารบริษัทเล็ก ๆ ที่อยู่ภายในเครือ ส่วนค่าย เซ็ง มิวสิค สตูดิโอ จะใช้ในการผลิตผลงานเพลง ในขณะที่เริ่มทำเพลงไปด้วยทางค่ายก็เริ่มวางแผนในการทำงานที่เริ่มมีหลักมีเป้าหมายที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยอาศัยการเรียนรู้แบบเพลงต่อเพลงแล้วคิดระบบโครงสร้างการบริหาร จนสามารถเปิดเป็นบริษัทค่ายเพลงและเป็นที่มาของค่ายเพลงที่มีชื่อว่า “เซ็ง Music”

2. แนวคิดในการบริหารและทัศนคติและขั้นในการสร้างสรรค์ผลงานเพลง

แนวเพลงส่วนใหญ่จะรักษาเอกลักษณ์ความเป็นอีสานไว้ ไม่ว่าจะเพลงจะทำสร้างสรรค์ออกมาในลักษณะที่ดนตรีไปทางด้านสตริง ร็อค จะมีเครื่องดนตรีพื้นบ้านเข้ามาสอดแทรกอยู่เสมอ บางเพลงนำเอาลายพินอีสานพื้นบ้านเข้าไปในเพลงอีกด้วย เพลงของค่ายแต่ละเพลงจะไม่มีเนื้อหาที่ฉาบฉวย และอิงตามกระแส มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวสามารถโดดเด่นในช่วงเวลาต่าง ๆ ได้นาน

ทางค่ายนั้นไม่ได้มีข้อกำหนดเรื่องรูปร่างหน้าตาของศิลปิน แต่ศิลปินต้องมีบุคลิกที่ดีหรือมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นเป็นของตัวเอง หากมองภาพรวมในเรื่องการผลิตเพลง ศิลปินท่านใดที่สามารถแต่งเพลงได้จนไปถึงสามารถเป็นโปรดิวเซอร์ด้วยตนเอง สร้างผลงานทางดนตรีด้วยตัวเองได้ ทางค่ายจะสามารถดึงศักยภาพไปจนถึงสนับสนุน ผลักดันการทำงานของศิลปินท่านนั้นออกมาได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ

เพลงที่ถูกเผยแพร่ของค่ายเซ็ง Music มีทั้งการทำดนตรีที่เสร็จเรียบร้อยจากสตูดิโอภายนอก และเกิดจากการเรียบเรียงของทีมโปรดิวเซอร์ภายใน เพื่อสร้างความหลากหลายทางดนตรี เกิดความหลากหลายทางกลิ่นไอของดนตรี ทำนอง เนื้อร้อง การเรียบเรียง

3. การปรับตัวของค่ายในช่วงยุคโควิด-19

เซ็ง Music วางแผนไว้หลายทางในการปรับตัว เพื่อให้บริษัทยังสามารถดำเนินกิจการต่อไปได้อย่างมั่นคง เช่น การจัดคอนเสิร์ตออนไลน์ผ่าน Facebook เปิดโอกาสให้ศิลปินที่มีความสามารถอยากผลิตผลงานเพลงด้วยตัวเองนั้นทำได้อย่างอิสระ ซึ่งทางค่ายจะผลักดันให้ศิลปินเป็นพาร์ทเนอร์และสามารถทำทุกอย่างเองได้ โดยที่ค่ายไม่กีดกัน แม้กระทั่งการปล่อยผลงานเพลงลงช่องทางตัวเอง ส่งเสริมให้ศิลปินมีการสร้างสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ที่เป็นของตัวเอง นอกจากนี้ในอนาคต ทางค่ายยังวางแผนเกี่ยวกับ NFT, Block Chain, Cryptocurrency ที่เกี่ยวกับธุรกิจเพื่อนำมาต่อยอดค่ายเพลงในอนาคต

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษา เซ็ง Music กับการปรับตัวของอุตสาหกรรมดนตรีและค่ายเพลงในสถานการณ์โรคระบาดโควิด-19 ผู้วิจัยมีประเด็นที่พบและนำมาอภิปรายดังต่อไปนี้

เซ็ง Music เกิดขึ้นจากกลุ่มบุคคลที่ไม่ได้เรียนจบมาสายดนตรีมาโดยตรง แต่มีประสบการณ์ด้านการบริหารและด้านการภาพยนตร์ ทำมิวสิควิดีโอเพลง ส่งผลให้มีแนวคิดในการพัฒนาเปิดค่ายเพลงแยกออกมาต่างหากทางค่ายมีการบริหารอย่างมีแบบแผน อย่างแนวคิดที่ว่า การแยกค่ายเพลงออกมาจากค่ายหนึ่งจะทำให้ผู้ตลาดของกลุ่มผู้คนเข้าถึงศิลปินได้ง่าย และป้องกันไม่ให้คุณเกิดความสับสน ส่งผลให้ค่ายเพลงมีการเติบโตที่ค่อนข้างรวดเร็ว และก้าวไปอย่างมั่นคงมีผู้ติดตามและสนับสนุนมากมาย

ซึ่ง Music มีการผลักดันศิลปินให้เปิดช่องทางรายได้เป็นของตัวเองในยุคโรคระบาดโควิด 19 ซึ่งจะทำให้ภาระความรับผิดชอบตกเป็นช่องทางศิลปินแต่ฝ่ายเดียว ซึ่งหากศิลปินที่มีความสามารถในการสร้างสรรค์ผลงานเพลงด้วยตัวเองได้ ทางค่ายพร้อมจะผลักดันให้ศิลปินเป็นพาร์ทเนอร์ และทางค่ายนั้นค่อนข้างให้อิสระแก่สมาชิกของทางค่าย ไม่ว่าจะเป็นศิลปิน โปรดิิวเซอร์ นักดนตรี นักประพันธ์เพลง สามารถทำงานนอกที่ไม่ใช่ งานของทางค่ายได้ เป็นการเปิดช่องทางในการสร้างรายได้เสริมในช่วงวิกฤตการณ์โรคระบาด ซึ่งหากศิลปินหรือสมาชิกท่านใดไม่มีอาชีพเสริมหรือช่องทางรายได้มากกว่าหนึ่งอย่าง ย่อมได้รับความเสี่ยงมากกว่าบุคคลที่มีรายได้หลายช่องทาง ทางค่ายจึงไม่มีแนวคิดที่จะไปกีดกันหรือผูกมัดให้ศิลปินหรือสมาชิกให้ทำงานกับค่ายเพลงอย่างเดียว

โรคโควิด-19 ส่งผลกระทบมากมาย ซึ่งซึ่ง Music เป็นอีกค่ายเพลงอีกหนึ่งค่ายที่ได้รับผลกระทบอย่างมหาศาลในด้านรายได้ นอกจากรายได้ที่มาจากช่อง YouTube ของทางค่าย รายได้หลักของค่ายอีกอย่างคือการทัวร์คอนเสิร์ตของศิลปินในค่ายและงานแสดงสด ไปจนถึงงานคอนเสิร์ตในผับ บาร์ การรับงานโฆษณา นอกจากจะไม่สามารถแสดงดนตรีสดได้แล้ว บรรยากาศของสังคม ณ ขณะนี้ยังไม่เอื้อให้ศิลปินไทยได้ผลิตผลงานใหม่ ๆ ด้วย เมื่อศิลปินทำเพลงใหม่ ก็ไม่สามารถออกกองถ่ายมิวสิควิดีโอเพื่อโปรโมตเพลงได้ อีกทั้งยังไม่สามารถเดินทางไปโปรโมตตามสื่อต่าง ๆ ได้

หนึ่งในปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผลกระทบจากโรคระบาดรุนแรงขึ้นไปอีกคือ ระบบการบริหารจัดการของ รัฐที่ไม่สามารถทำได้อย่างรัดกุมและไม่มีประสิทธิภาพ ตั้งแต่การไม่ยอมปิดประเทศในขณะที่โรคยังไม่เดินทางเข้ามาในประเทศไทย การไม่จำกัดหวัคซินที่มีคุณภาพเข้ามาให้ประชาชนในประเทศ ทำให้เกิดการระบาดเป็นวงกว้างมากขึ้น เกิดผลกระทบกับเศรษฐกิจไทยที่ตกต่ำอยู่แล้ว จากการหดตัวของภาคการท่องเที่ยว จีดีพี ปี 2563 ติดลบร้อยละ 6.1 รุนแรงที่สุดในรอบ 22 ปี ระบบสาธารณสุข ไม่สามารถรองรับผู้ป่วยจำนวนมาก เป็นการสะท้อนถึงการขาดโครงสร้างและระบบในการรับมือกับการระบาดใหญ่ ภายใน 3 เดือนพบผู้ติดเชื้อเพิ่มขึ้น 10 เท่า และมีแนวโน้มว่าจะติดเชื้อไม่ต่ำกว่า 1 หมื่นคนต่อวัน อัตราการเสียชีวิตเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วตามไปด้วย

เมื่อเหตุการณ์โรคระบาดเกิดขึ้น สิ่งที่รัฐแก้ปัญหาคือ มาตรการล็อกดาวน์ อาจเป็นแนวทางในการ แก้ไขปัญหาการระบาดของโรคได้ดี แต่รัฐไม่มีการเยียวยาหรือหาทางออกให้ผู้ที่ได้รับผลกระทบที่เป็นนักดนตรี กลางคืน หากพูดถึงโครงการ เราชนะ คนละครึ่ง ก็ยังไม่สามารถที่จะทดแทนรายได้ที่หายไปของนักดนตรีและ ศิลปิน นักดนตรีเป็นอาชีพแรกที่ถูกล้างให้หยุดงานและได้กลับไปทำงานเป็นอาชีพสุดท้าย เมื่อเปิดให้กลับไป ทำงาน คนเที่ยวก็ยังไม่กล้าที่จะออกมาเที่ยวทำให้รายได้จากนักท่องเที่ยวน้อยลง ทางผับไปจนถึงร้านอาหารก็ ยังไม่กล้าลงทุนในการจ้างศิลปินเพื่อโปรโมทร้าน ซึ่งเสี่ยงต่อการขาดทุน ซึ่งวัคซีนที่มีคุณภาพจะทำให้ผู้คนเริ่ม กลับมาใช้ชีวิตกันได้อย่างปกติ ยกตัวอย่างในต่างประเทศ แม้ยังมีโรคระบาดอยู่ก็ยังสามารถจัดคอนเสิร์ตได้ สนามฟุตบอลเปิดให้เข้าชมแบบเต็มความจุ เพราะระบบการจัดการของรัฐในต่างประเทศนั้นมีประสิทธิภาพ และวัคซีนที่มีคุณภาพจะทำให้ผู้คนสามารถใช้ชีวิตกันได้อย่างปกติสุข

ในการปรับตัวของค่ายเพลงเมื่อได้รับผลกระทบ เรียกได้ว่า ค่ายเซ็ง Music ได้ดูแลศิลปินและสมาชิกของทางค่ายได้เป็นอย่างดี ทั้งการจัดทำ Live Streaming ผ่าน Facebook ใน

รูปแบบคอนเสิร์ตออนไลน์ผ่านเพจไต้หวันแลนด์ เป็นการช่วยให้ศิลปินได้พบปะกับแฟนคลับ แต่ในการทำคอนเสิร์ตออนไลน์นั้น ยังไม่สามารถที่จะทำเป็นรายได้หลักได้ เนื่องจากต้นทุนในการ Live Streaming ค่อนข้างสูง หากจะทำให้คุ้มกับต้นทุนที่ตั้งไว้ ยอดการขายบัตรคอนเสิร์ตต้องได้ตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ และต่อให้ทุกอย่างย้ายเข้าไปอยู่ในช่องทางออนไลน์หมดแล้ว แต่คอนเสิร์ตหรือ Event ก็ไม่สามารถอยู่ในช่องทางออนไลน์ได้อย่างถาวร เพราะความสนุกอยู่ที่ความสดและการมีส่วนร่วมของคนดู คอนเสิร์ตออนไลน์อาจทำรายได้ได้น้อยกว่าการจัดคอนเสิร์ตแบบปกติทั่วไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 การสร้างสรรค์ผลงานเพลง ควรใช้ทัศนคติและแนวคิดที่ดีในการสร้างสรรค์เพื่อที่เราจะได้ผลงานเพลงที่มีคุณภาพออกสู่สาธารณะชน เพลงที่มีเนื้อหา เนื้อร้องที่ดียอมทำให้เพลงมีความประทับใจต่อผู้ฟัง

1.2 การประกอบอาชีพ นักร้อง ศิลปิน นักดนตรี อาจจะเป็นอาชีพที่สามารถสร้างรายได้ได้ค่อนข้างสูง แต่ความเสี่ยงย่อมสูงตาม เนื่องตลาดเพลงไทยในปัจจุบันมีการแข่งขันกันค่อนข้างสูง ผู้ที่ต้องการจะก้าวไปเป็นศิลปินในอนาคตต้องมีการเตรียมตัวที่พร้อม และมีความกระตือรือร้นพร้อมที่จะพัฒนาอยู่เสมอ หากเป็นนักดนตรีกลางคืนทั่วไป ควรที่จะมีอาชีพหลัก 1 อาชีพ โดยให้อาชีพนักดนตรีเป็นอาชีพสำรองในการเสริมรายได้ เนื่องจากนักดนตรีโอกาสการตกงานค่อนข้างสูง เห็นได้จากการระบาดของโรคโควิด ทำให้นักดนตรีและศิลปินไม่สามารถออกงานได้ ดังนั้น การมีอาชีพเสริมมากกว่า 1 อาชีพ จะเป็นการกระจายความเสี่ยงและเป็นการสร้างรายได้ที่ดี

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ในการทำวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาข้อมูลบางส่วนของค่ายเซ็ง Music เช่น ประวัติของค่ายเพลง แนวคิด การบริหาร และการปรับตัวของค่ายเพลงที่ได้รับผลกระทบจากโรคโควิด-19 แต่เนื่องจากยังมีอีกหลายหัวข้อที่น่าสนใจ ซึ่งเป็นข้อมูลสำคัญของทางค่ายที่อาจเป็นประโยชน์ ในการทำวิจัยที่เกี่ยวข้องกับค่ายเซ็ง Music มากยิ่งขึ้น

2. การลงพื้นที่ทำวิจัยในช่วงโรคระบาดโควิด-19 ควรลงพื้นที่ในช่วงการซ้อมงานคอนเสิร์ตออนไลน์ เพื่อเป็นการเก็บข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ต้องมีความรัดกุมและไม่รบกวนการทำงานของบุคลากรในค่ายเพลง

บรรณานุกรม

ตฤณ ไอยะรา. COVID-19 จะนำพาอุตสาหกรรมดนตรีสู่จักรวาลใหม่หรือไม่. (ออนไลน์) 2020 (อ้างเมื่อ 7 สิงหาคม 2564). จาก cea.or.th

การถ่ายทอดหมอลำกลอน : กรณีศึกษาหมอลำทองแปน พันบุปผา**Transmission of Mor Lam Klon : A case study of Mor Lam Thongpaen Phanbuppha”****ชินราช แสงศิลป์ พีรพัฒน์ หลินภู และนิสิต ภาควิชา****บทคัดย่อ**

การวิจัยเรื่อง “การถ่ายทอดหมอลำกลอนกรณีศึกษาหมอลำทองแปน พันบุปผา” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเกี่ยวกับการถ่ายทอดหมอลำกลอนโดยหมอลำทองแปน พันบุปผา เพื่อศึกษาวิธีการขับร้องหมอลำ ประเภทลำกลอน เพื่อเป็นแบบอย่างและก่อให้เกิดความรู้อันเป็นประโยชน์ในการอนุรักษ์ ส่งเสริม เผยแพร่ และสืบทอดมรดกทางศิลปวัฒนธรรมที่มีคุณค่า

ผลวิจัยพบว่าหมอลำทองแปนมีวิธีการถ่ายทอดหมอลำโดยการสอนแบบมุขปาฐะ ปากต่อปาก ตัวต่อตัว ผลงานที่โดดเด่นของหมอลำทองแปน ได้แก่ ลำกลอนเจ้าแม่กลอนมันส์ ลำกลอนตายายเลี้ยงหลาน ลำกลอนแจกข้าวหาผี ลำกลอนเขยชี้เหล่าแม่เฒ่าชี้จุม ลำกลอนคนเกิดคนตาย ชุดที่ 1-2 ลำกลอนฟัวหลายคน ลำกลอนหญิงสะเด็ดชายสะเด่า ลำกลอนศึก 2 นางพญา ลำกลอนฟัวเมียพอกัน ลำกลอนมหาเวสสันดรชาดก ตามธรรมเนียมหรือพิธีกรรมในการถ่ายทอดลำกลอนของหมอลำชั้นครูทุก ๆ ท่านจะต้องมีการยกอ้อยอครุ เพื่อแสดงถึงความเคารพและบ่งบอกว่า เราขอยกตัวเป็นศิษย์ของหมอลำชั้นครูอย่างถูกต้องตามจารีตประเพณี หลังจากที่มีการยกอ้อยอครุ หมอลำชั้นครูจะยกนามสกุลของตัวเองให้ใช้ เพื่อบ่งบอกว่าได้รับเป็นศิษย์แล้ว ซึ่งการถ่ายทอดหมอลำกลอนโดยหมอลำทองแปน พันบุปผา มีขั้นตอนการยกอ้อยอครุโดยการทำให้ผู้ที่จะฝากตัวเป็นลูกศิษย์โดยการนำผ้าขึ้น เทียนชั้น 5 เงิน 199 เหล้าขาว ไข่ แป้ง กระจก หวี มามอบเพื่อทำพิธียกอ้อยอครุตามจารีตประเพณี หลังจากที่เราเป็นลูกศิษย์แล้ว แม่ทองแปนจะมีวิธีการถ่ายทอดกลอนลำ โดยแม่ทองแปนจะเป็นการสอนแบบมุขปาฐะ สอนปากต่อปาก โดยจะมีการสอนทั้งการพ้อนรำการออกท่าทาง สำเนียงการร้องและเทคนิคการร้อง จากนั้นจะให้ท่องกลอนลำ โดยแม่ทองแปนจะให้จดเอากลอนลำเพื่อจะได้จำและกันหลงลืม จะให้ลำให้ฟังก่อนหากลำผิด แม่ทองแปนจะสอนและปรับแก้ให้ต่อนั้นเลย และเมื่อลำได้ถูกต้องแล้วจะให้ลองลำใส่แคนหรือดนตรีประกอบ

คำสำคัญ: หมอลำทองแปน พันบุปผา หมอลำกลอน การถ่ายทอดหมอลำกลอน

Abstract

The research entitled “Transmission of Mor Lam Klon : a case study of Mor Lam Thongpaen Phanbuppha” aimed to study the transmission of Mor Lam Klon by Mor Lam Thongpaen Panbuppha and to study the technique used for singing a type of Mor Lam called Mor Lam Klon in order to be a model and to create useful knowledge of conservation, promotion, propagation, and inheritance of valuable cultural heritage.

The results showed that the technique used by Lam Klon singer, Thongpaen, for transmitting Mor Lam was oral teaching, word of mouth, and face to face. The outstanding works of Mor Lam Thong Pan include Lam Klon Chao Mae Klon Mun (queen of fun music), Lam Klon Ta Yai Liang Larn (grandparents raising grandchildren), Lam-Kon Jaek Khao Ha Phi (giving away rice for ghosts), Lam Klon Khoei Ki Lao and Mae Tao Ki Jom (drunken son-in-law and bossy mother-in-law), Lam Klon Kon Koed – Kon Tai (the birth and the dead, series 1 – 2), Lam Klon Paue Lai Kon (many husbands), Lam Klon Ying Saded-Chai Sadao (spicy man and woman), Lam Klon Suek Song Nang Phaya (war of two queens), Lam Klon Puae Mia Por Kan (husband and wife being equal), and Lam Klon Maha Wessantara Jataka.

According to the tradition or ritual to transmit Lam Klon, learners or practitioners must do the rite called Yok Aor Yor Kru to express their respect to Mor Lam Teachers and indicate that they would like to be disciples of Mor Lam teachers. According to tradition, after Yok Aor Yor Kru ceremony, Mor Lam teacher would also have his or her disciple use his or her surname in order to identify that that student or that person is accepted as their disciple or student.

The transmission of Mor Lam Klon by Mor Lam artist, Thong Paen Phanbuppha, consisted of a rite called Yok Aor Yor Kru of which those who want to be the teacher' disciples offering their teachers with Pha Sin (type of cloth), Tlan Khan 5 or a bowl containing 5 pairs of candles, incentives sticks and other offering for showing respect, money totaling 199 Baht, white whiskey, eggs, flour, mirrors, and combs to be offered in the ceremony Yok Aor Yor Kru according to tradition. After being accepted to be disciples, there will be the process of Mor Lam Klon to be transmitted by Mae Thong Pan by orally teaching dance, gestures, vocalization, and singing techniques. Mae Thongpaen, then, had her students write down the Mor Lam Klon in order that the students can remember the songs. After that, Mae Thongpaen asked her students to sing Lam Klon song first, if it was wrong, Mae Thongpaen would teach and correct what was wrong at that time. On the other hand, if it was correct, that student would be allowed to sing along with Khaen or music.

Keywords: Mor Lam Thongpaen Phanbuppha, Mor Lam Klon, Transmission of Mor Lam Klon

บทนำ

ดนตรีเป็นศิลปะอย่างหนึ่งที่มนุษย์ได้สร้างสรรค์ปรุงแต่งขึ้น และได้เป็นเพื่อนทางจิตใจของมนุษย์มาช้านานแล้ว คำถามที่ว่าศิลปะแขนงนี้เริ่มต้นขึ้นเมื่อใด ไม่มีผู้ใดสามารถให้คำตอบได้ แต่ว่าอาศัยหลักฐานและ

ข้ออ้างทางมานุษยวิทยาแล้วก็จะกล่าวได้ว่า ดนตรีเริ่มมาตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์นานักหนาแล้ว มีหลักฐานว่า อารยธรรมของดนตรีในซีกโลกตะวันออกนั้น เกิดขึ้นมาก่อนดนตรีในซีกโลกตะวันตก ประมาณ 2,000 ปี สิ่งหนึ่งที่ทำให้เกิดดนตรีขึ้นครั้งแรก คือ “ความหวาดกลัว” ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นการเกิดกลางวันหรือกลางคืน การพลัดเปลี่ยนของฤดูกาล พายุแลบ พายุร้อง ฝนตก น้ำท่วม แผ่นดินไหว ล้วนเป็นสิ่งที่สร้างความประหลาดประหลาดใจและความกังวลใจให้แก่มนุษย์ในยุคนั้นเป็นอันมาก พวกเขามีความเข้าใจว่าปรากฏการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้มีทั้งพระเจ้าที่ตีและร้ายอยู่ในตัว

หมอลำเป็นองค์วิชาความรู้อย่างหนึ่ง ทำให้เราเรียนรู้สังคมและวัฒนธรรมได้ การแสดงหมอลำไม่ใช่แค่การอนุรักษ์ แต่ยังอธิบายความหมายและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในวงชาวบ้าน ซึ่งเป็นมูลขั้นต้นอย่างดี ในเมื่อวัฒนธรรมอีสานได้มีการสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน ดังนั้นเราควรที่จะอนุรักษ์วัฒนธรรมของเราไว้ วัฒนธรรมทุกอย่างทุกอย่างเป็นของไทยก็คือเอกลักษณ์ของชาติไทย และที่คนไทยเรามีความมั่นคงอยู่ได้ทุกวันนี้ก็เพราะเรามีเอกลักษณ์ มีวัฒนธรรมไทยที่เป็นวิถีชีวิตของเรา

หมอลำเป็นรูปแบบวัฒนธรรมทางภาคอีสานของประเทศไทย สามารถแบ่งออกได้หลายอย่าง ตามลักษณะทำนองของการลำ เช่น ลำเต้ย ลำกลอน ลำเรื่อง ลำเรื่องต่อกลอนลำเพลิน ลำซิ่ง คำว่า “หมอลำ” มาจากคำ 2 คำมารวมกัน ได้แก่ “หมอ” หมายถึง ผู้มีความชำนาญ และ “ลำ” หมายถึง การบรรยายเรื่องราวต่าง ๆ ด้วยทำนองอันไพเราะ

หมอลำ คือ ผู้ดำรงบทบาทสำคัญในการขับร้องและทำหน้าที่ถ่ายทอดเรื่องราวต่างๆอย่างเป็นที่น่าพอใจให้แก่ผู้ชม โดยใช้ “การลำ” หมายถึง การขับร้อง การเปล่งเสียงหรือถ้อยคำให้เป็นที่น่าพอใจต่างๆ ตาม “กลอนลำ” ซึ่งเป็นบทร้องที่ถูกประพันธ์ขึ้นในลักษณะบทร้อยกรองไม่มีจังหวะตายตัว ใช้สำหรับลำให้ผู้ฟังได้รับรู้ถึงเนื้อความต่างๆ ไม่ว่าจะป็นวรรณกรรมพื้นบ้านนิทาน ชาดก คติสอนใจ คุณธรรม จริยธรรม จาริต ประเพณี ค่านิยม รวมไปถึงความเชื่อต่างๆของผู้คนในท้องถิ่น คุณสมบัติหมอลำที่ดี จะต้องมีความเสียงดี สามารถจดจำทำนองและมีไหวพริบปฏิภาณดี หมอลำส่วนใหญ่ใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานในการลำ เพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจเนื้อเรื่องราวของกลอนลำ ซึ่งระหว่างเล่นเพลงหมอลำจะแสดงประกอบคอกไปกับเสียงแคน ตามจังหวะลีลาและความสามารถของหมอลำและหมอแคนเป็นสำคัญ

หมอลำ เป็นรูปแบบของเพลงลาวโบราณในประเทศลาวและภาคอีสานของประเทศไทย สามารถแบ่งออกได้เป็นหลายอย่าง ตามลักษณะทำนองของการลำ เช่น ลำเต้ย ลำกลอน ลำเรื่อง ลำเพลิน ลำซิ่ง รวมทั้งลำตัดในภาคกลางก็จัดได้ว่าเป็นหมอลำประเภทหนึ่ง คำว่า “หมอลำ” มาจากคำ 2 คำมารวมกัน ได้แก่ “หมอ” หมายถึง ผู้มีความชำนาญ และ “ลำ” หมายถึง การบรรยายเรื่องราวต่าง ๆ ด้วยทำนอง อันไพเราะ ดังนั้น หมอลำ จึงหมายถึง ผู้ที่มีความชำนาญในการบรรยายเรื่องราวต่าง ๆ ด้วยทำนองเพลง

คำว่า “ลำ” มีความหมายสองอย่าง อย่างหนึ่งเป็นชื่อของเรื่อง อีกอย่างหนึ่งเป็นชื่อของการขับร้องหรือการลำ ที่เป็นชื่อของเรื่อง ได้แก่ เรื่องต่าง ๆ เช่น เรื่องนกจอกน้อย เรื่องท้าวกำกาดำ เรื่องชูลุนางอ้ว เป็นต้น เรื่องเหล่านี้โบราณแต่งไว้เป็นกลอน แทนที่จะเรียกว่าเรื่อง ก็เรียกว่า ลำ กลอนที่เอามาจากหนังสือลำ เรียกว่า กลอนลำอีกอย่างหนึ่งหมายถึง การขับร้องหรือการลำ การนำเอาเรื่องในวรรณคดีอีสานมาขับร้องหรือมาลำ

เรียกว่า ลำ ผู้ที่มีความชำนาญในการขับร้องวรรณคดีอีสาน โดยการท่องจำเอากลอนมาขับร้อง หรือผู้ที่ชำนาญในการเล่านิทานเรื่องนั้น เรื่องนี้ หลาย ๆ เรื่องเรียกว่า "หมอลำ"

ความเจริญก้าวหน้าของหมอลำก็คงเหมือนกับความเจริญก้าวหน้าของสิ่งอื่น ๆ เริ่มแรกคงเกิดจากผู้เฒ่าผู้แก่เล่านิทาน นิทานที่นำมาเล่าเกี่ยวกับจารีตประเพณีและศีลธรรม โดยเรียกลูกหลานให้มาชุมนุมกันที่แรกนั่งเล่า เมื่อลูกหลานมาฟังกันมากจะนั่งเล่าไม่เหมาะ ต้องยืนขึ้นเล่า เรื่องที่นำมาเล่าต้องเป็นเรื่องที่มีในวรรณคดี เช่น เรื่องการเกิด สีนชัย เป็นต้น ผู้เล่าเพียงแต่เล่า ไม่ออกทำท่าทางก็ไม่สนุก ผู้เล่าจึงจำเป็นต้องยกไม้ยกมือแสดงท่าทางเป็นพระเอก นางเอก เป็นนักรบ เป็นต้น

หมอลำ เริ่มแรกเกิดจากการชุมนุม ลูกหลาน มีผู้เฒ่าผู้แก่นั่งเล่านิทานเกี่ยวกับจารีตประเพณีและศีลธรรมอันดี เมื่อลูกหลาน มาฟังกันมากนิยมนั่งเล่าไม่เหมาะสม ต้องยืนขึ้นเล่า เรื่องที่นำมาเล่าต้องเป็นเรื่องที่มีในวรรณคดี เช่น เรื่องการเกิด สีนชัย เป็นต้น ผู้เล่าเพียงแต่เล่า ไม่ออกทำท่าทางก็ไม่สนุกผู้เล่าจึงจำเป็นต้องยกไม้ยกมือแสดง

บรรพชนชาวอุบลราชธานี มีการแสดงพื้นบ้านอยู่ 3 ลักษณะ คือ ดนตรี การขับร้อง ฟ้อนรำ และการแสดงโดยใช้หุ่น สำหรับดนตรีในอดีตมีทั้งการบรรเลงล้วน ๆ และการบรรเลงประกอบการร้องและการฟ้อนรำ เครื่องดนตรีทั้งหลาย แคน นับว่าได้รับความนิยมมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะแคนต้องใช้ประกอบการรำต่าง ๆ อุบลราชธานีจึงได้ชื่อว่าเป็นถิ่น "ดอกคูณเสียงแคน" หมอลำที่มีชื่อเสียงชาวอุบลราชธานีมีมากมาย จนเมืองอุบลได้ชื่อว่า เป็น "เมืองหมอลำ"

หมอลำกลอน คำว่า ลำกรเกิดขึ้นโดยผู้ที่มีนิสัยไม่เรียบร้อยเป็นคนไม่อยู่กับที่ การลำมีมาตั้งแต่เมืองฟ้าเมืองสวรรค์หรือมีมาตั้งแต่คนเก่าคนแก่แต่เดิมโบราณ ซึ่งมองขึ้นไปบนฟ้าก็นึกอยากจะลำแต่ยังไม่เรียกว่าหมอลำ ซึ่งนึกอยากจะลำก็ลำไปเลย เพราะในสมัยนั้นยังไม่มีเครื่องดนตรีให้จังหวะ ต่อมาก็มีหมอลำเกิดขึ้นจริง ๆ ซึ่งก็เกิดขึ้นมาจากพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ซึ่งตอนนั้นเป็นปีประมาณ พ.ศ. 1841 หรือ 1822 ได้มีการจัดงานฉลองเมืองพะเยา ท่านพ่อขุนรามคำแหงอยากให้มีการแสดงมาฉลองในงานนี้ ท่านจึงใช้ให้ขุนอาดหัตถ์ไปหาหมอลำมาฉลองในงานนี้ แต่ขุนอาดหัตถ์ก็หาไม่ได้ ขุนอาดได้ไปพบเห็นชาวพม่าเขาลำกันแต่ฟังภาษาไม่รู้ไม่ออกว่าภาษาอะไร ขุนอาดหัตถ์ได้จำทำนองเองและนำทำนองการลำเอามาลำในงานฉลองเมืองในครั้งนั้น เพื่อนฝูงที่มาร่วมกินเลี้ยงในงานฉลองเมืองพะเยา ต่างชอบใจสนุกสนานขุนอาดหัตถ์ที่แสดงในการลำครั้งนี้ ท่านพ่อขุนรามคำแหงได้ให้ขุนอาดหัตถ์ฝึกฝนและถ่ายทอดไว้ให้เป็นมรดกให้แก่ลูกหลานสืบทอดต่อไป จะต้องมีหมอลำมาแสดงในงานสำคัญและพิธีสำคัญต่าง ๆ ต่อไป ต่อมาก็มีคนออกความคิดปัญญาแต่งเป็นกลอนลำขึ้นและใส่ท่าทางประกอบพร้อมเครื่องให้จังหวะ คือแคนที่ช่วยให้กลอนลำไพเราะขึ้น

หมอลำทองแปน พันธุ์บุปผา เป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการประพันธ์กลอนลำ และการแสดงหมอลำกลอน ถือเป็นผู้คิดค้นหมอลำกลอนประยุกต์คนแรกแห่งวงการหมอลำกลอนก็ว่าได้ ทั้งกระบวนการถ่ายทอดกลอนลำแก่ลูกศิษย์ เพื่อพัฒนาสร้างสรรค์การลำให้ทันสมัยในยุคปัจจุบันที่มีความเป็นพลวัต โดยได้ผลิตผลงานด้านการลำออกเผยแพร่ตามสื่อต่าง ๆ อย่างแพร่หลาย

จากความสำคัญดังกล่าว จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจและเล็งเห็นความสำคัญ ที่จะศึกษาการถ่ายทอดวิธีการขับร้องหมอลำ ประเภทลำกลอน เพื่อเป็นแบบอย่างและก่อให้เกิดความรู้อันเป็นประโยชน์ในการอนุรักษ์ ส่งเสริม เผยแพร่ และสืบทอดมรดกทางศิลปวัฒนธรรมที่มีคุณค่า ควรยิ่งต่อการวางแผน ตลอดจนเป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้าแก่คนรุ่นหลังและผู้สนใจต่อไป ดังนั้นจึงควรที่จะได้มีการศึกษา การถ่ายทอดหมอลำกลอน ของหมอลำทองแปน พันบุปผา เปนกรณีศึกษา

วัตถุประสงค์ของการทำวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. เพื่อศึกษาหมอลำกลอน
2. เพื่อศึกษาประวัติและผลงานลำกลอน โดยหมอลำทองแปน พันบุปผา
3. เพื่อศึกษากระบวนการถ่ายทอดลำกลอน โดยหมอลำทองแปน พันบุปผา

ประโยชน์ที่ได้รับจากงานวิจัย

1. เพื่อทราบถึงประวัติความเป็นมาหมอลำกลอน
2. เพื่อศึกษาประวัติหมอลำกลอน โดยหมอลำทองแปน พันบุปผา
3. เพื่อทราบถึงผลงานและรางวัลต่าง ๆ ที่เคยได้รับ และบทบาทต่อสังคมของหมอลำทองแปน พันบุปผา
4. เพื่อทราบถึงกระบวนการถ่ายทอดหมอลำกลอน โดยหมอลำทองแปน พันบุปผา
5. เพื่อให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาและเรียนรู้ถึงวัฒนธรรมนี้ และเพื่อเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมหมอลำกลอนให้อยู่คู่ชาวอีสาน และประเทศชาติสืบไป
6. เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาและเรียนรู้หมอลำกลอน แก่ผู้สนใจต่อไป

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาหมอลำกลอนของหมอลำทองแปน พันบุปผา โดยศึกษาประวัติ วิธีการร้องหมอลำกลอน กระบวนการถ่ายทอดหมอลำกลอน วิธีการแสดงหมอลำกลอน และศึกษาสอบถามวิเคราะห์ข้อมูลจากลูกศิษย์ของหมอลำทองแปน พันบุปผา

ประชากรและตัวอย่าง

1. ประชากร คือ หมอลำทองแปน พันบุปผา และลูกศิษย์จำนวน 2 คน

2. ตัวอย่าง

- 2.1 ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ หมอลำทองแปน พันบุปผา
- 2.2 ผู้ให้ข้อมูลปฏิบัติและข้อมูลทั่วๆ ไป ได้แก่ หมอลำทองแปน พันบุปผา และลูกศิษย์ จำนวน 2 คน

ประกอบด้วย หมอลำเตโชพล พันบุปผา และหมอลำแอรี ศรีโสภา พันบุปผา

วิธีดำเนินงานวิจัย

การวิจัยการถ่ายทอดหมอลำกลอนกรณีศึกษาหมอลำทองแปน พันบุปผา คณะผู้วิจัยมีวิธีการวิจัย ดังนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเพื่อใช้ในการสัมภาษณ์หมอลำทองแปง พันบุปผา และลูกศิษย์
2. อุปกรณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล
 - 2.1 กล้องถ่ายรูป
 - 2.2 โทรศัพท์เพื่อใช้ในการบันทึกเสียงและวิดีโอ
 - 2.3 สมุดจดบันทึก
 - 2.4 แล็บท็อป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลโดยการลงภาคสนาม เป็นข้อมูลที่รวบรวมได้จากการลงพื้นที่วิจัย คือ 131 หมู่ 3 บ้านโพธิ์สง่า ตำบลท่าโพธิ์ศรี อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี

การสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์และแบบวิเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) เป็นแบบสัมภาษณ์ที่กำหนดคำถาม หรือ ประเด็นการสัมภาษณ์ที่ครอบคลุมเนื้อหาตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดการวิจัยอย่างชัดเจน

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ผู้วิจัยนำเสนอเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่สร้างขึ้น ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ใช้วิธีจัดการกระทำและวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. นำข้อมูลที่รวบรวมได้จากการสัมภาษณ์เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง
2. นำข้อมูลที่รวบรวมไว้ จำแนกเป็นหมวดหมู่ตามประเภทของข้อมูลที่กลั่นกรองจากเครื่องมือ
3. สรุบบัญชีแต่ละประเภทเครื่องมือแล้ววิเคราะห์ข้อมูลให้ตรงจุดประสงค์

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

จากการศึกษาข้อมูล “การถ่ายทอดหมอลำกลอนกรณีศึกษาหมอลำทองแปง พันบุปผา” สามารถสรุปผลได้ดังนี้

1. หมอลำกลอน

คำว่า ลำกลอนเกิดขึ้นโดยผู้ที่มีนิสัยไม่เรียบร้อยเป็นคนไม่อยู่กับที่ การลำมีมาตั้งแต่เมืองฟ้าเมืองสวรรค์หรือมีมาตั้งแต่คนแก่คนแก่แต่เดิมโบราณ ซึ่งมองขึ้นไปบนฟ้าก็อยากจะลำแต่ยังไม่เรียกว่า หมอลำ ซึ่งนี่ก็อยากจะลำก็ลำไปเลยเพราะในสมัยนั้นยังไม่มีเครื่องดนตรีให้จังหวะ ต่อมาก็มีหมอลำเกิดขึ้นจริง ๆ ซึ่งก็เกิดขึ้นมาจากท่านพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ซึ่งตอนนั้นเป็นปีประมาณ พ.ศ. 1841 หรือ 1822 ได้มีการจัดงานฉลองเมืองพะเยา ท่านพ่อขุนรามคำแหงอยากให้มีการแสดงมาฉลองในงานนี้ ท่านจึงให้ขุนอาตหัตถ์ไปหาหมอลำมาฉลองในงานนี้ แต่ขุนอาตหัตถ์ก็หาไม่ได้ ขุนอาตหัตถ์ได้ไปพบเห็นชาวพม่าเขาลำกัน แต่ฟังภาษาไม่รู้ไม่曉กว่าภาษาอะไร ขุนอาตหัตถ์ได้จำทำนองเอง และนำทำนองการลำเอามาในงานฉลองเมืองในครั้งนั้น ท่านองลำมีอยู่ว่า (เมืองเมะตั้งแต่ก่อนอยู่เกาะหน่าวได้เดินข้ามภูพานภูเขาปะเตอะ หายหลุดจากป่าฟ้า

พาดลงสามหนเห็นฟ้า เห็นฟ้าแลบขอบกลเกิดอสุนิบาน) เพื่อนฝูงที่มา่วมกินเลี้ยงในงานฉลองเมืองพะเยา ต่างชอบใจสนุกสนานขุนอากาศหัตถ์ที่แสดงในการลำครั้งนี้ ท่านพ่อขุนรามคำแหงได้ให้ขุนอากาศหัตถ์ฝึกฝนและถ่ายทอดไว้ให้เป็นมรดกให้แก่ลูกหลานสืบทอดต่อไป จะได้มีหมอลำมาแสดงในงานสำคัญและพิธีสำคัญต่าง ๆ ต่อไป ต่อมาก็มีคนออกความคิดปัญญาแต่งเป็นกลอนลำขึ้นและใส่ท่าทางประกอบพร้อมเครื่องให้จังหวะ คือแคนที่ช่วยให้กลอนลำไพเราะขึ้น

หมอลำ เป็นรูปแบบของเพลงลาวโบราณในประเทศลาวและภาคอีสานของประเทศไทย สามารถแบ่งออกได้เป็นหลายอย่าง ตามลักษณะทำนองของการลำ เช่น ลำเต้ย ลำกลอน ลำเรื่อง ลำเพลิน ลำซิ่ง รวมทั้งลำตัดในภาคกลางก็จัดได้ว่า เป็นหมอลำประเภทหนึ่ง คำว่า "หมอลำ" มาจากคำ 2 คำมารวมกัน ได้แก่ "หมอ" หมายถึง ผู้มีความชำนาญ และ "ลำ" หมายถึง การบรรยายเรื่องราวต่าง ๆ ด้วยทำนอง อันไพเราะ ดังนั้น หมอลำ จึงหมายถึง ผู้ที่มีความชำนาญในการบรรยายเรื่องราวต่าง ๆ ด้วยทำนองเพลง

คำว่า "ลำ" มีความหมายสองอย่าง อย่างหนึ่งเป็นชื่อของเรื่อง อีกอย่างหนึ่งเป็นชื่อของการขับร้องหรือการลำ ที่เป็นชื่อของเรื่อง ได้แก่ เรื่องต่าง ๆ เช่น เรื่องนกจอกน้อย เรื่องท้าวกำกาดำ เรื่องซูลุนางอ้ว เป็นต้น เรื่องเหล่านี้โบราณแต่งไว้เป็นกลอน แทนที่จะเรียกว่าเรื่อง ก็เรียกว่า ลำ กลอนที่ เอามาจากหนังสือลำ เรียกว่า กลอนลำ

อีกอย่างหนึ่งหมายถึง การขับร้อง หรือการลำ การนำเอาเรื่องในวรรณคดีอีสานมาขับร้องหรือมาลำ เรียกว่า ลำ ผู้ที่มีความชำนาญในการขับร้องวรรณคดีอีสาน โดยการท่องจำเอากลอนมาขับร้อง หรือผู้ที่ชำนาญในการเล่นนิทานเรื่องนั้นเรื่องนี้ หลาย ๆ เรื่อง เรียกว่า "หมอลำ"

ความเจริญก้าวหน้าของหมอลำก็คงเหมือนกับความเจริญก้าวหน้าของสิ่งอื่น ๆ เริ่มแรกคงเกิดจากผู้เฒ่าผู้แก่เล่านิทาน นิทานที่นำมาเล่าเกี่ยวกับจารีตประเพณีและศีลธรรม โดยเรียกลูกหลานให้มาชุมนุมกันที่แรกนั่งเล่า เมื่อลูกหลานมาฟังกันมากจะนั่งเล่าไม่เหมาะ ต้องยืนขึ้นเล่า เรื่องที่นำมาเล่าต้องเป็นเรื่องที่มีในวรรณคดี เช่น เรื่องการเกิด สีนชัย เป็นต้น ผู้เล่าเพียงแต่เล่า ไม่ออกท่าออกทางก็ไม่สนุก ผู้เล่าจึงจำเป็นต้องยกไม้ยกมือแสดงท่าทางเป็น พระเอก นางเอก เป็นนักรบ เป็นต้น ลำคู่หรือลำกลอน เป็นการลำที่มีหมอลำชายหญิงสองคนลำสลับกัน มีเครื่องดนตรีประกอบ คือ แคน การลำมีทั้งลำเรื่องนิทานโบราณคดีอีสาน เรียกว่า ลำเรื่องต่อกลอน ลำทวย (ทวยโจทย์) ปัญหา ซึ่งผู้ลำจะต้องมีปฏิภาณไหวพริบที่ดี สามารถตอบโต้ ยกเหตุผลมาหักล้างฝ่ายตรงข้ามได้ ต่อมามีการเพิ่มผู้ลำขึ้นอีกหนึ่งคน อาจเป็นชายหรือหญิงก็ได้ การลำจะเปลี่ยนเป็นเรื่อง ชิงรัก หักสวาท ยาดชู้ยาดผัว เรียกว่า ลำชิงชู้

2. กระบวนการถ่ายทอดลำกลอน โดยหมอลำทองแปน พันบุปผา

ตามธรรมเนียมหรือพิธีกรรมในการถ่ายทอดลำกลอนของหมอลำชั้นครูทุก ๆ ท่าน จะต้องมีการยกอ้อยยอครู เพื่อแสดงถึงความเคารพและบ่งบอกว่า เราขอยกตัวเป็นศิษย์ของหมอลำชั้นครูอย่างถูกต้องตามจารีตประเพณี หลังจากที่มีการยกอ้อยยอครูหมอลำชั้น ครูจะยกนามสกุลของตนเองให้ใช้ เพื่อบ่งบอกว่าได้รับเป็นศิษย์แล้ว ซึ่งการถ่ายทอดหมอลำกลอนโดยหมอลำทองแปน พันบุปผา มีขั้นตอนการยกอ้อยยอครู โดยการที่ให้ผู้ที่ฝากตัวเป็นลูกศิษย์โดยการนำ ผ้าชิ้น เทียนชิ้น 5 เงิน 199 เหล้าขาว ไข่ แป้ง กระจก หวี มามอบเพื่อทำ

พิธียกอ้อยครุตามจารีตประเพณี หลังจากที่เราเป็นลูกศิษย์แล้ว แม่ทองแปนจะมีวิธีการถ่ายทอดกลอนลำโดยแม่ทองแปนจะเป็นการสอนแบบ मुखปาฐะ สอนปากต่อปาก โดยจะมีการสอนทั้งการพ้อง รำการออกท่าทาง สำเนียงการร้องและเทคนิคการร้องจากนั้นจะให้ต่อกลอนลำโดยแม่ทองแปนจะให้จดเอากลอนลำเพื่อจะได้จำและกันหลงลืม จะให้ลำให้ฟังก่อนหากลำผิด แม่ทองแปนจะสอนและปรับแก้ให้ต่อนั้นเลย และเมื่อลำได้ถูกต้องแล้วจะให้ลองลำใส่แคนหรือดนตรีประกอบ

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษา “การถ่ายทอดหมอลำกลอนกรณีศึกษาหมอลำทองแปน พันบุปผา” ผู้วิจัยมีประเด็นที่พบและนำมาอภิปรายดังต่อไปนี้

หมอลำทองแปน พันบุปผา (นางแปน พันบุปผา) เกิดเมื่อวันพฤหัสบดีที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ. 2495 ปัจจุบันอายุ 70 ปี ภูมิลำเนาบ้านเลขที่ 131 หมู่ 3 บ้านโพธิ์สง่า ตำบลท่าโพธิ์ศรี อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เมื่อ พ.ศ. 2506 โรงเรียนบ้านท่าโพธิ์ศรี ตำบลท่าโพธิ์ศรี อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี จากนั้นไม่ได้ศึกษาต่อเนื่องจากฐานะทางบ้านยากจน พ่อแม่จึงสนับสนุนให้เรียนหมอลำกลอน ซึ่งพ่อเป็นหมอลำกลอนอยู่แล้วจึงสอนลำกลอนให้แก่ลูกสาว โดยพ่อซึ่งมองเห็นความสามารถของลูกสาวจึงตั้งใจสอนหมอลำกลอนให้ และใช้ชื่อในการแสดงในสมัยนั้นว่า “หมอลำปราณี พันบุปผา” หมอลำปราณี พันบุปผาฝึกท่องกลอนลำพร้อมกับฝึกท่ารำประกอบกลอนลำเป็นเวลาประมาณ 3 ปี จึงสามารถออกรับงานแสดงได้ โดยมีนายสังข์ พันบุปผา เป็นครูสอน และคอยแนะนำอยู่เป็นประจำ หมอลำปราณี พันบุปผา ภายหลังมาเปลี่ยนชื่อโดยใช้ชื่อของตัวเองว่า หมอลำทองแปน พันบุปผา เป็นหมอลำกลอนที่ฝึกฝนมาด้วยรูปแบบ ท่วงทำนองและลีลาตามแบบฉบับดั้งเดิมประกอบกับบุคลิกลักษณะส่วนตัวเป็นคนค่อนข้างมีปฏิภาณไหวพริบดีและมีความจำเป็นเลิศทั้งท่วงท่าและการแสดงออกต่าง ๆ เป็นที่น่าประทับใจ กลอนลำของหมอลำทองแปน พันบุปผา นับได้ว่า มีเนื้อหาสาระที่ลึกซึ้งเป็นคติธรรมสอนใจในระดับปรัชญา ทั้งยังมีส่วนเนื้อหาสาระที่มีการประยุกต์และพัฒนาให้ สอดคล้องกับวิถีชีวิตตามยุคสมัย จึงสามารถเข้าถึงจิตใจผู้ฟังได้ทุกระดับชนชั้น ทุกเพศทุกวัย

หมอลำทองแปน พันบุปผา เป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการประพันธ์กลอนลำและการแสดงหมอลำกลอน ถือเป็นผู้คิดค้นหมอลำกลอนประยุกต์คนแรกแห่งวงการหมอลำกลอนก็ว่าได้ เพื่อพัฒนาสร้างสรรค์การลำให้ทันสมัยในยุคปัจจุบันที่มีความเป็นพลวัต โดยได้ผลิตผลงานด้านการลำออกเผยแพร่ตามสื่อต่าง ๆ สู่นายตาประชาชนมากมายและมีผลงานการลำร่วมกับหมอลำ ป. ฉลาดน้อย ส่งเสริม ศิลปินแห่งชาติ สาขา ศิลปะการแสดงหมอลำ ปี พ.ศ. 2548 อาทิ ลำล่องชุดหมู่บ้านสีลห้า ลำล่องชุดพ่อกับแม่คือตู้เอทีเอ็ม นอกจากนี้ยังได้ผสานเอาวัฒนธรรมอีสานเข้าไปในกลอนลำและการลำ ใช้การลำเป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ความรู้ต่าง ๆ ให้แก่เยาวชนคนรุ่นหลังได้ซึมซาบเอาคติเหล่านี้ไปใช้ในวิถีชีวิต เมื่อว่างเว้นจากการรับงานแสดง หมอลำทองแปน ก็ไม่ได้นิ่งเฉย คอยอุทิศตนเพื่อสืบทอดมรดกแห่งศิลปะการแสดงหมอลำกลอนอันทรงคุณค่านี้ โดยได้ทุ่มเทร่างกายและแรงใจสั่งสอนศิษย์รุ่นแล้วรุ่นเล่า โดยการสอนแบบปากต่อปาก การสอนพ้องรำ และทำนองการร้อง โดยแม่ทองแปน พันบุปผาจะร้องและรำให้ดูก่อน 1 รอบจากนั้นให้ลูกศิษย์ลำให้ฟังเพื่อดูว่า

ต้องปรับแก้ตรงไหนแล้วแม่ทองแปน พันบุปผา ก็จะสอนและแก้ไขให้ต่อนั่นเลย จนกระทั่งลูกศิษย์ลำไต้จึงจะให้ลำไต้แค้นหรือดนตรีและหลังจากนั้นก็พาไปแสดงสดหรือขึ้นเวทีต่าง ๆ แต่เนื่องในสถานการณ์ Covid-19 ทำให้ไม่สามารถออกงานตามปกติได้ จึงไม่ค่อยได้รับประสบการณ์หน้าเวทีเท่าที่ควร โดยแม่ทองแปน พันบุปผา เล่าว่าสถานการณ์โควิด-19 ในปัจจุบันก็มีผลกระทบเป็นอย่างมาก เนื่องจากผลเสียทำให้ไม่มีรายได้ เพราะในสถานการณ์แบบนี้ทำให้ไม่ค่อยมีคนจ้างงาน ขาดรายได้ไปจำนวนมาก

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ศึกษาหมอลำกลอน กระบวนการถ่ายทอดลำกลอน โดยหมอลำทองแปน พันบุปผา การสร้างสรรค์กลอนลำ และวิธีการฝากตัวเป็นศิษย์ตามจารีตประเพณีของการเป็นหมอลำ
2. การประกอบอาชีพหมอลำกลอน เป็นอาชีพที่สร้างรายได้ค่อนข้างสูง แต่จากสถานการณ์ Covid 19 ทำให้รายได้ของการเป็นหมอลำกลอน เหลือน้อยลงหรือน้อยกว่าที่ควรจะได้รับ พี่ทั้งลูกศิษย์ จะไม่ได้รับประสบการณ์หน้าเวทีเท่าที่ควร เนื่องจากสถานการณ์ Covid 19 ทำให้ไม่สามารถทำการแสดง หรือจัดการแสดงได้ตามปกติ จึงต้องใช้สื่อออนไลน์เป็นตัวช่วยในการแสดงศักยภาพทางด้านการแสดง เพื่อช่วยในการฝึกและแสดงศักยภาพของตัวเองได้อย่างเต็มที่

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ในการทำวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลบางส่วนของหมอลำทองแปน พันบุปผา เช่น ประวัติของหมอลำทองแปน พันบุปผา การถ่ายทอดวิธีการร้องหมอลำกลอนโดยหมอลำทองแปน พันบุปผา การฝากตัวเป็นลูกศิษย์ ความคิดเห็นของลูกศิษย์ แต่เนื่องจากยังมีอีกหลายหัวข้อที่น่าสนใจ ซึ่งเป็นข้อมูลสำคัญของหมอลำทองแปน พันบุปผา ในการทำวิจัยเกี่ยวกับหมอลำทองแปน พันบุปผา มากยิ่งขึ้น
2. การลงพื้นที่ทำวิจัย ลงพื้นที่ในช่วงวันหยุดของหมอลำทองแปน พันบุปผา เพื่อเป็นการเก็บข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ และไม่รบกวนการทำงานของหมอลำทองแปน พันบุปผา

กระบวนการถ่ายทอดจับเปย ของครูจุม แสงจันทร์
Chapei transferring process of Kru Jum Saengchan
รณศ ชมชื่น จรรยา วันแพง และณณฐ วิโย

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “การศึกษากระบวนการถ่ายทอดจับเปยของครูจุม แสงจันทร์” มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาบริบทและประวัติชีวิตครูจุม แสงจันทร์ 2) เพื่อศึกษากระบวนการถ่ายทอดจับเปยของครูจุม แสงจันทร์ วิธีการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์วิเคราะห์ข้อมูล ด้วยวิธีการตีความ สร้างข้อสรุปแบบอุปนัย และนำเสนอเป็นความเรียง

ผลการวิจัยพบว่า

ครูจุม แสงจันทร์ เป็นผู้ที่สืบสานการเจี๊ยงจับเปยจากพ่อเจียม และปู่ โดยวิธีมุขปาฐะ มีการศึกษาวิธีการเจี๊ยงจับเปยกับพ่อของตนตั้งแต่วัยเด็ก มีการฝึกฝนและพัฒนาฝีมือทั้งการเล่นและการร้องหรือที่เรียกว่า เจี๊ยง จนเกิดความแตกฉานในศาสตร์นี้ และยังเป็นผู้มีศีลธรรมอันดีงาม มีปรัชญาในการดำเนินชีวิต ทั้งยังถ่ายทอดวิชาความรู้ที่ตนเองมีให้ทุกคนที่สนใจอยากจะทำ มีอาชีพคือทำนา และรับเจี๊ยงจับเปยในงานต่างๆ ตามที่มีผู้ว่าจ้าง มีผลงานและได้รับรางวัลมากมาย ทั้งยังเคยได้รับเชิญให้เป็นตัวแทนไปเผยแพร่วัฒนธรรมในประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคอาเซียน นับเป็นบุคคลที่ทรงคุณค่า น่าภาคภูมิใจและน่ายกย่องของชาวเมืองชูนรินทร์

กระบวนการถ่ายทอดจับเปยของครูจุม แสงจันทร์ จะใช้วิธีการบอกปากต่อปาก ให้จำแล้วนำไปปฏิบัติ หรือที่เรียกว่า มุขปาฐะ เริ่มสอนจากบทเพลงง่าย ๆ ไปจนถึงบทเพลงที่มีความยาก โดยให้ผู้เรียนใช้ความจำ และทดลองเล่นตามทำนอง และมีการร้องตามจังหวะด้วย และประเมินว่า เสียงที่ร้องกับเล่นนั้นตรงกันหรือไม่ ซึ่งการเจี๊ยงแต่ละบทจะมีอารมณ์ที่แตกต่างกัน ผู้บรรเลงต้องสื่อสารให้ผู้ฟังเข้าใจตามอารมณ์ของบทนั้น ๆ ปัจจุบันมีเทคโนโลยีที่อำนวยความสะดวกมากขึ้น การถ่ายทอดของครูจุม แสงจันทร์ก็ปรับเปลี่ยนตามยุคสมัย มีการให้ศิษย์ใช้สมาร์ทโฟนในการอัดวิดีโอคลิปการสอน หรืออัดคลิปเสียงการเจี๊ยงของครูจุมที่บ้านของครูจุมเอง แล้วนำไปศึกษาต่อยอดด้วยตนเองได้ง่ายขึ้น

คำสำคัญ: กระบวนการถ่ายทอด จับเปย ครูจุม แสงจันทร์

Abstract

The research entitled “the study of Chapei transferring process of Kru Jum Saengchan” aimed 1) to study the context and biography of Kru Jum Saengchan’s life and 2) to study transferring process of Kru Jum Saengchan's Chapei. The qualitative research methodology was implemented for conducting this reach, and the data was collected by studying

documents, interviewing, analyzing data by interpreting, creating inductive conclusion, and presenting the data as an essay.

The research results were as follows.

Kru Jum Saengchan is the one who inherited the Chapei playing skill from his father, Jiam and his grandfather by oral method. He studied how to perform Chapei with his father since he was young. There was practice and skill development in both playing and singing, also known as Cariang, until becoming skilled at chapei. Kru Jum is also as a person with morals and philosophy for living his life. He also transfers his knowledge to everyone who is interested in studying. Kru Jum is a farmer with an extra job as an artist to perform Chapei in various events hired by the hosts. He also has a lot of works and won many awards. He used to be invited to be a representative to promote the culture in different countries, in the ASEAN region. He is considered a valuable, admirable, and honorable person of Khukhan district.

The process to transfer Chapei of Kru Jum Saengchan was in form of word-of-mouth method that needs memorizing for practicing, as known as, orally telling method. He began teaching from easy songs to difficult songs by having learners use their memory and try to play by following to the melody and sing along with the rhythm. Then, he assesses the learners whether singing and playing sounds match or not. The performance of songs are different in mood based on the meaning of the lyrics, and the players or performers must communicate to the listeners according to the mood of the songs. Nowadays, there is a technology that facilitates more teaching and learning in which Kru Jum needs to adapt his teaching to fit into the changes in the new ages. For example, students were allowed to use their smartphones to record Kru Jum's teaching video clips or record a clip of Kru Chum's performance at his house for learning on their own at home easily.

Keywords: Transferring Process, Chapei, Kru Jum Saengchan

บทนำ

ศิลปะการดนตรีและการละเล่นดนตรีอีสานใต้ได้รับอิทธิพลสืบทอดมาจากขอม และได้รับถ่ายทอดต่อกันมา โดยการไปมาหาสู่กันกับชาวเขมรท่าผ่านการค้าขายและแลกเปลี่ยนกัน ดนตรีและการละเล่นที่มี คือ ลิเกเขมร กันตรึม อาโย เจริญ เป็นต้น ลักษณะอีกอย่างคือดนตรีและการละเล่นที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นเอง เช่น เรือมอันเร กะโน้บติงตอง เรือมตรด เป็นต้น (ปิยพันธ์ แสนทวีสุข, 2549)

กระจับปี่จัดได้ว่า เป็นเครื่องดนตรีโบราณของไทยอย่างหนึ่ง ลักษณะของกระจับปี่เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตีซึ่งเราเห็นชินตาอยู่ในภาพจิตรกรรมโบราณเสมอ แต่ที่จริงแล้ว กระจับปี่ไม่ได้มีเฉพาะใน

ประเทศไทยเท่านั้น แต่ได้พบในชาติเพื่อนบ้านที่มีวัฒนธรรมใกล้เคียงกันอย่างมากคือ เขมร ซึ่งในปัจจุบันเขมรยังมีการเล่นกระຈັบปีอยู่ทั่วไป และกระຈັบปีของเขมรนี้เองที่เป็นต้นแบบของกระຈັบปีไทย ซึ่งไทยเราได้รับวัฒนธรรมแบบเขมรรวมทั้งวัฒนธรรมทางดนตรีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ถึงแม้ว่า ไทยจะรับกระຈັบปีมาจากเขมรก็จริง แต่ได้รับมาใช้เป็นเวลานานแล้วและคงจะได้มีการปรับปรุงรูปร่างลักษณะให้แตกต่างออกไปตามอุดมคติของช่างไทย รวมทั้งวิธีการเล่นกระຈັบปีก็คงได้เปลี่ยนแปลงไปตามท่วงทำนองและสำเนียงของเพลงในภาษาของเรา จนกลายเป็นกระຈັบปีสยามหรือกระຈັบปีในแบบฉบับของไทยในที่สุด (ปถมา เอี่ยมสอาด, 2539)

กระຈັบปี สันนิษฐานกันว่า น่าจะมาจาก ภาษาชวา คำว่า กัจฉปี ซึ่งคำว่า กัจฉปี นั้นมีรากฐานของคำศัพท์ในบาลีสันสกฤต คำว่า กัจฉปะ ที่แปลว่า เต่า เนื่องจากลักษณะของกระຈັบปีนั้น จะมีกะโหลกเป็นรูปกลมรีแบนทั้งหน้าหลัง ซึ่งมองแล้วคล้ายกับกระดองของเต่าของเขมรจะเรียกว่า จเปยฎองเวง หรือจับเปย

กระຈັบปีเป็นพิณชนิดหนึ่งอาจมี 2 สาย 3 สาย หรือ 4 สาย แต่ที่พบส่วนมาก 3 สาย คำว่ากระຈັบปีนี้ อินเดียเรียกว่ากัจฉะปิวิณา เป็นพิณโบราณของอินเดียที่กะโหลกทำเป็นรูปเต่า กระຈັบปีเป็นเครื่องดนตรีที่มีสายที่ใช้ดีดอีกประเภทหนึ่ง ซึ่งแต่เดิมคงใช้ดีดเล่นเป็นสามัญ เช่นเดียวกับพิณเพ็ยะและเครื่องดนตรีอื่น ๆ ในกฎมณเฑียรบาลสมัยกรุงศรีอยุธยา ได้กล่าวถึงกระຈັบปีไว้ตอนหนึ่งว่า “ร้องเพลงเรือ เป่าปี เป่าขลุ่ย สีซอดีดจะเข้ กระຈັบปี ดีโหนดทับโห้ร้องนี่นั่น” ต่อมาพบว่านำไปดีดร่วมกับวงซำไม้เรียกชื่อวงภายหลังว่า “วงมโหรีเครื่องสี่และวงมโหรีเครื่องหก” กระຈັบปีเป็นเครื่องดีดที่มีอัตลักษณ์ทางดนตรีใกล้เคียงกับจะเข้มาก แต่ก็มีข้อแตกต่างบางประการ เช่น จะเข้เป็นเครื่องดีดที่วางกับพื้น ส่วนกระຈັบปี ผู้บรรเลงต้องถือดีด เสียงของจะเข้ดังกังวานกว่า เพราะจะเข้มีขนาดของกล่องเสียงใหญ่กว่า (กล่องเสียงยาวเท่ากับตัวจะเข้) ขณะที่กระຈັบปีเสียงเบากว่าเพราะกล่องเสียงเล็กกว่า เป็นต้น

การถ่ายทอดองค์ความรู้ทางดนตรี ถือได้ว่าเป็นการถ่ายทอดมรดกทางสังคมอย่างหนึ่งซึ่งเป็นภูมิปัญญาที่สืบทอดต่อกันมา มีรูปแบบการถ่ายทอดแบบบอกต่อกันแบบปากเปล่า ตัวต่อตัว หรือเรียกว่า “มุขปาฐะ” และมีการเรียนรู้แบบครูพักลักจำนำไปฝึกฝนด้วยตนเอง องค์ความรู้ที่เกิดจากการถ่ายทอดและเรียนรู้ยังคงมีการถ่ายทอดและรับสืบทอดกันมาจนปัจจุบัน (บุษกร สำโรงทอง, 2549) ครูเป็นแหล่งความรู้ที่รวบรวมไว้ในตัว เสมือนสถาบันการศึกษาที่รวบรวมองค์ความรู้ต่าง ๆ ด้านดนตรีเอาไว้ ดังนั้นเมื่อสิ้นครูดนตรีไทยไปก็เท่ากับสูญเสียมรดกความรู้ไปด้วย นอกจากนี้ครูดนตรีไทยจะต้องมีคุณสมบัติและลักษณะที่สำคัญ คือ 1) ได้รับการถ่ายทอดความรู้และความสามารถด้านดนตรีไทย เพื่อสืบทอดเอกลักษณ์ทางเพลงและการบรรเลง และ 2) มีคุณธรรม จริยธรรม ปฏิบัติตัวเหมาะสมกับการทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ รวมถึงเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับศิษย์ ทั้งในด้านการบรรเลงดนตรีและความประพฤติโดยทั่วไป (สุวรรณา วังโสภณ, 2547)

จุม แสงจันทร์ (2564) บิดาของท่านอพยพมาจากประเทศกัมพูชาตั้งแต่สมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้เดินเท้าเข้ามาเรื่อย ๆ จนถึงอำเภอขุขันธ์และได้แต่งงานและสร้างครอบครัวที่อำเภอขุขันธ์ ได้ยึดอาชีพหลักคือการเล่นดนตรีเรื่อยมา ท่านเป็นศิลปินเดี่ยว ใครจ้างที่ไหนก็จะเดินทางด้วยรถจักรยานยนต์และเครื่องดนตรีผูกที่หลังคือ กระຈັบปีและซอ ทั้งเล่นและร้องคนเดียว

ครูจุม แสงจันทร์ อยู่บ้านเลขที่ 7 หมู่ที่ 6 ตำบลศรีสะอาด อำเภอขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ ได้รับการถ่ายทอดกลวิธีการบรรเลงจเปยงวงเวงจากนายเจียม แสงจันทร์ ผู้เป็นบิดาโดยวิธีมุขปาฐะ ตั้งแต่ยังอยู่ที่ประเทศกัมพูชา นายเจียม แสงจันทร์ ได้รับการถ่ายทอดกลวิธีการบรรเลงจเปยงวงเวงจากปู่ตุ้ม แสงจันทร์ และครูกรม ซึ่งปู่ตุ้มได้รับการถ่ายทอดกลวิธีการบรรเลงจเปยงวงเวงจากตาหวด (ไม่ทราบชื่อ) ตระกูลแสงจันทร์ จักเจียงจเปยงวงเวง และพระภริมย์ภาษาขุขันธ์ นักเขียนผู้มีชื่อเสียงของกัมพูชา ครูจุม แสงจันทร์ เป็นศิลปินพื้นบ้านเพียงคนเดียวในปัจจุบันที่ยังคงสืบทอดการบรรเลงจเปยงวงเวงในแบบฉบับดั้งเดิม ครูจุม แสงจันทร์ เป็นผู้ที่มีความเฉลียวฉลาด และมีความจำแม่นยำ

ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้นนั้น คณะผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษากระบวนการถ่ายทอดการบรรเลงจเปยง ของครูจุม แสงจันทร์ ในเชิงดนตรีศึกษาพร้อมทั้งรวบรวมอย่างเป็นระบบและเผยแพร่องค์ความรู้ที่โบราณกาลได้สั่งสมสืบทอดมาอย่างถูกต้อง โดยผ่านการวิเคราะห์ที่สังเคราะห์และทดลองใช้มาอย่างยาวนานจนเป็นองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาดนตรีไทยที่มีคุณค่า อันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมดนตรีไทยที่จะคงอยู่ในสังคมไทยตลอดไป อีกทั้งเป็นประโยชน์สำหรับผู้สนใจแนวทางการบรรเลง สำหรับฝึกฝนตามหลักและระเบียบการบรรเลงที่ถูกต้อง อันเป็นแนวทางช่วยส่งเสริมการดนตรีไทยศึกษาให้มีความเจริญก้าวหน้าสืบไป

วัตถุประสงค์ของการทำวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทและประวัติชีวิตครูจุม แสงจันทร์
2. เพื่อศึกษากระบวนการถ่ายทอดจเปยงของครูจุม แสงจันทร์

ประโยชน์ที่ได้รับจากงานวิจัย

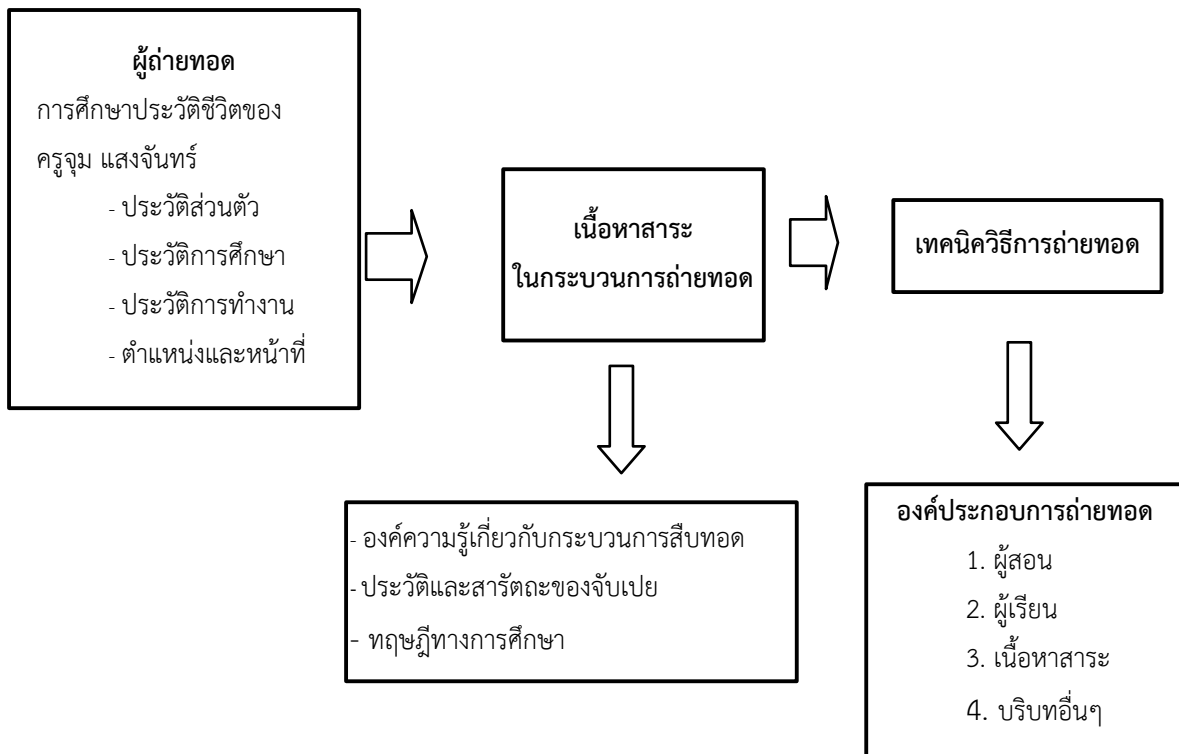
1. เพื่อทราบถึงประวัติความเป็นมาของเครื่องดนตรีจเปยง
2. ได้ศึกษาวัฒนธรรมอื่น ๆ ที่มีอิทธิพลต่อดนตรีอีสาน
3. เพื่อทราบถึงแนวทางและวิธีการจัดการดนตรี
4. ได้รับความรู้เกี่ยวกับกระบวนการถ่ายทอดของเครื่องดนตรี
5. ได้อนุรักษ์ศิลปะวัฒนธรรมอีสานในรูปแบบการถ่ายทอดวิธีการบรรเลงเครื่องดนตรี

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาข้อมูลการเล่นจเปยงของครูจุม แสงจันทร์ อยู่บ้านเลขที่ 7 หมู่ที่ 6 ตำบลศรีสะอาด อำเภอขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษเท่านั้น โดยศึกษาเพื่อให้ทราบประวัติความเป็นมาในการเล่นจเปยง เทคนิควิธีการเล่นที่เป็นเอกลักษณ์ของครูจุม แสงจันทร์ และกระบวนการถ่ายทอดเทคนิคการบรรเลงจเปยง

กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ จากการศึกษาแนวคิดและผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษาและนำผลที่ได้มาสังเคราะห์และสร้างเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย เพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษาและการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยกรอบแนวคิดผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อแสดงให้เห็นถึงกระบวนการถ่ายทอดจเปยงของครูจุม แสงจันทร์ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินงานวิจัย

การวิจัยการถ่ายทอดจับเปยกรณีศึกษาครูจุม แสงจันทร์ครั้งนี้ใช้การเก็บข้อมูลการวิจัย ผู้วิจัยใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) และการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) แบบเจาะลึก (In-depth Interview) โดยผู้วิจัยมีขั้นตอนการวิจัยดังนี้

1. การสร้างเครื่องมือ

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์ และแบบวิเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เป็นแบบสัมภาษณ์ที่กำหนดคำถาม หรือประเด็นการสัมภาษณ์ที่ครอบคลุมเนื้อหาตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดการวิจัยอย่างชัดเจน มีขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ ดังนี้

ขั้นที่ 1 กำหนดกรอบคำถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ขั้นที่ 2 ร่างประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์และสร้างแบบสัมภาษณ์

ขั้นที่ 3 นำเสนอแบบสัมภาษณ์ให้อาจารย์ที่ปรึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนตามกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ขั้นที่ 4 ปรับปรุงและแก้ไขแบบสัมภาษณ์ตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิ จากนั้นจึงนำไปใช้ในการเก็บข้อมูล

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ซึ่งประกอบไปด้วยการเก็บจากหลักฐานเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์และการสังเกต โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 ข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลนี้ถือได้ว่าเป็นข้อมูลในระดับทุติยภูมิ โดยได้จากการค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้องกับชีวประวัติของครูจุม แสงจันทร์ กระบวนการถ่ายทอดการบรรเลงจับเปีย และสื่อเอกสารประกอบการถ่ายทอดการบรรเลงจับเปียของครูจุม แสงจันทร์

2.2 ข้อมูลจากการเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับประวัติชีวิตและผลงานของครูจุม แสงจันทร์ กระบวนการถ่ายทอดการบรรเลงจับเปีย จากการสัมภาษณ์ครูจุม แสงจันทร์ และการสังเกตการถ่ายทอดการบรรเลงจับเปียของครูจุม แสงจันทร์ โดยนำข้อมูลจากการศึกษาเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมาสร้างเป็นเครื่องมือในการวิจัยตามขอบเขตและวัตถุประสงค์ของการวิจัย ในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามด้วยวิธีการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบมี โครงสร้างและการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง

สรุปผลการวิจัย

ครูจุม แสงจันทร์ เป็นผู้ที่สืบสานการเจริญจับเปียจากพ่อเจียม และปู่ มีเทคนิควิธีการเล่นที่เฉพาะตัวและหาได้ยาก มีประสบการณ์หลายปีในการศึกษาวิธีการเจริญจับเปียกับพ่อของตนตั้งแต่วัยเด็ก มีการฝึกฝนและพัฒนาฝีมือทั้งการเล่นและการร้องหรือที่เรียกว่า เจริญ จนเกิดความแตกฉานในศาสตร์นี้ และยังเป็นผู้มีศีลธรรมอันดีงาม มีปรัชญาในการดำเนินชีวิต ทั้งยังถ่ายทอดวิชาความรู้ที่ตนเองมีให้ทุกคนที่สนใจอยากจะศึกษา มีอาชีพคือ ทำนา และรับเจริญจับเปียในงานต่าง ๆ ตามที่มีผู้ว่าจ้าง มีผลงานและได้รับรางวัลมากมาย ทั้งยังเคยได้รับเชิญให้เป็นตัวแทนไปเผยแพร่วัฒนธรรมในประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคอาเซียน นับเป็นบุคคลที่ทรงคุณค่า น่าภาคภูมิใจและน่ายกย่องของชาวเมืองชูนันท์

กระบวนการถ่ายทอดจับเปียของครูจุม แสงจันทร์ จะใช้วิธีการบอกปากต่อปาก ให้จำแล้วนำไปปฏิบัติหรือที่เรียกว่า มุขปาฐะ เริ่มสอนจากบทเพลงง่าย ๆ ไปจนถึงบทเพลงที่มีความยาก โดยให้ผู้เรียนใช้ความจำและทดลองเล่นตามทำนอง และมีการร้องตามจังหวะด้วย และประเมินว่า เสียงที่ร้องกับเล่นนั้นตรงกันหรือไม่ ซึ่งการเจริญแต่ละบทจะมีอารมณ์ที่แตกต่างกันผู้บรรเลงต้องสื่อสารให้ผู้ฟังเข้าใจตามอารมณ์ของบทนั้น ๆ ปัจจุบันมีเทคโนโลยีที่อำนวยความสะดวกมากขึ้น การถ่ายทอดของครูจุม แสงจันทร์ก็ปรับเปลี่ยนตามยุคสมัย มีการให้ศิษย์ใช้สมาร์ทโฟนในการอัดวิดีโอคลิปการสอน หรืออัดคลิปเสียงการเจริญของครูจุมที่บ้านของครูจุมเอง แล้วนำไปศึกษาต่อยอดด้วยตนเองได้ง่ายขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยกระบวนการสืบทอดการบรรเลงจับเปียของครูจุม แสงจันทร์ ผู้วิจัยมีประเด็นที่พบและนำมาอภิปรายได้ ดังต่อไปนี้

จับเปียเป็นวัฒนธรรมดนตรีอีสานใต้ ที่ได้รับอิทธิพลจากกัมพูชา เป็นเครื่องดีด มีลักษณะคล้ายพิณ ปัจจุบันยังคงหลงเหลือผู้ที่สืบทอดไว้คือ นายจุม แสงจันทร์ ชาวตำบลศรีสะอาด อำเภอชูนันท์ จังหวัดศรีสะเกษ

ที่มีเชื้อสายเขมรมาจากบิดา และรับการถ่ายทอดการเจริญจับเปยมาจากบิดา จนมีความสามารถนำไปเป็นอาชีพได้ ทั้งยังได้รับรางวัลต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการเจริญจับเปย และนับเป็นบุคคลที่ทรงคุณค่าด้านวัฒนธรรมดนตรีอีสาน

การเจริญของครูจุม แสงจันทร์ จะมีเทคนิคเฉพาะตัว เช่น เทคนิคการตีต การร้องที่สื่ออารมณ์ให้ผู้ฟังเข้าถึงบทเพลง ครูจุมรับงานเจริญต่าง ๆ ที่มีผู้ว่าจ้าง โดยเน้นการเดินทางไปคนเดียว และทำการแสดงคนเดียว ปัจจุบันมีการเกิดของโรคระบาด ทำให้งานว่าจ้างไปเจริญลดลง แต่ก็ยังคงรับถ่ายทอดวิชาความรู้แก่ศิษย์ที่มีความตั้งใจอยากเรียน

กระบวนการถ่ายทอดใช้วิธีการต่อเพลงแบบดั้งเดิม หรือครูแบบฉบับดั้งเดิมคือการสอนโดยบรรเลงและร้องทำนองให้ผู้เรียนจดจำและเลียนแบบ หรือที่เรียกว่า มุขปาฐะ ครูจะต่อเพลงให้ตามความรู้ความสามารถและความแตกต่างระหว่างบุคคล และบอกวิธีการตีตด้วยวาจา ซึ่งผู้เรียนจะต้องมีทักษะความจำเป็นเยี่ยมจึงจะสามารถตีตเป็นทำนองและจังหวะเพลงตามที่ครูบอกให้ได้ ทั้งนี้ต้องอาศัยประสบการณ์ ความชำนาญ และการจำเสียงด้วยความแม่นยำ การต่อเพลงเป็นลักษณะพิเศษของกระบวนการสอนของครู เนื่องจากเป็นประโยชน์แก่ผู้เรียนตรงที่จะช่วยให้มีความสามารถจำทำนองเพลงได้ดีและจำได้นาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อรพรรณ สกุลบรมสุข เรื่อง กระบวนการสืบทอดกระบี่จับเปยของศิลปินอีสานใต้

ก่อนการบรรเลงหรือการรับเข้าเป็นศิษย์ เพื่อให้ลูกศิษย์ยึดมั่นในความตั้งใจที่จะเรียนรู้วิชาต่าง ๆ จากผู้ที่ถ่ายทอด ไม่ให้ทอดยเมื่อเจอความยากลำบาก เชื้อฟังคำสั่งสอนของครูบออาจารย์ ปฏิบัติตามคำสั่งไม่นอกกรอบนอกทาง และดำรงตนให้อยู่ในหลักคำสอนที่ดั่งงามของศาสนา เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ชีวิตผู้เรียนเอง

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาค้นคว้าวิจัยกระบวนการสืบทอดจับเปยของครูจุม แสงจันทร์ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการศึกษาค้นคว้าวิจัยในครั้งต่อไปไว้ดังนี้

1. ควรมีการศึกษาเนื้อหาสาระในกระบวนการถ่ายทอดการบรรเลงจับเปยของครูจุม แสงจันทร์ แต่ละขั้นทักษะการบรรเลงอย่างละเอียด เพื่อรวบรวมเป็นองค์ความรู้และสามารถนำไปใช้ได้
2. ควรมีการศึกษากลุ่มลูกศิษย์โดยตรงของครูจุม แสงจันทร์อย่างครบถ้วน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่แสดงสภาพการถ่ายทอดที่ครอบคลุม ครบถ้วนในทุกมิติ
3. ควรมีการนำแบบฝึกการเจริญจับเปยของครูจุม แสงจันทร์ไปทดลองใช้เพื่อหาประสิทธิภาพและความแม่นยำของสมมุติฐาน พร้อมทั้งปรับปรุง และพัฒนาให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นต่อไป
4. ควรมีการศึกษาบุคคลในชุมชนที่สนใจในการเจริญจับเปยของครูจุม แสงจันทร์
5. ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้นำผลการวิจัยไปเป็นฐานข้อมูลดนตรี เพื่อง่ายต่อการสืบค้นในการศึกษาและยกย่องศิลปินอีสานให้เป็นที่รู้จักกันทั่วไป

บรรณานุกรม

จุม แสงจันทร์. สัมภาษณ์, 22 ตุลาคม 2564.

———. สัมภาษณ์, 23 ตุลาคม 2564.

บุษกร สำโรงทอง. วัฒนธรรมดนตรีไทย ภาคกลาง และภาคอีสานใต้: พิธีกรรมและความเชื่อที่เกี่ยวข้อง
กับการถ่ายทอดความรู้. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.

ปณมา เอี่ยมสะอาด. “กระจับปี,” การศึกษาด้านวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ทางดนตรี. 24 กันยายน 2539.

ปิยพันธ์ แสนทวีสุข. ดนตรีพื้นบ้านอีสาน: คีตกวีอีสาน ตำนานเครื่องดนตรีและการเรียนรู้ดนตรี.

สุวรรณา วังโสภณ. การศึกษาวัฒนธรรมการถ่ายทอดดนตรีประจำชาติไทยและญี่ปุ่น. วิทยานิพนธ์ดุซงกี
บัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.

นาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ ชุตวิจิตรภูษาอัญมณีแห่งพงไพร

The Creative Thai Dance for Vijit Phusa Anyamanee Haeng Pong Prai

ภัครมาย์ พรหมราช¹ ยุภาวดี พวงมาลา² จริยา ปินะทานัง³ ชัยวัช ทองจันทร์⁴

และพันธ์ทิพย์ ศรีธรรม⁵

Pakkaramai Promrach¹ Yupawadee Puangmala² Jariya Pinathanang³

Chaithawat Thongjan⁴ and Phanthip Sritham⁵

^{1,2,3,4}นักศึกษาศาขานาฏศิลป์และการละคร คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

E-mail: Std.61123050117@ubru.ac.th

⁵อาจารย์ประจำสาขานาฏศิลป์และการละคร คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

E-mail: OPSritham@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ แบบพรรณนาวิเคราะห์ ศึกษาข้อมูลจากเอกสารและการลงพื้นที่ภาคสนาม โดยใช้วิธีการสังเกตและการสัมภาษณ์ เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมางานปักประดับปักแมลงทับในภูษาพัสดราภรณ์ และสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์

ผลวิจัยพบว่า พักตราภรณ์และเครื่องแต่งกายของโขนละครในราชสำนัก มีความวิจิตรบรรจงของลวดลาย เกิดเป็นงานประณีตศิลป์ที่ทรงคุณค่า ตามกระบวนการปักแบบโบราณที่ได้รับอิทธิพลจากการค้าขายทางเรือตั้งแต่ต้นกรุงศรีอยุธยา ซึ่งในอดีตช่างปักในราชสำนักมีการใช้วัสดุจากธรรมชาติอย่างปักแมลงทับมาตัดเป็นรูปทรงต่าง ๆ ปักรวมกับวัสดุมีค่าอื่น ๆ ลงบนผืนผ้า ผ้าสะพักให้กับเจ้านาย ฝ่ายในเพื่อใช้เป็นฉลองพระองค์ในครั้งพิธีสำคัญ

จากความสำคัญข้างต้น คณะผู้วิจัยนำมาสร้างสรรค์เป็นผลงานทางด้านนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ ชุตวิจิตรภูษาอัญมณีแห่งพงไพร ตามกระบวนการวิจัยการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ ภายใต้แนวคิดการสืบสานพระราชปณิธานสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถพระบรมราชชนนีพันปีหลวง ที่ทรงส่งเสริมศิลปาชีพให้ชาวไทย มีความภูมิใจและเชิดชูมรดกภูมิปัญญาทางศิลปวัฒนธรรม ซึ่งเอกลักษณ์ประจำชาติ ต่อยอดให้คงอยู่คู่ผืนแผ่นดินไทย ผ่านความวิจิตรของฉลองพระองค์ โดยรูปแบบการแสดง ท่ารำ เครื่องแต่งกาย ดนตรี และทำนองได้สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ แบ่งออกเป็น 2 ช่วง คือ 1) หญิงสาวหลงใหลในสีสันของปักแมลงทับได้นำไปปักบนผืนสไบและเครื่องอาภรณ์ 2) ความวิจิตรงดงามของผืนผ้าและชิ้นชมผ้าที่ปักด้วยปักแมลงทับ

คำสำคัญ: วิจิตรภูษา ปักแมลงทับ นาฏศิลป์สร้างสรรค์

Abstract

This research is a qualitative study, descriptive statistics, field research document, participatory observation and interview. The purposes of this research is to study the history of embroidery adorn Jewel beetle (Insect) wings.

Result indicated that Pattraporn and the costumes of the Khon and Dramatic Art in the royal court are exquisitely patterned. It was born into a valuable fine art work. According to the ancient embroidery process that was influenced by trading by boat from the Ayutthaya. In the past, embroiderers in the royal court used natural materials like Jewel beetle (Insect) wings to cut into various shapes, embroider them, and other valuable materials onto the canvas for the inner master to use as his clothes on important ceremonies.

The aforementioned importance, The researcher has brought it to create a work of creative Thai dance, The set of fine jewelry of the forest according to the research process of creating dramatic arts under the concept of royal succession wishes of Majesty Queen Sirikit The Queen Mother, who promoted the arts and crafts for the Thai people to be proud and uphold the heritage of wisdom and craftsmanship, which has a national identity to continue to remain on the Thai people through the fineness of her clothes by the show, the poses, the costumes music and melody have been re-created, divided into 2 periods: 1) A woman fascinated by the color of the wings of an insect over it and embroidered it on the robes and garments. 2) The beauty of the fabric and admires the embroidered cloth with the insects wings.

Keywords: Vijit Phusa, Jewel beetle (Insect), Creative dance

บทนำ

ประเทศไทยมีความร่ำรวยด้วยมรดกทางอารยธรรมในด้านศาสตร์ช่างศิลป์ อันแสดงถึง ความเจริญของชาติที่เป็นรากฐานเสริมสร้างพลังสามัคคีที่มีต่อความมั่นคงของประเทศ เนื่องจากสังคมไทย มีวัฒนธรรมที่แสดงออกถึงเอกราชของชาติ มีการสั่งสมความรู้ประสบการณ์ตั้งแต่อดีต จนงานช่างศิลป์ได้มีการ สืบทอด สืบสาน ส่งต่อองค์ความรู้จากรุ่นสู่รุ่น ปรับปรุงและพัฒนาต่อยอด โดยผ่านการเรียนรู้ที่ใช้การฝึกฝนและความอดทนเพื่อให้เกิดทักษะ ความชำนาญจนมีฝีมือ งานช่างศิลป์ประเภทงานหัตถศิลป์ จึงเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงมรดกทางภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่สร้างขึ้นมา เพื่อให้เกิดคุณค่าทางจิตใจและเพื่อการใช้สอยเป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิต ทั้งงานหัตถศิลป์พื้นบ้านที่สร้างโดยชาวบ้านและงานหัตถศิลป์ชั้นสูง ที่เป็นงานฝีมือของช่างหลวงที่สังกัดอยู่ตามกรมต่าง ๆ ของราชการ ซึ่งปัจจุบันเรียกว่า ช่างสิบหมู่ เป็นหน่วยงานที่รวมช่างประณีตศิลป์ไว้เพื่อปฏิบัติงานถวายพระมหากษัตริย์หรืองานราชการในแผ่นดิน

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ได้ทรงประทานการอธิบายแก่พระยาอนุমানราชชนว่า “ช่างสิบหมู่เป็นแต่ชื่อกรมที่รวบรวมไว้มีสิบหมู่ด้วยกัน ไม่ใช่ช่างในบ้านในเมือง มีแต่สิบอย่างเท่านั้น” (ปัติมา โฆษิตเกษม, 2554) งานช่างสิบหมู่ที่มีการสืบทอดจากสมัยกรุงศรีอยุธยาจบจนสมัยรัตนโกสินทร์ มีมากถึง 70 ช่าง งานทั้งหมดล้วนเกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์ งานพระราชพิธี งานช่างใน

ราชสำนักต่าง ๆ ตลอดจนงานเครื่องต้น ที่หมายถึงเครื่องทรงสิ่งของทรงใช้และเสวยของกษัตริย์ ถือกันว่าเป็นของสูง ที่เป็นงานในกลุ่มช่างสนะ (รุ่งอรุณ กุลธำรง, 2556-2557) ซึ่งแบ่งออกเป็นสองกลุ่ม คือ กลุ่มช่างคนไทย เรียกว่า “ช่างสนะไทย” กลุ่มช่างคนจีนเรียกว่า “ช่างสนะจีน” เป็นช่างเครื่องผ้า สนองพระราชประสงค์ เช่น เย็บผ้า ปักผ้า ตาลปัตร พัดรอง ชุดโขน ชุดละคร และนำมาเย็บให้เป็นรูปร่าง เข้าแบบ เข้าทรง นอกจากนี้ยังทำเครื่องหนัง เช่น อานม้า ปลอกมัต เช็มขัด ตัดเครื่อง แบบชุดทหาร รวมถึงงานซ่อม ปะชุนผ้า หรือการปรับปรุงแก้ไขชิ้นงานเก่า ช่างสนะผู้ทำงานต้องมีความเข้าใจถึงกระบวนการทำงาน รู้จักวัสดุที่ใช้สร้างงานสามารถเลือกวัสดุที่จะใช้ให้เหมาะสมกับการสร้างงาน ไม่ว่าจะเป็นสีของไหม รูปแบบของเลื่อม ลักษณะของดินแบบต่าง ๆ ช่างต้องมีทักษะเข้าใจเทคนิค สามารถแก้ปัญหาในการปฏิบัติงาน ดังเช่น กระบวนการสร้างลวดลายด้วยงานปักผ้า การถักกรองทอง หรือ ถักตาชุน ที่ถักขึ้นด้วยไหมสีเงิน หรือทองเส้นที่มีลักษณะโปร่งเป็นตาข่ายเล็ก ๆ ที่ก่อให้เกิดลวดลายด้วยวัสดุประเภทต่าง ๆ โดยนำแล่ง เลื่อม ไหมสี ดินมัน ดินโป่ง ปักผสมผสานเป็นลวดลาย (กรมศิลปากร, 2550) พัสตราภรณ์ ฉลองพระองค์ หรือเครื่องนุ่งห่มในราชสำนักจึงมีความวิจิตรบรรจงของลวดลายที่ทรงคุณค่าด้วยกระบวนการเย็บ ปัก ถัก ร้อย วิธีการแบบโบราณที่ได้รับอิทธิพลจากการค้าขายทางเรือตั้งแต่ต้นกรุงศรีอยุธยา จากอิทธิพลที่ได้รับทำให้ราชสำนักสยามเริ่มมีการเย็บปักในงานฉลองพระองค์ เช่น สนับเพลลา รัตเอน ผ้าทิพย์ ผ้าสะพัก รวมไปถึงเครื่องแต่งกายของโขน ละคร ที่มีการประดับตกแต่งด้วยวัสดุที่มีค่าอย่างรัตนชาติ (เกรียงไกร แก้วสุวรรณ, 2563) ทั้งนี้นอกจากวัสดุประเภทต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาข้างต้นยังพบว่า ในอดีตช่างปักในราชสำนักมีการใช้วัสดุมาจากธรรมชาติอย่างปักแมลงทับ มาตัดเป็นรูปทรงต่าง ๆ ปักลงบนผืนผ้า ร่วมกับวัสดุอื่น ๆ เช่น เลื่อมเงิน ดินทอง ดินไหมทอง ปักเป็นผ้าสะพักให้กับเจ้านายฝ่ายใน (สุชาติ มณีวงศ์, 2558) เพื่อใช้เป็นฉลองพระองค์ในครั้งพิธีสำคัญตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน

การนำปักแมลงทับมาใช้ประโยชน์ที่ทำให้รู้จักและนิยมชมชอบเป็นอย่างมาก คือ ในปี พ.ศ. 2498 เมื่อในคราวที่องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ทรงเสด็จเยี่ยมราษฎรในภาคอีสาน ได้มีราษฎรนำปักแมลงทับมาถวายเป็นจำนวนมาก พระองค์ทรงได้เก็บรักษาไว้มาตลอด และครั้ง พ.ศ. 2525 เมื่อคราวสมโภชน์กรุงรัตนโกสินทร์ 200 สมเด็จพระบรมราชินีนาถได้เสด็จเข้าเลือกผ้า เพื่อใช้ในงานพระราชพิธีในท้องพระคลัง ทรงทอดพระเนตรเห็นผ้าทรงสะพักในสมเด็จพระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า ที่มีการตกแต่งด้วยปักแมลงทับ ซึ่งปักแมลงทับดังกล่าวยังคงมีความแวววาวสวยงามเช่นเดิม ทรงมีพระราชดำริให้นำปักแมลงทับที่ครั้งเสด็จในภาคอีสานมาใช้ประดับในงานศิลปาชีพที่พระองค์ได้จัดตั้งขึ้น อีกทั้งพระองค์เองยังได้ทรงฉลองพระองค์ที่ประดับด้วยปักแมลงทับเช่นกัน ดังที่ปรากฏ ในฉลองพระองค์ที่เป็นผลงานการออกแบบของห้องเสื้อบัลแมง ที่เลือกให้เมฆง เลอซาง (Maison Lesage) สถาปนชั้นนำสูงเป็นผู้รับผิดชอบงานปักฉลองพระองค์ของสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถทั้งแบบไทยและแบบสากล ซึ่งทั้งสองสถาบันทำงานร่วมกันเพื่อสร้างสรรค์งานปักที่สวยงามสมพระเกียรติ โดยนายเลอซาง จะพัฒนารูปแบบลวดลายเลือกใช้วัสดุ และสี ซึ่งมีการผสมผสานปักแมลงทับร่วมกับการใช้วัสดุอื่น ๆ รวมอยู่ด้วย

จากความสำคัญข้างต้น คณะผู้วิจัยเล็งเห็นว่า งานช่างศิลป์ของไทยเป็นงานหัตถศิลป์ที่ทรงคุณค่าและเป็นมรดกทางภูมิปัญญาที่ดำรงสืบทอดกันมาอยู่ในสังคมไทยตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ได้รู้จักพัฒนานำวัสดุที่มาจากธรรมชาตินำมาสร้างสรรค์ให้เกิดเป็นชิ้นงาน เพื่อตอบสนองประสงค์ของพระมหากษัตริย์ทั้งในงานราชสำนัก งานพระราชพิธี เช่น การจัดทำเครื่องต้นที่มีความงดงามอย่างกลุ่มช่างสนะ ซึ่งในอดีตช่างศิลป์ไทยรู้จักการใช้ปีกแมลงทับเป็นวัสดุในการปักฉลองพระองค์ ซึ่งยังคงเป็นที่นิยมจวบจนปัจจุบันอย่างฉลองพระองค์ของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ที่มีความวิจิตรบรรจงทรงคุณค่าและเป็นแบบอย่างการแต่งกายของสตรีไทย คณะผู้วิจัยจึงเกิดแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงานที่สื่อถึงความงดงามของปีกแมลงทับ ที่ปักประดับทับบนภูษาอาภรณ์ จึงเกิดการแต่งกายตามแบบราชประเพณีในอดีต และชื่นชมความงามของเครื่องแต่งกายในชุดไทยพระราชานิยมที่มีความโดดเด่นสวยงาม โดยมีการเพิ่มการปักประดับปีกแมลงทับอย่างฉลองพระองค์ตามสมัยนิยมในปัจจุบัน ผ่านการแสดงรูปแบบนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ร่วมสมัย ชุด “วิจิตรภูษาอัณมณีแห่งพงไพร”

วัตถุประสงค์ของการทำวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมางานปักประดับปีกแมลงทับในภูษาพัศตราภรณ์
2. เพื่อสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ ชุด วิจิตรภูษาอัณมณีแห่งพงไพร

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพแบบพรรณนาวิเคราะห์ เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมางานปักประดับปีกแมลงทับในภูษาพัศตราภรณ์ และเพื่อสร้างสรรค์ผลงาน ชุด วิจิตรภูษา อัณมณีแห่งพงไพร คณะผู้วิจัย มีวิธีการดำเนินการวิจัยและกระบวนการวิจัย เพื่อนำไปสู่การได้คำตอบของวัตถุประสงค์ ตามขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 รวบรวมข้อมูลเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงาน โดยการศึกษาค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิทั้งเอกสาร ตำรา บทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง คณะผู้วิจัยมุ่งเน้นการเก็บข้อมูลตามขอบเขตทางด้านเนื้อหา

ขั้นตอนที่ 2 รวบรวมข้อมูลปฐมภูมิโดยการลงพื้นที่ภาคสนาม โดยใช้แบบสัมภาษณ์ แบบไม่มีโครงสร้าง จากประเด็นคำถามและเก็บข้อมูล และใช้วิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมและมีส่วนร่วม

ขั้นตอนที่ 3 นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษารวบรวมมาจัดหมวดหมู่ วิเคราะห์เรียบเรียง และส่งตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลโดยผู้เชี่ยวชาญ

ขั้นตอนที่ 4 นำข้อมูลที่ได้ผ่านการตรวจจากผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์ตีความ เพื่อสร้างสรรค์ การแสดง ชุด วิจิตรภูษาอัณมณีแห่งพงไพร

ขั้นตอนที่ 5 สรุปและอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์โดยการเขียนพรรณนาวิเคราะห์

วิธีดำเนินงานวิจัย

การดำเนินการวิจัยเพื่อสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ ชุด วิจิตรภูษาอัณมณีแห่งพงไพร มีวิธีดำเนินการวิจัยเพื่อให้ได้ข้อมูล ประกอบการวิจัยแบ่งตามหัวข้อดังนี้

1. ประชากรและตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ประชากรและตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มประชากรเพื่อการสัมภาษณ์และนำข้อมูลมาใช้ประกอบในการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1.1 กลุ่มนักวิชาการ

คณะผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มนักวิชาการเป็นผู้เชี่ยวชาญการสร้างสรรค์ ผลงานทางด้านนาฏศิลป์ไทย ศิลปะการออกแบบการแสดง และผู้เชี่ยวชาญด้านการแต่งกาย ดังนี้

1.1.1 ผู้ช่วยศาสตราจารย์วรางคณา วุฒิชัย ตำแหน่ง ผู้ช่วยอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

1.1.2 อาจารย์ ดร.สุรัตน์ จงดา ตำแหน่ง ผู้ช่วยอธิการบดีสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

1.1.3 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ขวัญใจ คงถาวร ตำแหน่ง รองคณบดี คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

1.1.4 อาจารย์ว่าที่ร้อยตรี ดร.เกิดศิริ นกน้อย ตำแหน่ง ประธานหลักสูตรศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาศิลปะการแสดง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

1.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

คณะผู้วิจัยได้กำหนดให้เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับปีกแมลงทับ ดังนี้ เจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง จำนวน 2 คน หัวหน้าช่างทำเครื่องประดับ เจ้าหน้าที่ฝ่ายคลังสินค้าและคัดแยกปีกแมลงทับ และสมาชิกกลุ่มพัฒนาปีกแมลงทับ ศูนย์พัฒนาปีกแมลงทับ อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดสกลนคร

1.3 กลุ่มบุคคลทั่วไป

คณะผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มบุคคลทั่วไปเป็นผู้จัดจำหน่ายปีกแมลงทับ จำนวน 2 คน และผู้ประกอบการอาชีพหาแมลงทับเพื่อส่งกลุ่มพัฒนาปีกแมลงทับ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ในการวิจัยเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

2.1 เครื่องมือวิจัยที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง

2.2 อุปกรณ์ที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.2.1 เครื่องบันทึกภาพ

2.2.2 เครื่องบันทึกเสียง

2.2.3 อุปกรณ์จัดบันทึก

3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

3.1 วัตถุประสงค์ ข้อที่ 1 รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ตำราเกี่ยวกับศึกษาแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ เพื่อใช้เป็นแนวทางสู่การสร้างสรรคผลงาน

3.2 วัตถุประสงค์ ข้อที่ 2 ศึกษารวบรวมข้อมูลโดยการลงพื้นที่ภาคสนาม มีรายละเอียด ดังนี้

3.2.1 การสัมภาษณ์โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง ตามประเด็นคำถามที่ตั้งไว้ ได้แก่ ความเป็นมาในการนำปิกแมลงทับมาปัก การเลือกเฉดสีของปิกแมลงทับและการใช้ประโยชน์จากปิกแมลงทับ

3.2.2 การสังเกต คณะผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสังเกตทั้ง 2 ลักษณะในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.2.2.1 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม เรียนรู้และปฏิบัติการปักผ้า การตัดปักแมลงทับในรูปทรงต่าง ๆ การเลือกเฉดสีของปิกแมลงทับ เพื่อสร้างเครื่องแต่งกาย ในการแสดงจากผู้ที่มีความรู้และความชำนาญในการปักผ้า โดยฝึกปฏิบัติและออกแบบเครื่องแต่งกาย

3.2.2.2 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยการลงพื้นที่ การเลือกเฉดสี และขนาดของปิกแมลงทับ การปักปักแมลงทับบนพัสดราภรณ์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำไปสู่การเขียนแบบพรรณนาวิเคราะห์ และการสร้างสรรค์ผลงาน คณะผู้วิจัยมีขั้นตอนการวิเคราะห์ ดังนี้

4.1 การวิเคราะห์เนื้อหา โดยศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ตำรา บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยอ้างอิงทฤษฎีจากการทบทวนวรรณกรรม เพื่อการตรวจสอบข้อมูลให้ตรงกัน

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนาม ใช้กระบวนการวิเคราะห์ ตามแบบการวิจัยโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ การสังเกต จากนั้นจำแนกจัดระบบหมวดหมู่ข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลทางด้านเอกสาร

4.3 นำข้อมูลทั้งหมดที่จัดหมวดหมู่ ดีความ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ชุด วิจิตรภูษาอัณมณีแห่งพงไพร

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ แบบพรรณนาวิเคราะห์ ศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และการลงพื้นที่ภาคสนาม โดยใช้วิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง เพื่อรวบรวมข้อมูลตามกระบวนการวิจัย สามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ศึกษาค้นคว้าประวัติความเป็นมางานปักประดับปักแมลงทับในภูษาพัสดราภรณ์ ผลการวิจัยพบว่า งานปักในราชสำนักในอดีต การปักผ้าโดยช่างสนะซึ่งเป็นงานหนึ่งในช่างสิบหมู่เป็นช่างเครื่องผ้าสนองพระราชประสงค์ เช่น เย็บผ้า ปักผ้า ตาลปัตร พัดรอง ชุดโขน ชุดละคร มีการนำเอา

วัสดุอุปกรณ์โดยนำแล่ง เลื่อม ไหมสี ดินมัน ดินโป่ง ปักผสมผสาน เป็นลวดลายดังที่ปรากฏในฉลองพระองค์ และพัสดราภรณ์ ในปัจจุบันมีการนำเอาวัสดุจากธรรมชาติ อย่างปักแมลงทับมาตัดเป็นรูปทรงต่าง ๆ ปักลงบนผืนผ้า ร่วมกับวัสดุอื่น ๆ เช่น เลื่อมเงิน ดิ้นทอง ดิ้นไหมทอง ดังที่ปรากฏในผ้าสะพักของเจ้านายฝ่ายใน และสมเด็จพระนางเจ้าพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ยังทอดพระเนตรถึงความงามของปักแมลงทับ จึงนำเอาปักแมลงทับมาปักประดับในชุดฉลองของพระองค์ และปักลงในเครื่องแต่งกาย ซึ่งเป็นที่นิยมกันอย่างมากในปัจจุบัน และประเทศไทย มีความร่ำรวยด้วยมรดกทางอารยธรรมในด้าน ศาสตร์งานช่างศิลป์ อันแสดงถึงความเจริญของชาติ เนื่องจากสังคมไทยมีวัฒนธรรมที่แสดงออกถึงเอกราชของชาติ มีการสั่งสมความรู้ประสบการณ์ตั้งแต่อดีต มีการสืบทอด สืบสาน ปรับปรุงและพัฒนาต่อยอด จนงานช่างศิลป์ได้ส่งต่อองค์ความรู้จากรุ่นสู่รุ่น โดยผ่านการเรียนรู้ที่ใช้การฝึกฝนและความอดทนเพื่อให้เกิดทักษะ ความชำนาญจนมีฝีมืองานช่างศิลป์ประเภทงานหัตถศิลป์ จึงเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงมรดกทางภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ ที่สร้างขึ้นมาเพื่อให้เกิดคุณค่าทางจิตใจและเพื่อการใช้สอยเป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิต ทั้งงานหัตถศิลป์พื้นบ้าน ซึ่งสร้างโดยชาวบ้านและงานหัตถศิลป์ชั้นสูง เป็นงานฝีมือของช่างหลวงที่สังกัดอยู่ตามกรมต่าง ๆ ของราชการ ปัจจุบันเรียกว่า ช่างสิบหมู่ ช่างสนะ จึงเป็นช่างประเภทหนึ่งในกลุ่มช่างสิบหมู่ และนำมาเย็บให้เป็นรูปร่าง เข้าแบบ เข้าทรง ช่างสนะผู้ทำงานต้องมีความเข้าใจถึงกระบวนการทำงาน รู้จักวัสดุที่ใช้สร้างงาน สามารถเลือกวัสดุที่จะใช้ให้เหมาะสมกับการสร้างงาน ด้วยกระบวนการสร้างลวดลายด้านงานปักผ้า ดังที่ปรากฏในฉลองพระองค์และพัสดราภรณ์หรือเครื่องนุ่งห่มในราชสำนัก จึงมีความวิจิตรบรรจงของลวดลาย เกิดเป็นงานประณีตศิลป์ที่ทรงคุณค่า ด้วยการเย็บ ปัก ถัก ร้อย วิธีแบบโบราณ ซึ่งได้รับอิทธิพลจากการค้าขายทางเรือตั้งแต่ต้นกรุงศรีอยุธยา ที่ได้กล่าวมาข้างต้นยังพบว่า ในอดีตช่างปักในราชสำนักมีการใช้วัสดุมาจากธรรมชาติอย่างปักแมลงทับ มาตัดเป็นรูปทรงต่าง ๆ ปักลงบนผืนผ้า ร่วมกับวัสดุอื่น ๆ เช่น เลื่อมเงิน ดิ้นทอง ดิ้นไหมทอง ปักเป็นผ้าสะพักให้กับเจ้านายฝ่ายใน เพื่อใช้เป็นฉลองพระองค์ในครั้งพิธีสำคัญตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งการนำปักแมลงทับมาใช้ประโยชน์ที่ทำให้รู้จักและนิยมชมชอบเป็นอย่างมาก คือ ในปี พ.ศ. 2498

จากความสำคัญของงานปักประดับปักแมลงทับ เป็นงานหัตถศิลป์ที่ทรงคุณค่าและเป็นมรดกทางภูมิปัญญา คณะผู้วิจัยจึงได้นำมาสร้างสรรค์ผลงานการแสดงใน **วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 สร้างชุดการแสดงนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ ชุด วิจิตรภูษาอัญมณีแห่งพงไพร** โดยได้นำแนวคิด รูปแบบการแสดง ดนตรีและทำนอง เครื่องแต่งกาย ท่ารำและรูปแบบแถว อุปกรณ์ที่ใช้ในการแสดง มาเรียบเรียงสร้างสรรค์ขึ้นใหม่สรุปรายละเอียด ดังนี้

1. แนวคิดการสร้างสรรค์ผลงาน ความสวยงามของปักแมลงทับที่มีความโดดเด่นเปรียบเสมือนอัญมณีแห่งพงไพร ได้แนวคิดจากปักแมลงทับ ในอดีตมีการใช้ปักแมลงทับมาตัดเป็นรูปทรงต่าง ๆ ปักลงบนผืนผ้า ร่วมกับวัสดุอื่น ๆ เพื่อใช้เป็นผ้าสะพักให้กับเจ้านายฝ่ายใน จวบจนปัจจุบันสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ทรงทอดพระเนตรถึงความงามของปักแมลงทับ จึงมีพระราชดำริให้ปักปักแมลงทับ ลงบนพัสดราภรณ์ของพระองค์ นับเป็นงานประณีตศิลป์ที่วิจิตร

บรรจงทรงคุณค่า คณะผู้วิจัยจึงเกิดแนวคิดการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ เพื่อสืบสานพระราชปณิธาน เชิดชูมรดกภูมิปัญญางานช่างศิลป์ไว้ ซึ่งเอกลักษณ์ประจำชาติ ต่อยอดให้คงอยู่คู่ผืนแผ่นดินไทย

2. รูปแบบการแสดง ชุด วิจิตรภูษาอัฏฐณิแห่งพงไพร เป็นการแสดงนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ ใช้นักแสดงหญิงทั้งหมด แบ่งออกเป็น 2 ช่วง การแสดงช่วงที่ 1 กล่าวถึงหญิงสาวที่หลงใหล และประทับใจในสีสันที่สวยงามของปีกแมลงทับ ในบรรยากาศธรรมชาติแห่งพงไพร จึงได้นำปีกแมลงทับปีกบนผืนสไบ และเครื่องอาภรณ์ใช้นักแสดง จำนวน 4 คน และการแสดงช่วงที่ 2 ความวิจิตรงดงามของผืนผ้าและการชื่นชมผืนผ้าที่ปีกด้วยปีกแมลงทับ เกิดความภาคภูมิใจที่ได้สวมใส่ชุดอาภรณ์ที่งดงามและทรงคุณค่า ใช้นักแสดงทั้งหมดจำนวน 10 คน

3. ดนตรีและทำนองเพลง ใช้ดนตรีไทยเป็นโครงสร้างหลักในการบรรเลง สร้างสรรค์เป็นทำนองใหม่ที่มีความร่วมสมัยโดยใช้เครื่องดนตรีไทยและสากลผสมผสาน มีจังหวะซ้ำเร็วสลับกัน สื่อถึงจินตนาการความงดงามของปีกแมลงทับ และความภูมิใจที่ได้สวมใส่ชุดอาภรณ์ที่ปักประดับด้วยปีกแมลงทับ

4. เครื่องแต่งกายและเครื่องประดับ ประกอบการแสดงออกแบบให้สอดคล้องกับแนวคิดโดยการนำเอาปีกแมลงทับวัสดุอื่น ๆ เช่น เลื่อมเงิน เลื่อมทอง และดินไหมทอง มาสร้างสรรค์ออกแบบตัดเย็บเพื่อให้สวยงามตามแบบนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ โดยแบ่งการแต่งกายของนักแสดงหญิงออกเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

ภาพที่ 1 การแต่งกายของนักแสดงชาวบ้านด้านหน้าและด้านหลัง
ช่วงที่ 1

4.1 แต่งกายแบบข้าหลวงมีการแต่งกายโดยห่มสไบ นุ่งผ้าโจงกระเบน ทรงผมเกล้ารวบตึงมวยต่ำ
ประดับดอกพุดซ้อน สวมเครื่องประดับต่างหูทอง

(ก)

(ข)

ภาพที่ 2 การแต่งกายแบบเจ้านายฝ่ายในสมัยโบราณ (ก) และการแต่งกายชุดไทย
พระราชานิยมชุดไทยดุสิต (ข)

4.2 แต่งกายแบบเจ้านายฝ่ายในสมัยโบราณ สวมเสื้อในนาง ห่มสไบปักปักแมลงทับอย่างเจ้านาย
ฝ่ายใน สวมกรองคอกที่ปักด้วยปักแมลงทับ นุ่งผ้าถุงจีบหน้านาง สวมเครื่องประดับทอง ได้แก่ ต่างหู ทับทรวง
สังวาล กำไลข้อมือและเข็มขัด ทรงผมแสกกลางเกล้ามวยสูง สวมกระบังหน้าและใส่เกี้ยวกลม

4.3 แต่งกายชุดไทยพระราชานิยม ชุดไทยดุสิต สวมเสื้อไทยดุสิตปักปักแมลงทับ นุ่งผ้าถุงหน้านาง
ชายพกเดินแถบตีนปักปักแมลงทับ สวมเครื่องประดับทอง ได้แก่ ต่างหู สร้อยคอ สังวาล กำไลข้อมือและเข็ม
ขัด ทรงผมแสกกลางเกล้ามวยสูง ใส่เกี้ยวกลม

5. อุปกรณ์ประกอบการแสดง ได้ประดิษฐ์สายปักแมลงทับและสไบที่ปักด้วยปักแมลงทับ เพื่อสื่อถึง
การเก็บปักแมลงทับนำมาปักประดับลงบนเสื้อผ้าอาภรณ์และเครื่องประดับ

6. ท่ารำ และรูปแบบแถว นำท่ารำมาจากท่าแม่บทนาฏศิลป์ไทยเป็นพื้นฐานหลัก ในการสร้างสรรค์
ประกอบดนตรีที่สร้างขึ้นใหม่ โดยใช้ท่าที่สื่อความหมายในทำนองเพลงที่ไม่มีเนื้อร้อง เช่น ท่าชื่นชม
ความงดงามของปักแมลงทับ ท่าปักผ้าประดับด้วยปักแมลงทับลงบนเสื้อผ้าอาภรณ์และเครื่องแต่งกาย ท่ารำที่
แสดงให้เห็นถึงการชื่นชมความงดงาม ความภูมิใจที่ได้สวมใส่อาภรณ์อย่างสตรีไทยที่แต่งกายตามแบบ
ราชประเพณีในราชสำนัก รูปแบบมีการแปรแถวอยู่ตลอดเวลาเพื่อให้เกิดความสวยงามในการแสดง ไม่แปร
แถวแบบเดียวซ้ำหลาย ๆ ครั้ง และมีการตั้งซุ่มในตอนจบการแสดง

7. โอกาสที่ใช้ในการแสดง ผลงานการแสดง ชุด วิจิตรภูษาอัญมณีแห่งพงไพร เป็นผลงานสร้างสรรค์
ทางด้านนาฏศิลป์ไทย ที่มีความหมายของการแสดงสื่อถึงความงดงาม การชื่นชมความงามของปักแมลงทับที่
นำมาปักลงบนเสื้อผ้าอาภรณ์ และสื่อถึงความรื่นเริงสนุกสนาน สามารถใช้แสดงในงานมงคล งานรื่นเริงงาน
เผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมไทยได้ตามความเหมาะสม

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาดำเนินการวิจัย คณะผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ว่า การปักประดับปักแมลงทับ มีมาตั้งแต่สมัยโบราณ เป็นกระบวนการวิธีปักที่ตัดแต่งปักแมลงทับให้เป็นรูปทรงต่าง ๆ ปักประดับผสมสานกับวัสดุอื่น ๆ เช่น เลื่อมเงิน ดิ้นทอง ดิ้นไหมทอง ซึ่งเป็นเทคนิคโบราณ ผู้ที่รับผิดชอบในการปักเสื้อผ้าอาภรณ์ในสมัยก่อน ซึ่งผู้ที่รับผิดชอบคือกรมช่างสนะ ซึ่งเป็นหนึ่งในช่างสิบหมู่ของไทย สอดคล้องกับ เกรียงไกร แก้วสุวรรณ (2559) ที่ได้กล่าวว่า เทคนิคการเย็บปัก ในสมัยโบราณ เป็นเทคนิคที่ได้รับอิทธิพลมาจากการค้าขายทางเรือ มีมาตั้งแต่ต้นสมัยกรุงศรีอยุธยา ซึ่งปรากฏว่าการปักประดับในพัสดราภรณ์ เช่น ฉลองพระองค์ ชุดโขน ละคร มีการประดับโดยใช้วัสดุต่าง ๆ ที่มีความละเอียด หรือวัสดุที่มีค่า หรือแม้กระทั่งวัสดุที่มาจากธรรมชาติ เช่น ปักแมลงทับ และการนำเอาโลหะมาตีเป็นแผ่นบาง ๆ และทำเป็นแล่ง เลื่อม ไหม สีผ้าจากธรรมชาติ รวมไปถึงเพชรพลอย บ้างก็เป็นวัสดุที่ได้จากการทำการค้าผ่านเส้นทางสายไหม ส่วนมากอาศัยวัสดุที่มีลักษณะมันวาว วิบวับ เพื่อสร้างความระยิบระยับให้กับตัวผู้สวมใส่ การเย็บแล่งคือ การปักโดยใช้แผ่นโลหะรีดเป็นแผ่นบาง ๆ ยาว ๆ มาปักทับ 15 ซ้อนกันตามลวดลาย ที่ออกแบบไว้ในผ้า กำมะหยี่ ปักทับให้เต็ม ส่วนมากพบมากในงาน ราชสำนัก เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับปิติมา ไชยจิตเกษม (2554) ได้กล่าวว่า งานหรือผลผลิตที่คนไทยทำขึ้น ภายใต้วิถีการผลิตแบบอย่างไทย วิถีชีวิต ขนบประเพณี วัฒนธรรม ที่แสดงถึงความชำนาญในด้านฝีมือและศิลปะ เพื่อตอบสนองประโยชน์ใช้สอยและแสดงความสง่างามอย่างมีคุณค่าที่สะท้อนอัตลักษณ์ของภูมิปัญญาไทย

จากความงดงามที่ทรงคุณค่าในภูมิปัญญาไทย ยังได้รับการอนุรักษ์และการให้ศิลปะอาชีพ โดย สมเด็จพระนางเจ้าพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ที่ได้นำปักแมลงทับมาเป็นต้นแบบในการปักประดับบนเสื้อผ้าอาภรณ์ เพื่อนำเสนอความวิจิตรบรรจง ความงดงาม ทำให้ผู้วิจัยได้สร้างสรรค์ผลงานในรูปแบบของการแสดงนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ ชุด วิจิตรภูษาอัญมณีแห่งพงไพร ซึ่งเป็นงานที่สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ ภายใต้กรอบแนวคิดที่เชิดชูมรดกภูมิปัญญา

การสร้างสรรค์กระบวนการท่ารำในการแสดง ชุด วิจิตรภูษาอัญมณีแห่งพงไพร สร้างสรรค์ขึ้นใหม่จากรากฐานเดิม โดยได้รับแรงบันดาลใจ ดังนี้ 1) ท่าชมความงาม 2) ท่าเก็บปักแมลงทับ 3) ท่าใส่สไบ 4) ท่านุ่งผ้าถุง และ 5) ท่ารำ และรูปแบบการแปรแถวนาฏศิลป์ไทยแบบราชสำนัก เช่น การตั้งวง การจีบ การแปรแถว รูปแบบการใช้เท้า การตั้งซุ้ม เป็นต้น โดยสอดคล้องกับแนวคิดนาฏยประดิษฐ์ของ พิรพงศ์ เสนอไสย (2547) ในสองประเด็น คือ การสร้างสรรค์งานด้านนาฏศิลป์ใด ๆ ย่อมไม่ละทิ้งสิ่งที่มีมาแต่เดิม อีกทั้งการสร้างสรรค์ท่ารำในการแสดงทางนาฏศิลป์ชุดใหม่ ๆ ย่อมปรากฏลักษณะสำคัญทางนาฏศิลป์ไทยอยู่ นั่นก็คือ การจีบ การตั้งวง และการยกเท้า ทั้งนี้คณะผู้วิจัยได้ออกแบบการแปรแถวและการตั้งซุ้มให้มีความสวยงามตามแบบแผนทางนาฏศิลป์ ซึ่งลักษณะเช่นนี้ เป็นลักษณะสำคัญของการแสดงทางนาฏศิลป์ไทยแบบราชสำนัก

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาและรวบรวมข้อมูลมีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำเสนอผลวิจัยไปใช้ประโยชน์

- 1.1 ควรมีการส่งเสริมและเผยแพร่เกี่ยวกับการปกป้องระดับปีกแมลงทับ
- 1.2 มีการนำเอาการแสดงชุดนี้ไปให้ความรู้แก่เยาวชนคนรุ่นหลัง เพื่อเชิดชมรดกทางภูมิปัญญา งานช่างศิลป์ไว้ซึ่งเอกลักษณ์ประจำชาติและต่อยอดให้คงอยู่คู่ผืนแผ่นดินไทย

2. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการวิจัยในครั้งต่อไป

ควรมีการต่อยอดในการสร้างสรรค์ศิลปะการแสดงนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ เพื่อเป็นการเผยแพร่ การปกป้องระดับปีกแมลงทับลงบนพัสดราภรณ์ ให้มีความหลากหลายในการสร้างสรรค์ผลงานที่ยังคงเป็น เอกลักษณ์ทางด้านนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์เอาไว้

บรรณานุกรม

กรมศิลปากร. การศึกษาและการพัฒนาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการแต่งกายยืนเครื่องโขน-ละครรำ.

กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, 2550.

เกรียงไกร แก้วสุวรรณ. จินตภาพจากลวดลายพัสดราภรณ์. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
ทัศนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2563.

ปติมา โฆษิตเกษม. แนวทางการจัดการศึกษาเพื่ออนุรักษ์งานช่างศิลป์ไทยของวิทยาลัยช่างศิลป์

สุพรรณบุรี. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม วิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2554.

พีรพงศ์ เสนไสย. นาฏยประดิษฐ์. มหาสารคาม: คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2547.

รุ่งอรุณ กุลธำรง. “การดำรงอยู่ของงานช่างสนะในสังคมไทยสมัยกรุงรัตนโกสินทร์,” วารสารไทยศึกษา.

9, 2 (สิงหาคม 2556–มกราคม 2557): 99-116.

สุชาติ มณีวงศ์. “วิจิตรภูษาพัสดราภรณ์,” กระจกหกด้าน. สถานีโทรทัศน์ช่อง 7. (ออนไลน์)

16 พฤศจิกายน 2558 จาก <https://www.youtube.com/watch?v=fFMilbIHGuE>

นาฏศิลป์สร้างสรรค์ ชุดเวียงเดิมกาหลง

The Creative Dancing Art of Wiang Derm Kalong

ภูรินทร์ ภูธา¹ จารุวรรณ ภูมีคำ² สุภรณ์ทิพย์ ทองผา³ และวิราณี แฉ้วนทอง⁴

Poorin Potha¹ Jaruan Poomkham² Supornthip Thongpha³

and Wiranee Wanthong⁴

^{1,2,3}นักศึกษาศาขานาฏศิลป์และการละคร คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

E-mail: Std.61123050110@ubru.ac.th

⁴อาจารย์ประจำสาขาวิชานาฏศิลป์และการละคร คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

E-mail: Wiranee.w@ubru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของเครื่องเคลือบดินเผาเวียงกาหลง ตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย นำมาสร้างสรรค์นาฏยประดิษฐ์ ชุด เวียงเดิมกาหลง โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงสร้างสรรค์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยข้อมูลจากเอกสารเชิงวิชาการ และงานวิจัยสร้างสรรค์ด้านนาฏศิลป์ที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ และผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อหารูปแบบในการสร้างสรรค์ผลงาน

ผลการวิจัยพบว่า เครื่องเคลือบเวียงกาหลงมีลวดลายที่ปรากฏบนเครื่องเคลือบดินเผาที่มีอัตลักษณ์ความสวยงามและประณีตมาก ลวดลายที่ปรากฏ แบ่งเป็น 4 กลุ่มใหญ่ คือ ลวดลาย พันธุ์พฤกษา ลวดลายรูปสัตว์ รูปแบบภาชนะ รูปแบบประติมากรรม มีรูปแบบในการสร้างสรรค์ผลงานคือ 1) ดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงเป็นวงดนตรีพื้นเมืองล้านนา ประยุกต์ร่วมกับดนตรีสมัยใหม่มีการขับอื้อกะโลงในตอนเริ่มและตอนท้ายของการแสดง 2) เครื่องแต่งกายมีแรงบันดาลใจและสร้างสรรค์ขึ้นมาจากเครื่องแต่งกายพื้นเมืองของชาวล้านนา นำแนวคิดของลวดลายที่ปรากฏบนเครื่องเคลือบดินเผาเวียงกาหลงมาใช้ในการออกแบบ 3) กระบวนท่ารำได้แรงบันดาลใจจากการแสดงนาฏศิลป์ Neo ล้านนา ศิลปะการแสดงพื้นบ้านของภาคเหนือและการตีความจากลวดลายที่ปรากฏอยู่บนเครื่องเคลือบดินเผา ได้แก่ ท่าปลา ท่าเต่า ท่าม้า ท่าหงส์ ที่สื่อถึงสัตว์มงคล และท่าบิดบัวบานสื่อถึงลายพรรณพฤกษา 4) หม้อบุรณฆฎะ เป็นอุปกรณ์ประกอบการแสดง ที่สื่อถึงการบูชาพระพุทธเจ้า 5 พระองค์ เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ชาวเวียงกาหลง อีกทั้งเพื่อเป็นการเผยแพร่และสร้างคุณค่าในการต่อยอดอัตลักษณ์ของผลิตภัณฑ์เครื่องเคลือบดินเผาเวียงกาหลง

คำสำคัญ: เครื่องเคลือบดินเผาเวียงกาหลง นาฏศิลป์สร้างสรรค์

Abstract

This research aimed to study the history of Wiang Kalong porcelain, Wiang Kalong Subdistrict, Wiang Pa Pao District, Chiang Rai, and to create a dance called Wiang Derm Kalong. Qualitative research and creative research methods were used in this study. The research

instruments consisted of data from academic documents, related creative research in dancing art, and interviews with experts and people related to the research. The collected data were analyzed to find patterns in the creation of works.

The results showed that the patterns on Wiang Kalong porcelain were unique, beautiful, and elaborate. The patterns were divided into four main groups: plants, animals, containers, and sculpture. The patterns of the dance were created as follows. 1) The music used for the performance was a traditional Lanna band applied with modern music. Kaloang was chanted in the beginning and the end of the performance. 2) The costumes were inspired and created from the traditional costumes of Lanna people and the concept of patterns on Wiang Kalong porcelain was applied in the design. 3) The dance moves were inspired by the Ne-o Lanna dance performance, northern folk performing arts and the interpretation of patterns on the porcelain including the fish move, turtle move, horse move, and swan move, which represented auspicious animals, and Bid Bua Ban move, which represented floral designs. 4) Buranakhada pot was the props for the performance, which conveyed the worship of five Buddhas for the prosperity of Wiang Kalong people as well the dissemination and the creation of values to further the identity of Wiang Kalong porcelain products.

Keywords: Wiang Kalong Porcelain, Creative Dancing Art

บทนำ

ภาคเหนือ เป็นภูมิภาคที่อยู่ด้านบนสุดของไทย มีลักษณะภูมิประเทศอันประกอบไปด้วยเทือกเขา สลับซับซ้อน ต่อเนื่องมาจากทิวเขาซานในประเทศพม่า และประเทศลาวภาคเหนือ มีภูมิอากาศแบบทุ่งหญ้า อบอุ่น เหมือนกับพื้นที่ส่วนใหญ่ของประเทศ แต่เดิมคนไทยแยกกันอยู่เป็นกลุ่ม ๆ กระจายอยู่ตาม แหลมอินโดจีน ชาวไทยที่อยู่ทางภาคเหนือจะตั้งบ้านเรือนอยู่พื้นที่ราบระหว่างเขา เป็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์ ตาม หลักฐานทางประวัติศาสตร์ คนไทยที่อยู่ทางเหนือมีการสร้างบ้านแปลงเมืองมีกษัตริย์ปกครองสืบมาที่ปรากฏ ชัดเจนคือ อาณาจักรน่านเจ้าอยู่บริเวณแคว้นยูนานของจีน อาณาจักรนี้ถูกจีนตีแตกเมื่อ พ.ศ. 1796 หลังจากนั้นอาณาจักรเชียงแสน ซึ่งเริ่มตั้งเมืองมาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 16 ก็เริ่มขยายเป็นอาณาจักรขึ้นแทน ครั้นถึง พุทธศตวรรษที่ 18 คนไทยกลุ่มใหญ่ที่สุดก็รวมตัวกันตั้งบ้านเมืองแยกเป็น 3 อาณาจักรชัดเจน คือ อาณาจักร เชียงแสนอยู่ทางภาคเหนือ อาณาจักรสุโขทัยอยู่ภาคกลาง และภาคใต้ อาณาจักรล้านช้างคือ ดินแดนฝั่ง ตะวันออกแม่น้ำโขง ปัจจุบันคือประเทศลาวและภาคอีสานของไทยการที่มีพื้นที่อยู่เหนือระดับน้ำทะเล และมี เส้นละติจูดอยู่ตอนบนทำให้สภาพอากาศของภาคเหนือเปลี่ยนแปลงตามฤดูกาลอย่างเห็นได้ชัดจังหวัด เชียงราย ถือว่าเป็นชุมชนที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาอันยาวนานมากกว่า 700 ปี มีความหลากหลายด้าน เชื้อชาติ คือ ไทยยวน (คนเมือง) ไทยลื้อ ไทยยอง และ กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ อีกหลายกลุ่มมีความสมบูรณ์ของ

พื้นที่ชุ่มน้ำ แหล่งสัตว์น้ำ แหล่งโบราณสถาน แหล่งโบราณคดี ความงามของประเพณี และวัฒนธรรม
ท้องถิ่นเชียงรายเป็นเมืองเก่าแห่งอาณาจักรล้านนา

เวียงกาหลง นครโบราณ ต้นตำรับอุตสาหกรรมเครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลง มีชื่อเสียงมาเป็นเวลานาน มีการทำเป็นล่ำเป็นสันกันมากมาย มีนับเป็นพันเตากระจายอยู่ทั่วไปในตำบลเวียงกาหลงจนถึงอำเภอวังเหนือ ด้วยวัตถุดิบคือดินคุณภาพดี ทำการเผาด้วยอุณหภูมิสูง รูปทรงการออกแบบที่ลงตัวแล้วใส่ความงามจากการเขียนลวดลายเลียนแบบธรรมชาติ และมักเขียนลายแม่กาเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ผลิตทำเป็นสินค้าสำคัญ ส่งขายทั้งทางบกทางน้ำกระจายไปทั่วเอเชีย และบางส่วนของยุโรป ปัจจุบันมีจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ที่มีชื่อเสียงทั่วโลกที่สำคัญยิ่งเวียงกาหลง เป็นสถานที่ในตำนานแห่งต้นธาตุต้นธรรมต้นพุทธศาสนา ในภัทรกัป มีในธรรมเทศน์โบราณธรรมพญาภาเผือก (ท้าวขติกามหาพรหม) การเกิดพระพุทธเจ้า 5 พระองค์ หรือ ธรรมผางประวัติ บางส่วนมีในพระไตรปิฎก เกี่ยวโยงกับหลายตำนานหลายสถานที่เริ่มต้นด้วยตำนานวัดพระเกิด ว่าเป็นสถานที่แม่กาขาว ออกไข่ 5 ฟองในรังที่ต้นมะเดื่อ (ต้นเล็บ) ริมฝั่งแม่น้ำคงคา (แม่น้ำวัง) วันหนึ่งได้บินข้ามภูเขาออกมาหากินในป่าอันอุดม สมบูรณ์ แห่งหนึ่งจนหลง ดินแดนป่าแห่งนี้ปัจจุบันก็คือ “เวียงกาหลง” ชื่อนี้จึงเหมือนเป็นมนต์ขลัง (นฤมล ธิจิตต์ 2564: สัมภาษณ์)

เวียงกาหลงตามการสันนิษฐานของนักโบราณคดีกล่าวว่า สร้างขึ้นช่วง พ.ศ. 1500-1600 ในช่วงที่พระเจ้าอโนรธามังช่อ กษัตริย์แห่งอาณาจักรพุกามยกทัพไปกัมพูชา เพื่อทวงถามขอพระบรมสารีริกธาตุพระไตรปิฎก และพระแก้วมรกตคืน พระเจ้าอโนรธามังช่อหยุดพักทัพบริเวณเวียงกาหลงในปัจจุบัน ระหว่างนั้นพระองค์ทอดพระเนตรเห็นลำแสงจากยอดดอย ซึ่งโหราทำนายว่าเป็นนิมิตที่ดี จึงทรงให้ทหารสำรวจพื้นที่แล้วก่อสร้างเจดีย์ขึ้น ปัจจุบันพระธาตุเจดีย์ดังกล่าวอยู่ในตำบลแม่เจดีย์ใหม่ อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย เนื่องจากการก่อสร้างต้องใช้เวลานาน พระองค์จึงให้ขุดคูล้อมรอบ สร้างป้อมปราการ เพื่อป้องกันข้าศึกศัตรู และ สัตว์ร้ายต่าง ๆ ฝั่งเมืองไม่เป็นรูปทรงเรขาคณิตเช่นเดียวกับเมืองโบราณส่วนใหญ่ในภาคเหนือ คูเมือง และกำแพงดินขุดเป็นรูปคล้ายตัววี หรือปีกกา ทอดยาวตามแนวเหนือ-ใต้ กำแพงเป็นคันดินจากการขุดคูเมืองมาถมทั้งสองข้าง โดยชั้นในสูงกว่าชั้นนอก ไม่มีการใช้วัสดุอื่นเสริมความแข็งแรงของกำแพงแต่อย่างใด ในเมืองมีพื้นที่ประมาณ 15 ตารางกิโลเมตร ดังนั้น ผู้ไม่ชำนาญเส้นทางจึงหลงทางได้ง่าย และเป็นที่มาของชื่อ “เวียงกาหลง” จากการสำรวจในเมือง และบริเวณโดยรอบไม่ปรากฏหลักฐานการอยู่อาศัย และร่องรอยสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ จึงสันนิษฐานว่าวัตถุประสงค์การสร้างเมืองไว้ เพื่อเป็นที่ตั้งค่ายทำสงคราม เนื่องจากมีกำแพง และคูเมืองที่ลึกและกว้างมาก ทิศตะวันออกเป็นภูเขาสูงชัน ซึ่งยากต่อการโจมตี หรือเพื่อเป็นเมืองสำรองสำหรับการอพยพหนีภัยน้ำท่วมของชุมชนต่าง ๆ ในบริเวณเวียงกาหลงยังมีเตาเผาเครื่องเคลือบกว่า 200 เตา สำหรับเครื่องปั้นของเวียงกาหลงจากการขุดพบมีโบราณวัตถุจำนวนมาก เช่น เศษภาชนะดินเผา เศษกระเบื้องดินเผา อิฐ เบี้ยดินเผา ดินเผาไฟ เครื่องมือเหล็ก หินลับมีด เป็นต้นลักษณะการเขียนลายใช้สีดำลวดลายเป็นเช่นเดียวกับเครื่องถ้วยชิ่งไหของจีน สันนิษฐานว่า เครื่องปั้นเวียงกาหลงคงเป็นที่รู้จักกันกว้างขวางมานานในแถบนี้ มีการค้าขายเครื่องถ้วยมาก่อน ปัจจุบันเมืองโบราณเวียงกาหลงคือ แหล่งท่องเที่ยว มีวัดเวียง

กาหลงกลายเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม แต่คูลือก้อมรอบยอดดอยยังคงมีปรากฏให้เห็น (มติชนสุดสัปดาห์ 2561: ออนไลน์)

ประวัติความเป็นมาในข้างต้น คณะผู้วิจัยมีความสนใจข้อมูลเครื่องเคลือบดินเผาเวียงกาหลง และ ความสำคัญในด้านต่าง ๆ ที่สำคัญในการเชื่อมโยงเรื่องราวเกี่ยวกับหัตถกรรมในชุมชนเวียงกาหลงมีลักษณะของ การอนุรักษ์ของเครื่องเคลือบดินเผา เพื่อการดำเนินงานวิจัยต่อไป คณะผู้วิจัยนำข้อมูลที่กล่าวมาข้างต้น มาสร้างสรรค์ผลงานการแสดงชุดเวียงเดิมกาหลง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของเครื่องเคลือบดินเผาเวียงกาหลง ตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย
2. เพื่อสร้างสรรค์ผลงานการแสดงนาฏศิลป์พื้นเมือง ชุดเวียงเดิมกาหลง

ระเบียบวิธีวิจัยวิธีดำเนินงานวิจัย

1. ประชากรและตัวอย่าง

คณะผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มประชากร เพื่อการสัมภาษณ์และนำข้อมูลมาใช้ประกอบในการวิจัย โดย แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

- 1.1 กลุ่มนักวิชาการ จำนวน 2 คน
- 1.2 กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 2 คน
- 1.3 ผู้เชี่ยวชาญทางนาฏศิลป์ไทยจำนวน 3 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ในการวิจัยเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

2.1 เครื่องมือวิจัยที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาข้อมูล คณะผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง ดังนี้

2.1.1 แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง โดยผู้วิจัยออกแบบการสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์ โดยศึกษาจากเอกสาร แนวคิดทฤษฎี และ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการสัมภาษณ์ ให้เหมาะสมกับเนื้อหา ประเด็น และนำคำสัมภาษณ์มาเรียบเรียงจัดหมวดหมู่ และวิเคราะห์

2.1.2 อุปกรณ์ที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องบันทึกเสียง สมุดจดบันทึก

ผลการวิจัย

จากศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของเครื่องเคลือบเวียงกาหลง ตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย ผลการวิจัยพบว่า เครื่องเคลือบดินเผาเวียงกาหลง เครื่องเคลือบเวียงกาหลงเป็นต้นตำรับอุตสาหกรรม และมีชื่อเสียงมาเป็นเวลาเนิ่นนาน มีการทำกันมากมาย มีนับเป็นพันเตาที่อยู่กระจัดกระจายทั่วไปในตำบลเวียงกาหลงจนถึง อำเภอวังเหนือ ด้วยวัตถุดิบคือ ดินคุณภาพดีทำการเผาด้วยอุณหภูมิสูง รูปทรงการออกแบบที่ลงตัวแล้วใส่ความงามจากการเขียนลวดลายเลียนแบบธรรมชาติ โดยประเพณีของ

เครื่องเคลือบดินเผาเวียงกาหลง แบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือการผลิตด้านการอนุรักษ์ การผลิตด้านศิลปะร่วมสมัย การผลิต งานนูนต่ำและลอยตัว มีความประณีตในงานทุกชิ้นมาก ไม่ใช้วัตถุที่เป็นสารเคมีใช้วัตถุดิบของพื้นที่ทั้งหมดตั้งแต่ ดิน สี เทคนิคการเผา รูปแบบ และลวดลายเครื่องเคลือบปั้นดินเผาเวียงกาหลงแบ่งเป็น 4 กลุ่มใหญ่ คือ ลวดลายพันธุ์พฤกษา ลวดลายรูปสัตว์ รูปแบบภาชนะ รูปแบบประติมากรรม และตุ๊กตา คณะผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญของประวัติความเป็นมาของเครื่องเคลือบเวียงกาหลง ตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย ซึ่งมีองค์ประกอบของการแสดง ได้แก่ การแต่งกาย เครื่องประดับ และโอกาสที่ใช้ในการแสดง มีการกำหนดรูปแบบ และแนวทางขององค์ประกอบต่าง ๆ โดยต้องคำนึงถึงความชัดเจน และสอดคล้องระหว่างแนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงานการแสดง เวียงเดิมกาหลงดังนี้

1. เพลงที่ใช้ประกอบการแสดง การออกแบบลายเพลงประกอบการแสดง เวียงเดิมกาหลง ประพันธ์เพลงโดย นายเกียรติศักดิ์ โพธิ์รี เครื่องดนตรีที่ใช้ คือเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาคือเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาคือเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาคือเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนา มาสร้างสรรคผลงานขึ้นใหม่ โดยใช้เครื่องดนตรีบรรเลงประกอบการแสดง คือ สะล้อ ซึง ฉาบใหญ่ กลองเฒ่า กลองโป่งโป่ง ฉิ่ง และโหม่ง ผู้ประพันธ์ได้ประพันธ์เพลงตามจุดมุ่งหมายของการแสดงในแต่ละช่วง และเกิดความหลากหลายทางเสียงของดนตรี โดยผู้วิจัยได้บอกถึงแนวคิด และจุดมุ่งหมายของการออกแบบการแสดงให้กับผู้ประพันธ์เพลง จากนั้น จึงดำเนินการในขั้นตอนของการออกแบบเพลงประกอบการแสดงต่อไป โดยผู้ประพันธ์เพลงสร้างงานจากพื้นฐานของแนวความคิดหรือรูปแบบการแสดงดังนี้ (เกียรติศักดิ์ โพธิ์รี 2564: สัมภาษณ์)

ตารางที่ 1 แนวความคิดในการออกแบบเพลงประกอบการแสดง

ช่วง	รูปแบบดนตรี	รูปแบบการแสดง
ช่วงที่ 1	นาที่ที่ 00:00-01:30 น. ดนตรีเปิดขับอื้อกะโลง เนื้อหาถึงเมืองเวียงกาหลงในอดีตมีการทำเครื่องเคลือบดินเผาที่มีมาช้านาน	เป็นการบอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับการเวียงกาหลง และ การปั้นเครื่องเคลือบดินเผา
ช่วงที่ 2	นาที่ที่ 01:30-06:30 น. ดนตรีบรรเลงใช้เครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาประยุกต์ร่วมกับดนตรีสมัยใหม่	เป็นการร่ายรำเพื่อสื่อถึงลวดลายในเครื่องเคลือบดินเผา ลายพรรณพฤกษา ลายปลา ลายเต่า ลายกิเลน ลายหงส์
ช่วงที่ 3	06:30-07:15 น. ขับอื้อกะโลงเนื้อหาถึงความศรัทธาต่อพระเจ้าห้าพระองค์ และ การสอดแทรกในเครื่องเคลือบดินเผาที่มีลวดลายที่เป็นมงคลได้แก่ ลายปลา ลายเต่า ลายม้า ลายหงส์ รวมถึงไปลวดลายพันธุ์พฤกษาที่เป็นเอกลักษณ์โดดเด่นของเครื่องเคลือบดินเผาเวียงกาหลงมาถึงปัจจุบัน	เป็นการบอกเล่าถึงการนำเครื่องเคลือบดินเผาไปถวายเป็นพุทธบูชา

2. การออกแบบเครื่องแต่งกาย มีแรงบันดาลใจ และสร้างสรรค์ขึ้นมาจากเครื่องแต่งกายพื้นเมืองของชาวล้านนา และนำแนวคิดของลวดลายที่ปรากฏบนเครื่องเคลือบดินเผาเวียงกาหลงมาใช้ในการออกแบบสไบและสร้อยที่ทำมาจากเครื่องเคลือบดินเผา

ภาพที่ 1 การแต่งกายผู้ชาย

ภาพที่ 2 การแต่งกายผู้หญิง

3. ทำรำ คณะผู้วิจัยได้ศึกษาหาข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเรื่องลวดลายของเครื่องเคลือบเวียงกาหลง อาทิเช่น ทำรำ และการแปรแถวที่หลากหลาย ที่คณะผู้วิจัยได้ตัวอย่างมาจากการแสดงนาฏศิลป์ Neo ล้านนาและวัฒนธรรมพื้นบ้านของภาคเหนือ กระบวนท่ารำได้แรงบันดาลใจมาจากการแสดงนาฏศิลป์ Neo ล้านนาและศิลปะการแสดงพื้นบ้านของภาคเหนือ และการตีความจากลวดลายที่ปรากฏอยู่บนเครื่องเคลือบดินเผา ได้แก่ ท่าปลา ท่าเต่า ท่าม้า ท่าหงส์ ที่สื่อถึงสัตว์มงคล และท่าบิดบัวบานที่สื่อถึงลายพรรณพฤกษา โดยคำนึงถึงความเหมาะสม ตามแบบนาฏศิลป์สร้างสรรค์ในการผสมผสานท่ารำ ดังที่ ปิ่นเกศ วัชรปา โดยได้กล่าวไว้ว่า การสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า นาฏยประดิษฐ์ หรือนาฏศิลป์สร้างสรรค์ โดยมีผู้ออกแบบงาน เรียกว่า ผู้สร้างสรรค์งานนาฏศิลป์ (Choreographer) เป็นผู้สร้างสรรค์กำหนด แนวคิด รูปแบบ ถ่ายทอดการแสดงเรื่องราวอย่างเป็นระบบ เป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจพื้นฐาน ด้านการปฏิบัติ นาฏศิลป์อย่างชำนาญ มีประสบการณ์ด้านการออกแบบท่ารำ ท่าเต้น มีความรู้เรื่องดนตรี เพลง และองค์ประกอบทางทัศนศิลป์ในการออกแบบสร้างสรรค์ให้เกิดความแปลกใหม่

ภาพที่ 3 ภาพแรงบันดาลใจในการออกแบบท่ารำที่มาจากลวดลายสัตว์มงคล
ที่ปรากฏอยู่บนเครื่องเคลือบดินเผา

ภาพที่ 4 ภาพแรงบันดาลใจในการออกแบบท่ารำบิ๊ดบัวบานที่ได้มาจากลวดลาย
พรรณพฤกษาที่ปรากฏอยู่บนเครื่องเคลือบดินเผา

4. การออกแบบแสง คณะผู้วิจัยได้ยึดหลักการใช้แสงในการประกอบการแสดงโดยวิเคราะห์จาก การสร้างงานว่าชุดการแสดง จะสื่อถึงสิ่งใด ชุดของนักแสดงสื่ออะไรทำให้ดูเป็นส่วนหนึ่งของงานด้านทัศนศิลป์ นอกจากแสงจะใช้เพื่อความสว่าง คณะผู้วิจัยได้ออกแบบแสง เพื่อให้เกิดมิติ เช่น ความลึก เงา ผิวสัมผัสของ วัตถุความเป็นประกายของเครื่องแต่งกาย รวมทั้งให้ผู้แสดงแลดูโดดเด่น

ภาพที่ 5 ภาพการออกแบบแสง แสดงในงานการนำเสนอภูศิลป์สร้างสรรค์
ประจำปี 2563 ณ หอประชุมไพโรพะยอม มหาวิทยาลัยราชภัฏ
อุบลราชธานี วันที่ 22 มีนาคม 2563

5. การออกแบบอุปกรณ์การแสดงสร้างสรรค์ จากการสัมภาษณ์ นฤมล ธิจิตต์ ถึงอัตลักษณ์ของหม้อ
บูรณขมูะ เพื่อใช้เป็นอุปกรณ์ประกอบการแสดงในการแสดงชุด และคณะผู้จัดทำได้มีการประยุกต์เอาลวดลาย
ต่าง ๆ ที่ปรากฏบนเครื่องเคลือบมาประยุกต์ใช้กับหม้อบูรณขมูะ ซึ่งหม้อบูรณขมูะ ถือเป็นสัญลักษณ์ใน
การน้อมสักการะพระพุทธเจ้า 5 พระองค์ อีกทั้งเพื่อเป็นสิริมงคลแก่บ้านเมือง และประชาชน คณะผู้วิจัยจึง
นำมาเพื่อใช้เป็นอุปกรณ์ประกอบการแสดง ดังภาพต่อไปนี้ (นฤมล ธิจิตต์ 2564: สัมภาษณ์)

ภาพที่ 6 หม้อบูรณขมูะลวดลายเต่า

อภิปรายผลการวิจัย

การแสดง ชุดเวียงเดิมกาหลง มีรูปแบบการแสดง และแนวคิดในการออกแบบเพลง ดนตรี เครื่อง
แต่งกาย อุปกรณ์ประกอบการแสดง และกระบวนการทำรามาจากกรรมวิธีการผลิตเครื่องเคลือบดินเผาของชาว
เวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นการสร้างคุณค่า และต่อยอดให้กับเครื่องเคลือบดิน
เผาเวียงกาหลงอันเป็นมรดกของชาติไทยสืบไป ซึ่งเป็นไปในแนวทางเดียวกับชุดการแสดง น่านฟ้า นามสาวเผ่า

เมียน ของ ศิริลักษณ์ ศิริรัตน์พิริยะ และวิลาวัลย์ วรรณวัตติ ซึ่งมีรูปแบบการแสดง ที่มีแนวคิดในการออกแบบ เพลง ดนตรี เครื่องแต่งกาย อุปกรณ์ประกอบการแสดง และกระบวนการทำรำ อันสื่อถึงอัตลักษณ์ของ ศิลปะการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์พื้นเมืองล้านนา เครื่องเงิน จังหวัดน่านที่มีชื่อเสียงโด่งดังเป็นลำดับต้น ๆ ของภาคเหนือโดยเฉพาะชาติพันธุ์อิวเมียนที่มีความภาคภูมิใจและให้ความสำคัญกับการสวมใส่เครื่องเงินเป็น อย่างมากมีความปราณีต และความละเอียดอ่อนของการสร้างหัตถกรรมเครื่องเงินอันทรงคุณค่า และงดงามใน ชาติพันธุ์อิวเมียนอีกทั้งเป็นการต่อยอด และสื่อสารการสร้างคุณค่าให้เข้ากับเครื่องเงิน และภาพลักษณ์อันเป็น มรดกของชาติไทยสืบไป

ศิริลักษณ์ ศิริรัตน์พิริยะ และวิลาวัลย์ วรรณวัตติ (2562: 71) กล่าวได้ว่า ความสำคัญของประวัติของ เครื่องเคลือบดินเผาเวียงกาหลง ตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย ซึ่งคณะผู้วิจัยได้นำ การสัมภาษณ์ และศึกษาเอกสาร ตำรา บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากข้อมูลที่ได้ศึกษา และรวบรวม ผลสรุปว่า เป็นชุดการแสดงที่มีแนวคิดในการสร้างสรรค์รูปแบบการแสดง ออกแบบท่วงท่าการเคลื่อนไหว ซึ่ง การสร้างสรรค์ท่าทางต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของงานด้วยกระบวนการสร้างสรรค์งาน จึงเป็นสิ่งที่ผู้ สร้างสรรค์ ต้องใช้ความรู้ความเข้าใจหลายด้าน เพื่อที่จะสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานอัน ทรงคุณค่า ให้เกิดทำนาฏยประดิษฐ์อันเป็นเอกลักษณ์ของตัวตนผู้สร้างสรรค์ผลงาน สอดคล้องกับแนวคิด การ สร้างนาฏศิลป์สร้างสรรค์ของ ชุดกาญจนา รุ่งเรือง ความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์นั้น มีผู้วิจัยหลายท่านได้ให้ คำนิยามไว้ ความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์คือ คະแนนความสามารถในการคิดประดิษฐ์ ท่ารำหรือการแสดงออก ด้วยตนเองของผู้เรียนที่แสดงออกถึงการคิดประดิษฐ์ท่ารำ หรือผลงานนาฏศิลป์ที่ไม่เคยมีมาก่อน หรือเป็น การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสิ่งที่มีอยู่ให้แตกต่างไปจากเดิม ความสามารถในการคิดท่ารำ โดยนำทฤษฎีศัพท์ และภาษาทำนาฏศิลป์มาใช้ประดิษฐ์ท่ารำ (ชุดกาญจนา รุ่งเรือง 2552: 7)

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษา และรวบรวมข้อมูลมีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้

1.1 ควรมีการส่งเสริม และแพร่เผยลวดลายเครื่องเคลือบดินเผาเวียงกาหลง ขยายกว้างขึ้นเพื่อให้ คนรู้จักและเป็นสมบัติที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์

1.2 การแสดงชุดนี้สามารถให้ความรู้แก่นุชนรุ่นหลัง ให้ตระหนัก และรู้จักรักษาเอกลักษณ์ของ ไทยที่มีมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีต่อยอดในเรื่องการสร้างสรรค์นาฏศิลป์สร้างสรรค์ เพื่อส่งเสริมความเป็นเอกลักษณ์ของเครื่อง เคลือบ ลวดลาย ประเภท และองค์ความรู้อื่น ๆ ในการสร้างสรรค์ผลงานที่มีความอ่อนโยน สนุกสนาน และเป็น เอกลักษณ์

บรรณานุกรม

- เกียรติศักดิ์ โพศิริ. **ผู้ออกแบบเพลงประกอบดนตรี (สัมภาษณ์).** ครูผู้ช่วย กลุ่มสาระการเรียนรู้ปัทมย์
ภาควิชาดุริยางคศิลป์ วิทยาลัยนาฏศิลป์นครราชสีมา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.
- ชุตติกาญจน์ รุ่งเรือง. **การเปรียบเทียบความรู้ ทักษะปฏิบัติ และความคิดสร้างสรรค์วิชานาฏศิลป์ของ
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ระหว่างการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับ
การจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มปกติ.** วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏ
พระนครศรีอยุธยา, 2552.
- นฤมล ธิจิตต์. **ความรู้เกี่ยวกับบูรณขมู (สัมภาษณ์).** ผู้สืบทอดการทำเครื่องเคลือบเวียงกาหลง, บ้านเลขที่
97 หมู่ 3 ตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย, 26 กุมภาพันธ์ 2564.
- มติชนสุดสัปดาห์. **ตำนานและเรื่องเล่าเวียงกาหลง.** (ออนไลน์) 1 ธันวาคม 2561 (อ้างเมื่อ 20 กุมภาพันธ์).
จาก https://www.matichonweekly.com/column/article_151454
- ศิริลักษณ์ ศิริรัตน์พิริยะ และวิลาวัณย์ วรรณวัตติ. **น่านฟ้างาม นามสาวเผ่าเมียน.** อุบลราชธานี: สาขาวิชา
นาฏศิลป์และการละคร มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 2562.

เอกสารสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ครั้งที่ 10

บทความนักศึกษาระดับปริญญาตรี
กลุ่มงานสร้างสรรค์นาฏศิลป์

การสร้างสรรคานาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุดจุดซี้ได้นำฮอยไฟแห่งคลองใหญ่บ้านหัวเรือ*

The Creation of Folk Dance Joot Ki Tai Nam Hoi Fai Hae Klong Yai Ban Hua Ruea

ณัฐวุฒิ อนุพัฒน์กุล¹ จีระภัทร โปธารินทร์² เพ็ญพิชชา จิตะสาร³ วรางคณา วุฒิชัย⁴ และจักรวาล วงศ์มณี⁵

Nuttawut Anupattanakul¹ Jeerapat Potharin² Phenphitcha Thitasan³

Warangkha Wutthichuay⁴ and Jakawan Wongmanee⁵

^{1,2,3}นักศึกษาศาขานาฏศิลป์และการละคร คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

E-mail: std.61123050105@ubru.ac.th

⁴ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขานาฏศิลป์และการละคร คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

⁵อาจารย์ประจำสาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยวและการบริการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

E-mail: jakawan.w@ubru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนาฏศิลป์สร้างสรรค ชุดจุดซี้ได้นำฮอยไฟแห่งคลองใหญ่บ้านหัวเรือมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพิธีกรรมการนำฮอยไฟ และแห่งคลองใหญ่ในประเพณีบุญบั้งไฟของหมู่บ้านหัวเรือ ตำบลหัวเรือ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี และเพื่อสร้างสรรคการแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้าน โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลเอกสารและภาคสนาม ด้วยการสังเกตและสัมภาษณ์ โดยมีผลการวิจัย ดังนี้

ผลการศึกษาวิจัย พบว่า 1) พิธีกรรมนำฮอยไฟและแห่งคลองใหญ่เป็นประเพณีที่สืบทอดกันมายาวนานกว่า 180 ปี จัดขึ้นช่วงเดือนมิถุนายน ในเทศกาลบุญบั้งไฟ พิธีกรรมนำฮอยไฟเป็นพิธีสะเดาะเคราะห์หลังจากจุดบั้งไฟเสร็จ จะมีพรากหมันทำพิธีโดยการนำส่วนหางของบั้งไฟที่ตกไปทำพิธีตามบ้านเรือนเพื่อเป็นสิริมงคลของชาวบ้าน หลังจากนั้นจะมีการจัดขบวนคลองใหญ่ออกจากวัดและแห่ไปรอบหมู่บ้าน ระหว่างทางมีการชักชวนชาวบ้านเข้ามาร่วมพ้อนรำในขบวนแห่งคลอง สมัยก่อนมีการนำซี้ได้มาเป็นวัสดุในการส่องสว่างนำทางในเวลากลางคืน ชาวบ้านได้ทำพิธีสักการะบูชาเทพที่ปกปักรักษาคลองประจำหมู่บ้านเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ชาวบ้าน 2) การแสดงชุด จุดซี้ได้นำฮอยไฟแห่งคลองใหญ่บ้านหัวเรือ สร้างสรรคขึ้นจากพิธีกรรมและประเพณีที่สำคัญของชาวบ้านหัวเรือ โดยมีรูปแบบการแสดงแบ่งออกเป็น 2 ช่วง ได้แก่ ช่วงที่ 1 พิธีกรรมบูชาคลอง ช่วงที่ 2 การจุดซี้ได้และพ้อนรำ ในขบวนแห่งคลองใหญ่เข้าวัดในงานประเพณีบุญบั้งไฟของชาวบ้านหัวเรือ ตำบลหัวเรือ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

คำสำคัญ: บุญบั้งไฟ นำฮอยไฟ แห่งคลอง ซี้ได้

*บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย เรื่อง จุดซี้ได้นำฮอยไฟแห่งคลองใหญ่บ้านหัวเรือ พ.ศ. 2563

Abstract

The research of the creative dance of ‘Joot Ki Tai Nam Hoi Fai Hae Klong Yai Ban Hua Ruea’, Lighting the Torch after the Big Drum Parade of Ban Hua Ruea, aimed to study the ritual of Nam Hoi Fai and the Big Drum Parade in the Rocket Festival of Ban Hua Ruea, Hua Ruea Subdistrict, Mueang District, Ubon Ratchathani, and to create a folkdance performance. Qualitative research methods were used in this study. Data were collected from documents and field study using observations and interviews.

The research results were presented as follows. 1) The ritual of Nai Hoi Fai and the Big Drum Parade are the traditions that has been inherited for more than 180 years. They are held in June during the Rocket Festival. The ritual of Nam Hoi Fai is the ceremony to remove bad luck after lighting the rockets. Brahmins will bring the tail of a fallen rocket to the villagers’ houses and perform the ceremony for the prosperity of the villagers. After that, the Big Drum Parade will start from the temple and parade around the village. Villagers are invited to join and dance in the parade along the way. In the past, Ki Tai (torch) was used as a material for lighting the navigation at night. Villagers will perform a ceremony to pay homage to the deities that protect the village drums for the prosperity of the villagers. 2) The performance of ‘Joot Ki Tai Nam Hoi Fai Hae Klong Yai Ban Hua Ruea’ was created from the important ritual and tradition of Bab Hua Ruea villagers. The performance is divided into two parts: the first part is the ritual of worshiping the drum and the second part is the torch lighting and dancing in the Big Drum Parade to the temple in the Rocket Festival of Ban Hua Ruea, Hua Ruea Subdistrict, Mueang District, Ubon Ratchathani.

Keywords: Rocket Festival, Nam Hoi Fai, Drum Parade, Ki Tai (torch)

บทนำ

ภาคอีสานมีขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม คติความเชื่อ วิถีปฏิบัติที่หลากหลายแต่ละฤดูและทุกเดือนจะมีพิธีปฏิบัติกิจกรรมตามความเชื่อหลากหลายชาวอีสานจะรู้จักดี คือฮีตสิบสองคองสิบสี่ โดยสามารถแบ่งจุดมุ่งหมายของฮีตได้ชัดเจน คือบุญเกี่ยวกับการทำมาหากินเกี่ยวกับการขอพรหรือบวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้ดลบันดาลความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ เช่น ฟ้ำฝน ข้าวปลาอาหาร มีบุญคุณลานและบุญบั้งไฟ บุญเกี่ยวกับขวัญกำลังใจการดำรงอาชีพ เกี่ยวข้องกับความเชื่อที่ว่า สิ่งศักดิ์สิทธิ์จะอำนวยความสุขสวัสดิภาพ มีบุญสงกรานต์และบุญซำฮะ บุญเกี่ยวกับความมัตถุญที่เน้นเกี่ยวกับการทำบุญอุทิศเป็นสำคัญ คือบุญข้าวประดับดินและบุญข้าวสาก ส่วนบุญเกี่ยวกับพระสงฆ์โดยตรงบุญลักษณะนี้มี 6 บุญ บุญเข้ากรรม บุญข้าวจี บุญพะเหวด บุญเข้าพรรษา บุญออกพรรษาและบุญกฐิน (ยุทธนา พุนเกิดมะเร็ง, 2561)

เมื่อกล่าวถึงประเพณีหรือฮีตที่สำคัญต่อการเพาะปลูกของชาวอีสานจะต้องนึกถึงบุญบั้งไฟหรือบุญเดือน 6 เป็นประเพณีที่สำคัญอีกประเพณีหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อและวิถีการใช้ชีวิต เพราะคนอีสานมีอาชีพทำการเกษตรกรรมวิถีชีวิตอยู่กับธรรมชาติ อาศัยธรรมชาติเป็นหลักยึดในการทำมาหากินทำนา ตามฤดูกาล โดยอาศัยน้ำธรรมชาติเป็นแหล่งการเพาะปลูกใช้ชีวิตแบบพอกินพออยู่ (บุญสม ยอดมาลี, 2545) ดังนั้นจึงมีความเชื่อความศรัทธาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์และได้ขอพรให้ฝนตกต้องตามฤดูเพื่อการเพาะปลูก

บ้านหัวเรือตั้งอยู่ที่ตำบลหัวเรือ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี เป็นชุมชนหนึ่งที่มีการสืบทอดประเพณีบุญบั้งไฟตามความเชื่อและศรัทธา มีการบูชาพญาแถนขอฝนฟ้าตกต้องตามฤดูกาล และที่สำคัญรูปแบบงานบุญประเพณีนี้เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ซึ่งไม่ปรากฏในชุมชนอื่นในจังหวัดอุบลราชธานี กล่าวคือ การสืบทอดประเพณีมีมา 180 ปี (พระครูสุกิจชัยโสภณ, 2564) ซึ่งในประเพณีจะมีกลองใหญ่ หรือกลองโบราณ ในสมัยก่อน พบต้นประดู่อยู่ในกลางดง บ้านนาเยี่ย 2 ต้น ต้นแรกเป็นต้นประดู่ใหญ่สามารถทำกลองได้ 3 คู่ 6 ใบ ส่วนต้นประดู่เล็ก สามารถทำกลองได้ 3 คู่ 6 ใบเช่นกัน กลองใหญ่จะเป็นกลองคู่บ้านคู่เมืองของบ้านหัวเรือ หากในหมู่บ้านมีงานหรือพิธีสำคัญ จะนำกลองออกมาใช้หรือร่วมงาน เช่น งานประเพณีบุญบั้งไฟของบ้านหัวเรือจะมีการเชิญกลอง โดยจะมีชั้น 5 และชั้น 8 เชิญกลองลงมาจากหอกกลอง แล้วทำการเปลี่ยนหน้ากลอง

พิธีกรรมนำฮอยไฟเป็นพิธีสะเดาะเคราะห์คือการนำส่วนหางบั้งไฟที่ตกไปตามบ้านเรือน จะมีพราหมณ์จะเป็นคนสู่ขวัญ เมื่อทำขวัญเสร็จแล้วเอาพตไม้มาปิดตามบันไดขึ้นไปบนบ้าน จะทำตั้งแต่ 15.00-18.30 น. พิธีนำฮอยไฟจะเป็นกลุ่มเล็ก ๆ หมอพราหมณ์ 1 คน ผู้ติดตาม 2-3 คน พิธีกรรมนี้มีมานานแล้วเหมือนบั้งไฟตกใส่บ้านเป็นการเสียเคราะห์ แต่ไม่ได้จัดมาเป็น 10 ปีแล้ว เหตุเพราะพราหมณ์เสียชีวิตไม่มีผู้สืบทอด เนื่องจากการพิธีกรรมนำฮอยไฟบ้านหัวเรือจะจัดขึ้นในช่วงเวลาพลบค่ำ จำเป็นที่จะต้องจุดขี้ได้เพื่อส่องสว่างนำทางกลองใหญ่ขึ้นโอง ขี้ได้ เป็นภูมิปัญญาของคนอีสานสมัยก่อน เพราะไม่มีไฟฟ้าใช้ในครัวเรือนต้องใช้น้ำมันยางขี้ได้สมัยก่อนเอาไว้ส่องแสงสว่าง ในสมัยก่อนไม่มีไฟฟ้าไปที่ใดก็ต้องใช้ขี้ได้ ขี้ได้สามารถใช้ได้เป็นเดือนหรือเป็นปี ต้นยางเป็นส่วนผสมสำคัญในการทำขี้ได้ที่ให้แสงสว่างมาตั้งแต่อดีต ต้นยางเป็นส่วนที่ให้น้ำมันยางช่วงเดือนมีนาคม-เมษายน จะมีน้ำยางมาก อุปกรณ์ในการทำขี้ได้ ได้แก่ น้ำมันยาง เปลือกพะยอม ดอกไม้ไผ่ ขี้ยาง ขี้สุด (ชันโรง) ขี้โคก ใบตองขาด วิธีทำ จุดโพรงต้นยางเพื่อเอาน้ำมันยาง จุดเสร็จแล้วดับไฟ 2-3 วัน น้ำมันต้นยางนั้นก็ออกมา นำขี้โคกกับขี้สุดมาเคี่ยวจนละลายเติมน้ำมันยางลงไปผสม ต้มเสร็จแล้วนำไปคูกกับเปลือกพะยอมแล้วจึงนำมาห่อด้วยใบตองขาดและมัดดอกไม้ไผ่ (หนูเจียม ประณต, 2562)

จากการศึกษาเบื้องต้น พบว่าพิธีกรรมนำฮอยไฟแห่งกลองใหญ่บ้านหัวเรือ มีปรากฏที่บ้านหัวเรือ ตำบลหัวเรือ จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งเป็นประเพณีที่สืบทอดมากกว่า 180 ปี ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น อีกทั้งรูปแบบพิธีกรรมมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของท้องถิ่น ที่แสดงถึงความสามัคคีของชุมชน ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญของพิธีกรรมจุดขี้ได้นำฮอยไฟแห่งกลองใหญ่ บ้านหัวเรือ จึงเป็นแรงบันดาลใจให้เกิดการสร้างสรรคผลงานนาฏศิลป์แนวพื้นบ้าน เพื่ออนุรักษ์ประเพณีจุดขี้ได้นำฮอยไฟและประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จักแพร่หลาย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพิธีกรรมการนำฮอยไฟ และแห่กลองใหญ่ในประเพณีบุญบั้งไฟ หมู่บ้านหัวเรือ ตำบลหัวเรือ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี
 2. เพื่อสร้างสรรค์ผลงานการแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุด จุดซี้ได้นำฮอยไฟแห่กลองใหญ่บ้านหัวเรือ
- ### ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพพรรณนาวิเคราะห์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพิธีกรรมการนำฮอยไฟและแห่กลองใหญ่ในประเพณีบุญบั้งไฟ หมู่บ้านหัวเรือ ตำบลหัวเรือ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานีและเพื่อสร้างสรรค์ผลงาน ชุดจุดซี้ได้นำฮอยไฟแห่กลองใหญ่บ้านหัวเรือ คณะผู้วิจัยมีวิธีการดำเนินการวิจัยและกระบวนการวิจัย เพื่อนำไปสู่การได้คำตอบของวัตถุประสงค์ ตามขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ขั้นตอนดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 รวบรวมข้อมูลเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงาน โดยการศึกษาค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิทั้งเอกสาร ตำรา บทความวิจัยและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง คณะผู้วิจัยมุ่งเน้นการเก็บข้อมูลด้านเนื้อหา

ขั้นตอนที่ 2 รวบรวมข้อมูลปฐมภูมิโดยการลงพื้นที่ภาคสนาม โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Un-structured Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรม ประวัติความเป็นมา การนำฮอยไฟ และการแห่กลองใหญ่ของบ้านหัวเรือ โดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

ขั้นตอนที่ 3 จัดหมวดหมู่ เรียบเรียง วิเคราะห์ข้อมูลและตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

ขั้นตอนที่ 4 ออกแบบการแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุด จุดซี้ได้นำฮอยไฟแห่กลองใหญ่บ้านหัวเรือ

ขั้นตอนที่ 5 ประเมินการแสดงโดยคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ

ขั้นตอนที่ 6 สรุป อภิปรายผลการวิจัย และเขียนรายงานการวิจัย

2. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากการวิจัยเอกสาร และการวิจัยภาคสนาม มีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

2.1 ประชากรและตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มประชากรเพื่อการสัมภาษณ์ และนำข้อมูลมาใช้ประกอบในการวิจัย ดังนี้

2.1.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

2.1.1.1 เจ้าคณะตำบลหัวเรือ เจ้าอาวาสวัดบ้านหัวเรือ

2.1.1.2 รองสภาวัฒนธรรมตำบลหัวเรือ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

2.1.1.3 ประชาชนชาวบ้านจำนวน 5 คน

2.1.1.4 ผู้เชี่ยวชาญทางนาฏศิลป์ไทยจำนวน 3 คน

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ในการวิจัยเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

2.2.1 เครื่องมือวิจัยที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.2.1.1 แบบบันทึกการสัมภาษณ์

2.2.1.2 แบบบันทึกการสังเกต

2.2.2 อุปกรณ์ที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.2.2.1 เครื่องบันทึกภาพและวิดีโอ

2.2.2.2 เครื่องบันทึกเสียง

2.2.2.3 สมุดจดบันทึก

2.3 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

คณะผู้วิจัยมีการออกแบบวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

2.3.1 การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง คือ เก็บข้อมูลโดยสอบถามในประเด็นที่เกี่ยวข้อง ประวัติ ความสำคัญ รูปแบบการจัดการแสดง แนวคำถามที่คณะผู้วิจัยได้กำหนด เป็นแนวทาง ในการสัมภาษณ์เบื้องต้น เพื่อเป็นประเด็นหลักในการสัมภาษณ์ และสามารถยืดหยุ่นคำถามได้จนกว่าจะได้ข้อมูลที่ครบถ้วน

2.3.2 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม คือ การลงพื้นที่สังเกตวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ประเพณี พิธีกรรม

2.3.3 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม คือ การลงพื้นที่ศึกษากระบวนการทำรำชาวบ้าน และจังหวะการตีกลอง

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำไปสู่การเขียนพรรณนาวิเคราะห์ และการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์พื้นบ้านชุด จุดชี้ได้นำฮอยไฟบ้านหัวเรือ โดยการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ และปฐมภูมิ มาจัดหมวดหมู่ เรียบเรียงและทำการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย

จากการศึกษาข้อมูลและรวบรวมข้อมูลสามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดังนี้

1. พิธีกรรมการนำฮอยไฟ และแห่กลองใหญ่บ้านหัวเรือในประเพณีบุญบั้งไฟ หมู่บ้านหัวเรือ ตำบลหัวเรือ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

ผลวิจัยพบว่า ประเพณีบุญบั้งไฟของหมู่บ้านหัวเรือ ตำบลหัวเรือ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี จะมีพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น การแห่บั้งไฟ การจุดบั้งไฟ การนำฮอยไฟและการแห่กลองใหญ่ ซึ่งจะกล่าวถึงเรื่องราวของกลองใหญ่โบราณของชาวตำบลหัวเรือ ซึ่งปัจจุบันกลองใหญ่โบราณนี้ตั้งไว้ที่หอกลองวัดบ้านหัวเรือ และนำมาใช้ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ในชุมชนเป็นประจำทุกปี ในประเพณีบุญบั้งไฟ คณะผู้วิจัยได้ชมแล้วจึงเกิดการมองเห็นศักยภาพความสามัคคีของชุมชนที่เห็นความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมสืบทอดกันมา จึงเกิด

ความสนใจที่จะศึกษา และมีแนวความคิดสร้างสรรค์รูปแบบการแสดงขบวนจุดซีใต้และแห่กลองใหญ่ เช่น การจุดซีใต้ การตีกลองใหญ่ การร่ายรำในขบวนกลองใหญ่ การแปรแถวให้มีรูปแบบสวยงามและแปลกตามากยิ่งขึ้น โดยนำเอาท่ารำพื้นเมืองของชาวบ้านหัวเรือมาผสมผสานหลักนาฏศิลป์ไทย ชุด จุดซีใต้นำฮ้อยไฟแห่กลองใหญ่บ้านหัวเรือ เพื่อสืบสานวัฒนธรรมให้คงอยู่ต่อไปในอนาคต

2. สร้างสรรค์ผลงานการแสดงนาฏศิลป์พื้นเมืองอนุรักษ์ ชุด จุดซีใต้นำฮ้อยไฟแห่กลองใหญ่ บ้านหัวเรือ

คณะผู้วิจัยได้แนวคิดและแรงบันดาลใจมาจากประเพณีพิธีกรรมที่มีความสำคัญและเป็นแห่งเดียวในอุบลที่ยังคงสืบทอดและศักยภาพความสามัคคีของชุมชนเห็นความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมสืบทอดกันมาเป็นอัตลักษณ์ของชาวหมู่บ้านหัวเรือ ตำบลหัวเรือ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี จึงนำมาสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์พื้นเมืองอนุรักษ์ ที่สื่อถึงพิธีกรรมประเพณีและวัฒนธรรม โดยใช้หลักการออกแบบนาฏศิลป์สร้างสรรค์ดังนี้

2.1 รูปแบบของการแสดงเป็นนาฏศิลป์พื้นบ้านสร้างสรรค์ แบ่งการแสดงออกเป็น 2 ช่วง ใช้นักแสดงชายหญิง ทั้งหมด 15 คน ผู้ชาย 1 คน ผู้หญิง 14 คน

ช่วงที่ 1 เพื่อสื่อถึงการบูชากลองอีย่าเฒ่า ก่อนที่จะเริ่มประเพณี บุญบั้งไฟ และนำพิธีกรรมมาประยุกต์ใช้ในการแสดง โดยตีกลองประกอบตามจังหวะกลองแลง ในทำนองแหล่

ช่วงที่ 2 ซีใต้นำทาง เพื่อสื่อถึงประเพณีของชาวบ้านจุดซีใต้ในตอนกลางคืน ที่ให้แสงสว่างนำทางชาวบ้านชักชวนกันร่วมฟ้อนแห่กลองเข้าวัด ในประเพณีนำฮ้อยไฟและขบวนกลองใหญ่ บ้านหัวเรือ ซึ่งเป็นประเพณีบุญบั้งไฟ

ภาพที่ 1 การแสดงช่วงที่ 1 สื่อถึงการบูชากลองอีย่าเฒ่า

ภาพที่ 2 การแสดงช่วงที่ 2 ชี้นำทาง

2.2 เพลงและดนตรี คณะผู้วิจัย ได้ออกแบบบทร้อง และทำนองเพลง เป็น 2 ช่วง ดังนี้

ช่วงที่ 1 คณะผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบบทร้องและทำนองเพลงแท้ให้ความรู้สึกถึงความศรัทธาสอดคล้องกับบุชชากลอง เพื่อสื่อถึงพิธีกรรม ก่อนที่จะเริ่มประเพณีบุญบั้งไฟ และนำพิธีกรรมมาประยุกต์ใช้ในการแสดง

ช่วงที่ 2 ได้นำบทร้องผสมกับทำนองเพลงกาพย์เซิ้งบุญบั้งไฟและจังหวะดนตรีกลองยาวมีทำนองซ้ำเร็ว เพื่อให้เห็นถึงความสนุกสนานของชาวบ้านที่ชักชวนกันไปแห่กลองใหญ่ในตอนกลางคืน คณะผู้วิจัยได้ใช้เครื่องดนตรีอีสาน เช่น พิณ แคน โหวด กลอง ฉาบ การบรรเลงทำนองที่ยืดเสียงกลองที่ตีบอกสัญญาณในช่วงเวลาค่ำ (กลองแลง) เป็นหลัก เพื่อให้เกิดความหลากหลายในการแสดงและเพิ่มความสนุกสนานมากยิ่งขึ้น

2.3 เครื่องแต่งกายและเครื่องประดับ

ได้แนวคิดมาจากนำเอารูปแบบเครื่องแต่งกายในงานประเพณีของชาวบ้าน บ้านหัวเรือ ตำบลหัวเรือ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี มาออกแบบและประยุกต์ให้สวยงามตามแบบนาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์ ให้เหมาะสมกับรูปแบบการแสดงโดยศึกษาจากการแต่งกายของชาวบ้านในงานประเพณีบุญบั้งไฟ บ้านหัวเรือ จึงได้ออกแบบการแต่งกายให้เหมาะสมกับการแสดง โดยแบ่งการแต่งกายนักแสดงออกเป็น ตำบลหัวเรือ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี มาออกแบบ ประยุกต์ แต่ยังคงความเป็นเอกลักษณ์ 2 ช่วง ดังนี้

ช่วงที่ 1 การแต่งกายสวมใส่เสื้อแขนกระดิ่งสีเหลือง ห่มสไบปกจกดาวสีงาช้าง ผ้าถุงกาบบัวสีม่วงลายหมี่ขอสลัปลาสาท แต่งด้วยเชิงผ้าถุง ศีรษะประดับด้วยดอกพุดซ้อนสีเหลือง และปักด้วยปิ่นทองสลัหินสีแดงมีระย้าลงมาด้านข้าง ใส่ต่างหูสีทองร้อยด้วยหินสีแดง สวมสร้อยคอสีทองระย้าห้อยด้วยหินสีแดงสวมกำไลข้อมือสแตนเลสสีทอง สักวาฬสีทองร้อยด้วยประเกียบสลัด้วยหินสีแดง

ช่วงที่ 2 การแต่งกาย สวมใส่เสื้อแขนกระดิ่งสีเทา ห่มสไบปกจกดาวสีบานเย็น ผ้าถุงกาบบัวสีบานเย็นลายหมี่ขอ แต่งด้วยเชิงผ้าถุง ศีรษะประดับด้วยดอกพุดซ้อนสีชมพูอ่อน และปักด้วยปิ่นเงินสลั หินสีเขียวมีระย้าลงมาด้านข้าง ใส่ต่างหูสีเงินร้อยด้วยหินสีเขียว สวมสร้อยคอสีเงินระย้า

ห้อยด้วยหินสีเขียว สวมกำไลข้อมือสแตนเลสสีเงิน สักวาลย์สีเงินร้อยด้วยประเกียบสลักด้วยหินสีเขียว คาดเข็มขัดสีเงิน

ภาพที่ 3 การแต่งกายชุดชาวบ้านที่ออกแบบขึ้นมาใหม่

ภาพที่ 4 การแต่งกายชุดนางรำที่ออกแบบขึ้นมาใหม่

2.4 ทำรำและรูปแบบแถว ผู้วิจัยได้แรงบันดาลใจในการออกแบบทำรำมาจาก 4 ส่วน ดังนี้

2.4.1 ท่าทางการทำพิธีกรรมการบูชาคลองก่อนเริ่มประเพณีแห่บุญบังไฟ

2.4.2 ท่าทางการเลียนแบบจากชาวบ้านและการใช้ชีวิตประกอบการรำ

2.4.3 ทำรำนาฏศิลป์พื้นบ้านอีสาน เช่น ท่าฟ้อนเกี่ยวซู้ ท่าซ่างเทียมแม่

2.4.4 ทำรำและรูปแบบการแปรแถวนาฏศิลป์ไทยแบบราชสำนัก เช่น การจีบ การแปรแถว

การตั้งวง รูปแบบการใช้เท้า โอกาสที่ใช้ในการแสดง ใช้ในการแสดงในงานต่าง ๆ ตามความเหมาะสม

อภิปรายผลการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยพบประเด็นในการอภิปรายผล ดังนี้

1. การแสดงชุดจุดซีได้นำฮอยไฟแห่งคลองใหญ่บ้านหัวเรือ มีการสื่อถึงพิธีกรรมประเพณีและวัฒนธรรมของชาวบ้านหัวเรือ ตำบลหัวเรือ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี คือ วัฒนธรรมประเพณีบุญบั้งไฟของชาวบ้านหัวเรือ ตำบลหัวเรือ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ได้เห็นถึงวัฒนธรรมประเพณีที่มีทั้งความสามัคคี ความศรัทธา ความเชื่อและความสนุกสนานเพลิดเพลิน สอดคล้องกับวัฒนธรรมประเพณีของพระสมชัย กิตติญาโณ (2560) ได้กล่าวว่าวัฒนธรรมประเพณีมีรากฐานมาจากหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพราะสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาสังคมได้อย่างดี ซึ่งประเพณีเป็นวิถีชีวิตที่มนุษย์สร้างขึ้นไม่ว่าจะเป็น การละเล่น การแสดง การร้องเพลง เป็นผลงานของมนุษย์ที่สร้างสรรค์ขึ้นมีลักษณะที่เป็นภาษา ศิลปะ ประเพณี และวัฒนธรรมทำให้เกิดความสามัคคี ประเพณีเป็นเครื่องผูกพันร้อยประสานใจให้กลมกลืนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ประเพณีบุญบั้งไฟบ้านหัวเรือนี้ได้มีมาแต่สมัยก่อน โดยใช้คลองใหญ่หรือคลองประจำหมู่บ้านในการนำพิธีกรรมต่าง ๆ และเมื่อทำพิธีในช่วงตอนกลางคืนชาวบ้านจึงจำเป็นต้องหาเชื้อเพลิงที่ให้แสงสว่างติดไฟได้นาน ที่ทำมาจากน้ำมันต้นยางและวัสดุต่าง ๆ คือซีได สมัยโบราณยังไม่มีไฟฟ้า ชาวบ้านจะใช้ซีไดจุดไฟเพื่อส่องสว่างในตอนกลางคืน และตอนนั้นยังไม่มีเทคโนโลยี วิถีชีวิตของคนสมัยก่อนไม่ค่อยสะดวกสบายเท่าคนสมัยปัจจุบัน สอดคล้องกับวิถีชีวิตของอชิริวิชญ์ พรหมขาม (2560) กล่าวไว้ว่า วิถีชีวิต เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น ในรูปแบบของการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคม ซึ่งยึดถือและปฏิบัติสืบทอดต่อ ๆ กันไป วิธีการดำเนินชีวิตซึ่งเป็นพฤติกรรมและสิ่งที่คนในหมู่ผลิตสร้างขึ้น นับจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ค่านิยมของสังคมไทยในอดีตส่วนใหญ่ยึดมั่นปฏิบัติตามบรรพบุรุษ พ่อแม่ ญาติผู้ใหญ่เคารพผู้อาวุโส ยึดมั่นในพระพุทธศาสนา มีวิถีชีวิตเป็นอยู่ด้วยธรรมชาติประเทศไทย มีความเจริญก้าวหน้า ทางด้านวัตถุอย่างรวดเร็ว ค่านิยมและวิถีชีวิตของสังคมไทยก็เปลี่ยนไปตามกาลเวลาเช่นกัน ซึ่งการสร้างผลงานนาฏศิลป์สร้างสรรค์ได้สร้างสรรค์ขึ้นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว การอนุรักษ์ และเผยแพร่วัฒนธรรมประเพณีของชาวบ้านหัวเรือผ่านการแสดงชุด จุดซีได้นำฮอยไฟแห่งคลองใหญ่บ้านหัวเรือ

2. การสร้างสรรค์กระบวนการในการแสดง ชุด จุดซีได้นำฮอยไฟแห่งคลองใหญ่บ้านหัวเรือ คณะผู้วิจัยได้มีแนวคิดจากขบวนแห่ในงานบุญบั้งไฟ การนำฮอยไฟและการแห่คลองใหญ่ของชาวบ้าน เป็นการรำด้วยท่าที่สนุกสนานมีการชักชวนกันมาร่วมขบวน โดยนำเอาท่ารำของชาวบ้าน มาประยุกต์ใช้ในการแสดงสอดคล้องกับชัชวาล วงษ์ประเสริฐ (2532) การสร้างสรรค์งานทางด้านนาฏศิลป์ มีหลากหลายรูปแบบไม่ว่าจะเป็นการสร้างสรรคงานนาฏศิลป์ที่เรียนแบบธรรมชาติ การงานสร้างสรรค์งานที่ได้มาจากความเชื่อความศรัทธาและการสร้างสรรค์งานที่เกิดขึ้นจากอารมณ์ของผู้คนที่มีสังคม สิ่งเหล่านี้ต้องอาศัยการเคลื่อนไหวของร่างกายเป็นหลักและการแสดงอารมณ์อย่างเป็นระบบของผู้แสดง ที่แสดงเป็นกลุ่มหรือจะแสดงเดี่ยวก็ได้ สิ่งนี้จะทำให้ผู้ชมเข้าถึงรูปแบบการแสดงได้อย่างลึกซึ้ง ลักษณะรูปแบบการสร้างสรรคงานนาฏศิลป์ก็จะแตกต่างกันไปตามลักษณะการออกแบบและความชอบของผู้สร้างสรรค์ผลงาน แต่เดิมนั้นคนโบราณมักสร้างจังหวะและทำนองด้วยการตบ การตีร่างกายให้เป็นเสียง คณะผู้วิจัยได้ออกแบบการแปรแถวและการตั้งข่มในการแสดง เพื่อให้เกิดความสวยงามตามแบบแผนทางนาฏศิลป์ สอดคล้องกับมธุรส วงศ์อำไพ (2553) การคิด การจัดทำ แต่ง และสร้างสรรค์อาการท่าทางที่เกี่ยวกับการแสดง เพื่อสื่อความหมายแทนคำพูด

หรือลักษณะการออกแบบสร้างสรรค์ทำรำ โดยยึดภาษาท่าและแม่ท่าทางนาฏศิลป์มารังสรรค์ให้เป็นท่ารำที่มีความหมายที่แปลกใหม่ น่าสนใจ ซึ่งจะทำให้เกิดเอกลักษณ์เฉพาะ หรือที่เรียกवानาฏยลักษณ์ใหม่ขึ้นของการแสดงนั้น ๆ ความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ หมายถึง ความสามารถในการสร้างสรรค์ผลงานให้สอดคล้องกับเรื่องราวของบทละคร ทั้ง 4 ด้าน คือ ความคิดริเริ่ม ความคิดคล่องแคล่ว ความคิดยืดหยุ่น และความคิดละเอียดลออ โดยมีลักษณะของท่าทางที่แปลกใหม่ มีความหมาย คิดท่าทางได้หลากหลาย สามารถใช้องค์ประกอบนาฏศิลป์ได้อย่างเหมาะสม สร้างสรรค์ผลงานตามเวลาที่กำหนด ผลงานมีความสวยงาม อ่อนช้อยตามรูปแบบนาฏศิลป์

3. การสร้างสรรค์บทร้องทำนองเพลง จากการศึกษาข้อมูลประวัติความสำคัญ วัฒนธรรมประเพณี และวัฒนธรรมการแต่งกาย ของประชากรที่อาศัยอยู่บ้านหัวเรือ ตำบลหัวเรือ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี คณะผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้อศึกษาค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ มาเรียบเรียงและสร้างสรรค์เป็นบทเพลง และทำนองเพลงที่มีความไพเราะ เพื่อใช้ประกอบการแสดง ชุด จุดชี้ได้นำฮอยไฟแห่งคลองใหญ่บ้านหัวเรือบทร้องประพันธ์โดย นายจักริน สร้อยสูงเนิน ทำนองเพลงเรียบเรียงโดย นายปฏิพน คุณมี และขับร้องโดย นายพงศธร ชุมอาจ สอดคล้องกับวิรัช ชูสูงเนิน (2525) การแสดงนาฏศิลป์จำเป็นอย่างไรที่จะต้องใช้เครื่องดนตรีบรรเลงประกอบการแสดง ดังนั้น ผู้แสดงจะต้องแสดงให้สอดคล้องตามเนื้อร้องทำนองเพลงและในขณะเดียวกันดนตรีก็เป็นองค์ประกอบหลักที่สำคัญในการช่วยเสริมให้การแสดงสมบูรณ์ และสามารถสื่อความหมายได้ชัดเจนมากขึ้น อีกทั้งยังช่วยเสริมสร้างบรรยากาศในการแสดงให้สมจริงยิ่งขึ้นด้วยศิลปะการแสดงของไทย ไม่ว่าจะทำรำหรือไม่มีการรำก็ตาม มักจะใช้ดนตรีบรรเลงประกอบทั้งนั้น

กล่าวได้ว่า วัฒนธรรมประเพณี ภูมิปัญญาและวิถีชีวิตของชาวบ้านหัวเรือ ตำบลหัวเรือ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี สามารถนำมาสร้างสรรค์เป็นชุดการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์ โดยจากการสัมภาษณ์นักปราชญ์ชาวบ้าน และบุคคลทั่วไปของบ้านหัวเรือ ตำบลหัวเรือ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ศึกษาจากตำรา วารสารต่าง ๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นพื้นฐานในการสร้างสรรค์ตามองค์ประกอบของการแสดงการแสดงยังเป็นส่วนหนึ่งของการเผยแพร่การอนุรักษ์การท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์ให้บ้านหัวเรือ ตำบลหัวเรือ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาและรวบรวมข้อมูลมีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำเสนอผลวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 ควรมีการส่งเสริมและเผยแพร่วัฒนธรรมประเพณีบุญบั้งไฟ

1.2 มีการนำเอาการแสดงชุดนี้ไปให้ความรู้แก่ชนรุ่นหลังเพื่อให้รู้จักถึงการแห่กลองใหญ่ในประเพณีบุญบั้งไฟของชาวบ้านหัวเรือ ตำบลหัวเรือ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

2. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการต่อยอดในเรื่องนาฏศิลป์สร้างสรรค์ศิลปะการแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านสร้างสรรค์ เพื่อเป็นการเผยแพร่การแห่งกลองใหญ่ในประเพณีบุญบั้งไฟ ให้มีความหลากหลายในการสร้างสรรค์ผลงาน ที่ยังคงความเป็นเอกลักษณ์ทางนาฏศิลป์พื้นบ้านสร้างสรรค์เอาไว้

บรรณานุกรม

- ชัชวาล วงษ์ประเสริฐ. ศิลปะการฟ้อนอีสาน. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2532.
- บุญสม ยอดมาลี. ทฤษฎีพลวัตและกระบวนการทัศน์ทางวัฒนธรรม. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2545.
- พระครูสุกิจชัยโสภณ. (สัมภาษณ์). เจ้าอาวาสวัดบ้านหัวเรือ ตำบลหัวเรือ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี, 12 มกราคม 2564.
- พระสมชัย กิตติญาโณ. “วัฒนธรรมไทย ประเพณี ความเชื่อ ตามแนวพระพุทธศาสนา,” วารสารสิรินธรปริทรรศน์. 18, 1 (มกราคม-มิถุนายน 2560): 82-95.
- มธุรส วงศ์อำไพ. การเปรียบเทียบความรู้ทักษะปฏิบัติ และความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ระหว่างการจัดการเรียนรู้โมเดลซิปปากับการจัดการเรียนรู้ปกติ. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, 2553.
- ยุทธนา พูนเกิดมะเริง. พระพุทธศาสนากับภูมิปัญญาไทย. นครราชสีมา: มิตรภาพการพิมพ์, 2561.
- วิรัช ชูยสูงเนิน. ดนตรีเบื้องต้นสำหรับครูประถม. พิษณุโลก: แผนกเอกสารและการพิมพ์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก, 2525.
- หนูเจียม ประณต. รายการซีรี่ย์วิถีคน. (ออนไลน์) 23 ธันวาคม 2562 (อ้างเมื่อ 4 กรกฎาคม 2564) จาก <https://www.youtube.com/watch?v=P6K63DAtxuo>
- อชิรวิชญ์ พรรณขาม. ร่องรอยวิถีชีวิต. ศิลปนิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2560.

นาฏศิลป์พื้นบ้านอีสานสร้างสรรค์ ชุดเอ๋ขันหมากฝักฮัก*

Isan creative folk dance Ae Khanmak Fak Huk*

ธนศักดิ์ ต้นจันดี¹ จารุวรรณ ไชยานุกูล² สุภัสตา บรรเทาพิตร³ วรางคณา วุฒิชัย⁴
และพิชิต ทองชิน⁵

Thanasak Tonchandee¹ Jaruan Chayanukool² Suphasta Bantaophit³

Warangkhan Wutthichuay⁴ and Pichit Thongchin⁵

^{1,2,3}นักศึกษาศาขานาฏศิลป์และการละคร คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

⁴ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขานาฏศิลป์และการละคร คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

⁵อาจารย์ประจำสาขานาฏศิลป์และการละคร คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

E-mail: Std.61123050118@ubru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของขันหมากบ้านเป่า ตำบลเป่า อำเภอดงรัก จังหวัดอุบลราชธานี และสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านอีสาน ชุดเอ๋ขันหมากฝักฮัก ดำเนินการวิจัยด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสาร และข้อมูลภาคสนามด้วยการสังเกตและสัมภาษณ์ โดยมีผลการวิจัย ดังนี้

1. ขันหมาก เป็นภาชนะใส่วัตถุดีบุกและอุปกรณ์สำหรับการกินหมากของชาวบ้านเป่า มีลักษณะคล้ายพาน รูปทรงสี่เหลี่ยมจัตุรัสขนาดสูง 20 เซนติเมตร มีการตกแต่งอย่างสวยงาม ด้วยการแกะสลักเป็นลวดลายต่าง ๆ และลงสีเพื่อความสวยงาม มักทำมาจากไม้มงคล เช่น ไม้ยอป่า ไม้ขนุน เป็นต้น สันนิษฐานว่า มีการทำมามากกว่า 100 ปี เริ่มจากทำใช้ในครัวเรือน ใช้ต้อนรับแขกผู้มาเยือน และใช้เป็นของฝาก

2. การแสดงชุด เอ๋ขันหมากฝักฮัก มีองค์ประกอบการแสดง ดังนี้ 1) แนวคิด ได้นำเสนอ การเกี่ยวพาราสีระหว่างหนุ่มสาว โดยใช้ขันหมากเป็นสื่อแทนความรัก 2) เนื้อร้องและดนตรีใช้ดนตรีพื้นบ้านอีสาน ประกอบลำพิน เพื่อสื่อถึงกรรมวิธีการทำขันหมาก การเกี่ยวพาราสี และการจ่ายพญาแบบเพลงปฎิพากย์ 3) เครื่องแต่งกาย เป็นการออกแบบขึ้นใหม่โดยเลียนแบบเครื่องแต่งกายของชาวบ้านเป่าในอดีต 4) อุปกรณ์การแสดง ใช้ขันหมากทรงแฉวงขันปากพาน ลายดอกผักแว่น 5) ท่าฟ้อน เป็นการฟ้อนตีบทตามกลอนลำ และฟ้อนตามทำนองเพลง รูปแบบการแสดง แบ่งได้ 2 ช่วง ได้แก่ ช่วงแรก เอ๋ขันหมาก และ ช่วงสอง ฝักฮักสาว

คำสำคัญ: เอ๋ขันหมาก ฝักฮัก นาฏศิลป์สร้างสรรค์

Abstract

The purpose of this research was to learn about history of Khanmak Ban Pao (tray of gifts) Tambon Pao, Trakan Phuet Phon District, Ubon Ratchathani Province. This research also

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย เรื่อง เอ๋ขันหมากฝักฮัก พ.ศ. 2563

created a performance of Isan folk dance of Ae Khanmak Fak Huk. This study used qualitative research methods, documents and data collected through observation and interviews. The research results are as followed.

1. Khanmak is a container for raw materials and equipment for eating Mak (betel) of Ban Pao. It looks like a square pan, 20 cm wide, beautifully decorated and carved into various patterns. The beautiful colors usually come from auspicious trees; such as, Great morinda , Jackfruit tree, etc. Presumably, it has been applied for more than 100 years, starting with household use. It is used to welcome guests and use it as a souvenir.

2. The show of Ae Khanmak Fak Huk, the performances' elements are as followed:
1) The concept was presented the courtship between young people using Khanmak as a medium instead of love
2) The lyrics and music use Isan folk music assemble Lum Phuen (stylized singing) to convey the process of making Mak (betel) courtship and retort by Phaya
3) Costume is a new design by imitating the costumes of the villagers of Ban Pao in the past.
4) Performance equipment used a Khanmak like bowl, Water Fern pattern
5) Tha Fon (dance) is a verse dance according to the poem' rhym, and singing along to the song. The pattern of the show can be divided into 2 periods, which are the first period Ae Khanmak and the second period, Fak Huk Sao.

Keywords: Ae Khanmak, Fak Huk, Creative dance

บทนำ

วัฒนธรรมการกินหมาก เป็นวัฒนธรรมที่แพร่หลายอยู่ในทวีปเอเชีย โดยเฉพาะในแถบอุษาคเนย์ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีการกินหมากแพร่กระจายอยู่ในหลายประเทศ ทั้งจีน พม่า ลาว เวียดนาม กัมพูชา และ ไทย การกินหมากนั้นจะทำให้ฟันเปลี่ยนเป็นสีดำแดง ในแถบอุษาคเนย์มีค่านิยมที่ว่าฟันดำคือฟันงาม และเชื่อว่าการกินหมากเป็นการรักษาฟันอย่างหนึ่ง เป็นที่นิยมในคนทุกชนชั้น โดยในหมู่บ้านแถบชนบทของประเทศอุษาคเนย์ในอดีต มักจะปลูกต้นหมาก และพลู อันเป็นวัตถุดิบหลักในการกินหมากไว้ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมการกินหมากที่แน่นอน กับคนในแถบนี้มาแต่โบราณ

ความเป็นมาการกินหมากปรากฏหลักฐานโดยทั่วไป ทั้งในวรรณคดี จิตรกรรม และพงศาวดาร โดยในเอกสารจีนโบราณ กล่าวถึงกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ทางใต้ในแถบอุษาคเนย์ เมื่อราว 2,000 ปีมาแล้วว่า เป็นพวกฟันดำ (แน่นน้อย ปีญจพรรค์ 2534: 83-739) ซึ่งหมายถึง ความนิยมในการกินหมากของคนในแถบนี้ มีมาอย่างยาวนานหลายพันปี และมีพลวัตคลี่คลายกันไปตามบริบทของแต่ละสังคม ซึ่งในแต่ละประเทศจะมีรูปแบบการกินหมากที่แตกต่างกัน ซึ่งมีการเติมแต่งและดัดแปลงจนกลายเป็นวัฒนธรรมของชาตินั้น ๆ การกินหมากของคนอุษาคเนย์ นิยมกินเป็นอาหารว่าง กล่าวคือ สามารถกินหมากทุกที่ทุกเวลา ส่งผลทำให้ต้องพก

หมากไป ด้วยในทุกสถานที่ นอกจากนี้ ยังถือเป็นของว่างสำหรับต้อนรับแขกที่มาเยือน สำหรับวัตถุดิบในการกินหมากนั้น มีอยู่หลากหลายด้วยกัน เช่น ปูน หมาก ใบพลู แก่นคูน กานพลู สีเสียด ยาเส้น เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีอุปกรณ์สำหรับใช้อำนวยความสะดวกในการตัดหมาก หรือทำให้คำหมากนั้นเล็กลง เพื่อให้ง่ายกับการกิน เช่น มีดเจียน กรรไกรหนีบหมาก ตะบันหมาก เป็นต้น ด้วยวัตถุดิบที่มากและวัฒนธรรมการกินหมากของคนอุษาคเนย์ จึงมีการคิดประดิษฐ์ภาชนะสำหรับใช้วัตถุดิบและอุปกรณ์การกินหมากขึ้นมา เพื่อให้เกิดความสะดวกและใช้งานสำหรับการเคลื่อนย้ายไปในที่ต่าง ๆ เรียกว่า เซียนหมาก หรือ ชันหมาก ซึ่งแต่ละบุคคลก็จะมีการใช้ชันหมากแตกต่างกันออกไปตามแต่ฐานะ ธรรมเนียม และวัฒนธรรมของสังคมนั้น ๆ

ในราชสำนักของประเทศไทย ได้ใช้ชันหมากเป็นเครื่องแสดงฐานะ ยศ และฐานันดรศักดิ์ของพระมหากษัตริย์ พระบรมวงศานุวงศ์ รวมทั้งขุนนางข้าราชการด้วย เช่น เครื่องราชูปโภคของพระมหากษัตริย์ เรียกว่า “พานพระชันหมาก” หรือเครื่องราชอิสริยยศที่พระราชทานแก่เจ้านาย และขุนนาง เช่น พานพระศรี และหีบพระศรี เป็นต้น นอกจากนี้ ในประเพณีของชาวบ้านในอุษาคเนย์ ชันหมากยังถือเป็นตัวแทนของเครื่องสูขอหญิงสาวในพิธีแต่งงาน โดยเรียกขบวนแห่เครื่องสูขอว่า “ขบวนชันหมาก” โดยฝ่ายชายจะมีการเตรียมชันหมาก พร้อมของอื่น ๆ เป็นเครื่องค้ำับและแสดงความเคารพต่อผู้ปกครองฝ่ายหญิง นอกจากนี้ในวันงานจะต้องเตรียมภาชนะใส่หมากให้สำหรับแขกที่มานั่งด้วย (ขาม จาตุรงค์กุล 2550: 426)

ภาคอีสาน เป็นอีกหนึ่งภูมิภาคที่มีการกินหมากอย่างแพร่หลายมาตั้งแต่โบราณ โดยจะพบว่า ผู้สูงอายุจะต้องพกตะกร้าหมากไว้แทบทุกคน แสดงให้เห็นถึงความนิยมในการกินหมากของคนอีสาน โดยจะเรียกว่า “การเคี้ยวหมาก” นอกจากการใช้ตะกร้าหมากแล้ว ในบางครอบครัวที่มีฐานะดี หรือเป็นกลุ่มชนชั้นปกครองก็มักจะใช้ภาชนะสำหรับใส่หมากที่มีความสวยงามวิจิตรกว่าคนธรรมดาซึ่งมักทำมาจากไม้มั่งคล และวัสดุที่มีราคาหรือหาได้ยาก อันเป็นเครื่องบ่งบอกถึงฐานะทางสังคม

บ้านเป่า ตำบลเป่า อำเภอดงหลวง จังหวัดอุบลราชธานี เป็นอีกหนึ่งชุมชนที่มีการทำชันหมากมาแต่โบราณ โดยมีช่างทำชันหมากที่มีฝีมือและมีชื่อเสียง โดยรูปทรงชันหมากที่นิยมทำ เรียกว่า “ชันหมากทรงแอมขันปากพาน” ตกแต่งด้วยลายผักแว่นอย่างวิจิตรบรรจง โดยมักใช้ไม้มั่งคลในการทำ บางครั้งอาจผสมกระดูกของสัตว์เพื่อเพิ่มมูลค่า ถือเป็นงานหัตถศิลป์อันเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน และเป็นมรดกของชาติอีกด้วย ในอดีตบ้านเป่าเป็นแหล่งทำชันหมากที่มีชื่อเสียงอย่างมาก แต่ด้วยความนิยมในการกินหมากลดลง จึงทำให้การใช้ชันหมาก ลดลงด้วย ส่งผลให้เหลือช่างทำชันหมากในชุมชนเพียงไม่กี่คน ปัจจุบัน ชันหมากจึงกลายเป็นเพียงของที่ระลึกไว้สำหรับตกแต่งเพื่อความสวยงามเท่านั้น เป็นที่น่ากังวลว่า งานหัตถศิลป์อันล้ำค่าของชาวบ้านเป่า จะเลือนหายไปจากชุมชนและสังคมคนอีสาน

จากปัญหาและความสำคัญข้างต้น คณะผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะศึกษาประวัติ ความเป็นมาของชันหมากบ้านเป่า ตำบลเป่า อำเภอดงหลวง จังหวัดอุบลราชธานี และสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านอีสาน เพื่อเป็นการนำเสนอและการอนุรักษ์ชันหมากอีสาน บ้านเป่า งานหัตถศิลป์อันสวยงามล้ำค่าของชาติประเพณีให้เป็นที่รู้จักแก่สาธารณชน ผ่านการแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านอีสาน ชุด เอชันหมากฝากฮัก

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความหมายและประวัติความเป็นมาของชั้นหมากบ้านเป่า ตำบลเป่า อำเภอดงรัก พิษณุ จังหวัดอุบลราชธานี
2. เพื่อสร้างสรรค์ผลงานการแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านอีสาน ชุด เอ๋ชั้นหมากฝากฮัก

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับชั้นหมากจากบ้านเป่า อำเภอดงรัก พิษณุ จังหวัดอุบลราชธานี
2. ได้อนุรักษ์งานหัตถศิลป์ชั้นหมากอีสานบ้านเป่า ตำบลเป่า อำเภอดงรัก พิษณุ จังหวัดอุบลราชธานีผ่านการแสดงทางนาฏศิลป์

ระเบียบวิธีวิจัย

1. ขั้นตอนดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 เป็นการศึกษาข้อมูลขั้นทุติยภูมิ คือ ศึกษาแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประวัติ ความเป็นมาของชั้นหมากจากบ้านเป่า อำเภอดงรัก พิษณุ จังหวัดอุบลราชธานี และหลักการสร้างสรรค์การแสดงทางนาฏศิลป์ โดยเน้นการเก็บข้อมูลจากเอกสาร ตำรา บทความวิชาการ ฐานข้อมูลออนไลน์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาภาคสนาม คณะผู้วิจัยได้เน้นการเก็บข้อมูลด้วยการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างแบบไม่มีโครงสร้าง

ขั้นตอนที่ 3 เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมด โดยจัดรวบรวม จัดหมวดหมู่ ประมวลผล ตรวจสอบความน่าเชื่อถือ และตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลโดยผู้เชี่ยวชาญ

ขั้นตอนที่ 4 นำเสนอข้อมูลด้วยผลงานสร้างสรรค์ ชุดเอ๋ชั้นหมากฝากฮัก และนำเสนอด้วยการพรรณนาวิเคราะห์ ผ่านรูปเล่มวิจัย 5 บท ประกอบด้วย บทนำ แนวคิดทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผลการวิจัยและสรุปผล อภิปรายผล

2. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากการวิจัยเอกสาร และการวิจัยภาคสนาม มีวิธีการดำเนินการศึกษางาน ดังนี้

2.1 ประชากรและตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้คัดเลือกตัวอย่างจากประชากร โดยใช้การคัดเลือกแบบเจาะจง ซึ่งกำหนดคุณสมบัติผู้ให้ข้อมูล ต้องเป็นผู้มีความเกี่ยวข้องกับการทำชั้นหมากบ้านเป่า หรือเป็นปราชญ์ชาวบ้าน โดยผู้ให้ข้อมูลมีทั้งหมด 3 คน ดังนี้

2.1.1 กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 1 คน

2.1.2 กลุ่มช่างทำชั้นหมาก จำนวน 2 คน

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

คณะผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์

2.3 อุปกรณ์ที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.3.1 เครื่องบันทึกภาพ

2.3.2 เครื่องบันทึกเสียง

2.3.3 สมุดจดบันทึก

3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

คณะผู้วิจัยมีการออกแบบวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

3.1. การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง คือ แนวคำถามที่คณะผู้วิจัยได้กำหนด เป็นแนวทางในการสัมภาษณ์เบื้องต้น เพื่อเป็นประเด็นหลักในการสัมภาษณ์ และสามารถยืดหยุ่นคำถามได้จนกว่าจะได้ข้อมูลที่ครบถ้วน

3.2. การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม คือ การลงพื้นที่เพื่อทำการสังเกตรูปทรงชั้นหมาก กรรมวิธีในการทำ และเครื่องแต่งกายของชาวบ้านเป้า

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

คณะผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

5. การนำเสนอข้อมูล

คณะผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาประมวลผล และหาข้อสรุป จากนั้นการกำหนดรูปแบบการแสดงผล ออกแบบการแสดงผล นำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา นำเสนอต่อคณะกรรมการสอบ ฝึกซ้อมการแสดงผล และนำเสนอการแสดงผลจริงแก่คณะกรรมการประเมินผลการแสดงผล 3 ท่าน ได้แก่ 1) อาจารย์ ดร.สุรัตน์ จงดา ผู้ช่วยอธิการบดีสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ 2) อาจารย์ว่าที่ร้อยตรี ดร.เกิดศิริ นกน้อย อาจารย์ประจำคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม และ 3) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ขวัญใจ คงถาวร รองคณบดีคณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ จากนั้นทำการรวบรวมข้อมูลจัดทำเป็นรูปเล่มวิจัยประกอบภาพและตาราง

ผลการวิจัย

1. ประวัติความเป็นมาของการทำชั้นหมาก

ชั้นหมาก เป็นภาชนะใส่วัตถุดิบและอุปกรณ์สำหรับการกินหมาก คือ หมากพลู ปูนกินหมาก ยาเส้นแก่นคุณ สีเสียด เต้าปูน ครกตำหมาก กรรไกรหนีบหมาก และสีผึ้งที่ใช้สำหรับทาริมฝีปาก มีลักษณะคล้ายพานทรงสี่เหลี่ยมจัตุรัส ขนาดสูง 20 เซนติเมตร มักจะใช้ไม้มงคลในการทำ เช่น ไม้ยอป่า เนื่องจากเป็นไม้เนื้ออ่อนแกะสลักง่าย ลายที่นิยมทำ คือ ลายดอกผักแว่น ลายประแจจีน และลายฟันปาก บางอันก็ติดกระดุกสัตว์ เช่น กระดุกม้า แทนการแกะลาย เพื่อเพิ่มมูลค่า ส่วนสีของตัวชั้นหมากส่วนมากเป็นสีดำ ทำจากยางรัก น้ำเกลี้ยงสีแดงได้มาจากสีของชาด และสีขาวได้มาจากปูนกินหมาก ลวดลายของชั้นหมากบางตัวมีมากกว่า 1 สี นิยมใช้สีขาว แดง เหลือง เขียว และ น้ำเงิน นอกจากนี้ ยังมีแบบไม่มีสีด้วย โดยเป็นการแกะสลักเป็นลวดลายอย่างเดียว กรรมวิธีในการทำชั้นหมากบ้านเป้า คณะผู้วิจัยสามารถสรุปได้ 6 ขั้นตอน ดังนี้

- 1.1 เตรียมวัสดุไม้เนื้ออ่อนหรือแข็งแล้วร่างแบบลงบนไม้
- 1.2 ฉลุตัดไม้ตามแบบ ได้แก่ ส่วนขา ลำตัว เอว
- 1.3 ฉลุตัดไม้ตามแบบ ได้แก่ ส่วนขา ลำตัว เอว ผากัน พื้น
- 1.4 เจาะรูโดยใช้เหล็กแหลม หรือ ส่วน นำร่องก่อนตอกตะปูประกอบกัน
- 1.5 ประกอบส่วนขา เอว และลำตัว
- 1.6 ชัดแต่ง เป็นการทำสีและลวดลายแบบทำสีทาร์กน้ำเกลี้ยงแล้วผึ่งแดดให้แห้ง นำแบบลายเจาะช่องไว้แล้วพ่นสีสเปรย์ใส หรือ ทาสีลงบนชั้นหมาก

ความเป็นมาของการทำชั้นหมากบ้านเป่า สันนิษฐานว่า มีการทำมามากกว่า 100 ปี จากการสัมภาษณ์พระครูไพโรจน์ บุญญากร เจ้าอาวาสวัดบุญญานิวาส และคุณพ่อสมาส ชะโกฏฐ ช่างทำชั้นหมากกล่าวว่า บ้านเป่ามีการทำชั้นหมากมาตั้งแต่สมัยเริ่มตั้งหมู่บ้าน โดยทำขึ้น เพื่อใช้ในครัวเรือนเพื่อใช้ในการกินหมากในชีวิตประจำวัน จากนั้นใช้ใส่หมากพลู เพื่อให้แขกผู้มาเยือนได้เคี้ยวเป็นอาหารว่าง ต่อมา ชายหนุ่มได้ใช้เป็นที่ของมอบให้กับหญิงสาวที่ตนรัก ในอดีตชั้นหมากมีอยู่ทุกครัวเรือนในบ้านเป่า ซึ่งแต่ละครัวเรือนจะออกแบบรูปทรง และลวดลาย ที่แตกต่างกัน แต่ภายหลัง นิยมทำเป็นทรงแอมป์ปากพานเป็นหลัก (พระครูไพโรจน์บุญญากร 2564: สัมภาษณ์)

ปัจจุบันไม่มีการทำชั้นหมากเพื่อจำหน่าย ผู้ที่ต้องการจะต้องสั่งทำเท่านั้น โดยช่างทำชั้นหมากบ้านเป่าเหลือเพียง 2 ท่าน เท่านั้น นั่นคือ พระครูไพโรจน์บุญญากร และคุณพ่อสมาส ชะโกฏฐ เนื่องจากผู้คนไม่นิยมกินหมากเหมือนอดีต อีกทั้ง การใช้ประโยชน์จากชั้นหมากในปัจจุบัน ถูกเปลี่ยนการใช้งานไปเป็นของสะสม ของตกแต่งบ้านเรือน มิได้ใช้เพื่อใส่วัตถุติดในการกินหมากเหมือนอดีต ซึ่งจะพบเห็นได้ในพิพิธภัณฑ์วัด พิพิธภัณฑ์ตามสถานศึกษา เป็นส่วนใหญ่อีกที่หนึ่งที่พบเห็นได้บ้างก็คือ ร้านขายของที่ระลึกงานหัตถกรรมของอีสาน ซึ่งมักใช้เป็นของแถมไม่ค่อยซื้อขาย

2. ผลงานสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านอีสาน ชุด เอ้าชั้นหมากฝากฮัก

นาฏศิลป์พื้นบ้านอีสานสร้างสรรค์ ชุด เอ้าชั้นหมากฝากฮัก มีองค์ประกอบการแสดง ดังนี้

2.1 **ด้านแนวคิด** คณะผู้วิจัยได้แรงบันดาลใจมาจากชั้นหมากอีสาน ประเพณี ศิลปะ และวัฒนธรรมของชาวบ้านเป่า ตำบลเป่า อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี จึงนำมาสร้างสรรค์การแสดงพื้นบ้านอีสานที่สื่อถึงการใช้ชั้นหมากเพื่อเป็นสื่อแทนความรัก การจ่ายผญาแบบโบราณระหว่างหนุ่มสาว อีกทั้งงานศิลปะพื้นถิ่น ได้แก่ ผ้า ดนตรี ภาษา และจารีตดั้งเดิม เพื่อเป็นการอนุรักษ์และนำเสนองานหัตถศิลป์โบราณและวัฒนธรรมของชาวบ้านเป่าให้เป็นที่รู้จักแก่สาธารณชน และสถาพรคู่กับวัฒนธรรมชาวอีสานสืบไป

2.2 **ด้านเพลงและดนตรี** เป็นการประพันธ์บทร้องขึ้นใหม่ โดยใช้ดนตรีพื้นเมืองอีสาน ได้แก่ พิณ แคน โหวด กลองหาง กลองตุ้ม ฉิ่ง และฉาบ ผสมผสานกับดนตรีสากล เพื่อให้เหมาะสมและเกิดความแปลกใหม่ในการแสดง และได้ประพันธ์กลอนลำที่สื่อสารถึงเนื้อหาการแสดง เพื่อให้การแสดงมีความเด่นชัด อีกทั้งเพิ่มอรรถรสอันเกิดจากคีตศิลป์และวรรณศิลป์อีสานด้วยเพลงที่ใช้ประกอบการแสดงแบ่งเป็น 2 ช่วง ได้แก่

ช่วงที่ 1 สื่อถึงกรรมวิธีขั้นตอนการเตรียมทำชั้นหมากและการเกี่ยวพาราสีของหนุ่มสาว ช่วงที่ 2 เป็นลายเพลงที่เรียบเรียงขึ้นใหม่เพื่อให้สื่อสารถึงการเกี่ยวพาราสี

2.3 ด้านเครื่องแต่งกายและเครื่องประดับ ได้แรงบันดาลใจมาจากการแต่งกายของสตรีและบุรุษชาวบ้านเป่า ตำบลเป่า อำเภอดงหลวง จังหวัดอุบลราชธานี ในอดีต และนำมาออกแบบดัดแปลงใหม่เพื่อให้เหมาะสมกับการแสดง แต่ยังคงใช้ผ้าพื้นถิ่นบ้านเป่าในการตัดเย็บและตกแต่ง

ภาพที่ 1 ผ้าถุงของชาวบ้านเป่า

ภาพที่ 2 ได้รับแรงบันดาลใจมาจกบ้านเป่า

ภาพที่ 3 การแต่งกายที่ออกแบบมาใหม่

2.4 อุปกรณ์ที่ใช้ในการแสดง คือ ชั้นหมากทรงแฉวงปากพาน ลายดอกผักแว่น โดยรูปทรง และลายดังกล่าวเป็นรูปแบบที่ได้รับความนิยม และยังมีการทำอยู่ในปัจจุบัน

ภาพที่ 4 ชั้นหมากทรงแฉวงชั้นปากพาน

2.5 ด้านทำพ็อนและรูปแบบแฉวง ในส่วนของทำพ็อน เป็นการพ็อนตีบทตามกลอนลำ และการพ็อนตามทำนองเพลงแบบเปลี่ยนทำตามท่อนเพลง และรูปแบบแฉวง ได้รูปแบบมาจากการแปรแฉวงแบบนาฏศิลป์ไทยราชสำนัก โดยที่มาทำพ็อนประกอบการแสดง แบ่งได้ 2 รูปแบบ คือ ทำดั้งเดิม ได้แก่ 1) ทำรำนานาฏศิลป์ไทยแบบราชสำนัก และทำพ็อนอีสาน 2) ทำที่ออกแบบขึ้นใหม่ โดยดัดแปลงมาจากทำทางในการทำชั้นหมาก และทำเกี่ยวพาราสี

2.6 รูปแบบการแสดง ชุด เอ้ชั้นหมากฝากฮัก แบ่งการแสดงออกเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงที่ 1 เอ้ชั้นหมาก สื่อถึงกรรมวิธีในการทำชั้นหมากโดยนักแสดงชายได้ตกแต่งทำชั้นหมากไปฝากหญิงสาวที่ตนรัก และช่วงที่ 2 ฝากฮักสาว สื่อถึงการเกี่ยวพาราสีของหนุ่มสาว ด้วยการจ่ายผญาตอบโต้กันในเชิงปฏิพากย์โดยใช้ชั้นหมากเป็นสื่อแทนความรู้สึก

ภาพที่ 5 ทำตกแต่งชั้นหมาก

ภาพที่ 6 ท่าเกี่ยวพาราสิ

อภิปรายผลวิจัย

การแสดง ชุด เอ๋ขันหมากฝากอ๊ก ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลโดยสรุปเป็นประเด็นได้ 4 ประเด็น ดังนี้

1. การแสดง ชุด เอ๋ขันหมากฝากอ๊ก มีการสื่อสารถึงวัฒนธรรมท้องถิ่นบ้านเป่า กล่าวคือ เป็นการแสดงที่สื่อสารถึงวัฒนธรรมท้องถิ่นของชาวบ้านเป่าในด้านต่าง ๆ โดยเป็นการนำศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่นมาออกแบบแนวคิดในการแสดงที่สื่อสารความเป็นท้องถิ่นบ้านเป่าให้มากที่สุด ได้แก่ ด้านกรรมวิธีของขันหมาก กล่าวคือ ได้นำเสนอกรรมวิธีบางส่วนสอดแทรกลงไปในกลุ่มลำและทำพ็อน เช่น ท่าเอ๋ขันหมาก เป็นต้น ด้านทำนองลำ โดยเป็นการสื่อถึงการเกี่ยวพาราสิของหนุ่มสาวในอดีต ที่นิยมจ่ายผญาอีสานในการพูดจากัน ด้านจารีต ในการเกี่ยวพาราสิของหนุ่มสาวชาวบ้านเป่า ผู้ชายนิยมจะตกแต่งขันหมาก เพื่อนำไปฝากหญิงสาวที่ตนหมายปอง และด้านเครื่องแต่งกาย คณะผู้วิจัยได้นำอัตลักษณ์การแต่งกายของชาวบ้านเป่ามาใช้ในการแสดง โดยใช้ผ้าที่มีในพื้นที่นั้น ได้แก่ ผ้าเบี่ยงขิด ผ้าซิ่นชั้นต่อหัวซิ่นจกดาว และตีนจกดาว เสื้อย้อมคราม และผ้าแพรวปลาไหล ในการแสดงผู้ชายสวมเสื้อครามเปิดอก นุ่งกางเกงขาก๊วย และผู้หญิงนุ่งผ้าถุงลายซิ่น เสื้อกั๊กแขนงอก สไบไหมลายขิดจังหวัดอุบลราชธานี กำไลเงิน ต่างหูขจรเงิน ดอกเล็บมือนาง (ดอกสะหม้ง)

2. การแสดง ชุด เอ๋ขันหมากฝากอ๊ก มีบทบาทเพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นบ้านเป่า การแสดง ชุด เอ๋ขันหมากฝากอ๊ก เป็นการแสดงที่มีจุดมุ่งหมายเพื่ออนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น บ้านเป่า ที่ได้สืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เช่น วิถีชีวิตการกินหมาก การทำขันหมาก เครื่องแต่งกายของชาวบ้านเป่า จารีตการเกี่ยวพาราสิของหนุ่มสาว และดนตรีและทำนองลำดั้งเดิม โดยคณะผู้วิจัยมีจุดมุ่งหมายที่ต้องการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นบ้านเป่า ให้คงอยู่คู่ชาวอีสานสืบไป

3. การแสดง ชุด เอ๋ขันหมากฝากอ๊ก มีกระบวนการแสดงตามนาฏยจารีตเดิม คือ มีการเปิดตัวเป็นหมู่การดำเนินเรื่องและจบการแสดง นอกจากนี้ ยังมีการแปรแถว การใช้ท่ารำ และการตั้งซุ้ม ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีนาฏยประดิษฐ์ของสุรพล วิรุฬห์รักษ์ (2543: 211) ที่ว่านาฏยประดิษฐ์หมายถึง การคิด การออกแบบ

และการสร้างสรรค์ แนวคิดรูปแบบกลวิธีของนาฏศิลป์ชุดหนึ่ง ที่แสดงโดยผู้แสดงคนเดียวหรือหลายคน ทั้งนี้ รวมถึงการปรับปรุงผลงานในอดีต นาฏยประดิษฐ์เป็นการทำงานที่ครอบคลุม ปรัชญา เนื้อหา ความหมาย ท่ารำ ท่าเต้น การแปรแถว การตั้งซุ้ม การแสดงเดี่ยว การแสดงหมู่ การกำหนดดนตรี เพลง เครื่องแต่งกาย ฉาก และส่วนประกอบอื่น ๆ ที่สำคัญในการแสดง ทำให้นาฏศิลป์ ชุดหนึ่ง ๆ สมบูรณ์ตามที่ตั้งไว้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาและรวบรวมข้อมูลมีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 ควรมีการเผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับนาฏศิลป์ให้มากยิ่งขึ้นใน เรื่องการสร้างสรรค์ งานอย่างถูกต้องให้กลุ่มเยาวชนได้รู้จักอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของชาติไทย

1.2 ควรมีการเผยแพร่ชุดการแสดงประเพณีท้องถิ่นในการสืบสานประเพณีของคนอีสาน ใน รูปแบบอื่น ๆ เช่น ประเพณี แห่ขันหมาก

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการต่อยอดงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเพณีศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาพื้นบ้านต่าง ๆ ใน รูปแบบนาฏศิลป์สร้างสรรค์แสดงต่าง ๆ โดยการทำงานร่วมกับชุมชนเพื่อให้ชุมชนได้ตระหนัก หวงแหน ใน ศิลปวัฒนธรรมของตนเอง

บรรณานุกรม

ขาม จาตุรงค์กุล. เขียนหมากอีสาน การประยุกต์ใช้ในการออกแบบผลิตภัณฑ์วัฒนธรรม. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2550.

แน่นน้อย ปัญจพรรค. เครื่องเงินในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2534.

พระครูโพธิโรจน์ บุญญากร. สัมภาษณ์. เจ้าอาวาสวัดบุญญานิवास อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี. 28 กันยายน 2564.

สุรพล วิรุฬห์รักษ์. นาฏศิลป์ปริทรรศน์. กรุงเทพฯ: ภาควิชานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, 2543.

นาฏศิลป์สร้างสรรค์ ชุดฟ้อนสายใยเส้นไหมอีสานใต้*

The Creative Dance Fon Sai Yai Sen Mai E-San Tai*

ธรรมนูญ คงมงคล¹ โชคชัย พูลทอง² บุญทิวา ท่อนทอง³ พลวัฒน์ โตสารเดช⁴

และพันธ์ทิพย์ ศรีธรรม⁵

Thammanoon Kongmongkol¹ Chokchai Phuntong² Boonthiwa Thonthong³

Phollawat Tosaradet⁴ and Phanthip Sritham⁵

^{1,2,3}นักศึกษาศาขานาฏศิลป์และการละคร นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

⁴ผู้ช่วยอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

⁵อาจารย์ประจำสาขาวิชานาฏศิลป์และการละคร คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

E-mail: phollawat.t@ubru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ แบบพรรณนาวิเคราะห์ ศึกษาข้อมูลจากเอกสารและการลงพื้นที่ภาคสนาม โดยใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์ เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของผ้าไหมที่เป็นเอกลักษณ์ทั้ง 5 จังหวัดในเขตอีสานใต้ และสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์

ผลการวิจัยพบว่า 5 จังหวัด ในเขตอีสานใต้ลุ่มน้ำมูล ได้แก่ จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดสุรินทร์ จังหวัดศรีสะเกษและจังหวัดอุบลราชธานี มีความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ ส่งผลให้วัฒนธรรมการแต่งกายและการทอผ้าไหม มีเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่ม แต่ยังคงปรากฏเทคนิคการทอผ้าที่ใช้ร่วมกันทั้ง 5 จังหวัด คือ การสร้างลวดลายของผ้าโดยใช้เทคนิคมัดหมี่และใช้เส้นทอทางกระรอก หรือมัดไหม และยังพบว่า ผ้าทอจังหวัดศรีสะเกษมีเทคนิคการทอยกดอกในผ้าลายลูกแก้ว และผ้าทอของจังหวัดอุบลราชธานีมีเทคนิคการจกและขีด เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ทั้งนี้ในปัจจุบันอุตสาหกรรมการทอผ้าในเขตอีสานใต้มีการผสมผสานเทคนิคการทอผ้าร่วมกันอย่างแพร่หลายที่เกิดจากการสร้างสรรค์ของกลุ่มช่างทอ ทั้งการให้ทอนสีที่ต่างจากสีดั้งเดิม การสร้างลวดลายเพิ่มเติมหลังการทอ เช่น การปักแล้วและการเขียนทอง

จากความสำคัญดังกล่าวคณะผู้วิจัยจึงได้นำมาสร้างสรรค์เป็นผลงานทางด้านนาฏศิลป์ในรูปแบบนาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์ ภายใต้แนวคิดการส่งเสริมการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผ้าไหม รูปแบบการแสดง ทำรำเครื่องแต่งกาย เนื้อร้องและทำนองดนตรีได้สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ เพื่อส่งเสริมและอนุรักษ์มรดกทางภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของชุมชนในเขตอีสานใต้ ซึ่งเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ ผ่านการแสดง ชุด ฟ้อนสายใยเส้นไหมอีสานใต้

คำสำคัญ: ผ้าไหม อีสานใต้ นาฏศิลป์สร้างสรรค์

Abstract

This research is a qualitative study, descriptive statistics, field research documents, participatory observation and interview. The purpose of this research is to study the history of silk Unique in all 5 provinces in the southeastern region and creating dramatic arts performances.

The research results revealed that 5 provinces in the southeastern region of the Mun River. There are Nakhon Ratchasima, Buriram, Surin, Sisaket, and Ubon Ratchathani Province. There is a variety of ethnic. As a result, the costumes culture and silk weaving have a unique, but there is also a weaving technique that is shared in all 5 provinces, creating a pattern of cloth by using Mudmee (Ikat) technique and using squirrel tail weaving or Mubmai. It was also found that woven fabrics in Sisaket province has a technique of weaving flowers in beaded fabrics and woven fabrics of Ubon Ratchathani Province. There are techniques of Jok and Khit.

Nowadays, the weaving industry in the Southern Isan region has combining widely common weaving techniques created by a group of weavers. The color tone different from the original color creating additional patterns after weaving; such as, embroidery and gold writing. The mentioned importance, the research team has created a work of dramatic arts in the form of creative folk dance. The concept of promoting added value to silk by the form of performance, dance, costume. The lyrics and melodies have been re-created to promote and conserve the intellectual heritage silk weaving of communities in the southeastern region which creates added value for the product through the performance of the Fon Sai Yai Sen Mai E-San Tai

Keywords: Silk, Southern Isan, Creative Dance

บทนำ

ผ้าไหมเป็นมรดกทางภูมิปัญญาอันล้ำค่าของคนไทยที่เป็นความภาคภูมิใจและมีอยู่ในวัฒนธรรมของคนไทยมาตั้งแต่อดีต มีการสืบทอดรูปแบบ กระบวนการทอ ที่เกิดจากการสร้างสรรค์ของกลุ่มช่างทอทำให้ผืนผ้ามีความงดงามและยังสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตเอกลักษณ์ของกลุ่ม ในอดีตชาวอีสานมีวิถีชีวิตการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมเพื่อนำเส้นใยสำหรับทอผ้าเพื่อใช้ในครัวเรือน หลังจากการทำนानับเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีการส่งเสริมควบคู่กันมากับชาวอีสาน ด้วยความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่มีกลุ่มชนมากมาย งานศิลปหัตถกรรมทุกสังคม ล้วนมีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมประเพณีของสังคมนั้น ๆ เป็นการสะท้อนถึงความเชื่อ ค่านิยม ทศนคติ โดยแสดงออกเป็นผลงาน ทางศิลปหัตถกรรม พร้อมกับนำมาใช้ตอบสนองความต้องการของ

มนุษย์ในงานพิธี พิธีกรรม ประเพณีต่าง ๆ ทั้งในระดับชุมชนและสังคมตลอดมา (พินาลิน สาริยา 2547: 16) ศิลปหัตถกรรมในประเพณีและจังหวัดของทางภาคอีสานล้วนมีผลงานศิลปหัตถกรรมที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละจังหวัดแตกต่างกัน

กลุ่มวัฒนธรรมอีสานใต้ เป็นกลุ่มวัฒนธรรมกลุ่มใหญ่ที่มีกลุ่มวัฒนธรรมย่อยหลายวัฒนธรรม เช่น กลุ่มวัฒนธรรมเขมร กลุ่มวัฒนธรรมส่วย กลุ่มวัฒนธรรมไทลาว และกลุ่มวัฒนธรรมไทโคราช ซึ่งแต่ละกลุ่มวัฒนธรรมที่กล่าวมานี้ล้วนมีวัฒนธรรมด้านต่าง ๆ ที่แตกต่างกันออกไป เช่น ภาษา ประเพณี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแต่งกาย ซึ่งเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงความเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละกลุ่มวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี เพราะการแต่งกายเป็นสิ่งที่สามารถสังเกตเห็นได้เป็นอันดับแรกนอกเหนือจากภาษาที่ใช้ว่า เป็นกลุ่มวัฒนธรรมใดมีที่มาจากไหน นอกจากนี้การแต่งกายยังมีรายละเอียดองค์ประกอบมากมายเพื่อใช้บ่งบอกสถานะ แต่วัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์เหล่านี้กำลังจะเลือนหายไปจากสังคมของชาวอีสานใต้ เพราะในปัจจุบันนี้กลับมองวัฒนธรรมแบบเดิมว่าล้าสมัย เพราะสังคมปัจจุบันนี้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก มีสื่อเทคโนโลยีต่าง ๆ มากมาย และสื่อเหล่านี้ก็เป็นตัวกลางในการเผยแพร่วัฒนธรรมสมัยใหม่ ทำให้เกิดการปลูกฝังการเลียนแบบในสิ่งที่เรียกว่า แฟชั่น หรือสิ่งที่นำสมัย จึงทำให้วัฒนธรรมการแต่งกายแบบเดิมถูกกลืนหายไปโดยไม่เหลือแม้ความเป็นเอกลักษณ์ในวัฒนธรรมของตนเอง (บวรเดช ประหุณ 2557: 3) แต่ถึงอย่างไรนั้นแฟชั่นหรือค่านิยมก็เป็นสิ่งหนึ่งที่ทำให้มีการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ใหม่ ส่งผลให้การปรับตัวหรือการพัฒนาผลิตภัณฑ์ก็มีความสำคัญในการอนุรักษ์ ไม่ให้สูญหาย เช่น เอกลักษณ์เฉพาะของผลิตภัณฑ์ เนื้อผ้า สี สัน ลวดลายและจุดเด่น ปัจจัยสำคัญเหล่านี้ที่ทำให้กลุ่มตัวอย่างตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ผ้าไหม คือ สี สัน ลวดลายสวยงามถูกใจ สี สันของผู้บริโภคนี้เอง ที่ส่งผลให้เกิดการออกแบบสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายรูปแบบมากยิ่งขึ้น เพื่อตอบสนองความต้องการกับรสนิยมของผู้บริโภคที่มีความหลากหลาย เมื่อแรกเห็นผ้าไหมมัดหมี่ลายใหม่จะทำให้มีความรู้สึกชอบมากขึ้น หากผ้าไหมมัดหมี่มีการออกแบบลายใหม่ให้ร่วมสมัยไม่ใช่ลายโบราณจะมีแนวโน้มที่กลุ่มเป้าหมายจะเลือกซื้อมาใช้มากขึ้น (สมบัติ ประจัญสานต์ 2559: 50-51)

กล่าวได้ว่า การทอผ้าไหมในเขตอีสานใต้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าเป็นภูมิปัญญาที่สืบทอดจากบรรพชน จากรุ่นสู่รุ่น ทั้งในรูปแบบการผลิตที่ละเอียดเอกลักษณ์ลวดลายที่งดงามควบคู่ไปกับกรรมวิธีในการผลิตที่ซับซ้อนในอดีต การทอผ้าไหมมีจุดมุ่งหมายผลิตเพื่อใช้สอยในครัวเรือน ที่เหลือใช้ก็จะเก็บไว้ใช้ในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ตามศรัทธาความเชื่อ จากนั้นได้มีการพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับพลวัตที่เกิดขึ้นทั้งในและต่างประเทศอันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลง ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ กระบวนการผลิตและการอนุรักษ์การทอผ้าไหมที่ยังคงอยู่ เป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงความเป็นเอกลักษณ์ ความเป็นตัวตนของกลุ่มชนได้เป็นอย่างดี กระบวนการผลิต และการพัฒนาการทอผ้าไหม ประกอบไปด้วย การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม การผลิตเส้นไหม การฟอกย้อม เอกลักษณ์ลวดลาย เทคนิคกรรมวิธีในการทอ การแปรรูปและการตลาด เพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดการพัฒนาและส่งเสริมศักยภาพของผู้ผลิตในการอนุรักษ์การทอผ้าไหมแบบพื้นถิ่นให้สามารถทอผ้าไหมได้คุณภาพตรงตามความต้องการของตลาด ตลอดจนมีความสามารถ

(วีระ พันธุ์สุวรรณ 2553: 9) ในด้านการบริหารจัดการธุรกิจชุมชนซึ่งจะเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนให้พึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

ปัจจุบันอุตสาหกรรมการทอผ้าในเขตอีสานใต้ลุ่มน้ำมูล เมื่อแบ่งตามภูมิศาสตร์มี 5 จังหวัดได้แก่ จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดสุรินทร์ จังหวัดศรีสะเกษ และจังหวัดอุบลราชธานี มีการผสมผสานเทคนิคการทอผ้าร่วมกันอย่างแพร่หลายที่เกิดจากการสร้างสรรค์ของกลุ่มช่างทอ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ใช้และมีการพัฒนาต่อยอดสินค้าหรือผลิตภัณฑ์อยู่เสมอ แต่ยังคงความเป็นเอกลักษณ์และความโดดเด่นไว้คงเดิม จากความเป็นมาข้างต้น คณะผู้วิจัยได้นำมาสร้างสรรค์เป็นผลงานทางด้านนาฏศิลป์ โดยเลือกสรรความงดงามของผ้า 5 จังหวัดในเขตอีสานใต้ มาสร้างสรรค์เป็นชุดการแสดงที่สื่อถึงความงดงามอันเป็นอัตลักษณ์ของลวดลายในผืนผ้า ที่ทรงคุณค่าของจังหวัดดังกล่าวมาข้างต้นผ่านชุดการแสดง ฟ้อนสายใยเส้นไหมอีสานใต้ เพื่อให้ผู้คนหรือประชาชนทั่วไปหันมาเห็นถึงคุณค่าและร่วมกันส่งเสริมให้ผ้าไหมเป็นที่รู้จัก และสามารถต่อยอดให้ผ้าเป็นสินค้าโดยการสร้างมูลค่าเพิ่มได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของผ้าไหมในเขตอีสานใต้ 5 จังหวัด
2. เพื่อสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์ ชุด ฟ้อนสายใยเส้นไหมอีสานใต้

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพแบบพรรณนาวิเคราะห์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของผ้าไหมในเขตอีสานใต้ และเพื่อสร้างสรรค์ผลงาน ชุด ฟ้อนสายใยเส้นไหมอีสานใต้ คณะผู้วิจัยมีวิธีการดำเนินการวิจัยและกระบวนการวิจัย เพื่อนำไปสู่การได้คำตอบของวัตถุประสงค์ ตามขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 รวบรวมข้อมูลเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงาน โดยการศึกษาค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิทั้งเอกสาร ตำรา บทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง คณะผู้วิจัยมุ่งเน้นการเก็บข้อมูลตามขอบเขตทางด้านเนื้อหา

ขั้นตอนที่ 2 รวบรวมข้อมูลปฐมภูมิโดยการลงพื้นที่ภาคสนาม โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) จากประเด็นคำถามที่ตั้งไว้ เพื่อเก็บข้อมูลและใช้วิธีการการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมและมีส่วนร่วม

ขั้นตอนที่ 3 นำข้อมูลที่ใช้จากการรวบรวมมาจัดหมวดหมู่ วิเคราะห์เรียบเรียงข้อมูลตามขั้นตอนวิธีการดำเนินงานวิจัยและส่งตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลโดยผู้เชี่ยวชาญ

ขั้นตอนที่ 4 นำข้อมูลที่ผ่านการตรวจจากผู้เชี่ยวชาญมาตีความ เพื่อใช้สร้างสรรค์ในการแสดง ชุด ฟ้อนสายใยเส้นไหมอีสานใต้

ขั้นตอนที่ 5 สรุปและอภิปรายผลการวิจัยโดยการเขียนพรรณนาวิเคราะห์

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยเพื่อสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์ ชุด ฟ้อนสายใยเส้นไหมอีสานใต้ มีวิธีดำเนินการวิจัยโดยแบ่งตามหัวข้อดังนี้

1. ประชากรและตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มประชากรเพื่อการสัมภาษณ์และนำข้อมูลมาใช้ประกอบในการวิจัย โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1.1 กลุ่มนักวิชาการ

คณะผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มนักวิชาการซึ่งเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์ไทย และการออกแบบการแสดงสร้างสรรค์ ดังนี้

1.1.1 ผู้ช่วยศาสตราจารย์วรางคณา วุฒิชัย ตำแหน่ง ผู้ช่วยอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

1.1.2 อาจารย์ ดร.สุรัตน์ จงดา ตำแหน่ง ผู้ช่วยอธิการบดีสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

1.1.3 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ขวัญใจ คงถาวร รองคณบดี คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

1.1.4 อาจารย์ว่าที่ร้อยตรี ดร.เกิดศิริ นกน้อย ประธานหลักสูตร ศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาศิลปะการแสดง คณะศิลปกรรมศาสตร์และวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

1.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

การวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจากประชากร โดยใช้การคัดเลือกแบบเจาะจงซึ่งกำหนดคุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูล ต้องเป็นผู้มีความรู้เกี่ยวข้องกับการทำผ้าไหมโดยผู้ให้ข้อมูลมีทั้งหมด ดังนี้ ประธานศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาหม่อนไหมและสมาชิก กลุ่มช่างทอผ้าไหม กลุ่มช่างตัดผ้าและกลุ่มผู้จัดจำหน่าย

1.3 กลุ่มบุคคลทั่วไป

คณะผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มบุคคลที่นิยมใช้ผ้าไหมและกลุ่มบุคคลที่สนใจในผลิตภัณฑ์

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ในการวิจัยเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

2.1 เครื่องมือวิจัยที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง

2.2 อุปกรณ์ที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.2.1 เครื่องบันทึกภาพ

2.2.2 เครื่องบันทึกเสียง

2.2.3 อุปกรณ์จดบันทึก

3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์ดังนี้

3.1 วัตถุประสงค์ ข้อที่ 1 ศึกษาวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และการทอผ้าไหม โดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ตำราเกี่ยวกับศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนาฏศิลป์สร้างสรรค์ เพื่อใช้เป็นแนวทางสู่การสร้างสรรคผลงาน

3.2 วัตถุประสงค์ ข้อที่ 2 ศึกษารวบรวมข้อมูลโดยการลงพื้นที่ภาคสนาม มีรายละเอียดดังนี้

3.2.1 การสัมภาษณ์โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง โดยประเด็นคำถามที่ตั้งไว้ได้แก่ ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน วิธีการทอผ้าของชุมชน และความสำคัญลวดลายผ้าไหมชนิดผ้าที่เป็นเอกลักษณ์ในระดับจังหวัดเป็นต้น

3.2.2 การสังเกต คณะผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสังเกตทั้ง 2 ลักษณะในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.2.2.1 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม

1) การเลี้ยงหม่อน ได้เรียนรู้ตั้งแต่การปลูกต้นหม่อนการเก็บใบหม่อนที่จะใช้มาเลี้ยงหม่อน เพื่อให้เกิดเป็นรังไหมและกลายมาเป็นเส้นไหมพร้อมสำหรับทอผ้า

2) การทอผ้าไหม ได้เรียนรู้วิธีการทอและวิธีเตรียมเส้นพุ่งเส้นยืน เพื่อใช้ในการทอกับชุมชนบ้านเมืองหลวง ตำบลเมืองหลวง อำเภอห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ

3) การฝืนเส้นไหมใช้สำหรับเสวผ้าหรือปักผ้า ได้รู้วิธีการเลือกสีของเส้นไหมสีไหนนำมาฝืน

3.2.2.2 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยการลงพื้นที่สังเกตวิถีความเป็นอยู่ บริบททั่วไปของชาวบ้าน การแต่งกายของชาวบ้านตามความนิยม การใช้ผ้าไหมลายต่าง ๆ ในชุมชนที่อยู่ในขอบเขตในการลงพื้นที่ศึกษาข้อมูล และขั้นตอนการเตรียมอุปกรณ์การทอผ้าไหม

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำไปสู่การเขียนแบบพรรณนาวิเคราะห์ และการสร้างสรรค์ผลงาน คณะผู้วิจัยมีขั้นตอนการวิเคราะห์ ดังนี้

4.1 การวิเคราะห์เนื้อหา โดยศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ตำรา บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยอ้างอิงทฤษฎีจากการทบทวนวรรณกรรม เพื่อการตรวจสอบข้อมูลให้ตรงกัน

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนาม ใช้กระบวนการวิเคราะห์ ตามแบบการวิจัยโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ การสังเกต จากนั้นจำแนกจัดระบบหมวดหมู่ข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลทางด้านเอกสาร

4.3 นำข้อมูลทั้งหมดที่จัดหมวดหมู่ ดีความ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์ ชุด ฟ้อนสายใยเส้นไหมอีสานใต้

ผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยมีรายละเอียด ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของผ้าไหมในเขตอีสานใต้ 5 จังหวัด ผลการวิจัยพบว่า ในเขตอีสานใต้มีวัฒนธรรมการทอผ้าไหมจากชาวเขมรและชาวกูย ซึ่งชาวอีสานมีความแตกต่างทางเชื้อสาย จึงส่งผลให้การทอผ้าของชาวอีสานใต้มีที่มาและเอกลักษณ์ที่แตกต่างกัน มีชื่อเสียงโด่งดังในเรื่องผ้าไหมลวดลายที่ได้จากภูมิปัญญาและความเชื่อของคนในท้องถิ่น มีให้เห็นมากมายในภาคอีสานใต้ โดยเฉพาะจังหวัดที่ติดกับแม่น้ำมูล

จากความสำคัญดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงได้นำมาสร้างสรรค์เป็นผลงานการแสดงใน **วัตถุประสงค์ข้อที่ 2** เพื่อสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์ ชุด ฟ้อนสายใยเส้นไหมอีสานใต้ โดยได้นำแนวคิดรูปแบบการแสดง เนื้อร้อง และทำนองดนตรี เครื่องแต่งกาย ทำรำและรูปแบบแถว อุปกรณ์ที่ใช้ในการแสดง มาเรียบเรียงสร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่ เพื่อให้ผู้คนหรือประชาชนทั่วไปหันมาเห็นถึงคุณค่า ร่วมกันส่งเสริมให้ผ้าไหมเป็นที่รู้จัก และสามารถต่อยอดให้ผ้าเป็นสินค้าโดยการสร้างมูลค่าเพิ่มได้ สรุปตามองค์ประกอบดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ทำรำ การออกแบบท่ารำในการแสดง โดยการนำเอาท่าทางในการถักทอผ้ามาร่วมกับท่ารำของท้องถิ่นอันเป็นอัตลักษณ์ของแต่ละจังหวัดมาร่วมออกแบบท่ารำ เพื่อสื่อถึงเอกลักษณ์ของท้องถิ่น เช่น ท่ารำพื้นเมือง ทำชมความงดงามของผ้า และท่ารำที่มีความสนุกสนาน

ภาพที่ 1 ท่าที่สื่อถึงความสนุกสนาน

ภาพที่ 2 ท่าที่สื่อถึงความงามของผ้า

2. เนื้อร้องทำนองและดนตรี เป็นรูปแบบดนตรีพื้นเมืองอีสานใต้ผสมผสานดนตรีร่วมสมัยโดยนำเอาทำนองดนตรีของแต่ละจังหวัดมาสร้างสรรค์ประกอบคำร้องที่มีเนื้อหากล่าวถึงการใช้ลวดลายผ้าของแต่ละจังหวัดที่เป็นเอกลักษณ์ ซึ่งทำนองเพลงที่ใช้แสดงจะแบ่งออกเป็น 3 ช่วง ดังนี้

ช่วงที่ 1 เปิดการแสดงโดยการใช้เครื่องดนตรีของทางอีสานใต้ที่เปรียบเสมือนตัวแทนของชาวอีสานใต้ ประกอบคำร้องที่บรรยายถึงความงดงามและการสืบทอดความเป็นมาของผ้าไหม

ช่วงที่ 2 นำเสนอผ้าไหมที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละจังหวัดโดยเริ่มจาก จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดสุรินทร์ จังหวัดศรีสะเกษ และจังหวัดอุบลราชธานี

ช่วงที่ 3 เป็นการแสดงที่สื่อถึงการรวมเป็นหนึ่งเดียวของชาวอีสานใต้โดยใช้เส้นไหมเป็นตัวสื่อในการเชื่อมโยงสายสัมพันธ์ของชาวอีสานใต้

3. เครื่องแต่งกาย การออกแบบเครื่องแต่งกายที่ใช้ในการประกอบการแสดง โดยการนำผ้าที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละจังหวัดมาใช้ในการนุ่งห่ม ตัดเย็บ ในรูปแบบสมัยใหม่ ทั้งการจัดโทนสีให้มีความแตกต่างจากการแต่งกายแบบดั้งเดิม แต่ยังคงอัตลักษณ์การใช้ลวดลายของท้องถิ่นที่สื่อถึงเอกลักษณ์ภูมิปัญญาในการถักทอผ้า ดังนี้

3.1 จังหวัดนครราชสีมา สวมเสื้อมีลักษณะเป็นเสื้อแขนสั้น ยกไหล่ทรงตุ๊กตา คอเสื้อมีลักษณะเป็นทรงปีกนก นุ่งผ้าถุงมัดหมี่สีฟ้ามีลักษณะเป็นผ้าไหมลายมุงกุฎ ห่มสไบหางกระรอกสีฟ้า ดอกไม้ติดผมเป็นดอกสารสีขาว สวมเครื่องประดับทอง ได้แก่ ต่างหู สร้อยคอ สังกวาล กำไลข้อมือและเข็มขัด ทรงผมเป็นทรงมวยต่ำ

3.2 จังหวัดบุรีรัมย์ พันอกด้วยผ้ามัดหมี่สีเขียวดินแดง ปลอยชายหางไหล นุ่งผ้าถุงมัดหมี่สีเขียวหัวแดงดินแดงลายนพเก้า และนาคต้นสนเขียวทอง ดอกไม้ติดผมเป็นดอกสุพรรณนิการ์ ปีนดอกพราว สวมเครื่องประดับทอง ได้แก่ ต่างหู สร้อยคอ สังกวาล กำไลข้อมือและเข็มขัด ทรงผมเป็นทรงเกล้าหม้อตาล

3.3 จังหวัดสุรินทร์ สวมเสื้อแขนสามส่วนสีงาช้าง ปลายแขนทำเป็นกลีบดอกก้นเกรา ห่มสไบสีม่วงปักลายดอกก้นเกรา นุ่งผ้าถุงมัดหมี่โฮลสีม่วง ต่อเชิงดอกไม้ติดผมเป็นดอกก้นเกรา สวมเครื่องประดับสีเงิน ได้แก่ ต่างหู สร้อยคอ สังกวาล กำไลข้อมือและเข็มขัด ทรงผมเป็นทรงมวยต่ำ

3.4 จังหวัดศรีสะเกษ สวมเสื้อผ้าไหมลูกแก้วสีกะปิแขนกระดิ่ง ห่มสไบผ้าไหมลายลูกแก้วสีแดงแล้วลายเชิงผ้า นุ่งผ้าถุงมัดหมี่ประยุกต์สีน้ำตาลเม็ดมะขามลายข้าวหลามตัด ดอกไม้ติดผมเป็นดอกลำดวน สวมเครื่องประดับสีเงิน ได้แก่ ต่างหู สร้อยคอ สังกวาล กำไลข้อมือและเข็มขัด ทรงผมเป็นทรงมวยต่ำ

3.5 จังหวัดอุบลราชธานี ห่มสไบลายเชิงกรวยดอกแก้วสีชมพู นุ่งผ้าถุงกาบบัวมัดหมี่สีชมพู ลายขอเครือทิวต่อหัวซิ่นลายจกดาวต่อเชิงตวย ดอกไม้ติดผมเป็นดอกบัว สวมเครื่องประดับทอง ได้แก่ ต่างหู สร้อยคอ สังกวาล กำไลข้อมือและเข็มขัด ทรงผมเป็นทรงมวยสูง

ภาพที่ 3 การแต่งกายทั้ง 5 จังหวัด โดยเริ่มจากจังหวัดนครราชสีมา จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดสุรินทร์ จังหวัดศรีสะเกษ และจังหวัดอุบลราชธานี

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาค้นคว้าของผู้วิจัยพบว่า ในเขตอีสานใต้ 5 จังหวัด ถือเป็นจังหวัดที่มีการทอผ้าไหมเป็นส่วนมาก และยังมีการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น และยังได้นำเอาผ้าไหมที่ทอขึ้นมาใช้ในงานพิธีต่าง ๆ เช่น งานมงคล งานอวมงคล และพิธีกรรมต่าง ๆ เป็นต้น เพื่อที่จะอนุรักษ์เอกลักษณ์ และวัฒนธรรมการทอผ้าไหม ที่เป็นลวดลายดั้งเดิม สอดคล้องกับ กิตติคุณวัฒน์ จุฑะวิภาต ได้กล่าวว่า การศึกษากรรมวิธีผลิตผ้าทอ ซึ่งได้อธิบายถึงประเภทผ้าไว้ในงานวิจัยเรื่อง “ผ้าทอกับชีวิตคนไทย” ความละเอียดของลวดลายความประณีต ความงดงามของลวดลาย ล้วนได้มาจากกระบวนการถ่ายทอดกันในครอบครัวรุ่นต่อรุ่น ฝีมือและลวดลายการทอจะพัฒนาผ่านประสบการณ์ จนเกิดอัตลักษณ์ของแต่ละกลุ่มทั่วประเทศไทย ในปัจจุบันผ้าทอมีประโยชน์ใช้สอยในชีวิตประจำวัน ผ้าทอไทยจึงต้องได้รับการอนุรักษ์ทั้งจากภาครัฐและเอกชน การค้นหาภูมิปัญญาท้องถิ่น และนำภูมิปัญญานั้นมาส่งเสริมให้เกิดคุณค่า เป็นสิ่งที่รัฐบาลให้ความสำคัญ ทั้งนี้การส่งเสริมดังกล่าวต้องไม่ทิ้งเอกลักษณ์สำคัญ ในขณะเดียวกันจะต้องส่งเสริมให้ชุมชนรู้จักตนเอง ตลอดจนการส่งเสริมและสนับสนุนภูมิปัญญาในท้องถิ่นของตนเองเป็นองค์ความรู้ที่นำมาประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดการสร้างมูลค่าเพิ่มทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม

การสร้างสรรคผลงานการแสดง ชุดฟ้อนสายใยเส้นไหมอีสานใต้ จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องศึกษาเกี่ยวกับทฤษฎีการสร้างสรรค เพื่อเป็นกรอบแนวคิดทิศทางการสร้างสรรคผลงานให้ดูน่าสนใจ โดยมีนักวิชาการได้ให้ความหมาย แนวคิดทฤษฎีสร้างสรรค ว่า นาฏยประดิษฐ์ หมายถึง การคิด การออกแบบและสร้างสรรค นาฏยประดิษฐ์จึงเป็นการทำงานที่ครอบคลุมเนื้อหา ความหมาย ท่ารำ ท่าเต้น การแปรแถว การตั้งซุ้ม การแสดงเดี่ยว การแสดงหมู่ การกำหนดดนตรีการแต่งกาย ฉากและส่วนประกอบอื่น ๆ ที่สำคัญในการแสดง ทำให้นาฏยศิลป์ชุดหนึ่งสมบูรณ์

การสร้างสรรคกระบวนการท่ารำในการแสดง ชุดฟ้อนสายใยเส้นไหมอีสานใต้ สร้างสรรคขึ้นใหม่จากรากฐานเดิม โดยได้รับแรงบันดาลใจ ดังนี้ กลุ่มวัฒนธรรมอีสานใต้ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันมีวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ เกี่ยวพันกับการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม การทอผ้า เพื่อใช้ในอุตสาหกรรมครัวเรือนและใช้ในการนุ่งห่ม

โดยคณะผู้วิจัยได้เลือกสรรความงดงามของผ้า 5 จังหวัดในเขตอีสานใต้ มาสร้างสรรค์ผ่านชุดการแสดงฟ้อนสายใยเส้นไหมอีสานใต้ โดยแบ่งออกเป็น 3 ช่วง ดังนี้

ช่วงที่ 1 เปิดการแสดงโดยการใช้เครื่องดนตรีของทางอีสานใต้ที่เปรียบเสมือนตัวแทนของชาวอีสานใต้ ประกอบคำร้องที่บรรยายถึงความงดงามและการสืบทอดความเป็นมาของผ้าไหม

ช่วงที่ 2 นำเสนอถึงผ้าไหมที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละจังหวัดโดยเริ่มจาก จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดสุรินทร์ จังหวัดศรีสะเกษ และจังหวัดอุบลราชธานี

ช่วงที่ 3 เป็นการแสดงที่สื่อถึงการรวมเป็นหนึ่งเดียวของชาวอีสานใต้ โดยใช้เส้นไหมเป็นตัวสื่อในการเชื่อมโยงสายสัมพันธ์ของชาวอีสานใต้

ผลการวิจัยพบว่า 5 จังหวัด ในเขตอีสานใต้ลุ่มน้ำมูล ได้แก่ จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดสุรินทร์ จังหวัดศรีสะเกษ และจังหวัดอุบลราชธานี มีความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ส่งผลให้วัฒนธรรมการแต่งกายและการทอผ้าไหมในแต่ละพื้นที่มีเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่ม ในแต่ละพื้นที่มีเทคนิคการทอที่แตกต่างกันออกไป แต่ยังปรากฏเทคนิคการทอผ้าที่ใช้ร่วมกันทั้ง 5 จังหวัด คือ การสร้างลวดลายของผ้าโดยใช้เทคนิคมัดหมี่ และใช้เส้นทอทางกระรอก ดีเกี้ยว หรือมัดไม และยังพบว่า ผ้าทอจังหวัดศรีสะเกษมีเทคนิคการทอยกดอกในผ้าลายลูกแก้วซึ่งลวดลายนี้ มีการสืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และผ้าทอของจังหวัดอุบลราชธานีมีเทคนิคการจกและขิด เพราะผ้าไหมในเขตจังหวัดอุบลราชธานีมีการสืบทอดเทคนิคการจกและขิดมาตั้งในอดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ทั้งนี้ในปัจจุบันอุตสาหกรรมการทอผ้าในเขตอีสานใต้ มีการผสมผสานเทคนิคการทอผ้าร่วมกันอย่างแพร่หลายที่เกิดจากการสร้างสรรค์ของกลุ่มช่างทอ ทั้งการให้โทนสีที่โดดเด่นต่างจากสีดั้งเดิม การสร้างลวดลายเพิ่มเติมหลังการทอ เช่น การปักแสบและการเขียนทอง เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ผลิตภัณฑ์และยังเป็นที่ต้องการของตลาด

ผลการวิจัยพบว่า 5 จังหวัด ในเขตอีสานใต้ เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ทั้งนี้ในปัจจุบันอุตสาหกรรมการทอผ้าในเขตอีสานใต้มีการผสมผสานเทคนิคการทอผ้าร่วมกันอย่างแพร่หลายที่เกิดจากการสร้างสรรค์ของกลุ่มช่างทอ ทั้งการให้โทนสีที่ต่างจากสีดั้งเดิม การสร้างลวดลายเพิ่มเติมหลังการทอ เช่น การปักแสบและการเขียนทอง

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาและรวบรวมข้อมูลมีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำเสนอผลวิจัยไปใช้ประโยชน์

- 1.1 ควรมีการส่งเสริมและเผยแพร่เกี่ยวกับผ้าไหมที่มีลวดลายเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น
- 1.2 มีการนำเอาผ้าไหมที่เป็นเอกลักษณ์ไปให้ความรู้แก่เยาวชนรุ่นหลังเพื่อให้รู้จักลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ ที่มีมาตั้งแต่รุ่นสู่รุ่นจนถึงปัจจุบัน

2. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการต่อยอดในเรื่องการสร้างสรรค์ศิลปะการแสดงนาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์ เพื่อเป็นการเผยแพร่ผ้าไหมที่มีลวดลายเฉพาะถิ่น ให้มีความหลากหลายในการสร้างสรรค์ผลงานที่ยังคงความเป็นเอกลักษณ์ทางนาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์เอาไว้

บรรณานุกรม

- บวรเดช ประทุน. **เครื่องประดับของชาวอีสานใต้**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยทางศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2557.
- พินาลิน สาริยา. “ศิลปหัตถกรรมในประเพณีกับการพัฒนาการออกแบบบรรจุภัณฑ์สินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์จังหวัดบุรีรัมย์,” **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์**. 10,1 (2547):16.
- วีระ พันธุ์สุวรรณ. **การศึกษาการพัฒนาการทอผ้าไหมของกลุ่มชาติพันธุ์มอญ-เขมร ในเขตอีสานใต้**. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2553.
- สมบัติ ประจัญสานต์. “การยอมรับผลิตภัณฑ์ผ้าไหมมัดหมี่เรขศิลป์ส่วนประดับของปราสาทขอมในเขตอีสานใต้ ประเทศไทย,” **วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์**. ฉบับพิเศษ (2559): 50-51.

นาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์ ชุดบ่าวภูไท*

Creative Folk Dance “Bao Phuthai”

อุดม รอดคำทุย¹ พักขพงษ์ นันทศรี² รัตติกาล แก้วหาวงศ์³ และปิ่นมณี สาระมัย⁴

Udom Rodkhamtui¹ Pakkapong Nanthasri² Rattikarn Kaewhawong³

and Pinmanee Saramai⁴

^{1,2,3}นักศึกษานิติศาสตร์และนิติการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

E-mail: Std.61123050113@ubru.ac.th

⁴อาจารย์ประจำสาขาวิชานาฏศิลป์และการละคร คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

E-mail: pinmanee.s@ubru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนาฏศิลป์สร้างสรรค์ ชุดบ่าวภูไทมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาการแสดงของ ผู้บ่าวภูไททั้ง 3 จังหวัด ได้แก่ สกลนคร นครพนม และ กาฬสินธุ์ จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นงานวิจัยเชิง คุณภาพแบบพรรณนาวิเคราะห์ เก็บรวบรวมข้อมูล และการลงพื้นที่ภาคสนาม โดยการสังเกตการณ์ และการ สัมภาษณ์แบบมีส่วนร่วม การลงพื้นที่เก็บข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการศึกษาพบว่า การแสดงทั้ง 3 จังหวัดเป็นศิลปะการแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านของสกลนคร นครพนม และ กาฬสินธุ์ โดยนำเอาการแสดงรำมวยโบราณสกลนคร ฟ้อนภูไทเรณูนคร และฟ้อนละคอนภูไท ที่แสดงในงานมงคลต่าง ๆ เช่น ตอนรับแขกบ้านแขกเมือง บุญบั้งไฟ บุญผะเหวด ซึ่งเป็นงานประจำปีของชาว ภูไททั้ง 3 จังหวัด จึงเป็นศิลปะการแสดงที่มีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวภูไท ที่สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นเพื่อ สร้างความสุนทรีย์ให้กับชุมชนเรื่อยมา

การศึกษาข้อมูลครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้สร้างผลงานนาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์ ชุด บ่าวภูไท รูปแบบ ของการแสดง คณะผู้วิจัยได้เลือกเอาอัตลักษณ์เฉพาะของผู้บ่าวภูไท 3 จังหวัด โดยแบ่งออกเป็น 3 ช่วง ประกอบด้วย ช่วงที่ 1 รำมวยโบราณ สกลนคร 2 ฟ้อนบ่าวภูไทเรณูนคร นครพนม 3 ฟ้อนละคอนภูไท กาฬสินธุ์ มาผสมผสานหลัคนาฏศิลป์พื้นเมือง ออกแบบท่ารำนั่นให้เห็นถึงความแข็งแรง และอ่อนช้อย ประกอบดนตรีที่เป็นอัตลักษณ์ของทั้ง 3 จังหวัด โดยเรียบเรียงดนตรีขึ้นใหม่ และแต่งกายด้วยผ้าพื้นเมือง ประจำจังหวัดสกลนคร นครพนม และกาฬสินธุ์ ใช้นักแสดงชาย 16 คน

คำสำคัญ: บ่าวภูไท นาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์

Abstract

The creative dance research in the Bao Phuthai has the objectives to study the history Performances by Phubao Phuthai in 3 provinces such as Sakon Nakhon, Nakhon Phanom and

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย เรื่อง บ่าวภูไท พ.ศ. 2564

Kalasin. This research is a qualitative study, descriptive statistics, field research documents, participatory observation, participants interview, storage space and data analysis.

Result indicated that the performances in all 3 provinces were traditional performing arts of Sakon Nakhon, Nakhon Phanom and Kalasin. Sakon Nakhon Ancient Boxing Dance, Phuthai Renu Nakhon and Phuthai perform dance in various auspicious events such as welcome to state guests, Boon Phawat, Boon Bang Fai (Rocket festival). This is an annual event for the Phuthai people in all 3 provinces. With the way of life of the Phuthai people that is passed on from generation to generation to create aesthetics for the community continually

This research, researchers have created creative folkdance works, Bao Phuthai costumes, and performance style. We have selected the unique identities of the Phutai servants in 3 provinces, divided into 3 periods as follows: 1) Ancient boxing dance, Sakon Nakhon. 2) Phuthai Renu Nakhon, Nakhon Phanom. 3) Phuthai perform dance, Kalasin.

To combine the principles of indigenous dance. The choreography was designed to emphasize the Strong and delicate accompaniment to music which is the identity of the 3 provinces by re-arranging the music and dressed in traditional cloth for Sakon Nakhon, Nakhon Phanom and Kalasin provinces, using 16 male actors.

Keywords: ao Phuthai, Creative Folk Dance

บทนำ

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ตั้งอยู่บนแอ่งโคราช และแอ่งสกลนครมีแม่น้ำโขงกั้นเขตแดนตอนเหนือ และตะวันออกเฉียงของภาค ทางด้านใต้จรดชายแดนกัมพูชา ทางด้านตะวันตกมีเทือกเขาเพชรบูรณ์ และเทือกเขาตองพญาเย็น เป็นดินแดนแห่งอารยธรรมอันหลากหลายมีศิลปะและวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง มีกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ตั้งถิ่นฐานกระจัดกระจายทั่วไปในบริเวณแอ่งโคราชและแอ่งสกลนคร ด้านที่ติดต่อกับแม่น้ำโขงมีกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ เข้ามาอาศัยอยู่หลายกลุ่ม เช่น ลาว ญ้อ ไทยกุลลาภูไท เป็นต้น กลุ่มชนเหล่านี้มีประเพณี วัฒนธรรมที่ได้รับการสืบทอดมาแต่บรรพชน และได้ยึดถือปฏิบัติกันมา ซึ่งวัฒนธรรมอีสานเหนือมีลักษณะคล้ายคลึงกับอาณาจักรล้านช้าง (ลาว) ซึ่งมีศูนย์กลางอยู่บริเวณลุ่มแม่น้ำโขง จึงทำให้ได้รับการสืบทอดศิลปวัฒนธรรมจากล้านช้างโดยตรง โดยเฉพาะกลุ่มชาวผู้ไทยยังคงรักษาขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมที่เป็นแบบอย่างของตน เมื่ออพยพเข้ามาแล้วได้ตั้งถิ่นฐานอยู่อาศัยเป็นจำนวนมาก แถบเทือกเขาภูพาน มีวัฒนธรรมที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละพื้นที่ ชาวผู้ไทยในจังหวัดสกลนคร นครพนม และ ภาพสินธุ์ มีศิลปะการแสดงที่โดดเด่น และเป็นเอกลักษณ์ (ถวิล ทองสว่างรัตน์ 2530 : 331; ยศ ธสาร 2529: 26)

จังหวัดสกลนครมีการแสดงที่โดดเด่นของชาวผู้ไทยคือการรำมวยโบราณ ซึ่งเป็นการแสดงที่ใช้ทักษะการต่อสู้และความแข็งแรงของร่างกายผสมผสานกับนาฏศิลป์พื้นเมือง (นครินทร์ รสธรรม 2564: สัมภาษณ์) จังหวัดนครพนม มีเอกลักษณ์ของฟ้อนภูไทเรณูนคร เป็นการฟ้อนคู่ชายหญิง ลักษณะของลำตัวจะโอนเอนไปตามมือ และขา เลียนแบบการสู้ลมของต้นมะพร้าวที่โอนเอนไปตามกระแส สร้างความสมดุลของท่าฟ้อน โดยการย่อขา เน้นความแข็งแรงของผู้ฟ้อนชาย (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัดนครพนม 2564: ออนไลน์)

จังหวัดกาฬสินธุ์ มีการฟ้อนละครอนภูไทของชาวบ้านโพน อำเภอก้ามวง จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นการฟ้อนที่เกิดขึ้นจากประเพณีบุญบั้งไฟ ซึ่งฟ้อนละครอนภูไทบ้านโพนจะฟ้อนโดยการสวมเล็บ และเป็นการฟ้อนในรูปแบบขบวน และเดินฟ้อนไปเรื่อย ๆ เป็นการวาดลีลาการฟ้อนของชายหนุ่มของชาวบ้านโพน จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยเป็นการแสดงของชาวภูไทในรูปแบบของชาวบ้าน สืบทอดภูมิปัญญามาแต่สมัยบรรพบุรุษ (ศึก ศรีบ้านโพน 2564: สัมภาษณ์)

คณะผู้วิจัยได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการแสดงของชาติพันธุ์ผู้ไทยทั้ง 3 จังหวัดดังกล่าว จึงทำให้เกิดแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์การแสดง เพื่อเป็นการอนุรักษ์และสร้างอัตลักษณ์ให้กับผู้ชายชาวภูไท ทั้ง 3 จังหวัด ทั้งนี้คณะผู้วิจัย จึงได้สร้างสรรค์ผลงานการแสดงนาฏศิลป์พื้นเมือง ชุดบ่าวภูไท เพื่อสื่อให้เห็นถึงลีลาท่ารำ และการแสดงออกถึงความแข็งแรงของผู้ชายชาวภูไททั้ง 3 จังหวัด มาออกแบบลีลาท่ารำ เพื่อประกอบการแสดงให้เกิดความสวยงามตามรูปแบบของนาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของ การรำมวยโบราณสกลนคร ฟ้อนภูไทเรณูนคร และฟ้อนละครอนภูไท
2. เพื่อสร้างสรรค์ผลงานการแสดงนาฏศิลป์พื้นเมือง ชุด บ่าวภูไท

ระเบียบการวิจัย

1. ประชากรและตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มประชากรเพื่อการสัมภาษณ์และนำเอาข้อมูลมาใช้ประกอบในการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

- 1.1 กลุ่มนักวิชาการ จำนวน 2 คน
- 1.2 กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 3 คน
- 1.3 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 3 คน
- 1.4 กลุ่มบุคคลทั่วไป จำนวน 3 คน
- 1.5 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์ไทย จำนวน 3 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ใช้เครื่องมือ และอุปกรณ์ในการวิจัยเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

2.1 เครื่องมือวิจัยที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

คณะผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง

2.2 อุปกรณ์ที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.2.1 เครื่องบันทึกภาพ

2.2.2 เครื่องบันทึกเสียง

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและการลงพื้นที่ภาคสนาม โดยใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสัมภาษณ์ไม่มีโครงสร้าง เพื่อรวบรวมข้อมูลตามกระบวนการวิจัย สามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา

การรำมวยโบราณสกลนคร ฟ้อนภูไทเรณูนคร และการฟ้อนละครภูไท ผลวิจัยพบว่า ชาวผู้ไทยมีวัฒนธรรมวิถีชีวิตที่เด่นชัดเป็นอัตลักษณ์ของตนเอง มีขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปะ และวัฒนธรรม โดยเฉพาะการแสดงทางด้านนาฏศิลป์ ทั้ง 3 จังหวัด ได้แก่ สกลนคร นครพนม และกาฬสินธุ์ ที่มีการแสดงอันเป็นอัตลักษณ์และโดดเด่น เช่น จังหวัดสกลนครมีการแสดงที่โดดเด่น คือการรำมวยโบราณ ซึ่งเป็นการแสดงที่ใช้ทักษะการต่อสู้ และความแข็งแรงของร่างกายผสมผสานกับนาฏศิลป์พื้นเมือง จังหวัดนครพนม มีเอกลักษณ์ของฟ้อนภูไทเรณูนคร เป็นการฟ้อนคู่ชายหญิง ลักษณะของลำตัวจะโอนเอนไปตามมือและขาเลียนแบบต้นมะพร้าวที่โอนเอนไปตามกระแสลม สร้างความสมดุลของท่าฟ้อนโดยการย่อเข้า เน้นความแข็งแรงของผู้ฟ้อนชาย และจังหวัดกาฬสินธุ์ มีการฟ้อนละครภูไท เป็นการฟ้อนที่เกิดขึ้นจากประเพณีบุญบั้งไฟ ซึ่งฟ้อนละครภูไทบ้านโพนจะฟ้อนโดยการสวมเล็บ และเป็นการฟ้อนเป็นวงไม่ขยับหรือเคลื่อนวงออกไปไหน เป็นการวาดลีลาการฟ้อนของชายหนุ่มของชาวบ้านโพน จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยเป็นการแสดงของชาวภูไทในรูปแบบของชาวบ้านสืบทอดภูมิปัญญามาแต่สมัยบรรพบุรุษ

จากความสำคัญดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงได้นำมาสร้างสรรค์เป็นผลงานการแสดงในวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 **สร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์พื้นเมือง ชุด บ่าวภูไท** โดยได้นำแนวคิดรูปแบบการแสดง เพลง และดนตรีเครื่องแต่งกาย ท่ารำ และ รูปแบบแถว อุปกรณ์ที่ใช้ในการแสดงมาเรียบเรียงสร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่ โดยมีข้อมูลพื้นฐานจากการศึกษาค้นคว้าจากการวิจัย เพื่อเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมภูมิปัญญาพื้นบ้านของการแสดงมวยโบราณสกลนคร จังหวัดสกลนคร ฟ้อนภูไทเรณู จังหวัดนครพนม และฟ้อนละครภูไท จังหวัดกาฬสินธุ์ให้เป็นที่รู้จักแก่นุชนรุ่นหลัง ประชาชนทั่วไป เพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม และภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถสรุปรายละเอียดดังนี้

1. แนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงาน ได้รับแรงบันดาลใจมาจากการแสดงของบ่าวภูไท ทั้ง 3 จังหวัด เป็นศิลปะที่เป็นเอกลักษณ์โดยเฉพาะ ซึ่งนำเอาการแสดงมวยโบราณสกลนคร ปี่ภูไทเรณูเกี่ยวสาว ฟ้อนละคอนภูไท โดยนำเอาท่วงท่าในการต่อสู้ หรือการป้องกันตัว การเกี่ยวสาวมาเป็นต้นแบบในการใช้ท่าทางประกอบการแสดง เพื่อแสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งทะมัดทะแมงของบ่าวภูไท ซึ่งศิลปะการแสดงของบ่าวภูไท ทั้ง 3 จังหวัดนี้ มีเอกลักษณ์ที่สวยงามโดดเด่น ทั้งในด้านลีลาการฟ้อน ดนตรี และเครื่องแต่งกาย ที่เป็นอัตลักษณ์ของแต่ละจังหวัด จากความสำคัญดังกล่าว คณะผู้วิจัยได้เล็งเห็นความสำคัญที่จะนำเอาการแสดงทั้ง 3 จังหวัด มาสร้างสรรค์เป็นชุดการแสดงใหม่ ในชื่อการแสดงชุด “บ่าวภูไท” เพื่ออนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมอันดีงามของชาวภูไทให้คงอยู่สืบไป ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 นาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์ ชุด บ่าวภูไท

2. รูปแบบการแสดง เป็นการแสดงนาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์ โดยใช้ผู้ชายเป็นนักแสดงในการแสดงทั้งหมด โดยแบ่งออกเป็น 3 ช่วง **ช่วงที่ 1** เป็นการโชว์ลีลาท่าทาง ศิลปะการต่อสู้ที่แข็งแรงของบ่าวภูไท สกลนคร **ช่วงที่ 2** เป็นการวาดฟ้อนของบ่าวภูไทเรณู ประกอบการเป่าปี่ภูไท **ช่วงที่ 3** เป็นการโชว์ลีลาท่าฟ้อนที่แสดงถึงความเข้มแข็ง ความสวยงาม ของบ่าวภูไท กาฬสินธุ์ และช่วงสุดท้าย นักแสดงทั้ง 3 กลุ่มแสดงท่าฟ้อน ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละจังหวัด และมีการแสดงท่าฟ้อนที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์กันของการแสดงฟ้อนภูไท ทั้ง 3 จังหวัด

3. รูปแบบแนวทางดนตรี ใช้ดนตรีลายภูไทเลาะตูป ลายลมพัดพร้าว ลายภูไทกาฬสินธุ์ ซึ่งเป็นทำนองแบบดั้งเดิม แล้วนำมาเรียบเรียงใหม่ให้เกิดความไพเราะ โดยใช้ปี่ภูไทเป็นเครื่องดนตรีที่บ่งบอกถึงความเป็นชาวภูไทได้ชัดเจน มาบรรเลงเป็นตัวเชื่อมในแต่ละช่วงของการแสดง

4. เครื่องแต่งกายและเครื่องประดับ ประกอบการแสดงออกแบบให้สอดคล้องกับแนวความคิดโดยนำเอาเอกลักษณ์การแต่งกายของแต่ละจังหวัด เช่น ผ้าแพรวเอื้อหรือผ้าจ่องสกลนคร ผ้าฝ้ายครามเรณูนคร ผ้าแพรวากาฬสินธุ์ นำมาออกแบบประยุกต์ และดัดแปลงเพื่อให้เหมาะสมกับการแสดง ชุด “บ่าวภูไท”

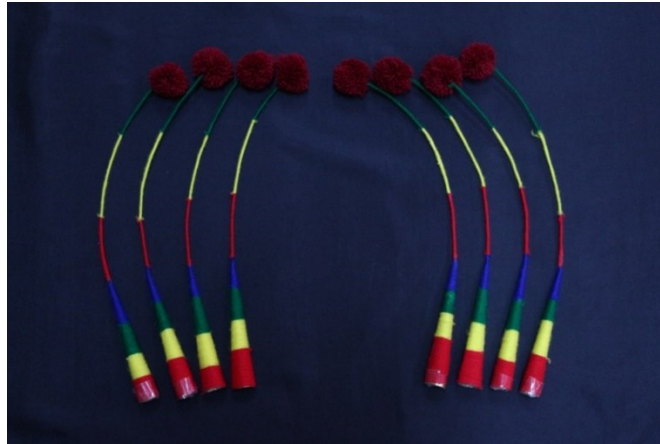

ภาพที่ 2 นาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์ ชุด บ่าวภูไท

5. อุปกรณ์ประกอบการแสดง ปี่ภูไทที่เป็นเครื่องดนตรีพื้นบ้านมาประกอบการแสดง เพื่อให้เกิดความน่าสนใจ และ ให้เป็นเอกลักษณ์ของดนตรีภูไท เล็บฟ้อนละครภูไทเป็นอุปกรณ์การแสดงที่ใช้สวมนิ้วมือ เพื่อให้เกิดความสวยงามและอ่อนช้อยในการแสดง

ภาพที่ 3 ปี่ภูไท

ภาพที่ 4 เล็บพ็อนละครภูไท

6. บทร้อง ประพันธ์โดย จักริน สร้อยสูงเนิน เมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ 2564 ขับร้องโดย สุรพล ทองด้วง โดยบทร้องมีดังต่อไปนี้

ฉญาท่อนที่ 1

ออนซอนแต่..มาออนซอนเอาฮ้าย ชายภูไทเท็งสามเผ่า ยังมีถิ่นฮืดเค้า ชุมเจ้าบ่าวภูไท พาเยอไต่สานต่อ
ไกวซ้อยอแซน ตามแบบแผนมีมา แต่ปู่ยาคาก่อน สกนครกล้าแกร่ง แข็งแรงแต่อ่อนหวาน มีพ็อนมวยโบราณ
หัวหาญปานไก่อ่ บ่าวเรณูนั้นได้ บายเอาปีเปาเสง เป็นสำเนียงภูไทเผอได้ฟัง กะคิดฮอด เสง้อ้อแอ้ออ้อ
บรรยายฮอยเสอพง อยู่ดำรงคงบ้าน เสงบานเซาเค้าเซอเหลว เหลวไปทางกะสินบ้อน ออนซอนถิ่นฟ้าแพรวา
พ็อนละครภูไทคนกะสำ เขากะว่างามหลาย เบ็งมิวายแห่งหน่วย ของดีกะสินกำ เม็งน้ำดำคำบ้อน ออนซอน
ถิ่นแดนภูไท ฟีน้องเอ้ย ฟีน้องเอ้ย

บทร้องท่อนที่ 2

ห้อง 1 โอ้ได้~~~ โอ้ได้ละชาวภูไทเอ้ย อ้ายนี้เหลว ๆ อัจจรรยหลายได้ อัจจรรยเอาฮ้าย ออนซอน
หลายฟังเสียงปี่ ปี่ภูไทเป่าแล้ว คือเสียงแก้วกลมหู บ่าวเรณูเป่าอ่อน ฟังเสียงอ่อนเสียงทอง ทำนองลำภูไทกะ
ม่วนใจยามลำร้อง เสียงแคนทอง หองขึ้น ลายภูไทสลบปี มูลมังเฮาแต่เก่าก็ จนเดียนับปลายลิ้ม

ห้อง 2 พากันสานสืบไว้ ไกวซ้อยอแซน ตามแบบแผนมีมา สง่างามยามพ็อน ตาออนซอนเอา
เหลือล้น คนภูไทได้แอ้ออ แปนเปิงพาสืบสร้าง ยิ่งคงยั้งคู่เผ่าพันธุ์

7. เพลงที่ใช้ประกอบการแสดง การออกแบบลายเพลงประกอบการแสดง บ่าวภูไท ประพันธ์เพลง
โดย ภูมิศักดิ์เสรี สาสีดา เครื่องดนตรีที่ใช้ คือเครื่องดนตรีพื้นเมืองอีสาน นำมาสร้างสรรค์ผลงานชิ้นใหม่แต่ใช้
ทำนองเดิม โดยใช้เครื่องดนตรีบรรเลงประกอบการแสดงคือ ปี่ภูไท แคน กลองตุ้ม กลองตะเตะ กลองกิ่ง กลอง
ยาว ฟังฮาด ผู้ประพันธ์ได้ประพันธ์เพลงตามจุดมุ่งหมายของการแสดงในแต่ละช่วง และเกิดความหลากหลาย
ทางเสียงดนตรี โดยผู้วิจัยได้บอกถึงแนวคิดและจุดมุ่งหมายของการแสดงให้กับผู้ประพันธ์เพลง จึงได้
ดำเนินการในขั้นตอนของการออกแบบเพลงเพื่อประกอบการแสดงต่อไป โดยผู้ประพันธ์เพลงสร้างงานจาก
พื้นฐานแนวความคิดหรือรูปแบบการแสดง ดังนี้ (ภูมิศักดิ์เสรี สาสีดา 2564: สัมภาษณ์)

8. แนวคิดในการออกแบบท่ารำ คณะผู้วิจัย ได้แนวคิดและกระบวนการท่ารำมาจากรูปแบบการแสดงแบบดั้งเดิมของมวยโบราณ การเป่าปี่เกี่ยวสาว และการฟ้อนละครองคุไท ซึ่งได้นำเอาท่าทางการฟ้อนรำมาประยุกต์สร้างสรรค์ในรูปแบบนาฏศิลป์พื้นเมืองให้เกิดความสวยงามตามแบบแผนนาฏศิลป์

จะเห็นได้อย่างชัดเจนจากชื่อชุดการแสดงคือ บ่าวภูไท ได้นำเอาการต่อสู้และความแข็งแกร่งของร่างกายผสมผสานกับนาฏศิลป์พื้นเมือง การสร้างสรรค์ผลงานทางนาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์ ชุด บ่าวภูไท ได้ศึกษาค้นคว้าประวัติ ความเป็นมา ความสำคัญ วัฒนธรรมภาษา และวัฒนธรรมการแต่งกายของแต่ละจังหวัด เพื่อที่จะนำมาสร้างสรรค์ผลงานการแสดงออกมาในรูปแบบนาฏศิลป์พื้นเมืองสอดคล้องกับที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับการบูรณาการ การแสดงจากความหลากหลายทางวัฒนธรรม การใช้ทฤษฎีทางนาฏศิลป์ และทฤษฎีทางด้านศิลปะ คำนึงถึงการนำเสนอประเด็นใหม่ ด้วยการผสมรูปแบบการแสดงนาฏศิลป์ วัฒนธรรมที่หลากหลาย การรักษาเอกลักษณ์ และการแสดงดั้งเดิมไว้ คำนึงถึงการสื่อสารของคนรุ่นใหม่ให้ความสำคัญกับสังคมส่วนรวม เพื่อเป็นสื่อเชื่อมระหว่างคนรุ่นเก่า และรุ่นใหม่ ช่วยให้เข้าใจสามารถเข้าถึงเรื่องราว และแก่นของนาฏศิลป์ไทย

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาข้อมูลและรวบรวมเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา ชาวผู้ไทยมีวัฒนธรรมวิถีชีวิตที่เด่นชัดเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง มีขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปะและวัฒนธรรม พระสมชัย กิตติญาโณ (2560: 18) ได้กล่าวว่า วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความภาคภูมิใจของชาติที่สืบทอดความเป็นมาของศิลปะ และวัฒนธรรมให้คงความเป็นมรดกของชาติไทย วัฒนธรรม ประเพณี อันเป็นรากฐานมาจากหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา สามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับการพัฒนาสังคมได้อย่างดี ซึ่งประเพณีเป็นวิถีชีวิตที่มนุษย์สร้างขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการละเล่น การแสดง การร้องเพลง เป็นผลงานของมนุษย์ที่สร้างสรรค์ขึ้น มีลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงามที่เป็นศิลปะ ประเพณี และวัฒนธรรมทำให้เกิดความสามัคคี โดยเฉพาะการแสดงทางด้านนาฏศิลป์ทั้ง 3 จังหวัด ได้แก่ สกลนคร นครพนม และกาฬสินธุ์ ที่มีการแสดงอันเป็นเอกลักษณ์ และโดดเด่น เช่น จังหวัดสกลนครมีการแสดงที่โดดเด่นของชาวภูไท คือการรำมวยโบราณ จำลอง นวลมณี (2530: 29) ได้กล่าวว่ามวยโบราณเป็นการแสดงที่ใช้ทักษะการต่อสู้ และความแข็งแกร่งของร่างกายผสมผสานกับนาฏศิลป์พื้นเมืองเป็นการแสดงชั้นเชิงแห่งศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวแบบตัวต่อตัว ทั้งนี้ การตีมวยแบบโบราณจะไม่มีอาวุธเปรี๊ยะ ในขณะทำการตีนั้นแต่ละฝ่ายก็จะร้ายรำแม่ท่าต่าง ๆ ตามที่กล่าวมาแล้ว เพื่อเป็นการช่มขวัญฝ่ายตรงข้าม โดยจะสังเกตเห็นว่า การตีมวยโบราณนั้นผู้ตีจะไม่ใช้กำปั้นหรือหมัด แต่จะใช้ฝ่ามือเท้า เข่า และ ศอกเป็นอาวุธเท่านั้น กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัดนครพนม (2564: ออนไลน์) ได้กล่าวว่า จังหวัดนครพนมมีเอกลักษณ์ของฟ้อนภูไทเรณูนคร เป็นการฟ้อนเกี่ยว ลักษณะของลำตัวจะโอนเอนไปตามมือ และขา เลียนแบบต้นมะพร้าวที่โอนเอนไปตามกระแสลม สร้างความสมดุลของท่าฟ้อนโดยการย่อเข้าเน้นความแข็งแกร่งของผู้ฟ้อนชาย ศึก ศรีบ้านโพน (2564: สัมภาษณ์) ได้กล่าวว่า จังหวัดกาฬสินธุ์มีอัตลักษณ์การฟ้อนละครองคุไทบ้านโพน ซึ่งเป็นการฟ้อนที่เกิดขึ้นมาจากประเพณีบุญบั้งไฟ มีการสวมเล็บแบบฟ้อนกลองตุ้ม ฟ้อนละครองคุไทเป็นการฟ้อนในรูปแบบชบวน และเดินฟ้อนไปเรื่อย ๆ ซึ่งเป็นการวาดฟ้อน

เพื่อโชว์ลีลาท่า และความแข็งแรง เป็นการวาดพ่อนของชายหนุ่มเป็นสำคัญ จึงทำให้คณะผู้วิจัยเกิดแรงบันดาลใจนำมาสร้างสรรค์เป็นผลงานการแสดง ชุด “บ่าวภูไท”

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษารวบรวมข้อมูลมีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำไปใช้ประโยชน์

1.1 ควรมีการส่งเสริมและเผยแพร่เกี่ยวกับการการแสดงพ่อนภูไทของ 3 จังหวัด ได้แก่ จังหวัด สกลนคร จังหวัดนครพนม จังหวัดกาฬสินธุ์

1.2 มีการนำเอาการแสดงชุดนี้ไปให้ความรู้แก่ชนรุ่นหลังเพื่อให้รู้จักการแสดงของชาวภูไทที่มีมา ตั้งแต่รุ่นสู่รุ่นจนถึงปัจจุบัน

2. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการต่อยอดในเรื่องการสร้างสรรคศิลปะการแสดงนาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์ เพื่อเป็นการส่งเสริมความเป็นเอกลักษณ์ของการแสดงที่ใช้ผู้ชายพ่อนของชาวภูไททั้ง 3 จังหวัด เพื่อเผยแพร่เอกลักษณ์ ขนบธรรมเนียม ประเพณีศิลปะและวัฒนธรรม โดยเฉพาะการแสดงทางด้านนาฏศิลป์ เช่น รำมวยโบราณ พ่อนภูไทเรณูนคร พ่อนละคอนภูไท พ่อนหมอเหยา และอื่น ๆ ให้มีความหลากหลายในการสร้างสรรค์ผลงานที่ ยังคงความเป็นเอกลักษณ์ทางนาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์เอาไว้

บรรณานุกรม

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัดนครพนม. **ชนเผ่าภูไท**. (ออนไลน์) 1 ตุลาคม 2553 (อ้างเมื่อ 25

กุมภาพันธ์). จาก <https://thailandtourismdirectory.go.th/th/info/attraction/detail/itemid/22979>

ถวิล ทองสว่างรัตน์. **ประวัติผู้ไทย และผู้ไทยเมืองเรณูนคร**. กรุงเทพฯ: ศรีอนันต์, 2530.

จำลอง นวลมณี. **หนังสือเชิดชูเกียรติ**, 2530.

นครินทร์ ธรรม. **ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของมวยโบราณ และการแต่งกายในการแสดงมวย**

โบราณ (สัมภาษณ์). ครู โรงเรียนบ้านพังโคนจำปาสามัคคีวิทยา หมู่ 9 บ้านพังโคน ตำบลพังโคน

อำเภอพังโคน จังหวัดสกลนคร, 10 มกราคม 2564.

พระสมชาย กิตติญาโณ. “วัฒนธรรมไทย ประเพณี ความเชื่อตาม แนวทางพระพุทธศาสนา,” **วารสารสิรินธร**

ปริทรรศน์. 18, 1 (มกราคม-มิถุนายน 2560): 82-95.

ภูมิศักดิ์เสรี สาสีดา. **ผู้ออกแบบดนตรีบ่าวภูไท** (สัมภาษณ์). 18 กุมภาพันธ์ 2564.

ยศ ธาร. “อีสานสนุก,” **แปลก**. 1, 515 (2529): 26-27.

ศึก ศรีบ้านโพน. **ประวัติความเป็นมาของพ่อนละคอนภูไทบ้านโพน และการแต่งกายในการแสดงของพ่อน**

ละคอนภูไทบ้านโพน (สัมภาษณ์). ประชาชนชาวบ้าน บ้านโพน ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัด

กาฬสินธุ์ 11 มกราคม 2564.

การสร้างสรรค์นาฏศิลป์พื้นบ้านอีสานใต้ ชุดเสน่ห์สาวอวแซว*

Creative folk dance of Southern Isan Sanae Sao Ow Saew

นุชบา พวงมะลี¹ ประภาพรณ ปัทัง² มลธิชา มาลา³ วรางคณา วุฒิชัย⁴ และพิชิต ทองชิน⁵

Nutchaba Phuangmalee¹ Prapapan Patitang² Monthicha Mala³ Warangkha Wutthichuay⁴ and Pichit Thongchin⁵

^{1,2,3}นักศึกษาศาสาวิชานาฏศิลป์และการละคร คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

⁴ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขานาฏศิลป์และการละคร คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

⁵อาจารย์ประจำสาขานาฏศิลป์และการละคร คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Email: rungprapapan1234@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติ ความเป็นมา และกรรมวิธีการทำผ้าแซว บ้านเมืองหลวง ตำบลเมืองหลวง อำเภอห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ และสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านอีสานใต้ ชุดเสน่ห์สาวอวแซว ดำเนินการวิจัยด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลภาคสนาม ด้วยการสังเกตและสัมภาษณ์ โดยมีผลการวิจัย ดังนี้

1. ผ้าแซว เป็นผ้าปักของชาวเขมรถิ่นไทยบ้านเมืองหลวง เกิดจากการเย็บต่อผ้าด้วยด้ายที่มีสีแตกต่างจากสีของผ้าจนเกิดเป็นลายที่เด่นขึ้นมา ต่อมาพัฒนาเป็นการแซว (ปัก) ลงบนตัวผ้าเป็นลายต่าง ๆ ด้วยเส้นด้ายหลายสี ปัจจุบันผ้าแซวเป็นงานประณีตศิลป์ที่เป็นอัตลักษณ์และเป็นสินค้า OTOP ที่สร้างรายได้ให้ชาวบ้านเมืองหลวง กรรมวิธีการแซวแบ่งได้ 3 ขั้นตอนคือ การเตรียมวัสดุ การแซวผ้าและการเก็บรายละเอียด ลายที่ใช้ปักมี 2 ประเภท ได้แก่ ลายดั้งเดิม 7 ลาย และลายประยุกต์ 20 ลาย

2. การแสดงชุด เสน่ห์สาวอวแซว มีองค์ประกอบการแสดง ดังนี้ 1) แนวคิด นำเสนอกรรมวิธี ลวดลายผ้าแซว และวัฒนธรรมของชาวบ้านเมืองหลวง 2) เพลงและดนตรี เป็นการผสมผสานระหว่างดนตรีมโหรีอีสานใต้กับดนตรีสากล 3) เครื่องแต่งกายเป็นการนำเสนอชุดผ้าแซวของสตรีแบบดั้งเดิมและแบบทันสมัย 4) อุปกรณ์การแสดง ได้แก่ ผ้าแซวทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า 5) ท่ารำเป็นการใช้ท่าทางการแซวผ้า กิริยาของสตรี ท่าพ็อนอีสาน และท่ารำนานาฏศิลป์ราชสำนัก รูปแบบการแสดงแบ่งเป็น 3 ช่วง ได้แก่ 1) ลวดลายแซว 2) ลีลาสาว และ 3) อวแซว

คำสำคัญ: นาฏศิลป์สร้างสรรค์พื้นบ้านอีสานใต้ เสน่ห์สาว อวแซว

Abstract

This research objectives are to study the history and process of making Saew cloth. Ban Mueng Luang, Tambon Mueng Luang, Huai Thap Than District, Sisaket Province. There's create a performance of folk dances in the southern Isan. We're Conduct research with qualitative

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย เรื่อง เสน่ห์สาวอวแซว พ.ศ. 2563

research methodology by studying data from documents and field data observation and interview, the results of the research are as follows:

1. Saew cloth is an embroidered cloth of the Khmer people in the capital city of Thailand. It's from sewing with thread with a different color from the color of the fabric until a prominent pattern emerges Later developed into Saew (weave) on the fabric is different patterns with multi-colored threads. present cloth It is an exquisite work of art that is unique and is an OTOP product that generates income for villagers in the capital. The teasing process can be divided into 3 steps, prepare materials and detailing. There are 2 types of embroidery designs, 7 traditional designs and 20 designs.

2. The show Sanae Sao Ow Saew Consists of 1) Concepts, presenting the process of Saew cloth patterns and the culture of the villagers in the capital. 2) Music and Sounds are combination of Southern Isan and International music. 3) The costumes are a presentation of traditional and modern women's Saew cloth. 4) The performance material is a square-shaped Saew cloth. 5) The dance posture is a gesture of Saew the cloth women's actions, Isan dance posture and Royal court dance postures. The show are divided into 3 periods: 1) Saew pattern, 2) Lela Sao, and 3) Ow Saew.

Keywords: Creative folk dance of Southern Isan, Sanae Sao, Ow Saew

บทนำ

เครื่องนุ่งห่มถือเป็นหนึ่งในปัจจัยสี่ของมนุษย์ เป็นเครื่องปกป้องมนุษย์จากภัยอันตรายต่าง ๆ ทั้งภัยจากสภาพดินฟ้าอากาศ ภัยจากสัตว์ หรือเป็นการปกปิดอวัยวะอันพึงทำให้เกิดความอายหรือนำไปใช้เพื่อประโยชน์อื่น ๆ เช่น พรม และผ้าปู เป็นต้น แม้กระทั่งเป็นเครื่องบ่งบอกสถานะของผู้สวมใส่ เครื่องนุ่งห่มเป็นนวัตกรรมที่มีพัฒนาการมาอย่างยาวนานและต่อเนื่อง ซึ่งวัตถุดิบที่ใช้ทำเครื่องนุ่งห่ม มีทั้งที่ได้มาจากพืชและสัตว์ ภายหลัง มนุษย์จึงมีการคิดสร้างสรรค์เส้นใยขึ้นมา มีการนำมาทอเป็นผืน เรียกว่า “ผ้า” การใช้ผ้าของมนุษย์มีความหลากหลายเป็นอย่างมาก ทั้งยังมีการแพร่กระจายระหว่างกลุ่มชนต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง และมีการพัฒนาวิธีการการทอ การตัดเย็บ การใช้สอย แตกต่างกันไปตามรสนิยม สภาพอากาศ วัตถุดิบในท้องถิ่น บริบททางสังคม วัฒนธรรม ค่านิยม และภูมิปัญญาของชนชาตินั้น ๆ ยิ่งโลกมีวิวัฒนาการไปเท่าใด ความคิดสร้างสรรค์ในการผลิตผ้าของมนุษย์ก็ยิ่งเพิ่มพูนไปตามด้วย

ประเทศไทย มีการทอผ้าเพื่อใช้สอยในชีวิตประจำวันมาตั้งแต่โบราณ จากหลักฐานทางโบราณคดีระบุว่า ดินแดนที่เป็นประเทศไทยในปัจจุบัน เคยมีการใช้ผ้าและทอผ้ามาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ เมื่อราว 2,500-3,000 ปีมาแล้ว โดยพบเศษผ้าติดอยู่กับคราบสนิมของกำไลทองสำริด และแหวนดินเผา ซึ่งเป็นอุปกรณ์ปั้นด้ายแบบง่าย ๆ รวมทั้งลูกกลิ้งแกะลายสำหรับใช้ทำลวดลายบนผ้าเป็นจำนวนมาก อยู่ที่บริเวณแหล่ง

วัฒนธรรมบ้านเชียง อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี นับเป็นหลักฐานเก่าแก่ที่สุดเกี่ยวกับการใช้ผ้า อีกทั้งมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ซึ่งพบในศิลาจารึกพงศาวดาร จดหมายเหตุ และบันทึกของชาวต่างประเทศ เกี่ยวกับเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ แสดงว่า มีการใช้ประโยชน์จากผ้าอย่างต่อเนื่อง ทั้งที่เป็นเครื่องนุ่งห่มและเครื่องใช้ต่าง ๆ (พระมหาสมโภชน์ สิริบุญโญ (ศิลาจารึกพงศาวดาร), บุญส่ง สิ้นธุ์นอก และสมเดช นามเกตุ 2564: 35)

สีของผ้านั้นจะขึ้นอยู่กับวัตถุดิบที่นำมาทอ เช่น ผ้าที่ทำจากตัวไหมจะให้สีเหลืองอ่อน และผ้าที่ได้จากต้นฝ้ายจะให้สีขาว เป็นต้น ต่อมามีการพัฒนาให้ผ้ามีสีสันทันที่แตกต่างไปจากสีเดิมของผ้า ด้วยการนำมาทำให้เปลี่ยนสี เรียกว่า “การย้อม” เพื่อให้เกิดความสวยงาม อีกทั้งมีการทำให้เกิดลวดลายที่วิจิตรซับซ้อนมากยิ่งขึ้น มากยิ่งขึ้น ได้แก่ ในกระบวนการย้อมเส้นด้าย เช่น การมัดหมี่ การควบเส้น เป็นต้น ในกระบวนการทอ เช่น การทอขัด การขีด การจก เป็นต้น และกระบวนการภายหลังการทอ เช่น การวาดลาย การมัดย้อม การเย็บ และการปักลาย เป็นต้น การปักผ้าเป็นที่นิยมอย่างมากในราชสำนักของไทย ทั้งนี้ยังปรากฏในภูมิภาคอื่น ๆ ทั่วประเทศไทยอีกด้วย

การปักผ้าเป็นกรรมวิธีการตกแต่งลวดลาย ด้วยการปักเข็มที่ร้อยเส้นด้าย ลงบนผืนผ้าเป็นรูปร่างต่าง ๆ ถือเป็นกรรมวิธีที่ทำให้เกิดลวดลายที่สวยงามอีกวิธีหนึ่งที่ต้องอาศัยฝีมือของช่างปักที่มีความชำนาญ การปักผ้าแบ่งออกเป็นสองประเภทคือ 1) ผ้าปักไหม เป็นการปักผ้าให้เกิดเป็นลวดลายด้วยด้ายหรือเส้นไหมสีต่าง ๆ และ 2) ผ้าปักดิน เป็นการปักผ้าที่ใช้วัสดุที่ทำมาจากโลหะ นิยมตกแต่งเพิ่มเติมด้วยวัสดุชนิดอื่น เช่น ดินทอง เลื่อม ปักแมลงทับ และรัตนชาติ เพื่อเพิ่มความสวยงาม รวมทั้งยังนิยมปักผ้าเป็นเครื่องราชูปโภคชนิดต่าง ๆ สำหรับพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ (ดลยา เทียนทอง 2556: 75-77)

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสาน เป็นภูมิภาคที่มีการปักผ้าอย่างแพร่หลาย โดยมีหลายกลุ่มชาติพันธุ์ที่ปรากฏการปักผ้า เช่น กลุ่มชาติพันธุ์ภูไท มีการปักชายเสื้อและสาบเสื้อ กลุ่มชาติพันธุ์ส่วยหรือกวยมีเทคนิคการปักตะเข็บสองครั้ง โดยปักริมผังก่อนปักขามดแดง แล้วจึงปักเชื่อมตะเข็บด้วยการปักดินตะขาบ กลุ่มชาติพันธุ์เยอ ไม่พบการปักลวดลายที่ตะเข็บเสื้อ มีแต่การปักเสริมที่ชายด้านหน้าของตัวเสื้อ กลุ่มชาติพันธุ์ลาว มีการปักเชื่อมตะเข็บ เรียกว่า ลายเอวมดแดง เป็นต้น

กลุ่มชาติพันธุ์เขมร เป็นอีกกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งที่มีกรรมวิธีและลวดลายในการปักผ้าที่สวยงามเป็นแบบแผนเฉพาะของตน โดยมีเทคนิคมีการปักเชื่อมตะเข็บ ด้วยการปักแบบดินตะขาบ ซึ่งมีความโดดเด่นอย่างมาก โดยลายปักบนผืนผ้าจะเกี่ยวข้องกับความสุข วิถีชีวิตความเป็นอยู่ และธรรมชาติรอบตัว โดยชาวบ้านนำสิ่งเหล่านั้นมาเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างลวดลาย เช่น ลายทางตะกวด ลายดินตะขาบ ลายขามดแดง เป็นต้น โดยกรรมวิธีในการปักผ้าของกลุ่มชาติพันธุ์เขมร เรียกว่า “ผ้าแซว” ซึ่งคำว่าแซว มีความหมายว่า การปัก

ชุมชนชาวชาติพันธุ์เขมร บ้านเมืองหลวง ตำบลเมืองหลวง อำเภอห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ เป็นอีกหนึ่งชุมชนที่มีการทำผ้าแซวมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ซึ่งช่างแซวมีกรรมวิธีและลายแซว ที่เป็นอัตลักษณ์ด้วยภูมิปัญญาที่สั่งสมมาจากบรรพบุรุษ โดยมีการนำเส้นไหมพัน (เส้นไหมที่เกิดจากการพันเส้นไหมตั้งแต่สองเส้นเข้าด้วยกัน) มาแซวตามตะเข็บและชายเสื้อ เกิดเป็นลวดลายที่วิจิตรงดงามบนผืนผ้า มีทั้งลวดลายโบราณและลวดลายที่ประยุกต์ขึ้นใหม่ นิยมแซวตามตะเข็บเสื้อ สาบเสื้อ ตัวเสื้อ ปกเสื้อ และชายเสื้อ ผ้าแซว

บ้านเมืองหลวง เป็นผลิตภัณฑ์ที่สร้างชื่อเสียงให้กับชุมชนอย่างมาก ด้วยเป็นสินค้า OTOP ประจำตำบลเมืองหลวง มีการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่ทำจากผ้าแฉวอย่างมากมาย เป็นอาชีพเสริมที่สร้างรายได้ให้กับชุมชนอย่างมาก

ดังนั้น ผ้าแฉวบ้านเมืองหลวง จึงเป็นงานหัตถศิลป์อันเป็นมรดกตกทอดที่สร้างความภาคภูมิใจและความห่วงแหนให้กับของชุมชน ถือเป็นทุนทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นที่สมควรแก่การเผยแพร่และส่งเสริมอย่างยิ่ง จากความสำคัญดังกล่าว คณะผู้วิจัยเล็งเห็นถึงความสำคัญของผ้าแฉวบ้านเมืองหลวง จึงมีความประสงค์ที่จะศึกษาประวัติ ความเป็นมา และกรรมวิธีในการทำผ้าแฉว บ้านเมืองหลวง ตำบลเมืองหลวง อำเภอห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ และสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านอีสานใต้ ชุด เสน่ห์สาวอวแฉว เพื่อนำเสนองานหัตถศิลป์ผ้าแฉวบ้านเมืองหลวงให้เป็นที่รู้จักแก่สาธารณชนผ่านการแสดงทางนาฏศิลป์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา และกรรมวิธีในการทำผ้าแฉว บ้านเมืองหลวง ตำบลเมืองหลวง อำเภอห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ
2. เพื่อสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านอีสานใต้ ชุด เสน่ห์สาวอวแฉว

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมา และกรรมวิธีในการทำผ้าแฉว ของชาวบ้าน เมืองหลวง ตำบลเมืองหลวง อำเภอห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ
2. เป็นส่วนหนึ่งในการอนุรักษ์สืบสานศิลปวัฒนธรรมบ้านเมืองหลวง ตำบลเมืองหลวง อำเภอห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ

ระเบียบวิธีวิจัย

1. ขั้นตอนดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 เป็นการศึกษาข้อมูลขั้นทุติยภูมิ คือ ศึกษาแนวคิดทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมากรรมวิธีในการทำผ้าแฉว และหลักการสร้างสรรค์การแสดงทางนาฏศิลป์ โดยเน้นการเก็บข้อมูลจากเอกสาร ตำรา บทความวิชาการ ฐานข้อมูลออนไลน์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาภาคสนาม คณะผู้วิจัยได้เน้นการเก็บข้อมูลด้วยการสังเกตแบบมีส่วนร่วมแบบไม่มีส่วนร่วม และสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง

ขั้นตอนที่ 3 เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมด ด้วยการรวบรวม จัดหมวดหมู่ ประมวลผล ตรวจสอบความน่าเชื่อถือ และตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลโดยผู้เชี่ยวชาญ

ขั้นตอนที่ 4 นำเสนอข้อมูลด้วยผลงานสร้างสรรค์ ชุด เสน่ห์สาวอวแฉว และนำเสนอข้อมูลด้วยการพรรณนาวิเคราะห์

2. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากการวิจัยเอกสาร และการวิจัยภาคสนาม มีวิธีการดำเนินงานวิจัย ดังนี้

2.1 ประชากรและตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้คัดเลือกตัวอย่างจากประชากร โดยใช้การคัดเลือกแบบเจาะจง ซึ่งกำหนดคุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูล ต้องเป็นผู้มีความเกี่ยวข้องกับการทำผ้าแซว บ้านเมืองหลวง ตำบลเมืองหลวง อำเภอห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ โดยผู้ให้ข้อมูลมีทั้งสิ้น 4 คน ดังนี้

2.1.1 กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 2 คน

2.1.2 กลุ่มช่างทำผ้าแซว จำนวน 2 คน

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

คณะผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์

2.3 อุปกรณ์ที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.3.1 เครื่องบันทึกภาพ

2.3.2 เครื่องบันทึกเสียง

2.3.3 สมุดจดบันทึก

3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

คณะผู้วิจัยมีการออกแบบวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

3.1 การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง คือ คณะผู้วิจัยกำหนดแนวคำถามตามวัตถุประสงค์ เพื่อเป็นประเด็นหลักในการสัมภาษณ์ โดยสามารถยืดหยุ่นคำถามได้จนกว่าจะได้ข้อมูลที่ครบถ้วน

3.2 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม คือ การลงพื้นที่เพื่อทำการสังเกตเครื่องแต่งกาย และกรรมวิธีการทำผ้าแซวของชาวบ้านเมืองหลวง

3.3 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม คือ การลงมือทำผ้าแซวกับชาวบ้านเมืองหลวง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

คณะผู้วิจัย ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

5. การนำเสนอข้อมูล

คณะผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาประมวลผล และหาข้อสรุป จากนั้นการกำหนดรูปแบบการแสดงผล ออกแบบการแสดงผล นำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา นำเสนอต่อคณะกรรมการสอบ ฝึกซ้อมการแสดงผล และนำเสนอการแสดงผลจริง โดยมีคณะกรรมการประเมินผลการแสดงผล 3 ท่าน ได้แก่ 1) อาจารย์ ดร.สุรัตน์ จงดา ผู้ช่วยอธิการบดีสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ 2) อาจารย์ว่าที่ร้อยตรี ดร.เกิดศิริ นกน้อย อาจารย์ประจำคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม และ 3) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ขวัญใจ คงถาวร รองคณบดีคณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ จากนั้นทำการเรียบเรียงข้อมูลจัดทำเป็นรูปเล่มวิจัย ประกอบภาพและตาราง

ผลการวิจัย

1. ประวัติความเป็นมาของการทำผ้าแฉว

ผ้าแฉว เป็นผ้าปักลายของชาวเขมรถิ่นไทย กล่าวคือ เป็นกรรมวิธีการตกแต่งลวดลาย ด้วยการปักเข็มที่ร้อยเส้นไหมหลากสีลงบนผืนผ้าเป็นรูปร่างต่าง ๆ ถือเป็นกรรมวิธีที่ทำให้เกิดลวดลายที่สวยงามอีกวิธีหนึ่งที่ต้องอาศัยฝีมือของช่างปักที่มีความชำนาญ โดยลายปักบนผืนผ้าจะเกี่ยวข้องกับความเชื่อ วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ และธรรมชาติรอบตัว โดยชาวบ้านนำสิ่งเหล่านั้น มาเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างลวดลาย มูลเหตุของการแฉวนั้น เกิดจากในอดีตชาวบ้านต้องการเย็บผ้าให้ติดกันเป็นผืน เพื่อให้ตอบสนองกับการใช้งาน จึงใช้ด้ายเย็บเชื่อมผ้าหลายชิ้นเข้าด้วยกัน ซึ่งด้ายที่เย็บนั้นมีสีที่แตกต่างจากสีของผ้า ส่งผลให้สีของด้ายที่เย็บบริเวณรอยตะเข็บผ้ามีสีแตกต่างกับตัวผ้า ซึ่งมีความสวยงามโดดเด่นที่แปลกใหม่

ต่อมาเกิดพัฒนาการขึ้นไปอีกระดับ กล่าวคือ มีการแฉวลงบนตัวผ้าโดยตรง ด้วยเส้นไหม สีสีนต่าง ๆ นิยมนำมาแฉวตามตะเข็บเสื้อ ชายเสื้อ สิบเสื้อ คอเสื้อ วงแขนเสื้อ และตัวเสื้อโดยเส้นไหมที่นำมาแฉวมียังใหม่เส้นเดียว และไหมพ่น คือ เส้นไหมที่เกิดจากการพันเส้นไหมตั้งแต่สองเส้นเข้าด้วยกันเป็นเส้นเดียว ลวดลายที่นำมาแฉวมียังทั้งหมด 27 ลาย แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1) ลายดั้งเดิม เป็นลวดลายที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ซึ่งประยุกต์มาจากวิถีการดำเนินชีวิตของคนในท้องถิ่น ธรรมชาติที่อยู่รอบตัว แล้วนำภาพประสบการณ์เหล่านั้นมาจินตนาการออกแบบเป็นลวดลายต่าง ๆ มีทั้งสิ้น 7 ลาย ได้แก่ ลายต้นถอยหลัง ลายพินปลา ลายโซ่ ลายหางตะกวด ลายตีนกา ลายชัฏตาแหล่ว ลายตีนตะขาบ และ 2) ลายประยุกต์ เป็นลวดลายที่ชาวบ้านในยุคหลัง สร้างสรรค์มาจากลวดลายดั้งเดิม โดยปรับปรุงตามรสนิยมของช่างปักและผู้สวมใส่ ซึ่งลวดลายแบบประยุกต์มีอยู่ทั้งหมด 20 ลาย ได้แก่ ลายไทย ลายดอกมะเขือ ลายดอกขบา ลายดอกบัว ลายเชิงเทียน ลายขามแดง ลายฉัตร ลายดอกลำดวน ลายดอกไม้ไฟ ลายโคมไฟ ลายลูกแก้ว ลายดอกไม้แก้ววัลย์ ลายอุบะ ลายดอกมะลิ ลายตัวหนอน ลายดอกกุหลาบ ลายเชิงเทียนซ้อน ลายชัฏตาแหล่วประยุกต์ ลายดอกมะเขือประยุกต์ชัฏตาแหล่ว และลายดอกทานตะวัน ซึ่งสีที่นิยมใช้แฉว ได้แก่ สีเหลือง สีแดง สีส้ม สีเขียว และสีขาว

ปัจจุบัน ผ้าแฉวบ้านเมืองหลวง เป็นสินค้า OTOP ของตำบลเมืองหลวง ที่สร้างรายได้ให้แก่ชุมชนอย่างมากมาย เป็นอาชีพเสริมที่สร้างรายได้ไม่น้อยกว่าอาชีพหลัก มีการออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ที่ตอบสนองการใช้งานของสังคมอย่างต่อเนื่อง เช่น กระเป๋า กระโปรง เสื้อผ้าแฟชั่น เป็นต้น

กรรมวิธีในการทำผ้าแฉว กรรมวิธีในการทำผ้าแฉวบ้านเมืองหลวง คณะผู้วิจัยสามารถสรุปได้ 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมวัสดุ กล่าวคือ การจัดเตรียมอุปกรณ์ที่ใช้ในการแฉว โดยเริ่มจากการเตรียมผ้าไหมลายลูกแก้ว เส้นไหมที่ผ่านการฟั่นแล้ว เข็ม ซอล์กซ์ด้าย และกรรไกร

ขั้นตอนที่ 2 การแฉวผ้า กล่าวคือ การปักลาย เริ่มจากการวาดลายลงบนผ้าในบริเวณที่ต้องการปัก หลังจากนั้นนำเส้นไหมที่ฟั่นแล้วมาร้อยใส่เข็ม แล้วปักตามลวดลายที่วาด ซึ่งสีของเส้นไหมที่ใช้แฉวมียี่สิบที่ติดกับสีของเสื้อดูสะอาดสวยงาม

ขั้นตอนที่ 3 การเก็บรายละเอียด กล่าวคือ การตรวจสอบความเรียบร้อยของผ้าแขว ว่าลวดลายสมบูรณ์หรือไม่ บางครั้งหลังจากการแขว จะมีเศษไหมบริเวณที่มัดปม ต้องใช้กรรไกรตัดออก เพื่อความเรียบร้อยสวยงาม

2. ผลงานสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านอีสานใต้ ชุด เสน่ห์สาวอวแขว

การแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์พื้นบ้านอีสานใต้ ชุด เสน่ห์สาวอวแขว มีองค์ประกอบการแสดงดังนี้

2.1 ด้านแนวคิด คณะผู้วิจัยได้แนวคิดและแรงบันดาลใจมาจากกรรมวิธีการทำผ้าแขว และลวดลายผ้าแขวที่มีความสวยงามเป็นอัตลักษณ์ของชาวบ้านเมืองหลวง ตำบลเมืองหลวง อำเภอห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ จึงนำมาสร้างสรรค์การแสดงพื้นบ้านอีสานใต้ ที่สื่อถึงผ้าแขว สังคมและวัฒนธรรมของบ้านเมืองหลวง เพื่อนำเสนองานทัศนศิลป์ของชาวบ้าน ให้เป็นที่รู้จักแก่สาธารณชนมากยิ่งขึ้น ผ่านการแสดงทางด้านนาฏศิลป์

2.2 ด้านเพลงและดนตรี เป็นการเรียบเรียงลายเพลงขึ้นใหม่ โดยใช้วงดนตรีมโหรีอีสานใต้ ผสมผสานกับเครื่องดนตรีสากล โดยแบ่งดนตรีเป็น 3 ช่วง คือ

ช่วงที่ 1 ทำนองเพลงมีความช้า เพื่อสื่อให้เห็นถึงกรรมวิธีการแขวผ้าของสตรีบ้านเมืองหลวง

ช่วงที่ 2 ทำนองเพลงมีความเร็วปานกลาง เพื่อสื่อให้เห็นถึงลีลา ท่าทาง กิริยาของหญิงสาว

ช่วงที่ 3 ทำนองเพลงมีความเร็ว เพื่อนำเสนอลายแขวบ้านเมืองหลวงผ่านเครื่องแต่งกายที่ออกแบบขึ้นใหม่

2.3 ด้านเครื่องแต่งกายและเครื่องประดับ ได้แนวคิดมาจากการแต่งกายของชาวบ้านเมืองหลวง ตำบลเมืองหลวง อำเภอห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ นำมาออกแบบดัดแปลงและประยุกต์ขึ้นใหม่ เพื่อความแปลกใหม่และเพิ่มความน่าสนใจให้กับชุดการแสดง โดยแบ่งการแต่งกายนักแสดงออกเป็น 2 ช่วง คือ

ช่วงที่ 1 แต่งกายเลียนแบบชาวบ้านเมืองหลวง กล่าวคือ แต่งกายด้วยผ้าย้อมมะเกลือสีดำ นุ่งผ้าอังกู เนื่องจากชาวบ้านเป็นชาวเขมรถิ่นไทย จึงได้รับอิทธิพลมาจากการแต่งกายของชาวเขมร และนุ่งซิ่นที่ปักแขวด้วยลวดลายต่าง ๆ เพื่อให้เห็นเรือนร่างและความสวยงามของหญิงสาว ปล่อยผมยาวเพื่อแสดงถึงความเป็นสตรี ประดับศีรษะด้วยดอกมะเกลือ เนื่องจากชาวบ้านนิยมนำผลมะเกลือมาย้อมผ้า จึงใช้ดอกมะเกลือทัดหู

ช่วงที่ 2 เป็นการออกแบบเครื่องแต่งกายขึ้นใหม่ โดยใช้ชุดสีเขียว เพื่อความโดดเด่นสวยงาม และนำลวดลายแขวของบ้านเมืองหลวงมาปักลงบนชุด

ภาพที่ 1 การแต่งกายของชาวบ้านเมืองหลวง

ภาพที่ 2 การแต่งกายของนักแสดงช่วงที่ 1

ภาพที่ 3 ลายขัดตาเหลว ลายเชิงเทียน

ภาพที่ 4 การแต่งกายที่ออกแบบขึ้นใหม่

2.4 อุปกรณ์ที่ใช้ในการแสดง คือ ผ้าแซว เพื่อใช้สำหรับแสดงท่าทางการปักผ้าในการแสดง ช่วงที่ 1

ภาพที่ 5 ผ้าแขวสีเขียวปักลายไทย คล้ายลายประจำยาม

2.5 ด้านทำร่ำและรูปแบบแถว ผู้วิจัยได้แรงบันดาลใจในการออกแบบทำร่ำ ดังนี้ 1) ทำทางกรรมวิธีการแขวผ้า เช่น การสาวไหม การฟั่นด้าย การปักผ้า เป็นต้น 2) อากัปกิริยาของหญิงสาว ชาวบ้านเมืองหลวง เช่น การเดิน การเขินอาย การหยอกล้อกัน เป็นต้น 3) ทำฟ่อนอีสาน เช่น ทำปลาไหลลงรู ทำเกี่ยวซู้ เป็นต้น 4) ทำร่ำและรูปแบบการแปรแถวนาฏศิลป์ไทยแบบราชสำนัก เช่น การตั้งวง การจีบ การแปรแถว รูปแบบการใช้เท้า และการตั้งซุ้ม เป็นต้น

ภาพที่ 6 การแขวผ้า

ภาพที่ 7 ท่าแซวผ้า

ภาพที่ 8 ท่าปลาไหลลงรู

ภาพที่ 9 ท่าที่นำมาจากท่าฟ้อนปลาไหลลงรู

อภิปรายผลการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยพบประเด็นในการอภิปรายผล ดังนี้

1. การแสดง ชุดเสน่ห์สาวอวแซว เป็นการสื่อสารถึงสังคมวัฒนธรรม ของบ้านเมืองหลวง ตำบลเมืองหลวง อำเภอห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ ได้แก่ การแต่งกาย คณะผู้วิจัยได้ใช้ผ้าท้องถิ่น ในการตัดเย็บเสื้อผ้า การนุ่งซิ่นป้าย การรัดผ้าอังก และ การปักลวดลายแซวที่เป็นอัตลักษณ์ของชาวบ้านเมืองหลวง เพลงและดนตรี ใช้วงมโหรีอีสานใต้เป็นหลัก ในการบรรเลง โดยเป็นการเรียบเรียงลายเพลงขึ้นใหม่ เพื่อให้เหมาะสมกับการแสดง และสื่อให้เห็นถึงวัฒนธรรมของชาวบ้านเมืองหลวงในรูปแบบผสมผสาน

2. การแสดงชุด เสน่ห์สาวอวแซว เป็นการแสดงเพื่อเผยแพร่และส่งเสริมงานหัตถศิลป์ ผ้าแซว อันเป็นภูมิปัญญาของชาวบ้าน ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์จากสินค้า OTOP ของตำบลเมืองหลวง อำเภอห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ ที่สร้างรายได้และชื่อเสียงให้กับชุมชน ภูมิปัญญานี้ผ่านการหล่อหลอม ทั้งศาสตร์และศิลป์ที่ตกทอดมาจากบรรพบุรุษ

3. การสร้างสรรค์กระบวนการทำรำในการแสดง ชุดเสน่ห์สาวอวแซว สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ จากรากฐานเดิม โดยได้รับแรงบันดาลใจ ดังนี้ 1) ท่าทางกรรมวิธีการแซวผ้า เช่น การสาวไหม การพันด้าย การปักผ้า เป็นต้น 2) อากัปกิริยาของหญิงสาวชาวบ้านเมืองหลวง เช่น การเดิน การเขินอาย การหยอกล้อกัน เป็นต้น 3) ท่ารำนานาฏศิลป์พื้นบ้านอีสาน เช่น ท่าปลาไหลลงรู ท่าฟ้อนเกี่ยวซู้ เป็นต้น 4) ท่ารำและรูปแบบการแปรแฉวนนาฏศิลป์ไทยแบบราชสำนัก เช่น การตั้งวง การจับ การแปรแถว รูปแบบการใช้เท้า การตั้งซุ่ม เป็นต้น โดยสอดคล้องกับแนวคิดนาฏยประดิษฐ์ของ พีรพงศ์ เสนไสย (2547: 23) ในสองประเด็นคือ การสร้างสรรค์งานด้านนาฏศิลป์ใด ๆ ย่อมไม่ละทิ้งสิ่งที่มีมาแต่เดิม นั่นก็คือการทำผ้าแซว และนาฏยจารีตเดิม อีกทั้งการสร้างสรรค์ท่ารำในการแสดงทางนาฏศิลป์ชุดใหม่ ๆ ย่อมปรากฏลักษณะสำคัญทางนาฏศิลป์ไทยอยู่ นั่นก็คือ การจับ การตั้งวงและ

การยกเท้า ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ออกแบบการแปรแถวและการตั้งซุ้ม ให้มีความสวยงามตามแบบแผนทางนาฏศิลป์ ซึ่งลักษณะเช่นนี้เป็นลักษณะสำคัญของการแสดงทางนาฏศิลป์ไทยแบบราชสำนัก

4. การแสดง ชุด เสน่ห์สาวอวตาร มีลักษณะการแสดงฟ้อนแบบศิลปะราชสำนัก โดยนำอาชีพการทำผ้าแซว สร้างสรรค์เป็นการแสดง กล่าวคือ การแสดงนี้ได้สื่อถึงกรรมวิธีการทำผ้าแซว ตั้งแต่ขั้นตอน การปักจนกระทั่งสำเร็จเป็นผลิตภัณฑ์ ซึ่งสอดคล้องรูปแบบการฟ้อนอีสานของ ชัชวาลย์ วงษ์ประเสริฐ (2532: 86) ที่ว่า การฟ้อนอีสาน สามารถจัดประเภทใหญ่ ๆ 8 กลุ่ม ได้แก่ การฟ้อนเลียนแบบกิริยาอาการของสัตว์ การฟ้อนชุดโบราณคดี การฟ้อนประกอบทำนองลา การฟ้อนชุดชุมนุมต่าง ๆ การฟ้อนอันเนื่องมาจากวรรณกรรม การฟ้อนเพื่อบวงสรวงหรือบูชา การฟ้อนศิลปะ และการฟ้อนเพื่อความสนุกสนานรื่นเริง

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาและรวบรวมข้อมูลมีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำเสนอผลวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 ควรมีการส่งเสริมและเผยแพร่เกี่ยวกับการทำผ้าแซว

1.2 สามารถนำการแสดงชุดนี้ไปให้ความรู้แก่ชนรุ่นหลังเพื่อให้รู้จักการทำผ้าแซว ของชาวบ้าน เมืองหลวง ตำบลเมืองหลวง อำเภอห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ

2. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการประกอบอาชีพในแต่ละชุมชน เพื่อส่งเสริมการสร้างสรรค์การแสดงที่มาจากภูมิปัญญาของชาวบ้าน

บรรณานุกรม

ชัชวาลย์ วงษ์ประเสริฐ. รายงานวิจัยเรื่อง ศิลปะการฟ้อนภาคอีสาน. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, 2532.

ดลยา เทียนทอง. “ความก้าวหน้าในศิลปหัตถกรรมการเย็บปักถักร้อยของสตรีไทยรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว,” วารสารไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 9, 2 (สิงหาคม 2556-มกราคม 2557): 75-77.

พระมหาสมโภชน์ สิริปัญญา (ศิลาวัชรพล), บุญส่ง สิ้นธุ์นอก และสมเดช นามเกต. “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการทอผ้าไทยอีสานในเขตพื้นที่ ตำบลนาข่า อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี,” *Journal of Modern Learning Development*. 6, 1 (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2564): 33-42.

พิรพงศ์ เสนไสย. นาฏยประดิษฐ์. มหาสารคาม: คณะศิลปกรรมศาสตร์มหาวิทยาลัย มหาสารคาม, 2547.

เอกสารสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ครั้งที่ 10

บทความนักศึกษาระดับปริญญาตรี
กลุ่มการจัดการการท่องเที่ยวและบริการ

การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบล่องแพบ้านท่าเยียม ตำบลเชียงคำ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร

Development of Rafting Tourism at Ban Tha Yiem, Khueang Kham Subdistrict,
Mueang District, Yasothon Province

ณัฐนิศา ไชยวิเศษ¹ มุทิตา จิตมหัน² และกุลวดี ละม้ายเงิน³

Nathisa Chaiwiset¹ Mutita Jitmahan² and Kulvadee Lamaijeen³

^{1,2,3}สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยวและการบริการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

^{1,2,3}Department of Tourism and Hospitality Management, Faculty of Humanities and
Social Sciences, Ubon Ratchathani Rajabhat University

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพมีวัตถุประสงค์ดังนี้คือ 1) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านท่าเยียม อำเภอเมืองจังหวัดยโสธร 2) เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบล่องแพชุมชน บ้านท่าเยียม ตำบลเชียงคำ อำเภอเมืองจังหวัดยโสธร 3) เพื่อเสนอแนะแนวทางการท่องเที่ยวชุมชนในรูปแบบการล่องแพ บ้านท่าเยียม ตำบลเชียง อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร: กรณีศึกษาชุมชน บ้านท่าเยียม ตำบลเชียงคำ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพคือ ประชาชน ภาครัฐ ภาคเอกชน นักท่องเที่ยว จำนวน 40 คน ในพื้นที่หมู่บ้านท่าเยียม ตำบลเชียงคำ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร

ผลการวิจัย พบว่า 1) ทรัพยากรการท่องเที่ยวพร้อมดำเนินการท่องเที่ยว ล่องแพ วัดบ้านท่าเยียม มีแต่ยังไม่มากพอ 2) การมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนและภาคีที่เกี่ยวข้องในการให้ข้อมูลเสนอแนะแนวทางการพัฒนาต่าง ๆ ในแหล่งท่องเที่ยว 3) แนวทางการพัฒนาและการท่องเที่ยวหมู่บ้านท่าเยียมมีทั้งหมด 4 แนวทาง คือ 1) การพัฒนาการมีส่วนร่วม 2) การพัฒนาความรู้ 3) การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว 4) การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวล่องแพน้ำทวน 5) การพัฒนาความปลอดภัย

คำสำคัญ: การพัฒนา ชุมชน การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ล่องแพ

Abstract

This research study was a qualitative research with the following objectives: 1) to study the participation of Ban Tha Yiem community. 2) To analyze the potential of the community in developing community rafting tourism. Ban Tha Yiem, Khueang Kham Subdistrict, Mueang District, Yasothon Province 3) To suggest guidelines for community tourism in the form of rafting. Ban Tha Yiem Khueang Sub-district, Mueang District, Yasothon Province : A Case Study of Ban Tha Yiem Community, Khueang Sub-District, Kham District, Yasothon Province The samples used in the qualitative research were 40 people from the public sector, the private sector, and tourists in the area of Tha Yiem Village, Khueang Kham Sub-district, Muang District, Province. Yasothon.

The research result found that 1) tourism resources ready to travel, rafting, Ban Tha Yim temple but not enough 2) participation between communities and related parties in providing information and recommendations on various development guidelines in tourist attractions; 3) there are 4 guidelines for development and tourism in Tha Yiem Village, namely 1) development of tourism Participation 2) Knowledge development 3) Activities development 4) Development of tourism routes on the Thuan River 5) Safety development.

Keywords: Development, Community, Participation of people in the community, Rafting

บทนำ

ประเทศไทยมีความได้เปรียบด้านการท่องเที่ยว มีทรัพยากรพื้นฐานด้านการท่องเที่ยวหลากหลายกระจายอยู่ในทุกจังหวัด และมีความพร้อมในการสามารถรองรับนักท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งมีความสวยงามติดระดับโลก มีเอกลักษณ์ต่างจากภูมิภาคอื่น สามารถพัฒนาเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวและยังมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพพร้อมที่จะพัฒนาอีกจำนวนมาก เมื่อพิจารณาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในประเทศไทย จะเห็นได้ว่า นักท่องเที่ยวรู้จักแหล่งท่องเที่ยวในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก ความได้เปรียบด้านทรัพยากรท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลาย จึงเป็นจุดแข็งที่สำคัญและแสดงถึงศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของประเทศ (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาได้นำเสนอตัวเลขสถานการณ์ ท่องเที่ยวปี พ.ศ. 2560) โดยระบุว่า ประเทศไทยมีนักท่องเที่ยวต่างชาติสะสมในปี 2560 จำนวน 34,331,185 คน เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2559 ร้อยละ 8.51 สร้างรายได้กว่า 1,764,957.74 ล้านบาท เพิ่มขึ้นร้อยละ 11.04 ส่วนนักท่องเที่ยวไทยมี จำนวน 152 ล้านคน/ครั้ง (1 คนเที่ยวได้มากกว่า 1 ครั้ง/ปี) เพิ่มขึ้นร้อยละ 4.39 สร้างรายได้กว่า 9.3 แสนล้านบาท เพิ่มขึ้นร้อยละ 5.93 (สถิติถึงวันที่ 23 ธันวาคม พ.ศ. 2560) และจากการคาดการณ์ว่า ในปี 2561 รายได้รวมจากการท่องเที่ยวจะสูงถึง 3 ล้านล้านบาท จากนักท่องเที่ยวต่างชาติ 2 ล้านล้านบาท เพิ่มขึ้นร้อยละ 9.44 และจากนักท่องเที่ยวไทย 1 ล้านล้านบาท เพิ่มขึ้นร้อยละ 8.16 แต่ประเด็นหนึ่งที่มีการพูดถึงคือการกระจุกตัวของนักท่องเที่ยวในเมืองหลัก (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2560)

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้สร้างแนวคิดเพื่อไม่ให้เกิดการกระจุกตัวของนักท่องเที่ยวในเมืองหลัก โดยให้ความสำคัญการพัฒนาภาคการท่องเที่ยวไทยให้กระจายตัวสู่เมืองรองและเน้นการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้มากขึ้น จากปี พ.ศ. 2560 โดยได้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรอง 55 จังหวัด เพื่อกระตุ้นการท่องเที่ยวในท้องถิ่น ภายใต้แคมเปญ “Amazing Thailand Go Local หรือ เที่ยวท้องถิ่นไทย ชุมชนเติบโต เมืองไทยเติบโต” โดยมีเป้าหมายเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยว เข้าสู่เมืองรองและชุมชนไม่น้อยกว่า 10 ล้านคน กระจายโอกาสในเชิงรายได้จากการท่องเที่ยวให้กลุ่มเศรษฐกิจฐานรากไม่ต่ำกว่า 10,000 ล้านบาท ปรับสัดส่วนนักท่องเที่ยวทั้งคนไทยและคนต่างชาติในพื้นที่เมืองหลักต่อเมืองรอง จาก 70: 30 เป็น 65: 35 ในปี พ.ศ. 2561 อีกทั้งคาดว่าจะ สร้างบรรยากาศการท่องเที่ยวไปยังเมืองรองและชุมชนได้อย่างคึกคัก กระตุ้นให้เกิดการเตรียมความพร้อม และพัฒนาพื้นที่สู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสมดุลในทุกมิติ จังหวัดโยธะเป็น

ดินแดนอันอุดมสมบูรณ์ริมฝั่งแม่น้ำชีได้ชื่อว่าเมืองบังไฟเป็นดินแดนที่มีอดีตอันล้ำค่าและยาวนานกว่า 200 ปี มีประวัติความเป็นมาเกี่ยวพันกับเมืองหนองบัวลำภูนครเขื่อนขันธ์กาบแก้วบัวบาน และเกี่ยวพันกับเมืองอุบลราชธานี โดยในเขตพื้นที่จังหวัดยโสธรได้พบร่องรอยการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์จากยุคประวัติศาสตร์ต่อเนื่องกันมาจนถึงยุคปัจจุบัน ชุมชนโบราณส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในเขตทุ่งราบโล่งหรือบริเวณขอบชายทุ่ง ติดกับพื้นที่โคกและป่า และมีทรัพยากรน้ำเป็นแหล่งน้ำธรรมชาติ ในพื้นที่จังหวัดยโสธรมีแหล่งน้ำธรรมชาติ ได้แก่ แม่น้ำชีไหลผ่านพื้นที่ตอนใต้ของจังหวัดบริเวณอำเภอเมืองยโสธร อำเภอค้ำเขื่อนแก้ว อำเภอมหาชนะชัย และอำเภอค้อวัง (ยาว 110 กิโลเมตร) ไหลไปบรรจบกับแม่น้ำมูลที่จังหวัดอุบลราชธานี นอกจากนี้ ยังมีลำห้วยสำคัญ ๆ ไหลผ่านพื้นที่ตอนเหนือและตอนกลางของจังหวัด เช่น ห้วยสะแบก ห้วยลิงโจน ลำห้วยโพง ลำเซบาย ลำน้ำยัง ลำน้ำทวน เป็นต้น ซึ่งลำน้ำทวนเป็นลำน้ำที่อยู่ใกล้กับบ้านท่าเยี่ยมอีกด้วย บ้านท่าเยี่ยม ตำบลเขื่องคำ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร เป็นหมู่บ้านที่ติดกับลำน้ำทวน และไม่ห่างจากตัวเมือง ซึ่งเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมกับการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นที่ยอมรับ เช่น การล่องแพ ที่ไม่ใช่เพียงสถานที่ที่มีการจับจ่ายใช้สอยภายในพื้นที่ของชุมชนท้องถิ่นเท่านั้น แต่ที่ผู้วิจัยเองมีแนวคิดที่อยากจะหาแนวทางในการพัฒนาให้เป็นที่ยอมรับและเป็นสถานที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวจากพื้นที่ต่าง ๆ เดินทางมาท่องเที่ยวที่ หมู่บ้านท่าเยี่ยม พร้อมทั้งปรับปรุงทัศนียภาพที่สวยงามเพิ่มความน่าสนใจให้กับแหล่งท่องเที่ยวมากขึ้นด้วย การของบประมาณจากภาครัฐ แต่ยังคงขาดการบริหารจัดการที่ครบวงจร รวมถึงทางด้านการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเหมือนกับล่องแพเขื่อนสิรินธรที่มีชื่อเสียงอื่น ๆ ทั้งยังขาดการผสมผสานกิจกรรม ศิลปวัฒนธรรม ท้องถิ่นต่าง ๆ หรือการสร้างความแตกต่างที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของบ้านท่าเยี่ยมเข้าด้วยกัน ผู้วิจัยเล็งเห็นถึงปัญหาเหล่านี้ และต้องการจะนำข้อมูลที่ได้จากการทำงานวิจัยนี้ ศึกษาแนวทางในการที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวบ้านท่าเยี่ยมให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงแห่งหนึ่งของประเทศไทย นอกจากนี้การสนับสนุนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนบ้านท่าเยี่ยมนั้นมีความสำคัญเป็นอย่างมาก ผู้วิจัยจึงมีความคิดที่ต้องการจะร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการหาแนวทางการพัฒนาบ้านท่าเยี่ยมให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ยั่งยืน โดยการประสานความร่วมมือของชุมชนท้องถิ่น มีการรวมกลุ่มกันเพื่อการจัดกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวแบบล่องแพเป็นจุดศูนย์กลาง โดยหวังว่าแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวบ้านท่าเยี่ยม จะนำมาซึ่งการสร้างงาน สร้างรายได้ และอาชีพเสริมให้กับประชากรท้องถิ่น สร้างความสามัคคีโดยการมีส่วนร่วมในแบบล่องแพ การจัดทำหน่ายสินค้าทางการเกษตรต่าง ๆ รวมถึงนักท่องเที่ยวได้ชื่นชมความงามของทัศนียภาพ วิถีชีวิตคนในชุมชน รับประทานอาหารท้องถิ่น สิ่งเหล่านี้จะทำให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชน และก่อให้เกิดความยั่งยืน จากแนวทางการพัฒนาบ้านท่าเยี่ยมประสานความร่วมมือโดยการมีส่วนร่วมของประชากรท้องถิ่น องค์กร ภาครัฐ และเอกชน โดยการนำความรู้ที่ได้จากรายงานการวิจัยฉบับนี้ไปนำเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวบ้านท่าเยี่ยมอย่างยั่งยืน (จังหวัดยโสธร, 2562)

ผู้ศึกษาวิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญในการศึกษาถึงการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบล่องแพโดยเลือกพื้นที่ศึกษาคือ การล่องแพ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร เนื่องจากหมู่บ้านท่าเยี่ยมมีลำน้ำทวนเป็นแม่น้ำสายสำคัญ ซึ่งยังไม่พบเห็นการท่องเที่ยวทางแม่น้ำที่เป็นการท่องเที่ยวรูปแบบล่องแพในจังหวัดยโสธรเลย ทั้งนี้เพื่อสร้าง

ความหลากหลายในการท่องเที่ยว เพื่อให้เป็นทางเลือกใหม่ให้นักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเป็นพิเศษ และเป็นประโยชน์ในการสร้างอาชีพใหม่ และสร้างรายได้เพิ่มขึ้นของคนในชุมชนให้ทุนทางการท่องเที่ยวเป็นปัจจัยขับเคลื่อนก่อให้เกิดความเข้มแข็งของคนในชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านท่าเยี่ยม อำเภอเมืองจังหวัดยโสธร
2. เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบท่องเที่ยวชุมชน บ้านท่าเยี่ยม ตำบลเชียงคำ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการท่องเที่ยวชุมชนในรูปแบบการท่องเที่ยว บ้านท่าเยี่ยม ตำบลเชียงคำ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร

ระเบียบวิธีวิจัย

การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบท่องเที่ยวชุมชนบ้านท่าเยี่ยม ตำบลเชียงคำ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร มีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ โดยศึกษาจากนักท่องเที่ยว หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ผู้นำชุมชนและประชาชนในพื้นที่เพื่อศึกษา และวิเคราะห์ผลในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2. ประชากรกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มศักยภาพชุมชนบ้านท่าเยี่ยม ตำบลเชียงคำ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร มีขอบเขตด้านประชากร ดังนี้

2.1 ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือประชากรในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวประชาชนในแหล่งท่องเที่ยว ภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เพื่อเพิ่มศักยภาพชุมชนการศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบท่องเที่ยวชุมชนบ้านท่าเยี่ยม ตำบลเชียงคำ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร

2.2 ตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ประชาชน 10 คน ภาครัฐ 10 คนและภาคเอกชน 10 คน นักท่องเที่ยว 10 คน ที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มศักยภาพชุมชนบ้านท่าเยี่ยม อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร รวมทั้งสิ้น 40 คน

2.3 วิธีการสุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยทำการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ประชาชน ภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มศักยภาพชุมชนบ้านท่าเยี่ยม อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ การศึกษาข้อมูลทางการของการของชุมชนบ้านท่าเยี่ยมโดย เก็บรวบรวมข้อมูลจากเว็บไซต์ เอกสารรายงาน บทความวิจัย วิทยานิพนธ์

3.2 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ได้แก่ ข้อมูลภาคสนามโดยใช้การสัมภาษณ์ การลงพื้นที่ภาคสนาม เก็บข้อมูลจากตัวอย่างจำนวน 40 คน ซึ่งจะดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากตัวอย่างที่กำหนดไว้จน ครบตามจำนวน

4. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาโครงการนี้มีเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลคือแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure Interview) สำหรับสัมภาษณ์ ประชาชน นักท่องเที่ยว ภาครัฐและภาคเอกชน ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มศักยภาพชุมชนบ้านท่าเยี่ยม อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Content Analysis) โดยเอาข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถาม และสัมภาษณ์มาวิเคราะห์เนื้อหาแบบสัมภาษณ์สำหรับประชาชน นักท่องเที่ยว ภาคเอกชน และภาครัฐ โดยใช้แบบสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อองค์ประกอบทางการท่องเที่ยว รวมถึงการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบล่องแพ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลกลุ่มเป้าหมาย คือ นักท่องเที่ยว หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ประชาชนจะใช้แบบสัมภาษณ์ซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

แบบสัมภาษณ์ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ ชื่อ-สกุล เพศ อายุ ที่อยู่ปัจจุบัน ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้

แบบสัมภาษณ์ตอนที่ 2 การวิเคราะห์องค์ประกอบทางการท่องเที่ยวทางน้ำ ได้แก่ สิ่งดึงดูดใจ การเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวก กิจกรรมการท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมของชุมชน

แบบสัมภาษณ์ตอนที่ 3 แนวทางการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวล่องแพ จังหวัดยโสธร ได้แก่ ข้อเสนอแนะและแนวทางในการแก้ไขปัญหา

6. ระยะเวลาทำการวิจัยและแผนการดำเนินงานตลอดโครงการวิจัย

ระยะเวลาโครงการ 4 เดือน วันที่เริ่มต้น 5 กรกฎาคม 2564-31 ตุลาคม 2564

อภิปรายผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนบ้านท่าเยี่ยมตำบลเชียงคำ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร

จากผลวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนและภาคีที่เกี่ยวข้องในการให้ข้อมูลเสนอแนะแนวทางการพัฒนาต่าง ๆ ในแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งได้มีส่วนร่วมในการนำแหล่งท่องเที่ยวประจำถิ่นให้กับนักท่องเที่ยว มีส่วนร่วมในการให้คำแนะนำถึงการขยายแหล่งท่องเที่ยวขึ้น การแก้ไขปัญหาในเรื่องของการต้อนรับแขกให้เพียงพอต่อนักท่องเที่ยว การช่วยหากิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยการร่วมดำเนินการช่วยกันดูแลสถานที่ใกล้เคียง และให้ความช่วยเหลือเมื่อมีผู้มาขอความช่วยเหลือ ในฐานะเป็นเจ้าบ้านที่ดี นอกจากนี้ยังมีส่วนร่วมการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อเป็นแนวทางในการจัดทำการท่องเที่ยวแบบล่องแพจังหวัดยโสธร สอดคล้องกับ อรพิน ปิยะสกุลเกียรติ (2561) ได้สรุปไว้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชน

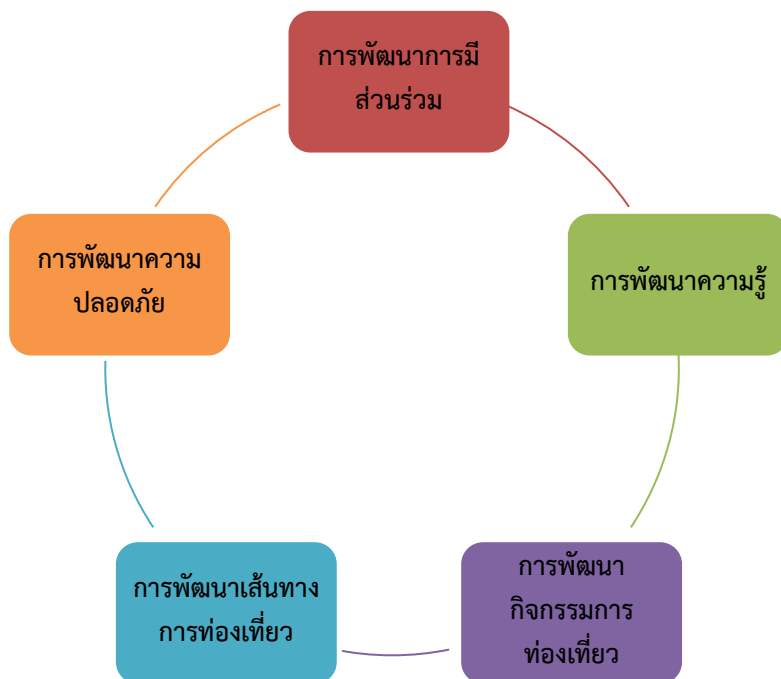
เป็นการที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนเองในการจัดการการควบคุมการใช้ การกระจายทรัพยากร และปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคม เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพ ทางเศรษฐกิจและสังคมตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกสังคม ในการมีส่วนร่วมประชาชนได้พัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญา ซึ่งแสดงออกในรูปการตัดสินใจในการกำหนดชีวิตของตนเอง นอกจากการพัฒนาโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมจะต้องยึดแนวทางปฏิบัติ 3 ประการ ได้แก่ 1) ต้องถือว่า ชาวบ้านเป็นหลักในการแก้ปัญหาองค์กรภายนอกเป็นเพียงตัวกระตุ้นส่งเสริม และสนับสนุนเท่านั้น 2) กิจกรรมการพัฒนาต้องเริ่มจากพื้นฐานของชุมชน กล่าวคือ วิถีชีวิตที่ดำรงอยู่ในชุมชนทั้งในอดีตและปัจจุบัน การยึดเหนี่ยวกิจกรรมการพัฒนาซึ่งกำหนดตามกรอบความคิดของคนภายนอก นอกจากจะไม่นำไปสู่การมีส่วนร่วมที่แท้จริงแล้ว ยังเป็นการทำลายศักยภาพการแก้ปัญหาของชุมชน สร้างลักษณะขาดความมั่นใจในตนเอง และปมการพึ่งพาพึ่งภายนอก 3) ปัญหาบางอย่างระดับการรับรู้ของชุมชนอาจมีข้อจำกัดการมีส่วนร่วมของประชาชน จึงครอบคลุมถึงการกระจายสื่อสารข้อมูลข่าวสารเพื่อการพัฒนา เพื่อเพิ่มขีดความสามารถทางการรับรู้ของประชาชน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาศักยภาพของชุมชนท่องเที่ยวในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบล่องแพบ้านท่าเยียม ตำบลเชียงคำ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร

ผลการวิจัย พบว่า ศักยภาพที่โดดเด่นของชุมชน จังหวัดยโสธร ได้แก่ ศักยภาพด้านสิ่งดึงดูดใจ โดยชุมชนจังหวัดยโสธร มีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายทั้งทางธรรมชาติและทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ ส่วนศักยภาพด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวพบว่า ชุมชนมีกิจกรรม เฉพาะของแต่ละชุมชนซึ่งถือเป็นข้อดีของชุมชน อย่างไรก็ตามศักยภาพที่ชุมชนควรพัฒนามีด้วยกันหลาย องค์ประกอบ เช่น ศักยภาพด้านการจัดการ ซึ่งเป็นศักยภาพที่ควรได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วน กล่าวคือ ชุมชนควรกำหนดคกฏกติกาและจัดการร่วมกัน ด้านวิธีการกระจายรายได้ในชุมชนรวมถึงการพัฒนาด้านข้อมูล ข่าวสารในการประชาสัมพันธ์ และ ศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ชุมชนควรพัฒนาปรับปรุง ถนน ป้ายบอกทาง รวมถึงการบริการด้านร้านอาหาร ร้านสะดวกซื้อ และจุดบริการนักท่องเที่ยวในชุมชนเพื่อ อำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว สอดคล้องกับ ประกิจ ลอยเลิศฤทธิ์ และรชานนท์ ทวีผล (2560) ได้สรุปไว้ว่า นอกจากองค์ประกอบทางศักยภาพที่ต้องพัฒนาอย่างเร่งด่วนแล้ว ชุมชนควรส่งเสริมศักยภาพด้านกิจกรรม โดยชุมชนควรพัฒนาชุมชนให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ตลอดปี ด้านองค์กรชุมชน ชุมชนควรกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนในทุกช่วงวัย เพื่อเพิ่มศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวที่มากขึ้น

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อเสนอแนะแนวทางการท่องเที่ยวชุมชนในรูปแบบล่องแพ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร

จากผลการวิจัยสามารถวิเคราะห์การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวแบบล่องแพบ้านท่าเยียม ตำบลเชียงคำ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร มีทั้งหมด 4 แนวทาง คือ 1) การพัฒนาการมีส่วนร่วม 2) การพัฒนาความรู้ 3) การพัฒนากิจกรรม 4) การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวลำนํ้าทวน 5) การพัฒนาความปลอดภัย ดังนี้

ภาพที่ 1 แนวทางการพัฒนาเส้นทางท่อประปาแบบล่องแพบ้านท่าเยี่ยม

สรุปผลวิจัย

แนวทางการพัฒนาเส้นทางท่อประปาแบบล่องแพจังหวัดยโสธร มีทั้งหมด 4 แนวทาง คือ

1. การพัฒนาความรู้ โดยการพัฒนาประชาชนในชุมชนให้มีความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาท่อประปาผ่านองค์การบริหารส่วนตำบลเชียงคำ
2. การพัฒนาโครงการท่อประปาแบบล่องแพที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชนและสถานที่ท่อประปา ทางธรรมชาติ เช่น การล่องแพ การล่องแพชมหิ่งห้อย เป็นต้น
3. การพัฒนากระบวนการการมีส่วนร่วม โดยเปิดโอกาสให้ภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนเข้ามามี ส่วนร่วมในการปรึกษาหารือ ประชุมลงความเห็นในการพัฒนาเส้นทางท่อประปาแบบล่องแพไปในทิศทางเดียวกันมีเป้าหมายที่จะพัฒนาให้เกิดเป็นเส้นทางท่อประปาทางน้ำและเกิดความเข้มแข็งของชุมชนและเกิดความยั่งยืนในการพัฒนาเส้นทางท่อประปาแบบล่องแพ จังหวัดยโสธร
4. การพัฒนาเส้นทางท่อประปาลำน้ำทวน โดยมีการร่วมมือกันของภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับการท่อประปาแบบล่องแพ ร่วมออกแบบกิจกรรมท่อประปาลำน้ำทวนที่มีความปลอดภัย และมีความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ มีการพัฒนาเส้นทางท่อประปาแบบล่องแพ วัดบ้านท่าเยี่ยม เป็นรูปธรรม และจัดการท่อประปาแบบใหม่ที่มีความหลากหลายและแปลกใหม่ที่นำเสนอมาเรื่อยๆ
5. การพัฒนาความปลอดภัย โดยมีการร่วมมือกันของภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยของนักท่อประปา โดยเฉพาะกิจกรรมล่องแพ คนในชุมชนต้องให้ความใส่ใจเป็นอย่างมากเพื่อไม่ให้เกิดอันตรายแก่นักท่อประปาที่มาเที่ยวในชุมชน

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษาเพื่อพัฒนาเส้นทางเพื่อการท่องเที่ยวเพื่อขยายเส้นทางท่องเที่ยวล่องแพไป ทางทิศตะวันออกของแม่น้ำ
2. ภาคีที่เกี่ยวข้องควรจะเข้ามาให้ความรู้กับการพัฒนาทางการท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพให้ผู้นำชุมชนและประชาชนได้มีศักยภาพที่ตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว
3. ควรมีการศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวเพื่อให้ทราบถึงความพึงพอใจและความต้องการที่เพื่อพัฒนาการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวล่องแพในจังหวัดยโสธร

บรรณานุกรม

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. กระทรวงการท่องเที่ยวฯ เร่งเครื่องนโยบาย 4.0 จับมือ 9 พันธมิตร

เชื่อมโยง ข้อมูลด้านท่องเที่ยวเพื่อความเป็นเลิศ. (ออนไลน์) 2560 จาก

<https://www.mots.go.th/>

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. เที่ยวเมืองรอง ลดหย่อนภาษีปี 61. (ออนไลน์) 2560. จาก

<http://www.bltbangkok.com/>

จังหวัดยโสธร. (ออนไลน์) 2562. จาก <http://www.yasothon.go.th/web/file/menu1.html#1.2>

ประกิจ ลอยเลิศฤทธิ์ และรชานนท์ ทวีผล. “การประเมินศักยภาพขององค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิง

วัฒนธรรมสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุใน จังหวัดเพชรบุรี กรณีศึกษา: พระราชินีเวศน์มฤคทายวัน,”

ใน การประชุมวิชาการมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ครั้งที่ 9 ราชมงคลสร้างสรรค์นวัตกรรมที่ยั่งยืนสู่ประเทศไทย 4.0. 2560: 1452-1459.

อรพิน ปิยะสกุลเกียรติ. “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในตำบลท่าแค จังหวัดลพบุรี,” วารสารร่มพฤษ. 36, 3 (กันยายน-ธันวาคม 2561): 45-65.

แนวทางการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ทุเรียนภูเขาไฟ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน

กรณีศึกษา: ชุมชนชำตารมย์ อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ

Guidelines for the Development of Volcano Durian Learning Center to Promote

Community-Based Tourism: A Case Study of Samtarom Community

ณรงค์ฤทธิ์ ทองจันทร์¹ ศุภนิดา ภาติ² กุลวดี ละม้ายเงิน³ และ อารпаратน์ ประทีปะเสน⁴

Narongrit Thongchan¹ Supanida Phadee² Kulvadee Lamaijeen³

and Arparat Pradipasena⁴

^{1,2,3,4}สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยวและการบริการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

^{1,2,3,4}Department of Tourism and Hospitality Management, Faculty of Humanities and

Social Sciences, Ubon Ratchathani Rajabhat University

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนในการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ทุเรียนภูเขาไฟ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ชุมชนชำตารมย์ อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ 2) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของภาคีที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ทุเรียนภูเขาไฟ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ชุมชนชำตารมย์ อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ 3) เพื่อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ทุเรียนภูเขาไฟ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ชุมชนชำตารมย์ อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ โดยมีตัวอย่างที่มีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล คือ ตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนในพื้นที่ชุมชนชำตารมย์ อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ รวมจำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์ โดยนำข้อมูลเชิงคุณภาพจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

จากผลการวิจัย พบว่า 1) ชุมชนชำตารมย์ อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษมีความพร้อมด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว จึงทำให้ชุมชนมีศักยภาพในการดำเนินการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ทุเรียนภูเขาไฟ 2) ชุมชนกับภาคีที่เกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลเสนอแนะแนวทางต่าง ๆ ในการดำเนินการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ทุเรียนภูเขาไฟ ชุมชนชำตารมย์ อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ และ 3) พบแนวทางการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ทุเรียนภูเขาไฟ ชุมชนชำตารมย์ อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ 3 ด้าน คือ (1) พื้นที่ในการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ทุเรียนภูเขาไฟ (2) ศักยภาพประชาชนในชุมชนในการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ทุเรียนภูเขาไฟ และ (3) ด้านงบประมาณในการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ทุเรียนภูเขาไฟ

คำสำคัญ: การพัฒนา ศูนย์การเรียนรู้ การท่องเที่ยวโดยชุมชน ทุเรียนภูเขาไฟ ชุมชนชำตารมย์

Abstract

This qualitative research aimed to analyze the community's potential, examine the level of public participation, and suggest guidelines for the establishment of the Volcano Durian Learning Center to promote community-based tourism in Samtarom Community, Kantharalak District, Sisaket Province. The 30 people of participants were composed of government officers, the private sector and people in the community and in the Samtarom community area. The qualitative data collection methods were based on participant observation, in-depth interview, questionnaire, and important informants were analyzed using content analysis.

The results showed that: 1) the tourism resources in the area are appropriate potential to support the development of the Volcano Durian Learning Center to promote community-based tourism in Samtarom Community, Kantharalak District, Sisaket Province. 2) people in the community and related parties have participated in providing information and recommendations for the implementation of the development of the Volcano Durian Learning Center, 3) Development guidelines for Volcano Durian Learning Center Samtarom Community Kantharalak District, Sisaket Province in 3 aspects: (1) the area for the development of the Volcano Durian Learning Center (2) the potential of people in the community in the development of the Volcano Durian Learning Center, and (3) the budget for the development of the Volcano Durian Learning Center.

Keywords: Development, Learning Center, Community-Based Tourism, Volcano Durian, Samtarom Community

บทนำ

ประเทศไทยมีความได้เปรียบด้านทรัพยากรพื้นฐานด้านการท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งมีความสวยงามติดระดับโลก มีความเป็นเอกลักษณ์โดดเด่น และมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพพร้อมจะพัฒนาเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว หากได้รับการพัฒนาจะสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ทั้งชาวไทยและต่างชาติอีกเป็นจำนวนมาก นอกจากแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงามแล้ว วิถีชีวิตเกษตรกรรม ความเป็นอยู่อย่างเป็นเอกลักษณ์ของไทย วัฒนธรรมที่หลากหลาย และชื่อเสียงที่โดดเด่นด้านการผลิตสินค้าเกษตรกรรมที่มีการจำหน่ายไปทั่วโลก ล้วนเป็นสิ่งที่ประเทศไทยสามารถนำศักยภาพที่โดดเด่นเหล่านี้มาเป็นจุดนำเสนอสร้างแหล่งท่องเที่ยวใหม่เพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชม สร้างความภาคภูมิใจและรายได้ให้แก่เกษตรกรที่มีอยู่เป็นจำนวนมากในประเทศไทย ซึ่งจะเป็นผลดีต่อการกระตุ้นเศรษฐกิจภายในประเทศ และส่งเสริมให้เกษตรกรหรือผู้ประกอบการมีรายได้เพิ่มขึ้น อาจกล่าวได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงเกษตรสามารถก้าวเข้ามาช่วย

ขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจและกระตุ้นการพัฒนาพื้นที่ชนบทได้ ปัจจุบันการท่องเที่ยวได้แปรเปลี่ยนไปตามวัตถุประสงค์และเหตุจูงใจในการเดินทางของคนในสังคมปัจจุบันที่มีการแปรผันไปตามค่านิยม ความต้องการ สถานที่ และลักษณะของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในโลก การพัฒนาและการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเท่านั้นจะสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ เนื่องจากนักท่องเที่ยวไม่ต้องการแค่ความเพลิดเพลินเพียงอย่างเดียว แต่ยังต้องการได้รับความรู้จากแหล่งท่องเที่ยวได้เรียนรู้วัฒนธรรม (นิศา ชัชกุล 2559: 48) นักท่องเที่ยวสามารถเข้าใจข้อมูลที่แสดงถึงอัตลักษณ์ของสถานที่แห่งนี้ได้และตรงกับความต้องการ ดังนั้นคนในชุมชนจึงต้องเข้ามามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยกำหนดอัตลักษณ์ของท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว พร้อมทั้งสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา 2550: 286)

สุวณี วรรณวิทย์พิณิต, วรรณวีร์ บุญคุ้ม และนรินทร์ สังข์รักษา (2560: 1659) ได้กล่าวถึงความสำคัญของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนว่าศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเป็นศูนย์กลางความรู้ของชุมชนที่จะนำไปสู่การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ สำหรับประชาชนในชุมชนเป็นแหล่งเสริมสร้างโอกาสในการเรียนรู้ การถ่ายทอด การแลกเปลี่ยนประสบการณ์การสืบทอดภูมิปัญญา วัฒนธรรม ค่านิยม และเอกลักษณ์ของชุมชน อีกทั้งเป็นแหล่งบริการชุมชนในด้านต่าง ๆ เช่น การจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการเรียนรู้ของคนในชุมชน โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้เพื่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม ก่อให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้เพื่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม ก่อให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ของประชาชนดำเนินการโดยประชาชนเพื่อประชาชน ซึ่งจะก่อให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืน

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเมืองเพชรเป็นแหล่งการจัดการเรียนรู้ทางวัฒนธรรม ตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ใช้ในการประกอบอาชีพ และการดำรงชีพ แต่การดำเนินงานยังไม่มีรูปแบบการบริหารที่ชัดเจน ทำให้กระบวนการขับเคลื่อนไม่แน่ใจในแนวทางการพัฒนาว่า จะสามารถดำเนินการให้ประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพได้ และจะดำเนินงานอย่างไรจึงจะเกิดความเหมาะสม จะมีเงินทุนในการสนับสนุนกิจกรรมอย่างไร และจะมีกิจกรรมการเรียนการสอนอะไรบ้าง เพื่อตอบสนองความต้องการของสังคมให้เกิดความรักในวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของตนเอง และสามารถนำเสนอสิ่งเหล่านี้แก่ผู้มาเยือนทั้งในฐานะผู้ศึกษาดูงาน ผู้ที่สนใจจะมาเรียนรู้ และนักท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มขึ้นรวมไปถึงแหล่งเรียนรู้ให้เด็กนักเรียนและเยาวชนในชุมชน เพื่อจะได้เกิดความรักและหวงแหนในถิ่นกำเนิดของตน

ชุมชนชาตารมย์ อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ไม่ไกลจากตัวเมือง อำเภอกันทรลักษ์และเป็นชุมชนที่มีรูปแบบการทำเกษตรหลายหลายรูปแบบซึ่งมีทุเรียนภูเขาไฟ ที่มีจุดเด่นคือ เป็นทุเรียนหอมทองที่ปลูกด้วยดินภูเขาไฟจากอำเภอกันทรลักษ์ที่มีชื่อเสียงด้านทุเรียน คือ อำเภอกันทรลักษ์ เป็นดินแดง โปรง ระบายน้ำได้ดี ธาตุอาหารสูงและมีส่วนช่วยให้ทุเรียนเกิดคุณภาพพิเศษ มีรสชาติกรอบนอกนุ่มใน หวานมัน และมีกลิ่นฉุนน้อยกว่าการปลูกในพื้นที่อื่น จึงกลายเป็นที่มาของทุเรียนภูเขาไฟ ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ที่สร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่เกษตรกรชาวสวนทุเรียนซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศ

จากข้อมูลของชุมชนชาตารมย์พบว่า ชุมชนชาตารมย์เป็นพื้นที่หนึ่งที่ยังไม่มีการดำเนินการ
การท่องเที่ยวโดยการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ ภายในชุมชน และขาดการดำเนินการในการ
จัดการการท่องเที่ยว โดยชุมชนในรูปแบบของศูนย์การเรียนรู้ ซึ่งการพัฒนาชุมชนชาตารมย์ให้เป็นศูนย์การ
เรียนรู้ทุเรียนภูเขาไฟนั้น ต้องได้รับการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของภาคที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และ
ประชาชน ซึ่งนับเป็นความท้าทายต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่ ดังนั้น การพัฒนาศูนย์การ
เรียนรู้ทุเรียนภูเขาไฟในพื้นที่ชุมชนชาตารมย์จะประสบความสำเร็จได้นั้นต้องมีกระบวนการมี 3 ส่วนร่วมของภาคี
ทุกภาคส่วนตามแนวคิดประชารัฐของรัฐบาลไทย โดยทุกภาคส่วนต้องร่วมมือกันที่จะพัฒนาอย่างบูรณาการ
ทุกเรื่องในการดำเนินการเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อก่อให้เกิดการพัฒนา ผู้วิจัยจึงได้จัดทำ
โครงการวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ทุเรียนภูเขาไฟ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน
ชุมชนบ้านชาตารมย์ อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ” เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับประชาชนในชุมชนใน
การดำเนินการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม รวมทั้งสร้างศักยภาพทางเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนที่เกิดจาก
รายได้จากการท่องเที่ยวเพื่อก่อให้เกิดความยั่งยืนในพื้นที่ชุมชน

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนในการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ทุเรียนภูเขาไฟ เพื่อส่งเสริม
การท่องเที่ยวโดยชุมชน ชุมชนชาตารมย์ อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ
2. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของภาคีที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ทุเรียนภูเขาไฟ เพื่อ
ส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ชุมชนชาตารมย์ อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ทุเรียนภูเขาไฟ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวโดย
ชุมชน ชุมชนชาตารมย์ อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ทุเรียนภูเขาไฟ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน
ชุมชนชาตารมย์ อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ มีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ โดยศึกษาจากหน่วยงานภาครัฐ
ภาคเอกชน และประชาชนในพื้นที่ แล้วนำข้อมูลเชิงคุณภาพจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

2. ประชากรตัวอย่าง

ประชากรและตัวอย่างของการวิจัย เรื่อง แนวทางการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ทุเรียนภูเขาไฟ เพื่อ
ส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ชุมชนชาตารมย์ อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ มีดังนี้

2.1 ประชากรและตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน
จำนวน 30 คน ในพื้นที่ชุมชนชาตารมย์ อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ

2.2 ผู้ทำวิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คือ หน่วยงานภาครัฐ จำนวน 10 คน ภาคเอกชน จำนวน 10 คน และประชาชน จำนวน 10 คน ในพื้นที่ชุมชนชาตารมย์ อำเภอ กันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) โดยการค้นหาข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ได้แก่ เอกสาร และวารสารที่สามารถอ้างอิงได้ เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สิ่งพิมพ์เผยแพร่และเว็บไซต์ต่าง ๆ ทาง อินเทอร์เน็ต

3.2 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ลงพื้นที่ภาคสนาม เก็บข้อมูล จากตัวอย่าง 30 คน ซึ่งดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้จนครบตามจำนวน

4. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาวิจัยนี้ มีเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure Interview) สำหรับการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และ ประชาชน ในพื้นที่ชุมชนชาตารมย์ อำเภอ กันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Content Analysis) โดยเอาข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถาม และสัมภาษณ์วิเคราะห์เนื้อหา

6. ระยะเวลาทำการวิจัยและแผนการดำเนินงานตลอดโครงการวิจัย

ระยะเวลาโครงการ 4 เดือน วันที่เริ่มต้น 5 กรกฎาคม 2564-31 ตุลาคม 2564

7. แบบสัมภาษณ์สำหรับ หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน

โดยใช้แบบสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อองค์ประกอบทางการท่องเที่ยว รวมถึงการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ทุเรียนภูเขาไฟ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป้าหมาย คือ หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน จะใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง แบบออกเป็น 6 ส่วน ดังนี้

แบบสัมภาษณ์ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ ชื่อ-สกุล เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ

แบบสัมภาษณ์ตอนที่ 2 ด้านบริบทของชุมชน ได้แก่ ความคิดเห็นเกี่ยวกับศูนย์การเรียนรู้ ทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชน ช่วงเวลาที่นักท่องเที่ยวเดินทางมาเยือนชุมชน และการผลิตสินค้าที่ระลึกใน ชุมชน

แบบสัมภาษณ์ตอนที่ 3 ด้านศักยภาพ 5As ได้แก่ ศักยภาพด้านสิ่งดึงดูดใจ ศักยภาพด้านการ เข้าถึงชุมชน ศักยภาพด้านการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวก ศักยภาพด้านที่พัก และศักยภาพด้านกิจกรรม

แบบสัมภาษณ์ตอนที่ 4 ด้านการมีส่วนร่วม ได้แก่ กลุ่มรัฐวิสาหกิจหรือองค์กรชุมชน การมีส่วนร่วม ในการเสนอความคิดเห็นและเข้าประชุม การมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐ และการมีส่วนร่วมของ ภาคเอกชน

แบบสัมภาษณ์ตอนที่ 5 ศักยภาพในการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ทุเรียนภูเขาไฟ ได้แก่ ศักยภาพด้านพื้นที่ ศักยภาพด้านประชาชน ศักยภาพด้านงบประมาณ และข้อจำกัดและอุปสรรคในการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ทุเรียนภูเขาไฟ

แบบสัมภาษณ์ตอนที่ 6 แนวทางการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ทุเรียนภูเขาไฟ ได้แก่ ข้อเสนอแนะและแนวทางการแก้ปัญหา

ผลการวิจัย

1. ด้านบริบทชุมชน

1.1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

จากการสัมภาษณ์ตัวอย่างพบว่า ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจะเป็นแหล่งที่ให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาในชุมชนได้เป็นอย่างดี รวมไปถึงสามารถพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ทุเรียนภูเขาไฟเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรภายในชุมชนและเป็นแหล่งศูนย์กลางความรู้ของชุมชน ซึ่งศูนย์การเรียนรู้ทุเรียนภูเขาไฟ จะเป็นแหล่งความรู้เกี่ยวกับชุมชนรวมทั้งให้ข้อมูลความรู้ต่าง ๆ เกี่ยวกับทุเรียนภูเขาไฟและผลไม้ นานาชนิด ไม่ว่าจะเป็นแนวทางการดูแลทุเรียนหรือองค์ความรู้ต่าง ๆ ทั่วไปของทุเรียนภูเขาไฟ และการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ทุเรียนภูเขาไฟนั้นจะทำให้ชุมชนได้รับความสนใจจากผู้คนภายในและภายนอกชุมชนที่จะเข้ามาศึกษาและเรียนรู้เกี่ยวกับผลผลิตทางการเกษตร ผู้คนที่เข้ามาศึกษาสามารถนำความรู้ที่ได้ศึกษาจากศูนย์การเรียนรู้ทุเรียนภูเขาไฟ นำไปต่อยอดและพัฒนาสวนทุเรียนของตนเองได้

1.2 มีทรัพยากรการท่องเที่ยวอะไรบ้างภายในชุมชนของท่าน

จากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ พบว่า ชุมชนมีสวนทุเรียนภูเขาไฟที่เป็นจุดเด่นของชุมชนภายในสวนจะมีการจัดตกแต่งสถานที่เพื่อเป็นจุดเช็คอินสำหรับถ่ายภาพและเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่สามารถมาศึกษาเรียนรู้พรรณพืชผลไม้ นานาชนิด อีกทั้งยังมีสวนผลไม้อื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็น เงาะ มังคุด สลอลงกอง และมะไฟ เป็นต้น อีกทั้งยังมีทุ่งนาที่มีทัศนียภาพที่สวยงาม บรรยากาศร่มรื่นเหมาะแก่การท่องเที่ยว

1.3 ช่วงเวลาที่นักท่องเที่ยวมาเยือน มากที่สุด/น้อยที่สุด

ตัวอย่างให้ข้อมูลว่าช่วงเวลาที่นักท่องเที่ยวมาเยือนชุมชนมากที่สุดคือ ช่วงเดือนมิถุนายนถึงเดือนสิงหาคม เนื่องจากเป็นช่วงฤดูกาลที่มีผลผลิตของทุเรียนภูเขาไฟ ทำให้นักท่องเที่ยวจำนวนมากเดินทางเข้ามาเพื่อท่องเที่ยวและเลือกซื้อทุเรียนภูเขาไฟด้วยตนเอง และช่วงเวลาที่นักท่องเที่ยวเดินทางมาน้อยที่สุด คือช่วงเดือนตุลาคม-ธันวาคม เนื่องจากเป็นช่วงเวลาที่มีผลผลิตของทุเรียนภูเขาไฟหมดไปแล้ว

1.4 สินค้าที่ระลึกในชุมชน

จากการสัมภาษณ์พบว่า สินค้าของที่ระลึกในชุมชน คือทุเรียนภูเขาไฟและผลไม้ต่าง ๆ ภายในชุมชน รวมไปถึงผลิตภัณฑ์ที่แปรรูปจากทุเรียน ไม่ว่าจะเป็น ทุเรียนกวน ทุเรียนทอด ทุเรียนอบกรอบ และเค้กทุเรียน รวมไปถึงดินภูเขาไฟ และกิ่งพันธุ์ของทุเรียนภูเขาไฟ ยังสามารถนำมาจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยวที่มาเยือนชุมชนได้

2. ศักยภาพ 5 As

2.1 สิ่งดึงดูดใจในการท่องเที่ยว

จากการสัมภาษณ์พบว่า ภายในศูนย์การเรียนรู้มีสิ่งดึงดูดใจมากมายที่สามารถดึงดูดความสนใจจากนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเยี่ยมชม โดยเฉพาะสวนทุเรียนภูเขาไฟ เป็นทุเรียนพันธุ์หอมทองที่ปลูกด้วยดินภูเขาไฟที่มีลักษณะเป็นดินแดง โปรง ระบายน้ำได้ดี และมีธาตุอาหารสูง ซึ่งมีส่วนช่วยให้ทุเรียนภูเขาไฟของหมู่บ้านชำตารมย์ อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ เกิดคุณภาพพิเศษ และมีชื่อเสียงด้านรสชาติที่เป็นเอกลักษณ์ กรอบนอกนุ่มใน รสชาติหวานมัน และกลิ่นไม่ฉุน

2.2 ศักยภาพการเข้าถึงของชุมชน

ตัวอย่างให้ข้อมูลว่าชุมชนชำตารมย์สามารถเดินทางเข้าถึงได้ง่าย สวนทุเรียนภูเขาไฟอยู่ไม่ไกลจากตัวเมืองเดินทางสะดวก มีเส้นทางที่เดินทางได้สะดวกเข้าถึงได้ง่าย นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เลือกที่จะเดินทางโดยรถส่วนตัวเพื่อสะดวกและเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้รวดเร็วทันใจ ผู้นำชุมชนและคนในชุมชนยินดีต้อนรับนักท่องเที่ยวทุกคนที่เข้ามาอย่างเป็นกันเองและเป็นมิตรต่อนักท่องเที่ยว

2.3 ศักยภาพสิ่งอำนวยความสะดวกภายในชุมชน

จากการสัมภาษณ์พบว่า ภายในชุมชนมีป้ายบอกเส้นทาง และมีร้านค้าและร้านอาหารภายในชุมชนคอยให้บริการและคำแนะนำแก่นักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี

2.4 ศักยภาพด้านที่พักของแหล่งท่องเที่ยว

จากการสัมภาษณ์พบว่า ภายในหมู่บ้านยังไม่มีกิจการที่เปิดบริการที่พักแรมแต่จะมีที่พักประเภทโรงแรมหรือรีสอร์ทอยู่ในตัวเมืองอำเภอกันทรลักษ์ ซึ่งอยู่ไม่ไกล ปลอดภัยและเดินทางมายังพื้นที่ได้สะดวก นักท่องเที่ยวส่วนมากจึงไม่ได้พักหรือค้างคืนในพื้นที่

2.5 กิจกรรมที่ได้รับความสนใจมากที่สุด

จากการสัมภาษณ์พบว่า กิจกรรมที่ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่คือ ทุกสวนจะมีบริการนำนักท่องเที่ยวเดินชมสวนทุเรียน มีการสาธิตวิธีการตัดทุเรียนด้วยตัวเอง อีกทั้งยังมีการเปิดสวนแบบบุฟเฟต์ที่นักท่องเที่ยวสามารถรับประทานผลไม้ทุกอย่างภายในสวนนั้น ๆ ได้อย่างไม่จำกัดจำนวน และการเดินทางมายังสวนด้วยตัวตนเองนั้น นักท่องเที่ยวสามารถเลือกซื้อทุเรียนภูเขาไฟได้ในราคาถูกกว่าท้องตลาด และได้มาท่องเที่ยวในรูปแบบเชิงเกษตร พร้อมทั้งยังสามารถได้ฟังแนวทางการรู้เกี่ยวกับทุเรียนภูเขาไฟจากเจ้าของสวนโดยตรง

3. ด้านการมีส่วนร่วม

3.1 การจัดรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทุเรียนหรือองค์กรชุมชน

จากการสัมภาษณ์พบว่า ชุมชนมีการรวมกลุ่มของเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนเพื่อเรียนรู้และให้คำแนะนำเกี่ยวกับการเพาะปลูกทุเรียน อีกทั้งยังมีการจัดตั้งกลุ่มทุเรียนแปลงใหญ่ที่มีสมาชิกเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนรวมกลุ่มกันไม่น้อยกว่า 25 คน เพื่อให้เกษตรกรมีการรวมกลุ่มการผลิต แลกเปลี่ยนความรู้ การบริหาร

จัดการร่วมกัน ลดต้นทุนการผลิต ผลผลิตเพิ่มขึ้น และมาตรฐานราคาาร่วมกัน เพื่อป้องกันการถูกกดราคาจากพ่อค้าคนกลาง โดยมีเกษตรกรเป็นผู้บริหารจัดการด้วยตนเอง

3.2 การมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็น และการเข้าประชุมของท่าน

จากการสัมภาษณ์พบว่า การเสนอความคิดเห็นและการเข้าประชุมของคนในชุมชน โดยภายในชุมชนนั้น มีการจัดตั้งประชุมประจำเดือน เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูล มีการเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้เสนอความคิดเห็น รวมถึงการจัดอบรมเกี่ยวกับทุเรียนแก่เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียน

3.3 หน่วยงานภาครัฐที่เข้ามามีส่วนร่วมด้านใด ในชุมชนของท่าน

จากการสัมภาษณ์พบว่า หน่วยงานภาครัฐเข้ามามีบทบาทนั้น โดยมีหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ประชาสัมพันธ์ทุเรียนภูเขาไฟให้เป็นที่รู้จักและสินค้าทางการเกษตรต่าง ๆ สนับสนุนการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตการกระจายสู่ตลาดและสนับสนุนงบประมาณแก่กลุ่มทุเรียนแปลงใหญ่

3.4 หน่วยงานภาคเอกชนที่เข้ามามีส่วนร่วมด้านใด ในชุมชนของท่าน

ตัวอย่างให้ข้อมูลว่า หน่วยงานภาคเอกชนที่เข้ามามีบทบาทคือกลุ่มของพ่อค้าคนกลางที่เข้ามารับซื้อทุเรียนภูเขาไฟของเกษตรกรในปริมาณสูง และนำสินค้าทุเรียนภูเขาไฟที่มีคุณภาพดีส่งออกไปยังตลาดต่างประเทศ โดยเฉพาะในกลุ่มตลาดประเทศสหรัฐอเมริกา ออสเตรเลียและญี่ปุ่น

4. ศักยภาพของการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ภูเขาไฟ

4.1 ความเห็นเกี่ยวกับสถานที่ในการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ทุเรียนภูเขาไฟ

จากการสัมภาษณ์พบว่า สถานที่ในการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ทุเรียนภูเขาไฟเป็นที่เข้าถึงได้ง่าย มีการให้ความรู้และสามารถศึกษาข้อความรู้เกี่ยวกับทุเรียนได้โดยตรง และคนในชุมชนพร้อมยินดีต้อนรับและให้ความรู้เกี่ยวกับการปลูกทุเรียนภูเขาไฟหรือการดูแลทุเรียนภูเขาไฟ

4.2 ความพร้อมของประชาชนในชุมชนในการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ทุเรียนภูเขาไฟ

จากการสัมภาษณ์พบว่า คนในชุมชนมีความพร้อมยินดีให้ความรู้กับทุกคนที่มาและยังร่วมมือกันเป็นอย่างดีที่จะจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ทุเรียนภูเขาไฟ เพราะทำให้คนในชุมชนเกิดรายได้จากการท่องเที่ยว

4.3 งบประมาณในการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ทุเรียนภูเขาไฟ

ตัวอย่างให้ข้อมูลว่า ชุมชนยังไม่มียงบประมาณในการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ทุเรียนภูเขาไฟ ต้องการการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ และคำแนะนำจากหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อจะจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ทุเรียนภูเขาไฟให้กับคนในชุมชน

4.4 ข้อจำกัดและอุปสรรคที่เกิดขึ้นกับการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน

ตัวอย่างให้ข้อมูลว่า อาจจะขาดการแนะนำความรู้ และข้อมูลที่ต้องการ เนื่องจากเจ้าของสวนจะอยู่ตามสวนภายในหมู่บ้านของตัวเอง หากนักท่องเที่ยวต้องการข้อมูลต้องเข้าไปศึกษาและสอบถามที่สวนด้วยตัวเอง และด้านประชาสัมพันธ์ก็พบอุปสรรค เนื่องจากสัญญาณอินเทอร์เน็ตของชุมชนยังไม่ครอบคลุมอย่างทั่วถึงทำให้การกระจายข้อมูลข่าวสารไม่เป็นไปตามที่คาดการณ์ไว้

ข้อเสนอแนะ

จากการสัมภาษณ์พบว่า ศูนย์การเรียนรู้ทุเรียนภูเขาไฟในชุมชนต้องพัฒนาอย่างเป็นระบบโดยได้รับความร่วมมือในการดูแลของคนในชุมชน โดยมีการประชุมภายในชุมชนเดือนละหนึ่งครั้ง เพื่อหารือสภาพปัญหาของการจัดการศูนย์การเรียนรู้ทุเรียนภูเขาไฟในชุมชน โดยจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ควรจัดเจ้าหน้าที่ผู้ดูแลที่ชัดเจน ควรเปิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อให้มีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น ควรมีการจัดตั้งศูนย์อินเทอร์เน็ทชุมชน เพื่อให้ประชาชนสัมพันธ์ให้ทั่วถึง และให้เหมาะสมกับการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ให้มีความพร้อม เพื่อให้ไม่เกิดปัญหาและสินค้าได้มาตรฐานตามที่ต้องการ

บรรณานุกรม

- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สื่อสิ่งพิมพ์และการออกแบบ, 2550.
- ณิศา ชัชกุล. อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2559.
- สุวดี วรวิทย์พินิต, วรณวีร์ บุญคุ้ม และนรินทร์ สังข์รักษา. “การพัฒนารูปแบบการจัดการศูนย์การเรียนรู้วิถีเมืองเพชร ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง,” *Veridian E-Journal Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*. 10, 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2560): 1,657-1,674.

แนวทางการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวแบบแคมป์ปิ้งสำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่ม
Generation Z: กรณีศึกษา หาดแสนตอ ริมเขื่อนสิรินธร บ้านโป่งดินดำ ตำบลช่องเม็ก
อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี

Guidelines for the Development of Camping Tourism Activities for Generation Z
Tourists: A Case Study of Saen Tor Beach, Sirindhorn Dam, Pong Din Dam Community,

Chong Mek Subdistrict, Sirindhorn District, Ubon Ratchathani Province

นิรุท พิมพ์พันธ์¹ พิชชาภรณ์ ชากักดี² กุลวดี ละม้ายจิ้น³ และอารпаратน์ ประทีปะเสน⁴

Nirut Pimpan¹ Pitchaporn Chapakdee² Kulvadee Lamaijeen³

and Arparat Pradipasena⁴

^{1,2,3,4}สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยวและการบริการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

^{1,2,3,4}Department of Tourism and Hospitality Management, Faculty of Humanities and

Social Sciences, Ubon Ratchathani Rajabhat University

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณมีวัตถุประสงค์ดังนี้ คือ 1) เพื่อศึกษาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวกลุ่ม Generation Z เพื่อหาแนวทางการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวแบบแคมป์ปิ้ง: กรณีศึกษา หาดแสนตอ ริมเขื่อนสิรินธร บ้านโป่งดินดำ ตำบลช่องเม็ก อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี 2) เพื่อศึกษาศักยภาพการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวแบบแคมป์ปิ้งสำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่ม Generation Z กรณีศึกษา หาดแสนตอ ริมเขื่อนสิรินธร บ้านโป่งดินดำ ตำบลช่องเม็ก อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี 3) เพื่อหาแนวทางการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวแบบแคมป์ปิ้งสำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่ม Generation Z กรณีศึกษา หาดแสนตอ ริมเขื่อนสิรินธร บ้านโป่งดินดำ ตำบลช่องเม็ก อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ คือ นักท่องเที่ยวที่เข้ามาตั้งแคมป์บริเวณหาดแสนตอ ริมเขื่อนสิรินธร บ้านโป่งดินดำ ตำบลช่องเม็ก อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 400 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีวิเคราะห์เชิงปริมาณ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนาด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1) นักท่องเที่ยวส่วนมากที่มาตั้งแคมป์ในพื้นที่หาดแสนตอ ริมเขื่อนสิรินธร บ้านโป่งดินดำ ตำบลช่องเม็ก อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานีเป็นนักท่องเที่ยวกลุ่ม Generation Z นิยมเดินทาง เพื่อค้นหาสถานที่ใหม่ ๆ และมีประสบการณ์ใหม่ ๆ 2) พื้นที่บริเวณหาดแสนตอ ริมเขื่อนสิรินธร บ้านโป่งดินดำ ตำบลช่องเม็ก อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี มีศักยภาพเหมาะสมสามารถพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวแบบแคมป์ปิ้งได้ 3) แนวทางการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวแบบแคมป์ปิ้งสำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่ม Generation Z กรณีศึกษา หาดแสนตอ ริมเขื่อนสิรินธร บ้านโป่งดินดำ ตำบลช่องเม็ก อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี ทั้งหมด

5 แนวทาง คือ 1) ด้านการบริการ 2) ด้านบริการสิ่งอำนวยความสะดวก 3) ด้านการส่งเสริมการกระจายรายได้ 4) ด้านการจัดการพื้นที่ 5) ด้านการจัดกิจกรรม

คำสำคัญ: การพัฒนา กิจกรรมการท่องเที่ยว แคมป์ปิ้ง นักท่องเที่ยวกลุ่ม Generation Z

Abstract

This research is a quantitative research study. The objectives of this research were to study the behavior of Generation Z tourists, to analyze the appropriate potential of an area and to find guidelines for the development of camping tourism activities for Generation Z tourists: a case study of Saen Tor Beach, Sirindhorn Dam, Pong Din Dam community, Chong Mek Subdistrict, Sirindhorn District, Ubon Ratchathani Province. The sample group used in the quantitative research were 400 tourists who camped at Saen Tor Beach. Sirindhorn Dam Ban Pong Din Dam, Chong Mek Subdistrict, Sirinthon District, Ubon Ratchathani Province. A questionnaire was administered to collect data, which were analyzed by quantitative analysis methods. The descriptive statistics used in data analysis was based on the commutative frequency for percentage, mean, standard deviation, and factor analysis.

The results of the research showed that 1) most of the tourists who camped in the Saen Tor Beach area Sirindhorn Dam Ban Pong Din Dam, Chong Mek Sub-district, Sirindhorn District, Ubon Ratchathani Province is a group of tourists in Generation Z who travel in search of new places and new experiences, 2) Saen Tor Beach, Sirindhorn Dam, Ban Pong Din Dam, Chong Mek Subdistrict, Sirinthon District, Ubon Ratchathani Province has the potential to enhance camping tourism and 3) the guidelines for the development of camping tourism activities for Generation Z tourists: a case study of Saen To Beach, Sirindhorn Dam, Ban Pong Din Dam, Chong Mek Sub-district, Sirindhorn District, Ubon Ratchathani Province, has 5 approaches: (1) Customer service (2) Infrastructure (3) Encouraging equitable income distribution (4) Area management and (5) Activity planning.

Keywords: Development, Tourism Activities, Camping, Generation Z Tourists

บทนำ

การเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวในปัจจุบันมักจะต้องการพบกับการท่องเที่ยวที่แปลกใหม่ และ
ไม่มีความจำเป็นในการเดินทางท่องเที่ยว ที่พักรวมก็นับว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญสำหรับนักท่องเที่ยวในการเดินทาง
ท่องเที่ยว ดังนั้นจึงควรมีพัฒนารูปแบบของสถานที่พักรวมให้มีความหลากหลาย การพักรวมแบบแคมป์ปิ้งเป็น
รูปแบบการพักรวมแบบใหม่กำลังได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยว แต่การพัฒนาพื้นที่เพื่อรองรับการพักรวม

แบบแคมป์ปิ้งเพียงอย่างเดียวสำหรับเอกชนยังมีอยู่น้อย ส่วนใหญ่จะเป็นกิจกรรมเสริมที่จัดขึ้นในพื้นที่ว่างหรือสนามหญ้าของรีสอร์ทต่าง ๆ ในช่วงที่มีนักท่องเที่ยวมาใช้บริการจำนวนมาก ส่วนพื้นที่พักแรมแบบแคมป์ปิ้งที่สมบูรณ์แบบในประเทศไทยส่วนมากอยู่ในพื้นที่ของรัฐ มักอยู่ภายในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวด้วยโดยหน่วยงานของรัฐเป็นผู้ดำเนินการ ซึ่งเกือบทั้งหมดอยู่ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติต่าง ๆ ที่กระจายอยู่ทั่วประเทศ การดำเนินการที่พักแรมลักษณะนี้ในประเทศอยู่ในรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งสอดคล้องกับการใช้งานของสภาพพื้นที่ที่อยู่ในพื้นที่ป่าธรรมชาติ (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2560)

ในปัจจุบันรูปแบบของการท่องเที่ยวมีความหลากหลายและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว นอกจากจังหวัดอุบลราชธานีจะมีศักยภาพในเรื่องของการท่องเที่ยวแล้ว จากการศึกษาเบื้องต้นพบว่า การท่องเที่ยวรูปแบบแคมป์ปิ้งในจังหวัดอุบลราชธานีกำลังเป็นที่นิยม และมีแนวโน้มจะพัฒนาเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นการท่องเที่ยวที่คนยุคใหม่ให้ความสนใจและอยากจะไปสัมผัสกับบรรยากาศของแหล่งท่องเที่ยวรูปแบบแคมป์ปิ้ง โดยสถานที่ท่องเที่ยวแบบแคมป์ปิ้งในจังหวัดอุบลราชธานีมีความหลากหลาย มีความน่าสนใจและกิจกรรมภายในแหล่งท่องเที่ยวแบบแคมป์ปิ้งที่แตกต่างกัน บางพื้นที่มีกิจกรรมพายเรือคายัค ขับรถ ATV ปั่นจักรยาน และมีร้านกาแฟ คาเฟ่ จุดถ่ายรูปเช็คอินต่าง ๆ ที่ทำให้เป็นสิ่งดึงดูดใจแก่นักท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก และบางพื้นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวแบบแคมป์ปิ้งมีกิจกรรมและสิ่งดึงดูดความสนใจภายในแหล่งท่องเที่ยวน้อย ทำให้การท่องเที่ยวแบบแคมป์ปิ้งยังไม่เป็นที่นิยมมากนัก

จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้น พบว่า จังหวัดอุบลราชธานีมีกลุ่มนักท่องเที่ยว Generation Z เข้ามาอาศัยอยู่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งเข้ามาเพื่อศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา อาชีวศึกษา และมัธยมศึกษา และคนกลุ่มนี้มักมีการเดินทางท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจ ผู้ศึกษาจึงต้องการที่จะศึกษาพฤติกรรมของกลุ่มนักท่องเที่ยว Generation Z ที่มีผลต่อการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวพื้นที่หาดแสนตอ ริมเขื่อนสิรินธร บ้านโป่งดินดำ ตำบลช่องเม็ก อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานีและศึกษาศักยภาพของกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบแคมป์ปิ้งสำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่ม Generation Z เพื่อที่จะนำผลที่ได้มาเป็นแนวทางการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวแบบแคมป์ปิ้งสำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่ม Generation Z กรณีศึกษาหาดแสนตอ ริมเขื่อนสิรินธร บ้านโป่งดินดำ ตำบลช่องเม็ก อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวกลุ่ม Generation Z เพื่อพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวแบบแคมป์ปิ้ง: กรณีศึกษาหาดแสนตอ ริมเขื่อนสิรินธร บ้านโป่งดินดำ ตำบลช่องเม็ก อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี
2. เพื่อศึกษาศักยภาพการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวแบบแคมป์ปิ้งสำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่ม Generation Z กรณีศึกษาหาดแสนตอ ริมเขื่อนสิรินธร บ้านโป่งดินดำ ตำบลช่องเม็ก อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวแบบแคมป์ปิ้งสำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่ม Generation Z กรณีศึกษาหาดแสนตอ ริมเขื่อนสิรินธร บ้านโป่งดินดำ ตำบลช่องเม็ก อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี

ระเบียบวิธีวิจัย

แนวทางการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวแบบแคมป์ปิ้งสำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่ม Generation Z กรณีศึกษา หาดแสนตอริมเขื่อนสิรินธร บ้านโป่งดินดำ ตำบลช่องเม็ก อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี มีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ โดยศึกษาจากนักท่องเที่ยวหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ผู้นำชุมชนและประชาชนในพื้นที่เพื่อศึกษา และวิเคราะห์ผลในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2. ประชากรตัวอย่าง

การวิจัยเรื่อง การท่องเที่ยวแบบแคมป์ปิ้งสำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่ม Generation Z กรณีศึกษา หาดแสนตอ ริมเขื่อนสิรินธร บ้านโป่งดินดำ ตำบลช่องเม็ก อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี มีประชากรตัวอย่างคือ นักท่องเที่ยว ผู้ทำวิจัยเลือกสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คือนักท่องเที่ยวกลุ่ม Generation Z ที่มีอายุ 16-24 ปี ที่เดินทางมาเที่ยวแบบแคมป์ปิ้ง ที่หาดแสนตอ ริมเขื่อนสิรินธร บ้านโป่งดินดำ ตำบลช่องเม็ก อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี โดยใช้สูตรการหาขนาดกลุ่มตัวอย่างของ เครซีเมอร์แกน (Krejcie and Morgan 1970: 607-610) ได้ประชากรกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 400 คน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้แก่ แนวทางการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวแบบแคมป์ปิ้งสำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่ม Generation Z กรณีศึกษา หาดแสนตอ ริมเขื่อนสิรินธร บ้านโป่งดินดำ ตำบลช่องเม็ก อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร สิ่งพิมพ์เผยแพร่ เอกสารรายงาน เอกสารทางวิชาการ บทความวิจัย วิทยานิพนธ์

3.2 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ได้แก่ ข้อมูลภาคสนาม โดยใช้แบบสอบถาม เพื่อศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวกลุ่ม Generation Z ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวหาดแสนตอ และแนวทางการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวแบบแคมป์ปิ้งสำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่ม Generation Z กรณีศึกษา หาดแสนตอ ริมเขื่อนสิรินธร บ้านโป่งดินดำ ตำบลช่องเม็ก อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี

4. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ มีเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือแบบสอบถาม สำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่ม Generation Z ที่เดินทางมาท่องเที่ยวหาดแสนตอ ริมเขื่อนสิรินธร บ้านโป่งดินดำ ตำบลช่องเม็ก อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี โดยใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูลที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้น จำนวน 1 ฉบับ แบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยด้านประชากรศาสตร์และสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม คือประชากรกลุ่ม Generation Z ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ ภูมิลำเนา ระดับการศึกษา และรายได้ ซึ่งในส่วนนี้จะเป็นคำถามแบบปลายปิด

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการประเมินพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวกลุ่ม Generation Z ที่เดินทางมาแบบแคมป์ปีงหาดแสนตอ ริมเขื่อนสิรินธร บ้านโป่งดินดำ ตำบลช่องเม็ก อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี

มีลักษณะแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 อันดับ คือ

- 5 คะแนน หมายถึง ระดับความคิดเห็นมากที่สุด
- 4 คะแนน หมายถึง ระดับความคิดเห็นมาก
- 3 คะแนน หมายถึง ระดับความคิดเห็นปานกลาง
- 2 คะแนน หมายถึง ระดับความคิดเห็นน้อย
- 1 คะแนน หมายถึง ระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับการประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวแบบแคมป์ปีงสำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่ม Generation Z กรณีศึกษา หาดแสนตอ ริมเขื่อนสิรินธร บ้านโป่งดินดำ ตำบลช่องเม็ก อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ จะวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป เพื่อหาค่าเฉลี่ยในการทำวิจัย เรื่อง แนวทางการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวแบบแคมป์ปีงสำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่ม Generation Z กรณีศึกษา หาดแสนตอ ริมเขื่อนสิรินธร บ้านโป่งดินดำ ตำบลช่องเม็ก อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี

6. ระยะเวลาทำการวิจัยและแผนการดำเนินงานตลอดโครงการวิจัย

ระยะเวลาโครงการ 4 เดือน ตั้งแต่วันที่ 5 กรกฎาคม-31 ตุลาคม 2564

ผลการวิจัย

1. ด้านประชากรศาสตร์

จากผลการวิจัย พบว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 51.0 และเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 48.8 อยู่ในช่วงอายุ 19-21 ปี คิดเป็นร้อยละ 43.8 อันดับที่สอง อยู่ในช่วงอายุ 22-24 ปี คิดเป็นร้อยละ 43.8 อันดับที่สามอยู่ในช่วงอายุ 16-18 ปี คิดเป็นร้อยละ 8.0 และอันดับสุดท้าย อยู่ในช่วงอายุมากกว่า 24 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 4.5 ด้านสถานภาพพบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีสถานภาพโสด คิดเป็นร้อยละ 84.0 อันดับที่สองมีสถานภาพสมรส คิดเป็นร้อยละ 10.5 และอันดับสุดท้าย ไม่ประสงค์จะบ่งบอกสถานภาพ คิดเป็นร้อยละ 5.3 ด้านระดับการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่กำลังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 40.3 อันดับที่สอง อนุปริญญาตรี/ปวส. คิดเป็นร้อยละ 36.8 อันดับที่สาม มัธยมปลาย/ปวช. คิดเป็นร้อยละ 13.5 อันดับที่สี่ ระดับการศึกษาอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 7.3 และอันดับสุดท้าย มัธยมต้น คิดเป็นร้อยละ 2.3 ด้านอาชีพส่วนใหญ่เป็นนักเรียน/นักศึกษา คิดเป็นร้อยละ 52.0 อันดับที่สอง ประกอบธุรกิจส่วนตัว คิดเป็นร้อยละ 21.0 อันดับที่สามประกอบอาชีพค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 10.5 อันดับที่สี่พนักงานเอกชน คิดเป็นร้อยละ 8.0 อันดับที่ห้าเป็นเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 3.5 อันดับที่หกรับราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ คิดเป็นร้อยละ 2.0 และอันดับสุดท้ายอาชีพอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 3.0 ด้านรายได้ต่อเดือน พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่

ใหญ่มีรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 50.7 อันดับที่สอง มีรายได้ 10,001-20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 29.5 อันดับที่สาม มีรายได้ 21,001-30,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 11.5 อันดับที่สูง 31,001-40,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 5.0 และอันดับสุดท้ายมีรายได้มากกว่า 50,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 3.3 และด้านภูมิภานา พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ มีภูมิภานามาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือคิดเป็นร้อยละ 87.5 อันดับที่สอง มีภูมิภานามาจากภาคกลาง คิดเป็นร้อยละ 10.0 อันดับที่สามมีภูมิภานามาจากภาคเหนือ คิดเป็นร้อยละ 1.5 และอันดับสุดท้ายมีภูมิภานามาจากภาคใต้ คิดเป็นร้อยละ 1.0

2. ด้านศักยภาพการจัดการของแหล่งท่องเที่ยวรูปแบบแคมป์ปิ้ง

2.1 ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน

จากผลการวิจัยพบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว มีระดับความพึงพอใจมากที่สุด ($\bar{X} = 3.72$) รองลงมาด้านการให้ความรู้ข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยว มีระดับความพึงพอใจในระดับมาก ($\bar{X} = 3.67$) ด้านการมีทักษะการบริการต่าง ๆ มีระดับความพึงพอใจมาก ($\bar{X} = 3.67$) ด้านความพร้อมในการต้อนรับนักท่องเที่ยว ($\bar{X} = 3.66$) และด้านการสร้างกิจกรรมแหล่งท่องเที่ยว ($\bar{X} = 3.54$) ค่าเฉลี่ยรวม อยู่ในระดับความพึงพอใจในระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 3.65

2.2 ด้านการสร้างอาชีพและกระจายรายได้

จากผลการวิจัยพบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในด้านการใช้บริการต่าง ๆ ภายในชุมชน มีระดับความพึงพอใจมาก ($\bar{X} = 3.63$) รองลงมาด้านการส่งเสริมสินค้าผลิตภัณฑ์ชุมชน มีระดับความพึงพอใจในระดับมาก ($\bar{X} = 3.61$) ด้านการส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจระดับชุมชน มีระดับความพึงพอใจในระดับมาก ($\bar{X} = 3.59$) และด้านการส่งเสริมและสนับสนุนอาชีพคนในชุมชน มีระดับความพึงพอใจในระดับมาก ($\bar{X} = 3.58$) ค่าเฉลี่ยรวม อยู่ในระดับความพึงพอใจมาก คิดเป็นร้อยละ 3.60

2.3 ด้านการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวก

จากผลการวิจัยพบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในแหล่งท่องเที่ยวที่มีห้องน้ำบริการสำหรับนักท่องเที่ยวที่เพียงพอสำหรับการบริการนักท่องเที่ยว มีความพึงพอใจในระดับมาก ($\bar{X} = 3.64$) รองลงมาคือแหล่งท่องเที่ยวมีเดินพร้อมอุปกรณ์ให้เช่าเพียงพอสำหรับการบริการนักท่องเที่ยว มีระดับความพึงพอใจในระดับมาก ($\bar{X} = 3.63$) แหล่งท่องเที่ยวมีลานจอดรถเพียงพอสำหรับไว้บริการนักท่องเที่ยวที่เพียงพอสำหรับการบริการนักท่องเที่ยว มีความพึงพอใจในระดับมาก ($\bar{X} = 3.63$) แหล่งท่องเที่ยวมีบริการร้านอาหารเครื่องดื่มที่เพียงพอสำหรับการบริการนักท่องเที่ยว มีความพึงพอใจในระดับมาก ($\bar{X} = 3.62$) มีเส้นทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวที่สะดวก มีระดับความพึงพอใจในระดับมาก ($\bar{X} = 3.61$) และมีร้านขายสินค้าอุปโภคบริโภคที่เพียงพอสำหรับการบริการนักท่องเที่ยว มีระดับความพึงพอใจในระดับมาก ($\bar{X} = 3.59$) ค่าเฉลี่ยรวม อยู่ในระดับความพึงพอใจมาก คิดเป็นร้อยละ 3.62

2.4 ด้านความปลอดภัย

ตัวเองต้องการอย่างชัดเจน ให้ความสำคัญกับการเดินทางมากกว่าสิ่งอื่น มีการวางแผนท่องเที่ยวแบบ “ครั้งหนึ่งในชีวิต” เป็นรุ่นแห่งการตอบแทน และขยับอัพเดทโซเชียลมีเดีย นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้นิยมเดินทางไปใหม่ ๆ เพื่อค้นหาสถานที่ใหม่ ๆ และประสบการณ์ใหม่ ๆ รวมถึงค้นหากิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่สามารถได้ร่วมลงมือทำได้ และสัมผัสวิถีชีวิตของเจ้าของสถานที่ท่องเที่ยว นอกจากนี้นักท่องเที่ยวกลุ่ม Generation Z ยังเป็นรุ่นแรกที่โตมาเป็นชาวดิจิตอลโดยกำเนิด นั่นจึงเป็นสาเหตุว่าทำไมถึงขาดอินเทอร์เน็ตไม่ได้ ซึ่งนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้จะให้ความสำคัญกับ Wi-Fi มากที่สุดในช่วงไปเที่ยว และยังเลือกให้ Wi-Fi เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกอันดับต้น ๆ ที่อยากได้จากที่พักอีกด้วย โดย social media คือ สื่อออนไลน์ที่มีผลต่อการเดินทางท่องเที่ยวของ Generation Z ในแต่ละทริปอย่างสูง เพราะนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้เลือกที่จะเชื่อถือคำแนะนำของคนที่ไม่ได้รู้จักเป็นการส่วนตัวอย่าง influencer และ celebrity บนโลกออนไลน์ และจะมีการอัปเดตภาพถ่ายลงโซเชียลมีเดียเสมอตลอดการเดินทาง สอดคล้องกับไปรยา อรรถนิตย (2562: ออนไลน์) พบว่า กลุ่มคนยุค Generation Z มีพฤติกรรมการเลือกรับชมและการส่งต่อ (Share) วิดีโอคอนเทนต์ออนไลน์

จากพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ ที่กล่าวมาข้างต้น จึงนำไปสู่แนวทางการพัฒนา กิจกรรมการท่องเที่ยวแบบแคมป์ปิ้งให้ตอบสนองต่อนักท่องเที่ยว Generation Z คือ กิจกรรมทางการท่องเที่ยวแบบแคมป์ปิ้งที่ต้องมีความแปลกใหม่และมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น เพราะนักท่องเที่ยวกลุ่ม Generation Z จะชอบค้นหาสิ่งแปลกใหม่และสวยงามเพื่อถ่ายรูปลงโซเชียลมีเดีย แต่อาจมีกิจกรรมบางกิจกรรมของชุมชนอาจมีกิจกรรมที่ซ้ำกับกิจกรรมของชุมชนการท่องเที่ยวชุมชนอื่น เนื่องจากจังหวัดอุบลราชธานีมีจุดแคมป์ปิ้งที่หลากหลายและมีเอกลักษณ์เป็นของตัวเองที่มีชื่อเสียงในหลายด้าน อาจทำให้มีการเปรียบเทียบได้ง่าย ดังนั้นจุดแคมป์ปิ้งจึงต้องมีการต่อยอดกิจกรรม เหล่านั้นให้มีเอกลักษณ์เฉพาะของตนเอง รวมถึงการพัฒนาผู้นำกิจกรรมให้มีความทันสมัย สร้างความน่าสนใจ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้

2. วัตถุประสงค์ข้อที่ 2: เพื่อศึกษาศักยภาพการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวแบบแคมป์ปิ้งสำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่ม Generation Z กรณีศึกษาหาดแสนตอ ริมเขื่อนสิรินธร บ้านโป่งดินดำ ตำบลช่องเม็ก อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี

จากการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมจากแบบสอบถามพบว่า นักท่องเที่ยวที่เดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวมี มุมเหตุจูงใจในหลายด้านมีความต้องการท่องเที่ยว เพื่อต้องการหาบทเรียนในชีวิตชีวิตใหม่ ๆ การได้ออกมาทดลองเที่ยวในรูปแบบที่ต้องช่วยเหลือตัวเองหลาย ๆ เรื่องอย่างการแคมป์ปิ้ง จึงเหมือนเป็นการทดลองเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ สอดคล้องกับที่ตารางตัวเลขบนโต๊ะทำงานไม่เคยสอน ตั้งแต่การประกอบอุปกรณ์ การเลือกสถานที่ การผูกเงื่อน การทำอาหาร ไปจนถึงการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าต่าง ๆ ซึ่งในด้านความพึงพอใจ ศักยภาพด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในระดับมากในทุก ๆ ด้าน ทั้งในด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ชุมชนมีส่วนร่วมในการให้ความรู้ข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยว ชุมชนมีความพร้อมในการต้อนรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาใช้บริการ คนในชุมชนมีทักษะด้านการบริการต่าง ๆ เช่น บริการด้านที่พัก บริการร้านอาหาร เป็นต้น ในด้านการสร้างอาชีพและกระจายรายได้ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในระดับมากในทุก ๆ ด้าน ทั้งในด้านการส่งเสริมผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชน

นักท่องเที่ยวมีการอุดหนุนใช้บริการต่าง ๆ ภายในชุมชน มีการส่งเสริมสนับสนุนอาชีพคนในชุมชนและพัฒนาเศรษฐกิจในระดับชุมชน ในด้านการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวก ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในระดับมากในทุก ๆ ด้าน ทั้งในด้านห้องน้ำสำหรับนักท่องเที่ยว มีร้านอาหารและเครื่องดื่มที่เพียงพอต่อนักท่องเที่ยว มีเส้นทางเข้าถึงที่สะดวก มีลานจอดรถที่เพียงพอสำหรับนักท่องเที่ยวมีเดินท์และอุปกรณ์ให้เช่าไว้บริการนักท่องเที่ยว และมีร้านขายสินค้าอุปโภคบริโภคที่เพียงพอสำหรับนักท่องเที่ยว ในด้านความปลอดภัย ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในระดับมากในทุก ๆ ด้าน ทั้งในด้านการจัดเวรยามรักษาความปลอดภัยภายในพื้นที่ มีป้ายบอกและสัญลักษณ์เตือนความปลอดภัยภายในบริเวณพื้นที่ตั้งแคมป์ บริเวณสถานที่ที่มีความเหมาะสมต่อการตั้งแคมป์ปิ้ง สถานที่บริเวณที่ตั้งแคมป์ปิ้งมีความปลอดภัย ชุมชนมีความพร้อมในการรับมือกับเหตุการณ์ฉุกเฉินต่าง ๆ ในด้านการจัดการพื้นที่ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในระดับมากในทุก ๆ ด้าน ทั้งในด้านการจัดโซนพื้นที่ในการตั้งแคมป์แยกออกมาจากชุมชน มีการเว้นระยะห่างในการตั้งแคมป์เพื่อความเป็นส่วนตัว สถานที่ตั้งแคมป์เป็นสถานที่ที่ไม่เปลี่ยวทางธรรมชาติและไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม มีการจัดการขยะมูลฝอยภายในบริเวณสถานที่ตั้งแคมป์ มีการจัดการพื้นที่ในการจัดกิจกรรมทางน้ำริมเขื่อน ในด้านการจัดกิจกรรม ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในระดับมากในทุก ๆ ด้าน ทั้งในด้านการทำกิจกรรมประกอบอาหารเป็นหมู่คณะ มีการทำกิจกรรมสังสรรค์ร่วมกันอย่างเหมาะสม มีการจัดกิจกรรมไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม มีการจัดกิจกรรมที่ไม่ส่งผลกระทบต่อชุมชน มีการจัดกิจกรรมเชิงอนุรักษ์ปลูกป่า

3. วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวแบบแคมป์ปิ้งสำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่ม Generation Z กรณีศึกษาหาดแสนตอ ริมเขื่อนสิรินธร บ้านโป่งดินดำ ตำบลช่องเม็ก อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี

จากการวิจัยพบว่า กิจกรรมการท่องเที่ยวแบบแคมป์ปิ้งสำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่ม Generation Z ของหาดแสนตอ ริมเขื่อนสิรินธร บ้านโป่งดินดำ ตำบลช่องเม็ก อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี ควรมีการพัฒนาให้ดีขึ้นกว่าเดิมในด้านการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกที่ทันสมัยสำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่ม Generation Z ด้านการสร้างอาชีพและกระจายรายได้ ควรมีการสร้างกลุ่มอาชีพ และจัดฝึกอบรมอาชีพให้กับครัวเรือนเป้าหมายที่ต้องการฝึกอาชีพในหมู่บ้าน เพื่อที่จะนำไปปฏิบัติอาชีพได้จริง ด้านการจัดการพื้นที่ควรมีการจัดตั้งถังขยะ หรือจุดทิ้งขยะที่ชัดเจนและเพียงพอ เพื่อที่จะกำจัดขยะมูลฝอยที่เป็นพิษหรืออันตรายออกจากชุมชน และมีการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้ผู้ที่มาใช้บริการนำขยะมูลฝอยออกไ้ยังจุดทิ้งขยะที่จัดตั้งไว้เฉพาะ ด้านการจัดกิจกรรมควรมีการเพิ่มกิจกรรมทางน้ำเพื่อที่จะตอบสนองนักท่องเที่ยวกลุ่ม Generation Z

ภาพที่ 1 แนวทางการพัฒนาศักยภาพการจัดการของแหล่งท่องเที่ยวรูปแบบแคมป์ปิ้ง สำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่ม Generation Z กรณีศึกษาหาดแสนตอ ริมเขื่อนสิรินธร บ้านโป่งดินดำ ตำบลช่องเม็ก อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี

สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ สามารถสรุปเป็นแนวทางทางการพัฒนาศักยภาพการจัดการของแหล่งท่องเที่ยวรูปแบบแคมป์ปิ้งสำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่ม Generation Z กรณีศึกษาหาดแสนตอ ริมเขื่อนสิรินธร บ้านโป่งดินดำ ตำบลช่องเม็ก อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี 4 แนวทาง ดังนี้

1. ด้านการบริการ ภายในสถานที่แคมป์ปิ้งควรมีบริการการพัฒนาด้านการบรรยายและให้ข้อมูลโดยบุคคลในท้องถิ่นหรือมีคฤศก์เพื่อคอยให้คำแนะนำเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวที่ใกล้เคียงและอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานีเพื่อข้อมูลที่ถูกต้อง

2. ด้านบริการสิ่งอำนวยความสะดวก ภายในสถานที่แคมป์ปิ้งและการบริการควรพัฒนาห้องน้ำสาธารณะ เช่น ความสะอาด ความเพียงพอและความปลอดภัยเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว ควรมีถังขยะเพื่อรองรับปริมาณขยะของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาใช้บริการ ควรมีร้านอาหาร ร้านสะดวกซื้อไว้คอยบริการนักท่องเที่ยว

3. ด้านการสร้างอาชีพและกระจายรายได้ ควรมีการสร้างกลุ่มอาชีพ และจัดฝึกอบรมอาชีพให้กับครัวเรือนเป้าหมายที่ต้องการฝึกอาชีพในหมู่บ้านเพื่อที่จะนำไปปฏิบัติอาชีพได้จริง และนำไปต่อยอดในการพัฒนาและกระจายรายได้ให้กับคนในชุมชน

4. ด้านการจัดการพื้นที่ควรมีการจัดตั้งถังขยะหรือจุดทิ้งขยะที่ชัดเจนและเพียงพอ เพื่อที่จะกำจัดขยะมูลฝอยที่เป็นพิษหรืออันตรายออกจากชุมชน และมีการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้ผู้ที่มาใช้บริการนำขยะมูลฝอยออกไว้อย่างจุดทิ้งขยะที่จัดตั้งไว้เฉพาะ
5. ด้านการจัดกิจกรรมควรมีการเพิ่มกิจกรรมทางน้ำเพื่อที่จะตอบสนองนักท่องเที่ยวกลุ่ม Generation Z

บรรณานุกรม

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. **มาตรฐานการท่องเที่ยวไทย มาตรฐานการจัดกิจกรรมค่ายพักแรมเพื่อการท่องเที่ยว**. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2560.
- ไปรยา อรรถนิตย์. **ปัจจัยที่มีผลต่อการส่งต่อ (Share) วิดีโอคอนเทนต์ออนไลน์ผ่านทางสื่อ Social Media (โซเชียลมีเดีย) ของวัยรุ่น Gen Z**. (ออนไลน์) 2562. จาก <http://dspace.bu.ac.th/handle/123456789/4030>
- Brand Buffet. **Gen Z ให้ความสำคัญกับการใช้ชีวิตและท่องเที่ยว มากกว่าการศึกษา การมีบ้าน หรือ ความมั่นคงหลังเกษียณ**. (ออนไลน์) 2562. จาก <https://www.brandbuffet.in.th/2019/09/gen-z-unpacked-about-interest-and-insight-survey/>
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). "Determining Sample Size for Research Activities," *Educational and Psychological Measurement*. 30, 3 (1970): 607-610.

แนวทางการพัฒนาการตลาดการท่องเที่ยวชุมชนปะอ่าว

ตำบลปะอ่าว จังหวัดอุบลราชธานี

Guidelines for the Development of Tourism Marketing in Pa-Ao community,

Pa-Ao sub-district, Ubon Ratchathani province.

กฤษณา ภูพานิน¹ ยูวานันท์ รังหอม² กุลวดี ละม้ายจีน³ และภูวดล งามมาก⁴

Kitsana Phuphanin¹ Yuwanan Ranghom² kulvadee Lamaijeen³

and Puwadon Ngammak⁴

^{1,2,3,4}สาขาวิชา การจัดการการท่องเที่ยวและการบริการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

^{1,2,3,4}Department of Tourism and Hospitality Management, Faculty of Humanities and

Social Sciences, UbonRatchathani Rajabhat University

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพมีวัตถุประสงค์ดังนี้ คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมทางการท่องเที่ยวการตลาดการท่องเที่ยวชุมชนปะอ่าว ตำบลปะอ่าว จังหวัดอุบลราชธานี 2) เพื่อวิเคราะห์กลยุทธ์ทางการตลาดการท่องเที่ยวชุมชนปะอ่าว ตำบลปะอ่าว จังหวัดอุบลราชธานี 3) เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการตลาดการท่องเที่ยวชุมชนปะอ่าว ตำบลปะอ่าว จังหวัดอุบลราชธานี ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ ภาคครัว ภาคเอกชน และประชาชนที่เกี่ยวข้อง ภาคีละ 10 คน รวมทั้งสิ้น 30 คน ในพื้นที่ชุมชนปะอ่าว ตำบลปะอ่าว จังหวัดอุบลราชธานี

ผลการวิจัยพบว่า 1) ชุมชนปะอ่าวขาดกลยุทธ์ด้านการส่งเสริมการตลาด 2) ชุมชนบ้านปะอ่าวมีศักยภาพด้านทรัพยากรธรรมชาติที่มีความโดดเด่นและมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว แต่ยังขาดเรื่องการเข้าถึงการตลาด 3) ชุมชนสามารถพัฒนาการตลาดได้ถ้ามีการอบรมให้ความรู้ แนวทางการพัฒนาการตลาดการท่องเที่ยว มีทั้งหมด 6 แนวทาง คือ (1) การพัฒนาความรู้ (2) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ (3) การพัฒนาการมีส่วนร่วม (4) การพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่าย (5) การพัฒนาการส่งเสริมการตลาด (6) การพัฒนาความร่วมมือทางธุรกิจ

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนา การตลาด การท่องเที่ยวโดยชุมชนปะอ่าว

Abstract

This research study is qualitative research with the following objectives: 1) To study the environment of tourism, tourism marketing, Pa-ao community, Pa-ao sub-district, Ubon Ratchathani province; 2) To analyze the marketing strategy of Pa-ao community tourism, Pa-ao sub-district, Ubon Ratchathani province. 3) To suggest guidelines for the development of

tourism marketing in Pa-ao community, Pa-ao sub-district, Ubon Ratchathani province. The sample groups used in the qualitative research were the government, the private sector, and the people involved, each of 10 people, totaling 30 people in the Pa-ao community area, Pa-ao sub-district, Ubon Ratchathani province.

The research result found that 1) The Pa-ao community lacks marketing promotion strategies. 2) Ban Pa-ao community has outstanding natural resource potential and uniqueness. but still lack of access to marketing 3) Community can develop marketing if there is training and knowledge. There are 6 guidelines for tourism marketing development: (1) Knowledge development (2) Product development (3) Participation development (4) Distribution channel development (5) Marketing promotion development (6) Business cooperation development.

Keywords: Development, Guideline, Marketing, Pa-ao Community Tourism

บทนำ

การท่องเที่ยวโดยชุมชน Community based tourism เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่มีลักษณะเป็นชุมชน พื้นฐานที่สำคัญคือ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวของพื้นที่ การท่องเที่ยวโดยชุมชนยังมีส่วนช่วยในการกระตุ้นเศรษฐกิจของท้องถิ่นด้วยการสร้างงานและการกระจายรายได้ ขณะเดียวกันก็ช่วยอนุรักษ์วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชน ซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะตน มีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชนท้องถิ่นและผู้มาเยือนที่ไม่กระทบต่อฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชน และชุมชนได้รับผลประโยชน์จากการดำเนินงานการท่องเที่ยวอย่างเป็นธรรม (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2550; กุลวดี ละม้ายจีน, 2561)

โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในจังหวัดอุบลราชธานี เข้ามาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก ผลการวิจัยพบว่า ผู้มาเยือนชาวไทยที่เดินเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดอุบลราชธานี ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 21-30 ปี การศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี ประกอบอาชีพพนักงานบริษัท/ลูกจ้างเอกชน มีรายได้ 20,001-30,000 บาท มีภูมิลำเนาอยู่ที่จังหวัดศรีสะเกษ มักจะเดินทางท่องเที่ยวในจังหวัดอุบลราชธานี ในช่วงวันเสาร์-อาทิตย์ ในเดือนกรกฎาคม ผู้มาเยือนชาวไทยส่วนใหญ่นิยมจัดการเดินทางท่องเที่ยวด้วยตนเอง มีผู้ร่วมเดินทางท่องเที่ยวคือเพื่อน มีจุดประสงค์ในการเดินทางเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ ใช้รถยนต์ส่วนตัวเป็นพาหนะนั้น โดยมีการพักค้างคืน มีค่าใช้จ่ายในการเดินทางท่องเที่ยวเป็นจำนวนเงินระหว่าง 2,001-3,000 บาทต่อคน (กรมการท่องเที่ยว, 2560)

ชุมชนชนปะอาวตั้งอยู่บนที่ดอน พื้นที่โดยรอบเป็นพื้นที่เกษตรกรรม ได้แก่ นาข้าว และพื้นที่ป่าโคกหรือป่าเต็งรัง ทางด้านทิศเหนือ เป็นชุมชนพักอาศัยแบบชนบท ประชากรในชุมชนประกอบอาชีพทางการเกษตร อาชีพเสริม เช่น กลุ่มช่างหล่อผลิตภัณฑ์ทองเหลือง กลุ่มสตรีผ้าไหม กลุ่มดอกไม้จันทน์ กลุ่มปลูกข้าวหอมมะลิ กลุ่มแปรรูปอาหารสำเร็จ ลักษณะสังคมภายในชุมชนยังคงเป็นลักษณะของวิถีชีวิตและ

วัฒนธรรมแบบชนบทที่มีความเกี่ยวข้องกับการเกษตร และพื้นที่ทางความเชื่อท้องถิ่น เช่น คนในชุมชนส่วนใหญ่เชื่อและนับถือศาลเจ้าปู่แสนานผู้ก่อตั้งบ้านปะอาว เป็นชุมชนที่มีการก่อตั้งเป็นชุมชนมายาวนาน จากประวัติที่บันทึกไว้ว่า ชุมชนปะอาวได้ก่อตั้งพร้อมกับเมืองอุบล ปัจจุบันชุมชนปะอาวได้ถูกประกาศให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวของจังหวัดอุบลราชธานีในด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เช่น ภูมิปัญญาการหล่อผลิตภัณฑ์ทองเหลืองโบราณ การย้อมไหมด้วยสีธรรมชาติ และทอผ้าไหม เป็นต้น ผลิตภัณฑ์ทองเหลือง อาชีพที่เป็นเอกลักษณ์ประจำหมู่บ้าน ซึ่งได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ คือการทำเครื่องทองเหลือง กรรมวิธีการผลิตยังเป็นแบบโบราณดั้งเดิม ผ้าไหมย้อมสีธรรมชาติ ในหมู่บ้านยังมีศูนย์สาธิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ทองเหลืองและทอผ้าไหมที่สวยงาม

นอกจากชุมชนปะอาวยังมีศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวแล้ว อย่างไรก็ตามในอีกด้านหนึ่งในการส่งเสริมการตลาดยังไม่มากพอต่อผลิตภัณฑ์ชุมชนบ้านปะอาว ที่ยังไม่เข้าถึงนักท่องเที่ยวอย่างหลากหลายต่อการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชนบ้านปะอาว เช่น ปัญหาเรื่องการตลาด ปัญหาการเจาะกลุ่มเป้าหมาย ปัญหาเรื่องส่งเสริมผลิตภัณฑ์ ปัญหาเรื่องการขาดประชาสัมพันธ์ ปัญหาเรื่องการจัดการด้านการตลาด เป็นต้น ซึ่งปัญหาดังกล่าวหากไม่ได้รับการส่งเสริมและพัฒนาด้านการตลาด ผลิตภัณฑ์ชุมชนบ้านปะอาว อาจไม่เป็นที่รู้จักมากเพียงพอและไม่สามารถเข้าถึงได้ทุกเพศทุกวัย ดังนั้นผู้ศึกษาจึงต้องการที่จะศึกษาศักยภาพการตลาดการท่องเที่ยวชุมชนปะอาวที่มีผลต่อการพัฒนาการตลาดการท่องเที่ยวของชุมชน เพื่อที่จะนำผลที่ได้มาเป็นแนวทางการพัฒนาการตลาดการท่องเที่ยวชุมชนปะอาว ในจังหวัดอุบลราชธานี

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมทางการท่องเที่ยวการตลาดการท่องเที่ยวชุมชนปะอาว ตำบลปะอาว จังหวัดอุบลราชธานี
2. เพื่อวิเคราะห์กลยุทธ์ทางการตลาดการท่องเที่ยวชุมชนปะอาว ตำบลปะอาว จังหวัดอุบลราชธานี
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการตลาดการท่องเที่ยวชุมชนปะอาว ตำบลปะอาว จังหวัดอุบลราชธานี

ระเบียบวิธีวิจัย

แนวทางการพัฒนาการตลาดการท่องเที่ยวชุมชนปะอาว ตำบลปะอาว จังหวัดอุบลราชธานี มีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. วิธีดำเนินการวิจัย

1.1 วิธีการศึกษาวิจัย

คำถามวิจัยข้อที่ 1 สภาพแวดล้อมทางการท่องเที่ยวของชุมชนปะอาว ตำบลปะอาว จังหวัดอุบลราชธานีเป็นอย่างไร ใช้การสัมภาษณ์ การประชุม ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมทางการท่องเที่ยวของชุมชนในการพัฒนาชุมชนปะอาว

คำถามวิจัยข้อที่ 2 การวิเคราะห์กลยุทธ์ทางการตลาดการท่องเที่ยวชุมชนปะอ่าว ตำบลปะอ่าว จังหวัดอุบลราชธานีเป็นอย่างไร ใช้การสัมภาษณ์ ประชุมและแบบประเมิน ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อศึกษากลยุทธ์ในการพัฒนาการตลาดการท่องเที่ยวชุมชนปะอ่าว

คำถามวิจัยข้อที่ 3 แนวทางการพัฒนาการตลาดการท่องเที่ยวชุมชนปะอ่าว ตำบลปะอ่าว จังหวัดอุบลราชธานีเป็นอย่างไร ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อหาแนวทางการพัฒนาการตลาดการท่องเที่ยวชุมชนปะอ่าว ตำบลปะอ่าว จังหวัดอุบลราชธานี

2. ประชากรกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาวิจัยเรื่องการตลาดการท่องเที่ยวชุมชนปะอ่าว ตำบลปะอ่าว จังหวัดอุบลราชธานี มีขอบเขตด้านประชากร ดังนี้

2.1 ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ ประชาชนในชุมชน ผู้นำแหล่งท่องเที่ยว ภาครัฐ ภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการพัฒนาการตลาดการท่องเที่ยวชุมชนปะอ่าว ตำบลปะอ่าว จังหวัดอุบลราชธานีมีขอบเขตด้านประชากร ดังนี้

2.2 ตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคือ ภาครัฐ 10 คน ภาคเอกชน 10 คน และประชาชนที่เกี่ยวข้อง 10 คน กับแนวทางการพัฒนาการตลาดการท่องเที่ยวชุมชนปะอ่าว ตำบลปะอ่าว จังหวัดอุบลราชธานี ภาคีละ 10 คน รวมทั้งสิ้น 30 คน สำหรับการสัมภาษณ์

2.3 วิธีการสุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยทำการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ผู้นำแหล่งท่องเที่ยวและ ภาครัฐ ภาคเอกชนและประชาชนที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการพัฒนาการตลาดการท่องเที่ยวชุมชนปะอ่าว ตำบลปะอ่าว จังหวัดอุบลราชธานี

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้แก่ การศึกษาข้อมูลแนวทางการพัฒนาการตลาดการท่องเที่ยวชุมชน โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร สิ่งพิมพ์เผยแพร่ เอกสารรายงาน เอกสารทางวิชาการ บทความวิจัย ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

3.2 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ได้แก่ ข้อมูลภาคสนาม โดยใช้การสัมภาษณ์ เพื่อวิเคราะห์กลยุทธ์ทางการตลาดชุมชน ในแนวทางการพัฒนาการตลาดการท่องเที่ยวชุมชนปะอ่าว ตำบลปะอ่าว จังหวัดอุบลราชธานี

4. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาโครงการนี้มีเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลคือแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure Interview) สำหรับสัมภาษณ์ ประชาชน นักท่องเที่ยว ภาครัฐและภาคเอกชน ที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มศักยภาพชุมชนบ้านท่าเยี่ยม อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Content analysis) โคนเอาข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามและสัมภาษณ์มาวิเคราะห์เนื้อหา

6. ระยะเวลาทำการวิจัยและแผนการดำเนินงานตลอดโครงการวิจัย

ระยะเวลาโครงการ 4 เดือน วันที่เริ่มต้น 5 กรกฎาคม 2564 -31 ตุลาคม 2564

7. แบบสัมภาษณ์สำหรับภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนที่เกี่ยวข้อง

ใช้แบบสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการตลาดการท่องเที่ยวชุมชนปะอาว ในการเก็บรวบรวมข้อมูลกลุ่มเป้าหมาย คือ หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนที่เกี่ยวข้อง จะใช้แบบสัมภาษณ์ซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่ง โครงสร้าง แบ่งออกเป็น 5 ส่วน ดังนี้

แบบสัมภาษณ์ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ ชื่อ-สกุล เพศ อายุ ที่อยู่ปัจจุบัน เบอร์โทรศัพท์ ระดับการศึกษา อาชีพหลักและอาชีพเสริม ตำแหน่งปัจจุบัน มีความเกี่ยวข้องข้องกับการท่องเที่ยวในฐานะ รายได้จากกิจกรรมการท่องเที่ยว การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

แบบสัมภาษณ์ตอนที่ 2 ข้อมูลแบบสัมภาษณ์ ได้แก่ 1) ศักยภาพในแหล่งท่องเที่ยวของท่านมีอะไรบ้าง 2) บริบททั่วไปของชุมชนเป็นอย่างไร และช่วงเวลาที่น่าท่องเที่ยวมาเยือนมากที่สุด/น้อยที่สุด 3) ศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว มากน้อยเพียงใด 4) สิ่งอำนวยความสะดวกภายในชุมชน 5) การผลิตสินค้าที่ระลึกในชุมชน

แบบสัมภาษณ์ตอนที่ 3 SWOT ได้แก่ จุดแข็ง (Strengths) จุดอ่อน (Weaknesses) โอกาส (Opportunities) อุปสรรค (Threats)

แบบสัมภาษณ์ตอนที่ 4 7P ได้แก่ 1) สินค้า (Product) 2) ราคา (Price) 3) สถานที่ (Place) 4) การส่งเสริม (Promotion) 5) บุคลากร (People) 6) กระบวนการ (Process) 7) องค์ประกอบทางกายภาพ (Physical Evidence)

แบบสัมภาษณ์ตอนที่ 5 ปัญหา อุปสรรคและแนวทางในการแก้ไขปัญหา ได้แก่ ข้อจำกัดและอุปสรรคในการพัฒนาการตลาด ข้อเสนอแนะและแนวทางพัฒนาการตลาดการท่องเที่ยว

อภิปรายผลการวิจัย**วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมทางการท่องเที่ยวการตลาดการท่องเที่ยวชุมชนปะอาว ตำบลปะอาว จังหวัดอุบลราชธานี**

ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนปะอาวมีสภาพแวดล้อมทางการท่องเที่ยวที่พร้อม มีความเป็นอยู่ที่ดี ภายในชุมชนมีศูนย์อนุรักษ์หัตถกรรมทองเหลืองบ้านปะอาวที่มีเอกลักษณ์และโดดเด่น ในการเดินทางมายังสถานที่ท่องเที่ยวจะเดินทางไปนั้น ต้องสามารถเดินทางคนเดียวได้ แต่ถึงอย่างนั้นก็ยังต้องการความสะดวกสบายอยู่นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางไปใหม่ ๆ เพื่อสร้างประสบการณ์ใหม่ ๆ รวมถึงค้นหากิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่สามารถได้ร่วมลงมือทำกิจกรรม และสัมผัสวิถีชีวิตของคนชุมชนปะอาว มีการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างคนในชุมชนและนักท่องเที่ยว ให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันและสร้างประสบการณ์ทางการท่องเที่ยว และรู้จักแหล่งท่องเที่ยวกับผลิตภัณฑ์ทองเหลืองมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับ ศิณีมาลย์ วัฒนา และคณะ (2559) พบว่า ศักยภาพของชุมชนเป็นขีดความสามารถหรือความพร้อมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมการกระจายรายได้การสร้างควมพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยวซึ่งในการจัดการการท่องเที่ยวให้

สัมฤทธิ์ผล จึงควรร่วมมือกันทั้งภาครัฐและการมีส่วนร่วมของประชาชนเจ้าของพื้นที่ โดยเน้นถึงความโดดเด่นของการท่องเที่ยวที่พึ่งพาอาศัยชุมชนการสร้างจิตสำนึกให้ผู้คนในชุมชนตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นในการดำรงไว้ของทรัพยากรธรรมชาติและศิลปวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่นตน

จากที่กล่าวมาข้างต้น จึงนำไปสู่แนวทางการพัฒนาการตลาดการท่องเที่ยวชุมชนปะอาวให้มีความแปลกใหม่และมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น มีผลิตภัณฑ์ที่แปลกใหม่และสวยงาม เพื่อถ่ายรูปลงโซเชียลมีเดีย ทำให้ผู้คนรู้จักแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนปะอาวมมากขึ้น ถือเป็นกลยุทธ์ทางการตลาดอีกทางหนึ่ง ดังนั้นชุมชนจึงต้องมีการต่อยอดผลิตภัณฑ์สินค้าเหล่านั้นให้มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นของตนเอง รวมถึงการพัฒนาผู้นำและคนในชุมชนถ่ายทอดความรู้ในการทำท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวที่มีความน่าสนใจเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อวิเคราะห์กลยุทธ์ทางการตลาดการท่องเที่ยวชุมชนปะอาว ตำบลปะอาว จังหวัดอุบลราชธานี

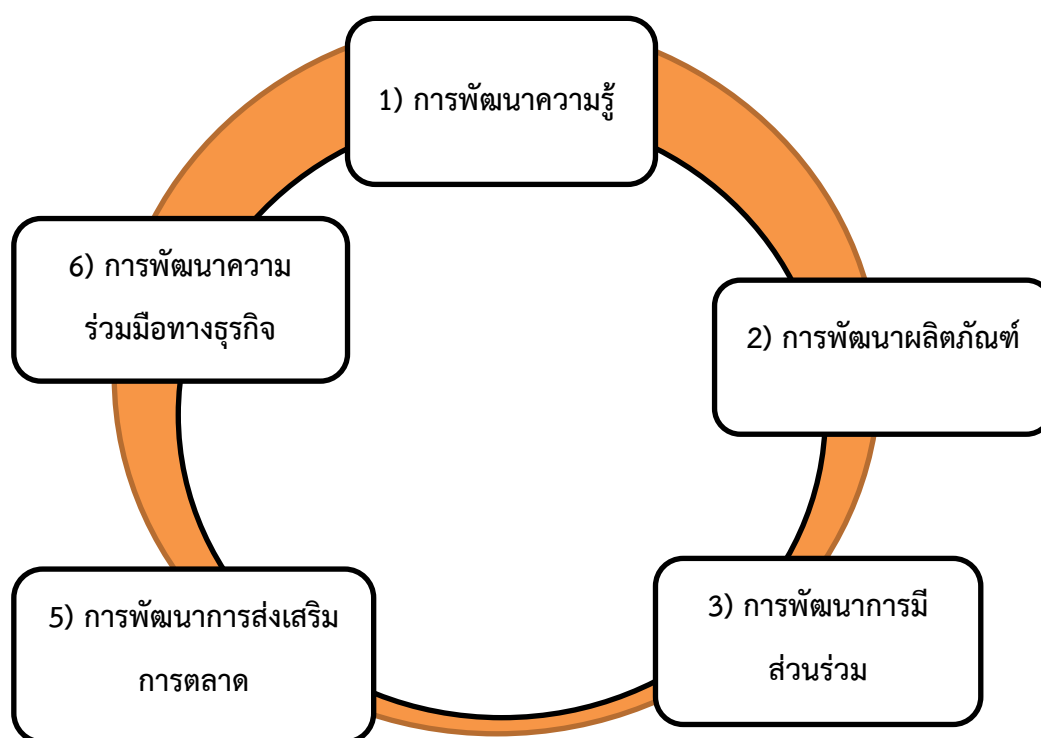
ผลการวิจัยพบว่า การตลาดการท่องเที่ยวภายในชุมชน ยังไม่เป็นที่รู้จักมากพอต่อการเข้าถึงผลิตภัณฑ์ชุมชน เช่น ขาดการโปรโมทประชาสัมพันธ์ของผลิตภัณฑ์ สินค้าเป็นที่รู้จักเฉพาะ ขาดการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ ดังนั้นชุมชนต้องมีการพัฒนาความรู้ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การพัฒนาการมีส่วนร่วม การพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่าย การพัฒนาการส่งเสริมการตลาด การพัฒนาความร่วมมือทางธุรกิจ การพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาดทางการท่องเที่ยวภายในชุมชนต้องได้รับความร่วมมือจากภาครัฐ ภาคเอกชน และผู้นำที่เกี่ยวข้องเข้ามาสนับสนุน ในการจัดอบรมให้ความรู้ในเรื่องการตลาด ประชุมเพื่อให้เสนอความคิดเห็น แต่คนในชุมชนยังขาดความสนใจและขาดความต่อเนื่องในการร่วมกิจกรรม ส่งผลให้ขาดความรู้ความเข้าใจในบางขั้นตอนที่จำเป็นต่อการพัฒนาและส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยวในชุมชน

ด้านการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชนให้คนในชุมชนมีรายได้มากขึ้น และยังเป็นที่ยังไม่รู้จักมากขึ้นอีกด้วย ชุมชนมีการส่งเสริมการตลาดในแหล่งท่องเที่ยว ที่อยู่บนพื้นฐานกลยุทธ์ทางการตลาด มาต่อยอดเพื่อให้เกิดการพัฒนาการตลาดการท่องเที่ยวที่มีหลากหลายมากขึ้น ชุมชนบ้านปะอาว โดยนักท่องเที่ยวจะรู้จักเครื่องท่องเที่ยวเครื่องแคเฉพาะกลุ่ม ไม่เป็นที่รู้จักมากพอ เนื่องจากยังขาดการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ด้านการตลาดในการโปรโมทสินค้าเครื่องท่องเที่ยว และในการตลาดอื่น ๆ ยังเป็นที่ยังไม่แพร่หลาย ทั้งยังขาดความร่วมมือและความสนใจจากคนในชุมชน ทำให้คนในชุมชนยังขาดแรงจูงใจ ในการดำเนินการโปรโมทสินค้าทางการท่องเที่ยว ชุมชนยังขาดการอบรมเรื่องของการตลาดที่ช่วยส่งเสริมรายได้ จากผลิตภัณฑ์ของคนในชุมชน เพื่อให้เกิดการกระจายรายได้ และเป็นที่ยังไม่รู้จักมากขึ้น ทั้งยังขาดกลยุทธ์ทางการตลาด ได้สรุปไว้ว่า กลยุทธ์ทางการตลาดการท่องเที่ยวจะต้องมีความโดดเด่นเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวและมีความแปลกใหม่ของสินค้า และเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมและลงมือปฏิบัติจริง สอดคล้องกับ ฤดี เสริมชยุต (2563) ได้สรุปไว้ว่า การส่งเสริมการตลาดสำหรับท่องเที่ยวชุมชนเป็นเครื่องมือที่จะช่วยให้การท่องเที่ยวชุมชนเป็นที่สนใจแก่นักท่องเที่ยว โดยเฉพาะในยุคประเทศไทย 4.0 ที่ข้อมูลข่าวสารส่งต่อกันอย่างรวดเร็ว และสื่อสังคมออนไลน์มีบทบาทต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการ การส่งเสริมการตลาด เป็นการรวมเครื่องมือทั้ง

5 ประเภทเข้าด้วยกัน ได้แก่ การโฆษณา การส่งเสริมการขาย การขายโดยพนักงานขาย การให้ข่าวและประชาสัมพันธ์ และการตลาดทางตรง

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการตลาดการท่องเที่ยวชุมชนปะอ่าว ตำบลปะอ่าว จังหวัดอุบลราชธานี

ผลการวิจัยพบว่า จากผลการวิจัยสามารถวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาการตลาดการท่องเที่ยวชุมชนปะอ่าว ตำบลปะอ่าว จังหวัดอุบลราชธานีมีทั้งหมด 6 แนวทาง คือ 1) การพัฒนาความรู้ 2) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ 3) การพัฒนาการมีส่วนร่วม 4) การพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่าย 5) การพัฒนาการส่งเสริมการตลาด 6) การพัฒนาความร่วมมือทางธุรกิจ

ภาพที่ 1 แนวทางการพัฒนาการตลาดการท่องเที่ยวชุมชนปะอ่าว ตำบลปะอ่าว จังหวัดอุบลราชธานี

สรุปผลวิจัย

จากผลการวิเคราะห์การสัมภาษณ์ สามารถสรุปเป็นแนวทางการพัฒนาการตลาดการท่องเที่ยวชุมชนปะอ่าว ตำบลปะอ่าว จังหวัดอุบลราชธานี มีทั้งหมด 6 แนวทาง คือ

1. การพัฒนาความรู้ ภาครัฐเข้ามาให้ความรู้ในเรื่องของการตลาด โดยมีการจัดอบรมคนในชุมชนให้มีความรู้และทักษะในด้านการตลาดมากยิ่งขึ้น บนพื้นฐานกลยุทธ์ทางการตลาด

2. การพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยออกแบบผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้นมีรูปแบบการทำแบบใหม่ ๆ ให้โดดเด่นและยังคงความเป็นเอกลักษณ์ โดยภาครัฐ ภาคเอกชนเข้ามาช่วยพัฒนาการออกแบบผลิตภัณฑ์ บรรจุกัณฑ์ ให้มีความสวยงามน่าสนใจในผลิตภัณฑ์เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว และเพื่อเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์

3. การพัฒนาการมีส่วนร่วม การเปิดโอกาสในประชาชนในหมู่บ้าน ได้เข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในการดำเนินงานกิจกรรมการพัฒนาชุมชน ในลักษณะของการเข้าร่วมในการตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

4. การพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่าย การโปรโมทประชาสัมพันธ์ด้านโซเชียล โดยการสร้างเพจ Facebook You tube เพื่อให้เกิดการโปรโมทให้คนรู้จักมากขึ้น มีการสร้างภาพลักษณ์ให้มีความน่าสนใจ การโปรโมท โฆษณา ส่งเสริมผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ผ่านช่องทางที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงได้ง่ายอย่างการใช้ อินเทอร์เน็ต เช่น เว็บไซต์ทางการท่องเที่ยว สื่อโซเชียลมีเดียต่าง ๆ เพื่อเชิญชวนนักท่องเที่ยวให้มาสัมผัสแหล่งท่องเที่ยวด้วยตนเอง

5. การพัฒนาการส่งเสริมการตลาด ชุมชนต้องได้รับความร่วมมือจาก ภาครัฐ ภาคเอกชน และผู้นำชุมชนประชาชนที่เกี่ยวข้องเข้ามาสนับสนุน เพื่อสร้างกลยุทธ์ทางการตลาดให้เป็นที่รู้จักแหล่งท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์มีการจัดอบรมพัฒนาความรู้ในเรื่องการตลาด ประชุมเพื่อให้เสนอความคิดเห็นด้านการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อทันต่อสถานการณ์ในปัจจุบัน

6. การพัฒนาความร่วมมือทางธุรกิจ โดยมีการร่วมมือกับหน่วยงานภายในเพื่อการพัฒนาการตลาด การท่องเที่ยวในชุมชน คือ องค์การบริหารส่วนตำบล โรงเรียน ผู้นำกลุ่มอาชีพ รวมถึงเครือข่ายภายนอกชุมชน เช่น สมาคมการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ผู้ประกอบการทำธุรกิจนำเที่ยว มาหาแนวทางร่วมกันในการพัฒนาการตลาดทางการท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะ

1. ภาครัฐควรสนับสนุนเรื่องงบประมาณในการส่งเสริมสินค้าผลิตภัณฑ์ในชุมชนอย่างสม่ำเสมอ และให้ความรู้ในเรื่องของการตลาดโดยการจัดอบรมคนในชุมชนให้มีความรู้ในด้านการตลาดมากยิ่งขึ้น บนพื้นฐานกลยุทธ์ทางการตลาดของชุมชนบ้านปะอาว อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ให้ได้รับการพัฒนามากขึ้น เพื่อเพิ่มศักยภาพให้กับชุมชนและสร้างความมั่นใจให้นักท่องเที่ยว

2. หน่วยงานภาครัฐและเอกชน ต้องร่วมมือกันสร้างผลิตภัณฑ์ชุมชนให้มีความโดดเด่นและเป็นที่รู้จักมากขึ้น และจำเป็นสำหรับแหล่งท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยว เพื่อให้เข้าถึงผลิตภัณฑ์ชุมชนมากยิ่งขึ้น

3. สถาบันการศึกษาต้องให้ความรู้เกี่ยวกับกลยุทธ์ทางการตลาดการท่องเที่ยว ให้การสนับสนุนความรู้ด้านการส่งเสริมด้านการตลาดการท่องเที่ยวและการบริการ ให้เหมาะสมกับศักยภาพในแหล่งท่องเที่ยวชุมชน

4. ควรมีการศึกษาเพื่อพัฒนาเส้นทางเพื่อการท่องเที่ยวเพื่อขยายเส้นทางทางการท่องเที่ยวล่องแพไป ทิศตะวันออกของแม่น้ำ

บรรณานุกรม

- กรมการท่องเที่ยว. ข้อมูลสถิติผู้มาเยือนชาวไทยที่เดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศในปี พ.ศ. 2559. (ออนไลน์) 2560 (อ้างเมื่อ 30 สิงหาคม 2564). จาก <http://www.tourism.go.th>
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. คู่มือเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ศรีเมืองการพิมพ์, 2550.
- กุลวดี ละม้ายเงิน. การท่องเที่ยวโดยชุมชน. อุบลราชธานี: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 2561.
- ฤดี เสริมชยุต. “กลยุทธ์การส่งเสริมการตลาด สำหรับการท่องเที่ยวชุมชน,” วารสารสังคมวิจัยและพัฒนา. 2, 4 (2563): 51-61.
- ศิณีมาลย์ วัฒนา และคณะ. “ศักยภาพของชุมชนกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่,” วารสารวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา. 8, 1 (2559): 83-96.

แนวทางการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่เมืองเก่าเขมราฐ

Guidelines for Developing Creative Tourism Activities in the Old City of Khemarat

กมลรัตน์ ปัดสาคำ¹ ชุตติกาญจน์ กาญจนพัฒน์² กุลวดี ละม้ายเงิน³ และ ภูวดล งามมาก⁴

Kamolrat Padsakham¹ Chutikarn Kanjanapat² Kulvadee Lamaijeen³
and Puwadon ngammak⁴

^{1,2,3,4}สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยวและการบริการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

^{1,2,3,4}Department of Tourism and Hospitality Management, Faculty of Humanities and
Social Sciences, Ubon Ratchathani Rajabhat University

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณมีวัตถุประสงค์ดังนี้คือ 1) เพื่อศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวที่มีต่อการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่เมืองเก่าเขมราฐ 2) เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพของกิจกรรมการท่องเที่ยว ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่เมืองเก่าเขมราฐ 3) เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่เมืองเก่าเขมราฐ ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ คือ นักท่องเที่ยวที่มีต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่เมืองเก่าเขมราฐ จำนวน 400 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามความพึงพอใจ

ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวมีผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่เมืองเก่าเขมราฐ ศักยภาพของกิจกรรมการท่องเที่ยว มีการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่เมืองเก่าเขมราฐ และแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่เมืองเก่าเขมราฐ มีทั้งหมด 4 แนวทาง คือ 1) ด้านการพัฒนาการบริการและการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ 2) ด้านการพัฒนาการมีส่วนร่วม 3) ด้านการพัฒนาการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว 4) ด้านการพัฒนาประชาสัมพันธ์

คำสำคัญ: การพัฒนา กิจกรรม การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่เมืองเก่าเขมราฐ

Abstract

This research study is a quantitative research with the following objectives: 1) To study the behavior of tourists towards the development of creative tourism activities in the old city of Khemarat 2) to analyze the potential of tourism activities to develop creative tourism activities in the old city of Khemarat 3) To suggest guidelines for developing creative tourism activities in the old city of Khemarat. The sample group used in the quantitative research was 400 tourists towards the development of creative tourism activities in the old city of Khemarat. The research instrument was a satisfaction questionnaire.

The research result found that the behavior of tourists affected the development of creative tourism activities in the old city of Khemarat. Potential of tourism activities Creative tourism activities are being developed in the old city of Khemarat. and guidelines for the development of creative tourism activities in the old city of Khemarat, there are a total of 4 approaches. 1) Service development and creative tourism activities 2) Participation development 3) Tourism activity development 4) Public relations development.

Keywords: Development, Activities, Creative Tourism in the Old City of Khemarat

บทนำ

ในความหลากหลายของวัฒนธรรมในสังคมไทยที่แสดงออกถึงความเจริญไปตามยุคสมัย โดยมีรูปแบบการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในเขตพื้นที่ จังหวัด อำเภอก และชุมชนอย่างต่อเนื่อง โดยคำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยชุมชนจัดการโดยชุมชน เพื่อชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของ มีสิทธิ์ในการจัดการดูแล เพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ ผู้มาเยือนในยุคปัจจุบัน การแข่งขันในตลาดโลกได้ให้ความสำคัญในการนำเอาวัฒนธรรม มาเป็นส่วนหนึ่งในตัวผลิตภัณฑ์หรือบริการที่ตนจำหน่ายเพื่อสร้างความแตกต่างและความได้เปรียบทางการแข่งขันจากคู่แข่ง ซึ่งสอดคล้องกับกระแสเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ (Creative Economy) ที่กำลังมาแรง การท่องเที่ยวนับเป็นอุตสาหกรรมหนึ่งที่ได้นำวัฒนธรรมมาเป็นจุดขายเพื่อดึงดูดความสนใจ ของนักท่องเที่ยว ที่ต่างสนใจที่จะเรียนรู้วัฒนธรรม มรดกทางประวัติศาสตร์ เยี่ยมชมงานสถาปัตยกรรม และสัมผัสวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในชุมชน รวมถึงซื้อของที่ระลึกที่เป็นงานหัตถกรรม งานฝีมือที่เกิดจากภูมิปัญญาของคนในประเทศ และวัฒนธรรมนี้เองเป็นตัวขับเคลื่อนการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ส่งผลต่อการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัฒนธรรมเป็นตัวขับเคลื่อนประเทศ ซึ่งอาจจะถูกเผยแพร่ออกไปในรูปแบบการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวจึงมีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมประเทศ

จังหวัดอุบลราชธานีเป็นจังหวัดที่สำคัญมีพื้นที่กว้างขวางและประชากรอาศัยอยู่รวมกันเป็นจำนวนมากการดำรงชีวิตของผู้คน แต่ครั้งอดีตจนกระทั่งปัจจุบันเป็นไปอย่างเรียบง่ายเช่นเดียวกับชาวชนบท ในภูมิภาคอื่น ๆ เอกลักษณะทางวัฒนธรรมของชาวอุบลราชธานี ที่สั่งสมกับสืบทอดกันมาเป็นเวลาช้านานนั้น ปรากฏอยู่ในวิถีการดำเนินชีวิตประจำวัน ทั้งในด้านความเชื่อประเพณีต่าง ๆ การกินการอยู่การเล่นและหัตถกรรมพื้นบ้านซึ่งเป็นงานฝีมือที่ต้องอาศัยความละเอียดอ่อนความอดุสาหะ วิริยะในการผลิต เช่น เรื่องจักสาน ภาชนะดินเผา ผ้าทอและการหล่อเครื่องใช้ทองเหลือง เป็นต้น อุบลราชธานีเป็นจังหวัดใหญ่ชายแดนที่สำคัญของภาคตะวันออกเฉียงเหนือและเป็นเมืองเก่าที่เจริญมานับร้อยปี เป็นจังหวัดที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจหลายแห่ง มีทั้งแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ และแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณสถาน มีประเพณีทางพุทธศาสนาที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเยือนอุบลราชธานีเสมอ

อำเภอเขมรราช เป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดอุบลราชธานี ที่มีประวัติยาวนานนับ 200 ปี มีวัฒนธรรม ประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ และสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น โดยมีพื้นที่เมืองเก่าเขมรราช ที่มีกิจกรรมต่าง ๆ มากมาย ให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วม และจัดให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสบรรยากาศบ้านเรือนเก่าแก่ ในเขตเมืองเก่าเขมรราช ทั้งสองฟากฝั่งถนนจะเต็มไปด้วยบ้านเรือนเก่า ๆ ที่สร้างขึ้นด้วยไม้ทั้งหลัง นักท่องเที่ยวสามารถที่จะเดินถ่ายรูปได้ตลอดทั้งแนวถนน ซึ่งมีจุดห้ามพลาดมากมาย อาทิเช่น โรงแรมสุขสงวน บ้านขุนบุรีประศาสน์ และศูนย์ศิลปวัฒนธรรมเมืองเขมรราชบุรีธานี เป็นต้น โรงแรมสุขสงวนเป็นโรงแรมแห่งแรกของอำเภอเขมรราช ปัจจุบันไม่ได้เปิดให้บริการในส่วนของห้องพักแล้ว แต่เปิดเป็นพิพิธภัณฑ์ให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมเมืองเขมรราช บ้านขุนบุรีประศาสน์ เป็นบ้านไม้ยกใต้ถุนสูง ด้านหน้าบ้านตกแต่งอย่างสวยงาม ให้นักท่องเที่ยวได้ถ่ายภาพเป็นที่ระลึก ส่วนด้านบนบ้านจัดแสดงเป็นพิพิธภัณฑ์ โดยรวบรวมข้าวของเครื่องใช้เก่าแก่ไว้มากมาย ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมเมืองเขมรราชบุรีธานี ตั้งอยู่ท้ายสุดของถนน เป็นพิพิธภัณฑ์ที่รวบรวมข้อมูลเมืองเขมรราช โดยรอบ ๆ อาคารจัดเป็นสวนสวยงามเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ถ่ายภาพ

การศึกษาแนวทางการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่เมืองเก่าเขมรราช อำเภอเขมรราชจังหวัดอุบลราชธานี จึงน่าจะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริม สนับสนุน แหล่งท่องเที่ยวพื้นที่เมืองเก่าเขมรราชเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งยังสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศที่ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยววิถีไทยที่สนับสนุนให้นักท่องเที่ยวได้มาสัมผัสวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของผู้คนในท้องถิ่นโดยกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ นับเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของประเทศไทย

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวที่มีต่อการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่เมืองเก่าเขมรราช
2. เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพของกิจกรรมการท่องเที่ยว ในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์พื้นที่เมืองเก่าเขมรราช
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์พื้นที่เมืองเก่าเขมรราชอุบลราชธานี

ระเบียบวิธีวิจัย

แนวทางการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่เมืองเก่าเขมรราช มีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยศึกษาจากนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองเก่าเขมรราช จังหวัดอุบลราชธานี

2. ประชากรตัวอย่าง

การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่เมืองเก่าเขมรราช มีประชากรและตัวอย่าง คือ นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองเก่าเขมรราช ผู้ทำวิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ใช้วิธีการแจกแบบสอบถามแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 400 คน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้แก่ การศึกษาข้อมูลทางด้านแนวทางการพัฒนา กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่เมืองเก่าเขมรราช โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร สิ่งพิมพ์ เผยแพร่ เอกสารรายงาน เอกสารทางวิชาการ บทความวิจัย วิทยานิพนธ์ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

3.2 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ได้แก่ ข้อมูลภาคสนาม โดยใช้แบบสอบถาม เพื่อศึกษา พฤติกรรมนักท่องเที่ยว ศักยภาพการพื้นที่เมืองเก่าเขมรราช และแนวทางการพัฒนา กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่เมืองเก่าเขมรราช

4. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามความคิดเห็น (Questionnaire) เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนา กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์พื้นที่เมืองเก่าเขมรราช โดยเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ คณะผู้วิจัยสร้างขึ้น จำนวน 1 ฉบับ แบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับ แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ภูมิลำเนา ซึ่งในส่วนนี้จะป็นคำถามแบบ ปลายปิด

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับ แบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยวที่มีต่อการพัฒนา กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์พื้นที่เมืองเก่าเขมรราช ได้แก่ปัจจัยในการเลือกเดินทางท่องเที่ยวมายังเมืองเก่าเขมรราช วัตถุประสงค์ในการเดินทางท่องเที่ยวเมืองเก่าเขมรราช ช่วงเวลาในการเดินทางท่องเที่ยวเมืองเก่าเขมรราช จำนวนผู้เข้าร่วมเดินทางมาท่องเที่ยวยังเมืองเก่าเขมรราช ท่านทราบข้อมูลข่าวสารของเมืองเก่าเขมรราช มาจากแหล่งข้อมูลใด พาหนะที่ใช้ในการเดินทางมายังเมืองเก่าเขมรราช ระยะเวลาในการพักผ่อนสำหรับการท่องเที่ยวเมืองเก่าเขมรราช ค่าใช้จ่ายในการเดินทางท่องเที่ยวเมืองเก่าเขมรราช ซึ่งในส่วนนี้จะป็นคำถาม แบบปลายปิด

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับ แบบสอบถามเกี่ยวกับระดับความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อ ศักยภาพกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์พื้นที่เมืองเก่าเขมรราช ได้แก่ ด้านความคิดสร้างสรรค์ในกิจกรรม การท่องเที่ยว ด้านสิ่งดึงดูดใจกิจกรรมการท่องเที่ยว ด้านองค์ความรู้ของกิจกรรมการท่องเที่ยว ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ด้านการจัดการพื้นที่และกิจกรรม ด้านการจัดการ ความปลอดภัย มีลักษณะแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 อันดับ คือ

5 คะแนน หมายถึง ระดับความคิดเห็นมากที่สุด

4 คะแนน หมายถึง ระดับความคิดเห็นมาก

3 คะแนน หมายถึง ระดับความคิดเห็นปานกลาง

2 คะแนน หมายถึง ระดับความคิดเห็นน้อย

1 คะแนน หมายถึง ระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด

5. ระยะเวลาทำการวิจัยและแผนการดำเนินงานตลอดโครงการวิจัย

ระยะเวลาโครงการ 4 เดือน วันที่เริ่มต้น 5 กรกฎาคม 2564 วันที่สิ้นสุด 31 ตุลาคม 2564

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณวิเคราะห์โดยการใช่โปรแกรมสำเร็จรูป เพื่อหาข้อสรุปในการทำวิจัยในเรื่อง แนวทางการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่เมืองเก่าเขมรราชู
ผลการวิจัย

1. ด้านประชากรศาสตร์

จากผลการวิจัยพบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 266 คน คิดเป็นร้อยละ 66.5 และเพศชาย จำนวน 134 คน คิดเป็นร้อยละ 33.5 อยู่ในช่วงอายุ 21-30ปี จำนวน 300 คน คิดเป็นร้อยละ 75.0 อันดับ 2 อยู่ในช่วงอายุน้อยกว่า 20 ปี จำนวน 76 คน คิดเป็นร้อยละ 19.0 อันดับที่ 3 อยู่ในช่วงอายุ 31-40 ปี จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 5.5 คน และอันดับสุดท้ายอยู่ในช่วงอายุ 41-50 ปี จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 0.5 สถานะโสด จำนวน 364 คน คิดเป็นร้อยละ 91.0 อันดับ 2 อยู่ในสถานะสมรส จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 8.5 และอันดับสุดท้ายอยู่ในสถานะ หย่าร้าง/แยกกันอยู่ จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 0.5 อยู่ในระดับปริญญาตรี จำนวน 294 คน คิดเป็นร้อยละ 73.5 อันดับที่ 2 อยู่ในระดับต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 90 คน คิดเป็นร้อยละ 22.5 อันดับที่ 3 อยู่ในระดับอื่น ๆ จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 2.3 อันดับที่ 4 อยู่ในระดับปริญญาโท จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 1.3 และอันดับสุดท้ายอยู่ในระดับปริญญาเอก จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 0.5 ส่วนใหญ่เป็นนักเรียน นักศึกษา จำนวน 232 คน คิดเป็นร้อยละ 58.0 อันดับที่ 2 เป็นข้าราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ จำนวน 88 คน คิดเป็นร้อยละ 22.0 อันดับที่ 3 เป็นพนักงานลูกจ้าง ลูกจ้างบริษัท จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 9.8 อันดับที่ 4 ทำธุรกิจส่วนตัว จำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 7.8 อันดับที่ 5 รับจ้างทั่วไป จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 1.5 อันดับที่ 6 อาชีพอื่น ๆ จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 0.8 และอันดับสุดท้ายเป็นเกษตรกร จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.3 มีรายได้ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 15,000 บาท จำนวน 245 คน คิดเป็นร้อยละ 61.3 อันดับที่ 2 มีรายได้ 15,001-20,000 บาท จำนวน 80 คน คิดเป็นร้อยละ 20.0 อันดับที่ 3 มีรายได้ 20,001-30,000 บาท จำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 12.0 อันดับที่ 4 มีรายได้ 30,001-40,000 บาท จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 5.0 อันดับที่ 5 มีรายได้ 40,001-50,000 บาท จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 1.3 และอันดับสุดท้ายมีรายได้ 50,001 ขึ้นไป จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 0.5 มาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 348 คน คิดเป็นร้อยละ 87.0 อันดับที่ 2 มาจากภาคกลาง จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 6.3 อันดับที่ 3 มาจากภาคเหนือ จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 3.5 อันดับที่ 4 มาจากภาคตะวันออก จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 2.0 และอันดับสุดท้ายมาจากภาคใต้ จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 1.3

2. พฤติกรรมนักท่องเที่ยวที่มีต่อการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์พื้นที่เมืองเก่า เขมราฐ

พฤติกรรมนักท่องเที่ยวที่มีต่อการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์พื้นที่เมืองเก่าเขมราฐพบว่า ปัจจัยในการเลือกเดินทางท่องเที่ยวส่วนใหญ่ เมืองเก่าเขมราฐแสดงถึงคุณค่าของชุมชนท้องถิ่นในพื้นที่นั้น ๆ จำนวน 99 คน คิดเป็นร้อยละ 24.8 อันดับที่ 2 เมืองเก่าเขมราฐเป็นสถานที่ที่แสดงข้อมูลและเรื่องราวที่น่าสนใจของชุมชน จำนวน 89 คน คิดเป็นร้อยละ 22.3 อันดับที่ 3 เมืองเก่าเขมราฐมีสภาพแวดล้อมและมีบรรยากาศที่อบอุ่น จำนวน 62 คน คิดเป็นร้อยละ 15.5 อันดับที่ 4 เมืองเก่าเขมราฐมีบ้านเรือนเก่าแก่ที่โดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ จำนวน 55 คน คิดเป็นร้อยละ 13.8 อันดับที่ 5 เมืองเก่าเขมราฐมีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ หลากรูปแบบ จำนวน 53 คน คิดเป็นร้อยละ 13.3 อันดับที่ 6 เมืองเก่าเขมราฐสามารถเดินทางเข้าถึงได้สะดวกโดยยานพาหนะที่หลากหลาย จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 5.8 อันดับที่ 7 เมืองเก่าเขมราฐมีสิ่งอำนวยความสะดวกที่เพียงพอและเหมาะสม จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 3.8 และอันดับสุดท้ายอื่น ๆ จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 1.0 มีวัตถุประสงค์การเดินทางเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ จำนวน 225 คน คิดเป็นร้อยละ 56.3 อันดับที่ 2 เพื่อศึกษาเรียนรู้ วิถีชีวิต วัฒนธรรม และภูมิปัญญาของท้องถิ่นเมืองเก่าเขมราฐ จำนวน 57 คน คิดเป็นร้อยละ 14.2 อันดับที่ 3 เพื่อเยี่ยมชมครอบครัว/เยี่ยมญาติ/กลับภูมิลำเนา จำนวน 55 คน คิดเป็นร้อยละ 13.8 อันดับที่ 4 เพื่อศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน และกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 8.0 อันดับที่ 5 เพื่อศึกษาเรียนรู้การอนุรักษ์ภูมิปัญญาของท้องถิ่น จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 4.5 อันดับที่ 6 เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์กับคนในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับเมืองเก่าเขมราฐ จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 2.3 และอันดับสุดท้ายเพื่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เมืองเก่าเขมราฐจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 1.0 เดินทางช่วงวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ วันหยุดนักขัตฤกษ์ จำนวน 360 คน คิดเป็นร้อยละ 90.0 อันดับที่ 2 เดินทางช่วงวันธรรมดา จันทร์-ศุกร์ จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 8.5 และอันดับสุดท้ายอื่น ๆ จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 1.5 มีจำนวนผู้ร่วมเดินทางจำนวน 2 คน จำนวน 111 คน คิดเป็นร้อยละ 27.8 อันดับที่ 2 จำนวน 4 คน จำนวน 93 คน คิดเป็นร้อยละ 23.3 อันดับที่ 3 จำนวน 3 คน จำนวน 75 คน คิดเป็นร้อยละ 18.8 อันดับที่ 4 จำนวน 6 คนขึ้นไป จำนวน 59 คน คิดเป็นร้อยละ 14.8 อันดับที่ 5 จำนวน 5 คน จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 10.0 และอันดับสุดท้าย จำนวน 1 คน จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 5.5 มีแหล่งข้อมูลที่ทราบจากสื่อสังคมออนไลน์ เช่น Facebook Instagram Twitter) จำนวน 193 คน คิดเป็นร้อยละ 48.3 อันดับที่ 2 มีแหล่งข้อมูลที่ทราบจาก Website จำนวน 74 คน คิดเป็นร้อยละ 18.5 อันดับที่ 3 มีแหล่งข้อมูลที่ทราบจากข้อมูลจากเพื่อนจำนวน 69 คน คิดเป็นร้อยละ 17.3 อันดับที่ 4 มีแหล่งข้อมูลที่ทราบจากข้อมูลจากสื่อโทรทัศน์/วิทยุ จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 5.3 อันดับที่ 5 แหล่งข้อมูลที่ทราบจากข้อมูลจากชุมชน จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 4.8 อันดับที่ 6 มีแหล่งที่ทราบข้อมูลจากข้อมูลจากแผ่นพับ/โบชัวร์ จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 2.0 อันดับที่ 7 ทราบข้อมูลจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 1.3 อันดับที่ 8 มีแหล่งที่ทราบข้อมูลจากบริษัทนำเที่ยว จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 1.0 อันดับที่ 9 มีแหล่งที่

ทราบข้อมูลจากข้อมูลจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 1.0 อันดับที่ 10 ทราบข้อมูลจากแหล่งอื่น ๆ จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 0.5 และอันดับสุดท้ายทราบข้อมูลจากสถาบันการศึกษาจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.3 เดินทางโดยรถส่วนบุคคล จำนวน 310 คน คิดเป็นร้อยละ 77.5 อันดับที่ 2 เดินทางโดยรถจักรยานยนต์ จำนวน 57 คน คิดเป็นร้อยละ 14.2 อันดับที่ 3 เดินทางโดยรถประจำทาง จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 5.0 และอันดับสุดท้ายเดินทางโดยรถของบริษัทนำเที่ยว จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 3.3 มีระยะเวลาพักผ่อน 2 คืน จำนวน 137 คน คิดเป็นร้อยละ 34.3 อันดับที่ 2 พักแรม 1 คืน จำนวน 113 คน คิดเป็นร้อยละ 28.2 อันดับที่ 3 เดินทางไปกลับ จำนวน 104 คน คิดเป็นร้อยละ 26.0 อันดับที่ 4 พักแรมจำนวน 3 คืน จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 6.5 และอันดับสุดท้ายพักแรมจำนวนมากกว่า 3 คืน จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 5.0 มีค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยว 2,001-3,000 บาท จำนวน 132 คน คิดเป็นร้อยละ 33.0 อันดับที่ 2 มีค่าใช้จ่าย 1,001-2,000 บาท จำนวน 93 คน คิดเป็นร้อยละ 23.3 อันดับที่ 3 มีค่าใช้จ่าย 3,001-4,000 บาท จำนวน 66 คน คิดเป็นร้อยละ 16.5 อันดับที่ 4 มีค่าใช้จ่ายน้อยกว่า 1,000 บาท จำนวน 64 คน คิดเป็นร้อยละ 16.0 อันดับที่ 5 มีค่าใช้จ่าย 4,001-5,000 บาท จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 6.5 และอันดับสุดท้ายมีค่าใช้จ่าย มากกว่า 5,001 บาท จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 4.8

3. ศักยภาพกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่เมืองเก่าเขมราฐ

3.1 ด้านความคิดสร้างสรรค์ในกิจกรรมการท่องเที่ยว

จากผลการวิจัย พบว่า ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวในด้านความคิดสร้างสรรค์ โดยอยู่ในระดับมากเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ มีการออกแบบกิจกรรมให้มีเอกลักษณ์เฉพาะของท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี ($\bar{X} = 4.19$) กิจกรรมทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์หรือมีผู้มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมร่วมกับคนในท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี ($\bar{X} = 4.17$) กิจกรรมเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในวิถีชีวิตและประสบการณ์เรียนรู้กับคนในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี ($\bar{X} = 4.15$)

3.2 ด้านสิ่งดึงดูดใจกิจกรรมการท่องเที่ยว

จากผลการวิจัย พบว่า ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวในด้านสิ่งดึงดูดใจกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยอยู่ในระดับมากเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ กิจกรรมการทำผ้าฝ้ายทอมือ ในพื้นที่เมืองเก่าเขมราฐ มีความเหมาะสมและสามารถสร้างประสบการณ์ให้กับนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี ($\bar{X} = 4.17$) กิจกรรมการทำ กล้วยตาก แหนมใบมะยม มีความเหมาะสมและสามารถสร้างประสบการณ์ให้กับนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี ($\bar{X} = 4.16$) กิจกรรมการปั่นจักรยานชมเมืองเก่าเขมราฐ มีความเหมาะสมและสามารถสร้างประสบการณ์ให้กับนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี ($\bar{X} = 4.14$) กิจกรรมการเรียนรู้อาหารท้องถิ่นของคนในพื้นที่เมืองเก่าเขมราฐมีความเหมาะสมและสามารถสร้างประสบการณ์ให้กับนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี ($\bar{X} = 4.13$) กิจกรรมถ่ายภาพกับบ้านเรือน ตัวบ้านเรือนมีความเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่น มีมุมถ่ายรูปหลายจุดให้กับนักท่องเที่ยวอย่างเหมาะสมและเพียงพอ ($\bar{X} = 4.12$) กิจกรรมการเรียนรู้วิถีชีวิตคนในพื้นที่เมืองเก่า

เขมราฐมีความเหมาะสมและสามารถสร้างประสบการณ์ให้กับนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี ($\bar{X} = 4.09$) กิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองเก่าเขมราฐมีความเป็นเอกลักษณ์ ($\bar{X} = 4.05$)

3.3 ด้านองค์ความรู้ของกิจกรรมการท่องเที่ยว

จากผลการวิจัย พบว่าความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวในด้านองค์ความรู้ของกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยอยู่ในระดับมากเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ กิจกรรมการท่องเที่ยวก่อให้เกิดความรู้และคุณค่าทางวิถีชีวิตของคนในชุมชน ($\bar{X} = 4.14$) กิจกรรมการท่องเที่ยวทำให้เกิดคุณค่าทางศิลปะได้เป็นอย่างดี ($\bar{X} = 4.13$) กิจกรรมการท่องเที่ยวทำให้เกิดคุณค่าทางวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี ($\bar{X} = 4.13$) กิจกรรมการท่องเที่ยวทำให้เกิดองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี ($\bar{X} = 4.12$) มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านประสบการณ์การท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม ($\bar{X} = 4.07$)

3.4 ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

จากผลการวิจัย พบว่าความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวในด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยรวมอยู่ในระดับมากเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ กิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองเก่าเขมราฐทำให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมและมีความเป็นเจ้าบ้านที่ดี ($\bar{X} = 4.28$) กิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองเก่าเขมราฐ ทำให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ($\bar{X} = 4.27$) คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองเก่าเขมราฐได้เป็นอย่างดี ($\bar{X} = 4.26$)

3.5 ด้านการจัดการพื้นที่และกิจกรรม

จากผลการวิจัย พบว่า ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวในด้านการจัดการพื้นที่และกิจกรรม โดยอยู่ในระดับมากเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ มีจุดบริการจักรยานชมรอบเมืองเก่าเขมราฐที่เหมาะสม ($\bar{X} = 4.21$) มีการออกแบบสถานที่ให้เหมาะสมกับการทำกิจกรรมได้เป็นอย่างดี ($\bar{X} = 4.20$) มีการออกแบบขั้นตอนการทำกิจกรรมให้มีความต่อเนื่อง ($\bar{X} = 4.19$) มีการบริหารจัดการพื้นที่เมืองเก่าได้อย่างเหมาะสม ($\bar{X} = 4.19$) มีที่จอดรถเพียงพอต่อนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมเมืองเก่าเขมราฐ ($\bar{X} = 4.16$)

3.6 ด้านการจัดการความปลอดภัย

จากผลการวิจัย พบว่า ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวในด้านการจัดการความปลอดภัย โดยอยู่ในระดับมากเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ มีมาตรการให้นักท่องเที่ยวสวมหน้ากากอนามัย และมีการเว้นระยะห่างในการทำกิจกรรม ($\bar{X} = 4.17$) มีการตรวจวัดอุณหภูมิของนักท่องเที่ยว ที่เดินทางมาพื้นที่เมืองเก่าเขมราฐ มี (จุดคัดกรอง) และติดสัญลักษณ์สำหรับผู้ผ่านการคัดกรอง ($\bar{X} = 4.14$) จัดให้มีที่ล้างมือด้วยน้ำและสบู่หรือ เจลแอลกอฮอล์สำหรับทำความสะอาดในจุดต่าง ๆ บริเวณพื้นที่เมืองเก่าเขมราฐ ($\bar{X} = 4.14$) มีมาตรการลดการสัมผัส เช่น มีการจ่ายค่าอาหารผ่านการสแกน QR code ($\bar{X} = 4.13$) จัดให้มีการเข้าออกทางเดียว เพื่อคัดกรอง ($\bar{X} = 4.12$) มีการลงทะเบียนรายชื่อนักท่องเที่ยว ที่เดินทางมาพื้นที่เมืองเก่าเขมราฐผ่าน application ไทยชนะ/ลงลายมือชื่อในสมุดลงทะเบียนของพื้นที่เมืองเก่าเขมราฐ ($\bar{X} = 4.11$)

มีการทำความสะอาดจุดที่มีการสัมผัส เช่น ห้องน้ำ ทุก ๆ 2 ชั่วโมง ($\bar{X} = 4.10$) คนในชุมชนสามารถช่วยดูแลด้านความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยวได้ ($\bar{X} = 4.08$) มีตำรวจรักษาความปลอดภัยบริเวณพื้นที่เมืองเก่าเขมราฐเป็นอย่างดี ($\bar{X} = 4.07$) มีกล้องวงจรปิดในพื้นที่เมืองเก่าเขมราฐ ($\bar{X} = 4.05$) มีการทำป้ายเตือนบริเวณพื้นที่อันตราย หรือพื้นที่ต้องห้ามบริเวณพื้นที่เมืองเก่าเขมราฐ มีความชัดเจนและเหมาะสม ($\bar{X} = 4.05$)

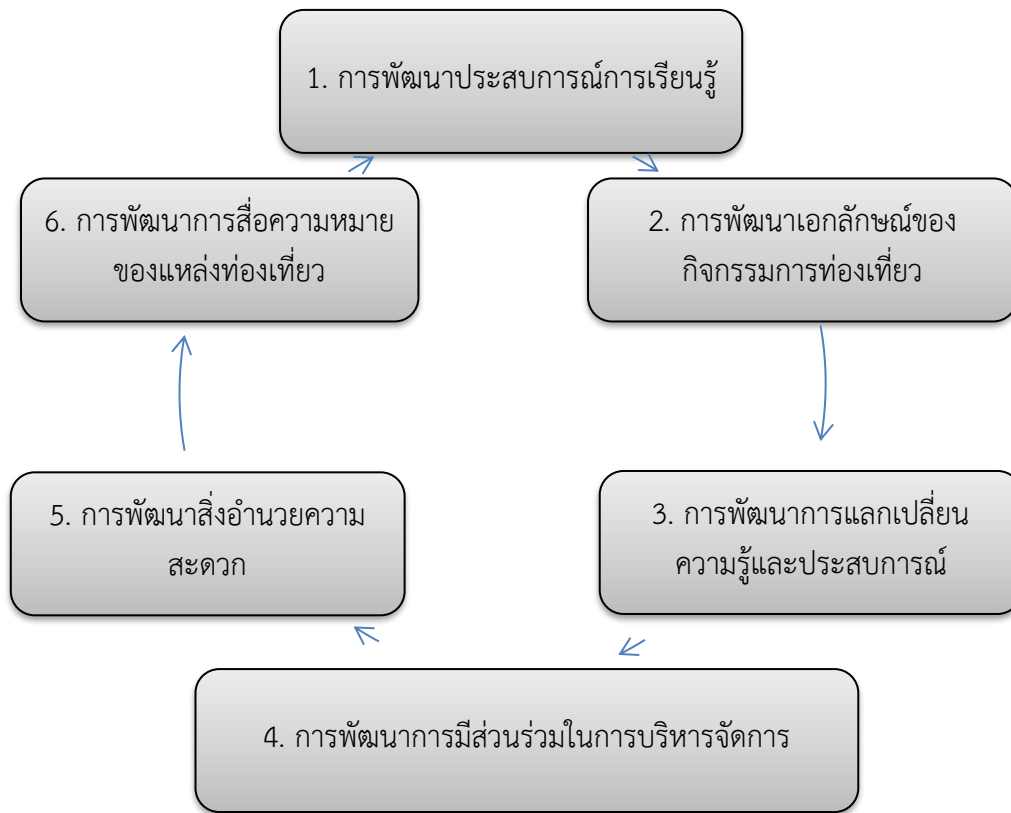
อภิปรายผล

1. **วัตถุประสงค์ข้อที่ 1** เพื่อศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวที่มีต่อการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่เมืองเก่าเขมราฐ จากการวิจัย พบว่า โดยภาพรวมจากแบบสอบถามพบว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีปัจจัยในการเลือกเดินทางท่องเที่ยว เมืองเก่าเขมราฐแสดงถึงคุณค่าของชุมชนท้องถิ่นในพื้นที่นั้น ๆ เดินทางมาท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ มีช่วงเวลาในการเดินทางในช่วงวันหยุด เสาร์-อาทิตย์ วันหยุดนักขัตฤกษ์ มีจำนวนผู้ร่วมเดินทาง 2 คน ทราบข้อมูลจากสื่อสังคมออนไลน์ เช่น Facebook Instagram Twitter ใช้พาหนะในการเดินทางโดยรถยนต์ส่วนบุคคล มีระยะเวลาในการพักผ่อน จำนวน 2 คืน มีค่าใช้จ่ายในการเดินทาง 2,001-3,000 บาท ซึ่งสอดคล้องกับขีดชนก อนันตมงคลกุล และกัญญาพัชร พัฒนาโกคินสกุล (2562) เป็นการศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดภูเก็ต รวมถึงประเด็นปัญหาของนักท่องเที่ยวขณะเดินทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติ จำนวน 15 คน ที่มีจุดประสงค์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ผลการศึกษาพบ 3 ประเด็นหลัก คือ 1) แรงจูงใจเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประกอบด้วย แรงจูงใจเพื่อการเรียนรู้และสร้างประสบการณ์ใหม่ การสัมผัสกับวัฒนธรรมท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมในวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์โดดเด่น 2) กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์จะต้องมีความแปลกใหม่ มีคุณค่า มีส่วนร่วม และสร้างเสริมประสบการณ์ เช่น กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา กิจกรรมเชิงวิถีชีวิตชุมชนท้องถิ่น กิจกรรมเชิงอาหารพื้นถิ่น และกิจกรรมเชิงศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวพบได้ในพื้นที่เฉพาะ เท่านั้น และเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมและลงมือปฏิบัติจริง 3) ปัญหาจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพบว่า ปัญหาด้านภาพลักษณ์ที่ไม่ชัดเจนในการเป็นสถานที่ท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมของจังหวัดภูเก็ต เป็นประเด็นที่ได้รับการกล่าวถึงเป็นลำดับแรก ผลการศึกษาเรื่องนี้เป็นประโยชน์ต่อทั้งเชิงวิชาการในศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและบริการ

2. **วัตถุประสงค์ข้อที่ 2** เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพของกิจกรรมการท่องเที่ยว ในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่เมืองเก่าเขมราฐ จากการวิจัยโดยภาพรวมจากแบบสอบถามพบว่า ศักยภาพของกิจกรรมการท่องเที่ยว ในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่เมืองเก่าเขมราฐ นักท่องเที่ยวที่เดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวมีความคิดเห็นหลายด้าน ด้านความคิดสร้างสรรค์ มีการออกแบบกิจกรรมให้มีเอกลักษณ์เฉพาะของท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี ด้านสิ่งดึงดูดใจกิจกรรมการท่องเที่ยว กิจกรรมทำฝ้ายทอมือ ในพื้นที่เมืองเก่าเขมราฐ มีความเหมาะสม และสามารถสร้างประสบการณ์ให้กับนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี ด้านองค์ความรู้ของกิจกรรมการท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยวก่อให้เกิดความรู้และคุณค่าทางวิถี

ชีวิตของคนในชุมชน ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน กิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองเก่าเขมรราช ทำให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมและมีความเป็นเจ้าบ้านที่ดี ด้านการจัดการพื้นที่และกิจกรรมมีจุดบริการจักรยานชมรอบเมืองเก่าเขมรราชที่เหมาะสม ด้านการจัดการความปลอดภัย มีมาตรการให้นักท่องเที่ยวสวมหมวกกันน็อกและมีการเว้นระยะห่างในการทำกิจกรรมซึ่งสอดคล้องกับเตือนตา ร่าหมาน และคณะ (2561) ได้ศึกษาเรื่อง กิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนต้นนา คลองป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จะต้องนำจุดเด่นของพื้นที่มาพัฒนาร่วมกับบริบทต่าง ๆ ให้ประสาน สอดคล้องกัน องค์ประกอบที่สำคัญประกอบด้วย พื้นที่ ผู้ประกอบการ ชุมชน กิจกรรมและการสื่อสาร จากการวิจัยครั้งนี้จะเห็นได้ว่า พื้นที่ต้นน้ำคลองป่าพะยอมมีกิจกรรมหลายอย่างที่มีจุดเด่นและสามารถพัฒนาเป็นกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้ ได้แก่ การเดินศึกษาเส้นทางธรรมชาติ การสาธิตให้ความรู้ และการเรียนรู้วิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชนแสดงให้เห็นว่า กิจกรรมมีความหลากหลายให้นักท่องเที่ยวเลือกกิจกรรมที่สนใจได้ตามความเหมาะสม กล่าวว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จะต้องมีกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อเป็นทางเลือกให้นักท่องเที่ยว กิจกรรมที่ได้รับการคัดเลือกเป็นกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เน้นความแท้จริงของชุมชน

3. วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์พื้นที่เมืองเก่าเขมรราช จากการวิจัยพบว่า พื้นที่เมืองเก่าเขมรราชควรมีการพัฒนาให้ดีขึ้นกว่าเดิม ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ในด้านการบริการ โดยมีภาครัฐคอยบรรยายและให้ข้อมูลในแหล่งท่องเที่ยวเมืองเก่าเขมรราชแก่นักท่องเที่ยว ควรให้เยาวชนเป็นผู้นำในการท่องเที่ยวและในเชิงลบอำเภอเขมรราช ค่อนข้างให้นักทุนเข้ามามีบทบาทในการลงทุนและมีบทบาทเกินกว่าคนในชุมชนพื้นที่เมืองเก่าเขมรราช แหล่งท่องเที่ยวพื้นที่เมืองเก่าเขมรราช ไม่ได้มีอะไรที่เป็นตามข่าวประชาสัมพันธ์ของอำเภอเขมรราชเลย คนในชุมชนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรทำให้ได้เหมือนที่ประชาสัมพันธ์ออกไปให้นักท่องเที่ยวได้เห็น กิจกรรมการท่องเที่ยวควรมีกิจกรรมที่หลากหลายเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เมืองเขมรราชเป็นพื้นที่ห่างไกลจากตัวเมือง โดยจะจัดกิจกรรมถนนคนเดิน ควรจัดอย่างน้อย 2 วัน เบื้องต้น จัดเพียงวันเสาร์ บางคนไม่สะดวกวันและเวลานั้น ๆ ควรมีการเพิ่มวันจัดกิจกรรมเป็นวันศุกร์เสาร์ อาทิตย์ เพื่อเป็นตัวเลือกสำหรับนักท่องเที่ยวและเพิ่มโอกาสให้แม่ค้าได้มีช่องทางการค้าขายมากยิ่งขึ้น

ภาพที่ 1 แนวทางการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่เมืองเก่าเขมรราชู

สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ สามารถสรุปแนวทางการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่เมืองเก่าเขมรราชู

1. การพัฒนาประสบการณ์การเรียนรู้ ควรพัฒนาด้านการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ผ่านกิจกรรมทางการท่องเที่ยว เพื่อร่วมเรียนรู้และทำความเข้าใจ นักท่องเที่ยวจะได้เปิดประสบการณ์ใหม่ผ่านการลงมือทำ และเรียนรู้กระบวนการต่าง ๆ จากคนในพื้นที่ เช่น กิจกรรมการทำผ้าฝ้ายทอมือ โดยให้นักท่องเที่ยวได้ลงมือทำผ้าฝ้ายทอมือ ถือเป็นสร้างประสบการณ์ใหม่ให้นักท่องเที่ยว

2. การพัฒนาเอกลักษณ์ของกิจกรรมการท่องเที่ยว ควรพัฒนาเอกลักษณ์ของกิจกรรมการท่องเที่ยวให้เกิดความแตกต่าง มีลักษณะที่เด่นชัดของชุมชนที่เห็นได้ชัดเจนว่าแตกต่างจากชุมชนอื่น เช่น การเรียนภาษาท้องถิ่น การทำอาหารพื้นบ้าน การทำผ้าฝ้ายทอมือ การฟ้อนรำ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน

3. การพัฒนาการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ ควรพัฒนาการแลกเปลี่ยนความรู้ เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้ทำกิจกรรมร่วมกับคนในชุมชนโดยแต่ละกิจกรรมจะมีวิทยากรถ่ายทอดเรื่องราวเกี่ยวกับกิจกรรมที่ทำ เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์กับคนในชุมชน

4. การพัฒนาการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ควรพัฒนาการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการโดยให้

คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมวางแผน มีการประชุมปรึกษาร่วมกันในการบริการจัดการภายในชุมชน และเพื่อให้คนในชุมชนมีบทบาทในการบริหารจัดการมากยิ่งขึ้น

5. การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก ควรพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก โดยมีการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกภายในพื้นที่ที่เหมาะสมกับบริบทในชุมชน และอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวเพียงพอต่อนักท่องเที่ยว เช่น มีห้องน้ำที่เพียงพอ มีโฮมสเตย์ที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ มีเส้นทางท่องเที่ยวที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย เป็นต้น

6. การพัฒนาการสื่อความหมายของแหล่งท่องเที่ยว ควรพัฒนาการสื่อความหมายของแหล่งท่องเที่ยว มีป้ายสื่อความหมายสถานที่ต่าง ๆ ภายในพื้นที่ชุมชนให้ชัดเจน

ข้อเสนอแนะ

1. ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ในด้านการบริการ โดยมีมีคฤหบดีคอยบรรยายและให้ข้อมูลในแหล่งท่องเที่ยวเมืองเก่าเขมรราชแก่นักท่องเที่ยว ควรให้เยาวชนเป็นผู้นำในการท่องเที่ยวและในเชิงลบอำเภอเขมรราช ค่อนข้างให้นายทุนเข้ามามีบทบาทในการลงทุนและมีบทบาทเกินกว่าคนในชุมชนพื้นที่เมืองเก่าเขมรราช

2. แหล่งท่องเที่ยวพื้นที่เมืองเก่าเขมรราช ไม่ได้มีอะไรที่เป็นตามข่าวประชาสัมพันธ์ของอำเภอเขมรราชเลย คนในชุมชนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรทำให้ได้เหมือนที่ประชาสัมพันธ์ออกไปให้นักท่องเที่ยวได้เห็น

3. กิจกรรมการท่องเที่ยวควรมีกิจกรรมที่หลากหลายเพิ่มมากขึ้น

4. เมืองเขมรราชเป็นพื้นที่ห่างไกลจากตัวเมือง โดยจะจัดกิจกรรมถนนคนเดิน ควรจัดอย่างน้อย 2 วัน เบื้องต้นจัดแค่วันเสาร์ บางคนไม่สะดวกวันและเวลานั้น ๆ ควรมีการเพิ่มวันจัดกิจกรรมเป็นวันศุกร์เสาร์อาทิตย์ เพื่อเป็นตัวเลือกสำหรับนักท่องเที่ยวและเพิ่มโอกาสให้แม่ค้าได้มีช่องทางการค้าขายมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- ชิตชนก อนันตมงคลกุล และกัญญาพัชร พัฒนาโกคินสกุล. “พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของนักท่องเที่ยว เชียงวัฒนธรรมจังหวัดภูเก็ต,” วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ. 15, 2 ๖ (2562): 1-20.
- เต็อนตา ร่าหมาน และคณะ. “กิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนต้นน้ำคลองป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง,” วารสารปาริชาติ มหาวิทยาลัยทักษิณ. 31 ฉบับพิเศษ 2561: 103-111.

**แนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ชุมชนเพื่อยกระดับเป็นแหล่งท่องเที่ยว กรณีศึกษา
การเพาะปลูกเห็ดฟาง บ้านทุ่งสว่าง ตำบลโนนกลาง อำเภอสำโรง จังหวัดอุบลราชธานี**
Guidelines for Developing Community Learning Resources to Raise the Level as a
Source Travel: A case study Straw Mushroom Cultivation Ban Thung Sawang, Non Klang
Subdistrict, Samrong District, Ubon Ratchathani Province

จิรพรรณ ชันสิงห์¹ จุฑาภรณ์ นันทะบุตร² กุลวดี ละม้ายเงิน³

และเนียนนิภา สำเนียงเสนาะ⁴

Jirapan Kansing¹ Jutaporn Nantabut² Kulvadee Lamaijeen³
and Niannipa Samniangsanor⁴

^{1,2,3,4}สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยวและการบริการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

^{1,2,3,4}Department of Tourism and Hospitality Management, Faculty of Humanities and
Social Sciences, Ubon Ratchathani Rajabhat University

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ คือ 1) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของ
ภาคีที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ชุมชนและยกระดับเป็นแหล่งท่องเที่ยวกรณีศึกษาการ
เพาะปลูกเห็ดฟาง บ้านทุ่งสว่าง ตำบลโนนกลาง อำเภอสำโรง จังหวัดอุบลราชธานี 2) เพื่อศึกษาศักยภาพ
ชุมชนเพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ชุมชนและยกระดับเป็นแหล่งท่องเที่ยวกรณีศึกษาการเพาะปลูก
เห็ดฟาง บ้านทุ่งสว่าง ตำบลโนนกลาง อำเภอสำโรง จังหวัดอุบลราชธานี 3) เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนา
แหล่งเรียนรู้ชุมชนและยกระดับเป็นแหล่งท่องเที่ยวกรณีศึกษาการเพาะปลูกเห็ดฟาง บ้านทุ่งสว่าง ตำบลโนน
กลาง อำเภอสำโรง จังหวัดอุบลราชธานี ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ ภาคีที่เกี่ยวข้อง ประชาชนที่
อยู่ภายในกลุ่มการเพาะปลูกเห็ดฟาง หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และผู้นำชุมชน จำนวน 30 คน เครื่องมือที่
ใช้ในการวิจัยเป็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ในพื้นที่ของบ้านทุ่งสว่าง ตำบลโนนกลาง อำเภอสำโรง
จังหวัดอุบลราชธานี

ผลการวิจัยพบว่า แนวทางในการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ของบ้านทุ่งสว่าง มีทั้งหมด 5 แนวทาง คือ
1) การพัฒนาด้านการจัดการความรู้ 2) การพัฒนาด้านการมีส่วนร่วม 3) ศูนย์การเรียนรู้การเพาะปลูกเห็ดฟาง
4) การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว และ 5) การพัฒนาด้านการตลาด

คำสำคัญ: การพัฒนา ชุมชน การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ล่องแพ

Abstract

This research is qualitative The objectives are as follows: 1) To study the participation of relevant parties to guide the development of community learning resources and elevate them to a case study of straw mushroom cultivation, Ban Thung Sawang, Non Klang Subdistrict, Samrong District, Ubon Ratchathani Province. 2) To study the community potential to guide the development of community learning resources and elevate them to a case study of straw mushroom cultivation, Ban Thung Sawang, Non Klang Subdistrict, Samrong District, Ubon Ratchathani Province. 3) To suggest the development of community learning resources and elevate them to a case study of straw mushroom cultivation, Ban Thung Sawang, Non Klang Subdistrict, Samrong District, Ubon Ratchathani Province.

The research result found that there are five ways to develop a learning center for Ban Thung Sawang: 1) Knowledge Management Development 2) Development of participation 3) Straw Mushroom Cultivation Learning Center 4) Development of tourism activities 5) Marketing development.

Keywords: Development, Participation Process, Straw Mushroom Cultivation, Tourism
Community Promotion

บทนำ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในปัจจุบันมีอัตราการเติบโต และเป็นอุตสาหกรรมที่มีบทบาทสำคัญในระบบเศรษฐกิจ การจัดเป็นอุตสาหกรรมที่ก่อให้เกิดรายได้อย่างมหาศาล ให้กับประเทศ รายได้จากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในภาพรวมแล้ว ยังช่วยกระจายรายได้ไปสู่ชุมชนหรือท้องถิ่นที่เป็นแหล่งสถานที่ท่องเที่ยว ทำให้เกิดความมีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ ในปี พ.ศ. 2559 ที่ผ่านมา ประเทศไทยก้าวเข้าสู่การเป็นสมาชิกประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน มีการเตรียมความพร้อมในการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวขึ้นให้มีความสามารถภายใต้นโยบายการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กล่าวว่าการพัฒนาสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในสถานที่ท่องเที่ยว ยกกระดับคุณภาพชีวิตและเป็นการปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนนั้นมีความรู้สึกรักและหวงแหนทรัพยากรท้องถิ่นของตนเองทำให้เกิดการอนุรักษ์สืบต่อไป (พรธมเพ็ญวัฒน์มงคลลาภ, 2560)

โดยจากพฤติกรรมกรการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวทั่วโลก ให้ความสำคัญกับความพึงพอใจ ในด้านประสบการณ์ซึ่งสอดคล้องกับศักยภาพการ ท่องเที่ยวของประเทศไทย เนื่องจากประเทศไทย มีแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชนท้องถิ่นที่หลากหลาย แต่แต่ละจังหวัดมีสถานที่ท่องเที่ยว ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะอันโดดเด่น เมื่อพิจารณาจุดแข็งของการท่องเที่ยวของประเทศไทยพบว่า ชุมชนหลายแห่งในหลายบริบทสามารถพัฒนา เป็นแหล่งเรียนรู้เรื่องการจัดการท่องเที่ยวอย่างมี ส่วนร่วมเพื่อการเติบโตอย่างยั่งยืน การท่องเที่ยว โดยชุมชน

แสดงให้เห็นถึงประโยชน์ที่ชุมชน ได้รับโดยตรงและโดยอ้อมครบทุกมิติทั้งด้าน เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม การ ท่องเที่ยวโดยชุมชนจึงเป็นเครื่องมือในการพัฒนา คนและชุมชน สร้างความภาคภูมิใจ สร้างการ รับรู้ให้แก่สังคมภายนอก และพัฒนาศักยภาพ ของคนในชุมชน (นัชชนลิน อินทนุพัฒน์, 2563)

และจากการลงพื้นที่ที่ผู้ศึกษาวิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญ ในการศึกษาถึงแนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ชุมชนและยกระดับเป็นแหล่งท่องเที่ยวกรณีศึกษาการเพาะปลูกเห็ดฟาง พื้นที่ศึกษา คือ บ้านทุ่งสว่าง ตำบล โนนกลาง อำเภอสำโรง จังหวัดอุบลราชธานี เนื่องจากบ้านทุ่งสว่าง ตำบลโนนกลาง อำเภอสำโรง จังหวัด อุบลราชธานี มีดินที่อุดมสมบูรณ์ เหมาะกับการทำการเกษตร โดยคนในชุมชนมีความสนใจในเรื่องของ การเพาะปลูกเห็ดฟาง แต่ยังขาดการพัฒนาและศักยภาพ เพื่อที่จะสร้างให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางการท่องเที่ยว แห่งใหม่ ทั้งด้านกระบวนการจัดการความรู้ ด้านการประชาสัมพันธ์ ให้นักท่องเที่ยวหรือผู้ที่สนใจเดินทางเข้า มาศึกษา และเป็นการสร้างอาชีพให้คนในชุมชน เป็นปัจจัยขับเคลื่อนก่อให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของภาคีที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางการพัฒนา แหล่งเรียนรู้ชุมชนและ ยกระดับเป็นแหล่งท่องเที่ยวกรณีศึกษาการเพาะปลูกเห็ดฟาง บ้านทุ่งสว่าง ตำบลโนนกลาง อำเภอสำโรง จังหวัดอุบลราชธานี
2. เพื่อศึกษาศักยภาพชุมชนเพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ชุมชนและยกระดับเป็นแหล่ง ท่องเที่ยวกรณีศึกษาการเพาะปลูกเห็ดฟาง บ้านทุ่งสว่าง ตำบลโนนกลาง อำเภอสำโรง จังหวัดอุบลราชธานี
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ชุมชนและยกระดับเป็นแหล่งท่องเที่ยวกรณีศึกษา การเพาะปลูกเห็ดฟาง บ้านทุ่งสว่าง ตำบลโนนกลาง อำเภอสำโรง จังหวัดอุบลราชธานี

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ชุมชนและยกระดับเป็นแหล่งท่องเที่ยว กรณีศึกษา การเพาะปลูกเห็ดฟาง บ้านทุ่งสว่าง ตำบลโนนกลาง อำเภอสำโรง จังหวัดอุบลราชธานี มีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ภาคีรัฐ ภาคเอกชน ผู้นำชุมชน และประชาชนที่อยู่ภายในกลุ่มการเพาะปลูกเห็ดฟาง ของบ้านทุ่งสว่าง ตำบลโนนกลาง อำเภอสำโรง จังหวัด อุบลราชธานี และวิเคราะห์ผลในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2. ประชากรตัวอย่าง

การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ชุมชนและยกระดับเป็นแหล่งท่องเที่ยว กรณีศึกษา การเพาะปลูกเห็ดฟาง บ้านทุ่งสว่าง ตำบลโนนกลาง อำเภอสำโรง จังหวัดอุบลราชธานี มีวิธีการดำเนินการวิจัย มีขอบเขตด้านประชากร ดังนี้

2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาการวิจัยครั้งนี้ คือ ภาคที่ที่เกี่ยวข้อง ประชาชนที่อยู่ภายในกลุ่มการเพาะปลูกเห็ดฟาง หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และผู้นำชุมชน ของหมู่บ้านทุ่งสว่าง ตำบลโนนกลาง อำเภอสำโรง จังหวัดอุบลราชธานี

2.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาการวิจัยครั้งนี้ คือ ภาคที่ที่เกี่ยวข้อง ประชาชนที่อยู่ภายในกลุ่มการเพาะปลูกเห็ดฟาง หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และผู้นำชุมชน ในหมู่บ้านทุ่งสว่าง ตำบลโนนกลาง อำเภอสำโรง จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 30 คน

2.3 วิธีการสุ่มตัวอย่าง ผู้ทำวิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คือ ประชาชนที่อยู่ภายในกลุ่มการเพาะปลูกเห็ดฟาง จำนวน 23 คน หน่วยงานภาครัฐ จำนวน 3 คน ภาคเอกชน จำนวน 4 คน ในหมู่บ้านทุ่งสว่าง ตำบลโนนกลาง อำเภอสำโรง จังหวัดอุบลราชธานี ทั้งหมดจำนวน 30 คน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้แก่ การศึกษาข้อมูลของชุมชน การมีส่วนร่วม และการเพาะปลูกเห็ดฟาง โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร สิ่งพิมพ์เอกสารรายงาน เอกสารทางวิชาการ บทความวิจัย วิทยานิพนธ์ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

3.2 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ได้แก่ ข้อมูลภาคสนามโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ วิเคราะห์ และนำข้อมูลมาประมวลผล เพื่อใช้ในการหาแนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ชุมชน และยกระดับเป็นแหล่งท่องเที่ยว กรณีศึกษาการเพาะปลูกเห็ดฟาง บ้านทุ่งสว่าง ตำบลโนนกลาง อำเภอสำโรง จังหวัดอุบลราชธานี

4. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาโครงการครั้งนี้ ใช้แบบสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูล เกี่ยวกับข้อมูลและการมีส่วนร่วมของชุมชน รวมไปถึงกระบวนการจัดการความรู้ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลกลุ่มเป้าหมาย คือ ประชาชนที่อยู่ภายในกลุ่มการเพาะปลูกเห็ดฟาง หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และผู้นำชุมชน ในหมู่บ้านทุ่งสว่าง ตำบลโนนกลาง อำเภอสำโรง จังหวัดอุบลราชธานี

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Content analysis) โดยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ มาวิเคราะห์เนื้อหา

6. ระยะเวลาทำการวิจัยและแผนการดำเนินงานตลอดโครงการวิจัย

ระยะเวลาโครงการ 4 เดือน วันที่เริ่มต้น 5 กรกฎาคม 2564-31 ตุลาคม 2564

7. แบบสัมภาษณ์สำหรับประชาชนที่อยู่ภายในกลุ่มการเพาะปลูกเห็ดฟาง ภาครัฐ ภาคเอกชน ผู้นำชุมชน ของบ้านทุ่งสว่าง ตำบลโนนกลาง อำเภอสำโรง จังหวัดอุบลราชธานี

ใช้แบบสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูล เกี่ยวกับข้อมูลและการมีส่วนร่วมของชุมชน รวมไปถึงกระบวนการจัดการความรู้ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลกลุ่มเป้าหมาย คือ ประชาชนที่อยู่ภายในกลุ่มการเพาะปลูกเห็ดฟาง

หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และผู้นำชุมชน ในหมู่บ้านทุ่งสว่าง ตำบลโนนกลาง อำเภอสำโรง จังหวัดอุบลราชธานี โดยแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

แบบสัมภาษณ์ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ ชื่อ-สกุล อายุ อาชีพ การศึกษารายได้

แบบสัมภาษณ์ตอนที่ 2 บริบทของชุมชน ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวของชุมชน ประวัติความเป็นมา

แบบสัมภาษณ์ตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมของชุมชน ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการวางแผนการตัดสินใจ

แบบสัมภาษณ์ตอนที่ 4 กระบวนการจัดการความรู้ ได้แก่ การจัดการความรู้เรื่องการเพาะปลูกเห็ดฟางและข้อเสนอแนะ

อภิปรายผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของภาคีที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ชุมชนและยกระดับเป็นแหล่งท่องเที่ยวกรณีศึกษาการเพาะปลูกเห็ดฟาง บ้านทุ่งสว่าง ตำบลโนนกลาง อำเภอสำโรง จังหวัดอุบลราชธานี

การมีส่วนร่วมในการวางแผน

จากการวิจัยพบว่า ภาคีหน่วยที่เกี่ยวข้องและคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนร่วมกันในทุกขั้นตอนตั้งแต่ขั้นตอนแรก การวางแผนจัดตั้งโครงการ การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ชุมชนเพื่อที่จะยกระดับเป็นแหล่งท่องเที่ยวกรณีศึกษาการเพาะปลูกเห็ดฟาง บ้านทุ่งสว่าง ตำบลโนนกลาง อำเภอสำโรง จังหวัดอุบลราชธานี

การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

จากการวิจัยพบว่า ภาคีที่เกี่ยวข้องและคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และแสดงความคิดเห็นกัน ทุกหน่วยงานเพื่อหาข้อเสนอแนะในการวางแผน เพื่อนำมาเป็นแนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้เพื่อยกระดับแหล่งท่องเที่ยวกรณีศึกษาการเพาะปลูกเห็ดฟาง บ้านทุ่งสว่าง ตำบลโนนกลาง อำเภอสำโรง จังหวัดอุบลราชธานี

การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามแผน

จากการวิจัยพบว่า ภาคีที่เกี่ยวข้องและคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามแผนทุกขั้นตอนตามแผนที่ได้กำหนดไว้ เพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้เพื่อยกระดับแหล่งท่องเที่ยวกรณีศึกษาการเพาะปลูกเห็ดฟาง บ้านทุ่งสว่าง ตำบลโนนกลาง อำเภอสำโรง จังหวัดอุบลราชธานี ให้เป็นไปตามแผนที่ได้วางเอาไว้

การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์

จากการวิจัย พบว่า ภาคีที่เกี่ยวข้องและคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ร่วมกัน ทุกหน่วยงาน ประชาชนได้มีรายได้เข้าสู่ครัวเรือน ภาคเอกชนมีรายได้เข้าสู่องค์กรของตนเอง และภาครัฐได้พัฒนาพื้นที่ในเขตรับผิดชอบของตนเอง

การมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษา

จากการวิจัย พบว่า ภาคีที่เกี่ยวข้องและคนในชุมชนต่างก็มีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยวร่วมกัน เช่น ภาครัฐจะมีการสนับสนุนงบประมาณ และได้ให้ความช่วยเหลือในการให้ความรู้การบำรุงรักษาและฟื้นฟูธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน ส่วนภาคเอกชนจะคอยให้การสนับสนุนคนในชุมชนในการการบำรุงรักษาและฟื้นฟูธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน ส่วนของในชุมชนจะร่วมมือกันในการฟื้นฟูดูแลบำรุงรักษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนตนเองอย่างสม่ำเสมอ

การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล

จากการวิจัยพบว่า ภาคีที่เกี่ยวข้องและคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลต่าง ๆ ที่ร่วมกันปฏิบัติตามแผนที่ได้กำหนดเอาไว้ตั้งแต่ในขั้นตอนแรก เพื่อสรุปการหาแนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้เพื่อยกระดับแหล่งท่องเที่ยวกรณีศึกษาการเพาะปลูกเห็ดฟาง บ้านทุ่งสว่าง ตำบลโนนกลาง อำเภอสำโรง จังหวัดอุบลราชธานี สอดคล้องกับอรพิน ปิยะสกุลเกียรติ (2561) ได้สรุปว่า กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนมาจากการดำเนินงานระหว่างภาคประชาชนและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมกันคิด พัฒนากิจกรรมเพื่อนำไปใช้พัฒนา นอกจากนี้ ศุภมาส แหวนวิเศษ และเจริญชัย เอกมาไพศาล (2560) ได้กล่าวไว้ว่า ปัจจัยสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนต้นแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน คือ ปัจจัยด้านการส่งเสริมสนับสนุนจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคชุมชนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาท่องเที่ยวโดยชุมชน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาศักยภาพชุมชนเพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ชุมชนและยกระดับเป็นแหล่งท่องเที่ยวกรณีศึกษาการเพาะปลูกเห็ดฟาง บ้านทุ่งสว่าง ตำบลโนนกลาง อำเภอสำโรง จังหวัดอุบลราชธานี

สถานที่ในการเพาะปลูกเห็ดฟาง

จากผลการวิจัยพบว่า บริเวณทุ่งนาของหมู่บ้านทุ่งสว่าง เหมาะสมกับการเป็นพื้นที่แหล่งเรียนรู้การเพาะปลูกเห็ดฟางเป็นอย่างมาก เนื่องจากพื้นที่มีที่ดินที่อุดมสมบูรณ์ เหมาะสมกับการทำเกษตร เพียงพอต่อการสร้างแหล่งเรียนรู้และทำกิจกรรมต่างๆได้อย่างหลากหลาย

การจัดการความรู้ในเรื่องการเพาะปลูกเห็ดฟาง

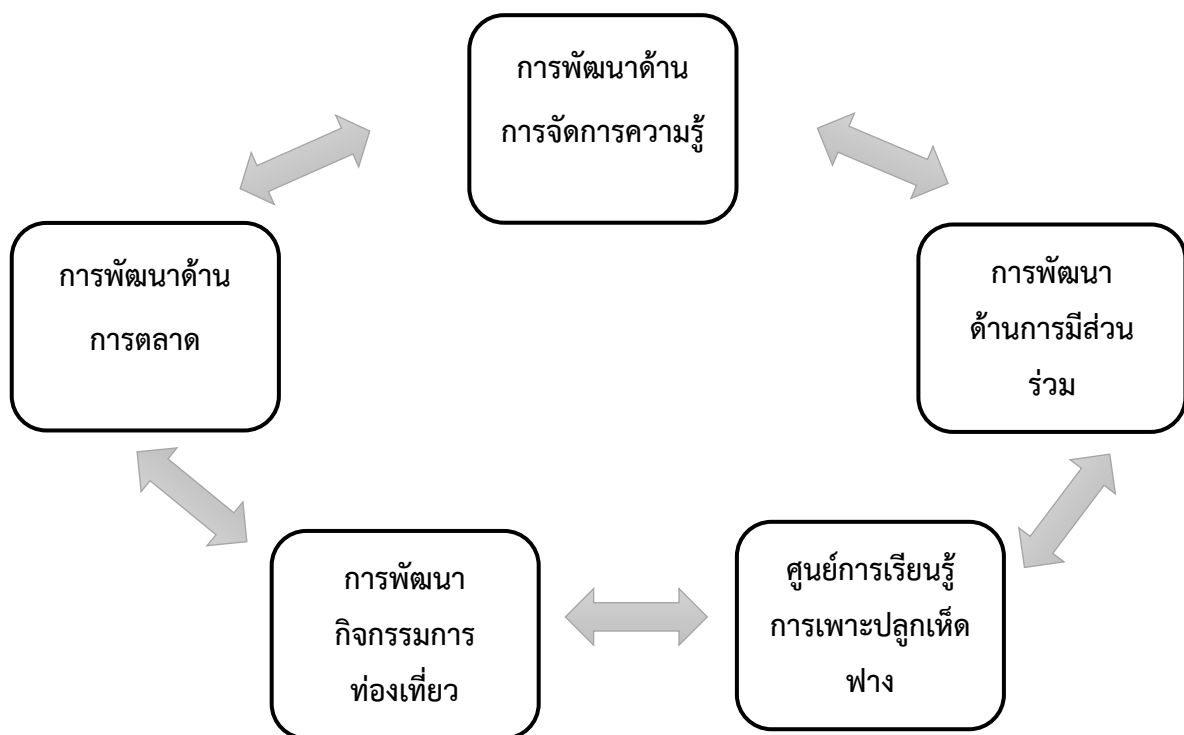
จากผลการวิจัยพบว่า มีการจัดการความรู้ในเรื่องการเพาะปลูกเห็ดฟางได้เป็นอย่างดี มีการทดสอบทฤษฎีด้านการเพาะปลูก มีการพัฒนาความรู้ในเรื่องการเพาะปลูกเห็ดฟางอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

ผู้ถ่ายทอดความรู้ในเรื่องการเพาะปลูกเห็ดฟาง

จากผลการวิจัยพบว่า ผู้นำชุมชนมีการถ่ายทอดความรู้การเพาะปลูกเห็ดฟาง ทั้งเรื่องของการเพาะปลูก การดูแลรักษาเห็ดฟาง การเก็บผลผลิตได้เป็นอย่างดี โดยมีผู้ที่เกี่ยวข้องเยี่ยมชม เห็นได้ว่าภายในชุมชนบ้านทุ่งสว่าง ตำบลโนนกลาง อำเภอสำโรง จังหวัดอุบลราชธานี มีศักยภาพเป็นอย่างมาก ที่จะสร้างแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ชุมชนและยกระดับเป็นแหล่งท่องเที่ยวกรณีศึกษาการเพาะปลูกเห็ดฟาง บ้านทุ่งสว่าง ตำบลโนนกลาง อำเภอสำโรง จังหวัดอุบลราชธานี

จากผลการวิจัยสามารถวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ชุมชนและยกระดับเป็นแหล่งท่องเที่ยวกรณีศึกษาการเพาะปลูกเห็ดฟาง บ้านทุ่งสว่าง ตำบลโนนกลาง อำเภอสำโรง จังหวัดอุบลราชธานี มีทั้งหมด 5 แนวทาง คือ 1) การพัฒนาด้านการจัดการความรู้ 2) การพัฒนาด้านการมีส่วนร่วม 3) ศูนย์การเรียนรู้การเพาะปลูกเห็ดฟาง 4) การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว และ 5) การพัฒนาด้านการตลาด

ภาพที่ 1 แนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ชุมชนและยกระดับเป็นแหล่งท่องเที่ยวกรณีศึกษาการเพาะปลูกเห็ดฟาง บ้านทุ่งสว่าง ตำบลโนนกลาง อำเภอสำโรง จังหวัดอุบลราชธานี

สรุปผลวิจัย

แนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ชุมชนและยกระดับเป็นแหล่งท่องเที่ยวกรณีศึกษาการเพาะปลูกเห็ดฟาง บ้านทุ่งสว่าง ตำบลโนนกลาง อำเภอสำโรง จังหวัดอุบลราชธานี มีทั้งหมด 5 แนวทาง คือ

1. การพัฒนาด้านความรู้ โดยจะพัฒนาความรู้ของประชาชนในชุมชนให้มีความรู้ ความเข้าใจในการพัฒนาความรู้การเพาะปลูกเห็ดฟาง โดยที่ผู้นำชุมชน จะจัดอบรมให้ความรู้แก่ประชาชนอย่างสม่ำเสมอ
2. การพัฒนาด้านการมีส่วนร่วม โดยจะเปิดโอกาสให้กับภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วน เข้ามามีส่วนร่วมในการประชุมเสนอแนะข้อคิดเห็น การหาแนวทาง ในการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน และ

หาภาคีอื่นร่วมกัน เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งของคนในชุมชนและภาคีอื่น ๆ เพื่อที่จะได้ร่วมกันหาแนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ชุมชนเพื่อยกระดับเป็นแหล่งท่องเที่ยวกรณีศึกษาการเพาะปลูกเห็ดฟางบ้านทุ่งสว่าง ตำบลโนนกลาง อำเภอสำโรง จังหวัดอุบลราชธานี

3. การพัฒนาด้านศูนย์การเรียนรู้ ภาคีอื่น ๆ และประชาชนในชุมชนมีการร่วมมือวางแผนและปฏิบัติตามแผนเพื่อที่จะหาแนวร่วมกันในการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ชุมชนเพื่อยกระดับเป็น แหล่งท่องเที่ยวกรณีศึกษาการเพาะปลูกเห็ดฟางบ้านทุ่งสว่าง ตำบลโนนกลาง อำเภอสำโรง จังหวัดอุบลราชธานี

4. การพัฒนาด้านกิจกรรม ศูนย์การเรียนรู้ มีความสอดคล้องกับบริบทของชุมชนและสถานที่ท่องเที่ยว โดยจะมีการจัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้ร่วมทำกิจกรรมเพาะปลูกเห็ดฟาง และกิจกรรมการแปรรูปอาหารจากวัตถุดิบที่มีในแหล่งท่องเที่ยว

5. การพัฒนาด้านการตลาด ผู้นำมีการจัดการให้มีการประชาสัมพันธ์ภายในชุมชนให้มีการเข้าร่วมอบรม เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ และมีการคิดวางแผนการประชาสัมพันธ์ให้ศูนย์การเรียนรู้มีความดึงดูดน่าสนใจแก่นักท่องเที่ยวหรือผู้ที่สนใจที่จะมาศึกษาเยี่ยมชม

ข้อเสนอแนะ

1. ภาคีที่เกี่ยวข้องควรจะเข้ามาให้ความรู้กับการพัฒนาแหล่งเรียนรู้การเพาะปลูกเห็ดฟาง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพให้ผู้นำชุมชนและประชาชนได้มีศักยภาพที่ตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว

2. ควรมีการศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยว เพื่อให้ทราบถึงความพึงพอใจ และความต้องการ เพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้การเพาะปลูกเห็ดฟางให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น

บรรณานุกรม

นันทนลิน อินทนุพัฒน์. “ศักยภาพชุมชนเพื่อการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษาชุมชนอ่างเก็บน้ำลำพอก จังหวัดสุรินทร์,” วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

39, 2 (มีนาคม-เมษายน 2563): 61-73.

พรรณเพ็ญ วัฒนมงคลลาภ. แนวทางในการพัฒนาชุมชน ในเขตอำเภอเมืองแพร่ ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน. วิทยานิพนธ์การค้นคว้าอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมบริการและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, 2560.

ศุภมาส แหวนวิเศษ และเจริญชัย เอกมาไพศาล. “ปัจจัยแห่งความสำเร็จในกระบวนการการมีส่วนร่วมของชุมชนต้นแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาตำบลน้ำเขียว จังหวัดตราด,” วารสารธรรมศาสตร์. 36, 1 (2560): 66-95.

อรพิน ปิยะสกุลเกียรติ. “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในตำบลท่าแค จังหวัดลพบุรี,” วารสารร่วมพฤษ. 36, 3 (กันยายน-ธันวาคม 2561): 45-65.

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านป่าสน ตำบลโพนงาม
อำเภอบุญทริก จังหวัดอุบลราชธานี

Guidelines for the Development of Tourism by the Ban Pa Son Community, Bua Ngam
Sub-district, Buntharik District, Ubon Ratchathani Province

ธิดารัตน์ พันธุ์แก้ว¹ วियะดา การระบุตร² กุลวดี ละม้ายจิ้น³ และเนียนนิภา สำเนียงเสนาะ⁴

Thidarat Phankaew¹ Wiyada karabut² Kulvadee Lamaijeen³

and Niannipa Samniangsanor⁴

^{1,2,3,4}สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยวและการบริการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

^{1,2,3,4}Department of Tourism and Hospitality Management, Faculty of Humanities and
Social Sciences, Ubon Ratchathani Rajabhat University

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์ดังนี้ คือ 1) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของ
คนในชุมชนบ้านป่าสน ตำบลโพนงาม อำเภอบุญทริก จังหวัดอุบลราชธานี 2) เพื่อศึกษาศักยภาพทาง
การท่องเที่ยวชุมชนบ้านป่าสน ตำบลโพนงาม อำเภอบุญทริก จังหวัดอุบลราชธานี 3) เพื่อเสนอแนะแนว
ทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านป่าสน ตำบลโพนงาม อำเภอบุญทริก จังหวัดอุบลราชธานีกรณีศึกษา
ชุมชนบ้านป่าสน อำเภอบุญทริกจังหวัดอุบลราชธานี ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ ภาควิชาที่เกี่ยวข้อง
ด้านแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนชุมชนบ้านป่าสน อำเภอบุญทริก จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน
30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างโดยสัมภาษณ์ประชาชน ภาครัฐ และ
เอกชน

ผลการวิจัย พบว่า 1) ชุมชนยังขาดการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว 2) ชุมชนบ้านป่าสนมี
ศักยภาพด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวที่โดดเด่น แต่ยังขาดกระบวนการจัดการด้านการท่องเที่ยว 3) ชุมชนสามารถ
พัฒนาให้เป็นชุมชนท่องเที่ยวมีทั้งหมด 2 แนวทาง คือ 1) การพัฒนาองค์ประกอบด้านการท่องเที่ยว 5A ได้แก่ สิ่ง
ดึงดูดใจ การเข้าถึงชุมชน สิ่งอำนวยความสะดวก ที่พักของแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมแหล่งท่องเที่ยว 2) การพัฒนา
องค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยว ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการวางแผน
การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามแผน การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ การมี
ส่วนร่วมในการบำรุงรักษา การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนา ชุมชนบ้านป่าสน

Abstract

Qualitative research study, the following objectives are 1. To study the participation of people in Ban Pa Son community, Phon Ngam sub-district, Buntharik district, Ubon Ratchathani province. 2.To study the tourism potential of Ban Pa Son Community, Phon Ngam Sub-district, Buntharik District, Ubon Ratchathani Province. 3. To suggest guidelines for the development of tourism by the Ban Pa Son community, Phon Ngam sub-district, Buntharik district, Ubon Ratchathani province. Case Study of Ban Pa Son Community, Buntharik District Ubon Ratchathani Province Samples used in qualitative research is a partner involved in the development of community-based tourism at Ban Pa, Buntharik District, Ubon Ratchathani Province, totaling 30 people. The research instrument used in the research was a semi-structured interview by interviewing the public, the public and private sectors.

The results of the research were as follows: 1. People in the community lack the participation in tourism management planning. 2. Ban Pa Son community has outstanding tourism resource potential. but still lacking tourism management process 3. The community can be developed into a tourism community with 2 approaches. 1. Development of tourism components such as attraction, community access facilities Accommodation of tourist attractions tourist activities 2. Developing elements of participation of local communities in tourism management, including participation in planning participation in decision making Participation in the implementation of the plan The NESDB participates in receiving benefits. participation in maintenance Participation in monitoring and evaluation.

Keywords: Guidelines for the Development, Ban Pa Son Community

บทนำ

สถานการณ์ท่องเที่ยวในประเทศไทยได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 โดยในช่วง 6 เดือนแรกของปี พ.ศ. 2563 ที่ผ่านมา ถือเป็นช่วงวิกฤตของสถานการณ์ท่องเที่ยวในประเทศ เนื่องจากในเดือนมีนาคม-เมษายน ประเทศไทยต้องรับมือกับการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 ทำให้มาตรการล็อกดาวน์ พ.ร.ก.ฉุกเฉิน มาตรการเคอร์ฟิวถูกนำมาใช้ รวมทั้งการยกเลิกกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวต่าง ๆ ส่งผลให้เศรษฐกิจทุกภาคส่วนของประเทศหยุดลงแบบฉับพลัน ภาคธุรกิจทยอยปิดกิจการเป็นจำนวนมากและการเดินทางท่องเที่ยวในประเทศหยุดชะงักลง (ศูนย์วิจัยด้านการตลาดการท่องเที่ยว, 2560)

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทยนั้น ไม่ว่าจะเกิดเหตุ ภัยธรรมชาติ ภัยการเมือง หรือเหตุการณ์ใด ๆ นักท่องเที่ยวยังคงหลั่งไหลเข้าประเทศอย่างไม่ขาดสาย เพราะประเทศไทยขึ้นชื่อว่า มาแล้ว

คุ่มค่า เพราะเต็มไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติทั้งหาดทรายที่สวยงาม ภูเขาที่อุดมสมบูรณ์ รวมทั้งมีประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ อาหารที่โดดเด่นหลากหลายชนิด และไมตรีจิตของคนไทย ที่ใครได้พบเจอก็ล้วนประทับใจ ถือเป็นประเทศที่มาที่เดียวได้ครบทุกอย่าง ดังนั้นเพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างการพัฒนา จึงได้เกิดแนวความคิดในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เกิดเป็นการท่องเที่ยวทางเลือกที่หลากหลาย หนึ่งในนั้นคือ “การท่องเที่ยวโดยชุมชน” การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism) เป็น การท่องเที่ยวทางเลือกที่บริหารจัดการโดยชุมชนเพื่อให้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวตกอยู่กับคนในชุมชนโดย หลักการของการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้นมีด้วยกัน 10 ข้อคือ 1) ชุมชนเป็นเจ้าของ 2) ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วม ในการกำหนดทิศทางและตัดสินใจ 3) ส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเอง 4) ยกระดับคุณภาพชีวิต 5) มีความ ยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม 6) ชุมชนยังคงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น 7) ก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างคน ต่างวัฒนธรรม 8) เข้าใจและเคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ 9) เกิดผลตอบแทนที่ เป็นธรรมแก่คนท้องถิ่น 10) มีการกระจายรายได้สู่สาธารณประโยชน์ของชุมชน

ชุมชนบ้านป่าสน อำเภอบุญทริก จังหวัดอุบลราชธานี เป็นชุมชนขนาดเล็ก มีประชากรในชุมชน 594 คนโดยประมาณ จำนวนครัวเรือนมี 165 ครัวเรือน หมู่บ้านป่าสนเป็นหมู่บ้านที่ตั้งชื่อมาจากลักษณะของ หมู่บ้านที่มีป่าไม้อุดมสมบูรณ์ เดิมเล่ากันว่า ในสมัยก่อนหมู่บ้านป่าสนเป็นหมู่บ้านที่มีต้นไม้ ป่าไม้ หลากหลาย นานาชนิด และป่าไม้ที่พบเยอะที่สุดคือ ป่าสนจึงเป็นที่มาของชื่อหมู่บ้านป่าสน ชาวบ้านในหมู่บ้านป่าสน ส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกร เช่น ทำนา สวนยางพารา ไร่มันสำปะหลัง ปลูกพืชผักสวนครัว เลี้ยงสัตว์ เป็นต้น ส่วนอาชีพเสริม ได้แก่ อาชีพหัตถกรรม จากการศึกษาข้อมูลชุมชนพบว่า ชุมชนบ้านป่าสนยังไม่มีการพัฒนา เป็นชุมชนท่องเที่ยวและคนในชุมชนยังขาดการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนบ้านป่าสน

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยได้เล็งเห็นถึงความสำคัญที่จะศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยชุมชนบ้านป่าสน ตำบลโพรงงาม อำเภอบุญทริก จังหวัดอุบลราชธานี ให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของคน ในชุมชนบ้านป่าสน การวางแผนจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างบูรณาการและสร้างความเข้มแข็งให้กับ ชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวอย่างครบถ้วนในทุกมิติการพัฒนาไม่ว่าจะเป็นสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและด้าน เศรษฐกิจเพื่อเตรียมความพร้อมด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนตนเองจะทำให้ชุมชนได้รับ การพัฒนาไปในทางที่เหมาะสม และเข้าสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนบ้านป่าสน ตำบลโพรงงาม จังหวัดอุบลราชธานี
2. เพื่อศึกษาศักยภาพทางการท่องเที่ยวชุมชนบ้านป่าสน ตำบลโพรงงาม อำเภอบุญทริก จังหวัด อุบลราชธานี
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านป่าสน ตำบลโพรงงาม จังหวัด อุบลราชธานี

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านป่าสน ตำบลโพรงงาม อำเภอบุณฑริก จังหวัดอุบลราชธานี มีการดำเนินงานวิจัยดังนี้

1. วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ภาคีรัฐ เอกชน ผู้นำชุมชน และผู้นำกิจกรรมของชุมชนบ้านป่าสน ตำบลโพรงงาม อำเภอบุณฑริก จังหวัดอุบลราชธานี

2. ประชากรตัวอย่าง

หน่วยงานภาครัฐ เอกชน และประชาชนในชุมชนบ้านป่าสน ตำบลโพรงงาม อำเภอบุณฑริก จังหวัดอุบลราชธานี รวมประชากรตัวอย่างทั้งหมด 30 คน โดยใช้เทคนิคการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้แก่ การศึกษาข้อมูลแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร สิ่งพิมพ์เผยแพร่ เอกสารรายงาน เอกสารทางวิชาการ บทความวิจัย

3.2 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ได้แก่ ข้อมูลภาคสนามโดยการใช้การสัมภาษณ์เพื่อวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านป่าสน จังหวัดอุบลราชธานี

4. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยนี้ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบบันทึกการสังเกต แบบสัมภาษณ์ สำหรับหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และประชาชนในชุมชนบ้านป่าสน จังหวัดอุบลราชธานี

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหาโดยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร รายงาน บทความวิจัย วิทยานิพนธ์ การสัมภาษณ์ และการประชุมย่อยมาวิเคราะห์เนื้อหา

6. ระยะเวลาทำการวิจัยและแผนการดำเนินงานตลอดโครงการวิจัย

ระยะเวลาโครงการ 4 เดือน วันที่เริ่มต้น 5 กรกฎาคม 2564-31 ตุลาคม 2564

7. แบบสัมภาษณ์สำหรับ ภาคีรัฐ เอกชน และประชาชนในชุมชน

แบบสัมภาษณ์สำหรับกลุ่ม หน่วยงานภาครัฐ เอกชนและประชาชนในชุมชน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ ชื่อ-สกุล เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ ตอนที่ 2 ด้านบริบทชุมชน ตอนที่ 3 องค์ประกอบด้านการท่องเที่ยว 5A ตอนที่ 4 องค์ประกอบที่มีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตอนที่ 5 องค์ประกอบของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตอนที่ 6 ปัญหาอุปสรรคและแนวทางในการแก้ปัญหา

อภิปรายผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนบ้านป่าสน ตำบลโพรงงาม อำเภอบุณฑริก จังหวัดอุบลราชธานี

ผลการวิจัยพบว่าชุมชนขาดการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเนื่องจากชุมชนบ้านป่าสน ตำบลโพรงงาม อำเภอบุญทริก จังหวัดอุบลราชธานี ยังไม่มีการจัดตั้งเป็นชุมชนท่องเที่ยวและยังขาดการวางแผนจากภาคีที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐเอกชนและผู้นำชุมชนในการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน รวมไปถึงการได้รับผลประโยชน์การติดตามประเมินผลแต่ประชาชนในชุมชนอย่างมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในชุมชน นั่นคือการไม่ตัดไม้ทำลายป่า รวมไปถึงการอนุรักษ์พันธุ์ไม้ภายในชุมชน สอดคล้องกับ อสมานนท์ ศิริระ สรุปลไว้ว่า การนำแนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วมและแนวคิดทฤษฎีการจัดการมาประยุกต์ใช้ร่วมกันนั้น จะสามารถตอบสนองความต้องการที่จะมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวได้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาศักยภาพทางการท่องเที่ยว ชุมชนบ้านป่าสน ตำบลโพรงงาม อำเภอบุญทริก จังหวัดอุบลราชธานี

ผลการวิจัยพบว่าทรัพยากรทางการท่องเที่ยวภายในชุมชน ยังไม่มีศักยภาพเพียงพอต่อการรองรับนักท่องเที่ยวเนื่องจากชุมชนบ้านป่าสน ตำบลโพรงงาม อำเภอบุญทริก จังหวัดอุบลราชธานี เป็นชุมชนขนาดเล็กและยังไม่มีการจัดตั้งให้เป็นชุมชนท่องเที่ยว ยังไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกภายในชุมชน เช่น ยังไม่มีการจัดตั้งที่พักโฮมสเตย์คอยต้อนรับนักท่องเที่ยว การบริการอาหารและเครื่องดื่มมีน้อย ยังไม่เพียงพอต่อการรองรับนักท่องเที่ยว การเข้าถึงชุมชนค่อนข้างลำบาก เนื่องจากถนนชำรุดทำให้ไม่สะดวกต่อการเดินทาง อีกทั้งกิจกรรมทางการท่องเที่ยวภายในชุมชน มีน้อยแต่ชุมชนบ้านป่าสน ตำบลโพรงงาม อำเภอบุญทริกจังหวัดอุบลราชธานี ยังมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นด้วยการทำอาชีพจักสานหัตถกรรม เช่น สานหวดสานตะกร้า สานเสื่อจากต้นเตย และกระติบข้าว ที่สร้างรายได้เสริมให้กับคนในชุมชนที่สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น สรุปลว่า การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวจำเป็นต้องพัฒนาความพร้อมเพื่อรองรับการจัดการท่องเที่ยวอย่างมืออาชีพใน 3 ด้านคือ ด้านการสื่อสารกับนักท่องเที่ยว ด้านความพร้อมของแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยว ด้านกิจกรรมในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านป่าสน ตำบลโพรงงาม อำเภอบุญทริก จังหวัดอุบลราชธานี

จากการวิจัยสามารถวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษาชุมชนบ้านป่าสน ตำบลบัวงาม อำเภอบุญทริก จังหวัดอุบลราชธานี ชุมชนสามารถพัฒนาให้เป็นชุมชนท่องเที่ยวมีทั้งหมด 2 แนวทาง คือ 1. การพัฒนาองค์ประกอบด้านการท่องเที่ยว 5A ได้แก่ สิ่งดึงดูดใจ การเข้าถึงชุมชน สิ่งอำนวยความสะดวก ที่พักของแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมแหล่งท่องเที่ยว 2. การพัฒนาองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยว ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามแผน การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ การมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษา การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล สรุปลว่า บริบทชุมชนต้อง มีความโดดเด่นในด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ จุดชมวิว การจัดกิจกรรมท่องเที่ยว อีกทั้งยังสามารถเชื่อมโยงไปยังแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ได้อีกหลาย ๆ แห่ง ชุมชนให้ความสำคัญกับการเข้าร่วมกิจกรรมและการมีส่วนร่วมในการรักษา

ทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชนเป็นอย่างดี แต่ในด้านการบริหารจัดการและกระจายรายได้ยังคงเป็นปัญหาหลักของชุมชน

สรุปผลวิจัย

จากผลการวิเคราะห์การสัมภาษณ์สามารถสรุปเป็นแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน บ้านป่าสน อำเภอบุญทริก จังหวัดอุบลราชธานีมีทั้งหมด 2 แนวทาง คือ

1. การพัฒนาองค์ประกอบด้านการท่องเที่ยว 5A

1.1 การพัฒนาสิ่งดึงดูดใจ ต้องสร้างสิ่งดึงดูดใจให้มีความน่าสนใจมากขึ้น ทั้งในเรื่องแหล่งท่องเที่ยว รวมไปถึงการสร้างเอกลักษณ์และความโดดเด่นภายในชุมชน และสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้อยากเดินทางมาท่องเที่ยว

1.2 การพัฒนาด้านการเข้าถึงชุมชน โดยให้ภาครัฐและเอกชน เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาปรับปรุงเส้นทางการเข้าถึงชุมชน เพื่อความสะดวกต่อการเดินทางของนักท่องเที่ยวและผู้มาเยือนชุมชน

1.3 การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก ผู้นำชุมชนและประชาชนในชุมชน ต้องจัดตั้งมีคฤหาสน์ที่นักท่องเที่ยวสามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนไว้คอยบริการนักท่องเที่ยว รวมไปถึงการบริการอาหารและเครื่องดื่มให้เพียงพอต่อนักท่องเที่ยว

1.4 การพัฒนาด้านที่พักของแหล่งท่องเที่ยว โดยให้ภาครัฐและเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา ให้มีการสร้างที่พักโฮมสเตย์ โดยโฮมสเตย์ต้องมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ เพื่ออำนวยความสะดวกต่อนักท่องเที่ยวและผู้มาเยือนชุมชน

1.5 การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว สร้างกิจกรรมให้มีความหลากหลายมากขึ้น โดยกิจกรรมต้องเป็นกิจกรรมที่ต่อยอดและต้องมีการร่วมกันทำกิจกรรมระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชน เพื่อเป็นการสร้างประสบการณ์ให้กับนักท่องเที่ยวต้องเป็นกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสัมผัสได้ง่าย เข้าใจวิถีชีวิตของท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้นจากการทำกิจกรรม

2. การพัฒนาองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยว

2.1 โดยให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการคิดแนวทางการจัดการด้านการท่องเที่ยวทั้งในเรื่องการเตรียมความพร้อมสิ่งดึงดูดใจและสิ่งอำนวยความสะดวกภายในชุมชน รวมไปถึงการมีบทบาทหน้าที่ของคนในชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว

2.2 ประชาชนในชุมชนต้องมีความรู้และกล้าตัดสินใจในการพัฒนาการท่องเที่ยว รวมไปถึงการแสดงความคิดเห็นและการวางแผนร่วมกับภาครัฐและเอกชน

2.3 ประชาชนในชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามแผนจากผู้นำชุมชนที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนที่กำหนดวัตถุประสงค์ไว้

2.4 เปิดโอกาสจากคนภายนอกเข้ามาแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้วิถีชีวิตของคนในชุมชน ทั้งในเรื่องวัฒนธรรมประเพณี เช่น การมีส่วนร่วมในการทำผลิตภัณฑ์จักสานจากชุมชน เพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชนมากขึ้น

2.5 ประชาชนในชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวในชุมชน ประวัติความเป็นมาของชุมชน วิถีชีวิตภูมิปัญญา รวมไปถึงทรัพยากรทางธรรมชาติให้อยู่คงสภาพเดิม

2.6 ให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล ตรวจสอบเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมเพื่อที่จะทำให้คนในชุมชนได้รับผลประโยชน์จากชุมชน

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการพัฒนาให้เป็นชุมชนท่องเที่ยวอย่างเต็มรูปแบบทั้งด้านการทางด้านสิ่งอำนวยความสะดวก การเข้าถึงชุมชนรวมถึงการสร้างผลิตภัณฑ์ชุมชนให้มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น เพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชน

2. ภาครัฐที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนควรร่วมให้ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน

3. หน่วยงานภาครัฐและเอกชนต้องร่วมมือกันสร้างโครงสร้างพื้นฐานสาธารณูปโภคที่จำเป็นสำหรับแหล่งท่องเที่ยวเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว

บรรณานุกรม

ศูนย์วิจัยด้านตลาดการท่องเที่ยว. สถิตินักท่องเที่ยวในประเทศ รายจังหวัด: รายได้จากการท่องเที่ยว.

(ออนไลน์) 2560. จาก <http://intelligencecenter.tat.or.th/articles/11859>

เอกสารสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ครั้งที่ 10

บทความนักศึกษาระดับปริญญาตรี
กลุ่มการจัดการการท่องเที่ยว ธุรกิจโรงแรม และการพัฒนาชุมชน

**แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ น้ำตกห้วยหลวง
อุทยานแห่งชาติภูจอง-นายอย อำเภอนาจะหลวย จังหวัดอุบลราชธานี**

Guidelines for the development of eco-tourism sites:

**Huai Luang Waterfall Phu Chong Na Yoi National Park, Na Chaluai District,
Ubon Ratchathani Province**

ดลนรินทร์ ไชยะโก¹ วรदनัย สุพสุช² กุลวดี ละม้ายจีน³ และพุทธรพร โคตรภักทร⁴

Donnarin Chaiyako¹ Woradanai Suphasuk² Kulvadee Lamaijean³

and Puttaporn Khottaphat⁴

^{1,2,3,4}สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยวและการบริการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

^{1,2,3,4}Department Tourism and Hospitality Management, Faculty of Humanities and Social Sciences,

Ubon Ratchathani Rajabhat University

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นวิจัยเชิงคุณภาพมีวัตถุประสงค์ดังนี้คือ 1) เพื่อศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว น้ำตกห้วยหลวงอุทยานแห่งชาติภูจอง-นายอย จังหวัดอุบลราชธานี 2) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของอุทยานแห่งชาติภูจอง-นายอย น้ำตกห้วยหลวง จังหวัดอุบลราชธานี 3) เพื่อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ น้ำตกห้วยหลวง อุทยานแห่งชาติภูจอง-นายอย อุบลราชธานี จากการสัมภาษณ์ พบว่า 1) สิ่งดึงดูดใจในการท่องเที่ยวของน้ำตกห้วยหลวง คือ การเล่นน้ำตก ชมธรรมชาติ บรรยากาศน้ำตกห้วยหลวง และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 2) ศักยภาพด้านการเข้าถึงของน้ำตกห้วยหลวง ศักยภาพด้านการเข้าถึงของน้ำตกห้วยหลวงนั้นมีพร้อมและครอบคลุมครบถ้วนไปด้วยเส้นทางของถนน ระบบขนส่ง สาธารณูปโภค กฎหมายการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ทำให้การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว นั้นราบรื่น 3) ด้านศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวกภายในน้ำตกห้วยหลวงนั้นยังไม่ครบถ้วนเนื่องจากยังขาด ร้านอาหารและความบันเทิง แต่ในส่วนของสัญญาณโทรศัพท์นั้นสามารถเข้าถึงได้ 4) ศักยภาพด้านที่พักของแหล่งท่องเที่ยว น้ำตกห้วยหลวง นักท่องเที่ยวที่เดินทางเพื่อไปท่องเที่ยวที่น้ำตกห้วยหลวงนั้น มีทั้งนักท่องเที่ยวที่ไม่ได้ต้องการและต้องการใช้ที่พัก ทำให้ที่พักในแหล่งท่องเที่ยว นั้นเพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว 5) กิจกรรมภายในน้ำตกห้วยหลวง นักท่องเที่ยวที่เดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยว นั้น มีความต้องการที่จะสัมผัสกับธรรมชาติ น้ำตกที่สวยงามธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ดังนั้นกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจมากที่สุดคือ การเล่นในแหล่งน้ำตก และถ่ายภาพกับธรรมชาติอันงดงาม การมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนและภาคที่เกี่ยวข้อง ในด้านการให้คำแนะนำถึงการขยายแหล่งท่องเที่ยวขึ้น การแก้ไขปัญหา การรองรับนักท่องเที่ยว และช่วยกันจัดหากิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน การให้ความร่วมมือกับภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ข้อเสนอแนะต้องการให้พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกเพิ่มขึ้น

คำสำคัญ: การพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยว น้ำตกห้วยหลวง อุทยานแห่งชาติภูจอง-นายอย จังหวัดอุบลราชธานี

Abstract

This research study was a qualitative research with the following objectives: 1) to study the potential of the Huai Luang Waterfall tourist attraction, Phu Chong Na Yoi National Park, Ubon Ratchathani Province 2) To investigate the role of ecotourism in the administration of Phu Jong Nai Yoi National Park's Huai Luang Waterfall in Ubon Ratchathani Province. 3) To make recommendations for the development of conservation tourism areas at Huai Luang Waterfall. Ubon Ratchathani's Phu Jong Nai Yoi National Park Based on the interviews, it was discovered that. 1) The attraction of Huai Luang Waterfall is to play in the water, enjoy the scenery, and experience the ambiance. as well as ecotourism 2) Huai Luang Waterfall's Accessibility Potential Huai Luang Waterfall's Accessibility Potential Road routes, transportation networks, utilities, access laws, and tourism attractions are all ready and covered. Making tourist destinations accessible is not an issue, and making tourist attractions accessible is simple. 3) The potential of facilities within Huai Luang Waterfall is not yet complete due to the lack of restaurants and entertainment, but the telephone signal is accessible 4) Accommodation potential of the Huai Luang Waterfall tourist attraction Tourists traveling to travel to Huai Luang Waterfall. There are both tourists who do not want to use accommodation and want to use accommodation, making accommodation in tourist attractions sufficient to meet the needs of tourists. 5) Things to do in Huai Luang Waterfall Tourists making their way to the attraction. There is a desire to experience nature, gorgeous waterfalls, and plentiful nature, hence the most popular activities for tourists are: Playing in the waterfall and photographing the wonderful scenery. engagement of communities and other interested parties Participate in providing advice on increasing tourist attractions, resolving issues related to tourist support, and assisting in the provision of community-based tourism activities. Collaboration with relevant industries Suggestions for additional amenities to be built.

Keywords: Development of Tourism Routes, Huai Luang Waterfall, Phu Chong Na Yoi National Park, Ubon Ratchathani Province.

บทนำ

เนื่องจากมีบทบาทมากขึ้นในสังคมโลกและยิ่งมากขึ้นในชุมชนท้องถิ่นเมื่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยวได้ขยายอาณาเขตของกิจกรรมทางเศรษฐกิจเข้าใกล้วิถีชีวิตของชุมชนมากขึ้น ในขณะที่แนวโน้มการท่องเที่ยวของประเทศไทยมีการเติบโตในทิศทางบวกนักท่องเที่ยวส่วนหนึ่งให้ความสนใจกับการเดินทางไปสัมผัสความจริงแท้ดั้งเดิมของพื้นที่ต่าง ๆ ในไทยเพิ่มมากขึ้น การท่องเที่ยวไม่ได้กระจุกตัวอยู่ในเมืองใหญ่ หากมีการกระจายตัวสู่ชุมชน ส่งผลให้ท้องถิ่นหลายแห่งตั้งรับการมาถึงของนักท่องเที่ยวมาเป็นการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิต (กิตติยา คะนิงกิจก้อง, 2549) ขณะเดียวกันภาครัฐก็ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพิ่มมากขึ้นจากการประกาศให้ท่องเที่ยววิถีไทยเป็นวาระแห่งชาติ มีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อให้การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนไปในทิศทางที่ยั่งยืน

อุตสาหกรรมท่องเที่ยวจึงถือเป็นอุตสาหกรรมแห่งความหวัง ที่สร้างรายได้ให้กับประเทศไทยมากเป็นอันดับต้น ๆ และมีความสำคัญโดยตรงต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ อันส่งผลให้ความเป็นอยู่ของประชาชนในประเทศดีขึ้น การเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวแม้ว่าจะก่อให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจ มีการจ้างงานเพิ่มขึ้น มีการลงทุนและสร้างรายได้เข้าประเทศ แต่ก็ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมวิถีชีวิต ของสถานที่นั้น ๆ หากไม่มีการจัดการที่ดีพอ (นิตยา ชัชกุล, 2550)

จังหวัดอุบลราชธานีเป็นจังหวัดที่มีสถานที่ท่องเที่ยวมากมาย เนื่องจากเป็นจังหวัดที่พร้อมไปด้วยวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์ทรัพยากรในจังหวัดที่ตอบสนองแก่นักท่องเที่ยวหลายแบบ หนึ่งในสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจในอำเภอนาจะหลวย จังหวัดอุบลราชธานี ได้แก่ น้ำตกห้วยหลวง เป็นน้ำตกที่มีความสวยงาม มีความสูงประมาณ 45 เมตร ไหลผ่านหน้าผาลงสู่เบื้องล่าง มีลักษณะเป็นแอ่งน้ำขนาดใหญ่ พื้นน้ำเป็นสีเขียวมรกตและมีหาดทรายขาว สะอาด เหมาะสำหรับการลงเล่นน้ำ ด้านบนมีจุดชมทิวทัศน์และถ่ายภาพ ด้านล่างมีบันไดสำหรับขึ้นลงจำนวน 272 ขั้น อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติภูจอง-นายอย (วรรณา วงษ์วานิช, 2546)

งานวิจัยตามโครงการนี้เพื่อสำรวจและประเมินศักยภาพ 5As แหล่งท่องเที่ยวในแต่ละองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว น้ำตกห้วยหลวง อุทยานแห่งชาติภูจอง-นายอย อำเภอนาจะหลวย จังหวัดอุบลราชธานี

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว น้ำตกห้วยหลวงอุทยานแห่งชาติภูจอง-นายอย จังหวัดอุบลราชธานี
2. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของอุทยานแห่งชาติภูจอง-นายอย น้ำตกห้วยหลวง จังหวัดอุบลราชธานี
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ น้ำตกห้วยหลวง อุทยานแห่งชาติภูจอง-นายอย จังหวัดอุบลราชธานี

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ น้ำตกห้วยหลวง อุทยานแห่งชาติภูจอง-นายอย อำเภอนาจะหลวย จังหวัดอุบลราชธานี มีวิธีการวิจัยดังนี้

1. วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิจัยคุณภาพ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ โดยศึกษาจากนักท่องเที่ยวที่เคยท่องเที่ยวในพื้นที่ หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน เพื่อศึกษา และวิเคราะห์ผลในการรวบรวมข้อมูล

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ นักท่องเที่ยว หรือ หน่วยงานภาครัฐภาคเอกชน ผู้นำชุมชนและประชาชน ในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 30 คน

2.2 วิธีการสุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ผู้นำแหล่งท่องเที่ยวและภาคประชาชน ภาครัฐ และภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติภูจอง-นายอย น้ำตกห้วยหลวง อำเภอนาจะหลวย จังหวัดอุบลราชธานี

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้แก่ การศึกษาข้อมูลทางการท่องเที่ยวโดยอุทยานแห่งชาติภูจอง-นายอย น้ำตกห้วยหลวง อำเภอนาจะหลวย จังหวัดอุบลราชธานี โดยเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสาร สิ่งพิมพ์เผยแพร่ เอกสารรายงาน เอกสารทางวิชาการ บทความวิจัย วิทยานิพนธ์ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

3.2 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ได้แก่ ข้อมูลภาคสนาม โดยใช้การสัมภาษณ์ เพื่อวิเคราะห์สภาพชุมชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติภูจอง-นายอย น้ำตกห้วยหลวง อำเภอนาจะหลวย จังหวัดอุบลราชธานี ประเมินแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติภูจอง-นายอย น้ำตกห้วยหลวง อำเภอนาจะหลวย จังหวัดอุบลราชธานี

4. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาโครงการนี้ มีเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure Interview) สำหรับประชาชนนักท่องเที่ยว ภาครัฐ ภาคเอกชน กกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติภูจอง-นายอย น้ำตกห้วยหลวง อำเภอนาจะหลวย จังหวัดอุบลราชธานี

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) โดยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อยมาวิเคราะห์เนื้อหา

6. ระยะเวลาทำการวิจัยและแผนการดำเนินงานตลอดโครงการวิจัย

ระยะเวลาโครงการ 4 เดือน วันที่เริ่มต้น 1 สิงหาคม 2563 วันที่สิ้นสุด 31 ตุลาคม 2563

7. แบบสัมภาษณ์สำหรับ ผู้นำชุมชน ประชาชน นักท่องเที่ยว และภาครัฐ

โดยใช้แบบสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อองค์ประกอบทางการท่องเที่ยว การท่องเที่ยว น้ำตกห้วยหลวง ในการเก็บรวบรวมข้อมูลกลุ่มเป้าหมาย คือ นักท่องเที่ยวหน่วยงานภาครัฐ

ภาคเอกชน ผู้นำชุมชนและประชาชน จะใช้แบบสัมภาษณ์ซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ ชื่อ-สกุล เพศ อายุ ที่อยู่ปัจจุบัน ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์องค์ประกอบทางการท่องเที่ยว ได้แก่ สิ่งดึงดูดใจ การเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวก กิจกรรมการท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมของชุมชน

ตอนที่ 3 ปัญหาและอุปสรรคที่พบในแหล่งท่องเที่ยวน้ำตกห้วยหลวง

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยว

อภิปรายผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวน้ำตกห้วยหลวง อุทยานแห่งชาติภูจอง-นายอย จังหวัดอุบลราชธานี

ผลการวิจัยจากการสัมภาษณ์ พบว่า สิ่งดึงดูดใจในการท่องเที่ยวของน้ำตกห้วยหลวงนั้น เป็นความงดงามของน้ำตกห้วยหลวงที่อุดมไปด้วยทิวทัศน์ที่สวยงามธรรมชาติที่สมบูรณ์ในแหล่งน้ำสีเขียวมรกต มีปลาที่คอยเวียนว่ายอยู่ในนั้น ทำให้เป็นสิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวน้ำตกห้วยหลวง ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวภายในอุทยานแห่งชาติภูจอง-นายอย เป็นสถานที่ที่นักท่องเที่ยวเลือกเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ เล่นน้ำตก ชมธรรมชาติ บรรยากาศน้ำตกห้วยหลวง เป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Eco tourism) เป็นการท่องเที่ยวเพื่อตระหนักรู้ต่อธรรมชาติ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์และการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Tsaur, Lin and Lin, 2014) แต่การพัฒนาการท่องเที่ยวใด ๆ รวมถึงการท่องเที่ยวทางเลือกย่อมเกิดผลลัพธ์ใน 2 ทาง คือ เชิงบวก และเชิงลบ ซึ่งจะส่งผลต่อความยั่งยืนหรือไม่ยั่งยืนของการท่องเที่ยว ดังนั้น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนจะเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนได้ก็ต่อเมื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนมีความยั่งยืน จึงมีคำถามว่า การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่งมีความยั่งยืนหรือไม่ในระดับใด โดยบทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของอุทยานแห่งชาติภูจอง-นายอย น้ำตกห้วยหลวงจังหวัดอุบลราชธานี

จากผลการวิจัย พบว่า การมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนและภาคีที่เกี่ยวข้องในการให้ข้อมูลเสนอแนะแนวทางการพัฒนาต่าง ๆ ในแหล่งท่องเที่ยวน้ำตกห้วยหลวง อุทยานแห่งชาติภูจอง-นายอย รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการแนะนำแหล่งท่องเที่ยวประจำท้องถิ่นให้กับนักท่องเที่ยว มีส่วนร่วมให้คำแนะนำถึงการขยายแหล่งท่องเที่ยวขึ้น การแก้ไขปัญหาการรองรับนักท่องเที่ยว และช่วยกันจัดหากิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยร่วมกันปรึกษาหารือเกี่ยวกับกิจกรรมและดูแลสถานที่ใกล้เคียงและให้ความร่วมมือช่วยเหลือ เมื่อมีผู้มาขอความร่วมมือช่วยเหลือรวมทั้งเป็นเจ้าบ้านที่ดีต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์น้ำตกห้วยหลวง อุทยานแห่งชาติ

ภูจอง-นายอย นอกจากนี้ ยังมีส่วนร่วมในการส่งเสริม การท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อเป็นแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวภายในพื้นที่

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์น้ำตกห้วยหลวง อุทยานแห่งชาติภูจอง-นายอย อุบลราชธานี

จากผลการวิจัยพบว่า การเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์น้ำตกห้วยหลวง อุทยานแห่งชาติภูจอง-นายอย อุบลราชธานีนี้มีแนวโน้มไปในด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในด้านความสะดวกสบายมากที่สุด เนื่องจากนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติน้ำตกห้วยหลวงแล้ว ต้องการการตอบสนองด้านความสะดวกสบายภายในแหล่งท่องเที่ยว และยังมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนา ซึ่งยังมีสิ่งที่จะต้องพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์น้ำตกห้วยหลวงบ้างเพียงเล็กน้อย

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ น้ำตกห้วยหลวง อุทยานแห่งชาติภูจอง-นายอย อำเภอนาจะหลวง จังหวัดอุบลราชธานีมีผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

ด้านศักยภาพพื้นที่ 5A

1.1 สิ่งดึงดูดใจในการท่องเที่ยวของน้ำตกห้วยหลวง

จากการสัมภาษณ์ พบว่า สิ่งดึงดูดใจในการท่องเที่ยวของน้ำตกห้วยหลวงนั้น เป็นความงดงามของน้ำตกห้วยหลวงที่อุดมไปด้วยทิวทัศน์ที่สวยงามธรรมชาติที่สมบูรณ์ในแหล่งน้ำสีเขียวมรกต มีปลาที่คอยเวียนว่ายอยู่ในนั้น ทำให้เป็นสิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว น้ำตกห้วยหลวง

1.2 ศักยภาพด้านการเข้าถึงของน้ำตกห้วยหลวง

จากการสัมภาษณ์ พบว่า ศักยภาพด้านการเข้าถึงของน้ำตกห้วยหลวง นั้นมีพร้อมและครอบคลุมครบถ้วนไปด้วยเส้นทางของถนน ระบบขนส่ง สาธารณูปโภค กฎหมายการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ทำให้การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวไม่มีปัญหาในการเข้าถึงทำให้การเข้าถึงแหล่งเที่ยวนั้นราบรื่น

1.3 ศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวกภายในน้ำตกห้วยหลวง

จากการสัมภาษณ์ พบว่า ศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวกภายในน้ำตกห้วยหลวงนั้นยังไม่ครบถ้วนเนื่องจาก ยังขาดร้านอาหารและความบันเทิง แต่สัญญาณโทรศัพท์สามารถเข้าถึงได้

1.4 ศักยภาพด้านที่พักของแหล่งท่องเที่ยว น้ำตกห้วยหลวง

จากการสัมภาษณ์ พบว่า นักท่องเที่ยวที่เดินทางเพื่อไปท่องเที่ยวที่น้ำตกห้วยหลวง มีทั้งนักท่องเที่ยวที่ไม่ได้ต้องการและต้องการใช้ที่พัก ทำให้ที่พักในแหล่งท่องเที่ยวเพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว

1.5 กิจกรรมภายในน้ำตกห้วยหลวง

จากการสัมภาษณ์ พบว่า นักท่องเที่ยวที่เดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวมีความต้องการที่จะสัมผัสกับธรรมชาติน้ำตกที่สวยงามธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ดังนั้นกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจมากที่สุดคือการเล่นในแหล่งน้ำตก และถ่ายภาพกับธรรมชาติอันงดงาม

ปัญหาและอุปสรรคที่พบในแหล่งท่องเที่ยวหน้าตกห้วยหลวง

จากการสัมภาษณ์ พบว่าปัญหาที่พบในแหล่งท่องเที่ยวหน้านั้นเริ่มมาตั้งแต่การเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยวช่วงฤดูฝน ทำให้ถนนลื่นเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุได้ เมื่อเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้นั้นนักท่องเที่ยวพบว่า ช่วงหน้าฝนมีน้ำป่าไหลหลากอันตรายต่อการท่องเที่ยวภายในแหล่งท่องเที่ยวที่ต้องมีการลงบันได ทำให้บันไดลื่นเช่นกัน รวบบันไดก็ชำรุด เสื่อมโทรม และปัญหาด้านสิ่งอำนวยความสะดวกไม่ครบถ้วน เช่น ร้านอาหาร

ข้อเสนอแนะ

จากการสัมภาษณ์ พบว่านักท่องเที่ยวที่ท่องเที่ยวในหน้าตกห้วยหลวงนั้น ต้องการการเพิ่มถังขยะ เนื่องจากร้านอาหารที่ให้การอำนวยความสะดวกมีน้อย นักท่องเที่ยวจึงพกอาหารมาด้วย เพื่อรับประทานระหว่างวันทำให้พบว่า ถังขยะมีน้อย ไม่เพียงพอต่อขยะ ทำให้เกิดปัญหาขยะในแหล่งท่องเที่ยว และช่วงฤดูฝนทำให้นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวนั้นต้องลงบันไดที่ค่อนข้างชันและลื่น จึงอยากให้มีการสร้างราวจับบันไดใหม่

บรรณานุกรม

- กิตติยา คะนิงกิจก่อง. ความพร้อมของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษาตำบลปากกรออำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา. ปริญญาโท มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2549.
- นิตา ชัชกุล. อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550.
- วรรณ วังษ์วานิช. ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546.
- Tsaur, Sheng-Hsiung and Wei-Rong Lin. "Hassles of tour leaders," *Tourism Management*. 45, (December 2014): 28-38.

แนวทางการจัดการบริการหาดคูเต๋อ เพื่อรองรับการท่องเที่ยวแบบ New normal**สำหรับกลุ่ม Generation Z****Guidelines for developing the potential of Khu Dua Beach****To support tourism in a new normal way****กุลสตรี ประดับแก้ว¹ เจนอักษร อินตะนัย² กุลวดี ละม้ายเงิน³ และพุทธรพ โคตรภัก⁴****Goonlasatee Pradabkaew¹ Jenaksorn Intanai² Kulvadee Lamaijean³****And Puttaporn Khottaphat⁴**^{1,2,3,4}สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยวและการบริการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

^{1,2,3,4}Department Tourism and Hospitality Management, Faculty of Humanities and Social Sciences,

Ubon Ratchathani Rajabhat University

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพมีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อเป็นแนวทางการจัดการบริการหาดคูเต๋อ เพื่อรองรับการท่องเที่ยวแบบ New normal สำหรับกลุ่ม Generation Z 2) เพื่อศึกษาศักยภาพ แนวทางการจัดการบริการหาดคูเต๋อ เพื่อรองรับการท่องเที่ยวแบบ New normal สำหรับกลุ่ม Generation Z 3) เพื่อเสนอแนวทางการจัดการบริการหาดคูเต๋อ เพื่อรองรับการท่องเที่ยวแบบ New normal สำหรับกลุ่ม Generation Z ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคุณภาพ คือ ภาคที่เกี่ยวข้อด้านการจัดการแนวทางการพัฒนาศักยภาพหาดคูเต๋อ เพื่อรองรับการท่องเที่ยวแบบ New normal 40 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยสัมภาษณ์ ผู้นำแหล่งท่องเที่ยวภาคประชาชน ภาครัฐ และภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการพัฒนาศักยภาพหาดคูเต๋อ เพื่อรองรับการท่องเที่ยวแบบ New normal มีผลการวิจัยดังนี้ 1) ด้านผู้ประกอบการมีความต้องการให้หน่วยงานภาครัฐ มีงบประมาณจัดการหาดคูเต๋อเพิ่มมากขึ้น เพื่อปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวให้มีความน่าสนใจมากขึ้น 2) ที่พักมีความสะอาด สะดวก สบาย สวยงามและปลอดภัย เป็นที่ดึงดูดใจของนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ โดยมีการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวด้วยสื่อออนไลน์ มีกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยมีผู้นำเที่ยวตามสถานที่ต่าง ๆ ที่กำหนดไว้เพื่อให้การบริการเป็นไปได้อย่างราบรื่นและปลอดภัย บุคคลที่ให้บริการพูดจาสุภาพอ่อนน้อม เน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและผู้ให้บริการ 3) มีนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ให้ความสนใจการท่องเที่ยวทางน้ำเป็นอย่างมาก เพราะเป็นการพักผ่อนหย่อนใจ และนักท่องเที่ยวสามารถทำกิจกรรมทางน้ำได้

คำสำคัญ: การพัฒนา แหล่งท่องเที่ยว การบริการ หาดคูเต๋อ New normal กลุ่ม Generation Z

Abstract

This research study is qualitative research with the following objectives: 1) To study public participation as a guideline for service management at Khu Dua Beach supporting New normal tourism for Generation Z group 2) To study potential Guidelines for managing services at Khu Dua Beach to support tourism New normal for Generation Z group 3) To propose guidelines for managing services at Khu Dua Beach supporting the new normal tourism for the Generation Z group. The sample group used in the quality research was 40 persons involved in the management of Khu Dua Beach Potential Development Guidelines for New Normal Tourism. The research instrument was a semi-structured interview, interviewing leaders of tourist attractions, general public, and government agents. The private sector and civil society will be involved in the development of Khu Dua beach potential to support new tourism. The results of the research are as follows: 1) Entrepreneurs want government agencies to have more budgets to manage Khu Dua Beach to improve tourist attractions to be more attractive 2) Accommodation is clean, convenient, comfortable, beautiful and safe, attracting both domestic and international tourists with access to tourist attractions through online media. There are tourism activities with guided tours at various designated locations to ensure smooth and safe service. The person who provided the service spoke politely, emphasizing the participation of people in the community and service providers 3) Most tourists are very interested in water tourism because it is a relaxation in the body, there are water activities to play and enjoy.

Keywords: Development, Tourist attraction, Service, Khu Dua Beach, New normal, Generation Z Group

บทนำ

จังหวัดอุบลราชธานีเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีสถานที่ท่องเที่ยวและสถานที่พักผ่อนหย่อนใจที่น่าสนใจมากมายแพอาหารริมน้ำเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ชาวจังหวัดอุบลราชธานีและจังหวัดใกล้เคียงนิยมไปใช้บริการกันอย่างมากเนื่องจากบรรยากาศดีมีแพอาหารริมน้ำให้นั่งรับประทานอาหารรสชาติอร่อยถูกปากมีอาหารพื้นบ้านไว้บริการเหมาะสำหรับพักผ่อนหย่อนใจการพบปะสังสรรค์กับครอบครัวและเพื่อนฝูงแพอาหารริมน้ำในจังหวัดอุบลราชธานีมีด้วยกันหลายแห่ง ที่ได้รับความนิยมของนักท่องเที่ยว ได้แก่ หาดคูเตี้อเป็นหาดทรายริมฝั่งแม่น้ำมูลตั้งอยู่ ณ ตำบลแจระแม อำเภोजังหวัดอุบลราชธานี ห่างจากตัวเมืองไปตามทางหลวงหมายเลข 24 (ถนนเลี่ยงเมืองทางไปศรีสะเกษ) ประมาณ 12 กิโลเมตร บริเวณหาดคูเตี้อจะมีแพร้านอาหารเป็นจำนวนมากให้บริการอาหารและเครื่องดื่มแก่นักท่องเที่ยว เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สวยงามบริเวณริมหาด มีร้านแพ

อาหารของผู้ประกอบการเป็นจำนวนมากตั้งอยู่ริมหาด และริมหาดยังมีสถานที่จอดรถไว้บริการนักท่องเที่ยวอย่างสะดวกสบาย

จากสภาพเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน ทำให้ผู้ประกอบการธุรกิจแพ้อาหารริมน้ำต้องใช้กลยุทธ์ทางการตลาดต่าง ๆ เพื่อให้ผู้บริโภคใช้บริการแพ้อาหารของตน เจ้าของธุรกิจแพ้อาหารริมน้ำส่วนใหญ่จึงหวังผลกำไรเพียงอย่างเดียว ทำให้มองข้ามความต้องการที่แท้จริงของผู้บริโภคไปทั้งในแง่ความสะดวกสบาย ความปลอดภัยของอาหาร รสชาติอาหาร และห้องสุขาที่ถูกสุขอนามัย การศึกษาเส้นทางการท่องเที่ยวแพ้อาหารริมน้ำจึงต้องการนำเสนอวิธีการ รูปแบบในการพัฒนา ยกระดับคุณภาพอาหารและการท่องเที่ยวสร้างอัตลักษณ์ของชุมชน ให้สอดคล้องกับการรับรู้และความชื่นชอบของนักท่องเที่ยว ให้เชื่อมโยงกับสถานที่ท่องเที่ยวบริเวณใกล้เคียง เพื่อเป็นแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวแพ้อาหารริมน้ำมากยิ่งขึ้น ก่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนและสถานที่ท่องเที่ยวให้เกิดความเข้มแข็งต่อไป (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2560)

จากการสำรวจข้างต้นพบว่า หาดคูเต๋อ เป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งหนึ่งที่ตั้งอยู่ในประเภทของแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรม และยังขาดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งความหนาแน่นของนักท่องเที่ยวที่ไปเยือนตลอดทั้งปี และขาดการดูแลจากประชาชนในท้องถิ่นที่หวังเพียงหารายได้จากแหล่งท่องเที่ยว ดังนั้นจึงเป็นผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยวที่มีมากยิ่งขึ้น ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่บ้านคูเต๋อ มีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวหาดคูเต๋อมากหรือน้อยในระดับใด และมีปัจจัยใดบ้างที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งวิเคราะห์ว่า มีแนวทางใดบ้างที่จะทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ผู้วิจัยจึงได้จัดทำโครงการวิจัยเรื่อง แนวทางการจัดการบริการหาดคูเต๋อ เพื่อรองรับการท่องเที่ยวแบบ New normal สำหรับกลุ่ม Generation Z เพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และนำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวหาดคูเต๋อต่อไป

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อเป็นแนวทางการจัดการบริการหาดคูเต๋อ เพื่อรองรับการท่องเที่ยวแบบ New normal สำหรับกลุ่ม Generation Z
2. เพื่อศึกษาศักยภาพ แนวทางการจัดการบริการหาดคูเต๋อ เพื่อรองรับการท่องเที่ยวแบบ New normal สำหรับกลุ่ม Generation Z
3. เพื่อเสนอแนวทางการจัดการบริการหาดคูเต๋อ เพื่อรองรับการท่องเที่ยวแบบ New normal สำหรับกลุ่ม Generation Z

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการจัดการบริการหาดคูเต๋อ เพื่อรองรับการท่องเที่ยวแบบ New normal สำหรับกลุ่ม Generation Z มีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ ภาคีรัฐ ภาคเอกชน ผู้นำชุมชน และนักท้องถิ่น

ประชากรและตัวอย่าง

นักท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ผู้นำชุมชนและประชาชนในพื้นที่ หาดคูเต๋อ อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี รวมประชากรกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดจำนวน 30 คน โดยใช้เทคนิคการสุ่มตัวอย่าง เป็นการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้แก่ การศึกษาข้อมูลทางด้านของชุมชนหาดคูเต๋อ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเว็บไซต์ เอกสารรายงาน บทความวิจัย วิทยานิพนธ์
2. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ได้แก่ ข้อมูลภาคสนามโดยใช้การสัมภาษณ์ ประชุมย่อย การประชุมเพื่อวิเคราะห์ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในการพัฒนาหาดคูเต๋อ การมีส่วนร่วมภาคีที่เกี่ยวข้อง ประเมินแนวทางการพัฒนาศักยภาพหาดคูเต๋อ เพื่อรองรับการท่องเที่ยวแบบ New normal สำหรับกลุ่ม Generation Z

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาโครงการนี้มีเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลคือ แบบสัมภาษณ์ สำหรับประชาชนในชุมชน ผู้นำแหล่งท่องเที่ยว ภาคีรัฐ ภาคเอกชน ที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการพัฒนาศักยภาพหาดคูเต๋อ เพื่อรองรับการท่องเที่ยวแบบ New normal สำหรับกลุ่ม Generation Z

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา โดยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษา เอกสารรายงาน บทความวิจัย วิทยานิพนธ์ การสัมภาษณ์ และการประชุมย่อยมาวิเคราะห์เนื้อหา

ระยะเวลาทำการวิจัยและแผนการดำเนินงานตลอดโครงการวิจัย

งานศึกษาวิจัยครั้งนี้ ใช้ระยะเวลาในการศึกษา ตั้งแต่ 5 กรกฎาคม-31 ตุลาคม 2564

แบบสัมภาษณ์สำหรับนักท้องถิ่นกลุ่ม Generation Z ภาคีรัฐ ภาคเอกชน ผู้นำชุมชน

แบบสัมภาษณ์สำหรับกลุ่ม นักท้องถิ่นกลุ่ม Generation Z ภาคีรัฐ ภาคเอกชน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของนักท้องถิ่น ได้แก่หน่วยงาน/สังกัด เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ ตอนที่ 2 สอบถามความคิดเห็น ความพึงพอใจ ความต้องการของนักท้องถิ่น

แบบสัมภาษณ์ของผู้นำชุมชน มีประเด็นการสัมภาษณ์ ดังนี้

1. ท่านคิดว่า ชุมชนมีการดึงดูดกลุ่ม Generation Z มากน้อยเพียงใด
2. ท่านคิดว่า ชุมชนของท่านมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวมากน้อยเพียงใด
3. ท่านคิดว่า ชุมชนของท่านมีมาตรการป้องกันโควิด-19 อย่างไรบ้าง
4. ท่านคิดว่า แหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชนของท่านมีปัญหาในด้านใดบ้าง

5. ท่านคิดว่า การจัดการด้านการบริการ เป็นอย่างไร

ด้านศักยภาพ 5AS

1. สิ่งดึงดูดใจในการท่องเที่ยวมีอะไรบ้าง
2. ด้านคมนาคมมีการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว เป็นอย่างไร
3. ด้านที่พัก เพียงพอหรือไม่ อย่างไร
4. กิจกรรมการท่องเที่ยวภายในแหล่งท่องเที่ยวหาคู่เคือ มีความน่าสนใจมากน้อยเพียงใด
5. สิ่งอำนวยความสะดวกภายในแหล่งท่องเที่ยว เพียงพอต่อความต้องการมากน้อยเพียงใด

อภิปรายผล

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อเป็นแนวทางการจัดการบริการหาคู่เคือ เพื่อรองรับการท่องเที่ยวแบบ New normal สำหรับกลุ่ม Generation Z

ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนและภาคีที่เกี่ยวข้องในการให้ข้อมูลเสนอแนะแนวทางการพัฒนาต่าง ๆ ในแหล่งท่องเที่ยวรวม ทั้งได้มีส่วนร่วมในการแนะนำแหล่งท่องเที่ยวประจำท้องถิ่นให้กับนักท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมในการค้าขาย การขยายแหล่งท่องเที่ยว การแก้ไขปัญหาในเรื่องการต้อนรับแขกให้เพียงพอต่อนักท่องเที่ยว รวมไปถึงการช่วยดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยช่วยดูแลสถานที่ใกล้เคียง และให้ความช่วยเหลือเมื่อมีผู้มาขอความช่วยเหลือ รวมทั้งเป็นเจ้าของที่ดี นอกจากนี้ยังมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อเป็นแนวทางในการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวริมแม่น้ำมูลจังหวัดอุบลราชธานี สอดคล้องกับอรพิน ปิยะสกุลเกียรติ (2561) ได้สรุปว่า กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนมาจากการดำเนินงานระหว่างภาคประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมกันคิด พัฒนากิจกรรมเพื่อนำไปใช้พัฒนา นอกจากนี้ศุภมาส แหวนวิเศษ และเจริญชัย เอกมาไพศาล (2560) ได้กล่าวไว้ว่า ปัจจัยสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อกระบวนการการมีส่วนร่วมของชุมชนต้นแบบ การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน คือ ปัจจัยด้านการส่งเสริมสนับสนุนจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาค ชุมชนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาท่องเที่ยวโดยชุมชน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาศักยภาพ แนวทางการจัดการบริการหาคู่เคือ เพื่อรองรับการท่องเที่ยวแบบ New normal สำหรับกลุ่ม Generation Z

ผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการภายในชุมชน ยังมีศักยภาพไม่เพียงพอต่อการรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่ม Generation Z เช่น สิ่งอำนวยความสะดวกยังมีไม่เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว ยังคงขาดความพร้อมหลายด้าน เช่น ที่จอดรถมีพื้นที่ไม่มากนักสำหรับช่วงเทศกาล ห้องน้ำที่มีเพียงแพละ 2 ห้อง การจัดการพื้นที่ยังคงไม่ดีมากนัก การจัดกิจกรรมทางสายน้ำ ผู้นำชุมชน คนในชุมชน อีกทั้งภาคีที่เกี่ยวข้องเข้ามาสนับสนุนในการจัดอบรมให้ความรู้ ประชุมเพื่อให้เสนอความคิดเห็น แต่คนในชุมชนยังขาดความสนใจและความต่อเนื่องในการร่วมกิจกรรม ส่งผลให้ขาดความรู้ความเข้าใจในบางขั้นตอนที่จะเป็นต่อการจัดกิจกรรมทางการท่องเที่ยว ด้านการควบคุมดูแลให้กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยว แม่น้ำ ผู้ประกอบการมีการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวที่อยู่บนพื้นฐานของ

ทรัพยากรที่มีอยู่ มาต่อยอดเพื่อให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีหลากหลายมากขึ้น ลดการใช้ทรัพยากรเกินความจำเป็น และมีการคำนึงถึงผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ ผู้นำชุมชนและภาคีที่เกี่ยวข้องมีการดำเนินกิจกรรมที่ช่วยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชน เพื่อให้เกิดความประทับใจ ความทรงจำที่ดี มีแผนในการทำกิจกรรม สอดคล้องกับขีดชนก อนันตมงคลกุล และกัญญาพัชร พัฒนาโกคินสกุล (2562) ได้สรุปไว้ว่า กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์จะต้องมีความแปลกใหม่ มีคุณค่า มีส่วนร่วม และสร้างเสริมประสบการณ์ เช่น กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา กิจกรรมเชิงวิถีชีวิตชุมชนท้องถิ่น กิจกรรมเชิงอาหารพื้นถิ่น และกิจกรรมเชิงศิลปวัฒนธรรม ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวพบได้ในพื้นที่เฉพาะเท่านั้น และเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมและลงมือปฏิบัติจริง

3. วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อเสนอแนวทาง แนวทางการจัดการบริการหาคู่มือ เพื่อรองรับการท่องเที่ยวแบบ New normal สำหรับกลุ่ม Generation Z

จากการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีความพึงพอใจมากที่สุดคือ ด้านผลิตภัณฑ์ รองลงมาคือ ด้านราคา และด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ ฐิติภัท ศรีวิไลทนธ์ เรื่องความพึงพอใจในการเลือกใช้ร้านอาหารนอกร้านในเขตกรุงเทพมหานคร ที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจในปัจจัยด้านกระบวนการ (การบริการ) มากที่สุด ซึ่งอาจจะเป็นเพราะการเก็บแบบสอบถามของนักวิจัย ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวที่เคยมาใช้บริการแล้วหลายครั้ง ซึ่งส่วนใหญ่ก็จะมาใช้บริการร้านเดิมที่ตนเคยมาใช้ในครั้งก่อน ดังนั้นรสชาติอาหาร และความสะอาด (ด้านผลิตภัณฑ์) จึงเป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวชื่นชอบก่อนมาใช้บริการอยู่แล้ว จากการวิเคราะห์แพอาหารริมน้ำที่นักท่องเที่ยวมาเที่ยวบ่อยและเหตุผลในการมาเที่ยวบ่อย จะพบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะมาท่องเที่ยวเนื่องจากแพอาหารริมน้ำมีบรรยากาศสภาพแวดล้อมที่ดี (ขีดชนก อนันตมงคลกุล และกัญญาพัชร พัฒนาโกคินสกุล, 2562)

สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์การสัมภาษณ์ สามารถสรุปเป็นแนวทางการจัดการกาบริการหาคู่มือ เพื่อรองรับการท่องเที่ยวแบบ New normal สำหรับกลุ่ม Generation Z มีทั้งหมด 7 แนวทางคือ

1. ศักยภาพด้านที่พักยังไม่เพียงพอ จึงได้มีนโยบายการทำโฮมสเตย์เป็นบ้านพักริมน้ำของหน่วยงานขึ้นมา เพื่อจัดสรรให้เพียงพอแก่นักท่องเที่ยว
2. พัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวริมน้ำมุลที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชนและสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมที่ปรากฏริมน้ำมุล เช่น การล่องเรือไหว้พระทำบุญ การเปิดตลาดริมน้ำ เป็นต้น
3. การพัฒนาด้านความปลอดภัย ควรจัดให้มีแผนการรับมือกับสถานการณ์ฉุกเฉินหรืออุบัติเหตุที่อาจเกิดขึ้นได้ โดยมีหน่วยงานภาครัฐ โรงพยาบาลประจำตำบลเข้ามาอบรม ฝึกปฏิบัติในการรับมือกับสถานการณ์ฉุกเฉิน รวมถึงการประสานความร่วมมือกับสถานพยาบาลที่สะดวกและรวดเร็วที่สุดหากเกิดเหตุฉุกเฉิน รวมถึงมาตรการเว้นระยะห่างทางสังคมเพื่อป้องกันโรคโควิด 19
4. การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวสร้างกิจกรรมให้มีความหลากหลายมากขึ้น เนื่องจากนักท่องเที่ยวกลุ่ม Generation Z มุ่งเน้นหาประสบการณ์ใหม่ ๆ กิจกรรมที่จะต่อยอดจึงควรที่จะให้มีการได้ร่วมลงมือทำ

เพื่อเป็นการสร้างประสบการณ์ให้กับนักท่องเที่ยว ต้องเป็นกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสได้ง่าย เข้าใจ ในวิถีชีวิตท้องถิ่นที่สอดแทรกเข้ามาในการทำกิจกรรมแล้ว ยังต้องมีระยะเวลาที่เหมาะสมในการทำ กิจกรรม ไม่เร็วหรือช้าจนเกินไป เพื่อสร้างความตื่นเต้นและดึงดูดใจนักท่องเที่ยวกลุ่ม Generation Z ควรจัดให้มี ประเภทของกลุ่มกิจกรรมตามประเภทของกลุ่มนักท่องเที่ยวด้วย เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการ ของนักท่องเที่ยวจากหลายกลุ่มได้มากขึ้น อาจจัดตามกลุ่มของนักท่องเที่ยวตามวัยที่มีความชอบแตกต่างกัน เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวได้มีตัวเลือกในการท่องเที่ยว

5. การสร้างความร่วมมือเครือข่ายทางการท่องเที่ยว โดยมีการร่วมมือกับหน่วยงานภายในเพื่อจัดการ การท่องเที่ยวโดยชุมชน คือ องค์การบริหารส่วนตำบล โรงเรียน ผู้นำกลุ่มอาชีพ รวมถึงเครือข่ายภายนอก ชุมชน เช่น สมาคมการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยผู้ประกอบการทำธุรกิจนำเที่ยว มหาแนวทาง ร่วมกันในการพัฒนากิจกรรมทางการท่องเที่ยว เพื่อให้ตอบสนองต่อกลุ่มนักท่องเที่ยว Generation Z

6. การพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วม โดยเปิดโอกาสให้ภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วม ในการปรึกษาหารือ ประชุมลงความเห็นในการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยววิมแม่น้ำมูลไปในทิศทางเดียวกัน มีเป้าหมายที่จะพัฒนาให้เกิดเป็นเส้นทางการท่องเที่ยวทางน้ำ และเกิดความเข้มแข็งของชุมชนริมน้ำ และเกิด ความยั่งยืนในการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยววิมแม่น้ำมูล จังหวัดอุบลราชธานี

7. การพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยววิมแม่น้ำมูล จังหวัดอุบลราชธานี โดยมีการร่วมมือกันของภาคี เครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยววิมแม่น้ำมูลร่วมออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยววิมแม่น้ำที่มีความ ปลอดภัย และมีความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ และมีการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยววิมแม่น้ำจากหาด คูเตื่อ วัดสุปฏิหาราม และวัดหลวงให้เป็นรูปธรรมและจัดการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่มีความหลากหลายและแปลก ใหม่ที่น่าสนใจมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษาเพื่อพัฒนาเส้นทางเพื่อการท่องเที่ยวเพื่อขยายเส้นทางการท่องเที่ยวหาดคูเตื่อให้ เป็นที่รู้จักมากขึ้น

2. ภาคีที่เกี่ยวข้องควรจะเข้ามาให้ความรู้กับการพัฒนาทางการท่องเที่ยว เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพให้ ผู้นำชุมชนและประชาชนได้มีศักยภาพที่ตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว

3. ควรมีการศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวเพื่อให้ทราบถึงความพึงพอใจและความต้องการที่เพื่อ พัฒนาการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวหาดคูเตื่อ ในจังหวัดอุบลราชธานี

บรรณานุกรม

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. คู่มือเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนสำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว.

กรุงเทพฯ: ศรีเมืองการพิมพ์, 2560.

ชิตชนก อนันตมงคลกุล และกัญญาพัชร พัฒนาโกคินสกุล. “พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของนักท่องเที่ยววัฒนธรรม จังหวัดภูเก็ต,” **วารสารวิชาการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ**. 15, 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2562): 1-20.

ศุภมาส แหวนวิเศษ และเจริญชัย เอกมาไพศาล. “ปัจจัยแห่งความสำเร็จในกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนต้นแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาตำบลน้ำเขียว จังหวัดตราด,” **วารสารธรรมศาสตร์**. 36, 1 (2560): 66-95.

อรพิน ปิยะสกุลเกียรติ. “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในตำบลท่าแค จังหวัดลพบุรี,” **วารสารร่มพฤษ์ มหาวิทยาลัยเกริก**. 36, 3 (กันยายน-ธันวาคม 2561): 45-65.

**แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนในรูปแบบของการล่องแพและการมีส่วนร่วม
ของคนในชุมชน ชุมชนบ้านน้ำคำ อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี**
ณัฐภูมิ สมศรีนฤกร¹ หาญณรงค์ สีลาล่อม² กุลวดี ละม้ายจีน³ และจักรวาล วงศ์มณี⁴
Natthaphum Somsrarnuporn¹ Hannarong Seelalom² Kulvadee Lamaijeen³
and Jakawan Wongmanee⁴

^{1,2,3,4}สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยวและการบริการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

^{1,2,3,4}Tourism and Hospitality Management, Faculty of Humanities and Social Sciences,

Ubon Ratchathani Rajabhat University

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพมีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบล่องแพ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ชุมชนบ้านน้ำคำ อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี 2) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของภาคีที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบล่องแพ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนชุมชนบ้านน้ำคำ อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี 3) เพื่อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบล่องแพ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ชุมชนบ้านน้ำคำ อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนและประชาชนจำนวน 30 คน ในพื้นที่ชุมชนบ้านน้ำคำ อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี

คำสำคัญ: การพัฒนา การล่องแพ การท่องเที่ยวโดยชุมชน เสริมสร้างรายได้ให้คนในชุมชน ชุมชนบ้านน้ำคำ

Abstract

This research study was a qualitative research with the following objectives: 1) to analyze the potential of communities in developing rafting tourism; to promote community-based tourism Ban Nam Kham Community Trakan Phuetphon District 2) To study the participation of the parties involved in the development of rafting tourism. To promote tourism by the Ban Nam Kham community Trakan Phuetphon District Ubon Ratchathani Province 3) to suggest guidelines for the development of rafting tourism to promote community-based tourism Ban Nam Kham Community Trakan Phuetphon District Ubon Ratchathani Province The samples used in the qualitative research were government agencies, the private sector and 30 people in the Ban Nam Kham community area. Trakan Phuetphon District Ubon Ratchathani Province.

บทนำ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ประเทศไทยเติบโตทางด้านเศรษฐกิจที่นำเงินตราต่างประเทศเข้ามามากกว่าแสนล้านบาทและอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวยังส่งผลทางบวกต่อระบบเศรษฐกิจ ทำให้เกิดการจ้างงานการกระจายรายได้สู่ภาคธุรกิจการท่องเที่ยวและประชาชนท้องถิ่นในแหล่งท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังมีผลต่อการปรับปรุงพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การสร้างระบบบริการพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพื่อรองรับการท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในทุก ๆ ปี

จังหวัดอุบลราชธานีเป็นจังหวัดเดียวในภูมิภาคอีสานใต้ที่ได้รับความสนใจจากผู้มาเยือนและจากการระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับทรัพยากรการท่องเที่ยวของจังหวัด เพื่อจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดในกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง พบว่า จังหวัดอุบลราชธานีเป็นจังหวัดที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพและมีความหลากหลายของทรัพยากรการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรทางด้านเกษตร ศาสนา โฮมสเตย์ ศิลปะ ทัศนกรรม ประเพณี วิถีชีวิตและกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งทรัพยากรดังกล่าวที่มี อยู่ในพื้นที่นั้นสามารถตอบสนองความต้องการของผู้มาเยือนได้ ซึ่งสามารถสังเกตได้จากการเติบโตของจำนวนผู้มาเยือนที่เพิ่มมากขึ้นทุกปี ชุมชนบ้านน้ำคำ มีความพร้อมในด้านทรัพยากรทางธรรมชาติ แม่น้ำ และวัฒนธรรมวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ จึงเหมาะสมอย่างยิ่ง ในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบล่องแพ ในปัจจุบัน ชุมชนบ้านน้ำคำมีประชากรโดยรวมทั้ง 4 หมู่บ้านอยู่ที่ประมาณ 2,050 คน 521 หลังคาเรือน

ล่องแพ หรือ การท่องเที่ยวแบบสัมผัสธรรมชาติ เป็นบริการท่องเที่ยวประเภทหนึ่งที่นักท่องเที่ยวจะได้ความสนุกสนาน สัมผัสกับธรรมชาติและพักผ่อนไปกับสายน้ำที่เย็นช่ำ รวมทั้งวัฒนธรรมประเพณีอันเป็นเอกลักษณ์ของคนในท้องถิ่น (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2558) ถือเป็น รูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวโดยชุมชน การล่องแพได้กลายเป็นที่นิยมมากและเป็นที่ต้องการในกลุ่มที่มีประสบการณ์และไม่เป็นมืออาชีพ ตัวแทนการท่องเที่ยวจำนวนมากให้ลูกค้าของพวกเขาเช่นประเภทของการพักผ่อน โดยส่วนใหญ่ผู้ประกอบการล่องแพมีอาชีพหลักของตนเองอยู่แล้ว การล่องแพนั้นเป็นเพียงอาชีพเสริมเพื่อสร้างรายได้ให้กับคนในครอบครัวและชุมชนนั้นๆ ซึ่งมีความสนุกสนานและมีการพักผ่อนหย่อนใจเป็นจุดขายที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจ มีจัดกิจกรรม ที่พักผ่อน สัมผัส วัฒนธรรมชนบท จึงเป็นสิ่งอำนวยความสะดวก ให้กับนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวชุมชน และเป็นทางเลือกในตลาดท้องถิ่น

ชุมชนบ้านน้ำคำเป็นหมู่บ้านที่อยู่ในอำเภอดงหลวง จังหวัดอุบลราชธานี ปัจจุบันนั้นปัจจุบันทำอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร ภายในชุมชนมีประชากรมากกว่า 200 ครัวเรือน ชุมชนบ้านน้ำคำมีพื้นที่ติดกับเขื่อนชลประทาน ซึ่งเป็นเขื่อนที่สวยงามและน่าสนใจในพื้นที่ชุมชนบ้านน้ำคำ จากข้อมูลของชุมชนน้ำคำ พบว่าชุมชนน้ำคำเป็นพื้นที่หนึ่งที่มีทรัพยากรทางธรรมชาติที่สวยงามที่หนึ่ง แต่ขาดการดำเนินการในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนในรูปแบบการล่องแพ และยังไม่มีความรู้ในด้านการท่องเที่ยวซึ่งการพัฒนาชุมชนน้ำคำให้เป็นการท่องเที่ยวโดยชุมชนในรูปแบบการล่องแพให้ได้มาตรฐานนั้นต้องได้รับการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของภาคีที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ซึ่งนับเป็นความท้าทายต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่

ดังนั้น การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนในรูปแบบล่องแพในชุมชนน้ำคำจะประสบความสำเร็จได้นั้น ต้องมีกระบวนการมี 3 ส่วนร่วมของภาคีทุกภาคส่วนตามแนวคิดประชารัฐของรัฐบาลไทยโดยทุกภาคส่วนต้องร่วมมือกันที่จะพัฒนาอย่างบูรณาการทุกเรื่องในการดำเนินการเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาบนฐานการเรียนรู้ส่งผลสู่สังคมแห่งความสุข (เทิดชาย ช่วยบำรุง, 2554) ผู้วิจัยจึงได้จัดทำโครงการวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนในรูปแบบของการล่องแพ ชุมชนบ้านน้ำคำ อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี” เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับประชาชนในชุมชนในการดำเนินการการท่องเที่ยวแบบล่องแพ รวมทั้งสร้างศักยภาพทางเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนที่เกิดจากรายได้จากการท่องเที่ยวเพื่อก่อให้เกิดความยั่งยืนในพื้นที่ ชุมชนบ้านน้ำคำ อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบล่องแพ ชุมชนบ้านน้ำคำ อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี
2. เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบล่องแพ ชุมชนบ้านน้ำคำ อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี
3. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของภาคี ในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบล่องแพ ชุมชนบ้านน้ำคำ อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี

ระเบียบวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนในรูปแบบของการล่องแพและการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ชุมชนบ้านน้ำคำ อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี

1. วิธีการดำเนินงานวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์โดยศึกษาจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนและประชาชนในพื้นที่ เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ผลในการรวบรวมเก็บข้อมูล

2. ประชากรและตัวอย่าง

การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนในรูปแบบของการล่องแพและการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ชุมชนบ้านน้ำคำ อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี

2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนในพื้นที่ชุมชนบ้านน้ำคำ อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี

2.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนจำนวน 30 คน ในพื้นที่ชุมชนบ้านน้ำคำ อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี

2.3 วิธีการสุ่มตัวอย่างผู้ทำการเลือกสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง คือ หน่วยงานภาครัฐจำนวน 10 คน ภาคเอกชนจำนวน 10 คนและประชาชนจำนวน 10 คนในพื้นที่ชุมชนบ้านน้ำคำ อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ข้อมูลทุติยภูมิ เป็นการค้นหาข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ได้แก่ เอกสารและวารสารที่สามารถอ้างอิงได้เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สิ่งพิมพ์เผยแพร่ในเว็บไซต์ต่าง ๆ ทางอินเทอร์เน็ต

3.2 ข้อมูลปฐมภูมิ เป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ลงพื้นที่ภาคสนามเก็บข้อมูลจากตัวอย่าง 30 คน ซึ่งดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้จนครบตามจำนวน

4. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาโครงการนี้มีเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ การสัมภาษณ์ สำหรับการสัมภาษณ์หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนและประชาชนในพื้นที่ชุมชนบ้านน้ำคำ อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยเอาข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถาม และสัมภาษณ์ วิเคราะห์เนื้อหา

6. ระยะเวลาการทำวิจัยและแผนการดำเนินงานตลอดโครงการวิจัย

ระยะเวลาโครงการ 4 เดือนวันที่เริ่มต้น 5 กรกฎาคม 2564 - วันที่สิ้นสุด 5 พฤศจิกายน 2564

7. แบบสัมภาษณ์สำหรับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน

โดยใช้แบบสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อองค์ประกอบทางการท่องเที่ยว รวมถึงการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบล่องแพ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลกลุ่มเป้าหมาย คือ หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนและประชาชน จะใช้แบบสัมภาษณ์ แบ่งออกเป็น 6 ส่วนดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ ชื่อ-สกุล อายุ เบอร์โทรศัพท์ ระดับการศึกษา อาชีพ

ตอนที่ 2 ด้านบริบทของชุมชน ได้แก่ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวแบบล่องแพ

ตอนที่ 3 ด้านศักยภาพ 5 As ได้แก่ ศักยภาพด้านสิ่งดึงดูดใจ ศักยภาพด้านการเข้าถึงชุมชน ศักยภาพด้านการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวก ศักยภาพด้านที่พักและศักยภาพด้านกิจกรรม

ตอนที่ 4 ศักยภาพในการจัดตั้ง การท่องเที่ยวแบบล่องแพ ได้แก่ ศักยภาพด้านพื้นที่ศักยภาพด้านประชาชน ศักยภาพด้านงบประมาณและข้อจำกัดและอุปสรรคในการจัดตั้ง

ตอนที่ 5 แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนในรูปแบบของการล่องแพ ได้แก่ข้อเสนอแนะและแนวทางการแก้ปัญหา

อภิปรายผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบล่องแพ ชุมชนบ้านน้ำคำ อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี

จากผลการวิจัยพบว่า ชุมชนบ้านน้ำคำ อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานียังไม่มีทักษะและความรู้สำหรับกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบล่องแพ เนื่องจากยังไม่มีหน่วยงานใดเข้ามาให้ความรู้และทักษะในด้านการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน หากแต่ชุมชนบ้านน้ำคำ อำเภอตระการพืชผล มีการผลิตสินค้าท้องถิ่น

ที่ใช้ในครัวเรือน เช่น เสื้อ ตะกร้าไม้ไผ่ และความพร้อมในด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ เส้นทางน้ำที่กว้างขวาง รมรื่นและสวยงาม สะดวกแก่การล่องแพทางน้ำ สำหรับการล่องแพ ชมทัศนียภาพทางธรรมชาติ

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบล่องแพ ชุมชนบ้านน้ำคำ อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี

จากผลการวิจัยสามารถวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบล่องแพ มีทั้งหมด 5 แนวทาง ดังนี้

1. ชุมชนบ้านน้ำคำ อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี ควรมีการพัฒนาในด้านของเส้นทางในการเดินทาง การเดินทางเข้าถึงชุมชนมีความอันตราย ถนนไม่กว้างพอที่จะรองรับรถยนต์จำนวนมาก แสงไฟไม่เพียงพอหากเดินทางในยามกลางคืน

2. ชุมชนบ้านน้ำคำ อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี มีความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย เงียบสงบ ยังไม่มีความรู้สำหรับการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ควรมีหน่วยงานที่มีความสามารถคอยให้ความรู้และข้อมูลสำหรับการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อเพิ่มทักษะการจัดการ (พจนา สวนศรี, 2546)

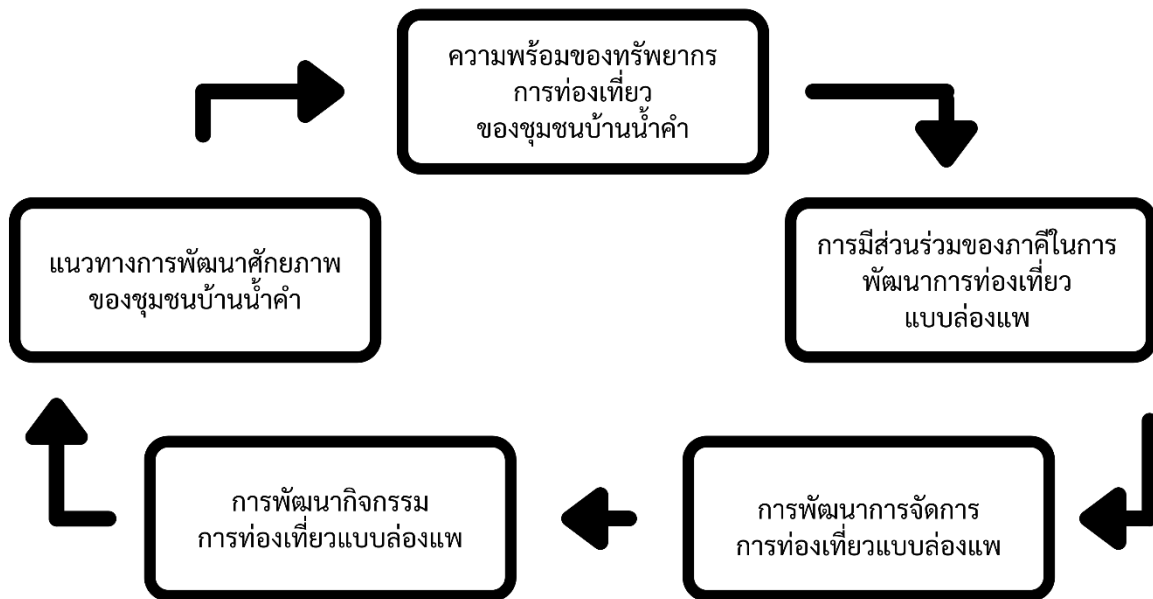
3. ชุมชนบ้านน้ำคำ อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี ควรมีการจัดอบรมเพื่อเพิ่มทักษะเกี่ยวกับการท่องเที่ยวแบบล่องแพ ให้กับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน

4. ชุมชนบ้านน้ำคำ อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี ยังไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกในด้านของที่พัก ให้แก่นักท่องเที่ยว ความมีการสร้างที่พักโฮมสเตย์สำหรับให้นักท่องเที่ยวพักผ่อนหรือค้างคืน ในระหว่างการท่องเที่ยวภายในชุมชน

5. ชุมชนบ้านน้ำคำ อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี ควรสำรวจเส้นทางท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบล่องแพโดนละเอียด เพื่อให้เกิดความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวที่มาเยือนมากขึ้นและพร้อมหากเกิดเหตุการณ์ไม่คาดคิด ตรวจเช็คอุปกรณ์ Safety ทุกครั้งสำหรับการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบล่องแพ

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของภาคี ในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบล่องแพ ชุมชนบ้านน้ำคำ อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี

จากการวิจัย พบว่า จากผลการวิจัย พบว่า การมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน ในชุมชนที่เกี่ยวข้องในการให้ข้อมูลและเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนในรูปแบบล่องแพชุมชนบ้านน้ำคำ อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี การมีส่วนร่วมของประชาชน คือความร่วมมือร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบด้วยกันไม่ว่าจะเป็นของบุคคลหรือของกลุ่ม เพื่อการดำเนินงานให้เกิดการพัฒนาและเกิดการเปลี่ยนแปลง ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญของการพัฒนาชุมชน ส่งผลให้การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ หรือโครงการเกิดประสิทธิผล (วีระพล ทองมา และประเจต อำนวย, 2547)

ภาพที่ 1 แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนในรูปแบบของการล่องแพและการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ชุมชนบ้านน้ำคำ อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี

สรุปผลวิจัย

ทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนในรูปแบบของการล่องแพและการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนชุมชนบ้านน้ำคำ อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี

1. การพัฒนาด้านความรู้ ความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนในรูปแบบของการล่องแพ ชุมชนบ้านน้ำคำ อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี
2. การพัฒนาด้านการมีส่วนร่วมของภาคีที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนาชุมชนบ้านน้ำคำ อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงของจังหวัดอุบลราชธานี
3. การพัฒนาด้านศูนย์การเรียนรู้ ภาคีอื่น ๆ และประชาชนในชุมชนมีการร่วมมือวางแผนและปฏิบัติตามแผนเพื่อที่จะหาแนวร่วมกันในการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีความพร้อมสำหรับการท่องเที่ยวโดยชุมชนในรูปแบบของการล่องแพในอนาคต
4. ในปัจจุบันยังไม่มีจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน หากแต่ได้รับการช่วยเหลือทั้งจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และความร่วมมือของคนในชุมชน จะทำให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลายในอนาคต
5. หากได้รับคำแนะนำในเรื่องการตลาดจากหน่วยงานที่มีความรู้ความสามารถ จะทำให้ชุมชนบ้านน้ำคำ อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี มีการพัฒนาเป็นอย่างมากและการเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงแห่งหนึ่งของจังหวัดอุบลราชธานี

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีภาคีที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนเข้ามาสนับสนุนชุมชนบ้านน้ำคำ อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี
2. ชุมชน ควรมีหน่วยงานที่มีความสามารถคอยให้ความรู้และข้อมูลสำหรับการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อเพิ่มทักษะการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

บรรณานุกรม

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. **ทำเนียบโฮมสเตย์ไทยที่ได้รับรอง มาตรฐานประจำปี 2558**. กรุงเทพฯ: ลีออคอินดีไซน์เวิร์ค, 2558.
- พจนา สวนศรี. **คู่มือการท่องเที่ยวโดยชุมชน**. กรุงเทพฯ: โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ, 2546.
- วีระพล ทองมา และประเจต อำนาง. **ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวต่อ ประชาชนในพื้นที่ ตำบลแม่แรม อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่**. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้, 2547.
- เทิดชาย ช่วยบำรุง. **บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนบนฐานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรี, 2554.

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านเหล่าตอง ตำบลนาแก
อำเภอคำชะอี จังหวัดยโสธร

Community Based Tourism Management and Sustainable Tourism Development of Lao
tong Community in Yasothon Province

จिरายูท อินเี่ยม¹ ฐาปนิก กาสี² กุลวดี ละม้ายเงิน³ และจักรวาล วงศ์มณี⁴

Jirayut inaeam Thapanik Kasee Kulvadee Lamaijeen and Jakawarn Wongmanee

^{1,2,3,4} สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยวและการบริการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

^{1,2,3,4} Department Tourism and Hospitality Management Faculty of Humanities and Social Sciences

Ubon Ratchathani Rajabhat University.

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์ดังนี้ คือ 1) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านเหล่าตอง จังหวัดยโสธร 2) เพื่อศึกษาศักยภาพของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านเหล่าตอง จังหวัดยโสธร 3) เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านเหล่าตอง จังหวัดยโสธร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ ภาคีที่เกี่ยวข้องด้านแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านเหล่าตอง ตำบลนาแก อำเภอคำชะอี จังหวัดยโสธร จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยสัมภาษณ์ประชาชน ภาครัฐ และเอกชน มีทั้งหมด 3 แนวทาง คือ 1) ศึกษาการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน 2) ศึกษาศักยภาพของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว 3) เสนอแนะแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนา ชุมชนบ้านเหล่าตอง

Abstract

Qualitative research study The following objectives are 1) To study community participation in tourism development by Ban Lao Tong community, Yasothon province. 2) To study the potential of communities in tourism management by Ban Lao Tong Community, Yasothon Province 3) To suggest guidelines for community-based tourism development at Ban Lao Tong, Yasothon Province, the sample group used in the qualitative research was the parties involved in tourism development guidelines, the guidelines for community-based tourism development at Ban Lao Tong, Na Kae Subdistrict, Kham Khuean Kao District, Yasothon Province, amounting to 30. The research instrument was a semi-structured interview by interviewing the public, the public and private sectors. The results of the research were as follows: 1) Community participating in tourism management 2) Baan Lao Tong community has outstanding tourism

resource potential. but still lacking tourism management process. 3) Community can be developed into tourism by If supported by the government relevant agencies on a regular basis

Keywords: Development Guidelines, Ban Lao Tong Community

บทนำ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญต่อการสร้างรายได้ของประเทศ การเติบโตทางการท่องเที่ยวได้สร้างอาชีพและโอกาสในภาคอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและธุรกิจที่เกี่ยวข้อง หลายประเทศได้หันมาให้ความสำคัญกับการพัฒนาส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวทั้งภายในประเทศและนักท่องเที่ยวต่างประเทศ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศ การท่องเที่ยวจึงนับเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยเป็นอย่างยิ่ง เพราะนอกจากนำรายได้ให้ประเทศและคนในท้องถิ่นแล้ว ยังก่อให้เกิดการพัฒนาในทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ทั้งระบบสาธารณสุขภาคพื้นฐาน สิ่งก่อสร้างต่าง ๆ สิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว และส่งผลต่อความสะดวกสบายในด้านต่าง ๆ ของท้องถิ่นที่มีการท่องเที่ยวด้วย แต่ในทางตรงข้าม หากมีการบริหารจัดการที่ไม่เหมาะสม จะส่งผลให้สภาพแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวเปลี่ยนแปลงและเสื่อมโทรมได้ การจัดการการท่องเที่ยวโดยทั่วไปมักประสบปัญหาสวนทางกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นกับการพัฒนาประเทศอยู่เสมอ

จากสถานการณ์ในปัจจุบันนักท่องเที่ยวเริ่มหันมาสนใจเรื่องการท่องเที่ยวที่มาสัมผัสวิถีชีวิตของชุมชน การสร้างประสบการณ์แปลกใหม่ให้กับชีวิต สอดคล้องกับที่ประเทศไทยมีการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีไทย เรียนรู้และวัฒนธรรมท้องถิ่น (Local Experience) จึงทำให้เกิดการท่องเที่ยวโดยชุมชนมากขึ้น (พจนานุกรม, 2546) ดังนั้นการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนจึงเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนที่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของของคนในชุมชน และทรัพยากรด้านต่าง ๆ ของชุมชน เพื่อเป็นต้นทุนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่น ภูมิปัญญาชาวบ้าน ศิลปะ วัฒนธรรมท้องถิ่น ตลอดจนเกี่ยวเนื่องกับธรรมชาติเป็นหลัก มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นรวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศในพื้นที่นั้น การท่องเที่ยวจึงตั้งอยู่บนฐานคิดที่เน้นให้เห็นถึงความสำคัญของการผสมผสานจุดมุ่งหมายของการฟื้นฟูและอนุรักษ์สภาพแวดล้อม บ่งบอกถึงความพร้อมด้านบริบทของพื้นที่ที่ควรสนับสนุนการสืบทอดแก่คนรุ่นหลัง เพื่อสร้างสำนึกรักท้องถิ่นรวมทั้งสามารถให้คำอธิบายกับคนนอกหรือนักท่องเที่ยวได้รับรู้และเข้าใจในวิถีชีวิต และวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อให้คนในท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ดังแนวคิดของการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยเน้นการจัดการท่องเที่ยวบนเงื่อนไขของการจัดการที่มีความรับผิดชอบที่จะช่วยกันลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม

ชุมชนบ้านเหล่าตอง อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร เป็นชุมชนขนาดเล็ก ๆ มีประชากรในชุมชน 168 คนโดยประมาณ จำนวนครัวเรือนมี 43 ครัวเรือน หมู่บ้านเหล่าตอง ที่ตั้งชื่อมาจากลักษณะของหมู่บ้านที่มีป่าไม้อุดมสมบูรณ์ ที่มีต้นไม้ ป่าไม้หลากหลาย ที่พบมากที่สุดคือ ป่าใบตองชาดจึงเป็นที่มาของชื่อหมู่บ้าน

เหล่าตอง ชาวบ้านในหมู่บ้านเหล่าตอง ส่วนใหญ่มีอาชีพ เกษตรกร เช่น ทำนา สวนยางพารา ไร่มันสำปะหลัง ปลูกพืชผักสวนครัว เลี้ยงสัตว์ เป็นต้น ส่วนอาชีพเสริมได้แก่ อาชีพหัตถกรรม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านเหล่าตอง จังหวัดยโสธร
2. เพื่อศึกษาศักยภาพของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านเหล่าตอง จังหวัดยโสธร
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน บ้านเหล่าตอง จังหวัดยโสธร

ระเบียบวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านเหล่าตอง ตำบลนาแก อำเภอคำชะอี จังหวัดยโสธร มีระเบียบวิจัยดังนี้

1. วิธีดำเนินงานวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ภาคีรัฐ เอกชน ผู้นำชุมชน และผู้นำกิจกรรมของชุมชนบ้านเหล่าตอง ตำบลนาแก อำเภอคำชะอี จังหวัดยโสธร

2. ประชากรกลุ่มตัวอย่าง

- 2.1 ประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ ภาคีรัฐ เอกชน และประชาชนในชุมชน
- 2.2 ประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ ภาคีรัฐ จำนวน 10 คน เอกชน จำนวน 10 คน และประชาชนในชุมชน จำนวน 10 คน รวม 30 คน
- 2.3 วิธีสุ่มกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง คือ ภาคีรัฐ จำนวน 10 คน เอกชน จำนวน 10 คน และประชาชนในชุมชน จำนวน 10 คน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้แก่ การศึกษาข้อมูลแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร สิ่งพิมพ์เผยแพร่ เอกสารรายงาน เอกสารทางวิชาการ บทความวิจัย

3.2 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ได้แก่ ข้อมูลภาคสนามโดยการใช้การสัมภาษณ์เพื่อวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านเหล่าตอง ตำบลนาแก อำเภอคำชะอี จังหวัดยโสธร

4. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้ มีเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure Interview) สำหรับประชาชนในชุมชน ผู้นำแหล่งท่องเที่ยว ภาคีรัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนบ้านเหล่าตอง ตำบลนาแก อำเภอคำชะอี จังหวัดยโสธร

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) โดยนำข้อมูลที่ได้จากสัมภาษณ์มาวิเคราะห์เนื้อหา

6. ระยะเวลาทำการวิจัยและแผนการดำเนินงานตลอดโครงการวิจัย

งานศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้ระยะเวลาในการศึกษา ระหว่างวันที่ 5 กรกฎาคม-31 ตุลาคม 2564

7. แบบสัมภาษณ์สำหรับ ภาครัฐ เอกชน และประชาชนในชุมชน

โดยใช้แบบสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อองค์ประกอบการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านเหล่าทอง ในการเก็บข้อมูลกลุ่มเป้าหมาย คือ หน่วยงานภาครัฐ เอกชน และประชาชนในชุมชน จะใช้แบบสัมภาษณ์ซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

แบบสัมภาษณ์ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ ชื่อ-สกุล เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้

แบบสัมภาษณ์ตอนที่ 2 ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน

แบบสัมภาษณ์ตอนที่ 3 ด้านบริบทชุมชน

แบบสัมภาษณ์ตอนที่ 4 องค์ประกอบการท่องเที่ยวโดยชุมชน

แบบสัมภาษณ์ตอนที่ 5 ข้อจำกัดและข้อเสนอแนะ

อภิปรายผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนบ้านเหล่าทอง ตำบลนาแก อำเภอคำชะอี จังหวัดยโสธร จากผลการวิจัยพบว่า คนในชุมชนมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยว มีการเตรียมความพร้อมในการจัดการและพัฒนาพื้นที่ในชุมชนให้เหมาะสมต่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยว ชาวบ้านในชุมชนมีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเพื่อเป็นการโปรโมทให้นักท่องเที่ยวมีความสนใจที่จะเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน ชาวบ้านยังมีการรวมกลุ่มกันประชุมและหารือเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยว มีการเสนอแนะข้อคิดเห็นร่วมกันกับผู้นำในชุมชน สอดคล้องกับเทิดชาย ช่วยบำรุง (2552) ได้กล่าวไว้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านการท่องเที่ยวที่จะก่อให้เกิดความยั่งยืนในการพัฒนาได้ จะต้องครบองค์ประกอบ 5 ประการ คือ 1) ร่วมกันวางแผน โดยมีกระบวนการ 2) ร่วมกันปฏิบัติตามแผน 3) ร่วมกันใช้ 4) ร่วมติดตามประเมินผล และ 5) ร่วมบำรุงรักษา แต่อย่างไรก็ตาม ยังมีประชาชนบางส่วนที่ไม่เข้าใจในการดำเนินการด้านการท่องเที่ยว ทั้งนี้การดำเนินการท่องเที่ยวตามแนวประชารัฐโดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ทำให้การท่องเที่ยวเกิดผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ชุมชนเข้มแข็งมีรายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นทุกปี

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาศักยภาพทางการท่องเที่ยว ชุมชนบ้านเหล่าทอง ตำบลนาแก อำเภอคำชะอี จังหวัดยโสธร จากผลการวิจัย พบว่าทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชนมีความพร้อมในการดำเนินการท่องเที่ยวในชุมชน โดยมีวัดบ้านเหล่าทอง ซึ่งเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน มีทุ่งนาและธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ มีผลไม้ตามฤดูกาล มีแปลงผักเกษตรอินทรีย์ มีผู้นำชุมชนที่มีความสามารถและ

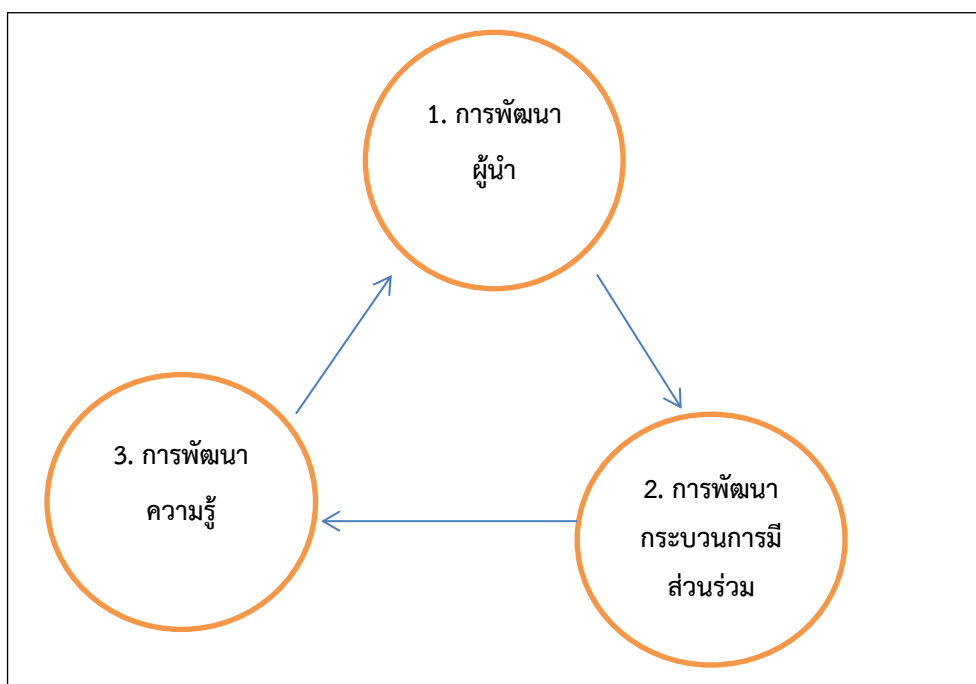
มีชาวบ้านที่มีจิตใจโอบอ้อมอารี มีความเป็นกันเอง สำหรับสินค้าที่เป็นที่ระลึกของชุมชน ได้แก่ สินค้าที่ทำจากเครื่องจักสานที่ทำจากไม้ไผ่ ซึ่งเป็นวัสดุจากธรรมชาติในชุมชน เช่น ตะกร้า กระเป๋า กระติบข้าว สิ่งของเครื่องใช้ในครัวเรือนที่ทำมาจากไม้ไผ่ เป็นต้น สอดคล้องกับจิราพร คงรอด (2563) กล่าวถึง ตัวชี้วัดของศักยภาพการท่องเที่ยวที่มีการบริหารจัดการดูแลอยู่บน พื้นฐานของธรรมชาติมีการศึกษาด้านการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมที่เอื้อประโยชน์ต่อการอนุรักษ์และ สร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยวการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว ของความเข้มแข็งหรือศักยภาพของชุมชนได้แก่ 1) องค์ความรู้ภูมิปัญญาซึ่งรวมถึงระบบข้อมูลข่าวสารวิชาการศึกษาค้นคว้าวิจัยที่ทันต่อความเคลื่อนไหวการเปลี่ยนแปลงโดยเน้นให้เกิดองค์ความรู้ทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน และสถาบันทางสังคมตลอดจนองค์ความรู้ที่สามารถนำมาใช้ในกระบวนการพัฒนาทั้งในระดับตำบล/หมู่บ้านชุมชนและใช้ในการแก้ไขปัญหาและการพัฒนา 2) กระบวนการเรียนรู้แต่ละระดับตำบลหมู่บ้านชุมชนสามารถวิเคราะห์ปัญหาและแสวงหาทางออกในการแก้ไขปัญหาด้วยตนเองเพื่อตอบสนองปัญหาของสมาชิกในชุมชน โดยใช้ภูมิปัญญาหมู่บ้านประสบการณ์และการเรียนรู้มาประยุกต์ในเทคนิคและการจัดการองค์กรชุมชนการบริหารจัดการการรวมกลุ่มชาวบ้านองค์กรในระดับตำบลหมู่บ้านชุมชนการจัดระบบบริหารจัดการงานพัฒนาจัดระบบสวัสดิการสังคมชุมชนเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันเช่นการลดการรวมตัวเพื่อจัดตั้งกลุ่มกองทุนออมทรัพย์ รวมถึงมีการทำกิจกรรมร่วมกันส่งเสริมเครือข่ายทั้งเครือข่ายธรรมชาติเครือข่ายการจัดตั้งองค์กรและเครือข่ายประสบการณ์จากความหมายที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยขอสรุปความหมายเพื่อใช้ในการศึกษาครั้งนี้ว่า ศักยภาพของชุมชนหมายถึงขีดความสามารถหรือความพร้อมที่จะกระทำให้เป็นผลสำเร็จรวมถึง การแก้ไขปัญหาและสนองความต้องการของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์ โดยผู้วิจัยได้นำได้นำแนวคิดของสมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2551) มาประยุกต์ใช้ในการวิจัยซึ่งเป็นองค์ประกอบเพื่อแก้ไขปัญหาและสนองความต้องการของชุมชน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านเหล่าตอง ตำบลนาแก อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครพนม จากการวิจัยพบว่าจากการเสนอแนะแนวทางการพัฒนาหมู่บ้านเหล่าตอง ตำบลนาแก อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครพนม เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยชุมชนอย่างยั่งยืนมีทั้งหมด 3 แนวทางดังนี้

แนวทางที่ 1 การพัฒนาผู้นำชุมชน มีการจัดประชุมอบรมผู้นำชุมชน เพื่อเสริมสร้างทักษะความเป็นผู้นำชุมชนด้านการจัดการท่องเที่ยว ให้ผู้นำชุมชนมีความรู้ความสามารถและนำความรู้ที่ได้รับไปแนะนำชาวบ้านในชุมชนต่อไป และควรมีการจัดตั้งองค์กรเกี่ยวกับผู้นำชุมชนขึ้นมา เพื่อช่วยเหลือและเป็นการสร้างเครือข่ายที่ดีต่อกันและ ช่วยกันพัฒนาชุมชนให้มีประสิทธิภาพด้านการท่องเที่ยว

แนวทางที่ 2 การพัฒนาด้านการมีส่วนร่วม มีการจัดโครงการเสริมสร้างความรู้และทักษะการเตรียมพร้อมรับมือเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการเสนอแนะและแสดงความคิดเห็น และมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน เพื่อเตรียมพร้อมในการจัดการชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพอีกด้วย

แนวทางที่ 3 การพัฒนาด้านความรู้ มีการนำนักปราชญ์ในชุมชนที่มีความรู้ความสามารถมาให้
ความรู้แก่คนในชุมชน หรือให้หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวได้เข้ามาให้ความรู้กับคนใน
ชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนมีความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้อง และให้คนในชุมชนมีความรู้เพียงพอที่จะแนะนำ
และให้ข้อมูลกับนักท่องเที่ยว ได้

ภาพที่ 1 แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านเหล่าตอง ตำบลนาแก อำเภอคำเขื่อนแก้ว
จังหวัดยโสธร

สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์การสัมภาษณ์สามารถสรุปเป็นแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้าน
เหล่าตอง อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร

1. การพัฒนาผู้นำชุมชน
2. การพัฒนาด้านการมีส่วนร่วม
3. การพัฒนาด้านความรู้

ข้อเสนอแนะและแนวทางการแก้ไข

1. ภาครัฐควรมีการส่งเสริมให้แหล่งท่องเที่ยวที่มีการดำเนินการอยู่ในชุมชนบ้านเหล่าตอง ตำบล
นาแก อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร ได้มีการรับรองและขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับมาตรฐาน
อย่างถูกต้อง เพื่อเพิ่มความมั่นใจให้กับนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาใช้บริการ

2. สถาบันการศึกษาควรให้ความรู้เกี่ยวกับมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว แนวทางการจัดการท่องเที่ยว
รวมทั้งให้การสนับสนุนความรู้ด้านการต้อนรับและทักษะในการบริหาร จัดการแหล่งท่องเที่ยว

3. ภาคเอกชนต้องร่วมกันสนับสนุนในการนำเที่ยวเข้ามาพักแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนบ้านเหล่าตอง โดยเพิ่มเข้าไปใน โปรแกรมการท่องเที่ยวเพื่อก่อให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวในชุมชนอย่างสะดวกสบายมากขึ้นและเกิดการสร้างงานสร้างอาชีพรวมทั้งมีการกระจายรายได้เข้าไปสู่ชุมชนอย่างเป็นธรรม

บรรณานุกรม

- จิราพร คงรอด. “การวิเคราะห์พฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ชุมชนลุ่มน้ำคลองป่าพะยอม-คลองท่าแนะจังหวัดพัทลุง,” **วารสารปริชาต มหาวิทยาลัยทักษิณ**. 33, 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2563): 100-116.
- เทิดชาย ช่วยบำรุง. **บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน**. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า, 2552.
- พจนา สงวนศรี. **คู่มือการท่องเที่ยวโดยชุมชน**. กรุงเทพฯ. โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ (REST), 2546.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. **การศึกษาสังคมและวัฒนธรรม: แนวความคิด วิธีวิทยา และทฤษฎี**. ขอนแก่น: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2551.

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการเลือกซื้ออาหารผ่านช่องทางออนไลน์
ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Factors Effecting to Food Selection Through Online Channels at Ubon Ratchathani
Rajabhat University

ฐาปณี กงทอง¹ ทศน์วรรณ แก้วเนตร² นุชจริย์ พิมพ์รัตน์³ ปวีณา แสงศรี⁴ ผกามาศ จัตร์ธ⁵
พัชชีญา สิทธิคุณ⁶ และบุรินทร์ ศิริเนตร⁷

Thapani Gongthong Thatsawan Kaewnet Nutchari Pimpirat Paveena Saengsri
Phakamat Chatturat Patchiya Sidtikun and Burin Sirinet

¹⁻⁶นักศึกษาศาขารธุรกิจโรงแรมและที่พัก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
Hotel and Lodging business student Faculty of Humanities and Social Sciences
Ubon Ratchathani Rajabhat University

⁷อาจารย์สาขาธุรกิจโรงแรมและที่พัก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
Lecturer in Hotel and Lodging business Faculty of Humanities and Social Sciences
Ubon Ratchathani Rajabhat University
Email: burin.s@ubru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาพฤติกรรมการเลือกซื้ออาหารผ่านช่องทางออนไลน์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี 2) เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดต่อพฤติกรรมการเลือกซื้ออาหารผ่านช่องทางออนไลน์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี 3) เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดจำแนกตามด้านประชากรศาสตร์ในการเลือกซื้ออาหารผ่านช่องทางออนไลน์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบที่ไม่ใช้ความน่าจะเป็น โดยเลือกตัวอย่างแบบบังเอิญ ใช้สถิติการหาความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และศึกษาความสัมพันธ์โดยใช้ t-Test และ One way anova

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชายมีอายุ 21 ปี กำลังศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 3 ได้รับเงินเดือนจากผู้ปกครองเดือนละมากกว่า 5,000 บาท ส่วนใหญ่นิยมสั่งซื้ออาหารทางแกร็ปพุด โดยสั่งซื้ออาหารอีสานเป็นจำนวนมาก เหตุผลที่เลือกสั่งอาหารเพราะสะดวกในการสั่งซื้อ ซึ่งในการสั่งซื้ออาหารแต่ละครั้งจะจ่ายน้อยกว่า 200 บาท รับอาหารจัดส่งภายใน 30 นาที ใช้บริการสัปดาห์ละ 2-3 ครั้ง โดยเลือกสั่งอาหารที่ครบทุกรสชาติ และให้ความสำคัญในความสดใหม่ของอาหาร ระดับความคิดเห็นต่อปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดโดยภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านกระบวนการ และการเปรียบเทียบปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ใช้ในการเลือกซื้ออาหารผ่านช่องทางออนไลน์จำแนกตามปัจจัยประชากรศาสตร์ พบว่า ด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษา และรายได้ต่อเดือนจากผู้ปกครองที่แตกต่างกัน ความคิดเห็นต่อปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ใช้ในการเลือกซื้ออาหารผ่านช่องทางออนไลน์ ไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: ส่วนประสมทางการตลาด การเลือกซื้อ ช่องทางออนไลน์

Abstract

The objectives of this research were 1) to study food shopping behaviors through online channels of Ubon Ratchathani Rajabhat University students 2) to study marketing mix factors affecting food shopping behaviors through online channels of Ubon Ratchathani Rajabhat University students 3) to compare Marketing mix factors classified by demographics in purchasing food through online channels of Ubon Ratchathani Rajabhat University students. This quantitative research collected data by 400 questionnaires, choosing a non-probabilistic sample by randomly selecting samples. The statistics were used for the frequency, percentage, mean, standard deviation, and the examined relationship between variables by t-Test and One-way ANOVA. Most of the respondents were males, aged 21 years, studying in the 3rd year, receiving a salary of more than 5,000 baht per month from their parents. Most of them preferred to order food via Grab Food, by ordering a lot of Isaan food, the reason for choosing food delivery is because it is convenient to order, pays less than 200 baht for each order, receives food within 30 minutes, and focuses on the freshness of food. The overall opinion level of the marketing mix factors was found at a high level. When considered individually, the process part has the highest mean. The comparison of marketing mix factors used to buy food via online channels classified by demographic factors found that the different sex, ages, educational levels and monthly income from parents, opinions on the marketing mix factors used in purchasing food through online channels were not different

Keywords: Marketing Mix, Purchasing Decision, Online Channel

บทนำ

ปัจจุบันสภาพแวดล้อมของคนในสังคมมีการดำรงชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้สภาพแวดล้อมของชีวิตมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา รูปแบบวิถีชีวิตมีการปรับเปลี่ยนใหม่ตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID 19 ตั้งแต่ต้นปี พ.ศ. 2563 ส่งผลกระทบต่อทุกภาคส่วนทั้งในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งวิกฤตครั้งนี้ได้สร้างการเปลี่ยนแปลงสำคัญหลายอย่างทั้งในระยะสั้นและระยะยาว จนอาจทำให้ธุรกิจหลายประเภทไม่สามารถแข่งขันหรืออยู่รอดได้หากยังยึดติดกับรูปแบบการดำเนินธุรกิจแบบเดิม (ปัญจพัฒน์ ประสิทธิ์เดชสกุล, 2563) ผู้คนไม่สามารถดำเนินชีวิตได้ตามปกติ พฤติกรรมของผู้คนเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมหลาย ๆ ด้าน เนื่องจากมาตรการด้านสาธารณสุขโดยเฉพาะการล็อกดาวน์ ความรุนแรงของไวรัส COVID 19 และการแพร่กระจายของโรค ทำให้ทุกคนมีความจำเป็นต้องปรับตัวเพื่อหลีกเลี่ยง

การมีปฏิสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผู้อื่น และยังมีประชาชนจำนวนมากไม่น้อยต้องกักตัวทำงานที่บ้าน หลายคนจำเป็นต้องศึกษาเรียนรู้และพึ่งพาช่องทางออนไลน์ในการใช้ชีวิตประจำวัน สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนเป็นประสบการณ์ใหม่ที่ไม่เคยเกิดมาก่อน ในขณะเดียวกันสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID 19 ทำให้การมีการปรับเปลี่ยนวิถีการใช้ชีวิตที่ต่างไปจากเดิม โดยเน้นการลดการสัมผัส พบเจอผู้คน ลดการเสี่ยงการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID 19 มาตรการด้านสุขภาพและความปลอดภัยที่เข้มงวดมากขึ้นในช่วงการแพร่ระบาด เช่น การจำกัดจำนวนลูกค้าที่ใช้บริการภายในร้านอาหาร ซึ่งกลายเป็นปัจจัยที่ผู้บริโภคให้ความสำคัญที่สุดเมื่อต้องซื้อสินค้าจากหน้าร้าน โดยผลสำรวจระบุว่า 29% ของผู้บริโภคคำนึงถึงการปฏิบัติตามมาตรการในการป้องกันเชื้อไวรัส COVID 19 ของร้านค้าเป็นสำคัญ

นอกจากนี้การชำระเงินแบบไร้สัมผัส (Contactless) เป็นอีกปัจจัยสำคัญในการพิจารณาซื้อสินค้าหน้าร้าน การที่ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับสุขภาพและความปลอดภัย เพื่อหลีกเลี่ยงการสัมผัสกับเงินสดซึ่งอาจเป็นแหล่งที่มาของเชื้อโรค ความไม่แน่นอนของสถานการณ์การระบาดระลอกใหม่ทำคนไทยทั่วประเทศระมัดระวังเรื่องการใช้จ่ายมากขึ้น และทำให้ร้านอาหารทั่วไปไม่สามารถเปิดให้บริการภายในร้านได้เหลือไว้เพียงดีลิเวอรี่หรือสั่งกลับบ้านเท่านั้น ดังนั้นจึงต้องพึ่งพาการสั่งอาหารแบบดีลิเวอรี่ ผู้คนจึงปรับเปลี่ยนพฤติกรรมมาสั่งอาหารผ่านช่องทางแอปพลิเคชันเพิ่มมากขึ้น ซึ่งในปัจจุบันมีการบริการสั่งอาหารออนไลน์ผ่านช่องทางแอปพลิเคชัน ให้ผู้บริโภคได้ตัดสินใจเลือกซื้อเพิ่มขึ้นเช่น Grab Food, Lineman, Food panda, Ubon Hero เป็นต้น (พิมพ์งา วีระโยธิน 2560) ซึ่งแต่ละแอปพลิเคชันจะมีลักษณะการใช้งานที่คล้ายกัน แต่จะมีความแตกต่างกันในด้านค่าบริการส่งอาหาร วิธีการชำระเงิน วิธีการสมัคร เมนูการใช้งาน พื้นที่การให้บริการ และเวลาการให้บริการ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการด้านพฤติกรรมของผู้บริโภคที่มีความหลากหลาย การที่บริการสั่งอาหารแบบดีลิเวอรี่สามารถเติบโตได้อย่างต่อเนื่องท่ามกลางภาวะวิกฤตเศรษฐกิจในประเทศส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากบริการจัดส่งอาหารสามารถตอบสนองความต้องการของคนไทยที่หันมาใช้ชีวิตอยู่ในพื้นที่ส่วนตัว และประชาชนส่วนมากทำงานที่บ้านมากขึ้น อาจเป็นผลมาจากมาจากการเดินทางออกนอกบ้านในแต่ละครั้งมีค่าใช้จ่ายสูงขึ้น ทั้งจากราคาน้ำมันและค่าครองชีพอื่น ๆ รวมไปถึงการจราจรที่ติดขัด ในส่วนของช่องทางการใช้บริการจัดส่งอาหารมีหลากหลาย และสามารถตอบสนองและรองรับวิถีชีวิตของผู้คนให้มีความสะดวกสบายในการสั่งอาหารและบริการจัดส่งมากขึ้น เมื่อทำการเปรียบเทียบผู้ให้บริการรับส่งอาหาร แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างทั้ง 4 แอปพลิเคชัน ในเรื่องการเริ่มให้บริการในประเทศไทย พื้นที่ให้บริการ จำนวนร้านอาหาร จำนวนคนขับ อัตราค่าบริการส่งอาหาร และจุดแข็ง

จากข้อมูลที่ได้กล่าวมาข้างต้น ผู้บริโภคมีพฤติกรรมและความต้องการที่เปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์การแพร่เชื้อไวรัส COVID 19 มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและการปรับตัวของผู้บริโภคอย่างมาก คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาเรื่อง “ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการเลือกซื้ออาหารผ่านช่องทางออนไลน์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี” เพื่อทราบถึงปัจจัยการเปลี่ยนแปลงของนักศึกษาในช่วงสถานการณ์ COVID 19 โดยคาดหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ผลการศึกษาที่ได้ในครั้งนี้สามารถใช้เป็น

ข้อมูลเพื่อปรับใช้ในการกำหนดกลยุทธ์หรือการวางแผน ปรับปรุงพัฒนาภาคธุรกิจให้มีความสอดคล้องกับความต้องการของนักศึกษาหรือผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงไปในช่วงสถานการณ์ COVID 19

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการเลือกซื้ออาหารผ่านช่องทางออนไลน์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
2. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดต่อพฤติกรรมการเลือกซื้ออาหารผ่านช่องทางออนไลน์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
3. เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดจำแนกตามด้านประชากรศาสตร์ในการเลือกซื้ออาหารผ่านช่องทางออนไลน์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

ระเบียบวิธีวิจัย

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงปริมาณ ประชากรในการวิจัยเป็นกลุ่มนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี มีจำนวน 15,065 คน ประกอบด้วยตัวแปรอิสระ คือ ปัจจัยประชากรศาสตร์ ได้แก่ เพศ ระดับชั้นปี และรายได้ต่อเดือน ส่วนตัวแปรตาม คือ พฤติกรรมการตัดสินใจ และส่วนประสมทางการตลาด 7 ด้าน ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านบุคลากร ด้านกระบวนการ และด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลในช่วงเดือน กันยายน พ.ศ 2564 เป็นระยะเวลา 1 เดือน

เครื่องมือการวิจัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

คณะผู้วิจัยค้นคว้าและเก็บรวบรวมข้อมูลจากงานวิจัย หนังสือ และตำราต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านแบบสอบถามออนไลน์ (Questionnaire) ซึ่งเป็นแบบสอบถามชนิดปลายปิด (Closed-ended Questionnaire) แบบสอบถามมีการออกแบบให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ตัวแปรที่ศึกษา กรอบแนวคิดการวิจัยที่กำหนดไว้เพื่อเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ จากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 400 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา การวิจัยในครั้งนี้เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 1-4 มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี และเคยเลือกซื้ออาหารผ่านช่องทางออนไลน์อย่างน้อย 1 ครั้ง โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบที่ไม่ใช้ความน่าจะเป็น (Non-Probability Sampling) โดยเลือกการตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental sampling) ที่เคยใช้บริการการเลือกซื้ออาหารผ่านช่องทางออนไลน์

แบบสอบถามประกอบด้วย 3 ตอน ได้แก่

คำถามข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ของผู้ตอบแบบสอบถามแบบสำรวจรายการ (Checklist) จำนวน 3 ข้อ

คำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการเลือกซื้ออาหารผ่านช่องทางออนไลน์ แบบสำรวจรายการ (Checklist) จำนวน 8 ข้อ

คำถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ของ Likert 5 ระดับ จำนวน 37 ข้อ

ทดสอบเครื่องมือวิจัยด้วยการตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ และนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน หลังจากนั้นนำมาปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ ซึ่งค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ได้เท่ากับ 0.99 จากนั้นนำไปตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยการนำแบบสอบถามไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ซึ่งค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคได้เท่ากับ 0.80 ถือว่าเหมาะสมที่จะนำไปเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

นำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามมาตรวจสอบความถูกต้องและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยนำข้อมูลทางประชากรศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่างมาทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาโดยการหาค่าร้อยละ (Percentage) ค่าแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) วิเคราะห์ข้อมูลเชิงอนุมานเพื่อทดสอบสมมติฐานในการหาความสัมพันธ์ระหว่างประชากรศาสตร์กับส่วนประสมทางการตลาดโดยการใช้สถิติทดสอบที (t-test) และการใช้สถิติทดสอบเอฟ (F-test)

ผลการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 50.8 มีอายุ 21 ปี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 27 โดยกำลังศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 3 คิดเป็นร้อยละ 27.5 และได้รับรายได้ต่อจากผู้ปกครองเดือนละมากกว่า 5,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 54.5 มีพฤติกรรมในการสั่งซื้ออาหารทางแกร็ปพุด คิดเป็นร้อยละ 59.3 โดยสั่งซื้ออาหารอีสาน คิดเป็นร้อยละ 34.8 ทั้งนี้เหตุผลที่สั่งซื้ออาหารเพราะสะดวกในการสั่งซื้ออาหาร คิดเป็นร้อยละ 33.5 ในการสั่งซื้ออาหารแต่ละครั้งจะจ่ายน้อยกว่า 200 บาท คิดเป็นร้อยละ 48.5 ในขณะที่นักศึกษาจะได้รับอาหารจัดส่งภายใน 30 นาที คิดเป็นร้อยละ 64.00 จะสั่งอาหารสัปดาห์ละ 2-3 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 46.3 โดยเลือกสั่งอาหารครบทุกรส คิดเป็นร้อยละ 39.5 และส่วนใหญ่ให้ความสำคัญในความสดใหม่ของอาหาร คิดเป็นร้อยละ 42.5

ผลของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ใช้ในการเลือกซื้ออาหารผ่านช่องทางออนไลน์ของนักศึกษาคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

ผลการวิจัยโดยรวมและรายด้านทั้ง 7 ด้าน ตามตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ส่วนประสมทางการตลาดที่ใช้ในการเลือกซื้ออาหารผ่านช่องทางออนไลน์ของนักศึกษาคณะ
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

	ปัจจัยส่วนประสมทาง การตลาด	\bar{x}	S.D.	ระดับความสำคัญ
1	ด้านกระบวนการ	4.90	0.86	มากที่สุด
2	ด้านการส่งเสริมการตลาด	4.11	0.90	มาก
3	ด้านผลิตภัณฑ์	4.10	0.70	มาก
4	ด้านลักษณะทางกายภาพ	4.05	0.72	มาก
5	ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย	4.04	0.74	มาก
6	ด้านบุคคล	3.99	0.93	มาก
7	ด้านราคา	3.89	1.05	มาก
	รวม	4.25	0.89	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ส่วนประสมทางการตลาดในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.25 เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญกับด้านกระบวนการในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านลักษณะทางกายภาพ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านบุคคล และด้านราคา ตามลำดับ โดยจำแนกรายละเอียดในแต่ละด้าน ได้ดังนี้

ด้านกระบวนการ พบว่า นักศึกษามีความเห็นด้วยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.90$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงจากมากไปหาน้อย พบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ จำนวนพนักงานส่งอาหารเพียงพอต่อการให้บริการ ($\bar{X}=4.17$) รองลงมา คือ พนักงานส่งอาหารมีกระบวนการจัดส่งอาหารที่ดีและรักษามาตรฐานของการบริการได้เป็นอย่างดี ($\bar{X}=4.12$) และน้อยที่สุด ความรวดเร็วในการให้บริการ ($\bar{X}=4.03$)

ด้านการส่งเสริมการตลาด พบว่า นักศึกษามีความเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.11$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงจากมากไปหาน้อย พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ แอปพลิเคชันมีกิจกรรมส่งเสริมการขายตามช่วงเทศกาลต่าง ๆ ($\bar{X}=4.17$) รองลงมาคือ แอปพลิเคชันมีคู่มือส่วนลดเพื่อใช้ในการสั่งอาหารครั้งต่อไป ($\bar{X}=4.17$) และน้อยที่สุด คือ แอปพลิเคชันมีการรับประกันความเสียหายของสินค้าหรืออาหาร ($\bar{X}=4.05$)

ด้านผลิตภัณฑ์พบว่า นักศึกษาเห็นด้วยอยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{X}=4.77$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงจากมากไปหาน้อย พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ภาชนะที่ใช้บรรจุอาหารสะอาดและถูกสุขลักษณะ ($\bar{X}=4.18$) รองลงมา คือ รูปภาพอาหารมีความน่าสนใจ ($\bar{X}=4.20$) และน้อยที่สุด วัตถุดิบที่ใช้ในการประกอบอาหารมีคุณภาพ ($\bar{X}=4.00$)

ด้านลักษณะทางกายภาพ พบว่า นักศึกษามีความเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.05$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงจากมากไปหาน้อย พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ แอปพลิเคชันมีความสวยงามและมีความ

น่าสนใจ ($\bar{X}=4.10$) รองลงมา คือ แอปพลิเคชันสามารถติดตั้งและดาวน์โหลดได้ง่ายโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ($\bar{X}=4.07$) และน้อยที่สุด คือ แอปพลิเคชันมีความโดดเด่นเหนือคู่แข่งในธุรกิจประเภทเดียวกัน ($\bar{X}=4.02$)

ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย พบว่า นักศึกษาเห็นด้วยในระดับ มาก ($\bar{X}=4.04$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงจากมากไปน้อย พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ อาหารสามารถสั่งซื้อผ่านแอปพลิเคชันได้ และสามารถตรวจสอบและติดตามการสั่งซื้ออาหารได้ ($\bar{X}=4.07$ เท่ากัน) และน้อยที่สุด คือ สามารถกำหนดเวลาการจัดส่งล่วงหน้าได้อย่างแม่นยำ ($\bar{X}=4.01$)

ด้านบุคคล พบว่า นักศึกษามีความเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.99$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ พนักงานส่งอาหารแต่งกายสะอาดและเหมาะสม ($\bar{X}=4.05$) รองลงมา คือ พนักงานส่งอาหารมีความสามารถในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าของลูกค้าได้ ($\bar{X}=4.02$) และน้อยที่สุด คือ พนักงานส่งอาหารมีความคล่องแคล่ว ว่องไวในการจัดส่ง ($\bar{X}=3.93$)

ด้านราคา พบว่า นักศึกษาเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.89$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงจากมากไปน้อย พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ปริมาณอาหารมีความเหมาะสมกับราคา ($\bar{X}=3.95$) รองลงมา คือ อาหารมีความหลากหลายราคาให้ลูกค้าได้เลือก ($\bar{X}=3.91$) และน้อยที่สุด คือ มีการคิดราคาค่าบริการตามระยะทางการจัดส่ง ($\bar{X}=3.90$)

ผลการเปรียบเทียบปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดจำแนกตามด้านประชากรศาสตร์ในการเลือกซื้ออาหารผ่านช่องทางออนไลน์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

ผลการศึกษาที่วิเคราะห์ด้วยสถิติทดสอบ t และ F

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ใช้ในการเลือกซื้ออาหารผ่านช่องทางออนไลน์
จำแนกตามปัจจัยประชากรศาสตร์ด้านเพศ

ปัจจัยประชากรศาสตร์	t	Sig.	ผลการทดสอบสมมติฐาน
เพศ	-3.62	.65	ไม่แตกต่างกัน

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นต่อปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ใช้ในการเลือกซื้ออาหารผ่านช่องทางออนไลน์ ของนักศึกษาคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี พบว่า เพศที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ใช้ในการเลือกซื้ออาหารผ่านช่องทางออนไลน์ ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ใช้ในการเลือกซื้ออาหารผ่านช่องทางออนไลน์
จำแนกตามปัจจัยประชากรศาสตร์ด้านอายุ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือนจากผู้ปกครอง

ปัจจัยประชากรศาสตร์	F	Sig.	ผลการทดสอบสมมติฐาน
อายุ	3.99	.06	ไม่แตกต่างกัน
ระดับการศึกษา	2.08	1.11	ไม่แตกต่างกัน
รายได้ต่อเดือนจากผู้ปกครอง	2.08	.15	ไม่แตกต่างกัน

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นต่อปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ใช้ในการเลือกซื้ออาหารผ่านช่องทางออนไลน์ ของนักศึกษาคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี พบว่า อายุ ระดับการศึกษา และรายได้ต่อเดือนจากผู้ปกครองที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ใช้ในการเลือกซื้ออาหารผ่านช่องทางออนไลน์ ไม่แตกต่างกัน

การอภิปรายผลการวิจัย

ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 50.8 มีอายุ 21 ปี คิดเป็นร้อยละ 27 กำลังศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 3 คิดเป็นร้อยละ 27.5 ได้รับรายได้ต่อจากผู้ปกครองเดือนละมากกว่า 5,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 54.5 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของธารีทิพย์ ทากิ (2564) กล่าวว่า ผู้บริโภคส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 20-30 ปี น่าจะเนื่องมาจากการพักอยู่ที่ห้องพักรายเดือนของนักศึกษาเพศชายอาจทำให้นักศึกษาเพศชายไม่นิยมประกอบอาหารรับประทานเอง และการสั่งซื้ออาหารผ่านช่องทางออนไลน์เป็นบริการที่สะดวกสบายเมื่อเปรียบเทียบกับ การไปซื้ออาหารเพื่อรับประทานข้างนอก และค่าครองชีพที่ไม่สูงมากนัก สามารถทำให้นักศึกษาเข้าถึง และจับต้องได้ในการสั่งซื้อสินค้าในแอปพลิเคชัน นอกจากนี้ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ทำให้การสั่งอาหารผ่านช่องทางออนไลน์เป็นที่นิยม ลดการสัมผัส และพบปะผู้คนพฤติกรรมในการสั่งซื้ออาหารทางแกร็ปูต คิดเป็นร้อยละ 59.3 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของฐานทัศน์ ชมภูพล และเอกสิทธิ์ อวยชัยวัฒน์ (2564) น่าจะเนื่องมาจากความสะดวกรวดเร็ว มีโปรโมชั่นส่วนลดจาก แอปพลิเคชัน มีการบริการที่น่าพอใจจากพนักงานส่งอาหาร มีการเลือกช่องทางการชำระค่าบริการในการสั่งอาหารมากขึ้น เช่น ผ่านทางบัตรเครดิต สามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มวัยรุ่นได้เป็นอย่างดี การสั่งซื้ออาหารอีสาน คิดเป็นร้อยละ 34.8 เหตุผลที่สั่งซื้ออาหารเพราะสะดวกในการสั่งซื้ออาหาร คิดเป็นร้อยละ 33.5 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพัชพรกานต์ ศรีบุญเพ็ง และพอดิ สุขพันธ์ (2563) พบว่านักเรียนสั่งอาหารทางแอปพลิเคชันออนไลน์ เพราะมีร้านอาหารและรายการอาหารให้เลือกหลากหลาย ในการสั่งซื้ออาหารแต่ละครั้งจะจ่ายน้อยกว่า 200 บาท คิดเป็นร้อยละ 48.5 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเพ็ญวิภา เพชรจั่น และกาญจนา มีศิลป์วิภักย์ (2562) พบว่านักเรียนสั่งอาหารแต่ละครั้งจ่ายเงินไม่เกิน 200 บาท น่าจะเนื่องมาจากสัดส่วนของค่าใช้จ่ายต่อรายได้ที่ได้รับจากผู้ปกครองต่อเดือนที่ไม่ได้สูงจนเกินไป ส่งผล

ให้ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อครั้งไม่สูงจนเกินไปด้วยเช่นกัน ในขณะที่นักศึกษาจะได้รับอาหารจัดส่งภายใน 30 นาที คิดเป็นร้อยละ 64.0 จะสั่งอาหารสัปดาห์ละ 2-3 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 46.3 โดยเลือกสั่งอาหารครบทุกรส คิดเป็นร้อยละ 39.5 และส่วนใหญ่ให้ความสำคัญในความสดใหม่ของอาหาร คิดเป็นร้อยละ 42.5 สอดคล้องกับงานวิจัยของณัฏฐิธร เฉลิมแดน (2563) พบว่าผู้บริโภคให้ความสำคัญกับความสะอาดของอาหารบรรจุภัณฑ์ รวมถึงร่างกายของผู้ส่งอาหารเพื่อพัฒนาต่อยอดคุณภาพอาหาร

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด พบว่านักศึกษาให้ความสำคัญโดยรวมในอยู่ระดับมาก และเมื่อพิจารณาตามลำดับ พบว่านักศึกษาให้ความสำคัญในระดับมากที่สุดในด้านกระบวนการ รองลงไปคือ ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านลักษณะทางกายภาพ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านบุคคล และด้านราคา เป็นลำดับสุดท้าย เมื่อพิจารณาความสำคัญเป็นรายด้าน ในด้านกระบวนการ พบว่านักศึกษามีความเห็นด้วยอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของกัญญาพัฒน์ นันถือตรง (2564) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ในจังหวัดสุรินทร์ โดยระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด อาจเนื่องมาจากในสถานการณ์ปัจจุบันผู้คนเน้นความสะดวกรวดเร็วในการบริการ จัดส่งอาหารให้ตรงเวลาจึงให้ความสำคัญกับระบบการทำงาน และมาตรฐานของการทำงาน ด้านการส่งเสริมการตลาด พบว่านักศึกษามีความเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ แอปพลิเคชัน มีกิจกรรมส่งเสริมการขายตามช่วงเทศกาลต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอดิศักดิ์ พุ่มอิม และเพ็ญศิริรินทร์ สุขสมกิจ (2564) พบว่า ผู้บริโภคคำนึงถึงเรื่องการมีคูปองหรือส่วนลดในการสั่งอาหารที่ดึงดูดใจ มีการประชาสัมพันธ์ตามสื่อออนไลน์และสื่อต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ มีกิจกรรมแจกของรางวัลที่น่าสนใจโดยให้ลูกค้ามีส่วนร่วม มีการแนะนำเมนูใหม่ ๆ อยู่เสมอ ด้านผลิตภัณฑ์ พบว่านักศึกษาเห็นด้วยอยู่ในระดับมากที่สุด ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ภาชนะที่ใช้บรรจุอาหารสะอาด และถูกสุขลักษณะ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกนกวรรณ พิมพจันทร์ และชินโสณ วิชาญนิจิศา (2561) พฤติกรรมและปัจจัยส่วนประสมของการตลาดคาเฟ่ขนมหวานร้าน After You พบว่าผู้บริโภคคำนึงถึงปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์อยู่ในระดับมากที่สุด ด้านลักษณะทางกายภาพ พบว่านักศึกษามีความเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ แอปพลิเคชันมีความสวยงาม สอดคล้องกับงานวิจัยของกัญญาพัฒน์ นันถือตรง (2564) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ในจังหวัดสุรินทร์ โดยระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย พบว่านักศึกษามีความเห็นด้วยในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ อาหารสามารถสั่งซื้อผ่านแอปพลิเคชันได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของจามจรี เรียงศิลป์ชัย (2563) การศึกษาพฤติกรรมการใช้บริการสั่งอาหารส่งอาหารผ่านแอปพลิเคชันของผู้บริโภค พบว่าสามารถส่งครอบคลุมทุกเขตของกรุงเทพมหานครและปริมณฑล มีการจัดส่งอาหารตรงเวลา ความหลากหลายของในตู้สินค้าและความสะดวกในการใช้บริการ ด้านบุคลากร พบว่า นักศึกษามีความเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ พนักงานส่งอาหาร แต่งกายสะอาดและเหมาะสม สอดคล้องกับงานวิจัยของฐานัทศน์ ชมภูพล และเอกสิทธิ์ อวยชัยวัฒน์ (2564) พบว่าการสร้างความประทับใจต่อเนื่องในโอกาสต่าง ๆ มีการส่งข้อมูล และแนะนำสินค้าชิ้นอื่น ๆ ที่ตรงกับความสนใจของลูกค้า และได้รับบริการที่น่าพอใจจากพนักงานส่งอาหาร ด้านราคา พบว่า

นักศึกษาเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือปริมาณอาหารมีความเหมาะสมกับราคา สอดคล้องกับงานวิจัยของสุวัจนี เพชรรัตน์ และคณะ (2564) ได้ศึกษาเรื่องส่วนประสมทางการตลาดและพฤติกรรมการซื้อผ่านแอปพลิเคชันสั่งอาหารของผู้บริโภคในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ พบว่า ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

การเปรียบเทียบปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ใช้ในการเลือกซื้ออาหารผ่านช่องทางออนไลน์ จำแนกตามปัจจัยประชากรศาสตร์ด้านอายุ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือนจากผู้ปกครองที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ใช้ในการเลือกซื้ออาหารผ่านช่องทางออนไลน์ ไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของศดานันท์ วิจยพิสุทธิ์ (2560) ที่พบว่าลักษณะประชากร ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ที่แตกต่างกัน มีปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในการสั่งอาหารออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชันไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการสั่งอาหารออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชันได้รับความสะดวกสบายและรวดเร็ว นอกจากนี้การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ทำให้ผู้คนไม่สามารถดำเนินชีวิตได้ตามปกติ ก่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนรวมถึงแอปพลิเคชันต่าง ๆ ที่มุ่งบริการตลาด พัฒนาสินค้าและบริการส่งผลกระทบต่อการลงทุนในการดำเนินงานทำให้ตรงตามความต้องการของผู้คนในสถานการณ์ปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ด้านผลิตภัณฑ์ ควรมีภาชนะที่ใช้บรรจุอาหารสะอาดและถูกสุขลักษณะและมีรูปภาพอาหารมีความน่าสนใจ เพื่อดึงดูดให้กลุ่มผู้บริโภคสนใจและอยากใช้บริการ
2. ด้านราคา ควรมีปริมาณอาหารมีความเหมาะสมกับราคา และการทำราคาที่หลากหลาย เพื่อให้ตัดสินใจซื้อครั้งแรกได้ง่ายขึ้น
3. ด้านการจัดจำหน่าย สามารถตรวจสอบและติดตามการสั่งซื้ออาหารได้ เพื่อติดตามสินค้าและสามารถกำหนดเวลาจัดส่งได้อย่างแม่นยำ
4. ด้านการส่งเสริมการตลาด ควรจะมีกิจกรรมส่งเสริมการขายตามช่วงเทศกาลต่าง ๆ จะสามารถดึงดูดความสนใจให้เข้าชมหน้าสื่อออนไลน์ได้ดีขึ้น การให้ส่วนลดจะสามารถกระตุ้นการตัดสินใจซื้อได้ดีขึ้น
5. ด้านบุคลากร พนักงานส่งอาหารควรแต่งกายให้สะอาดและเหมาะสม มีความคล่องแคล่ว ว่องไวในการจัดส่ง มีความชำนาญในการใช้เส้นทาง
6. ด้านลักษณะทางกายภาพ แอปพลิเคชันควรมีความสวยงามและมีความน่าสนใจ เห็นแล้วน่ารับประทานทำให้ผู้บริโภคสนใจและเข้าไปดู ในรายละเอียดเรื่อย ๆ
7. ด้านกระบวนการ ควรให้ความสำคัญกับกระบวนการให้บริการ พนักงานส่งอาหารเพียงพอ และมีคุณภาพของการบริการ โดยพัฒนาบนพื้นฐานความต้องการของผู้บริโภคมีความสะดวกในการใช้งาน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการขยายขอบเขตงานวิจัยให้กว้างขึ้น โดยเพิ่มกลุ่มตัวอย่างไปยังประชากรในเขตพื้นที่อุบลราชธานี เพื่อให้ครอบคลุมประชากรผู้ซื้อสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์ได้มากยิ่งขึ้น
2. ศึกษาแนวทางการพัฒนาธุรกิจออนไลน์ให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- กนกวรรณ พิมพ์จันทร์ และชินโสณ วิสิฐนิจิโกจา. **พฤติกรรมและปัจจัยส่วนประสมของการตลาดคาเฟ่ขนมหวานร้าน After You**. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต, 2561.
- กัญสพัฒน์ นัถือตรง. “ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ในจังหวัดสุรินทร์,” **วารสารวิชาการวิทยาลัยสันตพล**. 7, 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2564): 104-113.
- จามจรี เรียงศิลป์ชัย. **การศึกษาพฤติกรรมการใช้บริการสั่งอาหารผ่านแอปพลิเคชันของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษาแอปพลิเคชันไลน์แมน ฟูดแพนด้า แกร็บฟู้ด**. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์และบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2563.
- ฐานทัศน์ ชมภูพล และเอกสิทธิ์ อวยชัยวัฒน์. “พฤติกรรมและความคิดเห็นที่มีต่อการใช้งานแอปพลิเคชันฟู้ดเดลิเวอรี่ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร,” **วารสารวิชาการนิเทศสยามปริทัศน์**. 20, 1 (มกราคม-มิถุนายน 2564): 145-156.
- ณัฏฐ์ชรรณ เฉลิมแดน. **พฤติกรรมผู้บริโภคในการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ผ่านโมบายแอปพลิเคชันช่วงเกิดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 (Covid-19) ในเขตกรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าคุณทหารลาดกระบัง, 2563.
- ธารีทิพย์ ทากิ. “ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการร้านอาหารออนไลน์ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครระหว่างการแพร่ระบาดของโควิด-19,” **วารสารวิชาการบัณฑิตศึกษาและสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์**. 11, 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2564): 43-53.
- ปัญญาพัฒน์ ประสิทธิ์เดชสกุล. **วิจัยกรุงศรีวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของคนและธุรกิจหลังโควิด 19**. (ออนไลน์) 18 กรกฎาคม 2563 (อ้างเมื่อ 1 เมษายน 2565). จาก: www.thaipublica.org
- พัชพรกานต์ ศรีบุญเพ็ง และพอดิ สุขพันธ์. **ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการสั่งอาหารผ่านแอปพลิเคชันของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 2563
- พิมพ์ภา วีระโยธิน. **ปัจจัยที่ส่งผลให้ผู้บริโภคตัดสินใจใช้แอปพลิเคชันอูเบอร์ อีท (Uber Eats) เพื่อบริการรับส่งอาหาร (Food Delivery)**. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, 2560.

เพ็ญวิภา เพชรจั่น และกาญจนา มีศิลป์วิภักย์. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและการตัดสินใจสั่งซื้อ
อาหารที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของการใช้งานแอปพลิเคชันไลน์แมนในเขตกรุงเทพมหานคร.

วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีปทุม, 2562.

ศดานันท์ วิจยพิสุทธิ. พฤติกรรมผู้บริโภคและปัจจัยทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการสั่งอาหาร
ออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชันของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร. สารนิพนธ์วารสารศาสตรมหา
บัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2560

สุวัจน์ เพชรรัตน์ และคณะ. “ส่วนประสมทางการตลาดและพฤติกรรมการซื้อผ่านแอปพลิเคชันสั่งอาหารของ
ผู้บริโภคในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่,” วารสารมหาจุฬานาครธรรมศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช. 8, 8 (สิงหาคม): 61-76.

อดิลักษณ์ พุ่มอิม และเพ็ญศิริรินทร์ สุขสมกิจ. “ส่วนผสมทางการตลาด คุณภาพบริการ และทัศนคติของ
ผู้บริโภคในการใช้แอปพลิเคชันสั่งอาหารที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อ มหาวิทยาลัยราชภัฏ
สวนสุนันทา,” วารสารวิทยาลัยโลจิสติกส์และซัพพลายเชน. 7, 1 (มกราคม-มิถุนายน 2564):
49-64.

หลุมพอเพียงกับการจัดการความมั่นคงทางอาหาร

Sufficiency Holes and Food Security Management

พิชญ์ไพธลินทร์ แรมสุข¹ ยศวดี ทองจันทร์² และขวัญสุปาณัญญ์ พันธุ์เกษม³

Phitphailin Raemsuk¹ Yodsawadee Tongjun² and Khwansupant Phankasem³

^{1,2} นักศึกษาชั้นปีที่ 4 สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Email: Phitphailin4004@gmail.com¹ mee22542@gmail.com²

³ อาจารย์ประจำหลักสูตรการพัฒนารวมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Email: Khwansupanat.p@ubru.ac.th³

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาบริบทชุมชนบ้านหนองหัวลิง หมู่ที่ 13 ตำบลเมืองเดช อำเภอดงขุดม จังหวัดอุบลราชธานี เกี่ยวกับการดำรงชีวิตภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 2) เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับการทำหลุมพอเพียงเพื่อมาปรับใช้ในครัวเรือน และ 3) เพื่อการพัฒนาพื้นที่ความมั่นคงทางอาหารภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มเป้าหมาย คือ ประชากรบ้านหนองหัวลิง หมู่ที่ 13 ระเบียบวิธีวิจัยเป็นแบบคุณภาพ การศึกษาวิจัยแบ่งออกเป็น 4 ระยะ ดังนี้ 1) ศึกษาประเด็นปัญหาของพื้นที่ 2) ศึกษาบริบทชุมชนบ้านหนองหัวลิง หมู่ที่ 13 เกี่ยวกับการดำรงชีวิตภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3) สร้างกระบวนการเรียนรู้การทำหลุมพอเพียง และ 4) พัฒนาพื้นที่เพื่อเพิ่มความมั่นคงทางอาหาร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ เวทีประชาคม แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง แบบบันทึกข้อมูล และการวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อประมวลสรุปข้อมูล

ผลการศึกษาพบว่า บ้านหนองหัวลิง หมู่ที่ 13 เป็นพื้นที่สูงอยู่ติดแม่น้ำลำโดมใหญ่ อำเภอดงขุดม เมื่อถึงฤดูฝนจะเกิดปัญหาน้ำท่วมฉับพลันและส่งผลให้หมู่บ้านถูกตัดขาดการเข้าออกหมู่บ้าน เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมและส่งเสริมให้ชุมชนสามารถเข้าถึงแหล่งอาหารได้ในเวลาที่ประสบปัญหา คณะกรรมการชุมชนและหัวหน้าครัวเรือน จำนวน 31 ครัวเรือน ได้ร่วมกันพัฒนาหลุมพอเพียงในพื้นที่ 2 ตารางเมตร โดยมุ่งเน้นการปลูกพืช 5 ระดับ คือ ต้นไม้ให้ร่มเงา ต้นไม้ให้ผลผลิตทั้งปี ไม้ล้มลุก ไม้ยืนต้น และไม้เศรษฐกิจ และหลุมพอเพียงยังเป็นแหล่งผลิตอาหารที่สำคัญให้กับครัวเรือน

คำสำคัญ: บ้านหนองหัวลิง หลุมพอเพียง ความมั่นคงทางอาหาร

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the condition Community of Ban Nong Hua Ling Village No. 13, Mueang Det Sub-district, Det Udom District, Ubon Ratchathani Province, about living under the Sufficiency Economy Philosophy. 2) Create a learning process for making Sufficiency Holes for household use. 3) Develop food security areas under the Sufficiency

Economy Philosophy. The target group was the population of Ban Nong Hua Ling Village, No. 13. The research methodology was qualitative. The research study was divided into 4 phases as follows: 1) Document study and target group search 2) to study the condition Community of Ban Nong Hua Ling Village, No. 13, about living under the Sufficiency Economy Philosophy 3) Create a learning process for making Sufficiency Holes 4) Develop areas to increase food security. The tool used in the research was to community forum, Structured Interview, Record form and content analysis to summarize the data. The study found Ban Nong Hua Ling, Village No. 13, The high area is next to the River Hull dome river, Det Udom District. When it comes to the rainy season, there will be flash floods and the village will be cut off from entering and leaving the village. This is to prepare and encourage communities to have access to food sources in times of trouble. The community committee and heads of 31 households jointly developed a sufficiency pit in an area of 2 square meters. Focus on planting 5 levels: trees for shade. Annual fruit trees, herbaceous plants, perennials and economic trees. Sufficiency hole are also an important source of food production for households.

Keywords: Ban Nong Hua Ling Village, Sufficiency Hole, Food Security

บทนำ

อำเภอเดชอุดม เดิมชื่อ "เมืองเดชอุดม" ตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2388 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยขึ้นตรงต่อกรุงเทพมหานคร เจ้าเมืองเดชอุดมนั้นมีตำแหน่งเป็นพระศรีสุระทุกคน พอถึงสมัยเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบเทศาภิบาล ร.ศ. 126 (พ.ศ. 2450) เมืองเดชอุดมขึ้นตรงกับมณฑลอิสาน โดยมีพระสุระเดชอุดมมารีรักษ์ (ทองปัญญา) เป็นผู้ว่าราชการเมือง โดยเมืองเดชอุดมสามารถออกเป็น 3 อำเภอ คือ 1) อำเภอปทุมเดชอุดม (บ้านเมืองเก่า) ตำบลเมืองเดช 2) อำเภอกลางเดชอุดม (บ้านกลาง) ตำบลกลาง และ 3) อำเภออุทัยเดชอุดม (บ้านยางใหญ่) ตำบลยาง ตั้งอยู่ ณ อำเภอน้ำยืนในปัจจุบัน ต่อมาในปี พ.ศ. 2455 มีคำสั่งให้ยุบเมืองเดชอุดม และอำเภอต่าง ๆ รวมไว้ด้วยกัน และเปลี่ยนชื่ออำเภอเป็น "อำเภอเดชอุดม" ซึ่งขึ้นตรงต่อจังหวัดศรีสะเกษ และในเวลาต่อมาจึงได้โอนย้ายมาขึ้นกับจังหวัดอุบลราชธานี และในปี พ.ศ. 2472 ที่ว่าการอำเภอเดชอุดม ตั้งอยู่ ณ บ้านเมืองเก่า เป็นเวลานานหลายปี ซึ่งบ้านเมืองเก่าเป็นพื้นที่ลุ่มต่ำ เมื่อฤดูน้ำหลากจึงส่งผลให้ชุมชนโดยรอบบ้านเมืองเก่าประสบกับปัญหาน้ำท่วมบ้านเรือนราษฎรอยู่บ่อยครั้ง เนื่องจากทิศใต้ของบ้านเมืองเก่าอยู่ติดกับคลองลำโดมใหญ่ ซึ่งเป็นคลองน้ำสายใหญ่ของอำเภอเดชอุดม ประกอบกับพระยาศรีธรรมศกราช (ปิว บุนนาค) สมุหเทศาภิบาลมณฑลอุบลราชธานี ได้รับหนังสือราชการของเจ้าเมืองและนายอำเภอเดชอุดม ว่าควรย้ายที่ว่าการอำเภอจากบ้านเมืองเก่าไปตั้งที่ใหม่ที่น้ำท่วมไม่ถึง ซึ่งนายอำเภอหลายท่านได้พยายามหาสถานที่ในการตั้งที่ว่าการอำเภอแห่งใหม่ แต่ก็ยังไม่สำเร็จ เนื่องจากราษฎรไม่ประสงค์ที่จะย้ายที่อยู่อาศัยจากที่เดิม จนกระทั่งในสมัยหลวงประชากรเกษม (เปี้ย สงศรี)

เป็นนายอำเภอสมุทเทศาภิบาล ได้พยายามย้ายที่ว่าการอำเภออีกครั้ง และในเวลาต่อมาหลวงประชากรเกษม จึงได้ปรึกษากับข้าราชการ ราษฎร พ่อค้า ประชาชน ซึ่งเห็นว่าบริเวณ “โนนขามป้อม” เป็นพื้นที่สูง น้ำท่า บริบูรณ์เหมาะสมที่จะเป็นที่ว่าการอำเภอ จึงได้ทำพิธีย้ายที่ว่าการอำเภอมาตั้งที่โนนขามป้อม ในวันที่ 10 มกราคม พ.ศ. 2464 เวลา 10.45 น. โดยมีขบวนแห่ฉัตรเชิญพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาล ที่ 6 ผู้ร่วมขบวนแห่มีข้าราชการ พ่อค้า ประชาชน นักเรียน ประมาณ 100 คนเศษ ขบวนถึงที่ว่าการอำเภอ หลังใหม่ (อาคารชั่วคราว) เวลา 11.00 น. ซึ่งเป็นที่ตั้งที่ว่าการอำเภอเดชะอุดมในปัจจุบัน โดยลักษณะการ ปกครองของอำเภอเดชะอุดม แบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น 16 ตำบล ดังนี้ ตำบลเมืองเดช ตำบลนาสว่าง ตำบลนาเจริญ ตำบลทุ่งเทิง ตำบลสมสะอาด ตำบลกุปะทาย ตำบลตบหู ตำบลกลาง ตำบลแก้ง ตำบลท่าโพธิ์ศรี ตำบลบัวงาม ตำบลคำครั่ง ตำบลนากระแซง ตำบลโพนงาม ตำบลป่าโมง และตำบลโนนสมบูรณ์ และในเวลาต่อมา อำเภอเดชะอุดม ก็ยังคงประสบกับปัญหาภัยพิบัติทางธรรมชาติ เช่น ภัยแล้ง อุทกภัย โรคระบาด ฯลฯ อาทิเช่น บ้านหนองหัวลิง หมู่ที่ 13 ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2467 โดยนายหลงโคตร (ไม่ทราบ นามสกุล) เป็นผู้ก่อตั้งหมู่บ้าน เป็นอีกหนึ่งหมู่บ้านที่ประสบปัญหาอุทกภัยบ่อยครั้งเช่นกัน เนื่องจากหมู่บ้านอยู่ ติดกับคลองลำโดมใหญ่ และเป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ในเขตที่ว่าการอำเภอหลังเก่า ซึ่งชาวบ้านไม่สามารถ ดำเนินการโยกย้ายหมู่บ้านได้ตามในยุคแรก ด้วยสถานการณ์ที่เกิดขึ้นภายในชุมชนไม่ว่าจะเป็นปัญหาอุทกภัย พายุฤดูร้อน ฝนแล้ง ฯลฯ จึงส่งผลให้ชุมชนประสบปัญหาหลายด้าน ซึ่งหนึ่งในนั้นคือ การขาดแคลนอาหาร ในช่วงเวลาที่เกิดภัยพิบัติ อาจส่งผลให้ประชาชนเข้าถึงแหล่งอาหารได้ยาก (วรรณมงคล สวัสดิ์ 2564; สัมพันธ์ ขอดเมชัย, 2564)

ดังนั้นการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนอาหาร จึงเป็นอีกหนึ่งวิธีที่สามารถน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียงมาปรับใช้ในระดับเริ่มต้นควรเกิดขึ้นในระดับครัวเรือนเป็นจุดเริ่มต้น และในระดับต่อไป คือชุมชน และประเทศ เพื่อให้เกิดความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน โดยการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนอาหาร เริ่มด้วยการ สร้างความมั่นคงทางด้านอาหาร คือ การเน้นระบบการผลิตและการเข้าถึงแหล่งอาหาร โดยให้ระดับครัวเรือน สามารถตัดสินใจในการจัดการเลือกแหล่งอาหารได้เอง เนื่องจากครัวเรือนแต่ละครัวเรือนจะมีความสนใจใน แหล่งอาหารที่แตกต่างกัน และสามารถเข้าถึงแหล่งทรัพยากรในท้องถิ่นให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นของ ตนเอง เหมือนคำกล่าวที่ว่า “ปลูกทุกอย่างที่กิน กินทุกอย่างที่ปลูก” ยังเป็นการลดรายจ่ายในระดับครัวเรือน อีกด้วย ประกอบกับระดับครัวเรือน ที่มีแหล่งอาหารที่หลากหลายภายในพื้นที่ครัวเรือนของตนเองยังส่งผลดี อีกหลายประการ ซึ่งการสร้างความมั่นคงทางอาหารได้ ควรเริ่มต้นที่จากการศึกษาความต้องการของครัวเรือน ว่ามีความต้องการเข้าถึงแหล่งอาหารใด ตามด้วยการศึกษาวิธีการเพาะปลูก การเตรียมดิน และการเพาะ ปลูกพืช

หลุมพอเพียง คือการปลูกพืชหลายอย่างในหลุมเดียว หลุมที่ว่านี้ไม่ได้มีสภาพเป็นหลุมลึก ๆ แต่เป็น การปลูกพืชเป็นกลุ่ม ซึ่งมีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 1 เมตร เพื่อเตรียมปลูกพืช หากมีพื้นที่ว่างอาจจะทำ หลาย ๆ หลุม ขนาดที่กำลั้งพอแรง คือ ขนาดกว้าง 80-100 เซนติเมตร จะทำวงกลมหรือสี่เหลี่ยมก็ได้ ระยะห่างระหว่างหลุม 4 x 4 เมตร ถ้ามีพื้นที่ 1 ไร่ จะได้ 100 หลุม หรือถ้าไม่มีพื้นที่เป็นผืนก็สร้างหลุมไว้ตาม

หัวไร่ปลายนา มุมบ้าน หลังครัว ขอบบ่อน้ำ ริมทางเดิน ได้หมด หลุมพอเพียง เป็นอีกหนึ่งวิธีของการบริหารจัดการสิ่งที่อยู่ในหลุม เริ่มจากเตรียมพื้นที่ตามขนาดที่กำหนด แล้วก็ปลูกหญ้าแฝกเป็นรูวงกลมหรือสี่เหลี่ยม จากนั้นปลูกไม้ในหลุมนี้ ลงได้ถึง 4-5 ประเภทในหลุมเดียว เพื่อลดการระเหยของน้ำ ปลูกซ้ำ และเกื้อต่อการกำจัดศัตรูพืชเพราะให้ทุกอย่างเกื้อกูลกันเอง (เทคโนโลยีชาวบ้าน, 2564) ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้คณะผู้วิจัยมีเป้าหมายสำคัญที่จะเสริมสร้างความมั่นคงทางด้านอาหาร โดยการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยการใช้หลักการของหลุมพอเพียงมาปรับใช้ตามวัตถุประสงค์ต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทชุมชนบ้านหนองหัวลิงหมู่ที่ 13 ตำบลเมืองเดช อำเภอดงหลวง จังหวัดอุบลราชธานี เกี่ยวกับการดำรงชีวิตภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
2. เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้การทำหลุมพอเพียงโดยการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในครัวเรือน
3. เพื่อพัฒนาพื้นที่ความมั่นคงทางด้านอาหารภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่อง หลุมพอเพียงกับการจัดการความมั่นคงทางด้านอาหาร กรณีศึกษา บ้านหนองหัวลิง หมู่ที่ 13 ตำบลเมืองเดช อำเภอดงหลวง จังหวัดอุบลราชธานี คณะผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการศึกษาโดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ขอบเขตด้านพื้นที่ บ้านหนองหัวลิงหมู่ที่13 ตำบลเมืองเดช อำเภอดงหลวง จังหวัดอุบลราชธานี
2. ขอบเขตด้านประชากร การวิจัยครั้งนี้เป็นการสัมภาษณ์ เก็บข้อมูล และการปฏิบัติการร่วมกับกลุ่มเป้าหมาย รวมทั้งสิ้น 44 คน ดังนี้

ผู้นำชุมชน และคณะกรรมการชุมชน จำนวน 4 คน

หัวหน้าครัวเรือนบ้านหนองหัวลิง จำนวน 38 คน

พัฒนากรตำบลเมืองเดช ผู้รับผิดชอบบ้านหนองหัวลิง จำนวน 1 คน

ผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคม ตำบลเมืองเดช จำนวน 1 คน

3. ขอบเขตด้านเนื้อหา การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยจึงได้ลงพื้นที่ เพื่อดำเนินการสัมภาษณ์ ผู้นำชุมชน คณะกรรมการ ชาวบ้าน และผู้มีส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อศึกษาประเด็นปัญหาที่สามารถนำมาพัฒนาและแนวทางการแก้ไขปัญหาให้กับชุมชนได้รับประโยชน์อย่างสูงสุด ดังประเด็นต่อไปนี้

บริบทชุมชนบ้านหนองหัวลิง หมู่ที่ 13

ขาดแคลนอาหารในช่วงที่ประสบภัยพิบัติอุทกภัย

การเข้าถึงแหล่งอาหารในช่วงที่ประสบภัยพิบัติอุทกภัย

การดำรงชีวิตภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของแต่ละครัวเรือน

การปรับตัวของชุมชนเพื่อเตรียมความพร้อมในการจัดการความมั่นคงทางอาหาร

สร้างกระบวนการเรียนรู้การทำหลุมพองเพียง โดยการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมา
ปรับใช้ในครัวเรือน

การพัฒนาพื้นที่ความมั่นคงทางด้านอาหารภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

วิธีดำเนินการวิจัย

1. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยเรื่อง หลุมพองเพียงกับการจัดการความมั่นคงทางด้านอาหาร คณะผู้วิจัยใช้แบบ
ผสมผสาน เพื่อให้ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับบริบทชุมชนบ้านหนองหัวลิงหมู่ที่ 13 ตำบลเมืองเดช อำเภอดงขุดม
จังหวัดอุบลราชธานี เกี่ยวกับการดำรงชีวิตภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อนำข้อมูลที่ได้มา
ดำเนินการทำหลุมพองเพียงเพื่อสร้างความมั่นคงทางด้านอาหารให้กับชุมชนบ้านหนองหัวลิง โดยใช้เครื่องมือ
จากการสนทนากลุ่มจากผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคม ท่านพัฒนากรตำบลเมืองเดช ผู้รับผิดชอบพื้นที่บ้าน
หนองหัวลิง และหัวหน้าครัวเรือน รวมทั้งสิ้น 44 คน ซึ่งมีระยะการเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็น 4 ระยะ
ดังต่อไปนี้

ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ตำบลเมืองเดช เพื่อศึกษาประเด็น และลงพื้นที่เพื่อ
ดำเนินการสัมภาษณ์กับพัฒนากรตำบลเมืองเดช ผู้อำนวยการสวัสดิการสังคม เกี่ยวกับประเด็นปัญหาที่
เกี่ยวข้อง

สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล และหัวหน้าครัวเรือน เกี่ยวกับบริบท
ชุมชนบ้านหนองหัวลิง หมู่ที่ 13 ตำบลเมืองเดช อำเภอดงขุดม จังหวัดอุบลราชธานี

สร้างกระบวนการเรียนรู้การทำหลุมพองเพียงโดยการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมา
ปรับใช้ในครัวเรือนกับหัวหน้าครัวเรือน จำนวน 38 ครัวเรือน เกี่ยวกับการดำรงชีวิตภายใต้หลักปรัชญา
เศรษฐกิจพอเพียง เพื่อนำมาสู่การฝึกอบรมและให้ความรู้กับหัวหน้าครัวเรือน เพื่อนำไปสู่การศึกษาความ
ต้องการของครัวเรือนว่ามีความต้องการเข้าถึงแหล่งอาหารใด ตามด้วยการศึกษาวิธีการเพาะปลูก การเตรียม
ดิน และการเพาะปลูกพืช

พัฒนาพื้นที่ความมั่นคงทางด้านอาหารภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และดำเนินการ
กระตุ้นความสำคัญของการทำหลุมพองเพียงให้เกิดความยั่งยืน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

แบบสอบถามแบบมีโครงสร้าง เกี่ยวกับบริบทชุมชนเกี่ยวกับการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญา
เศรษฐกิจพอเพียง

แบบบันทึกเกี่ยวกับทุนทางทรัพยากรที่แต่ละครอบครัวมีอยู่ และทรัพยากรที่ต้องการปลูกเพิ่มขึ้น
ภายในครัวเรือน

จัดเวทีประชาคม เกี่ยวกับการทำหลุมพองเพียง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ระยะที่ 1 ศึกษาเอกสารและลงพื้นที่เพื่อเลือกกลุ่มเป้าหมาย

คณะผู้วิจัยได้ทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ตำบลเมืองเดชเพื่อศึกษาประเด็นหัวข้องานวิจัยผ่านมา ก่อนลงพื้นที่เพื่อดำเนินการสัมภาษณ์กับผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคม พัฒนาการตำบลเมืองเดชผู้รับผิดชอบบ้านหนองหัวลิงและหัวหน้าครัวเรือน เพื่อนำประเด็นที่เกี่ยวข้องและสามารถนำมาสู่การพัฒนาหัวข้อวิจัยได้ นำมาปรึกษาประเด็นที่สามารถพัฒนาต่อได้ร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษา

ระยะที่ 2 ศึกษาบริบทชุมชนบ้านหนองหัวลิง หมู่ที่ 13 เกี่ยวกับการดำรงชีวิตภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นำข้อมูลจากระยะที่ 1 คณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ศึกษาประวัติความเป็นมาของชุมชนบ้านหนองหัวลิง หมู่ที่ 13 ตำบลเมืองเดช อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี กับผู้นำชุมชน คณะกรรมการชุมชน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล และหัวหน้าครัวเรือน คณะผู้วิจัยออกแบบแบบสอบถามแล้วนำไปตรวจสอบเพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของคำถามและความถูกต้องของประเด็นสัมภาษณ์ และนำไปทำแบบสัมภาษณ์กับหัวหน้าครัวเรือน

ระยะที่ 3 สร้างกระบวนการเรียนรู้การทำหลุมพอเพียงโดยการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในครัวเรือน เป็นการนำผลที่ได้จากระยะที่ 2 เกี่ยวกับการดำรงชีวิตภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นำกลับมาตรวจสอบความถูกต้องกับทางผู้อำนวยการกองสวัสดิการ พัฒนาการตำบลเมืองเดช และหัวหน้าครัวเรือน เพื่อดำเนินการตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง หากพบว่าข้อมูลที่ได้รับนั้นยังขาดความชัดเจน คณะผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลเพิ่มเติมอีกครั้ง จนกว่าข้อมูลจะมีความสมบูรณ์ คณะผู้วิจัยดำเนินการศึกษาหลักการทำหลุมพอเพียง ความหมายของหลุมพอเพียง ประโยชน์ของการทำหลุมพอเพียง ทางสื่อออนไลน์และบทความ เพื่อดำเนินการวาดภาพจำลองรูปแบบการทำหลุมพอเพียงตามแบบของผู้ที่ประสบความสำเร็จจากการทำหลุมพอเพียง จัดฝึกอบรมและให้ความรู้กับหัวหน้าครัวเรือน เพื่อนำไปสู่การศึกษาความต้องการของครัวเรือนว่ามีความต้องการเข้าถึงแหล่งอาหารใด ตามด้วยการศึกษาวิธีการเพาะปลูก การเตรียมดิน และการเพาะปลูกพืช นำผลที่ได้มาวิเคราะห์ความต้องการของครัวเรือน และขอรับการสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ผัก จากสำนักงานเกษตรอำเภอเดชอุดม เพื่อนำเมล็ดพันธุ์มาแจกให้กับหัวหน้าครัวเรือนที่เข้าร่วมโครงการ จัดการปรับพื้นที่ทำหลุมพอเพียง เพื่อสร้างความมั่นคงทางด้านอาหารให้กับชุมชนบ้านหนองหัวลิง ในระยะที่ 4 ต่อไป

ระยะที่ 4 พัฒนาพื้นที่ความมั่นคงทางด้านอาหารภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นำข้อมูลจากระยะที่ 3 นำมาสู่กิจกรรมการพัฒนาพื้นที่ความมั่นคงทางด้านอาหาร ภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และดำเนินการจัดเวทีประชาคมอีกครั้ง เพื่อดำเนินการถอดบทเรียนจากการเข้าร่วมกิจกรรมการทำหลุมพอเพียงที่ผ่านมาพร้อมกับหัวหน้าครัวเรือนที่เข้าร่วมโครงการ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยเรื่องนี้ คณะผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 4 ระยะ โดยเน้นการวิเคราะห์เนื้อหาดังต่อไปนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาเอกสารและลงพื้นที่เพื่อเลือกกลุ่มเป้าหมาย ดำเนินการวิเคราะห์โดยการวิเคราะห์เนื้อหา และประมวลผลแบบสรุปประเด็น

ระยะที่ 2 ศึกษาบริบทชุมชนบ้านหนองหัวลิงหมู่ที่ 13 เกี่ยวกับการดำรงชีวิตภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามแบบมีโครงสร้าง โดยการจำแนกประเด็นของข้อมูล เพื่อนำไปสู่การพัฒนาแบบสอบถามในการเก็บข้อมูลระดับครัวเรือนในลำดับถัดไป

ระยะที่ 3 สร้างกระบวนการเรียนรู้การทำหลุมพอเพียงโดยการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในครัวเรือน ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับจากการศึกษาหลักการทำหลุมพอเพียงประโยชน์ของหลุมพอเพียง โดยการวิเคราะห์เนื้อหา และประมวลสรุปข้อมูลแบบจำแนกประเด็นหัวข้อ

ระยะที่ 4 พัฒนาพื้นที่ความมั่นคงทางด้านอาหารภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในระยะสุดท้ายการวิเคราะห์เนื้อหาและประมวลสรุปข้อมูล เพื่อปรับพื้นที่ทำหลุมพอเพียงเพื่อสร้างความมั่นคงทางด้านอาหาร

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง หลุมพอเพียงกับการจัดการความมั่นคงทางด้านอาหาร ผลการวิจัยพบว่า บ้านหนองหัวลิงหมู่ที่ 13 ตำบลเมืองเดช อำเภอดงหลวง จังหวัดอุบลราชธานี มีการวิจัยออกเป็น 4 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาเอกสารและลงพื้นที่เพื่อเลือกกลุ่มเป้าหมาย

การดำเนินงานในระยะแรก เป็นขั้นตอนของการลงพื้นที่เพื่อดำเนินการศึกษาสภาพปัญหาของพื้นที่สถานการณ์ที่ชุมชนกำลังประสบปัญหาและต้องการได้รับการส่งเสริมการพัฒนา ซึ่งในการลงพื้นที่ครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์กับผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคม จึงทำให้ทราบว่าพื้นที่ของบ้านหนองหัวลิง หมู่ 13 เป็นพื้นที่ที่ประสบกับปัญหาภัยพิบัติน้ำท่วมซ้ำซ้อนในช่วงฤดูน้ำหลาก ประกอบกับลักษณะของพื้นที่เป็นพื้นที่สูง (โคก) เมื่อประสบปัญหาน้ำท่วมในพื้นที่ของหมู่บ้านจะส่งผลให้หมู่บ้านมีสภาพเป็นเกาะกลางน้ำ ดังนั้นเมื่อเกิดปัญหาจะส่งผลให้การลำเลียงความช่วยเหลือเข้าสู่พื้นที่ค่อนข้างยาก เพื่อเป็นการลดปัญหาของการส่งความช่วยเหลือเข้าสู่พื้นที่ที่ไม่สามารถกระทำได้อย่างทั่วถึง และยังเป็นการเตรียมความพร้อมให้ชุมชนมีความมั่นคงทางอาหารเพื่อการรับมือกับสถานการณ์น้ำไหลหลากในช่วงฤดูฝน หลักจากทราบประเด็นปัญหาของพื้นที่เบื้องต้น

คณะผู้วิจัยจึงได้ลงพื้นที่ ณ บ้านหนองหัวลิง หมู่ 13 เพื่อร่วมระดมความคิดเห็นร่วมกับผู้นำชุมชนและคณะกรรมการชุมชน เกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมกับสถานการณ์น้ำไหลหลากในช่วงฤดูฝน เพื่อดำเนินการแก้ไขปัญหาด้านต่าง ๆ จากการระดมความคิดเห็นพบว่า ชุมชนมีความสนใจในการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนำมาประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิต (ไพโรบลย์ สายมณี, 2564) เนื่องจากเป็นการดำเนินงานตามวิถีชีวิตดั้งเดิมอยู่แล้ว ไม่ได้เปลี่ยนแปลงชุมชนจากเดิม ชาวบ้านสามารถดำเนินการได้ด้วยตัวเอง จากประเด็นข้อสรุปจึงสามารถสรุปได้ดังนี้ 1) อบรมทำปุ๋ยอินทรีย์ 2) ปรับปรุงแปลงผัก และ 3) แปรรูปผลิตภัณฑ์จากฐานของชุมชน

ระยะที่ 2 ศึกษาบริบทชุมชนบ้านหนองหัวลิงหมู่ที่ 13 เกี่ยวกับการดำรงชีวิตภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

คณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อดำเนินการศึกษาประเด็นปัญหาเกี่ยวกับสภาพพื้นที่บ้านหนองหัวลิง หมู่ 13 และนำประเด็นปัญหาที่ได้จากการศึกษานำมาสู่การพัฒนาแนวทางการแก้ไขปัญหให้กับชุมชน ซึ่งสามารถนำเสนอประเด็นปัญหาได้ดังนี้

หมู่บ้านเป็นพื้นที่ที่ตั้งอยู่ใกล้คลองลำโดมใหญ่ เมื่อถึงฤดูกลอน้ำหลากจะส่งผลให้หมู่บ้านประสบปัญหาน้ำท่วม หมู่บ้านถูกตัดขาดทางเข้าออก และขาดแคลนอาหาร

ผู้สูงอายุส่วนใหญ่อยู่อาศัยโดยขาดผู้ดูแล

อาชีพส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร และรับจ้างรายวัน

ครัวเรือนส่วนใหญ่จะมีพื้นที่ในการเพาะปลูกอยู่ตามริ้วบ้าน และบ้างครัวเรือนจะเพาะปลูกในกระถาง หรือเศษวัสดุที่สามารถหาได้ในครัวเรือน

อาหารส่วนใหญ่ที่บริโภคเป็นอาหารที่สามารถหาได้ภายในครัวเรือนและพื้นที่ของชุมชน สารอาหารในการบริโภคในแต่ละวันยังไม่ครบ 5 หมู่

เมื่อทราบถึงบริบทของพื้นที่ คณะผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการลงพื้นที่ศึกษาบริบทชุมชน พร้อมกับข้อมูลที่ได้จากประธานชุมชน และคณะกรรมการชุมชน จึงทำให้ทราบว่าปัญหาของความมั่นคงทางอาหารของบ้านหนองหัวลิง หมู่ 13 เป็นประเด็นที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาได้ ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงได้ลงพื้นที่เพื่อดำเนินการศึกษาทุกระดับชุมชน และทุกระดับครัวเรือน โดยการประยุกต์ใช้แบบสอบถามแบบมีโครงสร้างเพื่อดำเนินการเก็บข้อมูล พบว่า

ครัวเรือนที่สนใจเข้าร่วมโครงการ คือ 31 ครัวเรือน จาก 38 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 82.05

ครัวเรือนที่มีการปลูกพืชผักสวนครัวอยู่แล้ว คือ 32 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 94.74 ไม่ปลูกผักสวนครัว จำนวน 6 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 5.26

ผักที่ปลูกมากที่สุด 5 อันดับแรก คือ พริก ตะไคร้ ข่า มะเขือ หอมรวม ตามลำดับ

ผลไม้ที่ปลูกมากที่สุด 5 อันดับแรก คือ มะม่วง มะละกอ ขนุน มะยม กล้วย ตามลำดับ

ผักที่และละครัวเรือนอยากปลูกพืชและผักผลไม้เสริมมากที่สุด 5 อันดับแรก คือ ผักบุ้ง ผักคะน้า ผักกาด กล้วย มะละกอ

จากข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือนทำให้ทราบว่า หมู่บ้านหนองหัวลิงมีความพร้อมในการพัฒนาตนเองเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมด้านการทำหลุมพองเพียง (แปลงผัก) ซึ่งในการนี้คณะผู้วิจัยจึงดำเนินการศึกษาหลักการทำหลุมพองเพียงจากสื่อสารสนเทศ เนื่องจากการปลูกผักในรูปของแบบแปลงจะเป็นการปลูกพืชเชิงเดี่ยว ไม่มีความหลากหลายของพันธุ์พืช ดังนั้น จึงได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบของการเพาะปลูกเป็น “หลุมพองเพียง” เพราะในหลุมขนาดเล็กจะมีการปลูกพืชผัก ผลไม้ ที่มีความหลากหลายในพื้นที่แปลงเดียวกัน เช่น ไม้เลื้อย ไม้กินข้ามปี ไม้ล้มลุก ไม้ยืนต้น และไม้เศรษฐกิจ เพื่อทราบถึงแนวทางการดำเนินงานที่เหมาะสมจึงได้นำแนวทางดังกล่าวมานำเสนอให้กับผู้นำชุมชน คณะกรรมการชุมชนเพื่อร่วมพิจารณาตัดสินใจ จากการระดมความคิดเห็นในครั้งนี้ เป็นอีกหนึ่งความรับรู้ความเข้าใจใหม่ที่ว่า “อยากกินอะไรก็ให้ปลูก

สิ่งนั้น” และได้นำผลการระดมความคิดดังกล่าวนำมาสู่การพัฒนารูปแบบของการฝึกอบรมให้กับหัวหน้าครัวเรือนที่สนใจเข้าร่วมโครงการฯ

ระยะที่ 3 สร้างกระบวนการเรียนรู้การทำหลุมพองเพียงโดยการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในครัวเรือน

คณะผู้วิจัยดำเนินการนำประเด็นที่ได้จากการศึกษามาปรับใช้ในการฝึกอบรม เพื่อให้ผู้เข้าร่วมโครงการเกิดความเข้าใจในโครงการฯ ผ่านการนำเสนอเกี่ยวกับ ความหมายของหลุมพองเพียง การเลือกผักในการปลูก การทำปุ๋ยพืชสด และการดูแลรักษาแปลงผัก ซึ่งในการนี้ คณะผู้วิจัยดำเนินการสำรวจความต้องการของกลุ่มตัวแทนหัวหน้าครัวเรือนพบว่า เมล็ดผักที่ประสงค์อยากปลูก คือ ผักบุ้ง ผักคะน้า ถั่วฝักยาว กวางตุ้ง และผักชี และผลไม้ที่ประสงค์อยากปลูก คือ กล้วยหอม เมื่อทราบข้อมูลความต้องการจากหัวหน้าครัวเรือน จึงได้นำผลที่ได้นำไปปรึกษาหารือร่วมกับเกษตรอำเภอเดชอุดม เกี่ยวกับการเพาะปลูก การขยายพันธุ์ของผักแต่ละชนิด เพื่อนำความรู้ที่ได้ไปสู่กระบวนการถ่ายทอดข้อมูลให้กับหัวหน้าครัวเรือนต่อไป

ระยะที่ 4 พัฒนาพื้นที่ความมั่นคงทางด้านอาหารภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

เมื่อคณะผู้วิจัยได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับความสนใจในการปลูกในหลุมพองเพียง และชนิดของผักที่หัวหน้าครัวเรือนทั้ง 31 เรือนได้นำเสนอ จึงได้ดำเนินการลงพื้นที่เพื่อเตรียมหลุมพองเพียงร่วมกับหัวหน้าครัวเรือนและสมาชิกในครัวเรือน จากการสังเกตขั้นตอนของการเตรียมแปลงและการเพาะปลูก ได้ 3 ประเด็น ดังนี้ 1) ระบบความสัมพันธ์ของแต่ละครอบครัวผ่านการทำกิจกรรม เช่น สามีเตรียมแปลงร่วมกับลูก แมรดน้ำต้นไม้ร่วมกับลูก และลูกร่วมรับผิดชอบในการรดน้ำต้นไม้ในหลุมพองเพียงที่ลงมือปลูกด้วยตนเองอย่างตั้งใจ 2) การเจริญเติบโตของผักของแต่ละครอบครัวจะมีความแตกต่างกัน เนื่องจากหัวหน้าครัวเรือนแต่ละท่านจะมีพื้นฐานของการปลูกผักที่ต่างกัน โดยบางครัวเรือนจะมีการใส่ปุ๋ยอินทรีย์ มูลสัตว์ และพลวนดินอยู่สม่ำเสมอ ผลที่ได้จึงมีความแตกต่างกัน และเพื่อเป็นการส่งเสริมขวัญและกำลังใจให้กับเด็กและเยาวชนที่มีความตั้งใจในการทำหลุมพองเพียงในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้เชิญ ผู้ใหญ่บ้านบ้านหนองหัวลิง หมู่ 13 คณะกรรมการชุมชนจำนวน 3 คน และ ผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคม องค์การบริหารส่วนตำบลเดชอุดม เพื่อร่วมเป็นคณะกรรมการการตัดสิน “หลุมพองเพียง” ที่มีความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยคุณค่าทางอาหารและส่งเสริมให้เห็นถึงความมั่นคงทางอาหาร ซึ่งผลที่ได้คือ หลุมพองเพียงของทุกครัวเรือน เนื่องจากทุกครัวเรือนมีความตั้งใจในการปลูกผัก ใส่ใจในผลผลิตของตนเอง และยังเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิธีการเพาะปลูกร่วมกัน

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยนี้ คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการลงพื้นที่เพื่อศึกษาบริบทชุมชนบ้านหนองหัวลิง หมู่ 13 ตำบลเมืองเดช อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาบริบทชุมชนบ้านหนองหัวลิง หมู่ที่ 13 ตำบลเมืองเดช อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี เกี่ยวกับการดำรงชีวิตภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 2) เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับการทำหลุมพองเพียงเพื่อมาปรับใช้ในครัวเรือน และ 3) เพื่อการพัฒนาพื้นที่ความมั่นคงทางอาหารภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การวิจัยแบ่งออกเป็น 4 ระยะ ดังนี้ 1) ศึกษาประเด็นปัญหาของพื้นที่ 2) ศึกษาบริบทชุมชนบ้านหนองหัวลิง หมู่ที่ 13 เกี่ยวกับการดำรงชีวิต

ภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3) สร้างกระบวนการเรียนรู้การทำหลุมพอเพียง และ 4) พัฒนาพื้นที่เพื่อเพิ่มความมั่นคงทางอาหาร ซึ่งสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

ชุมชนบ้านหนองหัวลิง หมู่ 13 มีการดำรงชีวิตภายใต้การทำเกษตรกรรม และปลูกพืชผักสวนครัว ตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษจนถึงปัจจุบัน ซึ่งในแต่ละครัวเรือนจะมีทรัพยากรอาหารที่ไม่แตกต่างกันมาก รูปแบบของทรัพยากรอาหารในชุมชนจะเป็นไปในทิศทางเดียวกัน จนกระทั่งฤดูน้ำหลากและท่วมเข้าสู่พื้นที่ของชุมชนจะส่งผลให้ชุมชนขาดแคลนแหล่งอาหาร ดังนั้นการส่งเสริมให้ชุมชนสร้างแหล่งอาหารเป็นของตนเองโดยการเพิ่มความหลากหลายของแหล่งอาหารให้ครอบคลุมทั้ง 3 แหล่ง ได้แก่ แหล่งอาหารธรรมชาติ แหล่งอาหารที่ผลิตเอง และแหล่งอาหารซื้อขายในชุมชน เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งในระดับครัวเรือน และชุมชนต่อไป

หลุมพอเพียง คือการปลูกพืชหลายชนิดภายในหลุมเดียวซึ่งไม่ได้เป็นหลุมที่ลึกมาก แต่เป็นหลุมที่มีขนาด 2 ตารางเมตร และมีพืชที่เลี้ยงที่ช่วยกักเก็บน้ำ (ต้นกล้วย) และเกื้อต่อการกำจัดศัตรูพืช เพราะให้ทุกอย่างเกื้อกูลกันเอง การส่งเสริมให้ชุมชนรู้จักหลุมพอเพียง อาจจะเป็นเรื่องใหม่แต่เป็นเรื่องที่สามารถทำความเข้าใจได้ง่าย ดังนั้น การฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการเตรียมหลุม การเตรียมดิน การเตรียมพันธุ์พืช การดูแลการใส่ปุ๋ย ฯลฯ เป็นสิ่งที่หัวหน้าครัวเรือนแต่ละครัวเรือนสามารถทำได้ด้วยตัวเอง แต่ชุดข้อมูลที่หัวหน้าครัวเรือนควรตระหนัก คือ แหล่งอาหารที่ผลิตเองมีสิ่งใดบ้าง และสิ่งที่ไม่สามารถผลิตเองได้มีสิ่งใดบ้าง ซึ่งสอดคล้องกับจอมขวัญ ชุมชาติ (2558) กล่าวว่า การสำรวจแหล่งอาหารที่ตนเองมีอยู่ และสิ่งที่ต้องผลิตเพิ่มเติมให้เพียงพอต่อการดำรงชีวิตของสมาชิกในครัวเรือน ถึงจะสามารถตอบโจทย์ของความมั่นคงทางด้านอาหาร ที่เกิดจากฐานการผลิตของแต่ละครัวเรือนเป็นของตนเองได้

ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยเรื่องหลุมพอเพียงกับการจัดการหลุมพอเพียง กรณีศึกษาบ้านหนองหัวลิง หมู่ 13 ตำบลเมืองเดช อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี ควรได้รับการส่งเสริมองค์ความรู้ และส่งเสริมกิจกรรมดังต่อไปนี้ ส่งเสริมให้ทุกครัวเรือนปรับปรุงพื้นที่ให้เหมาะสมและสามารถปลูกต้นไม้ได้ครบทั้ง 5 ประเภท ดำเนินการจัดการอบรมเรียนรู้การทำปุ๋ยชีวภาพ เพื่อให้หัวหน้าครัวเรือนสามารถผลิตปุ๋ยจากพืชสดในครัวเรือน และไม่เสี่ยงต่อสารเคมีจากยาฆ่าแมลง ดำเนินการพัฒนาหลุมพอเพียงให้กระจายไปยังหน่วยงานราชการ พื้นที่สาธารณของชุมชน โรงเรียนประจำตำบล พื้นที่วัด ฯลฯ เพื่อให้พื้นที่ในชุมชนมีการขยายความมั่นคงทางอาหารเพิ่มขึ้นในชุมชนบ้านหนองหัวลิง หมู่ 13 ส่งเสริมให้เกิดศูนย์การเรียนรู้หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง โดยการนำหลุมพอเพียงเป็นฐานของการเรียนรู้

บรรณานุกรม

จอมขวัญ ชุมชาติ. ความมั่นคงทางอาหารของชุมชนโคกพะยอม ตำบลละงู อำเภอละงู จังหวัดสตูล.

ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2558.

เทคโนโลยีชาวบ้าน. หลุมพอเพียง ปลูกทุกอย่างในหลุมเดียว ลดภาระการรดน้ำ ปลูกซ้ำ. (ออนไลน์)
2 กรกฎาคม พ.ศ. 2564. (อ้างเมื่อ 18 ธันวาคม 2564). จาก

https://www.technologychaoban.com/agriculturaltechnology/article_186026

ไพบูลย์ สายมณี. (สัมภาษณ์). ผู้นำชุมชนบ้านหนองหัวลิง หมู่ที่ 13, 29 เมษายน 2564.

วรมงคล สวัสดิ์. (สัมภาษณ์). ผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคม องค์การบริหารส่วนตำบลเมืองเดช, 20
เมษายน 2564

สัมพันธ์ ขอดเมชัย. (สัมภาษณ์). พัฒนาการตำบลเมืองเดชผู้รับผิดชอบบ้านหนองหัวลิง, 20 เมษายน 2564.

โคกหนองนา โมเดล: การจัดการพื้นที่ภายใต้หลัก “ภูมิสังคม”

Khok Nong Na Model : Area management under the principle of “Geographic Society”

ประธาน พิณทอง¹ อ้อมฤทัย แก่นพันธ์² และขวัญสุภาณัฐ พันธุ์เกษม³

Pratan Pinthong¹ Oomruethai Kaenphan² and Khwansupant Phankasem³

^{1,2} นักศึกษาชั้นปีที่ 4 สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Email: ¹pop80886@gmail.com ²Oomruthai1999@gmail.com

³ อาจารย์ประจำหลักสูตรการพัฒนารูปแบบ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Email: Khwansupanat.p@ubru.ac.th³

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นการนำเสนอวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 เพื่อผลิตสื่อและคู่มือเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบโคกหนองนาโมเดลกับการจัดการพื้นที่ภายใต้หลักภูมิสังคม การศึกษาครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน การวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้ 1) ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับโคกหนองนาโมเดลและภูมิสังคม 2) ศึกษาปัจจัยสนับสนุนและความคาดหวังของผู้เข้าร่วมโครงการโคกหนองนา และ 3) ผลิตสื่อและคู่มือเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบโคกหนองนาโมเดลกับการจัดการพื้นที่ภายใต้หลักภูมิสังคม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการนำข้อมูลมาจัดกลุ่มและแยกประเภทชุดข้อมูลหาความสัมพันธ์ของข้อมูลแต่ละชุดเพื่อการผลิตสื่อและคู่มือ ผลการวิจัย พบว่า โครงการโคกหนองนา เป็นการจัดการพื้นที่ที่เหมาะสมกับพื้นที่การเกษตร พร้อมกับการผสมผสานเกษตรทฤษฎีใหม่ให้เข้ากับภูมิปัญญาที่มีอยู่อย่างสอดคล้องกับธรรมชาติในพื้นที่นั้น ๆ อย่างเป็นระบบ โดยมีกรมการพัฒนารูปแบบ กระทรวงมหาดไทย เป็นผู้ดูแลโครงการ โคกหนองนาโมเดล มีรูปแบบการจัดการพื้นที่ทั้งหมด 4 ขนาด คือ 1 ไร่ 3 ไร่ 5 ไร่ และ 15 ไร่ เพื่อเป็นแบบอย่างให้กับเกษตรกรที่เลือกศึกษาและปรับปรุงพื้นที่ของครัวเรือนตนเอง ซึ่งในการนี้สำนักงานพัฒนารูปแบบอำเภอเดชอุดม ได้รับการจัดสรรโครงการฯ พัฒนาพื้นที่ทั้งสิ้น 780 แปลง ในเขตพื้นที่ 16 ตำบล ประกอบโคกหนองนาเป็นชุดข้อมูลใหม่สำหรับเกษตรกร ดังนั้นการผลิตสื่อและคู่มือเกี่ยวกับความหมายโคกหนองนา หลักภูมิสังคม รูปแบบของโคกหนองนาโมเดลให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อใช้ในการออกแบบโคกหนองนาในพื้นที่ของตนเองได้อย่างเหมาะสมต่อไป

คำสำคัญ: โคกหนองนาโมเดล การจัดการพื้นที่ ภูมิสังคม

Abstract

This research article; This is the presentation of the fourth objective to produce media and handbook on the development of the Khok Nong Na model and area management under the social landscape principle. This study used a mixed research methodology. The research was divided into 3 phases as follows: 1) a study of documents related to the Khok Nong Na

model and the social landscape, 2) a study of supporting factors and expectations of participants in the Khok Nong Na project, and 3) producing media and manuals on development. Khok Nong Na Model and Area Management under social landscape principle. The research tools were questionnaires, interview forms. Data analysis was the grouping and categorization of data sets. Find the relationship between each set of data for media production and handbook. The results of the research revealed that the Khok Nong Na Project It is a systematic management of the area to be suitable for the agricultural area along with the integration of new agricultural theory with the existing wisdom, which is also consistent with the nature of the area in a systematic way. with the Community Development Department, The Ministry of Interior is supervise of the project. Khok Nong Na Model There are 4 sizes of land management model: 1 rai, 3 rai, 5 rai and 15 rai. to serve as a model for farmers who choose to study and improve their own household areas. In this regard, Det Udom District Community Development Office has been allocated to the project Develop a total of 780 plots in 16 sub-districts. Khok Nong Na is new information for farmers. Therefore, the production of media and manuals on the meaning of Khok Nong Na social landscape The pattern of Khok Nong Na model is in the same direction. for use in designing Khok Nong Na in the plot of their own area appropriately.

Keywords: Khok Nong Na Model, Area management, Social landscape principle

บทนำ

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินับเป็นองค์ความรู้ที่ทรงคุณค่ามหาศาลยากเกินประมาณได้ สามารถสร้างคุณูปการอันใหญ่หลวง สามารถพลิกฟื้นคุณภาพชีวิตของราษฎรผู้ยากไร้มาอย่างต่อเนื่องและยาวนาน แต่หากการรับรู้องค์ความรู้ที่คลาดเคลื่อน และไม่ครอบคลุมเพียงพอ การนำแนวพระราชดำริไปสู่ ภาคปฏิบัติก็ไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเต็มที่ (วีรินทร์ทิรา นาทองบ่อจรัส และสมาน งามสนิท 2558: 141) ซึ่งหนึ่งในโครงการพระราชดำริที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำริชี้แนะแนวทางเพื่อการ ดำเนินชีวิตให้แก่พสกนิกรไทย เศรษฐกิจพอเพียงได้พระราชทาน พระราชดำรินานกว่า 48 ปี โดยเฉพาะ เมื่อครั้งเกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจเมื่อปี 2540 ทรงเน้นย้ำแนวทางแห่งความพอเพียง เพื่อให้พสกนิกรสามารถที่ จะแก้ไขปัญหา และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมั่นคงยั่งยืนภายใต้ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นเศรษฐกิจพอประมาณ การเดินทางสายกลาง สอนให้ประชาชนรู้จัก การใช้จ่ายอย่างมีเหตุมีผล มีน้อยใช้น้อยไม่ฟุ่มเฟือย มีมากต้องรู้จักเก็บออมเอาไว้ใช้ในยามจำเป็น และต้อง รู้จักช่วยเหลือเกื้อกูลและแบ่งปันกัน ส่วนในระดับของการพัฒนาประเทศ ควรพัฒนาอย่างเป็นขั้นเป็นตอนและมีคุณธรรม ซึ่งจะทำให้เกิดการพัฒนามั่นคงยั่งยืน หากทำได้เช่นนี้ก็จะสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีให้กับตนเองและ

ประเทศชาติตลอดไป (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ 2559: 7)

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นหนึ่งในแนวทางที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำรงชีวิตและปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับประเทศทั้งในการพัฒนาและบริหารให้สามารถดำเนินการให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งพระองค์ทรงเน้นย้ำแนวทางการพัฒนาบนหลักแนวคิดการพึ่งตนเอง ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความพอมีพอกิน พอมีพอใช้ แก่ประชาชนส่วนใหญ่ โดยใช้หลักความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันที่ดีและความไม่ประมาท ตลอดจนตระหนักถึงการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอนที่ถูกต้องตามหลักวิชา และการมีคุณธรรมเป็นกรอบในการปฏิบัติ เพื่อให้พสกนิกรไทยสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข (กรมการพัฒนาชุมชน 2563: ออนไลน์) แต่ด้วยสภาพของภูมิประเทศของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นสภาพพื้นที่ของดินปนทราย และประชากรประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นจำนวนมาก ดังนั้น การทำเกษตรกรรมส่วนใหญ่จึงมีความจำเป็นที่จะต้องหาแหล่งน้ำเพื่อใช้ในการประกอบอาชีพ ประกอบกับปัญหาภัยแล้งเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อเกษตรกร ทั้งที่ประเทศไทยมีการเตรียมมาตรการรับมือกับปัญหาภัยแล้งในหลากหลายรูปแบบ เช่น การสร้างอ่างเก็บน้ำ การสร้างเขื่อน หรือการจัดทำระบบชลประทาน เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการขาดแคลนแหล่งน้ำในภาคการเกษตร จนกระทั่งสถานการณ์น้ำท่วมในปี 2562 ประเทศไทยได้รับผลกระทบจากพายุ “โพดุล” และพายุโซนร้อน “คาจิกิ” ระหว่างวันที่ 29 สิงหาคม-18 กันยายน 2562 เกิดเหตุการณ์น้ำท่วมฉับพลัน ดินสไลด์ วาตภัยในพื้นที่ต่าง ๆ รวม 32 จังหวัด ประชาชนได้รับผลกระทบ 418,549 ครอบครัว และมีผู้เสียชีวิตทั้งสิ้น 34 ราย (กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย 2562: ออนไลน์) ซึ่งถือได้ว่าเป็นความเสียหายในระดับวงกว้างของประเทศ ดังนั้นการบริหารจัดการน้ำ การกักเก็บน้ำลงสู่พื้นผิวดิน การเติมน้ำเข้าสู่พื้นที่สูง จึงเป็นอีกหนึ่งประเด็นสำคัญและยังสามารถนำไปสู่การแก้ไขปัญหาภัยแล้งให้กับพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือได้อีกด้วย เนื่องจากปัญหาภัยแล้ง เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นซ้ำซากในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นประจำทุกปี จึงส่งผลให้ผลผลิตทางการเกษตรค่อนข้างต่ำ จึงเป็นอีกหนึ่งสาเหตุที่ส่งผลให้เกษตรกรมีรายได้ต่ำด้วยเช่นกัน จากปัญหาภัยแล้งซ้ำซาก จึงส่งผลให้เกิดการอพยพย้ายถิ่นไปหางานทำในพื้นที่กรุงเทพมหานคร และพื้นที่หัวเมืองสำคัญในพื้นที่ต่าง ๆ จากการอพยพของสมาชิกในครอบครัวจึงส่งผลให้สมาชิกในครอบครัวต้องอยู่กันอย่างกระจัดกระจาย และบ้างครอบครัวจะมีสภาพครอบครัวและคุณภาพชีวิตที่ไม่สมบูรณ์ต่อไป ดังนั้น “โคก หนอง นา” เป็นอีกหนึ่งต้นแบบที่นำมาใช้บริหารจัดการน้ำและพื้นที่การเกษตร ผสมผสานกับภูมิปัญญาพื้นบ้าน โดยแบ่งพื้นที่ออกเป็นสวนต่าง ๆ เช่น พื้นที่สำหรับที่อยู่อาศัย พื้นที่สำหรับแหล่งน้ำ พื้นที่สำหรับเพาะปลูก พื้นที่สำหรับเลี้ยงสัตว์ ฯลฯ การแบ่งพื้นที่ออกเป็นสวน ๆ นี้ อาจจะแตกต่างกันไปตามความต้องการของเจ้าของพื้นที่ และความเหมาะสมของสภาพภูมิศาสตร์และสังคมนั้น ๆ 1) โคก หมายถึงพื้นที่เพาะปลูก สร้างที่อยู่อาศัย เลี้ยงสัตว์ ปลูกพืชพันธุ์ต่าง ๆ 2) หนอง หมายถึงแหล่งน้ำในพื้นที่ ทั้งแหล่งน้ำที่ขุดขึ้นมาใหม่ หรืออาจจะเป็นแหล่งน้ำเก่าที่มีอยู่แล้วในพื้นที่ รวมไปถึงคู คลอง ร่องน้ำต่าง ๆ ก็ถือว่าเป็นแหล่งน้ำเช่นกัน นอกจากหนองจะเป็นแหล่งน้ำ

ไว้ใช้ในพื้นที่แล้วก็สามารถใช้เลี้ยงสัตว์น้ำได้อีกด้วย 3) นา หมายถึงพื้นที่ทำนา เพราะอาหารหลักของคนไทยก็คือข้าว ไม่ว่าจะเป็นข้าวเจ้า ข้าวเหนียว ฯลฯ (สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอปลาปาก 2563: ออนไลน์) ซึ่งการบริหารจัดการน้ำของพื้นที่โคก หนอง นา สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้ คือ 1) พื้นที่โคก เป็นแหล่งน้ำขุดขึ้นมาใหม่ต้องมีการคำนวณปริมาตรน้ำที่สามารถเก็บได้ในหนองเพื่อให้พอใช้งาน 2) พื้นที่หนอง เป็นแหล่งน้ำขุดขึ้นมาใหม่ต้องมีการคำนวณปริมาตรน้ำที่สามารถเก็บได้ในหนองเพื่อให้พอใช้งาน และ 3) พื้นที่นา เป็นการยกคันนาให้สูงและกว้าง สามารถเก็บน้ำไว้มากที่สุดเพื่อใช้ในการเพาะปลูกข้าวในนา

จากสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ได้ระบาดไปทั่วโลก กรมควบคุมโรคได้เปิดศูนย์ปฏิบัติการภาวะฉุกเฉิน (Emergency Operation Center: EOC) ตั้งแต่วันที่ 4 มกราคม 2563 เพื่อตอบโต้การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 และเริ่มคัดกรองหาผู้ติดเชื้อที่ช่องทางเข้าออกประเทศ พบผู้ติดเชื้อรายแรกเป็นนักท่องเที่ยวจีนที่เดินทางเข้าประเทศไทยเมื่อวันที่ 12 มกราคม 2563 ภายในเวลา 2 สัปดาห์ และเมื่อวันที่ 31 มกราคม พ.ศ.2563 ประเทศไทยมีรายงาน ผู้ป่วยชาวไทยรายแรก อาชีพขับรถแท็กซี่ ซึ่งไม่เคยมีประวัติเดินทางไปต่างประเทศ แต่มีประวัติขับรถแท็กซี่ ให้บริการกับผู้ป่วยชาวจีน ในระยะต่อมาจำนวนผู้ป่วยได้เพิ่มขึ้นต่อเนื่องอย่างช้า ๆ ทั้งผู้ป่วยที่เดินทางมาจากต่างประเทศ และผู้ป่วยที่ติดเชื้อภายในประเทศ กระทรวงสาธารณสุขจึงได้ออกประกาศในราชกิจจานุเบกษา โดยมีผล บังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2563 กำหนดให้โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือ COVID-19 เป็นโรคติดต่ออันตราย ลำดับที่ 14 ตามพระราชบัญญัติโรคติดต่อ พ.ศ. 2558 เพื่อประโยชน์ในการเฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุมโรคติดต่ออันตราย ในระยะต่อมาได้พบการแพร่ระบาดใหญ่จากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (กรมควบคุมโรค 2564: ออนไลน์) ทำให้ผู้สัมผัสเชื้อกระจายออกไปยังต่างจังหวัด จนทำให้ยอดผู้ติดเชื้อของประเทศไทยเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วตั้งแต่กลางเดือนมีนาคม 2563 เป็นต้นมา จากสถานการณ์การอพยพของกลุ่มแรงงานที่มีความจำเป็นที่จะต้องเดินทางกลับสู่ภูมิลำเนา เนื่องจาก โรงงานอุตสาหกรรมไม่มียอดสั่งซื้อ ไม่สามารถส่งออกสินค้าได้ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องปิดบริษัท ยกเลิกสายการผลิตของโรงงานอุตสาหกรรม ปิดห้างสรรพสินค้า ฯลฯ ดังนั้น กระทรวงมหาดไทย โดยกรมการพัฒนาชุมชน จึงได้ผุดโครงการขับเคลื่อนการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิต New Normal เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เพื่อช่วยเหลือ เยียวยา และชดเชยให้แก่ภาคประชาชน เกษตรกร และผู้ประกอบการ ผ่านโครงการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ประยุกต์สู่ “โคกหนองนาโมเดล” เป็นการพัฒนาพื้นที่เรียนรู้ชุมชนต้นแบบ โคก หนอง นา โมเดล ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและฟื้นฟูเศรษฐกิจท้องถิ่นและชุมชน ให้ครอบคลุมในพื้นที่ 77 จังหวัดของประเทศไทย เพื่อเป็นการสร้างงาน สร้างรายได้ให้กับครัวเรือนและชุมชน เกิดการกระตุ้นเศรษฐกิจฐานราก ฟื้นฟูและพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง จากประเด็นที่กล่าวมาแล้วข้างต้นจึงเป็นเนื้อหาที่คณะผู้วิจัย ได้ให้ความสำคัญเพื่อดำเนินการศึกษาเกี่ยวกับความหมายโคกหนองนาหลักภูมิสังคม รูปแบบของโคกหนองนาโมเดล เพื่อใช้ในการออกแบบโคกหนองนาในพื้นที่ของตนเองได้อย่างเหมาะสม และมีความสอดคล้องกับลักษณะของที่ดิน และเพื่อให้การออกแบบโคกหนองนาโมเดลเป็นไปใน

ทิศทางเดียวกัน ดังนั้นการศึกษาครั้งนี้ คณะผู้วิจัยมีเป้าหมายสำคัญที่จะให้ความรู้กับหัวหน้าครัวเรือนเกี่ยวกับการวางแผนโคกหนองนา ผลิตสื่อและคู่มือในการพัฒนาพื้นที่เรียนรู้ชุมชนต้นแบบ โคก หนอง นา โมเดลต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับโคกหนองนาโมเดลและภูมิสังคม
2. เพื่อศึกษาปัจจัยสนับสนุนและความคาดหวังของผู้เข้าร่วมโครงการโคกหนองนา
3. เพื่อผลิตสื่อและคู่มือเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบโคกหนองนาโมเดลกับการจัดการพื้นที่ภายใต้

หลักภูมิสังคม

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตเนื้อหา การศึกษาวิจัยเรื่อง โคกหนองนาโมเดล กับการจัดการพื้นที่ภายใต้หลัก “ภูมิสังคม” อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อดำเนินการสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิสังคม ร่วมกัน ออกแบบโคกหนองนาโมเดลตามหลัก “ภูมิสังคม” ร่วมกับหัวหน้าครัวเรือน เพื่อนำองค์ความรู้ดังกล่าวนำไปสู่ การผลิตสื่อและคู่มือในการพัฒนาพื้นที่เรียนรู้ชุมชนต้นแบบ “โคกหนองนา”

2. ขอบเขตด้านพื้นที่ เป็นการลงพื้นที่ศึกษา ณ ตำบลเมืองเดช อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี

3. ขอบเขตประชากร เป็นการสัมภาษณ์และเก็บข้อมูลกับกลุ่มเป้าหมาย ดังนี้ พัฒนาการอำเภอเดช อุดม พัฒนาการตำบลเดชอุดม และหัวหน้าครัวเรือนต้นแบบที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลัก ทฤษฎีใหม่ประยุกต์สู่โคกหนองนาโมเดล (1 ไร่ จำนวน 5 แปลง, 3 ไร่ จำนวน 5 แปลง, 5 ไร่ จำนวน 1 แปลง และ 15 ไร่ จำนวน 1 แปลง) จำนวน 12 คน รวมทั้งสิ้น 14 คน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

คณะผู้วิจัยได้ใช้แบบการวิจัยเชิงผสมผสาน โดยการสัมภาษณ์และใช้แบบบันทึกในการเก็บข้อมูล กับหัวหน้าครัวเรือนต้นแบบที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ประยุกต์สู่โคกหนองนา โมเดล เกี่ยวกับระดับความรู้เกี่ยวกับโคกหนองนา การประยุกต์ใช้ “ภูมิสังคม” ในการออกแบบโคกหนองนา โมเดลให้สอดคล้องกับระบบดิน น้ำ ลม และแสงแดด และดำเนินการสำรวจความต้องการของหัวหน้า ครัวเรือนเกี่ยวกับความต้องการในการปลูกพื้นที่ตามหลักปลูกป่า 5 ระดับ ไม้ 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง เป็นต้น

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยดำเนินการออกแบบเครื่องมือ ดังนี้ แบบสอบถามเกี่ยวกับความต้องการในการปลูกพื้นที่ตามหลักปลูกป่า 5 ระดับ ไม้ 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง และ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับ ความคาดหวังของการเข้าร่วมโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ประยุกต์สู่โคกหนองนาโมเดล

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ระยะที่ 1 ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับโครงการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ประยุกต์สู่โคกหนองนาโมเดล โดยสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดอุบลราชธานีจัดสรรพื้นที่ครัวเรือนต้นแบบที่เข้าร่วมโครงการฯ ทั้งหมดที่ครัวเรือน

ระยะที่ 2 ศึกษาปัจจัยสนับสนุนและความคาดหวังของผู้เข้าร่วมโครงการโคกหนองนา โดยการสัมภาษณ์จากหัวหน้าครัวเรือน เกี่ยวกับการศึกษาว่าแต่ละครัวเรือนในการตัดสินใจเข้าร่วมเพราะสาเหตุใดและความคาดหวังของการเข้าร่วมโครงการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ประยุกต์สู่โคกหนองนาโมเดลเป็นไปในทิศทางใด

ระยะที่ 3 ระดมความคิดจากหัวหน้าครัวเรือนต้นแบบเข้าร่วมโครงการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ประยุกต์สู่โคกหนองนาโมเดล ในพื้นที่ตำบลเมืองเดช อำเภอดงขุดม ร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูลหลักการออกแบบตามภูมิสังคม และแนวทางการพัฒนารูปแบบโคกหนองนาที่มีเหมาะสมต่อความต้องการ การปลูกพื้นที่ตามหลักปลูกป่า 5 ระดับ ไม้ 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง เพื่อวางแผนการการออกแบบให้สอดคล้องกับดิน น้ำ ลม และแสงแดด โดยการใช้เทคโนโลยีเพื่อการออกแบบ คือ การใช้แอปพลิเคชัน (Applications) Windy.com, Ling, Google Maps ช่วยในการอธิบายให้กลุ่มเป้าหมายได้เข้าใจ

ระยะที่ 4 จัดทำสื่อและคู่มือเกี่ยวกับรูปแบบและการจัดการพื้นที่โคกหนองนาโมเดล ภายใต้หลัก “ภูมิสังคม” เพื่อนำข้อมูลที่ได้รับนำมาคืนข้อมูลให้กับครัวเรือนที่เข้าร่วมโครงการฯ ให้เป็นแนวทางในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ประยุกต์สู่โคกหนองนาโมเดล

4. วิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยเรื่องนี้ คณะผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 4 ระยะโดยเน้นการวิเคราะห์เนื้อหาซึ่งใน **ระยะที่ 1** ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับโครงการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ประยุกต์สู่โคกหนองนาโมเดล วิเคราะห์เนื้อหา และแยกหมวดหมู่ข้อมูลเพื่อจัดเรียงลำดับเนื้อหาข้อมูลสำคัญ **ระยะที่ 2** ศึกษาปัจจัยสนับสนุนและความคาดหวังของผู้เข้าร่วมโครงการโคกหนองนา โดยการสัมภาษณ์จากหัวหน้าครัวเรือน วิเคราะห์เนื้อหาด้วยการจำแนกความถี่ หากค่าร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานจากแบบสอบถาม และบรรยายสรุปเนื้อหาแบบพรรณนา **ระยะที่ 3** จัดเวทีระดมความคิดจากหัวหน้าครัวเรือนต้นแบบเข้าร่วมโครงการเพื่อบรรยายสรุปเนื้อหาแบบพรรณนา **ระยะที่ 4** จำแนกหมวดหมู่ของเนื้อหา เพื่อดำเนินการผลิตสื่อและคู่มือเกี่ยวกับรูปแบบและการจัดการพื้นที่โคกหนองนาโมเดล ภายใต้หลัก “ภูมิสังคม”

สรุปผลการวิจัย

ระยะที่ 1 ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับโครงการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ประยุกต์สู่โคกหนองนาโมเดล คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับโครงการของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ได้รับการจัดสรรพื้นที่ครัวเรือนต้นแบบที่เข้าร่วมโครงการฯ จำนวน

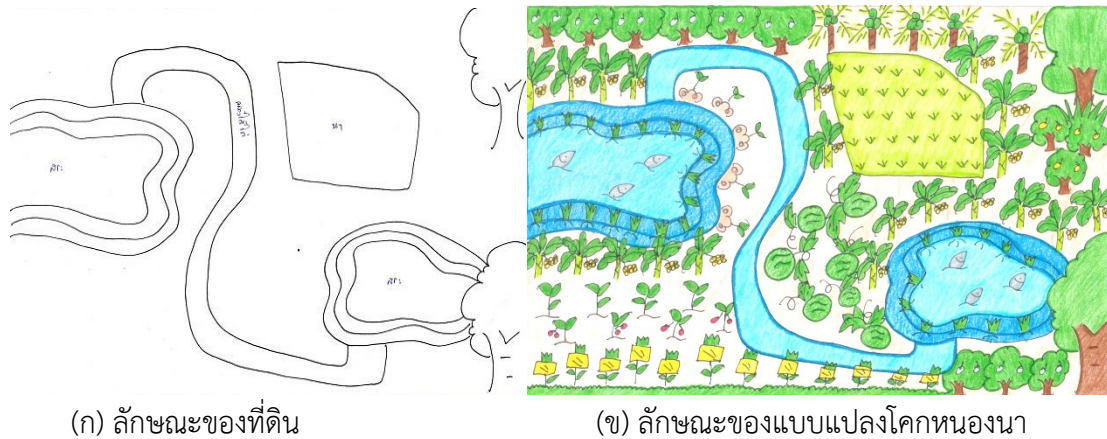
3,960 แปลง และอำเภอเดชอุดม ได้รับการจัดสรรซึ่งสามารถจำแนกได้ดังนี้ ขนาด 1 ไร่ จำนวน 465 แปลง 3 ไร่ จำนวน 308 แปลง และ 15 ไร่ จำนวน 7 แปลง รวมทั้งสิ้น 780 แปลง จากการศึกษาพบว่าคณะผู้วิจัยมีความประสงค์ที่จะดำเนินการศึกษาพื้นที่ที่มีลักษณะของแปลงที่เข้าร่วมโครงการที่แตกต่างกัน เพื่อให้เกิดความหลากหลายในการพัฒนาแปลงโคกหนองนาทั้ง 3 ประเภท ประกอบกับอำเภอเดชอุดมเป็นอำเภอที่เข้าร่วมโครงการโคกหนองนา (บวร) โมเดล โดยพระครูเวตวันวรกิจ เจ้าคณะอำเภอเดชอุดม ได้ร่วมกับบ้าน วัด โรงเรียน และหน่วยงานราชการ ขนาด 5 ไร่ จำนวน 1 แปลง ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างครัวเรือนต้นแบบที่เข้าร่วมโครงการการเพื่อลงพื้นที่ดำเนินการศึกษา การตัดสินใจเข้าร่วมของหัวหน้าครัวเรือนต้นแบบ โดยการสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือนต้นแบบทั้ง 4 ขนาด ซึ่งในการนี้คณะผู้วิจัยได้ร่วมกันออกแบบและกำหนดลักษณะของแปลงตัวอย่างที่ประสงค์จะเข้าร่วมโครงการ โดยการคัดเลือกจากความพร้อม ศักยภาพ ความรู้ความสามารถ การดำเนินงานภาคเกษตรกรรมที่ผ่านมา ซึ่งในการนี้คณะผู้วิจัยได้ร่วมกับ พัฒนาการอำเภอเดชอุดม และพัฒนากรตำบลเดชอุดม เพื่อร่วมกันคัดเลือกหัวหน้าครัวเรือนที่มีความพร้อมเข้าร่วมโครงการได้ดังนี้ ขนาด 1 ไร่ จำนวน 5 แปลง 3 ไร่ จำนวน 5 แปลง 5 ไร่ จำนวน 1 แปลง และ 15 ไร่ จำนวน 1 แปลง จำนวน 12 แปลง และหัวหน้าครัวเรือนจำนวน 12 คน

ระยะที่ 2 ศึกษาปัจจัยสนับสนุนและความคาดหวังของผู้เข้าร่วมโครงการโคกหนองนา โดยการสัมภาษณ์จากหัวหน้าครัวเรือน คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลจากหัวหน้าครัวเรือนต้นแบบที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ประยุกต์สู่โคกหนองนาโมเดล ต้นแบบทั้ง 12 แปลง พบว่าเป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 83.33 และเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 16.67 อายุของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่าอายุช่วง 51-60 ปี คิดเป็นร้อยละ 50 รองลงมาอายุช่วง 61-70 ปี คิดเป็นร้อยละ 33.33 และอายุช่วง 41-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 16.67 ตามลำดับ ระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่าระดับมัธยมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 42 รองลงมาระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 33 และระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 25 ตามลำดับ ประสบการณ์ในการทำการเกษตร พบว่ามีประสบการณ์มากกว่า 10 ปี คิดเป็นร้อยละ 75 รองลงมาระหว่าง 5-10 ปี คิดเป็นร้อยละ 16.67 และต่ำกว่า 5 ปี คิดเป็นร้อยละ 8.33 ลักษณะของการเข้าร่วมโครงการ พบว่าประสงค์ที่จะได้รับสรรน้ำโดยรัฐบาลดำเนินการขุดให้เมื่อเข้าร่วมโครงการ คิดเป็นร้อยละ 58.33 รองลงมาคือ อยากเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงวิธีการทำการเกษตรแนวใหม่ผ่านโคกหนองนาโมเดล คิดเป็นร้อยละ 25 และสนใจที่อยากเข้าร่วมโครงการเนื่องจากไม่เคยปลูกพืชแบบผสมผสาน คิดเป็นร้อยละ 16.67 และด้านความคาดหวังของผู้เข้าร่วมโครงการโคกหนองนา พบว่าหัวหน้าครัวเรือนต้นแบบมีความเชี่ยวชาญที่มีหลากหลาย อาทิเช่น การทำนา การปลูกยางพารา การปลูกพืชผักสวนครัว การปลูกผลไม้ตามฤดูกาล รวมทั้งการตอกิ่งพันธุ์ไม้ต่าง ๆ เทคนิคความรู้ที่เกี่ยวกับการปลูกพืชผัก การทำนา การดูแลพันธุ์ไม้ต่าง ๆ การบำรุงดิน และการเลี้ยงสัตว์จะได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ ดังนั้นความคาดหวังในการเข้าร่วมโครงการโคกหนองนาโมเดล เป็นเพราะว่าได้รับข้อมูลเกี่ยวกับโครงการฯ จากพัฒนาการอำเภอเดชอุดม พัฒนาการตำบล และผู้นำชุมชนผ่านการประชุมประจำเดือนของหมู่บ้าน และโซเซียลมีเดีย ช่องทางการรับรู้ข่าวสารจากกลุ่มที่สนใจทำโคกหนองนา เมื่อหัวหน้าครัวเรือนมีความสนใจเข้าร่วมโครงการฯ สำนักงานพัฒนา

ชุมชนอำเภอเดชอุดมจะนำหัวหน้าครัวเรือนทั้งหมดเข้าร่วมการฝึกอบรมหลักสูตรพัฒนาทักษะระยะสั้นการพัฒนาการศึกษาระดับประถมศึกษาเพื่อเป็นการให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษาลักษณะของดิน การเพาะปลูก การจัดสรรที่ดินในการทำโคกหนองนาโมเดล โดยมีการแบ่งพื้นที่ออกเป็นสาม 30:30:30:10 ตามลำดับ ผ่านการปลูกพื้นที่ตามหลักปลูกป่า 5 ระดับ ไม้ 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง (ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ 2559: ออนไลน์) ซึ่งการตัดสินใจเข้าร่วมในครั้งนี้ หัวหน้าครัวเรือนมีความเชื่อมั่นว่าโครงการโคกหนองนาเป็นโครงการที่ดี และพร้อมที่จะปรับเปลี่ยนที่ดินของตนเองเพื่อให้กลายเป็นศูนย์เรียนรู้ระดับครัวเรือนและเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ต่อไป

ระยะที่ 3 ระดมความคิดจากหัวหน้าครัวเรือนต้นแบบเข้าร่วมโครงการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ประยุกต์สู่โคกหนองนาโมเดล คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการระดมความคิดเห็นจากหัวหน้าครัวเรือน ซึ่งในการออกแบบระเบียบวิธีวิจัยจะเป็นช่วงเวลาที่สถานการณ์โควิด 19 ระลอกที่ 3 ยังไม่ระบาด แต่เมื่อถึงระยะเวลาการดำเนินกิจกรรมระดมความคิด พบว่า สถานการณ์โควิด 19 ระลอกที่ 3 เกิดการระบาดจึงส่งผลให้รูปแบบของการระดมความคิดเห็นถูกเปลี่ยนแปลงเป็นการสนทนาเป็นรายบุคคลเพื่อดำเนินการเก็บรวบรวมประเด็นเกี่ยวกับการออกแบบโคกหนองนาโมเดล ควบคู่กับหลักการออกแบบโคกหนองนาตามหลักภูมิสังคม (ดิน น้ำ ลม และแสงแดด) และการปลูกพื้นที่ตามหลักปลูกป่า 5 ระดับ ไม้ 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง เพื่อวางแผนการออกแบบให้สอดคล้องกับหลักของธรรมชาติ โดยการใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเข้าประยุกต์เพื่อการออกแบบ คือ แอปพลิเคชัน Windy.com เพื่อการศึกษาเกี่ยวกับเส้นทางของลม ฝน และเส้นทางของพายุ Ling เพื่อการศึกษาเกี่ยวกับขนาดของที่ดิน ทิศทางแปลงนา และ Google Maps เพื่อการศึกษาเกี่ยวกับลักษณะของความลาดชันของพื้นที่ รวมทั้งเส้นทางของแหล่งน้ำทางธรรมชาติที่ไหลผ่านพื้นที่ที่เข้าร่วมโครงการโคกหนองนาโมเดล จากข้อมูลดังกล่าว คณะผู้วิจัยได้ร่วมกับหัวหน้าครัวเรือนออกแบบพื้นที่ให้สอดคล้องกับหลักภูมิสังคมและระบบธรรมชาติ โดยการน้อมนำเอาหลักการปลูกป่า 5 ระดับ ไม้ 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ขนาด 1 ไร่ ของนายเฉลิมชัย หอมทรัพย์ อายุ 49 ปี บ้านเลขที่ 52 หมู่ที่ 13 ตำบลเมืองเดช ลักษณะของแปลงเป็นดินร่วนดินทราย มีการออกแบบพื้นที่ดังนี้ 1) ไม้เศรษฐกิจ (ไม้มรดก) เป็นไม้อายุยาวนานกว่า 20 ปีขึ้นไป จะปลูกรอบ ๆ พื้นที่ เพื่อทำเป็นแนวรั้วและแนวกันเสียงจากภายนอก 2) ไม้ยืนต้น (ไม้ผล) จะเน้นการปลูกผลไม้ที่ให้ผลตลอดทั้งปี คือ มะม่วง ส้มโอ และกล้วยทุกสายพันธุ์ 3) ไม้เตี้ย (พืชผัก) ที่ใช้ในการประกอบอาหาร คือ กะเพรา พริก มะเขือ และพืชชนิดอื่น ๆ 4) ไม้เรี่ยดิน พืชประเภทที่ปลูก คือ มะเขือเทศ สับปะรด ถั่วฝักยาว บวบ เป็นต้น และ 5) ไม้หัวใต้ดิน เช่น ขิง ข่า กระชาย ตะไคร้ เป็นต้น จะนำไปปลูกริมรั้วบ้าน ดังภาพที่ 1

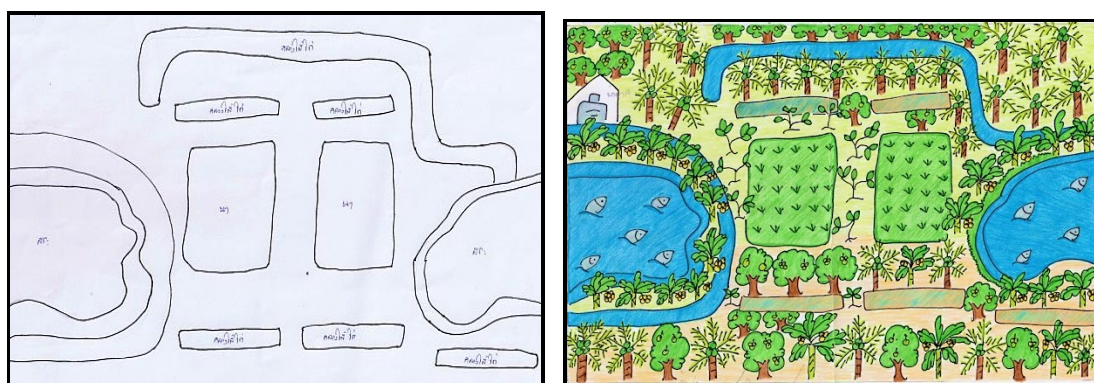

(ก) ลักษณะของที่ดิน

(ข) ลักษณะของแบบแปลงโคกหนองนา

ภาพที่ 1 แปลงโคกหนองนา ขนาด 1 ไร่ ของนายเฉลิมชัย หอมทรัพย์

ขนาด 3 ไร่ ของนายสุบิน สายงาม อายุ 57 ปี บ้านเลขที่ 275 หมู่ที่ 17 ตำบลเมืองเดช อำเภอดงขุดม ลักษณะของแปลงเป็นดินร่วนปนทราย มีการออกแบบพื้นที่ดังนี้ 1) ไม้เศรษฐกิจ (ไม้มรดก) เป็นไม้อายุยาวนานกว่า 20 ปีขึ้นไป จะปลูกรอบ ๆ พื้นที่ เพื่อทำเป็นแนวรั้ว 2) ไม้ยืนต้น (ไม้ผล) จะเน้นการปลูกผลไม้ที่ให้ผลตลอดทั้งปี คือ ส้มโอ ฝรั่ง กล้วย ลำไย มะม่วง หมากรุก 3) ไม้เตี้ย (พืชผัก) ที่ใช้ในการประกอบอาหาร คือ กะเพรา พริก มะเขือ และพืชชนิดอื่น ๆ 4) ไม้ริ้วดิน พืชประเภทที่ปลูก คือ มะเขือเทศ ผักหวาน และ 5) ไม้หัวใต้ดิน เช่น ชิง ข่า กระชาย ตะไคร้ เป็นต้น จะนำไปปลูกริมรั้วบ้าน ในส่วนของหนองมีการปรับสภาพน้ำในหนองให้เหมาะแก่การเลี้ยงสัตว์น้ำ เช่น ปลา กบ เป็นต้น กับการนำน้ำใต้ดินขึ้นมาใช้ในเวลาที่ฝนไม่ตกและในฤดูแล้ง พื้นที่ของนาทำการปลูกข้าวแบบอินทรีย์ ลดต้นทุนเพิ่มผลผลิต สร้างรายได้ให้กับครัวเรือนและพัฒนาให้เกิดความยั่งยืนกับครอบครัว ดังภาพที่ 2

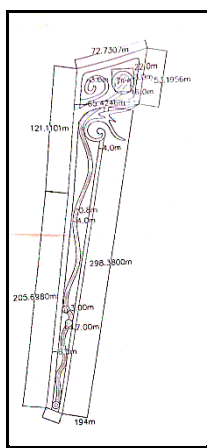
(ก) ลักษณะของที่ดิน

(ข) ลักษณะของแบบแปลงโคกหนองนา

ภาพที่ 2 แปลงโคกหนองนา ขนาด 3 ไร่ ของนายสุบิน สายงาม

ขนาด 5 ไร่ ของคณะสงฆ์อำเภอดงขุดม โดยการนำของท่านพระครูเวตวันวรกิจ เจ้าอาวาสวัดเวตวันวิทยาราม (เจ้าคณะอำเภอดงขุดม) ที่ตั้งอยู่ ณ บ้านโคกเจริญ หมู่ที่ 33 ตำบลเมืองเดช อำเภอดงขุดม ลักษณะของแปลงเป็นดินร่วนปนทราย รูปแบบของการออกแบบแปลงได้รับความอนุเคราะห์จาก

พระพิพัฒน์วีโรภาส ผู้อำนวยการศูนย์พุทธธรรม สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า ปาดงใหญ่วังอ้อ อำเภอเขื่องใน เป็นผู้ร่วมออกแบบกับหน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ 56 สำนักงานพัฒนาภาค 5 หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา โดยลักษณะของพื้นที่เป็นรูปแบบคลองไส้ไก่ที่เป็นเลข ๑ และเลข ๙ และทำหนองเป็นลักษณะเลข ๐ ซึ่งสัญลักษณ์ของตัวเลขเป็นการสื่อถึงการจงรักภักดีต่อสถาบันกษัตริย์ที่พระราชทานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ ดังภาพที่ 3

(ก) การออกแบบที่ดิน

(ข) ลักษณะของที่ดิน

(ค) ลักษณะของแบบแปลงโคกหนองนา

ภาพที่ 3 แปลงโคกหนองนา ขนาด 5 ไร่ ของคณะสงฆ์อำเภอเดชอุดม

ขนาด 15 ไร่ ของนายศักดิ์สิทธิ์ ทรัพย์คุณ อายุ 66 ปี บ้านเลขที่ 91 หมู่ที่ 20 ตำบลเมืองเดช อำเภอเดชอุดม ลักษณะของแปลงเป็นดินร่วนปนทราย มีการออกแบบพื้นที่ดังนี้ 1) ไม้เศรษฐกิจ (ไม้มรดก) เป็นไม้อายุยาวนานกว่า 20 ปีขึ้นไป จะปลูกรอบ ๆ พื้นที่ เพื่อทำเป็นแนวรั้ว 2) ไม้ยืนต้น (ไม้ผล) จะเน้นการปลูกผลไม้ที่ให้ผลตลอดทั้งปี คือ ส้มโอ ฝรั่ง กล้วย ลำไย มะม่วง ทูเรียน มังคุด หมากร 3) ไม้เตี้ย (พืชผัก) ที่ใช้ในการประกอบอาหาร คือ กะเพรา พริก มะเขือ มะนาว มะกูด และพืชชนิดอื่น ๆ 4) ไม้ริ้วดิน พืชประเภทที่ปลูก คือ มะเขือเทศ ผักหวาน ถั่วฝักยาว ตำลึง ฯลฯ และ 5) ไม้หัวใต้ดิน เช่น ขิง ข่า กระชาย ตะไคร้ เป็นต้น จะนำไปปลูกริมรั้วบ้าน ในส่วนของหนองมีการปรับสภาพน้ำในหนองให้เหมาะแก่การเลี้ยงสัตว์น้ำ เช่น ปลา กบ เป็นต้น กับการนำน้ำใต้ดินขึ้นมาใช้ในช่วงที่ฝนไม่ตกและในฤดูแล้ง พื้นที่ของนาทำการปลูกข้าวแบบอินทรีย์ ลดต้นทุนเพิ่มผลผลิต สร้างรายได้ให้กับครัวเรือนและพัฒนาให้เกิดความยั่งยืนกับครอบครัว

ระยะที่ 4 จัดทำสื่อและคู่มือเกี่ยวกับรูปแบบและการจัดการพื้นที่โคกหนองนาโมเดล ภายใต้หลัก “ภูมิสังคม” คณะผู้วิจัยได้นำผลที่ได้จากระยะที่ 3 นำมาทบทวนความถูกต้องของข้อมูลอีกครั้ง เพื่อผลิตสื่อและคู่มือเกี่ยวกับการจัดการพื้นที่โคกหนองนา จำนวน 5 ชุด คือ 1) การจัดการพื้นที่โคกหนองนาโมเดลภายใต้หลัก “ภูมิสังคม” จำนวน 1 ชุด 2) รูปแบบของการจัดการพื้นที่ขนาด 1 ไร่ จำนวน 1 ชุด 3) รูปแบบของการจัดการพื้นที่ขนาด 3 ไร่ จำนวน 1 ชุด 4) รูปแบบของการจัดการพื้นที่ขนาด 5 ไร่ จำนวน 1 ชุด และ 5) รูปแบบของการจัดการพื้นที่ขนาด 15 ไร่ จำนวน 1 ชุด เพื่อนำข้อมูลที่ได้รับนำมาคืนข้อมูลให้กับครัวเรือน

ที่เข้าร่วมโครงการฯ ให้เป็นแนวทางในการทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ประยุกต์สู่โคกหนองนาโมเดล และยังสามารถส่งต่อชุดองค์ความรู้ฉบับนี้ให้กับบุคคลที่มีความสนใจในการเข้าร่วมโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ประยุกต์สู่โคกหนองนาโมเดลในรุ่นถัดไป

อภิปรายผล

จากการศึกษาการจัดการพื้นที่โคกหนองนาโมเดล ภายใต้หลัก “ภูมิสังคม” อำเภอเดชอุดมจังหวัดอุบลราชธานี พบว่าโครงการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิต ประยุกต์สู่โคกหนองนาโมเดล อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี มีทั้งหมด 780 แปลง โดยแบ่งออกเป็นขนาด 1 ไร่ 3 ไร่ 5 ไร่และ 15 ไร่ ในการจัดการพื้นที่ทำโคกหนองนาโมเดลตามหลักกิจกรรมธรรมชาติ องค์ความรู้ที่ถูกทดลองถูกพัฒนาอย่างเป็นระบบ เมื่อมีการนำไปปฏิบัติจนเป็นผลเป็นรูปธรรม ก็จะถูกเรียกว่า “ทฤษฎีใหม่” การสร้างพื้นที่รองรับน้ำในพื้นที่ของตนเองเพื่อใช้ในเกษตร โดยไม่ต้องรอน้ำตามฤดูกาลจากเขื่อน อ่างเก็บน้ำ ด้วยการยอมปรับพื้นที่ทำการเกษตร 30 % สร้างเป็นพื้นที่รองรับน้ำจะทำให้มีน้ำเพียงพอต่อการทำเกษตรในพื้นที่ของตนเอง ซึ่งเป็นอีกหนึ่งประเด็นที่ส่งผลให้เกษตรกรในพื้นที่อำเภอเดชอุดมได้ให้ความสนใจในการเข้าร่วมโครงการ ดังนั้น การจัดการพื้นที่โคกหนองนาโมเดลภายใต้หลัก “ภูมิสังคม” เป็นกระบวนการออกแบบโคกหนองนาโมเดล ที่มีการประยุกต์ระบบของดิน น้ำ ลม แสงแดด การเลือกพันธุ์ไม้ให้มีความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ของตนเอง

ข้อเสนอแนะ

1. การจัดทำสื่อและคู่มือเกี่ยวกับรูปแบบและการจัดการพื้นที่โคกหนองนาโมเดล ภายใต้หลัก “ภูมิสังคม” ควรพัฒนาให้อยู่ในรูปแบบของคลิปวิดีโอเพื่อให้การเผยแพร่และส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเกษตรกรสามารถทำได้ในวงกว้าง
2. คู่มือการจัดการพื้นที่โคกหนองนาโมเดล ควรส่งเสริมให้นักพัฒนาพื้นที่ต้นแบบในแต่ละพื้นที่ของสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเดชอุดม จำนวน 80 คน ควรได้รับการฝึกอบรม เพื่อสามารถนำความรู้ที่ได้จากคู่มือ สามารถนำไปใช้ในการส่งเสริมการเรียนรู้ และการออกแบบพื้นที่ร่วมกับเจ้าของแปลงโคกหนองนาโมเดลได้
3. สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเดชอุดม ควรนำเอกสารคู่มือการจัดการพื้นที่โคกหนองนาโมเดล แจกจ่ายคู่มือให้กับเกษตรกร บัณฑิตจบใหม่ และกลุ่มแรงงานอพยพกลับท้องถิ่นที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ในพื้นที่ เพื่อให้ผู้ที่มีความสนใจสามารถศึกษาเอกสารได้ก่อนตัดสินใจเข้าร่วมโครงการ

บรรณานุกรม

กรมการพัฒนาชุมชน. หลักทฤษฎีใหม่ ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา โมเดล” สู่อุบัติการณ์ภายใต้วิถีชีวิต
ในยุค New Normal. (ออนไลน์) 2563 (อ้างเมื่อ 16 พฤษภาคม 2564). จาก
<https://ranongcities.com/2561/news/detail/5589>

- กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย. **สรุปตัวเลขเหตุการณ์น้ำท่วม 62.** (ออนไลน์) 18 กันยายน 2562 (อ้างเมื่อ 6 เมษายน 2564). จาก <https://workpointtoday.com/floods-saveubon-numbers-17sep/>
- วีรินทร์ทิรา นาทองบ่อจรัส และสมาน งามสนิท. “การบริหารจัดการความรู้โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริของสื่อมวลชน,” วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. 5, 3 (2558): 141.
- ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ. **โคกหนองนาโมเดล.** (ออนไลน์) 2559 (อ้างเมื่อ 3 เมษายน 2564). จาก <https://www.nectec.or.th/news/newspr-news/khoknongna.html>
- สำนักคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. **หนังสือเผยแพร่องค์ความรู้ตามแนวพระราชดำริ เล่มที่ 2 เศรษฐกิจพอเพียง.** กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2559.
- สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอปลาปาก. **โคก-หนอง-นา-โมเดล-คืออะไร.** (ออนไลน์) 2563 (อ้างเมื่อ 6 เมษายน 2564). จาก <https://district.cdd.go.th/plapak/โคก-หนอง-นา-โมเดล-คืออะไร/>

ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกซื้อและพฤติกรรมการใช้บริการร้านกาแฟสตาร์บัคส์
อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

Factors Affecting the Purchase and Service Behavior of Starbucks Coffee Shop, Muang
District, Ubon Ratchathani Province

บังอร เชื้อสูง¹ วชิระ พินิจมนตรี² ขวัญพิชชา หนูเส็ง³ ณัฐนิชา ศิริเชิด⁴ พชรिता พลทรัพย์ศิริ⁵
อักษรสวรรค์ งามสุด⁶ และสถาพร ยังประยูร⁷

Bang-on Chueasoong* Wachira Pinijmontri Khawnpitcha Nuseng Natnicha Sirichoed
Pacharida Polsupsiri Aksornsawan Ngamsud and Sathaporn Yungprayoon

¹⁻⁶นักศึกษาศาขารธุรกิจโรงแรมและที่พัก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Hotel and Lodging business student Faculty of Humanities and Social Sciences

Ubon Ratchathani Rajabhat University

⁷อาจารย์สาขารธุรกิจโรงแรมและที่พัก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Lecturer in Hotel and Lodging business Faculty of Humanities and Social Sciences

Ubon Ratchathani Rajabhat University

Sunnyday0071@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกซื้อและพฤติกรรมการใช้บริการร้านกาแฟสตาร์บัคส์ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี 2) ศึกษาพฤติกรรมของการตัดสินใจใช้บริการร้านกาแฟสตาร์บัคส์ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล กลุ่มตัวอย่างจำนวน 420 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษา พบว่า ตัวแทนผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุ 21-24 ปี สถานะภาพโสด มีการศึกษาระดับปริญญาตรี/ปวส มีรายได้ต่อเดือน 10,001-20,000 บาท มีพฤติกรรมการใช้บริการร้านกาแฟสตาร์บัคส์ อำเภอเมือง อย่างน้อยสัปดาห์ละ 3 วัน ความพึงพอใจของผู้ตอบแบบสอบถามที่ใช้บริการร้านกาแฟสตาร์บัคส์ ในจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งผู้ตอบแบบสอบถามให้ระดับความพึงพอใจต่อส่วนประสมทางการตลาดโดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง โดยมีค่าเฉลี่ยรวม 4.42 ซึ่งผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ให้ระดับความพึงพอใจในด้านผลิตภัณฑ์ (Product) 4.55 ด้านราคา (Price) 4.34 ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) 4.40 ด้านการส่งเสริมการตลาด (Promotion) 4.33 ด้านบุคลากร (People) 4.47 ด้านองค์ประกอบทางกายภาพ (Physical Evidence) 4.45 และด้านกระบวนการ (Process) 4.43 ตามลำดับ

คำสำคัญ: ปัจจัย การเลือกซื้อ พฤติกรรมการใช้บริการ กาแฟสตาร์บัคส์

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the factors affecting the purchase and service behavior of Starbucks coffee shops, Muang District, Ubon Ratchathani Province; 2) to study the behavior of decision making to use Starbucks coffee shops. KS, Muang District, Ubon Ratchathani Province This research is a quantitative research. by using questionnaires to collect data The sample group consisted of 420 people. Data were analyzed using the social science statistical program. The statistics used in the research were frequency distribution. Average percentage and standard deviation

The results of the study revealed that most of the respondents were female, aged 21-24 years, single, bachelor's degree/vocational education. have monthly income 10,001-20,000 baht. There is a behavior of using Starbucks coffee shop, Muang District, Ubon Ratchathani Province. At least 3 days a week, the satisfaction of respondents who use Starbucks coffee shops in Ubon Ratchathani Province The respondents rated their overall satisfaction with the marketing mix at the highly agreeable level. with a total mean of 4.42, which the majority of respondents gave Satisfaction in product 4.55 Price 4.34 Place 4.40 Promotion 4.33 People 4.47 Physical Evidence 4.45 Process 4.43 respectively.

Keywords: Factors, Shopping, Service Habits, Starbucks Coffee

บทนำ

ปัจจุบัน กาแฟถือได้ว่าเป็นเครื่องดื่มที่ได้รับความนิยมแพร่หลายไปทั่วโลก เป็นหนึ่งในสินค้าที่มีความสำคัญต่อสินค้าการเกษตรระหว่างประเทศ เมล็ดกาแฟใช้เป็นตัววัตถุดิบในการผลิตเครื่องดื่ม ที่ประชาชนนิยมบริโภคในชีวิตประจำวัน และมีมูลค่าทางการตลาดสูงเป็นอันดับที่สองของโลก ปัจจุบันอุตสาหกรรมกาแฟมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว มีแนวโน้มการบริโภคสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องในทุก ๆ ไตรมาส

แนวโน้มของธุรกิจร้านกาแฟที่นับวันยังมีการแข่งขันที่รุนแรงเพิ่มมากขึ้น และถึงแม้ว่าสตาร์บัคส์จะเป็นผู้นำในตลาดกาแฟระดับพรีเมียมที่ได้รับความนิยมทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด แต่ขณะเดียวกันกระแสความนิยมการดื่มกาแฟเริ่มเปลี่ยนแปลงไป จากเดิมที่นิยมดื่มกาแฟสำเร็จรูป แต่ปัจจุบันได้หันมานิยมเข้าร้านกาแฟสดคั่วบด ที่มีการตกแต่งร้านที่ดึงดูดลูกค้า สะดวกสบายมีบรรยากาศที่รื่นรมย์ และจังหวัดที่น่าสนใจเพราะมีการแข่งขันที่ค่อนข้างสูง คือจังหวัดอุบลราชธานี เนื่องจากในปัจจุบันจังหวัดอุบลราชธานีธุรกิจอุตสาหกรรมกาแฟมีการเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็วทำให้มีการแข่งขันในด้านการเลือกซื้อและการเลือกใช้บริการที่แตกต่างกัน ดังนั้นผู้ประกอบการแต่ละรายจึงจำเป็นต้องหากลยุทธ์ทำการตลาด สร้างการประชาสัมพันธ์และบริการที่น่าประทับใจเพื่อรักษาลูกค้ารายเก่า และเพิ่มฐานลูกค้ารายใหม่ อีกทั้งจะต้องทำการปรับตัวเพื่อความอยู่รอดของธุรกิจให้สามารถดำรงอยู่ได้ตามสภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป

จังหวัดอุบลราชธานี มีความนิยมดื่มกาแฟ อีกทั้งยังมีร้านกาแฟจำนวนมากและมีความหลากหลาย เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวและกลุ่มผู้ที่ชื่นชอบการดื่มกาแฟ เบเกอรี่ พฤติกรรมของผู้ใช้บริการร้านกาแฟใน จังหวัดอุบลราชธานี ส่วนใหญ่นิยมไปใช้บริการร้านกาแฟที่ตกแต่งสวยงาม เพื่อถ่ายรูป และเป็นจังหวัดที่มีความหลากหลาย

ด้วยเหตุนี้ คณะผู้วิจัยเห็นถึงปัญหาและโอกาสดังกล่าว จึงเป็นแรงบันดาลใจให้แก่คณะผู้วิจัยในการทำ วิจัย เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกซื้อและพฤติกรรมการใช้บริการร้านกาแฟสตาร์บัคส์ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจ พัฒนา หรือปรับปรุงสินค้าและบริการ จนนำไปถึงการกำหนดกลยุทธ์หรือนโยบายให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคอย่างแท้จริง โดยได้นำ ปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่ ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกซื้อ รวมถึงแนวคิดเกี่ยวกับลักษณะประชากรศาสตร์ มาเป็นกรอบ แนวความคิดในการศึกษาครั้งนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกซื้อและพฤติกรรมการใช้บริการร้านกาแฟสตาร์บัคส์ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี
2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการตัดสินใจใช้บริการร้านกาแฟสตาร์บัคส์ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร (Population) ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้ใช้บริการทั่วไปร้านกาแฟสตาร์บัคส์ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

1.2 กลุ่มตัวอย่าง (Sample) ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้ใช้บริการทั่วไปร้านกาแฟสตาร์บัคส์ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี เนื่องจากไม่ทราบจำนวนที่แน่นอน จึงกำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Cochran ประมาณค่าสัดส่วนของกลุ่มประชากร ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ความคลาดเคลื่อนเท่ากับ 5% ได้ กลุ่มขนาดตัวอย่าง จำนวน 420 ราย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) แบบปลายเปิด (Open-end Question) และแบบปลายปิด (Closed-end Question) โดยผู้วิจัยอ้างอิงและประยุกต์แบบสอบถามให้เข้ากับงานวิจัยครั้งนี้ โดยสร้างขึ้นจากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แบ่งออกเป็น 5 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับลักษณะประชากรศาสตร์ ได้แก่ เพศ อายุ สถานะภาพ ระดับชั้นปีการศึกษา รายได้ต่อเดือน คำถามเป็นคำถาม ปลายปิด แบบให้ เลือกตอบ

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้บริการและบริโภครีจิสเตอร์ร้านกาแฟสตาร์บัคส์

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติต่อปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด โดยจะสอบถามว่าปัจจัยทางการตลาด (7Ps) ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการมากที่สุด หรือน้อยที่สุด ทั้งนี้แบบสอบถามมี ลักษณะคำถามเป็นแบบประเมิน 5 ระดับ (Rating Scale)

ส่วนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องดื่มร้านกาแฟสตาร์บัคส์ ที่ส่งผลต่อการใช้บริการมากที่สุด หรือน้อยที่สุด ทั้งนี้แบบสอบถามมี ลักษณะคำถามเป็นแบบประเมิน 5 ระดับ (Rating Scale) โดยกำหนดค่าคะแนน (Likert Scale)

3. การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

3.1 การตรวจสอบความตรงของข้อคำถามต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงของเนื้อหา (Content Validity) โดยการหาค่าความสอดคล้องหรือดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามแต่ละข้อกับวัตถุประสงค์ (Index of Item-Objective Congruence หรือ IOC) ซึ่งข้อคำถามในแบบสอบถามมีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างเนื้อหาในข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ค่า IOC มากกว่า 0.5 ทุกข้อคำถาม ซึ่งคณะผู้วิจัยสามารถนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้

3.2 การทดลองใช้แบบสอบถาม (Try out) คณะผู้วิจัยนำแบบสอบถาม 30 ชุดไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มประชากรในการศึกษาแต่มีลักษณะใกล้เคียงกันเพื่อตรวจสอบความเข้าใจในข้อคำถามของกลุ่มตัวอย่าง และนำข้อมูลที่ได้มาหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยวิธีการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือของ Cronbach's ได้ค่าความเชื่อมั่นที่ 0.78

3.3 นำเสนอแบบสอบถามที่ผ่านการทดลองใช้มาปรับปรุง และนำไปเก็บข้อมูลต่อไป

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้สร้างขึ้นซึ่งผ่านการทดสอบและแก้ไขข้อบกพร่องเรียบร้อยแล้วไปเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผู้ใช้บริการทั่วไปร้านกาแฟสตาร์บัคส์ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ใช้วิธีเก็บข้อมูลโดยวิธีสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) โดยเลือกจากผู้ให้บริการที่สามารถให้ข้อมูลได้ จนครบจำนวนผู้ใช้บริการ 420 ราย

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (Statistic Package for Social Science: SPSS) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล มี 2 ส่วนดังนี้

1. สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าเฉลี่ย (Mean) ร้อยละ (Percentage) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สำหรับใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลบรรยายปัจจัยส่วนบุคคล

2. สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistic) เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลในการทดสอบ สมมติฐาน
ดังนี้ การทดสอบค่าที (T-test) กับตัวแปรอิสระที่แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม และจะใช้สถิติวิเคราะห์ความแปรปรวน
ทางเดียว (One way Analysis of Variance: ANOVA) โดยกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($p\text{-value}$
= 0.05)

ผลการวิจัย

ลักษณะปัจจัยส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยวชาวไทย พบการศึกษา ดังนี้

ด้านเพศ ผู้ใช้บริการทั่วไปร้านกาแฟสตาร์บัคส์ที่ทำการศึกษาร้อยละ 47.1 เป็นเพศหญิง ร้อยละ 47.1
เพศชาย ร้อยละ 37.4 และเพศทางเลือก ร้อยละ 15.2 ตามลำดับ

ด้านอายุ ผู้ใช้บริการทั่วไปร้านกาแฟสตาร์บัคส์ที่ทำการศึกษาร้อยละ 21-24 ปี ร้อยละ 52.1
รองลงมาคือ มีอายุระหว่าง 25-29 ปี ร้อยละ 19.0 และน้อยที่สุด อายุ 30 ปีขึ้นไป ร้อยละ 12.9

ด้านสถานภาพ ผู้ใช้บริการทั่วไปร้านกาแฟสตาร์บัคส์ที่ทำการศึกษาร้อยละ 86.9 มีสถานภาพโสด คิดเป็น
ร้อยละ 86.9 รองลงมาคือ มีสถานภาพสมรส คิดเป็นร้อยละ 12.9

ด้านระดับการศึกษา ผู้ใช้บริการทั่วไปร้านกาแฟสตาร์บัคส์ที่ทำการศึกษาร้อยละ 69.8 มีระดับการศึกษา
ปริญญาตรี/ปวส. คิดเป็นร้อยละ 69.8 รองลงมาคือ มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. คิดเป็นร้อยละ 14.3 และ
น้อยที่สุด มีระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น คิดเป็นร้อยละ 4.3

ด้านรายได้ต่อเดือน ผู้ใช้บริการทั่วไปร้านกาแฟสตาร์บัคส์ที่ทำการศึกษาร้อยละ 10,001-20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 46.9
รองลงมาคือ มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนน้อยกว่า 10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 29.0 และน้อยที่สุด มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ระหว่าง 20,001-30,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 16.4

ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกซื้อและพฤติกรรมการใช้บริการร้านกาแฟสตาร์บัคส์

ผลการศึกษามีผลต่อการเลือกซื้อและพฤติกรรมการใช้บริการร้านกาแฟสตาร์บัคส์ พบว่า
ผู้บริกร้านกาแฟสตาร์บัคส์ประเมินปัจจัยทางการตลาด ที่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจ ใช้บริการร้าน
กาแฟสตาร์บัคส์ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี อยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง (\bar{X} =4.42) เมื่อพิจารณาราย
ด้าน พบว่า อยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่งทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านผลิตภัณฑ์
(\bar{X} =4.55) รองลงมา คือ ด้านบุคลากร (\bar{X} =4.47) ด้านองค์ประกอบทางกายภาพ (\bar{X} =4.45) ด้านกระบวนการ
ให้บริการ (\bar{X} =4.43) ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (\bar{X} =4.40) ด้านราคา (\bar{X} =4.34) และด้านส่งเสริมการตลาด
(\bar{X} =4.30) ตามลำดับ ตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ปัจจัยทางการตลาดที่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจใช้บริการร้านกาแฟสตาร์บัคส์ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ด้านผลิตภัณฑ์

ด้านผลิตภัณฑ์	\bar{X}	SD.	ระดับความคิดเห็น
บรรจุภัณฑ์ที่ใส่เครื่องดื่มมีความสะอาด เหมาะสม	4.63	0.81	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
เมนูเครื่องดื่มมีให้เลือกหลากหลาย	4.45	0.84	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
คุณภาพของเครื่องดื่มที่จำหน่ายในร้านมีความสดใหม่	4.63	0.83	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
รสชาติเครื่องดื่มการใช้บริการมีความสม่ำเสมอ	4.48	0.86	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
มีเครื่องดื่มอื่น ๆ จำหน่าย นอกจากกาแฟ	4.54	0.84	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
รวม	4.55	0.84	เห็นด้วยอย่างยิ่ง

จากตารางที่ 1 พบว่า ตัวแทนผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ให้ความสำคัญต่อปัจจัยทางการตลาดที่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจใช้บริการร้านกาแฟสตาร์บัคส์ ด้านผลิตภัณฑ์ โดยภาพรวม อยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง ($\bar{X}=4.55$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ตัวแทนผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ให้ความสำคัญต่อปัจจัยทางการตลาดที่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจใช้บริการร้านกาแฟสตาร์บัคส์ อยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่งทุกข้อ โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยคือ คุณภาพของเครื่องดื่มที่จำหน่ายในร้านมีความสดใหม่ และบรรจุภัณฑ์ที่ใส่เครื่องดื่มมีความสะอาด เหมาะสม ($\bar{X}=4.63$) รองลงมาคือ มีเครื่องดื่มอื่น ๆ จำหน่ายนอกจากกาแฟ ($\bar{X}=4.54$) รสชาติเครื่องดื่มการใช้บริการมีความสม่ำเสมอ ($\bar{X}=4.48$) และอันดับสุดท้าย คือ เมนูเครื่องดื่มมีให้เลือกหลากหลาย ($\bar{X}=4.45$) ตามลำดับ

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยทางการตลาดที่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจใช้บริการร้านกาแฟสตาร์บัคส์ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ด้านราคา

ด้านราคา	\bar{X}	SD.	ระดับความคิดเห็น
ราคาเหมาะสมกับคุณภาพ	4.33	0.89	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
แสดงราคาสินค้าที่ชัดเจน	4.37	0.87	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
มีราคาให้เลือกตามปริมาณของบรรจุภัณฑ์	4.37	0.84	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
มีส่วนลดสำหรับลูกค้าที่เป็นสมาชิก	4.34	0.91	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
ราคาเหมาะสมกับปริมาณ	4.27	0.95	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
รวม	4.34	0.89	เห็นด้วยอย่างยิ่ง

จากตารางที่ 2 พบว่าตัวแทนผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ให้ความสำคัญต่อปัจจัยทางด้านการตลาดที่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจใช้บริการร้านกาแฟสตาร์บัคส์ ด้านราคา โดยภาพรวม อยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง ($\bar{X}=4.34$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ตัวแทนผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ให้ความสำคัญต่อปัจจัยทางการตลาดที่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจใช้บริการร้านกาแฟสตาร์บัคส์ อยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่งทุกข้อ โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ แสดงราคาสินค้าที่ชัดเจน และมีราคาให้เลือกตามปริมาณของบรรจุภัณฑ์ ($\bar{X}=4.37$) รองลงมาคือ มีส่วนลดสำหรับลูกค้าที่เป็นสมาชิก ($\bar{X}=4.34$) ราคาเหมาะสมกับคุณภาพ ($\bar{X}=4.33$) และอันดับสุดท้าย คือ ราคาเหมาะสมกับปริมาณ ($\bar{X}=4.27$) ตามลำดับ

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยทางการตลาดที่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจใช้บริการร้านกาแฟสตาร์บัคส์
อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย

ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย	\bar{X}	SD.	ระดับความคิดเห็น
ชื่อร้านจดจำได้ง่าย	4.46	0.83	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
มีการจัดส่งแบบ Delivery	4.37	0.88	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
สามารถเลือกซื้อได้หลายช่องทาง	4.36	0.88	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
ช่วงเวลาเปิด-ปิดร้านมีความเหมาะสมในการใช้บริการ	4.39	0.86	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
ความสะดวกในการเดินทางไปใช้บริการ	4.42	0.87	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
รวม	4.40	0.86	เห็นด้วยอย่างยิ่ง

จากตารางที่ 3 พบว่า ตัวแทนผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ให้ความสำคัญต่อปัจจัยทางด้านการตลาดที่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจใช้บริการร้านกาแฟสตาร์บัคส์ ด้านช่องทางการจัดจำหน่ายโดยภาพรวม อยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง ($\bar{X}=4.40$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ตัวแทนผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ให้ความสำคัญต่อปัจจัยทางการตลาดที่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจใช้บริการร้านกาแฟสตาร์บัคส์ อยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่งทุกข้อ โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ชื่อร้านจดจำได้ง่าย ($\bar{X}=4.46$) รองลงมาคือ ความสะดวกในการเดินทางไปใช้บริการ ($\bar{X}=4.42$) ช่วงเวลาเปิด-ปิดร้านมีความเหมาะสมในการใช้บริการ ($\bar{X}=4.39$) มีการจัดส่งแบบ Delivery ($\bar{X}=4.37$) และอันดับสุดท้าย คือสามารถเลือกซื้อได้หลายช่องทาง ($\bar{X}=4.36$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยทางการตลาดที่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจใช้บริการร้านกาแฟสตาร์บัคส์
อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ด้านการส่งเสริมการตลาด

ด้านการส่งเสริมการตลาด	\bar{X}	SD.	ระดับความคิดเห็น
การให้ส่วนลดจากราคาปกติ	4.29	0.95	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
มีการจัดโปรโมชั่นผลิตภัณฑ์พิเศษประจำเดือน	4.29	0.90	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
มีการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์พิเศษในช่วงเทศกาล	4.33	0.88	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
การรับสมัครสมาชิกเพื่อสิทธิพิเศษต่าง ๆ	4.30	0.92	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
มีการคิดค้นเมนูใหม่ที่นำเสนอใจ	4.42	0.86	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
รวม	4.33	0.90	เห็นด้วยอย่างยิ่ง

จากตารางที่ 4 พบว่า ตัวแทนผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ให้ความสำคัญต่อยุปัจจัยทางการตลาดที่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจใช้บริการร้านกาแฟสตาร์บัคส์ ด้านการส่งเสริมการตลาดโดยภาพรวม อยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง ($\bar{X}=4.33$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ตัวแทนผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ให้ความสำคัญต่อยุปัจจัยทางการตลาดที่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจใช้บริการร้านกาแฟสตาร์บัคส์ อยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่งทุกข้อ โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ มีการคิดค้นเมนูใหม่ที่นำเสนอใจ ($\bar{X}=4.42$) รองลงมาคือ มีการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์พิเศษในช่วงเทศกาล ($\bar{X}=4.33$) การรับสมัครสมาชิกเพื่อสิทธิพิเศษต่าง ๆ ($\bar{X}=4.30$) และอันดับสุดท้ายคือ การให้ส่วนลดจากราคาปกติ และมีการจัดโปรโมชั่นผลิตภัณฑ์พิเศษประจำเดือน ($\bar{X}=4.29$) ตามลำดับ

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยทางการตลาดที่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจใช้บริการร้านกาแฟสตาร์บัคส์
อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ด้านบุคลากร

ด้านบุคลากร	\bar{X}	SD.	ระดับความคิดเห็น
พนักงานใช้คำพูดสุภาพกับลูกค้า	4.51	0.81	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
พนักงานมีมารยาทและสัมพันธที่ดี	4.44	0.82	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
พนักงานมีบุคลิกภาพที่ดี และแต่งกายอย่างเหมาะสม	4.50	0.80	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
พนักงานมีความรู้ความเข้าใจในตัวสินค้าเป็นอย่างดี	4.45	0.81	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
พนักงานมีความกระตือรือร้นและมีความเต็มใจให้บริการ	4.46	0.83	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
รวม	4.47	0.81	เห็นด้วยอย่างยิ่ง

จากตารางที่ 5 พบว่า ตัวแทนผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ให้ความสำคัญต่อปัจจัยทางการตลาดที่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจใช้บริการร้านกาแฟสตาร์บัคส์ ด้านบุคลากรโดยภาพรวม อยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง ($\bar{X}=4.47$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ตัวแทนผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ให้ความสำคัญต่อปัจจัยทางการตลาดที่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจใช้บริการร้านกาแฟสตาร์บัคส์ อยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่งทุกข้อ โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ พนักงานใช้คำพูดสุภาพ กับลูกค้า ($\bar{X}=4.51$) รองลงมาคือ พนักงานมีบุคลิกภาพที่ดี และแต่งกายอย่างเหมาะสม ($\bar{X}=4.50$) พนักงานมีความกระตือรือร้นและมีความเต็มใจให้บริการ ($\bar{X}=4.46$) พนักงานมีความรู้ความเข้าใจในตัวสินค้าเป็นอย่างดี ($\bar{X}=4.45$) และอันดับสุดท้ายคือ พนักงานมีมารยาทและสัมพันธที่ดี ($\bar{X}=4.44$) ตามลำดับ

ตารางที่ 6 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยทางการตลาดที่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจใช้บริการร้านกาแฟสตาร์บัคส์
อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ด้านกระบวนการให้บริการ

ด้านกระบวนการให้บริการ	\bar{X}	SD.	ระดับความคิดเห็น
มีการจัดคิวการให้บริการลูกค้าที่ดี	4.47	0.84	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
มีความสะดวกรวดเร็วในการให้บริการ	4.41	0.86	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
มีความถูกต้องรวดเร็วในการชำระเงิน	4.48	0.81	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
มีความถูกต้องรวดเร็วในการสั่งซื้อและรับสินค้า	4.44	0.84	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
มีกระบวนการ การสั่งซื้อสินค้าที่ไม่ยุ่งยากซับซ้อน	4.46	0.84	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
รวม	4.45	0.84	เห็นด้วยอย่างยิ่ง

จากตารางที่ 6 พบว่า ตัวแทนผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ให้ความสำคัญต่อปัจจัยทางการตลาดที่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจใช้บริการร้านกาแฟสตาร์บัคส์ ด้านกระบวนการให้บริการโดยภาพรวม อยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง ($\bar{X}=4.45$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ตัวแทนผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ให้ความสำคัญต่อปัจจัยทางการตลาดที่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจใช้บริการร้านกาแฟสตาร์บัคส์ อยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่งทุกข้อ โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ มีความถูกต้องรวดเร็วในการชำระเงิน ($\bar{X}=4.48$) รองลงมาคือ มีการจัดคิวการให้บริการลูกค้าที่ดี ($\bar{X}=4.47$) มีกระบวนการ การสั่งซื้อสินค้าที่ไม่ยุ่งยากซับซ้อน ($\bar{X}=4.46$) มีความถูกต้องรวดเร็วในการสั่งซื้อและรับสินค้า ($\bar{X}=4.44$) และอันดับสุดท้ายมีความสะดวกรวดเร็วในการให้บริการ ($\bar{X}=4.41$) ตามลำดับ

ตารางที่ 7 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยทางการตลาดที่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจใช้บริการร้านกาแฟสตาร์บัคส์
อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ด้านองค์ประกอบทางกายภาพ

ด้านองค์ประกอบทางกายภาพ	\bar{X}	SD.	ระดับความคิดเห็น
จำนวนที่นั่งเพียงพอต่อลูกค้าที่มาใช้บริการ	4.38	0.89	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
การตกแต่งร้านมีความสวยงาม บรรยากาศน่านั่ง	4.40	0.85	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
มีป้ายแสดงราคาชัดเจน	4.41	0.84	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
ภายในร้านมีกลิ่นหอมของกาแฟ	4.47	0.84	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
มีบริการด้านอื่น ๆ ไว้คอยรองรับลูกค้าตรงตามที่ต้องการ เช่น Wifi ไว้บริการลูกค้า	4.50	0.84	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
รวม	4.43	0.85	เห็นด้วยอย่างยิ่ง

จากตารางที่ 7 พบว่า ตัวแทนผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ให้ความสำคัญต่อปัจจัยทางการตลาดที่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจใช้บริการร้านกาแฟสตาร์บัคส์ ด้านองค์ประกอบทางกายภาพโดยภาพรวม อยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง ($\bar{X}=4.43$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ตัวแทนผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ให้ความสำคัญต่อปัจจัยทางการตลาดที่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจใช้บริการร้านกาแฟสตาร์บัคส์ อยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่งทุกข้อ โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ มีบริการด้านอื่น ๆ ไว้คอยรองรับลูกค้าตรงตามที่ต้องการ เช่น Wifi ไว้บริการลูกค้า ($\bar{X}=4.50$) รองลงมาคือ ภายในร้านมีกลิ่นหอมของกาแฟ ($\bar{X}=4.47$) มีป้ายแสดงราคาชัดเจน ($\bar{X}=4.41$) การตกแต่งร้านมีความสวยงาม บรรยากาศน่านั่ง ($\bar{X}=4.40$) และอันดับสุดท้ายจำนวนที่นั่งเพียงพอต่อลูกค้าที่มาใช้บริการ ($\bar{X}=4.38$) ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

ด้านผลิตภัณฑ์ ผู้ใช้บริการทั่วไปร้านกาแฟสตาร์บัคส์ ให้ความสำคัญสูงสุดในเรื่องคุณภาพของเครื่องดื่มที่จำหน่ายในร้านมีความสดใหม่ สอดคล้องกับศศิวิมล ไพศาลสุทธิเดช (2556) และจรรุภัทร์ มังคลสุต (2556) ด้านราคา พบว่าผู้ให้บริการทั่วไปร้านกาแฟสตาร์บัคส์ ให้ความสำคัญสูงสุดในเรื่องแสดงราคาสินค้าที่ชัดเจน สอดคล้องจรรุภัทร์ มังคลสุต (2556) ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย พบว่า ผู้ใช้บริการทั่วไปร้านกาแฟสตาร์บัคส์ ให้ความสำคัญสูงสุดในเรื่องความสะดวกในการเดินทางไปใช้บริการ ด้านการส่งเสริมการตลาด พบว่า ผู้ใช้บริการทั่วไปร้านกาแฟสตาร์บัคส์ ให้ความสำคัญสูงสุดในเรื่องการให้ส่วนลดจากราคาปกติ ด้านบุคลากร พบว่า ผู้ใช้บริการทั่วไปร้านกาแฟสตาร์บัคส์ ให้ความสำคัญสูงสุดในเรื่องพนักงานใช้คำพูดสุภาพกับลูกค้า สอดคล้องกับจรรุภัทร์ มังคลสุต (2556) ด้านกระบวนการให้บริการ พบว่าผู้ให้บริการทั่วไปร้านกาแฟสตาร์บัคส์ ให้ความสำคัญสูงสุดในเรื่องมีความถูกต้องรวดเร็วในการชำระเงิน สอดคล้องกับยุวดี มีพรปัญญาทวีโชค (2553) และด้านองค์ประกอบทางกายภาพพบว่า ผู้ใช้บริการทั่วไปร้านกาแฟสตาร์บัคส์ให้

ความสำคัญสูงที่สุดในเรื่องการตกแต่งร้านมีความสวยงาม บรรยากาศน่านั่ง สอดคล้องกับกมลรัตน์ โรจน์เรือง
รัตน์ (2550) และวีระศักดิ์ รอดสุวรรณ (2554)

ข้อเสนอแนะ

1. ด้านผลิตภัณฑ์ ผู้ประกอบการควรปรับปรุงให้รูปแบบของเครื่องตีมีความหลากหลายมากขึ้นและ
พัฒนารสชาติอาหารให้มีรสชาติที่ดีอย่างสม่ำเสมอรวมถึงการส่งผลดีและเสริมภาพลักษณ์ของผู้มาใช้บริการ
2. ด้านราคา ผู้ประกอบการควรปรับปรุงราคาให้มีความเหมาะสมกับปริมาณของสินค้าที่ลูกค้าจะได้รับ
เพื่อตอบสนองความต้องการของทุกกลุ่มลูกค้า
3. ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ผู้ประกอบการควรปรับปรุงให้มีจำนวนที่นั่งที่เพียงพอต่อลูกค้าจะช่วย
เพิ่มความสะดวกสบายให้กับผู้บริโภคและเพิ่มยอดขายได้มากขึ้น
4. ด้านการส่งเสริมการตลาด ผู้ประกอบการควรปรับปรุงให้มีการโฆษณาบัตรสะสมแต้มของเครื่องตี
สตาร์บัคส์เพื่อให้ลูกค้ารู้จักมากขึ้นเนื่องจากในปัจจุบันพนักงานยังไม่มีการประชาสัมพันธ์ในเรื่องดังกล่าวนี้
5. ด้านบุคลากร ผู้ประกอบการควรพัฒนาศักยภาพของพนักงานในด้านการให้ข้อมูลสินค้าอย่าง
ถูกต้องและผู้มีความรู้เนื่องจากผู้บริโภคอยาการู้ข้อมูลของประเภทเครื่องตีมาก่อนตัดสินใจ
6. ด้านองค์ประกอบทางกายภาพ ผู้ประกอบการควรปรับปรุงเรื่องการจัดสรรที่นั่งรับรองให้เพียงพอ
ต่อลูกค้าที่มาใช้บริการเพื่อกระตุ้นการตัดสินใจของผู้บริโภคให้เข้ามาใช้บริการได้ง่ายมากขึ้นข้อ
7. ด้านกระบวนการบริการควรแบ่งหน้าที่การทำงานให้กับพนักงานในร้านอย่างชัดเจนเพื่อความ
รวดเร็วในการให้บริการตลอดจนให้บริการกับผู้บริโภคด้วยความเสมอภาคไม่เลือกปฏิบัติไม่แบ่งชนชั้นทาง
สังคม

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยครั้งนี้ ศึกษาเฉพาะปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกซื้อและพฤติกรรมการใช้บริการร้านกาแฟ
สตาร์บัคส์ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ควรศึกษาการตัดสินใจของผู้บริโภคต่อการซื้อกาแฟสดกลุ่ม
ตัวอย่างในสาขาอื่น ๆ เพิ่มเติมเพื่อจะทำให้ทราบถึงความแตกต่างการตัดสินใจของผู้บริโภคต่อการซื้อกาแฟสด
2. ควรทำการศึกษากลุ่มตัวอย่างที่แตกต่างกันในภูมิภาคอื่นต่างออกไปโดยนำผลการวิจัยที่ได้มา
ทำการศึกษาเปรียบเทียบเพื่อเป็นประโยชน์ในการขยายกลุ่มลูกค้าเป้าหมายให้เพิ่มมากยิ่งขึ้น
3. ควรทำการศึกษาเชิงเปรียบเทียบกับคู่แข่งอื่นในธุรกิจร้านกาแฟเพื่อนำผลวิจัยที่ได้มาปรับใช้ในการ
พัฒนาร้านกาแฟและเป็นกลยุทธ์ทางการตลาดในการเพิ่มลูกค้ามากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- กมลรัตน์ โรจน์เรืองรัตน์. ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคกาแฟตามร้านกาแฟพรีเมียมบนถนนสีลมของผู้บริโภคกลุ่มวัยทำงาน. สารนิพนธ์บริหารธุรกิจบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2550.
- จารุภัทร์ มังคลสุด. พฤติกรรมและปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการบริโภคกาแฟสตาร์บัคส์กรณีศึกษาห้างสรรพสินค้าเซ็นทรัลลาดพร้าว. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการประกอบการ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2556.
- ยุวดี มีพรปัญญาทวีโชค. การเปรียบเทียบระดับคุณภาพการบริการของกาแฟพรีเมียมแฟรนไชส์ของต่างประเทศกับแฟรนไชส์ของไทยในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา, 2553.
- วีระศักดิ์ รอดสุวรรณ. ทักษะคติและพฤติกรรมการบริโภคกาแฟสตาร์บัคส์ของคนไทยและเกาหลี. การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการตลาด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2554.
- ศศิวิมล ไพบูลย์สุทธิเดช. การเปรียบเทียบมูลค่าตราสินค้ากาแฟสตาร์บัคส์และกาแฟวาวิ ในอำเภอเมืองเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเกาหลีศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2556.

สำนักงานกองบรรณาธิการ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
เลขที่ 2 ถนนราชธานี ตำบลในเมือง อำเภอเมืองอุบลราชธานี
จังหวัดอุบลราชธานี 34000
โทรศัพท์ 045-352-000 ต่อ 1500 โทรสาร 045-352-078

Editorial Office

Faculty of Humanities and Social Sciences,
Ubon Ratchathani Rajabhat University
Ratchathani Road, Mueang Ubon Ratchathani District,
Ubon Ratchathani Province
Tel: 045-352-000 Ext.1500 Fax: 045-352-078

